MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
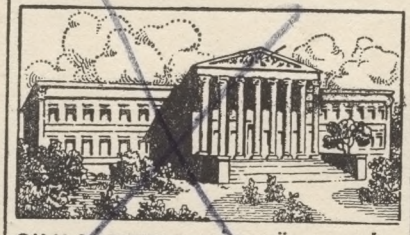
OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR
06402
KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

A

BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS

MAGYARÁZATA

IRTÁK:

BALOGH JENŐ dr.
EGYETEMI TANÁR

EDVI ILLÉS KÁROLY dr.
ÜGYVÉD, NYUG. KIR. ÜGYÉSZ,

ÉS

VARGHA FERENCZ
KORONAÜGYÉSZI HELYETTES

MÁSODIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
1909.

A
BŰNVÁDI PERRENDTARTÁS
MAGYARÁZATA

KIEGÉSZITVE AZ ESKÜDTBIRÓSÁGRÓL S A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS ÉLETBELÉPTETÉSÉRÖL SZÓLÓ TÖRVÉNYEKKEL

IRTÁK:

BALOGH JENŐ dr.
EGYETEMI TANÁR,
A MAGYAR TUD. AKADÉMIA L. TAGJA

EDVI ILLÉS KÁROLY dr.
NY. KIR. ÜGYÉSZ,
A MAGYAR TUD. AKADÉMIA L. TAGJA

VARGHA FERENC
KORONAÜGYÉSZ-HELYETTES

MÁSODIK TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

ELSŐ KÖTET.
(Bp. 1—191. §§.)

BUDAPEST, 1910.
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA
IV., VERES PÁLNÉ-UTCZA 16.

Cím
397 oa

A.M.M.MÚZEUM KÖNYVTÁRA

R 2

56205

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló.
19 10 .év. 3 .sz.

R 1965

A NAP nyomdája Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca 9. szám.

ELŐSZÓ
A MÁSODIK KIADÁSHOZ.

E mű első kiadása az 1900. évben jelent meg négy kötetben. Minthogy a bűnvádi perrendtartás ugyanez év január 1-én lépett életbe: az első kiadás magyarázatának anyagául csak a törvény szövege, a miniszteri indokolás és a jogirodalom állott a szerzők rendelkezésére. Hogy az első kiadás ennek ellenére négy kötetre terjedt, ennek oka az, hogy a szerzők, tekintettel a bűnvádi eljárás alapelveinek ujszerüségére s ez alapelveket és a jogtörténeti előzményeket részletesen tárgyaló nagyobb rendszeres munka hiányára, ez elméleti tanokat is felvették a munka keretébe. Ennek folytán az első kötetnek majdnem fele részét a jogtörténeti előzmények ismertetése s az elméleti tanok kifejtése foglalta el, a harmadik kötetbe pedig függelék gyanánt a bizonyitás tanának általános elvei vétettek fel. Ez elméleti részek a munkát kellőnél terjedelmesebbé tették, a törvény gyakorlati alkalmazása és megértése szempontjából pedig, legalább oly értelemben, a minőben a jelen mű első kiadásában előfordulnak, nem szükséges kiegészitő részei a törvénymagyarázat anyagának. Ezért, de másfelől ama örvendetes tény folytán, hogy időközben a bűnvádi eljárás alapelveit és jogtörténeti fejlődését tartalmazó kitünő tan- és kézikönyvek jelentek meg: a szerzők egyetértőleg arra az elhatározásra jutottak, hogy a második kiadásból a már emlitett elméleti részek kihagyassanak.

E helyett nagy sulyt helyeztek arra, hogy a törvénymagyarázat anyaga a birói gyakorlat megállapitásaival kiegészittessék, illetőleg, hogy a magyarázó szöveg a judikatura megállapitásainak s a jogirodalomban tisztázott eszméknek megfelelően átdogoztassék. A mű ezáltal uj anyaggal bővült ki, egyszersmind pedig sok tekin-

tetben változást szenvedett. A törvény majdnem kilenc évi gyakorlati alkalmazása sok olyan kérdést hozott felszinre és oldott meg, a melyek annak életbelépése előtt még rejtve maradtak vagy más világitásban tüntek fel. Természetes ennélfogva, hogy a második kiadásban több olyan kérdést lehetett és kellett megoldani, a melyek az első kiadásban érintve sem voltak, mig más kérdések eltérő módon voltak megoldandók.

Szerzők törekvése az volt, hogy e mű második kiadása teljesen magában foglalja a magyar bűnvádi eljárás anyagát ugy, a mint az a törvény rendelkezései alapján élő joggá vált. E célból figyelmet forditottak a jogirodalom jelentékenyebb termékeire is, amennyiben ezek szintén hozzájárultak a törvény helyes értelmének felismeréséhez.

Uj anyaggal bővült ki a második kiadás azáltal, is, hogy a bűnvádi perrendtartás mellett a harmadik kötet függeléke gyanánt az esküdtbiróságról szóló és a B. P. életbeléptetését tárgyazó törvények is felvétettek és megfelelő magyarázattal láttattak el. E két törvény szerves összefüggésben van a bűnvádi eljárással és igy természetes kiegészitő részei a perrendtartásnak.

Szerzők a második kiadás egész anyagát három kötetbe foglalták össze. Az első a B. P. 1—191. §-ait, a második a 192—377. §§-at, a harmadik a B. P. hátralevő részét s az esküdtbirósági és az életbeléptetési törvényeket foglalja magában. A harmadik kötetben van a B. P. kimerítő betüsoros tárgymutatója is. Szerzők az anyagot ugy osztották fel maguk között, amint az első kiadás alkalmával történt. Némi eltérést csak az idézett elő, hogy a Vargha Ferenc által feldolgozott fejezetek közül a kevésbbé fontosakat (ugymint a VI—XII. és a XXI—XXV. fejezeteket) e szerző más irányu nagyobb elfoglaltsága miatt, de vele egyetértésben Edvi Illés Károly egészitette ki a judikatura megállapitásaival.

Kelt Budapesten, 1909. október havában.

Dr. B. J., Dr. E. I. K., V. F.

TARTALOMJEGYZÉK AZ I. KÖTETHEZ.

A) A bünvádi perrendtartás.

(1896. évi XXXIII. törvényczikk.)

I. FEJEZET.

Általános rendelkezések.

Lap

1. Bevezetés 3
2. A birói eljárás megindításának és a büntetés alkalmazásának föltételei (1. §.) 4
3. A vád képviselete (2. §.) 10
4. Az eljárás megindításának korlátai inditványi és fölhatalmazási bűncselekmények eseteiben (3—4. §§.) 15
5. A magánjogi igény érvényesitése (5—6. §§.) 19
6. Előzetes kérdések (7. §.) 31
7. A büntetendő cselekmény minősitése (8. §.) 47
8. A hatóságok elfogulatlan eljárásának biztositása (9. §.) 57
9. Sürgős intézkedések (10. §.) 60
10. Határidők (11. §.) 62
11. Pénzbirság és pénzbüntetés (12. §.) 66
12. Alapfogalmak (13. §.) 69

II. FEJEZET.

Birói hatáskör és illetékesség.

1. Bevezetés: .. ..
   I. A birói szervezet alkotmányjogi jelentősége 86
   II. Büntetőbiróságaink fölosztásának vázlata és különbségük lényege 88
   III. Rendes állami biróságaink 90
   IV. A fiatalkoruak biróságai 92
   V. A közigazgatási hatóságok büntető biráskodása 95
   VI. Egyéb különös biróságok 97
   VII. Büntető joghatóság; hatáskör; illetékesség 102

Lap

VIII. A hatáskör és az illetékesség jelentősége, vonatkozásuk egymáshoz és a megállapitásukra szolgáló körülmények .. 105
IX. Mentesség rendes büntető bíróságaink hatásköre alól 108
X. A büntető bíróságok joghatósága alól kivett területek 115
2. A büntető bíróságok hatásköre (14. §.) 115
3. A hatáskör és illetékesség megállapitása (15. §.) 116
4. Általános megjegyzések a Bp. 16—30. §-aihoz 120
5. Az elkövetési hely illetékességének elve (16. §.) 126
6. A lakó- vagy tartózkodóhely illetékességének elve (17. §.) 136
7. Az összefüggés; az együttes elintézés és befolyásuk a büntető bírói hatáskörre és illetékességre 138
a) A tárgyi összefüggés (18. §.) 143
b) Az alanyi összefüggés (19. §.) 145
c) Nem egyesithető ügyek (20. §.) 148
d) Az egyesités mellőzése és megszüntetése (21. §.) 149
e) A hatáskör kivételes kiterjesztése összefüggés esetén (22. §.) .. 150
8. A viszonvád illetékességi elve (23. §.) 152
9. Illetékesség a Btk. 62. §-a esetén (24. §.) 153
10. Rendkivüli illetékesség 155
a) Külföldön elkövetett bünc selekményekre nézve (25. §.) 155
b) Külföldre kiadott egyénre nézve (26. §.) 156
c) Külföldről kikért egyénre nézve (27. §.) 156
11. Hatásköri és illetékességi összeütközések és elintézésük 157
I. Alapfogalmak 157
II. Hatásköri és illetékességi összeütközések a kir. bíróságok közt (28. §.) 158
III. Hatásköri összeütközés a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság közt, ugyszintén a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közt (1907 : LXI. t.-cz.) 160
IV. Hatásköri és illetékességi összeütközések egyéb esetei 174
12. A bíróküldés (29. §.) 175
A) A bíróküldés alkotmányjogi jelentősége 179
B) A bíróküldés egyes esetei a 29. §. szerint (Az általános elvek) 180
C) A birósági gyakorlatunkból megállapitható vezérszempontok.. 181
D) Más bíróság kiküldésének egyéb esetei 187
E) Különbség bíróküldés és a bíróság helyettesitésének esete közt 188
13. A katonai bíróságok hatásköre (30. §.) 188
14. A területenkivüliség és a consuli személyzet tagjának személyes mentessége (31. §) 192
15. A mentelmi jog (32. §.) 198

III. FEJEZET.

A kir. ügyészség.

1. Bevezetés 213
2. A kir. ügyészség hatásköre (33. §.) 219

Lap

3. A vád képviseletének megtagadása. Az elejtett vád átvétele (34—35. §§) 227
4. A kir. ügyészség illetékessége (36—37. §§.) 233
5. A vád megváltoztatása és elejtése (38. §.) 235
6. A kir. ügyészség viszonya a rendőrséghez (39. §.) 243
7. A kir. ügyészség hatásköre a mentelmi jog felfüggesztése tárgyában (40. §.) 245

IV. FEJEZET.

A magánvádló és a magánfél.

1. Bevezetés 248
2. Eredmények. Magánvád, közvád, népvád, vádmonopolium 251
3. A magánvádra üldözendő vétségek és kihágások és a magáninditvány intézménye (41. §.) 267
4. A pótmagánvád (42. §.) 303
5. A fő- és a pótmagánvádló perjogi hatásköre (43. §.) 329
6. Ha a magánvád emelésének joga két vagy több egyént illet, ki képviseli a magánvádat? (44. §.) 333
7. A csatlakozás (45. §.) 335
8. Korlátozó rendelkezések (46. §.) 399
9. A sértett és a magánvádló képviselete (47. §.) 340
10. Kizáró ok a magánvádló és a sértett képviselőjére nézve és ügyvédjük kötelezése az állam nyelvének használatára (48. §.) 344
11. A magánvádló jogainak megszünése (49. §.) 345
12. Az együttes magánvád kizárása. A sértettnek perjogi hatásköre (50. §.) 352
13. A magánfél jogai (51. §.) 356
14. A magánvádló, csatlakozó vagy magánfél gyanánt jelentkezés (52. §.) 360

V. FEJEZET.

A védelem.

1. Bevezetés 363
2. Védőválasztás joga (53—54. §§.) 370
3. A védői tisztségre képesitett egyének (55. §.) 375
4. Védő kirendelése hivatalból (56—58. §§.) 381
5. A kirendelt védő fölmentése (59. §.) 390
6. A védő kérelme a főtárgyalás elhalasztása iránt (60. §.) 391
7. A védői tisztségre nem képesitett személyek (61. §.) 392
8. A védő jogai a nyomozás alatt; érintkezése a fogvalevő terhelttel (62. §.) 393
9. A védő és terhelt iratmegtekintési joga (63. §.) 398

Lap

VI. FEJEZET.

Birák, jegyzőkönyvvezetők és a kir. ügyészség tagjainak kizárása és mellőzése.

1. Bevezetés 402
2. Érdekeltség a felekhez s az ügyhöz való viszony alapján (64. §.) .. 409
3. Az ügyben teljesitett birói müködés (65. §.) 413
4. Kizáró okok a felsőbb fokon (66. §.) 416
5. A kizáró okok bejelentése (67. §.) 417
6. A mellőzés kérésére jogosultak (68. §.) 418
7. A mellőzés iránti kérelem tárgyában határozó fórum (69—70. §§.) .. 419
8. A mellőzés kizárásának esetei (71—72. §§.) 423
9. A kir. ügyészség tagjainak kizárása és mellőzése (73—75. §§.) 425
10. Általános rendelkezések a mellőzés iránti eljárásnál (76. §.) 428

VII. FEJEZET.

A bíróság határozatai és közlésük.

1. Bevezetés 429
2. A bíróság határozatai s azok indokolása (77. §.) 431
3. A határozatok közlése (78. §.) 432
4. Idézés és kézbesités (79—82. §§.) 433

VIII. FEJEZET.

A nyomozás.

1. Bevezetés 439
2. A nyomozás tárgya és terjedelme (83. §.) 445
3. A nyomozás elrendelése, irányitása, ellenőrzése és teljesitése (84. §.) 447
4. A nyomozó hatóságok és közegek (85—86. §§.) 450
5. A följelentés iránti kötelezettség (87. §.) 453
6. Gyanus haláleset (88. §.) 455
7. A följelentés (89. §.) 457
8. A magáninditvány előterjesztése (90. §.) 462
9. A fölhatalmazás és kivánat kiállitása (91. §.) 466
10. A kir. ügyészség intézkedése a följelentés és magáninditvány tárgyában (92. §.) 468
11. A legalitas elvének gyakorlati érvényesitése a nyomozás alatt (93. §.) 471
12. A rendőrség önálló eljárása (94. §.) 472
13. A vizsgálóbiró és a járásbiróság hivatalból való eljárása (95. §.) .. 474
14. A nyomozó eljárás alakja (96. §.) 476
15. A nyomozó hatóság rendbüntetési joga (97. §.) 476
16. A vizsgálóbirónak és járásbiróságnak a nyomozó hatóság megkeresésére való eljárása (98. §.) 478
17. A magánvádló föllépése (99. §.) 483
18. Az eljárás részrehajlatlanságának biztositása (100. §.) 486
19. A nyomozás megszüntetése és befejezése (101. §.) 486

IX. FEJEZET.

A vizsgálat.

Lap

1. Bevezetés 491
2. A vizsgálat célja (102. §.) 500
3. A kötelező vizsgálat esetei (103. §.) 502
4. A vizsgálat iránti inditvány és annak elintézése (104—105 §§-ok.) 505
5. A vizsgálat határai (106. §.) 511
6. A vádtanácsnak vizsgálatot rendelő végzése (107. §.) 513
7. A vizsgálatról szóló értesités (108. §.) 513
8. A vizsgálóbiró müködési köre (109—111. §§-ok) 514
9. A vádtanács fölügyeleti joga (112—114. §§-ok.) 518
10. A vizsgálatok ellenőrzése (115. §.) 521
11. A vádtanács ülése (116. §.) 523
12. A vizsgálóbiró kezdeményező joga. A vizsgálat menete (117—118. §§.) 525
13. A felek joga az inditványozásra és az iratok megtekintésére (119—120. §§.) 529
14. A vizsgálati jegyzőkönyvek (121—123. §§.) 532
15. A vizsgálóbiró rendelkezési és rendbüntetési joga (24. §.) 534
16. Az ügyfél-nyilvánosság a vizsgálat folyamán (125—127. §§.) 538
17. A vizsgálat megszüntetése és befejezése (128—129. §§.) 544

X. FEJEZET.

A terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása.

1. Bevezetés 550
2. Idéző levél és elővezető parancs (130—131. §§.) 557
3. A kihallgatás alakja és rendje (132. §.) 564
4. A személyazonosság megállapitása és a kihallgatás módja (133. §.) 566
5. A vallomást tenni nem akaró terhelt figyelmeztetése; s annak tartalma (134. §.) 568
6. A kihallgatás tiltott módja (135. §.) 569
7. Bizonyitékul szolgáló tárgyak azonosságának megállapitása (136. §.) 572
8. A terhelt többszöri kihallgatása (137. §.) 572
9. A szembesités (138. §.) 573
10. A beismerés mint a bizonyitás eszköze (139. §.) 574
11. Tolmács alkalmazása (140. §.) 576

XI. FEJEZET.

Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.

1. Bevezetés 578
2. Az előzetes letartóztatás okai (141. §.) 589
3. A tettenkapás esetei (142. §.) 604
4. Az előzetes letartóztatás elrendelésére jogositott hatóságok és a határozat kellékei (143. §.) 610

Lap

5. Az elfogató parancs vagy nyomozó levél alapján való letartóztatás (144. §.) 615
6. A letartóztatott kihallgatása és átkisérése (145—146. §§.) 617
7. Az előzetes letartóztatás tartama (147. §.) 621
8. A vizsgálati fogság esetei (148—149. §§.) 624
9. A vizsgálati fogság elrendelése (150. §.) 628
10. A vizsgálati fogságot elrendelő határozat ellen való felfolyamodás (151. §.) 631
11. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság foganatositása (152—156. §.) 633
12. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság megszüntetésének okai (157. §.) 638
13. A terhelt szabadlábra helyezése vagy további fogvatartása (158. §.) 642
14. A vizsgálati fogság tartama (159. §.) 645
15. A vizsgálati fogság megszüntetésére jogositott hatóságok (160. §.) 653
16. A szabadlábra helyezetthez intézett meghagyás (161. §.) 658
17. A biztositék mellett való szabadlábra helyezés 662
a) Esetei (162. §.) 662
b) A biztositékul szolgáló eszközök (163. §.) 664
c) A biztositék felajánlása (164. §.) 665
d) A terhelt ujból való letartóztatása (165. §.) 666
e) A biztositék felszabadulása (166. §.) 667
f) A biztositék elvesztésének esetei (167. §.) 668
g) Az elveszettnek nyilvánitott biztositék hovaforditása (168. §.) 670

XII. FEJEZET.

Lefoglalás, házkutaás és személymotozás.

1. Bevezetés 673
2. A lefoglalás 683
a) Tárgya (169. §.) 683
b) A lefoglalt tárgy kiadására való kényszerités (170. §.) 687
c) A lefoglalható levelek, táviratok és egyéb küldemények (171. §.) 690
d) A le nem foglalható levelek, táviratok és egyéb küldemények (172. §.) 696
3. A házkutatás 701
a) Átalán (173. §.) 701
b) A bűnperben nem érdekelt személyeknél teljesitendő házkutatás feltételei (174—175. §§.) 703
4. A személymotozás (176. §.) 706
5. A lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás elrendelése (177—179. §§.) 710
6. A lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás foganatositása 718
a) A foganatositásra jogosult hatóságok (180. §.) 718
b) Ügyfélnyilvánosság a lefoglalás, házkutatás és személymotozásnál (181. §.) 723

Lap

c) A határozat kihirdetése, a lefoglalt tárgyak jegyzékbe vevése s elhelyezése (182—184. §§.) 724

d) A postán stb. lefoglalt levél, távirat s egyéb küldemény átvevése (185. §.) 725

e) A küldemények felbontása (186. §.) 728

f) A lefoglalt tárgyak visszaadása (187. §.) 731

g) A házkutatás foganatositásának ideje (188. §.) 733

h) A kiméletesség szempontja (189. §.) 735

i) Más bűncselekményre mutató tárgyak lefoglalása s az eljárás eredménytelenségének bizonyitása (199. §.) 738

j) A lefoglalásnál szerzett tudomás titokban tartása (191. §.) .. 740

A)

A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS.

(1896. évi XXXIII. törvényczikk.)

ELSŐ FEJEZET.

Általános rendelkezések.

Irta: EDVI ILLÉS KÁROLY dr.

1. Bevezetés.

A törvény szerkezete áttekinthetőségének szolgál előnyére, ha azok az általános természetű rendelkezések, melyek az eljárás minden szakában érvényesek, külön csoportositvák; és a törvényszerkesztés szempontjából is nagy nyereség, ha az egyes fejezetekben is általános tételekkel nem kell ismételve foglalkozni.

Az ujabb rendszeres törvények is mindannyian szükségesnek találták az ilyen általános tételeknek külön fejezetben való elhelyezését. A „Code d'instr. crim." első hét szakasza „Dispositions préliminaires" czim alatt külön foglalja össze a közvád, a közvádló, a károsított kereseti joga, az eljárás megszünte és némely nemzetközi kérdésekre vonatkozó elvi rendelkezéseket. Az olasz törvény „Titolo preliminare"-ben szintén külön fejezetet szentel a közvád, a közvádló, a polgári kereset, a megszünés, a hatáskör és az illetékesség némely általános szabályainak. A német birodalom büntető perrendtartása általános természetüeknek tekinti és az első könyvben tárgyalja azokat a kérdéseket, melyek az eljárás minden nemeinél előfordulhatnak.

Jelen törvény követve e részben az 1843. és 1888. évi magyar javaslatokat és az osztrák bünvádi perrendtartást, középuton jár. Elkülönitette ugyan az általános jellegü rendelkezéseket, de ezek közé szorosan csak azokat vette fel, melyek az eljárás minden nemére és minden szakára kihatnak. Mellőzte tehát a hatáskör kérdését, mert ez külön törvénynek van fentartva; nem vonta ide, hanem más fejezetben tárgyalja az illetékességet, mert ez az eljárás nemei és fokozatai szerint változik; nem vette fel az elévülés miatti kizárás eseteit, mert erről az anyagi jog rendelkezik; végre mellőzte a nemzetközi kérdéseket, mert ezek más fejezetben czélszerübben helyezhetők el (pl. az illetékességre vonatkozók, az illető fejezetben). (M. i. 89. l.)

2. A birói eljárás megindításának és a büntetés alkalmazásának föltételei.

1. §.

Bünvádi ügyben birói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen inditható, a kit büntett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanuja terhel.

Büncselekmény miatt nem alkalmazható más büntetés, mint a melyet birói hatalommal törvényesen felruházott hatóság törvényesen eljárva kimondott.

M. i. E szakasz fogalmi összefüggésben áll az 1878. évi V. t.-cz. 1. §-ával. Valamint törvényben van megállapitva az, hogy mitől függ a cselekmény büntetendősége és melyek a büntetés nemei, úgy törvényben kell meghatározni azt is, hogy *ki, kit és mikor* vonhat büntető eljárás alá.

A jelen törvény ezt négy feltételhez köti. Ezek: 1. a büncselekmény „nyomatékos gyanuja"; 2. a törvényes vád, 3. a törvényes bíróság, 4. a törvényes eljárás feltételei.

Az első kellék (*a nyomatékos gyanu*) az alaptalan nyugtalanitástól kivánja megóvni a polgárokat. Általános természetű utasitás akar lenni, mely inti a közreműködő hatóságokat, hogy azt a sulyos következményü lépést, mely az embernek mintegy hivatalosan gyanussá nyilvánitásában áll, csak lelkiismeretes megfontolás után tegyék meg. Részletes szabályokat erre nézve lehetetlen felállitani, de ez nem is egyeznék a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszerével, melyet a törvény elfogadott. A visszaélések ellen nincs más biztositék, mint a közegek szigoru felelőssége s azért tartózkodik a törvény attól, hogy a törvény megsértésére külön sanctiót is mondjon ki.

A második kellék, *a vád*, a törvényben alapul vett és keresztülvitt vádrendszerből folyik. A „*vád*" alatt — az itt szóban forgó általános értelemben — a vádra jogositottnak a *büntető birói eljárás* megindítására irányuló *inditványát* kell érteni. Nemcsak a formális vádirat értendő tehát itt a „vád" kifejezés alatt, hanem pl. mind a vizsgálatnak elrendelése iránt (104. §.) tett, mind az eljárásnak más tettre való kiterjesztését czélzó inditvány (106. §.) a járásbiróság előtti eljárásban pedig a sértettnek feljelentése is (525. §.). Általában a vád különbözik a feljelentéstől. A feljelentés csak a hivatalos közegek informatiójára szolgáló cselekmény; a feljelentő nem lesz a per részesévé és vele szemben még az elintézés sincs a hatóság kötelességévé téve. A vádinditvány ellenben ügyféllé teszi azt, a ki vádjogával él.

A harmadik és negyedik kellék, *a bíróság és az eljárás törvényessége*, érdemileg szintén alig szolgálhatnak vita tárgyául. Önként foly e követelmény ama közjogi elvekből, melyek a magyar alkotmány sarkalatos tételei.

A *biró törvényességéhez* a szakasz világos kijelentése szerint, a birói hatalommal való felruháztatás szükséges. A „hatóság" kifejezést a „bíróság" helyett azért használja a törvény, mert a közigazgatási hatóságok ugy, mint jelenleg, kétségkivül jövőre is bizonyos kihágási ügyekben biráskodási joggal lesznek felruházva.

Az *eljárás törvényessége*, mint alkotmányjogi előfeltétel azt jelenti, hogy

bünvádi ügyben birói eljárás csak a *törvény rendelkezéseinek megfelelő módon inditható meg és folytatható le.*

E szabálynak helyessége és szükségessége nem szorul indokolásra. Már 1843. évi javaslatunk 2. §-ában világosan kimondja, hogy: „büntettek miatt a jelen törvénykönyvben megállapitott eljáráson kivül senkit háborgatni s a bíróság által a büntető törvények szerint kimondott itélet nélkül senkit büntetni nem szabad.“ A jelen javaslanak 1. §-a csak tömörebb kifejezője az állampolgárok egyéni szabadságát óvó ennek az alkotmányos biztositéknak.

Az eljárás megindítása, valamint a nyomozás, a vizsgálat teljesitése és a főtárgyalás előkészitése csak a törvény értelmében történhetnek, büntetést pedig csak törvényes bíróság törvényes eljárás alapján állapithat meg. (89—90. l.)

Jegyzetek. 1. A §. 1. bekezdésének megfelelő vezérparagrafus az 1882. évi javaslatban igy hangzott:

„Bünvádi eljárás nem inditható más cselekmény miatt, mint a mely a törvény által büntettnek vagy vétségnek, vagy a törvény által, illetőleg ennek alapján és feltételei szerint kihágásnak nyilvánittatott és nem más ellen, mint a ki ellen nyomatékos gyanu forog fenn, hogy a büntetendő cselekmények valamelyikét elkövette.“[1])

A jelen §. 1. bek. ezzel szemben nem a „bünvádi,“ hanem a „birói“ eljárás megindithatásának feltételeit határozza meg, mi által szükebb körre szoritja azt a területet, a melyre vonatkozik. A birói eljárás ugyanis szűkebb fogalom, mint a bűnvádi eljárás; mert habár Csemegi az utóbbi kifejezést az első §. szempontjából úgy értelmezi, hogy ez nem érinti a nyomozást, mely mint főleg rendőri intézkedés, a tulajdonképpeni bűnvádi eljárásnak nem alkatrésze (Id. h. 290. l.) s habár ugyanez áll a birói eljárásról is: az utóbbi mégis annyiban különbözik a bünvádi eljárás fogalmától, a mennyiben határozottabban megjelöli a kört, a melyre a törvény vezérparagrafusának intézkedése vonatkozik.

2. A §. első intézkedésének súlypontja a *birói eljárás* lévén: mindenekelőtt tisztába hozandó, hogy mit értünk ez alatt a jelen törvény szempontjából. E szerint az előkészitő eljárás tagozatai a törvényszék hatásköréhez tartozó bünügyekben: a nyomozás, a vizsgálat s a vád alá helyezés, illetőleg a közvetlen megidézés. A nyomozás ura a kir. ügyész, vizsgálatot csak vizsgálóbiró teljesithet, a vád alá helyezést csak a vádtanács, a közvetlen megidézést pedig csak a törvényszék rendelheti el. Világos ezekből, hogy a vizsgálat s a vád alá helyezés, illetőleg a közvetlen idézés oly per-

[1]) E §-hoz *Csemegi Károly*: „A bünvádi eljárás megindításának feltételei“ czim alatt beható megokolást irt, mely a M. Igazságügy 1882. évi folyamában (XVIII. k. 279. l.) jelent meg. Ebben különösen a bizonyitási tannak a bünvádi eljárás egész területére kiható nagy jelentőségét fejti ki.

jogi tagozatok, a melyek feltétlenül a birói eljárás fogalma alá esnek: ellenben a nyomozás, mint ilyen, e fogalom körén kivül marad.

3. Nem ily egyszerü a dolog, ha a kérdést *a nyomozás és vizsgálat közötti különbség* szempontjából vetjük fel. E két perjogi tagozat ugyanis nem anyagánál fogva, hanem csak az intéző személyek által, s főleg abban különbözik egymástól, hogy a vizsgálat csak birói határozattal szüntethető meg és igy perujitás nélkül nem ismételhető, mig a nyomozást a kir. ügyész, illetőleg a magánvádló szünteti meg a vád elejtése által és igy azt, ha alkalmas bizonyitékok kinálkoznak, perujitás nélkül is bármikor folytatni lehet (444. §.). E különbségtől eltekintve, a nyomozás keretében mindaz megtörténhetik, a mi a vizsgálat alatt, tehát pl. letartóztatás, házkutatás, személymotozás és lefoglalás is teljesithető. Ámde e cselekmények némelyike oly fontos jogokat érint, hogy a törvény azok teljesitését még a nyomozás folyama alatt is rendszerint vagy feltétlenül a bíróságnak tartja fenn. Ilyenek: a tanu kihallgatása eskü alatt, a tanu vagy szakértő vallomásra kényszeritése és megbüntetése, a szemle, lefoglalás, személymotozás, házkutatás és az előzetes letartóztatás. A 98. §. szerint a nyomozó hatóság ez intézkedések elrendelését rendszerint a vizsgálóbirónál vagy járásbirónál inditványozza. Csak halaszthatatlan szükség esetén rendelheti el és foganatosithatja közülök azokat, a melyeket a törvény a bíróság kizárólagos intézkedésének fenn nem tartott. Kizárólag a bíróság intézkedésének van fentartva: a tanuk megesketése, a tanu vagy szakértő megbüntetése és vallomásra kényszeritése, a lefoglalandó tárgy kiadására való szoritás és a lefoglalt postai küldemény felbontása (98. §. 3. bek.).

A törvény „*birói cselekmények*“ névvel jelöli meg a nyomozás alatt felmerült ez intézkedéseket (99. §.), és igy kérdés, hogy birói eljárás-e az, ha a vizsgálóbiró vagy járásbiró a 98. §. alapján tett inditvány értelmében eljár, vagy ha a 86. és 95. §§-hoz képest a nyomozás folyamán valamely intézkedést tesz. A válasz e két fogalom közti különbségből önként folyik. A birói eljárás a perjog egyes tagozatait jelöli meg, mig a birói cselekmény az előkészitő eljárás bármely stádiumában, s névszerint a nyomozás alatt is előfordulhat. A birói eljárás során teljesitett intézkedések rendszerint birói cselekmények; de ha a vizsgálóbiró a rendőrséget keresi meg valamely intézkedés megtételére: ennek intézkedése nem válik birói cselekménynyé az által, hogy birói megkeresésre,

s a vizsgálat érdekében foganatositotta. Ez azonban mit sem változtat azon, hogy maga a vizsgálat birói eljárás marad; mihez képest viszont a nyomozás sem válik birói eljárássá az által, ha annak során birói cselekmények teljesittetnek.

Ezek szerint a birói eljárás a nyomozást egészben véve, tehát az annak folyamán előforduló birói cselekményeket is kizárja magából; és igy az 1. §. első bek. az utóbbiakra sem vonatkozik. A járásbirósági eljárásban a vizsgálatnak helye nem lévén (528. §.): a járásbiró nyomozó cselekményei, melyeket az 525. §. ut. bek. s az 528. §. értelmében teljesit, szintén nem tartoznak a birói eljárás körébe.

Az eljárás törvényessége. Vád és nyomatékos gyanu.

4. A birói eljárás meginditásának feltételei, hogy az a törvény értelmében, vád és nyomatékos gyanu alapján történjék. Mikor indittatott meg *törvény értelmében* a birói eljárás: ezt csak esetről-esetre a törvény egyes rendelkezéseinek figyelembevételével lehet megitélni. Igy pl. inditványi büncselekmény miatt az inditvány megtétele előtt még nyomozás sem lévén teljesithető (3. §.), annál kevésbbé inditható meg e feltétel hiányában a vizsgálat. A törvény ellenére volna tehát, ha ez megtörténnék.

5. A másik feltétel, hogy a birói eljárás csak „*vád alapján*“ inditható meg, a vádelv kifolyása. E feltétel azonban csak megszoritásokkal értendő, amennyiben maga a vádelv is csak bizonyos megszoritásokkal valósult meg a törvényben. Igy pl. a 95. §. szerint a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket az ügyész inditványa előtt is teljesitheti a vizsgálóbiró, a 106. §. szerint pedig szintén az inditvány bevárása előtt terjeszti ki a vizsgálatot más tettre vagy egyén ellen, mint a melyre, illetőleg mint a ki ellen az eljárásnak alapul szolgált vád irányul. A járásbiró is az ügyészi megbizott inditványa előtt hivatalból teljesiti a halasztást nem türő intézkedéseket, névszerint a sürgős szemlét és tanukihallgatást (525. §.). Mind e kivételek a vádelv alól, melyek közül a 106. §. esete a birói eljárásra vonatkozik, a törvényben határozottan ki vannak emelve, és igy nem alterálják a szabályt, hogy amennyiben a törvény kivételt nem tesz: a birói eljárás bünvádi ügyben csak vád alapján (M. i.) inditható meg. E szerint pl. a járásbirósági eljárásban is vád hiánya miatt megszüntetendő az eljárás, ha az ügyészségi megbizott a vádat elejti s azt a sértett át nem veszi (C. 6349/902. B. H. T. 90.).

A vádelv megsértése a 384. §. 11. p. szerint semmiségi ok.

6. Harmadik feltétel a *nyomatékos gyanu*. Mit értünk ez alatt: ez a bizonyitási tan kérdése. Az egyszerü gyanu és a bizonyosság közt több fokozat lévén: a nyomatékos gyanut ezek során mintegy középen találjuk. Több, mint az egyszerü gyanu, kevesebb, mint a jogi bizonyosság. Ha valamely tény meg vagy meg nem története válik kétségessé: az elhatározásnál amaz okok száma és sulya irányadó, melyek az észszerü gondolkozást a kérdéses tény megtörténtének vagy meg nem történtének elfogadására kényszeritik. Minél közvetlenebbül mutat valamely tény egy másik tényre, minél nagyobb az indicáló tények száma, minél szorosabb ezek összefüggése: annál nyomatékosabb a hatás, mely az észszerü következtetést a bebizonyitandó ténynek megtörtént dolog gyanánt való elfogadására utalja; ellenben minél lazább az adatoknak és jelenségeknek egymással való összefüggése, s minél több az esély, a mely ugyanazon ténynek más okokra is visszavihető magyarázatát tünteti elő: annál csekélyebb a suly, a melylyel a bebizonyitandó tény megtörténtének elfogadására hatnak.[2]) Ez a különbség az egyszerü és a nyomatékos gyanu között; a jogi bizonyosságtól pedig a valószinüség kisebb foka által különbözik az.

7. Nyomatékos gyanu csak a birói eljárás megindításához lévén szükséges, a nyomozás, melynek czélja a vádló tájékoztatására szolgáló adatok kipuhatolása és megállapitása (83. §.), tehát éppen a nyomatékos gyanut megállapitó bizonyitékok összegyüjtése, rendszerint egyszerü gyanu alapján is elrendelhető és foganatositható. Amennyiben a törvény e szabály alól kivételt akar tenni: ezt mindenütt megmondja. Az előzetes letartóztatáshoz pl. a 141. §-ban felsorolt okok valamelyike szükséges. Hogy pedig ez okok fenforgása mellett a törvény azt is feltételezi, hogy a letartóztatottat a büncselekmény elkövetésének nyomatékos gyanuja terheli, a mi a 141. §. csaknem valamennyi pontjából különben is önként következik: ezt bizonyitja a 148. §., mely szerint vizsgálati fogság az ellen rendelhető el, a ki kihallgatása után is büntett vagy vétség „nyomatékos gyanuja alatt marad". Külön megkivánja a törvény a nyomatékos gyanu fenforgását a következő esetekben:

a) a posta és szállitó hivataloknál csak ama levelek és küldemények foglalhatók le, a melyekre nézve nyomatékos adatok vannak arra, hogy a terhelthez intézvék vagy tőle származnak (171. §.);

b) a terhelt hozzátartozóinál levő levelek és iratok csak akkor fog-

[2]) *Csemegi* id. h. 290. l.

lalhatók le, ha azokat részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékos gyanuja terheli (172. §.);

c) a személymotozást csak az ellen lehet foganatositani, a kit büntett vagy fogházzal büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel (176. §.);

d) bűnügyi zárlat rendelhető el, ha a büntett vagy vétség nyomatékos gyanuja terheli azt, ki kártéritéssel tartozik (492. §.);

e) a jbirósági eljárásban csak az ellen van helye előzetes letartóztatásnak (141. §. 2., 4. és 5. pontok), a kit szabadságvesztéssel büntetendő vétség vagy kihágás „igen nyomatékos gyanuja terhel" (536. §.)

Ez esetekben tehát, habár a nyomozás alatt fordulnának elő (98. §. 2. bek.), nyomatékos gyanu kell a kérdéses birói vagy rendőri cselekmény foganatositásához.

8. A birói eljárás megindításának feltétele mindenkor a nyomatékos gyanu lévén, e feltételnek különösen a következő esetekben kell fenforognia:

a) ha a főmagánvádló a miatt, mert a rendőri hatóság a nyomozás teljesitését megtagadta, vagy mert a tényállás tisztábahozásához birói cselekmény szükséges, a vizsgálat elrendelése iránt tesz inditványt (99. §. 3. bek.);

b) a vizsgálat inditványozásánál (104. §.) és elrendelésénél (105. §.);

c) a vádirat benyujtásánál (254. és 276. §§.) s a közvetlen idézés inditványozásánál (282. §.);

d) a terhelt vádaláhelyezésénél (266. §.) és a közvetlen idézés elrendelésénél (281—283. §§.)

Az utóbbi estekben a *nyomatékos gyanut fokozottabb mértékben követeli* a törvény az által, hogy a 264. §. 6. pontja szerint a vádtanács elutasitja a vádiratot, ha a felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy terhelt bünösségére nézve alapos gyanut keltsenek, a 281. §. szerint pedig csak tettenkapás és beismerés esetén van helye közvetlen idézésnek.[1])

A büntetés alkalmazásának föltételei.

9. A §. 2. bekezdése a büncselekmény miatt kiszabandó *büntetés alkalmazásának feltételeit* határozza meg. Ezek közt első „a birói hatalommal törvényesen felruházott hatóság". Ilyen hatóság a büntető bíróságokon kivül a kihágások felett itélő közigazgatási hatóság is. Ezek eljárását azonban nem a jelen törvény, hanem a

[1]) A törvény e több követelésében a kevesebb is benne van. A 264. §-ban emlitett „alapos gyanu" egyébként nem több, mint a nyomatékos gyanu, hanem ezzel legfeljebb azonos. Abban nincs ellenmondás, hogy a 105. §. szerint a vizsgálóbiró akkor rendeli el a vizsgálatot, ha azt a jogositott vádló inditványozta, a terhelt kérte s a vád tárgyává tett cselekmény miatt a bünvádi eljárásnak helye van, mig ellenkező esetben s ha illetéktelen, elutasitja az inditványt. E jogi okok mellett ugyanis ott van az 1. §. további feltétele: a nyomatékos gyanu. Ha tehát az inditvány a 105. §. alapján nem is volna elutasitható: elutasitandó az 1. §. alapján, ha nyomatékos gyanu nem forog fenn.

reájuk vonatkozó külön törvények (mint pl. az erdőtörvény), illetőleg rendeletek és utasitások szabályozzák. Az első §. alapvető szabálya mindazonáltal ezekre is kiterjed: mert a közig. hatóság is csak annyiban alkalmazhat büntetést, amennyiben birói hatalommal törvényesen fel van ruházva s a mennyiben törvényesen eljárva hoz itéletet.

10. *„Törvényesen eljárva"* alkalmaz büntetést a bíróság első sorban akkor, ha törvényes hatáskörében jár el (Bp. Élt. 15—18. §§.) s a konkrét esetre vonatkozólag illetékességgel bir (II. fej.). E szabály alól csak látszólag állapitanak meg kivételt a hatáskör tekintetében a 19. §. 2. bek. és a 22. §., melyek szerint bizonyos esetekben nem az a bíróság itél az ügyben, a melyhez azt a törvény utalja, mert ez csak akként történhetik meg, hogy a nagyobb hatáskörü bíróság a kisebb hatáskörü bírósághoz utalt büncselekmény fölött itél. Ellenben kivételt állapit meg az illetékesség szabálya alól a 274. §. 2. bek., mely szerint a vád alá helyező végzés jogerőre emelkedése, vagy a főtárgyalás elrendelése után a bíróság illetéktelensége miatt nincs helye az ügy áttételének.

A törvényesség további feltétele, hogy a bíróság a törvény rendelkezése szerint járjon el; igy pl. kihallgatás nélkül senkit el ne itéljen. Az utóbbi szabály alól az 533. §. 1. bek. és az 540. §. 2. bek. állapitanak meg kivételeket.

3. A vád képviselete.

2. §.

A vádat rendszerint a kir. ügyészség képviseli.

A 42. §-ban meghatározott esetekben a kir. ügyészség helyett a sértett (13. §.) veheti át a vád képviseletét.

A büntető törvények szerint csak felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözhető büncselekmény tekintetében a vád képviseletére kizárólag a kir. ügyészség jogosult.

Magánvádra üldözendő vétség és kihágás esetében (41. §.) a vádat első sorban és rendszerint a sértett képviseli.

M. i. I. A 2. §. megjelöli, hogy mily hatóság, illetőleg mily magánegyének vannak jogositva a vád emelésére és képviseletére.

Ezek: a *hivatalból,* valamint a *magáninditványra* — az 1878. évi V. t.-cz. szerint a sértett fél inditványára — üldözendő büncselekmények esetében *rendszerint,* a csak *felhatalmazás vagy kivánat* alapján üldözhetőknél pedig *kizárólag a kir. ügyészség;* abban az esetben, ha a kir. ügyészség vádat nem

emel, vagy az eljárás alatt elejti (42. §.), *a sértett, mint pót-magánvádló;* végre a *magánvádra* üldözendő vétségek és kihágások tekintetében (41. §.) a sértett, mint *fő-magánvádló.*

II. A kir. ügyészséget a törvényszékek hatáskörébe utalt bünc selekmények tekintetében már az ügyészi alaptörvények (1871. évi XXXIII. t.-cz. 17. §-ának *d)—e)* pontja) felruházta a közvádló gyanánt való müködés jogával és kötelességével.

Ez alapelvnek fenntartása iránt semmi kétség sem támadhat. Már magából a büntetőjog *közjogi jellegének érvényre* emelkedéséből szükségszerüleg következik, hogy a bűncselekmények megtorlása végett emelt vád nem a közvetlenül sérettnek egyéni érdekei, hanem az *állam és az összesség* érdekei képviseletében van emelve, tehát nyilvános jellegü, *közvád.* A közvád csak akkor érvényesülhet minden szükséges esetben, ha emelése nem függ a véletlen szeszélyeitől, az egyes állampolgárok tetszésétől, különböző képességeitől és változó akaratától, hanem ha a közérdeket szem előtt tartó, elfogulatlan, szakképzett és felelős közhatóság képviseli, melynek az első és legfőbb teendője.

A hivatalból üldözendő bünc selekmények esetében tehát hivatásánál fogva önálló kezdeményezése, a magáninditványra üldözendők esetében pedig, mihelyt a sértett fél a magáninditványt előterjesztette (90. §.), ennek alapján — fogja ezentul is a kir. ügyészség a közvádat képviselni.

Az első bekezdésben használt az a kifejezés, hogy a vádat a kir. ügyészség *„képviseli"*, az összes vádlói tevékenységet akarja megjelölni, magában foglalja tehát a vád *emelését* és annak *érvényesitését* az eljárás egész folyamán.

III. A felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözendő bünc selekmények re vonatkozólag a törvény az anyagi büntető törvény rendelkezését fenntartva, előirja, hogy a vádat kizárólag a királyi ügyészség képviseli. E bünc selekmények tekintetében tehát sem fő-, sem pót-*magán*-vádnak nincs helye. A rágalmazásnak és becsületsértésnek itt szóban levő esetei oly kényes érdekeket érinthetnek és a per megindítása esetleg oly nemzetközi vagy belügyi bonyodalmakat idézhet elő, hogy a magánvád megengedése itt több kárral, mint haszonnal járna. Mindenesetre fonák látvány volna, ha pl. egy külföldi diplomátiai ügyviselő a magyar kir. ügyészség akarata s meggyőződése ellenére jelennék meg a biróság előtt és az sem volna helyes, ha az esetben, midőn a kormány magasabb szempontból a per mellőzését kivánja, a köztisztviselő saját felelősségére koczkáztathatná a szóban levő érdekeket. Ezekben és a Btk. vonatkozó szakaszaiban érintett hasonló természetü ügyekben tehát czélszerünek látszott az ügyészi vádmonopólium korlátlan fenntartása.

A felhatalmazás és kivánat alapján üldözendő bünc selekmények megjelölésére a jelen törvény (2. §. harmadik bekezdés, 4. §.) azért használ általános körülirást, mert ezeknek köre később a törvényhozás intézkedése folytán változhatik.

IV. A 2. §. második bekezdésének rendelkezéséből már kitetszik, hogy kivéve a csak felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözhető bünc selekmények csoportját, a törvény minden más esetben a kir. ügyészség vádmonopóliuma ellen gyökeres és hathatós biztositékokat állit fel. Abból az okból, hogy a kir. ügyészség egyes tagjainak tévedése, hanyagsága vagy kötelességszegése meg ne akadályozza egyes bünc selekmények megtorlását, de mert következetes és méltányos is, hogy akkor, ha az államnak e czélra szervezett vádhatósága vádat

nem emel, vagy az emelt vádat elejti, a sértett közvetlenül a bíróságnál keresse igazait: a törvény a sértettet a pótmagánvád emelésének jogával ruházza fel.

E jog használatának részleteit a 42. §. szabályozza.

V. A 2. §-nak *utolsó* bekezdése röviden utal arra, hogy a főmagánvád eseteiben, vagyis a javaslat 41. §-ában felsorolt vétségek és kihágások tekintetében a sértett a vádnak rendes képviselője. Ez esetekre nézve azért kellett külön intézkedést tenni, mert rájok a 2. §-ban kimondott többi szabályok nem alkalmazhatók. Nevezetesen ez esetekben — ellentétben az első bekezdésnek általános szabályával, — a kir. ügyészség rendszerint nem vesz részt a vád képviseletében és a sértett nem a közvádló helyett, hanem a kir. ügyészséghez való fordulás nélkül *közvetlenül, első sorban* és rendszerint *kizárólag* emeli és képviseli a vádat. Az ide tartozó bűncselekmények olyan csekélyebb jelentőségü jogsértések, melyek a jogrendet és az állam közérdekét minimális mértékben érintik, sok esetben pedig a közvádlónak nem is áll módjában megitélni és fölismerni, hogy a sértett azokat jogai csorbításának tekinti-e s megtorlásukra helyez-e valami sulyt. Teljesen indokolt tehát, hogy a törvényhozás e vétségek és kihágások üldözését a sértett akaratától teszi függővé és ezek tekintetében a vádlónak egész tevékenységét, hacsak a közérdek a kir. ügyészségnek beavatkozását nem kivánja (41. §. harmadik bekezdés) a sértettre bizza. (90—92. l.)

Jegyzetek. 1. A vád képviseletének szabályozása szorosan összefügg a bűncselekmények osztályozásával a szerint, a mint azok hivatalból, vagy csak a sértett fél inditványára, avagy felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözendők.

Az inditványi bűncselekmények részint olyanok, a melyekre nézve a sértett fél csak az inditványt (a feljelentést) teszi meg, a vádat azonban első sorban a kir. ügyészség képviseli, részint olyanok, a melyekben a sértett fél nemcsak az inditvány megtételére (Btk. 113. §.), hanem a vád képviseletére is jogosult. Amazok a közvád, ezek a magánvád tárgyai. Az előbbiekhez tartoznak: a hamis vád vétsége (Btk. 229. §.), a nemi büntettek és vétségek (238. és 244—246. §-ok), a családi állás elleni büntett (255. §.), a hatóság előtti rágalmazás (260. §.), a nőragadás (322. §.), a hivatásbeli titok felfedezése (328. §.), a családi és házilopás és sikkasztás (342—343. és 358. §-ok), a hütlen kezelés vétsége (361. §.), a jogtalan elsajátitás családtagok közt (369. §.) s a csalás (389. §.). Az utóbbi, vagyis a magánvád eseteit a 41. §. sorolja fel.

Az első csoportba tartozó inditványi bűncselekmények tekintet nélkül arra, hogy visszavonható-e az inditvány vagy nem, s vajjon a törvényszék vagy a járásbiróság hatásköréhez tartozik-e az eset: a vád képviseletét illetőleg teljesen azonosak a hivatalból üldözendő bűncselekményekkel. Az inditványozás és a vád joga

tehát itt megoszlik, mig a magánvád eseteinél (41. §.) e két jog összeesik.

A felhatalmazás és kívánat alapján üldözendő vétségeket, melyek a vád képviselete szempontjából külön csoportot alkotnak, a Btk. 269—272. §-ai határozzák meg.

A vád képviselete szempontjából tehát a büncselekmények három csoportra oszolnak; és pedig:

a) hivatalból és a sértett fél inditványára üldözendő büncselekmények, amennyiben ez utóbbiakat a 41. §. a magánvád tárgyaiul ki nem jelöli;

b) a felhatalmazási vétségek;

c) a magánvád esetei.

2. Az első csoport esetéről a 2. §. *1. és 2. bek.* intézkedik. Ez esetekben szabály az, hogy a vádat a kir. ügyészség képviseli (M. i. II.); e szabály alól azonban kivételnek van helye abban az esetben, ha a kir. ügyészség megtagadja a vád képviseletét, vagy ha az eljárás alatt ejti el a vádat (42. §.). Ez esetben a sértett (13. §. 6. bek.) veheti át a vád képviseletét, a ki ebbeli müködésében mint pótmagánvádló (42. §. 8. bek.) jár el. Ezt jelenti a 2. §. 1. bekezdésében e megszoritó kifejezés: „rendszerint". A megszoritás tehát nem a hivatalból s a magáninditványra üldözendő büncselekmények közötti külömbségre vonatkozik, mert ezek közt (a 41. §. eseteit kivéve) a vád képviseletét illetőleg külömbség nincs, hanem azt jelenti, hogy mindez esetekben a kir. ügyészség képviseli a vádat, amennyiben a képviseletet már eleve meg nem tagadta, vagy amennyiben attól az eljárás folyama alatt el nem állott. A kiemelt büncselekmények között az eljárás szempontjából csak az a külömbség van, hogy mig a hivatalból üldözendő büncselekmény közvetlen hivatalos észlelet vagy „feljelentés" utján (89. §.) jut a kir. ügyészség tudomására: addig az oly büncselekmények eseteiben, melyek miatt csak magáninditványra van helye az eljárásnak, a sértett fél „magáninditványa" (90. §.) szükséges ahhoz, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletét átvehesse.

3. *A felhatalmazási vétségek* eseteiben a vádat mindig a kir. ügyészség képviseli (M. i. III.).

A rágalmazás és becsületsértés mindegyik esete lehet felhatalmazási vagy inditványi vétség, a szerint, a mint a Btk. 269—272. §-ainak feltételei fenforognak vagy nem. A C. gyakorlata szerint a Btk. 260. §. esete is, habár helyes felfogás szerint ez nem

válhatik felhatalmazási vétséggé.[1]) Ez eseteket illetőleg a következőket jegyezzük meg:

a) a 258., 259. és 261. §§. alá eső rágalmazás és becsületsértés mindenkor felhatalmazási, illetőleg kivánatra üldözendő vétség, ha a 269. és 272. §§-ban s a 270. §. 3. pontjában és utolsó bekezdésében megjelölt személyek vagy hatóságok valamelyike ellen irányul: minthogy e §§. minden megszoritás nélkül emlitik a rágalmazást és becsületsértést;

b) a 270. §. 1. és 2. pontja s a 271. §. esetében csak olyan tény állitása miatt lévén hivatalból meginditandó az eljárás, a mely az illető közhivatalnok hivatali kötelességére vonatkozik s valódisága esetében bünvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után: e §§. szerint a 258. és 259. §§. alá eső rágalmazás sem felhatalmazási vétség, ha az állitott tény valódisága esetén nem büntető eljárást, hanem közmegvetést vonna maga után, viszont a 261. §. alá eső becsületsértés is felhatalmazásivá válik a hivatkozott §§. értelmében, ha a rágalmazó tény állitása csak a nyilvánosság hiánya miatt nem vonható a 258. §. alá;

c) a 262. §. esete rendszerint felhatalmazási vétség, kivéve, ha a rágalmazás vagy becsületsértés a törvény által alkotott testületnek oly tagja ellen követtetik el, a ki állásánál fogva nem közhivatalnok, pl. a képviselőtestület tagja vagy midőn a sértett közhivatalnok ugyan, de a sértés nem foglalja magában oly tény állitását, mely bünvádi vagy fegyelmi eljárást vonna maga után.[2])

E szempontok figyelembevételével itélendő meg, hogy a rágalmazás és becsületsértés mikor felhatalmazási, illetőleg kivánatra üldözendő vétség, s hogy ennélfogva mely esetekre áll a 2. §. 3. bekezdésének az a rendelkezése, hogy „a vád képviseletére kizárólag a kir. ügyészség jogosult".

A felhatalmazás megadásának s a kivánatról való értesitésnek módjáról a 91. §. rendelkezik.[3]) Mennyiben lehet a felhatalmazás megadása és a kivánat előterjesztése előtt hivatalból meginditani az eljárást: ez iránt lásd a 4. §-t.

4. *A főmagánvád eseteiben* rendszerint maga a sértett képviseli a vádat (M. i. V.). A 2. §. 4. bek. ezzel épp ellenkezőjét mondta ki annak, a mit az 1. bek. kijelent. Az utóbbi szerint a vád képviseletére első sorban a kir. ügyészség jogosult (közvád), a 4. bek. szerint e jog első sorban a sértettet illeti (magánvád). Ezért nevezi itt a törvény főmagánvádlónak a sértettet (41. §.), mig a közvád eseteiben a kir. ügyész helyett fellépő sértett fél pótmagánvádlónak neveztetik (42. §.). Főmagánvád esetében a kir.

[1]) L. Illés Btk. magyarázata III. kiadás II. k. 403. l.
[2]) L. Illés i. m. II. 423.
[3]) A C. 22. számu döntvényét, mely a 270. §. 1. és 2. p.-ja szerint felhatalmazásra jogosult személyekről szól, lásd a 4. §. kapcsán (5. j.)

ügyészség csak kivételesen, csupán közérdekből veheti át a vád képviseletét, mely esetben a magánvádlót csak kisegitő hatáskör illeti meg (41. §. 3. bek.).

5. Az előadottakhoz képest a vád képviselete az erre jogosult személyek s a különböző bűncselekmények között következőleg oszlik meg:

a) kizárólag a kir. ügyészség képviseli a vádat a felhatalmazási, illetőleg a kivánatra üldözendő vétségek eseteiben;

b) első sorban a kir. ügyészséget illeti meg a vád joga a hivatalból s a magáninditványra üldözendő (de nem főmagánvád köréhez tartozó) bűncselekményre nézve, melyek tekintetében a sértett csak mint pótmagánvádló szerepelhet;

c) első sorban a sértett, mint főmagánvádló jár el a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások eseteiben, melyekre nézve a kir. ügyészség csak közérdekből veheti át a vád képviseletét.

4. Az eljárás megindításának korlátai inditványi és felhatalmazási bűncselekmények eseteiben.

3. §.

Csak magáninditványra üldözhető bűncselekmény miatt az inditvány megtétele (90. §.) előtt nyomozás nem teljesithető, vád nem emelhető és birói eljárásnak nincs helye.

4. §.

Azokban az esetekben, a melyekben valamely büncselekménynek üldözhetése a büntető törvények szerint felhatalmazástól vagy kivánattól függ, az ennek megadása, illetőleg előterjesztése nélkül inditott eljárás a nyomozáson tul nem terjedhet.

M. i. I. Büntető törvénykönyvünk azoknál a büntetteknél és vétségeknél, melyeket „csak a sértett fél inditványára üldözhetők"-nek nevez (110. §.), a sértett fél ugynevezett „inditványának" hiányát a bünvádi *eljárás megindítását kizáró ok* gyanánt állitja fel. Már e körülményből is kitünik, hogy itt részben eljárási természetü intézményről van szó s hogy a sértett félnek „*inditvány*" kifejezéssel nem egészen szerencsésen megjelölt nyilatkozata nem más, mint a közvád emelésének *perjogi előfeltétele*. Itt mint ilyennel kell vele foglalkozni.

A jogtörténeti kutatások kétségtelenné teszik, hogy a büncselekményeknek az a csoportja, melynek megjelölésére mai jogi műnyelvünk „a sértett fél inditványára üldözendő" jelzőt használja, *a sértett fél egyéni érdekeinek és a családi életnek kiméletére vezethető vissza*. Az idetartozó büncselekmények megtorlására irányuló lépések, bármily titokban kisérelték meg azok foganatositását, az esetek legnagyobb részében köztudomásra hoznák a sértettnek legdiszkrétebb családi, házastársi viszonyára vonatkozó körülményeket, a női

szemérmet legélénkebben érintő mozzanatokat, vagy a sértettet legalább is a legnagyobb lelki kinzással járó kihallgatásnak vetnék alá.

Teljesen igazolt ennélfogva, ha ezekben az esetekben a törvény a sértett kímélete érdekében mellőzi a hivatalból való üldözést mindaddig, mig a sértett „inditványá"-nak előterjesztésével kifejezésre nem juttatja azt, hogy érdekei nem kivánják a bünvádi eljárás mellőzését.

Törvényünk a nyomozást is a bünvádi eljárás kiegészitő részének tekinti. A felmerülhető kontroverziáknak megelőzése czéljából azonban szükségesnek látszott e §-ban a nyomozást külön kiemelni, illetőleg a magáninditvány megtevése előtt a nyomozás teljesitését is kifejezetten kizárni.

A nyomozás alatt szükséges cselekményeknek gyors teljesitésére (például a tettes letartóztatására, a bünjelek lefoglalására) nem egyszer sürgős szükség lehet ugyan, de ha az állam büntető jogának érvényesitését ez esetekben a sértett fél érdekében annak akaratától teszi függővé, nemcsak következetesen, hanem egyuttal helyesen is cselekszik, ha a magáninditvány megtevése előtt a nyomozás teljesitését is tiltja, mert a fennebb kiemelt szempontokból a sértett fél kiméletével ez sem volna összeegyeztethető.

Magától értendő, hogy ha a nyomozást vezető kir. ügyészség vagy rendőri hatóság csak a nyomozás teljesitése közben veszi észre, hogy a büncselekmény, mely után kutat, csak magáninditványra üldözhető, ennek hiánya esetében a nyomozást azonnal abban kell hagynia.

II. Ha a bünvádi eljárás folyamán közremüködésre hivatott hatóságok felhatalmazás, illetőleg kivánat nélkül semmi intézkedést nem tehetnének: akkor az eljárás sikere számos esetben meghiusulna, illetőleg az eljárás sokszor illuzóriussá válnék. Igy például, ha a becsületsértés vagy a rágalmazás nyomtatvány utján volt elkövetve, a mennyiben a sajtóvétséget tartalmazó röpiratot vagy hirlapot mindaddig nem volna szabad lefoglalni, mig az erre jogosiott hatóság vagy testület a felhatalmazást meg nem adta, vagy mig a sértett külföldi uralkodó vagy államfő kivánatát ki nem fejezte: akkor az illető sajtóterméket a legszélesebb körben büntetlenül lehetne terjeszteni. Az állam büntető hatóságai összetett kézzel lennének kénytelenek nézni a törvényhozásnak valamelyik háza, az ország legmagasabb közhatóságai vagy a hazánkkal legszorosabb összeköttetésben levő külföldi állam feje vagy diplomatiai képviselője ellen elkövetett sértéseket és rágalmazásokat.

A 4. §. tehát megengedi, hogy a büntető hatóságok a büncselekmény megtorlására szükséges előkészitő lépéseket, különösen a sürgős intézkedéseket ez esetekben is haladék nélkül, illetőleg a felhatalmazást vagy kivánatot be nem várva, hivatalból megtehessék. Indokolja ez álláspontot az is, hogy ezekben az esetekben a felhatalmazás megadása, illetőleg a kivánat kijelentése a rendes, azoknak elmulasztása pedig a kivételes eset.

Minthogy azonban ilyen eset mégis előállhat, nem volna czélszerü az, hogy a felhatalmazás vagy kivánat bevárása nélkül meginditott eljárás teljesen lefolytatható és befejezhető legyen. Ezek az ügyek közhivatali, plitikai, esetleg nemzetközi szempontból kényes kérdéseket és viszonyokat érintenek, melyeket nem az állam büntető hatóságai, hanem az illető politikai testület (Btk. 269. §.), közhatóság (270—271. §§.), vagy a külföldi állam kormánya (272. §.) jogosultak és hivatottak mérlegelni. A 4. §. tehát csak a per előkészitő szakában engedi meg az eljárásnak hivatalból való folytatását. Ez alatt a sürgős

eljárási cselekmények teljesithetők, de ha az eljárásnak e szakában a kir. ügyészség felhatalmazást nem kapott vagy a kivánatról nem értesült: a vádiratot nem nyujthatja be s ha mégis beadta volna, a biróság az eljárás folytatásának egyik előfeltétele hiányában, az eljárást megszüntetni köteles. (264. §. 4. pont.)

Magától értendő, hogy ha a kir. ügyészség a nyomozás alatt biztos tudomást szerzett arról, hogy a jogositott közhatóság nem kivánja a bünvádi eljárás megindítását: a további nyomozást haladék nélkül abban hagyni, illetőleg a már emelt vádat azonnal elejteni tartozik.

Viszont a kir. ügyészségnek mindazokban az esetekben, melyekben az e csoportba tartozó büncselekmény miatt az eljárás megindításának helyét látja, a felhatalmazás, illetőleg kivánat kieszközlése végett a megfelelő lépéseket hivatalból kell megtennie. (93—94. l.)

Jegyzetek. 1. A hivatalból üldözendő büncselekmények eseteiben a kir. ügyészség, mint a vád ura, az eljárás megindítása és folytatása tekintetében is önállóan, a sértett inditványától vagy felhatalmazásától függetlenül intézkedik. A magáninditványra s a felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözendő büncselekményeknél azonban a vád képviseletének joga nem jár együtt az eljárás megindításának jogával, mely az utóbbi esetekben bizonyos korlátozásnak van alávetve. E korlátokat határozzák meg a 3. és 4. §§.

2. A 3. §. tárgyai a *„magáninditványra üldözendő“* büncselekmények. A törvény e fogalom alatt azokat a büntetteket és vétségeket érti, a melyeknél a principiális vádjog a kir. ügyészséget illeti (2. §. 1. jegyz.), szemben a magánvádra üldözendő vétségekkel és kihágásokkal (2. §. 4. bek. és 41. §.). Kérdés, hogy itt is áll-e e megkülömböztetés, a mely a vád képviselete szempontjából a 2. §. szerint döntő jelentőségü. A 3. §. rendelkezésével szemben a külömbség értéktelen; mert itt általában magáninditványra üldözendő cselekményekről lévén szó, e meghatározás azokat a vétségeket és kihágásokat is átfoglalja, a melyek a 41. §. szerint a főmagánvád tárgyai. Minthogy e vétségek és kihágások is kivétel nélkül csak magáninditványra üldözhetők: kétségtelen, hogy a 3. §. rendelkezése ezekre is kiterjed.

A 3. §. ama rendelkezése, hogy: *„az inditvány megtétele (90. §.) előtt nyomozás nem teljesithető stb.“*, nem zárja ki azt, hogy a nyomozó hatóság kétség esetén, midőn első pillanatra nem bizonyos, hogy inditványi vagy hivatalból üldözendő büncselekmény forog-e fenn, a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket teljesitse. Igy pl. a rendőr meghallja egy nő segélykiáltását, berohan a házba s az illetőt már alélt állapotban, a tettest pedig, a ki rajta nemi erőszakot követett el, menekülőben látja. Itt első pillanatra

csak az bizonyos, hogy erőszakos merénylet történt; de vajjon ez rablás, testi sértés, nemi erőszak vagy az élet ellen irányzott merénylet volt-e: a helyzetből ki nem tünik. A rendőr tehát letartóztatja a tettenért büntevőt (142. §.), sőt letartóztathatja akkor is, ha tisztán látja, hogy nemi erőszak történt, mert a nő segélykiáltása a hatóság segitségének felhivását is jelenti. A lopáson ért cselédről sem tudhatja a rendőr sok esetben, hogy valóban cselédje-e a meglopottnak. Egyelőre tehát szintén letartóztathatja, s mindez esetekben megteheti a halaszhatatlan nyomozó cselekményeket (94. §.). Természetes azonban, hogy mihelyt kétségtelenné válik a cselekmény inditványi természete: a hatóság abbanhagyja az eljárást, mig annak megindítását a jogosult nem inditványozza.[1])

4. A 4. §. tárgyai az ugynevezett *felhatalmazási vétségek* (M. i. II.). Ezek a Btk. 269—272. §-ai s a jelen törvény 2. §-ának 3. bek. szerint közvád tárgyai lévén, az inditvány előterjesztése és visszavonása tekintetében nem esnek a Btk. 110—116. §-ai alá. E szerint a felhatalmazás vagy kivánat előterjesztése nincs három havi határidőhöz kötve (Btk. 112. §.), s a felhatalmazás vagy kivánat visszavonása nem vonja maga után az eljárás megszüntetését. Ez eredményt csak az idézheti elő, ha a kir. ügyészséget felettes hatósága a vád elejtésére utasitja. Ha tehát az a hatóság, a mely a felhatalmazást adta (esetleg pl. a belügyminiszter), a kir. ügyészséghez intézett átiratában azt visszavonja: a kir. ügyészség ez alapon még nem ejtheti el a vádat, hanem legtöbb esetben köteles lesz az igazságügyminiszterhez fordulni utasitásért; további eljárásában pedig csak az innen nyert utasitás s nem a felhatalmazást adott hatóság visszavonása irányozza.

5. A Btk. ama rendelkezéséből, hogy felhatalmazási vétségek esetén „hivatalból van helye a bünvádi eljárás megindításának" (270. §.), következik az is, hogy sürgős intézkedések a felhatalmazás megadása előtt is teljesithetők.[2]) Ez elvnek felel meg a fennebbi

[1]) A rendőrségi utasitás (R. u.) e tekintetben ezeket rendeli:

a) ha kétség merül fel az iránt, vajjon a cselekmény csak magáninditványra üldözhető-e, első sorban azok az adatok puhatolandók ki, a melyek alapján ez megállapitható (29. §.);

b) ha kiderül, hogy a cselekmény magáninditványra üldözendő, erről az inditványra jogosult értesitendő s a mig ez inditványt nem tesz, a nyomozás nem folytatható (30. §.).

Lényegileg ugyanezt rendeli Cs. u. 98. §-a.

[2]) A Btk. szempontjából ennek ellenkezőjét állitja a M. i., midőn kijelenti, hogy a kérdéses esetekben: „a bünvádi eljárás megindítása csak akkor inditványozható, ha a felhatalmazás vagy a kivánat előterjesztve van s hogy ennélfogva: „ezt megelőzőleg, — a kir. ügyészség egyes eljárási cselekmények

4. §., mely szerint ily esetekben a felhatalmazás, illetőleg kívánat előterjesztése nélkül inditott eljárás *a nyomozáson tul nem terjedhet*. Az eredeti javaslat a vizsgálatnak hivatalból való foganatositását is megengedte; a képviselőház ig. biz. azonban a nyomozás teljesitésére korlátozta a felhatalmazás vagy kívánat nélkül inditott eljárást.

A törvény értelmében tehát a kir. ügyész, ha a nyomozás alatt felhatalmazást nem kapott, vagy a kívánatról nem értesült: vizsgálat elrendelése iránti inditványt nem tehet (104. §.), a vizsgálat mellőzésével vádiratot a vádtanács elnökénél (254. §.), a törvényszéknél (282. §.), vagy az esküdtbiróságnál nem nyujthat be. Ha pedig mégis megtette volna: a biróság a vizsgálat iránt tett inditványt elutasitja (105. §. 2. bek.), illetőleg az eljárást megszünteti (264. §. 4. p. és 283. §. 1. bek.).

Ki adja meg a felhatalmazást s ki terjeszti elő a kívánatot: ez iránt a Btk. határozmányai irányadók. A 22. sz. döntvény szerint a 270. §. 2. pontja esetében a felhatalmazást ugy a sértett közhivatalnok, mint felettes hatósága megadhatja (B. T. VI. k. 217. l.).

A csendőrség nem lévén kiegészitő és önálló része a honvédségnek (Btk. 270. §. 3. p.): az ellene mint hatóság ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés a 270. §. 1. pontja, a csendőrség tagjait illetőleg pedig ugyane §. 2. pontja alá esik és egyesekre nézve a felhatalmazás megadása is e pontok alapján itélendő meg.

5. A magánjogi igény érvényesitése.

Bevezetés.

Ha ugyanaz a tett büntető és magánjogi következményeket von maga után: az utóbbiak rendszerint nem tárgyai a bünvádi eljárásnak. A törvény azonban bizonyos korlátozással megenged-

elrendelése iránt sem tehet inditványt," mely elvet a 270. §. 2. pontjára nézve „a kir. Kuria 22. sz. döntvénye is érvényre emeli" (93. l.). Véleményem szerint ez téves megitélése a törvénynek és a 22. sz. döntvénynek. Az utóbbi a bünvádi eljárás megindításáról szól s ezt az indokolásban akként értelmezi, hogy ez esetekben: „a vád az állam hivatalos közege által inditványoztatik s a képviselet ezt illeti" (Bj. T. VI. 217. l.). Minthogy a vád inditványozása és képviselete nem azonos a nyomozás teljesitésével: világos, hogy a 22. sz. döntvény a bünvádi eljárás inditványozása alatt nem a nyomozás, hanem a vizsgálat, vádalálhelyezés vagy főtárgyalás elrendelésének inditványozását érti. Tehát a Btk. s az ennek alapján kifejlett gyakorlat sem zárja ki azt, hogy a felhatalmazas megadása előtt a nyomozás s e közben pl. a rágalmazó nyomtatványok lefoglalása megtörténjék (Illés: Btk. m. II. k. 352. l.).

heti, hogy a büncselekmény magánjogi következményeit is (magánjogi igény) a büntető-bíróság állapitja meg, ha ezt a sértett kivánja. A sértettnek a büntető eljáráshoz való ilyetén csatlakozásában áll az ugynevezett *adhaesió* rendszere.

Azok az előnyök, melyek a magánjogi igénynek a büntető per keretében való elintézésével járnak, a törvényhozások többségét az adhaesió rendszerének elfogadására birták. Voltak ugyan régibb törvényhozások, pl. az 1848. évi bajor, az 1857. évi oldenburgi, melyek a magánjogi kérdést a polgári biró elé utalták, vagy az arra való kiterjeszkedést csak feltételesen engedték meg, mint pl. az 1864. évi badeni, mig pl. az 1843. évi magyar javaslat szerint a büntető bíróság előtt az eljárás mellékágazata gyanánt külön polgári per folyik le; sőt még a fennálló német birodalmi bünvádi perrendtartás is mellőzi az adhaesió per megengedését[1]); a törvényhozások többsége azonban ma már elfogadta az adhaesionalis eljárást. Igy különösen a franczia (3. czikk 1. bek.), az olasz (4. czikk 1. bek.), az ausztriai (4. §.), a belga Code d'instruction criminelle első fejezetét pótló 1878. évi április hó 17-iki novella 4. czikke, az 1884. évi genfi (5. czikk) és az 1887. évi norvég perrendtartás (3. §.).

Hazai gyakorlatunk is elfogadta az adhaesionalis eljárást, a mely különösen Erdélyben s a volt határőrvidéken az 1853. évi osztrák büntető perrendtartás alapján maradt érvényben. A Királyhágón inneni részekben irányadóul vették az id. bünv. elj. szabályok 111. §-át, mely szerint oly esetben, midőn a büncselekmény valakinek kárt okozott, s ezt a büntető eljárás utján kéri megállapittatni, amennyiben a törvényszék a kár valódiságát, összegét s a büncselekmény általi okozást bebizonyitottnak tartja: a kártérités iránt a bünvádi itéletben határoz; ellenkező esetben a kereset a polgári bíróság elé utasitandó. A jb. eljárás 5. §-a is kimondja, hogy a vétségből vagy kihágásból származó magánjogi igény, mely a bünvádi eljárás folyama alatt érvényesittetik, rendszerint a vád alapján hozandó itéletben döntendő el; ha azonban alapos megbirálásuk bővebb bizonyitást követelne és az itélethozatalt késleltetné: a káros igényével polgári perre utasitandó.

[1]) Kivételnek csak annyiban van helye, a mennyiben megengedi a sértettnek, hogy oly esetekben, midőn a büntető törvények szerint kártérités (Busse) itélhető meg, erre való igényét a büntető perhez való csatlakozással érvényesitse. A német bünvádi perrendtartás ez álláspontját általában helytelenitik (*Ullmann*: Strafprozessrecht 94—95. l.).

Ezekkel s az ujabb törvényhozásokkal azonos intézkedéseket tartalmaznak a jelen törvény 5. és 6. §-ai.

E §-ok az eljárás minden szakára nézve érvényes, a törvényszék és jbirósági eljárásra egyaránt vonatkozó szabályokat állitanak fel; ellenben a magánjogi igény érvényesitésének részleteit, valamint ezek biztositásának szabályait a 486—493. §-okat magában foglaló XXVII. fejezet: „a magánjogi igény érvényesitése és biztositása" czim alatt külön rendelkezések tárgyává tette.

5. §.

A sértett vagy jogutódja, a főtárgyalás, illetőleg a járásbirói tárgyalás befejezéséig, a büntető bíróságnál is érvényesitheti magánjogi igényét a tettes és a részes, valamint az orgazda és a bünpártoló ellen.

Ebben az esetben a bünvádi eljárás és itélet kiterjed a magánjogi igényre is.

Ha azonban bizonyitva van, hogy a magánjogi igényre nézve a polgári biróság már itélt, vagy előtte per van folyamatban, vagy ha az igény tisztába hozása a bünvádi eljárás befejezését jelentékenyen késleltetné, a magánjogi követelést polgári biróság dönti el.

Ezen határozat ellen perorvoslatnak nincs helye.

6. §.

A magánjogi igény csak a polgári biróság előtt érvényesithető:

1. ha az igény alapjául szolgáló büncselekmény a büntető törvények értelmében nem büntethető, illetőleg miatta bünvádi eljárás nem inditható;

2. ha a bünvádi eljárás határozatlan időre fel van függesztve, vagy:

3. ha a büntető biróság az ügyet büntető parancs kibocsátásával (532. §.) fejezte be.

M. i. I. Ma már általában az opportunitás szempontja győzött abban a vitában: vajjon megengedhető-e, hogy oly különböző tartalmu igényeket, milyenek a közjogi vádban és a magánjogi keresetben foglaltatnak, egyazon eljárás fonalán és egyazon itéletben döntsenek el s vajjon nem sérti-e meg a hatáskörök elkülönitését és függetlenségét az, ha a büntető biró polgári követelések fölött itél?

A magánjogi igényt érvényesitő inditvány mindenesetre polgári kereset, tekintet nélkül arra, milyen biróság előtt érvényesittetik; az is kétségtelen, hogy a jurisdictióknak mereven elvi elválasztása az itélkezés ilyetén egyesitése

ellen szól. Azonban a perjog czélszerüségi követelményei az egyesités és az *egy* perben való elbirálás mellett döntenek. A polgári itélet szempontjából ugyanis a büntető itélet praejudiczialis, vagyis az abban megállapitott bünösség ugy viszonylik a magánjogi kötelezettséghez, mint a jogalap a keresetı kérelemhez. A magyar polgári perrendtartás nyelvén szólva (64. §.) „a büntető itélet tartalmazza azt a jogalapot és azokat a tényeket, melyekből (felperes) követelését származtatja.“ Egyszerü logikai következtetés ez, melyet éppen az a biró vonhat le legbiztosabban, ki az előleges kérdést megoldotta s ha a kárositott fellépett a büntető perben, a vita tényleg inter partes folyt is. Nem volna czélszerü e logikai teendőt ketté választani annál kevésbé, mert a büntető itéletben foglalt bünösségi tényalapot a res judicata oltalmában kell részesiteni s igy azt ugy se lehetne magánjogi uton ujabb megvitatás alá bocsátani.

Ezekhez járul az a körülmény is, hogy oly esetekben, midőn a magánjogi sérelem mennyiségének megállapitása a büntető törvény alkalmazása czéljából szükséges, a büntető birónak mulhatatlanul kell adni ily „polgári“ hatáskört. Csak a már elvégzett birói munka ismétlése volna tehát és egyértelmü a pereknek fölösleges szaporitásával, ha például a kár nagysága vagy a tulajdonjog kérdése polgári uton ujból nyomozás tárgyává volna téve.

II. „*Magánjogi igény*“ kifejezéssel a B. P. a büncselekményből származó kötelemnek (obligatio ex dilecto) *egész körét* kivánja megjelölni. E kifejezés alatt tehát értendő mind az okozott kárnak (damnum emergens) megtéritésére, mind az elmaradt haszonnak (lucrum cessans) pótlására, továbbá az elvett vagy elvont tárgy visszaadására, a birtokba való visszahelyezésre, a birtokba bocsátásra irányuló igény.

A magánjogi igénynek a büntető bíróság előtt való érvényesitésére az 5. §. első bekezdése szerint a *sértett*, vagyis az jogosult, a „kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett büncselekmény“ (13. §. 6. bek.). Magánjogi igényt érvényesithetnek azonban — a magánjog általános elvei szerint, de a 13. §. nyolczadik bekezdéséből is világosan kitetszőleg, — a sértettnek *jogutódai és törvényes képviselője* is és pedig az utóbbi a sértett képviseletében annak igényét, a jogutódok pedig szerzett származékos igényüket.

Ha a sértett vagy törvényes képviselője, illetőleg jogutódai, a magánjogi igény érvényesitése végett a bünvádi eljárásnak egy meghatározott szakáig, nevezetesen az elsőfoku eljárás alatt léptek fel a büntető bíróság előtt: a *magánfelet megillető* önálló perjogi hatáskört nyerik. (51. §.)

A magánjogi igény a büntető bíróságnál is természetszerüleg mindazok ellen érvényesithető, a kikre a büncselekményből kötelem hárult. Ezek az 5. §. első bekezdése szerint: a *tettes*, illetőleg a mennyiben a büncselekményt többen együtt vagy közösen követték el (1878. évi V. t.-cz. 70. §.), a *tettestársak*, továbbá a többi *részes*, vagyis a büntető törvénykönyv 69. §-ában foglalt meghatározás értelmében a *felbujtó* és a *bünsegéd*, végre az *orgazda* (1878. évi V. t.-cz. 370. §.) és a *bünpártoló* (374. §.). Mindezek *egyetemlegesen* felelősek. Ellenben a tettesnek, a részesnek, az orgazdának vagy a bünpártolónak *jogutódai* ellen a magánjogi igényt természetesen nem lehet a büntető bíróságnál érvényesiteni, mert reájok a bünvádi eljárás nem terjed ki.

III. Az 5. és 51. §§. első bekezdése szerint a sértett és törvényes kép-

viselője, illetőleg jogutódai magánjogi igényüket az *elsőfoku bíróság előtt* folyo eljárás alatt érvényesithetik. A törvény csak az érvényesités *végső határát* kivánja megjelölni. A magánjogi igény tehát bejelenthető a feljelentésben (89. §.) vagy a magáninditványban (90. §.) mindazoknál a hatóságoknál, melyeknél ezek tehetők (89. §. második bekezdés), továbbá a *nyomozás alatt* a kir. ügyészségnél (92. §.), illetőleg rendőri hatóságnál (85. §. első bekezdés). A *vizsgálat* szakában a bejelentés az eljáró bíróságnál vagy kir. ügyészségnel történhetik. Kéttségtelenül helye van a magánjogi igény bejelentésének a magánvádló részéről beadott vádiratban (277. §. első bekezdés), a főtárgyalás kitüzése után, valamint a főtárgyalás alatt pedig magánál a törvényszéknél, illetőleg esküdtbiróságnál. A bejelentésnek záros határideje a főtárgyalás befejezésével, vagyis *az ügynek itélet alá bocsátásával végződik*. A törvényszéknél tartott főtárgyaláson tehát a magánjogi igény addig jelenthető be, mig a bíróság itélethozás czéljából zárt ülésre nem ül össze (321. §. első bekezdés) és e végből vissza nem vonul a főtárgyalás terméből vagy azt ki nem ürittetı; az esküdtbirósági főtárgyaláson pedig addig, mig az esküdtekhez intézett kérdéseket meg nem állapitották (363. §. első bekezdés).

A járásbirósági eljárásban az érvényesités a feljelentésben vagy a vádinditványban (525. §. első bekezdés), a járásbiróságnál tett előterjesztéssel; végre a tárgyaláson ennek befejezéseig (541. §. ötödik bekezdés) történhetik.

Ez esetekben a bíróság köteles a kellő időben érvényesitett magánjogi igényre nézve az itéletben intézkedni (327. §. második bekezdés *e*) pont; 337. és 542. §-ok első bekezdés.)

A magánjogi igénynek az eljárás felebbviteli szakában való érvényesitését azért zárja ki a törvény, mert ez megzavarná a fórumok természetes sorrendjet, gyakran késleltetné a bünvádi per lefolytatását és nem egyszer szolgáltatna alkalmat a felebbviteli főtárgyalás elhalasztására.

Ezzel a megszoritással mindazok a fennebb már részletezett nyomós okok, melyek a magánjogi igénynek lehetőleg a bünvádi eljárás alatt leendő elbirálása mellett szólnak, egyuttal támogatják azt az intézkedést, hogy ez igény érvényesitése a bünvádi pernek lehetőleg késő szakáig s különösen a főeljárásban is meg legyen engedve. Kivánatos, hogy ne támadjon egy igényből két per: a bünvádi és a polgári. Kivánatos, hogy a magánjogi igény tárgyában ne keletkezhessék olyan polgári itélet, meely különböznék a büntető birósag döntésétől. Meg kell tehát könnyiteni, illetőleg a pernek későbbi szakában is meg kell engedni ez igény érvényesitését.

IV. A fennebbiekben már rá volt mutatva ama visszásságokra, melyek abból erednek, ha a magánjogi igény tárgyában mind a büntető, mind a polgári bíróság eljár.

E visszásságok csak akkép hárithatók el, ha a törvény kizárja a magánjogi igénynek a büntető bíróság előtt való érvényesitését mindazokban az esetekben, midőn a *sértett e tárgyban már polgári keresetet inditott és külön polgári per van folyamatban*, vagy ha *a polgári bíróság már itélt* a magánjogi igény felett.

E két esetet akarja az 5. §. harmadik bekezdése megjelölni. Ama szavak alatt: „ha a magánjogi igényre nézve a polgári bíróság már itélt", az az eset értendő, midőn a külön inditott polgári per már be van fejezve olyan, bár nem jogos határozattal, mely *érdemben döntött* a magánjogigény felett.

Meg kellett oldani még azt a kérdést is, hogy a büntető bíróság miként szerezzen tudomást a külön polgári pernek folyamatban létéről, vagy befejezéséről. A törvény világosan ki akarja zárni azt, hogy a büntető biró kénytelen legyen ez irányban hivatalból kutatni. Ilyen hivatalból való nyomozás a büntető biróra uj teendőket róna, számos esetben a bünvádi eljárás elhuzódását, a főtárgyalásnak félbeszakitását és elnapolását idézné elő és szorosan véve azt tenné szükségessé, hogy a büntető bíróság minden olyan ügyben, melyben a sértett magánjogi igényt érvényesit, az ország összes polgári birosságaihoz megkeresést intézzen az iránt: vajjon nincs-e ott e büncselekményből kifolyó polgári per folyamatban.

Világos tehát, hogy az emlitett körülmény hivatalból nem nyomozható. Minthogy pedig a sértettet is lehetetlen volt annak a *negativ* körülménynek bizonyitására kötelezni, hogy ő *nem* inditott polgári pert: teljesen indokolt az 5. §. harmadik bekezdésének az a rendelkezése, hogy a polgári perre utasitásnak akkor van helye, ha a polgári pernek befejezett volta, illetőleg folyamatban léte *„bizonyitva van.“*

Ez az *objectiv* szerkezet kifejezi azt, hogy a büntető biró a polgári pert egyáltalán nem köteles hivatalból nyomozni.

Nem lehetett közelebbről meghatározni, hogy kit illet a bizonyitás terhe. Minthogy a magánjogi igény a tettes, a felbujtó, a bünséged, az orgazda és a bünpártoló ellen érvényesithető, bizonyos, hogy a harmadik bekezdésben érintett bizonyitás első sorban a most emlitetteknek fog érdekében állni. Helyettük azonban bizonyitékokat szolgáltathatnak hozzátartozójuk, védőjük. Érdekében állhat ez a bizonyitás a terheltek hitelezőinek, vagy velük kötelmi viszonyban levő más egyénnek is. De nincsenek ettől elzárva más, teljesen idegen egyén sem. Szóval a bizonyitó egyének kiléte teljesen közömbös, a törvény csak magát *a bizonyitás tényét* kivánja meg.

Nem szorul indokolásra, hogy a magánjogi igénynek a bünvádi perrel kapcsolatos érvényesitése csak abban a terjedelemben engedhető meg, hogy ez *ne gátolja a büntető igazságszolgáltatásnak szabályszerü és gyors menetét.* Nem engedhető tehát meg az adhaesio, ha a magánjogi kérdés annyira bonyolódott, vagy bizonyitása oly hosszadalmas, hogy tisztába hozása jelentékenyen késleltetné a bünvádi eljárás befejezését. Ez okokból rendeli az 5. §. harmadik bekezdése, hogy hasonló esetben a magánjogi igényt polgári perre kell utasitani.

E szükség beálltának mérlegelése és eldöntése a büntető biró cognitiójának tárgya. Helyesen fogja tenni a büntető bíróság, ha a polgári perre utasitást mindazokban az esetekben elrendeli, midőn a magánjogi igénynek a bünper folyamán való érvényesitése a büntető igazságszolgáltatás czéljaival össze nem férő eredményeket idézne elő. Ily eset volna, ha a magánjogi igény tisztába hozása gátolná a terhelt előzetes letartóztatásának vagy vizsgálati fogságának megszüntetését.

V. A polgári perre utasitó határozat ellen az 5. §. utolsó bekezdése értelmében nincs helye perorvoslatnak. A javaslatnak e rendelkezése megegyez jelenlegi birósági gyakorlatunkkal. A rendelkezést kellően igazolja az a szempont is, hogy a felső biróságok munkával való tulhalmozottságának lehető csökkentése végett a perorvoslatok, a mennyiben ezt a jó és helyes büntető törvénykezés tekintetei megengedik, korlátozva legyenek.

E korlátozás kétségen felül sokkal inkább megengedhető abban az irány-

ban, melyben egy a bünvádi eljárás keretébe szorosan véve ugy sem tartozo igénynek más perutra való utalásáról van szó, mintsem azokban az esetekben, a melyekben a büntető biró a személyes szabadság vagy a büntető igazságszolgáltatásnak más fontos tárgyai felett határoz.

Egyebekben bizton remélhető, hogy elsőfoku bíróságaink a perreutasitás jogával soha sem fognak pusztán kényelmi szempontból élni.

A dolog természeténél fogva a polgári perrendtartásba tartozik annak tüzetes szabályozása, hogy a büncselekményből származó kötelem miként és mily föltételek alatt érvényesithető a polgári bíróság előtt.

VI. 6. §-*nak* a büntető bíróságok hatásköre szempontjából *negativ* jellegü intézkedései kiegészitik a polgári perrendtartásnak idevágó szabályait, tudniillik meghatározzák azokat az eseteket, melyekben a magánjogi igényeknek büntető bíróság előtt való érvénysitése ki van zárva.

A 6. §. 1. pontja nem szorul indokolásra. Az adhaesio már nevénél és természeténél fogva *nem önálló* polgári per a büntető bíróság előtt, hanem csak *járulékos része* a bünvádi eljárásnak, melyhez csak csatlakozik. Ha tehát bünper nem inditható, akár azért, mert nincs büncselekmény, akár azért, mert a bünvádi eljárás megindítását kizáró okok forognak fenn, minő a magáninditvány hiánya, az elévülés, a kir. kegyelem, a terhelt halála, akkor a magánjogi igény megitélését a büntető bíróság előtt természetesen nem is lehet kérni. Ugyanez a szempont indokolja a polgári perre utasitást abban az esetben is (6. §. 2. pont), midőn a bünvádi eljárás határozatlan időre fel van függesztve. A 265. §-ban részletezett ez esetekben nem egyszer kétséges lehet, hogy a bünvádi eljárás egyáltalán folytatható lesz-e, a büntető biró tehát a felfüggesztés tartama alatt nem kötelezhető a magánjogi igény felett való határozásra.

A büntető parancs (532—535. §§.) a javaslat rendelkezései értelmében soha sem terjedhet ki a magánjogi igény elbirálására. A mennyiben tehat a járásbiróság a feljelentést vagy a kir. ügyészség inditványát büntető parancs kibocsátásával intézte el, a sértett magánjogi igényével csak a polgári biróság előtt léphet fel.

A 6. §-nak *nemleges* rendelkezései nemcsak a büntető, hanem a *polgári* biróra is kötelezők és pedig az utóbbira *pozitiv* irányban. Azokból ugyanis kétségen felül áll, hogy a polgári biróság ez esetekben *nem tagadhatja meg* a polgári eljárás megindítását vagy folytatását. Például ha a sértett kártérítési pert indit olyan büncselekmény alapján, mely csak magáninditványra üldözhető, a polgári biróság akkor is köteles eljárni, ha megállapitotta, hogy magáninditvány nem volt téve, vagy kellő időben vissza volt vonva. (94—99. l.)

Jegyzetek. 1. A sértett, kinek valamely büncselekményből kifolyólag magánjogi igénye van, a büntető perben vagy csupán ez igényeit akarja érvényesiteni, vagy e mellett mint fő- vagy pótmagánvádló (41. és 42. §-ok), avagy csatlakozó (45. §.) a vád képviseletét is viszi. Az előbbi esetben a sértett a büntető perben mint *magánfél* (13. §. 8. bek.) szerepel s az 51. §-ban meghatározott jogokat gyakorolja; az utóbbi esetben mint *magánvádló* jár el, s ahhoz képest, a mint fő- vagy pótmagánvádló avagy csatlakozó, az ezeket törvényesen megillető jogok élvezetébe is lép.

2. Az 5. §. ama rendelkezéséből, hogy a büntető bíróságnál csak *a sértett vagy jogutóda érvényesitheti* magánjogi igényeit: mindenekelőtt következik, hogy a magánjogi igényt, mint ilyent, hivatalból sem a bíróság, sem a kir. ügyészség nem vonhatja a bünvádi eljárásba. Kivételnek csak a *488. §. 1. bek. esetében* van helye, mely szerint a tettes, részes, orgazda vagy bünpártoló birtokában talált s ezek valamelyikétől lefoglalt dolognak a sértett vagy jogutódja részére való kiadása elrendelendő, habár az illető ezt nem kérte, vagy nem is kérhette, pl. azért, mert arról tudomása sem volt.

Az 5. §. 1. bek. azonban a sértettnek is *csak megengedi*, hogy magánjogi igényét a bünvádi eljárás alatt érvényesithesse. Ebből világos, hogy a sértett nincs elzárva attól, hogy közvetlenül a polgári bíróságnál adhasson be keresetet. A M. i. ezt azzal okolja meg, hogy ámbár czélszerüségi szempontból felette kivánatos az adhaesió megvalósitása: még sem adhatunk annak oly értelmet, mintha a magánjogi igény érvényesitését kötelezőleg hozzá kellene csatolni a bünperhez (M. i. 95. l.).

3. Az 5. §. 1. bekezdésébe e szavakat: „*vagy jogutóda*“ a képv. ig. biz. vette fel és pedig azért, mert erre minden kétség kizárása végett a 13. §. 8. bek. mellett is szükség van (Ig. biz. j. 16. l.). E szavakkal a törvény kivételt állapitott meg ama szabály alól, hogy a személyhez kötött közjogi jogositvány, minő az 51. §-ban meghatározott jogok gyakorolhatása is, rendszerint nem tárgya az átruházásnak. Ez esetben *a jogutód a sértett* magánjogi igényével együtt azt a jogot is nyeri, hogy igényének érvényesitése végett a bünvádi eljárásban *mint magánfél az 51. §. értelmében eljárhat.* Magánvádló vagy csatlakozó gyanánt azonban a sértett jogutóda nem léphet fel.

A sértett jogutódának helyzetéből folyik, hogy amennyiben a sértett magánjogi igényére nézve kiegyezett, vagy arról lemondott: ez egyezkedés vagy lemondás jogutódára is kihat, és igy ezt a bünvádi eljárásból is teljesen kizárja. Ellenben nem gátolja a magánjogi igény elejtése azt, hogy a sértett mint magánvádló felléphessen; valamint az sem kétséges, hogy a sértett egyezkedése vagy lemondása nem gyakorolhat befolyást a vádnak a kir. ügyészség által való képviseletére s nem érinti a bünvádi eljárás folytatását (M. i. 97. l.).

4. A magánjogi igény a büntető bíróság előtt csak *az ellen érvényesithető, a ki a büntető perben terheltként szerepel* (M. i. II.

4. bek.). Az érvényesités feltétele tehát a magánjogilag kötelezett s a terhelt identitása. Ez hiányoznék akkor, ha az igény érvényesitése nem a terhelt, hanem pl. jóhiszemü engedményese ellen volna irányozva. Csak egy esetben engedi meg a törvény, hogy a büntető bíróság vádlott hiányában itélhessen a magánjogi igény felett; akkor t. i., midőn vádlott a jogerőssé nem vált alsófoku itélet meghozása után meghalt; mely esetben a kir. Tábla az itéletnek a magánjogi igényre vonatkozó részét felülvizsgálhatja (423. §. ut. bek.).

5. Az a körülmény, hogy a sértett magánjogi igényének érvényesithetése végett *a főtárgyalás befejezéséig felléphet* (M. i. III.): hátrányokkal járhat a terheltre nézve, ha az törvényadta jogaival kellő időben nem él.*) Hátrányos lehet az, ha a sértett, ki egyszersmind tanu is, nem vesz részt a bizonyitó eljárásban, s csak ennek befejezése után lepi meg vádlottat és védőjét igényének bejelentésével. Az ily perbeli ellenféllel szemben nehéz a védekezés. Minthogy azonban a terhelt védelmének ez irányban való előkészitése végett a bíróság, indokolt szükség esetén, elrendelheti a főtárgyalás elnapolását (336. §. 4. p.), minthogy továbbá a bíróság ily esetben a magánjogi igényt, melynek tisztába hozása az ügy befejezését gátolná, az 5. §. 3. bek. alapján polgári perre utasithatja; ezek szerint a magánjogi igénynek a főtárgyalás befejezéséig való érvényesithetéséből a terheltre sem hárul sérelem, ha jogai felett őrködik.

6. Az 5. §. 3. bek. amaz eseteket sorolja fel, midőn *a sértett megkisérli a büntető perben magánjogi igénye érvényesitését, de a bíróság őt polgári perre utasitja*, illetőleg kimondja, hogy a követelés eldöntése a polgári bírósághoz tartozik. Ez akkor történhetik meg: *a)* ha a magánjogi igényre nézve a polgári bíróság már itélt; *b)* ha ez iránt a polgári bíróság előtt per van folyamatban; *c)* ha az igény tisztába hozása a bünvádi eljárás befejezését jelentékenyen késleltetné. Ez eseteket a törvény megokolása tüzetesen kifejti (M. i. IV.); minélfogva e helyen csak a következőket jegyezzük meg:

A törvény eredeti szövege ez esetekre vonatkozólag a birói intézkedést e szavakkal jelölte meg: „*a magánjogi követelést polgári perre kell utasitani*“. Ehhez csatlakozott az 5. §. 4. bek., kimondván, hogy: „a perre utasitó határozat ellen perorvoslatnak

*) Az ausztriai B. P. szerint a sértett csak a főtárgyalás kezdetéig léphet fel magánjogi igényével (47. §.).

nincs helye". Ez világos és érthető volt. A képviselőház azonban 1896. szept. 9-én tartott ülésében az idézett szavak helyett a következőket fogadta el: *„a magánjogi követelést polgári bíróság dönti el"*; az 5. §. 4. bekezdését pedig ekként módositotta: „ezen határozat ellen perorvoslatnak nincs helye". Ez átalakitás két szempontból esik kifogás alá. Az első módositás oka az volt, hogy *midőn a magánjogi igény felett a polgári bíróság már itélt, vagy midőn ugyanott már folyik a per: a büntető bíróság nem utasithatja polgári perre a magánjogi követelést.* Ámde ez ellenvetés nem illik rá a harmadik esetre, midőn az igény tisztába hozása késleltetné a bünvádi eljárást. Ily esetben a büntető bíróság ezentul sem tehet mást, mint a magánjogi követelésnek polgári perre való utasitását. A másik kifogás az, hogy e szavak után: „polgári bíróság dönti el", a 4. bek. e szavai: „ezen határozat ellen" azt az értelmet tüntetik fel, mintha itt a polgári bíróság előtt levő kérdésben, e bíróság határozata ellen volna kizárva a perorvoslat; holott világos, hogy a 4. bek. most is azt jelenti, amit eddig, hogy t. i. *a büntető bíróság ama határozata ellen nincs helye perorvoslatnak, melylyel a magánjogi követelést polgári bíróság dönti el.* Csak ez lehet helyes értelme az 5. §. helytelenül szövegezett 3. és 4. bekezdésének.

7. Az 5. §. 3. bek. kapcsolatban *a csődtörvénynyel, kizárja* a bünös bukás által sértettek magánjogi igényeinek a büntető perben való érvényesitését. Az ellenkezőnek megengedése odavezetne, hogy ugyanaz a magánjogi követelés két forum előtt, a csődbiróságnál s a büntető bíróság előtt tárgyaltatnék és pedig valószinüleg eltérő eredménynyel. Az iránt azonban nincs kétség, hogy a bukással terheltnek bűntársai ellenében a hitelezők magánjogi igényeinek érvényesitése a büntető per során is megtörténhetik: mert a csődeljárás ezekre nem terjed ki.

Hasonló szempont alá esik *a Btk. 359. §-ának esete*, mert a magánjogi követelést itt is megitélte már a polgári bíróság, sőt ez alapon az ügy már a végrehajtás szakába jutott. Hogy vádlott a lefoglalt vagyon elidegenitése által meghiusitja a végrehajtást, ez nem változtatja meg magánjogi követelése jogalapját s mit sem változtat azon, hogy igényét a polgári biró már megitélte. Ez igény valamint csőd esetén, ugy itt is nem a bűncselekményből származik, alapja nem az „obligatio ex delicto", hanem közönséges magánjogi szerződést, melynek a bűncselekményhez semmi köze. Habár tehát a csődhitelező, s a 359. §. esetében érdekelt fél csatla-

kozik is a büntető eljáráshoz: ezt csak mint sértett (50. §.), avagy mint magánvádló vagy csatlakozó (42. és 45. §§.) s nem mint magánfél teheti (1. jegyz.).

8. *A magánjogi igény bizonyitása* a B. P. szabályai szerint a bizonyitékok szabad mérlegelésével történik. A büntető biró törvényellenesen járna el, ha a bűncselekmény iránt inditott perben a magánjogi igényre vonatkozólag is nem a bűnvádi eljárás szabályait alkalmazná. Igy pl. ha kiskoru vádlott ellen folyik az eljárás, melynek során a sértett magánjogi igényét érvényesiti: a büntető bíróság e magánjogi kérdés miatt nem fogja megidézni a kiskoru törvényes képviselőjét, hanem ugy jár el vele szemben is, mint más vádlott ellen. Egyébként a kiskoru vádlott védelme kötelező (56. §.), a védő pedig minden irányban köteles őrködni védettje érdekei fölött.

A magánjogi igény bizonyitása végett mindama bizonyitékokat felhasználja a sértett, a melyek nem kizárólag büntetőjogi czélokra szolgálnak. E szerint a letartóztatás, házkutatás, személymotozás és lefoglalás a 141., 148., 169., 171., 173., 174. és 176. §§. értelmében egyedül a magánjogi igény bizonyitása végett nem alkalmazhatók.

9. *A 6. §. első és harmadik pontjának esetei* (M. i. VI.) analog természetűek azokkal, a melyekben az 5. §. 3. bek. szerint a magánjogi követelést polgári bíróság dönti el.[1]) E szavak értelme ugyanaz, amit a 6. §. bek. kimond: „a magánjogi igény csak a polgári bíróság előtt érvényesithető;“ és igy a tekintetben, hogy mit határozzon ez esetekkel szemben a büntető bíróság, a két intézkedés közt külömbség nincs. Kivételes szempont alá csak az az eset tartozik, midőn az igény tisztábahozása a bűnvádi eljárás befejezését késleltetné (5. §. 3. bek. 3. eset), vagy midőn a bíróság határozatlan időre felfüggeszti a bűnvádi eljárást (6. §. 2. p.). Ez esetekben a büntető bíróság a dolog természeténél fogva polgári perre utasitja az igénylőt, holott a többi esetekben egyszerüen visszautasitja a magánjogi igény érvényesitése iránt előterjesztett kérelmet. E külömbséghez képest két csoportra lehet osztani amaz eseteket, a melyekben a büntető bíróság nem bocsátkozik bele magánjogi igény megitélésébe. Az egyikbe tartoznak azok, a melyekben polgári perre utasitandó az igénylő (5. §. 3. bek. 3. esete és 6. §. 2. pont), a másikba azok, a melyekre vonatkozólag a büntető

[1]) A 6. §. 1. p.-jával függnek össze pl. a Btk. 67., 79., 135., 137., 151., 157., 224., 427. stb. §§., melyek bizonyos cselekmények büntetőségét kizárják.

bíróság a limine visszautasitja az előterjesztést (5. §. 3. bek. két első esete és 6. §. 1. és 3. pont). Ezekből kitetszik, hogy helyesebb lett volna az utóbbi eseteket az előbbiektől elkülönitve, a 6. §-ban egy közös intézkedés alatt összefoglalni.

10. A 6. §. 2. pontjából önként folyik, hogy a magánjogi igény akkor is csak a polgári bíróság előtt érvényesithető, ha a büntető bíróság *az eljárást megszüntette.* Ez esetben, valamint akkor is, ha az eljárás határozatlan időre felfüggesztetett, a büntető bíróság esetleg már intézkedhetett a magánjogi igény biztositása iránt, igy pl. elrendelhette a bűnügyi zárlatot avagy biztositást 492. s 493. §§. alapján. A megszüntetéssel és az eljárás felfüggesztésével, midőn a büntető bíróság ezt kimondó határozatában polgári perre utasitja az igénylőt, természetesen együtt jár az is, hogy a bűnügyi biztositást és zárlat hatályát veszti. A sértettnek tehát ily esetben lehető gyorsan igénybe kell vennie a polgári bíróság jogsegélyé, nehogy legfontosabb érdekei veszélyeztetve legyenek.

11. Az eddigiekben tárgyalt magánjogi igénytől, a mely esetleg polgári perre utasitható, különbözik a sértettnek *a Btk. által biztositott kártérítési követelése.* Igy különösen a 198. §. kimondja, hogy amennyiben a személyes szabadság megsértését közhivatalnok követte el: a törvényellenesen letartóztatott részére, *ha kivánja,* a letartóztatás minden napjáért 5—10 frt. kártalanitás *állapitandó meg;* a 292. §. szerint gyilkosság és emberölés esetében, ha a megölt után oly személyek maradtak, kiknek tartásáról gondoskodni köteles volt: azok részére megfelelő kártérités is *megitélendő;* a 311. §. pedig rendeli, hogy testi sértés eseteiben a sértett kivánságára és részére a megfelelő kártérités is *megitélendő.* Ez esetekben a törvény kötelezőleg mondja ki, hogy a kártéritést, a mennyiben a szükséges feltételek megvannak, a büntető bíróság itéli meg. E kérdésben tehát mindenesetre érdemlegesen kell határoznia a büntető bíróságnak és sohasem engedhető meg, hogy a hivatkozott §§. valamelyikén alapuló kártéritési követelésével polgári perre utasitsa az igénylőt.

Ha azonban pl. az emberölés vagy a testi sértés miatt inditott ügyben a kir. ügyészség a vádat elejti s a büntető bíróság az eljárást megszünteti: ez esetben az a körülmény, hogy a kár megitélése egyébként a büntetőbiróság hatásköréhez tartozik, nem zárja el a sértettet, illetőleg a kártéritésre jogosultat attól, hogy kárkövetelését a polgári bíróság előtt érvényesitse (C. 8006/905. P. — G Dt. XIII. 291.).

6. Előleges kérdések.

Bevezetés.

I. A büntető ügy nemcsak az által jöhet összeköttetésbe másmásnemű ügygyel, hogy ugyanaz a tett büntető és magánjogi következményeket von maga után (adhaesio), hanem az által is, hogy valamely bűncselekmény tényálladéka oly elemeket foglal magában, a melyeknek megitélése köz- vagy magánjogi kérdések eldöntésétől függ. Minthogy a büntető bíróság a bűncselekmény tényálladékát minden részletében saját megítélése körébe vonja: természetes, hogy a tényálladékhoz tartozó köz- vagy magánjogi kérdéseket is a bűnvádi eljárás folyamán rendszerint maga dönti el. Amennyiben ez megtörténik: ez esetben a bűncselekmény összefüggése az illető köz- vagy magánjogi kérdéssel legkisebb változást sem idéz elő a büntető per lefolyásán. A tételes törvényhozás azonban kivételesen elrendelheti, illetőleg megengedheti, hogy a büntető bíróság az ilyen köz- vagy magánjogi kérdésekre nézve más bíróság vagy hatóság döntését várja be, s csak ez után kezdje meg vagy folytassa eljárását. A bűncselekmény tényálladékához tartozó ilynemű kérdések, melyeknek előleges eldöntésére a büntető bíróságtól különböző más bíróság vagy hatóság van hivatva, az úgynevezett *praejudicialis kérdések*.

Amennyiben a törvény helyt ád a praejudicialis kérdéseknek: e rendszer következménye az, hogy a bűnvádi eljárás meg nem inditható, ha pedig meginditották, felfüggesztendő addig, mig az előleges kérdés foruma nem döntött, — továbbá hogy a büntetőbiró rendszerint kötelezőnek tartozik elfogadni az előleges döntést. E követelmények azonban egyfelől akadályozzák a büntető per lefolyását, másfelől pedig korlátozzák a büntető bíróságot meggyőződésének független érvényesitésében. Ezért a törvényhozások egyrésze nem is állit fel praejudicialis kérdéseket, mig másrészük csak tetemes megszoritásokkal teszi azt.

II. *A franczia* B. P. nem intézkedik a praejudicialis kérdésekről; más törvényeik azonban két esetben teszik a büntető eljárást a polgári pertől függővé. Egyik a polg. tvkben, a másik az erdei törvényben fordul elő. A „Code civil“ 326. czikke szerint a polgári állapot kérdéseinek eldöntésére kizárólag polgári bíróságok hivatvák; a 327. czikk szerint pedig családi állás elleni bűntett miatt nem inditható meg a bűnvádi eljárás addig, mig a polgári biró a status kérdésében nem itélt. Ez összefügg a franczia

törvényhozásnak a status kérdésében elfoglalt amaz álláspontjával, hogy a polgári állapot minden megbolygatása veszélyezteti a társadalom nyugalmát. Ezért a statusváltozásoknak néha erőszakos eszközökkel is utját állja; igy pl. eltiltja az apasági keresetet (340. cz.), s megnehezíti a bizonyitást ama perekben, melyek a családi állás megváltoztatását célozzák (322. cz.). Minthogy a bizonyitás ily megszoritásának a büntető perben helyt adni nem lehet, — s minthogy e szerint megtörténhetnék, hogy a büntető per használtatnék fel oly tények bizonyitására, melyek rendes birájuk előtt nem bizonyithatók: ennek elejét veendő a franczia jog a családi állás elleni büntett eseteiben az általános szabálytól eltérőleg előleges polgári itélettől tette függővé a közvádat.

A franczia joghoz csatlakoztak a *belga* és *olasz* törvényhozások. Az utóbbi azonban jobban kitágitotta a praejudicialis kérdések körét, mint a franczia és belga. *Az olasz bünvádi eljárás* ugyanis átvette a franczia jogból a statuskérdésekre vonatkozó rendelkezést (32. §.), de megtoldotta azzal, hogy amennyiben a büntető per folyamán a tulajdon vagy más dologi jog vitássá válik: a terheltnek záros határidő adatik a polgári biróság döntésének kieszközlésére, s ez alatt a bűnvádi eljárás felfüggeszthető (33. §.).

A német közös jog szerint a büntető biró nem volt köteles a büncselekménynyel összefüggő magánjogi kérdéseket vizsgálat tárgyává tenni. Az ilyen előleges kérdést előbb az illetékes forumnak kellett eldönteni, s amig ez meg nem történt: a bűnvádi eljárás függőben maradt. A büntető biró azonban a magánjogi döntéshez nem volt kötve.

A német partikuláris törvények lényegesen eltérnek egymástól. Igy pl. a *porosz* törvény nem intézkedik a praejudicialis kérdésekről, mig az 1868. évi *szász* B. P. akkor engedi meg a bűnvádi eljárás felfüggesztését, ha a magánjogi kérdés tárgyalása már folyamatban van, vagy biztosan várható (129. §.), *a württembergi* B. P. 7. czikke pedig, valamint a *badeni* B. P. 5. §-a akként rendelkeznek, hogy a büntető biró a bűnvádi eljárás szabályai szerint tárgyalja és dönti el azokat a magánjogi előleges kérdéseket is, amelyek megoldása nélkül a bűnvádi ügyben nem határozhat.[1])

A német birodalmi B. P. 261. §-a is kimondja, hogy amennyiben a cselekmény büntethetősége valamely magánjogi jogvi-

[1]) *S. Mayer;* Id. m. 33—34. l.

szony megitélésétől függ: ez iránt is a büntető bíróság, a bűnvádi ügyekre nézve fennálló eljárás szerint határoz. A büntető bíróságnak azonban joga van az eljárást felfüggeszteni és az érdekeltek egyikének a polgári per megindítására határidőt kitűzni, vagy pedig a polgári bíróság itéletét bevárni. E szerint tehát nincs kizárva az sem, hogy a német büntető bíróság valamely házasság érvényességéről határozzon.

Az 1873. évi *osztrák* B. P. 5. §-a kimondja, hogy a bűnügyi vizsgálat és itélet a magánjogi előleges kérdésekre is kiterjed. A polgári bíróságnak ily kérdésben hozott határozatához, amennyiben a terhelt büntethetőségének megitéléséről van szó, a büntető biró nincs kötve. A polgári bíróság itélete csak akkor veendő a büntető itélet alapjául, ha az előleges kérdés tárgya a házasság érvényessége. Ily esetben, ha az illetékes polgári bíróság még nem itélt, de az ügy tárgyalását már megkezdette, vagy ha a büntető bíróság maga utalta polgári perre az ügyet: ennek eredményét be kell várni, szükség esetén pedig meg kell sürgetni.

III. Hazai törvényeink a legujabb időkig nem rendelkeztek a bünper során felmerülhető praejudicialis kérdésekről.[1]) A birói gyakorlat is az volt, hogy a büntető bíróság saját cognitiója körébe vonta, s maga döntötte el mindama köz- vagy magánjogi kérdéseket is, melyek a büncselekmény tényálladékához tartoznak, s a büntethetőség megállapitásánál figyelembe veendők. Csupán az ország ama részeiben, ahol az 1853. évi ausztriai B. P. volt érvényben, merülhettek fel e törvény alapján praejudicalis kérdések, amennyiben e perrendtartás ezeknek bizonyos esetekben tért nyitott.[2])

A jelen törvény az 1886. és 1889. évi javaslatok nyomdokán

[1]) A Btk. 109. §-ához csatolt M. i. e tekintetben ezeket mondja: „Mai rendszerünk szerint praejudicialis kérdések nem léteznek. A polg. perrendt. rendelkezik ugyan azon esetekről, melyekben a polg. eljárás félbeszakitandó, mig a bünvádi eljárás nem fejeztetett be; hasonló intézkedést tartalmaznak a váltóhamisitás s a hamis és vétkes bukás eseteiben követendő eljárásról szóló törvényeink is; de hogy mely esetben szakitandó meg a bűnvádi eljárás, és várandó be a polgári bíróság itélete, erről fennálló törvényeink nem rendelkeznek". (Anyaggy. I. k. 585. l.).

[2]) E törvény 4. §-a szerint a büntető eljárás kiterjed azokra a magánjogi előkérdésekre is, melyeknek megitélése nélkül a büntető ügy el nem dönthető. A büntető biró a polgári bíróság határozatához a büntethetőség kérdésében nincs kötve; s nem köteles a polg. biró határozatának alapul szolgáló tényeket igazaknak tartani, ha azok ellenkezője derül ki. Ha azonban valamely büncselekmény tényállása a házasság érvényessége iránti kérdéstől függ: e tekintetben az illetékes bíróság tárgyalásának eredménye bevárandó, szükség esetén megsürgetendő stb.

haladva,[1]) a praejudicialis kérdések tekintetében elvileg a német birodalmi, s az osztrák bünvádi perrendtartáshoz csatlakozott, e mellett azonban önállóan szabályozta e fontos materiát. Főelve a büntető törvénykezés függetlenségének megóvása mellett, a fakultativ rendszer, mely a büntető bíróságnak minden előleges magánjogi kérdésre nézve megengedi a polgári bíróság itéletének bevárását, de egyetlen esetben sem kötelezi arra, hogy azt bevárja, ha a külön polgári eljárás hosszadalmas volta a büntető per érdekeit veszélyeztetné. Másik főelve az, hogy a polgári bíróságnak vagy más hatóságnak ily előleges magánjogi kérdésben hozott határozata a büntető bíróságot nem kötelezi.[2])

7. §.

Ha annak megállapitása, hogy forog-e fenn büncselekmény és milyen, valamely köz- vagy magánjogi kérdésnek előleges eldöntésétől függ: a büntető bíróság e kérdésben a jelen eljárás szerint határoz.

A bíróságnak, vagy bármely más hatóságnak ily előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a büntető bíróságra a büntethetőség kérdésében nem kötelező.

Ha a bünvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges magánjogi kérdés csak hosszabb eljárás alapján birálható el: a büntető bíróság az érdekeltek egyikét, záros határidő kitüzése mellett, külön eljárásra utasithatja, s az inditandó vagy már megindított eljárásnak eredményét bevárhatja.

[1]) A *Csemegi-féle javaslat* 14. §-a igy hangzik: „Azon köz- és magánjogi kérdések, a melyeknek megállapitásától függ, hogy fennforog-e és mely büntetendő cselekmény: a bünvádi eljárásban a büntető biró határozatának képezik tárgyát."

Ez alól nem vétetik ki azon eset sem, ha azon kérdésben a bünvádi határozat előtt, a polgári bíróság már határozott.

Ha mindazonáltal a házasság érvénye vagy érvénytelensége képezi az előzetesen megállapitandó kérdést s ez iránt a bünvádi eljárás megindításakor a házassági ügyekre nézve illetékes bíróság előtt per volna folyamatban: ezen per befejeztéig a bünvádi eljárás felfüggesztendő.

Felfüggeszthető a bünvádi eljárás akkor is, ha ennek folyama alatt merül fel oly tény, mely a házasság érvényességére nézve a bíróságban alapos kételyt ébreszt.

Ez utóbbi esetben joga van a büntető bíróságnak a polgári per folyamatba tételére határidőt kitüzni, valamint a felfüggesztett bünvádi eljárást a polg. bíróság itéletének bevárása nélkül is ismét folyamatba tenni.

A Btk. 109. §-a a bünv. elj. felfüggesztésének ezen eseteiben is hatálylyal bir.

[2]) A praejudicialis kérdések elméletét, különös tekintettel az 1889. évi magyar javaslatra, tüzetesen kifejti *Vargha Ferencz*: „A büntető eljárás megindításának és folytatásának akadályai" czimü értekezésében (M. I. 1893. I. füzet).

Rendszerint bevárandó a polgári bíróság itélete, és addig a bünvádi eljárás felfüggesztendő, ha az előleges kérdés valamely házasság érvényességére vagy érvénytelenségére vonatkozik.

Ha a külön eljárásra utasított érdekelt ezt a kitüzött határidő alatt meg nem inditja, vagy ha a meginditott eljárás befejezése annyira késik, hogy a bünvádi eljárás czéljának meghiusitásától kell tartani, a bünvádi eljárás folytatható.

M. i. I. Általános szabály, hogy az ügy birája van hivatva mindazoknak a jogi és ténykérdéseknek eldöntésére, melyeknek az érdemben hozandó itélet tekintetéből fontosságuk van. Az a logikai teendő, melyből az itélethozás áll, nem engedi meg, hogy az okoskodás lánczolatára más elmék gondolkozásának eredményei kényszerítő befolyással legyenek. A per egyes elemeit egyazon szabályok szerint és az itélőbiró egyéni gondolkozásmódjának következetes alkalmazásával kell mérlegelni, különben az itélethozás mechanikus cselekménynyé válnék, mely e peren kivül megállapitott tények és nézetek benső kapcsolat nélkül összerakásából állana. Az itélet szellemi egységének szüksége minden czélszerüségi tekintet nélkül is kivánatossá teszi tehát, hogy az egész ügy lehetőleg egy biró megfontolásának legyen alávetve. E szabálytól csak egyes esetekben és csak ott történhetik kivétel, a hol ezt egyéb fontos tekintetek parancsolják.

E felfogásból indul ki a törvény, midőn elv gyanánt fogadta el, hogy a praejudicialis kérdések eldöntése a büntető biró hatáskörébe tartozik.

Az előleges kérdések problemáját egyébiránt részben ama szempontok szerint is kell megitélni, melyek az *adhaesióra* nézve általában el vannak fogadva. Logikailag csak annyi különbség van a két eset között, hogy amott a büntető itélet szolgál praejudiciumul, emitt pedig a polgári jognak és iteletnek van hasonló szerepe. De éppen ez azonosság folytán áll az is, hogy az elméleti aggodalmak, melyek a magánjogi következményeknek a büntető iteletben való kimondása ellen felhozhatók, épp oly sulylyal érvényesithetők az ellen is, hogy a büntető biró magánjogi előleges kérdések eldöntésébe bocsátkozzék. Szükséges tehát az ellenvetést itt is megfontolni.

A mennyiben csak a jurisdictiók határának megóvásáról van szó, aránylag könnyü lesz az elhatározás a törvényhozásra nézve. Eléggé biztos támpontokat talál a büntető per természetében és czéljában s a hatáskörök elválasztásának érdekei korántsem oly fontosak, hogy miattuk a bünvádi eljárás feladatai koczkáztathatók volnának. A jurisdictiók elszigetelése nem mehet annyira, hogy a per tiz, vagy több darabra apróztassék, a szerint a hány nem szigoruan büntetőjogi kérdés van befolyással az itéletre, mert ezzel a büntető eljárás lebonyolitását, a büncselekménynek gyors megtorlását s igy a büntető törvénykezés egyik főczélját veszélyeztetné.

Ily tulhajtásra annál kevésbé van szükség, mert világos, hogy ez előleges kérdések jogi megitélésénél ama szabályok lesznek irányadók, melyeknek e kérdések saját jogvidékükön alávetvék. A büntető biró is kötve van ama törvényekhez. Anyagilag tehát nem történhetik sérelem; mert ha a büncselekmény minősitése pl. valamely polgári aktus értelmezésétől függ, ugy ez ama szabályok szerint fog történni, melyek a magánjogi magyarázat teendőjére nézve általánosságban fennállanak.

De a szakasz rendelkezése a polgári jogrendet közvetlenül nem is érinti. Nem arról van itt szó, hogy az adhaesionalis itéletben a polgári ügy inter partes miként intéztessék el, hanem csak arról, hogy a büntető biró a büntető törvény alkalmazhatósága szempontjából oldja meg a polgári kérdést, mely tulajdonképpen a büncselekmény tény-eleme. A büntető biróságnak eme megállapitásában annál inkább meg lehet nyugodni, mert csak az anyagi valóság kipuhatolására törekszik s mert erre eszközei számosabbak és megbizhatóbbak, mint azok, melyekkel a polgári biró rendelkezik. A polgári jogra vonatkozólag azonban döntésének nem lehet közvetlen és kényszerítő ereje. Ha a büntető itélet, a Btk. 280. §-át alkalmazván, „felmenő ágbeli törvényes rokonon" elkövetett szándékos emberölést állapit meg: ezzel senki sem fogja az apaság vagy a tartás kérdését megoldottnak tekinteni. Ha a büntető biró valakit magyar honosul büntet: ebből nem következik, hogy az illetékes közigazgatási hatóság saját hatáskörében, az illetőt külföldinek nem tekinthetné és pl. utólag nem honosithatná. Ha a hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolt egyén a Btk. 474. §-a értelmében, törvényes felelősségének jogos hatáskörében kiadott rendeletére hivatkozik s a büntető biró az intézkedés törvenyességének méltatásába bocsátkozik: nincs praejudicálva annak, hogy azt az intézkedést pl. a fegyelmi hatóság máskép itélje meg.

Az az ellenvetés tehát, hogy a nem büntetőjogi kérdésekre való kiterjeszkedés idegen jurisdictióba való beavatkozást jelent, nem állhat meg.

Némileg nehezebb az elhatározás arra az esetre nézve, midőn a büntető biró előbb kelt polgári itélettel áll szemben. Ha azonban a két jogterület természetét tekintjük, szinén a büntető itélet teljes függetlenségét kell elismernünk.

A büntető jogszolgáltatás az anyagi valóság megállapitását tartja szem előtt, mig a polgári törvénykezés beéri az u. n. alaki igazsággal. Lehetetlen tehát az utóbbinak határozatait az előbbire nézve kötelező erővel felruházni. A polgári biró itélete esetleg oly alapokon épülhet fel, melyek a büntető itélet elemei gyanánt nem szolgálhatnak: vélelmekre, hallgatag elismerésekre, a felek mulaszásaira támaszkodhatik. Az ilykép megállapitott tények gyakran nem vágnak össze az anyagi valósággal (pl. az ellenfél hallgatása következtében polgári uton valódinak itélt okirat tényleg hamis lehet.) Ha tehát a polgári eljárás eredményét a büntető itéletre kötelezővé tennők, közvetve oly processualis elveket vinnénk a büntető törvénykezésbe, melyek ennek rendszerével homlokegyenest ellenkeznek.

A büntető törvénykezésnek a fentebbiekben indokolt függetlenségét a 7. §. megvalósitani igyekszik.

II. A 7. §. első bekezdése általánosságban kimondja az elvi alaptételt, hogy mind a köz-, mind a magánjogi előkérdés tárgyában a döntés a büntető biró hatáskörébe tartozik.

E rendelkezés, a mennyiben a közjogi előkérdésre vonatkozik, törvényhozási ujitás.

Azok a külföldi törvények, melyek az előleges kérdésről kifejezetten intézkednek: az 1853-iki (4. §.) és 1873. évi (5. §.) osztrák bünvádi perrendtartások, az 1894. január 30-ról kelt bosnyák törvény (5. §.); az április 17-éről szóló belga novella (15. cz.); a német (261. §.) és a norvég (4. §.) törvények, — csak a *magánjogi előkérdésre nézve adták meg a döntés jogát a*

büntető bírónak, illetőleg csak erre terjesztették ki a bünvádi eljárást és ítélethozást. A fentebb kifejtett általános szempontok azonban kellőleg indokolják a törvény álláspontját, melyből — a 7. §. második bekezdésében foglalt korlátozás mellett — a közjogi viszonyokra kár nem hárulhat.

A döntésnek a jelen eljárás szabályai szerint kell történnie. A büntető bíróság a dolog természeténél fogva csak a bünvádi perrendtartásban foglalt elvek szerint járhat el s igy e rendelkezéseket kell alkalmazni akkor is, ha a jogéletnek egészen más ágába nyuló előkérdés felett határoz. Ha például a büntető biró valamely magánjogi előkérdést dönt el, nem alkalmazhatja a polgári törvénykezési rendtartásnak a bizonyitási jogra vagy a bizonyitási teherre vonatkozó szabályait, hanem azokat, melyeket a bünvádi eljárást rendező jogforrások tartalmaznak.

Az első bekezdésnek eme szavai: „a jelen eljárás szerint" azt fejezik ki, hogy a büntetőjognak csak alaki része alkalmazandó az előleges kérdések eldöntésénél. A döntés alapjául az illető előkérdésre vonatkozó különböző törvények, tehát az anyagi jognak illető csoportjai, szolgálnak.

III. A 7. §. második bekezdése kijelenti, hogy a polgári bíróságnak az előkérdésre vonatkozó határozata nem kötelezi a büntető birót. „Polgári" bíróság alatt itt magánjogi kérdésekben döntő bíróság értendő. A „polgári" kifejezés itt nem a „katonai" vagy „egyházi" szavaknak akar ellentéte lenni, hanem a közjogi és a közigazgatási kérdésekben döntő hatóságoknak.

A második bekezdésben foglalt szabály tehát a contrario annyit jelent, hogy a közjogi avagy közigazgatási jogi előkérdésnek az illetékes hatóság általi való eldöntése kötelező a büntető bíróságra nézve. E rendelkezés nincs ellentétben az első bekezdésnek általános szabályával. Ez utóbbi szerint a büntető biró dönt a köz- vagy közigazgatási jogi jellegü előkérdés felett is. De ha az utóbbiak tekintetében az illetékes hatóság már érdemben határozott, a közérdeknek és a nyilvánjogi szempontoknak megsértése nélkül lehetetlen megengedni, hogy a büntető bíróság ezt a döntést felforgathassa, vagy figyelmen kivül hagyhassa. Például az ország határa vagy a terheltnek állampolgársága tárgyában az illetékes hatóság részéről történt megállapitáshoz kötve van a büntető biró. Ellenben nem kötelezi őt valamely katonai, vagy egyházi bíróságnak magánjogi kérdéseket megoldó határozata.

Egy irányban azonban a közjogi előkérdésnek előleges eldöntése sem kötelezi a büntető birót, tudniillik: a terhelt bünösségének megállapitására nézve. Ez annyira a büntető bírónak kizárólagos hatáskörébe tartozó kérdés, hogy más hatóságnak ezt érintő döntése nem korlátozhatja a büntető biró elhatározását. Ez a tétel azonban magától értetődvén, azt nem kellett külön kifejezni.

IV. Minden nap tapasztalható, hogy a hitelezők, a polgári perben szereplő felperesek vagy a vagyonjogilag kárositott egyének olyan magánjogi vagy csődjogi kérdéseket visznek a feljelentéssel a büntető biró elé, melyekre nézve a büncselekménynek legcsekélyebb gyanuja sem forog fenn s melyek alapján például egy bonyolult, hosszu számadási per volna lefolytatandó. Az ilyen feljelentésekkel a hitelező rendszerint nyomást akar gyakorolni a késedelmes adósra, de egyébként is könnyen érthető, hogy sokkal kényelmesebb és sokkal kevesebb költséggel járna a hitelezőre, ha ilyen kérdéseket, ügyvéddel való képviselet és a bélyeg és hasonló költségek előlegezése és viselése

nélkül, a kir. ügyészség és a büntető bíróság közvetitésével hozhatna tisztába. Ilyen előleges kérdések tisztázása, melyek nemcsak visszaélésből tett feljelentések folytán, hanem más okokból is felmerülhetnek, természetesen nem tartozik a büntető biró hatáskörébe és szerfelett elhuzná és gátolná a bünper lefolytatását és befejezését.

Ezt megelőzi a 7. §. harmadik bekezdésében a büntető birónak adott az a felhatalmazás, hogy hasonló esetekben az érdekeltek egyikét külön eljárásra utasithatja s bevárhatja ennek eredményét.

A külföldi törvények közül német birodalmi büntető perrendtartás 261. §-a tartalmaz részben analog rendelkezést.

Azt, hogy a bünvádi eljárás megindításának elévülése az előleges kérdésnek jogerejü elintézéséig nyugszik, már az 1878. évi V. t.-cz. 109. §-a kifejezetten előirja. E tárgyban tehát nem volt szükséges ujabb rendelkezés.

V. A negyedik bekezdés egy külön eljárásnak rendszerint való bevárásáról, mint specialis esetről szól. Ennek szüksége akkor áll elő, ha a bünperben az az előleges kérdés döntendő el, hogy valamely házasság érvényes vagy érvénytelen-e? A második bekezdésnek általános szabálya mellett nem lehet kétség az iránt, hogy a polgári bíróság határozata akkor sem bir a büntető bíróra nézve kötelező hatálylyal, ha előleges kérdésül a házasság érvényessége vagy érvénytelensége szolgál. A bünvádi itélet következményei aránytalanul sulyosabbak, mint a polgári itéletei. Az előbbiek meghozásában tehát szabad kezet kell adni a birónak s nem lehet őt arra kötelezni, hogy valónak tekintse a polgári itelet megállapitásait még akkor is, ha saját vizsgálata ennek ellenkezőjét deritette ki, vagy hitelességüket megingatta, hogy például a házassági bíróságnak nyilván téves tényadatait is itéletének alapjául fogadja el. Nem szorul bizonyitásra, hogy a bünczelekmény alanyi elemeinek (szándékosság, vétkesség, beszámitás) méltatására a polgári bíróság határozata nem gyakorolhat befolyást.

Mindazáltal a házasság oly nagy jelentőséggel bir nemcsak a közvetlenül érdekeltek, hanem az állam szempontjából is, hogy felette kivánatos, miképp érvénytelenséget az ilynemü ügyekkel rendszerint foglalkozó bíróság mondja ki és hogy ennek s a büntető bíróságnak határozata közt lehető ritka legyen az ellentmondás.

Ez okból rendszerint követendő szabályul állitja fel a 7. §. negyedik bekezdése, hogy a házassági bíróság itéletét be kell várni és addig a bünvádi eljárás felfüggesztendő.

Két eset fordulhat elő: vagy folyamatban van már a házassági per, vagy még nincs.

Mindkét esetben szabad keze van a büntető birónak, de mindkét esetben a szabály az, hogy a házassági bíróság itélete a bünvádi eljárás felfüggesztése mellett rendszerint bevárandó és ha még nincs folyamatban a házassági per, annak megindítására megfelelő határidő tüzendő ki.

VI. Minthogy megtörténhetik, hogy a büntető bíróság által a házassági per vagy más külön eljárás megindítására kitüzött határidő alatt a felek azt folyamatba nem teszik, erre pedig a feleket kényszeriteni nem lehet, vagy hogy a folyamatban levő eljárás menete oly hosszura nyulik, hogy alaposan lehet tartani a bünvádi eljárás meghiusulásától: ennélfogva figyelembe véve azt, hogy az alapul elfogadott elv szerint a polgári bíróság itélete éppen nem kö-

telező a büntető bíróságra, ki kellett mondani, hogy a felfüggesztett bünvádi eljárás a külön eljárás eredményének bevárása nélkül ismét folyamatba tehető és befejezhető (7. §. utolsó bek.).

E rendelkezés, a bíróság belátására hagyást kifejező permissiv alakja daczára, kötelező jelentőségü. Önként következik, hogy a büntető biró, ha a külön eljárásra utasitott érdekeltnek késedelmeskedése vagy a házassági pernek, vagy más külön eljárásnak lassusága miatt a bünvádi per czéljának meghiusitásától kell tartani, nemcsak folytathatja az eljárást, hanem köteles is folytatni. (100—104. old.).

Jegyzetek.

Az előleges kérdések tárgya.

1. Az előleges kérdések, melyeknek eldöntésétől függ annak megállapitása: *forog-e fenn büncselekmény és milyen* (7. §. 1. bek.) — az anyagi büntetőtörvény alkalmazásánál fordulnak elő. *Az anyagi büntetőjog* határozza meg ugyanis, hogy mikor forog fenn büncselekmény s minő törvényes minősités alá esik az. A tényálladék mindkét tekintetben olyan lehet, mely a cselekmény köz- vagy magánjogi tulajdonságaitól, vagy a tettes köz- vagy magánjogi viszonyaitól teszi függővé a büntetendőséget, illetőleg a büntetendő cselekmény minősitését. Igy pl. a cselekmény közjogi tulajdonságától függ, hogy forog-e fenn a btk. 127. §-ában meghatározott felségsértés, vagy a 173. §. alá eső izgatás (a trónöröklés törvényes rendjének, az alkotmányos államformának, a törvény kötelező erejének megtámadása, lázitás az alkotmány egyes intézményei, a monarchia másik államával fennálló kapcsolat stb. ellen); a tettes közjogi viszonya irányadó példa a hütlenségnél, melyet a 142—145. §§. szerint csak magyar és osztrák honos követhet el, valamint a hivatali büntettek és vétségeknél, melyeknek cselekvő alanya csak közhivatalnok lehet; a cselekmény magánjogi tulajdonsága döntő különösen a vagyon elleni büncselekményeknél (idegen dolog, elvétel másnak birtokából, vagy másnak birlalatából, elzálogositás stb.), mig a tettes magánjogi viszonya pl. annak meghatározásánál lép előtérbe, hogy érvényes házasságban volt-e az, aki uj házasságot kötött (kettős házasság), vagy pl. hogy meghatalmazási viszonyban volt-e a csaló a megcsalthoz (381. §. 2. p.). Mind e köz- és magánjogi tulajdonságok és viszonyok annak megitélésénél lépnek előtérbe, forog-e fenn büncselekmény és milyen, tehát az anyagi büntetőjog alkalmazásának körébe tartoznak.

A 7. §. rendelkezése s ezzel kapcsolatban a Btk. 109. §-a

csak az ily előleges kérdésekre terjed ki. Kimondta ezt a Curia is a Je. é. hozott határozatával, mely szerint a büntető bíróság a bünvádi eljárást valamely köz- vagy magánjogi kérdés előleges eldöntése czéljából csak abban az esetben függesztheti fel, ha az eljárás tárgyává tett *büncselekmény megállapitása* a fölmerült köz- vagy magánjogi kérdés előleges eldöntésétől függ (186/907. — C. Dt. XIV. 251.)[1])

A bünvádi eljárás terén is merülhetnek fel azonban kérdések, melyeknek megoldását nem a büntető jog terén, hanem más jogvidéken kell keresni. Ilyenek pl. az alaki jog ama rendelkezései, melyek a tanuzási képességet vagy mentességet köz- vagy magánjogi feltételekhez kötik. E kérdéseket is a büntető bíróság itéli meg; de minthogy ezek nem függnek össze azzal, hogy forog-e fenn büncselekmény és milyen, hanem csak a bizonyitékok szempontjából jelentősek: a 7. §. reájuk ki nem terjed.[2])

Különböznek az itt szóban forgó előleges kérdésektől a büntető eljárás megindithatásának *perjogi előfeltételei is*. Igy pl. nem praejudiciális kérdés a házasságtörés (Btk. 246. §.) s a 255. §. alá eső családi állás elleni büntett szempontjából az, hogy ezek büntethetőségéhez a házasság előleges felbontását kivánja meg a törvény, mert nem a cselekmény büntetendő volta, hanem a bünvádi eljárás megindithatása függ attól, hogy a házasság felbontatott.[3]) Ugyanily szempont alá esik az országgyülés tagjaira vonatkozó mentelmi jog felfüggesztése is, a mely szintén csak az eljárás megindithatásának feltétele, de nem érinti a cselekmény büntetendő voltát.

2. A 7. §. a bünvádi ügy elintézésére nézve lényeges köz- vagy magánjogi kérdések eldöntését általában a büntető bíróságra bizza. Az 1. bek. ezt a köz- és magánjogi kérdésekre nézve szabályként kimondja, mig a 2. bek. csak a magánjogi kérdések tekinteté-

[1]) Az eset az volt, hogy terhelt egy válóperben becsületsértő állitásokat használt, melyek miatt a sértettek följelentést tettek. A járásbiróság a kérdés megitélhetése végett átkérte a válópör iratait s minthogy a polgári biróság ezt megtagadta: a válóper befejezéséig fölfüggesztette az eljárást. A C. e határozatot azért nyilvánitotta törvénysértőnek, mert a becsületsértés fenn- vagy fenn nem forgása nem függ a válóper kimenetelétől.

[2]) A M. i. szerint az esetek is a 7. §. szabályozása alá esnek (100 old.); ellenben *Vargha Ferencz* szerint: „az előzetesen megoldandó kérdés a büncselekménynek lényeges feltételét képezi, következésképp magával a büncselekménynyel elválaszthatatlan összefüggésben van." (Id. h. 15. old.).

[3]) A btk. 213. és 267. §§-aival kapcsolatos praejudicialis kérdésekről, melyek az elévülés szempontjából birnak jelentőséggel, lásd *Illés* Btk. m. I. k. 408. old. A praejudicialitást a btk. 267. és 246., továbbá a 213., 215., 220., 227. és 255. §§. szempontjából behatón tárgyalja *Vargha* (Id. h. 36—44. l.).

ben állit fel szabályt arra az esetre, midőn a polgári vagy más bíróság avagy hatóság döntése a bünvádi eljárást megelőzi. Csak magánjogi kérdésekre vonatkoznak a §. további rendelkezései is, a melyek kivételeket állapitanak meg ama szabály alól, hogy a bünvádi eljárás a büncselekményre tartozó minden kérdésre nézve függetlenül, a polgári bíróság határozatára való tekintet nélkül indittassék meg és folytattassék.

Ezek szerint a 7. §. szempontjából a büntető bíróságnak az előleges kérdésekhez való viszonyát a következő pontok szerint taglalhatjuk:

a) általános szabály a köz- és magánjogi kérdések megitélésére nézve (1. bekezdés);

b) a közjogi kérdések külön méltatása (1. és 2. bek.);

c) a büntető biró viszonya az előlegesen még el nem döntött magánjogi kérdésekhez (1., 3., 4. és 5. bek.);

d) a büntető biró helyzete a más bíróság vagy hatóság által eldöntött magánjogi kérdésekkel szemben (2. bek.).

Általános szabály az előleges kérdések megitélése tekintetében.

3. *A 7. §. 1. bekezdésében foglalt általános szabályt* a büntető bíróság feladata, s a büntető igazságszolgáltatás érdeke igazolja (M. i. I.). E szabály lényege az, hogy mindegyik büntető bíróságnak joga és kötelessége mindama kérdéseket önálló megitélése körébe vonni, habár más jogvidékhez tartoznak is, a melyektől a büntetőtörvény alkalmazása függ. E szerint, már a nyomozásnak és vizsgálatnak is ki kell terjeszkedni a köz- és magánjogi előleges kérdésekre, az itéletben pedig külön megállapitás tárgyává kell tenni ezeket.

Természetes, hogy a büntető bíróság a tényálladékhoz tartozó magánjogi kérdés elbirálásánál csak az anyagi magánjog terén irányadó szabályokat veheti alapul (Dt. II. 335.).

A büntető bíróság azonban az esetben is *a jelen eljárás szabályai szerint* szerzi meg a szükséges adatokat (M. i. II.). A 324. §. ama szabálya is tehát, hogy a bíróság itéletét a főtárgyaláson fenforgott bizonyitékokra alapitja, s hogy a bizonyitás eredménye felett, a bizonyitékoknak egyenkint és egybefüggésükben való mérlegelésével határoz: irányadó az ilyen kérdések eldöntésénél.

Ellenben kizáratnak a polgári perjog biztositási szabályai. Igy különösen nem szabad a magánjogi törvények által felállitott törvényes vélelmeket az itélet alapjául elfogadni. Nem szolgálhatnak tehát irányadóul pl. ama praesumptiók, a melyeket a polgári

törvények bizonyos családi viszonyok tekintetében felállitanak, aminő pl. az aszabály, hogy törvényes házasságból származónak tekintendő a gyermek, ha a házasság megkötésétől számitott 7., vagy a házasság megszünése után a 10. hónapban született. E kérdés a btk. 284. §-ának alkalmazásánál merülhet fel.

A büntető bíróság viszonya az előlegesen már eldöntött közjogi és közigazgatási kérdésekhez.

4. *A közjogi és közigazgatási előleges kérdések* tekintetében a 7. §. csak egy szabályt állit fel, melyet az 1. bek. tartalmaz. Az ilyen kérdések is a tényálladékhoz tartozván, eldöntésükre szintén a büntető bíróság van hivatva. Megtörténhetik azonban, hogy a büntető bíróság az ilyen kérdést az illetékes hatóság által már eldöntve találja, mikor az eljárást megindítja. Ily esetben a megállapitást mint bevégzett tényt kell elfogadni, mert a törvény nem engedi meg, hogy az erre hivatott fórum által már eldöntött kérdés egy másik forum által ujabb, esetleg ellenkező döntés tárgyává tétessék. Ez nemcsak a M. i. nyilt kijelentéséből (III. 2. bek.), hanem a 7. §. 2. bekezdéséből is önként folyik. Midőn ugyanis e bek. csak a magánjogi kérdésekre mondja ki, hogy azok előleges eldöntése más hatóság által a büntető bíróságot nem kötelezi: ezzel implicite azt is kimondotta, hogy e szabály a közjogi és közigazgatási kérdésekre nézve nem áll. Ezek előleges eldöntéséhez tehát kötve van a büntető bíróság; viszont azonban, ha még eldöntve nincsenek, rendszerint nem juthat abba a helyzetbe, hogy e czélból az ügyet más hatósághoz utasitsa, s ennek határozatáig a büntető eljárást felfüggeszsze. Ez csupán akkor történhetik meg, ha a törvény különösen elrendeli, mint pl. a következő esetekben:

a) a B. P. 31. §-a szerint a bünvádi eljárás megindítása előtt vagy ennek felfüggesztésével jelentés teendő az igazságügyminiszterhez, ha a terheltet a területenkivüliség vagy személyes mentesség kedvezménye illeti vagy ha e tekintetben kétség merül fel;

b) a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. tcz. 54. §-a szerint a büntető bíróság eljárásának felfüggesztése mellett határidőt tüz ki a szabadalom megvonása vagy megsemmisitése iránti pernek a szabadalmi hivatalnál leendő megindítására, — s amennyiben a kitüzött határnapig a kereset beadatott, a határozat megérkezését bevárja és azt saját határozatának alapjául veszi;

c) a védjegyek oltalmáról szóló 1895. évi XLI. tcz. 12. §-a

rendeli, hogy amennyiben a büntető ügyben oly kérdés merül fel, melynek előleges eldöntése a keresk. miniszter hatáskörébe tartozik: a büntető bíróság a nevezett minisztert a kérdés előzetes eldöntésére felkéri és határozatát bevárja.

A büntető bíróság viszonya az előlegesen még el nem döntött magánjogi kérdésekhez.

5. A büntető bíróság viszonyát *az előlegesen még el nem döntött magánjogi kérdésekhez* a 7. §. első bek. s ezt kiegészitőleg a 3., 4. és 5. bek. határozza meg. Az utóbbiak állapitják meg a kivételeket ama szabály alól, hogy az előleges magánjogi kérdéseket is a büntető bíróság, a bünvádi eljárás szabályai szerint dönti el.

A 3. bek. feljogositja a büntető birót, hogy az érdekelt egyikét külön eljárásra utasitsa, s ez eljárás eredményét bevárja (M. i. IV.). Az „*érdekeltek*“ alatt nemcsak a terhelt vagy a bünvádi perben egyébként résztvevő személyek értendők, hanem mindazok, akiknek az illető jogi viszonyban valamely részük van. A külön eljárásra utasitott érdekelt záros határidő alatt köteles ez eljárást (legtöbb esetben a polgári pert) megindítani; ha azonban ezt nem teszi meg: ebből a büntető biró határozatára semmiféle következtetést sem lehet vonni. Egyébként a büntető bíróságnak különben is belátására bizatván, hogy külön eljárásra utasitsa az egyik érdekeltet, ebből önként folyik az is, hogy amennyiben a külön eljárás befejezést be nem várja: e miatt semmiségi panasznak nincs helye.

A külön eljárásra való utasitás *tárgya minden magánjogi kérdés* lehet, mely a bünvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges, s a mely a büntető bíróság által csak hosszabb eljárás alapján bírálható el. Ilyen-e az illető magánjogi kérdés: ezt az ügy körülményeinek figyelembevételével, esetről esetre a büntető bíróság határozza meg. A törvény nem szabja meg, hogy kinek inditványára utasitható külön eljárásra az érdekelt. Az inditványt tehát megteheti a köz- vagy magánvádló, a terhelt, a sértett vagy a magánfél; de hivatalból is intézkedhetik ez iránt a bíróság, ha a büntető ügy alapos eldönthetése végett ezt szükségesnek látja. Mindenkor szem előtt tartandó azonban, hogy a törvény e felhatalmazása csak rendkivüli esetekre van szánva, mert szabály az, hogy a büntető ügyre vonatkozó minden kérdést maga a büntető bíróság itél meg és dönt el. A 7. §. 3. bek. csak a legritkábban alkalmazható, arra pedig sohase szolgáljon ürügyül, hogy a büntető bíróság e

réven elodázza magától az ügyet és a munkát. Az eddigi gyakorlat, mely az eljárás e módját nem ismeri, eléggé bizonyitja, hogy a büntető eljárás során a legbonyolódottabb magánjogi kérdéseket is meg lehet oldani, szükség esetén szakértők közremüködésével. A kir. ügyészség feladata lesz, esetleg felfolyamodás igénybevételével a felett őrködni, hogy az ügyek átháritása rendszerré, s a valódi bünösök biztos menedékévé ne váljék.[1])

A 3. bek. rendelkezéséből önként folyik, hogy amennyiben a büntető biróság külön eljárásra utasitja az érdekeltek egyikét; e határozatával *a büntető eljárást is felfüggeszti.* A 265. §. ezt nyiltan ki is mondja, a vádtanácsnak tévén kötelességévé, hogy ily esetben a bünvádi eljárás folytatását felfüggeszsze. Kétségtelen azonban, hogy az itélő biróság is megteheti ezt, ha a főtárgyaláson győződik meg arról, hogy az előleges magánjogi kérdést csak külön eljárás utján lehet tisztába hozni. Hogy a felfüggesztés ideje alatt az elévülés nyugszik: ezt a Btk. 109. §-a mondja ki.

6. A 4. bek. egy speczialis esetre nézve kötelezőleg elrendeli, hogy *a polgári biróság itélete rendszerint bevárandó* és addig a bünvádi eljárás felfüggesztendő (M. i. V.). Ez eset a kettős házassággal (Btk. 251. §.) áll kapcsolatban, s erre nézve az előbbi házasság érvényességére vagy érvénytelenségére vonatkozik.[2]) Ha a

[1]) Az is megtörténhetik, hogy a külön eljárásra való utasitás által a büntető per a terhelt rovására évekig elhuzódik Ez ellen is egyedüli orvosszer az, ha terhelt az ily határozat ellen jogorvoslattal él.

A külön eljárásra utasitó végzés ellen kétségkivül *helye van egyfoku felfolyamodásnak,* mert a 378. §. ezt mindamaz esetekben megengedi, a melyekben a törvény kifejezetten ki nem zárja.

Egyébként megjegyzendő, hogy a büntető eljárás felfüggesztésének valamely magánjogi per befejezéséig rendszerint nincs helye abból a czélból, hogy a vádlott, kinek fölmentésére már meg van a kellő alap, elitélhető legyen. Különösen nincs helye a felfüggesztésnek ily czélból akkor, ha a büntetőper adataiból már világos, hogy a vádbeli cselekmény valamely vitás magánjogi kérdés keretében, pl. a lopásnak állitott cselekmény a tulajdonjog vitás volta esetében követtetett el. Az a tény u. i., hogy a relevans magánjogi kérdés vitás volt, már eleve kizárja vádlott bünösségét, habár a polgári per, esetleg az ő hátrányára dől el. E szerint nincs helye az eljárás fölfüggesztésének pl. ingatlan ismételt eladása esetében, ha a második adásvételi szerződés megkötésekor tárgyi okokkal bizonyithatólag vitás volt a felek között az a kérdés, hogy jogérvényesen létrejött-e az első adásvételi szerződés. A felmentés ez esetben is már a kérdés vitás voltából önként következik, habár a polgári biróság utólagosan érvényesnek nyilvánitaná az első adásvételi ügyletet.

[2]) A btk. 246. §-a esetében a házasság felbontása nem előleges kérdés, hanem a bünvádi eljárás feltétele s a 255. §. amaz esetében is, midőn a polgári biróság a házasságot felbontotta vagy semmisnek nyilvánitotta, ez szintén csak feltétel és nem előleges kérdés (l. 1. jegyz.). E különbségből folyik, hogy mig a kettős házasságnál a polgári biróság itéletének bevárása esetleg mellőzhető (7. §. 5. bek.); a hivatkozott két §. esetében a polgári itélet mindig bevárandó.

korábbi házasság érvénytelen: kettős házasság nem létesül; ellenkező esetben igen. Ennyiben függ össze a kettős házasság megállapithatása a házassági biróság előző itéletével. A 4. bekezdésben foglalt rendelkezésnek főleg oly államokban van gyakorlati értéke, ahol a házassági ügyekben egyházi és világi bíróságok járnak el és különszerü jogforrások alapján itélnek; ahol azonban mindenkire nézve egyenlő anyagi törvény, egyforma hatóság és eljárás irányadó, s a hol — mint nálunk — a házasság érvényességének kérdése épp oly államilag szabályozott kérdés, mint bármely más: ott az ily külön intézkedésnek kevesebb jelentősége van. Ez esetleg okául szolgálhat annak, hogy a büntető biróság, ha tisztán áll előtte a kérdés, a 7. §. 5. bek. alapján a polgári biróság itéletének bevárása nélkül maga döntsön az ügyben, s csak a nehezebb kérdéseket utasitsa a polgári birósághoz.

A büntető biróság azonban akkor sem mondhatja semmisnek a korábbi házasságot, ha maga itél annak érvényessége felett, mert az 1894. évi XXXI. tcz. 46. §-ának 1. bek. szerint a házasság csak semmiségi perben mondható ki semmisnek. Viszont azonban, ha bevárta is a büntető biróság a polgári itéletet: ez reá nézve a jelen §. 2. bekezdéséhez képest a büntethetőség kérdésében nem kötelező. Ha tehát a polgári biróság az első házasságot esetleg tévedésből semmisnek mondotta is ki: a büntető biró a kettős házasság tényálladékát a bünvádi eljárás során egybegyüjtött bizonyitó adatok alapján mégis megállapithatja. A büntető biróság ily itéletéből azonban a gyermekek törvényességét illetőleg polgárjogi következmények le nem vonhatók.

7. A büntető biróság ama rendelkezésével azonban, hogy az érdekeltek egyikét külön eljárásra utasitotta (3. bek.) és szemben ama kötelességével, hogy a házasság érvényessége iránti per végét bevárni tartozik (4. bek.), módot kell nyujtani arra, hogy e kivételes külön eljárás esetleg meg nehiusithassa a büntető per sikerét Ez czélja a 7. §. 5. *bekezdésének*. E bek. rendelkezése megengedi a büntető birónak, hogy akár a házasság érvényessége, akár más magánjogi kérdés iránt volna is folyamatban a külön eljárás: ennek befejezése előtt is folyamatba tehesse a büntető pert. Ez részint a terheltnek, részint a vádlónak vagy sértettnek állihat érdekében, s igy rendszerint az egyik vagy másik fél inditványa fog alapul szolgálni arra, hogy a büntető biróság saját eljárásának folytatását elrendelje. De hivatalból is megteheti ezt, ha a külön eljárás befejezése annyira késik, hogy a bünvádi eljá-

rás czéljának meghiusulásától kell tartani. A büntető eljáras folytatásának különösen fontos oka lehet az, hogy vádlott vizsgálati fogságban van. Ily esetben, de egyébként is mindig szem előtt tartandó a törvény megokolásának az a kijelentése, hogy az 5. bek. rendelkezése: „a bíróság belátására hagyást kifejező permisszív alakja daczára *kötelező* jelentőségü“ (M. i. VI.).

A büntetőbíróság viszonya az előlegesen már eldöntött magánjogi kérdéshez.

8. A büntető bíróság viszonyát *az előlegesen már eldöntött magánjogi kérdésekhez* a 7. §. 2. bek. határozza meg. E bek. eredeti szövege a polgári bíróságot jelölte meg ama hatóság gyanánt, a melynek az előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a büntető bíróságot nem kötelezi. A képviselőház azonban „a polgári bíróság“ helyett e kifejezéseket alkalmazta: „a bíróságnak vagy bármely más hatóságnak“. Ezzel ugyan nem változtatta meg a törvény értelmét, mert a megokolás szerint e helyen polgári bíróság alatt, ellentétben a közjogi és közigazgatási kérdésekben döntő hatóságokkal, a magánjogi kérdésekben döntő bíróság értendő (M. i. III.); de világosabban kifejezte a törvényhozás intenczióját. Csupán e kifejezés: „a bíróságnak“ nem egészen megfelelő, mert ez a büntető bíróságot is átfoglalja, holott a 2. bek., tekintettel az elsőre, csak *más bíróság vagy hatóság* előleges döntésére vonatkozhatik. E bek. tehát a helytelenül választott kifejezés ellenére is igy értelmezendő.

A 2. bekezdésbe e szavakat: „*a büntethetőség kérdésében*“ a kivánatos közelebbi meghatározás czéljából az igazságügyi bizottság szurta be (Ig. b. j. 16. old.). Ezzel ki van mondva, hogy más kérdésekben a magánjogi kérdés eldöntése más bíróság vagy hatóság által kötelezi a büntető bíróságot. Ilyen lehet pl. a perjogi előkérdés, mely a tanuzási képességre vagy mentességre vonatkozik. De összefüggésben állhat az előleges magánjogi kérdés a büntetés kiszabásával is. Ezek azonban, mint láttuk (1. jegyz.), nem tartoznak a 7. §. alá eső előleges kérdések közé, és igy ezekre nézve nem lehet a 2. bekezdésből visszakövetkeztetni arra, hogy a büntető bíróság önálló kognicziója alól ki vannak véve. E szerint az igazságügyi bizottság módositásának, szemben az első bekezdés rendelkezésével, gyakorlati jelentősége alig van.

9. A törvény ama rendelkezése, hogy *az előleges magánjogi kérdésnek más bíróság vagy hatóság által való eldöntése a büntető*

birságot nem kötelezi: minden irányban általános érvényü. Ha tehát a polgári birság itéletéből vádlott büntethetősége következnék is, a büntető biró azonban az általa kideritett körülményekből az ellenkezőről győződik meg: vádlottat mégis fel fogja menteni; viszont megállapithatja a bünösséget az ellen, akire nézve a polgári birság itélete oly tényálladékot tüntet fel, a mely büntetlenségét eredményezné.

Ebből azonban nem következik, hogy a büntető birság figyelembe ne vegye a más birság vagy hatóság által már megállapitott tényeket, avagy hogy itélete alapjául el ne fogadja az előleges magánjogi kérdésre vonatkozó ily határozatot, ha azt saját meggyőződésével összeférőnek tartja. Sőt amennyiben a polgári birság a *panaszolt cselekmény elkövetése előtt jogerős* döntésével *bizonyos jogi helyzetet teremtett a felek közt:* ezzel mint bevégzett ténynyel a büntető birságnak mindenkor le kell számolnia, mikor a cselekmény büntetendő voltáról határoz. Ez különösen vagyonjogi kérdéseknél fordulhat elő, melyeknél a felek akaratnyilvánitása által bizonyos jogokat megállapitani, megszüntetni, vagy egyikről a másikra átruházni lehet. Ily esetben az a tény, hogy a felek a panaszolt cselekmény elkövetése előtt a kérdéses jogviszonyt maguk közt szabályozták, vagy hogy a polgári birság erre vonatkozó jogerős határozatot hozott: a büntető biró által mindenkor figyelembe veendő. Igy pl. ha szomszédok közt a határ kérdése vitássá vált, s a polgári birság jogerős itéletével megállapitván, hogy a határjel eddig nem volt jól elhelyezve, azt más helyre tétette át: ezzel a határkérdés a felekre nézve megoldást nyert. Ha tehát ezután a zelégedetlen fél visszateszi a határkövet oda, ahol volt, s azzal védekezik, hogy az a valódi határ; a büntető birság nem mentheti őt fel a btk. 407. §-nak vétsége alól azzal a megokolással, hogy panaszlottnak a határjel elhelyezése kérdésében igaza van. Ha azonban a cselekmény (pl. a határjelhamisitás) elkövetése után keletkezik a kérdéses magánjogi viszonyra vonatkozólag hasonló polgárjogi döntés: ez nem mentheti fel a büntető birót ama kötelessége alól, hogy az ügy e részét is saját kogniciója körébe vonja.[1])

A különbség e két eset közt az, hogy az előbbinél a polgári biró itélete oly ténynek tekinthető, a mely jogokat és kötelezettségeket állapit meg (jogalkotó tény), mig az utóbbi esetben, midőn

[1]) S. Mayer i. m. 37—38. old.

a felek közöti jogviszony szabályozása post factum következik be, nem lehet állitani, hogy a tettes oly jogi érdeket sértett, mely a polgári itélet által már meg lett állapitva. E különbség mutatja, hogy itt csak oly viszonyról lehet szó, a mely a felek közt vagy saját akaratnyilvánitásuk (pl. peregyezség), vagy birósági itélettel szabályozható. E szerint abban az esetben, ha a megitélés tárgya valamely természeti jelenség, (aminő pl. a születés, vérrokonság stb.) melyek akaratnyilvánitással sem létre nem hozhatók, sem nem módosithatók, a polgári biróság itéletétől eltekintve, a büntető birónak mindig önállóan kell kutatni a jogalkotó tény mibenlétét.[1])

7. A cselekmény minősitése a büntetőper előkészitő szakában és az itélethozatalnál.

8. §.

A bünvádi eljárás megindításánál a büncselekménynek a büntető törvényekben megállapitott minősitése irányadó.

Azok a körülmények, melyek következtében a büntett az 1878. évi V. t.-cz. 92. §-a alapján vétséggé változtatandó át, csak az itélet hozásánál veendők tekintetbe.

A mennyiben a jelen törvényben valamely rendelkezésnek a tettesre való alkalmazása a büntető törvényekben a büncselekményre megállapitott büntetés nemétől vagy tartalmától van függővé téve, ez a rendelkezés a büncselekmény kisérletével vagy a részességgel terheltekre is kiterjed.

M. i. I. Jelenlegi birói szervezetünk, melyet lényegileg törvényünk is alapul fogadott el, azon az elven nyugszik, hogy a büntető biróságok hatáskörе a büncselekményeknek az anyagi törvényben meghatározott sulya szerint van egymástól elválasztva. Más-más biróságok, más-más alakiságok között és fokozatosan emelkedő biztositékok mellett látják el a bünügyeket. Minél nagyobb a büncselekmény érintette társadalmi érdek s minél sulyosabb ennélfogva a törvényszabta büntetés, annál nagyobb szervezeti biztositékokkal van az eljárás körülvéve. Maga az anyagi törvény is e processualis tekintet szem előtt tartásával osztályozta a büncselekményeket. Erre való tekintettel fogadta el az 1880:XXXVII. t.-cz. ama rendszert, hogy a kihágások rendes birája a közigazgatási hatóság, a vétségeké a járásbiróság, a büntetteké a törvényszék; s mig a kihágások biráját a belügyi miniszteriumnak 1880. évi aug. 17-én a 38.537. szám alatt kelt szabályrendelete „lehetőleg“ sommás eljárásra utasitja, addig a vétségbiróság szigoruan körülirt alakiságok között működik, a törvényszék pedig a vád és védelem tüzetes elkülönitése mellett a társas biráskodás ünnepélyességével itélkezik.

[1]) Vargha Id. h. 31. old.

Világos ebből, mily nagy fontossága van a bűncselekmény minősitésének a fórum megállapitása és a követendő eljárási szabályok tekintetében.

II. A biró különféle alkalmakkor juthat abba a helyzetbe, hogy a cselekményt minősiteni kénytelen. Megtörténhetik ez már a per kezdetleges fokán, mikor az eljárás megindítása végett tesznek előtte inditványt; megtörténhetik akkor, mikor az itélkező eljárás folyamatba tétele iránt határoz; és szükségképen minősit az itéletben, mikor a törvényes büntetést méri ki. Az első két esetben az alaki, a harmadik esetben az anyagi törvény alkalmazása czéljából minősit, de müveletét mindig az anyagi jog rendelkezésére alapitja.

E teendő fölötte egyszerü volna, ha az anyagi törvény minden esetben lehetővé tenné, hogy a cselekmény számtanilag pontos ismertetőjelek szerint bizonyos törvényes meghatározás alá vonassék, ha egyenletesen és változhatatlanul meghatározná, mily alanyi és tárgyi mozzanatok meglétében kell a cselekményt büntettnek vagy vétségnek minősiteni.

De ez nincs egészen igy. A cselekmény alanyi és tárgyi elemeinek menynyiségét nem lehet előre szabatosan meghatározni s az utóbbiak néha tulnyomó befolyást gyakorolnak a tett benső minőségére. Méltányosságból, a büntetés helyesebb egyénesitése végett, megengedi tehát a törvényhozó, hogy a beszámitást enyhitő rendes körülményeken fölül rendkivüli viszonyokat is lehessen figyelembe venni s az objective büntettet képező cselekményt a vétség büntetésével illetni. A törvényhozó azonban az enyhitő körülmények végtelen változatossága miatt nem lévén képes azokat a törvényben sem definiálni, sem felsorolni, lemond az eset *előleges* minősitéséről és e tisztet a birára ruházza, felhatalmazván őt, hogy ex post, a kiszabott büntetés alapján osztályozza az esetet. Igy azután a büntetés visszahat a minősitésre, mert a büntető rendszer bölcselmi alapjainál fogva a vétség büntetésére itélt egyént nem lehet büntettben bünösnek mondani (correctionalisatio).

III. A magyar Btk. is magáévá tette a rendkivüli enyhitő körülmények intézményét. A 92. §. elfogadta a rendkivüli enyhitő körülmények szerinti correctionalisatiót, megengedvén a birónak, hogy a büntetést a legközelebbi enyhébb nemben is megállapithatja. Szigoru logika szerint most már azt kellene következtetni, hogy ily esetben a hatáskör szempontjából is correctionalisálni kell, hogy azokat a bűncselekményeket, melyekre előreláthatólag vétségbüntetés lesz alkalmazandó, már eleve a vétségbiróság elé kell vinni.

De nem lehet tagadni, hogy az ily előleges minősités precarius. Azt kivánja a birótól, hogy a bűncselekmény legfontosabb alkatelemeiről véleményt alkosson magának, még mielőtt a bizonyitékokat felvehette, vagy legalább kimerithette volna, még mielőtt a tények alakszerü megvitatás tárgyai voltak. A további eljárás gyakran fel fogja forgatni az előleges feltevéseket. Kideritheti a tárgyalás, hogy az első tekintetre felvett enyhitő körülmények nem léteznek. Ily esetekre való tekintettel vagy fel kell hatalmazni a birót a hatáskörét meghaladó ügy ellátására és a nagyobb büntetés alkalmazására, mi a szervezeti biztositékok rendjébe ütköznék; vagy arra kényszeriteni, hogy a cselekmény törvényes értékének meg nem felelő enyhébb büntetést szabjon, a mi a jogérzetet sértené, vagy végre vissza kellene terelni a pert az illetőségéhez, ami nem is tekintve a vád alá helyező határozat jogerejü voltát, a perek tetemes elodázásával járna.

Igy állván a kérdés, a törvény tekintettel a rendkivüli enyhitő körülmények eseteire, melyekben a büntett az alkalmazott büntetés minőségéhez vagy mennyiségéhez képest vétséggé változik át, szükségesnek tartotta ugyan megjelölni a per ama szakát, melyben a correctionalisatio figyelembe veendő, de a fennebbi okoknál fogva nem tehette ez időpontot előbbre az itélethozás szakánál. A beszámitást enyhitő vagy sulyositó körülmények számbavétele szigoruan az itélkezés teendője, melynek hatása első sorban és főkép a *büntetésben* nyilvánul. Legczélszerübbnek látszott tehát a correctionalisatióval járó összes következmények megállapitását az itélőbirónak hagyni fönn. A törvényben foglalt ismertetőjelek szerinti büntettet e szerint már nem lehet eleve vétségnek venni és a vétségbiróság elé utalni, vagyis a büntető törvénykönyv 92. §-ának alkalmazása esetén a *correctionalisatio a hatáskör megállapitására nincs befolyással.*

E rendszert tekinti a javaslat a kevésbé károsnak. Igaz, hogy igy csorbát szenved a merev elv, mely bizonyos nemü bűncselekményeket mindig egyazon nemü fórumok eljárása alá vonja, de a fődolog mégis az, hogy a szabálytól való ez az eltérés *nem történik a terhelt sérelmére.* Következménye ugyanis az, hogy a vétség a büntett birósága előtt, a büntettek számára előirt eljárás szerint kerül itélet alá. De minthogy e fórum és az eljárás éppen azok, a melyek a nagyobb biztositékokat nyujtják, ez ellen a méltányosság szempontjából nem lehet kifogást tenni.

Az ellenkező rendszernek, mely szerint a correctionalisatiót már a vád alá helyező biróság végzi, csak ott van különös fontossága, a hol minden büntett birósága az esküdtszék. Ott nagy igazságügyi gazdasági érdek, hogy a rendkivüli alakiságokkal járó, a polgárok idejét és közreműködését nagy mértékben igénybevevő s költséges apparátust csak azokban az esetekben hozzuk mozgásba, a melyekben azt a jogrendszer feltétlenül megkivánja.

IV. Ezeknél fogva a 8. §. első bekezdése kimondja, hogy a bűncselekményt az eljárás czéljából az anyagi törvényben foglalt elnevezés alapján kell minősiteni. Ez természetes és magától értetődő szabály, melynek kimondását csak az tette szükségessé, hogy az anyagi törvény rendkivüli enyhitő körülményei és az ex post minősités, a biró e kötelességére nézve esetleg kétséget támaszthatnak. A biró, mig formaliter nem itél, nem bocsátkozhatik a bűnösség *fokozatának* megállapitásába, mert ezt csak akkor teheti, ha a bizonyitékokat teljesen ismeri. Addig csak főismertetőjelei szerint alkothat magának fogalmat a bűncselekményről. Azonban korántsem szabad ugy eljárnia, hogy csak azt veszi figyelembe, a mit némelyek „objectiv tényálladéknak" neveznek. Ez nagy hiba volna, mert a törvény csak egy, egységes tényálladékot ismer és a cselekmény objectiv jelentkezését nem lehet elválasztani a cselekvőnek egyéni tevékenységétől. A tettesnek ama személyes viszonyai, melyek *az anyagi törvény szerint* a cselekmény fogalmához tartoznak, szinten tárgyi ismertetőjelek és már az eljárás czéljából való minősitésnél is szerepelnek. Azért oly személyes viszonyok és állapotok, melyek a cselekményt minősitik, vagy módositják (pl. rokonság, hozzátartozóság, szolgálati viszony, közhivatalnoki jelleg stb.) már az előleges minősitésnél tekintetbe veendők. Áll ez nemcsak azokról, melyek a cselekményt sulyositják (pl. felmenőn elkövetett szándékos emberölés Btk. 280. §.), hanem azokról is, melyek a bün-

tetendőséget kizárják (pl. a hozzátartozók által elkövetett bűnpártolás Btk. 378. §.)

„*Anyagi törvény*" megjelölés alatt a fennebbi esetekben a tételes anyagi büntetőjogot, tehát a rendeletekben, szabályrendeletekben foglalt anyagi természetű rendelkezéseket is kell érteni.

Azok az esetek, melyekben a terheltre személyi viszonyainál, vagy cselekménye különös körülményeinél fogva kiszabandó büntetéseknek a jelen törvény hatályt tulajdonit, a most indokolt tételekkel szemközt kivételeknek tekintendők. A bűncselekmények tehát rendesen az illető specialis rendelkezés szerint lesznek megitélendők.

V. A második bekezdésben foglalt szabály nem volt kiterjeszthető az 1878. évi V. t.-cz. 85. §-ának 2. és 3. pontjában meghatározott esetekre. Ezek, bár az utóbbit szintén a correctionalisatio fogalma alá szokás vonni, a 92. §. esetétől lényegesen különböznek.

A rendkivüli enyhitő körülmények fennforgásának megállapitása ugyanis a vád tárgyává tett cselekmények *tüzetes birói mérlegelését* tételezi fel, ami helyesen csak az *itélő bíróra* bizható. Ezzel szemben a 85. §. 2. és 3. pontjának alkalmazása teljesen független a cselekménynek birói mérlegelésétől. Az utóbbi esetekben a kérdés egyedül azon fordul meg, hogy a terhelt akkor, midőn a bűncselekményt elkövette, életének tizenkettedik évét már tulhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte-e? Ez tisztán oly *ténykérdés*, melynek elbirálása végett nemcsak szükségtelen, de egyenesen helytelen volna az itélethozás szakáig várni, mert ez a tény éppen oly biztosan és éppen oly jól megállapitható a nyomozás vagy vizsgálat alatt is kétség alá nem jövő okirattal, például anyakönyvi kivonattal.

Minthogy a 8. §. *második* bekezdése a 85. §. eseteiről nem tartalmaz rendelkezést, világosan következik belőle, hogy a bűncselekménynek a 85. §. 2. pontja alapján való enyhébb büntetését, valamint 3. pontja esetében való correctionalisálását a kir. ügyészség már a vád emelésénél, az eljáró bíróság pedig nemcsak az itélet hozásánál, hanem már a *bűnvádi eljárás megindításánál* köteles figyelembe venni. Például azt, hogy a bűncselekmény a 85. §. alkalmazása esetén elévült-e már, a perelőkészitő szakban lehet eldönteni. Teljesen indokolt e rendelkezés, mert annak alapján olyan nyomozást vagy vizsgálatot lehet megszüntetni, a mely szembetünőleg felesleges volna.

VI. Két esetről még külön kellett intézkedni: 1. a kisérletről, 2. arról, mikor a tettesen kivül részesek is terhelvék. Ezekkel foglalkozik a 8. §. harmadik bekezdése.

A Btk. a kisérletre azért nem szabott határozott büntetési tételt, 66. §-a azért rendeli csak általánosságban, hogy „a kisérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt bűntett, vagy vétség" és azért adja meg a birónak a rendkivüli enyhités jogát; mert a kisérletnél is kiváló mértékben szerepelnek azok az alanyi tekintetek, melyek lehetetlenné teszik a büntetési tételnek előre való megállapitását. De mégis van különbség a két eset között. A 92. §. szerint a kiindulópont mindig az illető bűncselekményre in abstracte a törvényben megállapitott büntetés, melytől a biró a rendkivüli enyhitő körülmények sulya szerint fokozatosan alább száll; itt tehát lényegileg *egy és ugyanazon* cselekményről van szó, a cselekmény törvényes ismertetőjelei mind kimeritvék, csak a subjectiv mozzanat *foka* csökken. A kisérlet ellenben lénye-

gileg más cselekmény, mint a bevégzett delictum, törvényes ismertetőjelei közül egy igen fontos, a büntett objectiv megjelenése a külvilágban, egészen hiányzik. A Btk. a bevégzett bűncselekménynek büntetési tételéből indul ugyan ki, midőn a birónak utasitást szolgáltat, de kétségtelen, hogy ez az alap *más cselekményből* van véve.

A kiemelt különbségek oly következtetésre adhatnának alkalmat, hogy a javaslat 8. §-ának második bekezdésében kimondott elv nem alkalmazható a kisérletre. Minthogy azonban a Btk. a kisérletre külön büntetési tételt fel nem állitt és nincs kizárva, hogy a kisérlet miatt közel oly sulyos büntetés legyen kiszabva, mint a befejezett bűncselekmény miatt; minthogy továbbá ugy, mint a 92. §. esetében, csak az itélethozáskor állapitható meg helyesen, hogy a bűncselekménynek befejezetlen volta mily befolyást gyakoroljon a büntetés kiszabására; az analog intézkedés igazoltnak mutatkozott. Ezért mondja ki a 8. §. harmadik bekezdése, hogy a tettesre szóló rendelkezések a kisérlettel terheltre is kiterjednek, azaz, hogy a kisérletnek csak az anyagi törvény alkalmazásánál, vagyis az itélethozáskor van külön jelentősége.

Ami a részeseket illeti, ezeknél az összefüggés elveiből indul ki a törvény. Az összefüggés kérdéseit a törvényhozások tulnyomó többsége ama czélszerüségi szempontból oldja meg, hogy az eljárás legfontosabb mozzanatainál (milyenek pl. a hatáskör és az illetékesség) a részesek a tettes helyzetében osztoznak.

Az illetékesség kérdésében világosan ez elvet fogadta el a 18. §. Ily körülmények között nem lehet aggodalmas annak az eljárás többi mozzanataira való alkalmazása. (104—108. l.)

Jegyzetek. 1. A bűncselekmények minősitésének alapja első sorban a büntett, vétség és kihágás szerint tett törvényes megkülönböztetés. De ugyanazon nemü büntett és vétség körében is más leend a cselekmény minősitése, ha azt a büntető törvény más elnevezéssel és büntetéssel illeti. Igy pl. az ember szándékos megölése lehet gyilkosság (Btk. 278. §.) vagy szándékos emberölés (279—281. §§.), s az utóbbi ismét rokonon, házastárson vagy több emberen (280. §.) avagy erős felindulásban elkövetett emberölés (281. §.). A testi sértés vétsége sulyos vagy könnyü a szerint, amint a sérülés nyolcz napnál hosszabb vagy rövidebb ideig tartott. Ezenkivül törvényes minősitése a cselekménynek az is, a mely a Btk. 85. §-ának alkalmazásával előáll. E §. szerint ugyanis a büntetések fokozatai: halál vagy életfogytig tartó fegyházbüntetés helyett öt évig terjedhető börtön, 5—15 évi fegyház vagy államfogház helyett 2 évig terjedhető börtön, illetőleg államfogház, más büntett miatt két évig terjedhető fogház. Ha tehát 16 éven aluli kiskoru pl. fegyházzal büntetendő lopást követ el: e cselekmény már elkövetésekor a törvény szerint fogházzal büntetendő vétség. „A bűncselekménynek a büntető törvényekben megállapitott minősitése", melyről a jelen §. első bekezdése szól, mindez esetekre vonatkozik.

2. *A §. 1. bekezdése szerint* a bűncselekmény törvényes minősitése: *„a bűnvádi eljárás megindításánál“ irányadó.* Ez első sorban a birói hatáskör megállapitására vonatkozik (M. i. I.). E tekintetben azonban különben is kizár minden kétséget a hatáskört szabályozó külön törvény, melynek alkalmazása a jelen §-szal legfeljebb annyiban volna összefüggésbe hozható, amennyiben általános szabályként kimondani, hogy minden vétség, a melynek büntetése egy évi fogházat meg nem halad, a kir. jbiróság hatásköréhez tartozik.[1]) Kétséges lehetne tán a 85. §. 4. pontjának esete, mely a vétségeket is taxative sorolja fel, a melyek a járásbiróságok hatásköréhez tartoznak: kétség ezekkel szemben sem merülhet fel.

A Btk. 85. §-ának 3. pontja szerint is két évi fogház helyettesitvén a büntett megfelelő büntetését; ez eset szintén nem adhat kétséget arra, hogy az illető cselekmény a törvényszék hatásköréhez tartozik.[1] Kétséges lehetne tán a 85. §. 4. pontjának esete, mely szerint: „vétség miatt rendőri büntetés“ alkalmazandó. Minthogy azonban a törvény helyes értelme és az állandó birói gyakorlat szerint a cselekmény ez esetben is vétség marad: ennek foruma a jbiróság vagy törvényszék leend a szerint, amint a hatásköri törvény az illető vétséget az egyik vagy másik forum elé utalja.

Amennyiben valamely körülmény mégis kétségessé tenné azt, hogy a járásbiróság hatásköréhez tartozó vétség vagy a törvényszék foruma elé utalt büntett forog-e fenn: ez esetben a cselekmény a nagyobb hatáskörü birósághoz utasitandó, minthogy ennek hatósága a csekélyebb sulyu esetekre is kiterjed. Ilyen lehet pl. az az eset, ha a 200 koronánál kisebb értékü lopás vagy sikkasztás elkövetojére nézve kétséges, vajjon a tettet szolgálati viszonyban (Btk. 336. §. 7. pont), vagy visszaesésben (338. és 357. §§.) követte-e el.

3. Minthogy a §. első bek. szerint a cselekmény törvényes minősitése a bűnvádi eljárás megindításánál irányadó: kérdés, hogy van-e e rendelkezésnek *a hatáskör megállapitásán tul terjedő jelentősége is.* Ennek megitélésénél figyelembe kell vennünk egyfelől, hogy a biró az eljárás kezdetén, s annak folyamán az itélethozatalig, s az itélet kimondásakor kénytelen a cselekményt minősiteni vagyis a törvény megfelelő §-a alá szubszummálni (M. i.

[1]) E felfogással megegyezik a birói gyakorlat is. Lásd pl. a C. 7853/901. s a pécsi T. 16/901. sz. határozatait (G. Dt. IX. 467.).

Egyébként a Btk. 85. §-a csak 1910. jan. 1-ig lesz hatályban; ettől kezdve pedig a büntetőnovellának a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezései s ezzel kapcsolatban a fiatalkoruakra vonatkozó biráskodásnak külön szabályozása lép életbe.

II.); másfelől, hogy a jelen §. 2. bekezdése a Btk. 92. §-a szerinti minősitést csak az itélethozásnál engedi meg. Ebből következik, hogy az eljárás előző szakában a correctionalisatió ki lévén zárva, a cselekmény minősitésénél nemcsak az eljárás kezdetén, hanem annak további folyamán is egész az itélethozásig a bűncselekménynek a büntető törvények által megállapitott minősitése irányadó; vagyis. a biró mindama rendelkezéseknél, melyeknek alkalmazása a jelen törvény szerint a cselekmény minősitésétől függ, e tekintetben az anyagi törvény megállapitásához van kötve. Kötelessége mindegyik esetben azt vizsgálni, hogy a cselekmény objektiv és szubjektiv ismérvei szerint a büntető törvény melyik §-a alá esik; s amennyiben a jelen törvény bizonyos következményeket csatolt a cselekményre alkalmazandó büntetés minőségéhez vagy nagyságához: e tekintetben a törvény által megállapitott büntetést kell alapul elfogadnia.

4. Az előkészitő eljárásban a bűncselekmény minősitésével és büntetésével összefüggő rendelkezések a következők:

a) ha valamely biróság az ügyek összefüggése vagy a vádló sulyosabb minősitése folytán kisebb hatáskörü birósághoz tartozó ügyben jár el: az utóbbit az egyébként illetékes biróságnak engedi át, ha a saját hatásköréhez tartozó ügyben az eljárást a főtárgyalás előtt megszünteti (22. §.);

b) hivatalból kell védőt rendelni, ha oly bűntett miatt emelnek vádat, melynek büntetése öt évi szabadságvesztést meghalad, vagy bármely bűntett esetében, ha vádlott vagy törv. képviselője stb. kivánja (56. §.);

c) az eljárás megindítását kérő magáninditványban a panaszolt bűncselekményt meg kell ugyan jelölni, de a téves minősités az inditvány hatályát nem érinti (90. §.);

d) kötelező a vizsgálat oly bűntett esetében, melyre a törvény halál vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést, vagy öt évet meghaladó szabadságvesztést rendel, kivéve az utóbbi esetben, ha tettenkapás vagy beismeres forog fenn (103. §.);

e) előzetes letartóztatás rendelhető el, ha terhelt megszökésétől az alkalmazandó büntetés előrelátható nagyságánál fogva alaposan lehet tartani (141. §. 2. pont);

f) mozgósitás esetén a mozgósitott csapathoz stb. tartozó egyént a polgári hatóság csak akkor tartóztathatja le, ha ellene öt évet meghaladó szabadságvesztéssel sujtott bűncselekmény nyomatékos gyanuja forog fenn (143. §.);

g) ha a vád tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény: terhelt szabadlábon hagyását vagy szabadlábra helyezését csak a vádtanács engedheti meg, illetőleg rendelheti el (149. és 160. §§.);

h) a testi sértés minősitésének alapjául a hatósági orvos véleménye birói szemle nélkül is elfogadható (245. §.);

i) a vádalához helyező végzésnek a bűncselekmény minősitését is tartal-

maznia kell (266. §.); ugyane végzéssel megszüntetheti a vádtanács az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot egyebek közt akkor, ha az előrelátható büntetés öt évi szabadságvesztésnél sulyosabb nem leend (267. §. 3. bek.);

j) a külföldön tartózkodó egyén kiadatása iránt hozott birói határozatnak az őt terhelő bűncselekmény minősitését is tartalmaznia kell (475. §.).

A biró mindez esetekben már az előkészitő eljárás alatt a büntetőtörvény megfelelő §-a alá helyezi (minősiti) a cselekményt s a minősitésből, illetőleg a törvényben megállapitott büntetés nagyságából levonja a következtetést, a melyet az előző pontok szerint levonnia kell. A sulyosbitó vagy enyhitő körülmények figyelembe nem jöhetnek (legfeljebb a 141. §. 2. pontja s a 267. §. 3. bek. esetében),[1]) a minősitést módositó körülményeket azonban a biróság már az előzetes eljárásban figyelembe veheti. Igy pl. ha gyilkosság czimén indult meg az eljárás s a vádtanács azt látja, hogy a praemeditatio hiánya folytán csak szándékos emberölés forog fenn: a cselekményt, midőn megitélése alá került, ilyennek minősitheti. Ez esetben elesnek a törvény ama rendelkezései, melyek a halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény eseteire vonatkoznak. Ekként más esetekben is tere nyilik az enyhébb minősitésnek, a mi esetleg arra vezethet, hogy elévülés czimén megszüntetik az eljárást.

5. *A §. 2. bek.* a törvény szerint büntettet képező cselekménynek vétséggé való lefokozását csak az itélethozásnál engedi meg (M. i. III. és V.). Ez akkor történik meg, mikor az itélőbiró a törvényben megállapitott börtönbüntetés helyett fogházat alkalmaz, mi által a Btk. 20. §-a folytán bűntett vétséggé válik. E lefokozásnak a Btk. 66., 72. és 92. §§-ai szerint kisérlet, bűnsegélyezés és rendkivüli enyhitő körülmények esetén van helye. A. 8. §. 2. bek. csak a 92. §-t emliti; de minthogy a 3. bek. a kisérlet és részesség tekintetében is a §. két első bekezdésének rendelkezéseit emeli érvényre: a 2. bek. intézkedése a Btk. 66. és 72. §§-aira is kiterjed. Az utóbbi §§. szerint fegyházról is át lehet térni fogházra, a 92. §. alkalmazásával pedig a 85. §. 1. és 2. pontja esetében is helye van a correctionalisatiónak.

6. *A vétséggé való lefokozás hatása* az anyagi jog szempontjából a mellékbüntetésre, a bűnhalmazat beszámitására és az elévülésre terjed ki; de nem eredményezi azt, hogy a hivatalból

[1]) Ez esetekben a biró már az előkészitő eljárásban, ha nem is korrekczionalizálhatja, de legalább egyénitheti, a sulyositó és enyhitő körülmények figyelembevételével mérlegelheti a cselekményt (141. §. 3. jegyzet *g* pont).

üldözendő cselekmény ez által magáninditványuvá lesz, s hogy a csupán börtönnel büntetendő bűntett (pl. a laksértés: Btk. 330. §.) az analog vétségre megállapitott fogház- és *pénzbüntetéssel* (332. §.) büntettessék.[1]) Az eljárás szempontjából semmi következményt sem von maga után az, ha az itélőbiró a törvény szerint bűntettet képező cselekményt a vétség büntetésével illeti s ezáltal vétséggé fokozza le. Nem okoz ez külömbséget sem a perorvoslatok használatánál, sem az ujrafelvétel kérdésénél. Hatása csak a büntetés végrehajtásánál észlelhető, amennyiben a börtön végrehajtása szigorubb, mint a fogházé.

7. *A §. 3. bek.* kiegésziti a két elsőt.[2]) Az első bek. a bűncselekménynek különösen az előkészitő eljárásban való minősitéséről, a 2. bek. a bűntettnek az itélőbiró által vétséggé való lefokozásáról szól. Az előadottak folytán e két rendelkezés alkalmazása a kisérletre és részességre a következő két tételt eredményezi:

a) kisérlet és részesség esetén is a bűncselekménynek a büntető törvényekben megállapitott minősitése irányadó ugy a bűnvádi eljárás megindításánál, mint az eljárás további folyamán, amennyiben az itélő biróság a bűntettet vétséggé le nem fokozza;

b) a bűntettnek vétséggé való lefokozása kisérlet esetén (Btk. 66. §.), valamint a részesekre nézve (72. §.) épp ugy csak az itélethozásnál történhetik meg, mint a tettesre vonatkozólag.

Az eljárás folyamán még több esetben egyenlő szempont alá helyezi a törvény a tetteseket és részeseket. Igy különösen együtt mint ugyanazon bánásmód alá eső személyeket emliti a birói illetékességnél (18. §.), a nyomozásnál (84., 90. és 94. §§.), a vizsgálatnál (117. §.), a tettenkapásnál (142. §.), a levelek és iratok lefoglalásánál (172. §.), a házkutatásnál (173. és 174. §§.), a személymotozásnál (176. §.), az ujrafelvételnél (444. §.), az ismeretlenek, távollevők és szökevények elleni eljárásnál (469. §.) és a magánjogi igény érvényesitésénél (488. §.). A részesekkel kapcsolatban több helyen az orgazda és bűnpártoló is előfordul (18., 172., 176., 221. és 488. §§.).

[1]) Lásd Illés: Btk. magyarázata III. kiad. II. k. 389.

[2]) A törvény indokolása ugyan (M. i. VI.) csak a §. 2. bekezdéséve hozza kapcsolatba a 3. bek. rendelkezését; kétségtelen azonban, hogy ez az első bekezdésre is vonatkozik, mert hisz a correctionalisatió esetén kivül s az itélethozás előtt is minősiteni kell a kisérleti cselekményt s a részesek bűncselekményét.

8. A hatóságok elfogulatlan eljárásának biztositása.

9. §.

Az eljáró hatóságok és hatósági közegek kötelesek a terhelő és sulyositó, valamint az enyhitő és mentő körülményeket egyenlő gondossággal figyelembe venni. Kötelesek továbbá a terheltet az őt megillető jogokról és a megengedett perorvoslatok használásáról azokban az esetekben is felvilágositani, melyekben ezt a törvény kifejezetten nem rendeli.

M. i. E §. általánosságban szabja meg a bűnügyben közreműködő hatóságok kötelességét. Vádrendszerü eljárásban szükséges az ilyen utasitás, nehogy az az elmélet, hogy a bűnper is „felek" között foly, egyoldalu törekvések előmozditására vezesse a tisztviselőt. E tévedés lehetőségénél fogva figyelmeztetni kell a közegeket, hogy hiba volna az állam érdekét a vád érdekével azonositani s hogy az igazságszolgáltatás czéljai egyaránt megkivánják a védelem érvényesitését is. A közügy, melynek a tisztviselő szolgál, a vádalaku eljárásban sem kiván tőle mást, mint részrehajlatlan magatartást, a tényeknek valóság szerinti kideritését, ugy, hogy az itélet az „anyagi" igazságot állapithassa meg. A vád-képviselte állami szempont nem engedi meg, hogy a polgári per tulajdonságait átvigyék a bűnügyekre s hogy a vádhatóságot olyannak vegyék, mint a magánjogi felperest. Büntető és a polgári jogszolgáltatás feladatai közötti e fontos különbség akadályozza, hogy a vádrendszer minden logikai követelményei megvalósuljanak a bűnvádi eljárásban s hogy pl. a bizonyitékok beszerzése ez okból nem volt kizárólag a felekre hagyható.

És éppen e pontot érinti első sorban a most szóban levő §., midőn azt mondja ki, hogy *a per adatainak előállitásánál*, tehát a bizonyitékok összegyüjtésénél *mindkét fél érdekeit egyaránt szem előtt kell tartani.* E rendelkezés akként értelmezendő, hogy az eljáró hatóságok nemcsak a már megállapitott enyhitő és mentő s viszont terhelő és sulyositó körülményeket tartoznak egyenlő gondossággal figyelembe venni, hanem már *azoknak megállapitásánál, beszerzésénél,* az ügy felderitésénél is *mindkét irányban egyenlő elfogulatlansággal* kötelesek eljárni. Tehát a kir. ügyészség és a nyomozást vezető rendőri hatóság már a nyomozás (100. §. első bekezdés), a vizsgálóbiró a vizsgálat folyamában (117. §. első bekezdés) állandóan kötelesek a 9. §. szabályát szem előtt tartani.

E szabály már az államszolgálat természetéből foly: a köztisztviselőnek minden teendőiben kötelessége a tárgyilagosság, tőle mást várni nem lehet, mást követelni nem szabad. Kiterjed az nemcsak a birói tisztviselőkre, hanem a kir. ügyészség tagjaira is. De a bűnperben fontos processualis érdekek is füződnek e kötelességhez s e külön érdekek az eljárás részleteiben számtalan tüzetes rendelkezésre szolgáltak alapul.

Érdemileg mindez bőségesen indokolja e rendelkezést. Az általános részbe főképp azért van felvéve, hogy kétség se lehessen arra nézve, miszerint e szabály *a rendőri közegekre* is kiterjed, kiknek oly tekintélyes szerep jut a bűnügyek ellátása körül. A tapasztalat ugyanis, nemcsak nálunk, de mindenütt

azt mutatja, hogy éppen a rendőrség köreiben leggyakoribb a szakaszban nyilvánuló elv félreismerése.

Az a körülmény, hogy törvényünk a vádelven nyugszik, nem hozható fel a szakasz ellen. Jelen munkálat a vádelv *tulsulyát biztositó vegyes* rendszert kivan alakitani és éppen nem volt czélja a merev vádrendszerhez ragaszkodni ott, hol az igazság ellenkezőt követel. (108—109. l.)

Jegyzetek. 1. *A §. 1. pontja* az anyagi igazság[1]) felderitését s az eljárás részrehajlatlanságának biztositását czélozza. Erre főleg a nyomozás és a vizsgálat folyamán nyilik tér; minélfogva a törvény, hivatkozással a 9. §-ra, különösen elrendeli, hogy a nyomozás folyamán nemcsak a terhelő, hanem a mentő körülmények is kideritendők és a gyanusitott érdekében a megsemmisülésnek kitett bizonyitékok beszerzendők (100. §.), hogy a vizsgálóbiró hivatalból köteles a való tényállás felderitésére szükséges minden intézkedést megtenni (117. §.), s hogy a mennyiben terhelt ártatlanságának vagy bűnössége enyhébb voltának igazolására alkalmas tényekre hivatkozik: ezeket sürgősen meg kell állapitani (133. §.).[2]) A főtárgyalás menete nyilvánossága, s ugyanott a vád és védelem egyenjogusága a törvény különös rendelkezése nélkül is garanciát nyujt az eljárás részrehajlatlansága iránt.

2. A §. 1. pontja *„terhelő és sulyositó"*, valamint *„enyhitő és mentő"* körülményekről tesz emlitést. Az előbbiek kideritése a vád, az utóbbiaké a védelem érdekében szükséges. Terhelő körülmények azok, amelyek a gyanusitott bűnösségének igazolására alkal-

[1]) A 9. §-ra vonatkozó czikkek: dr. *Fayer László* „A 9. §. viszonya a 384. §. 9. p.-jához" (J. K. 1904. 405., 433.); dr. Szegő Hugó „A terhelt materiális védelme" (B. T. XL. 21.); dr. Dombovári Géza „Elnöki kitanitás a s. panaszbejelentésénél" (U. o. XLVI. 67.).

[2]) A Bp. e rendelkezéseivel összhangzásban vannak a kir. ügyészség s a nyomozó hatóság részére kiadott utasitások, melyek közül kiemeljük a következőket:

a) a kir. ügyészség tagjainak mind a nyomozás, mind a birói eljárás alatt minden egyoldalusságtól menten nemcsak a vád érdekeit kell szemük előtt tartaniok, hanem az anyagi igazság érvényre emelésére és igy arra kell törekedniök, hogy a valódi tényállás földeritessék s megállapittassék minden oly körülmény, melytől a bünösség kérdésének lelkiismeretes eldöntése s a büntetés igazságos mértékének megállapitása függ; a kir. ügyészségnek tehát nem arra kell törekednie, hogy a terhelt mindenáron elitéltessék, hanem arra, hogy az anyagi igazságnak megfelelő határozat jöjjön létre (2100/900. Igmr.);

b) a nyomozó hatóság főfeladata, hogy a valódi tényállást minden oldalról nemcsak a vád, hanem a gyanusitott védelme érdekében is földeritse, a gyanusitott védőjének pedig joga van már a nyomozás alatt a Bp. 62. és 63. §§. értelmében eljárni stb. (R. n. 40. §.);

c) a csendőrségnek az első nyomozó cselekményektől kezdve mindama körülményeket, a melyek a gyanusitottnak nem bünössége vagy bünösségének enyhébb foka mellett szólnak, épp oly gondossággal kell kideritenie, mint a terhelő és sulyositó körülményeket és bizonyitékokat (Cs. u. 106. §.).

masak, mint pl. az okiratok, tanuk, bünjelenségek stb. A mentő, valamint a sulyositó és enyhitő körülmények az anyagi jog körébe tartoznak, s a cselekmény beszámitásával, illetőleg a beszámitás kizárásával állnak összefüggésben. Ezek a Btk. rendelkezései szerint a következők:

a) Vannak oly körülmények, a melyek a beszámitást kizárják. Nem számitható be a tett annak, a ki elkövetésekor a bűnösség felismerésének képességével vagy az elhatározás szabadságával nem birt, vagy a kinél a választás szabadsága a büntető törvény által meghatározott fokon korlátozva volt. Ezek a mentő körülmények; névszerint: az öntudatlan állapot az elmezavar (76. §.), az ellenállhatatlan kényszer (77. §.), a jogos védelem (79. §.), a végszükség (80. §.), a ténybeli tévedés (82. §.), a gyermekkor (83. és 84. §§.) s a siketnémaság (88. §.).

b) Megtörténhetik, hogy a tettesnek beszámitható a cselekmény, mindazonáltal oly körülmények forognak fenn, a melyek reá nézve a rendes büntetés alkalmazását az osztó igazság szempontjából lehetetlenné teszik. Ezek a büntetést leszállitó körülmények; a minők a Btk. szerint a 16 éven aluli és 20 évet meg nem haladó fiatal kor (85. és 87.).

c) Minden bűncselekmények elkövetésénél szerepelhetnek oly körülmények, melyek a büntethetőség rendes mértéke alá eső tettes büntetését sulyositják vagy enyhitik. Ezek a sulyositó és enyhitő körülmények, melyeknek mérlegeléséről a Btk. 89—93. §§-ai szólnak.[1])

3. *A §. 2. pontja* a terhelt jogos érdekeinek megóvására kötelezi az eljáró hatóságot és hatósági közegeket. Terheltnek az eljárás egész folyamán bizonyos jogokat biztosit a törvény, a melyek közt különösen a perorvoslatok használata kiváló fontosságu. Minthogy azonban a terheltek nagy része nincsen abban a helyzetben, hogy a törvénynek az ő jogaira vonatkozó minden intézkedését ismerhetné: e tekintetben az illetők a hatóság támogatására szorulnak. A jelen §. általános rendelkezése folytán a terhelt bármikor kivánhatja, hogy őt kérdéses jogairól felvilágositsák.

4. A fölvilágositásnak *kimeritőnek* kell lenni s nem merő formalitásnak. Sőt arról is köteles meggyőződni az eljáró biróság, hogy terhelt a felvilágositást megértette, mint ezt a 317. §. ki is fejezi, rendelvén, hogy a főtárgyalás elnöke köteles vádlottnak megmagyarázni a vád megváltoztatását és köteles meggyőződni, hogy vádlott ennek következményeit felismerte-e.

5. A törvény több helyen *kötelezi* az eljáró hatóságot vagy

[1]) A jelen törvény 359. §-a is a btk. 90—92. §-ait hivja fel a sulyositó és enyhitő körülmények közelebbi megjelölésére; e szerint eltér a 9. §-tól, a melyben csak mentő és enyhitő körülményekről lévén szó: az utóbbiak alatt a Btk. 85. és 87. §§-ai is értendők.

közeget, hogy terheltet a szükséges felvilágositással ellássa. Igy különösen felvilágositandó:

a) első kihallgatása után, letartóztatásakor, a vizsgálat vagy a vizsgálati fogság elrendelésekor s a vádirat kézbesitésekor arról, hogy védőt választhat, esetleg ingyenes védelemben részesülhet (54. §.);

b) a vádirat elleni kifogás jogáról s e jog használata módjáról (256. §.);

c) a főtárgyaláson arról, hogy a váddal szemben a tényállást elbeszélheti, a bizonyitékokra észrevételeit megteheti stb. (304. §.);

d) a vád megváltoztatása esetén erről és ennek következményeiről (317. §.);

e) az itélet kihirdetésekor a perorvoslat használhatásának jogáról (330. §.);

f) a büntető parancs ellen tehető kifogás jogáról (533. és 534. §§.).

E rendelkezések mindazonáltal csak utbaigazitók, anélkül, hogy a felvilágositás elmaradása az eljárást érvénytelenné tenné. Csupán a 317. §. mondja ki, hogy a vádlott felvilágositása czéljából hozzá intézett kérdés s az arra adott felelet „semmiség terhe alatt" jegyzőkönyvbe veendők.

9. Sürgős intézkedések.

10. §.

Sürgős intézkedések vasárnapokon és ünnepnapokon is elrendelendők és foganatositandók.

1. Ünnepnapok alatt a törvény a Gergely-naptár szerinti ünnepeket érti (11. §. 3. bek.).

2. E §. folytán az ünnepnapok nem tekinthetők az eljárás rendes napjai gyanánt. Lehet e napokon nem sürgős intézkedéseket is tenni, mert a törvény ezt nem tiltja, a sürgősek teljesitése azonban kötelessége a hatóságnak.

3. Vannak feltétlenül sürgős intézkedések, melyeket az illető hatóság vagy hatósági közeg ilyenek gyanánt nyomban köteles teljesiteni, és vannak oly intézkedések, melyeknek a sürgősség szempontjából való foganatositása az eljáró hatóság belátásától függ. Az utóbbiak tulajdonképpen nem tartoznak a jelen §. alá, mely a sürgős intézkedéseknek ünnepnapokra való tekintet nélkül leendő foganatositását kötelezőleg rendeli el.

4. Feltétlenül és *mindig sürgős intézkedések* ezek:

a) a kir. ügyészség utasitásainak és megkereséseinek elintézése a rendőri hatóságok és közegeik által (39. §.);

b) a rendőrség jelentése a kir. ügyészséghez azokról a nyomozó cselekményekről, a melyeket külön felhivás nélkül teljesitettek (94. §.);

c) a vizsgálat czéljait előmozditó vagy biztositó intézkedések megtételét czélzó vizsgálóbirói megkeresés elintézése a jbiróság és rendőri hatóság által (109. §.);

d) vizsgálóbirói intézkedés a szabadlábra helyezés vagy az előzetes letartóztatás iránt (146. §.);

e) a vizsgálati fogságot elrendelő határozat kihirdetése (150. §.);

f) a bűnügyi zárlat elrendelése és foganatositása (492. §.).

b. A magában véve nem sürgős természetü intézkedés is *sürgőssé válhatik* bizonyos körülmények közt, a melyeket vagy maga a törvény jelöl meg, vagy az eljáró hatóság belátása szerint vesz figyelembe. Az előbbi esetben a sürgős (kivételes) eljárás kötelező, az utóbbiban csak meg van engedve (facultativ). Kötelezőleg rendeli el a törvény, hogy *sürgősség esetén:*

a) a nem illetékes kir. ügyész is végezze a területén felmerülő közvádlói teendőket (36. §.);

b) a törvényszék elnöke rendelje ki a védőt az ügyvédi kamara székhelyén is (58. §.);

c) a vizsgálóbiró szemlével vagy más alkalmas módon állapitsa meg a nyomokat hagyó bűncselekmény nyomait (118. §.); szerezze meg a terhelt ártatlanságának bizonyitására felhozott adatokat (133. §.);

d) a biróság védőt rendeljen ki az ujrafelvétel megindítása czéljából (448. §.);

e) a járásbiró az ügyészségi megbizott inditványa nélkül is teljesitse a birói szemlét és tanukihallgatást (525. §.).

6. Az eljáró hatóság vagy hatósági közeg megitélésétől függ, hogy *forog-e fenn sürgősség* (veszélylyel jár-e a késedelem) a következő esetekben:

a) a kir. ügyészség közvetlen megkeresése fegyveres erő kirendelése iránt (39. §.);

b) szemle, házkutatás, vagy lefoglalás teljesitése a nyomozó hatóság által (98. §.);

c) a vizsgálóbiró kivételes (nem havi) jelentése a vádtanácshoz (115. §.);

d) birói szemle, házkutatás, lefoglalás stb. foganatositása a felek előleges értesitése nélkül (126. §.);

e) előzetes letartóztatás a vizsgálóbiró helyett a jbiró vagy a rendőrség által (143. §.);

f) bilincs alkalmazása a letartóztatottra a fogházi őrszemélyzet által (156. §.);

g) lefoglalás, házkutatás és személymotozás elrendelése a rendőri hatóság által (177. §.);

h) lefoglalás halaszthatatlan szükség esetén a kir. ügyészség által (178. §.);

i) házkutatás, éjjel tettenkapás stb. esetén (188. §.);

j) házkutatás annak előleges kihallgatása nélkül, a ki ellen intézve van (189. §.);

k) a fegyveres erő és a csendőrség tagjának megidézése felettes hatóságának előleges értesitése nélkül (197. §.);

l) az országos birósági vegyész és az igazságügyi orvosi tanács megkeresése a kir. ügyészség által az alsófoku vélemény felülvizsgálata végett (238. §.);

m) a meg nem jelent vagy idő előtt eltávozott vádlott, tanu, vagy szakértő gyors előállitása a főtárgyalásra (303. §.);

n) nyomozó levél kibocsátása a vádtanács helyett a vizsgálóbiró által (470. §.);

o) a bűnügyi zárlat elrendelése a nyomozó hatóság által (492. §.);

p) jbirósági tárgyalás a tett vagy a szemle szinhelyén (543. §.);

r) nyomtatvány lefoglalása nem az illetékes vizsgálóbiró vagy a járásbiró által (567. §.)

Ez intézkedéseket a megjelölt hatóságok és közegek csak halaszthatatlan szükség esetén vagy a törvényben kiemelt más okból tehetik meg; hogy azonban fenforog-e ez eset, vagyis a sürgősség: ennek megitélése mindenkor az eljáró hatóság vagy hatósági közeg belátásától függ.

10. Határidők.

11. §.

A jelen törvényben megállapitott határidők csak a külön meghatározott esetekben hosszabbithatók meg.

Nem számitható be a határidőbe az a nap, melyen a határidő kezdetét megállapitó intézkedés, cselekmény vagy esemény történt.

Vasárnap és Gergelynaptár szerinti ünnep nem számitható be, ha a határidő utolsó napjára esik.

M. i. A jelen §. a *határidőkről* (terminus) rendelkezik; a *határnapok* más tekintet alá esnek. A szóbeliség rendszerében a határnap a rendes időhatár: a biró napot tűz ki a feleknek, melyen bizonyos percselekmények teljesitendők lesznek. A *határidő* főleg az irásbeli perben, vagy a szóbeli per irásbeli részében szerepel: a törvény, vagy a biró kimondja, hogy a cselekménynek mennyi időn belül kell megtörténnie. Minthogy a tervezett eljárásban vannak oly teendők, melyek irásban végzendők, a mellett a szóbeli eljárásban is előfordul, hogy egyes nyilatkozatok vagy cselekmények meghatározott időben teljesitendők, a határidőkről is intézkedni kellett. Nagyon természetes, hogy a mennyiben valamely határidőt a törvény állapit meg és külön nincs kimondva, hogy e határidő meghosszabbitható, a határidőnek meghosszabbitása ki van zárva, elmulasztása tehát az illető jog elvesztését vonja maga után (praeclusio).

Ezt mondja ki a 11. §. első bekezdése. A többi bekezdések a határidő kiszámitásával foglalkoznak, melyre nézve a rendes computatio van elfogadva (109. l.).

Jegyzetek. 1. A határidő *törvényi* vagy *birói*, a szerint, amint törvényen vagy birói intézkedésen alapul. A birói határidők tartalmát a biró esetről esetre oly módon határozza meg, hogy azok, amennyiben kivételesen más intézkedés nem történt, a határidőt megállapitó intézkedés közlésétől kezdődnek. Igy pl. záros határidőt tűz ki a bíróság az érdekelt felek egyikének, hogy praejudicialis kérdés esetén a külön eljárást meginditsa (7. §. 3. bek.), a biztositékot adó egyénnek, hogy terheltet a bíróság elé állitsa (167. §. 2. bek.), a lefoglalandó tárgy birtokosának, hogy azt a hatóságnak adja ki (170. §. 1. bek.), a lefoglalt és visszaadatni rendelt tárgy átvételére jogosult egyénnek, hogy azt elvigye (187. §. 1. bek.), a szakértőnek, hogy irásbeli véleményét nyujtsa be (236. §. 6. bek.).

2. A törvényi határidők, melyek bizonyos proczessualis cselekménytől vagy eseménytől kezdve önmaguktól folynak, részint a felek számára vannak kitüzve, részint olyanok, a melyeket az eljáró bíróságnak, kir. ügyészségnek vagy rendőrségnek kell megtartania.

A felek részére megállapitott törvényi határidők:

a) 30 nap a vád képviseletének átvételére, ha sértettet a kir. ügyész elállásról nem értesitették (42. §. 6. bek.), a magánvád fentartásának bejelentésére (49. §. 2. bek.), biztositási végrehajtás kérésére bűnügyi zárlat esetén (492. §. ut. bek.);

b) 15 nap a vizsgálat folytatásának kérésére a vizsgálóbirónál (129. §. 2. bek.), a vádiratnak benyujtására a magánvádló által (276. §. 1. bek.);

c) 8 nap a vád képviseletének átvételére, ha a főügyész nem utasitja a kir. ügyészt vádemelésre (42. §. 2. bek.), a vádirat ellen teendő kifogás bejelentésére (256. §. 3. bek.), vádlónak az esküdtbíróságnál teendő inditványára a törvényszék által oda utalt ügyben (318. §. 4. bek.), a felfolyamodás es felebbezés bejelentésére és indokolására (378. §. 6. bek. és 388. §. 3. és ut. bek.), az igazolási kérelem benyujtására (464. §. 1. bek.), a semmiségi panasz bejelentésére a jbíróságnál (557. §. 1. bek.), a lefoglalt nyomtatványra vonatkozó vizsgálat inditványozására (568. §. 1. bek.), a kártalanitásra vonatkozó nyomozás befejezése után teendő inditványára (568. §. 4. bek.);

d) 3 nap a terhelt vagy védő észrevételeinek előterjesztésére az országos birósági vegyészhez, illetőleg az igazságügyi orvosi tanácshoz (238. §. ut. bek.), a bíróság által visszaadott felebbezés pótlására (391. §. 1. bek.), a kegyelmi kérvény benyujtására a halálra itélt érdekében (498. §. 1. bek.);

e) 2 nap a tanu dijaira és költségeire vonatkozó igény bejelentésére (223. §. 4. bek.).

A kártalanitási igényt ártatlanul szenvedett fogság esetén hat hónap alatt kell a jogosultnak a megszüntető határozat vagy

felmentő itélet kihirdetése, illetőleg kézbesitése után bejelenteni (581. és 582. §§.).

3. Az eljáró *hatóság által megtartandó határidők* a következők:

a) 3 hónapon tul rendszerint nem szabad a 141. §. 2. és 4. pontja alá eső vizsgálati fogságot kiterjeszteni (159. §. 1. bek.);

b) 2 hó alatt véleményt kell előterjeszteni a megfigyelő intézetbe helyezett egyén elmebeli állapotáról (246. §. 5. bek.), két hónapra el lehet halasztani az egy, illetőleg két évet meg nem haladó szabadságbüntetés végrehajtását (509. §. 1. bek., 510. §. 4. bek. és 559. §. 2. bek.);

c) egy hó eredménytelen letelte után a hirdetményileg idézett egyén, mint távollevő ellen kell eljárni (469. §. ut. bek.), egy hó, hat hét, illetőleg 3 hó után a kiadatni kért egyén szabadlábra helyezendő, ha az alakszerü megkeresés meg nem érkezik (476. §. 6. bek.); 30 nap után a zárlat megszüntetendő, ha magánfél biztositási végrehajtást nem kért (498. §. 1. bek.);

d) 15 nap alatt az előzetes letartóztatás rendszerint véget ér (147. §. 1. bek.), a kir. ügyészségnek a vádiratot be kell nyujtani (254. §. 3. bek.); 15 napnak kell közbeesni a kir. táblai főtárgyalás kitüzése és megtartása, vádlottnak a kir. táblai főtárgyalásra való megidézése és a főtárgyalás napja, s a Kurián tárgyalandó ügyek kifüggesztése és a tárgyalás közé (409. §. 3. bek., 415. §. 2. ebk. és 435. §. 5. bek.);

e) 14 nap letelte után védőket kell rendelni, hivatalból észlelt perujitás esetén, ha az érdekeltek erre vonatkozó kérésüket be nem adták (448. §. 2. bek.);

f) 8 nap után vissza kell adni a lefoglalt tárgyakat, ha a kir. ügyész eljárást nem inditványozott (190. §. 1. bek.), 8 napnak kell az idézőlevél kébesitése és a főtárgyalás, az esküdtek idézése és az esküdtbirósági tárgyalás, a főügyész és védő értesitése, s a kir. táblai főtárgyalás közé esni (286. §. 2. bek., 338. §. 1. bek. és 409. §. 3. bek.), 8 napon belül folytatni kell a félbeszakitott főtárgyalást (335. §. 2. bek.), 8 nap alatt ki kell hirdetni a Kuria tárgyalásának eredményét (442. §. 5. bek.), be kell adni a befejezett perujitási tárgyalásra vonatkozó ügyészi inditványt (455. §. 3. bek.), 8 napig tarthat az előzetes letartóztatás vétség esetén (537. §. 1. bek.);

g) 3 nap alatt értesitést kell adni a jbirónak a letartóztatottra vonatkozó intézkedéséről (146. §. 3. bek.), közölni kell a vádtanács határozatát (261. §. ut. bek.), felterjesztendő a vádhatározat elleni felfolyamodás (271. §.), irásba kell foglalni a főtárgyaláson hozott itéletet (329. §. 6. bek.), kihirdetendő a perujitás kérdésében hozott végzés (456. §. 3. bek.), 3 napig visszatartandók a kir. ügyész által a postahivatalnál lefoglalt levelek stb. (178. §. 3. bek.);

h) 2 nap alatt határozni kell a vádtanácsnak a vizsgálati fogság tárgyában (151. §. 1. bek.), 48 óra alatt letartóztatás esetén át kell tenni az iratokat a jbiróságtól a kir. ügyészséghez, ettől esetleg a vizsgálóbiróhoz (95. §. ut. bek.), a katonai bűncselekménynyel terhelt letartóztatottat a katonai hatósághoz, a rendőrség által más esetekben letartóztatottat a vizsgálóbiróhoz, illetőleg a járásbirósághoz át kell kisértetni (145. §. 3. és 4. bek.), 48 óráig tarthat az előzetes letartóztatás kihágás esetén (537. §. 1. bek.);

i) 24 óra alatt értesiteni kell a kir. ügyészséget a tettenkapásról (142. §. ut. bek.), a letartóztatott kihallgatandó (145. §. 1. bek.), a vizsgálati fogságot elrendelendő határozat kézbesitendő (150. §. 4. bek.), a vádiratot közölni kell a fogva levő terhelttel (256. §. 2. bek.).

4. *A §. első bekezdésében* emlitett „külön meghatározott esetek", pl. az előzetes letartóztatás, melynek tartamát a vádtanács további 15 napra meghosszabbithatja (147. §. 1. bek.), s a 141. §. 2. és 4. ponja alá eső vizsgálati fogság, melynek három havi tartamát a vádtanács egy-egy hónappal ismételve megtoldhatja (159. §. 1. bek.). Ilyenek a 246. §. utolsó bek., 267. §. 2. bek., 330. §. 4. bek., 510. §. 4. bek. és *559. §. 2. bek.* esetei is. A birói határidők (1. jegyz.) a körülményekhez képest meghosszabbithatók, de csupán akkor, ha a kitüzött határidő még le nem járt.

5. *A §. 2. bekezdése* csak a határidő kezdetét jelöli meg, de nem állit fel szabályt a határidők számitásának módjáról. Mindazonáltal a dolog természetéből s a M. i. ama kijelentéséből, hogy a határidők számitását illetőleg: „a rendes computatio van elfogadva," önként folyik, hogy itt is a Btk. 3. §-ának szabálya alkalmazandó, mely szerint: „egy nap huszonnégy órával, egy hét hét nappal, a hó és az év pedig a közönséges naptár szerint számitandó."

6. *A §. 3. bekezdése* ellentétben a másodikkal, a határidő utolsó napját állapitja meg. E szerint az utolsó nap, ha ez vasárnapra vagy a Gergely-naptár szerinti ünnepre esnék, az ezt követő nap leszen. Amennyiben a Gergely naptárban bizonyos zsidó ünnepek is előfordulnak, a minők a husvét, pünkösd, az ujév, a hosszunap és az ezt követő sátoros ünnep: a határidő utolsó napjának kiszámitásánál ezek is figyelembe vehetők.

A 79. sz. döntvény szerint az 1898:V. tcz. által nemzeti ünnepnek nyilvánitott ápr. 11-re is, a jogcselekményeknek e napra eső teljesitése tekintetében a vasárnapok és közönséges ünnepnapokra, mint törvényes ünnepnapokra vonatkozó szabályok alkalmazandók (G. Dt. IX. 468.).

A 3. bek. nem alkalmazható ama határidőkre, a melyek nem naptól, hanem órától kezdődnek. Ezek számitása csak óráról-órára történhetik; igy pl. ha valakit decz. 7-én déli 12 órakor tartóztattak le: kihallgatásának a 145. §. 1. bek. szerint decz. 8-án déli 12 óráig meg kell történni, habár az utóbbi nap ünnep. Ez egyébiránt a felhozott példára nézve a 10. §-ból is folyik.

11. Pénzbirság és pénzbüntetés.

12. §.

A jelen törvény alapján kiszabott pénzbüntetések és pénzbirságok ugyanazokra a célokra fordítandók, amelyekre a büntető törvénykönyvek alapján megállapítottak rendelve vannak.

A be nem hajtható pénzbirság sohasem, a be nem hajtható pénzbüntetés pedig csak azokban az esetekben változtatható át elzárásra, a melyekben ezt a jelen törvény megengedi. Öt koronát felül nem haladó összeg tizenkét óráig terjedő elzárásra, öt koronától husz koronáig terjedő összeg pedig egy napi elzárásra változtatható át.

M. i. A jelen törvény alapján kiszabandó pénzbüntetések és pénzbirságok hováfordításáról is az általános részben kellett intézkedni. Legtanácsosabbnak mutatkozott erre nézve azokat az általános büntető politikai czélokat kijelölni, melyek a büntető törvényekben és az 1892. évi XXVII. t.-czikkben megnevezvék. Ez történik a *12. §. első* bekezdésében.

Hogy szabadságvesztést csak a törvényben külön meghatározott esetekben lehet kimondani, büntető rendszerünk elveiből folyó szabály. Azért rendeli a szakasz második bekezdése, hogy a pénzbüntetés ilynemü átváltoztatása is a törvény engedelmétől függ.

A pénzbüntetés átszámításánál alapul veendő kulcs megállapításánál a második bekezdésnek második mondata azt akarta lehetővé tenni, hogy a bíróságnak alkalma legyen az átváltoztatáskor a büntetés nagyságát s a terheltnek egyéni viszonyait kellően mérlegelni. E végből a kisebb összegnek rövidebb tartamu elzárásra való átváltoztatása van megengedve.

Magától értendő, hogy a 20 koronát *meghaladó* összeg szintén a második bekezdés végső mondatában foglalt szabály alkalmazásával változtatandó át. (109—110. l.)

Jegyzetek. 1. E §. azokról a pénzbüntetésekről és pénzbirságokról intézkedik, a melyeket rendbüntetések gyanánt a jelen s az ennek életbeléptetéséről, valamint az esküdtbíróságokról szóló törvények állapitanak meg s a melyeket az eljáró bíróság végzésben szab ki. Az anyagi büntető törvényekben előforduló pénzbüntetések, melyeket a bíróság mint közbüntetéseket egyébként is csak ítéletben állapithat meg, ide nem tartoznak.[1])

2. *A §. 1. bek. a pénzbüntetés hováfordítása* tekintetében nem tesz különbséget a perrendtartásban és az anyagi büntető törvényekben megállapitott pénzbüntetések között; mert habár természetük eltérő: rendeltetésük mégis nagy mértékben egyezik, s igazolja az ugyanegy czélra való fordításukat. A pénzbüntetések hova-

[1]) L. cziránt a 19.057/900. sz. Ig. m. r. (M. P. 616.)

fordításáról jelenleg az 1892. évi XXVII. tcz. van érvényben. Ennek 3. §-a rendeli, hogy minden pénzbüntetés, akár kir. bíróság, akár közig. hatóság állapitotta meg, az igazságügyminiszter kezelése alá tartozik és letartóztató intézetek épitésére, a javító intézetek és a rabsegélyezés czéljaira forditandó. Kivételnek csak akkor van helye, ha az itéletnek alapul szolgáló törvény vagy rendelet más czélt jelöl ki, a mi azonban a jelen 12. §. alá eső pénzbirságok és pénzbüntetések tekintetében elő nem fordulhat. Ezek hovaforditása iránt kizárólag az 1892. évi törvény irányadó. Amennyiben a törvényhozás ezt később megváltoztatná: a jelen §. általános rendelkezése folytán, mely e részben mindig a fennálló törvényt rendeli alkalmaztatni, az uj törvény a rendbüntetésekre is önként ki fog terjedni.

3. *A §. 2. bek.* mindenekelőtt felállitja a szabályt, hogy *a be nem hajtható pénzbüntetés* csupán akkor változtatható át elzárásra, ha ezt a „jelen törvény" megengedi. A jelen törvény azonban ezt mindegyik pénzbüntetésre nézve megengedi, és igy e szabálynak gyakorlati értéke annál kevésbbé van, mert az esküdtbiróságról szóló törvény, pénzbüntetést egyáltalában nem, hanem csak pénzbirságot állapit meg.

4. A jelen törvényben megállapitott *pénzbirságok*, a melyek elzárásra sohasem változtathatók át, a következők:

a) száz koronáig a védő, a magánvádlónak vagy a sértettnek ügyvéde, a szakértő és a birósági tanu ellen, kik valamely vizsgálati cselekmény teljesitésénél, illetőleg a jbirósági tárgyaláson sértő vagy durva magaviseletet tanusitanak (124. §. 5. bek. és 542. §. 3. bek.);

b) kétszáz koronáig a főtárgyaláson szereplő ügyvéd ellen ismételt vagy sulyosabb rendzavarás esetén (299. §. 1. bek.);

c) kétszáz koronáig az esküdt ellen, ki az ülésről engedelem nélkül távozik, vagy másokkal érintkezik (364. §. 4. bek.).

Hasonló tekintet alá esik a kötelességét nem teljesitő vizsgálóbiró ellen 100 koronáig terjedőleg megállapitott rendbirság is (123. és 215. §§.).

5. Az elzárásra átváltoztatható *pénzbüntetések* ezek:

a) száz koronáig azok ellen, kik a vizsgálati cselekményt, illetőleg a jbirósági tárgyalást sértő vagy durva magaviseletükkel zavarják (124. §. 2. bek. és 542. §. 3. bek.);

b) ezer koronáig a lefoglalandó tárgy birtokosa ellen, ha e tárgyat felhivásra ki nem adja, s az házkutatás utján sem szerezhető meg (170. §. 1. bek.);

c) hatszáz koronáig a tanu ellen, a ki kellő idézés daczára meg nem

jelent vagy a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott (194. §. 1. bek.);

d) ezer koronáig a tanu ellen, a ki a vallomástételt vagy az eskü letételét törvényes ok nélkül megtagadja (195. §. 1. bek.);

e) kétszáz, majd hatszáz koronáig a szakértő ellen, a ki meg nem jelent, s a véleményadást vagy esküt megtagadta (232. §. 1. bek.);

f) kétszáz koronáig azok ellen, a kik a főtárgyaláson elnöki intés után is durva és sértő magaviseletet tanusitanak (297. §. 1. bek.).

6. *A pénzbüntetés átváltoztatásának szabálya* a §. 2. bek. szerint az, hogy az öt koronát felül nem haladó összeg 12 óráig terjedő, az öt—husz koronáig terjedhető összeg egy napi elzárásra „változtatható át." Ez megegyezik a Btk. 53. §-ával, mely szerint egy—tiz forintig terjedő összeg helyett „egy nap számitható," a miből az következnék, hogy a pénzbüntetés 5—20 kor.-ig terjedőleg 1 vagy több napi elzárásra változtatható át. A C. azonban ezzel szemben azt a felfogást juttatta érvényre, hogy a jelen §. alapján átváltoztatandó pénzbüntetéseknél a Ktk. 22. §-a szolgál irányadóul s eszerint az 5—20 kor.-ig terjedőleg kiszabott pénzbüntetés csak egy napi, a nagyobb összegben kiszabott pénzbüntetés pedig 20 kor.-ként szintén csak 1—1 napi elzárásra változtatható át. Igy különösen törvénybe ütközőnek nyilvánitotta egy járásbiróság itéletét, a melylyel az 50 K-ban megállapitott pénzbüntetést a Bp. 12. §-a alapján 3 napi elzárás helyett 20 napi elzárásra változtatta át. A C. e határozatában kiemelte, hogy a Bp. 12. §-a kifejezetten nem rendelkezik ugyan a tekintetben, hogy mily módon eszközöltessék a pénzbüntetés átváltoztatása az esetben, ha az 20 kor.-t meghalad, az azonban kétségtelen, hogy ez esetben a Btk.-nek egyedül a büntettekre és vétségekre vonatkozó 53. §-a nem alkalmazható, hanem e részben a Ktk. 22. §-ának a Bp. 12. §-ával lényegében megegyező határozmányai követendők; ami abból is kitünik, hogy a rendbüntetésül kiszabott pénzbüntetés helyett általában csak elzárás s nem fogház állapitandó meg (C. 3113/903. — B. H. T. 93. sz.).[1])

[1]) Azonos C. 5842/905. (G. Dt. XIII. 292.). L. e tárgyról *dr. Szegő Ignácz* „A rendbüntetésként kiszabott pénzbüntetés átváltoztatása" cz. czikkét (B. T. XLVI. 305.).

12. Alapfogalmak.

13. §.

A vádló alatt mind a kir. ügyészség, mind a fő- és a pótmagánvádló (41. és 42. §§.) értendők.

Terhelt az, a ki ellen a bűnvádi eljárás foly.

A bűncselekménynyel gyanusitott az a terhelt, a ki ellen a vizsgálat elrendelése még inditványozva, vagy a vádirat benyujtva nincs.

Vádlott az a terhelt, a ki ellen vádhatározat van hozva, vagy enélkül főtárgyalás van elrendelve.

Felek alatt értendők: a kir. ügyészség, a fő- és a pótmagánvádló, valamint az, a ki ellen bűnvádi eljárás folyik.

Sértett az, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény.

Sértett alatt ennek törvényes képviselője és, ha nincs külön felemlitve, a magáninditványra jogosult is értendők.

Magánfél (51. §.) az a sértett vagy jogutódja, aki magánjogi igény érvényesitése végett a bűnvádi eljáráshoz csatlakozott.

Magáninditványra jogosult az a magánegyén, a kinek inditványától (1878. évi V. t.-cz. 110. §.) függ a bűnvádi eljárás megindítása.

A „katonai" szó a hadseregre, a haditengerészetre, a honvédségre, a népfelkelésre és a csendőrségre vonatkozik.

Fegyveres erő (1889. évi VI. t.-cz. 2. §.) alatt a hadsereg, a haditengerészet, a honvédség és a népfelkelés értendők.

M. i. I. *A 13.* §. a törvényben használt műszavak jelentését határozza meg. E meghatározásokat a törvényszerkesztés technikai használatának szempontja és a törvénykezés stilusának szabatossága tette szükségessé. A *„vádló"* kifejezést a törvény a *köz- és magánvádló* megjelölésére gyüjtőnév gyanánt használja (13. §. első bekezdés). — A „kir. ügyészség" elnevezés *kettős értelemben* van használva. Egyrészt az összes *közvádló hatóságokat jelenti*, másrészt egyes §-okban a kir. ügyészségnek a törvényszék mellé szervezett hivatalát is. A magánvádnak a törvény két nemét különbözteti meg: a *fő-* (principalis) és a *pót* (subsidiarius) magánvádat. *„Magánvádló"* a magánvád mindkét nemének képviselőjét jelenti *A főmagánvádló:* a 41. §. első bekezdésében megjelölt vétségek és kihágások esetében vádemelésre jogositott sértett. A *pótmagánvádló* fogalmát a 42. §. utolsó bekezdése határozza meg.

II. A 13. §. *második* bekezdése a „terhelt"-nek, a *harmadik* bekezdés a „gyanusitott"-nak fogalmát adja meg, a *negyedik* pedig a „vádlott"-ét.

Azt, a ki ellen a bűnvádi eljárás folyik, a törvény általánosságban *„terhelt"* névvel jelöli meg.

A törvényszerkesztés szempontjából elkerülhetetlenül szükség volt oly

kifejezésre, mely a bűnvádi per passiv alanyának a per minden szakában való megjelölésre alkalmas. Ily általános jelentőséggel biró elnevezés nélkül a legtöbb §-ban, hol most a „terhelt“ kifejezés van használva, mindig ismételni kellene a perszak caesurája szerint felállitott külön elnevezéseket. Például a X. fejezet czimében nem volna elég annyit mondani, hogy a „terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása“, hanem e helyett a „gyanusitottnak, terheltnek, vádlottnak hatóság elé rendelése és kihallgatása“ volna használandó, továbbá ugyancsak e fejezet szövegében, valamint a *64.* §. *2.*, *3.*, *4.* pontjában a XI—XIV. fejezetekben stb. csaknem mindenütt a „gyanusitott, terhelt, vádlott“ kifejezést kellene használni.

E visszásság kikerülése végett és szorosan törvényszerkesztési szempontból czélszerü volt tehát a „terhelt“ elnevezésnek általános jelentőséget tulajdonitani. Ezzel azonban a törvényszerkesztés hasznának éppen nem áldozta fel a törvény azt a teljesen jogos kivánalmat, hogy a bűnvádi eljárásban közremüködésre hivatott hatóságok és közegek által használt elnevezésben is kifejezésre jusson a per passiv alanyának az eljárás egyes szakaszaiban annyira változó helyzete.

Ez okból külön is meghatározta a gyanusitott, terhelt és vádlott fogalmát s e megkülömböztetéseket az eljárás minden részletének szabályozásánál keresztül is vitte. Igy a nyomozásról szóló VIII. fejezetben (100., 101. §§.) a „gyanusitott“ elnevezést; a főtárgyalás elrendelése után pedig — a XVII. fejezettől kezdve, — a „vádlott“ megjelölést használja.

A fentebbieket concretisálva, azt, a ki ellen a bűnvádi eljárás folyik, a javaslat terminologiája szerint, az eljárás különböző szakában következőleg kell megjelölni:

Az, a ki ellen feljelentést tettek, habár még nincs is kihallgatva, vagy ellene nem is foganatositottak nyomozó cselekményt, *gyanusitott*. Ugyane szóval jelöli meg a törvény azt is, a kit valamely bűncselekmény gyanuja alapján kihallgatás végett megidéznek, vagy kihallgattak, vagy előzetesen letartóztattak, továbbá a ki ellen nyomozást rendeltek el vagy teljesitenek.

Azokban az esetekben, melyekben az eljárás vizsgálat teljesitésével folyik le, *a vizsgálat elrendelésének inditványozása* után, olyan bűncselekmény esetében pedig, mely miatt vizsgálatnak nincs helye, *a vádiratnak benyujtása után* a gyanusitott *terheltnek* nevezendő.

A vizsgálat szaka a bűnpernek olyan caesurája, mely az eljárás passiv alanyának külön kifejezéssel való megjelölését teljesen indokolja. Hasonló szempont alá tartozik a vizsgálat nélkül folytatott eljárásnak a vádirat benyujtását követő szaka.

A vádhatározat hozásával, illetőleg a főtárgyalás elrendelésével a per a főeljárás szakába jut s az eljárásnak ez ujabb caesurája is indokolja a terheltnek egy ujabb: a *vádlott* kifejezéssel való megjelölését.

Az eljárás passiv alanyának e háromféle elnevezése felvilágositó és figyelmeztető jelentőséggel is bir.

Minél előbbre halad a bűnper, annál több korlátozást szenvednek a terhelt egyéni jogai: következetes és czélszerü tehát, ha a különböző perjogi helyzet az eljárás főszakai szerint elkülönitve más-más megjelölésben nyer kifejezést.

Fennebb ki volt már fejtve, hogy mellőzhetetlen volt az eljárásnak passiv alanyát a terhelt egységes kifejezésével is megjelölni.

Ez akként értendő, hogy a „terhelt" kifejezés csak a vizsgálat szakára vonatkozó §-okban van specialis technicus terminus gyanánt használva, csak ekkor jelenti az eljárásnak e perszakban szereplő passiv alanyát; a javaslatnak nem kizárólag a vizsgálatra vonatkozó rendelkezéseinél ellenben a terhelt oly általános kifejezés, mely alatt a gyanusitott és a vádlott is értendő.

III. *Felek.* Nagyon jelentékeny szerkezeti haszonnal jár, ha a törvénynek ama rendelkezéseinél, melyek mind a kir. ügyészségre, mind a fő- vagy a pótmagánvádlóra, mind a gyanusitottra és a terheltre, valamint a vádlottra vonatkoznak, nem kell az eljárásnak e *hat* alanyát egyenkint felsorolni, — a mi a törvény szövegét rendkivül nehézkessé tenné, — hanem ha mindezek egy kifejezéssel jelölhetők meg. Erre szolgál az *ötödik* bekezdés rendelkezése, mely a „*felek*"-nek fogalom-meghatározása alatt a vádlót (13. §. első bekezdés) és a terheltet — általánosságban véve — foglalja össze.

Az e végből használt elnevezés megfelel a vádrendszer amaz alapeszméjének, hogy az eljárás *két egyenjogu ügyfél* közt folyt le. Abból azonban, hogy a „felek" megjelölése a kir. ügyészséget is magában foglalja, egyáltalában nem vonható az a következtetés, mintha a javaslat a közvádlót csupán az ügyfélnek egyoldalu és szük perjogi hatáskörével ruházta volna fel. Már az általános indokolás kiemelte, hogy a javaslat nem is tartotta kivánatosnak az ügyfél-egyenlőség elvének teljes keresztülvitelét és hogy a kir. ügyészségre, az eljárásnak főczélja: az anyagi igazság megvalósitása szempontjából és a terhelt jogos érdekeinek megóvása végett, az ügyfélnek egyoldalu teendőitől jelentékenyen elütő jogkört ruházott.

Ez a két körülmény kizárja annak lehetőségét, hogy a 13. §. ötödik bekezdésének tisztán szerkezeti haszon végett felvett rendelkezését a gyakorlat akként magyarázhassa, mintha a kir. ügyészség a javaslat szerint csupán „ügyfél"-nek volna tekinthető.

Szükséges még különösen kiemelni azt, hogy a hol a törvény általában a „*felek*"-ről beszél, (például a 230. §. első és második bekezdésében) ez alatt természetesen *mind a két fél értendő*. A hol pedig a törvény a *felek* inditványáról, fellépéséről, müködéséről szól, ez alatt mindenütt mind *a vádlónak, mind a terheltnek egyetértő nyilatkozatát* vagy *egyező eljárását* érti. Például midőn a 220. §. 3. pontja rendeli, hogy a tanut a perelőkészitő szakban csak akkor szabad megesketni: „ha a felek fontos ok alapján kivánják", ez a felek*nek egyező inditványát* szabja a megesketés előfeltételéül.

Azokban az esetekben, melyekben az eljárás valamely cselekményének elrendeléséhez egyik félnek inditványa is elégséges, vagy egyik félnek cselekménye is bizonyos hatálylyal van összekötve, a törvény „a felek bármelyike", vagy „bármelyik fél" kifejezést használja (p. 29. §. első bekezdés, 331. §. ötödik bekezdés).

Midőn a törvény csak a felek egyikét vagy közülök egyeseket, p. a kir. ügyészséget és a magánvádlót jogositja fel valamely inditványra vagy ruházza fel valamely perjogi hatáskörrel, — p. a 17. §. második bekezdésében vagy a 120. §-ban, — az illető perjogi személyt mindig külön megjelöli.

IV. *Sértett.* A francia „Code d'instruction criminelle" és az ennek alapján készült törvények a magánjogi igényeknek a bünper folyamán való

érvényesitése körül, az osztrák és részben a német birodalmi bűnvádi perrendtartás és még szélesebb körben törvényünk a vád képviseletére vonatkozólag, nagyfontosságu jogkörrel ruházzák fel azt az egyént, a ki ellen a bűncselekmény elkövetve vagy megkisérelve volt. Ennek megjelölésére szintén kellett egy általános jelentményü kifejezést választani.

A 13. §-nak *hatodik* bekezdése „*sértett*“ szóval jelöli meg mindazokat, a kiknek jogaira a bűncselekmény vonatkozott, akár volt az valóban elkövetve, akár csak megkisérelve, akár okozott tényleg jogsértést vagy kárositást, akár csak veszélyeztette az egyéni jogokat.

Minde személyek megjelölésére oly műszót kellett választani, mely magában foglalja mindazok körét, a kiknek jogait a bűncselekmény érintette vagy veszélyeztette. Erre felette alkalmas a „sértett“ megjelölés, mely mindezekre egyformán kiterjed. A magánvádról szóló IV. fejezet indokolása fogja kifejteni azokat a szempontokat, melyek a vádmonopóliummal járó károk elháritása végett a sértett fogalmának lehető tág meghatározását ajánlják.

E helyen csak még az jegyzendő meg, hogy a „sértett“ fogalma a vagyonilag kárositottra is kiterjed. Minthogy az emlitett meghatározás a perbeli jogokkal felruházott érdekeltek megjelölésére szolgál, ama jogok szempontjából pedig közönyös, hogy a bűncselekmény vagyoni vagy más jogok ellen irányult, nem volt szükséges különbséget tenni a vagyonjogilag kárositott és az egyéb jogaiban sértett vagy veszélyeztetett egyén elnevezése közt.

Abban az esetben, ha a sértett kiskorú, törvényes képviselője gyakorolja helyette a bűnvádi eljárás folyamán azt a jogkört, mely különben a sértettet saját jogán megilleti. Ezt fejezi ki a 13. §. *hetedik* bekezdésének az a rendelkezése, hogy sértett alatt ennek törvényes képviselője is értendő.

V. *Magánfél.* A 13. §. nyolczadik bekezdése azt a sértettet, a ki a bűnvádi eljárás folyamán érvényesiti magánjogi igényeit, külön kifejezéssel „magánfél“-nek nevezi. Erre azért volt szükség, mert a kártérités nyerése végett csatlakozó sértettet az egész eljárás alatt oly perjogi hatáskör illeti (50., 417. §§., 307. §. második, 314. §. negyedik, 412. §. harmadik bekezdés), mely egészen elüt a nem csatlakozott sértettnek jogkörétől. Az előbbinek megjelölésére tehát rövid és szabatos külön műszó kellett. E czélra a „magánfél“ elnevezés, mely a franczia „partie civile, partie jointe“ és az osztrák bűnvádi perrendtartásban használt „Privatbetheiligter“ értelmének felel meg, — kifejezőnek és alkalmasnak mutatkozott.

VI. A 13. §. *kilenczedik* bekezdése kimondja, hogy a „*magáninditványra jogosult*“ azt a magánegyént jelenti, a kinek inditványától függ a büntető törvényekben meghatározott esetekben a bűnvádi eljárás megindítása, vagyis azt, a kit büntető törvénykönyvünk „sértett fél“-nek nevez.

A törvény értelmében vett „sértett“ fogalma nem fedi teljesen a magáninditványra jogosultat. Eltekintve a különleges törvényekben, p. az 1883. évi XXV. t.-czikkben e részben foglalt rendelkezésektől, maga a büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv szerint is több olyan bűncselekmény van, melyeknél olyan egyén is tehet magáninditványt, a ki nem tartozik a szorosabb értelemben vett „sértett“ fogalma alá. Igy a Btk. 244. §-a esetében a vérfertőzést elkövetett testvérek szülője vagy gondnoka; holtak ellen elkövetett rágalmazásnál és becsületsértésnél (273. §.) a meghaltnak gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa; a lopásnak és a sikkasztásnak a Btk. 343.

és 358. §-aiban körülirt eseteiben pedig a szolgáltatandó és a ház feje kivül esnek a sértettnek a 13. §. hatodik bekezdésében adott fogalom meghatározásán.

Azonfölül a magáninditványra jogosultnak perjogi hatásköre, mint a 90. és 525. §-oknak, továbbá a 264. és 326. §-ok 4. pontjának, végre az 527. §. első bekezdésének rendelkezéseiből kitünik, sokban lényegesen különbözik a „sértett"-étől. A törvényszék előtt folyó eljárásban, mint már a 3. §. indokolásánál ki volt fejtve, a magáninditványra jogosult rendszerint nem vesz ugyan részt a vád képviseletében, azonban a „magáninditvány" a kir. ügyészség vádemelésének előfeltétele. A magáninditványra üldözendő bűncselekményeknél tehát az erre jogosult dönt tulajdonképen az eljárás megindithatása vagy mellőzése felett. Ez irányban jogköre egészen más jellegü és sokkal dominálóbb, mint a vád képviseletében esetleg részt vevő sértetté. Már ez okból is szükséges volt, hogy a törvény *a magáninditványra jogosultat* elütő és jellemző kifejezéssel különböztesse meg a *sértett*-től.

De egyébként sem mellőzhető a büntetőtörvénykönyv értelmében vett „sértett fél" inditványára büntetendő cselekmények körének szabatos elkülönitése a hivatalból és a magánvádra üldözendőktől.

A sértett ama nyilatkozatának megjelölésére, melytől a bünvádi eljárás megindítása függ, nem volt használható az 1878. évi V. t.-czikkben alkalmazott és azóta több törvényünkbe átvett „inditvány" kifejezés, minthogy nemcsak a magáninditványra jogosult, hanem a kir. ügyészség, a magánvádló, a terhelt és egyes esetekben (50. §.) a sértett is tehetnek inditványokat.

A büntető törvényekben emlitett kérdéses nyilatkozat megjelölésére azért más kifejezést kellett választani. A felek és a sértett inditványaitól való megkülönböztetés végett használja a törvény a „magáninditvány" kifejezést s ebből az okból nevezi a büntető törvények értelmében vett „sértett fél inditványára büntetendő cselekményeket" „magáninditványra üldözendők"-nek.

A megkülönböztetés mellett azonban itt is szükség volt az összefoglalásra.

Az eljárás megindítására és megszüntetésére vonatkozó döntő befolyásától eltekintve, a magáninditványra jogosultnak perbeli állása egyenlő a sértettével. Az eljárási szabályoknak nagy része mind a kettőre egyaránt alkalmazandó. Nagy szerkezeti nehézséggel járna tehát, ha e közös rendelkezésekben mindenütt a sértett mellett a magáninditványra jogosultat is fel kellene emliteni.

E nehézséget a törvény azzal kerülte el, hogy 13. §-ának hetedik bekezdésében kijelenti, hogy a sértett alatt a magáninditványra jogosult is értendő, ha ez utóbbi nincs külön felemlitve. Az összefoglaló megjelölés biztositja az emlitett szerkezeti hasznokat s a mellett a két fogalomnak az idézett szabályban egymás mellett való felemlitése elősegiti még a megkülönböztetést is.

VII. A 13. §. utolsó bekezdésében meghatározott műszavak (katonai, fegyveres erő) arra szolgálnak, hogy a törvénynek a tágabb értelemben vett hadseregre s ennek tagjaira vonatkozó rendelkezéseinél ne kelljen mindannyiszor a hadseregnek kiegészitő részeit, u. m. a hadsereget, a hadi tengerészetet, a honvédséget és a népfölkelést, továbbá a mennyiben törvénykezés szempontjából egyazon tekintet alá esik, a csendőrséget is külön felsorolni.

Az idézett meghatározások szerint a törvény, ha a „katonai" kifejezést használja, ezzel a tágabb értelemben vett hadseregnek és a csendőrségnek hatóságait, intézményeit, tagjait stb. akarja megjelölni. A mennyiben a rendelke-

zés nem terjed ki mindezekre, a hadsereg, a csendőrség stb. külön vannak felemlitve.

A „fegyveres erő“ műszó, melyet a véderőről szóló törvény (1889:VI. t.-cz.) is használ, a tágabb értelemben vett hadsereget, a csendőrség kizárásával jelenti. (110—114. l.)

Jegyzetek. 1. Az itt meghatározott alapfogalmak perjogi jelentőségét a fennebbi M. i. részletesen kifejtvén, e helyen csak annak feltüntetésére szoritkozunk, hogy miként vonulnak végig e fogalmak az egész perrendtartáson, s minő viszonyban állanak egymással, valamint a perjog egyes intézményeivel szemben.

Vádló.

2. *Vádló* alatt a köz- és magánvádló értendő (13. §. 1. bek. M. i. I.). A vádló ily tág értelemben az eljárás minden stádiumában előfordul és pedig mint oly ügyfél, *aki inditványokat tehet* s a kinek az eljárás során bizonyos *jogai és kötelességei* vannak. Ezeket a köz- és magánvádlóra egyaránt kiterjedőleg a következőkben részletezzük.

3. A vádlót megillető inditványok a következők:

kérheti a biró vagy jegyző-könyvvezető mellőzését, kire nézve törvényes kizáró ok forog fenn (68. §.); inditványozhatja a tájékoztatására szükséges adatok kideritését vagyis a nyomozást (83. §.), a vizsgálatot (104. és 105. §§.) s a további nyomozást és vizsgálatot akkor is, ha a terhelt beismerésben van (139. §); vádinditványt tesz a főtárgyaláson (314., 315. és 316. §§.) s az esküdtbirósági tárgyaláson különösen a büntetés kiszabása iránt (374. §.); a megszüntetett eljárás folytatását kérheti, ha megszüntek az akadályok, a melyek miatt azt folytatni nem lehetett (444. §.); inditványt tesz a jbirósági tárgyaláson (541. §.), valamint nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmény esetén a vizsgálat folytatása és kiegészitése iránt a vizsgálóbirónál (569. §.).

4. A vádlót megillető lényegesebb jogok ezek:

a bűncselekményt első sorban ő minősiti (22. §.), a vád képviseletét más vádlótól is átveheti (46. §.), a hivatalból teljesitett vizsgálati cselekményekről a vizsgálóbiró által értesitendő (106. §.), a vizsgálóbiró ellen panaszt tehet a vádtanácsnál (113—114. §§.), kivételesen jelen lehet a vizsgálat során megejtett tanukihallgatásnál, valamint a birói szemlénél stb. (125—126. §§.), a vádtanács által hozott megszüntető stb. határozatok vele közlendők (129. §.), meghallgatandó a vádtanács által a biztositék elvesztése kérdésében, valamint vádlott elmebeli állapotának további megfigyelése iránt (167. és 246. §§.), a főtárgyaláson kérdéseket intézhet a tanukhoz stb., vádinditványt tehet vagy elejtheti a vádat (307., 308., 323. és 325. §§.), megkérdezendő, hogy kiván-e perorvoslattal élni (330. §.), meghallgatandó az iránt, hogy bizonyos ügyek az esküdtbiróság folyó ülésszakán tárgyaltassanak-e (339. §.), az esküdtek felét visszautasithatja (344—345. §§.), az esküdtekhez intézendő főkérdés szerkesztése a vádinditványra alapitandó (355. §.), felfolyamodással és felebbezéssel élhet 378., 383., 387. és 413. §§.), a kir. táblai főtárgyalásra

megidézendő (415. §.), ugyanott az iratokat megtekintheti s az ügy érdemében felszólalhat (417. és 421. §§.), a semmiségi okokat érvényesitheti (427. §.), a járásbirósági eljárásban értesitendő a bünvádi eljárás megtagadásáról, semmiségi panaszszal élhet a törvényszék másodfoku itélete ellen (527. és 556. §§.), a bűncselekményt megállapitó tartalmu nyomtatvány csak az ő inditványára foglalható le. (567. §.).

5. A vádló kötelességei:

nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmény esetén idézze feljelentésében a nyomtatvány ama részét, a melyre vádját alapitja (566. §.), a nyomtatvány lefoglalásától számitott nyolcz nap alatt a vizsgálat elrendelése iránt inditványt tegyen (568. §.), bizonyos határidő alatt a vádiratot benyujtsa (571. §.), stb.

Ezenkivül kimondja a törvény, hogy a vádló hozzátartozója, rokona stb. nem lehet ugyanazon ügyben védő, biró vagy jegyzőkönyvvezető (61. és 64. §§.), s hogy nem lehet esküdt az, ki a kérdéses ügyben már mint vádló működött 343. §.).

A királyi ügyészség külön jogairól és kötelességeiről, a közvádlói működést is érintőleg a III., a magánvádlóról a IV. fejezet külön rendelkezvén: ezek speciális jogkörét a fejezetek kapcsán ismertetjük.

Terhelt — gyanusitott — vádlott.

6. A 13. §. 2., 3. és 4. bekezdései egymással kapcsolatosan határozzák meg a *terhelt*, *gyanusitott* és *vádlott* fogalmát. Sorrendben első hely illetné meg a gyanusitottat, mint oly egyént, a ki ellen az eljárás kezdetén a nyomozás folyik; ezután következnék a terhelt, vagyis az, ki ellen a vizsgálat inditványozva s a vádirat benyujtva van; végre ugyanaz a személy vádlottként szerepel, ha ellene már vádhatározat hozatott vagy e nélkül a főtárgyalás elrendeltetett. E három speczialis fogalom mellett azonban még szükség van egy általános megjelölésre is, a mely az eljárás minden stádiumára nézve megnevezi azt, aki ellen az eljárás folyik; mert vannak a perrendtartásnak intézkedései, a melyek a gyanusitottra, a jelzett értelemben vett terheltre és a vádlottra egyiránt vonatkoznak. Ez intézkedéseknél törvényünk mindenütt „a terhelt“ általános kifejezést használja, és igy a fogalom az intézkedések során részint ez általános értelemben, részint csak annak megjelölése gyanánt fordul elő, a ki ellen a vizsgálat inditványozva vagy a vádirat benyujtva van.

A törvény eredeti javaslata e zeszmemenetet követve, a 13. §. 2. bekezdésében a gyanusitott és terhelt, a 3. bekezdésben a vádlott speczialis fogalmát határozta meg, mig a 4. bekezdéssel a ter-

heltet oly személy gyanánt jelölte meg, a ki alatt a gyanusitott és vádlott is értendő.[1]) Az igazságügyi bizottság ettől eltérőleg a törvénybe is átment szöveget állapitotta meg, melylyel a terhelt általános fogalmát előrebocsájtva (2. bek.), ezután a gyanusitott és vádlott speczialis fogalmait határozta meg (3. és 4. bek.). Habár a javaslat ismertetett rendje logikaibb és helyesebb, mert világosabban feltünteti a terhelt kifejezés kettős értelmét és jelentőségét: a következőkben mégis czélszerünek mutatkozik azt a sort megtartani, melyet a törvény 2., 3. és 4. bekezdései feltüntetnek.

7. *A terhelt általános fogalma* (13. §. 2. bek.) az egész törvényen végigvonul, kivéve ama rendelkezéseket, a melyek vagy csupán a gyanusitottra, vagy csak a vádlottra vonatkoznak, vagy a melyeknek tárgya a terhelt szorosabb értelemben. Először a 9. §-ban fordul elő a gyanusitottat és vádlottat is átfoglaló terhelt, kit a hatóság az eljárás minden stádiumában köteles jogairól s a megengedett perorvoslatok használatáról felvilágositani. A törvény további rendelkezéseiben következő szerep jut a tágabb értelemben vett terheltnek:

a) a II. fej. a birói illetékességet bizonyos esetekben a terhelt lakhelye szerint állapitja meg (17. és 25. §§.), az ügyek egyesitésének mellőzését bizonyos terheltekre nézve kimondja (21. §.) s intézkedik arról az esetről, midőn a terheltet a területenkivüliség vagy a személyes mentesség kedvezménye illeti (31. §.);

b) a IV. fej. a terheltre nézve kedvező minden határozatnak a magánvádló és csatlakozóval szemben hatályosságát mondja ki (46. §.) s a magánfélnek a terhelt ellen érvényesithető jogait irja körül (51. §.); mig az V. fej. a terhelt által igénybe vehető védelem, a védővel való érintkezés stb. jogáról intézkedik (53—55., 57. és 61—63. §§.);

c) a VI. fej. a terhelttel bizonyos viszonyban levő személyeknek a bünvádi ügy elintézéséből való kizárásáról (64. §.) s a terhelt által az ily személyek ellen tehető kifogásokról szól (68. és 74. §§.);

d) a X. fej. tárgya a terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása (130—140. §§.); a XI. fej. pedig meghatározza ama feltételeket, a melyek mellett a terhelt letartóztatható (141., 143., 145., 148., 150. és 165. §§.), illetőleg szabadlábra helyezhető vagy szabadlábon hagyható (149. §.), továbbá, hogy az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság alatt lakásán őriztessék (153. §.), illetőleg bizonyos községben való tartózkodásra utasittassék (161. §.),

[1]) A javaslat 13. §-ának 2., 3. és 4. bekezdése igy hangzik: „A bűncselekménynyel gyanusitott csak attól az időponttól fogva nevezhető terheltnek, midőn ellene a vizsgálat elrendelése inditványozva vagy a vádirat benyujtva van. Vádlott az, a ki ellen vádhatározatot hoztak, vagy e nélkül elrendelték a főtárgyalást. Azoknál az intézkedéseknél, a melyek nem kizárólag a vizsgálatra vonatkoznak, a terhelt kifejezés alatt a vádlott és a gyanusitott is értendő."

valamint intézkedik a terheltet illető biztositékokról, ha az elő nem állitható stb. (166. és 167. §§.);

e) a XII. fej. bizonyos tárgyak elkobzásáról s a terheltnek szóló levelek lefoglalásáról (169—172. §§.), továbbá a terhelt és hozzátartozói, ugyszintén bűntársai ellen foganatositható házkutatás és személymotozás feltételeiről (173—176. §§.), valamint a terhelt érdekeinek ez eljárásnál való figyelembevételéről szól (183., 185. és 190. §§.);

f) a XIII. fej. eltiltja a terhelt védőjét a tanuságtételtől (204. §.), tanuzási mentességet ád a terhelttel közeli viszonyban levő egyéneknek (205—207. §§.), bizonyos feltétel alatt megengedi a terhelt és tanu szembesitését a nyomozás és vizsgálat alatt (214. §.) s a terhelttel ellenséges vagy rokoni viszonyban álló tanu megesketésének mellőzése, illetőleg mellőzhetése iránt intézkedik (221. és 222. §§.);

g) a XIV. fej. megengedi, hogy terhelt ellenőrző szakértő közreműködésével éljen (228. §.), kimondja, hogy terhelt védője, illetőleg hozzátartozói szakértők nem lehetnek (229. §.), hogy az országos birósági vegyészhez vagy az igazságügyi orvosi tanácshoz felülvizsgálat iránt intézett felterjesztésről értesitendő (238. §.), hogy a bonczolandó holttest azonossága iránt megkérdezendő (240. §.), továbbá intézkedik az elmebeteg terhelt megfigyelése iránt (246. §.), végre elrendeli, hogy irásvizsgálat alkalmával a terhelt próbairásra felhivandó (250. §.);

h) a XV. fej. a terheltnek a vádirat ellen emelhető kifogását s a kifogások tárgyalásánál megillető jogait szabályozza (257—261. és 278. §§.), a terhelt ellen folyamatba tett eljárás megszüntetéséről (264. §.), felfüggesztéséről (265. §.), illetőleg a terhelt vád alá helyezéséről (266. §.), valamint az ügynek főtárgyalásra utasitásáról intézkedik, ha terhelt a vádirat ellen kifogást nem tett (268. §.) s e mellett kijelöli ama perorvoslatokat, melyekkel terhelt a vádalahelyező eljárás során élhet (270. §.); mig a XVI. fej. ama feltételeket határozza meg, a melyek mellett a terhelt közvetlen idézéssel állitható főtárgyalásra (281—283. §§.);

i) a XXII. fejezetben a terhelt által használható igazolásról (467. §.); XXIII. fejezetben az ismeretlen, a távollevő és szökevény terhelt elleni eljárásról (468—473. §§.) van szó;

j) a XXVI. fej. a bűnügyi költségekkel kapcsolatban a terhelt képviseletével járó költségek megtéritéséről is szól (479. §.); a XXVII. fej. a magánjogi igény érvényesitése és biztositása körében elrendeli, hogy az igényelt tárgy terhelt beleegyezésével az itélet jogerőre emelkedése előtt is kiadható legyen a sértettnek (488. §.), továbbá intézkedik a terhelt ellen foganatositható bűnügyi zárlat és biztositási végrehajtás iránt (492. és 493. §§.);

k) a XXIX. fej. a járásbirósági eljárás során a terhelt ellen inditandó eljárás módozatait (523—535. §§.), a terhelt személyére vonatkozó intézkedéseket (536. és 537. §§.) s a terheltnek a tárgyaláson való szereplését (540—544. §§.) szabályozza; végre a XXX. fej. a nyomtatvány utján elkövetett bűncselekményekre vonatkozó eljárás alkalmából intézkedik a terheltre nézve illetékes biróságról (568. §.), a terhelttel közlendő vádiratról (571. §.) s terheltnek ez ellen érvényesithető kifogásairól (572. §.).

8. *A terhelt szorosabb értelemben* csak a vizsgálatról szóló

IX. fejezetben fordul elő. Amig ugyanis a vizsgálat elrendelése még inditványozva nincs: a terhelt csak gyanusitott (3. bek.); az pedig, a ki ellen már vádhatározat van hozva, vagy e nélkül a főtárgyalás elrendeltetett: ettől kezdve már vádlott (4. bek.). A terhelt e szerint csupán az eljárás e két stádiuma között oly egyén, aki sem a gyanusitottal, sem a vádlottal nem azonos. A terheltről ily értelemben rendelkezik a törvény a IX. fej. során, midőn megállapitja, hogy terhelt is kérheti a vizsgálat elrendelését (103—105. §§.), hogy panaszszal élhet a vádtanácsnál (113. és 114. §§.), hogy a vizsgálat menetéről és fejleményéről értesitendő (120. §.), hogy rendszerint nem lehet jelen a tanukihallgatásnál (125. §.), ellenben értesitendő a birói szemle, házkutatás, lefoglalás megtartásáról és a szakértői kihallgatásról, melyeknél jelen lehet (126. §.) stb.

9. *A gyanusitott* (13. §. 3. bek.) kifejezést a törvény csak kivételesen használja. Igy pl. kimondja, hogy a nyomozás során a gyanusitott érdekében mindama bizonyitékokat be kell szerezni, melyeknek megsemmisülésétől tartani lehet (100. §.), s hogy az ügy áttétele esetén a nyomozó hatóság az illetékes hatósághoz kisérteti át a letartóztatott gyanusitottat (101. §.). Természetes azonban, hogy a nyomozásról szóló VIII. fej. egészben véve a gyanusitott ellen irányzott eeljárásról szól, s igy azt az egyént, aki ellen nyomozás folyik, mindenkor gyanusitottnak nevezhetjük.

10. *A vádlott* (13. §. 4. bek.) szereplése kiválóan a főtárgyalás előkészitéséről, s a főtárgyalásról és perorvoslatokról szóló XVII., XVIII., XIX. és XX. fejezetekben fordul elő. Kivételesen azonban máshol is találkozunk e megjelöléssel. Igy pl. meghatározza a törvény, hogy mikor kell vádlottnak védőt kirendelni (56. §.), hogy terhelt a főtárgyalásra vádlott gyanánt idézendő (130. §.), hogy a vádalahelyező végzésben vádlott személyes viszonyait tüzetesen meg kell jelölni (266. §.), hogy vádlott felfolyamodása a letartóztatást elrendelő vádhatározat ellen a kir. Táblához felterjesztendő (271. §.), hogy a btk. 62. §. alapján inditott eljárásban azok, kiknek az elkobzandó tárgyakra nézve igényük van, a vádlottat megillető jogokat gyakorolják a tárgyaláson (477. §.), hogy a bűnügyi költségeket a bűnösnek kimondott vádlott köteles megtériteni (480. §.), hogy amennyiben a bíróság vádlottat felmenti: a magánjogi igény tárgyában nem határoz (487. §.), ha pedig vádlottat elitéli: a vele kötött jogügyletet is érvénytelennek mondja ki (490. §.), hogy az a vádlott, aki csak a büntetés mértéke ellen

vagy egyáltalán nem élt perorvoslattal, büntetését az itélet jogerőre emelkedése előtt megkezdheti (506. §.) stb. Mindez esetekben oly egyénről van szó, a ki már vád alatt áll, vagy el van itélve. Utóbbi esetben azonban a törvény rendszerint nem a vádlott, hanem az „elitélt" kifejezést használja. Ezt találjuk különösen az ujrafelvételről szóló XXI., s a végrehajtást tárgyazó XXXVIII. fejezetekben.

Felek.

11. *Felek alatt* (13. §. 5. bek.) az egymással szemben álló ügyfelek (vádló és terhelt) értendők (M. i. III.). E szerint a törvény mindenütt az ügyfél egyenlőségét juttatja érvényre, ahol a felekről közösen intézkedik. Minthogy pedig az ügyfél-egyenlőség leginkább a főtárgyaláson s a perorvoslatok használatánál érvényesül: a „felek" megjelöléssel tulnyomóan a XVIII., XIX. és XX. fejezetekben találkozunk. De előfordul ez egyebütt is, mert az ügyfelek egyenlőségét lehetőleg az egész eljárás során fenn kell tartani. Igy pl.:

a birókiildés bármelyik fél kivánatára elrendelhető (29. §.), a felek az egész vizsgálat alatt inditványokat tehetnek a vizsgálóbirónál (119. §.), a főtárgyaláson ki nem hallgatható tanuk és szakérők kihallgatásánál jelen lehetnek, pótkérdéseket tehetnek és a tanuk megesketését fontos ok alapján kivánhatják (125., 211. és 220. §§.), a birói szemle stb. lehetőleg a felek jelenlétében foganatositandó (126. §.), a vizsgálóbiró értesiti a feleket, ha a vizsgálatot befejezettnek vagy tovább nem folytathatónak tartja (129. §.), a vádtanács az előzetes letartóztatást esetleg a felek meghallgatása után hosszabbitja meg (147. §.), a letartóztatás ellen beadott felfolyamodás tárgyában a felek meghallgatására határnapot tűzhet ki (151. §.), a felek kérelmére bármikor köteles a letartóztatás megszüntetése vagy fenntartása iránt határozni (159. §.), a szemlére megidézett felek a szakértők neveiről értesitendők (230. §.), a szakértői vizsgálatnál kérdések tételét inditványozhatják (235. §.), s a vizsgálatra kiadott tárgyak visszahozott részét pecsétükkel ellátják (236. §.), a kifogás tárgyalásánál a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek (261. §.), a főtárgyalás elnöke által előlegesen kihallgatni rendelt tanuk és szakértők kihallgatásának napjáról értesitendők (287. §.), a bizonyitékok kiegészitését a főtárgyalás kitűzése után is kivánhatják (288. §.), a biróság az ujrafelvétel iránt a felek meghallgatása után határoz (456. §.), igazolással mindegyik fél élhet (463. és 464. §§.) stb.

A járásbirósági eljárásban a felekre vonatkozó közös intézkedéseket az 530., 531., 535., 542., 551. és 553. §§. tartalmazzák. A főtárgyalásról és a perorvoslatokról szóló fejezetek rendelkezései általában az ügyfelek egyenlőségére lévén alapitva: ezek részletezése itt felesleges.

Sértett.

12. *Sértett* a bűncselekmény által jogaiban veszélyeztetett vagy sértett fél (13. §. 6. bek. és M. i. IV.). A 13. §. 6. bek. e kifejezéssel él: „akinek *bármely jogát* sértette vagy veszélyeztette" a „bűncselekmény". Ezzel lehető tágan határozta meg a sértett fogalmát, egyszersmind azonban kizárta e körből, tehát a vádemelés jogából is azokat, akiknek semmiféle jogát sem érinti a bűncselekmény. Az actio popularis tehát szintén ki lévén zárva, e szempontból a képviselőház tárgyalásán felmerült a kérdés, hogy amennyiben valamely választási visszaélés által a választópolgárok összesége vagy egy része szenvedett jogsérelmet: megilleti-e a választókat a vádemelés joga. E kérdésre az igazságügyminiszter kijelentette, hogy a B. P. 42. §. szerint a pótmagánvád joga csak a sértettet illeti ugyan, és igy nincs megadva az actio popularis, hanem szükséges, hogy a bűncselekmény által valamely jog sértve vagy veszélyeztetve legyen; e határok között azonban nem tesz különbséget, hogy köz- vagy magánjogi jellegü jog volt-e sértve vagy veszélyeztetve. Ha tehát a választási bűncselekmény valakinek választó jogát sértette vagy veszélyeztette: ennek megtorlása végett a sértett választónak vádemelési joga van.[1]) Ez tel-

[1]) A kérdést, melyre Erdély Sándor igazságügyminiszter válaszolt, Polónyi Géza vetette fel a képviselőháznak, 1896. évi szept. 9-én tartott ülésén.

A sértett fogalmáról 56507/99. sz. rendelésében ugy nyilakozott az igazságügyminiszter, hogy e fogalom nem általánosságban, hanem csak mindegyik bűncselekményre vonatkozólag külön-külön határozandó meg, hogy e fogalommal nem azonositható a följelentő (denuncians), ki oly törvényszegést hoz a biróság tudomására, melyből maga határozottan megjelölhető jogsérelmet nem szenvedett s igy ez utóbbi nem is gyakorolhatja a sértettnek biztositott jogositványokat (M. P. 615. l.).

A C. gyakorlata szerint sértettek: szánd. emberölés esetén az elhalt özvegye (G. Dt. XI. 496.) — cs. és v. bukás esetén a tömeggondnok mellett a csődhitelezők (XII. 303.) — életbiztonság elleni kihágás (Ktk. 111. §.) esetén a vasuti vállalat, ha reá kár háramolhatott (XIV. 252.);

ellenben nem tekintetik sértettnek: hatósági rendelet elleni izgatás (Btk. 172. §.) esetén a községi biró (XIII. 293.), — büntett vagy vétség földicsérése (Btk. 174. §.) esetén a magánegyén (XII. 364.), — vallás elleni vétség (Btk. 191. §.) esetén a lelkész és a sekrestyés (365.).

jesen egyezik a kir. Kuria 38. sz. döntvényével, a mely ennélfogva ezentul is irányadó.

13. Minthogy a törvény *különböző jogkörrel ruházza fel a sértettet* ahhoz képest, hogy minő szerepet igényel, illetőleg hogy minő jogokat kiván érvényesiteni a bűnvádi eljárás során: e különbségek szerint a sértett fél több esetben szorosabb meghatáro-

zást nyer, s ennek megfelelő speczialis elnevezések alatt fordul elő.[1]) Ily speczialis megjelölései a sértettnek a következők:

a) főmagánvádló oly esetekben, midőn a vád joga a kir. ügyészségnek a vád képviseletére való előleges felhivása nélkül, önállóan megilleti, a midőn tehát a vádat első sorban és rendszerint a sértett képviseli (2. §. 4. bekezdés és 41. §.);

b) pótmagánvádló akkor, ha a kir. ügyészség oly esetben, midőn a princzipalis vádjog megilleti, a vád képviseletét megtagadja vagy elejti s azt helyette a sértett fél veszi át (2. §. 2. bek. és 42. §.);

c) csatlakozó abban az esetben, ha a magánvád képviseletére több sértett lévén hivatva, közülök az, a ki a bíróságnál először jelentkezett vagy a kit a többiek először megbiztak, mint magánvádló jár el, mig a többi sértett ellenőrző és kisegitő hatáskörrel csak hozzá csatlakozik (44. és 45. §§.);

d) magánfél akkor, ha a bűnvádi eljárásban csak magánjogi igényeinek érvényesitése végett (5. és 6. §§.) vesz részt (13. §. 8. bek. és 51. §.);

e) magáninditványra jogosult egyén oly esetben, midőn csak a tk. 110. §-ában gyökerező inditványozás jogával él (13. §. 9. bek.).

A sértett, mint magánvádló, csatlakozó és magánfél jogkörét a IV. fejezet (41—52. §§.) határozza meg; a magáninditványra jogosult a törvény különböző helyén fordul elő. E mellett a jelen §. 8. és 9. bekezdései külön meghatározzák a magánfél s a magáninditványra jogosult egyén fogalmát.

14. Midőn *a sértett közelebbi meghatározás nélkül* emlittetik: e megjelölés alatt rendszerint a magánvádló, a magánfél s a magáninditványra jogosult személyek értendők. A magáninditványra jogosultra vonatkozólag a §. 7. bek. ezt világosan ki is mondja.

Ily értelme van a sértettnek, midőn a törvény kimondja, hogy a tárgyalás befejezéseig érvényesitheti magánjogi igényeit (5. §.), hogy a kir. ügyészség a vád képviseletének megtagadásáról köteles a sértettet értesiteni (34. §.), hogy védőül nem rendelhető ki a sértett (61. §.), hogy nem vehet részt a bűnvádi ügy elintézésében, a ki sértettel rokonsági vagy hasonló viszonyban van (64. §.) stb. Vannak azonban esetek, a melyekben a sértett csak egy részét jelenti ama személyeknek, akikre általános fogalma vonatkozik. Igy pl. midőn a 2. §. a vád képviseletéről intézkedvén, a sértett vádjogát is megjelöli: itt a sértett mint pót-, illetőleg mint főmagánvádló lép előtérbe. Magánvádló minőségét jelöli meg a 128. §. is, mely szerint a vizsgálat megszüntetendő, ha a vádló a vádat elejti s a 42. §. szerint jogositott sértett a vád képviseletét

[1]) L. e tárgyról: dr. *Balogh Jenő* A sértett fél jogköre (Bpest 1887.); dr. *Angyal Pál* A sértett fél és az anyagi büntetőjog (J. K. 1904., 413.).

át nem veszi. Ellenben ki van zárva a magánvádlói minőség sértett fogalmából oly esetekben, midőn a törvény a vádlót és sértettet együtt említi; igy pl. midőn a 73. §. kimondja, hogy nem járhat el mint kir. ügyész, aki a kérdéses ügyben korábban a magánvadlót vagy a sértettet képviselte, vagy pl. midőn a 276. §. elrendeli, hogy amennyiben a kir. ügyész a vádirat benyujtása előtt a vádat elejtette, „erről a feljelentést vagy magáninditványt tett vagy igényüket bejelentett sértettek" értesitendők.

Ha a sértett sem magánvádló, illetőleg csatlakozó sem magánfél gyanánt a bünperben részt nem vesz, de egyébként feljelentést tett vagy magáninditványt terjesztett elő, avagy felhatalmazást adott: ez esetben a bünvádi eljárás folyamán mint *sértett legszükebb értelemben* (t. i. kizárásával a magánvádló és magánfél minőségének) szerepel, s csak az 50. §-ban meghatározott jogokat gyakorolhatja.

15. A sértettet megillető jogokat sok esetben *törvényes képviselője* gyakorolja. Ezt jelentik a 7. bek. e szavai: „sértett alatt ennek törvényes képviselője is értendő."

A magáninditványra jogosult helyett a Btk. 113. §-a szerint törvényes képviselője gyakorolja az inditványozás jogát: *a)* ha a sértett még 16. évét be nem töltötte vagy gondnokság alatt van; *b)* vagyon elleni bűncselekmények eseteiben, ha a sértett kiskoru vagy pazarlás miatt van gondnokság alá helyezve. A 25. sz. döntvény szerint a 16. évét meghaladott kiskoru helyett az *a)* alatti esetben is gyakorolhatja a törvényes képviselő az inditványozás jogát.

A magánvád képviseletét illetőleg a jelen törvény 47. §-a intézkedik. Egybehangzóan a Btk. 113. §-ával, ez is a 16. életévet, vagyon elleni bűncselekményeknél a kiskoruságot veszi alapul. Utóbbi esetben s ha a sértett pazarlás miatt van gondnokság alá helyezve, ennek és törvényes képviselőjének is megadja a vád képviseleti jogát. Ezenkivül a jogi személyek képviseletéről is intézkedik.

Minthogy a 13. §. 7. bek. szerint sértett alatt törvényes képviselője is értendő: a törvény további folyamán ennek felemlitésével már nem találkozunk. Csak az 525. §. mondja ki, hogy: „a sértett, illetőleg törvényes képviselője" részéről tett feljelentés vádindtiványnak tekintendő.[1])

[1]) A 61. §. szerint védőül nem rendelhető ki, aki az ügyben mint a „sértett képviselője" járt el. Itt nem a törvényes képviselő, hanem a sértett

Magánfél.

16. *A magánfél* (13. §. 8. bek. és M. i. V.) ama joga, hogy magánjogi igényét a büntető bíróságnál is érvényesitheti: az 5. §-on alapul. Ez igény érvényesitésére vonatkozó jogait az 51., az igény bejelentésének kötelességét az 52. §. határozza meg. Ezenkivül még több helyen intézkedik a törvény a magánfél jogairól és kötelességeiről. Igy különösen kimondja, hogy

a magánfél kérelmére is mellőzni kell a birót, kire nézve kizáró ok forog fenn (68. §.), a vizsgálat elrendeléséről vagy az erre vonatkozó inditvány elutasitásáról, valamint a vizsgálat megszüntetéséről értesitendő (105. és 128. §§.), panaszt emelhet a vádtanácsnál, mely esetleg meghallgatása után határoz (113. és 114. §§.), a vádiratra tett kifogás folytán megtartott eredményéről értesitendő (268. §.), a főtárgyalásra megidézendő (286. §.) stb. A magánfél jogait a főtárgyaláson a 307., 308., 314., 315. és 343., a perorvoslatok használata körül a 412., 413., 415. és 417., az ujrafelvételre vonatkozólag a 461., a magánjogi igény érvényesitését illetőleg a 487., 492., 493. §§. határozzák meg; jogkörét a jbirósági eljárásban az 529., 530., 551. és 553. §§. szabályozzák. A magánfél nem értendő a „felek" általános megjelölése alatt és igy a törvénynek a felekre vonatkozó intézkedései a magánfélre nem vonatkoztathatók.

Magáninditványra jogosult.

17. *A magáninditványra jogosult* (13. §. 9. bek. és M. i. VI.) rendszerint azonos magával a sértettel (7. bek.). A 9. bek. külön meghatározása oly esetekre vonatkozik, a melyekben a magáninditványra jogosult személy nem azonos a hivatalból s a magánvádra (41. §.) üldözendő bűncselekményeknél előforduló sértett féllel. Ahol tehát a törvény kifejezetten a magáninditványra jogosultat emliti: ott a sértett e szükebb értelemben veendő. Ily rendelkezése a törvénynek, pl. a 90. §., mely a magáninditvány megtételéről szól; ilyenek továbbá a következők:

megszüntetendő a nyomozás, ha a magáninditványra jogosult inditványt nem tett vagy azt visszavonta (101. §.), a vádtanács megszünteti ez eljárást, az itélőbiróság pedig felmentő itéletet hoz, ha a szükséges magáninditvány hiányzik, illetőleg a magáninditványra jogosult inditványát visszavonta (264. és 326. §.), ujabb határozat nélkül is folytatható a nyomozás, illetőleg vizsgálat, melyet a magáninditványra jogosult inditványának hiánya miatt szüntettek meg (444. §.), a bűnügyi költséget a magáninditványra jogosult köteles megtéríteni, ha az eljárást a magáninditvány visszavonása miatt szüntették meg (482. §.), járásbirósági eljárásban a sértett feljelentése az eljárás megindításához szükséges magáninditványt (90. §.) is pótolja (525. §.) a járásbiró-

vagy törvényes képviselőjének meghatalmazottja értendő. A törvény több helyen emliti még a törvényes képviselőt, de mindig a terhelt, vádlott vagy elitélt képviselője gyanánt. Ilyenek pl. 53., 56., 330., 383., 388., 447. és 455. stb. §§. esetei.

ság végzéssel megtagadja a bűnvádi eljárás megindítását, ha a magáninditvány hiányzik (527. §.).

Katonaság. Fegyveres erő.

18. A „*katonai*" működifejezés (13. §. 10. bek. és M. i. VII.) a törvény folyamán különböző vonatkozásban fordul elő. Sarkalatos elv, hogy e törvény a katonai birróságok hatáskörére vonatkozó szabályokat nem érinti (30. §.). Ennek folyományai a következők:

a kir. ügyész a feljelentést esetleg átteszi az illetékes katonai hatósághoz (92. §.), amennyiben a letartóztatott a katonai bíróság hatáskörébez tartozó bűncselekményt követ el: oda haladéktalanul átkisérendő (145. §.), a közszolgálati titkot tartalmazó katonai iratok, ha a bűnvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók, az illetékes katonai hatóság őrizetében hagyandók (169. §.) az 1889. évi VI. t.-cz. alapján hozott büntető itélet a katonai hatósággal is közlendő (330. §.).

19. Több rendelkezést állapit meg a törvény az iránt, hogy minő eljárást kell követni oly esetben, midőn a katonai hatóságnak alávetett személyek érintkezésbe jönnek a bűnvádi eljárással. Igy pl. kimondja, hogy:

a katonai bíróság hatóságának alávetett egyénekkel szemben a letartóztatás rendbüntetésként nem alkalmazható (97. §.), az ily egyén megbüntetése végett, ha a vizsgálat vagy a tárgyalás rendjét megzavarta a vizsgálóbiró, illetőleg a törvényszéki elnök a legközelebb levő katonai hatóságot keresi meg (124., 298. és 364. §§.), ellenük az előzetesen letartóztatás vagy vizsgálati fogság csak felettes hatóságuk utján foganatositható (143. és 150. §.), amennyiben az illető a tanuságtételt stb. megtagadja: ez iránt feljebbvalójának kell panaszt tenni (199. §.), szakértőül való kirendeléséről felettes hatósága utján értesitendő (227. §.), amennyiben az ily egyén hamis tanuzására mutató adatok merülnek fel: az erről felvett jegyzőkönyv feljebbvaló hatóságához teendő át (334. §.), hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtása a tényleges szolgálatban levő katona ellen, e szolgálat befejezéséig elhalasztható (509. §.) amennyiben az elitélt katonai szolgálatban áll: a büntetés végrehajtása, illetőleg az elitéltnek e végből átkisértetése iránt a feljebbvaló katonai hatóság keresendő meg (515. §.).

A járásbirósági eljárást illetőleg pedig kimondja a törvény, hogy a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagja ellen, ha csak szökésben nincs, előzetes letartóztatás nem foganatositható, hanem felügyelet alatt tartása végett a katonai hatóság megkeresendő (536. §.).

20. *A fegyveres erő* (13. §. ut. bek.) abban különbözik a katonaság (katonai) általános fogalmától, hogy az utóbbi alatt a 13. §. 10. bek. szerint a csendőrség is értendő, mig a fegyveres erő erre

nem vonatkozik. Ahol tehát a törvény csak a fegyveres erőt említi: ott a csendőrségről nincs szó. Igy pl. midőn kimondja, hogy a kir. ügyészség sürgős szükség esetén a fegyveres erő kirendelése végett közvetlen megkeresést tehet (39. §.).[1]) Más esetekben együtt említi a törvény a fegyveres erő és a csendőrség tagjait. Igy különösen kimondja, hogy:

a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban levő tagjai ellen elrendelt vizsgálatról felettes hatósága értesitendő (108. §.), megidézésük és elővezetésük csak feljebbvaló hatóságuk utján eszközölhető (130. és 131. §§.), birósági tanuk gyanánt nem alkalmazhatók (132., 181. és 227. §§,), előzetes letartóztatásuk béke idején csak bizonyos feltételek alatt történhetik meg (143. §.), a lefoglalt tárgy kiadására való kényszeritésük czéljából felettes hatóságuk keresendő meg (170. §.), tanukul rendszerint felettes hatóságuk utján idézendők s tandijaikról külön szabályok rendelkeznek (197. és 224. §§.), stb.)[2])

Ez esetekben a katonai hatóságnak alárendelt személyekről van szó, és igy a fegyveres erő s a csendőrség tagjainak elkülönitett felemlitése az illető helyeken, szemben a 13. §. 10. bekezdésén alapuló analog intézkedésekkel (18. és 19. jegyz.), minden jelentőséget nélkülöz.

[1]) A csendőrségre nézve ezt nem kellett kimondani, mert a kir. ügyészség a csendőrséget, mint rendőri hatóságot (85. §.), a nyomozás érdekében különben is közvetlenül megkeresheti, sőt annak közegeit utasithatja is (84. §.).

[2]) Lásd még a 202., 232., 303., 333. és 536. §§-ait.

II. FEJEZET.

Birói hatáskör és illetékesség.

(B. P. 14—32. §§.)

Irták: dr. BALOGH JENŐ és dr. EDVI ILLÉS KÁROLY.[1])

1. BEVEZETÉS.

(Irta: dr. B. J.)

I. A birói szervezet alkotmányjogi jelentősége.

A büntető birói hatalom jelenleg minden jogállamban kizárólag *az államhatalmat* illeti. Az egyházi és a földesuri büntető biráskodás megszünt. Az állami büntető törvénykezés gyakorlását jogállamban *alkotmányjogi biztositékokkal kell körülvenni.*

[1]) A B. P. 14., 15. és 32. §-ainak magyarázatát *Edvi Illés Károly* dr.; a bevezetést és a B. P. 16—31. §-ainak magyarázatát *Balogh Jenő* dr. irta. — Az 1897 : XXXIV. t.-cz. 15—19. §-ainak magyarázatát l. a B. P. Él. t.-ének tárgyalásánál ezen munka I. kötetének végén.

[2]) **Irodalom az egész fejezethez:** Dr. *Plósz Sándor* M. polgári törvénykezési jog (Bpest, 1906.) 130—152. (a polgári perjogot tárgyalja, de elvi tételeiben pl. 131. és köv. l. a büntető perjogra is vonatkozik). *Fayer László* A B. P. vezérfonala 4-ik kiad. (1905.) 154. és köv.; 188—200. l.; *Lukács Adolf* A bűnvádi per előkészitő része (Kolozsvár 1904) 129—150; *Finkey Ferencz* A m. büntető eljárás tankönyve 3-ik kiad. (1908) 80—150 l.; *Birkmeyer* Deutsches Strafprocessrecht (Berlin, 1898) 152—200 l.; *Bennecke—Beling* Lb. d. d. R.-Strpr. r. (Breslau 1900) 42—106. l.; *Kries* Lb. d. d. Strpr. r. (Freiburg 1892) 97—178. l.; *Lucas* Anleitung zur strafrechtlichen Praxis (Berlin, 1902) 24. és köv. l.; *Rosnfeld* Der R. Strpr. (Berlin, 1901) 91—130. l.; *Ullmann* Lb. d. d. Strpr. r. (München, 1893) 76—162., 180—203. l.; *Löwe* Die Strpr. o. 11. Auflage von *Hellweg.* 23. és köv. 202—239 l.; Protokolle der Kommission für die Reform des Strafprocesses. I. Bd. (Berlin, 1905) 9. és köv. II. Bd. 20. és köv. l.; *Aschrott* Reform des Strafprocesses (Berlin, 1906) 62—120. l.; *Vargha* (Julius) Das Strpr. r. 2-te Auflage (1907) 60—82 l.; *Ullmann* Lb. d. öst. Strpr. r. 2-te Aufl. (Innsbruck, 1882) 139. és köv.; 211—243.: *Garsonnet* Traité theorique et pratique de procédure. 2-éd. (Paris) I. köt. 3—278. l.; *Garraud* Précis de droit criminel 7-e éd. (Paris, 1901) 350.; 499. és köv.; 510., 537., 553. és köv. sz.; *Kenny* Outlines of criminal law. (Cambridge, 1902) 409—427. l.

Erre szolgálnak a következők: *a)* Habár az államnak büntető hatalmában rejlő összes attributumokat *az államfő személye* egyesiti, mégis *maga az államfő* sem közvetve, sem közvetlenül *soha se gyakoroljon büntető biráskodást,* hanem ruházza ezt a jogot az ő *utasitásaitól független* állami *hatóságokra,* melyek az itélkezést az államfő nevében ugyan, de a *törvény* és saját jogi meggyőződésük szerint végzik.

b) A birói hatóságot válaszszák el a végrehajtó hatalom gyakorlásától, s a biróságok elfogulatlanságának lehetőleg teljes biztositása végett mindazt a sok mindenféle tennivalót, a mit az államhatalomnak a büntető igazságszolgáltatás körül az itélkezésen *felül* végezni kell, — ilyenek pl. az igazságügyi igazgatás, a rendőri tevékenység, a vádképviselet,[1]) — vegyék le a biróságok válláról s ruházzák külön hatóságokra.

c) A büntető hatalom gyakorlása ne történhessék önkényüleg, sem a kabinetjuszticiának különböző módozatai utján, sem a végrehajtó hatalom vagy ennek közegei által, hanem a közigazgatás tennivalóitól teljesen felmentett, *független biróságok által.*

d) A kivételes és az *ad hoc delegált* biróságok: a kabinetjuszticiának mindenkor készséges és alkalmas eszközei nem járhatnak el *és a törvénynek előre megállapitott, világos és határozott rendelkezése szabja meg,* hogy valamely adott bűnügy melyik biróság *hatáskörébe* és *illetékessége alá* tartozzék.

e) A birósági szervezet nyujtson megfelelő hatályos biztositékokat az iránt, hogy a *biróságok mind a büntető hatalom birtokosának, mind a végrehajtó hatalomnak jogtalan és illetéktelen beavatkozásától és pressiójától teljesen védettek.*

Mig azonban az *a—d)* alatt felsorolt követelményeket ma már a legtöbb jogállam törvényhozása megvalósitotta: addig a legutóbbi irányban oly nehéz feladat előtt állunk, a mely az általános emberi tulajdonságok gyarlóságánál fogva a maga egészében tökéletesen el nem érhető, hanem csak *megközelithető.* Pedig kétségtelen, hogy az igazságügyi szervezet csak akkor lesz mind az *anyagi igazság érvényre emelésének,* mind az *alkotmányos jogok védelmének* biztositéka, a hatalmi önkény, az egyéni érdekeknek az itélkezésbe való bevitele, az elfogultság és a pártoskodás csak akkor lesznek *kizárva* a büntető biráskodásból, ha azt a *független biróságok* törvényben rendezett eljárás során, *minden illetéktelen befo-*

[1]) Az előbbi első sorban az igazságügyi kormány, a második az „igazságügyi rendőrség", a harmadik a kir. ügyészség feladata.

lyástól menten gyakorolhatják.[1]) A tételes igazságügyi szervezetek ezt a mentességet elsősorban a *kabinetjuszticziával és a végrehajtó hatalom beavatkozásával* szemben igyekeztek biztositani azokkal az intézkedésekkel, a melyeket a *birói függetlenség* legfőbb biztositékainak tekintünk. Azonban vannak a büntető bíróságok jogosulatlan befolyásának *más*, szintén veszélyes és még nehezebben elháritható *módozatai* is: az *ugynevezett „közvéleménynek"* — gyakran csak divatos, absurd és igazságtalan *áramlatoknak* — nyomása; az adott ügyben határozathozásra hivatott *birónak* vagy *esküdtnek megfélemlitése*, stb. Nyilvánvaló tehát, hogy a birói függetlenséget és elfogulatlanságot nemcsak *felfelé*, hanem az *alulról* és a társadalmi *környezet köréből* jövő jogosulatlan nyomás elől is meg kell védeni.

II. Büntető bíróságaink felosztásának vázlata és különbségük lényege.

A birói hatáskörre és illetékességre vonatkozó jogszabályoknak háttere: a *birói szervezet*. Ennek vázlata tehát a II. fejezet magyarázatánál nem mellőzhető.

Birósági szervezetünk a kir. járásbiróságok és a kir. törvényszékek tekintetében külföldi (osztrák és német) mintára készült; a kir. itélőtáblák és a kir. Curia ellenben *régi magyar* intézmények továbbfejlesztésével szerveztettek.

Habár törvényhozásunk már négy évtized előtt: az 1869: IV. t.-cz. megalkotásával lerakta volt a magyar *birói alkotmány* alapjait, birósági szervezetünk *máig sem egységesen codificált* s igazságügyi szervezetünkön nehány év alatt rendszerint ujabb és ujabb kiegészités, módositás, változtatás történik. — Az egységes birósági szervezet hiánya következtében az ide vágó jogtételeket elszórt törvényekből kell összeállitani.

A magyar jogászközönségre nézve a birósági szervezetnek gyakorlatilag jelentős felosztásai a következők:

Bíróságaink vagy *rendesek* vagy *különösek*.

Rendes bíróságok azok, melyek a *büntető birói hatalmat* (el-

[1]) Szépen fejti ki ezt *Laband* (id. m. II. köt. 344. l.): „Hogy a büntető hatalmat *minden önkénytől menten* és pártatlanul gyakorolják, a megtorlásra a *törvényben meghatározott ut* van előirva. A büntetést nem lehet (az első felhevülés alapján, mint a boszu gyanánt alkalmazott visszatorlást) azonnal kiszabni a bűncselekményre, hanem a bíróság itéletével kell megállapitani a bűnösséget az anyagi jogszabályok és az eset körülményei szerint. *Ez a birói eljárás óvja meg az államot attól, hogy büntető hatalmával visszaéljen és egyuttal biztositja az igazság parancsainak szem előtt tartását is*".

tekintve a hatáskörükből kivett *némely* ügyektől) az összes bünügyek tekintetében gyakorolják, a melyek elé tehát minden különleges szabály által ki nem vett ügy és minden külön bírósághoz nem utalt terhelt tartozik.

Különös bíróságok azok, a melyeknek hatásköre bizonyos ügyekre korlátolt, illetőleg melyek csupán a terhelteknek bizonyos csoportjaira nézve gyakorolják a büntető biráskodást.

Kivételes bíróságok hazánkban a rögtönbiráskodás megszünte óta (l. 1897: XXXIV. t.-cz. 27. §. utolsóelőtti bek.) *nem* működnek.

A rendes bíróságok ismét vagy *államiak*, vagy *önkormányzati hatóságok*. Mindkét fajuak lehetnek egyes vagy társas bíróságok.[1])

Közöttük a különbségek egész sorozatát kell felsorolni.

Az *előbbiek* „Ő Felsége a király nevében" gyakorolják a birói hatalmat (az 1869 : IV. t.-cz. 2. §.); birói tagjaikat az igazságügyminister ellenjegyzése mellett a király *nevezi ki*;[2]) a birói függetlenségnek attributumaival, *állandóan működnek* és javadalmazásukat az *állampénztártól* nyerik (1869. évi IV. t.-cz. 5. §.)

A *társadalom részvétele* a büntető *itélkezésben* az *esküdti tiszt* betöltése által történik. Legujabban a fiatalkoruak bíróságainak szervezése óta, ezek mellett a patronage-egyesületek egyes tagjai, mint önként vállalkozó pártfogó tisztviselők, az amerikai „probation officer" mintájára a terhelt környezetének tanulmányozásával és adatok szolgáltatásával könnyitik meg a bíróságnak azt a feladatát, hogy a fiatalkoru egyéniségét kiismerhesse és az eset körülményeihez képest egyéniesitve járhasson el. *Az esküdtek complex kiválasztás* utján (1897. évi XXXIII. t.-cz. 9—20. és B. P. 342—347. §§.) jutnak az itélkezéshez, és csak az ülésszak tartama alatt teljesitenek szolgálatot (B. P. 348. §.); müködésükért az esküdtbirósági törvény 22. §-a értelmében kapnak napidijat, illetőleg utiköltséget.

Azok a szervek, melyek a kir. bíróságokon *kivül* büntető itél-

[1]) Az *egyes* és *társas* bíróságok közti különbségre nézve l. az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 7. §-ának magyarázatát e munka III. kötetében.

[2]) A törvényes *általános* itélő birói minősitést az 1869. évi IV. t.-cz. 6. és 7. §-ai; a *felsőbb* birói képesitési kellékeket az 1891. évi XVII. t.-cz. 22—24. §-ai határozzák meg. A birói és ügyészi szervezetet ujabban az 1898 : X. és az 1907 : I. t.-cz.-ek módositották. A birói gyakorlati vizsgálatról l. az 1874. évi XXIV. t.-cz. 3., 5., 6—8., 11., 12. és az 1891 : XVII. t.-cz. 17—21. §-ait, valamint az 1891. decz. 4-én 45.036/I. M. sz. a. kiadott rendeletet. (*Marschalkó* id. gyüjt. I. köt. 166—176. l.).

kezést gyakorolnak, az *alsó fokon* rendszerint *önkormányzatiak* és *meghatározott időre szóló választás* (1886. évi XXI. t.-cz. 79. §.), kisebb részük a kormányzati hatalomtól való kinevezés (1886. évi XXI. t.-cz. 80. §.) utján nyerik állásukat; sem elmozdithatlansággal, sem a birói függetlenségnek egyéb biztositékaival nincsenek felruházva. A biráskodást *átruházott hatáskörben*, az állami törvényhozástól nyert külön megbizás alapján végzik, s itélkezési functióik össze vannak vegyitve *közigazgatási* teendők teljesitésével. *Felső fokon* részben egyes *autonom testületeket*, (városi tanács), részben a *kormány* tagjait találjuk köztük.

III. Rendes állami bíróságaink.

1. *A rendes állami bíróságoknak az eljárás előkészitő, illetőleg közbenső szakában határozó tagjai, illetőleg tanácsa: a vizsgálóbiró és a vádlanács.*

a) A *kir. törvényszékeknél* a vizsgálóbirói állások szervezetét az 1891. évi XVII. t.-cz. 33. §-a határozza meg. A B. P. 110. §-ának második bekezdése értelmében eljárási törvényünknek a vizsgálóbirákra vonatkozó rendelkezései kiterjednek *a kir. járásbiróságnak arra a birájára* is, a ki a vádtanács megbizása alapján vizsgálatot teljesit.

A vizsgálóbirónak hatáskörét, illetékességét és kötelességeit különösen a B. P. 24. §. 52. §. 4. bek., 62. §. 3. bek., 63. §. 2. bek. 95., 98., 104., 105., 109., 111., 113. §. 2. és 5. bek., 115., 117., 118., 121., 124., 126—129., 132., 142., 146., 149., 150., 154., 156., 157., 160., 161., 177—180., 185—187., 196., 202., 235., 236., 238. §. 3. bek. 254., 256., 258., 278., 455., 457., 470., 488., 492., 493., 516., 565., 567., 568. és 571. §-ai szabályozzák.

A mennyiben a vizsgálóbiró *nyomozó* tevékenységet fejt ki, *nem* igazi birói teendőt végez; ellenben *birói* hatáskört tölt be mindazokban az esetekben, a melyekben a felett határoz: vajjon a vádnak van-e *annyi alapja*, hogy a vizsgálatot (B. P. 105. §), vagy az előzetes letartóztatást, illetőleg a lefoglalást el kell rendelni vagy fenn kell tartani, stb.

b) A kir. törvényszék *vádtanácsát* az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 8. §-a szervezi (l. e §. magyarázatát a III. kötetben). *Hatáskörét, illetékességét* és eljárását a B. P. 17., 52. §. 2. bek., 62. §. 4. bek., 63. §. 3. bek., 98. §. 2. bek., 103. §. 3. *d)* pont; 109. §. 1. bek., 110—116.; 123., 124. §. utolsó bek., 128., 129., 143., 145—147.,

149—151., 153., 159., 160., 164., 168., 177., 184., 187., 215., 238. §. 3. bek., 258., 260—267., 269., 277., 279., 378. §. 3. bek., 379., 380., 467., 470. §. 3—5. bek., 493., 569. §-ai.;

a *vádtanács elnökének* hatáskörét pedig a B. P. 113. §. 3. bek., 116. §. utolsó bek., 254. §. 1. bek., 256., 259., 278. §-ai és 488. §. 2. bekezdése határozzák meg.

2. *Az állami rendes itélő bíróságok szervezete.*

Itélőbíróságainkat a *hierarchia* szempontjából a B. P. hatályba lépte előtt *első folyamodású* és *felebbviteli* bíróságokra szokták osztani. — Ez a felosztás a bűnvádi igazságszolgáltatás terén annyiban jelentőségét vesztette, hogy *tisztán első* folyamodású büntető bíróságaink a *B. P. életbe lépte óta nincsenek*, a mennyiben a B. P. 52. §-ának utolsó, 62. §-ának negyedik, 63. §-ának harmadik és 98. §-ának második bekezdése esetében a *nyomozást* vezető hatóságnak, illetőleg a rendőri hatóságnak intézkedése ellen tett előterjesztést a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt ügyekben *a kir. járásbíróság* (B. P. 528. §.) *vizsgálja felül*. A kir. itélőtábla *elsőfoku* bíróság gyanánt járhat el abban az esetben, ha valaki a felebbviteli főtárgyalás tartama alatt a tárgyaló teremben bűncselekményt követ el, s a miatt a közvádló nyomban vádat emel (B. P. 333., 334. §-ok és 418. §. első bekezdés).

E szerint a kir. járásbíróságok, a kir. törvényszékek és a kir. itélőtáblák *vegyes* bíróságok és pedig a kir. járásbíróságok és a kir. törvényszékek részben *első*, részben *másod;* a kir. it. táblák, *kivételesen* első, többnyire *másod* vagy a B. P. 426. §-ának (1907. évi XVIII. t.-cz. 2. §.) 2. és 5. pontjai esetében *harmadfoku* bíróságok. Csak a *kir. curia kizárólag felső* és pedig a B. P. 426. §-ának (1907 : XVIII. t.-cz. 2. §.) 1. és 3. pontjai esetében *másodfoku*, a 426. §. 4. pontja esetében pedig *harmadfoku* bíróság.

Összbüntetés esetében, ha azt esküdtbíróság vagy törvényszék állapitotta meg, a semmiségi panaszt a kir. *curia*, ha pedig az összbüntetést kir. járásbíróság állapitotta meg, *a kir. itélő tábla* vizsgálja felül. (B. P. 426. §. [1907 : XVIII. t.-cz. 2. §.] utolsóelőtti bekezdése).

A) Állami rendes büntető *itélő* bíróságaink közül *állandók:*

1. a *kir. járásbíróságok* és

2. a *kir. törvényszékek* (1871. évi XXXI. t.-cz. 1. §.);

3. az 1890. évi XXV. t.-cz. 1. §-ában szervezett *tizenegy kir. itélőtábla* és

4. a *kir. curia* (1881. évi LIX. t.-cz. 2. §.);

ezenfelül a *székes fővárosban: a)* a budapesti kir. *büntető járásbíróság* (1890. évi 11.963/I. M. sz. rendelet) és

b) a budapesti *kir. büntető törvényszék* (1895. évi XLIV. t.-cz.). E két utóbbinak szervezése kizárólag a különleges fővárosi viszonyok következtében, — nevezetesen az erélyesebb vezetés, hatályosabb felügyelet és czélszerübb munkafelosztás érdekében — történt; egyébként az említett két *budapesti* bíróságnak belső szervezete lényegében megegyez a vidéki bíróságok büntető tanácsáéval.

B) Időszakonként müködő büntető bíróságaink *a)* fiatalkoruak bíróságai („gyermek-bíróságok") és *b)* a kir. törvényszékeknél (1897. évi XXXIII. t.-cz. 1. és *34.* §§.) az *ülésszakok* (most id. t.-cz. 29. és 32. §§.) *tartamára* megalakuló *esküdtbíróságok*. (B. P. 342—374. §§. L. ezek szervezetét e m. III. kötetében).

IV. A fiatalkoruak bíróságai.[1])

1. *Az intézmény eredete és rendeltetése.*

A) A fiatalkoruak bíróságait Észak-Amerika huszonnyolcz államában részben törvénykezési és börtönügyi tapasztalatok, részben a kriminológia igazságainak felismerése hozták létre.

Az előbbi ok abban állt, hogy alkalmi, kezdő, fiatalkoru büntettesek ügyeinek a felnőtt, szokásos gonosztevők ügyeivel együtt való tárgyalása s az előbb említett terheltteknek a vizsgálati fogság és a büntetés tartama alatt az utóbbiakkal együvé zárása többféle visszásságot, különösen a fiatalkoruaknak szokásos gonosztevőkké válását még növelték.

Másrészt felismerésre jutott, hogy a fiatalkoruak bünügyeiben még ha a büncselekményt elkövették is, *nem* a bünösség megállapitásán és *nem* a megtorláson fekszik a sulypont. A főczél ezekben az ügyekben az: kinyomozni azokat a tényezőket, amelyek magyarázzák, hogy a fiatalkoruaknak igen nagy száma (hazánkban is évente több mint tizezer 12—18 éves ifju és leány) züllés-

[1]) **Irodalom:** *Barrows* Children courts in the United States (Washington, 1904); *Ugyanő* Les tribunaux pour enfants aux Etats-Unis (Actes du congrès pénitentiaire international de Budapest 1905); *G. Dansaert de Baillencourt* Tribunaux pour enfants. (Bruxelles, 1908); Tribunaux pour enfants; *Revue pénitentiaire* XXXI. évf. 5. és 6. sz.; *Baernreither* Über Jugendgerichte. Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung XV. k. 517—536. l.; *Hartmann* Die Strafrechtspflege in Amerika (Berlin, 1906) 263—278. l.; *Rauchstein* Blätter für Gefängnisskunde XL. köt. 491. és köv. l.; *Herr* Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Allgemeiner Teil. IV. Band. 498—506. l.

nek indul vagy büntetendő cselekményeket követ el. A másik fő teendő pedig ezen leverő társadalmi tény előidéző okainak hatását lehetőleg csökkenteni.

Az orvosi és társadalmi tudományok uj ágainak (psychiatria, moralstatisztika, kriminológia, bünügyi aetiologia stb.) kifejlődésével, részben uj kutatási módszerek alkalmazásával felismerték, hogy ezeknek a megdöbbentő társadalmi bajoknak élettani, társadalmi és gazdasági tényezői; fizikai és erkölcsi okai vannak.

E bajok tényezőivel szemben *hatástalanok* a régi büntetési rendszernek eddig alkalmazott eszközei, különösen a rövid tartamu szabadságvesztés is. A régi rendszer *csődjét* különösen a fiatalkoruak kriminalitásának és visszaesésének folytonos növekedése bizonyitja. A haladás utján előljáró államok közül, főleg Északamerika törvényhozásai legelőször az 1899. jul. 1-én kelt törvénynyel *Chicago* [1]) ismerték fel és juttatták érvényre az utolsó évtizedben azt a tételt, hogy a fiatalkoruak bünügyeinek elbirálását el kell választani a felnőttekétől és büncselekményeikre más anyagi büntetőjogot és más eljárási szabályokat kell alkalmazni.

B) Az uj anyagi *büntetőjogi* tételeket hazánkban az 1908: XXXVI. t.-cz. 15—31. §§-ai megalkották; az uj *szervezeti és eljárási* külön törvény tervezete pedig már elkészült.

1910. jan. 1-étől fogva a fiatalkoruak bíróságainak hazánkban is módjában lesz, hogy az eléjük kerülő 12—18 éves *terheltekneк* különböző csoportjaival szemben a megfelelő osztályozás és individualisatio elve szerint különböző intézkedéseket tegyenek.

Különösen a *degeneráltak és anormalisok nem* a fogházba valók, hanem gyógypedagógiai kezelés utján gyógyitandók. *A nem betegekkel* szemben pedig egészen háttérbe szorul a megtorlás és annak helyét vezető gondoskodás, *a nevelés*, irányitás és becsületes, állandó *munkára szoktatás* foglalja el mindaddig, mig egyáltalában remény van arra, hogy azoknak valami sikere lehet.

Figyelembe véve a fiatalkorunak egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokát, életviszonyait és az eset összes többi körülményeit (Bn. 18. §.), a biróság majd dorgálást (Bn. 19. §.) majd próbára bocsátást (Bn. 21—23. §.) fog alkalmazni; majd javitó nevelést (Bn. 24—25. §.) rendel el és csak ha szigorubb in-

[1]) A részletekről l. *Balogh Jenő* czikkét „A fiatalkoruak birósági az Egyesült-Államokban", Jogtud. Közl. 1905. évf. 416—418.; 427—428. l. és a fennebb id. irodalmat.

tézkedésre van szükség, szab ki fogházat vagy államfogházat (Bn. 26. §.).

A célt azonban nem lehetne elérni azáltal, ha a fiatalkoru büntettes ellen a büntető eljárást egyszerüen *megszüntetik* és azután őt szabadjára hagyják; ő pedig *visszatér* ugyanazon kolduló, csavargó, munkátalan, iszákos vagy más bűnös környezetbe, melyben az általa elkövetett bűncselekmény előtt élt.

A mentés munkája csak akkor lesz sikeres, ha a fiatalkoruak biráját az egyéni elbánás eszközeinek megválasztásában támogatja a mellette munkálkodó pártfogó tisztviselők és a patronage tennivalóit végző hölgyeknek és férfiaknak törzskara. Ezek vizsgálják a környezetet, melyben a fiatalkoru élt, életviszonyait, melyek sokszor romlását okozták, magatartását a próbára bocsátás vagy a javító nevelésből kihelyezés tartama alatt és tanácsukkal, irányitásukkal, szükség esetén a biró ujabb értesitésével vezetik rá a fiatalkorut a becsületes munka utjára.

2. *A fiatalkoruak bíróságainak szervezete Magyarországon.*

Hazánkban a fiatalkoruak bíróságait a m. kir. igazságügyminiszternek 1908. aug. 17-én 20.003/1908. I. M. sz. a. a fiatalkoru terheltek bünügyeinek ellátása tárgyában kiadott rendelete, szervezte. Ennek főbb szabályai a következők:

a) *A fiatalkoruak birája a járásbiróságnál.*

A budapesti kir. büntetőjárásbiróságnál és mindazoknál a kir. járásbiróságoknál, amelyeknél a bűnügyeket állandóan két vagy több biró látja el, azoknak a bűnügyeknek elintézését, amelyekben az eljárás megindításakor a terhelt életének tizennyolczadik évét még be nem töltötte (fiatalkoru terhelt), állandóan erre a czélra kijelölt biróra kell bizni.

A fiatalkoru terheltek birájául a kir. járásbiróságnak erre a czélra személyes tulajdonságainál fogva legalkalmasabb biráját a kir. járásbiróság vezetője jelöli ki. A fiatalkoru terheltek birájául a kir. járásbiróság vezetője önmagát is kijelölheti. Ha az összes fiatalkoru terheltek bűnügyeit egy biró ellátni nem képes, a fiatalkoru terheltek birájául a szükségnek megfelelő számban két vagy több biró is kijelölhető. A kijelölést a kir. törvényszéknek és a kir. itélőtáblának elnöke utján az igazságügyminiszternél be kell jelenteni (Id. rend. 1. §.).

b) *Fiatalkoruak vizsgálóbirája.*

A budapesti kir. büntetőtörvényszéknél és mindazoknál a kir. törvényszékeknél, amelyeknél a vizsgálatokat állandóan két vagy több vizsgálóbiró látja el, a fiatalkoru terheltek bűnügyeiben a vizsgálatot állandóan a kir. törvényszéknek az elnök által erre a czélra kijelölt egyik vizsgálóbirája teljesiti. Ha az összes fiatalkoru terheltek bűnügyeit egy vizsgálóbiró ellátni nem képes: a fiatalkoru terheltek vizsgálóbirájául a szükségnek megfelelő számban két vagy több biró is kijelölhető. A kijelölést a kir. itélőtábla elnöke utján az igazságügyminiszternél be kell jelenteni. (Id. rend. 2. §.).

c) *Fiatalkoruak bírósága a törvényszéknél.*

A budapesti kir. büntetőtörvényszéknél és mindazoknál a törvényszékeknél, amelyeknél állandóan két vagy több főtárgyalási tanács működik: a fiatalkoru terheltek bűnügyeiben a főtárgyalást állandóan a kir. törvényszéknek az elnök által erre a czélra kijelölt egyik tanácsa tartja meg. Ugyane tanács elé tartoznak a fiatalkoru terhelteknek a kir. járásbirósagtól felebbvitt bűnügyei is.

Ha ily külön tanács működése valamely kir. törvényszéken kivételképen nehézségbe ütköznék: a lehetőség szerint legalább az elnöknek kell állandónak lennie (Id. rend. 3. §.).

V. A közigazgatási hatóságok büntető biráskodása.

Az 1869. évi IV. t.-cz. 1. §-ának élén kijelentett nagy elvhez, hogy „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönittetik," — maga törvényhozásunk csakhamar hütlenné vált. Már eddig is nem kevesebb, mint ötvennyolcz későbbi törvényünk a bennük körülirt kihágások esetében a közigazgatási hatóságok hatáskörét állapitotta meg.

Minthogy pedig a különleges melléktörvények más és más, jóformán minden egyes esetben eltérő hatóságokat állapitottak meg első foku és felebbviteli forumok gyanánt: ennélfogva az annyira kivánatos egységesitést *„a közigazgatási eljárás egyszerüsitéséről"* szóló 1901 : XX. t.-cz. ideiglenes keresztülvitte.

A most idézett t.-cz. 13. §-a értelmében a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágási ügyekben a rendőri büntető biráskodást — addig, mig ez irányban külön törvény véglegesen nem rendelkezik — a következő hatóságok gyakorolják:

a) *A székes-főváros, továbbá Ujpest és Rákospalota községek kivételével az ország egész területén:*

a) *Rendszerint:*

I. Elsőfokon.

1. Kis- és nagyközségekben *a főszolgabiró*, illetőleg a szolgabiró;

2. rendezett tanácsu és törvényhatósági joggal felruházott városokban *a rendőrkapitány*, illetőleg helyettese, ezek akadályoztatása esetén a tanács által e részben megbizott tisztviselő.

II. Másodfokon.

1. Kis- és nagyközségekben és rendezett tanácsu városokban *az alispán;*

2. törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács.

III. Harmadfokon.

Az illető *miniszter* (belügyi, földmivelésügyi, honvédelmi, kereskedelemügyi miniszter).

b) *Községi biróságok.*

Az id. t.-cz. 14. §-a szerint *mezőrendőri és erdei kihágási ügyekben*, ha a kár, vagy az 1894:XII. t.-cz. 110. §-ában jelzett kárdij 40 korona értéket meg nem halad, a feljelentés *a községi birónál* is megtehető.

Cselédügyi kihágások esetén is megtehető a feljelentés oly *község birájánál*, melynek előljáróságát vagy biráját a vármegyei törvényhatóság a belügyminiszter jóváhagyása mellett a cseléd-ügyekben elsőfoku hatósági hatáskörrel ruházta fel.

Ily esetekben nagyközségekben a biró az előljáróság egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével, kisközségekben a biró az előljáróság két tagjával itél.

Ha a felek valamelyike a községi bíróság itéletében meg nem nyugszik, a főszolgabiró (szolgabiró) előtt az eljárás ujra kezdésének van helye.

Az erre vonatkozó kérelmet a községi bíróság itéletének kihirdetését vagy kézbesitését követő naptól számitott 15 napon belül a községi birónál kell előterjeszteni.

Ily ügyekben az alispán végérvényesen dönt.

b) *Budapest székesfővárosban* a következő hatóságok gyakorolják a rendőri büntető biráskodást:

Azokban a kihágási ügyekben, melyeknek elsőfoku elbirálása a fennálló törvények, rendeletek és szabályrendeletek szerint jelenleg a székesfővárosi m. kir. államrendőrség hatáskörébe tartozik, elsőfokon az illetékes *kerületi kapitányság vezetője*, ennek akadályoztatása esetén a belügyminiszter által megbizott *rendőrségi tisztviselő*, másodfokon *a főkapitány* vagy helyettese.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes többi kihágási ügyekben: elsőfokon *a kerületi előljáróság*, másodfokon *a tanács*.

Harmadfoku hatóság az illető *miniszter* (Id. t.-cz. 15. §.).

Ujpest és Rákospalota községekben a következő hatóságok gyakorolják a rendőri büntető biráskodást:

Azokban a kihágási ügyekben, melyeknek elsőfoku elbirálása a fennálló törvények, rendeletek és szabályrendeletek szerint jelenleg a székesfővárosi m. kir. államrendőrség hatáskörébe tartozik, elsőfokon az illetékes *kerületi kapitányság* vezetője, ennek akadályoztatása esetén a belügyminiszter által megbizott rendőrségi tisztviselő, másodfokon a *főkapitány* vagy helyettese.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes többi kihágási ügyekben: elsőfokon *a főszolgabiró*, illetőleg a szolgabiró, másodfokon az *alispán*.

Harmadfoku hatóság az illető *minister*.

VI. Egyéb különös bíróságok.

Nem a magyar király felségjogának kifolyása gyanánt, hanem a legfőbb hadur, illetőleg „Ő Felsége Ausztria császára és Magyarország apostoli királya nevében“ (1891. évi XXXI. t.-cz. 9. §.) gyakorolják a büntető biráskodást a *nem* állami és — *kivéve* a *honvéd* bíróságokat, — *nem magyar* királyi bíróságoknak két nagy csoportja, melyekről azonban, — minthogy hatáskörük a rendes állami bíróságokéval érintkezhetik, illetőleg összeütközésbe juthat, — futólag meg kell emlékeznem. Ezen *különös* bíróságoknak egyik faja: a *konzuli*, a másik: a *katonai* bíróságok.

1. *Consuli bíróságok.*[1])

1. *A consuli biráskodást* az osztrák- vagy a magyar honosok felett *első fokban a consuli hivatalok* gyakorolják Bulgáriában, Chinában, Egyptomban, (de itt csak részben, mert itt ható-

[1]) A consuli biráskodás a keleti államok *belföldi* bíróságainak rendezetlen és részrehajló itélkezése folytán fejlődött ki, részleteit tárgyalják: *Beach Lawrence* Études sur la juridiction consulaire (Lipcse 1880); *Martens Skerst* Das Konsularwesen und die Konsularjurisdiktion im Orient. (Berlin 1874); *Malfatti* Handb. des oesterr. ungarischen Konsularwesens (Wien 1879), pótkötet 1883.; *König* Handbuch des deutschen Konsularwesens (4. kiadás. Berlin, 1888). L. még *Csarada* A tételes nemzetközi jog rendszere (1901) 276—291, különösen 285. és köv. l.; *Liszt* Das Völkerrecht (4. kiad. Berlin, 1906) 135—144. l.

ságuk egy része *a vegyes nemzetközi bíróságokra* ruháztatott), Japánban, Koreában, Marokkóban, az ozmán birodalomban, Perzsiában, Romániában, Sziámban és Zanzibárban.

Ezeknek az *első foku* consuli bíróságoknak határozatait *másod fokban* és végérvényesen az 1891. évi XXXI. t.-cz.,[1]) illetőleg az osztrák-magyar monarchia másik államában 1891. aug. 30-áról kelt törvény alapján Konstantinápolyban felállitott *consuli főtörvényszék* vizsgálja felül, amely 1898. jan. 1-én kezdte meg működését. E főtörvényszék áll elnökből, a szükséges számu főbirákból és a segédszemélyzetből (L. a most id. t.-cz. 5—7. §-ait). A birák feletti fegyelmi jog gyakorlása a külügyminisztert illeti (Id. t.-cz. 8. §.).

Az elnöki állást *felváltva* magyar és osztrák honossal töltik be.

II. *E biráskodásnak időbeli tartama.* Az 1907:LVII. t.-cz. a consuli biráskodás szabályozásáról szóló 1891: XXXI. t.-cz. 1—18., 22. és 23. §-ainak hatályát, az 1908. évi január hó 1-ső napjától az 1909. évi deczember hó 31-ik napjáig meghosszabbitotta.

Az Egyiptomban lévő consuli hivatalok biráskodásának korlátozása t. i. e biráskodás egy részének az ott fennálló *vegyes bíróságokra* való átruházása, valamint a Tuniszban régebben gyakorolt consuli biráskodás megszünte[2]) tárgyában fennálló rendelkezések érvényben maradtak.

Az 1891 : XXXI. t.-cz. 6. §-ának rendelkezései az egyiptomi vegyes biráskodás körében alkalmazott magyar államhivatalnokokra, még pedig az 1907. évi törvény hatályba lépését megelőzően bármikor eltöltött egyiptomi vegyes biráskodási szolgálat tekintetében is, megfelelően kiterjesztettek.

A consuli biráskodás szabályozásáról szóló 1891:XXXI. t.-czikk rendelkezései, amelyeknek hatályát az 1907:LVII. t.-cz. 1. §-a meghosszabbitotta, az 1909. évi deczember hó 31-ik napját megelőző hatálylyal csak abban az esetben szüntethetők meg és csak annyiban változtathatók meg, ha az Ausztriában fennálló s ugyanezen tárgyról szóló törvényt szintén megszüntetik vagy

[1]) Az 1891. évi XXXI. t.-cz. hatályba léptetése s a consuli bíróságok szervezési és ügyviteli szabályainak megállapitása tárgyában a ministerium, illetőleg a külügyminiszter által kiadott végrehajtási rendeleteket l. Igazságügyi Közlöny 1897. évf. 297—326. l.

[2]) Tuniszban e biráskodás 1884-ben az ott felállitott franczia bíróságokra ruháztatott.

amennyiben rendelkezéseit hasonlókép megváltoztatják (Id. t.-cz. 3. szakasza).

2. *Katonai bíróságok.*

I. A hazánk területén *jelenleg* még hatályban levő szabályok szempontjából is érvényesül az a tétel,[1]) hogy a katonai büntető törvénykezés *nem* az állam igazságügyi felségjogának, hanem a katonai igazgatásnak, illetőleg az állam katonai joghatóságának egyik alkatrésze gyanánt jelentkezik. Ezt a *tényleges* állapotot bizonyitják a következők: 1. a katonai itélkezés a parancsnoklási joghoz füzött katonai igazgatási jog; ezért a „Gerichtsherr" megerősiti az itéletet stb.: 2. a katonai bíróságok felett felügyeletet nem az igazságügyi kormány, hanem a katonai miniszteriumok gyakorolják.

II. *A katonai bíróságokat nem* a magyar törvényhozás szabályozta, azonban azokat későbbi törvényeink (igy az 1889. évi VI. t.-cz. 68. §-ának utolsó előtti bekezdése, s a csendőrökre nézve az 1881. évi III. t.-cz. 8. §-a) kifejezetten elismerték. Szervezetüket első sorban a cs. és kir. közös hadsereg számára 1884-ben kibocsátott katonai büntető perrendtartás („Militär-Strafprocess-Ordnung") határozza meg, melynek vonatkozó §-aira az alábbiakban esetről-esetre hivatkozom.

A fegyveres erő (1889. évi VI. t.-cz. 2. §.) *alkatrészeinek* különbözőségénél s azon oknál fogva, hogy a *magyar kir. csendőrség* tagjai szintén a katonai bíróságok hatásköre alá tartoznak (1881. évi III. t.-cz. 8. §.), ezen bíróságoknak *kétféle szervezetét* kell ismertetnem. Az egyik a *magyar kir. honvédségre és csendőrségre* s az alább emlitett kivétellel a *népfelkelés* tagjaira; a másik *a fegyveres erőnek egyéb részeire* vonatkozik. Az előbbiek szervezetét a katonai bünperrendtartásnak a m. kir. honvédség és csendőrség számára 1885-ben kiadott magyar forditásán felül a honvéd hadbiróságok és a hadbirói tisztikar szervezete tárgyában 1876-ban kiadott szabályzat határozza meg.

III. *A cs. és kir. hadseregnél* továbbá a *hadi tengerészetnél*, valamint az osztrák-magyar monarchia másik államában a *Landwehrnél* (1885. évi ápr. 2-iki törvény 5—7. §.) és az *ausztriai* császári kir. csendőrségnél, végre a hadsereg vagy haditengerészet kiegészitésére alkalmazott *népfölkelőegyéneknél* (Népfelkelési utasitás 25. §.) a büntető biráskodást *három forum* végzi.

[1]) V. ö. *Rehm* fejtegetéseit a *Liszt*-féle Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft. XIX. köt. 416. és köv. l.

Az *első foku* biróságok közül *a)* állandók:

1. *A helyőrségi biróságok* („Garnisons-Gerichte".) Ezeket a cs. és kir. közös hadügyminiszterium állitja fel és *oszlatja fel.* Rendszerint minden katonai területi parancsnokság székhelyén, valamint nagyobb erődítvényekben és más fontosabb helyőrségi állomásokon, — elvileg mindazokon az állomásokon, melyekben egy-egy gyalogezred törzse állomásoz, — helyőrségi biróságot kell felállitani (Kat. bünt. p. 8. §.);

2. *a tengerészeti biróság* (das Marine-Gericht) a tengerészeti központi állomáson: Polában és a tengerészeti központi hatóság rendeletére esetleg más tengerészeti állomásokon is. (K. b. p. 9. §..);

3. *a testőrségi biróságok* (Garde-Gerichte) a cs. és kir. első arciere- és a m. kir. testőrségnél ezek tagjaira (K. b. p. 10. §.);

4. *a katonai akadémiai biróságok:* (Militär-Akademie-Gerichte.) Bécs-Ujhelyen és Bécsben a katonai, illetőleg müszaki katonai akadémiához tartozó egyének felett (K. b. p. 11. §.);

b) *mozgó biróságok* (Mobile Gerichte),

1. *a hadrakelt seregnél felállitandó biróságok* (die bei der Armee im Felde zur Aufstellung gelangenden Gerichte) mozgósitás esetén minden hadseregnél, minden önálló hadtestparancsnokságnál és csapathadosztálynál (K. b. p. 12. §.) és minden erősségnél (13. §.);

2. *a hajóraj-biróságok* (die Flaggen-Gerichte) minden hajóhad vagy hajóraj, esetleg egyes hajóosztályparancsnokságnál (K. b. p. 14. §. első bek.);

3. *hajóbiróságok* (die Schiffs-Gerichte) egy vagy több szolgálatba helyezett hajó részére távolabbi vidékekre való küldetés esetén (K. b. p. 14. §. 2—4. bek.).

Az első foku katonai biróságok állanak: *a)* a főnökből (katonai állomás vagy várparancsnok, nagy helyőrségeken a térparancsnok, Polában a kikötői tengernagy; egyebütt a seregtestek parancsnoka K. b. p. 25. §.); *b)* egy vagy több hadbiróból, *c)* a *társbirák,* birósági tanuk stbi gyanánt alkalmazottakból (24. §.).

Másod folyamodásu biróság a bécsi cs. és kir. *katonai főtörvényszék;* (das Militär Obergericht) (31. §.);

harmadik forum: a Bécsben székelő cs. és kir. *legfelsőbb katonai törvényszék* (Der Oberste Militär Gerichtshof) (35. §.).

A katonai főtörvényszék az elnökön kivül *nyolcz* hadbiróból, (K. b. p. 32. §.); a legfelsőbb katonai törvényszék az elnökön ki-

vül *hat* bíróból áll és pedig az utóbbiak közül *öt* hadbiró, *egy* pedig tényleges állományu *vezérőrnagy* (36. §.).

A másod és a harmad folyamodásu katonai biróságok biráskodási teendőikre nézve önállók és függetlenek; itéletüket bizonyos esetekben *kegyelem* utján enyhithetik is (K. b. prtás 30. és 34. §.); *az első foku biróságok azonban hivatalukat csak a birói felsőbbségi jogot gyakorló parancsnok („Gerichtsherr") megbizása folytán gyakorolhatják, s ennek folytán határozataik csak a parancsnok (Gerichtsherr) jóváhagyása által* (K. b. p. 38—40. §§.) *emelkednek jogerőre* (K. b. p. 6. §. utolsó előtti bekezdés).

Háboru idején az 1875. évi Rendeleti Közlöny 27. számában közzétett szabályzat 1. §-a értelmében a cs. és kir. hadsereg, valamint az önállóan müködő cs. és kir. hadtest *parancsnokát a büntető* hatalom kizárólagos joga illeti, s ugyanő az illetékes bíróság helyett *mást delegálhat.*

IV. *Magyar kir. honvéd- és honvédkerületi, mint csendőrbiróságok. A magyar kir. honvédségnél*, és csendőrségnél a büntetőbiráskodást békében *két*, háboruban *három* forum gyakorolja.

Első foku hatóság: a honvédkerületi parancsnokság székhelyén felállitott *honvédkerületi hadbiróság*, mely az illető honvédkerület székhelye és sorszáma szerint van megjelölve (p. m. kir. budapesti I. honvédkerületi biróság). Ezek a biróságok csendőrügyekben mint m. kir. honvédkerületi *csendőrhadbiróságok* járnak el és főnökük az illető honvéd- illetőleg csendőrkerület *parancsnoka*. Mozgósitás esetére a fennebbieken kivül minden hadosztálynál és szükség esetére a *népfölkelő gyalogdandároknál* is szerveztetnek ilyen elsőfoku, ugynevezett *mozgó biróságok*. Mindegyik első foku biróság áll: *a)* főnökből; *b)* egy vagy több beosztott hadbiróból; *c)* a birósági tanuk, jegyzőkönyvvezetők, tolmácsok és társbirák gyanánt meghivottakból (K. b. p. 24. §.).

Második és béke idején egyuttal *utolsó* forum: a Budapesten székelő magyar kir. *honvéd főtörvényszék*, melynek tagjai: egy tábornok-hadbiró elnöklete alatt egy irodaigazgató (tábornok-hadbiró), két rendes előadó, öt pótelőadó s a tanácsjegyző. A honvéd-főtörvényszék határozatait az elnökön *kivül nyolcz bíróból* álló tanácsban hozza. A tagok *törzshadbirák* s ha ezek nincsenek elegendő számban, fele részben *törzstisztek* lehetnek, kik azonban nem működnek előadók gyanánt.

Háboru idején harmadfoku biróság gyanánt a magyar kir.

honvéd legfelsőbb törvényszék szerveztetik, mely *hét* tagu tanácsban határoz.

Az első foku honvéd hadbiróságok *csak a birói felsőbbségi joggal felruházott parancsnok megbizása alapján* járhatnak el és itéletük csak *a parancsnok által* történt *megerősités folytán* emelkedik jogerőre; ellenben a *főtörvényszék* az elitélt felebbezése következtében vagy hivatalból felülvizsgálat gyanánt hozza határozatát, s kivéve azon eseteket, melyekben a megkegyelmezés határozottan Ő cs. és ap. kir. Felségének tartatott fenn, a honvéd főtörvényszék a megkegyelmezés jogát gyakorolja.[1])

VII. Büntető joghatóság; hatáskör; illetékesség[2])

A birói hatalom, az államhatalom leglényegesebb felségjogainak egyike. Magában foglalja különösen azt a jogot, hogy az államhatalom: 1. a vitás jogügyek elintézése, illetőleg büntető jogának a törvényes eljárás során, a törvényszabta módozatok mellett és a törvénynek megfelelően leendő érvényesitése végett bíróságokat állitson fel; s 2. a vitás jogigények érvényesitésének módját, illetőleg a bűnvádi eljárás lefolyását szabályozza. Ezt az igazságügyi felségjogot alkotmányos államokban és a helyes igazságszolgáltatás érdekében is, *az államfő nem gyakorolja személyesen*, hanem átruházza *annak gyakorlását* részben az igazságügyi igazgatás organumaira (igazságügyi kormány stbi), részben pedig a *bíróságokra*. Az alábbiakban ezt a jogot és annak gyakorlását csu-

[1]) **Irodalom:** *Pap Kálmán* A katonai büntető- és fegyelmi fenyitőjog kézikönyve, 2-ik kiadás (Budapest 1888), 106—115., 118—127. és 236—239. l.; *Gerő Gyula* Jogismeretek (Budapest 1898) 113—115 l.; *Pap Kálmán* Adatok a katonai büntető igazságszolgáltatás reformjához (1890); *U. o.* A katonai büntető igazságszolgáltatás más államokban (1890); *Gábor Gyula* Tanulmányok a katonai büntető jogból (1901); A franczia katonai igazságügyi reformokról l. *Revue pénitentiaire* XXVI. évf. 944. és XXVII. évf. 38. és köv. l.

[2]) **Irodalom:** *Pauler* id. m. II. 328—339.; *Fayer* id. m. 188—200.; *Lukács* id. m. 129—150.; *Finkey* 141—149.; Az egész fejezet hátralevő anyagának tartalmára nézve v. ö. *Hélie* Traité 1-ső kiadás VI. köt. 616—792. l.; *Ortolan-Desjardins* Éléments II. köt. II. könyv 2. czim „Compétence" 432—490. l.; *Normand* Droit crim. 686. és köv. l.; *Garraud* id. m. 583. l.; *Borsani* és *Casorati* kommentárja I. köt. 363—436. l.; *Pessina* Manuale 15—17.; 26—34.; *Saredo* I. köt. 194. és köv. l.; *Lucchini* Elementi di procedura penale 3-a ed (Firenze 1905) 209—219.; *Planek* Syst. Darstellung 61. és köv. l.; *Zachariae* Hb. 1 köt. 213. és köv. 353—408. l.; *Ullmann* a Holtzendorff-féle Hb. d. Str. pr. r. I. köt. 143—165.; *Geyer* Lb. 237. és 251. és köv. 362—395.; *Glaser* Hb. II. köt. 148. és köv. l.; *John* Kommentar I. 126—285.; *Stenglein* Str. pr. 67—79.; *Bennecke* Lb. 33—42. és 72—123. l.; *Rintelen* D. Str. pr. 34—41.; *Rulf* id. m. 28—49. és 53—60.; *Heinze* Strafprozessuale Erörterungen 77—86. és 118—123. l.; *Vargha Gyula* D. Str. pr. r. 2. kiad. 72—80.; *Ullmann* Lb. d. deutschen Str. pr. r. 76—90. és 180—201. l.; *Kries* id. m. 151—177. l.; *Bennecke-Beling* 80—104.; *Birkmeyer* 185—193.

pán a *büntető* igazságszolgáltatás szempontjából veszem szemügyre.

Büntető joghatóság[1]) (iurisdictio criminalis): az állam erre hivatott organumainak: a büntető bíróságoknak az a jogosultsága, hogy bizonyos egyénekkel szemben, akik a bíróság területén bizonyos faju bűncselekményt követtek el, vagy ha a bűncselekményt másutt követték is el, legalább a bíróság területén tartózkodnak, — eljárási cselekményeket végezhet, mind a bűnösség kérdésében, mind a bűnper során érvényesitett magánjogi igények felett határozatot hozhat és a hozott itéletnek végrehajtása iránt intézkedhetik. Ehhez képest a büntető joghatóság megjelölése alatt igen tág hatalomkört értünk. Nevezetesen a „büntető *joghatóság*" tartalmazza a jogot *az idézésre, az elővezetésre*, letartóztatásra, bizonyitásfelvételre, lefoglalásra, az itélethozásra s az itélet végrehajtására stbi.

Nyilvánvaló, hogy még a legkisebb államokban[2]) is a különböző faju büntetendő cselekmények, az elkövetés módjának különbözősége s más egyéb okok szükségessé teszik *különböző nemü büntető bíróságok* felállitását. Nagyobb államokban ezenfelül *a területi viszonyok is* mellőzhetetlenné teszik több, (hasonló és kü-

[1]) A „*iurisdictio*" fogalmának megfelelő megjelölés tudtommal még nincs általánosan elfogadva jogi münyelvünkben. Korábban a „*törvényhatóság*" szó széltében volt használva, de ezt ujabb törvényeink, p. az 1870. évi XLII., az 1876. évi XXXIII. és az 1886. évi XXI. t.-cz.-ek a megyei és a városi autonóm testületekre alkalmazták, melyek közül az előbbieket p. az 1848. évi XVI. t.-cz. még „*megyei hatóság*"-nak „megyei szerkezet"-nek, jogiróink egy része pedig helyhatóságnak nevez s nevezett volt. — Magát a „iurisdictio" fogalmát már *Werbőczy* tárgyalta „hármaskönyvéhez" irt előbeszéde 14. czimének 2. §-ában: „jurisdictio est potestas ex jure publico introducta, diciturque a „ditione", id est: potestate, et juris, quasi juris potestas". (A joghatóság közjogi hatalom és „hatalom" és „jog" szavaktól veszi nevét, mert mintegy a jog hatalma). — *Pauler* (Büntetőjogtan II. köt. 293. l.) a „büntető hatóság" megjelölést használja, s ugyanott 294—297. l. megemlékezik a iurisdictionak régi scholasticus felosztásairól (legfőbb, alárendelt, rendes, rendkivüli, közös és különös). L. még *Vuchetich* id. m. 334—342. l.; Pessina Manuele III. r. 15—25. és 35—40. l. A franczia irók a *compétence* szónak tulajdonitanak szerfelett tág értelmet, nevezetesen a birói hatalom gyakorlására vonatkozó s a törvényhozás, a doctrina és a birói gyakorlat által megállapitott elvek összfoglalatját jelzik e szóval. L. *Garsonnet* id. m. I. köt. 631. és köv. l.; *Garraud* Précis 523. s különösen 526—531. l.; *Hélié* Traite VI. köt. 616. és köv. l.; *Normand* id. m. 686. l. *Hasonló* felfogást találunk egyes olasz iróknál is, igy *Pessina* (Manuale III. rész 26. l.) „*competenza*" alatt érti a joghatóságot, a mennyiben abstract fogalomból concréttá alakult át, vagyis vonatkozásba hozva azt mindegyik ügygyel. — A német irodalomban használt „*Gerichtsbarkeit, Strafgerichtsbarkeit*" fogalmáról l. *Laband* D. Staatsrecht 2-ik kiadás (Freiburg 1890) II. köt. I. rész 335. és köv. l. s a fennebb 102. lapon a 2. jegyzetben idézett német nyelvü munkákat.

[2]) Gondoljunk azokra az antik és ujabbkori köztársaságokra, melyek csak egy-egy városból állanak.

lönböző hatáskörü) bíróság szervezését, a mi azután maga után vonja azt, hogy mindegyik bíróságnak *területkörét* kijelölik, vagyis *földrajzilag meghatározzák*, azt a területet, melyen az illető bíróság a joghatóságot gyakorolni fogja.

A különböző faju bíróságok szervezése és mindegyik bíróság földrajzi területének meghatározása feltétlen szükségessé teszi, hogy mindegyik concrét ügy *valamely concrét bírósághoz legyen utasitva*. Ez a büntető bíróságok *hatáskörére és illetékességére* vonatkozó törvényes rendelkezések feladata.

Ezek tárgyalásánál szorosan *el kell különitenem három fogalmat* és meg kell határoznom azoknak nemcsak törvénykezési nyelvszokásunkban, de még törvényeinkben is gyakran összevegyitett illetőleg felcserélve használt megjelöléseit.[1])

Az általános fogalom *a büntető joghatóság*, mely jelenti a büntető bíróságnak azt a jogát és kötelességét, hogy a vád és a védelem felett határozzon s ezáltal büntető hatalmat gyakoroljon, tehát magában foglalja mind a feladatkört, mind az ennek betöltésére szükséges hatalmi eszközöket. Ez a hatósági kör aztán *concretisálva háromféle vonatkozásba hozható: a) tárgyi (competentia ratione materiae)* vagyis a bíróságnak az a joga, hogy bizonyos faju, bizonyos nemü ügyekben (p. az esküdtbíróságok az öt évnél hosszabb tartamu, illetőleg életfogytig tartó szabadságvesztéssel vagy halállal büntetett bűntettek felett) határozzanak vagy pedig bizonyos faju eljárási cselekményeket végezhessenek, — teszem azt a vádtanács a vizsgálóbiró intézkedése ellen beadott panaszt vagy a vádirat ellen tett kifogást elbirálhassa. Ez a *tárgyi* competentia annyi mint: a *hatáskör*, a mely a bíróságok meghatározott fajának vagy valamelyik tanácsának azt a jogkört adja, hogy az ügyeknek bizonyos csoportjai felett vagy az eljárásnak bizonyos szakában más faju bíróságok kizárásával itélkezhetnek.

[1]) B.-P.-unkat *megelőző* bűnvádi eljárási törvényeink sem használják szabatosan és következetesen ezeket a különböző kifejezéseket. Sok félreértést okoz az „*illetőség*“ megjelölésnek használata, (l. már *Szlemenics* Fenyitő törvény 4-ik kiadás *Ökröss* Bálinttól 192. l.) mely ujabb törvényeinkben is többször előfordul. Igy az 1880. évi XXXVII. t.-cz. 39. §-ának utolsó bekezdése kivételes „*illetőséget*“ emlit, holott itt kétség nélkül *hatáskör* értendő. A *franczia* és az *olasz* irodalom a „compétence, competenza“ kifejezéseket használja általános műszóul s ezen az alapon viszi keresztül a „ratione materiae, personae et loci“-féle felosztást. L. *Garsonnet* id. h.; *Garraud* Précis id. h.; *Pessina* Manuale III. r. 26—34. l. A német irodalomban a „Gerichtsstand“ a „forum“ jelentésében, a hatáskör és az illetékesség megjelölése gyanánt pedig a „sachliche und örtliche Zuständigkeit, vagy „Z. im weiteren und im engeren Sinne“ van használva.

b) Helyi vagy *személyi vonatkozásban* a büntető joghatóság (competentia ratione loci vel personae) az állam területének valamelyik földrajzilag elhatárolt részére vagy bizonyos egyénekkel szemben *ugyanazon hatáskörü más bíróságok kizárásával* ad jogkört valamely *concrét* bíróságnak az itélkezésre.

c) Időbeli vonatkozásban a büntető joghatóság valamely bíróságot csak bizonyos meghatározott időre illeti.[1])

Eltekintve ettől a legutóbb érintett vonatkozástól, a mely csak kivételes esetekben bir jelentőséggel, — *két körülményt* kell vizsgálni annak eldöntésénél, hogy valamely *adott büntetendő cselekmény* miatt emelt vád alapján melyik *konkrét* bíróság legyen hivatva eljárni: *1. a bíróságoknak melyik csoportja* van *hatáskörrel* felruházva a *hasonló nemü* bünügyekben való itélkezésre? 2. *ugyanazon faju* bíróságok közül melyik concrét birósg *illetékes* abban az ügyben való eljárásra?

A *hatáskör* tehát a büntető bíróságok *bizonyos csoportjának* bizonyos *nemü bünügyekben való eljárásra* saját bírósági területén belül adott joghatóság. Az *illetékesség* valamely hatáskörrel felruházott bíróságnak ugyanaz a jogköre valamely *konkrét bünügyre* vagy valamely *meghatározott terheltre vonatkoztatva.* Ezeknél fogva a hatáskör az elbirálandó ügyeknek *különböző természetén,* az illetékesség ellenben az adott ügynek területi vagy személyi vonatkozásain alapul. A hatáskör különböző nemü, ellenben az illetékesség ugyanazon faju bíróságok között alkot elválasztó alapot.

VIII. A hatáskör és az illetékesség jelentősége, vonatkozásuk egymáshoz és a megállapitásukra szolgáló körülmények.

Nagy *gyakorlati* jelentőséggel biró *kérdés,* hogy a mennyiben valamely bíróságnál feljelentést tesznek vagy vádat emelnek, ez a bíróság *minő sorrendben* határozzon a büncselekmény minősitése és a hatáskör megállapitása kérdésében? A felelet csak az esetek kétféle minőségének szétválasztásával adható meg helyesen.

[1]) Pl. a rögtönbiróságot csak arra az időtartamra, a melyre a statáriális eljárás engedélyezve volt. *Időhöz kötött* joghatóságnak nagyérdekü példái az 1899 : XV. t.-cz., mely az országgyülési képviselő-választások érvényessége felett a képviselőházat megillető biráskodást a törvény 3. §-ában felsorolt esetekben *nyolcz év tartamára* a kir. Curiára ruházta át; továbbá az 1907:LVII. t.-cz., mely a konzuli biráskodás szabályozásáról szóló 1891 : XXXI. t.-cz. 1—18., 22. és 23. §-ainak hatályát 1908. jan.-tól 1909. decz. 31-éig meghosszabbitotta; végre az 1908 : XXXVII. t.-cz., mely az 1899 : XV. t.-cz. időhöz kötött rendelkezéseinek hatályát 1909. szept. 10-étől számitott tizenkét év tartamára meghosszabbitotta.

A mennyiben a vádló valamely *tüzetesen meghatározott* bűntett, vétség vagy kihágás miatt emel vádat és vádjában tüzetesen megjelöli azt a *jogforrást*, melynek a vád tárgyává tett cselekményre való alkalmazását kéri: akkor a bíróságnak első sorban azt kell vizsgálnia: vajjon az illető bűncselekményt a fennálló hatásköri szabályok az ő hatáskörébe utalják-e? Ellenben akkor, a midőn kétségen felül áll, hogy a vád tárgyává tett cselekmény egyáltalán nem tünteti fel bűncselekmény tényálladékának ismérveit (p. az adóst a büntető bíróságnál azért jelentenék fel, hogy a lejárat napján nem fizette meg tartozását): akkor bármelyik bíróság, melynél a feljelentést tették, — tehát *a legkisebb* hatáskörrel biró is, — elbirálhatja a feljelentést és határozhat annak érdemében, mert hisz' ha konkrét büntető jogszabály arra az esetre nem is található: akkor büntetendő cselekmény tényálladékának *jelenségei egyáltalában nem* forognak fenn, a feljelentett cselekményre nézve tehát egyik büntető bíróságnak sem lehet hatásköre.

a) A hatáskörnek és az illetékességnek *jelentőségét* vizsgálva, első tekintetre is szembetünik, hogy *a hatáskör a fontosabb* s mig az illetékességi okok meghatározásánál főleg a *czélszerüségi szempontok* döntők, addig a *hatáskört garancziális és alkotmányjogi szempontok alapján állapitják meg*, miből folyik, hogy a felek, — kiknek p. a B. P. 17. §-a *az illetékesség* meghatározása tekintetében *elektiv választási jogkört* enged, — közös megállapodással sem változtathatják meg a törvényben meghatározott hatásköri szabályokat, melyektől eltérésnek egyáltalán *nincs helye*, melyeknek a bíróság részéről való *tullépése* alaki *semmiségi ok* (B. P. 384. §. 4. pont), s még a jogerős határozattal szemben is alapot nyujt arra, hogy a koronaügyész a jogegység érdekében használt perorvoslattal (B. P. 441. §.) élhessen, s a kir. Curia hacsak abban az ügyben maga nem határozott, a hatáskör hiánya esetében az itélet megsemmisitésével az ügyet az illetékes hatósághoz utasithassa (B. P. 442. §. utolsó mondat).

Ezzel szemben az *illetékesség* meghatározása esetleg (B. P. 17. §.) a felek akaratától függ; s a felek élhetnek ugyan illetékességi kifogással — igy a terhelt az ellene beadott vádirat ellen (B. P. 257. §. második bek.), — azonban ennek használatát bizonyos irányokban törvényünk meg is szoritja (a 281. §. utolsó bekezdése értelmében a terhelt a közvetlen idézést rendelő végzés ellen nem tehet illetékességi kifogást), kifejezést adván ez által annak az álláspontnak, hogy a bünvádi eljárásnak előbbre haladott szaká-

ban, a midőn a büntető bíróság már hosszabb időn át foglalkozott valamely ügygyel, az eljárás gyors folytatásának s mielőbbi befejezésének érdeke a formalisticus illetékességi szempontoknak *elébe teendő.*

Szembetünő a fennebbiekből az is, hogy *az illetékesség megállapithatása feltételezi a hatáskör fenforgását,* vagyis „illetékes bíróság csak az lehet, mely az eljárás tárgyává tett bűncselekmény tekintetében hatáskörrel bir.[1])

b) A hatáskör szempontjából meg kell különböztetni: *a)* az eljárásnak különböző szakait; *b)* a különböző birósági fokozatokat. Igy az *esküdtbirósági* és a *törvényszéki* ügyeket és az *elsőfoku* elintézést véve szemügyre, az eljárásnak *előkészitő* szakában a hatáskör megoszlik a vizsgálóbiró, illetőleg a járásbirósságnak a vizsgálatot teljesitő birája és a vádtanács között; a *közbenső* eljárásban pedig a vádtanács (B. P. 262—267. §§.) és az illetékes törvényszék, illetőleg esküdtbiróság (B. P. 268. és 283. §§.) között; végre a főeljárás szakában *hat féle* hatáskört kell megkülönböztetni, ugy mint: 1. *a székes-fővárosban* a budapesti kir. büntető törvényszék mellett szervezett esküdtbirósságnak, a vidéken pedig a tiz vidéki *kir. itélőtábla székhelyén működő* esküdtbirósságnak *kivételes* hatáskörét (1897. évi XXXIV. t.-cz. 15. §. II. pont és részben 16. §. második bekezdés); 2. a *többi esküdtbiróságok,* Budapesten egyuttal a pestvidéki esküdtbiróság rendes hatáskörét (most id. t.-cz. 15. §. I. 1—18. pont); 3. a kir. *itélőtáblák székhelyén levő kir.* törvényszékeknek, — Budapesten a budapesti kir. büntető törvényszéknek — *kivételes,* illetőleg *kizárólagos* hatáskörét (É. L. T. 17. §. második és harmadik bek.); 4. a *többi* kir. törvényszéknek — Budapesten egyuttal a *pestvidéki* kir. törvényszéknek — rendes büntető hatáskörét (É. L. T. 16. §. első és harmadik bek. és 17. §. első bek.); 5. a kir. *járásbiróságok* (É. L. T. 18. §.); 6. és a közigazgatósági hatóságok (É. L. T. 19. §.) hatáskörét. Magától értendő, hogy a *szélesebb hatáskörrel* felruházott bíróság eljárhat a *kisebb* hatáskörü bíróság elé utalt büncselekmények eseteiben.

A hatáskörnek a különböző *birósági fokozatok* szempontjából való megoszlását l. a B. P. XX. fejezetének magyarázatánál.

c) A hatáskör megállapitására törvényünk a következő kö-

[1]) Ezt B.-P.-unknak 1895. évi min. javaslata 15. §-ának második bekezdése kifejezetten ki is mondta, de a képviselőház igazságügyi bizottsága (l. jelentés 18. l.), mint magától értetődőt törölte.

rülményeket vette alapul: 1. a *törvényben* megállapitott, illetőleg 2. az adott *esetben valószinüleg* kiszabandó *büntetés nagyságát;*[1]) 3. *az elkövetésnek* különleges módozatát, nevezetesen: a *nyomtatvány útján* való elkövetést; 4. a fiatalkoruak bíróságai (l. fennebb IV. alatt 92—95. l.), valamint 5. a *katonai* bíróságok hatáskörének megállapitásánál (l. a B. P. 30. §-ának magyarázatát) a *terheltnek személyi* viszonyait.

A felső bíróság tekintetében a hatáskör megállapitása első sorban azután irányul, hogy *melyik* bíróság járt *el első fokban?*

d) Illetékességi okok: azok a törvényben meghatározott körülmények, melyek alapul szolgálnak arra, hogy valamely meghatározott bíróság valamely konkrét ügyben büntető joghatóságot gyakoroljon. A B. P. értelmében büntető bíróságaink illetékességét *rendszerint* a következő körülmények egyike vagy másika irányitja: 1. az elkövetés helye, (16. §. első és negyedik bek., 17. §.) 2. a megelőzés (16. §. második és harmadik bek.) 3. a terhelt lakása vagy tartózkodása (17. §.) 4. az összefüggés, mely lehet: *a)* tárgyi (18. §.) vagy *b)* alanyi (19. §.); 5. a hatáskörnek kivételes kiterjesztése összefüggés alapján (22. §.); 6. a viszonvád (23. §.); 7. nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése, ha a bünvádi eljárás senki ellen sem inditható meg (Btk. 62. és B. P. 24. §.).

Rendkivüli birói illetékességi okok merülnek fel a következő esetekben: 1. büncselekmény elkövetése külföldön (25. §.); 2. a terheltnek kiadása külföldi hatóság által (26. §.); 3. külföldi hatóság által kikért terheltre nézve a kiadatási eljárásra (27. §.); és 4. a bíróküldés (29. §.) esetén.

IX. Mentesség rendes büntető bíróságaink hatásköre alól.

A jogegyenlőség nagy vivmányainak köszönhető a privilegizált társadalmi osztályok külön *kiváltságos* bíróságainak megszüntetése. Az állam joghatóságának ma már rendszerint mindazok alá vannak vetve, a kik az államhatalomnak általában; azonban államjogi, nemzetközi jogi és czélszerüségi okokból *egyesek*

[1]) Az előbbire különösen az esküdtbíróságok és a járásbíróságok rendes hatáskörének megvonása, az utóbbira az É. L. T. 18. §-a I. 9. pontjának esete (18. §. utolsó *előtti* bek.) nyujt példát. Az okozott kár nagysága (a mit a német birói szervezeti törvény 27. §-ának 4., 5., 6. és 7. pontjai lopás, sikkasztás, csalás és vagyonrongálás esetén alapul vettek) és az, hogy a vádat köz-, vagy magánvádló képviseli-e (német b. szerv. t. 27. §. 3. p.), törvényünk értelmében nem birnak befolyással a hatáskör megállapitására.

ez idő szerint *is ki vannak véve* a rendes büntető bíróságok hatásköre alól; valamint a büntető bíróságok *az államterületnek bizonyos részen* nem gyakorolhatnak joghatóságot.

1. *A birói hatáskör alól kivett egyének.*

Alkotmányjogi okokból nem itélkezhetnek a büntető bíróságok sem *az államfő*, sem *az uralkodóház tagjai* felett.

a) Az uralkodónak közjogi jogállásából; valamint az 1848. évi III. t.-cz. 1. §-ában is ujolag kifejezésre juttatott és megerősitett abból az alapelvből, hogy „Ő Felségének a királynak személye szent és sérthetetlen", — önként következik, hogy az állam büntető hatóságai, a mint semmi más államban sem tehetik, hazánkban sem gyakorolhatnak az államfővel szemben hatósági jogokat és nem alkalmazhatnak kényszereszközöket. *Ő Felsége a magyar király* személyében a bíróság elé sem idézhető; a jogi hatályu felelősségtől részben jogi, részben politikai okokból ment, tehát *büntetőjogilag is felelőtlen;* ellene a bünvádi eljárás semmiféle faja (pl. kihágási eljárás) sem inditható.

b) Az uralkodóháznak családi szabályai (Familienstatute), nem forrásai ugyan a magyar közjognak, s a *császári* és *királyi ház tagjainak* büntetőjogi mentességére nézve törvényeink nem is tartalmaznak tételes rendelkezést, mindamellett ez *a mentesség* különleges közjogi állásukból folyólag *gyakorlatilag mégis érvényesül.*[1])

Minthogy ugyanis a törvényszék és az esküdtbiróság előtt a vádlott jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem szabad (B. P. 302. és 337. §§.);

minthogy továbbá *az uralkodóház tagjait* terhelt gyanánt a bíróság elé idézni vagy elővezettetni *nem szabad*, s igy ügyükben főtárgyalást nem is lehetne tartani: ennélfogva kétségtelen, hogy vád esetén sem volnának elitélhetők.

Az uralkodóház tagjai tanuk gyanánt sem idézhetők meg, illetőleg hallgathatók ki az általános szabályok értelmében; különösen tanuzásra nem kényszerithetők.

A B. P. 201. §-ának 1. pontja és utolsó bekezdése szerint az uralkodóház többi tagjai az előkészitő eljárás folyamán lakásukon hallgatandók ki és pedig Budapesten a kir. Curia elnöke, a kir. táblák vidéki székhelyein a kir. tábla elnöke, a magyar állam egyéb területén pedig ama törvényszék elnöke által, melynek területéhez

[1]) *Ellenkező* nézetet fejt ki dr. *Jászi* Viktor jogakadémiai tanár székfoglaló ért.-e (a debreczeni jogakadémia 1902—3. évi évkönyvében).

tartozó helyen az uralkodóháznak kihallgatandó tagja lakik vagy tartózkodik; a főtárgyaláson pedig vallomásuk felolvasható. (315. §.).

c) A m. kir. kormány tagjai olyan tett vagy rendelet miatt, „mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztositékait, a fennálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot vagy a tulajdon szentségét sérti, s általuk hivatalos minőségükben követtetik el, vagy illetőleg adatik ki; *b)* a kezeikre bizott pénz, s egyéb értékek elsikkasztásáért, vagy törvényellenes alkalmazásáért; *c)* a törvények végrehajtásában, vagy a közcsend és bátorság fentartásában elkövetett mulasztásokért, amennyiben ezek a törvény által rendelkezésükre bizott végrehajtási eszközökkel elháríthatók voltak," (1848 : III. t.-cz. 32. és 34. §-ai) nem a rendes birói hatáskör, hanem a független magyar felelős miniszterium alakitásáról szóló 1848. évi III. t.-cz. 32—35. §-aiban megállapitott szabályok hatálya alatt állanak. Ellenben a *nem* hivatalos minőségben elkövetett, illetőleg az 1848. évi III. t.-cz. 32. §-ában fel *nem* sorolt más büntetendő cselekmények miatt a m. kir. kormány tagjai is a rendes büntető birróságok hatásköre alá tartoznak.

A B. P. 204. §-ának 2. bekezdése csak azt emeli ki, hogy a közszolgálatban levő vagy abból kilépett miniszterre, horvát bánra vagy a legfőbb államszámszékek elnökeire nézve a király adja a fölmentést a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelessége alól.

d) Nem tartoznak a rendes birróságok hatásköre alá a területenkivüliség, illetőleg a konzuli személyes mentesség kiváltságát élvező egyének sem.

A) *A területenkivüliség*[1]) *kiváltságát élvező egyének:*

1. *Külföldi uralkodók és államfők*, velük együtt utazó *családtagjaik és kiséretök*, valamint kiséretük családtagjai.

2. *A külföldi államoknak diplomatiai képviselői* azon országban, melynek uralkodójához, illetőleg külügyi kormányához megbizó levelük szól és feltéve, hogy nem hazai állampolgárok.

[1]) A részletekre nézve l. bővebben *Csarada* János Nemzetközi jog 189—192., 222—249.; Dr. *Asztalos Jenő* A területenkivüliség (1904) és az ennek 39. és köv. l. id. munkák; Dr. *Áldássy József* A követek területenkivülisége (1896). Az óriási külföldi irodalomból *Miruss* Das europäische Gesandschaftsrecht I. (Leipzig 1847) 423—467.; *Heyking* L'exterritorialité; *Bar* Lb. des internationalen Privat- und Strafrechts (Stuttgart, 1892) 340—351. l.; *Beling* Die strafrechtliche Bedeutung der Exterritorialität (1906); *Bluntschli* Völkerrecht III. kiad. (1878) 140—149. l.; *Kries* 85. és köv. l.; *Liszt* Völkerrecht 4. kiad. (Berlin 1906) 124—130.

3. A diplomatiai képviselőknek velük közös háztartásban élő családtagjai, beleértve az oldalrokonokat is.

4. A diplomatiai képviselet tagjai;

5. annak hivatalnoki személyzete és ezeknek velük közös háztartásban élő családtagjai.

6. A diplomatiai képviselőknek házi személyzete, magánalkalmazottjai, szolgaszemélyzete; mindazáltal ez utóbbiak csak akkor, ha annak az államnak honosai, amely a diplomatiai képviselőt küldötte, ellenkező esetben a terület szerinti hatáskörrel felruházott biróságok hatásköre alá tartoznak.

A diplomatiai képviselő oldalrokonainak, valamint a követségi hivatalnokoknak házi- és szolgaszemélyzetét a területenkivüliség *nem* illeti meg.

B) *A területenkivüliség tartama.*

A külföldi uralkodókat és államfőket a területenkivüliségből folyó kiváltságok az országba való belépésüktől kezdve távozásukig, illetőleg azon időpontig illetik meg, a meddig lemondás vagy állásuk elvesztése folytán e kiváltság meg nem szünik.

A diplomatiai képviselők a területenkivüliség kiváltságát az állam területére való lépésüktől mindaddig élvezik, mig küldetésük megszüntével az országot el nem hagyják.

C) *A területenkivüliség tartalma.*

A kiváltságban foglalt egyes jogok a következők:

A területenkivüliséget élvező egyén nincs alávetve a belföldi biróságok joghatóságának s azok vele szemben nem tehetnek semmi olyan intézkedést, mely őt hivatása gyakorlásában akadályozhatná, különösen őt tanunak nem idézhetik (B. P. 200. §.) és nála házkutatást, személymotozást vagy lefoglalást nem foganatosithatnak, ellene semmi eljárást nem indithatnak és nem folytathatnak.

A mennyiben ily intézkedésnek szüksége merülne fel, az esetről a rendőri vagy igazságügyi hatóságnak a bünvádi eljárás megindítása előtt, vagy ha ez már meg volt inditva, ennek felfüggesztése mellett az igazságügyi miniszterhez kell jelentést tenni (B. P. 31. §.). Az igazságügyi kormány feladata lesz egyrészt a külügyminiszterium utján arról meggyőződést szerezni, vajjon az illető csakugyan élvezi-e a területenkivüliség kiváltságát, másrészről ennek tartalma és az eset körülményei szerint megadni a kir. ügyészségnek a további eljárásra nézve a szükséges utasitást. Mindamellett a 31. §. szabálya nem zárja ki, hogy oly esetben

midőn a területenkivüliséget élvező egyénnek tanu gyanánt való kihallgatása, vagy lakásán területenkivüliséget nem élvező egyén által elkövetett büncselekmény alapján házkutatás stb. foganatositása válnék halaszthatlanul szükségessé, a belföldi hatóság esetleg átiratban felkérhesse a területenkivüliséget élvező egyént bizonyos felvilágositások adására vagy más eljárási cselekmény teljesithetésének megengedésére. Ha az eljárás oly egyén ellen folyik, akit területenkivüliség kedvezménye illet, annak folytatását az igazságügyminiszter döntéséig fel kell függeszteni (265. §. 2. pont).

D) *A consulsági személyzethez tartozó egyének.*

A consulsági személyzethez tartoznak: *a)* a főconsul, *b)* a consul, *c)* az alconsul, *d)* a consuli ügynök, *e)* a consulsági hivatalnokok, u. m. kanczellár, titkár, consuli növendék vagy gyakornok, pénztáros, irodaigazgató, tolmács, irodatiszt, irnok, hivatalszolga.

A consulokat két főcsoportba szokták osztani: vannak *valóságos* consulok, akik valódi közhivatalnokok és *választott vagy tiszteletbeli* consulok, akik rendszerint az illető állam alattvalói közül szoktak kineveztetni.

Ha a diplomatiai személyzetnek egyik tagját (pl. követségi titkárt vagy tanácsost) consuli szolgálatra rendelik ki, őt ez utóbbi minőségben (pl. mint főconsult is) *a területenkivüliség kiváltsága* illeti meg.

E) *A consulsági személyzet személyes mentességének forrásai.*

A consulsági személyzet tagjai nem élveznek területenkivüliséget, hanem azt a személyes mentességet, amelyet egyes államokkal kötött consuli egyezmények, ezek hiányában a nemzetközi jog más szabályai részükre nyujtanak.

F) *E személyes mentesség tartama és terjedelme.*

E személyes mentesség tartamát és terjedelmét az emlitett nemzetközi szerződések különbözően állapitják meg, ennélfogva azt csak minden egyes szerződés idevágó intézkedéseinek tüzetes felvételével lehetne szabatosan meghatározni. Általánosságban *nem terjed ki a mentesség* oly cselekményekre, melyek a magyar állam törvényei szerint büntetteknek tekintendők.

A mentességnek legfontosabb része, hogy a belföldi hatósá-

[1]) Az A) alatti 1. jegyzetében (110. l.) idézetteken felül l. még *Mariens* Das Konsularwesen überstezt von *Skerst* (Berlin 1874); *Miruss* id. m. I. r. 480—522.; *Csarada* id. m. 259. és köv.; *Liszt* Völkerrecht 130—144.

gok a consulsági személyzethez tartozó egyént nem tartóztathatják le.

Ha az illető a kinevező állam alattvalója, rendszerint nem köteles a belföldi hatóságok előtt tanuzás végett megjelenni, hanem lakásán hallgatandó ki vagy tőle irásbeli nyilatkozatot kell kérni. Ez utóbbi szabály alól azonban kivételek vannak (l. pl. az 1871. évi XXXVI. t.-cz.-ben foglalt egyezmény 3. czikkét).

A consuli mentesség *kizárólag a consuli személyzet tagjaira terjed ki*, családtagjait, kiséretének, házi- vagy szolgaszemélyzetének tagjait nem illeti meg.

A B. P. 31. §-a és 265. §-ának 2. pontja értelmében, ha a terhelt a consuli személyes mentesség kedvezményét élvezi, vagy e tárgyban kétség merül fel, a további intézkedéseket mindenesetre fel kell függeszteni és az igazságügyminiszter döntését kell kikérni. E nagyon tág keretü rendelkezés folytán a belföldi hatóságok még azon esetekben sem járhatnak el, melyekben a consuli egyezmény szövege értelmében magukat valamely intézkedésre vélnék jogositottaknak.

e) A fegyveres erő és a csendőrség tagjai.

A) Az állam büntető hatóságai több rendbeli, különleges ok összehatása következtében nem gyakorolhatnak joghatóságot a *hadseregnek, a hadi tengerészetnek, a honvédségnek, a népfelkelésnek és a m. kir. csendőrségnek* tényleges szolgálatban álló tagjai felett, ha a terhelt a vád tárgyává tett bűncselekményt a *tényleges katonai szolgálat tartama alatt*, szabadságolt egyén pedig a behivó parancs kézbesitése vagy kifüggesztése *után* követte el és e bűncselekmény miatt ellene a büntető eljárás a *tényleges katonai* (csendőrségi) *szolgálat alatt megindittatott.*

Ellenben a rendőrségnek és a m. kir. pénzügyőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai *a rendes* büntető birróságok *hatásköre alá* tartoznak.

B) *A fegyveres erő és a csendőrség tagjainak külön jogforrásai a következők:*

a) *A cs. és kir. katonai birróságok szervezetét meghatározzák:*

1. *a cs. és kir. közös hadsereg, valamint a haditengerészet birróságaira nézve* az 1881. febr. 28-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján *1881.* márcz. 17-én *1139.* eln. sz. a. kibocsátott hadügyminiszteri rendeletben foglalt szabályok a hadsereg és hadi tengerészet birróságainak szervezetéről;

2. *a m. kir. honvédség tekintetében* a m. kir. honvédelmi miniszternek *1894. nov. 1-jéről 6024.*/eln. sz. a. kelt rendelete.

b) *A katonai büntető perjogra nézve*

az Ő cs. és ap. kir. Felségének 1884. ápr. 13-án kelt legf. elhatározása alapján a cs. és kir. közös hadügyminiszterium által 1884. jun. 12-én 1630/eln. sz. a. kibocsátott „katonai bünperrendtartás" (Militär-Strafprozess-Ordnung).

Ennek magyar kiadását *a m. kir. honvédség* bíróságaival Ő Felségének *1884.* jul. 6-áról kelt legf. elhatározása alapján az 1884. jul. 12-éről 1063/VI. eln. sz. a. kelt m. kir. honvédelmi miniszteri rendelet közölte.

Ez a jogforrás *nem* törvény, hanem a hatályban volt jogforrásoknak (nevezetesen az 1768. évi „peinliche Halsgerichtsordnung"-ban és ezt módosító és kiegészítő rendeletekben foglalt szabályoknak) hivatalos összeállítása és kiegészítése. Hatályát *későbbi magyar törvények* (1889. évi VI. t.-cz. 62. §.) általános körülírással („katonai büntető és fegyelmi jogszabályok") *elismerték.*

C) A fennebbiekkel szemben büntető perjogunk forrásainak hatálya kiterjed a fegyveres erőnek és a csendőrségnek tagjaira:

1. ha a nevezettek által elkövetett büncselekmény nem tartozik a katonai bíróságok hatásköre alá, és pedig ez esetben *minden irányban;*

2. ha a katonai egyének nem mint terheltek, hanem mint sértettek, tanuk, esetleg szakértők jelennek meg a polgári büntető bíróság előtt.

Mindkét irányban a B. P. a fegyveres erőnek, valamint a m. kir. csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjaira nézve számos különleges rendelkezést tartalmaz (L. ezeket az illető §-oknál).

f) Az országgyülés, valamint a közösügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjai.

Az országgyülésnek, valamint a közösügyek tárgyalására kiküldött bizottságnak tagjait közjogunk értelmében mentelmi jog illeti meg.

Ezt a mentelmi jogot B. P.-unk nem érinti (32. §.), miből folyólag e mentelmi jognak közjogi forrásai az emlitett egyénekre nézve a bünvádi eljárás lefolytatása tekintetében különleges szabályokat vonnak maguk után mindaddig, mig mentelmi joguk fel nem függesztetett.

Egyebekben azonban büntető bíróságaink hatásköre az országgyülés és a delegátió tagjaira minden irányban kiterjed.

E szerint a mentelmi jog csak akkor mentesit a büntető bíróságok joghatósága alól, ha azt fel *nem* függesztik.

X. A büntető bíróságok joghatósága alól kivett területek.

Nem gyakorolhatják a büntető bíróságok a iurisdictiójukban foglalt hatósági jogkört, a rendőri hatóságok pedig a nyomozó hatáskört (házkutatás, lefoglalás stb.) a királyi udvari épületekben, a királyi ház tagjainak lakásán s a területenkivüliség jogát élvezők közhivatali helyiségeiben és magánlakásán.

Ellenben a katonai vagy a katonaság által használt épületekben, — a mint az 1881. évi XXI. t.-cz. 24. és 25. §-aiból, valamint az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 22. §-ából is kitünik, — nincs kizárva a büntető bíróságok és a rendőri hatóságok és közegek joghatósági teendőinek végzése, hanem az csupán némely feltételekhez, — igy az épület parancsnokának értesitéséhez s az általa kirendelt katonai egyén jelenlétéhez, — van kötve.

2. A büntető bíróságok hatásköre.

(Irta: E. I. K. dr.)

14. §.

A büntető bíróságok hatáskörét külön törvény határozza meg.

M. i. I. A helyes birói szervezeti politika követeli azt, hogy az eljárás és határozathozás, a bűncselekmények sulyosság és minőség szerinti különbözőségéhez képest, különböző szervezetü birói hatóságokhoz legyen utasitva. Ama kérdés megoldása tehát, hogy a büntető törvényekben meghatározott bűncselekmények közül általában melyek tartozzanak a törvényszék, melyek a járásbiróság és melyek a birói jogkörrel felruházott közigazgatási hatóság eljárása alá, a rendszer szempontjából nem tartozik szorosan a bűnvádi perrendtartás keretébe. Az opportunitás okai sem igénylik, hogy a jelen törvény e kérdés szabályozására is kiterjeszkedjék, mert az életbeléptető törvénybe nagyon beleillenek a szükséges szervezeti rendelkezések is.

A kérdés ily állásában a jelen törvény szorosan a bűnvádi perrendtartás körébe tartozó birói illetékesség kérdésére szoritkozik és 14. §-ában kifejezetten külön törvény részére tartja fenn a büntető bíróságok hatáskörének meghatározását (l. 114. l.).

II. Minthogy azonban a törvénynek ez irányban elfoglalt álláspontja és különösen az *esküdtbíróságok hatásköréről* szóló intézkedések mellőzése a szakkörökben ellentmondásra talált, szükségesnek mutatkozik reá mutatni arra, hogy *a külföldi törvényhozásoknak nagyobb része* hasonló felfogást emel érvényre.

Az esküdtbíróságok hatáskörét az osztrák-magyar monarchia másik államában a bűnvádi perrendtartás hatályba léptetése tárgyában *1873. évi május hó 23-áról kelt törvénynek VI. czikke, mig Németországban a szervezeti törvény-*

nek 80. §-a állapitja meg; az *olasz* „corte d'assise" hatáskörét pedig az 1889. évi deczember hó 1-éről kelt „regio decreto"-nak 28. czikke szabályozza.

Ezek a tények eléggé bizonyitják teljes tévességét annak a felfogásnak, mintha a büntetőbirói hatáskört minden esetre a bünvádi eljárásról szóló törvényben kellene megállapitani, s ennek szabályozása nélkül a perrendtartás hézagos volna.

Egyébként törvényünk a legnagyobb részt ugy is a jelenlegi birói és ügyészi szervezetet vette rendszerének alapjául.

A büntettek és vétségek felett itélő birőságok *hatáskörét* továbbra is akként tartjuk megállapitandónak, hogy — elekintve az esküdtbiróság hatáskörébe utalt bűnügyektől, melyekre nézve a 381. §. a felebbezést kizárja, — a többi büntettek és a vétségek eseteiben első fokon *a járásbiróságok és a törvényszékek*, másodfokon *a törvényszékek és a kir. itélőtáblák*, harmadfokon a *kir. Curia* járnának el. (36—37. l.)

3. A hatáskör és illetékesség megállapitása.

(Irta: E. I. K. dr.)

15. §.

Hatáskörét és illetékességét a biróság hivatalból vizsgálja.

M. i. Az illetékesség fogalmi köre mindig feltételezi a törvényes hatáskört, mert a biróság a bűncselekmények bizonyos csoportjára vonatkozó általános büntető hatósági jogositvány nélkül, e categoriához tartozó concrét ügyben sem járhat el. A birói illetékesség tehát a birói hatalom gyakorlásának valamely concrét ügyre vonatkozó törvényes jogositványát jelentvén, egyrészről kötelezi a birőságot arra, hogy az ügyben eljárjon, másrészről kötelezi a terheltet, hogy ez magát a biróság hatalmának alávesse és egyuttal jogot ad neki arra, hogy őt amaz ügy miatt más biróság felelősségre ne vonhassa. A büntető birói illetékesség tehát szorosan közjogi alapban gyökerezvén, magánszerződések tárgyává nem tehető.

Ezért szabja a 15. §. a biróság elé amaz elutasithatatlan kötelességet, hogy mielőtt valamely ügyben eljár, illetékességét *hivatalból vizsgálja.*

A hatáskör az illetékességnek nélkülözhetetlen feltétele lévén, *első sorban* mindenesetre azt kell vizsgálnia a birőságnak, hogy az egyes bűncselekmény, vagy az összefüggésben levő több bűncselekmény *hatásköréhez tartozik-e.*

Jegyzetek. 1. Az elsőfoku büntetőbiróságok hatáskörét az 1897. évi XXXIV. t.-cz. (Bpélt) 15—19. §-ai szabályozzák. E büntetőbiróságok közé tartozik a közigazgatási hatóság, mint rendőri büntetőbiróság is (Bpéllt 19. §.), a melynek eljárására azonban a Bp. rendelkezései nem terjednek ki.

2. A felsőfoku büntetőbiróságok hatáskörét a törvényszéki és esküdtbirósági ügyeket illetőleg a Bp. XX. fejezete, — a járásbirósági ügyeket illetőleg a Bp. XXIX. fejezetének megfelelő rendelkezései s a Bp. 426. §-át módositó 1907. XVIII. t.-cz. 2. §-a szabályozzák.

Másodsorban a bíróságnak meg kell vizsgálni *illetékességét*, azaz: hogy az eljárásra és itélethozásra a többi egyenrangu bíróság között ő van-e hivatva eljárni, vagy más bíróság (114—115. l.).

1. A büntető bíróságok hatáskörét és illetékességét a bűnvádi perrendtartásban először a 15. §. teszi közös intézkedés tárgyává.

2. A 15. §. a hatáskör és illetékesség tekintetében egyenlő érvényü szabályként kimondja, hogy azt a bíróság hivatalból vizsgálja. Ez általánosságban, a fennebbi indokolásban (M. i.) kifejtett okokból áll is. Tekintve azonban a törvény részletes intézkedéseit, s a hatáskörét tullépő, másfelől pedig az illetéktelen bíróság eljárásának törvényes következményeit: mégis lényeges különbség van a hatáskör és az illetékesség vizsgálata és megállapitása között Az alábbiakban tehát külön fejtjük ki a hatáskör, s külön az illetékesség vizsgálatára, s az ennek folytán tett birói intézkedések jogi hatályára vonatkozó törvényes rendelkezéseket.

3. Hogy a bíróság hatáskörét hivatalból vizsgálja és állapitja meg: ennek jelentősége az, hogy az eljárás kezdetétől annak befejezéséig mindegyik bíróság vizsgálni köteles, vajjon a kérdéses ügy hatásköréhez tartozik-e vagy nem, — s a mennyiben az eljárás bármelyik stádiumában az tünnék ki, hogy az ügy nem tartozik ama bíróság hatásköréhez, a mely abban eljárt: ez mindenkor az eljárás megsemmisitését vonja maga után. A birói hatáskör hiánya tehát a felfolyamodások elintézésénél is hivatalból veendő figyelembe (379. §. utolsó bekezdés). Továbbá kimondja a törvény, hogy alaki semmiségi ok az, ha az itélőbíróság hatáskörét tullépte, vagy hatásköréhez tartozó ügyet ahhoz nem tartozónak mondott ki (384. §. 4. pont). Ebből kifolyólag a kir. Tábla a hozzá felebbezett ügyekben hatáskörének hiányát mondja ki, ha az ügy felülvizsgálatára nincs hatásköre (400. §. 1. pont és 401. §.); a kir. Curia pedig hatáskör hiánya esetében még a jogegység érdekében használt perorvoslat alapján, tehát az eljárás befejezése után is megsemmisiti az itéletet és az ügyet az illetékes hatósághoz utasitja (442. §.). A törvényszék, mint felebbviteli bíróság, szintén megsemmisiti az itéletet, ha a járásbíróság oly bűncselekmény esetében itélt, a mely hatáskörét meghaladja; ha azonban saját hatásköre megengedi, a tényállást pedig felderitettnek látja, s a vád vagy a védelem uj előkészitése nem szükséges: a vád alá helyező eljárás mellőzésével elsőfoku itéletet hozhat (554. §.).

4. A hatáskör megállapitása különös fontosságot nyer a *nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés esetei-*

ben (Él. t. 16. §.). Ez esetek ugyanis részben a törvényszék, részben az esküdtbiróság hatásköréhez tartozván: a határvonal megvonása sok vitás kérdést hozhat felszinre, a melynek miként való eldöntésétől függ az, hogy a törvényszék vagy az esküdtbiróság itéljen-e az ügyben. Az elkülönitő határvonalat az Él. t. 16. §-ának magyarázatánál (l. e munka III. kötetét) vonjuk meg. Itt az a kérdés merül fel, hogy az eljárás melyik stádiumában történjék meg a döntés.

Nyomtatvány utján elkövetett bűntettek és vétségek eseteiben az 565. §. szerint vizsgálatnak kell megelőzni a főtárgyalást, a vizsgálatot pedig bármely törvényszék vizsgálóbirája teljesitheti, ha egyébként az 562. §. értelmében illetékes. Az eljárás tehát a vizsgálóbiróhoz benyujtandó feljelentéssel, illetőleg inditványnyal kezdődik, a melyet más-más törvényszék vizsgálóbirájánál fog a vádló benyujtani a szerint, a mint a törvényszék vagy az esküdtbiróság hatásköréhez tartozónak véli az ügyet. Minthogy az 565. §. szerint bármelyik törvényszék vizsgálóbirája elrendelheti a vizsgálatot: az illető vizsgálóbiró, kihez a feljelentés tétetett, rendszerint meg is teszi ezt, tekintet nélkül arra, hogy a törvényszék vagy az esküdtbiróság hatásköréhez tartozik-e az ügy. Már pedig ez a vizsgálat stádiumában is különbséget tehet; mert ha az eset az Él. t. 16. §-a szerint törvényszéki elbirálás alá tartozik: ugy illetékes lehet bármelyik törvényszék, — ha azonban az esküdtbiróság van hivatva itélni: ugy csak a kir. Tábla székhelyén levő sajtóbiróság járhat el (Él. t. 15. §. ut. bek.). Feltéve tehát, hogy oly esetben, melyet a terhelt az esküdtbirósághoz tartozónak vél, nem a kir. Tábla székhelyén levő törvényszék vizsgálóbirája kezdte meg az eljárást, mert a panaszos a törvényszék hatáskörét látja fennforogni: ekkor a terhelt már első kihallgatása alkalmával kifogást tehet a törvényszék hatásköre ellen, s kérheti, hogy az ügy az illetékes kir. Tábla székhelyén levő törvényszék vizsgálóbirájához tétessék át. A vádtanács pedig eleget tehet a kérelemnek, mert a vizsgálóbiró az 565. §. szerint haladéktalanul értesiti a vizsgálat elrendeléséről az illetékes sajtóbiróság vádtanácsát, ez pedig a vizsgálat teljesitésével a területén müködő bármelyik, tehát a kir. Tábla székhelyén levő vizsgálóbirót is megbizhatja.

Bárhol teljesittessék is azonban a vizsgálat: a hatáskör kérdése végleg csak a vizsgálat befejezése után dől el, — és pedig vagy a vádtanács, vagy az itélő biróság határozata folytán. Az 572. §. szerint ugyanis közvetlen idézésnek is helye lévén a vád

alapjául szolgáló nyomtatvány szerzője ellen: ez esetben az ügy a vizsgálat befejezése után közvetlenül főtárgyalásra kerül, — mig más esetekben vádiratot kell benyujtania a vádlónak, melynek értelmében, ha a terhelt kifogásokat tett (256. és 257. §§.), a vádtanács határoz. Utóbbi esetben itt vitatják meg a hatáskör kérdését is, — s ha a vádtanács akként határoz, hogy az eset, melyet a vádló a törvényszék elbirálása alá kiván bocsátani (255. §.), az Él. t. 16. §-a szerint az esküdtbiróság hatásköréhez tartozik: ugy ehhez utalja az ügyet főtárgyalásra (257. és 266. §§.). Közvetlen idézés esetében a vádló vádiratát az illető törvényszékhez vagy az esküdtbirósághoz intézi, a melynek jogában áll az ügynek az illetékes birósághoz való áttételét is kimondani (282. és 283. §§.). Habár a törvény itt „illetékes" biróságról szól, — minthogy illetékes biróság is csak az lehet, a mely valamely ügyre nézve hatáskörrel bir, s minthogy hatáskörét a biróság hivatalból vizsgálja (15. §.): kétségtelen, hogy a közvetlen idézés iránti inditvány tárgyában határozó törvényszék és esküdtbiróság a hatáskör kérdésében is határozhat, sőt határozni köteles és igy a törvényszék kimondhatja, hogy az ügy az Él. t. 16. §-a szerint az esküdtbirósághoz tartozik, vagy megforditva, hogy az esküdtbiróság elé vinni szándékolt eset a törvényszék főtárgyalására utaltatik.

A főtárgyaláson is felmerülhet a hatáskör kérdése. Különösen az esetben, ha a törvényszék itt ismeri fel, hogy a vád alapjául szolgáló tett az esküdtbiróság hatásköréhez tartozik: annak ehhez leendő áttételét a főtárgyalás befejezése után is elrendelheti (316. §.).

5. *Illetékességét* is hivatalból vizsgálja és állapitja meg a biróság. Hogy az egyenrangu s egyenlő hatáskörü biróságok közül concrét esetben melyik illetékes az eljárásra: ezt a B. P. 16. s köv. §-ai, valamint az 562. és 563. §-ok állapitják meg.

A biróság e §-ok rendelkezéseit is épugy köteles megtartani, mint a hatásköri szabályokat; minthogy azonban az egyenlő hatáskörü biróságok mindegyike, tehát a concrét esetben nem illetékes biróság is, hatósággal bir a kérdéses bűncselekmény iránt eljárni: a törvény sok esetben érvényesnek tekinti a nem illetékes biróság eljárását is, ha egyébként az annak tárgyául szolgáló bűncselekmény hatáskörét tul nem haladja. Igy különösen kimondja a B. P., hogy: *a)* a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket a nem illetékes elsőfoku biróság is teljesitheti (95. §. 2. bek.); *b)* a nem illetékes biróság által teljesitett és más ok miatt nem semmis nyo-

mozó és vizsgálati cselekmények is érvényesek (109. §.); *c)* a vád alá helyezés jogerőssé válta után többé sem a bíróság, sem a felek az illetékesség kérdését fel nem vethetik (274. §. 2. bek.). Ennyiben eltér egymástól a hatáskör tullépésének s az illetékesség szabályaitól való eltérésnek jogi hatálya. Az utóbbira vonatkozó kiemelt rendelkezések czélja az, hogy az ügymenet elkésett és felesleges illetékességi kifogásokkal meg ne akasztassék, — jogi alapja pedig abban áll, hogy az egyenrangu bíróságoknál teljesen egyenértékü biztositékok mellett folyik az eljárás, akár illetékes volt concrét esetben a bíróság, akár nem.

4. Általános megjegyzések a B. P. 16—30. §-aihoz [1])

(Irta: B. J. dr.)

1. A mint az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 15—19. §-ai nem meritik ki teljesen a büntető bíróságaink *hatáskörét megállapitó szabályokat*, a melyeknek egy részét a B. P.-nak egyes §-ai, valamint az 1901:XX. t.-cz. (l. fennebb 95. l.); továbbá a vétségeket (pl. 1899 XV. t.-cz.) és kihágásokat megállapitó melléktörvények tartalmazzák: viszont *a B. P. 16—30. §-aiban* foglalt rendelkezéseket *két okból sem lehet az illetékesség* szabályai gyanánt megjelölni. A most hivatkozott §-ok ugyanis egyrészt nemcsak az illetékességet, hanem *a hatáskört meghatározó rendelkezéseket is tartalmaznak*, másrészt pedig *nem meritik ki az illetékesség szabályait*, a menynyiben a *kir. ügyészség* illetékességét a B. P. 36. §-a, továbbá a *bíróság illetékességét* ujrafelvételi ügyben a 445., 452. és 558. §-ok; az igazolásra nézve a 465. §.; a külföldi hatóság megkeresése alapján letartóztatás elrendelésére a 476. §., nyomozás folyamán felmerült bünügyi költségek megállapitására a 472. §.; a jogerős itéletekkel megállapitott több szabadságvesztésbüntetésnek összbüntetésbe foglalására az 518. §. harmadik és negyedik bekezdése; a kiadatási eljárásra nézve az 560. §. utolsó bek.; nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmény esetében az 562. és 563. §-ok; végre az

[1]) **Irodalom:** Dr. *Mayer S.* Kommentar zur oest. Str. pr. o. I. kötet; (Bécs, 1881.) 225—271. l.; *Vargha Gyula* D. Str. pr. r. (2. kiad.) 72—80. l.; *Rulf* D. öst. pr. (2. kiad. 1888.) 53—61. l.

Löwe Kommentar zur deutschen Str. pr. o. (11-ik kiadás *Hellweg*-től, 1894.) 213. és köv.; *Ullmann* Lehrb. d. deutschen Str. pr. r. (1893.) 180—186. és 201—203.; *Bennecke* Lehrb. 74—76. és 80. és köv.; *Kries* Lehrb. (1892.) 163—178. l.; *Glaser* Hb. d. Str. pr. II. köt. 148. és köv. l.; *U. ő.* Strafprocessuale Studien (1885.) 31. és köv. l.; *Binding* Grundriss 29—35. §§.

Trébutien Droit crim. II. köt. 198—206. l.; *Garraud* 583. és köv. l.; *Saluto* Commenti al Codice di procedura penale (Turin, 1877.) 287. és köv. l.

ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében adandó kártalanitásra nézve az 584. §. határozzák meg.

2. Minthogy az É. L. T. (1897. évi XXXIV. t.-cz.) 27. §-a kifejezetten rendeli, hogy a B. P. életbe lépésének napjától kezdve hatályukat vesztik a törvényeknek, rendeleteknek és szabályrendeleteknek mindazok a rendelkezései, valamint a szokásjognak mindazok a megállapitásai, melyek megegyeznek vagy ellenkeznek azokkal a szabályokkal, a melyeket a *királyi bíróságok* hatáskörébe utasitott bűntettek, vétségek és kihágások miatt meginditandó rendes bünvádi eljárásra vonatkozólag a B. P. tartalmaz: ennélfogva az életbe lépéstől fogva hatályukat vesztették a melléktörvényekben, például (váltóhamisitásra nézve) az 1874. évi XVI.; (a csalárd vagy a vétkes bukás esetében) az 1874. évi XXII., továbbá az 1888. évi XII., végre az 1889. évi VI. t.-cz.-ben foglalt azok a rendelkezések, amelyek a most felsorolt törvényekben körülirt és a kir. bíróságok elé tartozó bűncselekmények tekintetében az illetékességet különlegesen szabályozták.[1])

Ellenben hatályban maradtak azok a különleges illetékességi

[1]) Ezek a speciális rendelkezések a következők: *a) A váltóhamisitás esetében követendő eljárásról szóló 1874 : XVI. t.-cz.* 1. §-a szerint a váltóbiróság, ha a váltót a bizonyitékok alapján hamisnak vagy hamisitottnak tartja, köteles a váltóeljárást végzésileg felfüggeszteni s a periratokat a váltóval együtt a bünvádi eljárás megindítása végett ugyanazon tszék büntetőosztályához — (a bpesti keresk. és váltótszék a bpesti kir. tszékhez) áttenni. 2. §. A büntető biróság *illetősége* az 1. §. értelmében eszközölt *áttétel által állapittatik meg*, s az további kérdés vagy határozat tárgyát nem képezheti. *A bűnhalmazat* esetére fennálló illetőségi gyakorlat, illetőleg szabályok, a jelen §. által nem érintetnek. — *b) Az 1874 : XXII. törvényczikk (a hamis vagy vétkes gondatlanságból származott bukás esetében követendő eljárásról).* 1. §-a szerint a felett, hogy forog-e fenn hamis vagy vétkes gondatlanságból származó bukás, *a büntető* biróság határoz; e végből a csőd megnyitását elrendelő itélet a kihirdetéssel egyidejüleg közlendő *az azon törvényszék mellé* rendelt kir. ügyészséggel, *mely a csőd megnyitását elrendelte.* A budapesti kereskedelmi és váltó-törvényszék az általa hozott csődmegnyitási itéletet a bpesti kir. büntető törvényszékkel és az e mellett létező kir. ügyészséggel külön-külön átirattal közli. — *c)* A tenger alatti kábelek védelméről szóló 1888. évi XII. t.-cz. 14. §-a szerint a nyilt tengeren vagy idegen területi vizeken elkövetett büntetendő cselekmények fölött a birói hatóság azon magyar vizi jármü anyakikötőjének birőságát, a mely járművön a tett elkövettetett, vagy azon magyar kikötő biróságát, a melybe a vizi jármü legelőször betért, vagy azon magyar birőságot illeti meg, a melynek területén a tettes kézrekerittetett. A magyar területi vizeken elkövetett büntetendő cselekmények fölött a birói hatóság az első bekezdésben meghatározott birőságokon kivül, a tett elkövetési helyére nézve illetékes birőságot is megilleti. — *d)* A védtörv. (1889. évi VI. t.-cz.) 68. §-ának hetedik bekezdése értelmében a büntető hatósági illetékességet rendszerint a 35. §. esetében az állandó tartózkodási hely, a 44., 45., 47., 48., 49. és 50-ik §-ok s 61. §. második részének *b)* pontja eseteiben pedig a községi illetőség határozza meg.

szabályok, melyek *nem* a kir. bíróságok elé, hanem a melléktörvények — pl. a tengeri kereskedelmi hajók lajstromozásáról szóló, 1879. évi XVI. t.-czikk 36. §-a,[1]) vagy az 1889. évi VI. t.-cz. 68. §-ának *első* bekezdése, végre az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló 1891. évi XIV. t.-cz. 84. §-a által a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások eseteiben határozzák meg az illetékességet.

3. A B. P.-nak szóban forgó §-ai a következő *hatásköri* szabályokat tartalmazzák: *a)* a 19. §. eldönti, hogy alanyi összefüggés esetén az egyesités kimondása és a további eljárás melyik *bíróság hatáskörébe* tartozik; *b)* a 24. §. megállapitja, hogy a Btkv. 62. §-a esetében az elkobzásnak és megsemmisitésnek birói kimondására (*nem* esküdtbiróság, hanem) *törvényszék* bir hatáskörrel; *c)* a 28. §. szabályozza a hatáskört a birósági összeütközések eldöntésére; *d)* a 29. §. pedig a bíróküldésre nézve.

4. Kivéve a magyar kir. *curiát*, melynek büntető joghatósága a B. P. hatályának egész területére (1897. évi XXXIV. t.-cz. 2. §.) kiterjed — összes többi büntető bíróságaink hatáskörébe olyan eljárási cselekmények tartoznak, melyeket *más* kir. itélő tábla, esküdtbiróság, kir. törvényszék, kir. járásbiróság és büntető joghatósággal felruházott közigazgatási hatóság *is* végezhet. Az *illetékesség* szabályainak kell ennélfogva eldönteni azt a kérdést, hogy *hasonló hatáskörü több biróság közül melyik lesz hivatva* az ugyanazon faju bíróságok hatáskörébe utalt valamely *concrét eljárási cselekményt végezni.* (V. ö. fennebb 104. l.). Nem lehet tehát az illetékességet csak *az egész bünper lefolytatása* vagy épen *az itélethozás* teendője szempontjából vizsgálni, hanem azt — kapcsolatban a büntető birói teendőkörnek különböző fázisaival — *az eljárásnak minden szakára nézve, sőt gyakran egyes konkrét eljárási cselekmény végzése szempontjából is* szemügyre kell venni. Két-

[1]) Ez utóbbi szerint az idézett t.-cz.-ben elősorolt áthágásokra nézve első folyamodásu hatóság azon révhivatal, melynek területében *a hajó anyakikötője fekszik*, vagy az idegen *hajó épen tartózkodik;* másodfokban a tengerészeti hatóság, harmadik fokban a kereskedelemügyi miniszter határoz. Az 1891. évi XIV. t.-cz.-ben körülirt kihágásokra nézve az idézett t.-cz. 78. §-a szerint: a mennyiben a betegsegélyző pénztár kerülete több iparhatóság területére terjedne ki, *a)* a munkaadó és a biztositandó, illetve biztositott közti vitás ügyekben az ipartörvény szerinti illetékesség irányadó; *b)* a betegsegélyző pénztár és a munkaadó, illetve biztositandó vagy biztositott közti vitás ügyekben a pénztár székhelye szerint illetékes iparhatóság jár el s jogerős intézkedéseit a többi iparhatóság végrehajtani köteles. Oly pénztárakra nézve, melyek még nem alakultak meg, illetve a melyeknek székhelye még nem állapittatott meg, az illetékes iparhatóságot a kereskedelemügyi miniszter rendeli ki.

ségtelen ugyanis, hogy a legtöbb bűnügyben az *elsőfoku* eljárás során sem *az* a bíróság végzi a bűnvádi eljárás során szükségessé váló *összes* hatósági teendőket, a mely azután ítéletet hoz, hanem az eljárásnak *előkészitő* (nyomozás, vizsgálat) vagy *közbenső* szakában (vád alá helyezés, közvetlen idézés, a főtárgyalás előkészitése) a birói cselekmények igen gyakran több bíróság közt oszlanak meg. A mennyiben az eljárásnak valamelyik *egész szaka forog szóban, általában* azt lehetne mondani, hogy pl. a nyomozás vagy vizsgálat teljesitése, illetőleg a közbenső eljárás lefolytatása tekintetében ugyanazok az illetékességi okok, melyek az *itélethozás* szakában.

A mennyiben pedig az illetékesség *egy-egy eljárási cselekmény végzése* tekintetében állapitandó meg: általános *szabályként* azt a tételt kell felállitani, hogy illetékes lesz az a bíróság, melynek kerületében a szóban forgó actust (pl. lefoglalást, kihallgatást stb.) teljesiteni kell. Ez az utóbbi következik már abból is, hogy a joghatóságnak helyi megosztása folytán mindegyik bíróság csak a saját területén végezheti a hatáskörébe utalt eljárási cselekményeket. *(Területi halóság.)*

Az illetékesség kérdésében első fokban: a vizsgálat elrendelésekor a *vizsgálóbiró* (105. §. második bekezdés), a közbenső eljárásban: a *vádtanács* (263. §.), illetőleg a 268. §. második és 283. §. első bekezdése értelmében a *törvényszék vagy az esküdtbiróság* határoz. A járásbirósági eljárásban l. az 527. §. 2. bekezdését.

A fennebbi *általános* szabályok alól azonban törvényünknek *különleges* rendelkezései több *kivételt* állapitanak meg, illetőleg a mennyiben több bíróság illetékessége concurrálna, B. P.-unk többször egy felsőbb hatóságot ruház fel az illetékesség kérdésében való döntés jogával. Igy pl. nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmény esetében, ha a sajtóvétséget tartalmazó nyomtatvány készültének helye vagy a sajtójogilag felelős egyénnek lakó- vagy tartózkodóhelye ismeretlenek (B. P. 562. §. *második bek.)* és a nyomtatványt egy *sajtóbirósági kerületbe* (1897. évi XXXIV. t.-cz. 15. §. utolsó bek.) tartozó *több* törvényszék területén terjesztik: a B. P. 565. §-a értelmében ennek *a sajtóbiróságnak vádtanácsa* fogja meghatározni azt, hogy *melyik törvényszék vizsgálóbirája* teljesitse vagy folytassa a vizsgálatot. Hasonló eset merül fel akkor, ha a kir. itélőtábla valamely bizonyiték felvételét vagy megszerzését találja szükségesnek (B. P. 402. §.). Erre a bizonyitásfelvételre az illető kir. itélőtábla birna hatáskörrel is, illetékességgel is, a mennyiben

azonban a bizonyitásnak a kir. itélő tábla előtt való felvétele nagy nehézséggel járna, s a kir. itélő tábla sem saját biráját, sem az elsőfokban eljárt kir. törvényszék biráját nem akarja a bizonyitásfelvétellel megbizni: a B. P. 403. §-ának első bekezdése értelmében azt a kir. járásbiróságot fogja erre kijelölni, a melynek területén a bizonyitásfelvétel legkönnyebben történhetik. A most emlitett esetekben tehát az egyes eljárási cselekmények végzése vagy az egész vizsgálat teljesitése, sőt a B. P. 26. §-a esetében az egész eljárás lefolytatása tekintetében is az illetékességet valamely *felsőbb* biróságnak döntése határozza meg.

5. A mennyiben valamely biróságnál már folyik az eljárás s e közben *más biróság* területén teljesitendő eljárási cselekmény — akár személyekre (pl. letartóztatás, kihallgatás), akár dolgokra vonatkozólag (pl. lefoglalás) — válik szükségessé: e végből *rendszerint* az illető terület biróságát kell megkeresni, mert a biróságoknak *területi joghatósága rendszerint kizárólagos* és ebből következik, hogy más biróság azon a területen nem végezhet birói cselekvényeket. *A területi hatóság* alapja egyuttal annak, hogy a *megkeresett biróság illetékessé válik a szóban forgó eljárási cselekmény végzésére, habár az egész bünpert nem az folytatja is le.* Azt, hogy a megkeresés melyik birósághoz intéztessék, részben a *gyakorlati szükség* (nevezetesen az, hogy melyik biróság területén lehet az illető eljárási cselekményt legbiztosabban teljesiteni), részben pedig a megkereső biróság belátása szerint mérlegelt czélszerüségi tekintetek döntik el. A megkeresés teljesitését a *hazai* biróságok közt, — ideértve a horvát-szlavonországiakat is, — a *feltétlen és kölcsönös jogsegély* elve biztositja. Ezt a magyar kir. biróságokra nézve az 1869. évi IV. t.-cz. 23. §-a, a horvát-szlavonországi igazságügyi hatóságokra nézve pedig az 1893. jun. 1-én 4593/I. M. sz. a. kiadott rendelet (*Marschalkó* i. ü. ministeri rendeletek gyüjteménye IV. kötet 1896. 335—341. l.) 1. pontja kötelezőleg kimondja. Biztositva van a kölcsönös jogsegély a monarchia másik államában és Bosznia-Herczegovinában is.[1])

6. A gyakorlati szükség követelményei mellőzhetetlenné tehetik azonban, hogy *kivételesen* valamely biróság vagy annak tagja (pl. a B. P. 109. §-ának első bek. szerint a vádtanács határozata alapján a vizsgálóbiró) *más* biróság területén is végezhessen eljárási cselekményt.

[1]) L. a *Marschalkó* id. gyüjt. IV. köt. 383—387. és 343—350. l. közölt rendeleteket és elvi kijelentéseket.

7. Az illetékesség meghatározásának mind *alkotmányjogi*, mind *nagy gyakorlati* jelentősége is van. Az *előbbi* abban áll, hogy *törvényben* kell meghatározni az illetékességi okokat s igy ki kell zárni azt, hogy akár a vak esetleg, akár a felek önkénye, akár a végrehajtó hatalom befolyása dönthesse el, hogy valamely adott ügyben melyik bíróság járjon el. A szóban forgó rendelkezéseknek practicus fontossága pedig abban nyilvánul, hogy az eljárásra éppen az a bíróság legyen hivatva, melynél a büntető igazságszolgáltatás követelményeit és a terhelt jogosult érdekeit helyileg, a terület szempontjából leginkább lehet figyelembe venni, másrészt pedig az illetékesség szabályai legyenek annyira kimeritők, szabatosak és határozottak, hogy a positiv vagy negativ illetékességi összeütközés felmerülte lehetőleg ki legyen zárva.

Mindamellett törvényünk az illetékesség szabályozásánál az elvi tekintetek felett *tulsulyt enged a gyakorlati élet követelményeinek*. Igy a B. P. 36. §-ának második bek. szerint a nem illetékes kir. ügyészség is köteles eljárni s ha valamely *nem illetékes bíróság* akár megkeresés folytán, akár hivatalból végzett valamely eljárási cselekményt, ez ennek a cselekménynek érvényességét egyáltalán nem érinti. Kétségtelen, hogy a bűnvádi igazságszolgáltatás érdekei szempontjából nem az illetékesség szabályainak megtartása a fő, hanem az, hogy a *szükséges* birói cselekmények késedelmet ne szenvedjenek, vagy el ne maradjanak. Különösen a nyomozó és a vizsgálati cselekmények tekintetében *tehát a kir. járásbíróságokat és a vizsgálóbirákat nem menti fel az illetékesség hiánya* vagy az e tárgyban netán táplált *kétség* ama kötelesség alól, hogy a bűnvádi eljárás sikeréhez szükséges *el nem halasztható* intézkedéseket (pl. bűnjelek lefoglalása, házkutatás foganatositása), megtegyék (B. P. 86. §. 2-ik bek., 95. és 525. §§.); csakhogy ezekről *az illetékes* bíróságot értesiteniök kell.

8. A 15. §-ban az *illetékességre nézve is* előirt hivatalból való vizsgálaton felül B. P.-unk természetesen módot nyujt a feleknek arra is, hogy a birói joghatóság hiányát *kifogás utján* érvényesithessék. A 257. §. ezt a vádirat ellen tehető kifogásra nézve kifejezetten felemliti, de kétségtelen, hogy az illetékességi kifogás *az eljárás megindításától kezdve az előkészitő és közbenső eljárás alatt*, a nyomozó hatóság vagy a vizsgálóbiró (110. §. 2. bek.), bármely intézkedésével szemben *bármikor*, s különösen az illetéktelenségnek hivatalból való érvényesitésével parallel is előterjeszthető. Ellenben a B. P. 274. §-ának *második* bekezdése *kizárja az illetékességi*

kifogást a vád alá helyezést rendelő végzésnek jogerőre emelkedése vagy a főtárgyalásnak a 268. §. *harmadik* bekezdése értelmében történt elrendelése: a 281. §. utolsó bek. pedig közvetlen idézést rendelő végzés hozása esetén. — Ha a nyomozást teljesítő hatóság vagy a bíróság *illetéktelenségét* kimondja, ennek folytán az ügyet köteles az illetékes bíróság vagy hatóság elé utasitani (pl. 263. §.) s az e tárgyban hozott végzésnek jogerőre emelkedése *után* az iratokat az utóbbi hatósághoz áttenni.

9. Az illetékesség szabályai — mind a B. P. 16—29. §-aiban, mind a hatályban maradó melléktörvényekben foglaltak, — valamennyien *csak az első foku bíróság eljárására nézve* irányadók, a felső foku bíróság tekintetében az illetékességet *az első foku bíróság* dönti el. Igy pl. ha a kir. curia a B. P. 29. §-a alapján valamely a nyiregyházai kir. törvszék területén levő járásbíróság helyett a *debreczeni* kir. járásbíróságot, vagy a szegedi kir. itélő tábla területén fekvő valamelyik törvényszék helyett a *temesvári* kir. törvszéket küldené ki, a *kiküldött bíróság* határozata ellen használt perorvoslat elbirálása a *debreczeni* kir. törvszék, illetőleg a *temesvári* kir. itélőtábla elé fog tartozni.[1])

5. Az elkövetési hely illetékességének elve.

B. P. 16. §.

Bűnvádi eljárásra rendszerint az a bíróság illetékes, a melynek területén a bűncselekmény elkövetve volt, habár az eredmény máshol következett is be.

Ha a bűncselekmény több bíróság területén, vagy több bíróság területének határán volt elkövetve, vagy bizonytalan, hogy melyik bíróság területén volt elkövetve: akkor e bíróságok közül az lesz illetékes, a melyik a másikat megelőzte.

Megelőzés akkor forog fenn, ha az illető ügyben egyik bíróság a másiknál korábban hozott valamely határozatot, vagy tett valamely intézkedést.

Ha az elkövetés helye még a vádirat benyujtása előtt bizonyossá vált, az eljárás az elkövetés helye szerint illetékes bíróságnál folytatandó.

A gyakorlati eseteknek *túlnyomóan legnagyobb* számában a

[1]) Az illetékességnél elméletileg megtenni szokott scholasticus felosztásokra nézve (általános vagy rendes, különös vagy kivételes, kizárólagos, vagylagos, vagy választható) v. ö. *Nagy Ferencz* id. m. 292—293. l.; *Ullmann* id. m. 183. l. 3. jegyzet. Ezeknek a megkülönböztetéseknek nincs gyakorlati jelentőségük.

büntető bíróságok illetékességét a törvényünk 16. §-ában foglalt szabályok fogják eldönteni.[1]) (Forum „delicti commissi".)

I. Az illetékességről szóló tan bővelkedik a nehéz és vitás kérdésekben. A legcontroversebbek egyike az: hol van tulajdonképen a büncselekmények *„elkövetési helye?"* Mind az elméletben,[2])

[1]) Dr. *Barna Ignácz* és dr. *Sik Sándor*, a kik (Jogtud. Közlöny 1883. évf. 5. és 9. számaiban „Észrevételek a m. bünv. elj. tervezetére" felirás alatt 33—37. és 65—68. l.) már a *Csemegi*-féle tervezeteknek az illetékesség kérdését tárgyazó szabályait is támadták *„Le a napirendről"* czimü röpiratukban („Magyarország" napilap 1896. évf. 236. sz.); *azt is* élesen kifogásolták, hogy B. P.-unk javaslata az eljárásra rendszerint az elkövetés helyének bíróságát állapitja meg illetékesnek. A szerző urak ugy tüntették fel a javaslatnak ezt a rendelkezését, mint avult, középkori, rideg exclusivitás maradványát. Ha jól veszem ki, a szerző urak kifogásai oda csucsosodnak ki: miért nem *másolta* le törvényünk a német bir. B. P. 7. és 8. §-ainak rendelkezéseit, melyek szerint az elkövetési hely és a terhelt lakóhelye, mint illetékességi okok, elective concurrálnak. Tér hiányában legyen elég utalnom az utánzásra ajánlott német codex *gyakorlatilag legkiválóbb* commentátorának: *Löwe*-nek, a német bir. legfőbb törvényszék volt tanácselnökének, véleményére. *Löwe* a német B. P. álláspontja mellett is a gyakorlati alkalmazásban határozott tulsulyt kiván biztositani az *elkövetés* helyének, annyival inkább, mert a hatóságok első cselekményeinél a tettes személye rendszerint ismeretlen, s igy annak lakóhelye sem lehet ismeretes; a bizonyitást pedig leggyorsabban s legbiztosabban az elkövetés helyén lehet felvenni. Határozottan ajánlja tehát *Löwe*, hogy az ügyészség az eljárást — rendkivüli *kivételes* okok fenforgásától eltekintve — az *elkövetés* helye szerint illetékes bíróságnál inditsa meg *(Löwe-Hellweg* Kommentár 8. kiad. 211. l.; 11. kiad. Hellwegtől 213. és köv.) Álljon itt még törvényünk M. indokolásának (117—118. l.) következő része: „A gyakorlati élet uj meg uj adatokkal igazolja, hogy az esetek legnagyobb részében a bűncselekmény nyomai, bizonyitékai az elkövetés helyén vagy ehhez közel találhatók fel és hogy a vizsgálatot könnyebben és czélszerübben vezetheti az elkövetés helyének bírósága, mint más bíróság. De a büntetés hatásának emelésére is szolgál, ha a terhelt ellen az eljárás a bűncselekmény megtörténtéhez közel eső helyen foly. Ily gyakorlati haszon mellett czélszerünek látszott az illetékességre nézve a „forum commissi" elvét szabályul állitani fel. Ez az elv mindenütt, még ott is, hol a többi illetékességi elvvel egyenjoguvá tették, *tényleg uralomra jutott*, és ez természetes is, mert rendszerint ott avatkozik legelőbb a közvád és a bíróság az ügybe, hol a bűncselekmény elkövetése megzavarta a társadalom békéjét. Legtöbbször az eljárás kezdetén nem is tudni, ki a tettes, a lakás vagy elfogatás helye szerinti illetékesség tehát szóba sem jöhet. A franczia és a német tapasztalatok mutatják, hogy a bűnesetek legnagyobb részében, a dolog természetes rendje szerint, a forum commissi érvényesül *és az ügyészek egyenesen utasitva vannak, hogy csak fontos czélszerüségi okok esetében térjenek el az elkövetés helyének illetékességétől"*.

[2]) A kérdés irodalmát l. a *Liszt-Lilienthal-Bennecke*-féle Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft XVII. köt. 101. és köv. l.; ezenfelül *Lilienthal* Der Ort der begangenen Handlung im Strafrecht (1890.); *Schneidler* Der Ort der begangenen Handlung (1889.), a régibb irodalmat pedig *Glaser* Handb. II. köt. 177. l. A kérdés controversiáira nézve v. ö. *Pauler* id. m. II. köt. 330. l.

Fayer 188—190; *Finkey* 141. és köv.; *Lukács* 141. és köv.; *Hélie* Traité del' instruction criminelle (2-e éd., Paris 1866.) I. köt. 368—371. l., II. köt. 77—97. l. *Ortolan* Éléments de droit pénal 5-e éd. par *Desjardins* (Paris 1886.) II. kötet 477. és köv. l. *Garraud* Précis de droit criminel 3-e., ed. (Páris 1888.) 527. és köv. l. *Boitard-Villey* Leçons de droit criminel (13-e éd. Páris 1889. 566. és köv. l.) *Borsani* és *Casorati* id. kommentárja I. köt. 391. és köv. l. *Pessina*

mind a gyakorlatban számos részlet merül fel, melyek több okból teszik vitássá azt a kérdést: hol lehet a bűncselekményt elkövetettnek tekinteni. Hogy a controversiákból csak a legnagyobb gyakorlati horderővel birókat emlitsem, mindenekelőtt vitás már az is, vajjon az elkövetési hely jelentménye azonosnak tekintendő-e mind az *anyagi*, mind az *alaki* jog szempontjából; másrészt kérdéses, hogy azoknál a bűncselekményeknél, a melyek tényálladékához az anyagi jog több önálló tett elkövetését, illetőleg több *törvényes ismertető jel* fenforgását kivánja meg, olyan esetekben, midőn ezeket az önálló tetteket vagy a külön ismérveket megállapitó cselekményeket *több bíróság területén követik el*, — a bűncselekmény mindezen bíróságok területén elkövetettnek tekintendő-e, vagy csak ott, a hol a törvényes tényálladéknak egyik vagy másik ismérve létesitve volt?

Bár az elkövetés helyének tanát az anyagi büntető jogban kell részletesen tárgyalni, nem mellőzhetem a következők kifejtését:[3]) A bűncselekmény rendszerint *cselekvésből*, kivételesen *mulasztásból* áll; mindkét esetben annak tényálladékához a tettesnek valamely *fizikai magatartása* szükséges, mely azután a külvilágban valamely változást *(eredmény)* idéz elő, vagy pedig — a *mulasztási* bűncselekményeknél — épen valamely tevékenységnek *mellőzése*, valamely eredmény előidézésének *elmulasztása* válik büntetendővé. — *A forum „delicti commissi"-t megállapitja az a hely, a hol a bűncselekmény fogalmához, tényálladékához tartozó*

Manuale del diritto penale III. rész (1893.) 26—34. 77—97. l. *Saluto* Commenti al Codice di procedura penale (Turin 1877.) I. köt. 287. és köv. l.

Garofalo e *Carelli* Riforma della procedura penale. Progetto di un nuovo Codice (Turin 1889.) 56—62. l.

Planck Systematische Darstellung 76. és köv.; *Zachariae* id. m. I. köt. 369. l.; *Schwarze* Kommentar zur d. Str. pr. o. (Lipcse 1878.) 125—130. l. *Geyer* Lehrb. 366. és köv. l. *Holtzendorff* Handbuch d. Str. pr. r. I. kötet Berlin 1879. 152—156. l. *Julius Vargha* 61. és köv. l. *Binding* Handbuch des Strafrechtes I. köt. (Lipcse 1885.) 416. és köv. *Olshausen* Kommentar zum deutschen Strafgesetzbuch I. köt. 51. és köv. l. 205. és köv., *Wach* Handb. I. köt. 462—465. l.; *John* Kommentar I. köt. 170. l.; *Glaser* Handbuch II. köt. 177—191. l. *Dr. S. Mayer* Kommentar 226—230. l. *Berner Lehrb.* d. Strafrechtes (14. k. 1886.) 241. l. *Merkel* Lehrbuch des Strafrechts 276. és köv. l.; *Bennecke* Lehrb. d. Str pr. r. 83—89. l.; *Ullmann* Lehrb. des deutschen Str. pr. 186—190. l.; *Bar* Internationales Privat und Strafrecht 534. l.; *Bar* a *Goltdammer*-féle Archiv für Strafrecht XVIII. köt. 88. és 448. és köv. l.; *Franke* u. o. XX. köt. 38. és köv. l. *Hälschner* Gem. deutsch. Strafrecht I. köt. 62. és 63. §§. Ugyanő Gerichtssaal XXX. köt. 53. és köv. l. *Stenglein* Kommentar a 7. §-hoz; *Kries* 167.; *Bennecke-Beling* 83.; *Rosenfeld* 117. és köv.; *Birkmeyer* Die Novelle über den fliegenden Gerichtsstand, *D. Juristenzeitung* VII. 181. és köv. *Löwe Hellweg* 11. kiad. 213. és köv.

[3]) V. ö. — (de B. P.-unk szabályaira nem mindenben alkalmazhatólag) — *Kries* Lehrb. 167. l.

bármely cselekvés vagy mulasztás elkövetve volt. „Nem a bevégzés helye irányadó — mondja helyesen a budapesti kir. itélő tábla (1901. évi 24.147. számu határozatában. *Márkus* Felsőbirósági határozatok gyüjt. V. köt. 639. l. 11.517. sz.), — hanem *az elkövetési cselekedet, vagyis az, mely a büntetendő cselekménynek egyik tényálladéki elemét megvalósitja, s ezért a több tényálladéki elemmel biró bűncselekményeknek több elkövetési helye lehet, mert a bűncselekmény mindazokon a helyeken egyaránt el van követve, a hol valamelyik ismérv megvalósittatott.*" — Az a körülmény, hogy az elkövetett cselekmény *mely helyen gyakorolja hatályát, az illetékesség megállapitása szempontjából teljesen lényegtelen.*"[1])

Ezekből az alapelvekből az elkövetési hely tanára nézve felmerülhető vitás kérdések szempontjából a következő tételek vonhatók le:

a) Az a körülmény, hogy valamely bűntettnek, vétségnek vagy kihágásnak *előkészitő cselekménye* melyik bíróság területén követtetett el, — illetőleg hogy a véghezvitelre irányuló szövetség hol jött létre, — az illetékesség megállapitására *rendszerint* nem bir befolyással. Azonban azokban az esetekben, melyekben a törvény valamely szövetkezést vagy valamely előkészületi cselekményt „*delictum sui generis*" gyanánt rendel büntetni, — pl. a Btkv. 130., 131., 133., 148., 156., 157., 170., 205., 288. és 428. §-ai esetében, — az illetékességet természetesen az a hely állapitja meg, *a hol a)* a szövetség létrejött, illetőleg *b)* a hol az előkészületi cselekmény *elkövetve volt,* a mennyiben pedig az *utóbb* felsorolt esetekben két vagy több előkészületi cselekmény *különböző birságok területén követtetett el,* e birságok közül az lesz illetékes, a melyik a másikat megelőzte (16. §. harmadik bek.).

b) A mennyiben a bűncselekmény csak a *kisérlet* stádiumában maradt (Btk. 65. §.): az a biróság lesz illetékes, melynek a területén a tettes *a kisérlet fogalmának megfelelő tevékenységet kifejtette,* tehát a hol a kezdőcselekményt elkövette, illetőleg a hol a tényálladéknak valamely részét megvalósitotta. Ha a tettes a bűncselekmény véghezvitelét *több* biróság területén *kezdte meg,* (pl. előre megfontolt ölési szándékkal három esküdtbiróság területén adott mérget ugyanannak az egyénnek), ismét a megelőzés elve (16. §. második és harmadik bek.) lesz irányadó.

[1]) A kir. Curiának 1892. évi 10.790. számu határozata (*Márkus* id. gyüjt. V. 11.513. sz.)

c) Ha a tettes és a részes bűncselekménye *együttesen* teendő vád tárgyává: az illetékességet a *tárgyi összefüggésnek* a B. P. 18. §-ában megállapitott szabálya dönti el. A mennyiben azonban *a tettes ellen* a bűnvádi eljárás bármely okból meg *nem* indítható, (p. a tettes meghalt), és a bűncselekménynek több részese — (Btkv. 69. §.) akár felbujtó, akár bűnsegéd — van, *mindegyikük tevékenységének helye külön-külön elkövetési helynek* tekintendő és — feltéve, hogy a részességi cselekményeket *különböző* birróságok területén követték el: az illetékesség a *megelőzés* elve értelmében lesz eldöntendő.

d) Ha valaki *más egyénnel, mint eszközzel* (pl. a szokásszerü tolvaj 12 évnél fiatalabb gyermekkel) *követteti el a bűncselekményt*, az illetékességet nem az a hely fogja megállapitani, a hol a reábirás történt, hanem *a fizikai véghezvitelnek*, vagyis a tényálladék *valóságos megvalósitásának* helye.

e) Azokban az esetekben, melyekben *büntető törvényünk* az *eredménytelen felhivást* (pl. 134. és 171. §-ok második bek.), illetőleg *a felbujtást* (222., 226., 453. §-ok) vagy a *segitést* (283., 294., 447. §-ok) sui generis delictum-nak minősiti és a tettes ellen eljárás nem indítható, az illetékesség kétség nélkül azon hely után irányul, a hol a felbujtás, felhivás vagy segités történt. Ha azonban a most emlitett cselekmények nyomtatvány utján voltak elkövetve, a B. P. 562. §-ának különleges rendelkezéseit kell alkalmazni.

f) Számos bűncselekménynél *a tettesnek külső tevékenysége* nem egységes, hanem *területileg szétválasztott több cselekményből áll;* más bűncselekményeknél pedig a tényálladékban több törvényes ismertető jel található. Mind a két esetben a 16. §. *második* bek.-nek szabálya megelőzi a gyakorlatban felmerülhető kétségeket, mert elkövetési helynek kell tekinteni mindazokat *a helyeket*, a hol a tettes a különböző ismérvek egyikét vagy másikát megállapitó cselekményt véghezvitte, s a mennyiben a tettes több bíróság területén fejtett ki büntetendő tevékenységet vagy különböző ismérveket különböző birróságok területén valósitott meg, e birróságok közt a *megelőzés* elve (16. §. harmadik bek.) fogja az illetékességet meghatározni. P. *csalás* esetén egyformán illetékes az a bíróság, melynek területén a tettes: 1. a fondorlatot kifejtette, 2. a hol a megkárositott tévedésbe ejtetett, 3. a hol a kár okoztatott. — Törvényünk ezen rendelkezésének *helyes* indoka az, hogy azok a ténykörülmények, melyek a vád tárgyává tett bűncselekménynek tör-

vényes ismertető jelei, az illetékesség megállapitása szempontjából teljesen egyenlő jelentőséggel birnak.[1])

g) A 16. §. első bek. *közömbösnek* jelenti ki azt a helyet, a hol *a tettes cselekvősége folytán létrejött eredmény beállott. Ismét* nagyon vitás azonban, hogy mit kell az *eredmény* fogalma alá vonni? Kétségtelen, hogy B. P.-unk álláspontjából nemcsak a tettes cselekvőségének az az *esetleges* következménye irrelevans, a mely az elkövetésnek utolsó aktusától térben és időben teljesen külön áll (pl. ölési cselekményeknél a sértett *halálának* helye), hanem a bűncselekmény *tényálladékához tartozó* eredmény beálltának helye is.[2])

h) A mulasztás által elkövetett bűncselekményeknél (*omissiv delictumok)* az illetékesség megállapitására azt a helyet kell alapul venni, a hol a tettesnek vagy részesnek az elmulasztott tevékenységet ki kellett volna fejteni; a mennyiben pedig a terhelt *több helyen* volt köteles valamely cselekményt elkövetni, s ezek a helyek különböző biróságok területi hatósága alá tartoznak, *a megelőzés* elve fog dönteni.

i) Szintén a 16. §. *második* bek.-nek alkalmazásával kell megállapitani az illetékességet az u. n. *távolsági* bűncselekmények esetében, nevezetesen: bármely irat (pl. becsületsértést tartalmazó levél) küldése,[3]) vagy lövés, dobás, átkiáltás utján elkövetett bűncselekményeknél.

[1]) Helyesen mondja a M. i. (120. l.) „Csak önkény és auctoritativ parancs jellegével bir annak kimondása, hogy az utolsó cselekmény helye döntő az illetékességre, mert egyetlen érvet sem lehet a mellett felhozni, hogy egyik ismertetőjel lényegesebb, mint a másik. Ha tehát minden ismertetőjel egyenlően lényeges és valamennyinek megvalósitása nélkül nincs befejezett bűncselekmény: akkor csak az a *helyes és természetes álláspont, ha mindenik bíróság, a melynek területén a bűncselekmény törvényes ismertető jeleit megvalósitó tényt elkövették, egyaránt illetékesnek van elismerve.*"

[2]) Pl. ha az induló hajóra feladott szállitmányba valaki égő kanóczot rejtett, a feladás helye lesz az elkövetési hely, nem pedig az, a hol a tüzvész kitört.

[3]) V. ö. *Heil* Fausztin ért.ét B. J. Tára XXXI. köt. 65—67. l. Ez érinti *régi* ingadozó gyakorlatunkat is. Az irat küldése által elkövetett bűncselekményre nézve, tehát mind a *feladás,* mind a *kézhezvétel* birósága illetékes; vagy az ölés, illetőleg testi sértés el van követve azon bíróság területén *is,* a honnan a lövés történt, vagy a bűnjelül szolgáló követ átdobták, s ott is, (ha ez különböző bíróság területe), a hol a megsebesült egyén a bűncselekmény idejében tartózkodott.

Érdekes, de törvényünk értelmében *nem* követhető az *olasz* iudicaturának (l. *Fioretti* Codice di procedura penale Nápoly 1890. 20—21. l.) az az álláspontja, hogy *nyitott* levelező lap küldése által elkövetett bűncselekmény tárgyában csak a *feladás* helyének birósága lesz illetékes. A kir. Curia 1897. évi 6515. sz. határozata nyilt levelező lapnál is az *érkezés* helyét vette irányadónak (*Jogtud. Közl.* melléklete 1897. évf. 247.).

A mennyiben azonban a távolsági bűncselekményeknél az egyik elkövetési hely külföldön van (pl. a hatóságot rágalmazó beadvány külföldön tétetett postára); akkor a *belföldi* bíróság fog *kizárólagos* illetékességet szerezni.

j) A 16. §. második bek.-nek szabálya biztositja azt is, hogy az *utazás közben vasuton vagy hajón* elkövetett bűncselekményre nézve az illetékességet mindig könnyü lesz megállapitani.

k) A folytatólagos[1]) és az ugynevezett *collectiv*[2]) (együttes), különösen *a szokásszerü, vagy üzletszerü* bűncselekmények *több egyes cselekményből* állván, elkövetés helye lesz mindegyik bíróság területén, *a hol bármelyik egyes cselekmény véghezvitetett* és ismét a *megelőzés* elve lesz majd irányadó.

l) A folytonos[3]) (tartós) bűncselekményeknél vagy a tényálladék első megvalósitásának (pl. kettős házasság megkötésének) vagy pl. a személyes szabadság többszörös megsértésénél *mindegyik* elkövetésnek helye megállapitja az illetékességet.

II. *Az elkövetés helyének értelmezése a gyakorlatban.*

A) Több tényálladéki ismérvvel biró bűncselekményeknél.

1. *A magánokiratHamisitásnál az elkövetés helye az a hely, hol* a hamis okirat bizonyitásra *használtatott.*[4]) Ennek indoka, hogy a bizonyitásra való felhasználás ennél a bűncselekménynél a büntethetőség feltétele. Ezt gyakorlatunk is *állandóan* elfogadta, l. B. J. T. XIII. 45.; XVII. 78.; XXII. 271.; XXVI. 112. és 399.; XXX. 327. l. *Például:* G. ügynök az Erzsébetvárosban kapott váltót meghamisitotta és Budapestre küldötte, hol egy czég a váltót érvényesitette. Az elkövetés helye Budapest (1900. évi 980. sz. G. Dt. IX.

[1]) Ezek forgalmáról és ismérveiről l. *Balogh* a folytonos és folytatólagos bűncselekmények tana (Budapest 1885.) 27—46. l., továbbá különösen *Finkey* Ferencz Az egység és többség tana a btő jogban (1895.) 58—91. l. és ért.-ei B. J. T. XXXIII. 333. és B. J. T. XXXV. 285.; *Liszt* Lb. des Strafrechtes (17. kiad., 1908.) 235. és köv.

[2]) V. ö. *Balogh* a delictum collectivum s a szokásszerü és üzletszerü bűncselekmények tana (Budapest 1886.) Magyar jogászegyleti értekezések XXX. füzet. Annak bizonyitékául, hogy a német bir. B. P. ezekben a kérdésekben mennyivel több controverziára nyujt alkalmat, felhozhatom, hogy p. *Schwarze* (Kommentar a német B. P. 7. §-ának magyarázatánál *Hälschner* (Deutsches Strafrecht I. köt. 153. l.) és *Ullmann* (a *Holtzendorff*-féle Handb. d. Str. pr. r. I. köt. 155. l.) szerint ezeknél a cselekményeknél az *utolsó* actus elkövetési helyét kell az illetékesség megállapitására alapul venni: ellenben *Glaser* szerint (Handb. II. köt. 182. l.) az *első* cselekmény állapitja meg az elkövetési helyet, mert a későbbiek mit sem változtatnak a már létrejött tényálladékon. *Garraud* szerint (Précis 527. l.) azt a helyet kell alapul venni, a hol elég sok cselekmény követtetett el arra, hogy a szokásszerüség megállapitható legyen.

[3]) Ezek fogalmára nézve v. ö. a 8. alatt idézett irodalmat, különösen még *Finkey M. Jogi Lexikon* III. 673.

[4]) V. ö. Dr. Szegő Hugó értekezését B. J. T. XXXIX. köt. 356—358. l.

471.) Hasonló kijelentés 1902. 10.250. sz. a. ugyanott és 1905. évi 6764. sz. G. Dt. XII. 370.

2. Ha a *sértett* használta a hamis okiratot, ezen használat helye nem döntő, mert nem a sértett, hanem a *tettes* által való használat az irányadó. Adott esetben tehát ott van az elkövetés helye, a hol a terhelt az okiratot a végből érvényesitette, hogy a követelés egy részének megszünte bizonyittassék. (1905. évi 8463. sz. B. Dtár r. f. IV. 207.).

3. *A becsületsértés* ott tekintendő elkövetettnek, a hol a meggyalázó kifejezés használtatott. (1902. évi 520. G. Dt. IX. 473. Azonos: 1902. 720. u. o. 473.)

4. *Sikkasztás* ott követtetik el, a hol az eltulajdonitás történt. (1900. évi 1058. sz. B. J. Tára XII. k. 236.)

5. *Hamisitott ullevél használata* esetén az a bíróság tekintendő az elkövetés helyének, melynek területén az ellenőrzésre hivatott szolgabiró székhelye van. (1903. 5461. sz. B. Dtár r. f. IV. 82. sz.)

6. *Gyermekcsempészetnél* ott van az elkövetési hely, a hol a gyermek egyik családból a másikba leendő átcsempészés végett átvétetett, habár az eredmény másutt következett is be.[1])

7. A bejelentés elmulasztása által elkövetett *anyakönyvi kihágás* esetén az elkövetés helyéül nem a mulasztó fél lakhelye, hanem annak az anyakönyvvezetőnek a székhelye tekintendő, kinél a bejelentést eszközölni kellett volna. (1903. évi 4861. sz. B. Dtár r. f. IV. 56.)

B. *A távolsági büncselekményeknél.*

1. *Levél utján* elkövetett zsarolás és becsületsértés esetén egyformán illetékes egyrészről a levél irásának és postára adásának, másrészről a kézbesités helyének birósága és a kettő közt a megelőzés dönt. (1903. évi 10.018. sz. B. Dtár r. f. I. 75. Azonos: 1901. évi 476. sz.) Hasonló *zárt levélben* elkövetett becsületsértésre nézve (Pécsi tábla 1900. évi 2475. B. J. T. XLII. 111. l.) Ez a helyes álláspont.

2. *Ellenkezőleg* a Curia 1904. évi 10.130. sz. a. „ha tudatik, hogy a *levél* a sértettnek *hol kézbesittetett*", azt a helyet tekinti elkövetési helynek, hol a levelet *kézbesitették*. (B. J. T. XLIX. köt. 255. l.) *Hasonló levél* utján elkövetett rágalmazás és zsarolás ese-

[1]) V. ö. *Németh* Péter ért.-ét B. J. T. XLVI. 21—25. l. és a curiának 1903. évi 1210. sz. hat. *Tényállás:* a gyermek Fiuméből Abbáziába (Ausztria területe) vitetett.

tén. (Curia 1905. évi 10.389. sz. G. Dt. XII. 366.); továbbá *levelek és levelezőlapok* utján megkisérlett zsarolásnál. (1905. évi 6592. sz., u. o. 367. és B. Dtár r. f. I. 205. sz.)[1])

3. Nyomtatott beadványban albiró ellen *elkövetett rágalmazás esetén*, midőn a sajtó utján való közzététel és terjesztés miatt vád *nem* emeltetett, a Curia 1905. évi 5412. sz. a. azt a törvszéket mondta ki illetékesnek, melynél a *panasz beadatott*. (G. Dtár XII. 369.)

4. *Ujabb* gyakorlat szerint a levélben vagy beadványban elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás ott tekintendő elkövetettnek, ahol az irat tartalma nyilvánosságra vagy a sértett tudomására jutott. Ellenben beadványban elkövetett hatóság elleni rágalmazás a hatóság székhelyén tekintendő elkövetettnek. (B. Dtár u. f. II. 162. sz.)

III. *A Horvát-Szlavonországok területén* elkövetett büncselekményre nézve szintén *az elkövetés helyének illetékességi elve* irányadó. Ilyen bűncselekmény (kivéve az elválaszthatatlan összefüggés esetét) *nem* egyesithető a szorosabb értelemben vett Magyarország területén elkövetett büntetendő cselekménynyel. V. ö. a 20. §. 4. jegyzetével. (L. a J. E. hozott 1. számu határozat B. H. T. I. köt. 3—6. l. és a Curiának 1901. évi 1002. sz. hat. B. Dtár. r. f. I. 146. sz.)

3. B. P.-unk rendelkezései folytán az illetékességi okokra vonatkozó *régi* judicaturánk (l. *Fayer* Bűnvádi eljárás 69. és köv. l.; *Márkus* Felső birósági határozatok gyüjt. 2-ik kiadás 1894. V. köt. 633—640. l. és a Büntető Jog Tára tartalommutatója 378. l.) legnagyobb részben jelentőségét vesztette. Mindazáltal felemlithetem a kir. Curiának következő elvi kijelentéseit:

a) hamis vád esetében nem az az illetékes bíróság, mely a hamis vád alapján eljárni volt volna hivatva, hanem az, melynek területén *a hamis vád emeltetett* (1888. évi 4611. szám Döntvénytár XXI. köt. 131. l.), illetőleg ha a hamis vád *beadványban volt* elkövetve, az a bíróság, melynek területén az irat *benyujtatott*[2]) (B. T. VII. köt. 257. l.); *b) Hamis eskü* esetén az a törvényszék illetékes, melynek területén a hamis eskü *letétetett* (L. 1891. évi 11.036. és 1892. évi 10.790. sz. a. *Márkus* id. h. 636. és 638. l.,

[1]) Alaposan fejtegeti a kérdést, de az általam fennebb (I. i. alatt) kifejtettől eltérő eredményre jut és birósági gyakorlatunkat is természetesen eltérően itéli meg *Finkey* Tankönyv 3. kiad. 142. l.

[2] A B. P. értelmében kétség nélkül az a bíróság is, melynek területén *a beadvány készült.*

11.509. és 11.513. sz. a., hasonlóképen a B. T. XXXIV. köt. 311. és 312. l. közölt curiai határozatokat.[1]) *c)* A gyakrabban előjöhető practicus esetek közül még kettőt emlitek: 1. *jogtalan elsajátitás* esetében a mennyiben alaposan vélelmezhető, hogy az elsajátitási szándék már a találás idejében megvolt, — a *találás* helyét, de ezenfelül azt a helyet is *elkövetési* helynek kell tekinteni, a hol a tettes a talált dologgal, mint sajátjával rendelkezett. 2. Ha ismeretlen holttestet találtak és a bűncselekménynek nincs tanuja, a *találás* helyét lehet elkövetési helynek vélelmezni.

4. A nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmények esetén a B. P. 562. §-a; a B. P. hatályának területén *kivül magyar hajón* elkövetett bűncselekmények tekintetében pedig a 25. §. harmadik bekezdése *speciális elkövetési helyet* állapit meg.

5. *Megelőzés* (16. §. harmadik bek.) csak *egyenlően illetékes bíróságok* közt veendő figyelembe s az elsőbbségre nézve az lesz lényeges, hogy az illető ügyben melyik *bíróság vagy annak tagja*, (különösen a vizsgáló biró) tett korábban valamely intézkedést, illetőleg melyik hozott korábban valamely határozatot. A megelőzést megállapitja a *vizsgáló biró* vagy törvényszéki hatáskörbe utalt bűncselekmény miatt *a kir. járásbiróság által* teljesitett bármely nyomozó vagy vizsgálati cselekmény, különösen a B. P. 86. és 95. §-ai, továbbá a 98. §. első és negyedik, végre a 100-ik §. második bek. alapján tett intézkedések is. *Nem szükséges*, hogy ez a cselekmény valamely határozott egyén ellen irányuljon, pl. elég a birói szemle foganatositása vagy valamely bünjel lefoglalása. Ellenben a *rendőri hatóság* részéről teljesitett nyomozó cselekménynek vagy az ügyészség által emelt vádnak elsőbbsége a megelőzés szempontjából irrelevans, mert B. P.-unk kifejezetten birói intézkedést kiván.

6. *Judicatura*. A Curia 1902. évi 5786. sz. a. kimondta, hogy *a megszüntető* végzés hozása az illetékesség megállapitása szempontjából *nem* tekinthető megelőzésnek. (B. Dtár r. f. III. 94. sz.)

Ellenben *megelőzés* forog fenn, midőn a járásbiróság már tárgyalást tartott. (1905. évi 1183. sz. G. Dt. XII. 368.)

7. A 16. §. harmadik bek.-e módot nyujt az ügyészségnek vagy a magánvádlónak arra, hogy mindaddig, mig egyik biróság sem tett semmi intézkedést, szabadon mérlegelhesse *a czélszerüségi tekinteteket és* annál a bíróságnál emeljen vádat, a melynek terüle-

[1]) A hamis eskü elkövetési helyének megállapitásáról l. még a B. J. Tára XXXIV. köt. 309. l. közölt értekezést.

tén a bizonyitásfelvétel legkönnyebben történhetik. Ezen az alapon azután ez a bíróság lesz forum praeventionis.

8. Annak a bíróságnak, a melyet a másik megelőzött, mihelyt erről értesült, az általa később inditott eljárást hivatalból *meg kell szüntetni.*

9. Ha az elkövetés helye iránt kétség forgott fenn s az eljárás valamely bíróságnál *a megelőzés elve alapján* indittatott meg, azonban a per folyamán az időközben felmerült adatok kétségtelenné tették, hogy az elkövetés helye másutt van: akkor a 16. §. negyedik bek. értelmében az ügyet *hivatalból kell áttenni* ahhoz a bírósághoz, melynek területén a bűncselekmény valójában elkövettetett. Az áttételt a B. P. 129. utolsó bek.-e és a 263. értelmében a vádtanács; a 268. és 281. §-ok eseteiben pedig az *esküdtbíróság*, illetőleg a *törvényszék* rendeli el.

10. Az áttételt csak addig kell *hivatalból* elrendelni, mig *a vádirat benyujtva nincs*, mert az előkészitő eljárás befejeztével az áttétel már akadályozná a pernek gyors továbbfolytatását és befejezését, s igy épen nem kivánatos.

11. A vádhatározat jogerőre emelkedése vagy a főtárgyalás elrendelése (268. §. harmadik bek.) után az áttételt, tekintettel a 274. §. második bek.-nek rendelkezésére még az elkövetés helyének bizonyossá válta esetén *sem lehet elrendelni;* ellenben a vádirat benyujtásától a most megjelölt időpontig a felek kérelmére az áttétel elrendelhető lesz.

6. A lakó- vagy tartózkodó hely illetékességének elve.

B. P. 17. §.

Az a bíróság, a melynek területén a terhelt lakik vagy tartózkodik, illetékes lesz akkor, ha az elkövetés helyének bíróságát megelőzte.

Azonban ily esetben is átteendő az ügy az elkövetés helye szerint illetékes bírósághoz, ha a kir. ügyészség a vádirat benyujtása előtt inditványozza. A magánvádlónak vagy a terheltnek a fennebb megjelölt időpontig előterjesztett kérelmére a terhelt lakó- vagy tartózkodóhelye szerint illetékes törvényszéknek vádtanácsa elrendelheti az ügynek áttételét.

Az elkövetés helye szerint illetékes bíróság a hozzá áttett ügyet nem utasithatja vissza.

1. Az elkövetési hely illetékességének *főszabálya* mellett törvényünk *másodsorban* helyezi a *forum domicilii*-t,[1]) mely csak *megelőzés* esetében (l. a 16. §-hoz irt 5—11. jegyzetet) szoritja háttérbe a forum delicti commissi-t.[2]) Mindamellett B. P.-unk teljesen elszámol azzal, hogy az illetékességnek most emlitett két szabálya közül néha a lakó- vagy a tartózkodóhely illetékességi elvének érvényesitése nyujt nagyobb gyakorlati előnyöket, s ennélfogva módot ad arra, hogy ha a vádhatóság a concrét esetnek a törvényben ki nem meritheto változatosságait gondosan mérlegelni fogja, az elective concurráló két szabály közül gyakorlatilag az fog érvényre jutni, a melyiket a czélszerüségi szempontok az adott esetben helyesebbnek tüntetnek fel.[3])

2. A lakó vagy tartózkodó hely megállapitásánál a bíróság *nincs kötve* a fogalmaknak általános jogi jelentményéhez;[4]) különösen az u. n. *törvényes* lakhelyre vonatkozó magánjogi szabályok a bünvádi eljárásban figyelembe *nem* vehetők, hanem *a tényleges lakás vagy tartózkodás helye a döntő.* A lakó- és a tartózkodóhely az illetékesség megállapitása szempontjából *egyenlő jelentőségüek* s ha valakinek *több* lakóhelye van, ezek *mindegyike* megállapitja az illetékességet. — Csak az *önként választott* tartózkodási hely

[1]) Mindkét illetékességi ok szabályozása tekintetében törvényünk lényegesen eltér a külföldi codexek álláspontjától. A forum domiciliire nézve l. *Garraud* 588. l.; *Schwarze* Kommentar 130—131. l. *John* Kommentár 229—231. l.; *Glaser* Handb. II. köt. 158—160. l.; *Löwe-Hellweg* 11. kiad. 217. l.; *Kries* Lehrb. 169. l.; *Bennecke* Lehrb. 89—92. l.; *Ullmann* Lb. d. Sr. pr. r. 190—191. l.; *Birkmeyer* 188. és köv.; *Bennecke-Beling* 85. és köv.; *Vargha* (Julius) 74. l.

A német B. P. reformja tekintetében l. *Aschrott* Reform des Strafprozesses (Berlin 1906.) 61—147. (*Fuhr; Honemann* és *Graf Dohna* tanulmányai.).

[2]) A *megelőzés* fenforog, ha a jbiróság már tárgyalást tartott (1905. évi 2479. sz. G. Dt. XII. 371.). Ellenben *nincs* megelőzés, ha a jbiróság a feljelentést érdemleges intézkedés *nélkül* az elkövetés helye szerint illetékes bírósághoz tette át (1901. évi 2697. sz. B. J. T. XLII. 239. l.).

[3]) Pl. ha a bűncselekmény bucsun vagy vásáron követtetett el, és a tanuknak legnagyobb része nem az elkövetés helyén, hanem a tettes lakóhelyén található: akkor a kir. ügyészség a forum domiciliinál emel vádat, ezáltal alapot fog nyujtani a megelőzésre s igy biztositva lesz a közvetlenségnek teljes érvényesitése, másrészt elkerülhetők azok a költségek, melyekkel a távol vidéken lakó tanuknak a forum delicti commissi elé idézése járna. Ugyanezeket a gyakorlati előnyöket biztosithatja a forum domicilii területén müködő vizsgálóbiró vagy járásbiróság is azáltal, hogy a halaszthatatlan nyomozó vagy vizsgálati cselekményeket, az elkövetés helyének bíróságát *megelőzve* teljesitik.

[4]) L. erre nézve *Nagy Ferenc* A Polgári törvénykezés I. köt. 296. és köv. l.; s a 301. l. 10. jegyz. is. *Nagy F.* szerint lakóhely az a hely, ahol az ember életviszonyainak központja van, ahol maradandólag letelepedett, rendesen tartózkodik, s ahol gazdasági tevékenysége összefoly.

jöhet számba;[1]) azonban *nem* szükséges hosszabb vagy állandó tartózkodás.[2])

3. *Az időpontra* nézve az a lényeges: hol lakott a terhelt *a megelőzést megállapító bírói határozat vagy intézkedés idejében.* Közömbös tehát: ha a terhelt *később* változtatta lakóhelyét; 2. az is, hol *lakott a terhelt az elkövetés vagy a feljelentés vagy a rendőrség által teljesitett nyomozó cselekmények idejében.*

4. A forum domicilii *nem végleges* (17. §. 2. bek.) Az elkövetés helye szerint illetékes bírósághoz való *áttételt hivatalból nem* lehet elrendelni. Az áttételnek a *vádirat benyujtása előtti indítványozása*, ha a kir. ügyészség részéről történt, *kötelező;* a magánvádlónak és a terheltnek hasontárgyu *indítványa a vádtanács mérlegelésének* van alávetve. Ez a szabály *az ügyfélegyenlőség* elvébe ütközik. (Indokaira nézve l. M. i. 119. l.)

5. Ha a felek a vádirat benyujtása *után* indítványozták az áttételt, az már el nem rendelhető, mert a lakás vagy tartózkodás helye szintén *törvényes* illetékességi ok, mert továbbá: a *későbbi* áttétel már bonyolitaná és késleltetné az eljárást.

6. A 17. §. *utolsó* bekezdése — egybehangzólag a 21. §. második bekezdésével, — megelőzi a negativ illetékességi összeütközéseket és azt, hogy az áttett ügyet ide-oda küldözgessék.

7. Az összefüggés; az együttes elintézés és befolyásuk a büntető birói hatáskörre és illetékességre.[3])

1. Az *összefüggés* elve azt jelenti, hogy *egy* egyén ellen *több* bűncselekmény miatt, vagy *több* egyén ellen *ugyanazon* bűncselekmény miatt *ugyanaz a bíróság* lesz hivatva eljárni és e végből a különálló ügyeket *egy bíróságnál lehet egyesiteni.*

[1]) Pl. a letartóztatott vagy elitélt fogvatartásának helye *nem* számit. Betegnek a *kórházban* tartózkodása csak akkor vehető figyelembe, ha önkéntes választáson alapult, igy a vizsgálati fogolynak a kórházba szállitása *nem* állapitja meg a forum domiciliit.

[2]) Pl. csavargóknál, kóbor czigányoknál *elég az átmeneti* tartózkodás helye is.

[3]) *Irodalom: Fayer* id. m. 191. és köv.; *Finkey* 143—146.; *Lukács* 145. és köv.; régi jogunkra: *Pauler* id. m. II. köt. 331., 337., 339. l. *Székács* Büntető eljárás II. kiad. (Budapest 1887.) 20 l..

Stephen Digest 237—243. cz.; *Glaser* Anklage u. s. w. im engl. Schwurgericht 74—173. és 203. és köv. l.

Hélie Traité V. köt. 2365—2371. sz. VII. köt. 3385. *Garraud* 588. és köv.; *Ortolan-Desjardins* Éléments de droit pénal I. köt. 1239—1253. sz. *Normand* Traité élémentaire de droit criminel Páris 1896. 171—174. cz.

Az osztrák 1873. évi B. P. M. i. *Kaserer* Die Str. pr. O. mit Materialien (Bécs 1873.) 38—42. 319. *Hahn* Materialien III. rész. 2-ik kiadás *Stegemanntól* I. köt. 77. és köv. 549—551. l. *Vargha* (Julius) 2. kiad. 75. és köv.

Geyer Lehrb. 373—379. *Ullmann* a *Holtzendorff*-féle Hb. d. Str. pr. r.

2. A connexitásnak két főalakja van, a melyek aztán többféle combinatióban állhatnak egymással.

Összefügghet több bűnügy annak folytán, hogy: *ugyanazon bűncselekmény miatt több egyén van vádolva*, tettes, tettestárs vagy részes gyanánt, vagy avval, hogy ezen bűncselekmény kapcsán orgazdaságot vagy bűnpártolást követtek el. Ez a *tárgyi* (objectiv) összefüggés; másként: a *büntettesek* halmazata (B. P. 18. §.) *b)* A másik főalak akkor jön elő, ha egy *egyén ellen több bűncselekmény miatt* emelnek vádat *(alanyi*[1]*) összefüggés: a bűncselekmények anyagi* halmazata; az 1878. évi V. t.-cz. 96. §-a; B. P.: 19. §.). A bűnügyeknek egész hosszu lánczolata állhat aztán összefüggésben azáltal, hogy a tettes, részes, orgazda vagy bünpártoló a közösen elkövetett bűncselekményen felül *önmaga* külön vagy *másokkal együtt* más bűncselekményeket is követ el.[2]) Ez az ugynevezett *közvetett* összefüggés esete. Ellenben nem forog fenn connexitás, *ha valamely bűnügyben más bűncselekményt követnek el, pl. A bűnügyében* B. hamisan tanuskodik.

3. A fennebbi megkülönböztetés nem egyszerüen elméleti vagy épen scholasticus. Gyakorlati jelentősége a következő:

Törvényünk szerint *alanyi összefüggés esetén egyesités nélkül nincs közös illetékesség*, mig a tárgyi illetékesség független az *egyesités, azaz az együttes elbirálás tényétől*, s még akkor is a tettes birósága illetékes a részesek, az orgazdák, vagy a bűnpártolók ügyére, ha a tettes időközben meghalt, kir. kegyelmet kapott stb. Ebből természetesen nem az következik, hogy az orgazdaság és a bűnpártolás fölött arra az esetre, ha a tettes ismeretlen is az elkövető-, illetőleg a terhelt lakó-, tartózkodó- vagy elfogatóhelye szerint illetékes bíróság ne lenne jogositva eljárni. Az itt felállitott illetékességi elv *csak akkor* alkalmazandó, ha tudva van, hogy az orgazdaság, vagy a bűnpártolás alapcselekményének tettesére mely bíróság illetékes" (M. i. 126. l.).

I. köt. 145., 150. és 158—159. l. *John* Kommentár I. köt. 140—170. 254—262. l.; *Schwarze* Kommentár 120—124. és 136—141. l.; *Stenglein* Lb. des Str. pr. r. 72—75. l.; *Löwe-Hellweg* 11. kiad. 206. és köv. *Glaser* Hb. II. köt. 76—86. l.; *Kries* Lb. 157—159. l. *Ullmann* Lb. des deutschen Str. p. r. r. 193—197. l.; *Bennecke* Lb. (1895.) 95—105. l.; *Ortloff* a Goltdammer-féle Archiv XXVIII. köt. 206. és köv. l.; *Franke* u. o. XXI. 72. és köv. l.; *Glaser* Gegenseitige Beziehungen mehreren Strafsachen a Gerichtssaal XXXVII. köt. (1895.) 81—123. l.; a kérdésnek gazdag irodalmát u. o. 81—82. l.; *Rosenfeld* 122. és köv.; Birkmeyer 183. és köv.; *Bennecke-Beling* 91. és köv.

Dr. S. *Mayer* Kommentár I. köt. 241—252. l. *Jul. Vargha* D. Str. pr. r. 63—65. l. *Borsani* és *Casorati* id. kommentárja I. köt. 407. és köv. l. 351—372. §§. *Garofalo* és *Carelli* id. m. 62—72. l. *Pessina* Manuale III. rész. 28—30. l.

[1]) Eredeti érvelés alapján *Lukács* (A bűnvádi per előkészitő része 145. l.) ezt a két megjelölést megforditja. Érvelését nem tartom meggyőzőnek. Egyébként az általam használt megjelölések mindenütt elfogadottak.

[2]) Pl. A. felbujtja B-t lopás *vétségének* elkövetésére, B. azonban *rablást* és ezenfelül más bíróság területén, C-vel és D-vel együtt, sulyos testi sértés *büntettét* követi el.

4. Törvényünk módot nyujt arra, hogy mindezek az ügyek egy bűnvádi eljárás során legyenek összefoglalhatók, de az egyesitést nem rendeli el kötelezőleg, *hanem még tárgyi összefüggés esetén is csak lehetőleg irja elő az együttes elintézést;* alanyi *összefüggés esetén pedig az adott eset különleges részleteinek mérlegelését teljesen az eljáró bíróságok egyikének (l. az 5. jegyzetet) cognitiójára bizza.* Eltekintve a 20. §-ban felsorolt néhány esettől, B. P.-unk nem állit fel törvényes korlátot arra nézve sem, hogy *mely ügyek egyesithetők, melyeknél kell az egyesitést mellőzni és melyeknél szükséges az elkülönités.* A bíróság tehát ez utóbbi törvényes feltételeket, valamint az egyesités, illetőleg *elkülönités mellett és ellen szóló czélszerüségi okokat hivatalból tartozik vizsgálni.*

Nem is lehetne e tárgyban *általános* szabályt felállitani. Elvileg csak annyi állapitható meg, hogy az együttes elintézés a bünvádi igazságszolgáltatás érdekében fekszik a végből, hogy az ügynek minden részlete felderithető és megállapitható legyen; továbbá, hogy valamennyi bűnügyben és minden tettesre nézve mielőbb jogerős itélet keletkezzék és ez gyorsan végrehajtható legyen.

Evvel szemben a kellő mértéken tulmenő egyesités szerfölött nehezíti az ügynek egységes áttekintését, tehát annak elbirálását is (különösen az esküdtek részéről), ezenfelül sulyosabbá teszi a vádlottnak és a védelemnek helyzetét; elhuzza a vizsgálati fogságot, hosszabbitja az eljárás lefolytatását stb.

Ennélfogva a gyakorlati szükség követelményeit az inditványozó kir. ügyészségnek és az egyesitést elrendelő bíróságnak helyes tapintata és megfelelő gyakorlati érzéke fogja csak *az adott esetben* kielégithetni.

5. Az összefüggés *egyszerübb* esete az, hogy *ugyanazon bíróság hatásköre és illetékessége alá tartozó ügyek állanak egymással connexitásban.* Ebben az esetben természetesen kizárólag *ennek a bíróságnak* mérlegelésétől függ, hogy az egyesitést elrendeli vagy azt mellőzi-e,[1]) esetleg egyes ügyeket elkülönitve intéz-e el? *Nem* szükséges, hogy az egyesiteni kivánt ügyek ugyanabban a perszakban legyenek.

[1]) Kérdéses, hogy ez esetben is kell-e az *egyesités* tárgyában külön végzést hozni? Szerintem a 18. §. esetében ilyenkor is *külön* határozattal kell egyesiteni a részesek, az orgazda, s a bűnpártoló ügyét a tettesével; ellenben a 19. §. esetében ez a külön végzés *felesleges,* mert az ugyanazon egyén által elkövetett külön bűncselekmények, ha ugyanazon hatáskör és illetékesség alá tartoznak, nem tekintendők külön bűnügyeknek. A német gyakorlatban (l. Stenglein id. m. 72. l.) ilyen esetben *nem* hoznak külön határozatot az egyesités kérdésében.

A fönnebbiekből azonban nyilvánvaló, hogy az összefüggés elve *alapján mind különböző hatáskörbe, mind különböző bíróságok illetékessége alá tartozó ügyek egyesithetők lesznek.* Azt a nem könnyü feladatot, hogy a czélszerüségi tekinteteknek érvényre emelése és a helyes elintézés mind a két irányban biztositva legyen, törvényünk a tömören szövegezett 18—22. §§-okban oldja meg.

a) Ha különböző hatáskörbe tartozó bűncselekmények függnek össze, az egyesités kérdésében határozásra természetesen csak a *legmagasabb hatáskörrel felruházott bíróság* lehet illetékes (a 18. és 19. §§-ok *második* bek.), mert a hatáskör tullépése hivatalból figyelembe veendő alaki semmiségi ok (384. §. 4. pont.) lenne.

Ebben az esetben az 1869. évi IV. t.-cz. 20. §-ában foglalt az a szabály, hogy „senkit illetékes birájától elvonni nem szabad", a czélszerüség követelményeinél fogva, kétszeres kivételt is szenved, mert az egyesités elrendelése esetében a terheltnek esetleg nagyobb hatáskörü és reá nézve nem illetékes *más* bíróság előtt is meg kell jelennie. Az egyesités történhetik olyan bíróságnál is, melynek egyik ügyben sincs *helyi illetékessége* (18. §. második bek.), mely azonban magasabb hatásköre folytán magához vonja a többi ügyeket.

b) Ha *egyenlő hatáskörbe,* azonban *különböző bíróságok illetékessége* alá tartozó ügyek függnek össze, ez esetben a *legsulyosabb büntettre illetékes bíróság* fog határozni, s ha kétséges volna, melyik ez: a *megelőzés* dönt. (19. §. 2-ik bek.)

Az egyesitést kétségkivül *a terhelt* is kérheti és azt a *bíróság hivatalból is elrendelheti.* Az elrendelésre a *vádtanács,* a 268. és 283. §§-ok esetében pedig az esküdtbiróság vagy *a törvényszék* bir joghatósággal.

Az egyesités elrendelése vagy mellőzése kérdésében hozott *elsőfoku határozat* ellen *egyfoku felfolyamodással* élhetnek mindazok, a kik bármelyik ügyben vádló vagy terhelt gyanánt szerepelnek. (378. §.)

6. Az egyesités *módja* a 4. pont alatt emlitett mindkét esetben kétféle lehet: *a)* A birói eljárás megindítása *előtt,* tehát a nyomozás folyamán az egyesitést a kir. *ügyészség* rendeli el[1]). A nyomozás befejezése *után* az ügyészség a vizsgálat elrendelése iránt

[1]) Ez legtöbbnyire ugy történik, hogy a kir. ügyészség a nyomozást kiterjeszti az összefüggő ügyekre s erről az egyébként illetékes kir. ügyészséget értesiti; ha e közben a kir. ügyészségek közt az illetékesség tekintetében összeütközés merül fel, ezt a főügyész, illetőleg az igazságügyi miniszter elintézi (37. §.).

tett inditványában (104. §.) vagy a vádiratban (255., 282. §§.) *egybefoglaltan emel vádat* a különböző bűnügyekben és ekkor a bíróság vagy együttesen vagy — a mennyiben czélszerüségi szempontokból kivánatosabbnak tartja, — külön-külön inditja meg az eljárást. *b)* Ha az összefüggő ügyek *külön-külön indittattak meg,* az ügyészség *később* (pl. a vizsgálat befejezése *után)* inditványozza az egyesitést a legszélesebb hatáskörrel felruházott vagy legsulyosabb bűncselekmény tekintetében illetékes, esetleg a többit megelőzött bíróságnál. Az egyesitésnek az utóbbi esetben is csak *lehetősége* forog fenn; ha azt *a bíróság nem rendeli el,* az összefüggő ügyek külön-külön nyernek elintézést.

7. Az egyesités az első foku itélet meghozásáig bármikor és ebben a perszakban természetesen a felső bíróság által *is* elrendelhető. *Az első foku itélet meghozása után egyesitésnek nincs helye.*

8. *Az egyesités hatálya az,* hogy az összes egyesitett ügyekre nézve azokat az eljárási szabályokat kell követni, a melyeket törvényünk a legsulyosabb connex bűncselekmény tekintetében megállapit, különösen pedig, hogy a terheltet az egyesitett ügyek mindegyikében ugyanaz az eljárási jogkör illeti.[1])

Ennek folytán az egyesitett ügyek mindegyikében érvényesülni fognak a magasabb hatáskörü bíróság eljárásának fokozottabb garantiái, a mi azonban természetesen csak addig történhetik, mig a kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó bűncselekmények el nem különittetnek.

9. Az egyesitést törvényünk a connex bűnügyeknek *együttes tárgyalása* és összefüggő eldöntése *végett* engedi meg. Ennélfogva *alanyi* összefüggés esetén nincs helye az egyesitésnek, ha az együttes elbirálás meg *nem* történhetik.[2]) Ellenben minthogy elvileg kivánatos, hogy a tettes és a részes ügyei együtt biráltassanak el: ennélfogva a tárgyi összefüggés illetékességi elve nemcsak akkor irányadó, ha a részesek, az orgazdák, vagy a bűnpártolók ellen együttesen folyik az eljárás, hanem akkor is, ha közülök valamelyik ellen csak később emelnek vádat. Egyáltalán a 18. §. esetében

[1]) Megegyezik a fentebbi felfogással a bécsi semmitőszék gyakorlata, mely szerint, ha kihágás miatt esküdtbíróság előtt van vád emelve, a kihágásra nézve is meg kell tartani a vádirat szerkesztése és kézbesitése tárgyában törvénybefoglalt szabályokat, s a terhelt a vádirat ellen a kihágás tekintetében is kifogással élhet (L. az 1877. nov. 16-án és 1884. márczius 26-án hozott semmitőszéki határozatokat az osztr. B. P.-nak *Cramer* koronaügyész által jegyzetekkel ellátott, Manz-féle kiadásában (8. kiadás, Bécs 1893. 65. lap).

[2]) Pl. a terheltnek valamelyik bűncselekménye tekintetében elévülés vagy magáninditvány hiánya kizárja az eljárás megindittását.

nemcsak együttes elbirálás forog fenn, hanem közös illetékesség is. Azért, hogy a részes, az orgazda, vagy a bűnpártoló ügye a nem tettes ügyével együtt birálandó el, az utóbbiakra mégis *a tettes* bírósága illetékes.

Pl. ha a járásbiróság vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe utalt ügyek esküdtbiróság előtt egyesitettek, valamennyiben védőt kell kirendelni (B. P. 56. §. 1. pont), mindegyikre nézve vizsgálatot lehet teljesiteni (103. §. 2. p.) és egyik ügyben sem használható felebbezés (381. §. 1. p.). De ha az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó ügyben a vizsgálat már *be volt fejezve* és ekkor egyesittetett vele valamely *járásbirósági* ügy, ez utóbbiban nem kötelező a vizsgálat teljesitése. Ennélfogva az egyesitésnek csak az a hatálya van, hogy az ügy körülményei és a biróság cognitiója szerint az egyesitett járásbirósági ügyben az 528. §. első bekezdésében foglalt tilalom *daczára* mégis vizsgálatot lehet teljesiteni.

10. Az összefüggés alapján való egyesitésnek a felebbvitelre gyakorolt hatályát kifejti az 1901. évi 716. sz. határozat. (B. Dtár II. 2. sz.)

a) A tárgyi összefüggés.

B. P. 18. §.

A tettes birósága illetékes a részesre, az orgazdára és a bűnpártolóra, valamint ezeknek külön vagy másokkal együtt elkövetett más bűncselekményeire nézve is.

Ha a részes, az orgazda, vagy a bűnpártoló bűncselekménye oly sulyos, hogy reá a tettes biróságának hatásköre ki nem terjed, az a biróság fog eljárni, mely illetékességgel birna, ha a tettes bűncselekménye hasonló sulyosságu volna.

A jelen §. szerint összefüggő ügyek lehetőleg egyesitendők és együttes itélettel intézendők el.

M. i. *A tárgyi összefüggés* eseteiben a T. a *tettes biróságát* jelenti ki illetékesnek a részesekre, az orgazdákra és bűnpártolókra (18. §.).

Minthogy a felbujtó, a segéd, a bűnpártoló és az orgazda bűncselekménye oly viszonyban áll a tettes bűncselekményéhez, mint *mellékdolog a fődologhoz*, ennélfogva mind a logika, mind a czélszerüség követelménye az, hogy a fődologra illetékes biróság a mellékdologra is illetékességgel birjon. Továbbá nem szabad elfelejteni, hogy a tettesnek illetékes birósága rendszerint az leend, melynek *területén a bűncselekmény elkövetve volt:* ennélfogva azok a hasznok, melyekkel perjogi szempontból az elkövetés helyének illetékessége a többi illetékességi elv fölött bir, teljesen indokolják, hogy a mellékszemélyekkel szemben a tettes illetékességét emeljük döntő jelentőségre.

A czél a tárgyi összefüggés megállapitásával mindenesetre az, hogy a tárgyi összefüggésben levő ügyeknek nemcsak közös forumuk legyen, hanem hogy azok együttes elintézés alá is kerüljenek.

Nehogy pedig a természetöknél fogva összefüggő ügyekben külön-külön bíróságok járjanak el, szükséges volt arról az esetről intézkedni, midőn a tettes bűncselekményére illetékes bíróság a részeseknek, az orgazdáknak vagy a bűnpártolóknak sulyosabban minősülő bűncselekményére nem bir hatáskörrel. Pl. a tettes a BTK. 339. §-a szerint büntetendő lopás vétsége miatt vonandó felelősségre, melynek tárgyában a járásbiróság lenne hivatva határozni, a lopott tárgyakat elrejtő orgazdát ellenben tekintettel arra, hogy már két izben rablás miatt volt büntetve, orgazdaság bűntette terheli, melyre a járásbiróság nem bir hatáskörrel. Tekintettel arra, hogy hatáskörének korlátait egy bíróság sem lépheti tul világos szabály nélkül, az orgazdaság fölött külön kellene az orgazdaság elkövetőhelye szerint illetékes törvényszéknek és külön a lopás elkövetőhelye szerint illetékes járásbiróságnak határozni.

Ilyen és hasonló esetek megakadályozására szolgál az az intézkedés, hogy ama bíróságnak kell a tárgyi összefüggésben levő ügyekre nézve eljárni, mely valamennyi közremüködőnek cselekvényeire hatáskörrel bir. Ezzel azonban csak a hatáskör kérdése van megoldva, és ha ennél tovább nem menne a T., akkor nem a tettesnek elkövető-, lakó- vagy tartózkodó-, esetleg elfogatása helye szabná meg a hatáskörrel felruházott bíróság helyi illetékességét, hanem ama közremüködő személyre vonatkozó általános illetékességi szabályok (16., 17. §§.) volnának irányadók, kit a legsulyosabban minősülő bűncselekmény terhel. Ha tehát a fennebbi példában a lopás elkövető helye a brassói járásbiróság területén, az orgazdaság elkövetőhelye ellenben a trencséni törvényszék területén volt volna, akkor a lopás vétségére nézve is a trencséni törvényszék birna illetékességgel és igy a lopás tettesét és a brassói járásbiróság területén lakó tanukat a trencséni törvényszék elé kellene idézni, még akkor is, ha esetleg az orgazda az eljárás megindításakor már a brassói járásbiróság területén laknék. Ama kijelentéssel azonban, hogy mindig a tettes bűncselekménye tekintetében illetékességet megállapitó körülmény (16., 17. §§.) az irányadó, eleje van véve ily visszásságnak, mert ha az emlitett lopás vétsége a brassói járásbiróság területén volt elkövetve, akkor a brassói törvényszék leend hivatva a lopási ügygyel összefüggő minden ügyben eljárni. Ez illetékességi elv felállitása egyazon okokon nyugszik, melyek miatt általában a tettes birósága van illetékesnek kimondva, a felbujtóra, a segédre, az orgazdára és a bűnpártolóra nézve. (M. i. 124. l.)

1. A B. P. 16. és 17. §-aiban megállapitott általános szabályoktól a 18. §-ban találjuk az első eltérést a „*forum connexitatis*"-nak egyik alakjában. A *tárgyi* összefüggés elvét teljesen indokolja az, hogy a közös közremüködők által elkövetett bűncselekményeknek együttes elbirálása által van leginkább biztositva az egész ügynek minden irányban való tökéletes felderitése, mindegyik részes bűnösségének helyes beszámitása és a büntetésnek arányos kiszabása.

2. Ha a bűnper a tettes birósága előtt megindittatott, ez a

bíróság a részesekre, az orgazdákra és a bűnpártolókra nézve abban az esetben is illetékes marad, ha a tettes a bűnper alatt meghalt. Az összefüggés ugyanis nem szünik meg azzal, hogy a tettes bűncselekményét már nem lehet birói itélet tárgyává tenni.

3. Ha a tettesre nézve nem az elkövetés helye, hanem a lakóhely szerint illetékes bíróság jár el: a részesek s az orgazda és bűnpártoló illetékes birósága is ez utóbbi lesz, s nem az a bíróság, melynek területén a tettes a főbűncselekményt elkövette.

4. Minthogy a törvény a bűncselekmény nemei szerint nem különböztet, s a II. fejezet a birói illetékességet minden bűncselekményre nézve — kivéve a nyomtatvány utján elkövetetteket — szabályozza: a 18. §. rendelkezése kiterjed azokra az egyénekre is, a kik maguk csak kihágással vannak terhelve, de az általuk elkövetett kihágás bűntettel vagy vétséggel terhelt egyének cselekményeinek valamelyikével összefüggésben áll. Az ily egyének előzetes letartóztatásánál az 536. §. 3-ik bekezdésének rendelkezése lévén szem előtt tartandó, az együttes eljárás reájok e részben sem lesz hátrányos. Ha az ügyek egyesitése a csupán kihágással terhelt egyénekre aránytalan hátrányos volna, a törvény 21. §-a módot nyujt e hátrány megelőzésére.

5. Az egyesités elrendelésénél nem tesz különbséget az, hogy a tettes bűncselekménye egyáltalában, vagy valamely enyhitő ok fenforgása miatt kevésbé sulyos, mint a részesé, orgazdáé, vagy bűnpártolóé.

6. Bűncselekmények halmazata esetében megtörténhetik, hogy a részes birósága válik a tettesre illetékessé.[1])

b) Az alanyi összefüggés.

B. P. 19. §.

Ha ugyanazt az egyént több bűncselekmény terheli, a külön folytatott ügyek rendszerint egyesitendők, s azokban lehetőleg együttes itélet hozandó.

Az egyesitésre és a további eljárásra több illetékes bíróság közül az van hivatva, melynek hatáskörét a bűncselekmények

[1]) Pl. a szabadkai törvényszéknél megindul a bűnvádi eljárás A. ellen oly bűntett miatt, melyet ez a szabadkai törvényszék területén követett el; az eljárás folyamán azonban kiderül, hogy A. segéd minőségben vett részt egy másik bűntettben, melyet B. a szegedi törvényszék területén követett el, de a mely miatt az eljárás még megindítva nem volt. Ebben az esetben a fenforgó megelőzés miatt (19. §. 2. bek.) a szabadkai törvényszék lesz illetékes B. tettesre nézve is.

egyike sem haladja meg. Ha több ilyen bíróság volna, ezek közül a legsulyosabb bűncselekmény tekintetében illetékes bíróság, kétség esetén pedig az a bíróság jár el, mely a többit megelőzte.

Ha azonban valakit esküdtbíróság elé tartozó és egyéb bűncselekmény terhel, mindez ügyek tekintetében az egyesités kimondására és a további eljárásra az esküdtbíróság illetékes. E szabály nem alkalmazható, ha az összefüggő bűncselekmények közül az, mely esküdtbíróság elé tartozik, nyomtatvány utján volt elkövetve. Nyomtatvány utján elkövetett több bűncselekmény esetében ezen ügyek egyesitése kimondható.

M. i. *Az alanyi összefüggés* (19. §.) esetében előfordulhat, hogy egyazon egyént oly bűncselekmények terhelnek, melyeknek egyike a törvényszék, másika a járásbíróság és harmadika a birói jogkörrel felruházott közigazgatási hatóság hatásköréhez tartozik. Továbbá előfordulhat, hogy a halmazatban álló mindenik bűncselekményre vagy törvényszék, vagy járásbíróság, vagy birói jogkörrel felruházott közigazgatási hatóság bir hatáskörrel, de mindegyik bűncselekmény más területen követtetvén el, mindenikre nézve a forum commissi szabályánál fogva más-más birói hatóság volna illetékes.

Ennek mellőzése czéljából a T. ama szabályt állitja fel, hogy az egyesitésre és a további eljárásra az a bíróság lesz illetékes, melynek hatásköre valamennyi összefüggő bűncselekményre kiterjed, több ily bíróságok közül pedig az, mely az illetékességi szabályok szerint a halmazatban foglalt legsulyosabb bűncselekmény fölötti határozathozás jogával bir. Midőn a T. ehhez hozzáteszi, hogy kétség esetében a *megelőzés* határoz: ugy ez arra az esetre vonatkozik, ha nem lehet határozottan megmondani, mely bűncselekmény a legsulyosabb, de magától értetődik, hogy ez nem jelentheti, hogy a megelőzés lenne döntő akkor is, ha a kisebb hatáskörü bíróság a nagyobb hatáskörüt valamely intézkedéssel vagy határozathozással megelőzné.

Az a kérdés, hogy melyik bíróságnak hatásköre terjed ki valamennyi összefüggő bűncselekményre, könnyen eldönthető. A kiindulás pontjául az az elv szolgál, hogy a nagyobb hatáskör összefüggés esetében a kisebbet is magában foglalja. Ha tehát rendőri és járásbirósághoz tartozó bűncselekmény találkozik össze, a járásbíróság hatásköre terjed ki mindkettőre, ha pedig törvényszékhez és más bírósághoz tartozó van bűnhalmazatban, mindezekre a törvényszék bir hatáskörrel. Nem lehet kétséges a hatáskör kérdése akkor sem, ha bizonyos bíróságok felségsértés, hütlenség stb. büntetteire nézve kivételes hatáskörrel ruháztatnak fel, mert ha pl. a hűtlenség esete gyilkossággal van halmazatban és az utóbbit nem a kivételes hatáskörü törvényszék területén követték el, ugy a fennebbi szabálynál fogva világos, hogy a kivételes hatáskörrel biró tvszék lesz illetékes a gyilkosság esetére is, mert kétségtelen, hogy hatásköre a hütlenségre és a gyilkosságra kiterjed, mig a gyilkosság tetthelye szerint illetékes törvényszék a hütlenségre nézve nem birhat hatáskörrel. Csak oly birói szervezet mellett válik a kérdés vitássá, hol a kivételes bíróság csak a kivett bűncselekmények fölötti eljárásra bir hatáskörrel és e kivételes hatáskörön kivül nincs rendes hatásköre a többi bűncselekményekre nézve. Ismeretes ama nagy vita, mely éppen e kérdésben a német „Reichsgericht“ szervezeti állásából

folyólag keletkezett. E bíróság ugyanis, mint elsőfolyamodásu bíróság csak a kivett bűncselekményekre nézve bir hatáskörrel s igy több oldalról kétségbe vonták, hogy a német perrendtartás 2. §-a alapján van-e joga a connexitásban álló, de nem a kivett bűncselekmények közé tartozó bűntettek és vétségek fölött határozni.

A javaslatnak fennebbi intézkedése kizárja ezt a kétséget.

A 19. §. *utolsó* bekezdésének azt a rendelkezését, hogy esküdtbíróság elé tartozó és egyéb bűncselekmények halmazata esetén az attractio az esküdtbíróság után irányul, az esküdtbirósági eljárásnak és hatáskörnek egészen különleges természete teszi szükségessé.

E szabály alól kivételt állit fel az *utolsó* mondat, mely az esküdtbirósági ügyek attractióját korlátozza abban az esetben, ha az összefüggő bűncselekmények egyike nyomtatvány utján volt elkövetve. Ez utóbbi ügyre nézve tehát az egyesités feltétlenül ki van zárva. (M. i. 125—126. l.)

1. A 19. §. első bekezdésében körülirt ügyeknek egy itéletben való elbirálását is kivánatosnak tünteti fel az, hogy az összbüntetés megállapitása végett ne kelljen külön eljárást lefolytatni. (V. ö. B. P. 517. és köv. §§-ok; Btkv. 96., 104. §§-ok, 1880 : XXXVII. t.-cz. 36. §.)

2. A második bek. szabálya concréte olyképen illustrálható, hogy ha pl. több törvényszéknél egyenlő sulyosságu bűncselekmények miatt indult meg az eljárás, ez ügyek egyesitésére s a további eljárásra az a törvényszék lesz illetékes, mely a többit megelőzte.[1]) A járásbiróság előtt folyamatban levő ügyet azonban természetesen még akkor is a megelőzés folytán illetékes törvényszéknél inditottal kell egyesiteni, ha a járásbiróság eljárása ennek a törvényszéknek intézkedését megelőzte.

3. A 337. §. 3. bekezdése szerint az egyesités kérdésében az esküdtbiróság megalakulása előtt az a *törvényszék* határoz, melynek székhelyén az esküdtbiróság működik. A pernek *előkészitő* szakában az ügyek egyesitésének módjában sem lesz különbség, mert mind az esküdtbiróság elé tartozó, mind a kir. törvényszék hatáskörébe utalt bűncselekmények vizsgálóbirája és vádtanácsa ugyanaz.

4. A §. *utolsó* mondata fokozottabb gyakorlati jelentőséget nyert az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 16. §-ának rendelkezése folytán Ennélfogva ha pl. ugyanazon egy hirlapi czikkben részben közhivatalnok, részben pedig olyan *magánegyén* ellen volt rágalmazás elkövetve, a ki az É. l. t. 16. §-ának második bekezdése alá *nem*

[1]) A *megelőzés* fogalma tekintetében lásd a 16. §-nál az 5. és köv. jegyzeteket.

vonható, akkor mind a két vétség miatt inditott sajtópert az illetékes *esküdtbiróságnál* lehet egyesiteni.

5. *Nyomtatvány* utján elkövetett és *esküdtbiróság* hatáskörébe utalt bűncselekmény miatt inditott bünügy *nem* nyomtatvány utján elkövetett, de szintén esküdbiróság elé tartozó ügygyel (pl. gyilkosság vádja alapján inditottal) *nem* egyesithető. (20. §. 2-ik bekezdés).

c) Nem egyesithető ügyek.

B. P. 20. §.

Más bünvádi ügyekkel nem egyesithetők azok, a melyekben az elsőfoku biróság már itéletet vagy megszüntető végzést hozott.

Az egyes törvényszékhez, mint kivételes birósághoz tartozó ügyek, a nyomtatvány utján elkövetett és az esküdtbiróság elé utalt ügyek, továbbá a jövedéki kihágási ügyek, az illetékes hatóságtól összefüggés okából (18., 19. §§.) nem vonhatók el.

M. i. A nyomtatvány utján elkövetett bűncselekményekre nézve az esküdtbiróság hatásköre a sajtószabadság érdekében lévén megállapitva, gondoskodni kell a törvényhozásnak arról, hogy a sajtó számára felállitott biztositékokat az összefüggés illetékességi elve se ingathassa meg. A jövedéki kihágási ügyek különleges természete indokolja, hogy más bűncselekményekkel ne legyenek összesithetők. A kivételes hatáskörü bíróságok elé tartozó ügyeknél azok az okok, melyek e bűncselekményeknek nagyobb biztositékokat nyujtó bíróságoknál való összpontositását teszik szükségessé: egyuttal kizárják azt, hogy az egyesités elve ezekre az ügyekre nézve is korlátlan alakalmazást nyerjen. (M. i. 127. l.)

1. Ha az elsőfoku biróság itéletét a kir. curia (437. §. ötödik bek.) megsemmisiti és uj eljárást rendel el, akkor az elsőfoku itélet meghozottnak nem tekinthető, s az ügy más ügyekkel mindaddig egyesithető, mig az uj elsőfoku itélet meghozva nincs.

2. Volt ügyvéd ellen váltóhamisitás miatt inditott ügy iratait a szegedi tsz. a budapesti tsz.-hez tette át, mert a budapesti tsz. előtt ugyanazon vádlott ellen magánokirathamisitás miatt már eljárás folyt. Minthogy azonban az utóbbi eljárást megszüntették, a curia 1902. évi 5786. sz. a. kimondta, hogy az egyesitésre alapitott indok elesik és az ügy továbbra is a szegedi tsz. illetékességi körébe tartozik. (G. Dt. IX. 476. sz.).

3. A kivételes hatáskörrel felruházott bíróságnál[1]) az egyesités kétség nélkül történhetik.

[1]) P. ha X. Nyiregyházán királysértést és izgatást követ el, a két bűncselekmény miatt inditott eljárás a *debreczeni* kir. törvényszéknél egyesithető, ellenben a királysértési ügy (É. l. t. 17. §. 2-ik bek.), a nyiregyházai kir. törvényszékhez át *nem* tehető.

4. A törvényjavaslatnak eredeti szövege czélszerüségi okokból kizárta azt, hogy a ministeri rendeletekben, továbbá a törvényhatósági vagy városi szabályrendeletekben megállapitott kihágások az esküdtbiróság, törvényszék vagy a járásbiróság hatáskörébe utalt bűnügyekkel egyesithetők legyenek. (M. i. 128. l.) A képviselőház azonban 1896. szept. 9-iki ülésében, *Polónyi Géza* orsz. képviselő módositványának elfogadásával, a második bek.-nek ezt a részét törölte, s igy az egyesités ezekre a kihágási ügyekre nézve is elrendelhető.

5. Kivéve az elválaszthatatlan összefüggés esetét, nincs helye egyesitésnek a Horvát-Szlavonországok területén elkövetett bűncselekményekre nézve. (L. J. E. hozott 1. sz. határozat B. H. T. I. köt. 3—6. l.).

A mennyiben ugyanazon terhelt részben Horvát-Szlavonországok, részben pedig a szorosabb értelemben vett Magyarország területén elkövetett büntetendő cselekménynyel van vádolva; az illetékességre nézve az 1893. évi 4593/I. M. sz. r.[1]) 12. és 13. pontjait kell alkalmazni.

d) Az egyesités mellőzése és megszüntetése.

B. P. 21. §.

A 18. vagy 19. §. alapján eljáró biróság fontos okból az ügyek egyesitését és együttes elintézését mellőzheti, illetőleg megszüntetheti, s az eljárást egyes ügyekben vagy egyes terheltek ellen elkülönitve folytathatja, esetleg más illetékes hatóságnak engedheti át.

Az illetékes hatóság a hozzá áttett ügyet vissza nem utasithatja.

M. i. I. A törvény nem sorolja fel a mellőzés okait, hanem általában fontos okot emlit. Ily ok lehet az, hogy az együttes elbirálás az eljárás menetét nagyon késlelteti, vagy annyira heterogen tárgyakat ölel fel, melyek a vádat összebonyolitják és a védelem állását tulságosan megnehezitik. Az első szempont tehát az eljárás gyorsitása vagy könnyitése. De nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a közvetlenség rovására történik, ha több különböző ügy elhomályositja a tárgyalás összbenyomását. Főleg azonban arra kell tekintettel lenni, hogy az együttes elbirálás ne járjon a letartóztatás és vizsgálati fogság ok nélküli meghosszabbitásával.

II. A 21. §. általános szabálya *mind az alanyi, mind a tárgyi összefüggés esetére* kiterjed. E szerint nem szenved kétséget, hogy nemcsak a tárgyi összefüggésben álló ügyekben érdekelt terheltek bűncselekményei különithetők el,

[1]) A r. magyarországi és a horvát-szlavonországi kir. bíróságok és ügyészségek közt a kölcsönös jogsegély részleteit szabályozza. Közölve Ig. ü. K. II. évf. 6. sz. 151—152. l.

hanem hogy a felbujtó, a segéd, az orgazda vagy a bűnpártoló bűncselekményét is a tettes bíróságtól különböző bíróság elé szabad vinni.[1]) (128. l.)

1. Az egyesitett bűnügyek elkülönitése szintén czélszerüségi okokból (pl. az ügy áttekintését megnehezitő bonyolult voltának elkerülése vagy a terhelt letartóztatásának röviditése) *akár hivatalból, akár a felek kérelmére, az első foku eljárás alatt bármikor* történhetik és pedig egyes terheltekre nézve is, sőt a bűnpernek egyik szakára nézve is.[2])

2. Az a bíróság, mely az egyesités megszüntetését kimondotta, az ekként különválasztott ügyre nézve is illetékes marad s az eljárást elkülönitve is folytathatja; a törvény azonban processzuális szempontból azt is megengedi, hogy az összefüggésnél fogva illetékessé vált bíróság az ily különválasztott ügyet a sértettre nézve egyébként illetékes bíróságnak engedhesse át.

3. Az egyesités megszüntetése esetében az elkülönitett ügy az eljárásnak abban a stádiumában megy át a másik bírósághoz, a melyben a megszüntetés idejében volt. Az e bíróság előtti eljárásnak netaláni külön szabályait a további eljárásnál kell alkalmazni.

4. *Judicatura.* A curia 1902. évi 208. sz. a. mellőzte két ügy egyesitését, mert egyesités esetén az ügyek ellátása szükség nélkül késleltetve volna és a többi tanuknak és károsoknak az elkövetés helyétől távoleső pestvidéki tsz. elé idézése ugy a személyek, mint a kincstár szükségtelen nagyobb mérvü megterheltetését vonná maga után." (B. Dtár r. f. II. 114. sz.)

e) A hatáskör kivételes kiterjesztése összefüggés esetén.

B. P. 22. §.

Ha az a bíróság, a mely egyébként kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó büncselekmény tárgyában az ügyek összefüggése alapján vagy azért jár el, mert a vádló a cselekményt sulyosabban minősitette, az illetékességét megállapitó büncselekmény tekintetében az eljárást a főtárgyalás elrendelése előtt szüntette meg: a kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó büncselekményre nézve a további eljárást az egyébként illetékes hatóságnak engedi át.

[1]) Pl. akkor, ha a tettes ellen inditott eljárás folyamán a vizsgálat már be van fejezve s ekkor derül ki az orgazda vagy a bűnpártoló, ezekre nézve az elkülönitést el lehet rendelni.

[2]) Ha valamelyik terhelt a főtárgyaláson nem jelenik meg és ellene olyan bűncselekmény miatt van vád emelve, amely miatt a terhelt távollétében nem lehet főtárgyalást tartani, semmi sem gátolja a bíróságot abban, hogy erre a terheltre nézve az elkülönitést a főtárgyaláson rendelje el.

M. i. A 22. §-ban foglalt szabálynak czélja az, hogy bizonyos esetekben, fontos czélszerüségi szempontból biztositva legyen a nagyobb hatáskörü bíróságnak a külömben kisebb hatáskörühöz tartozó bűncselekmények fölötti eljárása.

A tapasztalat ugyanis mutatja, hogy a törvényszék vagy a járásbíróság itélethozásra teljesen alkalmas főtárgyalás, illetőleg tárgyalás után gyakran csak csak azért nem hoz itéletet, mert a főtárgyalás eredménye szerint megállapitható bűncselekmény oly vétség vagy kihágás, mely fölött rendszerint a járásbíróság, illetőleg a rendőri bíróság bir hatáskörrel. A főtárgyalás, illetőleg a tárgyalás apparátusának teljes igénybevétele után az lett tehát az eredmény, hogy az ügyet a járásbíróság vagy rendőri bíróság ujra tárgyalja s ily módon az ügynek végleges elintézése elhuzódik. Nincs ok, a mi ily formalismust igazolhatna. A nagyobb hatáskörü bíróságnak jelentékenyebb garantiákat nyujtó eljárása nem lehet sérelmes a terheltre nézve. Alig kell tehát okát adni annak, hogy miért szükséges az ily visszásságoknak elejét venni. Az erre szolgáló szabály a 22. §. rendelkezéséből a contrario következik. A 22. §. ugyanis hasonló esetekre az eljárásnak egy caesuráját állitja fel. A perelőkészitő szakban a kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó bűncselekményre nézve a további eljárás az egyébként illetékes hatóságnak engedhető át. Ellenben világosan folyik a 22. §. szabályából az, hogy az összefüggés vagy a vádban foglalt sulyosabb minősités alapján eljáró bíróság az egyébként kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó bűncselekmény elbirálására illetékes marad akkor is, ha az illetékességének megállapitására alapul szolgált bűncselekmény miatt inditott eljárást a főtárgyalás elrendelése után szüntette meg, vagy ha csak a főtárgyaláson minősiti a cselekményt olyan bűncselekménynek, a mely rendszerint kisebb hatáskörü hatóság elé tartozik.

A T. a 22. §-ban kimondott szabály felállitásánál, mint már érintve volt, nem szoritkozhatott arra az esetre, midőn az eljárás több összefüggő ügyben van megindítva és közülök a főtárgyalás, illetőleg a tárgyalás elrendelése után csak a kisebb hatáskörü bíróság illetékességének alapul szolgált bűncselekmény marad fenn: hanem arról az esetről is rendelkezik, midőn egy cselekmény miatt inditanak eljárást és a bíróság csak a főtárgyaláson, illetőleg a tárgyaláson győződik meg arról, hogy a sulyosabb minősités helyett olyat kell alkalmaznia, melynél fogva a bűncselekmény fölött külömben kisebb hatáskörü hatóságnak kellene eljárni. A két eset között a fennebb kiemelt czélszerüségi szempontból nem lévén külömbség: mindkét esetben szükséges volt a nagyobb hatáskörü bíróságot az eljárás befejezésére kötelezni.

A mily czélszerü azonban az illetékességi elvet a pernek a főtárgyalás elrendelését *követő* szakában fentartani, éppen oly czélszerütlen volna azt ugy alkalmazni, hogy a nagyobb hatáskörü bíróság a pernek tárgyalás elrendelése *előtti* szakában sem tehetné át az ügyet a kisebb hatáskörü és külömben illetékes hatósághoz. Ez esetben az áttétel ellen nem szólnak opportunitási tekintetek, nincs tehát ok, mely miatt a törvényszéket illetőleg a járásbíróságot oly bűncselekmények elbirálására kötelezni lehetne, melyek járásbíróság, illetőleg rendőri bíróság hatáskörébe tartoznak. Ha tehát a törvényszék vagy a járásbíróság az illetékességének alapjául szolgáló bűncselekmények miatt a bűnvádi eljárást már a főtárgyalás (tárgyalás) elrendelése *előtt* megszüntette: akkor a még fenmaradó oly vétség vagy kihágás miatt, mely fölött a járásbíróság, illetőleg rendőri bíróság bir hatáskörrel, nem szabad főtárgyalást, illetőleg tárgyalást

elrendelni, hanem a további eljárást az illetékes járásbirósághoz, illetőleg a rendőri birósághoz vagy más közigazgatási hatósághoz kell utasitani. (M. i. 130. l.)

1. A 22. §-ban körülirt esetnek példájául felhozható az, hogy a járásbiróság hatásköréhez tartozó valamely *inditványi* bűncselekmény miatt inditott ügy a törvényszék hatáskörébe tartozóval egyesittetett s a járásbirósági ügyben később, a vizsgálat alatt a magáninditványt az erre jogosult visszavonta.

2. A 22. §-ból *a contrario* következik, hogy a szélesebb hatáskörrel felruházott biróság, a mely *egyébként kisebb* hatáskörü hatóság *elé tartozó* bűncselekmény felett itélkezik, ez utóbbira nézve illetékes marad akkor is, ha a saját rendes hatáskörébe tartozó bűncselekmény miatt inditott eljárást a főtárgyalás elrendelése *után* szüntette meg; továbbá, hogy itélkezhetik a bűncselekmény felett akkor is, ha csak a főtárgyaláson minősitette azt olyannak, a mely rendszerint kisebb hatáskörü hatóság elé tartozik.

3. A 2. jegyzetben emlitett okból a curia az 1902. évi 411. sz. a. *helyesen* utasitotta el a védelemnek azt az inditványát, hogy kivándorlás tiltott közvetitésének elbirálását az I. foku biróság az illetékes közigazgatási hatóságnak engedje át s megállapitotta, hogy az első biróságok helyesen hoztak érdemleges itéletet. (G. Dt. IX. 478.).[1])

8. A viszonvád illetékességi elve.

B. P. 23. §.

Kölcsönös becsületsértés, rágalmazás vagy testi sértés esetében az a biróság, a mely az egyik vád alapján az eljárást megindította, mindaddig, mig az eljárást itélettel vagy megszüntető végzéssel be nem fejezte, illetékes a másik vád alapján való eljárásra is, a mennyiben hatáskörét az utóbbi vád elbirálása meg nem haladja.

A biróság ezeket az ügyeket egyesitheti, együttesen tárgyalhatja és egy itélettel intézheti el.

Nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés (1878 : V. t.-cz. 275. §.) miatt emelt viszonvád esetében mindazáltal ezeket az ügyeket együttesen kell tárgyalni és egy itélettel elintézni.

Az egyik vád elejtése nem gátolja a másik vád alapján indított eljárás folytatását.

[1]) A 22. §-ban foglalt elv jövedéki kihágás esetén alkalmazást nem nyerhet. (A győri kir. itélőtáblának 5. számu teljesülési döntvénye *B. Dtár* r. f. VI. 123.).

E §-t a k. i. ü. b. *Mohay Sándor* orsz. képviselő inditványára módositotta a következő indokolással: „A viszonvádon alapuló közös illetékességnek a nem nyomban viszonzott becsületsértés, a rágalmazás és a testi sértés eseteire való kiterjesztését a czélszerüség szempontja igényli; mert ezeknek az egymással legtöbbnyire okozati összefüggésben levő bűncselekményeknek egy bíróság által való elintézése nemcsak tetemes idő-, munka- és költségmegtakaritást helyez kilátásba, hanem a beszámitás kérdésének alaposabb megoldását is biztositja s elejét veszi annak, hogy a kölcsönösen sértetteknek a különböző bíróságok különböző arányban szolgáltathassanak igazságot.

Ezenfelül — tekintettel arra, hogy a nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés esete az 1878. évi V. t.-cz. 262. §-ának alkalmazásánál a törvényszék előtti eljárásban is felmerülhet: a k. i. ü. b. a javaslat 530. §-ának idevágó rendelkezéseit a birói illetékességről általában intézkedő 23. §-ba tette át. (K. i. ü. biz. jel. 19. l.)

1. Ha a becsületsértést, rágalmazást és testi sértést egy időben több egyén egymás ellen követte el, cselekményeik közt kétségtelen az összefüggés, és szembetünők azok az előnyök, melyek ezen ügyeknek együttes elintézése által biztosithatók.[1])

2. B. P.-unk nem irja elő, hogy a becsületsértés, rágalmazás és testi sértés *nyomban viszonzott* legyen, a mint azt a Btkv. 275. §-a a kölcsönös becsületsértésre nézve megköveteli. Az utóbbi esetben a 23. §. harmadik bekezdése az egyesitést *kötelezőleg* rendeli is.

3. A törvénynek az az intézkedése, hogy az egyesítés az eljárásnak elsőfoku itélettel vagy megszüntető végzéssel való befejezéseig történhetik, helyesbbiti a Btkv. 274. §-ának idevágó rendelkezését, mely általában a bűnvádi eljárás befejezését állitotta fel záros határidőül, s emiatt akkép is volt magyarázható, hogy a viszonvádat az ügy *jogerős* elintézéseig lehet emelni.

4. *Judicatura:* Járásbiróság hatáskörébe tartozó könnyü testi sértés miatt indított ügy tsz. hatáskörébe eső sulyos testi sértés bűntette miatt inditott ügygyel szoros összefüggésnél fogva viszonvád alapján egyesithető, akkor is, ha a főmagánvádló külön vádiratot nem adott be (1906. évi 1245. G. Dt. XIII. 295. sz.).

9. Illetékesség a Btk. 62. §-a esetében.

B. P. 24. §.

Ha az 1878. évi V. t.-cz. 62. §-a esetében a bünvádi eljárás senki ellen sem indítható meg: az elkobzásnak és megsemmisitésnek birói kimondására az a törvényszék illetékes, a melynek vizs-

[1]) Birósági gyakorlatunk ezen ügyek egyes csoportjait a B. P. hatályba lépte előtt is egyesiteni szokta.

gálóbirája a nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat, illetőleg a minták vagy lemezek lefoglalását legelőbb rendelte el.

M. i. A Btk. 62. §-a előirja, hogy: „ha a büntetendő cselekmény nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett el: a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárusitónak, vagy terjesztőnek, ugyszintén a nyilvános kiállitónak birtokában levő példányok, vagy lemezek elkobzása és megsemmisitése itélet által az esetben is kimondandó, ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indittathatik meg".

E szakasz tartalmának indokolása nem ide tartozik. A perrendtartásnak csak az a feladata, hogy meghatározza, mely biróság legyen 62. §-ban meghatározott eljárásra hatáskörrel, illetőleg illetékességgel felruházva és minő eljárás legyen követendő.

A T. az eljárást a *törvényszék* hatásköréhez utasitja, mert ily legtöbbször igen gyors intézkedést igénylő birói rendészeti teendőkre fölösleges és czélszerütlen volna az esküdtszék nagyobb és lassu apparátusát mozgásba hozni. Az illetékesség megállapitásánál a legelső lefoglalás helye van irányadónak véve. Ha tehát lázitó iratokat küldenek szét az országban és a bűnvádi eljárást akár a szerző, nyomdász, elárusitó, vagy terjesztő ismeretlensége, akár a miatt, hogy az illetők ellen a bűnvádi eljárás meginditását kizáró okok forognak fenn, vagy a miatt, hogy a szerző és a nyomdász a magyar állam hatalmi körén kivül esnek, nem lehet meginditani: akkor az a törvényszék lesz illetékes az elkobzás és megsemmisités kimondására, a melynek vizsgálóbirája a lázitó iratot, illetőleg annak egyik példányát legelőbb lefoglalta. A javaslat nem az első terjesztés vagy feltalálás, hanem az első lefoglalás helyét tekinti döntőnek az illetékesség megállapitására. Ennek oka az, mert az ilyen nyomtatványok nagy számban, igen széles körben és többnyire bizalmasan, vagy titokban terjesztetvén, rendkivül nehéz pontosan megállapitani, hogy melyik biróság területén mutatkoztak azok először. Minthogy pedig ez esetekben a dolog természeténél fogva gyors és erélyes eljárásra van szükség, az illetékességet e szempontnak figyelembe vételével kellett meghatározni. Erre teljesen alkalmas az első *lefoglalás* helye, mert ez könnyen és gyorsan megállapitható és minden kétséget kizáró biztos ismertetőjel.

A 24. §. rendelkezésével ki akarja kerülni a T. azt, hogy egyazon iratnak, stb. külömböző biróságok területén talált vagy lefoglalt példányai csak akkor legyenek elkobozhatók és megsemmisithetők, ha mindenik törvényszék, melynek területén ilyeneket találtak, külön hoz itéletet az elkobzás és megsemmisités iránt.

Ha a czél az, hogy a független biróság cognitioja nélkül a rendőrség semminemü iratot el ne kobozhasson és meg ne semmisithessen: akkor a czél el van érve, mihelyt valamely iratnak, minden az ország területén található példányára valamely hazai illetékes biróság kimondja az elkobzást és megsemmisitést. E birói itélet közöltetvén az ország minden birói és rendőri hatóságával, jogalapot nyujt arra, hogy a már elkobzottnak és megsemmisitendőnek biróilag kimondott irat stb. minden később feltalált példányát bármely biróság vagy rendőri hatóság egyszerüen elkobozhssa és megsemmisithesse. (M. i. 131. l.)

B. P.-unk a II. fejezetben a szóban forgó ügyekre nézve

csak *az illetékesség* kérdését oldja meg, az eljárás részleteit a XXV. fej. (477—478. §-ok) szabályozza.

10. Rendkivüli illetékesség.

a) Külföldön elkövetett büncselekményekre nézve.

B. P. 25. §.

Külföldön elkövetett bűncselekmény tekintetében az eljárásra az a magyar bíróság illetékes, a melynek területén a terhelt lakik vagy tartózkodik.

Lakó- vagy tartózkodóhely hiányában az a bíróság illetékes, melynek területén a terhelt a magyar hatóság hatalmába került.

Ha a bűncselekmény magyar hajón, de külföldön vagy nyilt tengeren volt elkövetve: akkor egyenlően illetékes az a magyar bíróság, melynek területén a kiindulás kikötője (anyakikötő), továbbá az, melynek területén az a magyar kikötő fekszik, hová a hajó először érkezett, végre az a magyar bíróság, a melynek területén a terhelt kézrekerült. E bíróságok közt a megelőzés dönt.

A külföldön területenkivüliséget vagy személyes mentességet élvező magyar honosnak ott elkövetett bűncselekménye tekintetében az a magyar bíróság illetékes, a melynek területén a terhelt legutóbb lakott, s ha ily lakóhely nem állapitható meg, a budapesti bíróság.

1. Azt, hogy a külföldön elkövetett bűncselekmény miatt a belföldön mily esetekben van bűnvádi eljárásnak helye?, a Btk. 7—16. §-ai határozzák meg. A monarchia *másik* államát a bűnvádi eljárás szempontjából külföldnek kell tekinteni.

2. A „*lakás* és tartózkodás“ fogalmára nézve l. a 17. §. első bekezdését és az ahhoz irt 2. jegyzetet.

3. M. i. A törvény nem az „elfogatás helyé“-nek kifejezését használja, hanem ama helyről szól, hol a terhelt a magyar hatóság hatalmába került. E kifejezéssel jelezni kivánja, hogy nemcsak az elfogatás ténye, hanem a hatóság minden ténye, melylyel a terhelt a magyar hatóság (pl. a rendőri hatóság) hatalma alá került, megállapitja az illetékességet. (M. i. 123. l.)

4. A harmadik bek. szabálya *az elkövetési hely* fictióján alapszik és összhangzásban áll az 1888:XII. t.-cz.-be foglalt nemzetközi szerződésnek 14. czikkével.

5. A §-nak utolsó bekezdését a k. i. ü. b. vette fel (l. jelentés 19. l.).

6. *Judicatura: a)* E §. értelmezésére alkalmat szolgáltatott magyar honos által Bulgáriában elkövetett bűntett miatt tett feljelentés. A curia 1902. évi 1320. sz. a. kimondta, hogy a B. P. 169.

§-a csak belföldön elkövetett bűncselekmény esetére rendelkezik, a berlini szerződés pedig külföldi alattvalók mentességét továbbra is fentartotta és a magyar honost illető kiváltság fennállása. Bulgáriában azért is bizonyos, mert bár vádlott ott lakik, ellene az ott elkövetettnek állitott bűncselekmény miatt nem a bolgár hatóság, hanem az osztrák-magyar konzulátus járt el. A 25. §. utolsó bek.-e szerint tehát ebben az esetben az a magyar bíróság illetékes, melynek területén a terhelt legutóbb lakott. (G. Dt. IX. 479.)

b) A Galicziában elkövetett sikkasztás elbirálására a Curia 1906. évi 3444. sz. a. a terhelt lakhelye szerint illetékes tsz.-et jelölte ki (G. Dt. XIII. 296.).

b) Külföldre kiadott egyénre nézve.

B. P. 26. §.

Az illetékességet a koronaügyész meghallgatása után a kir. curia határozza meg, ha külföldi hatóság magyar hatóságot valamely bűncselekménynyel terhelt egyénnek kiadásával kinál meg, vagy ha e nélkül is ily egyénnek kiadatását kérni kell, és az illetékesség kétséges.

Ha azonban a főtárgyalás elrendelése előtt a rendes illetékesség kétségtelenné vált: a kir. curia által kijelölt bíróság tartozik az ügyet a rendes szabályok szerint illetékesnek átengedni.

1. Azt a kérdést, vajjon van-e bűnvádi eljárásnak helye, a koronaügyész és a kir. curia akkor, midőn a 26. §. értelmében eljárnak, nem teszik vizsgálatuk tárgyává, hanem annak eldöntését a meghatározandó illetékes bíróságnak hagyják fenn.

2. A Sanghaiban elkövetett sikkasztás elbirálására a curia 1905. évi 10.620. sz. a. a terhelt illetőségi községe szerint illetékes magyarországi tsz.-et jelölte ki (G. Dt. XIII. 298.).

3. Ellenben, ha nem volt megállapitható, hogy a gyanusitottnak valamely magyar bíróság területén lakó vagy tartózkodó helye volna és magyar hatóság hatalmába még nem került, a Curia 1904. évi 928. sz. a. az eljárásra czélszerüségi szempontból a pozsonyi tszéket mondta ki illetékesnek, bizonyára azért, mert a külföldi hatóság székhelyéhez viszonylag legközelebb van.

c) Külföldről kikért egyénre nézve.

B. P. 27. §.

Ha külföldi hatóság kér kiadatást, a szükséges eljárásra az a törvényszék illetékes, a melynek területén a kiadatni kért egyén

lakik vagy tartózkodik, — ha pedig ez nem volna megállapitható, — az a törvényszék, a melynek területén kézrekerült.

M. i. A XXIV. fejezet értelmében a kiadatás iránti ügyekre nézve a hatáskör három hatóság: a kir. ügyészség (475. §. első, 476. §. első és utolsóelőtti bekezdés), a biróságok (27. §. 475., 476. és 560. §§.) és az igazságügyi miniszterium (457. §. második, 476. §. két utolsó bekezdés) közt oszlik meg. (M. i. 138—139. l.)

1. A „lakás és tartózkodás" fogalmára nézve v. ö. 17. §. 2. j.; a „kézrekerült" kifejezés értelmére nézve pedig a 25. §. 3. jegyzetet.

2. Az 1901. évi 3947. sz. határozat a kiadatási eljárásra azt a tsz.-et mondta ki illetékesnek, melynek területén levő fegyintézetben (Lipótvárt) a kiadatni kért egyén büntetését töltötte, mert a B. P. 27. §. nem tesz különbséget a közt, hogy a tartózkodás késyszerü-e vagy szabadon választott (B. Dtár r. f. II. 27. sz.).

11. Hatásköri és illetékességi összeütközések és elintézésük.[1])

I. *Alapfogalmak.*

1. Attól az esettől, midőn több bíróság illetékessége egymással concurrál, meg kell különböztetni a több bíróság közt a *hatáskörre* vagy *illetékességre* nézve felmerült *összeütközést.*

2. Az *előbbi* eset akkor áll elő, ha azok a ténykörülmények, melyek valamely bíróság *illetékességét* megállapitják, *ugyanazon* ügyben *több* bíróság mindegyikére nézve egyformán fenforognak. — B. P.-unk 16. és 19. §-ainak második és 25. §-ának harmadik

[1]) **Irodalom.** *Wlassics Gyula* A hatásköri összeütközés ügye (N.-Kanizsa 1880.). U. ő. Törvénytervezet a hatásköri összeütközésekről (A kir. belügyminiszter megbizásából. Budapest, 1894.): *dr. Kmety Károly* A hatásköri összeütközések birósága (Budapest, 1895.): *Wlassics Gyula* Birói szervezeti és hatásköri kérdések. Jogállam VIII. évf. 1. füzet (1909.) 1—16. l.; *Concha Győző* Politika (1905.) II. 135—145. — *Fayer* 196.; *Finkey* 149—150.; *Lukács* 138., 150. l.; *Térfi Gyula* Hatásköri jogszabályok és hatásköri határozatok tára (1908.); *Pauler* id. m. 332—333. l.; *Fayer* A m. bűnv. elj. 2. kiad. 108—112. l.; *Székács* M. bünt. elj. 2-ik kiad. 22—23. l.; *dr. Nagy Ferencz* A polgári törvénykezés 85—93., 351—353. l.; *Garraud* id. m. 590. és k. l.; *Boitard* Leçons de droit crim. 13-e éd, par *Villey* (Paris 1889.) 829—830. l.; *Curet* Du conflit en matière crim. a „La France judiciaire" czimü folyóirat 1881. évf., 385—396. l.; *Collignon* Des conflits d'attributions; *Lacanal* Des conflits positifs d'attributions „La France judiciaire" 1884. évf., 37—54. l.

Laband D. Staatsrecht, II. köt. 352. és köv. l.; *Wach* Hb. I. köt. 101. és köv. l.; *Glaser* Hb. des Str. pr. II. köt. 162., különösen 170—174. l.

John Kommentar, I. köt. 137—139., 262—264., 279—281. l.; *Löwe-Hellweg* id. m. 11. kiad. 16. és köv. 34. és köv. l.; *Stenglein* Lb. 76—77. l.; *Bennecke* Lb. 115—122 l.; *Ullmann* Lb. d. deutschen Str. pr. r. 198—200. l.; *Birkmeyer* 193. l.

Dr. S. Mayer Hb. I. köt. 437—438. l.; Commentar I. rész, 271—274. l.; *Jul. Vargha* id. m. 2. kiad. 80 l.

bekezdése szerint ilyen esetben a *megelőzés* (l. B. P. 16. §. 5. és köv. j.) dönt.

3. Megtörténik azonban az is, hogy *több* bíróság egymással vagy valamely *bíróság* és a *kormányzati (végrehajtó)* hatalom valamely concrét ügyben a büntető joghatóság gyakorlására nézve, tehát a *hatáskör* tekintetében, vagy végre több bíróság az *illetékesség* tárgyában *összeütközésbe* jut egymással. Ez az összeütközés lehet *a) positiv* akkor, ha két vagy több bíróság *mindegyike*, illetőleg mind a kormányzati hatalom birtokosa, mind a bíróság ugyanazt az ügyet egyformán hatáskörébe tartozónak mondja ki, illetőleg ha két vagy több bíróság ugyanazon ügyben megállapitja illetékességét; *b) negativ*, midőn *több* bíróság, melyek mindegyikét a felek hatáskörrel és illetékességgel birónak állitják, *egyformán* elutasitja magától az ügy elintézését. A *hatásköri* összeütközés felmerülhet: *a)* két vagy több hazai *bíróság* közt; *b) bíróság* és *közigazgatási* hatóság közt; *c)* bíróság és *katonai* bíróság közt. Az illetékesség tekintetében pedig *a)* hazai és külföldi; *b)* a szorosabb értelemben vett Magyarországban működő és horvát-szlavonországi; *c)* hazai és az *osztrák-magyar* monarchia másik államában működő bíróság közt állhat elő összeütközés.

II. Hatásköri és illetékességi összeütközések a kir. bíróságok közt.

B. P. 28. §.

A hatáskörre vagy illetékességre nézve felmerülő összeütközések fölött végérvényesen határoz: a kir. ügyész meghallgatása után a kir. törvényszék, ha az összeütközés a területén levő kir. járásbíróságok között merült fel; egyéb esetekben a kir. főügyész meghallgatása után a kir. itélőtábla, ha az összeütközés a területén levő kir. bíróságok között merült fel, s a koronaügyész meghallgatása után a kir. curia, ha az összeütközés különböző kir. itélőtáblák területén levő kir. bíróságok vagy több kir. itélőtábla között merült fel.

M. i. Bármely világos hatásköri és illetékességi szabályok mellett is előfordul, hogy valamely ügyre nézve egy bíróság sem tartja magát illetékesnek, vagy egy ügyre több mondja ki illetékességét. Minthogy az ügy nem maradhat elintézetlenül azért, hogy egy bíróság nem akar eljárni, vagy több érzi magát feljogositottnak az eljárásra: szükséges rendelkezni az iránt, hogy a fölöttes bíróságok döntsék el mind az ideiglenes, mintd a nemleges hatásköri és illetékességi összeütközéseket.

Ez összeütközések eldöntésére a T. (28. §.) csak a kir. itélőtáblákat és a kir. curiát jogositja fel.

Az osztrák (64. §.), a német (14. §.) és az olasz (732. cz.) törvények ugyane kérdésben a határozathozás jogát a *közvetlen felsőbb* bíróságra, tehát járásbirósági ügyekben a törvényszékre ruházzák. Hazai viszonyaink közt azonban czélszerübbnek mutatkozik e jognak a kir. itélőtábláknál való összpontosítása és pedig annyival inkább, mert a felügyelet és ellenőrzés joga az 1891. évi XVII. t.-cz. értelmében a kir. járásbiróságok felett is a kir. itélőtáblákat illeti.

A hatásköri és illetékességi összeütközések között a T. az eljárás szempontjából nem tesz külömbséget. Akár az tehát a kérdés tárgya, hogy a bűncselekmény törvényszéki, vagy járásbirósági hatáskörhöz tartozik-e, akár az, hogy a bűncselekmény tekintetében több törvényszék, vagy több járásbiróság közt melyik törvényszék vagy járásbiróság illetékes az eljárásra: mindig az a kir. itélőtábla határoz, melynek területén az összeütközött bíróságok vannak. A kir. curia pedig akkor határoz, ha az összeütközés több kir. itélőtábla között, illetőleg több kir. itélőtábla területén levő bíróságok között fordul elő. Mindkét felsőbb biróság a melléje rendelt közvádló meghallgatása után dönt.

1. A B. P. 28. §-a csak a szorosabb értelemben vett Magyarországon működő *állami* bíróságok közt és csak a kir. bíróságok hatáskörébe utalt bűnügyekben felmerülhető összeütközések eseteit tárgyazza. A fennebb emlitett egyéb eseteket alább teszem vizsgálat tárgyává.

A kir. bíróságok hatáskörébe utalt bűnügyekben állami bíróságok közt felmerülő összeütközések esetében az eldöntés foruma tekintetében B. P.-unk nem tesz különbséget, *akár* hatásköri, *akár* illetékességi összeütközés forog is fenn. Ennek folytán ha az összeütközések bármelyik faja kir. járásbíróságok között merül fel, a perorvoslatok menete szerint közös, vagyis *perjogilag közös* kir. *törvényszék*, — kir. törvényszékek között a perjogilag közös *kir. itélőtábla*, — a kir. itélőtáblák között a kir. *Curia* dönt. Az utóbbi határoz a több kir. itélőtábla területén működő kir. törvényszékek vagy kir. járásbíróságok között, valamint a különböző kir. itélőtáblák területén működő kir. törvényszék és kir. járásbiróság között felmerülő összeütközések fölött is. A nem perjogilag, hanem *területileg* közös kir. itélőtábla dönt a hatósága területén működő kir. törvényszék és kir. járásbiróság között, valamint ama járásbíróságok között felmerülő összeütközések fölött is, melyeknek perjogilag közös kir. törvényszékök nincs.

2. Az összeütközés csak akkor merül fel, ha ugyanabban az ügyben két vagy több biróság mindegyike, illetőleg mind a biróság, mind a közigazgatási hatóság vagy a katonai biróság a hatáskör, illetőleg az illetékesség tárgyában ellentétes felfogását *alakszerü határozatban* kimondta, s ez a két ellentétes határozat *jog-*

erőre emelkedett. Az illető ügynek más bírósághoz vagy hatósághoz *átirattal való áttétele* a hatáskör hiányának vagy az illetéktelenségnek határozatilag kimondása *nélkül* még nem állapitja meg az összeütközést (V. ö. alább 165—169. l. az 1907 : LXI. t.-cz. 7. §-át és ennek M. i.-t.).

3. A hatásköri vagy illetékességi összeütközés felmerülése után az ügy iratai a döntésre illetékes bíróság elé terjesztendők,[1]) a határozat leérkeztéig pedig csak azokat a sürgős cselekményeket szabad teljesiteni, melyeket a nem illetékes bíróságnak is foganatositani kell (95., 117. §§.); e cselekmények ismétlése vagy kiegészitése iránt az illetékessé válandó bíróság fog határozni.

III. Hatásköri összeütközés a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság közt, ugyszintén a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közt.

E hatásköri összeütközéseket 1869-től fogva évtizedeken át az 1869:IV. t.-cz. 25. §-ának első bek.-e értelmében *a miniszter-tanács* döntötte el. Ezt az alkotmányjogi szempontból sulyos kifogás alá eső állapotot az 1907:LXI. t.-cz. hatályba lépte szüntette meg.

E törvény előzményeit annak *M. i.*-a a következőkben fejti ki:

M. i. „Alkotmányunknak egyik alapvető tétele, hogy mindegyik ága az államhatalomnak a törvényesen megállapitott hatáskör korlátai között teljesitse feladatát. Nemcsak az államhatalom kellő egyensulyának, de a közszabadságnak az érdeke is megköveteli, hogy egyik hatalmi ág a másiknak törvényesen biztositott önálló hatáskörébe ne avatkozzék. A birói alaptörvény, az 1869:IV. t.-czikk 1. §-a kimondja, hogy sem a közigazgatási, sem a birói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.

Az egyes hatóságok, a bíróság, a közigazgatási hatóság és a közigazgatási bíróságok hatáskörének meghatározása mindenütt bonyolult és nagyszámu szabályba van foglalva; nálunk azonban, ahol igen sok büntetőjogi és magánjogi ügy van a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalva, és ahol a közigazgatási bíróság hatásköre is tüzetes felsorolással (taxative) van az 1896 : XXVI. t.-czikkben meghatározva, különösen nagy számban fordulnak elő oly hatásköri szabályok, melyek nem lévén szabatosak, igen gyakran merülnek fel hatásköri összeütközések vagy ugy, hogy egyik hatóság sem akar az ügyben eljárni, vagy pedig ugy, hogy ugyanazt az ügyet több hatóság akarja a maga hatáskörébe vonni.

Más államok féltékeny gonddal, intézményes biztositékkal veszik körül az államhatalmi szétválasztás megállapitott rendjének sérthetetlenségét; a legtöbb államban független birói testület a birói eljárás biztositékaival vértezetten őrködik a fölött, hogy se a birói hatalom ne ragadja magához a közigazgatás

[1]) Ha az összeütközés *vizsgáló birák közt* merül fel, ezeknek az iratokat a föléjük rendelt vádtanácshoz kell bemutatni.

körébe tartozó ügyeket, se a végrehajtó hatalom ne törjön be a birói területre. Nálunk ez az őrködés négy évtizeden keresztül politikai testületre, a kormányhatalom legfőbb szervére: a ministertanácsra volt bizva.

Már 1869-ben is érett volt az a gondolat, hogy ez csak ideiglenes rendezés. Jelentékeny államférfiak már akkor is pártatlan birói forumot követeltek. Az ily legfelsőbb bíróság szervezetének nehézségei, a felállitandó államtanács eszméje, de főkép az indokolta az ideiglenes rendezést, mert az akkor vezető politikai párt minden törekvése az volt, hogy a főreformot: a birói hatalom elválasztását a közigazgatástól vigye sikerre.

A törvényhozásnak az idézett törvényczikkben kilátásba helyezett intézkedése akkor elmaradt, sőt az ideiglenes hatáskör állandósult. Az 1879: XXXI. t.-czikk 134. §-a az előbb idézett §-ra hivatkozva, kimondotta, hogy a rendes bíróság és az erdei kihágási bíróság közötti ily összeütközés esetében a határozat a miniszteriumot illeti. A volt pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883 : XLIII. t.-cz. 26. §-a szintén a ministertanácsra bizta az egyfelől a pénzügyi közigazgatási bíróság, másfelől a közigazgatási hatóságok vagy a rendes bíróságok között fölmerült összeütközések elintézését — amint a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentéséből kitünik — szintén ideiglenesen „addig, mig az ilyen összeütközések eldöntésére hivatott államtanács vagy más megfelelő legfelsőbb forum fel nem állittatik".

A mult század kilenczvenes éveinek elején megindult közigazgatási reformirányzat a hatásköri összeütközések elintézésére hivatott bíróság felállitását is tervbe vette és Hieronymi Károly akkori belügyminister megbizásából erről a tárgyról *dr. Wlassics Gyula* előadói tervezetet is készitett.

A közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. t.-cz. már arra az álláspontra helyezkedett, hogy a hatásköri összeütközések elintézésére külön bíróság fog felállittatni, mert 131. §-ának utolsó bekezdésében a fölmerült összeütközési esetnek a hatásköri összeütközések elintézésére hivatott bíróság elé terjesztéséről rendelkezik. Minthogy azonban ezt a bíróságot nem alkották meg, a hézag áthidalásáról a törvény 159. §-a átmenetileg akként gondoskodott, hogy az ily összeütközéseket a hatásköri összeütközések fölött dönteni hivatott bíróság felállitásáig a ministertanács intézi el.

Közel négy évtizedig tartott ez az ideiglenesnek tervezett állapot és alkotmányunk egyik legnagyobb biztositéka a kormányhatalom kezébe volt letéve. Az összeütközési eseteket az igazságügyministernek az érdekelt ministerrel történt előzetes tárgyalás után tett előterjesztésére a ministertanács intézte el. Minthogy sok esetben a miniszter emelte a hatásköri panaszt és követelte a ministertanácsi döntést (1896 : XXVI. t.-cz. 131. §-a), a kormány egy személyben fél is, meg biró is volt, mert a határozathozatalban ugyanaz a minister is részt vett a ministertanácsban, a ki a hatásköri panaszt emelte. Az eljárás semmiképpen sem lévén szabályozva, a ministerium *minden eljárási biztositék nélkül, teljesen* szabad belátása szerint jár el ezekben az ügyekben.

Hogy ez az ideiglenes rendezés a ministeriumra ruházott rendkivüli tág felhatalmazással és — a ministeri felelősség biztositékát kivéve — minden alkotmányos biztositék nélkül oly hosszu időn keresztül fennállhatott és hogy a közjogi kérdések iránt egyébként nagyon érzékeny közvéleményünk a legutóbbi időkig nem érezte annak hátrányos oldalát: ennek egyedüli magyarázata az, hogy a ministerium ezt a rája ruházott legfőbb birói hatalmat álta-

lában véve a legtárgyilagosabban érvényesitette. A ministerium rendszerint nem tett mást, mint a hatáskörre vonatkozó törvényes szabályokat szigoru objectivitással alkalmazta, amit erről a hatásköri összeütközések tárgyában hozott ministertanácsi határozatoknak közzétett nagy száma világosan tanuskodik.[1])

Habár ez kétségen kivül áll és parlamentáris magyar kormány minden valószinüség szerint alig élne vissza ezzel a nagy hatalommal: a hatásköri összeütközések jelenlegi elintézési módja teljesen nélkülözi az intézményes biztositékokat, sőt egyenesen kirí a magyar alkotmány keretéből az, hogy a legfőbb birói hatalmat a politikát vezető kormányhatalom: a ministerium minden eljárási biztositék nélkül gyakorolja. Elméletileg is vitathatatlan annak az álláspontnak a helyessége, hogy erre a biráskodásra nem a kormány, hanem független bíróság van hivatva, és ha a ministerium belátásától függ az, hogy bármely ügyet egyszerü hatalomszóval a birói utról elvonhasson, a visszaélés veszélye nincs kizárva.

Alkotmányunknak jelentékeny biztositékát tartalmazza tehát ez a javaslat, a mely a négy évtized óta tartó ideiglenes állapotnak véget vet, a ministertanácsnak a hatásköri összeütközések elintézésére vonatkozó hatóságát megszünteti, erre a czélra önálló és független birói fórumot állit fel és a fórum szervezetét és eljárását tüzetesen meghatározza". (M. i. 9—11. l.)

1. §.

A rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság között, ugyszintén a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült hatásköri összeütközések elintézésére Budapesten *hatásköri bíróság* állittatik fel.

2. §.

A hatásköri bíróság elnöke három évenkint váltakozva a m. kir. Curiának és a m. kir. közigazgatási bíróságnak az elnöke. Az elnöki tisztet az első három évben a m. kir. Curia elnöke viseli.

A hatásköri bíróság elnöki tisztében a m. kir. Curia elnökét a m. kir. Curia másodelnöke, a m. kir. közigazgatási bíróság elnökét a m. kir. közigazgatási bíróság másodelnöke helyettesiti. A másodelnök akadályoztatása esetében a helyettest a rangsor szerint a hatásköri bíróság elnöke jelöli ki a hatásköri bíróságnak a vezetése alatt álló bírósághoz tartozó tagjai sorából.

Az 1907 : LXI. t.-cz. M. i. „A legtöbb állam sulyt helyez arra, hogy a hatásköri összeütközések bíróságát az itélkezés függetlenségének, pártatlanságának és teljes szabadságának megóvása végett birói elemekből szervezze. Erre az álláspontra helyezkedik az 1907 : LXI. t.-cz. is, midőn a hatásköri bíróságot tisztán birói elemekből alkotja meg és abból a közigazgatási hivatalnoki elemet

[1]) Ezeket most összegyüjtötte *Térfi Gyula* i. ü. min. tanácsos „Hatásköri jogszabályok és hatásköri határozatok tára" cz. gyüjt. (1908.).

kizárja. A közigazgatási hivatalnoki elemet azért mellőzi, mert a döntő sulyt a függetlenség és a pártatlanság intézményes biztositékára helyezi és mert a közigazgatási bíróság közreműködésében is biztositva látja a közigazgatási szakértelmet". (M. i. 13. l.)

3. §.

A hatásköri bíróság tagjai: az elnökön kivül a m. kir. Curiának és a m. kir. közigazgatási bíróságnak nyolcz-nyolcz itélőbirája (tanácselnök, curiai biró, közigazgatási biró).

Az itélőbirákat a m. kir. Curia és a m. kir. közigazgatási bíróság teljes ülésben, saját tagjai sorából három év tartamára titkos szavazással választja.

A tagokat akként kell megválasztani, hogy a hatásköri bíróságban a m. kir. Curiának mind polgári, mind büntető osztálya és a m. kir. közigazgatási bíróságnak mind általános közigazgatási, mind pénzügyi osztálya képviselve legyen.

A megválasztott a megválasztást elfogadni köteles és a hatásköri birósági tagságról nem mondhat le. A megválasztott nem lehet tovább tagja a hatásköri bíróságnak, mint a meddig tagja az őt megválasztó bíróságnak. Annak a tagnak a helyébe, kinek tagsága a három év letelte előtt megszünik és a szükséghez képest annak tagnak a helyébe, aki a működésben előreláthatólag huzamosabb időn át akadályozva van, a három év hátralévő tartamára uj tagot kell választani.

(Az 1907 : LXI. t.-cz. M. i.). A helyes administratio érdekét szolgálja a javaslatnak az a rendelkezése, hogy e bíróság elnökét hatásköri birósági elnöki tisztében is az helyettesitse, a ki rendes munkakörében az ő helyettese, t. i. a másodelnök, ennek akadályoztatása esetében a rangsor szerint következő tag. A helyettes természetesen mindig annak a bíróságnak a tagja, amely bíróságból való a hatásköri bíróság az időszerinti elnöke.

A hatásköri bíróságot a javaslat a kir. Curiának és a kir közigazgatási bíróságnak itélőbiráiból állitja össze, itélőbiró alatt értvén a tanácselnököket is. Az összeállitásban a két bíróságot illetőleg a teljes paritást tartja szem előtt a javaslat és ezt abban valósitja meg, hogy mind a Curiából, mind a közigazgatási bíróságból egyenlő számu t. i. 8—8 tagot vesz a hatásköri bíróságba és hogy az elnöki tisztet mind a két bíróság elnöke váltakozva viseli.

A birói pártatlanságot és függetlenséget kivánja azzal is biztositani a javaslat, hogy a tagok nem kinevezés, hanem választás utján lesznek a hatásköri bíróság tagjaivá. A czélszerüség indokolja azt a szabályt, hogy mind a két bíróságnak mind a két osztályából kell tagokat választani, hogy igy bármelyik osztályba tartozó ügyből merült is fel az összeütközési eset, annak szakszerü elintézése biztositva legyen.

A hatásköri bíróság megalakulását nem czélszerü az egyes tagok tetszésétől tenni függővé; ezért a javaslat a megválasztást kötelezővé teszi és a

hatásköri bírósági tagságról való lemondást nem engedi meg. Az a szabály, hogy a megválasztott a három éven belül rendszerint addig marad tagja a hatásköri bíróságnak, mint ameddig tagja a Curiának vagy a közigazgatási bíróságnak, egyrészt a judicatura állandóságában, másrészt pedig abban találja indokát, hogy a Curiából, illetőleg a közigazgatási bíróságból pl. nyugdijazás következtében kivált itélőbiró a bírósági törvénykezés fejlődésével alig tarthatna lépést és ezért tőle eredményes müködés ezen a téren is aligha volna várható. (M. i. 14. l.)

4. §.

A hatásköri bíróság az elnökön *kivül hat tagból* alakult tanácsban határoz.

A tanács elnöke: a hatásköri bíróság elnöke vagy helyettesse, vagy a hatásköri bíróság elnöke részéről a vezetése alatt álló bírósághoz tartozó tagok sorából a rangsor szerint kijelölt itélőbiró.

A tanács három tagjának a m. kir. Curia, három tagjának a m. kir. közigazgatási bíróság itélőbirájának kell lennie.

M. i. A javaslat sulyt helyez arra, hogy az egyes ügyek elintézésénél is ahhoz a bírósághoz tartozó tag legyen a tanács elnöke, amely bíróságból való abban az időszakban az elnök. Ez iránt rendelkezik a 4. §. második bekezdése; a harmadik bekezdés pedig a két bíróság egyenlőségét a tanács összeállitásában is biztositja. A javaslat nem állit fel kötelező szabályt arra, hogy az egyes ügyekben eljáró tanácsot akként kell megalakitani, hogy abban a kir. Curiának, illetőleg a közigazgatási bíróságnak az az osztálya képviselve legyen, amely osztályba tartozó ügyből az összeütközés felmerült. Az elnök a tanács összeállitásában ugyis ügyelni fog arra, hogy büntetőügyben büntetőbiró, polgári ügyben polgári biró, pénzügyi ügyben a pénzügyi osztálynak, általános közigazgatási ügyben az általános közigazgatási osztálynak a birája vegyen részt a tanácsban. (M. i. 15. l.)

5. §.

Az 1869:IV. t.-cz. 19. és 22. §-a a hatásköri bíróságra is kiterjed.

Az együtt alkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszonyok tekintetében az 1891:XVII. t.-cz. 41. §-ának rendelkezéseit a hatásköri bíróság tagjaira is alkalmazni kell. Az ily viszonyban levők közül az alsóbb állásu tag, egyenlő állásuak közül a később kinevezett tag helyébe kell uj tagot választani.

Arra nézve, hogy a hatásköri bíróság tagja érdekeltség okából, mely ügy elintézésében nem vehet részt, a polgári törvénykezési rendtartás szabályait kell alkalmazni. Az érdekeltség felett szükség esetében a hatásköri bíróság határoz.

M. i. „Minthogy a hatásköri bíróság az alkotmányjog szempontjából is fontos birói működést teljesit, reá és tagjaira a bíróságokra fennálló garantális rendelkezéseket is alkalmazni kell. Ezeket a rendelkezéseket terjeszti ki az 5. §., lényegileg ugy, amint azokat az 1896 : XXVI. t.-czikk a közigazgatási bíróságra nézve megállapitja. (M. i. 15. l.)

2. A hatásköri összeütközés esetei.

7. §.

A törvény értelmében hatásköri összeütközés esete akkor merül fel:

1. ha mind a rendes bíróság, mind a közigazgatási bíróság vagy közigazgatási hatóság, ugyszintén ha mind a közigazgatási bíróság, mind a közigazgatási hatóság, melyek közül az egyiknek hatáskörébe tartozik az eljárás, ugyanarra az ügyre nézve jogerősen kimondták, hogy az eljárás hatáskörükhöz nem tartozik;

2. ha a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság ugyanarra az ügyre nézve jogerősen kimondták, hogy az eljárás hatáskörükhöz tartozik;

3. ha a rendes bíróság — akár nem jogerősen, akár jogerősen — és a közigazgatási bíróság ugyanannak az ügynek érdemében határozott;

4. ha a rendes bíróság nem jogerősen és a közigazgatási hatóság — akár nem jogerősen, akár jogerősen — ugyanannak az ügynek az érdemében határozott;

5. ha a fentemlitett birói vagy közigazgatási hatóságok egyike hatáskörét a 2. pont értelmében megállapitotta, másika pedig a 3., vagy a 4. pont értelmében ugyanannak az ügynek érdemében határozott.

A rendes bíróság és a közigazgatási bíróság érdemi határozatának jogerőre emelkedése után azon az alapon, hogy az ügy a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, eljárásnak nincs helye és a bíróság jogerős érdemi határozata a közigazgatási hatósággal szemben irányadó.

A közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között a 2. pontnak megfelelő esetben felmerült hatásköri összeütközésre nézve az eljárás tekintetében a m. kir. közigazgatási bíróságról szóló törvény rendelkezései érintetlenül maradnak.

1907 : LXI. t.-cz. M. i. „Annak, hogy a hatásköri összeütközés esete bármely irányban felmerülhessen, mindig feltétele *az ügynek azonossága és a hatósági határozat.*

Ha az az ügy, amelyben a különböző hatóságok el akarnak járni, vagy

az eljárást megtagadják, nem ugyanaz, ilyenkor hatásköri összeütközésről nem szólhatunk, mert a két hatóság eljárása vagy határozata egymás mellett megállhat, egymást nem zárja ki.

Másik feltétele a hatásköri összeütközés felmerülésének az, hogy a különböző hatóságok ugyanabban az ügyben határozatot hozzanak, határozat alatt értve a hatósági eljárást, intézkedést stb. is. A T. értelmében nem elég tehát a hatásköri összeütközés felmerültéhez az, hogy az ügy a hatóság elé vitessék, hanem szükséges az is, hogy a hatóság abban az ügyben határozatot hozzon és pedig vagy a hatáskör kérdésében hozzon határozatot, vagy az ügy érdemében határozzon, eljárjon vagy intézkedjék, amiből a hatáskör kérdésében való állásfoglalása kitünjék. A T. mint általánosabb megjelölést, a határozatot emliti, mert a hatósági eljárásnak vagy intézkedésnek is hatósági határozat az alapja.

Mindaddig, mig a hatóság az ügyben nem határoz, nem merült fel hatásköri összeütközés esete, mert lehetséges, hogy a hatóság nem fog a másik hatósággal ellentétes álláspontra helyezkedni és igy nem merülvén fel ellentét és meg lévén az ügynek a foruma, az ellentét kiegyenlitésére és a forumnak a hatásköri bíróság által való kijelölésére nem lesz szükség.

A 7. §. tüzetesen, pontonkint meghatározza a hatásköri összeütközés eseteit.

Az 1. pont az u. n. *negativ összeütközésről* szól, amely akkor fordul elő, ha mind a rendes bíróság, mind a közigazgatási bíróság vagy közigazgatási hatóság, ugyszintén ha mind a közigazgatási bíróság, mind a közigazgatási hatóság, melyek közül az egyiknek hatáskörébe tartozik az eljárás, ugyanazt az ügyet jogerősen hatáskörükhöz nem tartozónak nyilvánitották.

Sokszor megtörténik, hogy nemcsak két hatóság, hanem több hatóság között is kétséges lehet az, hogy melyiknek hatáskörébe tartozik az eljárás. Ily esetben nem kivánhatja ugyan meg a T., hogy a fél minden hatóságot felkeressen panaszával, a melyhez való tartozóságáról az ügynek szó lehet, hanem azt megkivánja, hogy az a hatóság, a melyhez az ügy valóban tartozik, a fél részéről megkerestetve, az ügyet magától elutasitotta légyen. Ha az ügyben csak olyan hatóságok hoztak az eljárást megtagadó határozatot, a melyeknek hatáskörébe nem is tartozik az eljárás, akkor a hatásköri összeütközés felvetése mindenesetre korai, mert valószinü, hogy ha a fél ahhoz a hatósághoz fordul, a melyhez fordulni kell, ez a hatóság az ügyet nem fogja magától elutasitani.

A hatóságok az ügyet hatáskörükhöz nem tartozónak mindig oly határozattal nyilvánitják, a mely csakis a hatáskör kérdésére szoritkozik. A T. megkivánja, hogy *az eljárást megtagadó ez a határozat jogerőre emelkedjék.* Addig, mig jogerős határozattal nincs kizárva mind a birói, mind az administrativ ut, negativ összeütközésről nincs szó, mert még mind a két uton van felső hatóság, mely az ügyet meg nem vizsgálta, de a peres vagy a peren kivüli eljárás vagy a közigazgatási eljárás szerint megvizsgálhatja. Nincs kizárva, hogy a felsőbb hatóság az alsó hatósági határozatot megváltoztatja, és ezzel az alsó hatósági határozatok következtében előállott hatásköri ellentét megszüntetvén, a hatásköri bíróság által való elintézést elkerülhetővé teszi. Önként értetik, hogy a felek nincsenek kényszeritve az alsó hatósági határozat ellen jogorvoslattal élni és a felsőbb hatósági megvizsgálást provokálni;

a hatáskört megtagadó alsó hatósági határozat tehát akkor is jogerős, ha az ellen a felek a megszabott idő alatt felebbvitellel nem élnek, vagy ha az ellen a felebbvitel az eljárási szabályok szerint ki van zárva.

Az 1. pont mind a rendes bíróság, mind a közigazgatási bíróság, mind pedig a közigazgatási hatósággal szemben felmerült hatásköri összeütközések esetére vonatkozik.

A 7. §. 2., 3. és 4. pontja az ugynevezett *pozitiv hatásköri összeütközés* eseteit szabályozzák. És pedig az egyes esetek különféleségéhez képest különféle módon. A 2., a 3. és 4. pont csak a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság, továbbá a rendes bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv összeütközési eseteket szabályozza, mert a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv összeütközési esetekre vonatkozó eljárás tekintetében a közigazgatási bíróságról szóló 1896:XXVI. t.-czikk rendelkezései érintetlenül maradtak.[1]) A 3. pont a közigazgatási hatóságról, a 4. pont pedig a közigazgatási bíróságról nem is rendelkezik.

A 2. pont értelmében a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság között *pozitiv hatásköri összeütközés esete* akkor merül fel, ha e hatóságok ugyanazt az ügyet jogerősen hatáskörükhöz tartozónak nyilvánitották. E pont alapján a hatásköri összeütközést a két hatóságnak olyan jogerős határozata idézi elő, a mely *kizárólag a hatáskör kérdésére* szoritkozik.

Ezzel szemben a 3. és 4. pont azokról a pozitiv hatásköri összeütközési esetekről szól, a melyeket *a hatóságok érdemi határozata idéz elő.* Minthogy ugyanis megtörténik, hogy a hatóság a hatáskör kérdésében külön nem hoz határozatot, mert lehet, hogy a felek hatásköri kifogást nem tesznek, a bíróság pedig a hatáskör hiányát hivatalból nem észleli, figyelmét az elkerüli; minthogy az is lehetséges, hogy a hatóság, ha az ügyet hatáskörébe tartozónak tekinti, nem is köteles a hatáskör kérdésében határozni, hanem mindjárt az ügy érdemébe bocsátkozhatik (a mi pl. a közigazgatási eljárásban a rendes eset) : ezért szükséges rendelkezni azokról az esetekről is, a melyekben a hatóság nem határoz külön a hatáskör kérdésében, hanem azzal nyilvánitja az ügyet hatáskörébe tartozónak, hogy az ügy érdemében határoz (eljár vagy intézkedik.)

A 3. pont értelmében pozitiv hatásköri összeütközés esete merül fel akkor, ha a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság *ugyanannak az ügynek érdemében határozott.* És pedig ez az összeütközés már felmerül akkor is, ha a rendes bíróságnak érdemi határozata még nem jogerős. Ha az összeütközést csak a hatáskör kérdésére szoritkozó határozat provokálja, akkor e határozat jogerejének megkivánása sem a hatóságoknak, sem a feleknek hátrányukra nem válik, mert a hatásköri kérdésekre szoritkozó jogorvoslatok elintézése gyorsan, könnyen és kevés költséggel történhetik. De ha az összeütközést érdemi határozat provokálta, akkor nem volna czélszerü megkövetelni, hogy a felsőbb bíróságok is határozzanak érdemben, mert ezeknek a jogorvoslatoknak az elintézése már sok időbe és — főleg a birói eljárásban — sok költségbe is kerülhet. Helyesebb tehát ily esetben a vitás hatásköri kérdést a hatásköri bírósággal nyomban eldöntetni, a mely döntés esetleg az ügy érdemében való hosszadalmas és költséges eljárást feleslegessé teszi.

[1]) L. az 1907:LXI. t.-cz. 29. §-ának második bek.-ét.

E pont értelmében tehát már az alsó foku bíróság fogja felterjeszteni az ügyet a hatásköri bírósághoz, ha olyan ügyben hozott érdemi határozatot, a melyben a közigazgatási bíróság is érdemben határozott. De mivel nincs kizárva, hogy csak a rendes bíróság határozatának jogerőre emelkedése után tünik ki az, hogy ugyanabban az ügyben már a közigazgatási bíróságnak is van érdemi határozata: szükséges volt a 3. pontban azt is kifejezni, hogy a hatásköri összeütközés elintézését ily esetben a rendes bírósági határozat *jogerőre emelkedése sem akadályozza*. Ezt nem tekinthetjük aggályosnak, mert a közigazgatási bíróság is birói hatóság és nincs ok arra, hogy a rendes bíróságnak a közigazgatási bíróság fölött tulsulyt biztositsunk. A közigazgatási bíróság határozatának jogerejét e pontban azért nem volt szükséges külön kiemelni, mert a közigazgatási bíróság végső fokban határoz, határozata tehát mindig jogerős.

A 4. pont a rendes bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült oly pozitiv hatásköri összeütközésről szól, a melyet *a bíróság vagy a közigazgatási hatóság érdemi határozata idézett elő*. Az összeütközést megállapitja a két hatóság érdemi határozata már akkor is, ha nem emelkedett jogerőre. A már fentebb előadott oknál fogva itt sem czélszerü az érdemi határozat jogerejét bevárni, és az ezzel felmerülő sok munkának és költségnek kárbavesztét koczkáztatni.

A hatásköri összeütközésnek elintézését az, hogy a közigazgatási hatósági határozat jogerőre emelkedett, nem zárja ki, a mit a 4. pont szövege világosan kifejez. Ellenben a birói határozat, t. i. a birói érdemi határozat jogerőre emelkedése a közigazgatási hatósággal szemben hatásköri összeütközés felmerültét már kizárja. Ha a bíróság az ügyet már érdemben eldöntötte és ez a birói határozat jogerőre emelkedett, a res judicata érinthetetlensége oly nagy igazságszolgáltatási követelmény, hogy azt már nem szabad többé megbolygatni azon a czimen sem, hogy az ügy tulajdonképen nem birói, hanem közigazgatási hatáskörbe tartozik.

Minisztertanácsi gyakorlatunk is hatályon kivül helyezett néha jogerős birói itéletet, ha azt közigazgatási hatáskörbe tartozó ügyben hozták. Kiindul ez a felfogás abból az álláspontból, hogy a bíróság csakugyan illetéktelenül avatkozott a közigazgatási jogkörbe és igy az állam közjogát sértette meg. Politikai tekintetek és a franczia jog befolyása, mely már a semmitőszék előtt megfordult ügyben, sőt a felebbviteli forumon is csak korlátozva engedi meg a hatásköri összeütközési vitának a felvetését, arra inditották Poroszországot, hogy már 1847-ben elhagyta régi álláspontját.

A legtermészetesebb és a hatáskörök kellő védelmének érdekében a leggyakorlatibb megoldás az érdemben hozott birói határozat jogerőre emelkedését jelölni meg a hatásköri vita felvethetésének véghatárául. Ehez képest a T. kimondja, hogy a rendes bíróság érdemi határozatának jogerőre emelkedése után azon az alapon, hogy az ügy a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, eljárásnak már nem lehet helye, és hogy a rendes bíróság jogerős érdemi határozata a közigazgatási hatósággal szemben irányadó. Az eset hasonlóságánál fogva czélszerünek mutatkozik ezt a közigazgatási bíróság érdemi határozatára nézve is kifejezetten kimondani.

Önként értetik, hogy a hatásköri összeütközés felmerültéhez nem szükséges, hogy mind a két hatóságnak a 7. §. ugyanazon pontjában megjelölt ha-

tározata idézze elő az összeütközést. Ehez képest például felmerült az összeütközés akkor is, ha a bíróság érdembe bocsátkozás nélkül csak hatáskörét állapitotta meg (2. p.) a közigazgatási hatóság ellenben érdemi határozatot hozott. (4. p.) Ezt a magától értetődő dolgot a szövegben külön kifejezni nem volt szükséges.

A közigazgatási bíróságról szóló 1896:XXVI. t.-czikk 131. §-a tüzetesen szabályozza a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv hatásköri összeütközés elintézésére vonatkozó eljárást. Minthogy ez az eljárás már tüzetesen szabályozva van, s a szabályozás a közigazgatási bíróságról szóló törvény egyéb rendelkezéseivel szorosan összefügg, a gyakorlatban panaszra nem adott okot, és ez eljárás elvei a közigazgatási ügyekben szem előtt tartandó követelményeknek megfelelnek: a T. ezeket a szabályokat érintetlenül hagyja és ezt a 7. §. utolsó bekezdésében világosan kijelenti. A T. II. fejezete tehát a közigazgatási bíróságra való vonatkozásban csak a közigazgatási bíróság és a rendes bíróság közötti pozitiv összeütközés, valamint a közigazgatási bíróság és a rendes bíróság, továbbá a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közötti negativ összeütközés esetére nyer alkalmazást. Ellenben a T. többi rendelkezései és különösen az a rendelkezése, hogy a hatásköri összeütközés elintézése a hatásköri bíróság elé tartozik (a 29. §-ban emlitett kivételt nem tekintve), a közigazgatási bírósággal szemben felmerült minden összeütközési esetre is, tehát a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közötti pozitiv összeütközés esetére is alkalmazást fog nyerni.

A 7. §. azt a kérdést is megoldja, hogy *mely időpontban merül fel a hatásköri összeütközés.* Az összeütközés az 1. és 2. pont esetében akkor merül föl, a mikor az utoljára eljáró hatóság határozata jogerőre emelkedik. A 3. és 4. pont esetében pedig felmerül az összeütközés már akkor, a mikor az utóbb eljáró bíróság vagy közigazgatási hatóság érdemben — ha nem is jogerősen — határozott, illetőleg a közigazgatási bíróság határozatát meghozta. (M. i. 16—20. l.)

3. Az ügy felterjesztése a hatásköri bírósághoz.

8. §.

Az a birói vagy közigazgatási hatóság, amelynek határozata következtében a hatásköri összeütközés felmerült, hivatalból haladéktalanul, legkésőbb 15 nap alatt köteles a felmerült összeütközési esetre vonatkozó összes iratokat — ideértve az ügyben eljárt másik biró vagy közigazgatási hatóságnak szükség esetében beszerzendő iratait is — közvetlenül a hatásköri bírósághoz felterjeszteni.

Az 1907 : LXI. t.-cz. M. i.-a. Ez a §. a javaslatnak *egyik legsarkalatosabb* rendelkezését tartalmazza, meghatározván azt, hogy miképen kerül az összeütközési eset a hatásköri bírósághoz elintézés végett.

A külföldi törvényhozások szerint a hatásköri bíróság csak hatásköri panasz alapján határoz, abban a kérdésben azonban, hogy ki legyen jogositva

hatásköri panaszt emelni, másként szabályozzák a negativ és másként a pozitiv összeütközési eseteket.

A *negativ* hatásköri összeütközések esetében általában csak akkor van helye e törvényhozások szerint az összeütközések elintézésének, ha az ügyben érdekelt fél hatásköri panaszt emel és ezen az uton kijelenti, hogy az összeütközés elintézését kivánja. Ha a felek megnyugosznak abban, hogy ügyüknek nem akad hatósága, ugy e felfogás mellett semmi tekintet sem követeli azt, hogy az állam a felekre hivatalból oktroyáljon hatóságot, a mely előtt esetleg az eljárást nem is folytatják.

A *pozitiv* összeütközés esetében ellenben a külföldi törvényhozások általában és az 1895. évi tervezetünk is csak hatósági panaszra engedik meg az összeütközés provokálását, ebben az esetben a félnek panaszemelési jogot nem adnak.

Ezek a törvények illetőleg az emlitett tervezet csak a közigazgatási hatóságoknak adják meg a panaszemelés jogát és nem is mindegyik közigazgatási hatóságnak.

Lényegileg ugyanezt a rendszert fogadja el a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült positiv összeütközések elintézésére nézve a közigazgatási bíróságról szóló 1896:XXVI. t.-czikk 131. §-a is.

A külföldi törvényhozások és az 1895. évi tervezet a rendes bíróságot a hatásköri panasz emelésének jogával nem ruházzák fel. Kiindulva abból az alapelvből, hogy a bíróság csak a fél kérelmére vagy a vádló inditványára jár el és igy addig mig folyamatban nincs előtte az ügy, nincs is hivatva a törvényesen megállapitott hatáskörök érdekében hivatalból lépéseket tenni, a hatásköri panasz provokálását csakis a közigazgatási hatóságnak biztositják. A bíróságnak erre szüksége nincs, mert ha folyamatba teszik előtte az eljárást, az ügyet a közigazgatási hatóság elé csak vagy saját határozata vagy a hatásköri összeütközések bírósága utalhatja. A birói hatalmi körön szerintük azzal, hogy a bíróságnak provokálási joga nincs, sérelem nem esik és ezt gyakorlati okok sem követelik.

A T. a hatásköri összeütközést, akár negativ, akár pozitiv irányban merüljön az fel, *mindig hivatalból intézteti el.*

A hatásköri per közjogi természetü, a jogvita nem magánfelek, hanem a hatóságok között folyik, a magánfelek közreműködése tehát nem lényeges és pedig nemcsak pozitiv, hanem negativ összeütközés esetében sem. Nem indokolt ehhez képest a magánfelek közreműködését szükségképenivé tenni oly értelemben, hogy a negativ összeütközés a magánfél panasza nélkül el ne intéztessék. Annak, hogy hatásköri összeütközés felmerült, vagy a hatáskört meghatározó jogszabályok homályossága vagy hézagossága vagy a jogszabályt alkalmazó közegek járatlansága az oka. Ha a hatásköri szabály félreérthetetlenül világos és ha a szabályt alkalmazó közeg azt ismeri és helyesen alkalmazza: hatásköri összeütközés esete nem merülhet fel. A félnek abban, hogy ily összeütközés felmerült, semmi része sincs. A fél eleget tesz a jog által reá rótt kötelezettségnek akkor, ha jogának érvényesitése végett az eljárásra hivatottnak vélt hatósághoz fordul és ha ettől elutasitva, az ez által eljárásra hivatottnak tartott másik hatóságot keresi fel. Teljesen indokolatlan az összeütközésben mindenképen vétlen felet még azzal is terhelni, hogy egy harmadik fórumot

keressen fel azért, hogy a hatóságok között felmerült összeütközés elintézésével ügyének illetékes fórumát megnyerje. A zavar az állam közjogi rendjében az állam törvényének vagy az állam közegének a hibája következtében állott elő; azt tehát a félnek minden közreműködése nélkül magának az államnak hivatalból kell rendbe hozni.

De méltánytalan is volna a felet a hatásköri panaszra szoritás utján utánjárással és költséggel terhelni. A negativ hatásköri összeütközési esetek tulnyomó nagy része szegény embereknek, cselédeknek, mezei munkásoknak, iparos segédeknek csekély értékü ügyében merül fel. Ezeknek a kis embereknek már az is kárt okoz, hogy ügyük érvényesitése végett két hatósághoz kell fordulniok, nagyon sulyosan nehezednék rájuk az, ha a fórum megnyerése végett még egy harmadik hatósághoz is kellene folyamodniok és ebből a czélból, ha személyesen járnak el, egy munkanapot veszteniök, ha pedig nem személyesen járnak el, meghatalmazottat keresniök és a meghatalmazás költségét viselniök. Ehhez járul még az is, hogy a hatásköri bíróság előtti eljárásra és a hatásköri panasz benyujtására is jól megfontolt okokból ügyvédi kényszert kell felállitani. Az a költség tehát, a mibe az ügyvédi képviselet a félnek kerül, legtöbbször a per tárgyának csekély értékét is felülmulná. Szegényvédő ügyvéd kirendelését sem nyerhetné könnyen el a szegény fél, mert még abban a kérdésben is hatásköri vita állhat elő, hogy melyik hatóság intézkedjék a szegényvédő kirendelése iránt. Nyilvánvaló tehát, hogy a hatásköri összeütközésnek *hivatalból való elintézése* a fél érdekében előnyösebb. Az utánjárás nehézkessége és költségessége sokszor arra vinné a felet, hogy inkább lemond jogának érvényesitéséről, mint hogy az azzal járó nehézségeknek kitegye magát.

Nem szabad itt azt sem figyelmen kivül hagyni, hogy olyan ügyek is vannak, a melyekben magánfél nincs; tehát a hivatalból való elintézés egyáltalában mellőzhetetlen. A közigazgatási hatóság haáskörébe tartozó kihágási eljárásban a közvád képviseletéről ez idő szerint nincs gondoskodás, a hivatalból üldözendő, idetartozó kihágások esetében tehát nincs fél, aki hatásköri panaszt emelne.

A hatásköri per jogi természetére nézve előadott indokok még erősebben szólnak a mellett, hogy a pozitiv összeütközési esetek is hivatalból intéztessenek el.

Különösen aggályos az a rendszer, hogy a közigazgatási hatóságok, miniszterek, bármily birósági eljárást a közigazgatási hatáskör sérelme czimén akár polgári, akár büntető ügyben megakaszthassanak és pedig minden hatósági határozat nélkül egyszerü megkereséssel még akkor is, ha a fél az ügyet a közigazgatási uton nem tette folyamatba. A birói eljárás garantiáinak és a birói jogvédelem biztonságának erős sérelmével járhat az.

Nem fogadható el helyesnek az az érvelés sem, hogy a birói hatalmi körön azzal, hogy a bíróságnak panaszemelési joga nincs, sérelem nem esik és ezt gyakorlati okok sem követelik. A javaslat felfogása szerint sulyos sérelem esik a birói eljárásban rejlő alkotmányos biztositékokon akkor, ha törvény szerint birói utra tartozó ügyet közigazgatási uton intéznek el.

Az az érv, hogy a bíróság csak a fél kérelmére jár el, nem indokolhatja a hatásköri panasznak csak a közigazgatási hatóságra szoritását. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe is számtalan olyan büntetőjogi ügy tartozik, a

melyekben a közigazgatási hatóság is csak a fél kérelmére járhat el. Ezeket az ügyeket tekintve, a közigazgatási és a birói hatóságok között e részben semmi különbség sincs, már pedig a hatásköri összeütközéseknek tulnyomó nagy részében éppen ezek az ügyek adják az összeütközés anyagát.

Mindezeket fontolóra véve, a T. az összeütközés esetének hivatalból történő elintézését állitja fel szabályul.

A 8. §. kötelességévé teszi a hatóságnak, hogy a mint a hatásköri összeütközés felmerültét észleli, az összes iratokat haladéktalanul terjeszsze fel közvetlenül a hatásköri bírósághoz. A felterjesztő hatóság rendszerint az ügyben utoljára eljáró hatóság lesz, mert ennek az előbb eljáró hatósággal ellentétes határozata fogja az összeütközést előidézni. Hogy az összeütközés mikor merül fel, azt a 7. §. világosan kifejezi. A felterjesztő hatóság nem csak saját iratait, hanem a másik hatóság iratait is köteles felterjeszteni, és a mennyiben azokat már előbb nem szerezte volna be, a felterjesztés céljából a másik hatóságtól be kell szereznie.

Minthogy a hatóság hivatalból köteles az ügyet a hatásköri bírósághoz felterjeszteni, az is önként értetik, hogy a fél nincs elzárva attól, hogy az ügyében felmerült összeütközést a hatóságnak tudomására juttassa és hogy a hatóság ily esetben is köteles a tudomására jutott esetre vonatkozó iratokat felterjeszteni.

A javaslatnak azzal az alapelvével szemben, hogy a hatásköri összeütközéseket a fél kérelme nélkül hivatalból kell elintézni, a kivételeket a 26. §. tartalmazza.

4. A hatásköri összeütközés bejelentése és hatálya.

9. §.

A felterjesztő birói vagy közigazgatási hatóság a hatásköri összeütközés felmerültéről az ügyben eljárt másik közigazgatási vagy birói hatóságot nyomban értesiteni köteles.

A hatásköri összeütközés felmerültét a rendes bíróság az igazságügyminiszternek, a közigazgatási hatóság annak a miniszternek, akinek ügykörébe az összeütközésre alkalmat adó ügy tartozik, a tényállás közlésével haladéktalanul tudomására juttatja. Ugyanennek a miniszternek hozza tudomására a közigazgatási bíróság a rendes bírósággal szemben felmerült hatásköri összeütközés esetét.

10. §.

A felmerült hatásköri összeütközés az eljárás folytatását és az érdemi határozat jogerőre emelkedését felfüggeszti, a halaszthatatlanul szükséges intézkedések megtételét azonban nem zárja ki.[1])

Az 1907:LXI. t.-cz. M. i.—a. „A hatásköri összeütközés felmerültének

[1]) A 10. §. második bek.-e a polgári perekben foganatositandó végrehajtásokra vonatkozik s igy innét kihagyható.

az a következménye, hogy a további eljárás mind a két hatóságnál, a mennyiben eljárásnak egyáltalában akkor még helye van, megakad és az érdemi határozat végrehajtása a biztositó intézkedések foganatositásán tul nem terjedhet. Ez az összeütközés felmerülésének logikai következménye és azért mellőzhetetlen, mert különben annak a hatóságnak, a melynek hatáskörét a hatásköri bíróság nem fogja megállapitani, egész eljárása hatályát vesztvén, nem csak sok munka és költség veszne kárba, hanem a felekre is jogsérelem származhatnék.

E §. általános szövegezésénél fogva mind a polgári, mind a büntető, mind pedig a közigazgatási eljárásban alkalmazandó. Hogy biztositó intézkedések alatt egyes esetekben mit kell érteni, azt az illető eljárás különleges szabályai határozzák meg.

Hogy a hatásköri bíróság határozatának meghozatala után a félbeszakadt eljárás tovább folyik, ezt külön kimondani nem szükséges. Valamint az összeütközés felmerültével az eljárás ipso facto félbeszakad, ugy az összeütközés elintézésével a félbeszakadás ipso facto megszünik.

Ennek a 10. §-nak a rendelkezései természetszerüleg csak a positiv összeütközések esetére nyernek alkalmazást. (M. i. 25. l.)

4. *A hatásköri bíróság előtt az eljárás* lefolyását az 1907: LXI. t.-cz. 11—16. §§. szabályozzák. Ezek ismertetése, minthogy a tárgyalás kivül esik a büntetőper keretein, nem tartozik a jelen munkába.

Elég a következők kiemelése: A fél a tárgyaláson rendszerint csak ügyvédi képviselettel jelenhetik meg.

A miniszter, ha nem fél, de mint hatóság a közérdeket képviseli, a tárgyaláson bármely közhivatalnokkal képviseltetheti magát (Id. t.-cz. 15. §.).

A fél nyilatkozatának (12. §.) elmaradása, ugyszintén a kellően értesitett félnek, a miniszteri képviselőnek vagy a koronaügyésznek a tárgyaláson meg nem jelenése a tárgyalás megtartását és a határozat meghozatalát nem gátolja (Id. t.-cz. 16. §.).

A hatásköri bíróság határozatát a feleknek, az érdekelt miniszteriumnak, bűnvádi ügyben a koronaügyésznek is, az ügyben eljárt hatóságoknak kézbesitteti.

A hatásköri bíróság az iratokat a felterjesztő hatóságnak küldi vissza (Id. t.-cz. 21. §.).

A fél az ügyében felmerült hatásköri összeütközés esetét (7. §.) a hatásköri bíróságnál közvetlenül bejelentheti (13. §.). A hatásköri bíróság elnöke az ügy előadójával együtt a bejelentés vétele után a vonatkozó iratokat beszerzi. Az eljárásra a 11—24. §-ok alkalmazandók (Id. t.-cz. 25. §.).

Az 1869:IV. t.-cz. 25. §-ának első bekezdése és az 1879: XXXI. t.-cz. 134. §-a hatályát veszti.

Oly hatásköri összeütközésre, mely Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bíróságával vagy más autonom hatóságával szemben merül fel, ez a törvény nem terjed ki. Az 1896 : XXVI. t.-cz. 158. §-ának első bekezdése alá eső ügyekben a közigazgatási bíróság és Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bírósága vagy más autonom hatósága között felmerülő hatásköri összeütközésre nézve az 1896. évi XXVI. t.-cz. 159. §-a érintetlenül marad. Egyebekben az 1896. évi XXVI. t.-cz. 159. §-a hatályát veszti (Id. t.-cz. 29. §.).[1])

IV. Hatásköri és illetékességi összeütközések egyéb esetei.

1. Bel- és *külföldi* bíróságok közt (l. Ig. ü. K. III. köt. 338. l., 1869. évi IV. t.-cz. 25. §. *második* bek.); továbbá kir. bíróságok és *katonai*[2]) bíróságok közt felmerült összeütközések eseteiben *az igazságügyminister* indit tárgyalásokat. *Közös* „tribunal des conflits" az utóbbi emlitett esetekre sincs hazai jogunkban megállapitva.

2. Ha az összeütközés valamely *consuli* bírósággal merült volna fel, az 1891. évi XXXI. t.-cz. 13. §-ának első bek.-ét; végre amennyiben *horvát-szlavonországi* bírósággal jutott a magyar hatóság conflictusba, az 1893. évi 4593. I. M. sz. r. 13. pontjának utolsó bek.-ét (l. Ig. ü. K. II. évf. 152. l.) kell alkalmazni. (Egy concrét esetet l. Ig. ü. K. III. köt. 12. l.).

A jelen jogállapotot e részben az 1907:LXI. t.-cz. 29. §-a (l. fennebb III. alatt) is föntartotta.[3])

A B. P. M. i.—a. Habár Magyarország és Horvát-Szlavonország egy állami közösséget alkotnak, mindazáltal, mivel Horvát-Szlavonország önkormányzati joga mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben a tengerészeti jog kiszolgáltatásán kivül *a törvénykezésre* ennek minden fokozatán át kiterjed: elkerülhetetlenül szükséges, hogy az 1868:XXX. törvényczikkben meghatározott módon törvény gondoskodjék a Horvát-Szlavonországok területén létező és a magyar állam többi bíróságai között felmerülő illetékességi összeütközések fölött döntő hatóságnak felállitásáról és az erre vonatkozó eljárás-

[1]) A törvény alapelveire nézve még v. ö. *Wlassics Gyula* tanulmányát Une nouvelle loi constutionelle en Hongrie *Revue de Hongrie* 1908. évf.

[2]) Ezekben az esetekben az i. ü. m. a m. kir. honvédelmi, illetőleg a cs. és kir. közös hadügyminiszterrel egyetértőleg dönti el az összeütközést. Külföldön egyes államokban ezekre az esetekre is külön hatásköri bíróság van felállitva.

[3]) Már az 1888. évi bűnv. elj. törv. javaslat (l. 30. §.) szükségesnek jelezte, hogy a Horvát-Szlavonországok területén létező bíróságok, és a magyar állam többi bíróságai között felmerülő illetékességi összeütközések elintézésére hivatott hatóság felállitásáról, valamint az erre vonatkozó eljárásról az 1868: XXX. törvényczikkben meghatározott módon közös törvény alkottassék. E tárgyban ez ideig törvényjavaslat nem terjesztetett az országgyülés elé.

ról, mert a jelenlegi állapot, midőn az igazságügyi miniszter és a horvát bán között tárgyalás utján oldatnak meg az illetékességi összeütközések, fenn nem tartható. Ily értelmü kijelentés azonban a javaslatba azért nem volt felvehető, mert hasonló átmeneti jellegü, puszta utalás nem tartozik rendszeres perrendtartásba. (M. i. 134. l.)

12. A bíróküldés.[1])

B. P. 29. §.

A kir. curia a felek bármelyikének inditványa alapján, vagy a bíróság előterjesztésére, a koronaügyész meghallgatása után, az illetékes helyett hasonló hatáskörü más bíróságot küld ki:

1. ha az illetékes bíróság kizárás okából (64—66. §§.) nem járhat el, vagy

2. ha az illetékes bíróságtól, vagy az e mellett közreműködésre hivatott esküdtektől részrehajlatlan eljárás és határozat nem várható.

Más bíróságot küldhet ki a kir. curia a koronaügyész inditványa alapján akkor is, ha ezt a közbéke vagy a közbiztonság érdekében szükségesnek látja.

M. i. A T. a másodfolyamodásu bíróságok helyett a *kir. Curiára* ruházta a bíróküldés jogát, mert e nagy horderejü felhatalmazásnak teljesen független, egészen egyöntetü és minden követelménynek megfelelő gyakorlása inkább várható az országnak legfőbb bíróságától, mint a tizenegy kir. itélőtáblától. Meg kell ugyan engedni, hogy a kir. itélőtáblák a helyi viszonyokat alaposabban ismerhetik, de egyuttal sokkal nagyobb mértékben vannak alávetve a vidéki befolyásoknak, mint az országnak legfőbb bírósága; a helyi viszonyokra vonatkozó adatokat pedig jelentésben is a kir. Curia elé terjeszthetik. A javasolt rendelkezés tehát az alkotmányjogi és politikai szempontoknak teljesen megfelelő.

Nem szorul bővebb indokolásra az a rendelkezés, hogy a kir. Curia csakis egyenlő hatáskörü bíróságot küldhet ki, mert nemcsak ahhoz az alkotmányos elvhez kell hüen ragaszkodni, hogy a törvényben meghatározott bíróságokon kivül más bíróság soha el nem járhat, hanem amaz alapelvnek is sértetlenül fenn kell maradnia, hogy a törvény szerint fennálló bíróságok közül mindenik csak saját törvényes korlátai között gyakorolhatja hatóságát. Ha ezek az elvek sértetlenül maradnak, akkor nincs ellentétben a bíróküldés joga az alkotmánynak ama sarkalatos tételével, hogy senkit nem szabad illetékes birájától el-

[1]) *Irodalom: Fayer* 197—199.; *Finkey* 148—149.; *Lukács* 138—140.; *Pauler* id. m. II. köt. 296—297. l. *Nagy Ferencz* id. m. I. köt. 341—344. l. *Fayer* Bűnv. eljárás 2. kiad. 78—79. l.; *Székács* Büntető elj. 20. l.; *Stephen* Digest 54—58. l.; *Hélie* Traité IX. köt. 556., 557. sz.; *Boitard* Leçons 13-e ed. par Villey 831—832. l.; *Garsonnet* Traité 299. §.; *Normand* id. m. 772—773. l.; *Pessina* Manuale III. r. 33—34. l.; dr. *S. Mayer* Hb. I. k. 432—435. l.; Commentar l. r. 264—271. l.; *John* Commentar I. köt. 264—268. l.; *Löwe*-Hellweg id. m. 225—229. l.; *Stenglein* Lb. 77—79. l.; *Ullmann* Lb. d. d. St. pr. r. 200—201. l.; *Birkmeyer* 191—192.; *Vargha* id. m. 2. kiad. 78. l.

vonni. Ezt az alaptételt nem is lehet ugy magyarázni, hogy az illetékesség általános szabályai szerint jogosult bíróság helyett hasonló biztositékokkal ellátott és egyazon eljárást követő bíróságot ne lehetne kiküldeni, mert e jognak gyakorlása *éppen a biztos és pártatlan igazságszolgáltatás érdekében szükséges.*

E nagy alkotmányos tételnek csak az az igazi jelentősége, hogy a bíróküldésre jogositott hatóság más, mint egyenlő hatáskörü, törvényes bíróságot ne küldhessen ki és ezt is csak az igazságszolgáltatásnak törvényben megállapitott komoly oka alapján tehesse.

Hogy a bíróküldésnek csak ily ok alapján lehet helye, arra nézve nincs eltérés, sem a tételes jogokban, sem a tudományban.

Angliában a felek „writ of certoriari" utján a főtörvényszékhez folyamodhatnak bíróküldésért, melynek gyakorlata szerint helye van ennek mindig, ha alapos oka van ama feltevésre, hogy az illetékes bíróságnál méltányos és pártatlan eljárásra nem lehet számitani („that a fair and impartial trial of the case can not be had in the court below").

A *franczia* „code d'instruction criminelle" a bíróküldésnek (renvoi d'un tribunal á un autre) két okát emliti (542. cz.). Egyik a „cause de sureté publique", a másik a „cause de suspicion légitime." Az első ok alatt mindama tényeket érti a semmitőszék judicaturája, melyek a közbékét és a bíróság független itélkezésének érdekeit sértik. A második ok alá mindama tényeket foglalja, melyek alkalmasak alapos aggodalmat ébreszteni a biró pártatlansága és elfogulatlansága iránt. Az első ok miatt közvetlen a semmitőszékhez csak a semmitőszéki főügyész fordulhat bíróküldésért. Tulajdonképen tehát az igazságügyi miniszter van hivatva meghatározni, hogy szükséges-e a közbéke szempontjából a bíróküldés iránt a semmitőszéket megkeresni, mert az 544. cz. egyenesen kimondja, hogy a törvényszéki ügyészek, ha a „sureté publique" okából szükségesnek tartják a bíróküldést, kötelesek az igazságügyi miniszterhez fordulni, ki, ha a kérelmet elfogadhatónak találja, az iratokat átküldi a semmitőszékhez, illetőleg most már a gyakorlat szerint a semmitőszéki főügyészhez.

A „suspicion légitime" okából mind a törvényszéki ügyészek, mind a többi érdekelt felek közvetlenül kérhetik a bíróküldést.

Belgiumban a franczia code rendelkezései (542. cz.) vannak érvényben és az uj javaslat (III. könyv, VIII. czim, 10—15. §§.) fentartja azokat.

A *német birodalmi perrendtartás* (15. §.) szerint a bíróküldésnek okául szolgál, ha a bíróság egyes esetekben jogilag vagy tényleg akadályozva van („rechtlich oder thatsächlich verhindert") az eljárásban, vagy ha a közbiztonság veszélyeztetve van (. . . Gefährdung der öffentlichen Sicherheit).

A jogi és tényleges akadály közötti külömbségtétel csak látszólagos és nem valódi, mert egyrészről minden jogi akadály valamely tényleges viszonyon nyugszik és másrészről minden tényleges akadály azzal válik jogivá, hogy azt a törvény bíróküldés utján megállapitható rendkivüli illetékesség okául elismeri. Helyesen utal a tudományos birálat arra is, hogy a tényleges ok kategóriájába nem lehet foglalni oly körülményeket, a melyek, mint pl. a háboru, vagy az érintkezést kizáró sulyos járvány, valamely bíróságnak *egész tevékenységét* megszüntetik. Bíróküldésről csak egyes esetre vonatkozólag lehet szó, nem pedig a bíróság *egész jogszolgáltatását megszüntető tényleges viszonyokkal szemben.* A kérdés ily állásában mind a jogi, mind a tényleges akadály alatt

nem lehet egyebet érteni, mint azt, ha az illetékes bíróság a kizárás és mellőzés okai miatt nem rendelkezik a megfelelő számu birói taggal.

A német judicaturában azonban a tényleges akadály fogalmát kiterjesztették azokra az esetekre is, ha a bíróság betegség, szabadságolás, katonai szolgálatra való behivás miatt elégséges taggal általában nem rendelkezik. Nem szükséges azonban a fentiek után bővebben indokolni, hogy az ily okok alkalmasak arra, hogy a megfelelő birói létszám kiegészitése végett a megfelelő, igazságügyi törvényhozási, vagy administrativ intézkedéseket megtegyék, de semmi esetre sem lehet ez ok a bíróküldésre, melynek alapjául soha sem szolgálhat más, mint a concret ügygyel kapcsolatos ok.

A „közbiztonság veszélyeztetésének" fogalma alatt a német judicatura rendszerint azt az esetet érti, midőn a birákat, vagy az esküdteket fenyegeti veszély.

Az 1873-iki osztrák perrendtartás igen nagy latitude-del határozza meg a bíróküldés okait, midőn ilyenekül a közbiztonság (öffentliche Sicherheit) szempontjából és *egyéb fontos okokat* („oder auch anderen wichtigen Gründen") jelöl meg (62. §.). Az 1853-iki perrendtartás taxativ felsorolását, mely szerint a közbiztonság, az illető bíróság elfogultsága tekintetéből, az eljárás könnyitése, vagy gyorsitása, szükségtelen költségek elkerülése végett elegendő fogházak hiánya miatt, vagy más fontos okokból lehetett más bíróságot kiküldeni (40. §.) nem követte az uj osztrák törvény.

Az ily természetü taxativ felsorolással nem is jár sok haszon, mit eléggé bizonyit a salvificatoria clausulának „vagy más fontos okokból" való alkalmazása, — de nem is czélszerü a bíróküldés okait annyira kiterjeszteni, mint ezt az 1853-iki osztrák perrendtartás tette. Csakis a *pártatlan és biztos igazságszolgáltatás érdekében* álló okok jöhetnek e ponton figyelembe, de pusztán administrativ természetü czélszerüségi okok nem lehetnek elég erősek arra, hogy ezek miatt az illetékesség rendes szabályaitól eltérést engedjünk meg. Az osztrák bíróküldés gyakorlata is igazolja, hogy „más fontos okok" alatt rendszerint azt értik, ha az illetékes bíróság a kizárás és mellőzés okaiból nem járhat el.

Az osztrák törvények csak a főügyészség kötelező meghallgatásáról, illetőleg inditványáról tesznek említést, de nem fér kétség ahhoz, hogy mind a vádlott, mind a vádló jogositva vannak bíróküldést kérni.

A T. levonva a külföldi törvények alapján tett tapasztalatokból a tanulságot, lehetőleg határozott szabályokkal kivánja körülirni a bíróküldés okait. Szövegezése nem rejtőzik a „suspicion légitime", a „rechtlich verhindert", vagy éppen a „wichtiger Grund"-féle tág kifejezések mögé, hanem ezek helyett a bíróküldés első okául határozottan kimondja, hogy a bíróküldésnek akkor van helye, ha az illetékes bíróság a kizárás okaiból nem járhat el (29. §. 1. pont).

Ezzel tüzetesen kifejezi a T., hogy ha az illetékes bíróság a kizárás okai nál fogva nem rendelkezik kellő létszámmal a concret ügy elintézésére: bíróküldésnek van helye. E pont nem tür semminemü bővebb magyarázatot. Nem akart a T. alkalmat adni arra, hogy puszta administrativ szempontok, mint a bíróság tulterheltetése, fogházak tultömöttsége okul szolgálhassanak a rendkivüli birói illetékesség megállapitására. Melyek a kizárás okai, ezt a VI. fejezet indokolása fogja bővebben tárgyalni.

A másik ok az, hogyha azoktól, kik az ügynek érdemleges eldöntésére vannak hivatva (a szakbíróság tagjai, az esküdtek) részrehajlatlan eljárás és

határozat nem várható (29. §. 2. pont). Ez az eset akkor fog beállani, ha az illetékes bíróságnak minden tagja, vagy a szolgálati lajstromban előforduló valamennyi esküdt, vagy közülök annyian, hogy a fenmaradókból az itélő tanács vagy az esküdtszék már össze nem állitható, — oly meggyőződést tanusit, illetőleg oly véleményben van, hogy szándékosan igazságtalanul fogna dönteni, vagy olykép van impressionálva, hogy akaratlanul is helytelen határozatot hozna.

A 29. §. 2. pontjában foglalt általános körülirásra azért is van szükség, hogy annak alapján a bíróküldés az esküdtekre való tekintettel is legyen kérhető. A kizárásnak és a mellőzésnek a VI. fejezetben körülirt okaira való egyszerü utalás már ebből az okból sem volna elégséges a közbéke, vagy a közbiztonság érdekeinek szempontjából (29. §. utolsó bekezdés.) E ponton a T. lényegében csaknem minden perrendtartással megegyez, mert elsőrendő érdek arról gondoskodni, hogy az igazságszolgáltatás független, pártatlan, erélyes gyakorolhatása biztositassék. Midőn a T. a közbiztonság mellett a közbéke szempontját is felemliti, ezzel azt kivánja megjelölni, hogy a bíróküldés nemcsak azokban az esetekben indokolt, ha a bíróság tagjai és a felek, tanuk, szakértők élete, személye vagy vagyona közvetlenül van veszélyeztetve, hanem akkor is, ha a pernek az illetékes bíróság előtt való megindítása, esetleg a pernek a közhangulattal ellenkező eredménye miatt alaposan lehet tartani, hogy népcsődülések, rendzavarások, bűncselekmények fordulnak elő és általában a közönségnek, vagy egy részének oly erőszakos magaviseletétől lehet tartani, mely feldulná ama vidéknek békés nyugalmát. Ily esetekben akár a terhelt iránt táplált gyülölet, akár rokonszenv legyen a közönség lázas izgatottságának oka, mindenesetre indokolt a bíróküldés, mert a veszélynél fogva, mely a birói eljárásból a társadalomra háramolhatik, igen közel fekvő a feltevés, hogy a legpártatlanabb biró sem képes a közönség közhangulata irányában függetlenségét megőrizni.

Ezek tehát az okok, a melyek miatt bíróküldés kérhető.

A T. 29. §-ának 1. és 2. pontja esetében bármelyik fél és a bíróság jogositvák a bíróküldés kérésére. Ott, hol a felek jogaira nézve a T. külön nem rendelkezik, mindig a felek egyenlőségének szabálya lévén követendő, önként következik, hogy mind a vádló, mind a terhelt és pedig akár az 1., akár a 2. pont alapján kérhetik a bíróküldést és kérelmökkel akár közvetlenül a bíróküldésre jogositott, akár az illetékes bírósághoz fordulhatnak. De az első két pont esetében jogában van magának a bíróságnak hivatalból is kérni a bíróküldést, mert ha a kizárás és mellőzés okaiból nem rendelkezik elégséges birói létszámmal a concret ügy elintézésére, a bíróság maga hivatalból tartozik gondoskodni a kiküldendő bíróságról. Alig kell kiemelni, hogy ily esetekben mindig meghallgatandó a kir. ügyészség, mert ez ismét a vádrendszer követelménye. Hogy a T. külön kiemeli a koronaügyésznek kötelező meghallgatását, ez csak azt jelenti, hogy az ő meghallgatása nélkül sem a felek kérelmére, sem hivatalból nem rendelhető bíróküldés; de ez korántsem jelenti azt, hogy csak a koronaügyész volna jogositva bíróküldést kérni.

A 29. §. *második bekezdése* esetében, vagyis a közbéke vagy a közbiztonság érdekében a T. *csak a koronaügyészt* ruházza fel a bíróküldés inditványozásának jogával. Ennek oka az, hogy ez esetben az inditványozásra csak széles látókörrel biró s az ország politikai viszonyait is mérlegelni tudó közhatóság jogositható fel. A T. rendelkezése egyébként természetesen nem akadályozza azt, hogy a felek az inditványnak előterjesztését kérhessék a koronaügyésznél vagy az

igazságügyi miniszternél. Éppen ugy a bíróság is tehet e tárgyban ezeknél előterjesztést s az igazságügyi miniszter hivatalból is utasitja a koronaügyészt hasonló inditvány tételére. A 29. §. tehát egyáltalán nem kivánja a kezdeményezésnek kizárólagos jogát a koronaügyészre ruházni; értelme csak az, hogy a koronaügyész inditványa nélkül ebből az okból bíróküldés nem rendelhető el.

Nem szól a T. arról, hogy az eljárásnak mely szakában lehet bíróküldést elrendelni. Ebből következik, hogy a bíróküldésnek az eljárás minden szakában, a meddig csak gyakorlati jelentősége lehet, helye is van. Ha a javaslat erre nézve megszoritó rendelkezést nem tartalmaz, akkor ez nem magyarázható másként, mint hogy a javaslat a bíróküldés elrendelését nem kivánja más korlátok közé szoritani, mint a melyeket a gyakorlati jelentőség von. Következésképen még akkor sincs kizárva a bíróküldés, ha a bíróság már itéletet hozott, de ez megsemmisittetvén, uj eljárást inditanak. Nincs az sem kizárva, hogy a már kiküldött bíróság helyett ismét más bíróság küldessék ki, de ekkor oly okoknak kell fenforogniok, melyek az első kiküldetés alkalmával ismeretlenek voltak.

Nem rendelkezik külön a T. a bíróküldés *terjedelméről és hatásáról* sem. Ez is oly része a bíróküldés kérdésének, melyet nem szükséges törvénybe foglalni. A bíróküldés természetének következménye az, hogy valamely ügy a maga egészében engedendő át a további eljárásra a kiküldött bíróságnak, azaz: nem lehet egy határozattal valamely ügyben a vizsgálatot, a vád alá helyezést és a főtárgyalást más-más bíróságokra bizni.

A bíróküldés hatása pedig abban nyilvánul, hogy a kiküldött bíróságra a rendes illetékesség teljesen átmegy, azaz: összefüggő ügyekre nézve nem kell külön birókiküldés, hanem ezek, a mennyiben a közös illetékesség az egyesités tényén nyugszik, a kiküldött bíróság előtt egyesithetők, a mennyiben pedig maga az összefüggés állapitja meg az illetékességet, az összefüggő ügyekre maga a kiküldött bíróság bir illetékességgel.

A bíróküldés tárgyában a kir. curiát illetvén a döntés, magától értendő, hogy ennek határozata ellen a T. nem enged perorvoslatot.

A tágabb értelemben vett bíróküldésnek azok az esetei, midőn a vádtanács a vizsgálóbirót más törvényszék területén teljesitendő vizsgálattal bizhatja meg, (109. §.), továbbá midőn a vádtanács a vizsgálatot a járásbíróságra bizhatja (110. §.), végre a midőn a kir. itélő-tábla, illetőleg a kir. curia semmiségi panasz következtében az itélet megsemmisitésével más törvényszékre, illetőleg kir. itélőtáblára bizza az eljárást (404., 438. §§.) a maguk helyén nyernek felvilágositást. (M. i. 134—137. l.).

A) A bíróküldés alkotmányjogi jelentősége.

A birói függetlenségnek és a pártatlan itélkezésnek első rangu biztositéka az, *hogy törvénynek kétséget kizáró, határozott* rendelkezése előre határozza meg azt, hogy melyik ügy melyik bíróságnak hatáskörébe és illetékessége alá tartozik és a már eldöntés alatt levő ügyet az illetékes bíróságtól rendszerint még későbbi *törvény se* vonhassa el. Annyival inkább ki kell tehát zárni azt, hogy a *végrehajtó hatalom* beavatkozhassék az itélkezésbe és — a mire az ujabb kor számos politikai perének törté-

nete is szomoru példákat nyujt, — a kormány tetszése szerint összeállitott bíróságnak delegálásával *önző egyéni, politikai vagy pártczélok* szerint irányitsa a büntető igazságszolgáltatást.

Mindamellett kétségtelen, hogy *kivételesen* állhatnak elő olyan körülmények, amelyek mellőzhetetlenné teszik, hogy valamelyik felsőbb bíróság az illetékességnek általános szabályai szerint *illetékes* bíróság *helyett* az alsóbíróságnál elbirálás alatt álló valamely concrét ügyre nézve *más, hasonló hatáskörü* bíróságot küldjön ki. A bíróküldést azonban a jogállamok törvényhozása *számos biztositékkal* veszi körül. Nevezetesen annak gyakorlását nem a kormányzati hatalomra, hanem a *legfőbb* s igy a birói függetlenségnek legtöbb garancziájával felruházott *bíróságra bizza,* annak *feltételeit a törvényben* szabatosan *meghatározza* és elrendelhetését a *nem mellőzhető szükség* eseteire szoritja.

B. P.-unk rendelkezési megfelelnek a most érintett követelményeknek s különösen a hazánk legnagyobb részében korábban hatályban volt jogállapothoz képest *határozott haladás-számba* mennek.

B) A bíróküldés egyes esetei a 29. §. szerint.

Az általános elvek.

1. Az első bek.-ben elősorolt okokból a kir. curia csak *a felek bármelyikének inditványára* vagy az eljáró *bíróság előterjesztésére* delegálhat. A bíróküldés *hivatalból nem* rendelhető el.

Részrehajló a biró vagy az esküdt akkor, ha *a) szándékosan* igazságtalanul akar itélkezni, de *b)* akkor *is*, ha *optima fide* jár el, azonban tudtán kivül befolyásolva van.

2. A *második bek.* esetében a curia a feleknek (habár egyező) kérelmére vagy a bíróság előterjesztésére *nem* delegálhat, hanem *csak* a koronaügyész inditványára. — A közbéke megzavarása csak mennyiségileg különbözik a közbiztonság veszélyeztetésétől.

3. A bíróküldésnek a törvényben megállapitott okai *taxativek;* más okból bíróküldésnek *nincs helye* s különösen a puszta *czélszerüségi* szempontok *nem* szolgálhatnak alapul a bíróküldésre.

A törvényes okokból bármely bíróság (tehát pl. *kir. itélőtábla) helyett is, az eljárásnak bármelyik szakában* (a megsemmisitő felső birósági határozat alapján folytatottban vagy az ujrafelvételi eljárásban is) lehet delegálni.

4. A lakóhely szerint illetékes bíróság helyett a kir. curia kiküldheti az elkövetés helye szerint illetékes bíróságot is; de ha

ilyen egyébként illetékes bíróság van is, a kir. curia ahhoz kötve nincs, hanem más, egyébként *nem illetékes* bíróságot küldhet ki.

5. A bíróküldésnek ugyanabban az ügyben való *ismétlése nincs kizárva*, ha később oly okok merülnek fel, melyek a korábbi bíróküldésnek megváltoztatását indokolják.

C) A birósági gyakorlatunkból megállapitható vezérszempontok.

Birósági gyakorlatunk sokat foglalkozott a 29. §. magyarázatával. Valamennyi eset nem is tétetett közzé, de nem is elvi jelentőségü és igy az alábbiakban csak a fontosabb vezérszempontok kiemelésére, illetőleg a közzétett határozatok közlésére szoritkozom.

I. Kizárás okából a curia bíróküldést rendelt el, midőn:

1. *a bíróság vagy a biró a sértett (64. §. első pontja).*

a) Ha az *elnök* és a törvényszéknek, valamint a járásbíróságnak birája oly fogyasztási szövetkezet tagjai, melynek kárára sikkasztást követtek el, ebben a sikkasztási ügyben ezek a birák is sértetteknek tekintendők és igy a 64. §. 1. pontja alapján el nem járhatnak (1901. évi 1532. sz. G. Dt. IX. 482.).

b) Az egyik nagyon gyakori eset, hogy a *terhelt* a bíróság *tagjait rágalmazta*, igy a curia 1901. évi 6574. sz. határozatával indokoltnak találta a bíróküldést, mert a terhelt a kir. itélőtáblának összes tagjai ellen rágalmazást követett el és ennek alapján az ig. ügy. minister a Btk. 271. §. értelmében a felhatalmazást meg is adta (B. Dtár r. f. II. 90. sz. *Hasonló* 1905. évi 5546; G. Dt. XIII. 300.).

c) *A sértett a járásbíróság vezetője* és habár a járásbíróságnál, még két biró működött, ezek magukat elfogultság okából mellőztetni kérték (1903. évi 4152. sz. B. Dtár r. f. IV. 40. sz.).

d) A járásbíróságnál alkalmazott egyik *biró a főmagánvádló*, a másik járásbirónak pedig elfogulatlansága iránt aggályai voltak (1908. évi 4161. sz. B. Dtár ujf. II. 208. sz.).

2. *Ha a felsőfokban eljárni hivatott biró a sértett.*

a) Ha a sértett azon *törvényszék*, mely a hatáskör általános szabályai értelmében a járásbíróságnál hozandó határozatot felülvizsgálni hivatva lenne, akkor oly másik járásbíróságot kell kiküldeni, melytől való felebbvitel más törvényszékhez vezet (1901. évi 1532. sz.).

b) Sértettek a *kir. tábla elnöke* és a kir. tábla *fegyelmi biró-*

sága. Bíróküldés rendeltetett el, mert a sértettek a törvényszéki bíráknak felügyeleti, illetőleg fegyelmi hatóságai és ez a viszony a törvényszéki bírákat feszélyezett helyzetbe juttatná (1905. évi 5542. G. Dt. XIII. 302.).

3. A sértett *a kir. ügyész.*

Ha a becsületsértés miatt járásbiróság előtt inditott ügyben a főmagánvádló a kir. ügyész, a bíróküldés indokolt, mert az ügyész a B. P. 41. §. alapján nem vehetné át a vád képviseletét, mert ettől őt, mint sértettet a B. P. 73. §-a eltiltja (1900. évi 9067. sz. G. Dtár IX. 486. sz.).

4. Sértett *az ügyészségi megbizott*, a biróság tagjai pedig, mint tanuk a 64. §. 6. pontja alapján záratnak ki.

Az ügyészségi megbizott a biróság tagjait a saját javára befolyásolhatná, a biróság tagjai, mint tanuk pedig igy is ki volnának zárva az itélkezésből (1901. évi 3653. B. J. T. XLIII. k. 27. l.).

5. A 29. §. 1. pontjából vont hasonszerüséget állapitott meg a curia 1903. évi 3036. sz. alatt azon alapon, mert a járásbirák a panaszos ügyvédjével ellenséges viszonyban voltak és ez alapon az ügyben való eljárás alól fel is mentettek (G. Dt. r. f. IV. 20. sz.).

II. A 29. §. 2. pontja alapján bíróküldést rendelt a curia:

A) *A terhelt személyéből eredő elfogultság gyanuja miatt.*

1. Ha az illetékes *járásbiróság* egyik *birája a terhelt* és ez felidézi azon aggályt, hogy az ügyben eljáró biró a birótársához való kartársi viszony által saját tudta és akarata ellenére is befolyásoltathatnék (1901. évi 1232. B. J. T. XLII. k. 144. l.).

2. *A kir. törvényszéknek két birája a terhelt.*

Két törvényszéki biró ellen hivatali sikkasztás büntette miatt vizsgálat rendeltetvén, a többi birák kijelentették, hogy a terheltekkel, mint volt birótársakkal szemben elfogultaknak tartják magukat és a közönség részéről őket érhető gyanusitás kikerülése végett is bíróküldést kérnek.

A kérelem a felügyeleti hatáskörnek teljesen tárgyilagos gyakorlása szempontjából és abból az okból is teljesittetett, mert e bünügy fontossága és természete megkivánja, hogy az eljárásra hivatott birák elfogultságának még látszata is elkerültessék (1904. évi 83. sz. B. Dt. r. f. IV. 189. sz.).

3. *A bíróságnak egyik volt tagja a vádlott.*

Egyik biró bűncselekményt követett el és ezáltal annak a bíróságnak, melynél szolgált, reputációja sértőleg atott. A biró-

ság tehát a határozat meghozásánál elfogulttá válhatnék (1903. évi 6133. sz. B. Dtár r. f. IV. 39. sz.).

B) *A sértett személyéből* következtethető az elfogultság.

4. *A törvényszék elnöke a sértett* és igy a birákat az a gyanu érhetné, hogy az elnököt érdeklő ügyben nem minden elfogultság nélkül járnának el (1902. évi 11.258. sz. G. Dt. IX. 491.).

Ezzel ellentétben áll az alább III. 1. alatt idézett határozat.

5. *A kir. tábla összes birái ellen* elköv. *rágalmazás esetén*, mert a kir. táblák a törvényszékek felett felügyeleti hatóságot gyakorolnak s igy a törvényszékek ez alapon, de a szervezeti összefüggésénél fogva is, befolyás alatt állóknak tekinthetők (1901. évi 6574. sz. B. Dtár r. f. II. 90.).

6. A *sértett a járásbiróság vezetője* és ez okból a többi birák magokat elfogultaknak tartják (1903. évi 4152. B. Dtár r. f. IV. 40. sz.).

7. *A járásbiróság egyik birája* a főmagánvádló, a járásbirónak pedig elfogulatlansága miatt aggálya van (1908. évi 4161. B. Dtár u. f. II. köt. 208. sz.).

8. *A járásbiróság vezetője* a sértett és ez okból a többi birák magukat elfogultaknak tartották (Jogtudományi Közlöny 1903. évfolyam melléklete 518. sz.).

C) *Más esetek.*

9. Terhelt az illetékes biróság egyik tagja és ez felidézi azon aggályt, hogy az ügyben eljáró birót a birótársához való kartársi viszony befolyásolná. (1901. évi 1232. sz. G. Dtár IX. 490.).

10. Valószinüsitve volt az az állitás, hogy a járásbiróság vezetője a feljelentővel oly szoros baráti viszonyban van, hogy tőle elfogulatlan eljárás nem várható, a járásbiróság másik birájának, az albirónak pedig tanuként való kihallgatása kéretett és e miatt az ügy elintézéséből ki volt zárva (1900. évi 9785. sz. B. Dtár r. f. I. 140—141.).

11. Részrehajlatlan eljárás nem várható oly bíróságtól, melynek egyik tagját a vádlott hivatalos eljárás miatt és hivatalos működése közben hivatalos helyiségében agyonlőtte, mert ez a bűntett nemcsak a biróság többi tagjait, hanem az egész ottani társadalmat (tehát az esküdteket is) nagy mértékben felháboritotta. (1900. évi 10.000. sz. B. Dtár r. f. I. 141. lap).

12. A rágalmazás főispán ellen követtetett el és a vád tárgyában tett beadvány a vármegyének és a városnak tisztviselőit is majdnem kivétel nélkül érinti, az pedig alig feltételezhető, hogy

valamely vidéki törvényszék tagjai az ottani társadalomtól annyira elszigetelve élnének, hogy annak érdekei rájuk is kihatással ne volnának (1901. évi 1040. sz. G. Dtár IX. 489.).

13. A megölt egyén, mint ismert uzsorás a kir. törvényszék egész területén gyülölt volt és alaposan lehet tartani attól, hogy ezen gyülölet az esküdteket határozatuk meghozásánál befolyásolni fogja. (1904. évi 1729. sz. B. Dtár r. f. IV. 192. sz.).

III. A bíróküldési kérelem elutasitása.

A Curia az alábbi esetekben, a következő indokokból nem talált alapot a bíróküldésre:

1. Mikor *a törvényszék elnöke a terhelt.* Főmagánvádló becsületsértés miatt emelt ellene vádat. Ez még nem indokolja azt a feltevést, mintha az ügyben az illetékes kir. járásbiróságtól részrehajlatlan eljárás és határozat nem volna várható (1903. évi 5848. *B. Dtár* r. f. IV. 16.).

2. Hasonlókép, midőn *a járásbiróság vezetője a terhelt*, ez még egymagában nem bizonyitja az egyébként érdektelen albirónak részrehajló voltát (1908. évi 6537. sz. B. Dt. u. f. III. 25. sz.).

3. Mikor a *magánvádló a törvényszék elnöke* és egyik birája ellen emelt vádat. *(B. Dtár* u. f. I. 301. sz.).

4. Mikor *a törvényszék összes birái* más ügyben *sértettek.* Ha a törvényszék összes birái Z. István ellen rágalmazás miatt feljelentést tettek, habár Z. István más ügyben bíróküldést kért, a Curia kimondta, hogy a sértett törvényszék a kérelmező ellen inditott, valamint az ő feljelentésére mások ellen folyamatba tett bűnügyekben eljárhat, mert más ügyekben részrehajlatlan eljárás és határozat várható. (1903. évi 5614. *B. Dtár* r. f. IV. 110. sz.)

5. Ha a törvényszék vizsgálóbirája és a vádtanács tagja a sértettek, azonban kizáró ok csak rájok nézve forog fenn, bíróküldésre nincs ok, mert ezen birák közremüködése nélkül az itélőtanács megalakitható és a kartársi viszony a birót érdekeltté nem teszi (1903. évi 4861. sz. B. Dtár r. f. IV. 43.).

6. Ha a sértettek közt helybeli esküdtek is vannak. (1905. évi 11.268. sz. B. J. T. LII. köt. 16. lap.)

7. Mikor a járásbiró a szolgabiró ellen becsületsértés miatt magánvádat emelt. Az 1900. évi 10.751. számu curiai határozat a bíróküldési kérelmet elutasitotta, mert a hivatalt vezető bíróság főnökének személye és igazgatási hatásköre a vezetése alatti biró-

ságnál alkalmazott birák függetlenségét nem érinti. (G. Dt. IX. 493. sz.)

8. Ha a főmagánvádló a kir. törvényszék és járásbiróság fogházának orvosa, mert a fogházorvos nem tagja a bíróságnak. (1903. évi 7074. *B. Dtár* r. f. IV. 67. sz.)

9. Ha a vádlott alügyészi minőségben az illetékes törvényszék mellett müködött, mert a szolgálati viszonyból kifolyólag elfogultságra vagy részrehajlásra még csak következtetni sem lehet. (1903. évi 6946. *B. Dtár* r. f. IV. 66. sz.)

10. Ha a védelem a járásbiróság egyik birói tagjának hivatalos tekintélyére is kihathat, minthogy egy birónak érdekeltsége a többi birák függetlenségét és elfogulatlanságát nem érinti (1903. évi 2860. B. Dtár r. f. IV. 19. sz.).

11. Ha a törvényszék elnökére a B. P. 64. §. 3. pontjában meghatározott kizáró ok forog fenn, ezért a törvényszék többi biráiból a szabályoknak megfelelő tanács alakitható. Az a puszta feltevés, hogy a törvényszék elnöke a többi birákat befolyásolhatná, ezt támogató adat hiányában bíróküldésre okul nem szolgálhat. (1904. évi 2887. sz. B. Dtár r. f. IV. 230.).

12. Mikor a panaszos a járásbiróság vezetőjével feszült viszonyban van, ez a többi birói tagok függetlenségét és elfogulatlanságát kétség alá nem hozhatja. (1903. évi 3946. sz. B. Dtár r. f. IV. 41. sz.).

13. Ha a biró a peres felek valamelyikével baráti viszonyban áll, ez még nem indokolja azt a feltevést, hogy az illető bírótól részrehajlatlan eljárás nem volna várható. (1904. évi 6264. sz. B. Dtár r. f. V. 60.).

14. Azok a körülmények, hogy a közvádló a bíróküldést kérő ellenfélnek jó barátja és valószinüleg ezért sértegette folyamodót a főtárgyaláson, továbbá, hogy a törvényszék elnöke nem a sértegető közvádlót, hanem a folyamodót utasitotta rendre, végül, hogy az elnök oly ridegen beszélt, hogy a tanuk az elnök eljársban fenyegetést láttak és a tanuk egyike el is ájult, nem bíróküldés által orvosolhatók, hanem a B. P. 461. §-ának végpontja és 78. §. alapján. (1904. évi 9084. sz. B. Dtár r. f. V. 94. sz.).

15. Ha a járásbiróság székhelyén lakó ügyvédek egyike sem vállalta el a vád képviseletét (1901. évi 1232. G. Dtár IX. 490.).

16. Ha a sértett az illető megye főispánja volt és a bíróküldést kérő azt az okot hozta föl, mintha a bíróság tagjainak előmenetelére a főispánnak befolyást gyakorolni módjában volna.

Ezt a feltevést a birói állás betöltése körül követendő szabályok, valamint a birói hatalom gyakorlásának a közigazgatástól elkülönitése kizrja. (1901. évi 1040. sz. G. Dtár IX. 489. sz.).

17. A folyamodó azt állitja, hogy a törvényszéktől az ottani tábla területén elharapódzott szervilismus következtében részrehajlatlan határozatot nem várhat. Ez puszta feltevésen alapuló állitás (1902. évi 2867. sz. G. Dt. IX. 495.).

18. A párviadal miatti ügyben azért, mert a birák törvény által biztositott függetlensége és hivatalos esküje kizárja még annak feltevését is, hogy a társadalom egyes rétegeinek állásfoglalása által előidézett izgalom folytán itélkezésük részreajlatlan ne lenne, mert továbbá sértettnek egyes birákkal való rokonsága, valamint a főügyészszel való sógorsági viszonya, minthogy ezek az ügy elintézéséből ki vannak zárva, annál kevésbé indokolt bíróküldést, mivel a kartársi viszony az elfogultságra okul nem szolgálhat (1903. évi 71. sz. B. Dtár r. f. III. 189. sz.).

19. Lényegileg hasonló ugyanily ügyben (1903. évi 531. sz. B. Dtár r. f. III. 190. sz.).

20. Nem ok a bíróküldésre, hogy valaki összefüggő más ügyben bíróküldést kért (1906. évi 3204. G. Dt. XIV. 134., 135. l.).

21. Ha az alapperben eljárt bíróságoknak a megujitandó perből való kizárása óhajtandó, ez ellenkezik a B. P. 452. §-ának rendelkezésével és a közvádló kizárására sem hozatott fel oly ok, mely a 73. §. szerint figyelembe veendő volna (1901. évi 3725. B. J. T. XLIII. k. 60. l.).

22. A bíróküldést egyáltalában nem indokolja, hogy a folyamodó a bíróság határozatát törvénytelennek, vagy magára nézve sérelmesnek tartotta, mert ez csak perorvoslat igénybevételére szolgálhat alapul (1905. évi 1040. sz. G. Dt. XIII. 305. sz.).

E határozatokon áttekintve, megllapitható, hogy curiánk gyakorlata különösen a 29. §. 2. pontja értelmezésénél mindeddig ingadozó.

IV. A határozathozás módja a II. és III. eseteiben.

Az elfogultság fennforgása vagy fenn nem forgása kérdésében a curia a kifogásolt bíróság tagjainak véleménye, illetőleg nyilatkozata alapján határoz. V. ö. dr. *Dombováry* Géza értekezését B. J. Tára XLIX. 6—9. lap.

V. A bíróküldési kérelem időpontja.

A bíróküldési kérelmet a birói eljárás megindítása *után*, illetőleg csak a mellőzési kérelem elintézése *után* lehet előterjeszteni

Mint időelőtti visszautasittatott ezen kérelem a következő esetekben:

1. Mikor a folyamodó csak kilátásba helyezte a becsületsértés miatt teendő magáninditvány beadását (1903. évi 3925. *B. Dt.* r. f. IV. 42.).

2. Hasonlókép, midőn a terhelt a járásbiróság vezetője lévén, a többi birák aggodalmukat fejezték ki elfogulatlanságuk iránt. A bíróküldésre alap csak akkor lenne, ha a járásbiróság valamennyi albirája a kir. törvényszék elnökénél mellőzését kérelmezné és ez a kérelem teljesittetnék is (1903. évi 9180. *B. Dtár* r. f. IV. 165. sz.).

3. Midőn csak a feljelentés adatott be, de a birói eljárás még nincs folyamatban és ha csak ügyészi nyomozás tartatnék, a bíróküldés tárgytalan lenne (1905. évi 9859. G. Dt. XIII. 298.).

4. Ha a biró saját elfogultsága iránt aggályát fejezte ki, de a mellőzés kérdésében a törvényszék elnöke még nem határozott. A bíróküldés iránt határozatot fel kell függeszteni mindaddig, mig a mellőzési kérelem el nem intéztetett (G. Dt. XIII. 299.).

VI. A bíróküldés iránti kérelem előterjesztésére és a bíróküldés elrendelésére utmutatást tartalmaz az 1903. évi 4176. sz. határozat, mely szerint a bíróküldés hivatalból nem, hanem csakis a felek bármelyikének kérelmére, vagy a bíróság előterjesztésére rendelhető el, minden egyes ügyben külön kérelmezendő és az okokat a kérelemben adatszerüen valószinüsiteni kell (B. Dtár r. f. IV. 23. sz.).

VII. A már elrendelt bíróküldés vissza nem vonható akkor sem, ha az elrendelés indoka csak az volt, hogy 2 bíróra, mint tanura hivatkoztak és később a bíróküldést kérő ezen birák kihallgatásától elállott (1906. évi 355. sz. G. Dt. 13.304.).

D) Más bíróság kiküldésének egyéb esetei.

1. A kir. törvényszék a B. P. 550. §-ának harmadik, a kir. itélőtábla a 404. §. első, a kir. curia pedig a 437. §. ötödik bek. alapján az eljárt elsőfoku biróság helyett szintén mást küldhet ki. Ez azonban csak átvitt értelemben vonható a bíróküldés fogalma alá.

2. A konzuli bíróság elé tartozó ügyekben a bíróküldést az 1891:XXXI. t.-cz. 13. §-ának második bekezdése szabályozza. Ennek értelmében „a monarchia mindkét államának ministeriuma egyetértve és a közös külügyminiszterrel tartott értekezés után határoz" a bíróküldés iránt.

E) Különbség bíróküldés és a bíróság helyettesitésének esete közt.

A bíróküldés csak *egyes ügyekre*, de ezekben az eljárásnak *egész hátralevő részére* szól, mert ha az akadályozó körülmény *általánosságban* forog fenn, akkor az *birói szervezeti* kérdéssé lesz, melyet nem e §. alapján kell megoldani, hanem a törvényhozás vagy az igazságügyi kormány intézkedése utján.[1])

13. A katonai bíróságok hatásköre.

B. P. 30. §.

A jelen törvény a katonai bíróságok hatáskörére vonatkozó szabályokat nem érinti.

M. i. *A katonai bíróságok hatáskörét* e tárgyban alkotandó külön törvénynek, esetleg a katonai büntető perrendtartásnak kell megállapitani. Világos, hogy az erészben való rendelkezés a polgári büntető bíróságok előtt folyó eljárást szabályozó törvénybe egyáltalán nem tartozik. Ezért a 30. §. csak annak kimondására szoritkozik, hogy a katonai bíróságoknak kivételes hatásköre érintetlenül marad.

E kivételes bíróságok fentartásának szüksége kétségen felül áll. Indokolják ezt ama főleg a katonai fegyelem fentartását igénylő külön tekintetek, melyek szükségessé teszik, hogy a tényleges szolgálatban álló katonák a szolgálat tartama alatt elkövetett bűncselekményekre nézve is katonai bíróság által és a katonai fegyelem követelményeivel összhangban álló eljárási szabályok szerint vonassanak felelősségre. E tekintetek oly nagy fontossággal birnak, hogy nemcsak a katonai, hanem a katonák által elkövetett közönséges bűncselekmények tárgyában is fenn kell tartani a katonai bíróság hatáskörét.

Nincs is a continensen állam, a mely a katonai rend fentartásával összeegyeztethetőnek tartaná azt, hogy polgári büntető bíróságok járjanak el a katonák bűncselekményei tárgyában.

Magától értendő ugyan, hogy ha a nyomozást vezető kir. ügyészség vagy rendőri hatóság, avagy a polgári büntető bíróság azt állapitja meg, hogy az eljárásnak tárgyává tett bűncselekmény kétség nélkül a katonai bíróság kivételes hatáskörébe tartozik, köteles az eljárást nyomban megszüntetni és az iratokat az illetékes katonai hatósághoz áttenni; a javaslat mindazonáltal ez iránt a 101., 129., 263. §-okban kifejezetten is intézkedik (M. i. 140. l.).

[1]) Pl. árviz idejében ideiglenes helyettesitéssel vagy egyéb esetekben a bíróságok területének megváltoztatásával.

I. A katonai bíróságok hatáskörének szabályai.

1. A katonai bíróságok hatáskörét a magyar állam területén a következő törvények és szabályok határozzák meg:

a) *a cs. és kir. közös hadseregbeli és haditengerészeti bíróságokét:*

a véderőről szóló 1889:VI. t.-cz. 62. §-a, a népfölkelésről szóló 1886. évi XX. t.-cz. 6. §-a, a katonai behivási parancs iránt tanusitott engedetlenség megbüntetéséről szóló 1890:XXI. t.-cz. 5. §-a;

továbbá a véderőről szóló törvény végrehajtása tárgyában kiadott utasitás III. részének 10. §-a (Utasitás a hadsereg és haditengerészet legénységi állományához tartozó egyének nyilvántartására; Magyarországi Rendeletek Tára 1890. évf. 1860—1862. lap);

a rangosztályba sorolt egyénekre nézve pedig a véderőről szóló törvény végrehajtása tárgyában kiadott utasitás IV. részének 8. §-a (a közös hadsereg és a hadi tengerészet rangosztályba sorolt tartalékos (tengervédbeli) egyéneinek nyilvántartására vonatkozó utasitás; Magyarországi Rendeletek Tára 1893. évf. 2676—2678. lap);

ezenfelül a népfelkelés tagjai tekintetében a Magyarországi Rendeletek Tára 1887. évfolyamának 176. lapján, illetőleg a m. kir. honvédség Rendeleti Közlönyének 1887. évi 4. számában kiadott „Népfelkelési utasitás" 223. és 224. pontjai és az ezeket módositó, a m. kir. honvédségi Rendeleti Közlöny (Szabályrendeletek) 1894. évi 36. számában közzétett, 1894. évi november hó 23-án 6027. eln. sz. a. kelt honvédelmi miniszteri körrendelet;

végre a cs. és kir. közöshadsereg és haditengerészetnél a véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz. 62. §-ának harmadik és negyedik bekezdésében felhivott katonai büntető és fegyelmi szabályoknak a hadsereg és haditengerészet tagjaira vonatkozó rendelkezései;

b) *a m. kir. honvédbíróságokét és a m. kir. honvédkerületi, mint csendőrbíróságokét:*

a véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz. 62. §-a; a honvédségről szóló 1890. évi V. t.-cz. 18. és 22. §-ai; a csendőrségről szóló 1881. évi III. t.-cz. 8. §-a; a népfelkelésről szóló 1886. évi XX. t.-cz. 6. §-a; a katonai behivási parancs iránt tanusitott engedetlenségről szóló 1890. évi XXI. t.-cz. 5. §-a;

továbbá a honvédség legénységi állományához tartozó tartalékos egyénekre nézve a véderőről szóló 1889. évi VI. és a hon-

védségről szóló 1890. évi V. t.-cz. végrehajtása tárgyában 1891. évi 4778. eln. sz. a. kibocsátott honvédelmi miniszteri utasitás III-ik részének 9. §-a (M. Rendeletek Tára 1891. évf. 1363—1365.);

a m. kir. honvédség rangosztályba sorolt tartalékos egyénei tekintetében pedig az 1893. évi 1997. HM. eln. számu honvédelmi miniszteri rendelettel az 1889. évi VI. és az 1890. évi V. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott utasitás IV. részének 7. §-a (M. Rendeletek Tára 1893. évf. 817—821. lap);

ezenfelül a honvédkerületi, mint csendőrbiróságokat felállitó 1884. évi január havi 8656. eln. 1883. számu, a m. kir. honvédség 1884. évi Rendeleti Közlönyének 1. számában közzétett honvédelmi miniszteri körrendelet; a Magyarországi Rendeletek Tára 1887. évfolyamának 113., illetve 176. lapján, valamint a m. kir. honvédség 1887. évi Rendeleti Közlönyének 4. számával kiadott „Népfelkelési utasitás" 222—224. pontjai, illetőleg az ezeket módositó a m. kir. honvédségi Rendeleti Közlöny 1894. évi 36. számában közzétett 1894. évi november hó 23-án 6027. eln. sz. a. kelt honvédelmi miniszteri körrendelet; az 1889. évi VI. t.-cz. 62. §-ának harmadik és negyedik bekezdésében felhivott katonai büntető és fegyelmi szabályoknak, illetőleg ezek magyar fordításainak a m. kir. honvédség, népfelkelés és csendőrség tagjaira vonatkozó rendelkezései és végre a m. kir. honvédségi Rendeleti Közlöny (Szabályrendeletek) 1894. évi 34. számában közzétett: „Szervi határozványok a m. kir. honvédbiróságok számára" 2. §-a.

2. A fennebb megjelölt törvények és szabályok közül a katonai biróságok hatáskörét egymáshoz való viszonyukban a következők határozzák meg:

A katonai büntetőperrendtartásnak, illetőleg magyar fordításának II. fejezete; a szervi határozmányok a magyar kir. honbiróságok számára; a népfelkelésről szóló 1886. évi XX. t.-cz. 6. §-a; a népfelkelési utasitás 223. és 224. pontjai; az 1894. évi 6027. eln. számu honvédelmi miniszteri körrendelet; a csendőrségről szóló 1881. évi III. t.-cz. 8. §-a és az 1884. évi 8656/83. elnöki számu honvédelmi miniszteri körrendelet.[1])

3. A katonai biróságok hatásköre a bűncselekmények *minden fajára* s igy a rendőri kihágásokra is kiterjed.

4. A katonai birósági hatáskörnek *két főfeltétele* van: *a)*

[1]) A monarchia másik államára nézve l. az 1869. évi május 20-áról kelt törvényt („Über den Wirkungskreis der Militärgerichte" R. G. Bl. 1869. évi 78. sz.).

hogy a terhelt a vád tárgyává tett bűncselekményt a *tényleges katonai szolgálat tartama alatt*, szabadságolt egyén pedig a behivó parancs kézbesitése vagy kifüggesztése *után* követte el; *b)* e bűncselekmény miatt ellene a büntető eljárás a *tényleges katonai szolgálat alatt megindittatott.*[1])

5. A katonai bíróságoknak törvényes hatásköre csak a tényleges szolgálatból való *szabályszerü elbocsátás* által szünik meg: minélfogva a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a csendőrségnek *szökevényei által* szökésben létük alatt elkövetett büntetendő cselekmények a *katonai bíróságok* hatáskörébe tartoznak.[2]) [3])

6. A katonai egyénekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak még a B. P.-nak következő §-ai 85. és 92. §-ok, a 97. §. első és utolsó bekezdése, a 108. §., a 124. §. első és hatodik bekezdése, a 130. §. negyedik bekezdése, a 131., 132. és 135. §-ok utolsó bekezdése, a 142. §. második bekezdése, a 143. §. 3—7. bekezdése, a 145. §. harmadik és 146. §. második, a 150., 161., 169. és 170. §-ok utolsó bekezdése, a 197—199. §-ok, a 202. §. utolsó, a 204. §. harmadik bekezdése, a 224. §., a 227. §. második és hatodik, a 231. és 232. §. utolsó bekezdése, a 298. §., a 303. §. első, a 330. §. utolsó előtti, a 333. §. utolsó, a 334. és 364. §-ok utolsó előtti, az 509. §. második és az 515. §. harmadik, végre az 536. §. utolsó előtti és utolsó bekezdése, valamint a B. P. életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. t.-cz. 22. §-a.

II. Judicatura.

1. A honvédségnél tényleges szolgálatban álló és ekként katonai büntetőszabályoknak alávetett egyén felett a polgári bíróság nem itélhet (J. E. 173. B. H. T. 1904. évi 4596.. II. 204—206. l.). Tényállás: A polgári büntetőbíróságnál becsületsértés és rágalmazás miatt feljelentett és a honvéd központi ruharaktárnál tényleges szolgálatban álló honvéd műmestert, a járásbíróság és a törvényszék mint terheltet elitélte, a curia mindkét bíróság ité-

[1]) Ennélfogva pl. a szogálatból *kilépett* csendőrnek a szolgálat *alatt* elkövetett bűncselekménye, ha a miatt csak a csendőrségi szolgálat megszünte *után* indittatott eljárás, a *polgári* büntető bíróság elé tartozik.

[2]) L. az 1897. évi 799/I. M. sz. r.-et Ig. ü. K. V. évf. 77—78. l. és alább a iudicaturát II/4. alatt.

[3]) A katonai igazságügyi szervezet és büntető perjog hatályban levő jogszabályait felsoroltam fennebb e fejezet Bevezetésében IX. alatt. Ezeket a kutfőket rendszeresen feldolgozta *Papp Kálmán* A katonai büntető és fegyelmi fenyitőjog kézikönyve és *Fabinyi Gusztáv M. Jogi Lexicon* IV. 544—560.

letét megsemmisitette és az iratoknak az illetékes katonai bíróságokhoz áttételét rendelte el.

2. A csendőrség tagja a honvédkerületi mint csendőrbíróság hatásköre alá tartozik (1904. évi 9982. G. Dt. XIII. 307.).

3. A tényleges katonai szolgálatból ideiglenesen szabadságolt egyén által szabadságának idejében elkövetett büncselekmény elbirálása a katonai bíróság hatáskörébe tartozik. Az ezzel ellenkező birói itélet a törvényt sérti (J. E. 173. sz. 1902. évi 6348. B. H. T. II. 203. l.). Hasonló 1904. évi 9807. G. Dt. XI. 515.

4. A katonaszökevények bűncselekményeinek elbirálása katonai bíróság hatáskörébe tartozik, mert a katonaszökevény is tényleges katonai kötelékben áll. A törvényt sérti oly itélet, mely katonaszökevény felett hozatott, bár a bíróság nem birt tudomással arról, hogy az álnév alatt védekező vádlott katonaszökevény. A curiának állandó gyakorlata. J. E. 172. sz. határozata (1901. évi 1026. sz.) kimondta, hogy az egyik gyalogezredben tényleges szolgálatban állt és megszökött elitélt szökésének tartama alatt tényleges katonai kötelékben volt, mihez képest kétségtelen, hogy a törvényszék hatáskörét tullépte, midőn — bár csak tévedésből — oly személy felett itélt, ki a katonai hatóságnak volt alávetve (B. H. T. II. köt. 202. l.).

Hasonlókép: 1904. évi 8123., 8406. és 9405. sz. G. Dtár XI. 514. és B. Dtár r. f. V. 84. sz., 1905. évi 10.161. és 11.227. sz. B. J. T. LII. 299. l., végre *B. Dtár* u. f. II. 47. sz.

14. A területenkivüliség és a consuli személyzet tagjainak személyes mentessége.

B. P. 31. §.

Ha a terheltet a területenkivüliség vagy a személyes mentesség kedvezménye illeti, vagy ha e tekintetben kétség merül fel: az esetről a bűnvádi eljárás megindítása előtt, vagy ha ez már meg volt indítva, ennek felfüggesztése mellett az igazságügyi miniszterhez nyomban jelentés teendő.

A területenkivüliség és a személyes mentesség fennállása és terjedelme fölött a nemzetközi szerződések és a gyakorlat alapján az igazságügyi miniszter dönt.

1. A területenkivüliséget és a conzuli személyzet tagjainak

fennebb, e fejezet (Bevezetésében: IX. alatt 110. l.) tárgyaltam.[1]) immunitását, valamint e kiváltság, illetőleg mentesség tartalmát

M. i. A nemzetközi jog elvei értelmében a *területenkivüliség* (exterritorialitas) jogával felruházott egyének ki vannak véve a belföldi büntető hatóságoknak hatásköre alól. E kiváltságnak fentartása a nemzetközi jog szempontjából mellőzhetetlen; a kiváltságból pedig következik, hogy ez egyénekre nézve a büntető bíróságok hatáskörrel nem birhatnak (31. §. első és második bek.).

A javaslat azonban nem elégedett meg e tételnek kijelentésével, sőt tekintettel arra, hogy a nemzetközi jog a területenkivüliségnek egy tágabb értelemben vett nemét is megkülömbözteti s ezzel a külföldi uralkodóknak és államfőknek, valamint a követeknek *házi* és *szolgaszemélyzetét* szokták felruházni; tekintettel továbbá arra, hogy az utóbbinak bűncselekményei esetében a büntető hatóságok rendelkezésének teljes kizárása számos visszásságot idézhetne elő: a javaslat e részben nem utalt egyszerüen a nemzetközi jog elveire, hanem azoknak egyenes módositásával positiv rendelkezést is tett.

Mindezeknél fogva a javaslat álláspontját akkép kell meghatározni, hogy *a mennyiben a javaslat eltérő rendelkezést nem tartalmazott*, a területenkivüliség kedvezményével felruházott egyének ellen, különösen ezeknek személyes szabadságát érintőleg tehető *intézkedésekre* (31. §.), valamint ezeknek tanu gyanánt való kihallgatására (200. §.) nézve *a nemzetközi jog elvei, illetőleg a fennálló egyéb jogszabályokban*, nevezetesen az esetleg kötendő államszerződésekben *foglalt tételek* lettek volna az irányadók.

A javaslat nem határozta meg azokat, kiket a területenkivüliség kedvezménye illet. E részben a nemzetközi jog elvei adják meg a felvilágositást. Tüzetes felsorolás a törvényben már abból az okból sem volt volna helyes, mert megtörténhetik, hogy nemzetközi egyezmények, államszerződések utólag másoknak is megadják e kiváltságot.

Jelenleg a nemzetközi jog tételei szerint *a tulajdonképeni területenkivüliség* kedvezményét élvezik: a külföldi uralkodók és államfők; ezeknek diplomatiai képviselői, ugymint: *a)* a nagykövetek, a legatusok, a nunciusok (ambassadeurs, légats, nonces), *b)* a követek, a rendkivüli vagy teljhatalmu miniszterek, az internunciusok (envoyés, ministres ou autres accréditès auprès du souverain); *c)* a residens miniszterek (ministres résidents) és *d)* a diplomatiai ügyvivők (chargés d'affaires); végre a követségnek hivatalnoki személyzete (tanácsosok, titkárok, attachék, irodai hivatalnokok, kurirok stb.).

Ezek *kiváltságának tartalma* abban áll, hogy ellenök a büntető hatóságok *semmi eljárást nem indithatnak és nem folytathatnak* (31. §. első és második

[1]) B. P.-unk javaslata e tárgyban *positiv* szabályokat is tartalmazott, de azokat a k. i. ü. b. (jel. 20. l.) a törvénybe átment rendelkezéssel cserélte fel, mert: „a diplomatiánál alkalmazott egyéneket megillető területenkivüliség kedvezménye, valamint a konzulságok személyzetének személyes mentessége a nemzetközi jog körébe tartoznak, s mint ilyenek, csak az erre illetékes nemzetközi faktorok közremüködésével és kölcsönös egyetértésével módosithatók. A nemzetközi jog e részének a bünvádi perrendtartásba foglalása egyrészt veszélyes, mert a legcsekélyebb eltérés nemzetközi bonyodalmakat idézhet fel, de másrészt alig lehetséges, mivel pl. a konzulságok személyzetének immunitását a fennálló nemzetközi szerződések nagyon eltérően állapitják meg. Ily körülmények között czélszerübb az ajánlott szövegben foglalt általános rendelkezés".

bekezdés); hogy ellenök *a személyes szabadságra vonatkozó kényszer-intézkedés, valamint lefoglalás, házkutatás és személymotozás nem foganatositható;* hogy a nevezettek tanuskodásra nem kényszerithetők (200. §.).

A bűnvádi perrendtartás végrehajtása tárgyában kibocsátandó ügyviteli és ügyészségi utasitások fogják előirni[1]) azt, hogy ha a követség személyzetéhez tartozóknak magánlakásán volna házkutatás foganatositható, valamint ha a diplomatiai képviselőnek tanu gyanánt való kihallgatása mutatkoznék szükségesnek, az igazságügyi miniszterhez lesz jelentés teendő és ugyanezek az utasitások fognak majd felvilágositást adni azokról az intézkedésekről, melyeket a büntető hatóságok hasonló esetekben a nemzetközi jog értelmében tehetnek. E részletek — tekintve terjedelmességöket és azt, hogy a területenkivüliséget élvezők közt olyan különböztetéseket kell tenni, a melyeknek törvénybe foglalása rendkivüli szerkezeti nehézségekkel járna — a javaslatban nem voltak felvehetők.

A javaslat ugyanis kimondja, hogy a területenkivüliség kedvezményét élvező egyénekkel szemben a belföldi hatóságoknak nincs hatásköre s ez alaptételből világosan következik, hogy a nevezettek ellen a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedések nem alkalmazhatók.

A további részletek tekintetében a büntető hatóságokat a területenkivüliségre mutató alapos adatok felmerülte esetén a további rendelkezések felfüggesztésére és az igazságügyi miniszterhez való jelentés tételére utasitja, második pedig a miniszter rendelkezését döntőnek jelenti ki.

Ezt két ok igazolja. Egyrészt az eseteknek rendkivüli változatosságánál s a gyanusitottkép szerepelhető egyéneknek nagy különbözőségénél fogva lehetetlen az ügyviteli utasitásokban mindenre kiterjedőleg intézkedni. A felmerülő kérdések nagyobb része csak esetről-esetre való intézkedésekkel oldható meg. A megoldást nem lehet a nemzetközi jog elveinek ismeretében néha nem kellően tájékozott büntető hatóságok belátására bizni, mert ezzel nemcsak számos tévedésnek, visszás és helytelen eljárásnak, hanem be nem látható következményü nemzetközi bonyodalmaknak is tág tér volna nyitva. Egyedül az igazságügyi miniszterium részére, melynek egyik osztálya a nemzetközi jog elveinek alkalmazásával, a nemzetközi érintkezéssel és az ennek folyamán felmerült ügyek elintézésével állandóan és szakszerüleg foglalkozik, fentartott utasitó és felvilágositó jog nyujthat biztositékot arra nézve, hogy az utasitása vagy felvilágositó értesitése alapján hozott határozatok és tett intézkedések a nemzetközi jognak és a fennálló nemzetközi viszonynak megfelelőek lesznek.

A jelentéstétel előirásának másik oka az, hogy midőn arra mutató jelenségek merülnek fel, hogy azt, a ki ellen bűnvádi eljárás volna inditandó, a területenkivüliség kedvezménye illeti, számos esetben olyan diplomáciai uton folytatandó további tárgyalások szükségesek, melyekre egyedül az igazságügyi miniszterium hivatott. Például ha a gyanusitott azt állitja magáról, hogy ő az osztrák-magyar udvarnál accreditált külföldi követség személyzetének tagja, csak a külügyi miniszteriumhoz, esetleg az illető külföldi állam kormányához intézendő átiratok utján lehet ez állitás valódiságáról teljesen hiteles meggyőződést szerezni.

[1]) Ez nem történt meg. Ezen utasitások nem tartalmaznak ilyen rendelkezést. A csendőrségi szolgálati utasitás 146. §-át l. e §. 3. jegyzetében.

A javaslatnak érintett rendelkezése sokkal megfelelőbb mint az osztrák bűnvádi perrendtartás 61. §-ának ama szabálya, mely a főudvarmesteri hivatal értesitését irja elő. Egyrészt a diplomáciai uton folytatandó szükséges tárgyalások is az ország legfőbb igazságügyi hatóságának hatáskörébe tartoznak, másrészt csak ez tekinthető hivatottnak a büntető hatóságokkal való érintkezésre s ezeknek értesitésére és iránytadó utbaigazitására.

A kibocsátandó ügyviteli utasitások szabják meg a bíróság részéről az igazságügyi miniszteriumhoz teendő jelentésre vonatkozó részletes szabályokat. A jelentésnek az ügy tényállását bizonyára ismertetni és a bíróság részéről az ügyben hozott határozatot mellékelni kell. A mennyiben az eljárás más terheltre nem terjed ki, az ügy összes iratai is felterjesztendők, a mi természetesen nem zárja ki, hogy az igazságügyi miniszter általános — felügyeleti és az iratok megtekintése iránti joga alapján — szükség esetében az iratokat akkor is felkivánhassa, ha az eljárás más terhelt ellen folyik.

A nemzetközi érintkezésben kifejlődött gyakorlat szerint a külföldi uralkodóknak és államfőknek, valamint ezek diplomaciai képviselőinek *házi és szolgaszemélyzete a mennyiben az illető uralkodó vagy követ államának alattvalói*, — a területenkivüliségnek egy tágabb, nem valódi értelemben vett kiváltságát élvezik, a mennyiben nem állnak a belföldi büntető hatóságok alatt. A nemzetközi jogra való tekintetből ezt a kiváltságot a javaslatnak is fenn kellett tartani.

Minthogy azonban megeshetik, hogy a szolgaszemélyzethez tartozó egyén valamely bűncselekményt követ el, s minthogy feltünő visszásság volna és az igazságszolgáltatás érdekeinek egyenes sérelmével járna, ha a legsulyosabb bűncselekményt elkövető, vagy a közbiztonságra veszélyes ilyen szolga ellen egyáltalán semmi intézkedés sem volna tehető: a javaslat — egybehangzólag az osztrák bűnvádi perrendtartás 61. §-ával — kifejezetten megengedte, hogy az emlitett házi- és szolgaszemélyzet tagja a javaslat 141. §-ában megállapitott feltételek fenforgása esetében letartóztatható. Magától értendő, hogy a büntető hatóságok sürgős szükség esetében a gyanusitott elrejtőzésének s a bűnjelek és bizonyitékok megsemmisitésének vagy elrejtésének megakadályozása végett is kötelesek megfelelően intézkedni.

Tekintettel arra, hogy ezek a letartóztatottak esetleg az illető külföldi állam hatóságainak engedendők át megbüntetés végett, s minden esetre az illető ellen való további eljárás diplomáciai tárgyalások nyomán állapitandó meg: szükséges a 31. §. *utolsó mondatának* az a rendelkezése, hogy a letartóztatásról az igazságügyi miniszterhez nyomban jelentés teendő. E jelentés tartalmának részleteit szintén a kibocsátandó utasitások fogják meghatározni.

A consulsági személyzet személyes mentessége.

A külföldi államoknak *consulsági személyzete*, ugymint: a főconsulok, consulok, alkonsulok, consulsági ügynökök (kiket a Japánnal 1869. évi okt. 18-án kötött kereskedelmi szerződés consuli ügyvivőnek nevez), valamint kancellárjaik, titkárjaik s a consuli növendékek (a Franciaországgal kötött vám- és kereskedelmi szerződés s az északamerikai Egyesült-Államokkal és Portugallal kötött consulsági egyezmények szerint) a tulajdonképeni értelemben vett területenkivüliséget a nemzetközi jog értelmében *nem* élvezik, azonban — *a mennyiben annak az államnak alattvalói, mely őket kinevezte* — igényt

tarthatnak egyes kiváltságokra, melyeket részökre a fennálló nemzetközi egyezmények, illetőleg egyéb jogszabályok, például a viszonosság biztositanak.

E *személyes mentességnek* részleteit az osztrák-magyar monarchia részéről kötött consuli szerződések is nagyon eltérőleg állapitják meg. Lényege a mentességnek első sorban az, hogy *a consulsági személyzet tagjai, a mennyiben az illető külföldi állam alattvalói, csak bizonyos sulyosabb büncselekmények esetében, illetőleg csak bizonyos feltételek alatt vannak a belföldi büntető hatóságok jurisdictiójának alávetve.*

A mentességnek további részleteire nézve az ujabb consuli szerződések a következő rendelkezéseket tartalmazzák:

A *Franciaországgal* 1866. évi decz. 11-én kötött consulsági egyezmény II. czikke szerint a főconsulok, consulok, alconsulok és kanczellárjaik, ha a kinevező állam alattvalói, „személyes mentességet élveznek, kivéve az ország törvénykezése által bűntetteknek minősitett tények- és cselekményekért".

Az *északamerikai Egyesült-Államokkal* 1870. évi julius 11-én kötött és az 1871. évi XXXVI. t.-czikkbe foglalt consuli egyezmény II. czikke értelmében a főconsulok, consulok, alconsulok és consulsági ügynökök, valamint kanczellárjaik és consuli tisztviselőik „személyes mentességet élveznek, kivéve oly cselekményeket, melyek azon ország törvényei szerint, melyben laknak, bűntetteknek tekintendők".

A *Portugallal* 1873. jan. 9-én kötött és az 1874. évi XXXII. t.-czikkbe foglalt consuli egyezmény II. czikke kimondja, hogy a „főconsulok, consulok, alconsulok és consuli ügynökök személyes mentességet élveznek, kivéve oly cselekményeket és tényeket, melyek azon ország törvényei szerint, melyben laknak, bűntetteknek tekintetnek."

Az *Olaszországgal* 1874. május 15-kén kötött egyezmény, melyet az 1875. évi XIII. t.-cz. vett fel törvényeink sorába, — V. czikkében azt rendeli, hogy „a főconsulok, consulok, alconsulok és consuli ügynökök, ha azon magas szerződő fél alattvalói, melytől megbizatásukat kapták, személyes mentességet élveznek és se le nem tartóztathatók, sem fogságba nem helyezhetők, kivéve oly törvényszegésekért, melyek, ha az osztrák-magyar monarchiában követtetnek el, az osztrák törvények értelmében bűntetteknek tekintetnek, vagy a magyar törvény szerint sulyos büntetéssel sujtatnak; vagy melyekre, ha Olaszországban követtettek el, az olasz törvény fenyitő büntetést alkalmaz."

A *Szerbiával* 1881. évi május 6-án létrejött consuli egyezmény, mely 1882-ben XXXV. szám alatt van beczikkelyezve, V. czikkében azt irja elő, hogy „a főconsulok, consulok, alconsulok és consulsági ügynökök, ha azon állam alattvalói, mely őket kinevezte, személyes mentességet élveznek és se le nem tartóztathatók, se fogságba nem helyezhetők, kivéve olyan bűncselekmény miatt, mely azon ország törvényei szerint, a hol elkövettetett, büntettet képez és sulyos büntetéssel sujtatik."

Az *Oroszországgal* 1860. szeptember 14-én kötött kereskedelmi és hajózási szerződésnek, mely az 1868. évi XVI. t.-cz. VI. czikke értelmében Magyarországra is kötelezővé vált, XVII. czikke azt rendeli, hogy az orosz consulokat hazánkban ugyanazok a kedvezmények és kiváltságok illetik, mint a legjobban kedvezményezett ország consulait. E szerint a fennebb felsorolt szerződésekben meghatározott mentességek az orosz consulokra is kiterjednek.

Ezek az osztrák-magyar-monarchiára nézve jelenleg érvényben levő consularis egyezményeknek leglényegesebb rendelkezései.

Azok, mint tételes törvényekben foglalt határozatok, valamint a nemzetközi érintkezésben fennálló egyéb jogszabályok természetesen a bünvádi perrendtartás megalkotása után is hatályban fognak maradni és azokat a büntető bíróság az eljárás folyamán is kötelesek szem előtt tartani.

A javaslat a consulsági személyzet tagjaira vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaz, mert a javaslat őket egyáltalán nem tartja felruházottnak a területenkivüliség kiváltságával, sőt határozottan azon az álláspontón van, a melyet e tárgyban hozott törvényeink — p. 1882. évi XXXV. t.-cz. V. cz. — elfoglalnak, a melyek tudniillik *a consulsági hivatalnokok személyes mentességét („immunitás") szabatosan és határozottan megkülönböztetik a területenkivüliség* („extraterritorialitás") fogalmától. Szükséges tehát itt különösen hangsulyozni, hogy a javaslatnak, *a területenkivüliség kiváltságát élvező egyénekre vonatkozó rendelkezései egyáltalán nem terjeszthetők ki a consulsági hivatalnokokra.*

Ez utóbbiakra vonatkozó szabályok a fennebb ismertetett államszerződésekben és egyéb tételes jogszabályokban mutatkozó rendkivüli különbözőség és eltérések miatt egyöntetü *általános tételekben nem voltak foglalhatók* s igy a javaslatba nem voltak felvehetők. Egyszerü utalás arra, hogy e tárgyban a nemzetközi egyezmények és egyéb jogszabályok az irányadók, mint önként értetődő és semmi utbaigazitást nem tartalmazó, szintén mellőzendő volt. Ezek az okai annak, hogy a javaslat a consulsági hivatalnokokról kifejezetten nem rendelkezett. (M. i. 139—144. l.)

2. A nemzetközi jognak azokat a kutfőit, a melyek a területenkivüliségre és a conzuli személyes mentességre vonatkozó tételes jogszabályokat is tartalmazzák, összeállitotta *Fleischmann* Völkerrechtsquellen (Halle 1905.) cz. m. Idevágó szabályok 64., 111. és köv., *144.*, *203.*, *250.* és köv., 300. l.

3. Az 1900. évi csendőrségi szolgálati utasitás 146. §-a a következőket rendeli:

„Ha a feljelentésből az tünik ki, vagy ha a puhatolódzás, illetőleg nyomozás során annak jelenségei merülnek fel, hogy a terheltet a területenkivüliség vagy a consuli személyes mentesség illeti, vele szemben a csendőrség még tettenkapás esetén sem járhat el, hanem köteles erről — a netáni feljelentés (nyilatkozat) csatolása mellett — a kir. ügyészséghez haladéktalanul jelentést tenni."

15. A mentelmi jog.[1])

Irta: Edvi Illés Károly dr.

32. §.

Az országgyülés, úgyszintén a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjainak mentelmi jogát a jelen törvény nem érinti.

1. A 32. §-nak e szövegét a képvház ig. b. állapitotta meg, a következő indokolással:

„A bizottság az országgyülés tagjait megillető mentelmi jogot illetőleg ugyanazon álláspontra helyezkedett, mint az 1878:V. t.-cz. 19. §-a. Tartózkodott ezen jognak minden körülirásától s szoritkozott annak kijelentésére, hogy a mentelmi jogot jelen törvény nem érinti.

A közjogunk szerint a magyar országgyülés főrendiházának és képviselőházának tagjait megillető mentelmi jog tartalma és terjedelme felett ma a főrendiház, illetve a képviselőház minden korláttól menten önállóan rendelkezik. Ezen jogállapotnak megváltoztatása, a mentelmi jog határainak megvonása a bünvádi eljárásban, nem mutatkozott czélszerünek. Ha az országgyülés mindkét háza a mentelmi jognak codifikálását tartaná szükségesnek, ezt helyesen csak az e czélból alkotott külön törvényben eszközölheti,

[1]) **Irodalom :** *A mentelmi jog.* (Budapest, 1890.) dr. *Jellinek Arthurtól; A mentelmi jogról,* (Budapest 1890), *Daruváry Gézától;* Die Immunität der Mitglieder der Vertretungskörper nach österreicheschem Rechte, (Bécs 1891) *dr. G. Seidlertől;* Das englische Parlament und sein Verfahren (Lipcse 1860 (99—167. l.); irta *Thomas Erskine May;* Mikor kezdődik a mentelmi jog? *Lőw Tóbiástól* (M. Ig. XI. 82.); A törvények hatálya (6. p. a mentelmi jogról), *Heil Fausztintól* (U. o. XXXVI. 182.); A katona törvényhozó mentelmi joga, *ifj. Zubriczky Józseftől* (J. K. 1892 31. sz.); A kiváltságosak (Ü. L. 1895., 5. l.; A mentelmi jogról (U. o. 1898., 17. l.); Parlamenti szólásszabadság (akadémiai székfoglaló, Budapest 1903): *Edvi Illés Károlytól;* Az országgyülési képviselők szólásszabadsági joga, *Halmágyi Sándortól* (Ü. L. 1898., 10. l.); Redefreiheit der Mitglieder gesetzgebender Versammlungen, *Beer-től;* Handbuch des deutschen Strafrechts (I. 679. l.), *Bindingtől;* Politika (I. Alkotmánytan 460. l.), *Concha Győzőtől;* Parlamenti tagok szólásszabadsága és sérthetetlensége (Jogászegyleti ért. 18. k. 257. l.), *Balogh Arthurtól;* A mentelmi jogról *Tomcsányi Vilmos Páltól.*

mely a mentelmi jogot nemcsak büntetőjogi, hanem egyéb vonatkozásaiban is fogja szabályozni. (Ig. b. j. 20. l.)[1])

A mentelmi jog ilyetén érintetlen hagyása a Bp. keretében csak helyeselhető. Tekintve azonban, hogy a bűnv. elj. során a hatóságoknak tudniok kell, hogy az országgyülés tagjainak mentelmi joga mennyiben korlátozza eljárásukat, s hogy általában mino kiváltságokat foglal az magában a büntető igazságszolgáltatás rendes menetével szemben: e szempontból szükséges annak forrásait, terjedelmét és hatását megismertetni.

A mentelmi jog forrásai.

2. A mentelmi jog mai értelemben az ujabb jogfejlés eredménye lévén: *forrásai nálunk is az alkotmány helyreállitása* utáni időben keresendők. Ezek között törvényt csak a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjaira nézve találunk, mig az országgyülés tagjainak mentelmi joga a képviselőház gyakorlatán alapul, és szabatos körülirásban maig sem részesült.

A delegatio tagjainak mentelmi jogára nézve az 1867:XII. t.-cz. 47. §-a ezeket rendeli:

A bizottságok tagjai a jelen határozat szerint közösökül kijelölt ügyeknek tárgyalása közben tett nyilatkozataikért feleletre soha nem vonathatnak; sőt megbizatásuk megszüntéig se oly kereset miatt, mely személyes letartóztatást vonhat maga után, se büntény vagy vétség miatt, a tettenérés esetét kivéve, az illető országgyülésnek, ennek együtt nem léte esetében pedig azon bizottságnak, melynek tagjai előleges jóváhagyás nélkül, se le nem tartóztathatnak, se közkereset alá nem vétethetnek.

Tagjai tettenérés esetében történt letartóztatásának folytathatása vagy megszüntetése iránt, az illető országgyülés együtt nem létében hasonlóképen maga az illető bizottság rendelkezik. Egyébiránt a tanácskozások alkalmával

[1]) A törv. jav. eredeti szövege következő volt:

32. §. Az országgyülés képviselőházának tagjai megválasztásuk után, a főrendek házának tagjai pedig a királyi meghivó levél keltének napjától fogva terheltkép csak ugy idézhetők, esetleg csak akkor vezethetők elő, ha mentelmi jogukat az országgyülés illető háza ugyanama büncselekmény miatt felfüggesztette.

A fentebb nevezettek ellen a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedések, különösen előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság, személymotozás, házkutatás, vagy lefoglalás mentelmi joguk felfüggesztése előtt csak tettenkapás esetében foganatosithatók.

A közös ügyek tárgyalására az osztrák-magyar monarchia másik állama részéről kiküldött bizottság tagjai ellen bűnvádi eljárás csak akkor inditható, illetőleg folytatható, ha mentelmi joguknak felfüggesztése ki van mutatva.

Ha a terhelt a bűnvádi eljárás alatt szerzett mentelmi jogot, az eljárás mindaddig nem folytatható, mig a mentelmi jog felfüggesztése kieszközölve nincs.

E §. terjedelmes indokolásából (M. i. 144—148. l.) a használható részeket a következő jegyzetekben méltatjuk.

netalán történhető rendetlenségek megelőzése végett az ügyrendi szabályzat által fognak intézkedések tétetni.

A képviselőház gyakorlata egyes esetek elintézése alkalmából fejlődött ki. Ezek közül elvi jelentőségü a képviselőháznak 1867. november 18-án, Böszörményi László mentelmi joga felfüggesztése alkalmából hozott következő kijelentése:

„Az országgyülési tag sérthetetlensége két irányban jut gyakorlati érvényre, t. i.

a) hogy a mit az országgyülési tag, mint olyan, a házban és a házon kivül mond vagy tesz, azért csak az országgyülés és pedig annak azon háza által vonathatik feleletre, melyhez tartozik;

b) hogy a mit az országgyülési tag nem mint olyan és nem törvényhozói hivatásának gyakorlása közben mond vagy tesz, azért csak a ház engedelmével vonathatik közkereset alá, s a tettenérés esetét kivéve, csak a ház előleges engedelmével zárathatik el.

Amaz biztositja az országgyülési tanácskozás szabadságát kivülről minden nyomás ellenében. Emez biztositja a törvényhozó testület épségét arra nézve, hogy tagjai az ügymenet és törvényhozói tevékenység sérelmére el ne vonassanak törvényhozói tisztük gyakorlásától s ne gátoltassanak a törvényhozásban való részvétben se a hatalom, se bizonyos czélokra felhasznált vagy sugalmazott egyének által.

E szerint csak arra van hivatva őrködni a törvényhozó testület, hogy a törvény álczája alatt megkisérlett erkölcsi és anyagi nyomás és zaklatás ellen védve legyen minden egyes tag.“

Ezenkivül elvi kijelentéseket tartalmaznak még a képviselőháznak 1876. október 19-iki, 1878. május 24-iki, 1878. decz. 9-iki, 1883. február 17-iki és 1889. április 10-iki ülésében hozott határozatai. Továbbá a mentelmi jogra vonatkoznak az igazságügyi miniszteriumnak 1878. decz. 18-án, 34.794., 1883. febr. 25-én 7300., 1884. decz. 23-án 56.440., 1885. márczius 17-én 7063. és 1889. május 8-án 18.050. sz. a. kiadott rendeletei.[1])

E rendeletek a képviselőház egy-egy határozatát hozzák a bíróságok tudomására; s minthogy maig is érvényben vannak: tartalmukat az alábbi jegyzetek során ismertetjük.

Felelősség és sérthetetlenség.

3. A *mentelmi jog* (immunitas) az 1867. évi XII. t.-cz. 47. §-a s a képviselőháznak 1867. évi nov. 18-án tett kijelentése szerint két irányban foglal magában kiváltságot. Egyik az országgyülés tagjának az a kiváltsága, hogy e minőségében tett nyilatkozataiért semmi más hatóságnak nem felelős, mint csupán ama

[1]) Lásd Marschalko: Igazságügyminiszteri rendeletek gyüjteménye IV. k. 76—80. l.

háznak, a melynek az illető tagja. Ez az ugynevezett *felelőtlenség*. A másik kiváltság az, hogy oly cselekmények miatt, a melyeket az országgyülés tagja nem e minőségében követ el, bünvádi eljárást, (a tettenérés esetét kivéve) csak az illető ház előleges engedelme, vagyis a mentelmi jog felfüggesztése után lehet ellene inditani és folytatni. Ez a *sérthetetlenség* kiváltsága. Az előbbi az anyagi, az utóbbi az alaki jog körébe tartozik. E mü keretében tehát csak a sérthetetlenség elveinek kifejtésére szoritkozunk.[1])

A sérthetetlenség fogalma.

4. A *sérthetetlenség* lényege az, hogy a törvényhozás tagjait nem e minőségükben elkövetett büntetendő cselekményeik tekintetében, a bünvádi eljárás szabályaival s a büntető hatóságok kényszerintézkedéseivel szemben, bizonyos mentesség illeti meg.[2]) E mentesség, melyet szükebb értelemben szintén mentelmi jognak nevezhetünk, az 1867:XII. t.-cz. 47. §-a szerint abban áll, hogy a delegatio tagja az illető országgyülésnek vagy magának a delegatiónak előleges jóváhagyása nélkül: „se oly kereset miatt, mely személyes letartóztatást vonhat maga után, se büntény vagy vétség miatt — a tettenérés esetét kivéve —, se le nem tartóztathatnak, se közkereset alá nem vétethetnek.“ A képvh. 1867. évi határozata

[1]) Nem tartozik a mentelmi jog körébe a *különös védelem*, melyet a büntető törvény az országgyülés tagjainak nyujt. Igy pl. régi törvényeink sulyos büntetést rendeltek az ellen, a ki az országgyülésre utazót vagy ott levőt vagy hozzátartozóját megöli, megveri vagy megsebzi, illetve megvereti vagy megsebezteti (H. k. I. 14. és 1723:VII., X. és XI. t.-cz.). A Btkv. 163. és 262. §§-ai szintén aránylag sulyosabb büntetést állapitanak meg arra, a ki az országgyülés tagja ellen hatóság elleni erőszakot vagy rágalmazást és becsületsértést követ el. Ez azonban nem különös kiváltsága s nem mentelmi joga az országgyülés tagjainak: mert ugy régi törvényeink, valamint a Btkv. a birákat és más közhivatalnokokat is, állásukra való tekintettel, hasonló fokozottabb védelemben részesitik.

A mentelmi jog, mint felelőtlenség kifejtését l. a Btkv. 19. §-a kapcsán (Illés Btk. magyarázata III. kiadás I. k. 87. l.)

[2]) A sérthetetlenség ily értelemben szintén az ujabb jogfejtés eredménye. Nem azonos ezzel a régi jogban létezett *salvus conductus*. Nálunk e kiváltság nem törvényen, hanem szokáson alapult, de megerősitést nyert az 1723:X. t.-cz. által, mely szerint a „Literarum salvi conductus violatores“ nagyobb hatalmaskodást követtek el. Tartalmáról az 1811/12-ki országgyülésen folyt tárgyalás nyujt némi felvilágositást. Ekkor ugy magyarázták a salvus conductus által nyujtott védelmet, hogy a mennyiben az országgyülés tagja vagy hozzátartozója törvénybe ütköző cselekményt követ el: ellene csak a királyi tábla előtt, s csak az országgyülés elnökeivel való megegyezés után lehet büntető eljárást inditani. Az ennek kijelentésére alkalmul szolgált eset tárgyalásánál azt is kimondta az országgyülés, hogy a salvus conductus sérelmével törvénytelenül eljárt közhivatalnok ellen az 1723:X. t.-cz. alapján birói eljárás indittassék. Azóta az alkotmány visszaállitásáig nem tárgyalta az országgyülés a salvus conductus kérdését.

pedig igy fejezi ki a sérthetetlenséget: „a mit az országgyülés tagja nem törvényhozói hivatásának gyakorlása közben mond vagy tesz: azért csak a ház engedelmével vonathatik közkereset alá, s a tettenérés esetét kivéve, csak a ház előleges engedelmével záratható el.“ Ezek szem előtt tartásával a sérthetetlenség tekintetében következő kérdések merülhetnek fel:

a) kikre és mely időől meddig terjed ki a sérthetetlenség?

b) mily hatósági cselekményeket lehet, illetőleg nem lehet foganatositani a sérthetetlenség fennállása alatt?

c) mi által szünik meg a sérthetetlenség, s különösen

d) minő jelentősége van e tekintetben a tettenérésnek?

Mind e kérdések megoldásánál az 1867. évi törvényen kivül részint a képviselőház és a kir. Curia gyakorlatára, részint az általános európai jogfejlésre kell támaszkodnunk. Minthogy pedig az utóbbinak iránya az; hogy valamint minden kiváltság, ugy a mentelmi jog is lehető szük térre szoritandó: e szempontból kétes esetben azt a megoldást kell elfogadnunk, a mely nem a privilegiumnak, hanem a törvény előtti egyenlőségnek kedvez.

A sérthetetlenség időbeli hatásai.

5. A sérthetetlenség, miként a felelőtlenség, a törvényhozás minden tagjára kiterjed. *Mikor lesz azonban valaki a törvényhozó testület tagjává:* erre a sérthetetlenség szempontjából csak megkülönböztetéssel válaszolhatunk.

a) A képviselőház tagjait illetőleg három időpont jöhet kérdésbe: a megválasztás, az országgyülés megnyitása, illetőleg a megbizó levél benyujtása, és az igazolás. A megválasztott képviselő az országgyülés megnyitása előtt, vagy ha az országgyülés már együtt van, megbizó levelének benyujtása előtt még nem gyakorolhatja az országgyülés tagját megillető jogokat, s igy nem is tekinthető az országgyülés tagjának; igazoltatása előtt azonban, minthogy a ház ülésein részt vehet és felszólalhat, tényleg tagja a képviselőháznak. E szerint leghelyesebb volna az országgyülés megnyitásának, illetőleg a *megbizó levél benyujtásának napját* amaz időpont gyanánt elfogadni, a melytől kezdve a megválasztott képviselő tagja az országgyülésnek és igy a sérthetetlenség kiváltságába lép. A képv. ház 1878. évi decz. 9-én hozott határozata szerint azonban a képviselő sérthetetlensége *megválasztása napján kezdődik:* mert a salvus conductus is megillette az országgyülés tagját jövet és menet. A hasonlat azonban nem talál, mert a sal-

vus conductus a hozzátartozókra is kiterjedt stb., s igy egészen más volt, mint a mentelmi jog. Ennek daczára az igazságügyminiszterium is a képv. ház álláspontját foglalta el 1878. decz. 18-án 34.794. sz. a. kiadott rendeletével (Marschalko id. m. IV. k. 76—78. l.), melyet a gyakorlat azóta irányadóul elfogadott.

b) A főrendiház tagjának mentelmi joga is helyesen csak az országgyülés megnyitásától, vagy ha az országgyülés már együtt van a királyi meghivó levél vagy a kinevezésről szóló királyi kézirat bemutatása napjától volna számitandó. Ha azonban a képv. ház 1878. évi határozatát veszszük alapul: ugy a főrendiház tagjának sérthetetlensége is azon a napon lép érvénybe, a melyen a meghivó levél kiadatott vagy a kinevezésről szóló kir. kézirat a hivatalos lapban megjelent.

c) A magyar delegatio tagjainak mentelmi joga összefügg országgyülési tagságuk sérthetetlenségével. Ha azonban az országgyülés együtt nincs: akkor sérthetetlenségük a delegatio megnyitásának napján veszi kezdetét. Minden körülmények közt e napon lép érvénybe az osztrák delegatio tagjainak sérthetetlensége is, nelyre az 1867. évi XII. t.-cz. 47. §-a szintén kiterjed, minthogy e §. bizottságokról szól.

6. További kérdés, hogy a már érvénybe lépett mentelmi jog *mely időben s meddig védi* a törvényhozás tagját. Kétségtelen, hogy a mig az országgyülés, illetőleg a delegatio együtt és müködésben van: ez idő alatt a sérthetetlenség kiváltsága is mindazokra nézve fennáll, a kik tagjai. Minthogy azonban az országgyülés müködésében szünetek állanak be: ezeket illetőleg kétség támadhat az iránt, hogy érvényben marad-e ilyenkor a sérthetetlenség.

Az országgyülés öt évi cziklusában vagy annál fogva áll be a szünet, mert az illető ház üléseit bizonyos időre elnapolja, vagy annálfogva, mert a király az egyik ülésszakot berekeszti s azután a másikat megnyitja. A gyakorlat szerint e szünetek alatt is fennáll a sérthetetlenség, mert a képv. ház tagjának mandátuma öt évre szól, s igy az illető ez egész idő alatt tagja az országgyülésnek. A főrendiház tagsága pedig rendszerint életfogytig tart.

Ezeket illetőleg az 1885. évi VII. t.-cz. 18. §-a szerint a meghivó levél nem külön minden országgyülésre, hanem egyszer s mindenkorra adatik. Ebből az következnék, hogy a főrendiház tagját még a két országgyülés közti idő alatt is megilletné a sérthetetlenség joga; ez pedig azt jelentené, hogy a főrendiház egyszer s mindenkorra bűntetlenséget biztosithatna bármelyik tagja ré-

szére azáltal, ha a mentelmi joga felfüggesztésére irányzott kérést megtagadta. De minthogy ily kiváltság ellenkezik a mentelmi jog alapgondolatával, s minthogy e szerint kétségtelen, hogy a két országgyülés közti idő alatt még a főrendiház tagját sem védi a sérthetetlenség, holott főrendi minősége egy perczig sem szünetel: ebből kifolyólag a két országgyülés közötti időt olyannak kell tekintenünk, a mely alatt a főrendiház tagjait sem védi a mentelmi jog.

A sérthetetlenség jogi hatályai.

7. A *sérthetetlenség jogi hatálya az*, hogy fennállásának tartama alatt a törvényhozás tagja ellen folyó bűnvádi eljárásban ellenük hatósági intézkedést foganatositani nem lehet (4. jegyzet). A bűnvádi eljárás a nyomozást is átfoglalja, és igy a rendőri hatóság eljárása is, akár mint nyomozó hatóság, akár mint rendőri bíróság müködik, a büntető eljárás fogalma alá esik. Minthogy ez eljárás keretében csak olyan intézkedés megtételét zárja ki a mentelmi jog, a mely közvetlenül a törvényhozás tagja ellen irányul és kényszerintézkedéseket vonhat maga után: ebből kifolyólag mindazt, a mi e körön kivül esik, a mentelmi jog megszünése vagy felfüggesztése nélkül is lehet foganatositani. Ily hatósági intézkedés, melynek a mentelmi jog utját nem állja, első sorban a *polgári itéleten vagy közigazgatási határozaton alapuló kényszerintézkedés*, minthogy ez nem tartozik a bűnvádi eljárás körébe. Ha mindazonáltal a polgári bíróság itélete szabadságvesztést állapitana meg, a mi pld. az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 218. és 219. §§-ai alapján megtörténhetik: ennek végrehajtása a mentelmi jog megszünése vagy felfüggesztése előtt szintén nem foganatositható. A személyes szabadság ilyetén korlátozása ugyanis oly intézkedés, a melyet ugy az 1867. évi XII. t.-cz. 47. §-a, valamint a képv. ház. 1867. évi határozata, a tetten érés esetét kivéve feltétlenül kizár.[1])

8. A *tanukihallgatás bárminő ügyben* megtörténhetik a mentelmi jog sérelme nélkül. E tekintetben a képv. háznak 1889. évi április 10-én kelt határozata folytán az igazságügyminiszter u. é. 18.050. sz. a. kelt rendeletével tudatta a bíróságokkal, hogy a képviselőnek tanuként való megidézéséhez és kihallgatásához a ház előleges engedelme nem szükséges; ha azonban a megjelenés elmulasztása folytán vagy más okból a meg nem jelent képviselő

[1]) A polgári itéleten alapuló fogság (Civilhaft) végrehajtását a német birodalomban, Poroszországban és Belgiumban is kizárja a mentelmi jog; ellenben Ausztriában az ilynemü fogság a mentelmi jog felfüggsztése nélkül is végrehajtható. (Seidler id. m. 101. l.)

ellen személyes szabadságát korlátozó kényszerintézkedés volna alkalmazandó: ennek foganatositása előtt a mentelmi jog felfüggesztését kell kieszközölni (Marschalko id. m. IV. k. 79. l.). Ugyanez áll a főrendiház és a delegatio tagjaira is.

A B. P. rendelkezései szerint a tanu a ki kellő megidéztetése daczára meg nem jelent, vagy a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott, elővezethető és elzárásra átváltoztatható hatszáz koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő (194. §.); ha pedig a megjelent tanu a vallomástétel vagy az eskü letételét törvényes ok nélkül megtagadta: az illető ezer koronáig terjedh. s elzárásra átváltoztatható pénzbüntetésre itélendő, e büntetés sikertelensége esetén pedig letartóztatható és az eljárás befejezéséig, vagy a mig vallomásának felesleges volta ki nem derül, fogva tartható (195. §.). E kényszerintézkedéseket, a mennyiben a személyes szabadság korlátozásával járnak, mint pl. az elővezetés és letartóztatás a képv. ház idézett határozata folytán az országgyülés tagja ellen csak mentelmi jogának felfüggesztése vagy megszünése után lehet foganatositani.

Kérdés, hogy kiszabható-e a tanuként megidézett, de meg nem jelent vagy a vallomást, illetőleg esküt megtagadó képviselőre a Bp. által elrendelt pénzbüntetés, tekintve, hogy ez behajthatatlansága esetében elzárásra változtatandó át. A válasz attól függ, hogy egységesnek vesszük-e a kiszabott pénzbüntetést a behajthatatlansága esetén alkalmazandó elzárással, avagy első sorban csak a pénzbüntetést tekintjük alkalmazottnak. Minthogy a fennálló törvény szerint a pénzbüntetés behajtása előbb megkisérlendő és csak ennek sikertelensége esetén kerülhet a sor az elzárásra: ebből azt a helyes következtetést vonhatjuk le, hogy a pénzbüntetés kiszabása egyelőre nem érinti a személyes szabadságot, s hogy ennélfogva azt, habár behajthatatlansága esetére elzárással helyettesitendő, nem tekinthetjük a személyes szabadságot közvetlenül érintő kényszerintézkedésnek. Ennélfogva a tanuként megidézett országgyülési tag is elitélhető mentelmi jogának sérelme nélkül a törvény által megállapitott pénzbüntetésre; ellenben az azt helyettesitő elzárás természetesen csak mentelmi jogának felfüggesztése után volna végrehajtható.[1])

9. Külön megvilágitást igényel a kérdés, hogy mely intéz-

[1]) A képv. h. ujabban eltérőleg határozott, a mentelmi jog megsértését látván abban, h. a tanuként megidézett képviselő meg nem jelenése miatt pénzbüntetésre itéltetik.

kedéseket lehet a *büntető eljárás folyamán*, a mentelmi jog felfüggesztése vagy megszünése előtt is foganatositani. Itt különbséget tesz az, vajjon a kérdéses eljárás az országgyülés tagja vagy más személy ellen irányul-e.

a) Ha más személy ellen folyik a büntető eljárás: ennek során a törvényhozás tagja ellen is mindazt meg lehet tenni, a mit az eljárás czélja megkiván. Tehát nem csak a tanukihallgatás történhetik meg, hanem a házkutatást, személymotozást és lefoglalást is foganatositani lehet a sérthetetlenség oltalma alatt álló személy ellen.[1])

b) A törvényhozás tagja mint terhelt ellen inditott bünügyben csak oly hatósági határozatot vagy cselekményt lehet a mentelmi jog fennállása alatt foganatositani, a mely nem irányul közvetlenül az illetőnek személye ellen. A mentelmi jog tehát nem zárja ki a bűnvádi eljárás sikeréhez szükséges nyomozó és vizsgálati cselekményeket, a mennyiben ezek a törvényhozás tagjának megidézése, kihallgatása és letartóztatása nélkül eszközölhetők. Igy különösen a feljelentés elfogadása, tanuk és szakértők kihallgatása s a bünjelek kézrekeritése és biztositása, valamint a bűncselekmény nyomainak megőrzése végett szükséges intézkedések a mentelmi jog felfüggesztése előtt is foganatosithatók. Az utóbbi czél szempontjából kérdés lehet, hogy szabad-e szükség esetén, midőn a késedelem veszélylyel jár, a törvényhozás tagjánál házkutatást, lefoglalást vagy személymotozást teljesiteni. Itt a kiváltság sok esetben a legmerevebb összeütközésbe jöhet a közérdekkel, a mely feltétlenül megkivánja, hogy a büntett kideritése czéljából a jelzett intézkedések haladéktalanul megtétessenek. Habár tehát nem tagadható, hogy a házkutatás, lefoglalás és személymotozás már a személy ellen irányuló kényszerintézkedések jellegével bir, — minthogy azonban éppen e birói cselekmények sikere legtöbb esetben a gyors intézkedéstől függ s minthogy ezek a gya-

[1]) Ettől eltérőleg az eredeti javaslat 32. §-ának indokolása azt mondja: „A személyes szabadságot érintő kényszerintézkedéseket a 32. §. második bekezdése korlátozás nélkül, feltétlenül zárván ki, ebből kétségtelen, hogy a mentelmi jog felfüggesztése előtt, illetőleg tettenkapás esetén kivül, a törvényhozás tagja ellen a személymotozás, a házkutatás és a lefoglalás *nemcsak a saját, hanem másnak bűnügyében sem foganatosithatók.*“ (M. i. 146. l.). De ha ez igy volna: ugy a képviselő lépten-nyomon megakadályozhatná a legveszélyesebb büntettek kideritését; mert sokszor csak gyors cselekvéssel lehet czélt érni. Az osztrák mentelmi jogra nézve ezeket mondja Seidler: Die streng persönliche Natur des Privilegs bringt es mit sich, dass Hausuntersuchungen und Beschlagnahmen in den Behausungen der Volksvertreter, als an der Verfolgung unbetheiligter Personen vorgenommen werden dürfen.“ (Id. m. 107. l.)

nusitott megidézése és kihallgatása nélkül is elrendelhetők és foganatosithatók: ennélfogva nem tekinthető a mentelmi jog megsértésének, ha a nyomozó hatóság halaszthatatlan szükség esetén ily módon keresi és biztositja a bünjeleket, s a büntett felfedezésére vezető bünnyomokat.

10. Ezek szerint a sérthetetlenség fenállásának tartama alatt, a törvényhozás tagja ellen irányuló bünvádi eljárás folyamán csak *oly intézkedéseket nem szabad megtenni*, a melyek közvetlenül az illetőnek személye ellen irányozvák. Ily intézkedések: a terheltként való megidézés és kihallgatás, az elővezetés, a letartóztatás, a vád alá helyezés, a közvetlen idézés és az elitélés.[1]) Hasonló természetü birói cselekmények a házkutatás és személymotozás is, minélfogva, a halaszthatatlan szükség esetét kivéve, ezek ellen is védi a mentelmi jog a törvényhozás tagját. A büntető parancs is (B. P. 532. §.) oly intézkedés, melyet a sérthetetlenség fenállása alatt megtenni nem szabad; mert habár ezt a feljelentett egyén meghallgatása nélkül bocsátja ki a bíróság: jelentősége még is olyan, mint más büntető itéleté, melyet a bíróság előleges tárgyalás alapján hozott.

Ha a bűnvádi eljárás a sérthetetlenség beállása előtt már folyamatban volt: az ezt megelőzőleg foganatositott határozatok és intézkedések érvényben maradnak, az eljárás folytatását azonban a kiemelt intézkedésekre nézve a mentelmi jog kizárja. De ha az eljárás a sérthetetlenség keletkezése előtt jogerős birói itélettel befejezést nyert: az ebben kiszabott büntetés végrehajtását a törvényhozás tagjának kiváltsága nem akadályozza. Ebből kifolyólag a letartóztatás ellen is csak annyiban nyujt oltalmat a mentelmi jog, a mennyiben az nem alapul jogerős birói itéleten; ellenben a jogerős birói itélettel kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtása nem ütközik a mentelmi jogba.[2])

[1]) Az 1885. évi márczius 17-én 7003. sz. a. Ig. m. r. is, hivatkozással a főr. ház u. é. február 5-iki határozatára, kimondotta, hogy a főrendi- és képv. ház tagjai gyanusitott és vádlottként se meg nem idézhetők, se ki nem hallgathatók, mig az illetőnek mentelmi joga esetről-esetre fel nem függesztetik. Marschalko IV. k. 79. l.

[2]) „Unter das Privileg fällt aber nicht die Strafhaft in Gemässheit eines ausserhalb der Sessionsperiode eingeleiteten Strafverfahrens." (Seidler. Id. m. 105. l.). Daruváry szerint is nem zárja ki a sérthetetlenség az ennek beállta előtt jogerőre emelkedett büntető itélet végrehajtását (Id. m. 43. l.).

A képv. h. gyakorlata ettől eltérőleg az, hogy a mentelmi jog felfüggesztése folytán inditott bünv. elj. eredményeként kiszabott szabadságvesztésbüntetést sem lehet a mentelmi jognak e czélból való ujabb felfüggesztése nélkül végrehajtani. A 18.457/90. Ig. m. r. is kimondja, hogy a büntetés végrehajtása a mentelmi jog ujabb felfüggesztését igényli (M. VI. 44.).

A C. kijelentése szerint a kir. T. itélete után megválasztott képviselő ügyének fölülvizsgálata is megtörténhetik mentelmi jogának felfüggesztése nélkül (2786/92. G. Dt. VIII. 39.); ujabban mindazonáltal az ellenkező álláspontot foglalta el a C., midőn a főrendiház egyik tagjának bűnügyében a mentelmi jog ujabb felfüggesztésének szükségességét mondotta ki, holott a kérdéses ügyben már a kir. T. is határozott s e határozat ellen a perorvoslat már be is jelentetett (6838/902. G. Dt. IX. 503.).

11. Azokat az intézkedéseket, melyeknek a mentelmi jog utját állja, csupán e *kiváltság megszünése* után lehet foganatositani. A mentelmi jogot általában megszünteti az, ha az illető megszünik tagja lenni az országgyülésnek; egyes esetekre nézve pedig a mentelmi jog felfüggesztése és a tettenérés szüntetik meg a kiváltságot.

A törvényhozás tagja *lemondás* vagy az *országgyülés berekesztése* által szünik meg tagja lenni a törvényhozásnak. Hogy utóbbi esetben a főrendiház tagjaira nézve is szünetel a mentelmi jog: fennebb már láttuk (6. jegyzet). A két országgyülés közötti idő tehát olyan, a mely alatt az országgyülés tagja, illetőleg volt tagja ellen megindithatő és folytatható a bűnvádi eljárás, habár az országgyülés az illetőnek mentelmi jogát még nem függesztette fel.

A mentelmi jogról való lemondás nem eredményezi a sérthetetlenség megszünését: mert a mentelmi jog a törvényhozás tagjait megillető közjogi természetü kiváltság, a melyről az illető le nem mondhat, s a mely felett maga az országgyülés a mentelmi bizottság meghallgatásával őrködik. A mentelmi jogról való lemondásnak tehát csak az a jelentősége van, hogy a lemondó az ellene inditott bűnvádi eljárásban, nem lát zaklatást vagy jogtalan üldözést.[1])

12. *A mentelmi jog felfüggesztésére* jogositva van az országgyülés illető háza, a delegatio tagjaira nézve pedig, ha az országgyülés együtt nincs, maga a delegatio. Kivételesen mindazonáltal, ha az országgyülés együtt nincs, igy pl. az elnapolás vagy ülés-

[1]) A képv. házban több ily eset fordul elő, a melyek közül Miletics esetében a képviselőház az illetékes birőság kérelme s a mentelmi bizottság meghallgatása nélkül, csupán a nevezett képviselő kérelme alapján, függesztette fel annak mentelmi jogát; mig más esetekben az az elv jutott érvényre, hogy a képviselő kérése egymagában sohasem szolgálhat alapul a mentelmi jog felfüggesztésének, hanem ehhez az illetékes birőságnak szabályosan felszerelt megkeresése, s a mentelmi bizottság előleges tárgyalása s javaslata szükséges. (Jellinek id. m. 245. l.)

szaki időköz alatt[1]) s a mentelmi jog sürgős felfüggesztésének esete merül fel: ideiglenesen, az országgyülés illető házának végleges intézkedéséig, a miniszterium is felfüggesztheti a sérthetetlenséget.[2]) A miniszterium függeszti fel a mentelmi jogot a képviselő megválasztása s az országgyülés megnyitása közötti idő alatt is.

13. A mentelmi jog felfüggesztésének *alaki feltétele* az, hogy eziránt az illetékes hatóság az országgyülés illető házát, esetleg a delegatiót megkeresse. Az eddigi gyakorlat szerint a megkeresést maga a bíróság terjesztette elő, a B. P. 40. §-a azonban kimondotta, hogy az illetékes bíróság a főügyész utján terjeszti az illető ház vagy bizottság elé a mentelmi jog felfüggesztése iránti megkeresést.

A megkeresés felszerelését illetőleg az 1884. évi 56.440. I. M. sz. rendelet azt az utasitást tartalmazza, hogy ahhoz a nyomozás iratai csatoltassanak, s ezekből megitélhető *a)* illetékes bíróságtól származik-e az; *b)* büntett vagy vétség-e a panasz tárgya; *c)* van-e összefüggés e között és a képviselő személye közt; *d)* nem forog-e fenn zaklatás.[3]) Ezek a mentelmi jog felfüggesztésének *anyagi feltételei* (Marschalko id. m. IV. köt. 78. l.).

[1]) Jellinek id. m. 261. l.

[2]) Első izben ez 1876-ban történt Miletics Sz. képviselő esetében. A mentelmi bizottság ez alkalomból kimondotta, hogy a mentelmi jog az országgyülés szünete alatt is fennáll, de nem zárható ki annak lehetősége, hogy midőn az országgyülés szünete alatt oly körülmények forognak fenn, melyek valamely büntett üldözését a jogrend nagyobb megzavarása nélkül elhalasztani nem engedik: a kormány saját felelősségére a mentelmi jogban fekvő akadályt el ne hárithassa, mig e részben az illető ház határozatát kikérni lehet. (Jellinek id. m. 327. l.). Miletics Sz. mentelmi jogát 1876-ban a két ülésszak közötti időben függesztette fel a kormány.

A mig a mentelmi jog felfüggesztve nincs: a bűnvádi eljárás folytatása szünetel, illetőleg törvényszéki ügyekben a vádtanács által felfüggesztendő (265. §. 3. p.); ha pedig a mentelmi jog megsértésével inditották meg, illetőleg folytatták az eljárást: a felfolyamodás esetén hivatalból veendő figyelembe (379. §. ut. bek.). A mennyiben a nyomozás vagy a vizsgálat a mentelmi jog fel nem függesztése miatt maradt abban, az eljárás ez akadály megszünése után a vádló inditványára határozat nélkül folytatható (444. §.).

[3]) A 4600/99. Ig. m. r. sz. a. kiadott Ü. u. 58. §-a e tekintetben azt rendeli, hogy a főügyész, mielőtt a megkeresést az illető ház elé terjesztené, megvizsgálja, hogy az a nyomozás irataival fel van-e szerelve és hogy az előszabott alakszerüségnek megfelel-e, — továbbá kimondja, hogy a Bp. 40. §-ának rendelkezése nem érinti a főügyésznek azt a jogát, hogy a nyomozás kiegészitését elrendelje vagy a vádat elejtse.

A korábbi gyakorlatból figyelmet érdemel a C. egy határozata, mely szerint csupán a följelentés alapján, a bűnvádi eljárás megindítása és a szükséges adatok beszerzése, tehát a nyomozás foganatositása előtt a mentelmi jog felfüggesztése nem kérhető, mert ez a közjogba és a képviselő egyéni jogába ütköznék (9225/92. — G. Dt. VIII. 40.).

A megkeresés tartalmától függ, hogy adott esetben felfüggesztik-e a mentelmi jogot vagy nem. A mennyiben az *a)*, *b)* és *c)* pontok alatt kiemelt feltételek fennforognak: a kérdés már csak az lehet, hogy forog-e fenn zaklatás.

E tekintetben irányadóul szolgálhat az, a mit *Csemegi Károly* az 1872-iki országgyülésen mondott, hogy minden állampolgár személye és vagyona első sorban a bíróság oltalma alatt áll, s igy nem marad oltalom nélkül a törvényhozás tagja sem, midőn a bíróság előtt megjelenni s magát bizonyos vád ellen igazolni tartozik. Ez által csak ama kivételes politikai oltalom vonatik el tőle, a melyet neki törvényhozói minősége ad. A kérdés tehát csak az lehet, hogy forog-e fenn oly eset, a melyből alaposan gyanitani lehet, hogy a kiadatni kért egyén ellen *politikai szempontból való zaklatás céloztatik*, hogy t. i. elvonatván törvényhozói müködésétől, ne szolgálhasson azon pártnak, a melynek elveit vallja.

Az utóbbi szempont alá esik az a kérdés is, hogy csekély jelentőségü *kihágásokért* felfüggesztessék-e a mentelmi jog. Némelyek szerint ama igazságügyi érdek, hogy a cselekmény megtorlása elhalasztassék, sokkal csekélyebb, mint az a fontos politikai érdek, hogy a képviselő törvényhozási teendőinek gyakorlatában ne akadályoztassék.[1]) Az országgyülés gyakorlata mindazonáltal azt az elvet juttatta érvényre, hogy a büntetendő cselekmény csekélysége nem szolgálhat okul a kiadás megtagadására s hogy különösen a kihágásokra nézve, melyeknek büntethetősége hat hó alatt elévül, ez rendszerint egyértelmü volna a büntetlenség biztositásával.

14. *A mentelmi jog felfüggesztésének hatálya* csak arra az esetre terjed ki, a melyre nézve a bíróság a felfüggesztést kérte, *érvénye pedig csak ama országgyülés végéig tart, a mely a felfüggesztést kimondotta.*

Ha tehát a mentelmi jog felfüggesztése után folyamatba tett eljárás az országgyülés berekesztéséig véget nem ér s az illetőt képviselővé ujra megválasztják: ez esetben, a képviselőháznak 1883. évi február 17-én hozott határozata, s az ennek alapján u. a. é. 7300. sz. a kiadott i. m. rendelet szerint, az eljárás csak akkor folytatható, ha a képviselő mentelmi jogát az uj képv. ház is felfüggeszti (*Marschalko* id. m. IV. k. 77. l.).[2]) A főrendiház tag-

[1]) *Csemegi Károly* is e nézethez csatlakozott, midőn kijelenté, hogy a kihágást sokkal csekélyebbnek tartja, hogy sem vizsgálatának elhalasztása párhuzamba hozathatnék ama functio nagyságával, mely a törvényhozás tagjára vár (Jellinek id. m. 259. l.).

[2]) Azonos határozat: C. 10.755/904. (B. H. T. 94. sz.), 5161/905. (G. Dt. XII. 375.).

jaira nézve a mentelmi jog ilynemü ismételt felfüggesztésére szükség nincs; mert az illetők az országgyülés szünete alatt is tagjai lévén a főrendiháznak, velük szemben semmi ok sem forog fenn arra nézve, hogy a mentelmi jog felfüggesztése után ellenük megindított eljárás az uj országgyülés megnyitása alkalmából félbeszakittassék s csak az esetben folytattassék, ha a főrendiház mentelmi jogukat ujra felfüggeszti. Ez nincs ellentétben azzal, hogy a két országgyülés közötti idő alatt a főr. ház tagja ellen is mentelmi jogának felfüggesztése nélkül meg lehessen inditani az eljárást (6. jegyzet), hogy tehát e tekintetben köztük és a képv. ház tagjai közt különbség nincs. Ellenben kérni kell a mentelmi jog ujbóli felfüggesztését akkor, ha valaki megszünik a főrendiház tagja lenni s tagjává lesz a képv. háznak, vagy megforditva, — avagy ha valaki ugyanazon országgyülésen már tagja volt valamelyik háznak, de időközben megszünt az lenni s azután ujra tagjává lesz.

Tettenérés.

15. A mentelmi jog felfüggesztése nélkül is megszünteti a sérthetetlenséget a *tettenérés*. Tettenkapás forog fenn a Bp. szerint: *a)* ha valaki a tettest vagy a részest a büncselekményen rajta éri; *b)* ha valaki mint szemtanu vagy szemtanu által figyelmeztetve, a tettest vagy részest a bűncselekmény elkövetése után azonnal elfogta vagy üzőbe vette. (142. §.). A tettenérés tárgya bármely bűncselekmény lehet; a miből azonban nem következik, hogy a legcsekélyebb kihágáson való tettenérés is megszünteti a mentelmi jogot. Igy pld. ha a rendőr sebes hajtásért feltartóztat egy képviselőt: ez esetben a ktk. 120. §-ába ütköző kihágáson érte őt: de minthogy itt egyelőre elég az illető nevének följegyzése: az ilyen tettenérés nem szolgálhatna alapul arra, hogy a hatóság ez ügyben a mentelmi jog felfüggesztése nélkül eljárhasson. Ennek tettenérés esetén is csak fontos okból lehet helye; névszerint szükséges, hogy a cselekmény olyan legyen, a melynek következtében haladéktalan intézkedés, különösen pedig a tettenkapott egyén letartóztatása válik szükségessé vagy legalább indokolttá. Első sorban tehát a sulyosabb büntettek elkövetőiről van szó; kivételesen azonban aránylag enyhébb esetekben is igénybeveheti a hatóság azt a jogot, a melyet neki a sérthetetlenség oltalma alatt álló egyénnel szemben a tettenérés nyujt. Igy pld. ha más személy ellen folyó bünügyben egy képviselőnél kellene halaszthatatlan házkutatást tartani, s ez a hatóság tagjának vagy közegének erő-

szakkal vagy veszélyes fenyegetéssel ellenszegül: ez esetben az illető képviselő hatóság elleni erőszakon (btk. 165. §.) éretvén, e miatt ellene azonnal foganatositani lehet a szükséges kényszerintézkedéseket.

A tettenérés mindahhoz jogot ad az eljáró hatóságnak, a mihez a mentelmi jog felfüggesztése esetén joga volna. Tehát megteheti ellene a szükséges nyomozó és vizsgálati cselekményeket, továbbá letartóztathatja, ha fenforognak ama feltételek, a melyek a Bp. szerint az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság elrendeléséhez szükségesek (141. §.). Az első és legszükségesebb intézkedések megtétele után azonban köteles az illető bíróság haladéktalanul megtenni előterjesztését a mentelmi jog felfüggesztése iránt; az országgyülés illető háza pedig ugyanazon szempontok szerint birálja el az elébe terjesztett megkeresést, mint más esetekben. A körülményekhez képest tehát vagy felfüggeszti a mentelmi jogot, vagy érvényben hagyja azt. Az előbbi esetben a bíróság akadálytalanul folytathatja, az utóbbiban azonnal köteles felfüggeszteni a további eljárást. Az 1867. évi XII. t.-cz. 47. §-ából kifolyó azt az értelmezést, hogy tettenérés esetén az országgyülés illető háza *csak a letartóztatás fenntartása vagy megszüntetése iránt határozhat*, de nincs szava ahhoz, hogy a *már megindított eljárás folytattassék-e*[1]): annál kevésbbé állhat meg, mert ez azt jelentené, hogy az országgyülés illető háza egyfelől mint felső forum határozna a bíróság cselekménye (letartóztatást elrendelő határozata) felett, másfelől pedig el volna zárva attól, a mihez tulajdonképen joga van, hogy megitélje, vajjon nem forog-e fenn politikai zaklatás esete, s vajjon nem kellene-e e szempontból a tettenérésnek talán csak ürügye alatt üldözőbe vett tagjának kiadását megtagadni. Ez a legnagyobb ellentmondás és képtelenség volna, minélfogva helyes megoldás csak az lehet, hogy a tettenérés czimén eljáró hatóság az esetet azonnal bejelenti az országgyülésnek, ez pedig épugy birálja azt el, mint a hogy elbirálná pld. ama tagjának mentelmi ügyét, a ki ellen országgyülési tagságának megszerzése előtt inditottak eljárást, mentelmi jogának felfüggesztése iránt pedig az eljárás folyamatban léte alatt intéztek megkeresést.

[1]) Ezt állitja pld. *Daruváry*, mondván, hogy az ily esetben jogosan megindított bűnvádi eljárás folytathatása iránt nem rendelkezik a delegatio, ill. az országgyülés (Id. m. 49. l.).

III. FEJEZET.

A kir. ügyészség.

Irta: EDVI ILLÉS KÁROLY dr.

1. Bevezetés.[1])

I. A kir. ügyészség intézménye, amint azt 1871-ben nálunk is szervezték, franczia eredetü. Keletkezése szorosan összefügg a közbüntettek rendszerével.

Amig a büntetést magánelégtételnek tekintették: külön vádközegre szükség nem volt. Az a követelmény, hogy állami vádközeg gondoskodjék a bűntettek üldözéséről, akkor lépett fel, mikor a bűntettet a társadalom sérelmének kezdték tekinteni. Ennek felismerése után a vád nem maradhatott a sértett kezében és rendelkezése alatt, hanem oly közegekre kellett azt bizni, a kik az állam nevében járnak el s az államkincstárt érdeklő birságok és pénzbüntetések behajtásáról is gondoskodnak. Ez átmenet a magánelégtételről a közbüntettek rendszerére már a XIV. században létrehozta *Franciaországban* a ministère public intézményét. Ezzel kapcsolatban az eddig vádalakú bűnvádi eljárás inquisitoriussá változott át. A király ügyvédei részint procureurs, részint avocat elnevezés alatt osztoztak a büntető per teendőiben. Az előbbi az ügy előkészitését látta el, az utóbbi a szóbeli tárgyaláson képviselte a királyt. Utóbb e kettéválasztás megszünt s az egész per a procureurs, mint az eljárás irásos részének vezetőjénél, maradt.

A franczia ministère public kezdetleges intézménye a XVIII. század végén öltött határozott alakot. Az 1790. évi április hó 22-én kelt ideiglenes eljárási törvény a vizsgálat inditványozá-

[1]) Lásd a M. i. 148—155. lap; *Pauler* id. m. 552. és 553. §§.: *Vargha Ferencz.* A kir. ügyész jogköre a nyomozás folyamán (Budapest 1896.).

sát és vezetését, a tárgyaláson a vád képviseletét bizta a közvádlóra; de a vádjogot a népfelség kifolyásának tekintvén: az ügyészi szervezetet választásra alapitotta.

Ugyanez elvekből indult ki az 1791. évi végleges törvény is, mely a közvádló teendőit a vétségi és kihágási bíróságnál a törvényhatóság ügyészére, az esküdtbíróságoknál a kerület szavazó polgárai által választott ügyészre bizta. Az eljárás törvényességének ellenőrzésére minden esküdtbíróság mellé királyi biztost rendelt. A választott ügyésznek az előkészitő eljárás felügyeletén kivül más teendője nem volt, mint a vádjury által elfogadott vád képviselete az itélő esküdtszék előtt.

A Convent teljesen felforgatta e szervezetet, a directorium azonban visszatért hozzá. A IV. évi brumaire 3-án kelt törvény ügyészségi szervezete abban tért el az eddigitől, hogy a közvádlót a kormány által kinevezett és elmozditható vádközegre (commissaire du pouvoir executif) bizta. E törvény szervezeti egységet hozott létre a rendőrhatóságoknál, s a vétség és az esküdtbíróságoknál alkalmazott biztosok között; az ügyészség hatáskörét tágitotta, s névszerint fejévé tette azt a birósági rendőrségnek.

Ez alapelvekhez csatlakozott a konzulság törvényhozása, a mely már egészen monarchicus módon szervezte az ügyészséget. I. Napoleon büntető törvényhozásában az ügyészi szervezetet illetőleg szintén az a felfogás jutott érvényre, hogy a közvád az uralkodóval azonositott állam nevében gyakorlandó.

Ehhez képest az államügyészséget, mint a kormány rendelkezése alatt álló végrehajtó hivatalt szervezte; egyszersmind pedig a magánvád teljes eltörlésével az ügyészi vádmonopoliumot s ezzel az igazságszolgáltatás terén is az abszolutizmust honositotta meg. Egységes szervezete és közigazgatási jellege folytán a ministère public hatalmas intézménynyé vált. Hatásköre kiterjed az eljárás megindítására, az előkészités vezetésére, a vád képviseletére s az egész igazságszolgáltatás ellenőrzésére.

Az ekként kifejlett franczia közvádlói rendszer azonban nem felel meg teljesen a proczessualis tényezők megosztásához kötött kivánalmaknak és a vádló követelményeinek. A vádrendszer követelménye nem egyedül az, hogy külön közeg képviselje a vádat, hanem az is, hogy perjogi állása az ügyfél természetének feleljen meg. E szempontból a franczia közvádlói rendszer sok kifogás alá esik, minthogy a tényezők egyensúlyát felforgatja. Az ügyész aránytalan felsőbbsége megzavarja a per egyensúlyát, s ez nem

nyer kiegyenlitést az által, hogy másfelől a Code d'instr. crim. a birónak sok tekintetben aktiv szerepet ád a vád kezdeményezésére, illetőleg elrendelésére.

De habár ezek szerint a franczia ministère public ellen a személyes jogok és az eljárás részrehajlatlansága szempontjából sok kifogást lehet tenni: az mégis mintaképül szolgált a kontinens csaknem valamennyi törvényhozásának.

II. *Az olasz törvényhozás,* és pedig ugy a volt particularis törvények, mint az érvényben levő törvény nagyrészt franczia alapokon nyugszik. Lényeges eltérés abban van, hogy az olasz törvény szerint az ügyész tettenkapás esetén rendszeres kihallgatást teljesithet, hogy a vádtanács csak a főügyész inditványára rendelhet vizsgálatot s hogy a kormánynak vádra való utasitási joga itt mellőzve van.

A német államok, sajátszerű viszonyaiknál fogva nem voltak abban a helyzetben, hogy a közvádlói intézményt nemzeti alapokon épitsék fel. Elfogadták tehát a franczia rendszer alapeszméjét, mindazonáltal ama lényeges változással, hogy az államügyészséget nem tisztán a közigazgatás, hanem a bíróság és közigazgatás közt mintegy középen levő intézmény gyanánt szervezték. Ez pedig részint abban nyert kifejezést, hogy az ügyészi állásokat a birák soraiból töltötték be, részint abban, hogy az ügyészi hivatalra is a birói elmozdithatatlanság elvét alkalmazták.

Ez alapeszmének leginkább megfelel az 1843. évi *württembergi* büntető perrendtartás, mely a birák közül kinevezett államügyészeket nagyon szűk hatáskörrel ruházta fel. E perrendtartás a közvádlót egészen önállótlan tényezővé tette, kinek inditványa sem a vizsgáló, sem az itélőbiróságot semmi tekintetben sem korlátozta, s a kinek sem kezdeményező, sem perorvoslati joga nem volt.

Ezzel ellenétben az 1845. évi *badeni* B. P. egészen franczia minta szerint alakitotta a közvádlói hivatalt. Hatáskörét annyira kiterjesztette, hogy az előkészitő eljárásban az ügyész úgyszólván helyettesévé lett a vizsgálóbirónak. Feje volt az igazságügyi rendőrségnek, melynek tagjai voltak a vizsgáló- és járásbiró is.

Az 1848. év utáni fejlemény főiránya az volt, hogy egyrészt a bíróság itélkezésének függetlensége megóvassék, másrészt a közvádló tekintélye is föntartassék. E mellett érvényre jutott az az elv, hogy a közvádló az eljárás törvényességének őre, s hogy ennélfogva a terhelt javára is használhat perorvoslatot. Ez ujabb

fejlemény kifolyásai pl. a hannoveri, a braunschweigi, az oldenburgi, a bajor és a szász, s az 1850. évi osztrák B. perrendtartások, valamint az 1867. évi porosz rendeletek is, a melyek azonban közigazgatásilag szervezték az ügyészséget.

A német birodalom közjogi szervezete nem tette lehetővé az államügyészség egységes szervezését. Minthogy a bűnügyek birodalmi törvényszékiekre és állami bíróságiakra oszlanak: ehhez képest az ügyészség is birodalmi törvényszéki és külön állami. Működésük csak a vád fentartására szoritkozik, a felügyeleti teendők teljes kizárásával. A bíróság tehát független az ügyészségtől; viszont azonban joga van a bíróságnak az eljárás megindítását elrendelni, az itélkezési eljárást az ügyész inditványa ellenére is megnyitni és a közvádló e határozatokat foganatositani köteles.

Helyesebb alapokon szervezte az államügyészséget az *1873. évi osztrák* B. P., mely azt a bíróságtól teljesen független, s az igazságügyministernek alárendelt administrativ hatóság gyanánt állitotta fel. Igazságügyi rendőrséget ez sem szervezett, de az eljárás megindítását és az elsőfoku bíróság itéletéig ennek folytatását feltétlenül a vádhatóság rendelkezési körébe utalja. Az előkészités alatt a nyomozás teljesitése és az inditványok megtétele tartozik ügykörébe, s az itélkezési eljárásban sem tartozik a bíróság utasitását teljesiteni; viszont azonban a bíróság nincs az anyagi törvény alkalmazásában az ügyész inditványához kötve.

III. *Hazánk* régi közigazgatásában ismeretlen lévén a kormányzatnak amaz erős központositása, mely a franczia államügyészséget létrehozta: e rendszer keretében az egységes közvádlói intézmény ki nem fejlődhetett. A megyei, városi és kerületi törvényszékeknél alkalmazott tiszti ügyészek tagjai voltak e törvényszékeknek s nemcsak vádlói, hanem vizsgálóbirói teendőket is végeztek, sőt hivatalból kirendelt védők gyanánt is működtek. A kormányhatalom közvetlen kereseti jogát csupán a kir. itélőtáblánál müködő kir. fiscus képviselte; de ennek teendője is a vizsgálóbirói és vádlói functiók vegyüléke volt.

Az 1843. évi javaslat is a fennálló közigazgatási rendszerhez lévén kénytelen alkalmazkodni, a törvényhatóság választott ügyészeit jelölte ki közvádlókul. A tisztujitáson kivül bekövetkezett üresedéseket azonban a törvényszék lett volna hivatva ideiglenesen betölteni. De ez mit sem változtatott azon, hogy köztük és a kormány között kapcsolat nem volt.

Lényeges, habár csak átmeneti változást idézett elő az 1849.

év után, s különösen az *1853. évi B. P. által* behozott osztrák államügyészség intézménye. Ennek főjellemvonása az államhatalom erősitésére való törekvése. E czélból a törvény a franczia ellenőrzésen is túlmenő felügyeleti hatáskört adott neki a bírósággal szemben. Megengedte, hogy a biróság minden ülésén és szavazásánál, az itélet fölött való tanácskozás kivételével, jelen legyen; s rendes jelentésekre kötelezte a jogszolgáltatás kezeléséről. Közvádlói hatásköre azonban, a törvény inquisitórius elvénél fogva tetemesen meg volt szoritva. Közremüködése a per előkészitő szakában egészen mellékes volt, s az ügy végtárgyalásán is, a vád képviseletében nem mint dominus litis, hanem csak alaki tényezőként szerepelt.

A hatvanas években ismét a törvényhatósági tiszti ügyészek s a kir. fiscus látták el a közvádlói teendőket. Az alkotmány helyreállitása után azonban, s kapcsolatban az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való elválasztásával (1869. évi IV. t.-cz. 1. §.) a modern alapokon nyugvó kir. ügyészség szervezése is szükségessé vált. E czélból alkotta törvényhozásunk az 1871. XXXIII. t.-czikket.

IV. *Az 1871. évi XXXIII. t.-cz.* amaz elvek alapján szervezte a kir. ügyészséget, melyek a haladottabb törvényhozásokban érvényesültek. Szervezését a bűnvádi eljárás egész területére nézve egységes alapon állapitotta meg; perjogi állását pedig, s ebből kifolyó teendőit a vádrendszer követelményeihez alkalmazta. Utóbbi tekintetben az 1871. évi törvény rendelkezéseit a bűnvádi perrendtartás szabályai váltották fel; az ügyészség szervezetét azonban ez uj törvény érintetlenül hagyta, csupán az ügyészi megbizottak intézményével egészitve azt ki. Az 1871. évi XXXIII. t.-cz. szerint az igazságszolgáltatás körül az állam közérdekeit a kir. ügyészség képviseli (1. §.). A királyi ügyészséghez tartoznak: *a)* a koronaügyész és helyettese, kik a kir. Curia mellé; *b)* a kir. főügyészek és főügyészhelyettesek, kik a kir. táblák mellé; *c)* a kir. ügyészek és alügyészek, kik az elsőfolyamodásu törvényszékek mellé neveztetnek (2. §.).

A kir. ügyészség a bíróságtól független s közvetlenül az igazságügyministernek van alárendelve (5. §.). Az 1869. évi IV. t.-cz. 15. és 17. §§-ai, melyek szerint a törvényesen kinevezett biró a törvényben meghatározott esetekben és módon kivül hivatalából el nem mozditható és nyugalomba nem helyezhető, a kir. ügyészség tagjaira is kiterjednek (6. §.); valamint kiterjednek azokra a hi-

vatkczott t.-cz. 8—13. §§-ai, melyek a birói és ügyészi állással összeférhetetlen tisztségeket és állásokat sorolják fel (16. §.).

Ujabban az *1891. évi XVII. t.-cz.* egészitette ki, illetőleg módositotta az ügyészi alaptörvényt. Lényegesebb intézkedései ezek:

a) a kir. ügyészségek az igazságügyminiszter főfelügyelete alatt állanak (1. §.);

b) mindenik ügyészség saját főnökének vezetése és közvetlen felügyelete alatt áll, — a kir. főügyész felügyelete pedig ezenkivül a vezetése alatt álló kir. főügyészség kerületébe tartozó kir. ügyészségekre is kiterjed (2. §.), minélfogva ezek ügyvitelét megvizsgálni minden két évben köteles (8. §.);

c) az igazságügyminiszter a koronaügyészi helyettest kir. főügyészi, — a kir. főügyészt koronaügyészi helyettesi, vagy más főügyészi állásra, a főügyészi helyetteseket, a kir. ügyészeket és alügyészeket pedig e minőségükben áthelyezheti (53. §.);

d) az ügyészi megbizás elvonása esetében (1871. évi XXXIII. t.-cz. 7. §.) a kir. ügyészség tagjai, fizetésüknek épségben tartása mellett, rangjuknak megfelelő itélőbirói állásra nevezendők ki (54. §.).

A B. P. *az ügyészségi megbizottak* uj intézményével egészitette ki a királyi ügyészség szervezetét. Törvényünk szerint az ügyészi megbizottak tagjai a kir. ügyészségnek, mint ez különösen a 75. §. 2. és 3. bekezdéséből kitünik: mert a 2. bek. együtt említi az ügyészségi megbizottat, a kir. alügyészt, a kir. ügyészt s a főügyész és koronaügyész helyetteseit, a 3. bek. pedig mindezekről együttvéve, mint a kir. ügyészség tagjairól intézkedik. A törvény ez álláspontjához képest a Bpélt. 12. §-a közvetlenül a kir. ügyészségnek rendeli alá az ügyészségi megbizottakat.

Az 1871. évi XXXIII. t.-cz. külön fejezetekben szabályozta a kir. ügyészek, a kir. főügyészek s a koronaügyész hatáskörét; a kir. ügyészeket illetőleg pedig ismét elkülönitve rendelkezett azok hatásköréről: *a)* a bűnvádi ügyekben (17—23. §§.); *b)* a fegyelmi ügyekben (24. §.); *c)* a börtönök feletti felügyelet tárgyában (25. §.) A két utóbbi hatáskört a B. P. nem érinti; a bűnvádi ügyekben való hatáskör tekintetében azonban az ügyészi törvény rendelkezései a B. P. életbelépése után hatályukat vesztik.[1])

[1]) A kir. ügyészségnek külön törvényekben megállapitott jogköre e törvények fennállásáig, a B. P. mellett is érvényben marad. Igy különösen érvényben maradnak: *a*) az ügyvédek elleni fegyelmi eljárásról szóló 1874. évi XXXIV. t.-cz. 100. és 101. §§-ai; *b*) az erdei kihágásokra nézve illetékes másodfoku hatóság eljárásában való részvételt illetőleg az 1879. évi XXXI. t.-cz.

A kir. főügyészek hatáskörét szabályozó 26. és 27. §§. rendelkezései közül szintén hatályukat vesztik azok, amelyek a kir. főügyész perjogi teendőire vonatkoznak; ellenben érvényben maradnak az igazgatási és felügyeleti hatáskörét szabályozó intézkedések, az utóbbiak kiegészitve az 1891. évi XVII. t.-cz. 62. §-a által.

A koronaügyész közvádlói teendőinek ideiglenes ellátásáról szóló 28. §. a bűnvádi perrendtartás életbelépésével, minthogy ezzel egyidejüleg a koronaügyész is kineveztetik, szintén hatályát veszti.

2. A kir. ügyészség hatásköre.

33. §.

A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő büncselekmények tárgyában a nyomozást teljesittetni és a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni.

Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, ennek tárgyában meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható.

M. i. I. A jelen fejezet a szervezeti kérdések mellőzésével, csakis a kir. ügyészség *processualis* jogait és kötelességeit szabályozza.

E tekintetben a törvényhozásnak legelőbb is két főkérdésre nézve kell tisztába jönnie.

Az elsőt igy lehet kifejezni: Tekintve, hogy anyagi jogunk a közbüntettek rendszerén alapszik és tekintve, hogy ebből kifolyólag szervezeti törvényünk az állami vádhatóság intézményét fogadta el: *kizárólag* a kir. ügyészségre legyen bizva a bűnvád képviselete, minden versenyző tényező kizárásával (*vádmonopólium*), avagy megengedendő-e, hogy a bűnvád érvényesitésére a közvádlóval együtt vagy nélküle más közegek is befolyjanak (concurráló vádjog)?

A második kérdést következőleg lehet feltenni: A közbüntettek rendszeréből indulván ki, tehát elismervén, hogy minden bűncselekmény az állam ellen van irányozva, vagy legalább az állam ellen is irányul, s hogy a jogrend helyreállitása és a sértés megtorlása állami kötelesség: *feltétlenül* vádolni tartozzék-e a kir. ügyészség, ha a bűncselekmény gyanuját látja fenforogni (*legalitas*), avagy lemondhat-e a vádemelés jogáról, ha meggyőződése szerint az államérdek az üldözés ellen szól, vagy a pervitel nehézségeiből eredő állami teher aránytalanul nagyobb, mint a megtorlásból várható közhaszon (*opportunitás*)?

122., 155., 156. és 160. §§-ai; *c*) a kir. közjegyző kisebb mulasztásaira nézve az 1886. évi VII. t.-cz. 44. §-a; *d*) a községekben inditott fegyelmi ügyekre vonatkozólag az 1886. évi XXI. t.-cz. 106. §-a; *e*) a törvényhatósági tisztviselők elleni fegyelmi eljárás folyamán kiderült büntetendő cselekményre nézve az 1886. évi XXIII. t.-cz. 16. §-a. Érvényben marad a bűnügyi költségek behajtásáról és elszámolásáról szóló 1890. évi XLIII. t.-cz. is. (Lásd a B. P. 494. §. 5. bek.-ét; továbbá a kir. ügyészségnek a házassági perben való jogkörét illetőleg az 1894 : XXXI. t.-cz. 47. §. és 56. §. *a)* pontját).

A vádmonopolium kérdését általánosságban a 2. §. oldja meg, rendelkezvén, hogy a vád *rendszerinti* képviselője a kir ügyész.

Ellenben *a legalitas* kérdésének megvitatása itt van helyén, mert ezzel szorosan összefüggnek a 33. és 38. §§. E kérdésnél is a büntető rendszer közjogi természetéből kell kiindulni.

II. Hogy az anyagi jog alkalmazását nem szabad egyéni tekintetektől, vagy a czélszerüség alkalmi okaitól függővé tenni: oly elemi igazság, melynek bizonyitása felesleges. A törvény feltétlen végrehajtást követel, rendeleteinek megvalósitása nem függhet senkinek subjektiv véleményétől.

De ez nem jelenti azt, hogy a bünvád kezelésében nem léteznének kivételes tekintetek is, melyeket az állam e jogának használatánál figyelembe venni lehet. Már anyagi büntető jogunk sem állott az absolut elmélet alapjára, hanem az igazság és a hasznosság elveire alapitott vegyes rendszert követ.

Ha tehát már anyagi büntető törvényünk engedett a büntetés absolut kötelességének szigorából; ha különösen az inditványi bűncselekmények rendszerével világosan elismerte, hogy vannak nem szorosan állami szempontok, melyektől a büntett üldözését feltételezni lehet: ugy nem jutunk ellenmondásba büntetőjogunk alapjaival, ha e törvényhozási tekintetnek az eljárás terén is érvényt szerzünk.

És valóban, a közvád gyakorlásánál is merülnek fel tekintetek, melyek teljesen hasonlók azokhoz, a melyek az anyagi jogot a relativ irányba szoritották. Midőn az eset különös körülményei olyanok, hogy a bűnvád gyakorlása nagyobb társadalmi kárt okoz, mint abbanmaradása; midőn a per keresztülvitele aránytalan nehézségekkel jár: akkor egy magasabb igazság, melyet némelyek társadalminak neveznek, azt kivánja, hogy az eljárás mellőzve legyen.

Az élet sürgős követelményeit tagadná meg a törvényhozás, ha a közvád gyakorlásának szervezésénél e tekinteteket figyelmen kivül hagyná. A legalitás közjogi szabálya alól tehát, mely az 1871:XXXIII. t.-cz. 17. §-a *e*) pontjában van kimondva, bizonyos kivételeket lesz kénytelen elismerni.

Kivánatos volna e kivételeket magában a törvényben meghatározni, de e kivételek taxativ felsorolása eddig lehetetlennek bizonyult. Nincs tehát más mód, mint e részben discretionalis hatáskört adni a vád személyesitőjének, a mi nem zárja ki, hogy az eljárás mellőzhetésének, illetőleg abbanhagyásának egyes esetei a törvénybe is felvéve legyenek (példa erre a 101. §-nak 3. és 4. pontja). A netaláni visszaélések ellen elegendő biztositékot nyujt a vádközegek és főnökük felelőssége és a magánvád intézménye.

E rendszert tette magáévá a törvény. Fentartja a legalitásnak általános szabályát, s a kir. ügyész továbbra is köteles (az 1871. évi törvény szerint „hivatva") marad a hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesiteni (33. §., 34. §. második bekezdés). Ez alól mint a per lehetősége iránt való első tájékozódás alól az állam képviselőjét semmi szin alatt sem lehet felmenteni. Kötelessége tudomást szerezni az esetről és annak körülményeiről tekintet nélkül arra, vajjon utóbb vádjogával élni fog-e vagy nem; különös feladata ez neki már annál az állásnál fogva is, melyet a VIII. fejezet értelmében a rendőrség irányában elfoglal. Természetes azonban, hogy e tevékenysége is korlátot talál egyrészről az anyagi jog ama rendelkezéseiben, melyek az eljárást a sértett fél inditványához kötik (33. §. első bekezdés) és

másrészről a főmagánvád eseteiben (41. §.), melyekre nézve csak akkor bir vádlói joggal, ha a közérdek követeli. (155—156. l.)

Jegyzetek.

A kir. ügyészség fogalma.

1. *A kir. ügyészség*, egységes szervezeténél fogva, nemcsak a törvényszék mellé kinevezett kir. ügyészt és alügyészeket, hanem a főügyészeket és a koronaügyészt s ezek helyetteseit is jelenti.[1]) Habár tehát a B. P. királyi ügyészség alatt első sorban mindig a kir. ügyészségnek első fokon müködő tagjait érti s habár a jelen fejezet is e szempontból határozza meg a kir. ügyészség jogkörét és illetékességét: az alábbiakban mégis teljesség okáért, a főügyészség és a koronaügyész külön perjogi hatáskörét is megismertetjük. Az ügyészségi megbizottak csupán a vádnak, a kir. járásbiróság előtt leendő képviseletére lévén hivatva (522., 525., 538. és 539. §§.), külön hatáskörük a jbiróságok előtti eljárás kapcsán lesz kifejtendő. Itt még csak megjegyezzük, hogy az ügyészségi megbizottak, habár tagjai a kir. ügyészségnek (Bev. IV.), szükebb hatáskörüknél fogva a kir. ügyészség fogalmának határán kivül esnek és igy a törvény ama rendelkezései, melyek a kir. ügyészségről szólnak: az ügyészségi megbizottakra sem közvetlenül, sem közvetve nem vonatkoznak.

Hatásköre általában.

2. A 33. §. 1. bek. a kir. ügyészséget csak a „tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában“ kötelezi az eljárásra. Ez azonban nem zárja ki a hivatalból való eljárás kötelességét a magáninditványra üldözendő bűncselekményekre nézve, ha a sértett az inditványt kellő időben megtette, valamint a felhatalmazási vétségekre nézve, habár a felhatalmazás még nincs is megadva. Az utóbbiak is a hivatalból üldözendő bűncselekmények közé tartoznak s ehhez képest a 4. §. ezekre nézve a felhatalmazás megadása, illetőleg a kivánat előterjesztése nélkül is megengedi az eljárás folyamatba tételét, mely azonban a nyomozáson tul nem terjedhet; a magáninditványra üldözendő bűncselekmények pedig — amennyiben nem főmagánvád tárgyán (41. §.) — az inditvány előterjesztése után szintén hivatalból üldözendőkké válnak s ilyenek maradnak mindaddig, mig a sértett visszavonható

[1]) A hol a törvény csupán a kir. ügyészt akarja érteni, ott nem a „kir. ügyészség“, hanem a „kir. ügyész“ kifejezést használja. Ilyenek pl. a 28., 42., 92., 95. és 113. stb. §§. intézkedései.

inditványát vissza nem vonta. A 33. §. keretéből tehát csak a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások, vagyis a főmagánvád esetei (2. §. 4. bek. és 41. §.) maradnak ki. Minden más bűncselekményre nézve köteles a kir. ügyész a nyomozást teljesittetni, mihelyt az tudomására jutott s a közvádat képviselni, mig ennek törvényes feltételei fenforognak. Az e csoportba tartozó bűncselekmények a 33. §. szempontjából csak annyiban különböznek egymástól, hogy a szorosabb értelemben vett hivatalból üldözendők feljelentés utján (87. és 89. §§.), a magáninditványra üldözendők az inditvány előterjesztése által (90. §.), a felhatalmazásiak pedig rendszerint a felhatalmazás vagy kivánat irásbeli megadása, illetőleg kinyilatkoztatása által (91. §.) jutnak a kir. ügyészség tudomására. E különbségek azonban mit sem változtatnak azon, hogy a kir. ügyészség mindegyik esetben köteles eljárni, hogy tehát a legalitás elve (M. i.) az esetek mindegyikére kiterjed.

3. A kir. ügyészség nem csupán a közvád organuma, hanem közhatóság is, melynek e jellegéből kifolyó külön jogköre van. Ehhez képest a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogait meg kell különböztetnünk annak közvádlói hatáskörétől. Utóbbi tekintetben a kir. ügyészség perjogi állása az ügyfél természetével bir; ellenben a közhatóság gyanánt eljáró kir. ügyészség jogai, függetlenül a terhelt és képviselőjének jogaitól, egészen önállóan s csupán a közérdek szempontjából itélendők meg.

A kir. ügyészség, mint közhatóság jogköre.

4. A kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogai közt első helyen áll a nyomozás elrendelése, irányitása és vezetése, A 33. §. 1. bek. ezt igy fejezi ki: „A kir. ügyészségnek kötelessége *a nyomozást teljesittetni*“. A törvény eredeti szövegében az utóbbi szavak helyett a következő szavak állottak: „a nyomozást *teljesiteni* vagy teljesittetni“ s e tágabb jogkörnek megfelelő intézkedések voltak a javaslat további §§-aiba is felvéve. A képviselőház azonban 1896. évi szeptember 5-én tartott ülésén utasitásul adván az igazságügyi bizottságnak, hogy a javaslatnak az ügyészi hatáskörre s különösen a kir. ügyészségnek a nyomozás teljesitésére vonatkozó §§-ait az 1871. évi XXXIII. t.-cz. 21. §-a értelmében alakitsa át; ennek folytán az igazságügyi bizottság a 33. §. s az ezzel összefüggő §§-nak a törvénybe átment szövegét hozta javaslatba.[1])

[1]) A képviselőház szept. 5-iki határozatának Polónyi Géza és társainak határozati javaslata szolgált alapul. A hivatkozott *1871. évi XXXIII. t.-cz.*

Az átalakitás lényege az, hogy az uj szöveg szerint a kir. ügyészség közvetlenül nem teljesithet nyomozást, igy pl. nem hallgathatja ki a feleket, hanem csak vezeti és irányitja azt, holott a javaslat magát a kir. ügyészséget tette nyomozó hatósággá. Ez kifejezést nyert a 33. §-on kivül különösen a 43., 84., 86., 93., 96., 97., 98., 143., 145., 177., 178., 180., 238. és 492. §§-ban. Ezek szerint joga lett volna a kir. ügyészségnek:

kihallgatásokat teljesiteni (43., 96. §§.), a nyomozó cselekményeket közvetlenül, vagy más kir. ügyészség által foganatositani (84., 93. §§.), kevésbbé fontos nyomozó cselekmények teljesitésére az ügyészségi megbizottat utasitani (86. §.), a nyomozást a zavaró egyént letartóztatni (97. §.), halaszthatatlan szükség esetén szemlét, lefoglalást, személymotozást, házkutatást és előzetes letartóztatást foganatositani (98., 143., 145., 177., 178., 180. §§.), az országos birósági vegyészt vagy az igazságügyi orvosi tanácsot felülvéleményezés iránt megkeresni (238. §.) s a bünügyi zárlatot elrendelni, ha a terhelt vagyona elidegenitésére intézkedéseket tesz (492. §.).

A képviselőház szept. 5-iki határozata folytán mind e jogokat elvették a kir. ügyészségtől s a törvény idézett §§-ait ez értelemben alakitották át. Közhatósági jogainak e lényeges csorbitásáért csak a 84. §. nyujt némi kárpótlást, mert a kir. ügyészség, mint az alábbiakból kitünik, az ebben részére biztositott jogok kellő kihasználása által a hátrányosan módositott törvény mellett is urává lehet a nyomozásnak.

5. *A kir. ügyészség nyomozó hatásköre* a törvény rendelkezései szerint lényegében a következő:

a) a nyomozást, a főmagánvád eseteit (41. §.) kivéve, elrendeli, az egész nyomozás vagy egyes nyomozó cselekmények teljesitése végett a rendőri hatóságokat és közegeket megkeresheti, illetőleg utasithatja, s a nyomozás menetét irányitja és ellenőrzi (84., 92., 93. §§.); egyes nyomozó cselekmények teljesitése végett pedig a járásbiróságot is megkeresheti (86. §.);

b) minden feljelentés vagy magáninditvány az illetékes kir. ügyészségnél teendő meg, ha pedig más hatósághoz van intézve: a kir. ügyészséghez át kell azt tenni (87., 90., 94., 95. §§.), a felhatalmazás pedig szintén megadható a kir. ügyészségnél is (91. §.);

c) az ismeretlen tettesek kipuhatolása czéljából intézkedik, illetőleg a távollevő és szökevény terheltek ellen eljár (93. és 470. §§.);

d) a rendőri hatóságok és közegek a nyomozásról és annak eredményéről a kir. ügyészséget sürgősen értesiteni kötelesek (94. §.), a vizsgáló- és járásbiró pedig ugyanoda átteszi a nyomozásról felvett jegyzőkönyveket (95. §.);

21. §-*a* igy hangzik: „Az ügyész feljelentéseket elfogadhat, azonban *sem tanukat nem hallgathat ki, sem más bűnvizsgálati cselekményt nem teljesithet.* Előnyomozások megtételére ugy a biró, mint a törvényhatósági és községi, közigazgatási és közbiztonsági közeget megkeresheti, kik megkereséseit a birói felelősségi törvény 66. és 67. §§-aiban körülirt felelősség terhe alatt teljesiteni kötelesek".

e) a tanuk eskü alatt leendő kihallgatását és vallomásra kényszeritését, a tanu és szakértő megbüntetését, a szemle, lefoglalás személymotozás, házkutatás, és előzetes letartóztatás elrendelését rendszerint a vizsgáló- vagy járásbirónál inditványozza, halaszthatatlan szükség esetén a szemle stb. foganatositása iránt a rendőrséget is megkeresheti, illetőleg utasithatja a kir. ügyészséget (98. és 178. §§.);

f) a nyomozás megszüntetését vagy befejezését, a főmagánvád eseteit kivéve, a kir. ügyészség rendeli el (101. §.);

g) a terhelt kihallgatása, ha a kir. ügyészség kivánja, két birósági tanu jelenlétében eszközlendő (132. §.), s ha a terhelt oly bűncselekményt ismer be, mely miatt eljárás nincs inditva: vallomásának e része a kir. ügyészséggel közlendő (133. §.);

h) a lefoglalt leveleket, táviratokat stb. a kir. ügyészség is átveheti, ha ez iránt a vizsgálóbiró megkereste (185. §.);

i) a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával talált oly tárgyat, amely más hivatalból üldözendő bűncselekményre mutat, a kir. ügyészséghez át kell tenni (190. §.)

A kir. ügyészségnek a terhelt letartóztatására vonatkozó jogköre nemcsak a nyomozással, hanem a vizsgálattal, sőt az eljárás további stádiumával is összefüggésben lévén: ezt az alábbiakban külön ismertetjük.

6. Minthogy a kir. ügyészség a nyomozást nem teljesiti, hanem csak teljesitteti: saját hatáskörében közvetlenül *senkit le nem tartóztathat.* Megkeresése, illetőleg utasitása folytán azonban kötelesek a nyomozó hatóságok a letartóztatást eszközölni, ha ennek törvényes feltételei fenforognak (39. §. 1. bek., 84. §. 3. bek. és 98. §. 2. bek.) A kir. ügyészségnek a letartóztatással összefüggő jogkörét a törvény részletesen ekként szabályozza:

a) a tettenkapott bűntevőt a kir. ügyészség, ha törvényes ok forog fenn, őrizet alá veszi, ha pedig nem hozzá történt az elővezetés: a tettenkapásról 24 óra alatt értesitendő (142. §.); *b)* ha az elfogadni rendelt vagy körözés folytán letartóztatottat a kir. ügyészség elé állitják: ez intézkedik az illetékes hatósághoz leendő átkisértetése, illetőleg (a mennyiben tévedés történt) szabadlábra helyezése iránt (144. §.); *c)* az előzetes letartóztatást a vádtanács csak a kir. ügyészség indokolt előterjesztésre hosszabbitja meg (147. §. 1. bek.); *d)* a vádtanács a kir. ügyészség meghallgatása után kivételesen megengedheti, hogy az előzetesen letartóztatott vagy vizsgálati fogságban levő terhelt lakásán őriztessék (153. §.); *e)* az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette (157. §.), ha azonban a kir. ügyész a vádat fentartja s a megszüntető s szabadlábra helyező határozat ellen felebbez: a biróság rendkivül nyomós okból, a kir. Tábla határozatáig, fogva tarthatja terheltet (158. §.); *f)* a kir. ügyészség inditványára letartóztatott vagy fogva tartott egyént a vizsgálóbiró rendszerint csak az ő hozzájárulásával helyezheti szabadlábra (160. §.); *g)* a biztositék mellett való szabadlábrahelyezésnél a kir. ügyészség a biztositék elfogadása, összege és neme iránt

meghallgatandó s az e részben általa bejelentett felebbezésnek felfüggesztő hatálya van (164. §.); *h)* a kir. ügyészségnek a vádiratban az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság tárgyában is nyilatkozni kell (255. §.); *i)* a felmentett vagy elitélt terhére elrendelt ujrafelvétel esetén a bíróság a kir. ügyészség inditványára határoz letartóztatás elrendelése vagy mellőzése iránt (418. §.); *j)* a járásbirósági eljárásban a kir. ügyészség, illetőleg az ügyészségi megbizott, az ő inditványára elrendelt vagy fentartott előzetes letartóztatás megszüntetése előtt meghallgatandó (538.).

7. A kir. ügyészségnek *közhatósági jellegéből folyó egyéb jogai*, melyek a magánvádlót szintén nem illetik meg (43. §.), a következők:

a) az ügy áttételét kivánhatja az elkövetés helye szerint illetékes bírósághoz, habár ezt a terhelt lakó- vagy tartózkodóhelyének bírósága megelőzte (17. és 563. §§.); *b)* az iratokat megtekintheti vagy hozzá leendő áttételüket kivánhatja még akkor is, ha a vád képviseletét megtagadta vagy elejtette (35. §.), vagy habár az ügy a vizsgálóbirónál van (120. §.), a vizsgálat befejezése után pedig a kir. ügyészségnek szóló értesitéssel hozzá az ügyiratok is átteendők (129. §.); *c)* sürgős szükség esetében a fegyveres erő kirendelése iránt közvetlen megkeresést tehet (39. §.); *d)* vizsgálatnak kell megelőzni a főtárgyalást, ha a kir. ügyészség a 113. §. eseteiben inditványozza; *e)* jelen van a vádtanács ülésein (114—116. §§.); *f)* a letartóztatottal és fogolylyal a vizsgálóbiró engedelme és ellenőrzése nélkül (a fogház személyzetén kivül) csak a kir. ügyészség tagjai érintkezhetnek (154. §.); *g)* a főtárgyalásra való közvetlen idézést, a 282. §. 2. bek. kivételével, csak a kir. ügyészség inditványozhatja (282—284. §§.); *h)* az ujrafelvétel tárgyában az eljárás meginditása, folytatása és megszüntetése iránt inditványokat tesz, illetőleg a bíróság által meghallgatandó (445., 449., 454., 455. és 457. §§.), ha pedig oly körülményről vesz tudomást, melynek alapján az elitélt javára volna az ujrafelvétel inditványozható: erről az alapperben itélt elsőfoku bíróságot értesiti (448. §.); *i)* közreműködik a külföldi büntettes ellen inditott s névszerint a kiadatási eljárásban (471., 475., 476. és 560. §§.); *j)* a btk. 62. §-a esetében az illetékes törvényszéknél kérheti a nyomtatvány elkobzásának és megsemmisitésének kimondását (477. §.), s a mennyiben a törvényszék ezt kimondta: a nyomtatványt a kir. ügyészség is elkobozhatja és megsemmisitheti (478. §.); *k)* a bűnügyi zárlat elrendelése iránt szükség esetén a nyomozó hatóság utján intézkedhetik, rendszerint pedig a vizsgálóbirót keresi meg (492. §.); *l)* a büntetés végrehajtását eszközli (494., 504., 506., 515., 516. és 559. §§.) s a jogerős büntetés végrehajtására nézve halasztást adhat (510. §.); *m)* az ártatlanul elitéltek kártalanitása iránt indokolt véleményt ád (568. §.).

A kir. ügyészség, mint vádhatóság jogköre.

8. A kir. ügyészség jogkörének második ágazata az, hogy a *bünvádi eljárásban a közvádat kéviseli.* A mennyiben a kir. ügyész közvádlói jogköre teljesen azonos a magánvádló jogkörével: a törvény e kettőről együttesen, mint vádlóról (13. §. 2. jegyz.) in-

tézkedik. A kir. ügyészség azonban közvádlói hivatasa teljesitésében is bizonyos mértékig oly jogkörrel bir, amelyből a tisztán ügyfélként szereplő magánvádló ki van zárva. A törvény ez esetekben külön kiemeli a kir. ügyészség vádképviseleti jogait és kötelességeit, melyek lényegileg a következők:

a) a felhatalmazási vétségek eseteiben a vád képviseletére kizárólag a kir. ügyészség jogosult, más esetekben rendszerint a magánvádló képviseli a vádat (2. §.); *b)* a kir. ügyészség a vád képviseletét megtagadhatja, a vádat megváltoztathatja és indokoltan elejtheti (34., 35., 38., 42., 275., 276. és 315. §§.); *c)* közérdekből a magánvádra üldözendő bűncselekmények eseteiben is (41. §.) átveheti a vád képviseletét; *d)* ha a kir. ügyészség képviseli a vádat: a sértett, a 41. §. kivételével, nem vehet részt a vád képviseletében (50. §.); *e)* a kir. ügyészség a vádiratot, ha vizsgálat nem volt tartva, a vádtanácsnál, ha vizsgálat volt: a vizsgálóbirónál az ügyiratokkal együtt záros határidő alatt köteles benyujtani (254. §.); *f)* a vádirat ellen beadott kifogások tárgyalásán a kir. ügyész részt vesz, s ha a vádtanács, illetőleg a törvényszék vagy esküdtbiróság végzése ellen felfolyamodással élt: a sértett felfolyamodása figyelembe nem vehető (269. §.); *g)* közvetlen idézés csak a kir. ügyész inditványára rendelhető el (282. §.); *h)* a kir. ügyészség jelenléte nélkül csak a 41. §. eseteiben tartható meg a főtárgyalás (302. §.), ha azonban ez esetekben a vád képviseletét közérdekből elvállalta, a kir. ügyészség képviselője után a főmagánvádló is felebbezhet (314. §.); *i)* a kir. ügyészség vádlottnak mind javára, mind terhére felebbezéssel élhet (383. §.); *j)* ha nem az eljárás folytatását akadályozó valamely körülmény miatt szüntették meg a nyomozást vagy vizsgálatot (444. §.) az ujrafelvételnek csak ujabb terhelő bizonyitékok alapján és csak a kir. ügyészség (illetőleg a főmagánvádló) inditványára van helye (445. §.); *k)* a nyomtatvány utján elkövetett bűntettekre és vétségekre nézve a sajtóbiróság egész területén az e biróság székhelyén levő kir. ügyészség végzi a közvádló teendőit (564. §.).

9. *A járásbirósági eljárásban* a kir. ügyészség teendőit rendszerint az ügyészségi megbizott 522., 524—526., 529. stb. §§.) végzi. A törvény mindazonáltal több esetben magát a kir. ügyészséget jelöli meg oly hatóság gyanánt, melyet a járásbirósági eljárásban bizonyos jogkör illet meg. Ilyenek különösen az 525., 529., 542., 548. és 552. §§. intézkedései, melyek tulnyomóan a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből kifolyó jogairól és kötelességeiről szólnak.

A főügyész és koronaügyész jogköre.

10. *A kir. főügyésznek*, a mellett, hogy a kir. ügyészséget minden tekintetben utasithatja s azok teendőit maga végezheti, a törvény még külön perjogi állást és hatáskört is jelölt ki. E külön hatáskör a következő:

a) a kir. itélőtábla a főügyész meghallgatása után határoz a hatásköri

és illetékességi összeütközések fölött (28. §.). A kir. ügyészségek közt felmerült illetékességi összeütközés kérdésében pedig a főügyész dönt (37. §.); *b)* a mentelmi jog felfüggesztése iránti megkeresést a főügyész utján kell az illető ház vagy bizottság elé terjeszteni (40. §.); *c)* ha a kir. ügyészség megtagadja a vád képviseletét: a sértett ez iránt a főügyészhez folyamodhatik (42. §.); *d)* a törvényszék elnökének, tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése kérdésében a kir. tábla a főügyész meghallgatása után határoz (69. §.); *e)* a kir. ügyész a reá nézve felmerült kizáró okról a főügyésznek tesz jelentést (75. §.); *f)* a kir. ügyészség csak a főügyész utján keresheti meg felülvéleményezés iránt az országos birósági vegyészt s az igazságügyi orvosi tanácsot (238. §.); *g)* ha vádlott terhére csak a kir. ügyész felebbezett: az ügy iratait a kir. főügyészhez kell felterjeszteni, ki azokat megfelelő inditvánnyal vagy a kir. Táblához teszi át, vagy a törvényszékhez küldi vissza (396., 398., 401. §§.); *h)* a kir. táblai főtárgyalást, az arra megidézendő főügyész, illetőleg megbizottjának jelenléte nélkül, kivéve a 41. §. eseteit, megtartani nem lehet (409., 412., 421. §§.); *i)* a kir. tábla a főügyész meghallgatása után határoz az iránt, hogy a főtárgyalást székhelyén kivül eső más helyen tartsa meg (416. §.); *j)* semmiségi panaszszal a kir. Curiához csak a főügyész stb. élhetnek (430. §.); *k)* ha külföldi Magyarországon követett el büntettet vagy vétséget s az eljárás megindításakor saját hazájában tartózkodik: a kir. ügyészség a további teendők iránt a főügyészség utján kéri az igazságügyminiszter utasitását (471. §.).

11. *A koronaügyész* külön perjogi hatásköre a következő:

a) a kir. Curia a koronaügyész meghallgatása után határozza meg az illetékességet, ha külföldi hatóság magyar hatóságot valamely büntettes kiadásával megkinál (26. §.), s ha több kir. Tábla vagy ezek területén lévő biróságok közt merül fel illetékességi összeütközés (28. §.); *b)* a kir. Curia a koronaügyész meghallgatása után dönt a bíróküldés kérdésében (29. §.); továbbá a kir. tábla elnökének, tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése tárgyában (69. §.); *c)* a kir. Curia tárgyalására koronaügyész meghivandó (435. §.), s ezt az ő vagy helyettesének jelenléte nélkül megtartani nem lehet (436. §.); *d)* a koronaügyész a jogegység érdekében bármely bíróság jogerős határozata vagy egyéb intézkedése ellen perorvoslattal élhet a kir. Curiához (441. §.); *e)* a halálbüntetést kimondó jogerős itélet tárgyában a kir. Curia zárt ülésén a koronaügyész nyilatkozik a kegyelmi kérvény iránt (499. §.).[1])

3. A vád képviseletének megtagadása. Az elejtett vád átvétele.

34. §.

A kir. ügyészség megtagadhatja a vád képviseletét, ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyiték nem szerezhető meg.

A kir. ügyészség azonban köteles a sértettet, a ki feljelentést (89. §.) vagy magáninditványt (90. §.) tett, esetleg a szükséges

[1]) A koronaügyészség által gyakorolt az a jog, hogy oly esetben, midőn a kir. Tábla itélete ellen csak a főügyész jelentett be semmiségi panaszt, ezt visszavonhatja: nem alapul a Bp. rendelkezésein.

nyomozás teljesitése után, a vád képviseletének megtagadásáról indokolt, irásbeli határozattal mielőbb értesiteni.

35. §.

A kir. ügyészség, habár a vád képviseletét megtagadta vagy a vádat az eljárás folyamán elejtette, az iratokat a magánvád alapján megindított, illetőleg folytatott bűnvádi eljárás alatt is megtekintheti, vagy rövid időre hozzá leendő áttételöket kivánhatja és a közvád képviseletét bármikor átveheti.

M. i. I. Nem tekinthető a legalitas szabálya alól való kivételnek a törvény 34-ik §-ának az a rendelkezése, hogy a királyi ügyészség a vád képviseletét megtagadhatja, ha a feljelentett cselekmény büntetendő voltára nem tud meggyőződést szerezni, vagy ha a bizonyitékokat előállithatóknak nem találja. A legalitás elve ugyanis magától értetődőleg csak oly bűncselekmények üldözését parancsolja, a melyeknél a büntetendőség és büntethetőség jogi feltételei a vádhatóság nézete szerint fenforognak. Az e kellékeknek meg nem felelő ügyek képviseletének elutasitása a kir. ügyészségnek nemcsak joga, de kötelessége is. Megkivánja ezt először a vádhatóságnak ismételve hangsulyozott tárgyilagossága, mely nem türi, hogy egyoldalu persequens közeggé váljék. Feladata a jog megvalósitását előmozditani, de ezt nem az által teszi, hogy már első tekintetre fölötte kétséges ügyeket visz a biró elé, hanem az által, hogy olyan cselekményeket, melyek kétségtelenül vagy legalább valószinüség szerint törvénysértések, nem engedi kisiklani az igazságszolgáltatás sujtó keze alól.

De követeli az alaptalan panaszok elutasitását ama fontos perczélszerüség is, hogy a biróságok ne legyenek alapos ok nélkül igénybe véve. Az ügyészség „a per első birája.“ A siker semminemü reményét nem nyujtó ügyeknek már a vádhatóságnál való félretétele, teendőkkel elhalmozott birőságaink helyzetében, valóságos jótétemény lesz. De nemcsak nálunk, hanem egész Európában elismerik az ügyészség ez irányban való tevékenységének nagy hasznát s igy a vádelv nagy eszméjének egy ügymeneti fényes eredménye is lehet: az alaptalan perek apasztása.

II. A feljelentést (89. §.) vagy magáninditványt (90. §.) tett sértettnek értesitése, arról, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletét megtagadja, egyrészt azért szükséges, mert ezeket folyamodás joga illeti az ügyészség hierarchikus felsőbbségéhez, másrészt azért, hogy magánvádlóképen való fellépésük iránt határozhassanak. Az egyszerü feljelentő (ki nem egyuttal sértett) nem kap értesitést, mert nem válhatik magánvádlóvá.

Magától értetődik, hogy a felső hatóság határozata kötelező az alsóra nézve. Következik ez a kir. ügyészségnek adminisztrativ szervezetéből, de abból is, hogy e nélkül a folyamodásnak gyakorlati értéke nem volna.

III. A kir. ügyészségnek ama discretionalis joga, mely a 34. §-ban kifejezésre jut, ama következménynyel is jár, hogy a megtagadott vagy elejtett közvádat ennek daczára érvényesitheti és a közvádló jogait gyakorolhatja, mihelyt a magánvádló szorgalmazására inditott eljárás oly adatokat derit ki, melyekből bűncselekmény fenforgására lehet következtetni. Ezt mondja ki a 35. §. A törvény e részben még tovább is megy, mert 41. §-ának utolsó be-

kezdésében megengedi, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletét még oly perekben is átvehesse, melyek kizárólag a főmagánvád tárgyai. A kir. ügyészségnek az a nyilatkozata tehát, hogy a vád képviseletét nem hajlandó átvenni, a döntő bírói határozatig nem végleges.

Szükségszerü következménye ez a legalitas elvének, mert ha az ügyészség a peren kivül tudomására került bűncselekményekre nézve nyomozást tartani és inditványokat tenni köteles, ugy még inkább kötelességévé válik ez, ha bírói eljárásból kifolyólag nyer ily tudomást. A magánvádat nem lehet ugy felfogni, hogy az a közvádló jogait absorbeálja; a főmagánvád is közbűntettet üldöz, de olyant, mely minimális jelentősége folytán ki van vévé a rendszerinti vádló kezeiből. A közérdek tehát implikálva van még azokban az esetekben is, melyeket a törvény kizárólag magánvádbelieknek nyilvánit, annál inkább hatályos marad a közérdek és igazolt a közvádló bármikori beavatkozása oly esetekben, midőn a rendes hatásköréhez tartozó ügyet, talán elégtelen tájékozás miatt utasitotta el. De ez természetesen csak „*a bűnvádi eljárás alatt*“ történhetik. Ha az ügy egyszer itélet tárgya volt, a közvádló utólagos beavatkozásának csak az ujrafelvétel általános feltételei mellett lehet helye. Az ellenkező a „ne bis in idem“ elvét sértené. (156. és 157. old.)

Jegyzetek. 1. A kir. ügyészség, mint a közérdek képviselője, az eljárás kezdetétől az ügy érdemleges elintézéséig ura lévén a vádnak: e szempontból az eljárás egész folyamán érvényesitheti jogait, illetőleg kötelességeit. A különbség csak az, hogy a hivatalból üldözendő bűncselekményeknél az eljárás megindítása közvetlenül a kir. ügyész joga és kötelessége, mig a magáninditványra üldözendőknél csak az inditvány előterjesztése után lép fel s csak addig járhat el, mig az inditványra jogosult visszavonható inditványát vissza nem vonja. E korlátozástól eltekintve, a kétnemü büncselekmények közt, a kir. ügyészség jogkörét illetőleg különbség nincs (33. §. 2. jegyz.), s igy a kir. ügyész kötelessége az, hogy a feljelentés, illetőleg az inditvány megtétele után annak tárgyát birálat alá vonja, s amennyiben azt az eljárásra alkalmasnak tartja: a nyomozás iránt intézkedjék, ennek befejezése után pedig a további szükséges inditványokat megtegye. Ily értelemben veendő a 34. és 35. §§-ban s az ezekkel összefüggő 38. §-ban *a vád képviselete*, amely itt e szerint nem csupán a kir. ügyészségnek szorosan vett közvádlói jogkörét, hanem közhatósági jellegéből folyó jogait és kötelességeit is (33. §. 3. jegyz.) jelenti.

E §§. egymást kiegészitőleg s összefüggésben a 33. §-szal, akként határozzák meg a kir. ügyészség jogkörét, hogy az ügyésznek rendszerint kötelessége a jelzett bűncselekmények eseteiben a vád képviseletét elvállalni, vagyis az eljárás megindítása és folytatása iránt intézkedni (33. §.); kivételesen azonban, ha erre törvényes ok forog fenn, joga van a vád képviseletét megtagadni

(34. §.), a vádat indokolva megváltoztatni (38. §. 1. bek.), s az eljárás meghatározott stádiumáig a vádat indokoltan elejteni (38. §. 2. bek.). További joga pedig a kir. ügyészségnek az, hogy habár a vád képviseletét megtagadta, vagy habár a vádat elejtette: a magánvád alapján meginditott, illetőleg folytatott eljárás alatt is bármikor átveheti a közvád képviseletét (35. §.). Mindez annak a kifolyása, hogy a kir. ügyészség, mint az ügyféltől különböző közhatóság, az eljárás minden stádiumában ura a vádnak, s a közérdek szempontjából hivatott közege az anyagi igazság érvényre juttatásának. Ez elven alapulnak a 33—35. és a 38. §§. intézkedései minélfogva czélszerübb lett volna e §§-at egymást kiegészitő logikai rendben elhelyezni s csak azután intézkedni a kir. ügyészség illetékességéről (36. és 37. §§.).

2. A 34. §. első bek. eseteiben a kir. ügyészség *megtagadhatja a vád képviseletét.* Minthogy ezt csakis e kivételes esetekben teheti meg; előbb vizsgálat tárgyává kell tennie a feljelentést, illetőleg a magáninditványt, vajjon az alaki és anyagi szempontból alapjául szolgálhat-e az eljárás meginditásának (92. §.).[1])

Első sorban tehát meg kell vizsgálnia a kir. ügyészségnek, vajjon a feljelentett cselekmény olyan-e, melyet az anyagi büntetőtörvény büntetendőnek nyilvánit, s ha igen: vajjon hivatalból vagy csak magáninditványra üldözendő bűncselekmény-e az. Utóbbi esetben azt is vizsgálnia kell, hogy az inditványt arra jogosult személy a törvényes határidő alatt terjesztette-e elő. Egyszersmind megitélése tárgyává teszi, hogy mi a cselekmény törvényes büntetése: mert a hatáskör kérdését is meg kell előlegesen oldania (8. §. 2. j.).

Alaki szempontból kérdés lehet, vajjon az ismeretlen egyén által aláirt vagy a névtelen feljelentés szolgálhat-e az eljárás meginditásának alapjául. A válasz igenlő lesz, ha az előterjesztetteket benső összefüggésük vagy más körülmények valószinüekké teszik. A hirt azonban, vagyis a bűncselekmény elkövetésének és tettesének minden jótállás nélkül terjesztő elbeszélését, a kir. ügyészség csak különös óvatossággal veheti eljárása alapjául. Irányadóul mindig a források többé vagy kevésbé hiteles, s a vonatkozó adatok többé vagy kevésbé egybehangzó volta fog szolgálni.

[1]) Az ügyészségi megbizottat illetőleg az 526. §. 2. bekezdése rendeli, hogy a mennyiben a vád képviseletét nem vállalja el, erről a jb.-ot értesiti. Ezzel kapcsolatban az Ü. m.. u. 17. §-a feljogositja a kir. ügyészséget annak elrendelésére, hogy az ügyészségi megbizott a vád képviseletének megtagadása vagy a vád elejtése tárgyában csak előleges jóváhagyás után tegyen inditványt.

Ezek szem előtt tartása mellett határoz a kir. ügyész a felett, hogy meginditsa-e az eljárást, avagy ennek mellőzésével megtagadja-e a vád képviseletét. Ha a feljelentés alaptalansága önmagából vagy a feljelentő kihallgatásából ki nem derül: a nyomozás el nem maradhat. Ellenkező esetben a vád képviselete a 34. §. 1. bek. alapján megtagadható.

3. A vád képviselete megtagadásának egyik oka az lehet, hogy: „*a feljelentett cselekmény nem büntethető.*“ E kérdés megitélésénél az anyagi büntetőtörvény irányadó. Igy különösen büntettek és vétségek tekintetében a Btk. 1. §-a, mely szerint büntettet vagy vétséget csak az a cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánit, kihágásokra nézve a Ktk. 1. §-ának az a rendelkezése, hogy kihágás az a cselekmény, melyet a törvény, miniszteri rendelet, törvényhatósági vagy városi szabályrendelet annak nyilvánit. A feljelentett cselekménynek tehát olyannak kell lenni, a melyre a törvény illetőleg a miniszteri vagy szabályrendelet büntetést állapit meg. Amennyiben a feljelentés ez iránt biztos tájékozást nem nyujt: a kérdést nyomozással kell tisztába hozni; ha azonban már a feljelentésből nyilvánvaló, hogy a panaszolt cselekmény nem büntethető: a kir. ügyészség, hivatkozással a Btk. illeltőleg a Ktk. 1. §-ára és B. P. 34. §-ának 1. bekezdésére, megtagadja a vád képviseletét.

4. A megtagadás másik oka az lehet, hogy „*az eljárás sikeréhez szükséges bizonyiték nem szerezhető meg.*“ Ez eset akkor áll elő, ha a feljelentett cselekmény, tényálladéki ismérveinél fogva, az anyagi büntetőjog szerint büntetendő ugyan, de a bizonyitékot az iránt, hogy a cselekmény valóban elkövettetett, vagy az iránt, hogy ki követte azt el, beszerezni nem lehet. Hogy ekként áll-e a dolog: ezt magából a feljelentésből csak ritkán lehet megitélni; mert habár a feljelentő bizonyitékra nem is hivatkozik: ilyent a nyomozás mégis kiderithet. Ha tehát a feljelentés tárgya büntetendő cselekmény, s ha ennélfogva a vád képviseletének megtagadása csak azon az alapon történhetnék meg, hogy a szükséges bizonyitékot beszerezni nem lehet: ekkor a kir. ügyészség visszautasitó határozatát rendszerint nyomozásnak kell megelőznie (92. §.).

5. A vád képviseletének megtagadásával rendszerint azonos természetű *az ügy áttétele* más közvádlóhoz, vagy az illető kir. ügyész hatáskörén kivül eső más birósághoz. Ha ugyanis pl. a terhelt lakóhelye szerint illetékes kir. ügyész az elkövetés helye

szerint illetékes közvádlóhoz, vagy ha más törvényszék területén levő járásbirósághoz avagy a kihágási ügyekben eljáró közigazgatási hatósághoz teszi át a feljelentést (92. §.): ezzel a maga részéről megtagadta a vád képviseletét is. Ha azonban a hozzá benyujtott feljelentést a kerületében levő illetékes járásbirósághoz teszi át: ez nem egyértelmű a vád képviseletének megtagadásával. Mert habár a jbirósági ügyekben az ügyészségi megbizott van hivatva a vád képviseletére (525. §.): a kir. ügyészség az ily ügyeket is köteles figyelemmel kisérni, s ha szükségesnek látja, ezekre nézve is bármikor átveheti és maga teljesitheti a vád képviseletét.

6. A kir. ügyészség *indokolt határozatban* tagadja meg a vád képviseletét s erről *sértettet* értesiti (34. §. 2. bek. M. i. II.). Értesités azonban csak azt a sértettet illeti, a ki a feljelentést vagy magáninditványt tette. Ha tehát a feljelentés nem a sértett féltől származik: az értesités elmarad; mert a feljelentő nem a sértett, a sértett pedig nem tett feljelentést.

A törvény ama rendelkezéséből, hogy a sértett „irásbeli határozattal" értesitendő, következik, hogy az értesitésnek nem kihirdetéssel, hanem *kézbesités útján* kell történnie. Ez annálfogva is czélszerű, mert ekként az értesités időpontja is megállapitható, melytől a 42. §-ban kitűzött határidő folyik. E §. rendelkezik arról, hogy mit kell tennie a sértettnek, ha a kir. ügyészség a vád képviseletének megtagadásáról értesitette.

Ha a kir. ügyészség az értesitést elmulasztja: erre a kir. főügyészség útján szoritható.

7. A 35. §. a kir. ügyészségnek ama jogairól szól, melyek a vád képviseletének megtagadása vagy a vád elejtése (38. §.) után megilletik. Joga a kir. ügyészségnek ez esetben mindenekelőtt az, hogy *a vádat ismét átveheti*. E jog rendszerint nem kötelesség is; mindazonáltal azzá válhatik, ha a közérdek teszi szükségessé a vád átvételét. Közérdek nem csupán akkor forog fenn, ha a bűncselekmény elkövetése kiderül, mely esetben a kir. ügyészség megakadályozza, hogy a magánvádlóval egyezkedő bűnös a büntetés alól menekülhessen, — hanem pl. akkor is, ha a magánvádló talán hamis tanuk segitségével ártatlant üldöz. Ekkor a kir. ügyészség avégett lép a perbe, hogy a terhelt javára élhessen perorvoslattal.

Az a tény, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletét átveszi, az ügy stádiumát nem változtatja meg. A kir. ügyészség immár csak az ügy további szakaira érvényesitheti befolyását.

8. Hogy a kir. ügyészség a vád utólagos átvételének jogát gyakorolhassa: e czélból az ügyre vonatkozó *minden iratot megtekinthet, s az ügy irataínak hozzá leendő áttételét követelheti.* A vizsgálóbiró ezt csak abban az esetben tagadhatja meg, ha az iratok áttétele az eljárás fennakadását okozná (120. §.). A befejezett ügy irataínak áttételét a kir. ügyészség feltétlenül kívánhatja (129. §.).

4. A kir. ügyészség illetékessége.

36. §.

A kir. ügyészség illetékességét ama bíróság illetékessége határozza meg, amely mellé rendelve van.

Sürgősség esetében azonban a nem illetékes kir. ügyészség is köteles a területén felmerülő közvádlói teendőket végezni. Ezeknek teljesítéséről az illetékes kir. ügyészség mielőbb értesitendő.

37. §.

Kir. ügyészségek közt az illetékességre nézve felmerülő összeütközés kérdésében a főügyész dönt.

Ha az összeütközés több főügyészség közt vagy több főügyészség kerületéhez tartozó kir. ügyészségek közt merül fel, az igazságügyi miniszter határoz.

M. i. I. *A kir. ügyészség illetékessége* (36. §.) amaz elvek szerint van szabályozva, melyeken a II. fejezetnek a birói illetékességet rendező szakaszai alapulnak. A szoros kapcsolatnál fogva, mely a két hatóság között fennáll, e részben azonos szempontokat kellett irányadókul tekinteni.

Már a II. fejezet indokolása előadta azonban azonban az okokat, melyek alapján a 36. §. második bekezdése a kir. ügyészségnek nem illetékes tagjait is kötelezi a sürgős közvádlói teendők végzésére.

II. Illetékességi összeütközések esetében a 37. §. ugyanazokból az okokból, melyekből a 28. §. kiindul, a kir. ügyészségnek, illetőleg főügyészségnek közös feljebbvaló hatóságát jogositja fel döntő határozat hozására.

A 37. §. első bekezdése akként értelmezendő, hogy a főügyésznek az illetékességre nézve felmerült összeütközés tárgyában hozott határozata *nem végérvényes.* A törvény e határozat ellen nem ad ugyan kifejezetten külön felfolyamodást, de az ügyészségi szervezet általános alaptételei szerint kétségtelen, hogy ha az igazságügyi miniszter értsülést szerez a főügyész határozatáról, ezt akár hivatalból, akár valamelyik fél kérelmére megváltoztathatja (157. 158. old.).

Jegyzetek. 1. A kir. ügyészség egységének és oszthatatlanságának elve alapján minden kir. ügyészség hivatva van arra, hogy a hatáskörébe eső bűncselekményekre vonatkozólag a feljelentést

necsak elfogadja, hanem azt vizsgálata és további intézkedése tárgyává is tegye. Minthogy azonban a törvény az ügyben való eljárást ahhoz a feltételhez köti, hogy az illető ügyre nézve illetékes legyen az a bíróság, a mely mellé a kir. ügyészség rendelve van: ennélfogva első sorban e szempontból teszi a feljelentést vizsgálata tárgyává.

2. *A 36. §. 1. bek.* folytán első sorban az a kir. ügyészség illetékes, melynek területén a feljelentett bűncselekmény elkövetve volt; másodizben pedig a terhelt lakó- vagy tartózkodóhelye állapitja meg az illetékességet (16., 17. §§.). Kétség esetén a megelőzés dönt (16. §. 2. és 3. bek.).[1]) A lakó- és tartózkodóhely szerint illetékes kir. ügyész azonban áttétetheti az ügyet az elkövetés helye szerint illetékes bírósághoz, ha ezt a vádirat benyújtása előtt inditványozza (17. §. 2. p.). Amit a törvény a tettes, részes, orgazda és bűnpártoló (18. §.), s az egymással összefüggő ügyek tekintetében (19., 21. §§.), továbbá a Btk. 62. §-ának esetére nézve (24. §.), valamint a külföldön s a nyilt tengeren elkövetett bűncselekményekre (25. §.) s a külföldi hatóság által kiadott és kiadatni kért egyénre vonatkozólag (26., 27. §§.) a bíróság illetékességéről megállapit: mindez a kir. ügyészség illetékessége szempontjából szintén irányadó.

Amennyiben a feljelentés az illető kir. ügyészség területén működő járásbíróság hatáskörébe utalt bűncselekményre vonatkozik: ez nem szünteti meg a kir. ügyészség illetékességét, habár a feljelentést a további eljárás végett a jbirósághoz köteles áttenni (525. §.). Itt ugyanis a neki alárendelt ügyészségi megbizott teljesiti a közvádlói teendőket, és igy maga az ügy továbbra is a kir. ügyészség ellenőrzése alatt, tehát illetékessége körében marad.

A 36. §. 1. bekezdéséből folyik, hogy a mennyiben az ügy az eljárás folytatása végett más bíróság elé kerül: a kir. ügyészség illetékessége is áthárul az e bíróság mellé rendelt kir. ügyészségre.

3. *A 36. §. 2. bek.* logikai folyománya a kir. ügyészség egységes szervezetének. A törvény itt abból a czélból, hogy a bűncselekmények üldözése illetékesség hiányában is lehetséges le-

[1]) Ily kétség merült fel egy esetben, midőn nem volt meghatározható, hogy a cselekmény két szomszédos vármegye melyikének területén követtetett el. Az igazságügyminiszter annak a kir. ügyészségnek illetékességét állapitotta meg, a melynek területén levő főszolgabiró a nyomozást megkezdette és ugy ezzel a másik vármegye főszolgabiráját megelőzte. (67315/900. Ig. m. r. M. P. 618.).

gyen, a nem illetékes kir. ügyészséget is kötelezi arra, hogy sürgős esetekben a területén felmerült teendőket, a nem halasztható nyomozó (33. §.) cselekményeket épp úgy teljesitse, illetőleg teljesittesse, mintha az eljárásra illetékes volna. A törvény e rendelkezése az ily módon, bár egyébként illetéktelenül teljesitett nyomozó cselekményeket érvényeseknek jelenti ki, és igy ezek érvényesek maradnak, ha más okból nem semmisek.

4. A kir. ügyészségek közt *illetékességi összeütközés* (37. §.) akkor áll elő, ha több kir. ügyészség tartja magát kizárólag illetékesnek, vagy ha egyike sem ismeri el illetékességét. Ily esetben az összeütközés eldöntéséig az a kir. ügyészség jár el, amely az ügygyel előbb foglalkozott.

A kir. ügyészség s a területén működő ügyészségi megbizott között az utóbbinak alárendeltsége folytán illetékességi összeütközés fel nem merülhet. Ha azonban ugyanegy bűncselekmény miatt pl. az elkövetés helye szerint illetékes, de más kir. ügyészség területén működő ügyészségi megbizottnál tettek feljelentést: az illetékességi összeütközést épp úgy kell kiegyenliteni, mintha az két kir. ügyészség, illetőleg két bíróság között merült volna fel.

Az összefüggő ügyek egyesitése iránt felmerült nézeteltérést, az illető bíróságoknak az illetékes kir. ügyészségek által provokált határozatai s a 18. és köv. §§. alapján lehet kiegyenliteni.

5. A vád megváltoztatása és elejtése.

38. §.

A kir. ügyészségnek joga van a vádat indokolva megváltoztatni.

Az itélethozás czéljából tartott zárt ülés kezdetéig (321. §.), az esküdtbirósági eljárásban az esküdtekhez intézett kérdések megállapitásáig (363. §. első bekezdés), járásbiróság előtti eljárásban a tárgyalás befejezéséig (541. §. ötödik bekezdés), ha pedig büntető parancs kibocsátását inditványozta, ennek kiadásáig (532. §.), a kir. ügyészség a vádat indokolva elejtheti.

A vádnak az eljárás későbbi szakában való elejtése a biróság határozatát semmi irányban sem korlátozza.

Ha azonban az elsőfokú biróság a főtárgyalás vagy a tárgyalás alapján nem hoz itéletet, illetőleg a kibocsátott büntető parancs kifogás folytán hatályát veszti: a kir. ügyészség visszanyeri jogát a vád elejtésére.

Az eljárás megszüntetésének inditványozása a vád elejtésének tekintendő.

M. i. I. A legalitás elvéből és a kir. ügyésznek, mint az eljárásban közremüködő hatósági közegnek a 9. §-ban kimondott általános kötelességéből következik, hogy az ügy keresztülviteléhez szükséges cselekmények inditványozása, az eljárás sikerének lehető biztositása és az e fölötti őrködés szintén a közvádló kötelessége. *A 33. §. első bekezdésének* az a rendelkezése tehát, hogy a kir. ügyészség köteles a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni, csak általánosságban való rövid megjelölése a közvádlói müködés főbb processualis eszközeinek. A 383. §. 1. pontjából és utolsó bekezdéséből világos ezenfelül, hogy a kir. ügyészség köteles a bűnvádi eljárás alatt esetleg elkövetett helytelenségek orvoslása végett *perorvoslattal élni.*

A kir. ügyészség vádjogának kellő érvényesitésére szolgál a 33. §. *második* bekezdése, mely biztositék arra nézve, hogy a kir. ügyészség részéről képviselt vád tárgyában a kir. ügyészségnek meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható.

II. A 38. §. biztositja a vádjog szabadságát. Jogában áll a kir. ügyészségnek az eljárás egész folyamán a vádat indokolva megváltoztatni. Nem lehet a kir. ügyészséget arra kényszeriteni, hogy jobb meggyőződése ellenére a vádirat vagy vádhatározat álláspontjához ragaszkodjék. Csupán arról kell gondoskodni, hogy a vád megváltoztatása csak alapos okból történjék és hogy az esetleges sulyosabb vád ellenében a terhelt érdekei megóva legyenek. Ezekre nézve pedig elég biztositékot nyujtanak a megváltoztatás kötelező indokolása és a 316., 317., 318. §-okban és a 384. §. 5. pontjában foglalt rendelkezések.

III. A 38. §-nak második bekezdése az, mely a jelen törvénynek *valódi vádelvi jellegét* biztositja. A mely perrendtartás, mint pl. a franczia vagy a német birodalmi, csak a bűnvádi eljárás kezdeményezésének jogát veszi ki a biró hatásköréből, de összeegyeztethetőnek tartja, hogy a meginditott eljárásban a biróság a vádlót vádlásra kényszerithesse: kétségen kivül még mélyen benne van a nyomozórendszer hagyományaiban. Az az elv, hogy a vádló a bűnvádi eljárás megindításától az ügynek itélet alá bocsátásáig elejtheti a vádat és a biróság ekkor a további eljárást megszünteti: oly sarktétele a valódi vádpernek, melyet ha elejtünk, ugy esetleg a vádformával ruházhatjuk fel eljárásunkat, de az a vádper lényegével birni nem fog.

A közvádló esetleges visszaéléseinek hatalmas korrektivuma ott van *a pót-magánvádban, a szigoru fegyelemben és legfőbb fokon a miniszteri felelősségben.* Administrativ uton a kir. ügyészeknek az is kötelességévé tehető, hogy minden oly esetet, melyben a vádtól visszalépnek, az iratok bemutatása mellett a főügyésznek tudomására hozzanak. Ebben inkább megnyugodhatni, mint ha a közvádló szerepét toljuk a biróra, kinek elfogulatlansága az első követelmény. Rendszerünk biztositja a felelősségre vonhatást, ellenben a független birói testület visszavonul a meggyőződés átléphetetlen határai mögé. A mit e szempontból a kir. ügyészségnek a kormány befolyása alatt állására nézve fel szoktak hozni, az nem lehet döntő, mert az a kormány, mely a kir. ügyészség alárendeltségét jogellenes czélra használja fel: nem fogja magát visszatartani attól, hogy illetéktelen befolyását a birósággal is éreztesse. Ily kormány ellen

azonban nem a bűnvádi perrendtartás, hanem csak a parlament nyujthat biztositékot.

A vádelejtés jogának megadása gyakorlati szempontból is alaposan indokolható. Az ügynek tényállása ugyanis a bizonyitásnak a főtárgyaláson való felvételekor igen gyakran jelentékenyen változik s igy a kir. ügyészség csak a főtárgyaláson győződik meg arról, hogy a vádat el kell ejtenie. Semmi sem indokolhatná azt, hogy e részben korlátokat szabjanak eléje.

IV. Fontos okok javasolták azonban, hogy a kir. ügyészség vádelejtési joga az elsőbiróság itéletének, illetőleg ügydöntő határozatának (532. §.) meghozásán tul már ne kösse a bíróságot.

Ha a vád elejtését magában foglaló egyszerü nyilatkozat a felsőbiróságot is a felmentés kimondására kötelezné: a legfontosabb birói aktus tekintélye meg volna sértve, mert az elsőfoku itélet olyannak tünnék fel, mint a mely a fél egyszerü akaratkijelentésével eltörölhető. De nem férne ez össze a dolog természetével sem. A formális vád és a formális védekezés kimeritése után a feleknek nincs többé miről rendelkezniök. Mihelyt az ügy az itélethozás szakába lép, az nem áll többé a felek rendelkezése alatt, hanem kizárólag a biró hatalomkörében van.

A perorvoslat nem a vád ellen irányul, hanem az itélet ellen s elméletileg nincs más eredménye, mint hogy az elsőfoku bíróság ügydöntő határozatának ereje felfüggesztetvén, az ügy az egyik bíróról a másikra hárul át (devolutio). S bár a felső biró előtti eljárás is kontradiktorice van szervezve, ez mit sem változtat a felek közbenjárásának lényegén, mely abban áll, hogy a felek az itéletnek megváltoztatását szorgalmazzák.

Ha tehát a vádló a felsőfokon ama meggyőződésre jut, hogy az eljárás nem folytatandó tovább: ugy *a felmentés inditványozásában* nem akadályozható ugyan, de ez nem érintheti a bíróságnak azt a jogát, hogy a kizárólagos hatalmába átment ügyet az inditványtól függetlenül intézze el.

V. A mi *a vád elejtésének feltételeit* illeti, ezek azonosak az eljárás mellőzésének feltételeivel. Egészben véve csak annyit lehet mondani, hogy a vád elejtése gyakorlatilag ama szempontok szerint kell, hogy történjék, a melyek az eljárás meg nem inditásánál irányadók. Korrekt felfogás szerint az ügyész a vádat akkor fogja elejteni, ha az eljárás folyamán az ügy körülményeit olyanoknak ismeri fel, hogy korábban való megállapitásuk esetén nem emelt volna vádat.

A 34. §. első bekezdése és a 101. §. adják meg az általános irányadó utbaigazitást. Részletesebb szabályok az ügyészségi utasitásban foglaltatnak.

VI. A vád elejtésének *feltételéül* irja elő a 38. §. a kir. ügyészség ez irányban tett inditványának *indokolását*. Ez *több irányban* óhajt biztositékot teremteni. Az indokolás egyrészt jelentékeny biztositék a vádnak könnyelmü és alap nélkül való elejtése ellen, másrészt kizárja azt, hogy a kir. ügyészség oly egyoldalu nyilatkozattal, melynek motivumait nem is hozza nyilvánosságra, feltétlenül és végleg elvonhassa az ügyet a bíróságnak vizsgálata és határozata elől; továbbá az indokolás megkivánása a nyilvánosságnak ellenőrző birálata alá helyezi a kir. ügyészség eljárását; végre a terhelt érdekeinek kellő biztositását is több irányban előmozditja.[1]) (158—160. old.)

[1]) Ez okok bővebb kifejtését lásd M. i. 160—161. old.

Jegyzetek. 1. A 38. §., miként az előrebocsátott megokolásból kitünik, szorosan összefügg a 33. és 34. §§-kal s kiegészitést nyer a 35. §. rendelkezése által (34. és 35. §. 1. jegyz.).

A vád megváltoztatása.

2. Abból az elvből, hogy a kir. ügyészség az elsőfoku eljárás alatt az ügydöntő határozatig a vádnak feltétlen ura, mindenekelőtt következik, hogy a *vádat*, melynek képviseletét átvette, *bármikor megváltoztathatja* (38. §. 1. bek. M. i. II.). Ezt azonban, a törvény nyilt rendelkezéséhez képest csak indokolva (M. i. VI.), s csak akként teheti meg, hogy a terhelt a megváltoztatott váddal szemben kellően védekezhessék. Utóbbi tekintetben a törvény azt rendeli, hogy amennyiben a vádló a főtárgyaláson akarja megváltoztatni vagy más bűncselekményre kiterjeszteni a vádat: ez iránt azonnal vagy a bizonyitó eljárás befejezése után új vádat emelni, vagy e czélból a főtárgyalás félbeszakitását, illetőleg elnapolását, avagy az ügynek az esküdtbirósághoz leendő áttételét inditványozni köteles (316. §.); vádlott és védője pedig az inditványra nézve semmiség terhe alatt meghallgatandók (317. §.) s a biróság ezek kérése ellenére csupán akkor tagadhatja meg a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását, ha ez a védelem előkészitésére nem szükséges (318. §.). Az esküdtekhez intézendő főkérdést illetőleg pedig rendeli a törvény, hogy azt ama tényállás és törvény szerint kell szerkeszteni, melyen a vád s a mennyiben a vádló a főtárgyaláson a vádját megváltoztatja, ennek ujabb tartalma alapszik (355. §. 3. bek.). Minde rendelkezések egyébként nem csupán a köz-, hanem a magánvádló által képviselt vád megváltoztatására is vonatkoznak.

A vád megváltoztatásának joga minden biróság előtt érvényesithető; mert pl. a törvényszéki eljárásra vonatkozó 316. §. rendelkezése, a 418. §. szerint a kir. itélőtábla előtt s az 542. §. szerint a kir. jbiróság előtt is alkalmazást nyer.[1])

[1]) Minthogy a vád elejtése, szemben a vád megváltoztatásával, csak az I. f. biróság előtt történhetik meg: ennélfogva a kir. ügyésznek a felebbviteli tárgyaláson tett az a nyilatkozata, hogy a sulyosabb minősités (Btk. 262. §.) nem alkalmazása miatt bejelentett felebbezést visszavonta s megnyugodott az alsófoku biróság enyhébb minősitésében (Ktk. 46. §.) inkább a vád megváltoztatásának, mint elejtésének természetével bir. Ily esetben tehát a sértett már nem veheti át a pótmagánvádat, hanem a felebbviteli biróság csak a vádlott által bejelentett felebbezés alapján vizsgálja fölül az itéletet (C. 1186/905. B. T. L. 214. l.) Lásd e tárgyról Finkey Ferenc bevezető czikkét ugyanott.

3. A vád jogának további folyománya az, hogy a kir. ügyészség az általa képviselt *vádat indokolva elejtheti* (38. §. 2. bek. M. i. III.). A vád elejtése azonos a vád *képviseletétől való elállással.* Az utóbbinak tehát két faját ismeri törvényünk, t. i. az eljárás megszüntetésének inditványozását, vagyis az eljárás abbahagyása iránt tett inditványt és a vád elejtését, vagyis a vádtól való kifejezett visszalépést (M. i. 161. old.).

4. *A megszüntetés inditványozása és a vád elejtése* közt, perjogi előfeltételeik és következményeik tekintetében, lényeges különbség van.

Megszüntetést akkor kell inditványozni, mikor a vád elejtésére elég ok nincs, amennyiben a bűncselekmény fennforgása kétségtelen s elkövetője ismeretes, — de mégis *létezik valamely ok, amely az eljárás folytatását végleg vagy beláthatatlan időre megakasztja.* Végleg megakasztja az eljárás folytatását:

a) bűncselekményre vonatkozó jogerős itélet;

b) a terhelt halála, a kir. kegyelem és az elévülés;

c) a beszámithatóságot kizáró gyógyithatatlan elmezavar és a gyermekkor;

d) a visszavonandó magáninditvány visszavonása;

ideiglenesen akadályozzák az eljárást:

e) a szükséges magáninditvány s a felhatalmazás, illetőleg a kivánat hiánya;

f) a terhelő bizonyitékok beszerzésének rendkivüli nehézsége;

g) a terhelt távolléte vagy ismeretlen tartózkodása.

Ez esetekről a törvény akként intézkedik, hogy a biróság a terhelt irányában a további eljárást megszünteti ugyan (264. és 472. §§.); ha azonban az akadály időközben elhárult (igy pl. a sértett kellő időben inditványt tett, a távollevő terhelt kézrekerült stb.): a nyomozás vagy vizsgálat a vádló inditványára ujabb határozat nélkül folytatható (444. §.).

5. *A vád elejtése* a 128. §., a 264. §. 5. pontja és a 323. §. szerint szintén egyik oka lehet az eljárás megszüntetésének. Ezt illetőleg a 445. §. kimondja, hogy amennyiben az eljárás a 444. §-ban nem emlitett okból, tehát pl. a vád elejtése okából volt megszüntetve: az újrafelvételnek csak uj terhelő bizonyiték alapján van helye.

E különbség oka evidens. A vád elejtésének oka az, hogy a bebizonyult tényálladék bűncselekmény ismérveit nem tünteti fel, vagy hogy a fennforgó bizonyitékok terhelt bűnösségére nem mu-

tatnak. A vádnak tehát itt nem lévén anyaga: azt végleg el kell ejteni. Ettől eltérőleg a megszüntetés felsorolt eseteiben a vád tárgya megvan, — t. i. az anyagi büntetőtörvény megsértése fönforog s a bebizonyult tettes ismeretes, de hiányzik az üldözhetés perjogi feltétele. Ez esetekben tehát a vádló nem ejtheti el a vádat, melynek anyagi feltételei megvannak, hanem csak inditványt tehet az eljárás megszüntetése iránt. A bíróságnak ily inditvány következtében hozott megszüntető határozata után — amennyiben a megszüntetés a 444. §-ban emlitett valamely okból történt — az eljárás ujrafelvételi határozat nélkül folytatható (444. §. 5. j.); mig más esetekben a bíróság megszüntető határozata, igy tehát a védelejtés alapján hozott határozat is, a 445. §. alá esik.

Minthogy tehát eredményeire nézve rendszerint nem közömbös, vajjon a bíróság védelejtési vagy megszüntetési inditvány alapján szüntette-e meg az eljárást: a kir. ügyészségnek a vádtól való elállás e két módját szorosan meg kell különböztetnie.

6. A 38. §. nem határozza meg, hogy mely okból lehet a vádat elejteni. A dolog természetéből következik azonban, hogy ennek oka első sorban az lehet, a mi a 34. §. szerint a vád képviseletének megtagadására is alapul szolgálhat, hogy t. i. a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy hogy az eljárás sikeréhez szükséges bizonyiték nem szerezhető meg.

Előbbi tekintetben némi kétséget támaszt a 264. §. 1. pontjának e kitétele: ha a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, a mely mellett ugyane §. 5. pontjában a vád elejtése külön lévén kiemelve: ebből azt lehetne következtetni, hogy az 1. pont esetében nem a vádat elejteni, hanem az eljárás megszüntetését inditványozni kellene. Ennek azonban ellene mond az, hogy a mennyiben büntetendő cselekmény nem forog fenn, e körülmény már egymagában is tárgytalanná teszi a vádat és igy épen ez esetben leginkább indokolt a vád elejtése. Hasonló helyzet az is, midőn valamely ügyben már jogerős itélet keletkezett s az elitélt ellen ugyanazon cselekmény miatt ismét meginditják az eljárást. A vádnak itt sem lehet tárgya, és igy ez esetben is, tehát a 264. §. 1. pontjának mindegyik esetében a vád elejtésének van helye. Tárgytalan a vád a terhelt halála, gyógyithatatlan elmebetegsége vagy gyermekkora esetében is; minthogy azonban vádat fentartani és elejteni csak élő és jogilag számbavehető emberre vonatkozólag lehet, ezért ily esetekben vagyis a 264. §. 2. és 3. p.-jai eseteiben a megszüntetés inditványozása van helyén.

Az az eset: „ha a szükséges bizonyiték nem szerezhető meg," a 264. §. 6. pontjával határos (ha a felhozott bizonyiték nem elég). Minthogy az utóbbi esetben megszüntetést kell inditványozni; ezzel szemben a vád elejtésének akkor van helye, ha semmi bizonyiték sem áll a vádhatóság rendelkezésére.

A vád elejtése a közérdek szempontjából is megtörténhetik, de mindig csak oly esetben, a mely nem tartozik a 264. §. 1—4., s 6. pontjai alá. Ez eltérés a legalitás elvétől, melyet a kir. ügyészségnek egyébként a vád elejtésénél is szem előtt kell tartania. Ez azonban csak akkor jogosult, ha azt a társadalmi igazság követeli, vagyis: ha a vád fenntartása nagyobb kárt okozna a társadalomnak, mint amennyi a vád elejtéséből az igazságszolgáltatást érheti.

A vádelejtés időbeli határa.

7. A 38. §. 2. bek. határozza meg, hogy *meddig lehet a kir. ügyészségnek a vádat elejteni.*

a) Törvényszék előtti eljárásban az itélethozás végett tartott zárt ülés kezdete előtt, tehát addig, mig a bíróság itélethozás végett vissza nem vonul vagy a termet ki nem üritteti, kell a vád elejtését bejelenteni. A kir. ügyészség akkor is köteles a vád elejtését indokolni, ha azt a főtárgyaláson ejtette el (315. §.). Ez esetben, ha a magánvádra jogosult megidézettek közül senki sem jelent meg: a törvényszék megszünteti az eljárást (323. §.), ha pedig a sértett megidézve nem volt: ennek értesitése czéljából (42. §.) a főtárgyalást félbeszakitja, illetőleg elnapolja (336. §.).

b) Az esküdtbirósági eljárásban a kir. ügyészségnek korábban, nevezetesen az esküdtekhez intézett kérdések megállapitásáig, kell a vád elejtése iránt nyilatkoznia. E nyilatkozata tehát már elkésett és hatálytalan lenne akkor, ha az esküdtszék verdiktje után, habár még a bíróságnak itélethozás végett való visszavonulása előtt, terjesztené elő. Vád elejtése esetén a bíróság az esküdtek meghallgatása nélkül szünteti meg az eljárást (352. §.).

A törvényszékhez valamint az esküdtbirósághoz tartozó ügyekben, ha vizsgálat volt tartva: a kir. ügyészség a vizsgálat befejezését közlő értesitéstől számitott 15 nap alatt köteles a vizsgálóbirónál (ha vádiratot nem nyújt be vagy a vizsgálat kiegészitését nem inditványozza) a vád elejtését bejelenteni (254. §.).

c) A járásbirósági eljárásban az ügy elintézésének különbözősége szerint kétféle határidő van a vád elejtésének kijelentésére. Ha a kir. ügyészség büntető parancs kibocsátását inditvá-

nyozta vagy a magánegyén részéről e tárgyban tett inditványhoz hozzájárult (532. §.): a parancs kiadása után többé nem ejtheti el a vádat. Ha ellenben a járásbiróság az ügyet tárgyalás tartásával birálja el: a vádlónak legkésőbben a tárgyalás befejezéséig, vagyis addig kell a vádat elejteni, mig a biró ki nem mondja, hogy a tárgyalás be van fejezve vagy hogy az itélet hozása következik (M. i. 161. oldal).

8. A 38. §. 3. bek. a 2. bek. kiegészitéséül kimondja, hogy *a vádnak az eljárás későbbi szakában való elejtése* hatálytalan.[1]) Ha tehát a kir. ügyészség az ügynek érdemleges határozat alá bocsátása után ejti el a vádat: e nyilatkozata az elsőfoku biróság határozatát, valamint az ügynek a kir. itélőtábla, illetőleg a törvényszék előtt való másodfoku elintézését semmi irányban sem korlátozza.

9. A 38. §. 4. bek. *visszaadja a kir. ügyészségnek a védelejtés jogát*, ha az elsőfoku biróság a főtárgyalás, illetőleg a járásbirósági tárgyalás alapján nem hoz itéletet. Ebből a következő tételek folynak:

a) ha a kir. törvényszék itélet helyett az eljárás kiegészitését rendeli el (322. §.), vagy ha az esküdtbiróság előtti eljárásban a biróság az ügyet új esküdtbiróság elé utasitja (370., 371. §§.): a kir. ügyészség a vádat ismét elejtheti;[2])

b) elejtheti a vádat akkor is, ha a felső biróság az elsőfoku itélet megsemmisitésével uj eljárást rendel el (404., 439. és 550. §§.): mert ez esetben az ügy az itélet előtti stádiumba esik vissza;

c) ha azonban a felsőbb biróság ujabb itélethozásra utasitja az elsőfoku biróságot (404. §. 4., 437. §. 2., 557. §. 3. bek. és 550. §.): a kir. ügyészség a vádat nem ejtheti el, mert az ügy ekkor

[1]) Ehhez képest a C. törvénybe ütközőnek mondta ki a tsz. mint II. f. biróságnak azt a határozatát, melylyel az eljárást azon az alapon szüntette meg, hogy a kir. ügyész a felebbviteli tárgyaláson a vádat elejtette (8707/904. G. Dt. XI. 517.); továbbá a jbiróságnak azt a végzését, melylyel az eljárást tárgyalás kitüzése nélkül azért szüntette meg, mert magánvádló a felebbviteli tárgyaláson vádinditványát visszavonta, habár a tsz. e visszavonás daczára a 384. §. 6. pontja alapján azzal semmisitette meg a jb. itéletét, hogy az ügyészségi megbizott közbejöttével uj tárgyalás tartassék (11519/906. — XIV. 254.) Utóbbi esetben tárgyalást kellett volna tartani s ezen a magáninditványra jogosultnak módjában lett volna az inditványt joghatályylyal visszavonni.

[2]) A 4. bek. szerint a kir. ügyészség akkor is visszanyeri a vád elejtésének jogát: „ha a kibocsátott büntetőparancs *kifogás folytán* hatályát veszti." Ez azonban hibás rendelkezés, mert az 535. §. szerint a büntetőparancs nem azáltal válik hatálytalanná, hogy az ellen a terhelt kifogást tesz, a mit a törvény nem is emlit, hanem azáltal, ha terhelt a kitüzött határidőben nem fizette le a kiszabott pénzbüntetést vagy arra halasztást nem kért stb.

is oly stádiumban áll, mint midőn az itélőbiróság itélethozás végett visszavonul.

A vádelejtés és a megszüntetési inditvány következményei.

10. A kir. ügyészség által képviselt *vád elejtésének következményei* ezek:

a) A kir. ügyészség által elejtett vád képviseletét sértett átveheti, mi végből a biróság azt a vád elejtéséről értesiti (42. §.).

b) A vizsgálóbiró megszünteti a vizsgálatot, ha az elejtett vád képviseletét az arra jogositott, a 42. §. értelmében át nem veszi (128. §.).

c) Az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot meg kell szüntetni, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette (157. §.).

d) Nyomtatvány lefoglalása esetén a vizsgálóbiró megszünteti a lefoglalást, ha a vádló a vádat elejti (568. §.).

11. A 38. §. 5. bek., mely szerint a *megszüntetés inditványozása a vád elejtésének tekintendő*, a fentebbiekben leli magyarázatát. Ezekből kitünik, hogy a megszüntetés inditványozásának más esetekben van helye, mint a vád elejtésének, s hogy az ujrafelvétel tekintetében más hatálya van az eljárás megszüntetésének inditványozása, mint a vád elejtése folytán hozott birói határozatnak (4., 5. és 6. jegyz.). További külömbség az, hogy a vád elejtése esetében a megszüntető végzés csak azzal indokolandó, hogy a vádló a vádat elejtette, mig a megszüntetés inditványozása folytán hozott birói határozatot érdemileg kell indokolni (264. §.). E szerint a megszüntetés inditványozása csak annyiban egyezik meg a vád elejtésével, amennyiben azt is csak addig lehet előterjeszteni, amely időpontig a vád elejtése megtörténhetik (6. jegyz.) s amennyiben közvetlen perjogi hatálya ugyanaz, ami a vád elejtéséé.

6. A kir. ügyészség viszonya a rendőrséghez.

39. §.

Az állam, a törvényhatóságok, a rendezett tanácsu városok és a községek rendőri hatóságai és közegei kötelesek a kir. ügyészségnek hivatalos hatáskörében hozzájuk intézett utasitásait, illetőleg megkereséseit haladéktalanul és pontosan teljesiteni.

Sürgős szükség esetében a kir. ügyészség a fegyveres erő kirendelése végett közvetlen megkeresést tehet.

M. i. A 39. §-ban felsorolt hatóságoknak és közegeiknek ama kötelessége, hogy a kir. ügyészség megkereséseinek és meghagyásainak eleget tenni tartoznak, annak logikai folyománya, hogy a kir. ügyészség a nyomozásnak feje.

Az illető hatóságok és közegek fegyelmi törvényeibe tartozik annak meghatározása, hogy minő következményekkel legyen sujtva e kötelesség megszegése. (162. lap.)

Jegyzetek. 1. *E §. 1. bek.* szorosan összefügg a 85. §. ut. bek.-vel, mely szerint a kir. miniszterium rendellettel állapitja meg, hogy mely rendőri hatóságok és közegek vannak a kir. ügyészség közvetlen rendelkezésének alávetve és melyekkel érintkezik az megkeresés utján. A miniszterium e rendeletet 1899. decz. 6-án 15.637/min. elnöki sz. a. adta ki. Az ebben felsorolt rendőri hatóságok és közegek, a melyekkel a kir. ügyészség közvetlenül érintkezik, a következők:

a) Bpesten a főkapitány, törvényhatósági és rendezett tanácsu városban a rendőri hivatal vezetője, — vmegyében a főszolgabiró, — községben az előljáróság;

b) a már folyamatban levő nyomozás alatt: a rendőri hatóságnak az a tagja és közege, ki a nyomozással meg van bizva;

c) sürgős esetekben: Bpesten a ker. kapitányságok és rendőri közegek; továbbá az állami, törvényhatósági és községi rendőrök.

A rendőrhatóság most felsorolt tagjaival és közegeivel a hivatk. rend. szerint részint megkeresés utján, részint utasitás adásával érintkezik a kir. ügyészség; igy különösen:

a) megkeresés utján érintkezik: Bpesten a főkapitánynyal, a központban nyomozást teljesitő rendőrtisztviselővel, a kerületi rendőrkapitánynyal és a nyomozást teljesitő rendőri tisztviselővel, — törvényhatósági városokban a rendőri fő és alkapitánynyal, — rend. tan. város rendőrkapitányával — vármegyében a főszolgabiróval és a nyomozással megbizott szolgabiróval;

b) utasitás utján érintkezik: Bpesten, törv.-hat. és rend. tan. városban a rendőrség ama tagjaival és közegeivel, kik az előbbi pont alatt nem emlittetnek, — a községi előljáróság nyomozást teljesitő tagjaival és közegeivel.

A rendelet további pontjai szerint: a megkeresés és utasitás szóbeli vagy irásbeli lehet, — a rendőrség főnöke által adott utasitás csak addig érvényes, mig az ügyészség azzal ellenkező utasitással vagy megkereséssel másként nem rendelkezett, — a rendőrségnek azok a tagjai és közegei, kikkel a kir. ügyészség megkeresés utján érintkezik, hasonló módon érintkeznek a kir. ügyészséggel, mig azok, a kiknek utasitást adhat, jelentést tesznek.[1])

2. A nyomozó rendőri hatósághoz tartozik a csendőrség is, melylyel a kir. ügyészség rendszerint felhivás utján érintkezik, — igy különösen felhivást intézhet az egész nyomozás vagy egyes nyomozó cselekmények iránt a csendőrparancsnoksághoz, a járőrhöz, a csendőrőrsökön beosztott altisztekhez és legénységhez;

[1]) E rend. kiegészitéséül a R. u. 26. §-a rendeli, hogy a rendőrhatóság köteles a nyomozást a kir. ügyészségtől kapott megkeresés értelmében s az általa kijelölt irányban teljesiteni s minden lényeges intézkedésről, valamint a nyomozás erdményéről a kir. ügyészséget értesiteni.

ellenben a tiszti különitményparancsnokságokhoz a nyomozás tárgyában megkeresést intéz a kir. ügyészség. A felhivás, illetőleg megkeresés sürgős szükség esetén szóbeli is lehet, ez esetben azonban az illető kérheti, hogy a felhivás vagy megkeresés tartalma vele utólagosan irásban is közöltessék. A csendőrség felhivott, illetőleg megkeresett tagja az eredményről az első esetben jelentést, az utóbbiban értesitést intéz a kir. ügyészséghez (Cs. u. 91. §.).

3. Az ügyészségi megbizott a nyomozás tárgyában sem a rendőri hatósággal sem a csendőrséggel nem érintkezhetik, mert az 528. §. 1. bek. szerint a nyomozást az eljáró biró teljesiti vagy teljesitteti. Jbirósági ügyekben tehát, ha a rendőri hatóság közvetitésével nyomozás teljesitendő, az illető jbiró gyakorolja azokat a jogokat, a melyek a tsz. hatásköréhez tartozó bűnügyekben a fennebbiek szerint a kir. ügyészséget megilletik.

4. *A 39. §. 2. bek.* csak sürgős szükség esetén (10. §.) adja meg a kir. ügyészségnek azt a jogot, hogy a fegyveres erő kirendelése végett közvetlen megkeresést tegyen. Más esetekben a kir. ügyészség a közig. hatóság fejét köteles a fegyveres erő kirendelésének közvetitése iránt megkeresni.[1])

Fegyveres erő iránt lásd a 13. §. utolsó bekezdését.

7. A kir. ügyészség hatásköre a mentelmi jog felfüggesztése tárgyában.

40. §.

A mentelmi jog felfüggesztése végett a megkeresést az illetékes bíróság a főügyész utján terjeszti az illető ház vagy bizottság elé.

1. A mentelmi jog kiterjedése iránt lásd a 32. §. magyarázatát.

2. A mentelmi jog felfüggesztése végett akkor kell az országgyüléshez megkeresést intézni, ha a bíróság valamelyik Ház tagját terheltként akarja kihallgatni, vagy ha a jogerős büntetést ily egyénen végre akarja hajtani. Oly esetben, midőn az eljárás folytatásához terhelt mentelmi jogának felfüggesztése szükséges: a vádtanács ennek megtörténtéig a bűnvádi eljárást felfüggeszti (265. §. 3. pont).

3. Amennyiben az ügy felülvizsgálatánál tűnik ki, hogy ter-

[1]) A karhatalom igénybevétele iránt lásd az 1896. évi 58. 440. Ig. m. r. (M. V. 155.; Ig. K. 1897., 527. §. — 1898., 111. l.).

helt ellen a mentelmi jog sérelmével, t. i. e jog felfüggesztése nélkül folyik az eljárás: ezt a bíróság hivatalból köteles figyelembe venni (379. §.).

4. Ha valaki ellen azért szüntették meg az eljárást, mert az országgyülés megkeresett Háza az illetőnek mentelmi jogát nem függesztette fel: ez akadály megszünése, vagyis az országgyülés bevégzése után az eljárás folytatható (444. §.).

5. Amennyiben a mentelmi jog felfüggesztése válik szükségessé, a tárgyban az ügyészség jelentést tesz a főügyésznek, ki azt megvizsgálja és elintézi. Igy különösen megvizsgálja, hogy a bíróság által a mentelmi jog felfüggesztése tárgyában hozzá intézett megkeresés a nyomozás irataival fel van-e szerelve és hogy az előszabott alakszerüségnek megfelel-e; emellett azonban fenmarad a főügyésznek az a törvényes joga, hogy a nyomozás kiegészitését elrendelje vagy a vádat törvényes alap hiányában elejtse (Ü. u. 58. §.). Ha a főügyész a nyomozás kiegészitését rendeli el: a mentelmi jog felfüggesztése iránt az országgyüléshez intézendő megkeresés egyelőre függőben marad; ha pedig elejti a vádat: ez esetben a mentelmi jog felfüggesztése érdekében csak akkor kell intézkedni, ha eziránt a pótmagánvádló kérésére a bíróság ujabban megkeresi.

IV. FEJEZET.

A magánvádló és a magánfél.

Irta: dr. BALOGH JENŐ.

Irodalom az egész fejezethez: *Fayer* László A m. B. P. vezérfonala 4. kiad. (Bpest 1905) 203—210. l.; *Finkey Ferencz* A m. büntető eljárás tankönyve (3. kiad. Bpest 1908.) 170—191.; *Lukács Adolf* A bűnvádi per előkészitő része (Kolozsvár 1904.) 82—94. A B. P. hatályba lépte előtti jogunkra nézve: *Pauler.* Büntetőjogtan (3. kiad. 1873.) 340. és 506—507.; *Székács* M. büntető eljárás 2. kiad. (Budapest, 1887.) 164—165. l.

A magyar jogászgyülés évkönyve. III. évf. (1872.), I. köt. 140. és köv. II. köt. 183—205. l. *A IX. magyar jogászgyülés évkönyve* (Budapest, 1885.), I. köt. 227—253. l., II. köt. 129—163., 335—339. l. — *Csemegi Károly* 1882. évi tervezetének indokolása 262—268. l. — *Dr. Szegheő Ignácz,* Der Entwurf einer ung. Str. pr. o. Wien, 1883. 27—31. l.; *dr. S. Mayer* Zur Reform des ung. St. pr. Wien, 1885., 145—149. l. *U. ő.* der Entwurf II. einer ung. St. pr. o. für Ungarn (Wien, 1886.), 12—16. l. — *Wlassics* A bűnvádi eljárás alapelvei (1885.) 22—29. l. — *Dr. Baumgarten J.* A magánvád, M. Ig. XXV. köt. 379. és köv., 416. és köv. l. *Ugyanő* Indítvány és magánvád, B. T. XVII. köt. 145—155. l. — *Baumgarten Izidor* Büntetőjogi tanulmányok I. köt. 232—270. l., II. köt. (Bpest 1907.) 157—164. és 326. és köv. — *Dr. Barna* Ignácz és dr. *Sik* S. Le a napirendről (Budapest, 1896.) 26—28. l. A szaklapjainkban e tárgyra vonatkozólag megjelent nagyszámu czikkek közül a következőket emlitem fel: *Balogh Jenő* B. T. XIV. köt. 188. és köv. l.; U. o. XXI. köt. 273. és köv. l.; U. o. XXII. köt. 353. és köv. l.; U. o. 369. és köv. l.; U. o. XXIV. köt. 97. és köv. l. — *D.* A B. T. V. köt. 399. és köv. l. — *Dr. Doleschall Alfréd* Jogt. K. 1889. évf. 427. l.; *Fekete Gábor* B. T. XI. köt. 4. és köv., XXV. köt. 65. l.; *Gajzágó Béla* B. T. VI. köt. 17. l.; *Heil Fausztin* B. T. III. köt. 65. l. *Edvi Illés Károly* B. J. T. XXXIX. köt. 211—214.; *Finkey Ferencz* B. J. T. XLIII. köt. 257—262.; *Magyar István* Ügyvédek Lapja XXII. évf. 1905. szept. 16. 37. és köv. l.; *Tyrnauer Albert* B. J. T. XLIII. 177—181. L. — Közjegyző ellen elkövetett rágalmazás *Jogállam* I. 580—582.; *Balázs Elemér* Jogt. K. 1903. évf. 214. és 229. és köv.; *Sándorffy Kamill* u. o. 252. és köv.; *Edvi Illés Károly* Jogt. K. 1901. évf. 241. és 245. és köv.

Ezenfelül különösen a B. P. 41. §-ához: *Weiss Ödön* B. J. T. XLI. köt. 364—367.

Különösen a B. P. 42. §-ához: *Balsay József* B. J. T. XLII. köt. 86—89. l.; *Csernyánszky Aladár* B. J. T. XL. 17—20.; *Drill Béla* B. J. T. XLIII. 161—163.; *Greiner Hugó* B. J. T. XXXIX. 279.; *Lénárt Albert* Jogt. K. 1902. évf. 233—234.

Különösen a sértettnek és képviselőjének perorvoslati jogáról *Kux Adolf* Jogt. K. 1904. évf. 89. és köv.; *Müller Ferencz* Jogt. K. 1900. évf. 361. és köv.; *Vargha Ferencz* u. o. 296. és köv.

Mangin Traité de l'action publique et de l'action civile en matière criminelle (3. ed. Paris, 1876.) — *Hélie* Traité de l'Instruction criminelle 2. ed. Tome I. (Paris, 1866.) 451—686. l. és az *egész második kötet.* — *Ortolan* Éléments de droit pénal 5. ed. par *Desjardins* Tome II. (Paris, 1886.) 250—370 l.; *Garraud* Précis 7. kiad. 487—501. l.; *Boitard* Leçons de droit criminel 12. ed. (Paris, 1880.) 514. és köv. l.; *Normand* Traité élémentaire de droit criminel (Paris, 1896.) 559—641. l.

Haus Principes généraux de droit pénal Belge II. köt. (Paris, 1879.) 298—311., 363—365., 565—629. l.

Nypels. Commentaire du code de procedure pénale. 1 livraison (Bruxelles, 1878.) *Thonnissen,* Travaux préparatoires du code de procedure pénale Tome I. 2 ed. (Bruxelles, 1885.) 1—65. l.

Borsari Della azione penale (Turin 1886.) *Borsani és Casorati* Kommentárja I. köt. Az olasz B. P. 1—6. fejezetéhez; *Casorati* Il processo penale et le Riforme (Milano 1881.) 154. és köv. l.;

Glaser Hb. des St. pr. r. II. köt. (Lipcse 1885.) 3—26., 214. és köv. l.; *U. ott az irodalom* a 80-as évek közepéig 3. és 4. l. 1. jegyzet; *Geyer* Lb. 251. és köv. l., *Glaser* czikke Privatanklage felirás alatt a *Holtzendorff*-féle Rechtslexicon III. köt. 175. és köv. l., *Dochow* a *Holtzendorff*-féle Hb. dr. Str. pr. r. (II. köt. Berlin 1879.) 351—374. l., *Ullmann* Lb. d. deutschen St. pr. r. 219—221., 539—557.; *Kries* Lb. 724—739. l.; *Bennecke* Lb. 629—673 .l.; *Stenglein* Lb. 347—367. l.; *Alexander—Katz* Über die Frage der Privatklage Gerichtssaal XXXIV. köt. 71—80., 286. és köv. l.; *Stenglein* Nebenklage Gerichtssaal XXXVI. köt. 271—326. l.; *Storch* Beiträge zur Lehre von der Parteienvertretung im Strafverfare (1886.) ;*Bennecke—Beling* 626—655. l.; *Birkmeyer* 785—794. l.; *Löwe—Hellweg* 11. kiad. 854—898. l.; *Rosenfeld* 428—439; *Emil Suess* Die Stellung der Parteien im Strafprocesse (Wien 1898.) 50—100.; *Mittermayer* Die Parteistellung der Staatsanwaltschaft (Stuttgart 1897.) 139. és köv. A német B. P. reformja szempontjából *Lengyel Aurél,* A bünvádi eljárási jog reformja Németországban (Budapest 1908.) (Különlenyomat a Jogt. K. 1908. évi 37. és 38. sz.) 21—23. l. *Protokolle der Kommission* für die Reform des Strafprocesses, Band I. (Berlin 1905.) 285. és köv.; *Aschrott* Reform des Strafprocesses (Berlin 1906.) 148—219. (*Mittermayer, Schmidt—Ernsthausen* és *Thiersch* értekezései) továbbá 578—622. (*Friedländer* és *Fuld* ért.) *Entwurf einer Strafprocessordnung* (Berlin 1908.) 377—407. §§. Begründung 331. és köv. l.

S. Mayer Hb. des öst. St. pr. r. I. B. (Bécs 1876.) 127., 132—136., 229—231., 406—414. l.; Commentar I. r. 203—225. l.; *Julius Vargha* das St. pr. r. 2. kiad. 156—166; *Rulf* der St. pr. 2-ik kiad. 73—80. l.

1. Bevezetés.

1) A vád képviseletének legfőbb alakjai.

A vádrendszer tulsulyra emelésének leglényegesebb előfeltétele olyan törvényhozási szabályozás, a mely biztositja a vádnak megfelelő képviseletét.

A vádképviseletnek három f ő - t y p u s a van: 1. vagy magánegyént illet a vádjog gyakorlata, vagy 2. e végből közvádló hatóságot szervezneK, vagy a 3. a vád képviselete részben a bünntetendő cselekmények különböző csoportjai, részben a magánvádló s a közvádló kölcsönös ellenőrzése szempontjából kettejük között oszlik meg.

Ez a három főalak a jogtörténeti fejlődésnek különböző fokain, a tételes jogoknak eltérő alapfelfogása szerint különböző árnyalatokban jelentkezik.

A) A fejlődés.

A főtypusokra a jogi felfogásnak két lényeges kérdésben előállott változása gyakorol döntő befolyást. Ezek az eltérő felfogások egyrészt *a büntetendő cselekményeknek jogi természetére*, másrészt arra vonatkoznak, hogy *kit illet meg a büntető hatalom?* A szerint, hogy minő az uralkodó jogi felfogás a most érintett két kérdésben, különböző: a vádemelésre jogositottak egyénisége, ezek köre, a vád czélja s a vádlónak perjogi hatásköre is.

a) Addig, mig a büntetendő cselekményt egyedül *a sértett jogainak csorbitása* gyanánt tekintik, a vádnak nincs más czélja, mint a sértettnek *elégtétel szerzése*, a mi ebben a korban rendszerint a compositio utján történik. Nem lehet csodálni, hogy pl. a frank jogban a merovingi királyok alatt a vád joga kizárólag a sértettre, kivételesen legközelebbi hozzátartozóira van szoritva, s másrészt, hogy a sértett ezzel a joggal akként rendelkezik, mint valami magánjogi igénynyel. Más, mint a sértett vagy legközelebbi rokona nem emelhet vádat azért sem, mert az idegennek erre nem volna meg jogi érdeke, hisz' a büntetendő cselekménynek közjogi jellege nincs elismerve, a compositió pedig csak a sértettnek jár; tehát a vád is *magánvád.*

b) Szerfelett elütő jellegü alakzatokat tüntet fel a fejlődésnek az a következő szaka, midőn *a sértettnek egyéni érdeke felett* mind a vád képviselete, mind a büntetendő cselekmény megtorlása körül előtérbe nyomul vagy *a közérdek, a társadalom összérdeke*, vagy *a büntető hatalom birtokosának egyéni érdeke.*

Az előbbi kezdetlegesebb alakjában: a germán jogokban még a sulyos bűntetteknél is *a sértett egyéni érdekének és az összesség collectiv érdekének együttes sértését* látja, s ebből folyólag a sértett vádjában magán és közjogi jelleget egyesit; mint fejlődöttebb, de mégis jogtörténetileg *korábban* előállt alakulat pedig *a büntetendő cselekményeknek két csoportra osztását* vonja maga után, a minek még jelenleg is vannak némi reminiscentiái *a közvád* és a *főmagánvád* eseteiben (v. ö. B. P.-unk 41. §.).

1. Az állameszme kifejlődésének és a népösszesség közérdekei megóvására irányuló törekvéseknek köszönhető az attikai vagy a korábbi római jogban az, hogy a sértettet a magánvétségek eseteiben megillető *magánvád* mellett szám szerint ugyan kivétel, de közjogi jelentőségben sokkal fontosabb gyanánt előáll a *népvád* (actio popularis) részben az állam ellen elkövetett, részben olyan bűntettek eseteiben, melyek, ha közvetlenül magánegyént sértettek is, oly sulyos természetüek, hogy ugy tekintetnek, mintha az összesség ellen volnának elkövetve. Ezek már kétség nélkül *közbüntettek*, melyek a magánjogi jelleget egészen levetkőzték. A népvád czélja: a jogrend elleni támadás megtorlása, a vád képviselete: *közfunctio*, melynek átvállalása sulyos kötelességekkel és nagy felelősséggel jár, a vád felől a *vádló nem rendelkezhetik. A népvád*

ugy jelentkezik, mint a népsouverainitás attributuma,[1]) azonban a korábbi római jogban — ellentétben a régibb angol vádjoggal — bizonyos mértékben *kiváltság volt*, a mennyiben csak a populusnak *szine-javát* illette meg. Az állam érdekeinek érvényesitése végett jelentkeznek a hivatalból való eljárásnak bizonyos formái és az attikai jogban az is, hogy a köztársaságnak egyes főhivatalnokai feljelentést tettek a büntetendő cselekmény miatt és vádló kijelölését kérték.

Az esetek *többségére* nézve azonban fenmarad a sértetteknek vagy családjuk legközelebbi tagjainak az a joga, hogy az ellenük irányzott, de az összesség érdekeit nem sértő büntetendő cselekmény miatt *magánvádat* emelhessenek, melynek a magánegyén korlátlan ura.

2. A bűnvádi eljárási jognak történeti fejlődése nem mindig haladt előre egyenes irányban. Nagy visszaesések vannak. Mekkora visszaesés az attikai és a római jogok fejlődött felfogásától az, hogy két ezredév mulva: *a compositionalis rendszer hatálya alatt* az államfőnek, vagy a büntető hatalmat gyakorló hübérurnak *vagyonjogi érdeke* lesz a döntő motivum arra, hogy a compositio őket illető részének behajtása végett a közvád emelése iránt intézkednek. S a büntető hatalom birtokosának ez az individualis érdeke, másrészt pedig a Francziaországban kifejlődött királyi hatalomnak nagy tulsulya magyarázza meg, hogy még a legsulyosabb természetü büntetteknél is a középkorban és az ujkor első századaiban Francziaországban nem az állampolgári vádjog, hanem vagy a közvádló hatóság fellépése, vagy a birónak ex officio kutatása inditja meg az eljárást, melynek során a magánegyének perjogi hatásköre mindinkább háttérbe szorul.

c) Mióta a XIX. század folyamán a büntetőjognak közjogi jellege teljesen érvényre emelkedett: a büntetendő cselekmények megtorlását vagy kizárólag állami feladatul tekintik, tehát a *vád képviseletét egyedül állami hatóságokra bizzák (a közvádló hatóság vádmonopoliuma);*

vagy pedig kifejezést nyer az az álláspont, hogy a büntetendő cselekmények nemcsak az államnak jogi rendjét, hanem *a társadalom összérdekeit is sértik*, tehát a büncselekmények kideritése, a tettes kipuhatolása és megbüntetése az állampolgároknak is jogos érdekében fekszik s igy a modern törvényhozások többsége a vád

[1]) *Mangin* Traité de l'action publique I. köt. 4. l.

képviseletében az állampolgároknak is — különböző módozatok mellett — részt enged.

Mióta a modern perjogokban megszünt annak lehetősége, hogy a bíróság vád nélkül, hivatalból eljárást inditson, *a vád jogának gyakorlása*, mint a büntető megtorlás lehetőségének perjogi előfeltétele, *főfontosságu kérdéssé vált*, s egyuttal actualis lett annak tárgyalása is: vajjon *a vád képviselete kizárólag az állam vagy kizárólag a társadalom functionariusainak kezébe adassék-e, vagy e kettő közt meg legyen osztva, vagy abból a sértett is részt kapjon-e?*

Habár nem önálló jogi eszme gyanánt, hanem a skót jogból kölcsönzött alapgondolat felhasználásával és az osztrák törvény rendelkezéseinek szélesebb keretben való következetes továbbfejlesztésével, B. P.-unk emelte első sorban törvényerőre a sértett főmagánvádja mellett *a pótmagánvád jogát*, abban a megfelelő alakban, a melyben ezt az intézmény alapgondolata igazoltnak tünteti fel.

Az, a kinek az elkövetett vagy megkisérlett büntetendő cselekmény bármely jogát sértette vagy veszélyeztette (13. §. 6. bekezdés). a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások kivételével (41. §.) első sorban ugyan a kir. ügyészségtől köteles kérni a vádemelést, de a mennyiben az ügyészség a vád képviseletét megtagadta, a sértett vagy azonnal, vagy ha a főügyész a sértettnek folyamodása alapján nem utasitotta az ügyészt vádemelésre, a főügyészi határozat közlésétől számitott nyolcz nap alatt vádat emelhet;

a mennyiben pedig a kir. ügyészség az eljárás alatt ejtette el a vádat, a sértett az eljárás bármely szakában átveheti a vád képviseletét.

Eredmények. Magánvád, közvád, népvád, vádmonopolium.

1. A dolog természeténél fogva legegyszerübb és az illető népjog fejlődésének különböző fokozatait tekintve sorrendben, kétségkivül *legrégibb* szervezet az, hogy a bűncselekmény miatt a közvetlenül *sértett, esetleg ennek hozzátartozói* vagy a vele társadalmi közösségben élők emelnek vádat. Ez a szoros értelemben vett *magánvád* és egyuttal a *tiszta vádper* korszaka. Hivatalból való eljárás nincs; és a vádló feltétlen „dominus litis".

2. A második fejlemény: *az általános állampolgári vádjog*, legalább a bűncselekmények egy részére nézve a közjogi jellegnek

felismerésével jár és vele egyidőben a *közbüntettek* eseteiben a *hivatalból való eljárásnak* bizonyos módozatai vagy a *váddal való szabad rendelkezésnek* megszoritása is rendszerint határozottan megállapithatók.

3. Az eddig elért fejlődés legmagasabb fokozatának az az alapgondolat szolgál alapjául, hogy a jogrendet veszélyeztető vagy sértő cselekményeknek megtorlása nem bizható az egyesek tetszésére, hanem olyan *állami feladat*, melynek kifogástalan betöltése vádrendszer mellett *külön állandó vádhatóságnak* felállitását teszi szükségessé.

Ezen fejlődési fokozat idejében is azonban még mindig fenmarad az a kérdés, hogy a közvád képviselete *az állam vádhatóságának kizárólagos joga legyen-e, vagy rész adassék abban* legalább bizonyos esetekre nézve és bizonyos módozatok mellett *egyes állampolgároknak*, különösen a sértettnek, esetleg jogutódjának?; továbbá, hogy a közvád emelhetése bizonyos bűncselekményekre nézve a sértettnek panaszától tétessék-e függővé?

Általános állampolgári vádjog s ezzel szemben az *államügyészség vádmonopóliuma*, ez a fejlődésnek két szélsősége. Az előbbi szervezet a bűncselekmények megtorolhatásának feltételeit teljesen az egyesek kezébe teszi le, az utóbbi egészen kizárja az állampolgárokat az erre való közreműködésből. Maga a természetszerü fejlődés vezetett négy más alakzatra, mely e szélsőségek közt közvetitsen, ezek: *az együttes és a subsidiarius állampolgári vádjog*, a mellékvád vagy *együttes magánvád és a pótmagánvád*.[1])

[1]) **Irodalom a vádképviselet tanához.** Az egész fejezethez felsorolt művekből különösen: A III. magyar jogászgyülés évkönyve (1872) I. köt. 140—141., II. kötet 183—205. l. — A IX. magyar jogászgyülés évkönyve (1885) I. köt. 227—253. l., II. köt. 129—163.; 335—339. l. — Magyar jogászegyleti értekezések XII. füzet 25—27., 57., 61., 67—70., 156. és 247. l.

Report from the select committee on public prosecutors. Ordered by the house of Commons to be printed 9. August. 1855. No. 674., 2550., 2551. — *Rumsey* Prosecution of offences act A Law Magazine VIII. köt. 314. és köv. l. L. még a római és az angol vádjog irodalmánál fennebb a 35—36., illetőleg a 39. lapokon az 5. és 11. jegyzetekben felsorolt müveket.

Hélie Traité I. köt. 507—560. l. — *Molinier* De l'abrogation de l'article 75 de la Constitution du 22 frimaire an VIII. (Toulouse 1871.). — *Ortolan* id. m. II. köt. 250. és köv. és 424—425. l. — *Boitard* Leçons 489—492. l. — *Garraud* Précis 3. kiad. 403—416., különösen 406. l. — *Guillot* id. m. 12—16. l. — *Desjardins* „Le juge d'instruction et le ministère public" a „La France judiciaire" VII. köt. (1882—1883. évf.) 250. és köv. l. — *Lelior* „Observations sur la réforme projetée de l'instruction criminelle" ugyanezen folyóirat 1883/1884. évf. 249—276. l. — *Hugues* Les chambres de conseil et d'accusation dans le nouveau code d'instr. crim. ugyanott 1885/86. évf. 309. és köv. l.

Az *osztrák* B. P. javaslatának indokolása *Kaserer* Materialien 25—27. l. A *német* bir. B. P. előkészitő munkálatainak irodalmából: „Die Privatklage"

2) A sértettnek perjogi hatásköre a büntető perjognak különböző fejlődési fokozatain.

A ki a bűnvádi eljárásnak évezredes fejlődését nemcsak a külső *formaságok*, hanem *az intézmények szelleme* szempontjából

Anlage 4 zu den Motiven des Entwurfes einer deutschen Str. Pr. O. lenyomatva *Hahn* Materialien III. rész. 422—437. l., a porosz, nehány más particularis német, a svájczi, franczia, angol, skót és ir vádjog vázlatával. L. még ugyanott 43., 269., 439., 443., 1058—1071., 1441., 1995., 2118. l.

A német irodalomban a kérdést monographice tárgyalták: *Gneist* Vier Fragen I. Die Staatsanwaltschaft und die Privatklage (Berlin 1874. 16—57. l. — *Schütze* Das staatsbürgerliche Anklagerecht in Strafsachen (Graz 1876) — *Janka* Staatliches Klagmonopol und subsidiäres Strafklagrecht (Erlangen 1879.). — *Schmidt Rikard* Staatsanwalt und Privatkläger (Lipcse 1891.).

Az osztrák és a német irók értekezései közül emlitendők:

Glaser „Das Princip der Strafverfolgung" lenyomatva Kleinere Schriften I. köt. 521—538. — *Ugyanő* Replik wider Freiherrn von *Grosz* ugyanott 539—554. l. — *Holtzendorff* Die Reform der Staatsanwaltschaft (Berlin, 1864) 29. és köv. l. Ellene *Schwartze* hasonló czim alatt a Gerichtssaal 1864. évf. 401. és köv. l. — *Holtzendorff* Die Umgestaltung der Staatsanwaltschaft. (1865.) — A német bir. B. P. tervezetét tárgyaló müvek közül: *Bar* Kritik 6—12. l. — *Wahlberg* Kritik 29—34. l. — *John* Beiträge zur Beurtheilung des Entwurfs. Deutsche Strafrechtszeitung 1873. évf. XIII. köt. 193. l. — *S. Mayer* Der Entwurf einer d. Str. Pr. O. (1874.) 308. és köv. l. — *Heinze* Strafprozessuale Erörterungen (1875. 11. és köv. l. — *Hergenhahn* Das Antragsrecht (1878). *Fuchs* Anklage und Antragsdelicte (1872). — *Reber* Die Antragsdelicte (1873). *Nessel* Die Antragsberechtigungen (1873). — *Binding* Die drei Grundfragen (1876.) 4. és köv. l. — *Schmidt* id. m. 19—67. l. — *Ortloff* Staats- und Gesellschaftsvertretung im Strafverfahren (Tübingen 1892.) 1—18. és 54. és köv. l.

A rendszeres munkák közül kérdésünket bővebben tárgyalják: *Zachariä* Handb. II. 38—42. l. — *Planck* System. Darstellung 122—123. és 157—161. l. *Fuchs* a *Holtzendorff*-féle Handb. des Str. Prozesses II. köt. 425—431. l. — *Dochow* a *Holtzendorf*-féle Handbuch des Strafrechtes IV. köt. 236. és köv. l. — *Geyer* Lehrbuch 407. és köv. l. — *Vargha Gyula* Der Strafprozess 123—124. és 130—141. l. — *Rulf* id. m. 75—76. l. — *Ullmann* Lehrb. des öst. Str.-Pr. rechts 2-ik kiad. 255—267. — *Ullmann* Lehrb. d. Str.-Pr.-Rechts 6—9., 206—221., 232—234. l. — *Glaser* Handb. II. köt. 3—26. és 204—209. l. — *John* Kommentar II. köt. 55—81. l. — *Kries* Lehrb. 190—217.; — *Bennecke* Lehrb. 152. és köv. l.

A német jogászgyülés tárgyalásai, kapcsolatban a legalitas és opportunitás vitájával, csaknem minden részletét felölelték a szóban forgó kérdésnek. L. az 1861. évi jogászgyülés ide vágó tárgyalásait a Verhandlungen des deutschen Juristentages I. köt. 70. és 246. és köv. l. Az 1862-ben Drezdában tartott jogászgyülés iratai közül I. kötet *Grosz* főügyész véleménye 174. és köv. *Seckendorff*-é 174. és köv., *Schwarze* szász főállamügyészé 241. és köv. l.; a tárgyalások: II. köt. 289—368., 373—429. l. — Az 1875-ben Nürnbergben tartott XII. német jogászgyülés előmunkálatai közül az I. köt. 64—78. lapokon *Holtzendorff*, a 193—221. lapokon. *Thomsen* és a 223—267. l. *John* véleményei vannak közölve; a tárgyalásokat l. a III. köt. 191., 212., 318., 323. és köv. lapjain. Különösen érdekesek *Gneist-nek* (id. h. III. köt. 190—206. és 318—322. l.) és *Schütze*-nek felszólalásai (id. h. 206—208. l.).

Carrara A büntető jogtudomány programmja, forditotta *Beksics Gusztáv* II. köt. 343—378. l.

Borsani és *Casorati* kommentárja I. köt. 86—93. l.

Casorati Il processo penale e le riforme 110. és köv. és 123. és köv. l. ismertette *dr. Heil Fausztin* a Magyar Igazságügy XIX. köt. (1883.) 60—65. l. — *Lucchini* Il carcere preventivo 345. és köv. l. — *Nocito* La Corte d'assise

teszi behatóbb vizsgálat tárgyává és az összehasonlitó jogi tanulmányokból *a jövő fejlődésének* helyes utjait iparkodik kikutatni, annak érdekes is, tanulságos is végigtekinteni azon: mily nagy ellenmondásokkal teljes, minő változatos és a jogtörténeti evolutiónak különböző fokain az uralkodó jogi felfogások eltérő voltára *menynyire jellemző* az a fejlődés, a melyet a sértett magánegyénnek a bűnperben nyujtott jogkör szabályozása feltüntet.

Kezdve a *frank* harczostól, a ki szenvedett *egyéni* sérelmét megtorlandó, önmaga idézte lakásán tanuk előtt a biró elé azt, a kit vádolt, egész a *görög* vagy *római* állampolgárig, aki a *népvádat* képviselte és még ha önmaga is a sértettek között szerepelt is — joggal tekinthette magát *az állami érdek hivatott letéteményesének*, — mennyi árnyalat, mily sok finom különbség és mennyi tanulság az eltérésekből . . . Maga a franczia jog *partie civile*-jének jogköre mekkora változatokat mutat fel és az angol *private prosecutor* perjogi állása is mily lényegesen különbözik napjainkban a középkori szabályozástól. S ha ezek mellett szemügyre veszszük a *skót* vádjog különlegességeit,[1]) valamint az *olasz* parte civile továbbá (eltekintve a német particularis törvényhozásoknak szerfelett eltérő, de már elavult rendelkezéseitől) — a *német* Privatkläger és a Nebenkläger, valamint az *osztrák* Privatankläger és Privatbetheiligte jogkörének *egészen elütő szabályozásától* (l. M. i. 165—171. l.); végül, ha behatóbban foglalkozunk azokkal a részletekkel is, a melyeket a tételes jogoknak fejlődése és a törvényhozási alkotásokat megelőző irodalmi codificatorius viták felmutatnak: akkor előttünk áll a változatoknak olyan sokfélesége, mely az emberi elme találékonyságát épugy jellemzi, mint a szabályozandó joganyagnak kuszált voltát.

Ennek a gazdag összehasonlitó anyagnak a részletekben való vizsgálata minden esetre nagyon is tulmenne törvényünk IV. fejezete magyarázatának keretén és monografikus, behatóbb tárgyalásokat tenne szükségessé. E helyütt tehát szoritkoznom kell a kommentárnak tulajdonképeni feladataira.[2])

237—238. l. — *Benevolo* La parte civile nel giudizio penale (Torino 1881.) 3. és köv. l.

[1]) Mindezeket tárgyaltam *M. bűnvádi eljárási jog* cz. m. I. köt. (1901.) 243—261. l.

[2]) A B. P. hatályba lépte előtti magyar gyakorlatot ismertetik. *Németh Péter.* A B. T. XXIV. kötetének tárgymutatója 383—387. l.; *Márkus* id. gyüjteménye, 2. kiadás, V. kötet, 681—683., 604—697., 713—723. lapokon közölt 11.711—18.; 11.937—11.982. számu határozatok. *Fayer* A Dt. tárgymutatója (1885.) 270—271. l.

II. B. P.-unk álláspontja.

B. P.-unk, mely a Csemegi-féle tervezetektől és az 1888. évi kormányjavaslattól a magánvád és az adhaesió szabályozásában *is igen lényegesen* eltér, — nem dicsekedhetik avval, hogy ezt a nehéz materiát, — a chaosban uj irányokat nyitva, — radicalis önállósággal rendezte volna. De nyugodtan állitható, hogy törvényünk előkészitése alkalmával ennél a fejezetnél is figyelembe vették mindazt a tanulságot, a melyet a hazai jogfejlődésnek beható vizsgálata, a külföldi intézmények szakavatott összehasonlitása, az igen nagy terjedelmü irodalmi és codificatorius anyag tanulmányozása, végre a gyakorlati élet tapasztalatainak gondos mérlegelése nyujtott, és mindezek alapján *törvényünk*, ha nem is oldotta meg a nehéz kérdésnek — ez idő szerint mindenkit kielégitően nem is szabályozható — összes részleteit: *mindenesetre határozott haladásnak tekintendő a magánvád törvényhozási szabályozásában* és e részben előképeinek: *a skót* jognak és az 1873-i *osztrák* B. P.-nak álláspontjával szemben *is több irányban, igen jelentékenyen és üdvösen előbbre vitte az európai jogfejlődést.*

III. A sértett közreműködésének főfajai.

A sértettnek *a vád képviseletében való részvétele* a jelenkor törvényhozásaiban *öt főalakban jelentkezik: a)* mint fő (principalis) magánvád, *b)* együttes (concurrens), *c)* pót- (subsidiarius) magánvád, *d)* mellékvád (Nebenklage), *e)* mint csatlakozás más magánvádló vádképviseleti jogköréhez.

Ezenfelül, a mennyiben a sértett *magánjogi igényének* a bűnvádi eljárás során leendő érvényesitése végett a *büntető bíróság* előtt fellépett, (B. P. 5. §.) e minőségben őt, mint *magánfelet,* külön *perjogi hatáskör* illeti (51. §.), melyet azonban nem szabad a vádképviseleti jogkörrel összevegyiteni.

a) A főmagánvád (B. P. 41. §.) intézménye mellett, vagyis az u. n. *magánvádra üldözendő vétségek és kihágások* eseteiben, a vádat, a kir. ügyészségnek vádképviseletre való felhivása *nélkül közvetlenül, első sorban és rendszerint kizárólag a sértett (B. P. 2. §. utolsó bekezdés) képviseli; ezekben az esetekben tehát a szabály* az, hogy a kir. ügyészség az ügybe rendszerint nem is foly be, legfelebb ellenőrzi a sértett eljárását és csak *kivételesen, közérdek-*

ből veheti át a vád képviseletét. Utóbbi esetben azonban elsősorban a kir. ügyészség képviseli a vádat és a magánvádlót csak kisegitő hatáskör illeti. Ennek a hatáskörnek egyes alkatrészeit a 41. és 314. §-ok harmadik bekezdései határozzák meg.

A sértett tehát *még a főmagánvád eseteiben sem korlátlanul dominus litis*, mert a kir. ügyészség közérdekből a bűnvádi eljárásnak bármely szakában beavatkozhatik a vádképviseletbe.

b) Az *együttes magánvád* intézménye a kir. ügyészség vádképviseleti müködése ellen táplált bizalmatlanságból vette eredetét és hazai eljárási jogunk szempontjából azért bir fokozottabb jelentőséggel, mert azt a korábbi tervezetek nagytudományu szerkesztője: *Csemegi Károly* felvette becses munkálataiba, (az 1882. évi tervezet 7. 8. és 611—623. §§., az 1886. évi tervezet 597—609. §§.); a genialis codificator curiai tanácselnöki müködése alatt ez intézményt a Curiának gyakorlata is a 80-as években érvényre emelte, és azt az 1888. évi kormányjavaslat is (48. és következő §§., l. az 1888. évi jav. M. indokolása 101. l.) elfogadta. A magánvád e fajának lényege abban áll, hogy olyan esetekben is, melyekben a kir. ügyészség eljár a vád képviseletében a sértett az ügyész *mellett, vele concurrálva* lényeges vádlói jogokat gyakorolhat. Azokat az okokat, melyek miatt a concurrens magánvádat mind az igazságszolgáltatás, mind a terhelt érdekében *hátrányosnak* tartom, kifejtettem a B. T. XVII. kötetében az 1888. kormányjavaslatról megjelent czikksorozatomban (ide vágó rész 277—279. l.), valamint B. P.-unk M. i.-ának idevonatkozó részében (l. alább V. alatti rész).

c) Legnagyobb gyakorlati jelentőséggel bir a *pótmagánvád* intézménye, melynek *bármely* hivatalból üldözendő és *minden* magáninditványi bűncselekménynél helye van akkor, ha a kir. ügyészség, a mely ezekben az esetekben első sorban van a vádképviseletre jogositva, vádat nem emel, vagy azt elejti. V. ö. a 42., illetőleg a pótmagánvádló *perjogi hatáskörére* nézve a 43. §. magyarázatát.

d) A *mellékmagánvádat (Nebenklage)*, mint a concurrens magánvádnak egyik különleges esetét, a német bir. B. P. azonban csak szük keretben emelte érvényre. Lényege az, hogy a sértett a vádat képviselő ügyészség mellett közbenjárhat a vád képviseletében, bizonyitékokat produkálhat, inditványokat tehet és egyes perorvoslatokat használhat.

e) a csatlakozás fogalmára nézve l. a 45. §. magyarázatát.

IV. *Külföldi törvényhozás a IV. fejezet tárgyairól.*

1. A „Code d'instruction criminelle" a bűncselekmények miatt emelhető közvádat (l'action publique) az államügyészségnek tartja fenn; a károsítottnak, habár rendszerint csak kárigényei érvényesítése végett, a bűnvádi eljáráshoz való csatlakozást (l'action civile) engedi meg (l. 1., 63., 64., 145., 182. cz.).

Azonban a franczia törvény voltaképen *csak vétség vagy kihágás esetén*, a rendőri és correctionalis eljárásban ad a sértettnek vádlói jogokat. Panaszára a terheltet megidézik, az ajánlott bizonyitékokat felveszik, a tárgyaláson inditványt tehet (153., 190. cz.), mely az érdemre is kiterjedhet.

Szük térre szorul tevékenysége bűntett miatt inditott eljárásban, de itt is vannak egyes jogai, mint a nyilatkozat a szabadlábra helyezés (118. cz.), a vád alá helyezés (217. cz.) tárgyában és az inditványozás az esküdtszéki tárgyaláson (331., 335. cz.), melyek tulmennek a kárigények egyszerü kifejtésén. De azért a törvény szelleme távol van attól, hogy e közbenjárást az ügyészivel egyenrangunak tekintené. Világosan kifejezi ezt a code-nak az az intézkedése, hogy a partie civile inditványára kitüzött tárgyaláson a közvádló jelenléte mellőzhetetlen (153., 190. cz.).

2. Az *olasz* törvényhozás lényegileg a *franczia* Code d'instruction criminelle rendszerét követi. A törvény 2-ik czikke kimondja, hogy a bűnvád „lényegileg" ügyészi közvád. Az olasz magánvád nem a technicus értelemben vett ádlás, amint azt az ujabb törvénykönyvekben találjuk, hanem inkább csatlakozás a bűnvádi eljáráshoz, a magánjogi igények érvényesitése végett. Ezek azonban nincsenek a tulajdonképeni kártéritésre szoritva. A személyi sérelmet, az „erkölcsi kárt", melyet a bűncselekmény okoz, az olasz tudomány és judicatura épp ugy, mint a franczia, hasonlókép *alkalmasnak* tartja a magánvádra.

De a doctrina csak kerülő utakon jutott e megállapodáshoz. Hivatkozik a törvény 109. czikkére, mely a károsulton kivül a „sértett félnek" is megengedi a magánvádat, bár ennek is pénzbeli egyenértékben a „vagyoni kár" czimén nyujtja a jogsegélyt s azt is megkivánja, hogy a kár „realis" és „tényleges" (attuale) legyen.

A közvád teljesen független a magánvádtól (esclusivita delle due azioni), ugy, hogy a kettőt sohasem érvényesitheti *egy* személy: az ügyész nem kérhet kártéritésben marasztalást, a magánfél nem inditványozhat büntetést. A parte civilet körvonalozott perbeli állása daczára, mégis oly jogokkal is felruházza az olasz törvény, melyek némileg tulmennek a kárigények érvényesitésének keretén. Nevezetesen a parte civile a felügyelő tanácsnak megszüntető végzése ellen felfolyamodhatik (260. cz.) a vádtanácshoz és a semmitőszékhez irott előterjesztést tehet (423., 607. sz.); bármely természetü ügyben, tehát esküdtszéki tárgyalás alkalmával is inditványait az ügyész vádbeszédje előtt adhatja elő. Ezekhez akkor, ha a parte civile egyuttal a magáninditványra jogosult, még az a jog járul, hogy a terheltet járásbirósági vagy corretionalis ügyben közvetlenül tárgyalásra idéztetheti (331., 371. cz.). Ha ez utóbbiról elmarad, a terhelt ellene makacssági itéletet kérhet (362., 391. cz.).

Azonban a most emlitett mozzanatok sem változtatják meg az intézménynek lényegében magánjogi alapját.[1])

[1]) Az olasz törvényhozási reformról l. *Brusa* Sul nuovo processo penale italiano. *Nuovo Antologia* 41. évf. 454. és köv. l.

3. A *német birodalmi* büntető eljárási törvény javaslata eredetileg abból a szempontból indult ki, hogy a büntető eljárás egyáltalán nem szolgál magánérdekek kielégitésére s hogy az államügyészségnek közérdekből gyakorolt vádjoga mellett magán-vádjognak nem lehet helye. Mindazáltal elfogadta a principalis magánvádat a becsületsértésnek és a testi sértésnek azokban az eseteiben, melyek hivatalból nem üldözendők. Egyéb bűncselekményekre nézve a magánvádjog határait az anyagi büntetőtörvény *inditványi* delictumaiban vélte feltalálhatni, s ennélfogva az első javaslat, követve az 1867-iki porosz törvényt, subsidiarius magánvádat adott a magáninditványra vagy birságra (Busse) jogositottnak, ha az államügyészség az üldözést el nem vállalja. Ezenkivül csatlakozást engedett azoknak az egyéneknek, kik a magánvádra jogositvák (mellékvádló, *Nebenkläger*); sőt e csatlakozást kötelező formává tette arra a félre nézve, a ki a folyamatban levő eljárásban birságot követelt.

A kormánymunkálat első olvasásakor a bizottságban két elleninditványt tettek. Az egyik Gneist tanártól származott s a subsidiarius népvád intézményét ajánlotta.

Ezzel szemben Wolffson oly szöveget ajánlott a bizottságnak, a mely szerint az államügyészség elutasitó, vagy a nyomozást megszüntető határozata ellen az inditványozó panaszszal élhet a biróság előtt, mely az államügyészségi iratokat megtekintheti, a terheltet nyilatkozásra felhivhatja s vagy elutasitja a panaszt, vagy vizsgálatot, illetőleg főeljárást rendel. A biróság inditványára, vagy a nélkül követelheti az ügyészség fölöttes hatóságától, hogy a vádemeléssel más államügyészt bizzon meg; joga van továbbá a vád képviseletével ügyvédet is megbizni, ki e minőségében külön fogadalmat is tesz. A magánvádló az ügyvéd kivánságára biztositékot tartozik adni s felelős a költségekért. Az eljárás többi részei változatlanok maradnának.

Az e módositványok körül kifejlődött vita a legérdekesebbek egyike volt. *Gneist* inditványa nem volt egyéb, mint a nagynevü tudósnak egy évvel később megjelent munkájában (Vier Fragen zur deutschen Strafprozessordnung) előadott eszmének törvényhozási formulázása.

Gneisthez csatlakozott *Schwartze* szász főügyész, a legnagyobb szaktekintélyek egyike, ki addig vallott ellenkező nézetének nyilt megváltoztatásával kijelentette, hogy a törvényhozás helytelen utra tévedt ama rendelkezés felvételével, mely szerint a biróság az államügyészséget vád emelésére utasithatja (német B. P. 170. §.). Az inditvány mellett felhozták, hogy a hivatalnok egyoldalu felfogása ellenében biztositékok nyujtandók, s hogy az államügyészi vádmonopólium a német államok gyakorlatában is, kivált politikai ügyekben, nem egyszer jogmegtagadást szült. Mindezek daczára győzött a kormány által is pártolt ellenkező irány s a Wolffson-féle javaslatot fogadták el a discussio alapjául.

A törvényjavaslat második olvasása alkalmával *Gneist, Marquardsen* és *Puttkammer* képviselők megujitották a subsidiarius magánvád behozására czélzó inditványt. A népvád elejtésével magánvádjogot akartak adni az inditvánttevőnek az államügyész elutasitó határozatával szemben, természetesen a biróság vádrautasitó hatáskörének megszüntetésével. A bizottság érdemleges vita nélkül, ily alakban is mellőzte az inditványt.

A kormányjavaslat rendszerét a német törvényhozás csak a *principális* magánvádra nézve fogadta el, *a subsidiarius* magánvádat illető részében azon-

ban tetemesen megváltoztatta. *Elhagyta „a sértett fél részvétele az eljárásban" czimü V. könyv első fejezetét*, ugy, hogy a törvénybe csak a principális magánvád és a mellékvád mentek át. Az igy előállott hézagot az által tartotta betölthetőnek, hogy megengedte a sértettnek, miszerint az államügyészségnek az eljárást megtagadó határozata ellenében a birósághoz forduljon (170. §.). Ha a biróság az inditványt alaposnak találja, elrendeli a közvád emelését. E határozat keresztülvitelére az államügyészség kötelezve van (173. §.). A ki az eljárást ilyképen kezdeményezte, az mint mellékvádló csatlakozhatik a perhez, de csak ugy, ha „élete, egészsége, személyi állása vagy vagyoni jogai ellen volt irányozva a bűncselekmény" (435. §.).

E szerint a *német* birodalmi törvény *tényleg kizárja a subsidiarius magánvádat*. Az ennek helyettesitése gyanánt elfogadott intézkedéseket nem lehet utánzandónak tekinteni.

A vádelvnek oly sulyos megsértése, a milyent a biróságnak vádra utasító joga magában foglal, a bűnvádi eljárás ujabbkori irányával *valóságos visszalépésnek tekintendő*.

4. Az 1873-iki *osztrák törvény* az előző törvényhozásokhoz képest *tetemesen* kifejlesztette a magánvád rendszerét. Ismeri mind a principalis (46. §.), mind a subsidiarius (48. §.) magánvádat, mind a magánjogi igények érvényesitése végett a bűnvádi eljáráshoz való csatlakozást (adhaesio, 47. §.) és a magánvádlói jogkör meghatározása tekintetében nagy előmenetelt mutat.

Mint principalis magánvádló (Privatkläger) az léphet fel, a kinek inditványa az anyagi jog értelmében a bűnvádi eljárás feltétele. A kiindulás pontja tehát e törvényben is az, mint a német javaslatban, csakhogy ez utóbbi az anyagi törvény nagyobb számu inditványi delictumai mellett az önálló magánvádnak nagyobb terjedelmet kivánt adni. De a német törvény messzire maradt a javaslat mögött s az *ausztriai* birodalmi törvényhozás az, mely a főmagánvádat legszélesebb alapra fekteti. Szerinte a magánvád e nemének helye van családi lopás, irói jog ellen elkövetett vétség, becsületsértés, házasságtörés, megfertőztetés, szemérem elleni kihágások és sajtóvétségek tárgyában. Az osztrák bűnvádi eljárás szerkesztőjének: *Glasernek* egy dolgozata (Holtzendorff Rechtslexikon s. v. „Privatklage") kétségtelenné teszi, hogy a törvénynek idevágó 46. §-a a büntető törvénynek 1874-ben benyujtott javaslatát tartotta szem előtt, tehát a főmagánvádnak még tágabb keretü alkalmazását tervezte.

Mint subsidiarius magánvádló és mint a magánjogi igény érvényesitése végett csatlakozó magánfél (Privatbetheiligter), az járhat el, aki a büntett, vagy a hivatalból üldözendő vétség által jogaiban sérelmet szenvedett és ezért magánjogi igényeket érvényesit (47., 449. §§.).

Az utóbbi hozzátétel mutatja, hogy az intézmény eredeti conceptiójában nem egyéb, mint a károsultnak a csatlakozás iránti az a joga, melyet az 1853-iki osztrák büntető eljárás is ismert. Mig ugyanis a *principalis* magánvádló önállóan jár el és mindazokat a jogokat gyakorolhatja, melyek az államügyészt megilletik, addig az osztrák törvény szerint „magánjogilag érdekelt egyén" (*Privatbetheiligter*) rendszerint csak a magánjogi igények érvényesitése végett jár el az államügyészség mellett (47. §.), de a vád képviseletében nem vesz részt. A csatlakozásra jogosult önállóan csak akkor járhat el, ha az államügyész a vádat el nem vállalja vagy elejti (48. §.). Mert a

csatlakozás és ebből folyólag a pótmagánvád magánjogi igényt tételez fel s az államügyészi vádmonopólium hiányai ellen csak oly esetekben szolgál orvoslásul, a melyekben magánjogi igényekre jogosult egyén létezik.

5. *Hazánkban* a középkori compositionalis rendszer hagyományaként a *magándelictumok* tetemes száma maradt fenn. De tulajdonképeni magánvádról az 1872. évi javaslat elfogadásáig *nem lehetett* szó.

Az 1843-iki javaslat *a franczia törvényt követte* és a kárt vagy sérelmet szenvedettnek (partie civile) csak azt engedte meg, hogy magánjogi igényét büntető uton érvényesithesse. Követelését kereset alakjában kellett bejelentenie, az a vizsgálóbiró előtt a polgári szóbeli per szabályai szerint lett volna tárgyalva és a büntető itélettel elbirálva (236., 237. §§.).

Önálló vádjognak vagy a pót-, illetőleg mellék-magánvádnak e javaslatban még semmi nyoma. *Az 1844. évi tervezet előzőjével* e tárgyban teljesen megegyez.

Az 1872. évi törvényjavaslat a pótmagánvád intézményét nem ismerte. A kárositott e javaslat szerint csak magánjogi csatlakozásra van jogositva. (111. §.) A főtárgyaláson az ügyész után szót emelhet (108. §.) és a megitélt kár összege tárgyában felebbezhet (115. §.). E szabályokat a gyakorlat elfogadta.

Midőn azonban a Btk.-ek életbeléptével a csak magáninditványra üldözhető bűncselekmények száma nagyon szaporodott és a sértett fél jogköre tüzetesebb megállapitást nyert, az 1872-ik évi javaslat rendelkezéseinek hézagos volta nagyon érezhetővé vált.

A járásbiróságok előtti bűnvádi eljárásról rendelkező 1880. évi augusztus 15-én 2265/I. M. E. szám alatt kelt rendelet, mely a sértett fél elnevezés alatt a bűncselekmény által jogaiban sértett vagy veszélyeztetett egyént általában („sértett" a B. P. [13. §.] terminológiája szerint) értvén (25. §.) annak, ha egyuttal magáninditványra jogosult, valódi főmagánvádlói jogkört biztositott, s őt annak folytatólagos érvényesitésére kötelezte (23. §.). Rendelkezett továbbá több magánvádló találkozásáról, valamint a hivatalból üldözendő bűncselekmény által sértettnek perjogi hatásköréről (24., 26. §§.). Ez utóbbinak rendszerint csak informativ szerep jutott, ha a kir. ügyész megtagadja a vád képviseletét, a sértett fél közvetlenül az illetékes járásbiróságnál tehetett feljelentést, megszüntető végzés, valamint felmentő itélet ellen korlátlanul, bűnösnek kimondó itélet ellen pedig a kár tárgyában felebbezhetett (27., 28., 30. §§.).

Az idézett rendelet az együttes (*concurrens*) mellékvádat még felebbezés esetében is *kizárta*, a mennyiben ha a kir. ügyészség felebbezett, a sértett fél felebbezését figyelembe nem vehetőnek jelentette ki (30. §.). Ha a sértettnek felebbezése következtében az eljárás folytatását rendelik el, a sértett a kir. ügyész jogaiba lépett, mig ez azokat maga nem kivánta gyakorolni (29. §.). De ha akár a magánvádlót, akár a sértettet magánjogi igényeivel polgári perutra utasitották, nem volt felebbezéshez joga (31. §.).

Ezek a szabályok tehát már a fő- és a pótmagánvádról is rendelkeztek, de ezeknek tulajdonképen való vádlói jogkörét a magánjogi követeléshez kötvén, nem egész következetességgel állapitják meg (M. i. 165—171. l.).

A *törvényszéki gyakorlat* is átvette a most emlitett rendelet intézkedéseit, sőt a kir. curia többrendbeli döntvényével azokat a törvényszékhez tar-

tozó bűnvádi ügyekben is elfogadta zsinórmértékül (7., 9., 52., 63. számu büntetőjogi döntvények.)[1])

V. Törvényünk álláspontja.

B. P.-unk elfogadta a magánvád intézményét és pedig annak *az eddigi törvényhozások részéről elfogadottnál fejlettebb alakját.* A B. P. vádrendszere mellett a magánvádban foglalt correctivum nagyobb mértékben szükséges, mint ott, hol a biróság a közvádlónak ellenkezője (Francziaország, Németország).

A T. a magánvádnak két alakját ismeri, ugymint: *a fő-* (41. §.) és a *pótmagánvádat* (42. §.). A főmagánvád a kir. ügyészség teendőit apasztja, a pótmagánvád a jogosult vádnak érvényesitését biztositja. Egyik sem nélkülözhető a bűnvádi eljárásban.

Nem fogadta el ellenben a javaslat az irodalmi téren sok szakférfiu részéről ajánlott *együttes* (*concurrens*) *magánvád* intézményét, melynek lényege abban áll, hogy a sértett, illetőleg a több sértettnek mindegyike külön vagy együttvéve, *a kir. ügyészség mellett*, azaz akkor is, mikor a kir. ügyész emeli és fenntartja a vádat, részt vesz a vád képviseletében, valóságos vádlói jogokat gyakorol, inditványokat tesz, a kir. ügyészség nyilatkozatai mellett *külön* nyilatkozatokat és perbeszédeket terjeszt elő; szóval ez esetben az eljárás akként alakul, hogy a terhelt ellen két vagy még több vádló emel vádat és ezt képviseli is.

Az *együttes magánvád* czéljában és természetében lényegileg különbözik a sértettnek attól a közremüködésétől, melyet az *adhaesio* esetében kifejt. *Az adhaesio kizárólag a magánjogi igény érvényesitésére irányul.* A *magánfél* (51. §.) nem vesz részt a vád képviseletében, nem gyakorol vádlói jogokat, hanem ugy tekintendő, mint vagyonjogi igényeinek megállapitását kereső kárositott. *Működésének körét azok a határok szabják meg, melyek közt magánjogi igénye sikeresen érvényesithető.* Ezzel szemben a concurrens magánvádló nem más, mint *a kir. ügyészség mellett* a vád képviseletében *közremüködő magánvádló*, a ki rendszerint fel van ruházva *a vádlónak összes jogaival.*

A magánvád ez alakulatának előképe tételes alakban csak a *német* birodalmi bűnvádi perrendtartásban található fel. Ennek rendelkezései szerint az esetben, ha a becsületsértés és testi sértés miatt közérdekből az államügyészség emelte a vádat, az a sértett, a kinek magáninditványától függ a bűnvádi eljárás megindítása (414., 416. §§.), valamint egyéb olyan bűncselekmények esetén, melyek az élet, az egészség, a szabadság, a személyi állás, vagy a vagyoni jogok ellen irányulnak, az a sértett, a ki a kir. ügyészségnek a vád emelését megtagadó határozata ellen a biróságnál az eljárás folytatását kieszközölte (435. §.), vagy a ki „Busse" megitélését kivánja (443. §.), *együttes magánvádló* (Nebenkläger) gyanánt csatlakozhatik az eljáráshoz. A csatlakozás az itélet meghozása után a perorvoslatok használása végett is történhetik (435. §.). A „Nebenkläger" jogkörét és a közremüködése esetén követendő eljárás részleteit a törvény 436—446. §§-ai szabályozzák.

A T. nem fogadhatta el ezt az intézményt, mert ez *megnehezíti a kir.*

[1]) Judicaturánk fejlődését feltünteti *Balogh Jenőnek* a B. T. XXI. köt. 18. sz. közzétett czikke.

ügyészségnek, a terheltnek és a bíróságnak helyzetét s kellő ok és szükség nélkül a bűnvádi eljárásnak nehézkessé tételét, complicatióját és elkerülhetetlen elhuzódását idézi elő.

Kedvezőtlenebb lenne a kir. ügyészség helyzete, mert a magánvádló, a ki jogainak sérelmét rendszerint tulzottan fogja fel, legtöbbször tul fogna menni a kir. ügyészség részéről elfoglalt álláspontón és tett inditványokon s azokat meg fogná támadni. A kir. ügyészség képviselőjének tehát nemcsak a védelem ellenében, hanem az együttes magánvádlóval szemben is inditványokat és perbeszédeket kellene előterjeszteni és saját álláspontját megvédenie.

Különösen nehéz lenne a terhelt helyzete, a ki két vagy még több irányból emelt vád ellen lenne kénytelen magát védeni, például: ugyanannak az egy cselekménynek a több vádló részéről történt elütő minősitésével szemben érveit kifejteni.

Szembetünő, hogy ily körülmények között a bíróságnak a per minden szakában és ugyszólván minden lényegesebb kérdésben két vagy még több vádló részéről tett különböző inditványok felett kellene döntenie: mindegyiket mérlegelnie, mindegyik felett hozott határozatát indokolnia.

S ha figyelembe veszszük a többi vádlónak különböző nyilatkozataira és az ezek felett hozandó birói határozatokra forditandó időt, továbbá azt, hogy az együttes magánvádlók a részökre a kir. ügyészség *mellett* engedett perorvoslatok használásával azt is elő fognák idézhetni, hogy a felső bíróságok a vád tárgyában többrendbeli határozatot legyenek kénytelenek hozni: tisztán felismerhető, hogy az együttes magánvád megengedése a bünvádi eljárásnak jelentékeny complicatióját és elhuzódását vonná maga után.

A most vázolt complicatiók és visszásságok még növekednének azzal, hogy a javaslat a magánvád fogalmát a jelenlegi törvényekben nem ismert széles körre terjeszti ki.

Az együttes magánvád intézményének behozása azonban a mellett, hogy ártana a büntető igazságszolgáltatás érdekeinek, egyszersmind teljesen *felesleges* is. A T.-ben elfogadott ama helyes elvek mellett ugyanis, hogy a bíróság sem a bizonyitékok beszerzése, sem a minősités, sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a vádló inditványához kötve (306. §. harmadik, 325. §. második bekezdése); a való tényállás megállapitása és az anyagi igazság érvényesitése mindaddig, mig a kir. ügyészség a vádat fentartja, biztositva van még akkor is, ha a vádat nem helyes irányban képviselné. Ha pedig a kir. ügyészség nem képviseli a vádat, esetleges tévedésének vagy mulasztásának correctivuma gyanánt a sértett, mint *pót*magánvádló léphet fel.

Ha a T. *csak magánvádlót* minden hozzátétel nélkül emlit, *az alatt mind a fő-, mind a pótmagánvádló* értendő (M. i. 171—173. l.).

VI. Részletes rendelkezések.

a) *A magánvádra jogosultak* (41., 42. §§.). A continentalis törvényhozások magánvádlói rendszerét a tudományos kritika főleg a tekintetben támadja meg, hogy a magánvádra jogosultságot nagyon fukar kézzel osztják és ezzel magának az intézménynek ellensulyozó hatását csökkentik. A franczia törvénynek nagy hibául róják fel, hogy csak a vagyonilag kárositottra ruházza a partie civile jogait. Gyakorlatilag ugyan a „kár"-nak tág értelmezé-

sével igyekeznek a törvény hiányán segiteni, de azért fenmarad a bűncselekmények hosszu sora, melyeknél még a „partie civile“ szerény müködése is meg van tiltva, melyeknél a közvádló tevékenysége a kivánatos correctivum nélkül marad és melyekben az, kit a bűncselekmény leggyöngédebb érzelmeiben sértett, a büntetés szorgalmazásától és a jogszolgáltatás részére fenntartott erkölcsi elégtétel követelésétől el van zárva. Hasonló támadásokat intéznek az *olasz* törvény ellen, mert az, hogy a kárositott mellett a magáninditványra jogosultat is felemliti, keveset segit a franczia törvénynyel közös hiányán.

Legliberalisabb a magánvádra jogositottnak meghatározásában az 1873. évi *osztrák* perrendtartás. Azon kivül, hogy, mint már fentebb emlitve volt, a vádinditványra kizárólagos jogosultságnak s ebből folyólag az önálló magánvádnak legtöbb esetét állapitja meg, a pótmagánvádat nem egyedül a vagyoni kárt vallottnak adja meg, hanem bárkinek, a ki a bűncselekmény következtében *magánjogi* sérelmet szenvedett.[1])

B. P.-unk szerint, mint magánvádló járhat el az, kinek jogai ellen a bűncselekmény elkövetve, illetőleg megkisérelve volt, kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény, vagyis a „sértett“, mely fogalom alá tulajdonképen az egyedül technice különválasztott „magáninditványra jogosult“ (13. §. 9-ik bekezdés) is tartozik.

De abban, hogy a B. P. a Btk. szerint nagy számot tevő inditványi bűncselekmények miatt a magáninditványra jogosultnak, tehát vérfertőzés esetében (244. §.) a szülőnek vagy gondnoknak, házasságtörés esetében (246. §.) a sértett házastársnak, hitelezés ravasz kieszközlése esetében (384., 390. §§.) a hitelezőnek, stb. is megengedi a magánvádat, lényeges kibővités foglaltatik. Még inkább bővitette a T. az osztrák törvényben vont keretet a sértett fogalmának tág meghatározásával. Pómagánvádra e szerint nemcsak a *magánjogi sérelmet tényleg szenvedettet* jogositja, hanem azt is, *ki nemcsak magánjogaiban volt megtámadva, habár jogain a támadás nem is ejtett csorbát.*

Mindkét kibővités *nagyon jogosult.* A kinek a törvény a bűnvádi eljárás megindítására döntő befolyást adott, joggal követelheti, hogy ha a kir. ügyészség vádat nem emel, vagy azt elejti, az eljárásnak megindítását vagy a megindított eljárásnak folytatását és igazságos befejezését is szorgalmazhassa. Az pedig, a kit sulyosan sanyargattak, vagy szabadságától megfosztottak, a nélkül, hogy testi sértést, vagy vagyoni kárt szenvedett, a ki ellen sulyos bűntettet kiséreltek meg, ugy hogy abból vagyoni sérelem nem keletkezett, vagy a kinek állampolgári, honossági jogai vagy családi állása ellen magánjogi érdekek megsértése nélkül követtek el bűncselekményt: legalább is oly jogos igénynyel bir a vádlásra, mint az, kinek néhány ablakát betörték.

Ezt a T. elkerüli, midőn kimondja, hogy mindaz, kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény, habár abból tényleges kár nem is származott, magánvádra jogosult (13. §. hatodik és hetedik bek.-ek, 41. és 42. §§.).

És ezzel azt is elkerüli, hogy a kir. ügyészség a honpolgároknak nem

[1]) A m. kir. Curiának álláspontja éppen a magánvádra jogosultak körének megvonásában a 80-as évek eleje óta *rendkivül ingadozó volt. L. Balogh* id. ért. B. T. XXI. köt. 18. sz.

magántermészetü, de azért ezeknél esetleg sokkal értékesebb jogai ellen elkövetett bűncselekmények tekintetében, vádmonopoliumot gyakorolhasson.

Másrészt mivel a T. a magánvádlói jogok gyakorolhatásához mégis okozott vagy megkisérlett egyéni jogsértést követel, távol marad az eventualis actio popularistól, mely ellen mind a kir. ügyészség intézményének alapelvei, mind fontos állami érdekek is harczolnak.

b) *A magánvádlói és a csatlakozói jogok megszerzése.* Minthogy a magánvádló és a csatlakozó fellépése esetleg fontos perjogi következményekkel jár, minthogy továbbá a bíróságnak, a kir. ügyészségnek és a terheltnek tudni kell, hogy ki képviseli a vádat, illetőleg ki müködik közre annak képviseletében, szükséges, hogy a magánvád emelése constatálható legyen. Ezt bizonyos formaságok biztositják, melyekhez a magánvádlóként, illetőleg a csatlakozó gyanánt való eljárhatás kötve van (l. az 52. §. magyarázatát. M. i. 173—174. l.)

c) *Korlátozó rendelkezések.* A T. kellő gondot forditott a magánvád intézményével járható károk mellőzésére.

A rosszhiszemü és könnyelmü vádaskodás repressióját az 1878. évi V. t.-czikknek rendelkezései a hamis vád (227. és következő §§.) és a rágalmazás tárgyában (260. §.) kellőleg biztositják. Ezeket kiegészitik a T.-nek 482., 483., 484. §§-ai, melyek azt az egyént, a ki tudva hamis, vagy feltünően gondatlan feljelentést tett, továbbá a pervesztes magánvádlót a magáninditványra jogosultat, a ki magáninditványának visszavonásával az eljárás megszüntetésére alkalmat szolgáltatott, továbbá azt, a ki perorvoslatot nyilván alaptalanul használt, illetőleg ujrafelvételt vagy igazolást nyilván alap nélkül kért, a bűnügyi költségek megtéritésére kötelezik; végre az 588. és 589. §§-ok, melyek szerint azok, a kik valakinek ártatlanul való elitélését vagy előzetes letartóztatását, illetőleg vizsgálati fogságát okozták, teljes kárpótlással tartoznak az ártatlanul szenvedettnek.

A magánvádból eredhető hátrányokkal szemben a *terhelt érdekeit* a T.-nek következő rendelkezései védik:

a képviselő, vagy szakértő-védő alkalmazása az eljárás egész folyamán meg van engedve, sőt arról sok esetben a biróság hivatalból tartozik gondoskodni (53. és 62. §§. első bek., 55. §. második bek., 56. §.);

a vád képviselete és vezetése, illetőleg ellenőrzése még a főmagánvád eseteiben is a kir. ügyészségre, tehát oly hatóságra van bizva, mely a terhelt sérelmére szolgáló törvénytelenséget megelőzni köteles (41. §. harmadik bek.);

az együttes vádnak a lehetőségig való korlátozása, illetőleg *a vád egységesitése* végett a T. megfelelő szabályokat állit fel (41. §. harmadik bek., 45. és 50. §§.);

a magánvádló a nyomozást nem teljesitheti önállóan, hanem e végből köteles a rendőri hatósághoz fordulni (99. §.), melynél a terhelt oltalomra számithat a vád tulkapásai ellen;

a törvényszékek hatáskörébe utalt ügyekben a fő-, vagy pótmagánvád esetében a vizsgálat teljesitése kötelező (103. §. 3. *b*) pont), a közvetlen idézés pedig az összefüggés esetére van korlátozva s ekkor is csak ama feltétel alatt megengedve, ha a kir. ügyészség hasonló inditványt tett (43. és 282. §§-ok második bek.);

a magánvádló fellépése nem akadályozza a terheltnek szabadlábra helyezését (157. §. első és 160. §. utolsó bek.);

mind a magánvádnak, mind a terheltnek érdekeit legkönnyebben sérthető csatlakozásnak megengedése bírói határozathoz van kötve (52. §§.);

a bíróságnak adott az a jog, melynél fogva a magánvádlót és a csatlakozókat ügyvéd vagy megbizott választására kötelezheti (45. 47. §.), hasonlókép a vád egységesitésére szolgál;

a magánvádló jelentkezése és a csatlakozó fellépése nem érinti az előbb teljesitett birósági cselekményeknek, illetőleg korábban hozott bírói határozatoknak, valamint a korábban eljárt vádló inditványainak és nyilatkozatainak hatályát és a korábban hozott bírói határozatok ellen a magánvádló és a csatlakozók csak a korábban eljárt vádló részére nyitva álló határidő alatt élhetnek perorvoslattal (46. §. első bek.);

a terhelt javára egyik vádló irányában hozott határozat egyazon vád tárgyában fellépő bármely más vádló ellen is hatályos (46. §. 2. bek.);

a pótmagánvádló inditványára nincs helye ujrafelvételnek, tehát a terhelt részére a jogerős megszüntető végzés vagy itélet, a magánérdekből eredő további zaklatás ellen teljes biztositékot nyujt (43. §. harmadik bek.);

végre, a büntető parancs csak a kir. ügyészség, vagy az ügyészségi megbizott inditványára, illetőleg hozzájáruló nyilatkozatára bocsátható ki (532. §.), s igy a parancs alapjának kettős részrehajlatlan megvizsgálása, mint kötelező feltétel a főmagánvádlóval szemben is fenn van tartva.

Arra pedig, hogy a magánvádló és a csatlakozók közremüködése *az eljárást ne zavarja és ne késleltesse*, a következő rendelkezések szolgálnak:

a T. *kizárja az együttes magánvádat* és számos rendelkezésével *biztositja* a vádnak *egységes képviseletét* (45. és 50. §§.);

a T. előirja a magánvádló, illetőleg csatlakozó gyanánt való közremüködés feltételeinek kimutatását és hatóság részéről való ellenőrzését (52. §.);

a magánvádló mulasztása, vagy elmaradása az előkészitő eljárás menetét meg nem akasztja, sőt egyes esetekben a magánvádlói jogok elvesztését eredményezi (49. §. utolsó bek.);

a magánvádlót illető bármely idézés vagy értesités, ügyvédje vagy megbizottja kezéhez is eszközölhető (79. §. 2. bek.);

és a magánvádról való lemondás vissza nem vonható (49. §. negyedik bek.), tehát a magánvádló ismételt fellépése által uj meg uj eljárás szükségét nem idézheti elő (M. i. 184—186. l.).

VII. B. P.-unknak az önálló magánvádra vonatkozó egyéb rendelkezései.

Mind a fő-, mind a pótmagánvádlóra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak még B. P.-unk következő §-ai: *a)* a magánvádló befolyását a bírói illetékesség megállapitására a 17. §. 2-ik bek.-e és az 563. §. 3-ik bek.-e szabályozzák; *b)* a vizsgálóbirónak rendbüntetési joga a magánvádlóval szemben meg van szoritva (124. §. utolsó bek.); *c)* a vizsgálat befejezését a vizsgálóbiró; a vizsgálat kiegészitésének vagy az eljárás felfüggesztésének vagy az ügy áttételének elrendelését pedig a vádtanács a magánvádlóval közli (129. §.); *d)* a terheltnek szabadlábra helyezését a ma-

gánvádló inditványa nem akadályozza (160. §. utolsó bek.); *e)* a magánvádló megesketése a bíróság belátásától függ (222. §. utolsó bek.); *f)* a magánvádló részére tanudij vagy utiköltség nem állapitható meg (223. §. utolsó bek.); *g)* ha magánvádló képviseli a vádat, mind a vizsgálat (103. §. 3. b.), mind a vádalahelyezési eljárás (276—280. §§.) kötelező; *h)* a magánvádlók idézésének módozatait a vádirat ellen beadott kifogások felett tartandó tárgyalásnál a 278. §. 3-ik bek.-e, a főtárgyalásra a 286. §. 3-ik bek.-e, a felebbviteli főtárgyalásra a 409. §. 2-ik bek.-e, a kir. Curia előtt tartott tárgyalásra a 435. §. 5-ik bek.-e, a járásbirósági eljárásban pedig az 529. és az 530. §. 4-ik bek.-e szabályozzák; *i)* a főtárgyaláson a magánvádló rendbüntetéssel sujtható (297. §. 1. bek.); *j)* a magánvádló is lehet tanu s ez esetben kötelezhető a tárgyaló terem elhagyására (301. §. 5-ik bek.); *k)* a magánvádló nevét az itéletben fel kell tüntetni (327. §. 3. pont); *l)* a magánvádló az esküdtek visszautasitásának jogát gyakorolhatja vagy azt képviselőjére bizhatja (344. §. utolsó bek.); *m)* ha a vádat egyedül a magánvádló képviseli, ez hozza javaslatba az esküdtekhez intézendő kérdéseket (353. §. első bek.); *n)* a perorvoslatok használatára vonatkozó jogkörét a 378. §. 4-ik bek.-e, a 383. §. 3. pontja, a 430. §. két első bek.-e és járásbirósági eljárásban az 548. §. ötödik bek.-e határozzák meg; *o)* a magánvádló a kir. it. tábla előtt tartott főtárgyaláson mindig személyesen megjelenhet, arra ügyvédet küldhet s ott személyesen is felszólalhat (412. §. 3-ik bek.-e); *p)* a kir. Curia előtti tárgyaláson a magánvádló személyesen nem szólalhat fel (436. §. utolsó bek.); *q)* a Btk. 62. §-a esetében a magánvádló is inditványozhatja az elkobzás és megsemmisités birói kimondását (477. §. első bek.-e); *r)* a magánvádlónak készkiadásban okozott szükséges költségek, továbbá a magánvádló képviselőjének dija és készkiadásai: bünügyi költségek (479. §. első bek.); *s)* a magánvádló köteles a tárgyalás helyén *a kitüzött órára* megjelenni vagy meghatalmazottat küldeni, ki nem mentett elmaradása esetében az eljárás megszüntetendő és e végzés ellen csak igazolásnak van helye (539. §. 2-ik és 3-ik bek.). Habár B. P.-unk a magánvádló megjelenésének időpontjáról csak a járásbirósági eljárás tekintetében tartalmaz rendelkezést, kétségtelen, hogy a magánvádló a törvényszék és az esküdtbiróság előtt is köteles a kitüzött órára pontosan megjelenni, mert ha elmaradását kimenteni nem tudja, vádjogát elveszti.

3. A magánvádra üldözendő vétségek és kihágások és a magáninditvány intézménye.[1])

41. §.

A sértett, mint főmagánvádló, a kir. ügyészségnek a vád képviseletére való előleges felhivása nélkül, vádat emelhet az 1878. évi V. t.-cz. 258. és 259., 261., 327., 332., 418. és 421. §-ai szerint büntetendő vétségek, valamint az 1878. évi V. t.-czikk 301. §-ában meghatározott könnyü testi sértés vétsége, továbbá az 1879. évi XL. t.-czikk 126. és 127. §-aiban, végre az 1895. évi XLI. t.-cz. 8. és 9. §-aiban körülirt kihágások esetében.

Mindazáltal, ha az emlitett vétségek és kihágások esetében a főtárgyalást törvényszék vagy esküdtbiróság tartja, ennek határnapjáról a kir. ügyészség értesitendő.

Közérdekből a kir. ügyészség a vád képviseletét a fennebb felsorolt vétségek és kihágások tekintetében is az eljárás egész folyama alatt átveheti. Ez esetben a vádat első sorban a kir. ügyészség képviseli és a magánvádlót csak kisegitő hatáskör illeti. Ennek érvényesitése végett a magánvádló az iratokat megtekintheti, mindazokban az esetekben értesitendő és megidézendő, a melyekben ezt

[1]) **Irodalom.** V. ö. a fejezet élén közölt irodalmat, különösen a német bir. B. P. hiv. indokolása. *Hahn* Materalien III. köt., 1. r., 2-ik kiad.; *Stegemann*-tól (Berlin 1885.) 268. és köv. l., 276—280.; továbbá a hiv. indokolás 4-ik melléklete u. o. 422—443. l.

Dr. *S. Mayer* Hb. des öst. Str. pr. r. I. köt. (anyaggyüjtemény) 402—403. l., II. köt., a kommentár I. része 179—194. l.; *Vargha Gyula* Das Str. pr. recht 2. kiad. 156. és köv. l.; *Rulf* Der öst. Str. pr. (2-ik kiad. Bécs, 1888.) 63. és 71—73. l.; *Ullmann* Lb. des österreichischen Str. pr. r. (2-ik kiad. Innsbruck 1882.) 291—296. l.

Casorati Il processo penale e le riforme, Milano 1881.

Planck Systh. Darstellung 160. és köv. l.; *Zachariä* Hb. II. köt. 38. és köv. l.; *Gneist* Vier Fragen zur d. Str. pr. o. (Berlin, 1874.) 16—57. l.; *Schwarze* Kommentar 313—322., 560—574. l.; *Dochow* a *Holtzendorff*-féle Hb. d. Str. pr. r. II. köt. 353. és köv. l.; *Fuchs* ugyanott I. köt. 450. és 457. l.; *Geyer* Lb. 852. és köv. l.; *Schwarze* Erörterungen praktisch wichtiger Materien I. füzet (Lipcse, 1880.) 20 és köv. l.; *Ugyanő* Gerichtssaal XXXI. köt. (1879.) 335. l.; *Scherer* u. o. 69. és köv., 336. és köv. l.; *Voitus* Kontroversen II. köt. 247. és köv. l.; *Glaser* Hb. I. köt. 233. és köv., II. köt. 1. és köv. és 204. és köv. l.; *Löwe-Hellweg* Kommentar (8-ik kiad.) 830—837. l.; *Kries* Lb. 203—211. l.; *Ullmann* Lb. d. d. Str. pr. r. 219—221. és 539. és köv. l.; *Bennecke* Lb. 629. és köv. l.; *Olshausen* Beiträge zur Reform des Strafprocesses (1885.) 40. és köv. l.; *Menzel* Die Privatklage (Erlangen, 1881.); *Kronecker* a *Goldtammer*-féle Archiv für Strafrecht XXXIII. köt. (1881.) 1. és köv. l.; *Auerbach* u. o. 302. és köv. l.; *Simonson* u. o. XXXVIII. köt. (1890.) 145. és köv. l.; *Liszt* Gerichtssaal XXIX. köt. 187. és köv. l.

Dr. *Baumgarten Izidor* Inditvány és magánvád a B. T. XVII. köt. (1888.) 145—155. l.; *Balogh Jenő* A sértett fél jogköre a büntetőjogban I. köt. (1887.) 541—546. l.; L. még *Fayer L.*, *Finkey* és *Lukács Adolf* a fejezet élén emlitett munkáinak idézett részeit.

a törvény a kir. ügyészségre nézve rendeli, és indítványokat tehet vádlottnak bünösül kimondása, az ellene alkalmazandó büntetési tétel tárgyában is, a kiszabandó büntetés mennyisége iránt azonban indítványában nem szabad nyilatkoznia.

I. A főmagánvád intézményének indokai.

1. Korunkban, midőn a tételes jogok minden bűncselekményt a *jogrend ellen* intézett támadás gyanánt és az összesség jogainak megsértéseül tekintenek, végre, midőn a bűnvádi igazságszolgáltatás egész terén az anyagi jog érvényre emelésének szempontja az irányadó, a büntetőjognak közjogi jellegével, valalmint az anyagi igazság vezérelvével ellentétben állónak tünik fel az, hogy egyes bűncselekményeknél *az államot illető* büntetőjognak képviselete kizárólag *magánegyénnek tetszésére legyen* bizva, a sértett kényekedve szerint emeljen vagy ne emeljen vádat.

Vitás ugyan, hogy a vádjog az államhatalmat vagy a társadalmat, vagy legalább bizonyos irányban mind a kettőt illeti-e, de nem lehet kétség tárgya, hogy büntetőjoga sohasem a magánegyénnek, hanem csak az államhatalomnak lehet, s mégis a főmagánvád felállitása folytán a bűncselekményeknek egész nagy csoportjánál a sértett belátása szerint ugy rendelkezik a váddal, mint valami magánjogi követeléssel. Hogyha általános elismerésre jutott az a tétel, hogy a bűncselekmények[1]) ma már nem tartoznak polgári perutra, hanem *közjogi jellegü állami bíróságok előtt, közjogi természetü eljárás során, állami büntetéssel kell azokat megtorolni*, akkor külön magyarázatra szorul: minő alapon lehet a bűncselekményeknek egész nagy csoportjánál a nyilvános büntetésnek bekövetkezését vagy elmaradását rendszerint a sértettnek egyéni akaratára bizni?

Figyelmet érdemel még egy szempont is. A büntetőjog közjogi jellegének érvényre emelkedése után nem vonható kétségbe, hogy a bűncselekmények megtorlása czéljából emelt vádnak *közvádnak* kell lennie és ennélfogva nyilvánvaló, hogy a közvád képviselője akkor felel meg feladatának, ha nem a bűncselekmény által közvetlenül sértettnek egyéni érdekeit, hanem *az államnak* érdekeit tartja állandóan szeme előtt és szolgálja. A vádlónak te-

[1]) Mint a római jogi delicta privata vagy a Btkv. életbelépte előtt hazai jogunkban a becsületsértés. Egyébként dr. *Plósz Sándor* Beiträge zur Theorie des Klagerechts (Lipcse, 1880.) czimü alapvető művében (15. és 16. l.) meggyőzően bebizonyitja, hogy a keresetjog *a polgári perben sem* magán, hanem államjogi természetü jog.

hát *nem egyéni* jogok sértéséért kell elégtételt keresnie, hanem a jogrend megzavarásának megtorlását kell követelnie.

Mikép várható mindez sikerrel a magánvádlótól? Biztossággal remélhető-e, hogy a sértett, a ki ellen valamely magánvádra üldözendő vétség vagy kihágás volt elkövetve, kellő szakképzettséget, elfogulatlanságot és az összeség érdekei iránt elég odaadást, a közügy érdekében megfelelő buzgóságot és lelkiismeretességet fog tanusitani?

Ezek tehát a magánvád ellen szóló okok.

Mindennek daczára a *főmagánvád intézménye* B. P.-unkban *tágabb körben* van törvénybe iktatva, mint bármely *más* modern törvényben.

Bizonyitéka ez annak, hogy az elvi álláspont a bűnvádi eljárás terén sem emelhető teljes következetességgel érvényre és a törvényhozás sokszor kénytelen a rendszer exigentiáit a gyakorlati élet követelményeinek és a czélszerüségi szempontoknak alárendelni.

Az intézmény keletkezési okainak behatóbb vizsgálata előtt azonban két körülményt nyomatékosan hangsulyoznom kell: *a)* Az államhatalom akkor, a midőn a vádemelést és a vádképviseletet teljesen a sértettnek engedi át, *nem* magát *a vádjogot* ruházza reá, hanem csupán *annak gyakorlását*, a minek igen fontos következményei vannak (l. alább.). *b)* A törvényhozás maga is teljesen tisztában van azzal, hogy a sértett ennek a vádjognak *nem* a legideálisabb képviselője, minélfogva több irányban gondoskodik a *főmagánváddal járó visszásságoknak correctivumairól.*

2. *A magánvád főfogyatkozásai.*

A magánvád fölényben van a hatósági váddal szemben abban, hogy kevésbbé csorbitja a vádnak és a védelemnek lehető egyensulyát; továbbá hogy gyakorlása által nem egy zárt hivatalnoki testület, hanem a társadalom tagjai döntik el azt a kérdést: vajjon érzi-e a társadalom valamely concrét jogsértés büntetőjogi megtorlásának szükségét; minélfogva *a vádemelés körül* legalább subsidiariusan kifejezést nyer *a népnek jogi meggyőződése is.*

Számosabbak azonban a magánvádnak kétségtelen fogyatkozásai az ügyészi váddal szemben. Közel fekszik az a veszély, hogy a vádat emelő sértett müködésében *nem az összesség érdekeit* képviseli, hanem pártklikkéit, vagy épen csak egyéni érdekeket.

Szeme előtt nem az állam vagy nem az egész társadalom szenvedett sérelmének megtorlása lebeg, hanem csak egy kisebb csoportnak, vagy éppen egyedül önmagának sérelmét, sokszor csak vélt sérelmét óhajtja minél szigorubban megbüntettetni. Az a magánegyén, a ki vádlóul fellép, csak ritka kivételként tekinthető igazán az egész társadalomnak mandatáriusa gyanánt. A magánvád szabály szerint inkább elfogult, kevésbbé objectiv, mint az ügyész vádja, és nem lehet tagadni *megbizhatatlanságának* jelentékeny fokát sem. Már az ó-korban gyakori volt és külön törvényhozási intézkedéseket tett szükségessé a népvádat képviselő állampolgároknak corrupt összejátszása a terhelttel és vádjuknak hanyag képviselete, a mi könnyen utját vághatta az anyagi igazság elérésének. Senki sem tagadhatja, hogy a modern társadalmi élet is elég példáját nyujtja különösen a terhelt és a sértett corrupt egyezkedésének. Oyan vásár ez az igazságszolgáltatásnak legmagasztosabb érdekeivel, a mely a legélénkebben megbotránkoztatja szélesebb köröknek jogérzetét is, s melyet mégis lehetetlen teljesen kizárni. Nem lesz tehát elkerülhető annak a veszélye, hogy a vádnak közérdekből adott joga *önző egyéni érdekeknek alacsony eszközévé* sülyed és a büntető igazságszolgáltatásnak igazi célját meghamisitják.

3. Ezekkel szemben az intézmény főokai a következők:

a) A törvényhozások feltételezik, hogy vannak olyan bűncselekmények, melyeknél az állami jogrend megsértése, legalább szabály szerint *háttérbe szorul* a sértettnek egyéni érdekei mellett. *A sértettnek érdeke* az állami uton való elégtételnyerésben (pl. a becsületsértésnél) annyira *tulnyomó a társadalmi érdek felett,* hogy a vádjog *gyakorlását* egészen a sértettre lehet ruházni és a megtorlásba az államhatalomnak rendszerint nem kell beavatkoznia.

b) A magánvádra üldözendő vétségek és kihágások felállitása a legszorosabban összefügg az illető törvényhozásnak *a legalitás és az opportunitás* kérdésében elfoglalt álláspontjával.

A ki a büntetőtörvénykönyvet nem csupán doctrinalis schemák szerint itéli meg, hanem a gyakorlati életet ismeri, annak jól kell tudnia, hogy vannak olyan bűncselekmények, a melyeknek megtorlása minden körülmények között közérdekből *szükséges,* de ezek mellett igen nagy száma jön elő azoknak a *jelentéktelen vétségeknek és kihágásoknak, melyeknek megbüntetése,* — kivált ha enyhébb alakban fordulnak elő, — *a társadalmi érdek szempont-*

jából legtöbbnyire közömbös, melyekre nézve tehát elégséges, ha általában büntetés alá helyeztetnek, habár a concret esetben a büntetés igen gyakran, talán az eseteknek legnagyobb számában, el is marad.

A mennyiben tehát a törvény, mint a magyar B. P., a legalitás elvének alapjára áll és a most szóban levő jelentéktelen vétségeket és kihágásokat is hivatalból üldözendőnek tekintené, a kir. ügyészség — ámbár teljesen meg lehetne győződve arról, hogy a vádemelést a közérdek egyáltalában nem kívánja, — mégis kénytelen volna kezdeményezni a bűnvádi eljárás megindítását, mihelyt azt akárki — nemcsak a sértett, hanem bosszu vagy más tisztességtelen motivum által vezetett *feljelentő* — kívánná.

Már pedig nyilvánvaló, hogy ellenkezik a vádhatóság feladatával és tekintélyével az, hogy az ügyész kénytelen legyen aprócseprő ügyeknek óriási halmazával fontosabb és komolyabb tennivalóktól vonni el munkaerejét. *Gyakorlatilag helyes és egészséges intézmény tehát* a főmagánvád, mely — ha nem is illeszthető bele a közjogi jellegü bűnügyek rendszerébe, — tényleg nagy szolgálatot tesz az állami hatóságoknak és magának az igazságszolgáltatás érdekeinek is, mert *megszabaditja* a kir ügyészséget attól, hogy a legcsekélyebb kihágás miatt is kénytelen legyen vádat emelni.[3]) A B. P. 41. §-a azonban nemcsak mentességet, hanem tilalmat is foglal magában. A főmagánvád eseteiben nemcsak *fel van mentve* az ügyészség a vádemelés kötelessége alól, hanem ezekben az ügyekben *rendszerint mellőzni is kell* a kir. ügyészségnek a beavatkozást; *a sértett elsősorban és szabályként kizárólagosan vádló*. Csak akkor, midőn a bűncselekmény valóban *a jogrendet és a közérdeket* sérti, köteles a kir. ügyészség a vád képviseletének átvételére.

c) Nem téveszthető szem elől az, hogy napról-napra követtetnek el *apróbb sértések*, melyek nemcsak a társadalmi érdekeket, *de magát a közvetlenül sértettet is oly csekély mértékben érintik, hogy büntetőjogi megtorlásukat* köztapasztalat szerint a *sértett sem szokta kívánni*[4]) és igy ezeknek közvád tárgyává tétele nem-

[3]) Ez okból már *Holtzendorff* akkép jellemezte a főmagánvád intézményét, mint a melynek czélja az *igazságügyi igazgatás érdekeit* előmozditani.

[4]) Egy tizenhárom éves fiu pajkosságból letép valakinek fájáról néhány levelet és azokat az utczán elszórja. A tulajdonos látja a vagyonrongálást, ismeri a tettest, korholja is őt, de esze ágában sincsen a büntető birónál tenni feljelentést. Az eset a törvény szakasza alá vonható, de sokkal jelentéktelenebb, hogysem akárki is büntetőjogi megtorlás szükségét érezné.

csak *felesleges*, de arra a visszásságra is vezet, hogy a vádhatóság nem birja megitélni: vajjon azt a cselekményt *abban az adott esetben* a sértett valóban jogsértésnek tekinti-e, vagy pedig figyelembe sem veszi? Feltünően visszás volna, ha ilyen csekélységekért hivatalból mozgásba hoznák az állam igazságügyi szervezetének nagy organismusát, s a kir. ügyészségnek és a büntető bíróságoknak komoly feladatokra való munkaerejét minden nap előjövő haszontalan semmiségekre vesztegetnék el. Az által, hogy a törvényhozás ezekben az esetekben a bünper megindítását rendszerint a sértett akaratától teszi függővé (és csak egyes esetekben, *kivételkép* ad helyet annak, hogy a közvádló ezekben az ügyekben *közérdekből* átvegye a vád képviseletét), biztositja azt, hogy a kir. ügyészség erélye és az itélő bíróságoknak lelkiismeretes munkája az *igazán veszélyes* társadalmi osztály tagjaival szemben folytatandó nehéz és komoly küzdelem számára legyen fentartva.

Mindezeknél fogva a rendszer szempontjából nem igazolt, azonban a *gyakorlati élet* követelményeit tekintve, könnyen megmagyarázható, hogy *nehány, nem nagy számu, jelentéktelen vétségnek és kihágásnak* bünvádi üldözését a törvényhozás még a büntetőjog közjogi jellegének teljes érvényre emelkedése után is *feleslegesnek* tartja akkor, ha azokra még maga a sértett sem helyez annyi sulyt, hogy megtorlásukat kivánná. Valamennyi büntetendő cselekményt, a mely elkövettetett, még a legnagyobb rendőrállamnak összes policzialis és büntető birói apparatusa sem képes felfedezni, és megbüntetni. A jogrenden és az állam érdekein nem esik tehát csorba, ha az összeség szempontjából aránylag *legcsekélyebb jogsértésül tekinthető* vétségek és kihágások megtorlása csak akkor következik be, a mikor a sértett ezt óhajtja.

d) Más esetekben (pl. a becsületsértésnél) az állam büntető hatóságai sokszor képtelenek annak eldöntésére, hogy a cselekményt, melyet a törvényhozás *általában véve* büntetendő cselekménynek nyilvánitott, a sértett a concrét esetben jogsértésnek tekinti-e, vagy pedig megvetéssel, esetleg teljes közönynyel fogadja.

Mindezeknél fogva a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások felállitása ellen alapos kifogás *nem tehető*.

Magától értendő azonban, hogy a törvényhozásnak e részben is bölcs mérséklettel *meg kell tartani a kellő határokat*, mert nyilvánvaló, hogy ha a főmagánvád eseteit tulságosan széles körre terjeszti ki; ha a népben az a meggyőződés ver gyökeret, hogy ő a mennyiben a sértettel — habár csak a legdurvább anyagi kár-

pótlás fejében — kiegyezik, akkor büntetlenül maradhat, ez a körülmény az alsóbb néposztályok erkölcsiségére minden esetre kedvezőtlenül fog visszahatni[5]) és nagy mértékben csökkenti azokat a tényezőket, melyek a köznép egy részét a bűncselekmények elkövetésétől visszatartani alkalmasak.

3. M. i. I. Csak *kisebb jelentőségü* és az állam érdekét *csak nagyon távolról érintő* ügyekben jogositható fel a sértett a kir. ügyészség közbenjárása nélkül való vádemelésre, a vádnak majdnem független képviseletére és a kir. ügyészség főbb jogainak, nevezetesen a védelejtés jogának gyakorlására. Ott, hol az állam érdeke a vádlónak passiv magatartása által csorbát szenvedhetne, a kir. ügyészség szabályszerü közbenjárása nem mellőzhető. Ellenben megnyugvással lehet a váddal való rendelkezés jogát a sértettre bizni azokban az esetekben, melyekben a hivatalból való üldözés *felesleges*.

A külföldi törvényhozások is a főmagánvádnak csak csekély számu bűncselekmény tekintetében adnak helyet.

A T. *csak magáninditványi* vétségeket és kihágásokat fogadott el a főmagánvád eseteiül, *de korántsem teszi azt valamennyi inditványi vétségre nézve*. Ezek közül csupán azokat választotta ki, melyek eltekintve a jogbiztonság általános érdekétől, első sorban a sértettet. érintik. A magánegyén ellen elkövetett rágalmazás (Btkv. 258., 259. §§.), a magánegyén ellen elkövetett becsületsértés (Btkv. 261. §.), a könnyü testi sértés enyhébb esete (Btkv. 301. §.), a levél- vagy távsürgöny-titok megsértése magánegyén által (Btkv. 327. §.), a magánlaksértés enyhébb esete (Btkv. 332. §.), az idegen ingó és ingatlan vagyon megrongálása (Btkv. 418. és 421. §§.), az iparvédjegy-hamisitás (1895. évi XLI. t.-cz. 8. és 9. §-ai), az élelmi vagy élvezeti czikk lopása (Kbtkv. 126. §.) és az idegen ingó dolog tudva jogtalan használása (Kbtkv. 127. §.) kétségtelenül ilyen természetüek.

Magától értendő, hogy a 41. §-nak e §-okra való hivatkozása *a legszorosabban magyarázandó* s hogy a most felsorolt bűncselekményeknek egyéb, a fennebb nem emlitett §-okban meghatározott esetei, — pl. az 1878. évi V. t.-cz. 260., 262., 269., 270., 271., 272. §-ai szerint minősülő rágalmazás és becsületsértés stb., — ezentul sem tartoznának a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások közé. *Ellenben a főmagánvádnak a külön speciális törvényekben felsorolt esetei ezután is fenmaradnának. A 41. §. csak a két büntető törvénykönyvben foglaltakból választotta ki azokat a bűncselekményeket, melyek e csoportba sorolandók.*

II. Szabály, hogy a kir. ügyészség a főmagánvádra inditott eljárásban nem müködik és a vádló szerepe kizárólag a magánvádlónak jut. Egy *kivételt* azonban már a főmagánvád alapfeltételeit körvonalozó 41. §. is megállapit, midőn kimondja, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletét *közérdekből elvállalhatja*. Lehetnek esetek, amelyekben a magánsérelem az okozott nagy botrány, a sértett tekintélyes társadalmi állása stb. miatt a közbiztonság vagy

[5]) A német birodalmi B. P. előkészitő munkálatai is utalnak arra, hogy *Schwarze* és *Gross* volt főügyészek ebben az irányban hivatalos működésük alatt is tettek kedvezőtlen tapasztalatokat. *Hahn-Stegemann* Materialien III. r. I. köt. 440. l.

közerkölcsiség érdekeit is sérti s hogy ezeknek megvédése tekintetében a sértett egyénisége nem nyujt elég garantiát. Az is előfordulhat, hogy a magánsérelem okozója közbűntettet is követett el és a két ügynek együttes elintézése az összbüntetés kiszabhatása végett vagy más okból kivánatos. Ha a köz- és a magánvád képviselete egymástól teljesen el volna választva, az ügyek egyesitését nem lehetne elrendelni. — E körülmények ajánlották, hogy a kir. ügyészségnek, illetőleg az ügyészségi megbizottnak még a főmagánvád részére fönntartott ügyekben is a közbelépés megengedve legyen és igy a közérdek őre számára biztositva maradjon az, hogy a bűnvádi eljárás egész területén gyakorolhassa hivatását. A kir. ügyészség mindig, tehát *ekkor is az állam képviseletében jár el és nem mutatkozik utánozhatónak* az osztrák 1873. évi perrendtartás 46. §-a végső bekezdésében foglalt rendelkezés, mely szerint a kir. ügyészség a magánvádló *képviseletét* elvállalhatja.

A beavatkozás joga mellett még arra is módot nyujt a T. a kir. ügyészségnek, hogy a főmagánvádra inditott ügyekről és azoknak a vád képviseletére legalkalmasabb stadiumáról egyes esetekben tudomást nyerjen, midőn kimondja, hogy a kir. ügyészség a főtárgyalásról, ha ezt *törvényszék vagy esküdtbiróság* tartja, e vétségek és kihágások esetében is értesitendő. *Ennek szüksége ugyan nem fog igen gyakran előállni*, de éppen ezek az esetek azok, melyek legkönnyebben igénylik a kir. ügyészség beavatkozását. Odáig azonban, hogy a járásbiróság előtt folyó összes becsületsértési, rágalmazási, könnyü testi sértési és hasonló ügyek tárgyalására is megidéztesse a kir. ügyészséget, közelfekvő kezelési és ügymeneti nehézségek miatt nem akart a T. menni. Ily ügyekről is értesitést nyer a kir. ügyészség a havi kimutatások vagy az ügyészségi megbizott utján, kinél a járásbirósághoz tartozó minden feljelentés és vádinditvány előterjesztendő vagy ha ez nem történt, utólag vele közlendő (525. §. 3. bek.).

A kir. ügyészségnek a most fejtegetett esetben csak *értesülés czéljából* hozzák tudomására a főtárgyalás határnapját, tehát *nem köteles* arra megjelenni, ha ezt közérdekből szükségesnek nem tartja. Ezt a 302. §. második bekezdése határozottan ki is mondja.

III. Ha a kir. ügyészség a főtárgyaláson megjelen és ekkor vagy az ügy más szakában a vád képviseletét elvállalja, a főmagánvádló *mellékmagánvádlóvá* lesz, mert a kir. ügyészséget illeti mindig a vád vezetése, a mellékmagánvádlónak pedig csak *kisegitő hatásköre* van, melynek irányát és részleteit kétség kizárása végett a 41. §. utolsó bekezdése körülirja. E bekezdés esete *az egyedüli eset*, melyben a T. *az együttes magánvádat* megengedi. E kivétel azonban teljesen indokolt. Az a tény, hogy e vétségek és kihágások eseteiben rendszerint a sértettre, mint főmagánvádlóra van ruházva a vádnak első sorban való és kizárólagos képviselete, eléggé bizonyitja azt, hogy ilyenkor az állam maga is elismeri csekélyebb érdekeltségét s azt, hogy e bűncselekmények első sorban a sértettet érintik. Teljesen logikus és méltányos tehát, ha a T. a sértettnek részt biztosit a vád ellátásában akkor is, ha azt a kir. ügyészség közérdekből átveszi és mint közhatóság vezeti. De ha a kir. ügyészség utóbb a vádat ismét elejtené, a sértett visszaléphet főmagánvádlói jogaiba (42. §. M. i. 176—178. l.).

II. A magáninditványi büncselekmények és megkülönböztetésük indokai.[1])

Eltekintve a főmagánvád eseteitől, egyetlen tételes jog sem kötelezi a közvádló hatóságot arra, hogy minden magánvád tárgyát nem tevő büntetendő cselekményt hivatalból üldözzön, hanem mindegyikük elkülönit több más büntettet, vétséget és kihágást, melyek miatt a bűnvádi eljárás csak akkor tétetik folyamatba, *ha a közvetlenül sértett*, illetőleg ennek törvényes képviselője *ezt kifejezetten kívánja.*

E kivételeknek felállitása több indokra vezethető vissza.[2])

A jogtörténeti fejlődésben legelső és nyomatékosságban mindenesetre egyik *legfontosabb* ok az, hogy egyes büntetendő cselekményeknél a bűnvádi eljárás folyamatba tétele és ezzel együtt az elkövetett jogsértésnek csaknem kikerülhetetlen nyilvánosságra hozatala, továbbá az eljárás keresztülvitelével járó nyomozások, sőt némely esetekben (például a család körében elkövetett vagyon elleni büncselekményeknél), a tettes megbüntetése is *még inkább sujtaná a sértettet*,[3]) még nagyobbá tenné azt a csapást, melyet a bűn-

[1]) **Irodalom:** A magáninditványi büncselekmények tanához. *Dr. Balogh Jenő*: A sértett fél jogköre a büntetőjogban I. köt. A sértett fél inditványára büntetendő cselekmények tana (Budapest 1887.); *Reber Oszkár*: Die Antragsdelicte des deutschen Strafrechts (München 1873.); *Fuchs*: Anklage und Antragsdelicte (Boroszló 1873.); *Nessel Tivadar*: Die Antragsberechtigungen des deutschen Reichsstrafgesetzbuchs (Berlin 1873.); *Dochow*: a *Holtzendorff*-féle Hb. d. d. Strafrechts IV. köt. (Berlin 1877. 239—285. l.); *Kirchenheim*: Die rechtliche Natur der Antragsdelicte (Tübingen 1877.); *Medem Rudolf*: Reform der Theorie der Antragsdelicte (Stuttgart 1878.); *Hergenhahn*: Das Antragsrecht im deutschen Strafrecht (Berlin 1878.); *Lehmann Alfréd*: Zur Lehre vom Strafantrage (Lipcse 1881.); *Köhler*: Die Lehre vom Strafantrag (Boroszló 1899. *Allfeld* Vergl. Darstellung des deutschen und ausl. Strafrechts. Allgem. Teil. II. (Berlin 1908.) 161—213. l. *Finkey* A m. btőjog tankönyve (2. kiadás 1905.) 551—560. *Angyal* Pál, Büntetőjogi előadások II. köt. *Edvi Illés K.*, A Btk. magyarázata, 3. kiad. I. 474—496. l. A kérdésnek a régibb tan- és kézikönyvekben való tárgyalására tüzetesen utal a *szerző* „A sértett fél jogköre" czimü müve 133—138. l.

[2]) Mindezeket, valamint a magáninditványi büncselekmények jogi természetét bővebben kifejti e sorok irójának „A sértett fél jogköre a büntetőjogban" czimü dolgozata: 139—180., 193—214., 541. és köv. l.

[3]) E helyes indokot hangsulyozza már a magáninditványra büntetendő cselekmények tanának első alapos vizsgálója: *Godefroi* is: „De iis delictis, qui nonnisi ad laesorum quaerelam vindicantur" cz. müve (Amstelodami 1837.) 216. I. Ugyanerre utalnak *Mittermaier* a most idézett müvet ismertető és biráló értekezésében (Archiv des Kriminalrechts Neue Folge 1838. évf. 609—620. l.); továbbá Adolphe *Chauveau* és Faustin *Hélie* Théorie du Code Pénal 5. kiad. (Páris 1872.) 323. l.; *Carrara* Programma del corso di diritto criminale Parte speciale 3. kiad. (Lucca 1875.) II. köt. 1507. §. és III. köt. 1910. §.; *Geib* (Lb. d. d. Strafrechts II. köt. 165. l.); *Schütze* (Lb. 2. kiad. 168. l.); *Hugo Meyer* (Lb. 2. kiad. 298. l.); *Hälschner* (Das gemeine deutsche Strafrecht I. köt. 708. l.); *Liszt* (Lb. 17. kiad. 193. és köv. l.); *Binding* (Hb. d. d. Strafrechts I. köt. 604—607. l.); *Buri* a Kritische Vierteljahresschrift XIX.

cselekmény a sértettre mért. Ha már az állam nem volt képes megakadályozni a jogrend megsértését, legalább attól kell óvakodnia, hogy a sértett szerencsétlenségét még nagyobbá tegye azáltal, hogy ennek akarata ellenére bűnvádi eljárást tétet folyamatba. Az állam részéről figyelmen kivül nem hagyható *családi tekintetek* és a sértett személyes viszonyai követelik, hogy az állam *megkímélje a sértettet* helyzetének még sulyosabbá tételétől.

A sértett kiméletének szempontja ez esetekben háttérbe szoritja a büntetés szükségességét. A sértett érdeke nagyobb mértékben követeli a bünvádi eljárás meginditásának mellőzését, mint a mennyire a közérdek a tettes megbüntetését kivánja.

Ezenfelül az idetartozó némely büntetendő cselekményeknél egyes esetekben *egyéb czélszerüségi szempontok* is megkövetelik, hogy a bűnvádi eljárásnak hivatalból való meginditása által ne szakittassanak szét a még tán fenmaradt, habár lazává lett kötelékek, melyek az állami életnek alapját képező intézménynek: a családnak tagjait egymáshoz füzik.

E büntetendő cselekményeknél a sértettnek joga a bünvádi eljárás folyamatba tételének megakadályozásában áll.

Ezt büntetőtörvényünk értelmében a sértett kétféleképen érheti el, u. m.: 1. az eljárás előfeltételét képező magáninditvány megtételének *elmulasztásával*, vagy 2. azáltal, hogy már előterjesztett magáninditványát az eljárásnak egy bizonyos szakáig *visszavonja*.

III. Különbség a magáninditványi és a magánvádra üldözendő bűncselekmények között.

A) A különbség a magáninditványra üldözendő büncselekmények és a főmagánvád esetei között: 1. felállitásuknak indoka, 2 jellegük, 3. jogi természetük és 4. perjogi jelentőségük tekintetében egyaránt lényeges és szembetünő.

1. A *magáninditványi* bűncselekményeket az állam azért különiti el a többiek közül, mert azok miatt a bűnvádi eljárás meginditása gyakran hátrányos lenne a sértettre nézve és fontos czélszerüségi tekintetek parancsolólag szabják elő, hogy az állam a sértettet ujabb hátrányoktól *kimélje*.

A *magánvádra üldözendő* vétségeknél és kihágásoknál ellenben abból az okból mellőzi az állam a hivatalból való üldözést, mert az a közérdek szempontjából rendszerint *felesleges*.

köt. 86—105.; *Dochow* a Holtzendorff-féle Hb. d. d. Strafrechts IV. köt. 259—260. l. stb.

2. Az *előbbi* csoportba sorolt cselekmények rendszerint *sulyos büntettek*,[1]) melyek legnagyobb része a sértettnek legfontosabb, pótolhatlan életjavait érinti; az *utóbbiak* (B. P. 41. §.) csekély jelentőségü vétségek és kihágások, melyek a jogrendet csak alárendelt mértékben sértik.

3. Az *előbbi* esetben a sértett joga *negativ* természetü, azáltal gyakorolja azt, hogy a magáninditvány megtételét *elmulasztja*, mert neki nem az eljárás folyamatba tétele, hanem annak *mellőzése* áll érdekében. Az utóbbi esetben a sértett joga *positiv* jellegü, ő a vád képviseletét veszi át.

4. Ha valamely csupán a magáninditványra üldözendő büncselekmény miatt a magáninditványra jogosult előterjeszti a büntető törvényben (1878. évi V. t.-cz. 110. §.) *„inditvány"*-nak nevezett ama nyilatkozatát, hogy *az eljárás megindítását és a tettes megbüntetését kivánja*, a hivatalból való vádemelés következik be, *a kir. ügyészség fog vádat emelni* és a magáninditványra jogosult a bünvádi eljárás további menetére *nem* gyakorol *activ* befolyást, hanem csak arra van joga, hogy a tettes büntetőjogi üldözését megakadályozhassa azáltal, hogy az itélet kihirdetéseig magáninditványát visszavonja.

A magánvádra üldözendő vétségeknél és kihágásoknál ellenben a sértett *első sorban* és szabály szerint kizárólag *vádló, nem* az ügyészség, hanem a sértett *képviseli az állam vádját*. Az utóbbi csoportba tartozó büncselekmény miatt csak ugy lesz eljárás inditható, ha a sértett bünvádi keresettel lép fel a büntető biróság előtt *és azt az eljárás egész folyamán át képviseli*, szóval *ha activ vádképviseleti* tevékenységet fejt ki.

E méiyreható különbségekből kétségtelen, hogy a törvényhozás akkor jár el helyesen, ha a magáninditványra üldözendő büntetteket és vétségeket elkülöniti a magánvádra üldözendő vétségektől és kihágásoktól és a büncselekmények most emlitett mindkét csoprtjára nézve megfelelő részletintézkedéseket foglal törvénybe.

B) Büntető törvénykönyvünk, a mely pedig a külföldi codexeknél sokkal több magáninditványi büncselekményt állitott

[1]) Az erőszakos nemi közösülés (Btk. 232. §.) tiz évig terjedhető fegyházzal, a szemérem elleni erőszak (233. §.) öt évig terjedhető börtönnel, a megfertőztetés (236. §.) öt évig terjedhető fegyházzal, a vérfertőztetés (244. §.) két évig terjedhető börtönnel, a szemérem elleni bűntett (245. §.) három évig terjedhető börtönnel, a családi állás elleni bűntett (255. §.) két évig terjedhető börtönnel, a közös háztartásban élő rokonok közt elkövetett lopás (340. és 343. §§.) öt évig terjedhető börtönnel stb. büntetendő.

fel,[1]) — e két annyira különböző csoportot sem az elnevezésre, sem a szabályozás részleteire nézve nem választotta szét egymástól, hanem mindakettőt „a sértett fél inditványára büntetendő cselekmények" elnevezés és egyforma intézkedések alá vonta.

A járásbiróságok hatáskörébe utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárást szabályozó 1880. évi aug. hó 15-én 2265/I. M. E. szám alatt kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 23. §-ában a kir. járásbiróságok hatáskörébe utalt mindazon vétségeket és kihágásokat, melyek miatt „a büntető törvények szerint az eljárás csak *a sértett fél inditványára* inditható meg" — *magánvádra üldözendő* bűncselekményekké alakitotta át.

A kir. Curia — melynek büntető birósági, különösen bűnvádi eljárási gyakorlatunk fejlesztése körül oly sokat köszönhetünk — a 80-as években kifejlődött judicaturájában teljesen összekeverte a *„sértett fél inditványá*"-nak és a *„magánvád*"-nak fogalmait; a járásbiróságok előtti eljárást szabályozó rendeletnek a *magánvádra* üldözendő vétségekre és kihágásokra vonatkozó intézkedéseit analogia utján átvitte a törvényszékek előtti eljárásba és a *sértett fél inditványára büntetendő cselekményekre,* s ennek folytán az utóbbiaknál is a sértettnek a kir. ügyész mellett a vád fentartására befolyást engedett. Nevezetesen az 52. számu büntetőjogi teljes ülési határozatban kimondta a kir. Curia, hogy „a sértett félnek visszavonható *inditványára* üldözendő bűncselekmény miatt főtárgyalás megtarthatására *a sértett fél jelenléte mulhatlanul szükséges* s ennek a főtárgyalásról kellő és különösen az elmaradás következményeit feltüntető megidéztetése után igazolatlan elmaradása a *vád* (?) visszavonásának tekintendő".

A Curiának ez a kijelentése s az abban foglalt elvből levont következtetés volt a Btk.-nek életbelépte óta különben oly magas szinvonalon álló *büntető judicaturának legnagyobb tévedése.* Az érintett kijelentéssel szemben elég kiemelnem annyit, hogy a magáninditvány *nem vád,* hanem csak *perjogi előfeltétele* annak, hogy nyomozás legyen teljesithető, a kir. *ügyész* vádat emelhessen, s a *kir. ügyészség vádja* alapján elrendelhető legyen a *birói* eljárás (B. P. 3. §.). A magáninditvány előterjesztése még *nem* vádemelés, sőt az idetartozó bűncselekmények eseteiben *csak* a magáninditvány alapján határozza

[1]) Az 1878. évi V. t.-cz. értelmében, *csak a sértett fél inditványa alapján* üldözhetők: 1. A hamis vád bizonyos esete (229. §.), 2. az erőszakos nemi közösülés (232. §.), 3. a szemérem elleni erőszak (233. §.), 4. a megfertőztetés (236. §.), 5. testvérek nemi közösülése egymással és az ugyanezek közt elkövetett természetelleni fajtalanság (244. §.), 6. a szemérem elleni bűntett (245. §.), 7. a házasságtörés (246. §.), 8. a családi állás elleni bűntett (255. §.), 9. a becsületsértésnek és 10. a rágalmazásnak több esete (268. §.), 11. a könnyü testi sértés vétsége (313. §.), 12. a gyermekrablás (317. §.), 13. a leányszöktetés (320. §.), 14. a nőrablás (321. §.), 15. a levél- és távsürgönytitoknak megsértése magánszemélyek által (327. §.), 16. a hivatásbeli titok tiltott felfedezése (328. §.), 17. a magánlaksértés (332. §.), 18. a családi (342. §.) és 19. a házi lopás (343. §.), 20. a család körében és 21. a szolgálatadó ellen, illetőleg a közös háztartásban élők közt elkövetett sikkasztás (358. §.), 22. a hütlen kezelés vétsége (361. §.), a jogtalan elsajátitás (369. §.), 24. a hozzátartozó ellen elkövetett csalás (389. §. Bn. XV. cz.), 25. idegen ingó vagyon jogtalan megrongálásának vétsége (418. §.) és 26. idegen ingatlan vagyon jogtalan megrongálása (421. §.).

el a kir. ügyészség: akar-e vádat emelni, vagy mellőzni azt? S a magáninditványra jogosultnak mihelyt a magáninditványt előterjesztette s annak alapján az ügyészség *vádat emelt*, törvényszékek előtti eljárásban a vád képviselete körül nemcsak semmi teendője nincs, de abból határozottan ki is van zárva és a magáninditvány, ha csak világos kijelentéssel vissza nem vonatott, fenntartottnak tekintendő.

Az 52. számu teljes ülési határozat elméleti tarthatatlanságánál még nagyobbak ama *gyakorlati hátrányok*, melyek belőle a judicaturában léptennyomon felmerültek,[1]) még érezhetőbb baj az, hogy e döntvény félrevezette az alsóbb bíróságokat, összezavarta az egész büntető birósági praxisban minden irányban a „magáninditvány" és a „magánvád" eltérő fogalmait és jelentőségét; számos törvénykezési botlásnak lett kiapadhatlan forrásává és meghiusitotta az anyagi igazság érvényesülését, a kideritett tettes megérdemlett megbüntetését, akkor is, ha a sértett azt korábban kifejezetten kivánta volt.[2])

C) Ezeken a jogérzetet is gyakran sértő állapotokon B. P.-unk lényegesen változtatott.

A B. P. 2., 3., 41. és 90. §-aiból világosan kitünik, hogy a B. P. 41. §-ában *taxative* felsorolt vétségek és kihágások eseteiben a sértett *főmagánvádló*, vagyis — a nélkül, hogy a kir. ügyészséget a vád képviseletének átvételére fel kellene szólitania, — *első sorban* és rendszerint kizárólag *képviseli a vádat*. Ellenben a B. P. 41. §-ában *nem* emlitett minden egyéb büntetendő cselekmény esetében, melyeket korábbi anyagi büntető törvényeink a *„sértett fél inditványára büntetendők"* gyanánt emlitenek, a *sértett fél inditványa*, illetőleg a B. P. terminologiája szerint a *„magáninditvány" a nyomozás teljesitésének, a közvád emelésének és a birói eljárás megindításának perjogi előfeltétele;* mihelyt tehát a magáninditvány előterjesztetett, a kir. ügyészség a B. P. általános rendelkezései (33. és 34. §-ok) alapján határoz a vád átvétele kérdésében, s ha átvette a vádat, *annak képviseletében a magáninditványra jogosult nem vehet részt* (B. P. 50. §.).

[1]) Ezeket bőven kifejtettem „A sértett fél jogköre" cz. m. I. köt. 411—424. l. Később találóan mutat rá ezekre dr. *Baumgarten* Izidornak „Inditvány és magánvád" czimü értekezése is a „B. J. Tára" XVII. kötetének 10. számában 152—155. l.

[2]) Igy pl. csalás esetén, midőn a bűncselekmény a károsodottaknak egész nagy körét érintette és azok, habár tettek magáninditványt, pl. ismeretlen tartózkodásuk miatt a főtárgyalásra nem voltak megidézhetők, vagy tartózkodási helyük távolsága miatt meg nem jelenhettek, vagy egyes sértettek a főtárgyalás előtt meghaltak, a bűnvádi eljárás olyan esetekben is megszüntettetett, a melyekben minden kétségen felül sulyos büntett forgott fenn s a tettes a bíróság *kezében* volt. Ilyen határozat hozása most már az 1908:XXXVI. t.-cz. (Bn.) XV. czikke folytán is lehetetlenné vált.

IV. A főmagánvád esetei egyenként.

A magánvádra üldözendő vétségeket és kihágásokat részben a B. P. 41. §-a, részben azok a melléktörvények sorolják fel, melyek az anyagi büntető jogba vágó rendelkezéseket tartalmaznak.

I. A B. P. 41. §-a értelmében ide sorolandók: a rágalmazásnak és a becsületsértésnek a Btk. 258., 259. és 261. §-ai szerint minősülő esetei, akkor is, ha ezek a vétségek holtak ellen voltak elkövetve (Btk. 273. §.);

a könnyü testi sértés vétsége (Btk. 301. §.);

levél- vagy távsürgöny-titok megsértése magánegyén által (Btk. 327.);

magánlak megsértésének vétsége (Btk. 332.);

idegen ingó vagyon megrongálása (Btk. 418. §.);

más ingatlan vagyonának rongálása (Btk. 421. §.);

tulajdon elleni kihágások (Kbtk. 126., illetőleg az 1908: XXXVI. t.-cz. (Bn.)-nek ezt helyettesitő 51. §-a és a Kbtk. 127. §-a);

iparvédjegyhamisitás (1895:XLI. t.-cz. 8. és 9. §-ai.).

II. A büntetőjogi *melléktörvények* némelyike is tartalmaz olyan szabályokat, melyek alapján — habár az illető törvény nem szól is kifejezetten *főmagánvádról* — a benne körülirt cselekményeket vagy azok egy részét mégis a főmagánvád esetei közé kell sorolni.

Ilyen kihágások nevezetesen:

a) az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) 82. és 136. §-ai értelmében az *erdei lopás* és az erre vonatkozó orgazdaság (erdőtörvény 90—98. §§.); erdei kártétel (erdőtörvény 105., 106., 108. §§.) és az erdőtörvény 111., 113. és 114. §-aiban körülirt erdei kihágások;[1])

[1]) Ezek szövege a következő: 82. §. „Erdei kihágás miatt a büntető eljárásnak csak a sértett *panaszára* van helye. A 109. és 110. §§-ban, valamint a 116. §-ban meghatározott kihágások miatt azonban az eljárás hivatalból inditandó meg. A 136. §. Azon esetekben, melyekben a jelen törvény rendeletei szerint az eljárás csak a sértett fél *panaszára* inditható meg, a panasz a büntető törvények rendelkezései szerint erre jogositott személyeken kivül, a *sértett fél erdőkezelő tisztje által is* — külön meghatalmazás nélkül előterjeszthető. Az erdőkezelőtiszt jogositva van továbbá a sértett felet, az eljárás további folyama alatt is, a biróság előtt képviselni és a megengedett jogorvoslatot használni. A panasz szóval is előterjeszthető. Ha a panasz *irásban* terjesztetik be s ahhoz több erdei kihágást s kihágót tartalmazó jegyzék mellékeltetett, az *inditvány minden kihágási* esetekre és *személyekre*, melyek a jegyzékben mint ilyenek megjelölve vannak, *kiterjesztettnek tekintendő*." Ezen melléktörvény rendelkezései értelmében tehát a sértettnek erdőkezelő tisztje *is jogosult a főmagánvád képviseletére.*

b) a vadászati kihágások (1883:XX. t.-cz. 26—32. §§.)[1])

Ellenben a találmányi szabadalmakról szóló 1895:XXXVII. t.-cz. 49. §-ában körülirt *szabadalombitorlás*, mely a most idézett t.-cz. 50. §-a értelmében „a kir. járásbiróságok hatáskörébe tartozik és *csak a sértett fél indítványára* üldözhető", — a B. P. hatályba lépte óta *nem főmagánvád tárgya*, hanem *magánindítványra* üldözendő. Ez a rendelkezés kétségkivül arra vezethető vissza, hogy a B. P.-nak törvényjavaslata jóval előbb (több, mint két évvel megelőzőleg) készült el, mintsem a szabadalmi törvény megalkottatott; a k. i. ü. b. pedig a B. P. törvényjavaslatának tárgyalásakor a melléktörvényekre nem volt tekintettel.[2])

V. A főmagánvádra jogositottak meghatározása.

1. A főmagánvád képviseletére a B. P. 47. §-ában megjelöltek jogositottak.

Rendszerint a *sértett* képviselheti a vádat.

Annak megállapitásánál, hogy *ki a sértett*, első sorban a B. P. 13. §-ának 6-ik, 7-ik és 9-ik bekezdését kell szemügyre venni.

A magánvádra üldözendő *egyes* bűncselekményeknél is a *sértett* fogalmát általánosságban ugy tartom meghatározandónak, mint alább a 42. §-nál (l. ennek magyarázatát I. alatt), a hová a „sértett" fogalmának, (mint minden nem csupán a magánindítványi, hanem a legtöbb hivatalból üldözendő bűncselekménynél is előforduló fogalomnak) kifejtése tartozik.

2. E helyütt külön kell azonban vizsgálni: *ki tekinthető sértettnek a B. P. 41. §-ában taxative felsorolt egyes vétségeknél és kihágásoknál egyenként?*[3])

a) Rágalmazás és becsületsértés eseteiben (Btk. 258., 259., 261. §-ok) a sértett jogtárgy: a becsület és igy *sértettnek* tekintendő, a ki ellen a becsületsértés vagy rágalmazás *közvetlenül* irányozva van. A részvénytársaság csupán vagyonösszesség lévén,

[1]) E kihágások felett az itélkezés a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik. Ezekre nézve maga a vadászati törvény 46. §-a előirja, hogy miattuk a *panaszt* három hó alatt kell előterjeszteni. Az id. t.-cz. 45. §-ának utolsó bekezdéséből a leghatározottabban kitünik, hogy ezen kihágások eseteiben a sértett *magánvádlónak* tekintendő.

[2]) A szabadalmi tanács elnökének hivatalos felterjesztésére a m. kir. igazságügyi miniszternek e tárgyban kelt hivatalos leiratát közli a *Jogt. K.* 1901. évf. 154—155. l. L. még *Baumgarten Izidor* biráló megjegyzéseit. Büntetőjogi tanulmányok II. köt. (1907.) 326. és köv. l.

[3]) A részletekre nézve lásd: *Balogh* A sértett fél jogköre, 457., 476—479., 485., 491., 494—501., 515. és 516. lapok.

becsületsértés tárgya gyanánt nem tekinthető,[1]) ellenben testület, társaság, egyesület ellen épen ugy lehet becsületsértést vagy rágalmazást elkövetni, mint bármely egyes személy[2]) ellen; ez esetben azonban a magánvádra jogositottakat a B. P. 47. §-ának első bekezdése határozza meg.

Holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés eseteiben a Btk. 273. §-ának második bekezdése értelmében a megholtnak *gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa* tekintendők sértettnek. Gyermekek a közvetlen leszármazókat jelentik és pedig (minthogy a törvény nem különböztet) *házasságon kivül szülötteket is. Szülők: a közvetlenül felmenő*, akár törvényesek, akár törvénytelenek, akár édes, akár mostohaszülők.[3])

Az örökbefogadó atya, mint törvényes képviselő, magánvádra jogosult, ellenben a tápszülők nem lesznek jogositva a főmagánvádat képviselni.

b) Könnyü testi sértés vétsége esetében (Btk. 301. §.) a főmagánvádat az képviselheti, a kinek testi épségét vagy egészségét az *elkövetett* büncselekmény sértette, a megkisérlett pedig veszélyeztette.

c) Levél- vagy távsürgöny-titok megsértése esetében (Btk. 327. §.) egyformán sértett az elküldő, illetőleg feladó és a czimzett is, mert mindketten egyformán rendelkezhetnek a felett, hogy a levelet ki bonthassa fel. Sértettnek tekintendő a közhivatalnok is, a ki hivatali minőségében küldött levelet vagy táviratot, mely a küldőnek akarata ellenére használtatott fel.[4])

d) Magánlak megsértésének vétsége miatt (Btk. 332. §.) főmagánvádat emelhetnek *a lakó*, a ki abban a helyiségben, a melybe a jogos indok nélkül való behatolás történt, állandóan tartózkodik, továbbá *a lakással rendelkező*. Ez utóbbi fogalom meghatározása a concrét esetekben számos nehézséggel járhat. Pl. kérdéses, hogy ha a lakás bérbe van adva, a háztulajdonos vagy a bérlő, vagy az albérlő, vagy mind a hárman tekinhetők-e, — legalább bizonyos

[1]) V. ö. a kir. Curiának 1888. évi 8280. számu határozatát, Márkus Felsőbiróságaink elvi határozatai, 2. kiadás, V. kötet (Budapest, 1894.) 269. l. 9529. szám.

[2]) A Curia 1890. évi 11.776. sz. határozata. L. Márkus id. gyüjteménye, V. kötet, 269. l., 9530. szám.

[3]) A kir. Curia is (Dt. uj folyam, VIII. kötet, 100. sz.) kimondta, hogy a család elnevezése alatt a törzsszülők valamennyi utódaikkal együtt értetnek, ennélfogva a mostoha anya is felmenő ágbeli rokonnak tekintendő.

[4]) L. a kir. Curiának 1881. évi 824. sz. határozatát. Márkus id. gyüjteménye, V. köt., 423. l., 10.237. sz.

esetekben, — sértetteknek; továbbá, ha ugyanabban a lakásban állandóan több család lakik, ezek mindegyike egyformán rendelkezhetik-e a lakással. E bonyolódott kérdésekben döntő kiindulási pont gyanánt azt kell elfogadni, hogy *a lakással rendelkező az, a ki megállapítja, hogy kik tartózkodhatnak a kérdéses helyiségben*, a ki tehát döntő akaratot nyilvánithat arra nézve, hogy a szóban forgó lakásba kinek van joga behatolni.[1])

e) Mind az ingó (Btk. 418. §.), mind az ingatlan *vagyon rongálásánál* (Btk. 421. §.), sértett: a megrongált dolognak tulajdonosa, ellenben sem a birtokos, sem pl. ennek a *tulajdonosnak* a hitelezője.

f) Ugyanez áll a Kbtk. 126., illetőleg 1908 : XXXVI. t.-cz. 51. §-ában és a Kbtk. 127. §-ában körülirt tulajdon elleni kihágások eseteiben.

g) Az iparvédjegyhamisitásnál (1895. évi XLI. t.-cz. 8. és 9. §§.) főmagánvádló gyanánt léphet fel az a belföldi termelő iparos vagy kereskedő, a kinek védjegyével, illetőleg nevével, czégével, czimerével vagy üzletének elnevezésével jogtalanul megjelölt áru forgalomba hozatott vagy árultatott. Ellenben *nem* élhetnek a főmagánvád jogával a félrevezetett *vevők.*

VI. A főmagánvádra jogositottak körének összefüggése a birói hatáskörrel.

A *hatáskör* kérdésének a főmagánvád eseteiben annyival inkább nagy *gyakorlati* jelentősége van, mert a magánvádra *jogosultak köre más a járásbirósági eljárásban*, mint a törvényszék vagy az esküdtbiróság előtt. Nevezetesen *előbbi esetben* az 523. §. *utolsó* bekezdése értelmében a sértettnek *szülője*,[2]) férje, gyámja vagy gondnoka külön meghatalmazás *nélkül* is felléphetnek főmagánvádlók gyanánt.

Erre a rendelkezésre annyival nagyobb sulyt kell helyezni, mert a B. P. 41. §-ában felsorolt büncselekményeknek legnagyobb része olyan, melyet az É. l. t. 18. §-a *kir. járásbiróságok elé* utal.

[1]) Pl. általában lakással rendelkező: a *családfő*, a gyermekek *nem*; közös háztartásban élő házastársak *általában véve mindketten egymással* concurrálva; kivételesen mégis a nő nem tekinthető lakással rendelkezőnek, ha ezt férje kifejezetten megtiltotta. Ellenben a férj nem tekinthető lakással rendelkezőnek tőle elválasztott nejének lakásán (Curia 1891. évi 3675. sz. Márkus id. gyüjteménye. V. kötet, 427. lap, 10.253. sz.)

[2]) Minthogy a törvény nem különböztet, a magánvád jogával élhetnek a házasságon kivül született gyermek *atyja* és *mostoha szülők is*. Kétségtelen, hogy a *nagy*-szülők csak külön meghatalmazás alapján képviselhetik az *unokát*.

Kivételek: a *felmenő ágbeli rokonon elkövetett* könnyü testi sértés vétsége (Btk. 302. §. második bek., v. ö. 1897. évi XXXIV. t.-cz. 18. §. 4. pont) és a Btk. 418. §-ában meghatározott ingó vagyonrongálás, ez utóbbi annyiban, *a mennyiben* egy évi időtartamot meghaladó fogházbüntetés mutatkozik kiszabandónak. (É. l. t. 18. §. 9. pont és utolsóelőtti bek.) Ez a két vétség a *kir. törvényszékek* hatáskörébe tartozik. Ellenben a *Btk. 259. §-ában körülirt és nyomtatvány utján elkövetett* rágalmazás, valamint a 261. §-ban meghatározott és *nyomtatvány utján elkövetett* becsületsértés miatt az É. l. t. 16. §-ának második bekezdése esetében — *esküdtbiróság* előtt kell főtárgyalást tartani. Ezenfelül a főmagánvád esetei a B. P. 18., 19. és 22. §-ai alapján *az összefüggés elvénél fova is a törvényszék vagy az esküdtbiróság* elé utalhatók.

VII. A magánindítványra üldözendő büncselekmények egyenként.

Magánindítványi büncselekmények:

a) A Btk.-ben:

1. a hamis vád, ha annak alapján a büntető eljárás nem indittatott meg (Btk. 229.);

2. a Btk. 238. §-a szerint az erőszakos nemi közösülés, a szemérem elleni erőszak és a megfertőztetés (232., 233., 235., 236., 237. §§.) kivéve, ha a 239. §-ban felsorolt körülmények valamelyike forog fenn, hogy mely esetben a most emlitett büntettek hivatalból üldözendők.

3. vérfertőztetés vagy természet elleni fajtalanság testvérek között (Btk. 244. §.), kivéve, ha a bűntett a sértettnek halálát okozta, mely esetben hivatalból üldözendő;

4. a szemérem elleni bűntett (Btk. 245. §.);

5. a házasságtörés (Btk. 246. §.);

6. érvénytelen házasság csalárd megkötése (Btk. 255. §.);

7. a Btk. 268. §-a értelmében a 260. §-ban körülirt hatóság előtti rágalmazás, kivéve a Btk. 269—272. §-aiban meghatározott eseteket, melyek csak felhatalmazás, illetőleg kivánat alapján üldözhetők;

8. a Btk. 322. §. szerint a gyermekrablás (Btk. 317—319. §§.), a leányszöktetés (Btk. 320. §.) és a nőrablás (Btk. 321. §.), kivéve, ha a Btk. 239. §-ában meghatározott esetek valamelyike forog fenn, vagy ha sulyos testi sértés is követtetett el, mely esetben az eljárás hivatalból inditandó meg;

9. a hivatásbeli titok tiltott felfedezése (Btk. 328. §.);

10. a házastárs, a fel- vagy lemenő ágbeli rokon, a testvér vagy a közös háztartásban élő rokon ellen, továbbá a gyámolt által gyámja ellen, a gondnokolt által gondnoka ellen és a növendék által nevelője ellen elkövetett lopás (Btk. 342. §.);

11. ugyanezen körülmények között a sikkasztás (Btk. 358. §.), valamint a jogtalan elsajátitás (Btk. 365—369. §§.) és a csalás (Btk. 389. §.);

12. valakinek szolgálatában vagy fizetésében álló, vagy háztartásában élő egyén által a szolgálatadó, a ház feje vagy az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozók ellen elkövetett lopás (343. §.) és sikkasztás (358. §.);

13. a hütlen kezelés (Btk. 361. §.);

14. a 11. pontban felsorolt hozzátartozó ellen elkövetett csalás;

b) a Bn. 43. §-ában meghatározott kerités *vétsége;*

c) a mellektörvényekben megállapitott büncselekményekből *magáninditványiaknak* kell tekinteni mindazokat, a melyek az illető törvényben a sértett fél inditványára üldözendők gyanánt vannak megjelölve és nem soroltattak a főmagánvád tárgyai közé.

Különösen ilyenek: 1. az 1883. évi XXV. t.-cz. 9. §-a alapján az *uzsora* vétsége (id. t.-cz. 1., 2., 3., 5., 6. §§.);

2. az 1894:XII. t.-cz. 93., 94. és 95. §-aiban körülirt *mezőrendőri kihágásoknak* csak a károsult fél inditványára büntetendő esetei;

3. az 1895:XXXVII. t.-cz. 49. §-ában körülirt *szabadalombitorlás* (id. t.-cz. 50. §.);

4. az 1898: II. t.-cz. 67. §-ában;

5. az 1899: XLI. t.-cz. 35. §-ában;

6. az 1900: XXVIII. t.-cz. 44. §-ában;

7. az 1900: XXIX. t.-cz. 33. §-ában;

8. az 1907: XIX. t.-cz. 191. §-ában;

9. az 1907: XLV. t.-cz. 61. §-ában felsorolt esetek.

VIII. *Magáninditványra jogosult:* az az egyén, a ki a törvényben előirt határidő alatt a magáninditványra vonatkozó, alább részletezett jogokról hatályosan rendelkezik.

A) *Jogai:*

Nevezetesen joga van:

a) a magáninditvány megtételére, vagyis arra, hogy a jogosult az elkövetett büntetendő cselekményről és ennek tetteséről való tudomásszerzéstől számitott három hó alatt az illetékes hatóságnál

kellő alakban és módon a bünvádi eljárás megindítását és a tettes megbüntetését *kívánhassa;*

b) a magáninditvány megtételének mellőzésére és ez által az eljárás folyamatba tételének megakadályozására, *a mi tulajdonképen e jognak lényege* és a törvény által való engedélyezésének főczélja;

c) a magáninditvány visszavonására, mely utóbbi nyilatkozat, ha a törvény által előszabott határidőn belül kellő alakban és módon történt, a folyamatban levő eljárás megszüntetését vonja maga után;

d) a magáninditvány visszavonásának mellőzésére, a mi által azonban (épen ugy, mint a magáninditvány megtétele által sem) a magáninditványra jogosult még koránt sincs feljogositva az eljárás folytatását kivánni. (Igy ha a tettes ki nem nyomozható, vagy más oly okok (pl. elévülés) forognak fenn, melyek az eljárás megszüntetését vonják maguk után: ugy az eljárás természetesen megszüntethető lesz akkor is, ha a magáninditvány fentartatott.).

B) A magáninditványra jogosultakat az esküdtbiróság és a kir. törvényszék hatáskörébe utalt büncselekményekre nézve általában véve a Btk. 113. §-a s ezt kiegészitőleg a kir. Curiának 25. számu btőjogi teljes ülési határozata; az uzsora vétségénél az 1883. évi XXV. t.-cz. 9. §-a, végre a kir. járásbiróság hatáskörébe utalt esetekben a B. P. 525. §-ának második bekezdése határozza meg.

Magáninditványra jogosult általában: a sértett, ha életének 16-ik évét betöltötte és gondnokság alatt nem áll, ellenkező esetben rendszerint a sértettnek törvényes képviselője.

Ha a sértett abban az időpontban, melyben magáninditványt kellene tennie, életének 16-ik évét még be nem töltötte, helyette atyja, illetőleg gyámja lesz a magáninditványra jogosult.

1. Ha az eljárás tárgya esküdtbiróság vagy kir. törvényszék hatáskörébe utalt büncselekmény:

a) a 16—24 éves kiskoruak helyett a *„vagyon ellen irányzott" büncselekmény* esetében csak atyjuk vagy gyámjuk, *egyéb büncselekmények miatt* mind a sértettektől függetlenül és önállóan törvényes képviselőjük, mind önmaguk inditványt tehetnek. (A kir. Curiának 25. számu btőjogi teljes ülési határozata);

b) Ha a 16—24 éves sértett *nagykorusitlatott,* vagyon ellen irányzott bűncselekmény miatt is önmaga tehet magáninditványt

c) Gondnokság alatt levő elmebetegek, gyengeelméjüek és siketnémák; továbbá egy évnél hosszabb idő óta távollevők helyett, kiknek tartózkodóhelye ismeretlen, vagy a kik hazajövetelükben és

vagyonuk kezelésében gátolva vannak, végre egy évnél hosszabb tartamu szabadságvesztésbüntetésre ítéltek helyett bármely bűncselekmény miatt *gondnokuk* tehet magáninditványt.

d) Gondnokság alatt levő pazarlók helyett vagyon ellen irányzott bűncselekmény esetében gondnokuk magáninditványra jogosult.

e) Jogi személyek helyett azok tehetnek magáninditványt, a kik a jogi személyt — akár az alapszabályok, akár más jogforrás alapján, — magánjogi jogviszonyaiban is képviselik.

f) Az uzsora vétsége miatt a sértett fél mellett ennek házastársa, fel- és lemenő ágbeli rokona, illetőleg a gyámság vagy gondnokság alatt levő sértett helyett a gyám vagy a gondnok magáninditványra jogosultak. (1883. évi XXV. t.-cz. 9. §.).

2. *Ha a járásbiróság hatáskörébe utalt* (1897. évi XXXIV. törvényczikk 18. §.) és csupán magáninditványra üldözhető bűncselekmény miatt az eljárás járásbiróság előtt folyik, — tekintet nélkül arra, hogy a sértett kiskoru-e vagy hogy mily okból van gondnokság alá helyezve, — bármely sértettnek törvényes képviselője, továbbá a sértett nőnek férje által tett feljelentést is magáninditványnak kell tekinteni. (B. P. 525. §. második bek.-e.).

Ezenfelül a Btk. kivételesen több bűncselekménynél meghatározza részben azt, ki tekintendő sértettnek, részben pedig azt, hogy a szorosabb értelemben vett sértetten kivül ezekben az esetekben ki jogositott a magáninditvány megtételére.

Ezek a következők: testvérek közt elkövetett vérfertőztetés- vagy természet elleni fajtalanságnál (244. §.) *a szülő vagy a gondnok;* a 245. §-ban körülirt szemérem elleni büntettnél a sértett nőn kivül *férje* is; a házasságtörésnél (246. §.) a sértett *házastárs;* a holtak ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetén (273. §.) a meghaltnak *gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa;* a házi lopásnál (343. §.) a sértett félen kivül a *szolgálatadó és a ház feje* is; a 343. §-ban megnevezettek közt elkövetett *sikkasztásnál ugyanezek* az egyének.[1])

IX. A magáninditványi jogosultság különbsége a magánvád képviseletétől.

A magáninditványra jogosultnak csak arra van joga, hogy az anyagi törvényekben meghatározott időig magáninditványát

[1]) A Btk. 384. §-ára nézve a 390. §-ban foglalt rendelkezést a Bn. XV. czikke hatályon kivül helyezte.

előterjeszthesse és azt — a mennyiben az anyagi törvény a magáninditvány visszavonhatását kifejezetten ki nem zárja, — az első bíróság itéletének kihirdetéseig vsszavonhassa. Ellenben a magáninditványra jogosult a magáninditvány előterjesztésével *nem lesz vádló*, hanem a magáninditvány előterjesztése után a kir. ügyészség a B. P. általános rendelkezései alapján (33. és 34. §§.) határoz a felett, hogy vádat emeljen-e, vagy megtagadja annak képviseletét. És ha a kir. ügyészség vádat emelt, annak képviseletében a magáninditványra jogosult nem is vehet részt. (B. P. 50. §.)

Mindezeknél fogva a magáninditványra jogosultra nem lehet kiterjeszteni azokat a szabályokat, melyek a magánvádlónak perjogi hatáskörét határozzák meg és a magáninditványi büncselekmény miatt, ha kir. ügyészség a vádat képviseli, a magáninditványra jogosult nem végezheti a vádló teendőit.

Különösen a B. P. hatályba léptével hatályukat vesztették a kir. curiának 52. sz. teljes ülési határozata, valamint ennek alapján az 1886. évi 7995/I. M. sz. a. kibocsátott rendelet is, tehát a sértettet magáninditványi bűncselekmény esetében a főtárgyaláson való személyes megjelenésre csak akkor kell kötelezni, ha kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritése végett szükséges; továbbá a sértettnek elmaradása esetében a magáninditványt nem szabad visszavontnak tekinteni, hanem az eset körülményeihez képest kell intézkedni uj határnap kitüzése és esetleg a sértettnek elővezetése iránt.[1])

X. A magáninditvány hatása a főmagánvád eseteiben.

A) A magáninditványi és a magánvádra üldözendő bűncselekmények közt mutatkozó *mélyreható különbségek* feltüntetésénél hangsulyoztam (l. fentebb III. alatt), hogy B. P.-unk *több irányban segit* azokon a szembetünő, nagy gyakorlati hátrányokon, melyek judicaturánkban *a sértett fél inditványának* (Btkv. 110—116. §§.) és *a magánvádnak* (B. P. 41. §.) összezavarása folytán több évtizeden át mutatkoztak. Mindamellett nyilvánvaló, hogy *csupán az eljárási codex* ezt a bonyolult és sokoldalu kérdést minden vonatkozásában nem rendezhette, és a jogi felfogásban e tárgyban mutatkozó zavart teljesen el nem oszlathatta.

a) B. P.-unk természetesen érintetlenül hagyta a Btk.-nek

[1]) Hasonló nézeten vannak jogirodalmunk (l. pl. dr. *Sántha Elemér* B. J. T. XXXIX. köt. 225—227. l.) és bírósági gyakorlatunk (L. ez utóbbit alább a judicaturánál 296. és köv. l.

110—116. §-ait, a melyek a sértett fél inditványára büntetendő cselekmények tekintetében *az anyagi jogba is belevágó* általános rendelkezéseket tartalmazzák és a melyeknek revisiója csak a Btk.-ek módositásáról alkotandó törvényjavaslatba tartozhatik. A Btk. 110—116. §-ainak rendelkezései pedig *nem minden* irányban állanak összhangban azokkal *az eljárási* természetü szabályokkal, amelyek *a főmagánvádlónak perjogi hatáskörét* állapitják meg. Például a magáninditvány *oszthatatlan* (Btk. 115. §.), tehát a mennyiben a magáninditvány, habár csak egyik tettes vagy részes ellen előterjesztetett, a bünvádi eljárást ki kell terjeszteni mindazokra, a kik a szóbanforgó bűncselekménynél akár tettes, akár részes minőségben közremüködtek. Ellenben *a főmagánvád*, mint általában a vádnak mindegyik faja, *osztható* (B. P. 1. és 106. §-ok első bek.), amennyiben a birói eljárást csak azon terhelt ellen lehet elrendelni, a ki a vádló inditványában kifejezetten megemlitve van. Tekintettel már most arra, hogy a B. P. 41. §-ában felsorolt bűncselekmények *mind olyanok*, melyek az anyagi jogi törvények szerint *csak a sértett fél inditványára üldözhetők*,[1]) nyilvánvaló, hogy ezekből az eltérő anyagi jogi és eljárási rendelkezésekből a gyakorlatban kétségek és ellentétes felfogások merülhetnek fel, melyeknek teljes eloszlatása csak a Btkv.-ek revisiójától várható.

B) *Judicatura.* A gyakorlatban többször előfordult vitás kérdések közül jelentősebbek a következők:

1. *Magánvád elejtése kötelező-e a közvádlóra a 41. §. harmadik bekezdése esetén?*

V. ö. az alább XIII. alatt foglalt fejtegetéseket.

Tényállás. Képviselőválasztás esetén A. a községi bíróra mutatva a korcsmában a következőket mondotta: „aki a kormánypártra szavazott, az gazember!“ A tárgyaláson az ügyészségi megbizott a vád képviseletét közérdekből elvállalta, a magánvádlók azonban a vádlottnak megbüntetését nem kivánták és az eljárás megszüntetését kérték. (Közölve B. J. T. XLIII. köt. 179. és köv. l.). Az ügyészségi megbizott a vádat elejtette.

Dr. *Tyrnauer* Albert a közvádló eljárását biráló czikkében

[1]) A védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. t.-cz., a melynek idevágó 23. és 24. §-ai helyébe az 1895. évi XLI. t.-cz.-nek 8. és 9. §-ai léptek, az ebben körülirt bűncselekményekre *nem* terjeszti ki az 1878. évi V. t.-cz.-nek általános határozatait. Mindamellett a Btk. 110—116. §-ainak rendelkezéseit az iparvédjegyhamisitás eseteiben is alkalmazni kell, mert az 1890. évi II. t.-cz. 27. §-a világosan rendeli, hogy a most szóban forgó bűncselekmények is csak a sértett inditványára büntetendők.

(i. h. 179—180. l.) azt vitatja, hogy a közvádló a vád képviseletét mindig köteles fentartani oly esetben, midőn közérdekről van szó, minthogy ilyenkor az illető bűncselekmény közérdekbe ütközik, „mintegy hivatalból üldözendővé válik", a főmagánvádló „pótmagánvádlóvá degradálódik, kinek vádvisszavonási joga egyáltalában nincs".

Ez a fejtegetés *nem* felel meg a törvény rendelkezésének. A mellékmagánvádló nem veszti el azt a jogát, hogy inditványát a Btk. 116. §-ában megjelölt határidőig, (tehát hosszabb ideig, sem mint a kir. ügyész a váddal rendelkezhetik), visszavonhassa. A közvádló a járásbiróság előtti eljárásban a tárgyalás befejezéséig (B. P. 38. §. és 541. §. 5. bek.) ejtheti el a vádat, mig a sértett *magán-inditványát* az elsőbirósági itélet kihirdetése előtt, tehát már az itélet meghozása *után is* (Btk. 116. §.) visszavonhatja és ezen visszavonással a már meghozott itéletet is hatálytalanná teheti. Annak a nézetnek, hogy oly magánvádra üldözendő vétség vagy kihágás, melyre nézve a közvádló a vád képviseletét közérdekből átvette, hivatalból üldözendővé válnék, *nincs semmi törvényes alapja*. A magáninditvány fenntartása illetőleg a magánvád tehát ezekben az esetekben is előfeltétele a közvádló további eljárásának.

2. Minthogy a magáninditvány a Btk. 115. §-a és a magán-inditvány visszavonása a 116. §. 2. mondata értelmében *oszthatatlan*, a magánvád pedig osztható: ha a főmagánvádló a vádat kifejezetten csak egy vagy két terhelt ellen emelte, ellenben egyik vagy másik tettestársat kihagyott, a B. P. 1. és 106. §-ban foglalt szabályok értelmében ez utóbbiakra a birói eljárás kiterjeszthető-e?

A gyakorlatban felmerült a következő eset :Könnyü testi sértés miatt inditott ügyben a magánvádló három egyén (névszerint M. András, Andrásné és János) ellen a vádat fenntartotta, IV. rendü vádlottal szemben pedig, (minthogy ellene bizonyiték a tárgyalás folyamán nem merült fel), a vádat elejtette (B. J. T. XLIII. köt. 180—181. l.).

A tvszék a járásbiróság itéletének helybenhagyásával a három első vádlottat bünösnek mondotta ki, G. Józsefné ellen pedig az eljárást megszüntette. A Curia 1901. évi 6785. sz. a. (B. J. T. XLIII. köt. 181. l.) az egész eljárást valamennyi vádlott ellen megszüntette, mert a magáninditványnak a közreműködők egyikére nézve történt visszavonása a többi közreműködő ellen is az eljárás megszüntetését eredményezi.

A Curia döntését *nem* tartom helyesnek, mert a főmagánvád eseteiben a szóban forgó bűncselekménynek eljárási természete a tulnyomó és ennek következtében a főmagánvádló, mint a ki a vád ura, a vádemelést csupán egyik tettesre is szorithatja és ha vádját más tettesre nem terjesztette ki, ez utóbbi ellen eljárás nem inditható, illetőleg megforditva, a *vádelejtés* esetében a vádelejtés hatálya csak arra a terheltre terjed ki, akivel szemben a vád *kifejezetten elejtetett.*

3. A most emlitett részletkérdések azonban *csak egyesek,* azon sok nehézség körül, melyek a Btk.-nek és a B. P.-nak a magánvádra üldözendő vétségek és kihágásokra, mint egyuttal inditványi bűncselekményekre vonatkozó *eltérő* rendelkezései folytán judicaturánkban felmerülnek. Ilyenek lehetnek: a kir. curiának 25. számu büntetőjogi teljes ülési határozatában foglalt kijelentések, valamint az inditványozási határidőre nézve a Btk. 112. §-ának szabályai kiterjednek-e a főmagánvád emelésére is?; ha magánvádra üldözendő vétséggel vagy kihágással alaki halmazatban (Btk. 95. §.) hivatalból üldözendő bűncselekmény követtetnék el, a kir. ügyészség az előbbi miatt is vádat emelhet-e stb.?

4. A magáninditvány és magánvád közti különbséget feltünteti és jelentékeny gyakorlati jelentőségü a következő eset:

14 éves sértett ellen elkövetett könnyü testi sértés vétsége miatt, habár a sértettnek atyja is életben van, anyja tett magáninditványt. A kir. törvényszék ezt a magáninditványt helyesnek tekintette, annak alapján a vádlottat elitélte, a tábla a semmiségi panaszt elutasitotta.

A Curia 1908. évi 4505. sz. határozatával (B. Dtár. u. f. II. köt. 189. sz.) az elsőfoku itéletet megsemmisitette; a következő elvi indokolással:

„A törvényes és törvényesitett gyermeke felett az atyai hatalmat az erészben irányadó 1877: XX. t.-cz. 15. §-ának első bek.-e szerint az atya gyakorolja, aki ezen atyai hatalomnál fogva az idézett 16. §. harmadik bekezdéséhez képest kiskoru gyermekeinek törvényes képviselője.

Ezekből következik, hogy az életkorának tizenhatodik évét még be nem töltött kiskoru ellen elkövetett olyan bűncselekmény miatt, mely csak a magánfél inditványára üldözhető, a magáninditvány előterjesztésére a kiskoru helyett ennek atyja mint törvényes képviselője jogosult.

Az anyagi jognak ezen megállapitásaival teljes összhang-

ban vannak a bűnvádi perrendtartásnak a magánvádnak a bűnperben való képviseletére vonatkozó általános rendelkezései, a mennyiben a BP. 47. §-a szerint a 41. és 42. §§-ok eseteiben a sértett helyett, aki tizenhatodik életévét be nem töltötte, kizárólag törvényes képviselője képviselheti a magánvádat.

Ez a szabály azonban csak a törvényszékek hatásköréhez tartozó bűnvádi ügyekben irányadó, mert a B. P. 521. §-a megállapitja, hogy a járásbiróság hatáskörébe utalt bűnvádi ügyekben a megelőző fejezetek rendelkezései csak annyiban alkalmazandók, amennyiben a járásbiróság előtti eljárást szabályozó XXIX. fejezet eltérő szabályokat nem tartalmaz, már pedig az 523. §. a szóban forgó kérdésben csakugyan az általános rendelkezéstől eltérően intézkedik, amennyiben végbekezdésében kimondja, hogy a szülő gyermekének, a férj feleségének, a gyám vagy gondnok gyámoltjának, illetőleg gondnokoltjának képviseletében külön meghatalmazás nélkül is eljárhat és a magánvádra üldözendő bűncselekmények (41. §.) miatt vádat is emelhet.

A törvény ezzel a rendelkezésével — mint a javaslat indokolásából (l. a 735. és 736. l.) nyilvánvaló — a járásbiróság hatáskörébe utalt bűnvádi ügyekben az eljárás olcsóságát és egyszerüségét akarta biztositani.

Ebből a szempontból a törvény az általános képviselői képességet az ügyvédjelöltekre, valamint a terhelt és a sértett férfi hozzátartozóira is kiterjesztette (523. §. harmadik bekezdése) és ugyanebből a szempontból engedi meg azt (523. §. utolsó bekezdése), hogy a szülő gyermekének képviseletében külön meghatalmazás nélkül is eljárhat és a magánvádra üldözendő bűncselekmények (41. §.) miatt vádat is emelhet.

Ez az 523. §. azonban csak a feleknek járásbiróság előtti képviseletére nézve tartalmaz rendelkezést, de az anyagi jognak a magáninditvány előterjesztésére való jogosultságra vonatkozó szabályát nem érinti.

Kitünik ez abból is, hogy a bűnvádi perrendtartás ott, ahol a büntető törvényt módositani akarja, ezt kifejezetten teszi, mint az 525. §. második bekezdésében, mely szerint a sértett nő férje részéről tett feljelentés vádinditványnak tekintendő és a büntető törvények értelmében az eljárás megindításához szükséges magáninditványt (90. §.) is pótolja.

Ezekből kétségtelen, hogy a Btk. 113. §-ának az a szabálya, mely szerint a magánfél inditványára üldözendő bűncselekmé-

nyek miatt a bűnvádi eljárás megindításának indítványozására az életkorának tizenhatodik évét be nem töltött kiskoru helyett, ennek törvényes képviselője jogosult, a B. P. 523. §-a által nem szenvedett változást.

Minthogy pedig a jelen esetben megállapittatott, hogy a sértett 14 éves Gy. G.-nak az atyja él s nincs adat, melynél fogva az eljárás tárgyát képező könnyü testi sértés üldözhetésére megkivánt magáninditvány előterjesztésének a sértett fél törvényes képviselője részéről történt elmulaszthatása menthető volna, nyilvánvaló, miképp a kir. törvényszék és a kir. itélőtábla törvénybe ütközően rendelkeztek akkor, midőn a sértett fél anyja részéről előterjesztett magáninditványt hatályosnak elfogadva, annak alapján vádlottat büntették.

Mindezeknél fogva a koronaügyész perorvoslatát alaposnak felismerni és a törvénysértést megállapitani, egyuttal pedig a törvény megsértésével elitélt vádlottat a B. P. 442. §-ának utolsó bekezdéséhez képest a vád alól felmenteni kellett."

Ezen elvi határozatból különösen szembetünik, hogy a magáninditványra jogositott és a magánvádló a járásbiróság előtti eljárásban egyáltalán nem azonos. Nevezetesen magáninditványra jogosult a Btk. 113. §-ában megjelölt egyén, a fennebbi esetben tehát a sértett gyermek atyja. Magánvádló pedig lehet a B. P. 523. §-a értelmében mindkét szülő, tehát a gyermek anyja is. A mennyiben a magáninditványra jogositott a magáninditványt kellő időben előterjesztette, a magánvádat a sértett anyja is képviselhette volna. Ellenben, minthogy a B. P. 323. §-ának szabálya csak a vád képviseletére vonatkozó rendelkezést tartalmaz: világos, hogy magánvád törvényesen csak akkor emelhető, midőn az annak előfeltételéül szolgáló magáninditvány kellő határidőben megtétetett.

5. Minthogy *a magáninditvány megtétele a vádemelésnek perjogi előfeltétele:* ennélfogva, amennyiben magáninditvány kellő határidőben elő nem terjesztetett, a kir. ügyészség sem emelhet vádat még közérdekből sem. Ezt az elvet tünteti fel a következő gyakorlati eset: Magyar nemzeti szinü szalag letépése esetén idegen ingó dolog megrongálása miatt eljárás indittatott és a közvádló a vád képviseletét közérdekből átvette. Minthogy azonban magáninditvány nem tétetett, a Curia 1900. évi 10.147. sz. a. helyesen felmentő itéletet hozott, mert a közvádló a vád képviseletét

közérdekből csak akkor veheti át, midőn a sértett inditványát már megtette (B. Dtár r. f. I. 62. sz.).

XI. A B. P. 41. §-ának értelmezése és alkalmazása a iudicaturában.

A) A főmagánvád eseteihez tartozik:

1) A Btk. 273. §-ában körülirt, holtak elleni rágalmazás és becsületsértés.

A Curiának 1906. évi 11.519. számu határozata szerint „a B. P. 41. §-ának az a szabálya, hogy a Btk. 258. és 261. §-ában meghatározott rágalmazás és becsületsértés vétségei esetében a sértett, mint főmagánvádló, a kir. ügyészségnek a vád képviseletére való előleges felhivása nélkül vádat emelhet, a holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés (Btk. 273. §.) eseteiben is allkalmazandó. Ennélfogva a holtak ellen elkövetett, a Btk. 258. és 261. §-a alá eső rágalmazás és becsületsértés miatt meginditott bűnvádi ügyek nem tartoznak azok közé, melyekben a járásbiróság előtt a tárgyalást a B. P. 539. §-ának 1. bekezdése értelmében az ügyészségi megbizott jelenléte nélkül nem lehet megtartani." (B. Dtár uj. f. I. 66. sz.)

2. Az 1895 : XLI. t.-cz. 8. és 9. §-aiban körülirt *védjegybitorlás kihágása* esetén az az által jogaiban sértett a főmagánvádló részére biztositott jogokat, nevezetesen a B. P. 383. §-ának III. 1. pontja értelmében a felebbezést megszoritás nélkül használhatja (Curia 1907. évi 8072. sz. a. J. E. 191. sz. B. H. T. III. 11—13. lap).

B) Ellenben nem főmagánvád tárgya:

a) a Btk. 260. §-ában körülirt vétség és azért a miatta folytatott ügyben tartott felebbviteli főtárgyaláson a kir. ügyészség jelenléte nélkülözhetetlen. (Curia 1902. évi 803. sz. B. Dtár r. f. II. 130.)

b) oly *rágalmazás*, mely miatt *a Btk. 270. §-ának* 2. pontja értelmében hivatalból és egyszersmind a Curia 2. sz. döntvénye szerint felhatalmazás alapján van helye bűnvádi eljárás megindításának; ez esetben az ügyészség vádmonopoliuma érvényesül, és a magáninditvány visszavonása hatálytalan (Bpesti tábla 1904. évi 3803. sz. B. Dtár r. f. V. 35.).

c) Szabadalombitorlás kihágása. E szerint ily ügyben a kir. ügyész jelenléte nélkül tartott tárgyalás semmis (J. E. 42. sz. 1902. évi 3188. sz. a. B. J. T. XLIV. köt. 308—309. lap; V. ö. fennebb III. alatt).

C) A főmagánvádló hatásköréhez.

1. *A főmagánvádló idézésének* módja. A Kbtk. 126. §-ába ütköző kihágás miatt inditott ügyben a járásbiróság a főmagánvádlót, a tárgyalásra nem idézte, hanem őt a tárgyalásról az 535. §. 2. bek.-ének megfelelően csak értesitette oly figyelmeztetéssel, hogy elmaradása esetén a magánjogi igényt a biróság előtt előterjesztett kérelem alapján fogja megbirálni. A Curia 1906. évi 5894. sz. a. kijelenti, hogy ilyen esetben a magánvádló elmaradása nem tekinthető a magánvád elejtésének és ha az elmaradás alapján az eljárást megszüntették, ez semmiségi ok (G. Dtár XIII. 312.).

2. *A főmagánvádlónak ismeretlen helyre távozása.* — Ha a főmagánvádló ismeretlen helyre költözött és a tárgyalásra nem volt megidézhető, a tárgyalásról való elmaradása nem tekinthető a vád elejtésének. Ily esetben a kir. ügyészség közérdekből a vád képviseletét fentarthatja.

A pozsonyi kir. tábla a B. J. T. XLII. kötetének 23—26. lapján közölt esetben nyilván tévesen hozott ellenkező határozatot (V. ö. *Fabinyi Gusztáv* e határozatot biráló értekezését u. o.).

3. A főmagánvádló képviselője által a főtárgyaláson bejelentett semmiségi panasz, minthogy a fél jelenlétében annak ellenmondása nélkül használtatott, a fél nevében történtnek tekintendő. (Curia 1908. évi 8491. sz. B. Dtár u. f. III. k. 47. sz.)

4. *A főmagánvádló jogköre az ujrafelvételi eljárásban.* — Minthogy főmagánvád esetében a B. P. 449. §. értelmében a felmentett terhére az eljárás ujrafelvételét főmagánvádló is inditványozhatja, e körül őt a kir. ügyészség jogai illetik, különösen uj tényt vagy bizonyitékot is felhozhat (Curia 1903. évi 3116. sz J. E. 118. sz. B. H. T. II. köt. 66—69. lap).

D) A vád alapján a tett minősitése, a biróság teendője.

A B. J. T. XLIII. köt. 253., 291., 293. és köv. lapjain (*Kovács* Károly, *Kármán* Elemér és *Szabó* Bertalan által) megbeszélt esetben az ügyészség hivatalból üldözendő kihágás (Kbtk. 51. §.) miatt emelt vádat, ezt a tárgyaláson elejtette, sértett azonban a Btk. 261. §-ára alapitva azt, átvette. A tényállás az volt, hogy a vádlott sértettnek anyja és apja Istenét szidta. A tvszék a vádlottat vallás elleni kihágás miatt elitélte, amit a szakirodalomban megtámadtak.

Minthogy vád emeltetett, a minősités pedig a biróság hatás-

körébe tartozik, a főmagánvád alapján a bíróság hivatalból üldözendő bűncselekmény miatt is bűnösséget állapithatott meg.

E) A kir. Curiának 52. sz. teljes ülési határozata a B. P. életbeléptével hatályát vesztette. (V. ö. a fennebb III. B) és C) alatt, valamint IX. alatt foglaltakat.)

a) Budapesti kir. tábla 1900. évi 515. sz.

„Az 52. *sz. curiai* döntvény a B. P. életbeléptetésével elvesztette hatályát. — Sértett alatt a B. P. 13. §-ának 7. bekezdése szerint a magáninditványra jogosult is értendő, ha utóbbit a törvény külön fel nem emliti. Ám a 286. §. egyik tétele sem emliti fel külön a magáninditványra jogosultat a sértett mellett. Nyilvánvaló tehát, hogy amit a 286. §. a sértett megidézése felől rendel, az szolgál a magáninditványra jogosultnak megidézésére nézve is szabályul. Már pedig a B. P. 286. §. 4. bekezdése nemcsak nem rendeli azt, hogy sértett azzal a figyelmeztetéssel idéztessék, hogy ha a főtárgyaláson meg nem jelen, olybá vétetik, mintha inditványát visszavonta volna, hanem — ellenkezőleg — azt a figyelmeztetést intézteti hozzája, hogy ha a főtárgyalásról elmarad, azt fogja a bíróság ő felőle vélelmezni, hogy az esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem hajlandó átvenni. (B. Dtár r. f. I. 27. sz.).

b) Budapesti kir. tábla 1900. évi 9271. sz.

Az 1897:XXXIV. t.-cz. 27. §-a szerint hatályukat vesztik a szokásjognak mindazon megállapitásai, amelyek megegyeznek, avagy ellenkeznek a B. P.-ban foglalt szabályokkal. Következésképen azokban az ügyekben, amelyekre az 1900. január hó 1-től kezdve az 1897:XXXIV. t.-cz. 1. §-a szerint a B. P. szabályai alkalmazandók, hatályát vesztette a m. kir. Curiának alaki jogszabályt tartalmazó 52. *számu döntvénye* is. — A jogositott által törvényes időben előterjesztett s kifejezetten vissza nem vont magáninditvány alapján a törvény jogositja fel a kir. ügyészt a vád képviseletére, mit sem változtatván ezen az a körülmény, hogy a magáninditványra jogositott sértett a főtárgyalásról elmaradt. — A bíróság nem is teheti birálat tárgyává azt a kérdést, hogy a közérdek megköveteli-e a vád képviseletének a kir. ügyész által leendő átvételét; és pedig annál kevésbbé, mert eltekintve attól, hogy a vád képviseletének a kir. ügyész által közérdekből való átvétele csakis főmagánvád (B. P. 41. §-a) esetében jöhet szóba, annak a megbirálása, hogy a főmagánvád esetében mikor jogositja fel a közérdek a kir. ügyészt a vád képviseletének átvételére, nem is tartozik a bíróság hatásköréhez, mert annak az eldöntése, hogy a

közérdek a kir. ügyésznek ily értelmü közbelépését mikor követeli meg, a kir. ügyésznek, avagy a kir. ügyész felettes hatóságának a feladata (B. Dtár I. köt. 178. sz.).

c) A marosvásárhelyi kir. táblának 7. sz. hasonló elvi határozata (B. J. T. XLII. köt. 231—232. l.).

XII. Egyéb részletkérdések a B. P. 41. §. magyarázata és alkalmazása tekintetében.

1. A főmagánvád tárgyai *ez idő szerint* valamennyien csak *a sértett fél inditványára* büntetendők, s igy a Btk. 110—116. §-ainak szabályai reájuk alkalmazandók. Ennek jogi következményei több irányban mutatkoznak. Igy: *a)* ha a sértett magáninditványt *nem* tett vagy azt csak az inditványozási határidő (Btk. 112. §.) *lejárta után* terjesztette elő, vagy végre a magáninditványt — habár csak egy terhelttel szemben is — a Btk. 116. §-ában körülirt záros *határidőig visszavonta:* akkor a kir. ügyészség a főmagánvád eseteiben sem emelhet vádat; még *akkor* sem, ha ezt *közérdekből* szükségesnek tartaná. *b)* A mennyiben az inditványozási határidő[1]) valamelyik sértettre nézve lejár a nélkül, hogy ő magáninditványt tett volna: ez a sértett *főmagánvádat* nem emelhet. Ellenben a most emlitett esetben is bármely *más* sértett, kire nézve az inditványozási határidő (pl. azért, mert a bűncselekményről később értesült) még nem járt le, *saját nevében* felléphet magánvádló gyanánt, mert inditványozási joga az előbbi sértettétől független (Btk. 114. §.); *c)* ha a 41. §-ban felsorolt bűncselekmények valamelyike ugyanazon sértett ellen *folytatólagosan* volt elkövetve, akkor az inditványozási határidő mindegyik bűncselekményre nézve külön folyik, s a mennyiben a *korábban* elkövetett bűncselekményre nézve lejárt is, ez nem zárja ki, hogy a sértett a *későbben* elkövetett vétség vagy kihágás miatt a Btk. 112. §-ában meghatározott záros határidőn belül magánvádat emelhessen.

2. A 41. §. első bekezdése a magánvád eseteit akkép sorolja fel, hogy arra a §-ra utal, a mely szerint az illető vétség vagy kihágás *büntetendő*. Ezen szövegezés folytán kétségen felül áll, hogy a szóban forgó bűncselekményeknek a 41. §-ban fel nem sorolt más esetei — pl. a rágalmazást s becsületsértést tekintve, ezeknek a 262. §. szerint büntetendő esetei, vagy a vagyonrongálásnak a

[1]) V. ö. *Balogh* A sértett fél jogköre. I. köt. 267—305. l.

419. vagy 420. §. szerint büntetendő esetei, — *nem* magánvádra, hanem *hivatalból* üldözendők.

3. Nyilvánvaló, hogy *nem* tehetők magánvád tárgyává a rágalmazásnak és becsületsértésnek a Btk. 269—272. §§-ai értelmében egyedül *felhatalmazás vagy kívánat folytán üldözendő esetei sem* és pedig azért, mert ezek az esetek a Btk. kifejezett rendelkezése szerint *hivatalból* üldözendők, a mi pedig épen ellentéte a magánvádnak,[1]) tehát annak fogalma alá egyáltalán nem vonhatók. Ennélfogva mindazokban az esetekben, melyekben a Btk. 269—272. §§. és a kir. curiának 22. sz. bűnügyi teljes ülési határozata értelmében az eljárás csak felhatalmazás vagy kívánat alapján inditható meg, a sértett *nem* emelhet főmgánvádat. Másrészt azonban mindazokban az esetekben, a melyek *nem* felhatalmazás alapján üldözendők,[2]) közhivatalnok is eljárhat főmagánvádló gyanánt.

4. Megtörténhetik, hogy *több bűncselekmény* miatt, melyeknek egyike hivatalból, másika magánvádra üldözendő, külön inditott ügyek az összefüggés elvénél fogva (l. a B. P. 18. és 19. §-ainak magyarázatához irt fejtegetéseimet) *egyesittetnek* egymással. Ez esetben tulajdonképen az illető ügyben *két vádló* jár el: még pedig a hivatalból üldözendő bűncselekményekre nézve a kir. ügyészség, a magánvád tárgya tekintetében pedig a főmagánvádló. A 41. §. harmadik bekezdése azonban ebben az esetben is módot nyujt a kir. ügyészségnek arra, hogy az utóbb emlitett vétség vagy kihágás tekintetében átvegye a vád képviseletét, mely esetben azonban erre a bűncslekményre nézve még mindig fennmarad a sértettnek mellékmagánvádlói hatásköre. Minthogy azonban törvényünk az együttes magánvádat elvileg ki akarta zárni (l. 50. §-t és annak M. i.-át), ez a kettős vádképviselet törvényes alapul szolgálhat a bíróságnak arra is, hogy a B. P. 21. §-a alapján (l. ott) az egyesitett ügyeknek, illetőleg csak a magánvádra üldözendő bűncselekmény miatt megindított ügynek elkülönitését elrendelhesse.

[1]) Ezt a különbséget bővebben kifejtettem „A sértett fél jogköre“ cz. dolgozatomban I. kötet 527—533. l.

[2]) Pl. becsületsértés vagy olyan rágalmazás miatt, a mely *nem* vonatkozik a sértett közhivatalnoknak hivatali kötelességeire.

XIII. A közérdek érvényesülésének biztositása főmagánvád eseteiben.

1. A törvényhozás teljes tudatában van annak, hogy midőn a 41. §-ban felsorolt esetekben a vádjog gyakorlását első sorban a sértettre ruházza, ezáltal oly jogkört ad a magánegyénnek, a melynek az állam és a társadalom érdekeit szem előtt tartó teljesen kifogástalan betöltése koránt sincsen biztositva. B. P.-unk tehát módot nyujt arra, hogy a kivétel helyébe ismét a szabály lépjen: *a mennyiben a közérdek kivánja*, — természetesen csak akkor, ha az illető bűncselekmény miatt már *magáninditvány terjesztetett elő* (B. P. 3. és 90. §§.), *a főmagánvád eseteiben a kir. ügyészség, tehát a járásbirósági eljárásban az ügyészségi megbizott, átvehesse a vád képviseletét.*

A *„közérdekből"* kifejezést a *legszélesebb* értelemben kell felfogni. Ennélfogva átveheti a kir. ügyészség a vádat első sorban az igazságszolgáltatás érdekében, de ezenfelül *a terhelt érdekében is*, ha ez megegyezik a közérdekkel, továbbá akkor, ha a büntetőjognak közjogi jellegét valamely adott esetben prägnansan ki kell domboritani, vagy a vádat hatályosabban, erélyesebben, tárgyilagosabban vagy szakképzettebben kell képviselni, vagy pl. amennyiben a bűncselekményt köztisztviselő ellen követték el vagy a közszolgálat érdekei játszanak közbe, ezenfelül akkor is, ha a bűncselekmény a közrendet vagy a közbiztonságot veszélyeztető valamely mozgalomnak (pl. anarchista vagy communista törekvéseknek) eredménye; szóval mindazokban az esetekben, *midőn az államnak és a társadalomnak érdekei* nem volnának eléggé biztositva az által, ha a vád képviseletében magánegyén vagy annak képviselője járna el.

A legis ratio nyilvánvalóvá teszi, hogy a kir. ügyészségnek *nem* a sértett fél egyéni akarata szerint, hanem *egyedül és kizárólag a közérdek követelményeinek szem előtt tartásával* kell határoznia az iránt, hogy a vádat átvegye-e, vagy sem. B. P.-unk szerint a kir. ügyészség akkor, a midőn a 41. §-ban emlitett valamely bűncselekmény miatt vádat emel, *nem a sértett képviseletében jár el*, hanem az állam és a társadalom mandatáriusa gyanánt, nem a sértett meghatalmazottja, hanem a közérdeknek hivatott képviselője.[1]) Ennélfogva ha *a közérdek* kivánja (41. §. har-

[1]) Legalább részben ugyanezt a felfogást emelte érvényre a közvádlónak a sajtóperekben való közreműködését szabályozó 1867. évi okt. 1-én 733/I. M. sz. a. kiadott rendeletnek (Marschalko „Az igazságügyminiszteri rendeletek

madik bek.) a kir. ügyészség a magáninditvány előterjesztése *után* (B. P. 3. és 90. §.) a vád képviseletét a főmagánvádló akarata *ellenére is* átvenni köteles; ellenben ha *nem* forog fenn közérdek, a kir. ügyészség még a sértett kérelmére *sem veheti át* a vádat. Annak megitélése, hogy *mikor forog fenn* közérdek, a *concrét* eset mérlegelése mellett, *kizárólag a kir. ügyészség cognitiójától függ.* Az eset körülményeinek megismerése végett a kir. ügyészség *nyomozást is* rendelhet el (B. P. 84. §.); azonban csak a magáninditvány megtétele *után* (B. P. 3. §.).

Törvényünknek határozott intentiója az, hogy a kir. ügyészséget *ne tekintsék a sértett képviselőjének.* Ennélfogva ha a kir. ügyészség pl. közhivatalnok ellen elkövetett becsületsértés miatt emel vádat, nem ugy kell őt tekinteni, mintha a sértett meghatalmazottja volna, hanem a dolgot akkép kell felfogni, hogy a fenforgó körülmények közt a közérdek szükségessé teszi, mikép a vád képviseletében a kir. ügyészség járjon el.

2. Ha a kir. ügyészség közérdekből átvette a vád képviseletét, a *sértett elveszti a főmagánvádlói jogkört.* Maga a törvény ebben az esetben sem nevezi ugyan a sértettet *mellékmagánvádlónak*, de minthogy ez az egyedüli lehetősége annak, hogy B. P.-unk értelmében a közvádló és a sértett együttesen járhassanak el a vád képviseletében, igazolt ezt a sértettet mellékmagánvádlónak nevezni.[1]) Természetes azonban, hogy a sértettnek *nem* kötelessége, *hanem csak jogában áll*, hogy a *mellékmagánvádló hatáskörét betöltse.* Ha passiv magatartást követ,[2]) akkor a kir. ügyészség lesz az egyedüli és kizárólagos vádló.

3. Amennyiben a sértett fellépett mellékmagánvádló gyanánt, de később elejtette a magánvádat, azonban magániditványát fentartja, akkor alakilag a kir. ügyészség lesz a kizárólagos vádló s a vád képviselete körül a mellékmagánvádlótól függetlenül jár el.

gyüjteménye", IV. köt. 226. l.) 1. pontja, mely szerint a magánegyén ellen nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás esetében a kir. ügyészség a sajtóperben nem müködhetik közre, kivéve, ha a magánrágalmazással együtt közkereset alá tartozó vétség is követtetett el.

[1]) Ez az *együttes* magánvádnak egyetlen esete tételes jogunkban. (Helyesen emeli ki *Finkey* is id. m. 178. l.) Félreértések kikerülése végett azonban mellőzöm ezt a kifejezést.

[2]) Ha a kir. ügyészség közérdekből átvette a vádat, a sértett az eljárásnak egyes szakaiban is passiv magatartást követhet. Ennélfogva ha a mellékmagánvádló pl. a főtárgyaláson nem jelenik meg, az eljárást *nem lehet* megszüntetni, mert a vádat a kir. ügyészség képviseli és a sértett elmaradásának (a 315. §. utolsó bek.-e értelmében) még a vagyonjogi igények megállapitása körül sincs perjogi hatása.

Ez esetben is fenmarad azonban a magáninditványra jogosultnak egy lényeges joga: t. i. annak folytán, hogy a főmagánvád esetei valamennyien csak a sértett *magáninditványára* üldözhetők, a *magáninditványt* a Btk. 116. §-ában megjelölt határidőig *visszavonhatja*. Ebben az esetben az eljárást *meg kell szüntetni* (B. P. 264. §. 4. p.), illetőleg ha a sértett a magáninditványt *a főtárgyaláson* vonta vissza, felmentő itéletet *kell* hozni (326. §. 4. p.), tehát a kir. ügyészség nem képviselheti tovább a vádat. Mindkét esetben a *bűnügyi költségeket* az a magáninditványra jogosult köteles *megtéríteni* (482. §. második bek.), akinek most érintett nyilatkozata folytán az eljárás véget ért.

Ha több sértett van, a mellékmagánvádat csak egyikök képviselheti, a többi a 45. §. értelmében csak a csatlakozó jogaival élhet.

4. A mellékmagánvádlónak *kisegitő vádlói hatáskörét* a 41. §. *utolsó mondata* irja körül.[1]) Ez a jogkör általában véve megegyezik *a főmagánvádlónak* vádlói hatáskörével. Igy — a mellett, hogy a *mellék*magánvádló *is* kétség nélkül gyakorolhatja az 50. §-ban a bizonyitás kiegészitése iránt minden *sértett* részére biztositott jogokat, valósággal *a kir. ügyészséggel együttesen* képviselheti a vádat, sőt a tárgyaláson, illetőleg főtárgyaláson *az ügy érdemében* is tehet niditványokat[2]); azonban ha a kir. ügyészség perorvoslattal élt vagy a felmentett vádlott, illetőleg az eliélt *terhére* ujrafelvételt inditványozott, a mellékmagánvádló, — *nem* élhet perorvoslattal, illetőleg *nem* kérhet ujrafelvételt, mert azt a B. P. 378. §-ának negyedik bek.-e, a 383. §. III. pontja és a 403. §. kifejezetten *nem* engedik meg, mert továbbá törvényünk az együttes magánvádat elvileg ki akarta zárni (l. 50. §.), s igy a mellékmagánvádlói jogkört, mint egyedül álló kivételt, *a legszorosabban* kell értelmezni.

5. A mennyiben a kir. ügyészség közérdekből átvette a vád képviseletét, nemcsak a 34. §-ban megjelölt okok miatt, hanem azért is elejtheti a vádat, mert az eljárás alatt arról győződik meg, *hogy a közérdek nem kivánja a bűnper folytatását*. A vád elejtése természetesen csak a pernek *a 38. §. második bekezdésében megjelölt szakáig* történhetik.

[1]) A 41. §. utolsó sorait a képviselőház *plenuma* vette fel, elfogadván *Szalay Károly* orsz. képviselőnek — szembetünőleg a 315. §. első bek.-ével egybehangzólag szövegezett — módositványát.

[2]) Ha a mellékmagánvádló a 41. §-ban foglalt tilalom *daczára* mégis *tesz* inditványt a büntetés mennyisége iránt, e magatartása miatt természetesen semmi joghátránynyal nem sujtható, mert a tilalomnak nincs sanctiója.

Ha a kir. ügyészség elejtette a vádat, a sértett magánvádlói jogköre ismét feléled, illetőleg a sértett, ha akarja, ismét gyakorolhatja a főmagánvádló jogait.

Törvényünk nem intézkedik kifejezetten arról, hogy a kir. ügyészség vádelejtését ebben az esetben kell-e, és ha igen, mikép a mellékmagánvádlóval közölni. A legis ratio az *igenlő* megoldás mellett szól és pedig tekintettel arra, hogy B. P.-unk csak a vád képviseletének megtagadása esetében teszi a kir. ügyészség kötelességévé a sértett értesitését, a vád elejtését *a bíróságnak* kell a sértettel közölni a 42. §. negyedik bekezdésének hasonszerü alkalmazásával.[1])

6. Minthogy a főmagánvád esetei *legnagyobbrészt a kir. járásbíróság* hatáskörébe tartoznak, (v. ö. 4. jegyzet); az azok miatt inditott eljárást *rendszerint* a B. P. XXIX. fejezete értelmében kell folytatni. Mindamellett a magánvádra üldözendő vétségek közül a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozik: *a)* a felmenő ágbeli rokonon elkövetett és a Btk. 302. §-ának *második* bekezdése szerint büntetendő könnyü testi sértés vétsége, továbbá *b) ingó vagyonrongálás* (Btk. 418. §.) akkor, ha egy évi időtartamot meghaladó fogházbüntetés mutatkozik kiszabandónak (É. l. t. 18. §. I. 4. és 9. pont és utolsóelőtti bekezdés). Ennélfogva ezekben az esetekben *kötelező a vizsgálat* teljesitése (B. P. 103. §. 3. b. pont), és a *vád alá helyezés* (276—280. §§.).

7. A fennebb 265. és köv., továbbá 273. és köv. lapokon idézett M. i.-ban felsorolt, valamint az eddigiekben tárgyalt §-okon felül, a főmagánvádlóra vonatkozólag B. P.-unk még a következő rendelke-

[1]) Ez volt a miniszteri javaslatnak intentiója is, csakhogy ezt *nem* szerencsésen fejezte ki az által, hogy a 42. §. két első bekezdése *után* vette fel a következő szabályt. „A főmagánvádló nincs kötve ezekhez a rendelkezésekhez." A M. i.-ból (l. 182. l.) világosan felismerhető, hogy ez által vélte a javaslat kifejezni azt, mikép a 42. §-nak ötödik, a törvényben most már *negyedik* bekezdése a főmagánvád eseteiben is alkalmazást nyerhet. Ez az a contrario következtetés azonban nagyon *erőszakolt* volt és az előkészitő tárgyalások folyamán nem is ismertetett fel.

A 42. §-nak most emlitett *harmadik* bekezdését ugyanis a k. i. ü. b.-nak *szövegező albizottsága* törölte abból az okból, mert akkép volna magyarázható, mintha a 42. §-nak első két bekezdése a főmagánváddal is összefüggésbe volna hozható, a mit a szövegező bizottság (teljes joggal) ki akart zárni. Az előkészitő munkálatok ezen részlete nélkül is bizonyos volna, de igy még kevésbbé szenvedhet kétséget, hogy a magánvádra üldözendő vétség és kihágás esetében *a sértett nem igényelheti, hogy a kir. ügyészség átvegye a vád képviseletét; nem folyamodhatik a főügyészhez,* ha a kir. ügyészség nem látja a közérdeket fenforogni és ebből az okból nem veszi át a vád képviseletét, hanem egyedüli joga csak abban áll, hogy a kir. ügyészségnek a vád képviseletére való előleges felhivása nélkül közvetlenül vádat emelhet. (41. §. első bek.)

zéseket tartalmazza: *a)* ha a vádat kizárólag főmagánvádló képviseli (41. §.), a nyomozást (84. §.), valamint ennek befejezését, illetőleg megszüntetését is (B. P. 101. §. 3-ik bek.) az illetékes rendőri hatóság főnöke rendeli el. E végből *b)* a főmagánvádlónak a rendőri hatósághoz kell fordulnia; *c)* magánvádra üldözendő vétség vagy kihágás miatt törvényszék vagy esküdtbíróság előtt tartott főtárgyaláson a főmagánvádló a kir. ügyészség után szólalhat fel (314. §. 3-ik bek.).

3. A pótmagánvád [1])

42. §.

Ha a kir. ügyészség azokban az esetekben, melyekben a vádemelés joga őt illeti, megtagadta a vád képviseletét, a sértett, a 4. §-ban meghatározott esetek kivételével, a kir. ügyészség elutasító határozatának kézbesitésétől számitott nyolcz nap alatt vagy átveheti a vád képviseletét, vagy a főügyészhez folyamodhatik.

Ha a főügyész nem utasitja a kir. ügyészt vádemelésre, a sértett a főügyész határozatának közlésétől számitott nyolcz nap alatt veheti át a vád képviseletét.

Ha a kir. ügyészség az eljárás alatt ejti el a vádat, ennek képviseletét a sértett átveheti.

E végből a bíróság, illetőleg ennek az eljárást vezető tagja azt a sértettet, a ki feljelentést (89. §.) vagy magáninditványt (90.

[1]) **Irodalom:** L. *dr. Fayer László, Finkey Ferencz* és *Lukács Adolf* a fejezet élén id. munkáit.

Az osztrák 1873. évi B. P. indokolása; *Kaserer* Materialien II. rész, Bécs 1873. 24—27. l.; *Hye-Glunck* Die leitenden Grundsätze der Str. pr. o. 125—128. l.; *dr. S. Mayer* Hb. I. köt. 132—138. és 402—415. l.; *U. ő.* Commentár I. rész, 203—225. l.; *Ullmann* Lb. des österreichischen Str. pr. r. II. kiad. 1882. 296—311. l.; *Julius Vargha* id. m. 2. kiad. 162. és köv.; *Rulf* id. m. 73—80. l.; *Heinze* Strafprocessuale Erörterungen 11. és köv. l.; *Bar* a *Grünhut*-féle Zeitschrift für Privat- und öffentliches Recht I. köt. 309—311. l.; *Wahlberg* Kritik des Entwurfs einer d. Str. pr. o. 29—44. l.; *Nissen* Bemerkungen 64. és köv. l.; *Bar* Kritik 6. és köv. l.; *Tinsch* Die Staatsanwaltschaft 42—74. l.; *Buri* Zu den Verhandlungen des XII-ten deutschen Juristentages a Kritische Vierteljahresschrift XIX. köt. 86—105. l.; *Dalcke* Die Str. pr. o. mit Commentar 2-ik kiad. 1881. 277—291. l.; *Isenbart* és *Samter* Commentar z. Str. pr. o. Berlin 1893. 365—390. l.; *Dalcke* Strafrecht und Str. pr. 5-ik kiad. Berlin 1893. 217—228. l.; *Rintelen* d. Str. pr. 22—25. l.; *Stenglein* Lb. 122—126., 347—360. l.; *Ullmann* Lb. d. Str. pr. r. 219. és köv. l.; *Gorden* Beiträge zum Privatklageverfahren Archiv für Strafrecht XLIV. köt. 20. és köv. l.

Haus Principes généraux II. köt. 1140—1142. sz.; *Borsani és Casorati* Kommentár I. köt. 38. és 74. és köv., 106. és köv. l. *De la Grasserie* De la participation de la personne lésée à l'action publique Revue critique de législation XXVI. k. 29. és köv. l.

Egyebekben l. a *fejezet élén* idézett irodalmat.

§.) tett vagy igényét bejelentette (51. §.), szóval vagy irásban felszólitja, hogy a vád képviseletét vegye át, mert ellenkező esetben a bíróság az eljárást meg fogja szüntetni. Ha a sértett a bíróság előtt személyesen jelen van, köteles a felhivásra élő szóval azonnal felelni, ellenkező esetben pedig nyilatkozatát a bíróság irásbeli felszólitásának vételétől számitott nyolcz nap alatt irásban benyujtani, vagy jegyzőkönyvbe mondani.

Ha a kitüzött idő alatt a vád képviseletét a jogosultak egyike sem vette át, a bíróság az eljárást megszünteti.

Az a sértett, a kit a kir. ügyészségnek a vád képviseletétől történt elállásáról nem értesitettek, a vád képviseletét az elállástól számitott harmincz nap alatt átveheti.

Ha a vád képviseletét a magánvád emelésére jogositottak bármelyike átveszi, az eljárás a többiek értesitése, illetőleg nyilatkozatuk bevárása nélkül megindítandó vagy folytatandó.

A sértett, a ki a kir. ügyészség részéről a 41. §. esetén kivül el nem vállalt vagy elejtett vádnak képviseletét átvette: pótmagánvádló.

M. i. A hivatalból való eljárás rendszere szorosan véve arra a következtetésre vezet, hogy a vád képviselete az állami vádközegek kizárólagos joga és kötelessége, hogy az állam csak akkor kezeskedhetik bűnvádi feladatának teljesitéséért, ha a vádnak kizárólagos ura és ha azt oly egyének által gyakoroltathatja, kikkel feltétlenül rendelkezik. A szigoru következetesség tehát kétségtelenül a kir. ügyészség *vádmonopoliuma* mellett harczol.

Ha ennek daczára azt látjuk, hogy az ujabbkori törvényhozások majdnem kivétel nélkül bizonyos eltéréseket tartottak szükségesnek, ugy ez igen fontos gyakorlati okok hatására vall.

Nem lehet ugyanis tagadni, hogy az állami vádközegnek az a hatalma, melyet különösen a vádperben gyakorol, bizonyos veszélyekkel jár.

Az ügyész nem önálló tisztviselő, a biró függetlenségének és elmozdithatatlanságának biztositékai nélkül ügyködik. Korlátlan vádemelő és majdnem épp oly korlátlan vádelejtő joga oda vezethet, hogy tényleg nem a bíróság, hanem ő, az administrativ tisztviselő *és utasitó joggal biró főnökei döntenek a fölött, hogy mi büntetendő, mi nem;* mert gyakorlatilag egyre megy, akár a biró mond valakit ártatlannak, akár tényleg nem üldözik őt tovább.

A per tényezői egyikének tulsulya *ellenkezik a vádrendszerrel*, mely a factorok egyensulyára törekszik. Ez egész rendszeren ama gondolat vonul végig és a perbeli szerepek megosztásának czélja éppen az, hogy az egyik tényező ne léphessen át a másiknak körébe. Ellenmondás volna, ha akkor, midőn a biró tevékenységét a legszorosabban vett itélkezésre szoritják, a vádló jogkörét oly tágra szabnák, hogy az implicite a biráskodást is magában foglalja.

Azért látjuk, hogy a vádper egyrészt biztositékokat nyujt a vádolás korlátlansága ellen (vádjury, vádtanács, kifogások), másrészt pedig oly intézményeket állit fel, melyek a vádló mulasztását helyreütik.

Leghelyesebb correctivum az, hogy a közvádló részéről akár a törvény helytelen magyarázatából, akár az opportunitás téves felfogásából elkövetett mulasztások pótlását, a T. az ügyészség kötelékén kivül álló egyénekre bizza (M. i. 162—164. l.).

II. Még a közvád részére fentartott bűncselekmények eseteiben sem ad B. P.-unk *teljhatalmat a kir. ügyészségnek* a tettesek üldözésére avagy büntetlenül hagyására (vádmonopolium). A nyomozást, a vád emelését és képviseletét általában a közvádló kötelességévé teszi (33. és 93. §§., *legalitas* elve) és ezenfelül a végett, hogy a kir. ügyészség tagjainak tévedése, hanyagsága vagy kötelességszegése egyes esetekben meg ne kösse a bíróság kezét, két irányban állit fel biztositékot a kir. ügyészségnek esetleg kifogás alá eshető magatartása és eljárása ellen.

Nevezetesen feljogositja a sértettet, hogy:

1. a kir. ügyészségnek a vádemelést *megtagadó határozata ellen* záros határidő alatt *a főügyészhez folyamodhassék* (42. §. első bek.) vagy

2. mint *pótmagánvádló* a vád képviseletét vehesse át (42. §. második bekezdés.)

Abban az esetben, ha a kir. ügyészség a vádat az *eljárás alatt ejti el*, nehogy a főügyészhez való folyamodás a bűnvádi eljárás menetét félbeszakitsa és befejezését akadályozza, — a T. a sértettnek *csak a pótmagánvád* emelésének jogát adja meg (42. §. harmadik és negyedik bekezdés. M. i. 44. l.)

III. B. P.-unk szerint a sértett a kir. ügyészség *helyett* átveheti a vádat, ha az annak képviseletét megtagadta, vagy a vádat elejtette. Tehát helye van pótmagánvádnak mind akkor, ha a kir. ügyészség a feljelentést vagy vádinditványt elutasitja (34. §.), mind az esetben is, ha a kir. ügyészség a már folyamatba tett eljárás közben ejti el a vádat (101., 128. §§.; 264. §. 5. pont, 275., 323. §§., 42. §. harmadik és negyedik bek.)

A 42. §. esetében sértett alatt — a 13. §. hetedik bekezdéséből kitetszőleg — a „magáninditványra jogosult" is értendő. *Ennek magáninditványa csak akkor bir magánvádra jelentkezés erejével, ha főmagánvádra jogosult. Más esetben a magáninditvány, habár az eljárás alapjául szolgál, éppen nem egyenértékü a magánvádra jelentkezéssel.*

IV. A pótmagánvád emelésének joga tekintetében a Törvény szerint teljesen közömbös az, hogy a vádat képviselő kir. ügyészség mellett a sértett tett-e lépéseket a bizonyitó anyagnak beszerzése vagy kiegészitése körül (50. §.), vagy magánjogi igényének érvényesitése végett csatlakozott-e a bűnvádi eljáráshoz vagy sem (51. §.). A pótmagánvád emelésére általában minden sértett jogosult, tekintet nélkül arra, hogy élt-e fennebb emlitett jogaival. Másrészt a sértettnek a fennebb érintett irányban való korábbi müködése nem tekinthető vádló gyanánt való jelentkezésnek, s igy nem elégséges a vád fentartására. Ehhez szükséges, hogy *a sértett kifejezetten kijelentse, hogy a vádat átveszi, fentartani kivánja.* A kir. ügyészségnek vádelejtése ugyanis elővéleményt kelt arra nézve, hogy a vádra nincs alap, czélszerü volt tehát az eljárást félbeszakitani és ujabb vádnak határozott emelését bevárni. A régibb jelentkezésnek hallgatag fentartása korántsem tekinthető a vád alapossága mellett nyilatkozó erős meggyőződés oly kétségtelen tanuságának, mint az expressis verbis való jelentkezés. Ily ellensuly pedig a kir. ügyészség vádelejtésével szemben mellőzhetetlen. A törvény tehát kivánja, hogy a pótmagánvádra jelent-

kezés határozott nyilatkozattal történjék s erre az ügyben müködött (50., 51. §§.) sértett is kötelezve legyen (179., 180. l.).

V. A vád felett való feltétlen rendelkezést nem lehet a kir. ügyészségnek egyik alárendelt tagjára bizni. Teljesen igazolt, hogy a törvényszék mellett müködő közvádlónak feljebbvaló hatósága, — a ki jogi képzettségben és tapasztalatokban kiválóbb és számos esetben a kir. ügyésznél elfogulatlanabb is — az érdekelt sértettnek folyamodása alapján annak megvizsgálásába bocsátkozzék, hagy csakugyan van-e elég ok a vád képviseletének megtagadására.

A sértett gyakran sem kellő belátással, sem jogi képzettséggel, sem elegendő vagyonnal nem rendelkezik arra, hogy a vád emelését megtagadó kir. ügyészség helyett megfelelően járhasson el a vád képviseletében.

Az ilyen sértettre nézve kiváló jelentőségü a 42. §. első bekezdése, mely a vád képviseletének megtagadása esetén a folyamodás jogát adja neki.[1]) Az e joggal való élés mindenesetre sokkal könnyebb a sértettre, mint a vádnak az egész eljárás alatt való képviselete.

A 42. §. első bekezdésében adott választási jog *az ott meghatározott praeclusiv határidő alatt* teljesen szabad olyképen, hogy az egyik joggal való élés *nem zárja ki a másikat*. Kétség nélkül jogában áll a sértettnek a főügyészhez folyamodással *egyidejüleg* magánvádló gyanánt jelentkezni az illetékes birőságnál. Erre azonban — a 42. §. második bek.-ében foglalt rendelkezés mellett, — csak akkor lehetne szükség, ha a sértett magánvádló minőségében sürgős inditványok tételét tartja kivánatosnak.

Ha a folyamodás alapján a főügyész a törvényszék mellett müködő közvádlót vád emelésére utasitja, akkor a sértett abban az ügyben csak az 50. §-ban körülirt inditványok tételével, vagy pedig magánfél gyanánt (51. §.) müködhetik közre.

Ha ellenben a főügyész is elutasitó határozatot hoz, ennek kézbesitésétől uj határidő nyilik a sértett számára a pótmagánvádnak már elenyészett jogával való élésre.

A főügyésznek elutasitó határozata ellen a T. ugyan kifejezetten nem adja meg a sértettnek az igazságügyi miniszterhez való folyamodhatás jogát, de magának a kir. ügyészség hierarchikus szervezetének általános tételeiből minden kétség nélkül következik, *hogy a főügyész határozata ellen a sértett mindig kérvényt adhat be az igazságügyi miniszterhez*, kinek természetesen jogában áll az illetékes kir. ügyészség számára a főügyészétől eltérő utasitást adni. Minthogy azonban a pótmagánvádnak a főügyészi elutasitó határozat után való emelését a T. záros határidőhöz köti, a sértett, — a mennyiben az igazságügyi miniszterhez folyamodik, — kiteszi magát annak a veszélynek, hogy a miniszter rendelkezésének leérkeztéig elveszti a pótmagánvád emelésének jogát.

Az eljárás gyors lefolytatásának szempontja, valamint a terheltnek érdekei egyformán igazolják a 42. §. első és második bek.-nek azt a rendelkezését, hogy a sértettnek itt adott jogok érvényesitését 8 napi rövid záros határidőhöz köti, melynek leteltével a később tett inditvány visszautasitandó (42. §. hetedik bek.).

[1]) E folyamodási jog felvételét az 1889. évi bűnv. elj. javaslat és az annak kiegészitése és módositása tárgyában 1892-ben elkészült előadói tervezet megvitatására összehivott tanácskozmány is javasolta. (Első kérdés 2. p.)

VI. Minthogy a felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözhető bűncselekményekre nézve a 2. §. harmadik bek.-e *a kir. ügyészség vádmonopoliumának elvét emeli érvényre*, arra az esetre, ha a sértett feljelentését a kir. ügyészség ilyen bűncselekmény esetében utasitotta el, a 42. §. első bek.-e szerint pótmagánvád *nem emelhető*.

A mennyiben a kir. ügyészség az eljárás alatt ejti el a vádat, a 42. §. negyedik bek.-e már nem ruházza fel a sértettet a közvádlónak feljebbvaló hatóságához való folyamodás jogával, mert ez az eljárásnak rendszerint hosszabb időre való függőben maradását és nem egyszer sikerének meghiusulását vonná maga után. Ez okból hasonló esetben a sértett csak a pótmagánvád emelésének jogával élhet.

VII. Jogosnak és méltányosnak találja a T., hogy a vádló ugyan a vádelejtés iránti sarkalatos jogában ne legyen korlátozva, de elállása az eljárás megszüntetését csak akkor eredményezze, ha az ügyben érdekelt magáninditványra jogosultak és az igényüket bejelentett sértettek közül egy sem kivánja a vádat fentartani. A pótmagánvádnak czélja, hogy a vádnak önkényes, illetőleg helytelen elejtését megakadályozza, csak ugy érhető el, ha a magánvádra jogosultak az addig eljárt vádlónak visszalépéséről értesitve vannak. Viszont az ügymenetnek és a terheltnek érdekei követelik, hogy az egyik vádló által már is elejtett vád sokáig ne maradjon függőben s vagy folytassák az eljárást, a meddig eredménye valószinü, vagy mielőbb megszüntető végzést vagy felmentő itéletet hozzanak. Ez okból kötelezi a T. a jelenlevő magánvádra jogosultat haladéktalan nyilatkozatra, mely egyébként a kérdés egyszerüségénél fogva nehézségbe nem ütközik; ezért tüz ki az irásban értesitettek jelentkezésére nyolcz napi határidőt, mely a jelentkezést az ország távolabb helyeiről is lehetővé teszi, de tulságos időhaladékot még sem enged; ezért szoritja a mindig időveszteséggel járó felszólitást is a magáninditványt tett sértett félre és az igényét bejelentett, illetőleg magánfél gyanánt eljárt sértettre, kiktől a vád elvállalása várható.

A vádnak a felsőbbfoku bíróság eljárása alatt való elejtése esetében az érdekeltek értesitése elmarad, mert az elállás itt már nem akadályozza az eljárás folytatását (38. §. harmadik bek.); továbbá a 42. §-ban körülirt eljárás akkor is alkalmazandó, *ha a főmagánvádló ejti el a vádat* és csatlakozók vannak, kikre nézve e §. hatálya ki van terjesztve (45. §.).

Miután a 42. §. első, illetőleg a 45. §. utolsóelőtti bek.-e nem tesz kivételt, a 42. §-ban meghatározott eljárásra a bíróság akkor is kötelezve van, ha az eljáró vádló megszüntetésre, illetőleg felmentésre irányuló inditványt tesz, vagy a vád elejtését oly körülményekkel indokolja, melyek az eljárás megszüntetésének alapjául szolgálhatnak. Ha ez esetekben a bíróság az ügy állásához képest megszüntető végzést vagy felmentő itéletet hozhatna és a többször emlitett felszólitás tárgyában csak akkor intézkednék, ha megszüntetésre vagy felmentésre nem lát alapot: akkor e felhivással mindig saját ügydöntő határozatának praejudikálna és már előre kijelentené, hogy abban az ügyben a vád elejtése daczára az eljárás folytatását szándékozik elrendelni, illetőleg a bünösséget óhajtja megállapitani. Ilyen praejudikálás kizárása végett a T. álláspontja az, hogy a bíróság az ügy érdemének minden vizsgálata nélkül köteles a sértetthez az emlitett felszólitást intézni, pusztán abból az alaki okból, hogy a vád el van ejtve.

VIII. A T. azonban nem kötelezi a bíróságot arra, hogy hivatalból kutasson mindazok után, kiknek jogait a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. Ilyen rendelkezés számos esetben egyáltalán nem, vagy csak nehézséggel betölthető feladatot róna a bíróságra. Az összes sértetteknek hivatalból való felkutatása, értesitésöknek és nyilatkozatuknak bevárása rendkivül elhuzná az ügy befejezését és nem egyszer veszélyeztetné az eljárás sikerét.

A 42. §. ötödik bekezdése tehát a vádnak a kir. ügyészség részéről történt elejtéséről csak azt a sértettet rendeli értesiteni, a ki abban az ügyben a bíróságnál jelentkezett, vagyis a ki a bűncselekményt feljelentette (89. §.), illetőleg ha a bűncselekmény csak magáninditványra üldözendő, a ki magáninditványt tett (90. §.), vagy a ki magánjogi igényeinek érvényesitése végett csatlakozott (51. §.).

A vád elejtéséről való értesitéssel egyidejüleg a bíróság a sértetthez felszólitást intéz az iránt, hogy a vád képviseletét rövid záros határidő alatt vegye át, mert különben a vádelvnek a T.-ben elfogadott alaptétele folytán (1. és 333. §§.) az eljárás megszüntetése lesz elrendelve.

A felszólitás az eljárásnak különböző szakához képest kétféleképen történik: vagy élőszóval, vagy irásban, végzéssel.

Az utóbbi módon intézik a felhivást a vizsgálóbiró a vizsgálat alatt, a vádtanács pedig az eljárásnak a vizsgálat befejezésétől a főtárgyalás megtartásáig terjedő szakában. A főtárgyalás elnöke, illetőleg a járásbirósági tárgyalást vezető biró ellenben élő szóval hivják fel a sértettet.

A sértett, alig számbajövő kivétellel (114. §.) rendszerint csak a főtárgyaláson (tárgyaláson) szólitható fel azonnal való nyilatkozatra a vád képviseletének átvétele tárgyában. E felszólitás azonban nem találja őt előkészület nélkül, mert a 286., illetőleg az 530. §-nak negyedik bek.-ei értelmében azzal a figyelmeztetéssel értesitendő az elsőfoku tárgyalás határnapjáról, hogy ha elmarad, azt fogják róla vélelmezni, hogy a kir. ügyészség részéről esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem szándékozik átvenni. A sértettnek tehát, a mennyiben a főtárgyalásra, illetőleg járásbirósági tárgyalásra megjelent, el kellett készülnie arra az eshetőségre, hogy a közvádló elejti a vádat s igy az e tárgyban hozzá intézendő felszólitásra nyomban nyilatkozhatik.

IX. Abból, hogy bármely vádra jogosultnak jelentkezése esetében az eljárás folytatandó, az következik, hogy a nyolcz napi határidőnek a legkésőbb értesitettre nézve való lejártáig bármely fel nem szólitott sértettnek is joga van a vád fentartására.

X. Ha ugyanaz a bűncselekmény több egyénnek jogait sérti vagy veszélyezteti, ezek mindegyike külön-külön jogositva van ugyan a pótmagánvád emelésére; világos azonban, hogy mindezek nyilatkozatának bevárása rendkivül elhuzná az eljárás befejezését és koczkáztatná annak czélját.

Ezen az alapon és tekintettel az eljárás ökonomiájára, mondja ki a 42. §. utolsóelőtti bekezdése, hogy mihelyt egy sértett átvette a magánvádat, az eljárás azonnal tovább folytatandó s a többi sértetteket csak a magánvádhoz való csatlakozás (45. §.) joga illeti. (M. i. 175., 176., 181., 182., 183. l.)

I. A pótmagánvád jogi alapja.

1. Az ujabb törvényhozások a pótmagánvád intézményét a kir. ügyészség ugynevezett vádmonopoliumával járható visszásságoknak és a vádjognak kizárólag a közvádlóra ruházásából az igazságszolgáltatás leginkább életbevágó érdekeire hárulható veszélyeknek megelőzése végett állitották fel.

2) A vádmonopólium kérdése.

Bármily kétségtelenek azok az előnyök, amelyekkel az állandó vádhatóság szervezése és működése a kizárólagos állampolgári vádjognak hatályban léte felett bir: mégis az a szervezet, hogy az államügyészség teljhatalmu és kizárólagos ura legyen a közvádnak, nemcsak a társadalom érdekei szempontjából járna türhetetlen következményekkel, hanem az anyagi igazság érvényre emelésére is számos veszélyt rejtene magában. Minthogy ugyanis a magyar büntető perjogban is érvényesül a vádelvnek az a sarktétele, hogy a bíróság törvényes vád nélkül eljárást nem indithat és nem folytathat: ennélfogva bizonyos, hogy ha a vád képviselete az ügyészségnek kizárólagos jogává tétetnék, akkor a vádhatóság eljáró tagjának egyéni nézetétől függne az, hogy valamely büntetendő cselekmény megtoroltathassék-e vagy megtorlatlanul maradjon?

Korunkban az állam és a társadalom minden orgánumának eljárásánál iparkodunk a kifogástalan működésre biztositékokat, az elkövethető hibákkal és visszaélésekkel szemben correctivumokat teremteni. Biztositékok és correctivumok az ügyészség hivatalos hatalmának gyakorlása körül is mellőzhetlenül szükségesek, és pedig az ügyészség működésének nem annyira positiv, mint sokkal inkább *negativ* irányában. Amennyiben ugyanis az ügyészségnek valamely tagja tulbuzgóan, szenvedélyesen, vagy épen erőszakosan járna el a vád képviseletében, ha esetleg reakcionárius politikai áramlat hatása alatt az ügyészség az elfogulatlan vádló helyett az ellentétes politikai irány képviselőjének üldözőjévé válnék: mindezen tulzásokkal és visszaélésekkel szemben a modern igazságügyi szervezet megadja a kellő correctivumot: a bíróságok tagjainak higgadt, elfogulatlan eljárásában.

Ellenben, ha a közvádló akkor, midőn a bűnperre törvényes ok van, nem emel vádat, vagy az emelt vádat parancsoló ok nélkül elejti, akkor mulasztása, illetőleg a helytelen vádelejtés teljesen utját fogja vágni a büntető igazságszolgáltatás menetének.

Ezen mulasztások okai gyanánt nem kell mindig az ügyészségnek rosszakaratára, evidens visszaélésre, vagy épen a kormánynak pártérdekből adott direct utasitására gondolni, amelyek, ha felmerülhetnek is, mégis csak ritka kivétel gyanánt jöhetnek számba. Ellenben már határozottan számitásba kell venni az ügyészségnek a parlamenti kormányhoz való alárendeltségi viszonyát, továbbá az állami vádhatóság eljáró tagjának esetleges egyéni fogyatkozásait vagy indolentiáját, illetőleg felületességét; végre azt is, ami a legkifogástalanabb közvádlónál is felmerülhet, az egyéni tévedést, vagy a fenforgó concrét esetnek helytelen megitélését.

Minden intelligens ügyész, a ki az eléje kerülő feljelentések horderejét teljesen meg birja itélni, ha felebbvalója nem is fejezte ki előtte óhaját, tudja vagy legalább tudni véli, hogy valamely bűnper megindítása felette kellemetlen vagy épen megsemmisitő hatásu volna arra a kormányra, melynek utasitásai a vád képviselete tekintetében reá nézve kötelezők, vagy arra a pártra, melyből az akkori kormány kikerült, esetleg egyik vezéregyéniségére nézve annak a pártnak, amely az időleges miniszteriumot támogatja. Bizonyos ugyan, hogy az egészen szilárd jellemü, független gondolkozásu ügyészt ez a körülmény nem fogja visszatartani kötelességének teljesitésétől, de más ügyészeknél nagyon közel fekszik az a veszély, hogy — az emberi természetnek általános gyarlóságánál fogva — az időleges kormánynak vagy pártjának érdekeit azonositani fogják az állam érdekeivel s az utóbbiakat vélik előmozditani akkor, mikor csak az előbbieket szolgálják. Ezen veszedelem ellen sokszor nem nyujthat segitséget sem a kormánynak parlamentáris felelőssége, sem az állampolgároknak kérvényezési joga. Egyáltalában nem lehet remélni, hogy ha a párt létérdekéről van szó, — p. nagyobb számu corrupt választások miatt tétettek bünvádi feljelentések, — az ezeket elutasitó ügyészi határozatokkal szemben a többségben levő párt a saját ügyében egyedül az igazság tekintetei által vezéreltetné magát. Ezeket az eseteket nem lehet a büntetendő cselekményeknek bizonyos körére szoritani, mert hasonló helyzet előállhat minden olyan feljelentés tekintetében, amely a hatalom birtokában levő pártnak valamelyik kimagasló tagjával szemben tétetnék.

De nem szünnek meg a vádmonopólium veszélyei akkor sem, ha a feljelentés nem pártpolitikai jelentőségü ügyben tétetett vagy nem érinti valamelyik széles hatáskörü pártembernek érdekét. Az

a mulasztás, amely a bűnvádi eljárás eredményét teljesen meghiusithatja, az ügyészségnek valamelyik tapasztalatlanabb, kezdő, képzettségben gyenge vagy tehetségekkel kevésbé megáldott tagjának elhatározásából is eredhet. És minthogy az ügyészség egységének elvénél fogva a nehány héttel ezelőtt kinevezett ügyészségi megbizott, illetőleg alügyész által hozott és a vád képviseletét az ügyészség illető tagjának törvényes hatáskörében megtagadó határozat vagy a tárgyaláson kijelentett vádelejtés épen ugy „res judicata"-t vonhat maga után, mint a legfelsőbb bíróságnak jogerős határozata; minthogy továbbá az ügyészség részéről *negativ irányban* elkövetett hibát vádrendszer vagy vegyes rendszer mellett a bíróság nem hozhatja helyre: ennélfogva nyilvánvalók azok a hátrányok, amelyek a *collegiális* bíróságnak legjobb igyekezete daczára is a közvádló *egyéni* tévedésének hatása alatt az igazságszolgáltatásnak fő fontosságu érdekeire hárulnak.

Nem lehet szemet hunyni az elől sem, hogy napjainkban midőn legalább csekélyebb sulyu büntetendő cselekmények miatt igen számos feljelentés érkezik a munkával rendszerint tulhalmozott ügyésznek kezéhez, a közvádlóban — minden rossz szándéka nélkül, önkéntelenül is — kifejlődik az a hajlandóság, hogy megtagadja a vádemelést. És igy, ha az ügyésznek csak kétsége van is az iránt: vajjon a bűnvádi eljárás eredményre fog-e vezetni, már a felesleges munka megelőzése végett is, könnyen bekövetkezik a feljelentés félretétele, pedig csak az esetnek beható, alaposabb szemügyre vétele mutatta volna ki a büntetendő cselekménynek kétségtelen fenforgását.

Végül veszem szemügyre az eseteknek nagy többségét, a rendes átlagot, midőn az ügyben a kormány vagy a parlamenti többség egyáltalán nincs érdekelve és a vád emelése vagy fentartása kérdésében való döntés tökéletesen lelkiismeretes, indolentiától és felületességtől egészen ment ügyésznek kezébe van letéve. Még ilyen ügyésznél és a fontosabb ügyekben is fenforog első sorban *a tévedés lehetősége*, melytől senki sem ment, másrészt pedig az a körülmény, hogy a vádemelés kérdésében való határozat egyuttal feljelentett cselekményeknek első jogi minősitésével jár, s ha az ügyész helytelenül itéli meg azt, hogy a feljelentett cselekmény megállapitja-e büntetendő cselekmény tényálladékát, vagy hogy a vád emelése végett van-e elegendő bizonyiték? helytelen jogi felfogása vádmonopolium mellett utját vághatná az igazságszolgáltatásnak.

3) A vádmonopólium correctivumai általában.

Az ügyészség vádmonopoliumából a bűnvádi igazságszolgáltatásra háruló veszélyeknek és visszásságoknak lehető megelőzése végett megfelelő intézményeket és jogszabályokat kell alkotni.

A jelenkor törvényhozásai és büntető processualistái a legkülönbözőbb módozatokban vélték ezeket megtalálni.

Egyesek a bűnvádi eljárás lefolyását óhajtották a nyomozó rendszer attributumainak felujitásával visszafelé reformálni; mások szervezeti vagy administrativ jellegü intézkedések megtételét, ismét mások, a parlamentaris kormányrendszer egyes intézményeinek a szóban forgó czélra megfelelőül mutatkozó felhasználását javasolták; végre az 1861. évi német, valamint az 1876. és az 1885. években tartott magyar jogászgyülések, továbbá az ujabb bünvádi eljárási törvények közül különösen az osztrák és ennek ide vágó rendelkezéseit lényegesen bővitve és kétség nélkül javitva is B. P.-unk *a sértett fél magánvádját;* ellenben a XII. német jogászgyülés és a német perjogi irók többsége, valamint az olasz processualisták egy része is a *subsidiarius állampolgári vádjogot* fogadta el helyes correctivum gyanánt, csak szórványosan ajánlva egyesek a népvádnak *concurrens* alakját.

4) A sértett pótmagánvádjának fő indokai.

A sértett pótmagánvádját nem egyes büntetendő cselekmények szempontjából, hanem *általában véve, valamennyi correctivum közt, relative* leghelyesebbnek és leginkább czélravezetőnek tartom, bár nagymérvü fogyatkozásait nem szándékozom szépitgetni.

A magánvádnak *jogi indokolása* tagadhatlan nehézségekkel jár. Joggal állitható, hogy a vád joga nem magánérdekek érvényesitése végett adatott s ha a büntetendő cselekmény az összességet, a jogrendet támadja meg, miként tekinthetjük azt a magánegyént, a ki éppen a saját ügyében leginkább elfogult, az egész társadalom mandatáriusának?

Másrészt azonban figyelembe kell venni azt, hogy a vád emelésére a sértettnek *a legitimatiót* éppen az adja meg, hogy a büntetendő cselekmény *az ő személyében jogi érdeket* csorbitott, vagy kisérlet esetében, — legalább is fenyegetett; továbbá hogy, — egészen eltekintve attól a bűnper során csak mellékkérdés gyanánt szóba jöhető tekintettől, hogy neki a büntetendő cselekmény anyagi kárt is okozott, — mindenesetre joggal követel elismerést a sértett-

nek az *intellectuális* érdeke, hogy a rajta elkövetett jogsértésért elégtételt kapjon.

Ez a külön jogi érdek, a mely a sértettnél fenforog, előreláthatólag serkenteni fogja őt arra, hogy *éljen* is a neki adott vádjoggal minden olyan esetben, midőn ez a vádhatóság müködésének kiegészitése végett szükséges. Sokkal *hatékonyabb ellenőrző factor* tehát a sértett magánvádja mint a népvád, a melynél nagyon előtérbe tolul a közvád magánegyén által való képviseletének az a nagy veszedelme, hogy a jogositott *elmulasztja* jogának érvényesitését. Mert bár elméletileg nagyon szép tétel az, hogy a büntetendő cselekmény az egész társadalmat sérti, mégis ideologia azt hinni, hogy ezt a jogsértést a társadalomnak minden tagja egyformán érzi, és hiu remény azt várni, hogy akárkit jelölnének ki a polgárok közül, azok mindegyike egyformán buzgólkodnék a jogsértés megtorlása érdekében.

A fennebbiek mellett fel kell azonban emlitenem, hogy a sértett magánvádja a német büntető perjogi irodalomban nemcsak azért volt éles támadások tárgya, mert a sértett magánegyénnek az *összeség képviseletében* való fellépése rendszerint csak névleges, hanem, mert épen azok, a kik a büntetőjognak kizárólag *közjogi* jellegét tartják szem előtt, kiemelték, hogy akkor, mikor a büntetendő cselekmény az összeség ellen irányul, a sértettnek külön figyelembe vétele nem felel meg a büntetőjog természetének, továbbá, hogy a sértett fogalma jogászilag nem határolható el és belső ellenmondásokban szenved. Azt magam is kétségtelennek tartom, hogy számos büntetendő cselekmény van, a melyeknél sértett magánegyén egyáltalán nincs, vagy csak nagyon nehezen lehet meghatározni, kit lehessen sértett gyanánt tekinteni. Ez az eset például magzatelhajtás, gyermekölés, párviadal, a hatóság vagy az állam elleni és a hamisitási bűncselekmények stbi esetén. Mindezeknél a magánvád intézménye nem nyujtja a vádmonopoliumnak megfelelő correctivumát és a hiányt csak némileg lehet pótolni a sértett fogalmának minél szélesebb körü construálása által, a mire B. P.-unk nyujt követendő példát.

Végül nem tagadható hátránya a sértett magánvádjának az is, hogy gyakran beviszi a vád képviseletébe a jogaiban megtámadott egyénnek szenvedélyét és gyülöletét. A sértett rendszerint a legkevésbé objectiv vádló. Szenvedélyes, türelmetlen és tulzó. Többnyire a legszigorubb büntetés alkalmazását szorgalmazza és szüntelenül sürgeti a megtorlást.

Mindezek a fogyatkozások azonban csak azt a kétségtelen tényt bizonyitják, hogy minden emberi intézménynek vannak árnyoldalai. Minthogy pedig a magánvád egy sokkal nagyobb visszássággal: a vádmonopolium következményeivel szemben nyujt *aránylag* legkielégitőbb correctivumot: csak helyeselni lehet ama törvényhozások eljárását, a melyek azt minden hiány daczára elfogadják. Az intézménynek helyes törvényhozási szabályozása által előnyei fokozhatók, fogyatkozásai pedig csökkenthetők.

II. A sértett fogalma a pótmagánvád emelése szempontjából.

1. Kivéve a közvetlenül az állam és az államfő ellen irányuló cselekményeket, melyeknél a sértettnek perjogi fogalma nem construálható, pótmagánvádnak a bűncselekmények legnagyobb részénél helye lehet. Ennélfogva a 42. §. magyarázatánál, a hol a sértett fogalmát nem lehet taxative vizsgálni, annak a kérdésnek van legnagyobb gyakorlati jelentősége, hogy *általánosságban elvileg kit kell pótmagánvád képviseletére* jogositottnak tekinteni.[1])

B. P.-unknak a pótmagánvádra jogositottak körét meghatározó rendelkezéseit *nagy és határozott codificatorius haladásnak* kell tekinteni, mert azok korábbi gyakorlatukkal *szemben* a kir. ügyészség vádmonopóliumából *eredhető* igazságszolgáltatási bajokra hathatós correctivumot teremtettek azoknál a bűncselekményeknél is, a melyeknél a pótmagánvád emelője nem vagyoni, hanem *intellectuális* (pl. állampolgári, politikai) jogaiban volt sértve vagy veszélyeztetve.

2. B. P.-unk 13. §-ának hatodik bekezdése általánosságban *körülirja* ugyan a sértett fogalmát, azonban ennek a fogalomnak *belső tartalmát* mégis több irányban a jogirodalomnak és judicaturánknak kell megadni.

a) Törvényünk csak azt dönti el, hogy *sértett* alatt értendő mindenki, a kinek jogai ellen a bűncselekmény irányult, akár volt bűncselekmény valóban elkövetve, akár csak megkisérelve, akár okozott tényleges jogsértést, vagy anyagi kárositást, akár csak veszélyeztette az egyéni jogokat.

Főleg szerkezeti előnyök érdekében történt, de érdemileg is

[1]) Judicaturánknak ebben a kérdésben való fejlődése élénken illusztrálja azokat az ingadozásokat, a melyek a törvény hiányában könnyen megmagyarázhatók voltak ugyan, de nem kevésbbé sajnálatosak. Ezt a fejlődést e kommentár első kiadásában I. köt. 469—470. l. a 2. jegyzetben tüzetesen feltüntettem.

helyes, hogy B. P.-unk egy *gyüjtőnév* alatt foglalja össze a vagyonilag „kárositottat“ (a kit az előző tervezetek és az 1888. évi kormányjavaslat külön emeltek ki), *az intellectualis jogaiban sértett* vagy veszélyeztetett egyénnel.

b) B. P.-unk 13. §-ának hatodik bekezdése értelmében a sértett szó alatt a sértettnek *törvényes képviselője* is értendő, tehát a kiskoru sértettnek atyja vagy gyámja, a gondnokság alatt levő sértett helyett pedig gondnoka gyakorolhatja azokat a jogokat, a melyek különben a sértettet saját jogaiból kifolyólag megilletnék.

3. *A járásbirósági eljárásban* a sértett nőnek férje által tett feljelentés vádinditványnak tekintendő (525. §. második bekezdés), vagyis az eljárás folyamatba tétele szempontjából ugyanazon hatálylyal bir, mintha maga a sértett tette volna, továbbá a sértettnek meghatalmazottja férfi hozzátartozója is lehet (523. §. 3. bek.). A képviseletre vonatkozó ezen kivételes szabályok az esküdtbiróság vagy a törvényszék előtt folyó eljárás során természetesen nem alkalmazhatók.

4. A B. P .13. §-ának hatodik bekezdése a sértett fogalmával összefüggő gyakorlati kérdések közül többet határozottan megold. Igy nem tehető vita tárgyává, hogy e fogalom és a magáninditványra jogosultság szempontjából egyenlősitve van a kisérlet a befejezett bűncselekménynyel, valamint — a minek jelentősége különösen alkotmányjogi szempontokból rendkivül nagy — egyenlő hatálya van a sértett *bármely joga* megtámadásának.

B. P.-unk ugyanis mellőzi a megtámadható vagy csorbitható jogoknak taxativ felsorolását, melyet az előző tervezetek és az 1888-iki törvényjavaslat is sikertelenül megkisérlettek és a sértett fogalmának meghatározásánál *„bármely jogot“* emlit. Kétségtelen ennélfogva, hogy a vagyoni kártéritésen felül érteni kell itt *minden intellectualis vagy moralis hátrányt*, mely a bűncselekményből, illetőleg annak kisérletéből előállhat.

5. Büntető törvénykönyvünk csak kivételesen hat büntetendő cselekménynél határozza meg részben azt, ki tekintendő sértett félnek, részben pedig azt, hogy a szorosabb értelemben vett sértetten kivül ezekben az esetekben ki jogositott a magáninditvány megtételére.

Ezek a következők: testvérek közt elkövetett vérfertőztetés vagy természet elleni fajtalanságnál (244. §.) *a szülő vagy a gondnok;* a 245. §-ban körülirt szemérem elleni bűntettnél a sértett nőn kivül *férje* is; a házasságtörésnél (246. §.) a sértett *házastárs;*

a holtak ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetén (273. §.) a meghaltnak *gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa;* a házi lopásnál (343. §.) a sértett félen kivül *a szolgálatadó és a ház feje* is; a 343. §-ban megnevezettek közt elkövetett *sikkasztásnál ugyanezek* az egyének. (V. ö. a 41. §-hoz a VIII. d) al. jzetet.)

Ebben a hat esetben tehát a törvény kizárja a bizonytalanságot és minthogy a sértett alatt a 13. §. hetedik bekezdésének értelmében a magáninditványra jogosultat is kell érteni: ennélfogva a pótmagánvád emelésének joga az emlitett bűncselekményeknél azt is megilleti, a ki a sértett szónak fennebb kifejtett fogalma alá nem vonható.

6. A többi és különösen a vagyon ellen irányuló bűncselekményeknél azonban, a mint judicaturánk figyelemmel kisérésével is észlelhető, a sértettnek meghatározása számos kétségre ad okot.

Nevezetesen nagyon kétséges lehet, hogy a pótmagánvád emelésének joga csak azt az egyént illeti-e, kinek jogait a büntetendő cselekmény *közvetlenül sértette vagy veszélyeztette,* vagy egyszersmind azt is, kinek jogkörére a befejezett vagy megkisérlett bűncselekményből *közvetve háramolt vagy háramolhatott volna hátrány?*

Ez az utóbbi kérdés egészen elvi jelentőségü és rendkivüli gyakorlati horderejü, de arra nézve a törvény semmi határozott rendelkezést nem tartalmaz.

Ezeket a kérdéseket a B. P. 13. §-nak 6., 7. és 9. bekezdései által vont keretek között birósági gyakorlatunknak lesz feladata eldönteni.

Kiindulási pontul azt kell venni, hogy a bűncselekmények legnagyobb részénél a kisérletnek vagy a bevégzésnek hatása nem szoritkozik a megtámadott jognak közvetlen birtokosára, hanem határozatlan tág körre ágazik szét. A sértett fogalmát tehát egészen bizonytalanná tennők, a gyakorlatban a legnagyobb visszásságoknak és nehézségeknek nyitnánk utat, ha a *közvetve* sértettekre is ráruháznók azt a perjogi hatáskört, melyet törvényünk a sértettnek adott.

De ha a sértett részére adott perjogi hatáskört a közvetlenül sértettekre szoritjuk is, még mindig fenmarad az a másik kérdés, hogy az egyes bűncselekmény-csoportoknál tüzetesen *ki a közvetlenül sértett,* illetőleg a concrét esetben minő jognak kell megtá-

madva, illetőleg veszélyeztetve lennie, hogy a *közvetlenül sértett fogalma* létesüljön?[1])

Számos bűncselekménycsoportnál ugyanis azt a jogot, melyet a törvényhozás a büntető törvénynyel véd, *különböző vonatkozásokban* lehet sérteni. Ha pl. valamely tárgyat a birlalótól loptak el, ez utóbbi is, vagy csak a tulajdonos lesz-e jogositva, hogy pótmagánvádló, illetőleg magánfél gyanánt fellépjen.

A kérdéseknek ezen csoportjánál is nagy feladat vár a törvénynek keretén belül birósági gyakorlatunkra.

Elvileg az az álláspont helyes, hogy a sértett gyanánt csak azt lehet tekinteni, a ki azon jogtárgy felett, a mely ellen a bűncselekmény irányozva volt, épp abban a jogi vonatkozásban, a melyet a bűncselekmény sértett vagy veszélyeztetett, intézkedni jogositva van.

Az eddigiekben előadottak alapján és tekintettel a B. P. 13. §-ának hatodik bekezdésére is, *sértett alatt ez irányban is azt kell érteni, a kinek bármely jogát éppen az illető bűncselekmény jellegének megfelelő módon, közvetlenül sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény.*

7. A 13. §. hatodik bekezdésének világos rendelkezése mellett, *közömbös az, hogy a bűncselekmény okozott-e tényleg valamely jogsérelmet.* A jogaiban tényleg sértettel egyformán képviselheti a pótmagánvádat az is, a ki ellen a bűncselekmény kisérlete elkövetve volt.

8. Törvényünk (13. §. hatodik bek.) a pótmagánvád emelése szempontjából egyenlősiti a sértettnek *„bármely jogát."* Ebből folyólag alapot nyujt a pótmagánvádra a polgári és politikai jogok bármelyikének, tehát pl. a választási jognak, a személyes szabadságnak, a házjognak, a levél és távirdatitoknak megsértése vagy veszélyeztetése is.

Különösen, a mi a választási bűrcselekményeket illeti, törvényünk a magánvád jogát *sokkal szélesebb körre* terjeszti ki, mint a kir. curiának 1884. évi decz. hó 17-én 38. sz. a. hozott büntetőjogi teljes ülési határozata. Ez utóbbi ugyanis kifejezetten „csak a Btk. második részének VIII. fejezetében meghatározott s *a magánfél feljelentésére üldözhető* valamely büntett vagy vétség ese-

[1]) Például a levél- és távsürgönytitok megsértésénél a czimzett vagy a feladó, vagy mindkettő lehet-e pótmagánvádló?; a titok tiltott felfedezésénél az-e, ki a titkot a tettesre bizta vagy az, kinek a dolog titokban tartása érdekében állott?; ha a családfő tulajdonában levő dolog, más, azonban a tettessel szintén a Btk. 342. §-ában megjelölt viszonyban álló egyén birtokából volt ellopva, csak a tulajdonos vagy a birtokos is? stb.

tében adta meg annak, *a ki feljelentést tett, a felebbezés jogát.* A teljes ülési határozatnak szövegezése nem szabatos, mert a választási bűncselekmények közül *egy sincsen olyan, a mely csak a magánfél feljelentésére üldözhető*, ellenben a Btk. 181., 182. §-aiban körülirt bűntettre, illetőleg vétségre nézve a bűnvádi eljárás megindításának különleges perjogi előfeltételeül előirja a törvény, hogy a szóban forgó választási hamisitás miatt nyolcz nap alatt fölszólamlás történjék; a 189. §. pedig öt más szakaszban körülirt bűncselekmény büntethetőségére nézve kivánja meg, hogy a följelentés az elkövetéstől, illetőleg az 1899: XV. t.-cz. 173. §-a esetében a biráskodási eljárás befejezésétől számitva, 30 nap alatt megtétessék. Kétséget nem szenvedhet, hogy a felszólamlásnak vagy a feljelentésnek záros határidőhöz kötése nem teszi a bűncselekményt *inditványi* delictummá és igy a 38. sz. döntvénynek az a kijelentése, hogy *csak a magánfél feljelentésére üldözhető bűncselekményeknél* élhet a *feljelentő felebbezéssel*, sokkal szükebb, mint B. P.-unknak az az álláspontja, hogy pótmagánvád joga *minden választási*, tehát kétségkivül a Btk. 179., 180. stb. §§-aiban körülirt bűncselekmények eseteiben is gyakorolható.

III. A 42. §. részletes rendelkezéseinek magyarázata.

1. B. P.-unk annyiban uttörő a pótmagánvád szabályozásában, hogy azt az egészséges gondolatmenetet, mely a sértett vádjogának törvényhozási elismerésére vezetett, egészen következetesen, előképeinél sokkal szélesebb keretben, — t. i. *három kivételtől* eltekintve, — a *bűncselekmények minden fajára nézve* és az alapperben mindenütt keresztülviszi.

Nincs helye azonban pótmagánvádnak: *a)* a főmagánvád eseteiben (B. P. 41. §.), melyekben a sértett *első sorban* vádló; tehát a subsidiarius vád a dolog természeténél fogva ki van zárva. *b)* Azoknál a bűncselekményeknél, melyeknek üldözhetése az anyagi büntetőjog szerint *felhatalmazástól vagy kivánattól függ.* Világosan kitünik az utóbbi kivétel a 2. §. harmadik bekezdéséből, melynek rendelkezését a 42. §. első bek. feleslegesen s annyiban nem is szabatosan ismétli, mert a szóban forgó esetekben, melyeket ez idő szerint Btk.-ünk 269—272. §-ai határoznak meg, a pótmagánvád nemcsak a vádemelés szakában, hanem akkor is kétség nélkül ki van zárva, ha a kir. ügyészség az eljárás alatt ejtette el a vádat. *c)* A 43. §. utolsó bekezdéséből folyólag (l. ennek magyarázatát) pótmagánvád nem emelhető az ujrafelvételi eljárás során.

2. Az első két bekezdésnek helyes értelme az, hogy ha a kir. ügyészség a birói eljárás megindítása *előtt* tagadja meg a vád képviseletét, a sértett először a reá nézve egyszerűbb és könnyebb *administrativ uton* kisérelheti meg kieszközölni az ellene elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény megtorlását és a főügyésznek megtagadó határozata után még mindig *a bírósághoz* fordulhat. A főügyészhez *csak az a sértett* folyamodhatik, *a kinek* feljelentése vagy magáninditványa alapján a kir. ügyészség *nem emelt vádat;* ellenben pótmagánvádló gyanánt *akármelyik sértett* felléphet, tehát az is, a ki *nem* tett feljelentést, nem terjesztett elő magáninditványt.

Kétségtelen ez a törvénynek azon elvi álláspontjából, hogy *a pótmagánvád joga,* — eltekintve a B. P. 4. és 41. §-aiban körülirt kivételektől — *mindegyik sértettet* (B. P. 13. §. hatodik bek.) és magáninditványra jogosultat (13. §. kilenczedik bek.) megilleti.

Ellenben jelentékeny *korlátokat* állit fel T.-ünk, a hatóságok ügymenetének megkönnyitése végett, abban az irányban, hogy *melyik sértettet* kell a vádképviselet megtagadásáról, illetőleg a vád elejtéséről *értesiteni.* Igy: a 34. §. második bekezdése szerint a kir. ügyészség *csak azt* a sértettet köteles értesiteni, *a ki feljelentést vagy magáninditványt tett,* tehát — feltéve, hogy több sértett van, — másokat akkor sem köteles értesiteni, ha azok a nyomozati iratokból megállapithatók, vagy a nyomozás alatt kérték értesitésüket, ha pedig a feljelentést p. hatósági közeg tette, egy sértettet sem kell értesiteni. Ehhez képest a 42. §. első bekezdése azt az esetet tartja szem előtt, hogy a feljelentést maga a sértett tette és e bekezdést csak erre az esetre lehet vonakoztatni.

3. A B. P. 101. §. 3. bekezdése azt rendeli, hogy a nyomozás megszüntetése tárgyában hozott határozat ellen perorvoslatnak nincs helye. A hivatkozott §. utolsó bekezdése azonban kimondja, hogy a nyomozás megszüntetéséről a feljelentést (89. §.) vagy magáninditványt (90. §.) tett sértett értesitendő és az utóbbit egyuttal figyelmeztetni kell a 42. §-ban meghatározott jogaira. A 42. §. pedig határozottan megengedi, hogy a sértett a nyomozás megszüntetéséről vett értesités után 8 nap alatt a főügyészhez folyamodhassék.

A 101. §. 3. és utolsó bekezdésének rendelkezései egybevetve kétséget és különösen a budapesti kir. főügyészségnél eltérő gyakorlatot eredményeztek. (l. B. J. T. XXXIX. k. 337—338. l.)

Nevezetesen a B. P. hatálybaléptét közvetlenül követő időben

a budapesti kir. főügyész a 101. §. alapján hivatalból visszautasitotta a sértettnek oly tartalmu folyamodásait, a melyek azt kérték, hogy a főügyész a kir. ügyészt a vizsgálat inditványozására hivja fel.

A 101. §. emlitett két rendelkezése a következőleg értelmezendő: a 3. bek. csak a B. P. XX. fejezetében felsorolt rendes perorvoslatok használatát zárja ki, tehát a kir. ügyészségnek, illetőleg főmagánvád esetében a nyomozást vezető rendőri hatóság főnökének a nyomozást megszüntető határozata ellen nincs helye külön perorvoslatnak. Ennélfogva a sértett nem kérheti, hogy például a rendőri hatóság főnökének határozatát járásbiróság vizsgálja felül. Ellenben a B. P. 42. §-ának rendelkezése általában az egész büntető eljárás folyamában, tehát a birói eljárást megelőzőleg is, következőleg a szóbanforgó esetben szintén alkalmazható, minthogy pedig a nyomozás megszüntetése egyenlő hatályu a vád képviseletének megtagadásával, ennélfogva ha a kir. ügyészség a nyomozást megszüntette, ezen határozat ellen nem szükséges ujrafelvételt kérni, hanem a sértett a főügyészhez folyamodhatik és ennek alapján a főügyész utasithatja az ügyészt a vád emelésére. Kétség nélkül ugyanezt megteheti az igazságügyminiszter is a 42. §. keretein kivül általános felügyeleti hatáskörében és a kir. ügyészség alárendeltségi viszonyánál fogva az igazságügyminiszternek hasonló utasitását teljesiteni tartozik.

Felmerült esetben a budapesti kir. tábla 1901. évi 5785. sz. a. (B. J. T. XLIII. köt. 382—384. l.) szintén a fennebbi értelemben határozott. (Az ügy érdemben nem kerülhetett a curia elé, mert a kir. tábla végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye.[1])

4. A kir. ügyészség csak akkor *tagadja meg* a vád képviseletét, ha *kifejezetten kijelenti*, hogy vádat *nem emel*. Ennélfogva *nem* megtagadása a vád képviseletének, ha a kir. ügyészség *a) nem* nyilatkozik és késedelmeskedik a vádemeléssel; *b) ha másként (pl. enyhébben) minősiti a feljelentett cselekményt*;[1]) *c)* ha olyan esetben, midőn a sértett alaki halmazatban (Btk. 95. §.) levő több bűncselekmény miatt emel vádat, a közvádló ezek egyikét a vádemelésnél mellőzi.

5. Ha a kir. ügyészség a feljelentett cselekményt más hatóság hatáskörébe vagy a hatóságának területén kivül müködő bíróság

[1]) Hasonló eredményre jutnak értekezéseikben *Korn Lajos* B. J. T. XXXIX. köt. 369—371. l. és *Doleschall Ervin* u. o. 388—389. l.

[1]) A iudicaturát l. alább IV. alatt F.-nél.

illetékessége alá tartozónak véli s a B. P.-unk 92. §-ában adott jogánál fogva a feljelentést vagy magáninditványt az illetékes közvádlóhoz, közigazgatási, katonai vagy más hatósághoz teszi át, ezzel egyuttal azt is kijelenti, hogy a feljelentett bűncselekmény miatt nem fog vádat emelni. A sértett tehát helyébe léphet. Egyedüli kivétel, ha a kir. ügyészség *a hatóságának területén* levő járásbirósághoz teszi át a feljelentést. A most érintett áttétel esetében tehát a sértett mindaddig nem léphet fel pótmágánvádló gyanánt, mig a hatáskör, illetőleg az illetékesség kérdése birósági határozattal jogerősen eldöntve nincs.[1])

6. Ha a sértett *több terhelt ellen* vagy anyagi halmazatban (Btk. 96. §.) levő több bűncselekmény miatt tett feljelentést s a kir. ügyészség a terheltek, illetőleg bűncselekmények valamelyikének mellőzésével emelte a vádat: akkor a mellőzött terheltre, illetőleg bűncselekményre nézve pótmagánvádnak van helye.

Ha bűncselekmények anyagi halmazata esetében a kir. ügyész csak az egyik bűncselekményre nézve ejti el a vádat, s ezt a sértett átveszi: leghelyesebb az eljárás különválasztását elrendelni (21. §.), mert különben a pótmagánvádló formális mellékmagánvádlóvá lenne, a mit a törvény kivételesen csak a főmagánvádlóra nézve enged meg (v. ö. 41. §. 3. bek., 45. §. 3. bek., 50. §., 314. §. 3. bek.).

7. Alaki halmazat esetében mindazáltal, ha a kir. ügyész a sértett feljelentésébe emlitett egyik bűncselekményre nézve a vádat elejti, de azt a másik tekintetében fentartja; minthogy a tett miatt emelt vádat ezzel nem ejtette el, hanem csak módositotta: a sértett az elejtett minősitést nem tarthatja fenn. Egyébként a biróság a kir. ügyész inditványa ellenére is (266. §. utolsó és 325. §. 2. bek.): megállapithatja az alaki halmazatot.

8. Az első bekezdésben megállapitott határidő T.-ünk intentiója szerint praeclusiv, tehát a sértett a vád képviseletének átvételére vonatkozó inditványát a kir. ügyészségnél a 8 nap letelte után nem ismételheti, illetőleg 8 napon tul nem folyamodhatik a főügyészhez.

9. *Kétségtelen az is, hogy a főügyész folyamodás nélkül is utasithatja a kir. ügyészt* a vád átvételére, mert a kir. főügyészt az 1871. évi XXXIII. t.-cz. 27. §-a és az 1891. évi XVII. t.-cz. 2. §-ának 3. pontja értelmében a vezetése alatt álló kir. főügyészség

[1]) Ha a járásbiróság a kir. ügyészség által átküldött ügyet a törvényszék hatáskörébe esőnek tartja, az 527. §. második bekezdése szerint fog eljárni.

kerületébe tartozó kir. ügyészségekre nézve a felügyelet és az utasitás joga és kötelessége illeti. Ehhez képest a főügyész a vád képviseletének megtagadását akkor is fölülvizsgálhatja, ha a feljelentést nem a sértett tette.

10. A *harmadik és negyedik* bek.-ek szabályozzák az eseteknek másik csoportját: azt, midőn a kir. ügyészség *az eljárás alatt ejtette el* a vádat. Eljárás alatt itt nem a bűnvádi, hanem a *szükebb* keretü *birói eljárás* értendő, mely a *vizsgálat* elrendelésétől a jogerős itélet meghozásáig terjed. (V. ö. az 1. §-hoz irt jegyzeteket.)

A vád átvételére csak azt a sértettet kell felhivni, a ki mint feljelentő (89. §.), magáninditványra jogosult (90. §.) vagy magánfél (51. §.) jelentkezett a bíróság előtt. Ehhez képest (pl. ha a feljelentést a rendőri hatóság tette), megtörténhetik, hogy egy sértett sem lesz felhiva a vád átvételére.

A felhivás kihallgatás vagy tárgyalás alkalmával *élő szóval*, egyébként *irásban* történik. Előbbi esetben természetesen nem a hatóság vagy bíróság mint testület, hanem csak annak egyik *tagja* lehet hivatott arra, hogy a sértettet a vád képviseletének átvételére felhivja. Ehhez képest az eljárás különböző szaka szerint a sértettet más és más hatóság vagy közhivatalnok hivja fel, nevezetesen: a vizsgálat alatt a vizsgálóbiró; a vádirat ellen beadott kifogások tárgyalása alkalmával (B. P. 261. §. és 278. §.) a vádtanács elnöke; a B. P. 268. és 279. §-ai, valamint a közvetlen idézés inditványozása (283. §.) esetében az elsőfoku bíróságnak, tehát a törvényszéknek vagy az esküdtbíróságnak elnöke; a főtárgyalás előkészitésének szakában (XVII. fejezet) a főtárgyalás elnöke; végre a főtárgyaláson (XVIII. és XIX. fejezet) a főtárgyalás elnöke. Az eljárásnak későbbi szakában a sértettet *nem kell felhivni a pótmagánvádlói jogkör betöltésére*, mert a vádnak ekkor történt elejtése semmi irányban sem korlátozza a bíróság határozatát (38. §. harmadik bek.).

11. A vád képviseletének átvételére irányuló nyilatkozatot az eljáró bíróságnál kell megtenni.

Tartalma csak abból áll, hogy a sértett egyszerüen bejelenti, hogy a vád képviseletét átveszi. Köteles azonban jogosultságát igazolni (B. P. 52. §.) és mind az első, mind a negyedik bek. esetében kifejezetten és határozottan ki kell jelentenie, hogy *átveszi a vád képviseletét*. Általánosságban tartott nyilatkozat (p. az, hogy járjon el a bíróság belátása szerint), nem tekinthető a vád átvételének.

Az a sértett, a kit a bíróság nem hivott fel, vagy a ki az eljárásnak *korábbi* szakában azt jelentette ki, hogy nem hajlandó a vádat átvenni, a hatodik bek.-ben meghatározott praeclusiv határidő alatt szintén átveheti a vád képviseletét. E szerint azoknak a sértetteknek, a kik sulyt helyeznek a vád fentartására, részben a 286. §. negyedik és az 530. §. utolsó bek.-ében előirt figyelmeztetés révén, részben pedig saját kezdeményezésükből is önmaguknak kell őrködni jogaik megóvása felett.

12. A negyedik bek.-ben körülirt eljárást kell követni akkor is, ha a kir. ügyészség a bűnvádi eljárás megszüntetését inditványozta; mert ez az inditvány a 38. §. utolsó bekezdése szerint a vád elejtésének tekintendő.

A járásbíróság előtti eljárásban mindazáltal a 42. §. negyedik bek.-ében körülirt eljárásnak az 526. §. 2. bekezdése szerint nincs helye akkor, ha a feljelentést a sértett, illetőleg törvényes képviselője vagy a sértett nőnek férje tette, s igy azt az 525. §. második bek.-e értelmében vádinditványnak, illetőleg magáninditványnak kell tekinteni.

13. A főtárgyaláson jelen levő sértettnek az elejtett vád átvétele iránt azonnal kell nyilatkoznia s e czélból a főtárgyalás elnapolását nem kivánhatja. A jelen nem levő sértettnek irásbeli értesitése elmarad, ha ő a 286. §. 4. bekezdése szerint azzal a figyelmeztetéssel volt a főtárgyalásra idézve, hogy ha meg nem jelen, a bíróság azt fogja róla vélelmezni, hogy a vád képviseletét átvenni nem hajlandó. A bíróság előtt jelen nem levő sértett, a ki *nem* a 286. §. negyedik, illetőleg az 530. §. utolsó bek.-e szerint volt megidézve, szintén nem kap értesitést, azonban a vádat, az elejtéstől számitott harmincz nap alatt átveheti. (42. §. hatodik bek.).[1])

14. A pótmagánvádló a vádat a kir. ügyészségnek korábbi eljárásától *teljesen függetlenül képviselheti*, p. a cselekményt máskép minősitheti, a vádat egyik tettes vagy részes ellen elejtheti, stb.

15. Az a sértett, a ki a 42. §-ban megállapitott valamely határidőt elmulasztott, a B. P. XXII. fejezetében foglalt általános szabályok szerint élhet *igazolással*.

[1]) A hatodik bek.-nek a törvénybe átment szövegét a k. i. ü. b. állapitotta meg a következő indokolással:

„Minthogy a javaslatnak az igazolásról szóló intézkedései a határidők elmulasztásának eseteiről tüzetesen rendelkeznek, fölösleges itt az a kijelentés, hogy a határidők elmulasztása miatt igazolással lehet élni. Ellenben szükségesnek mutatkozik az oly sértett jogainak megóvásáról megfelelő tartamu határidő megállapitásával gondoskodni, a ki a kir. ügyészségnek a vád képviseletétől történt elállásáról értesitést nem kapott.“

16. Arra nézve, hogy a kir. ügyészség pótmagánvád esetében is átveheti a vád képviseletét, l. a 35. §. magyarázatát.

IV. Birósági gyakorlatunk a 42. §. alkalmazása körül.

Pótmagánvád képviseletére jogositottak meghatározását elvileg a következő határozatok tüntetik fel (a Btk. §-ainak sorrendjében):

A) A gyakorlatban is vitás, hogy az ugynevezett *politikai*, illetőleg azon bűncselekményeknél, melyek *hatóság vagy az állam* ellen irányulnak, a sértett fogalma jogilag construálható-e, különösen az az egyén, a kit a bűncselekmény jogaiban közvetlenül érintett, a pótmagánvádlói jogot gyakorolhatja-e?

1. *Tényállás.* A bpesti btő tvszék 1902-ben a Btk. 165. §-ába ütköző, hatóság elleni erőszak büntette miatt inditott ügyben, midőn a kir. ügyész a főtárgyaláson vádját elejtette, a jelen volt rendőrt, mint sértettet megkérdezte az iránt, vajjon hajlandó-e az ügyész által elejtett vádat ávenni és a rendőr pótmagánvádja alapján a terhelt bűnösségét megállapitotta.[1])

A felvetett elvi kérdést csak az egyes bűncselekmények tényálladéki ismérveinek figyelembe vételével esetről-estre tartom megoldhatónak. Tudniillik azoknál a bűncselekményeknél, melyeknél a sértett szerepelhet, természetesen gyakorolhatja a pótmagánvád jogát is, ellenben egyenesen az állam egésze ellen irányuló oly bűncselekményeknél, a hol a sértett jogi fogalmát nem construálhatjuk, pótmagánvádló sem léphet fel. (V. ö. a fennebbi fejtegetéseket.)

2. Vasuti kalauz ellen elkövetett tettlegeskedés esetén csak maga a kalauz, ellenben a vasuti igazgatóság *nem* léphet fel mint pótmagánvádló. (Curia 1902. évi 5588. sz. *B. Dtár* r. f. III. 108.)

3. Hatósági rendelet ellen engedetlenségre izgatás esetén nem tekinthető sértettnek és igy pótmagánvádlói jogokat nem gyakorolhat a községi biró, a kinek intézkedése elleni izgatás miatt emeltetett a Btk. 172. §-ának 1. bek.-ére alapitott vád, mert a 172. §.

[1]) Az itéletet birálja dr. *Sándor Aladár* „A pótmagánvád fogalma körének kiterjesztéséhez" czim a. a B. J. T. XLIII. köt. 229—230. lapján, ki arra a conclusióra jut, hogy a pótmagánvádat csak a „*magánbűntettek*" eseteiben lehet elfogadnunk, de nem közbűntetteknél, melyek közvetlen sértettet nem ismernek. U. o. dr. *Kármán Elemér* 325—27. l. a tvszék álláspontját védi és rámutat arra, hogy a Btk. II. részének VII—X. fejezeteiben a sértett rendszerint közhatóságokkal áll szemben s a mint e kommentár első kiadásából vett idézetekkel kifejti, épen intellektuális (állampolgári és politikai) jogaiban sérthető. Mint e sorok irója e kommentár első kiadásában fejtegette, „ezen körben" a pótmagánvád, mint az ügyészség vádmonopóliumából eredhető igazságszolgáltatási bajoknak orvoslása, nagyon jelentős feladatot van hivatva betölteni.

nem a községi biró személyét és evvel kapcsolatban jogait, hanem mint hatóságnak, kiadott rendeletét veszi oltalmába és a cselekmény a községi birónak egyéni jogait nem sértette, hanem közvetlenül az állam ellen irányuló bűncselekmény s igy magánegyén jogsérelmet nem szenvedhet. (Curia 1905. évi 9971. B. Dtár r. f. VII. 22. sz.)

4. A Btk. 174. §-a esetében magánegyén sértett nem lehet, mert valamely bűntett vagy vétség elkövetőjének feldicsérése által az, kinek sérelmére a feldicsért bűncselekmény elkövettetett, jogsérelmet nem szenved. Ez a cselekmény nem egyes emberek, hanem az állam ellen irányul. E szerint a feljelentő a pótmagánvád képviseletére nem jogosult. (1905. évi 4787. G. Dtár XII. 364.)

5. A Btk. 191. §-ába ütköző és hivatalból üldözendő vallás elleni vétség miatt indított ügyben a lelkész és a sekrestyés pótmagánvádlók nem lehetnek, mert a vallási szertartások zavartalan biztosítása állami érdek, az ez ellen vétők nem az egyes hivőket, vagy ezek jogait sértik, hanem állami érdeket sértenek, ezek megvédelmezésére pedig csakis a vádhatóság lehet hivatva. (Curia 1905. évi 5181. B. Dtár r. f. VII. köt. 190. sz.)

Ezt a döntést helytelennek tartom. A vallási szertartás megzavarása által a lelkész vallásos érzése is kétség nélkül sértetett, a B. P. 13. §-a pedig sértettnek jelenti ki azt, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett bűncselekmény. A vallásos érzés épp ugy, mint a kegyelet és más intellectuális jogok az állam jogvédelmének tárgyai s a legnagyobb visszásságnak tünik fel, hogy néhány fillér értékü kárositás esetén megadassék a pótmagánvád joga, ellenben az ennél sokkal nagyobb becsü intellectuális jogsérelmeknél az megvonassék.

B) Erősen ingadozó felsőbirósága ink itélkezése a Btk. 414—416. §-aiban meghatározott csalárd és vétkes bukás eseteiben, melyek hivatalból üldözendők. Három eltérő felfogás nyert birói gyakorlatunkban kifejezést.

Az első szerint az emlitett bűncselekmények eseteiben a vád átvételére és különösen a pótmagánvádló minőségében jogorvoslat használatára nem az egyes csődhitelezők, hanem kizárólag a tömeggondnok jogosult, mert ő az összes csődhitelezőket, azok egyetemét képviseli. Ezt jelentették ki a Curia 1902. évi 1821. (B. Dtár r. f. II. 198.) 1902. évi 10451 (B. Dtár r. f. III. 177) 1902. évi 10857 (B. Dtár r. f. IV. 8.), végre 1903. évi 4789. (B. Dtár r. f. IV. 60.) szám alatt.

A *második* felfogás szerint a tömeggondnok nincs jogositva a vád képviseletére,[1]) hanem csak egyes csődhitelezők lehetnek pótmagánvádlók. (Bpesti kir. tábla 1902. évi 2679. sz. B. J. T. XLIV. köt. 178—179. l.)

Helyes a *harmadik* felfogás, melyet a Curia 1904. évi 7852. sz. a. (B. Dtár r. f. VI. 54.) emelt érvényre. E szerint a tömeggondnok törvényes képviselői hatásköréből kifolyólag a csődtömeg egészére nézve, az egyes hitelezők pedig saját követelésük tekintetében a B. P. 13. §. értelmében sértettek.

Ez utóbbi határozat teljes szövege a következő:

„A B. P. életbeléptetése előtt kifejlődött joggyakorlat értelmében a büntetendő vagyonbukás esetében a tömeggondnok tekintetett azon egyedül jogositott személynek, a ki mindazon lépéseket, melyek a sértett felet megillették, megtehette. Ez a czélszerüségi szempontoktól sugallt gyakorlat azonban az életbelépett BP. rendelkezései következtében nem tartható fenn. A BP. 13. §-a szerint sértett az, kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett büncselekmény. Ez a határozott kijelentés megadja a sértett fél fogalmát a bünvádi eljárás szempontjából. A közadósnak a törvény szerint büntetőjogi megtorlás alá eső gondatlansága, mulasztása, vagy szándékos cselekménye megsérti a csődhitelezőnek vagyonjogi érdekeit, mert a csődhitelező a csődvagyon elégtelensége miatt elveszti követelését vagy annak egy részét, a csődhitelező tehát szintén sértett fél. A fentebb kifejtettekhez képest ugy a tömeggondnok a törvényen alapuló hatásköréből kifolyóan a csődtömegre, valamint az egyes csődhitelezők saját követeléseikre nézve a BP. 13. §-a értelmében külön-külön sértett félnek elfogadandók s a bünvádi eljárásban mindazon jogok gyakorlására hivatvák, melyeket a BP. a sértett félnek biztositott."

C) A Curia (1907. évi 8221. sz. a.) a JE. hozott 192. számu határozatával kimondta, hogy a *vasuti vállalat, mint a vaspálya tulajdonosa*, abban az esetben, ha a vaspályákra vonatkozó, az életbiztonság és az egészség oltalma végett kiadott rendeletnek vagy szabályrendeletnek megszegéséből reá kár háramolhatik, a Kbtk. 111. §-ában meghatározott testi épség elleni kihágás elkövetése által jogaiban sértettnek (B. P. 13. §-ának hatodik bekezdése) tekin-

[1]) V. ö. „A tömeggondnok, mint pótmagánvádló, bukás esetén" cz. értekezést. (B. J. T. XLIV. köt. 177—179. l.; továbbá *Vargha Ferencz* ért. *Jogt. Közl.* 1903. évf. 323. és köv.; *Balog* Arnold ért. u. o. 1905. évf. 177. és köv., 185. és köv.).

tendő, és a sértett részére a B. P. 42. §-ában biztositott jogokat igénybe veheti (*B. Dtár* uj f. I. 246. sz. és B. H. T. III. köt. 13—15. l.).

D) A 4. és 42. §-ok kifejezett rendelkezéséből kétségen felül áll, hogy felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözhető vétség esetén sem a sértett, sem felettes hatósága pótmagánvádat nem emelhet.

Gyakorlati esetek: a) A koronaügyész álláspontja szerint a feljelentés tárgyává tett a Btk. 260. §-ában meghatározott hatóság előtti rágalmazás nem tartozik a sértett közhivatalnok akarata nélkül, sőt akarata ellenére a központi kormányhatóság, illetőleg a Btk. 271. §-a esetében az igazságügyminiszter által megadható felhatalmazás, hanem a kir. ügyész részére közvetlenül a sértett közhivatalnok által is kiállitható meghatalmazás alapján üldözendő bűncselekmények közé. A B. P. 42. §-ának 1. bekezdésében foglalt az a szabály tehát, melynél fogva a sértett a vád képviseletét, ha azt a kir. ügyész megtagadta, a felhatalmazásra üldözendő bűncselekmények esetében nem veheti át, a jelen esetre nem alkalmazható. A Curia szerint azonban ez a nézet téves. A Btk. ugyanis 269—272. §-aiban felsorolja a rágalmazás és becsületsértésnek azon eseteit, melyekben a bűnvádi eljárás a 268. §-ban foglalt általános szabálytól eltérően nem a sértett fél inditványára, hanem hivatalból, de felhatalmazásra vagy kivánatra inditandó meg; meghatalmazásra üldözendő rágalmazást vagy becsületsértést azonban a Btk. nem ismer. A meghatalmazás alapján üldözendő rágalmazást, amely a koronaügyész perorvoslatának indokolása szerint a felhatalmazás vagy kivánat alapján üldözhető cselekménytől különböző intézményt képezne, a kir. Curia gyakorlata sem honositotta meg (B. Dtár VII. 104. sz.).

Tényállás. — Csendőrőrs egyes tagja, tehát közhivatalnok ellen hivatalból, de csak felhatalmazás alapján üldözhető rágalmazás forgott fenn. Az alsóbiróság a vád elejtése után a csendőrkerületi parancsnokságot, mint pótmagánvádlót a főtárgyalásra megidézte és mikor a vádlottat felmentette, a csendőrkerületi parancsnokságot az összes bűnügyi költségek megtérítésére kötelezte.

A Curia 1906. évi 10.501. J. E. 96. sz. határozatával (B. H. T. II. 16—20. lap) kimondta, hogy felhatalmazási bűncselekmény miatt inditott ügyben, ha a kir. ügyész a vádat elejtette, a pótmagánvádlói jogokat, sem a sértett közhivatalnok, sem ennek felet-

tes hatósága nem veheti igénybe; tehát törvényellenes volt a csendőrkerületi parancsnokságnak pótmagánvádlóul való megidézése is.

E) A kir. ügyészség rendelkezési joga a váddal.

Az 1901. évi 989. sz. határozat szerint, midőn az ügyészségi megbizott elejtette a vádat, melyet a sértett mint pótmagánvádló fentartott, ezt a vádat a törvényszéki felebbviteli főtárgyaláson a kir. ügyész ismét jogérvényesen átveheti (B. J. T. XLI. köt. 380. l.).

F) A védelv hatálya.

a) Ha a közvádló a sulyos testi sértés bűntette miatt emelt vádat elejtette, de ugyanazon tett miatt sulyos testi sértés vétsége czimén a vádat fentartotta, az ügyész mellett a sértett nem szerepelhet, mint pótmagánvádló (1902. évi 3972. B. J. T. XLVI. köt. 156—257. l.).

b) Épen ellenkezőleg az 1907. évi 1416. sz. határozat (G. Dt. XIV. 256.) azt mondja ki, hogy ha az ügyész a sulyosabb minősités (Btk. 165. §.) miatt emelt vádat elejtette és enyhébb minősités (tettleges becsületsértés) miatt emel vádat, a sulyosabb minősitést a sértett, mint pótmagánvádló *fenntarthatja* (Saját nézetemet fennebb III. alatt a 4. jegyzetben fejtettem ki).

G) Pótmagánvádlóul jelentkezés határideje. Aki az ügyész vádelejtésétől számitott 8 nap letelte után folyamodott a főügyészhez és folyamodásának visszautasitása után lépett fel pótmagánvádló gyanánt, elkésés okából visszautasitandó (Curia 1905. évi 2171. G. Dt. XIII. 309.).

H) A pótmagánvádló a felebbviteli tárgyaláson nem emelhet sulyosabb vádat, mint a kir. ügyész az első fokon emelt volt.

Felmerült esetben a kir. ügyész a Kbtk. 129. §-a alapján vádat emelt. A tvszék felmentő itéletet hozott, mely ellen az ügyész felebbezéssel élt, de ezt később visszavonta. A pótmagánvádló a kir. tábla felebbviteli főtárgyalásán a Btk. 370. §-ába ütköző bűncselekmény miatt emelt vádat, de ezt a tábla nem jogosultnak jelentette ki (Pécsi kir. tábla 1903. évi 1327. G. Dt. XI. 519.).

I) Pótmagánvádló a B. P. 43. §. értelmében ujrafelvételt nem kérhet, tehát az ujra felvételi eljárásban biróküldés iránt sem terjeszthet elő kérelmet (Curia 1906. évi 9981. B. Dtár. u. f. I. 6. sz.)

K) A sértettnek és a magánvádlónak perorvoslati jogkörére nézve l. a XX. fejezet magyarázatát.

4. A fő- és a pótmagánvádló perjogi hatásköre.

43. §.

A fő- és a pótmagánvádló a vád képviselete körül általában véve a kir. ügyészség jogait gyakorolják.

Nem illetik azonban a magánvádlót a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogai, különösen a nyomozás teljesitése végett a hatóságok és közegeik működését kötelezőleg nem veheti igénybe, az ügy iratainak hozzá való áttételét nem kivánhatja, a vizsgálat mellőzését és, a 282. §. második bekezdése esetének kivételével, a főtárgyalásra való közvetlen idézést nem inditványozhatja, végre a vádtanács határozatai ellen, az eljárás megszüntetésének esetét kivéve, perorvoslattal nem élhet.

A pótmagánvádló nem kérheti az eljárás ujrafelvételét.

I. M. i. *A főmagánvádló jogai* lényegökben azonosak a kir. ügyészség jogaival, a kir. ügyészségnek ama jogai, melyek őt mint vádlót illetik, a magánvádlóval is közösek és csak az előbbinek közhatósági jellegéből folyó kiváltságok és a magánvád tulkapásai ellen szükséges biztositékok szempontjából esnek némi megszoritások alá.

Az egyes jogok az eljárás különböző szakai szerint a következők:

Nyomozást a főmagánvádló magánuton teljesithet, de kihallgatásokat nem végezhet és nem volt felruházható a kir. ügyészségnek nyomozó jogkörével, mert a visszaélés lehetősége igen nagy. Ha hivatalos nyomozásra mégis szükség volna, annak teljesitése végett a főmagánvádló a rendőri hatósághoz fordulhat, a nélkül azonban, hogy megkeresése, mint a kir. ügyészségé, kötelező volna (43., 99. §.). A rendőri hatóság tagadó határozata esetében két ut nyilik a magánvádlónak az ügy folyamatba tételére; vagy vizsgálatot inditványozhat, ennek azonban csak igen ritkán lesz helye, vagy az ügyészségi megbizottnál, illetőleg a kir. járásbiróságnál feljelentést vagy inditványt tehet. Ha ilyet már a rendőri hatóságnál tett, vagy ez nyomozás iránti kérelmét annak vette és az ügyészségi megbizott áttette, további perinditó lépésre rendesen nincs szükség.

Ha a főmagánvád tárgyát tevő bűncselekmény miatt az eljárás törvényszék vagy esküdtbiróság előtt folyik, a vizsgálat mindig (103. §. 3. pont *b*) és a delibatorius eljárás is, — a 282. §. második bekezdésének kivételével — kötelező; ha tehát a főmagánvádló a vizsgálat mellőzése vagy — összefüggés esetét kivéve — közvetlen idézés elrendelése iránt tett inditványt, ezeknek nincs jogi hatálya (43. §. 2. bek.).

A vizsgálat folyamában a főmagánvádló az iratokat megtekintheti, mindazokat az inditványokat teheti és mindazoknál a birói cselekményeknél közbenjárhat, melyek a kir. ügyészség előtt nyitva állanak (119., 125., 126. §§.). A vizsgálóbiró eljárása ellen panaszt tehet a vádtanácsnál (113. §.), a vizsgálat befejezése tárgyában meghallgatandó és ha kiegészitést inditványoz, a vádtanács határozata kérendő ki (129. §.). Ha a vizsgálat be van fejezve, köteles a főmagánvádló a vádiratot 8 nap alatt benyujtani (276. §.).

A vádaláhelyezés szakában a főmagánvádló a terhelt kifogása fölötti tárgyalásról értesitést kap, s ha megjelen, a vád álláspontját a kifogások ellenében kifejtheti és fentarthatja (278. §.). Joga van a vádtanács megszüntető végzése ellen felfolyamodással élni (280. §.).

A főtárgyalásra uj bizonyitékokat jelenthet be s ezeknek felvételét inditványozhatja (288. §.). A főtárgyalásra közvetlen idézést, a fentérintett kivétellel épen ugy, mint a vizsgálat mellőzését, azonban nem inditványozhatja, mert véleményének kétségtelenül nem lehet a szakképzett vádközegével egyenlő sulya (43. §.). Magán a főtárgyaláson, illetőleg a járásbiróság előtti tárgyaláson a kir. ügyészséget illető jogokat gyakorolja (306. §. 2., 3. bek., 307. §. 2. bek., 308., 311., 314., 315., 316., 539., 541. §§.), ama kivétellel, hogy felebbezése nem akadályozza a vádlottnak szabadlábra helyezését.

A perorvoslatok tekintetében, azon kivül, hogy a vádtanács végzése ellen csak az eljárás megszüntetése esetében élhet felfolyamodással (43. §. második bek.), állása hasonlókép megegyez a kir. ügyészségével. A vádlott javára azonban a főmagánvádló nem felebbezhet (383. §. III. 1. pont.). Ennek oka az, hogy csak a legritkább eset gyanánt fordulhatna elő az, hogy a főmagánvádló tiszta meggyőződésből alapos és helyesen indokolt perorvoslattal éljen a terhelt javára. Egyébként a kir. ügyészségnek a 41. §. utolsó bekezdése alapján ugyis módjában van, hogy közérdekből átvegye a vád képviseletét és a főmagánvád eseteiben is a terhelt javára felebbezzen.

Megszünik az egyenlőség a kir. ügyészség és a főmagánvádló jogköre között előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság inditványozása tekintetében (157. §. első és 160. §. utolsó bek. 178., 179. l.).

II. *A pótmagánvádló perjogi hatásköre.* Eltekintve a vádra jogosultság alapjától, a pótmagánvádlónak perbeli állása az alább felsorolandó eltérésekkel, megegyez a főmagánvádlóéval s ezért rendelkezik rólok a törvény együttesen (43. §.). Csak két különbség hozható fel. Az egyik, hogy a főmagánvádló mindig egyuttal magáninditványra jogosult, tehát inditványának visszavonása, ha ő az egyetlen magáninditványra jogosult, az eljárás megszüntetését eredményezi (Btkv. 116. §.), mi a pótmagánvádlóról nem áll. De ez inkább az anyagi büntetőjog körébe esik. A másik különbség az ujrafelvételre nézve áll fenn. Ezt a felmentett vádlott *bünösségének megállapitása végett* ugyanolyan feltételek alapján kérheti a főmagánvádló, mint a kir. ügyészség (449. §.). Már a 450. §. rendelkezéseiből világos azonban, hogy a főmagánvádló a büntetés *sulyosbitása* végett *nem* élhet ujrafelvételi kérelemmel, mert a főmagánvád esetei közül egy sincs oly sulyos büntetéssel sujtva, mint a minőnek alkalmazása végett a 450. §. a perujitást megengedi.

A pótmagánvádló azonban el van zárva a perujitás kérésétől. Ennek oka az, hogy ha már a kir. ügyészség — a vád képviseletének megtagadásával — és a biróságok is egybehangzólag kimondták a sértett feljelentéséről, hogy annak nincs elegendő alapja: akkor teljesen igazolt őt elzárni attól, hogy még ujrafelvétel utján is zaklathassa a terheltet és a biróságokat (179., 180. l.).

1. A 43. §. *első* bek. szabálya, mely a fő- és a pótmagánvádlónak perjogi hatáskörét *a vád képviselete* tekintetében általánosságban *azonositja* a kir. ügyészségével, két irányban nagy kivételeket szenved. B. P.-unk egyes irányokban még kedvezőbb hely-

zetbe is juttatja a magánvádlót, mint a kir. ügyészséget; a mennyiben pl. a magánvádlóra nézve nem irja elő azt, hogy a vád elejtését indokolnia kell; a mit a 38. §. második bek.-e a kir. ügyészségtől megkiván.[1]) Mindamellett tulnyomó a magánvádlók jogkörének *megszoritása* a kir. ügyészség perjogi hatáskörével szemben. Ez a megszoritás sem a 43. §. második bekezdésében, sem a M. i.-ból átvett fennebbi részekben nincs taxative feltüntetve. Igy kétségtelen, hogy a magánvádló nem intézhet közvetlenül megkeresést a fegyveres erő kirendelése végett (39. §. második bek.); nem lehet jelen a vádtanács tanácskozásán (116. §. harmadik bek.), a vádlott javára nem élhet sem perorvoslattal (383. §. II. pont), sem ujrafelvételi kérelemmel (447. §.) stb.

Általában véve azt lehet mondani, hogy a magánvádlót megilleti mind az a hatáskör, a mi a kir. ügyészséget *mint vádlót* illeti, amennyiben pedig a kir. ügyészség *mint hatóság* különös előjogokat élvez, ezek a magánegyénre *nem terjednek ki.* Igy a magánvádló bizonyitékokat gyüjthet és produkálhat, de bizonyitást *nem vehet fel;* az ügy iratait a hivatalos órák alatt, a hivatalos helyiségben, ellenőrzés mellett megtekintheti, de magához nem veheti stb.

2. Minthogy a B. P. 9. §-a *csak a terheltnek* felvilágositását irja elő, a biróság *nem köteles* a magánvádlót jogairól, illetőleg ezek gyakorlása iránt kitanitani.

3. A 265. és 301. lapokon felsorolt egyes jogokon felül a főmagánvádlót B. P.-unk még a következőkre jogositja fel:

A vádirat benyujtása előtt az ügynek az elkövetés helye szerint illetékes birósághoz való áttételét inditványozhatja (17. §.); midőn a vádaláhelyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után uj vizsgálati cselekmény volt a főtárgyalás megkezdése előtt teljesitve, a vádiratot visszavonhatja s uj vádiratot nyujthat be (289. §.); a törvény szerint kizárt vagy elfogult biró, jegyzőkönyvvezető vagy ügyész mellőzését kérheti (68., 74. §§.); az elveszett biztositékból első sorban saját kártalanitását kivánhatja (168. §.); a főtárgyalásra a nyilvánosság kizárása esetében két bizalmi férfit nevezhet meg s ezek jelenlétét kivánhatja (294. §.); a főtárgyalásra meg-

[1]) A magáninditványra jogosultnak a Btk. 116. §-ában adott az a joga, hogy magáninditványát a bünpernek a B. P. 38. §-ának *második* bek.-ében körülirt szakánál későbbi időpontjáig: *az első birósági itélet kihirdetéséig* visszavonhatja, a vádképviseleti jogkörrel természetesen nem vonható párhuzamba, hanem csak annak illusztrálásául szolgál, hogy de lege ferenda a magáninditvány visszavonásának határidejét is röviditeni kellene.

idézett tanunak vagy szakértőnek elővezettetését, esetleg a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását inditványozhatja (301., 303. §§.); a tanukhoz és a szakértőkhöz közvetlenül kérdéseket intézhet (307., 308. §§.); inditványozhatja, hogy a kihallgatott tanuk és szakértők a termet elhagyják, vagy ismételve kihallgatva esetleg szembesitve legyenek (309. §.); inditványozhatja, hogy a tanu megesketése később történjék vagy egyáltalában mellőzve legyen (311. §.); az előkészitő eljárás alatt felvett vallomás felolvasását inditványozhatja (313. §.); a bizonyitás kiegészitése iránt tehet inditványt (314. §.); jogai megóvása végett kivánhatja, hogy egyes körülmények vagy nyilatkozatok jegyzőkönyvbe legyenek véve (331. §.); megváltozott tényállás esetében, a megfelelő vád emelhetése czéljából a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását inditványozhatja, s a vádat megváltoztathatja vagy az ügynek az esküdtbirósághoz való áttételét hozhatja inditványba (316. §.); a bizonyitó eljárás befejezte után, annak eredményét egybefoglalva, inditványt tehet a bűncselekmény minősitése, a vádlottnak bűnösül kimondása s a büntetés mennyisége iránt (315. §.), valamint magánjogi igényének megitélése, kész kiadásban okozott költségeinek s képviselője dijainak megtéritésében való elmarasztalása iránt (479., 489., 490. §§.). Esküdtbiróság előtt tartott főtárgyaláson azonfölül jogositva van annyi esküdtet visszautasitani, a mennyit a vádlott mellőzhet (344. §.); az esküdtekhez intézendő kérdéseket javaslatba hozni (353. §.), s kivánni, hogy az elnök fejtegetésének a jogi kérdésekre vonatkozó része a jegyzőkönyvbe felvétessék (363. §.). Az itélet ellen a vádlott terhére felebbezést (383. §. III. 1. pont), illetőleg semmiségi panaszt (430. §.) használhat; a járásbiróság előtti eljárásban büntető parancs kibocsátását inditványozhatja (532. §. második bek.); ujrafelvételt inditványozhat (445., 449. §§.); az ujrafelvétel utján hozott itélet ellen felebbezést, illetőleg semmiségi panaszt használhat (462. §.); határidő elmulasztása miatt igazolással élhet (463. §.); a Btkv. 62. §-a esetében az eljárás folyamatba tételét inditványozhatja s az e tárgyban hozott itélet ellen felebbezéssel élhet (477. §.); a nyomtatvány lefoglalását inditványozhatja (567. §.).

4. A *pótmagánvádló jogai* a 43. §. első bek.-e szerint *általában véve egyenlők a főmagánvádlók jogaival*, melyeket a M. i. I. alatti része sorolt fel. A pótmagánvádló azonban nemcsak ujrafelvételt nem kérhet, hanem a rendőrséget sem kérheti fel nyomozás teljesitésére (99. §. utolsó bek.), mert pótmagánvád eseté-

ben a vizsgálat teljesitése kötelező (103. §. 3. *b)* pont); végre a főmagánvádlóénál annyiban kedvezőtlenebb helyzetben van a *subsidiarius* magánvádló, hogy ha tőle a kir. ügyészség átvette a vád képviseletét, ebben a sértett részt nem vehet, sem a minősités, sem a büntetés kiszabása tekintetében inditványt nem tehet (50. §.).

Ellenben minden megszoritás, melyet B. P.-unk a főmagánvádló jogait illetőleg felállit, érvényes a pótmagánvádlóra nézve is.

5. Minthogy pótmagánvádló nem kérhet ujrafelvételt, tehát a vizsgálat elrendelése iránti kérvénynek jogerős elutasitása után ugyanebben az ügyben bűnvádi eljárás megindítását sem kérheti (1906. évi 1501. sz. G. Dt. XIII. 310.).

5. Ha a magánvád emelésének joga két vagy több egyént illet, ki képviseli a magánvádat?[1])

44. §.

Ha a magánvád emelésének joga egy bűncselekmény alapján több sértettet illet, közölük az lesz a magánvádló, a ki először jelentkezett a bíróságnál; ha pedig többen jelentkeztek egyszerre, az, a ki a beadványban vagy jegyzőkönyvben első helyen van megnevezve. A sértettek azonban ettől közmegegyezéssel bármikor eltérhetnek és megállapithatják, hogy közölök ki képviselje a vádat.

M. i. A törvény gondoskodik arról, hogy a mennyiben ugyanama bűncselekmény több egyén jogait sértette vagy veszélyeztette, s ennélfogva a magánvád emelésének joga több sértettet illet, annak képviseletére nézve kétség vagy vita ne támadjon.

E végből a 44. §. általában, a 45. §. második bek.-e pedig csatlakozás esetében meghatározza, hogy melyik sértett képviselje a magánvádat.

A 44. §. szerint első sorban a jelentkezés sorrendje, abban az esetben pedig, ha többen jelentkeztek egyszerre, az döntő, hogy a vádemelést magában foglaló beadványban, illetőleg jegyzőkönyvben melyik sértett van első helyen megnevezve. A törvény ezt a körülményt azért választotta elhatározó mozzanat gyanánt, mert az *biztos* és könnyen megállapitható ismertetőjel.

Minthogy azonban a vádnak helyes és hathatós képviselete első sorban a vádlónak egyéniségén fordul meg, a törvény a tisztán esetlegtől függő korábbi jelentkezés tényét nem akarta kizárólag és megváltozhatatlanul határozónak felállitani a magánvád képviseletére nézve, hanem tért engedett a sértettek egyetértő megállapodásának. E megállapodás bármikor létrejöhet. Lehetséges, hogy már a jelentkezés alkalmával kijelentik a sértettek, hogy közmegegyezéssel melyiköket bizzák meg a magánvád képviseletével. De ugyanezt később is kijelenthetik, tudomására hozván a bíróságnak, hogy másra kivánják ruházni az első sorban jelentkezés ténye folytán egyikök által már megszerzett magán-

[1]) A részletekre nézve v. ö. *Balogh* A sértett fél jogköre I. köt. 246—253. l.

vádlói jogokat. Ez utóbbi történhetik akkor is, ha a sértettek a csatlakozással kapcsolatban a magánvádat már képviselt sértett helyett közmegegyezéssel mást jelölnek ki a vádnak továbbvitelére (184. l.).

1. A 44. §. szövegezése nem egészen szabatos és kétség nélkül alkalmazandó lesz azokra az esetekre is, ha a magánvád emelésének joga *egy* bűncselekmény alapján nem több, hanem *a) két* sértettet vagy *b)* a sértettet és ennek törvényes képviselőjét (47. §. *első* bek.; pl. vagyon ellen irányzott bűncselekmény alapján a 16—24 éves kiskorut *és* ennek gyámját) illeti meg.

Ennélfogva a magánvád emelésének joga kétféle formában illethet meg két vagy több egyént: *alternative* és *cumulative*[1]) vagylagosan, illetőleg együttesen. Az *előbbi* eset forog fenn akkor, a midőn a bűncselekmény *közvetlenül* csak *egy* egyénnek jogát sérti vagy veszélyezteti, azonban a B. P. 47. §-a alapján ketten (pl. a pazarló és gondnoka) képviselhetik a magánvádat. *Együttes* jogosultság pedig akkor áll elő, ha *ugyanaz a bűncselekmény több egyén jogát* sérti vagy veszélyezteti *közvetlenül* és eképen mindegyikük önálló magánvádló gyanánt léphetne fel, ha a törvény czélszerüségi okokból (l. az 50. §. M. i.) a vád *egységesítése* végett ki nem zárná azt, hogy a vádlóknak egész nagy csoportja léphessen fel egy bűncselekmény alapján. B. P.-unk azonban csak a magánvád *gyakorlását* korlátozza; maga a *vádjog* mindegyik sértettet, illetőleg a 47. §-ban körülirt bizonyos esetekben mind a sértettet, mind törvényes képviselőjét *önállóan és egymástól függetlenül* megilleti, tehát ha egyikük nem is emelt magánvádat, a másik felléphet vádlóul vagy ha egyikük elejtette vádját, azt a másik veheti át.[2])

2. A gyakorlati szempontoknak mindenesetre megfelel a 44. §. rendelkezése, de korántsem biztositja azt, hogy az a sértett lesz a magánvádló, *a ki erre leginkább alkalmas*, legképzettebb, leglelkiismeretesebb, legobjectivebb. Mindamellett B. P.-unk a bíróság részére nem nyujt módot más vádló kijelölésére; a §. első mondatában foglalt szabálytól csak a sértettek térhetnek el s ezek is csak *közös egyetértéssel*, a mire bizonyára *egyéni érdekük*,

[1]) Ezt a terminologiát *Dochow* használta először az inditványi bűncselekményeket tárgyaló értekezésében a *Holtzendorff*-féle Hb. d. d. Strafrechts IV. köt. 269. és köv. l.

[2]) A cumulativ vádjog leggyakrabban előfordulhat a becsületsértésnél és rágalmazásnál, mert ugyanaz a nyilatkozat vagy egy hirlapi czikk több egyénnek becsületét támadhatja meg. A mennyiben azonban a sértés valamely személyösszesség, *mint ilyen*, ellen volt irányozva, csak a jogi személynek képviselője (47. §. első bek.) emelhet magánvádat.

illetőleg az fogja őket vezetni, hogy a magánvád képviseletét szivesebben látják más sértettnél, mint az első jelentkezőnél.

3. E §. rendelkezései mind a fő-, mind a pótmagánvád eseteiben alkalmazandók.

4. *Judicatura.* Ha többen tettek feljelentést vagy szerepeltek sértettek gyanánt, magánvádlói jog kizárólag csak az első helyen megnevezett vagy először jelentkezett egyént illeti. (1902. évi 4636. és 10.105. sz. B. J. T. XLVI. k. 231—232. l.)

5. A B. P. 44. §-a értelmében, ha a magánvád emelésének joga egy bűncselekmény alapján több sértettet illet és egyszerre jelentkeztek, közülök az lesz a magánvádló, aki a beadványban első helyen van megnevezve, ha csak ettől közmegegyezéssel el nem tértek és nem állapitották meg, hogy közülök ki képviselje a vádat. A többi sértett magánvádlónak tekinthető nem lévén, nem jogositott perorvoslattal élni (Curia 1902. évi 1985. sz. *B. Dtár.* r. f. II. 195. sz.).

6. Azok a sértettek, akik vádlók nem lehetnek, mint csatlakozók léphetnek fel (V. ö. 45. §. 1. bek.).

6. A csatlakozás.

45. §.

Ha magánvád emelésére több sértett van jogositva, az azok egyikének vádja alapján megindított vagy folytatott eljáráshoz a többiek is csatlakozhatnak.

A csatlakozás után is az a sértett marad a magánvádló, a kinek vádja alapján az eljárást megindították, illetőleg folytatták. A sértettek azonban közös megállapodással a vád képviseletére más sértettet jelölhetnek ki.

A csatlakozóknak csak az ellenőrző és kisegitő hatáskörük van, melynek érvényesitése céljából az ügy iratait megtekinthetik és inditványokat tehetnek. A minősités és a büntetés kiszabása tekintetében azonban nincs joguk inditványtevésre.

A csatlakozás folytán sem a vádiratok, sem a vádbeszédek száma nem szaporitható. A biróság határozatait csak a magánvádlóval közli, külön idézést a csatlakozók csak a főtárgyalásra kapnak.

A biróság a csatlakozókat az eljárás minden szakában közös meghatalmazott választására utasithatja.

Ha a magánvádló a főtárgyalás előtt ejtette el a vádat, a

csatlakozók a 42. §. szabályai szerint és jogkövetkezményei mellett szólitandók fel a vád képviseletének átvételére.

Hogy melyikök fogja a vádat képviselni, arra nézve a 44. §. rendelkezései irányadók.

M. i. I. A fő- és a pótmagánvádon kivül, nem ugyan mint a magánvád külön faját, hanem mint technikus megkülönböztetést, mely egyes intézkedéseknek tömörebb összefoglalását teszi lehetővé, használja a törvény a csatlakozás fogalmát. Ez a magánvádnak azt az esetét jelöli meg, midőn a fő- vagy pótmagánvádló mellett utólag még egy más sértett (a törvény szerint csatlakozó) is magánvádló gyanánt közreműködni akar. A czélszerüségi okok ezen utólag jelentkező magánvádló jogkörének különálló meghatározását kivánják; ajánlatos volt tehát ennek külön megnevezéssel is kifejezést adni (173. l.).

II. Jelentékeny teherrel járna a büntető per menetére és a terhelt érdekeire, ha a fő- vagy a pótmagánvádat több magánvádló egy időben és egyenlő jogokkal gyakorolná.

E hátrányokon a T. azzal kivánt segiteni, hogy a legelőbb jelentkezett sértettnek társaival szemben a vád képviselete körül domináló állást biztosit, a többi sértettnek pedig csak azt engedi meg, hogy a bíróságnál először jelentkezett társuknak vádja alapján meginditott, illetőleg folytatott eljáráshoz *csatlakozhassanak*.

A 44. §. határozza meg, hogy olyan esetben, midőn a magánvád emelésének joga egy bűncselekmény alapján több sértettet illet, ezek közül ki képviselheti tényleg a magánvádat. A 45. §. második bekezdése kimondja, hogy a magánvád képviseletének egyik sértett által már megszerzett jogán a többi sértettek csatlakozása *semmit sem változtat*, kivéve azt az esetet, ha a sértettek közt később jött létre ujabb megállapodás arra nézve, hogy melyikök képviselje a vádat.

A 45. §. *többi rendelkezései* azt czélozzák, hogy a csatlakozás ne zavarja sem az eljárás menetét, sem a korábban jelentkezett sértett magánvádlói jogainak gyakorlását. Az idevágó szabályok lényege az, hogy a csatlakozott sértettek csak *ellenőrizhetik és kiegitőleg támogathatják* a magánvádlót, nevezetesen annak bizonyitékokat bocsáthatnak rendelkezésére, illetőleg a magánvádló által képviselt vádnak sikeres érvényesitése végett a bíróságnál inditványokat tehetnek bizonyitás felvétele, vagy a bizonyitó eljárás kiegészitése iránt.

III. A csatlakozók közreműködése soha sem öltheti fel a vádképviselet valódi jellegét s inkább hasonlit az 50. §. alapján a kir. ügyészség *mellett* fellépett sértett eljárásához. Ez kitünik már a 45. §. *harmadik* bekezdésének ama rendelkezéséből, mely szerint a csatlakozók a minősitésre és a büntetés kiszabására nézve soha sem tehetnek inditványt. Ezt a rendelkezést — épen ugy, mint azt, hogy a vád részéről csatlakozás esetében is csak egy érdemleges nyilatkozatnak van helye, nevezetesen csak egy vádirat adható be s egy vádbeszéd tartható, továbbá, hogy a biróság határozatai csak a magánvádlóval közlendők s a vádirat ellen beadott kifogások felett tartott tárgyalásra a csatlakozókat nem is kell megidézni (45. §. negyedik bek.), végre, hogy a csatlakozók mindig utasithatók közös meghatalmazott választására (45. §. ötödik

bek.) — az eljárás ökonómiája iránt való tekintet, illetőleg elhuzásának és bonyolitásának kizárása indokolja.

IV. A T. 45. §-a mindenütt csak egy sértettről és annak inditványára folyamatba tett vagy folytatott *egy* ügyről tesz említést. Határozatai tehát bűnhalmazat esetében, ha több magánvádra jogosult más-más törvénysértések miatt kivánja az eljárás folyamatba tételét, nem alkalmazhatók. Visszás is volna a magánvádlóra bizni oly bűncselekmények tárgyában is a vád képviseletét, melyekben nincs érdekelve s melyekről nem is bir a kellő tájékozottsággal, melyekre nézve tehát sikeres magánvádlói működésének főfeltételei hiányoznának. Ily esetekben legczélszerübb lesz, ha a biróság az összefüggő ügyeknek együttes elintézését mellőzi, vagy megszünteti.

V. Habár a T. a vád egyesitése érdekében megfelelő *korlátoló rendelkezéseket vett* fel, mégsem ruházhatta a magánvádlóra a váddal való feltétlen rendelkezést. E végből irja elő *a 45. §. utolsóelőtti* bekezdése, hogy a mennyiben a magánvádló az eljárásnak a főtárgyalást megelőző szakában ejti el a vádat, *a csatlakozókat* a 42. §-ban foglalt rendelkezések értelmében és az itt meghatározott jogkövetkezmények mellett fel kell szólitani a vád képviseletének átvételére. Hasonló esetben azonban nem az összes sértettek, hanem csak azok szólitandók fel a vád képviseletének átvételére, kik a magánvádhoz való csatlakozás által a bűnvádi eljárás és az ügy sorsa iránt való érdeklődésöknek bizonyságát adták.

Arról az esetről, ha a magánvádló *a főtárgyaláson* ejtette el a vádat, nem kellett külön rendelkezni, mert a 45. §. negyedik bekezdése értelmében a csatlakozók ugy is *megidézendők* a főtárgyalásra s igy ha ott megjelentek, módjukban áll a magánvádló által elejtett vád képviseletének átvétele tárgyában nyilatkozni, ha pedig nem jelentek meg, a magánvádlói jogokról lemondottaknak tekintendők (49., 323., 539. §§.) (M. i. 183—184. l.).

1. A 45. §., mely kapcsolatban az együttes magánvád kizárásával, (l. 50. §.) *a vád egységesitését* czélozza, mind fő-, mind pótmagánvád esetében, egyformán alkalmazandó. A csatlakozás nem magánérdekek előmozditása, hanem a *közérdek megóvása* végett van megengedve.

2. Csatlakozó lehet sértett közhivatalnok, sőt sértett *testület* is.

3. Az a sértett, a ki csatlakozó gyanánt nem lépett fel, nem veszti el a fő- vagy pótmagánvád emelésére vonatkozó jogát, mert a csatlakozás *nem* kötelesség gyanánt van előirva, hanem csak megengedett *lehetőség*. Ennélfogva, ha a fő- vagy a pótmagánvádló a későbbi eljárás alatt *ejti el a vádat*, azt olyan sértett is átveheti, a ki csatlakozóképen nem lépett fel, de a vád elejtéséről p. magánuton értesült. A 45. §. *utolsóelőtti* bek.-éből kétségtelen azonban, hogy azokat a sértetteket, a kik nem jelentették be, hogy csatlakozó gyanánt fellépni kivánnak, a biróság *nem köteles* a vád elejtéséről értesiteni.

4. Ha a biróság az ügy érdemében határozatot hozott és ez

kimeriti a vád tárgyát, s jogerőre is emelkedett, ez a jogerős határozat a *„res iudicata“ és a „non bis in idem“ elveinél fogva megszünteti azoknak a sértetteknek vádjogát is*, a kik nem léptek fel a bíróság előtt, sőt a kir. ügyészség sem emelhet vádat ugyanazon bűncselekmény miatt (p. abból az okból, hogy az elbirált tett valamely hivatalból üldözendő delictumnak alaki halmazatát állapitaná meg). Ezekben az esetekben csak az eljárás *ujrafelvételét* lehet kérni, ha erre törvényes ok van. Ellenben, ha az eljárás pusztán *alaki okból* (p. valamely perjogi előfeltétel hiányából) volt megszüntetve, nincs akadálya annak, hogy *más sértett* lépjen fel vádlóul, feltéve, hogy reá nézve ugyanaz a pergátló körülmény nem forog fenn.[1])

5. A magáninditványi bűncselekmények esetében bizonyára kétséges lesz a gyakorlatban, hogy az a sértett, a ki kellő időben nem terjesztett elő magáninditványt, gyakorolhatja-e a csatlakozó vagy esetleg a pótmagánvádló jogait. Nézetem szerint a kérdést *igenlőleg* kell megoldani, mert az eljárás folytatására törvényes alap van akkor, ha *legalább egy* magáninditványra jogosult kellő időben megtette a magáninditványt. Az *ellenkező* felfogás végeredményében oda vezetne, hogy a magáninditványi bűncselekmények esetén valamennyi magáninditványra jogosultnak magáninditványt kellene tennie, a mi nyilván ellentétben áll a Btk. 114. §-ában érvényre emelt felfogással.

6. A törvénynek csatlakozást rendelő intézkedése arra az esetre is alkalmazandó, ha több magánvádra jogosult ugyanazon tett miatt kivánja a bűnvádi eljárás megindítását, vagy ha *alaki halmazat* forog fenn, melynek alapján *több sértett* van magánvád emelésére jogositva.

7. A csatlakozónak perjogi hatásköre az inditványok tekintetében is szükebb a magánvádlóénál, az eljárásnál való közreműködése pedig egyébként is korlátoltabb. P. a főtárgyaláson a tanukhoz vagy szakértőkhöz kérdéseket nem intézhet (307. §.), birói szemlénél jelen nem lehet (235., 306. §§.) stbi.

8. Ha a csatlakozók a bíróság utasitása (45. §. ötödik bek.) daczára nem választottak közös meghatalmazottat, a csatlakozókat illető perjogi hatáskörben foglalt jogokat *külön-külön* gyakorol-

[1]) P. ha az eljárást a miatt szüntették meg, mert a sértett, a ki vádlóul fellépett, magáninditványát a Btk. 112. §-ában megjelölt határidő lejárta *után* terjesztette elő, *más sértett* (Btk. 114. §.) pedig később, de önmagára nézve még kellő időben tett magáninditványt.

hatják, mert B. P.-unk szóban forgó rendelkezésének *nincs sanctiója.*

7. Korlátozó rendelkezések.

46. §.

Az által, hogy a vád képviseletét más vádló[1]*) vette át, illetőleg, hogy csatlakozó lépett fel, az előbb teljesitett birói cselekményeknek és a korábban eljárt vádló inditványainak és nyilatkozatainak hatálya nem változik. A magánvádló, illetőleg a csatlakozók a korábban hozott birói határozatokat, a mennyiben azok ellen felebbezésre vagy felfolyamodásra joguk van, csak az alatt a határidö alatt támadhatják meg perorvoslattal, a mely az előbb eljárt vádlónak nyitva állana. A perorvoslatok használásának joga mindegyik csatlakozót önállóan megilleti, tekintet nélkül arra, hogy a korábbi eljárás folyamán közös meghatalmazott által volt-e képviselve vagy nem.*

Minden határozat, mely a terheltre nézve kedvező, valamennyi vádlóval és csatlakozóval szemben hatályos.

V. ö. a IV. fej. élén közölt M. i.-t.

1. A vádló személyében beállott változás és a csatlakozás a *korábbi* inditványok, eljárási cselekmények és határozatok hatályát nem változtatja meg. A mely stádiumban az uj vádló fellépett, illetőleg a csatlakozás történt, attól kezdve a vádló és a csatlakozó közremüködhetnek, de az ügy korábbi stádiumai érintetlenül maradnak.

2. A vádló változása, illetőleg a csatlakozás *előtt* hozott határozatokat nem szükséges az uj vádlóval vagy a csatlakozóval külön közölni; azokról az iratok megtekintésével szerezhetnek tudomást.

3. Az első bek. *harmadik* mondatának a perorvoslatok önálló használhatását megengedő szabálya szintén azt illustrálja, hogy törvényünk elvi álláspontja szerint a magánvád képviseletének joga mindegyik sértettet teljes mértékben megilleti és csupán e jognak gyakorlása van czélszerüségi okokból (l. az 50. §. indokolását és magyarázatát) korlátozásoknak alávetve. Természetes azonban, hogy a perorvoslatokat a csatlakozó is csak a 269. és a

[1]) A javaslat csak arról az esetről provideált, ha a vádat a kir. ügyészségtől *magánvádló* vette át. Az első bekezdés elejét a k. i. ü. b.-a szövegezte ujból (jel. 22. l.) „Mert a vád képviseletét a főmagánvádlótól (41. §. harmadik bek.) *a kir. ügyészség*, abban az esetben pedig, ha a pótmagánvádló ejti el a vádat, a *csatlakozó is* átveheti".

280. §-ok *második mondataiban*, továbbá a 383. §. III. 2. pontjában, illetőleg az 548. §. ötödik bekezdésében foglalt korlátok közt használhatja. Ellenben nem élhet semmiségi panaszszal (430. §. első bekezdés).

8. A sértett és a magánvádló képviselete.[1])

47. §.

A 41. és 42. §-ok eseteiben a sértett helyett, a ki 16-ik életévét be nem töltötte, vagy a ki az 1877. évi XX. t.-cz. 28. §-ának a), b), d) vagy e) pontja alapján gondnokság alatt van, kizárólag törvényes képviselője; a 16. életévet betöltött kiskoru helyett, valamint a vagyon ellen irányzott büncselekményekre nézve a pazarlás miatt gondnokság alatt levő sértett helyett törvényes képviselője is, végre olyan testületek, társaságok vagy egyesületek helyett, a melyek polgári pereket folytathatnak, azok képviselhetik a magánvádat, a kik az illető jogi személyt magánjogi jogviszonyaiban képviselik.

A magánvádló és a csatlakozó ügyvéddel képviseltethetik magukat mindazoknál az eljárási cselekményeknél, a melyekre nem személyes megjelenés kötelezettségével vannak idézve.

A bíróság meghagyhatja, hogy a magánvádló, a csatlakozó, vagy közülök egyesek ügyvédet, esetleg a kézbesítések átvételére a bíróság székhelyén lakó megbizottat válaszszanak.

A magánvádló vagy a csatlakozó akkor is megjelenhet a bíróság előtt, ha ügyvéd képviseli.

M. i. I. Azt, hogy ki értendő a kiskorunak „törvényes képviselője" alatt, az anyagi magánjog szabályai határozzák meg. Jelenleg érvényben levő jogunk szerint a törvényes vagy utólag törvényesitett gyermekeknek törvényes képviselője: az atya (a gyámságról és gondnokságról szóló 1877. évi XX. t.-cz. 15. §-ának harmadik bekezdése), kivételesen az örökbefogadó atya (1877. évi XX. t.-cz. 15. §. második bek.); atyai hatalom alatt nem álló kiskoruaké pedig a gyám.

Arra az esetre, ha a sértett nagykoru, de gondnokság alá van helyezve, a törvény a magánvádló és a csatlakozó jogainak gyakorlására nézve megkülönböztetést tesz.

I. A mennyiben a sértett azért van gondnokság alá helyezve, mert: 1. elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó siketnéma, vagy 2. olyan gyengeelméjü, illetőleg magát jelekkel megértetni tudó siketnéma, a ki vagyona kezelésére képtelen, vagy 3. mert egy év óta távol van és tartózkodóhelye ismeretlen, illetőleg hazajövetelében és vagyona kezelésében gátolva van, vagy 4. mert egy évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetésre van itélve s az utóbbi két esetben nem rendelt megbizottat, vagy ez akadályozva van a vagyonkeze-

[1]) V. ö. *Balogh* A sértett fél jogköre I. köt. 215—246. l.; *Mutschenbacher Edvin* Jogt. Közlöny 1901. évf. 306. l.

lésben, vagy érdeke a megbizóéval jut összeütközésbe, vagy végre megbizása megszünt (1877. évi XX. t.-cz. 28. §-a *a*), *b*), *d*), és *e*) pont), B. P.-unk a törvényes képviselőt: a gondnokot jogositja fel magánvádló gyanánt való eljárásra, valamint a csatlakozó jogainak gyakorlására, mert a felemlitett esetekben maga a sértett e jogokat vagy egyáltalában nem birja gyakorolni, vagy legalább nem várható tőle azoknak helyes és hatályos érvényesitése.

II. A törvény 47. §-ának második bekezdése nem annyira a képviselet megszoritásáról, mint azokról az esetekről intézkedik, melyekben a biróság a magánvádló megjelenését mellőzhetetlennek tartja, de melyekben a magánvádlót rendszerint nem e minőségében, hanem mint tanut vagy terheltet idézik s képviselője egyébként akkor is vele együtt jelenhet meg. Az ügyvéd által való képviseltetést a törvény annál kevésbbé szorithatta meg, mert az a vádlói teendők szabályosabb, expeditivebb teljesitése szempontjából nagyon kivánatos.

Ennélfogva és mert a már fennebb kifejtett okokból több magánvádló részére közös képviselőnek alkalmazása kivánatos lehet, a T. felhatalmazza a biróságot, hogy több magánvádlót vagy csatlakozót közös képviselőnek, egyeseket pedig külön ügyvédnek választására utasithasson. Hasonló ama rendelkezésének czélzata, hogy a magánvádló a kézbesitések átvétele végett a biróság székhelyén lakó megbizottnak választására kötelezhető.

Semmi körülmények között sem akarta azonban a T. a magánvádlót abban korlátozni, hogy a biróság előtt személyesen megjelenhessen.

A 301. §. ötödik bekezdésében megengedett kivétel, hogy a magánvádló a tárgyalóterem elhagyására kötelezhető, ismét nem vádlói, hanem tanu-minőségén alapszik. Egyébként a magánvádló képviselője ekkor is a teremben maradhat. (M. i. 186—187. l.)

I. Jegyzetek.

1. Az első bek.-t a képviselőház plénuma *dr. Plósz Sándor* államtitkár inditványára vette fel, abból az okból, hogy a *magán-inditványi* bűncselekményeknél a magánvád emelésének joga ugyanazokat illesse, a kik Btk.-ünk 113. §-a, illetőleg a kir. curiának 25. sz. büntetőjogi teljes ülési határozata értelmében magán-inditványt tehetnek. A kétféle jogosultság azonban még a T. szövege mellett sem teljesen conformis, mert a 16—24 éves kiskoru vagyon elleni bűncselekmény miatt nem tehet magáninditványt (Btkv. 113. §. 2-ik bek.), ellenben magánvádat emelhet.

2. Azon általános szabály alól, hogy a magánvád képviseletére a *sértett* van jogositva, a 47. §. *első* bek.-e alapján két irányban kell kivételt tenni. Egyrészt vannak olyan *sértettek*, a kik *nem* képviselhetik a magánvádat; másrészt B. P.-unk a magánvád emelésének jogával olyan egyéneket is felruház, a kik ellen a bűncselekmény egyáltalán nem volt irányozva.

a) Az *előbbi* csoportba tartoznak: *a)* a 16 évesnél fiatalabb

egyének, a kik helyett — kellő belátásuk, élettapasztalatuk, ismereteik hiánya miatt — mindig *törvényes képviselőjük* képviseli a magánvádat; *b)* elmebetegek, gyengeelméjüek és siketnémák, akár képesek magukat jelekkel megértetni, akár nem; *c)* egy év óta *távollevők*, kiknek tartózkodóhelye ismeretlen vagy hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak; *d)* egy évnél hosszabb szabadságvesztésbüntetésre ítéltek. Mindezeknél a törvény szószerinti rendelkezése értelmében nem a lelki vagy testi állapot mikéntje, illetőleg nem a távollét vagy a büntetés végrehajtása döntő a magánvád jogának gyakorolhatására nézve, hanem az a külső körülmény, hogy a sértett a fennebb felsorolt okokból *gondnokság alá van-e helyezve vagy nincs*. E szerint ha a távollevő vagy a börtönbüntetésre ítélt vagyona kezelésére megbizottat rendelt s igy — az 1877. évi XX. t.-cz. 28. §-ának utolsó bek.-e értelmében — *gondnokság alá nem helyezhető*, akkor a magánvád joga őt illeti, a mit természetesen meghatalmazott *által gyakorolhatna*. Mindamellett az elmebetegek, gyengeelmjüek és siketnémákra nézve a legis ratio a mellett szól, hogy a most emlitett sértettek akkor sem gyakorolhatják a magánvád jogát, ha *nincsenek* gondnokság alá helyezve. Utóbbi esetben azonban B. P.-unk gondoskodik arról, hogy a bíróságnak vagy a kir. ügyészségnek lépéseket kellene tennie gondnok kirendelése iránt. A B. P. 41. §-a eseteiben a kir. ügyészség ilyenkor is segithet a gondnok hiányán az által, hogy közérdekből átveszi a vád képviseletét.

b) A 16—24 éves sértettek és a *vagyon ellen irányzott* bűncselekmény miatt a gondnokság alatt levő pazarlók helyett mindig *a törvényes képviselő is* képviselheti a magánvádat.[1]) Vagyon elleni büntettek és vétségek gyanánt különösen a Btkv. II. részének XXVI—XXXI. és XXXVI. fejezeteiben körülirt büntetendő cselekményeket kell tekinteni.

A ki az 1877. évi XX. t.-cz. 4., 5. vagy 6-ik §-a alapján *nagykorusittatott*, vagyon elleni bűncselekmény esetében *is* önmaga képviselheti a magánvádat, mert a 47. §-ban foglalt korlátozás kizárólag *kiskoruakra* vonatkozik.

[1]) E szerint inditványi bűncselekményeknél a magáninditványt a 16 évesnél idősebb kiskoru sértett, de *ettől függetlenül törvényes képviselője is érvényesen* előterjesztheti; valamint a Btk. 112. §-ában meghatározott idő alatt a kiskoru által előterjesztett inditványnak általa, az itélet előtt való visszavonása nem zárja ki az ugyanazon bűntett vagy vétség miatt, az inditványnak *a törvényes képviselő által*, az emlitett 112. §-ban meghatározott idő alatti érvényes beterjeszthetését és viszont. (B. T. VII. köt. 185. l.)

c) Nem sértettek és mégis képviselhetik a magánvádat: *a)* a 16 évesnél fiatalabb kiskorunak *törvényes képviselője; b)* az elmebeteg, gyengeelméjü, siketnéma, távollevő vagy börtönbüntetésre itélt sértettnek *gondnoka; c)* a 16—24 éves kiskorunak törvényes képviselője és *vagyon elleni bűncselekmény* esetében a gondnokság alatt levő pazarlónak *gondnoka; d)* ezenfelül a járásbirósági eljárásban, tehát a főmagánvádnak legtöbb esetében, a sértettnek szülője, férje, gyámja vagy gondnoka.

3. A 16 évesnél *idősebb* sértett akkor is személyesen gyakorolhatja a magánvád jogát, ha a vád tárgyává teendő bűncselekmény 16. életévének betöltése *előtt* volt elkövetve.

4. A 47. §. harmadik bek.-ének semmi sanctiója sincs. Ennélfogva ha azok a sértettek, a kik ügyvéd vagy a bíróság székhelyén lakó megbizott választására vannak felhiva, e meghagyásnak nem tesznek eleget, az elsőfoku bíróság továbbra kénytelen lesz határozatait közvetlenül a magánvádlónak vagy csatlakozónak, illetőleg a bíróság székhelyén kivül lakó megbizottjuknak kézbesittetni. Ellenben a *kir. Curia előtti* eljárásban a 435. §. ötödik bek.-e értelmében nem idézéssel, hanem csak kifüggesztés utján lesz a tárgyalás határnapjáról értesitve az a magánvádló, a ki Budapesten lakó megbizottat nem jelentett be.

5. B. P.-unk nem intézkedik arról az esetről, ha a törvényes képviselő követte el a bűncselekményt a sértett ellen.

II. Judicatura.

Az első bek.-hez 1. 16. életévét be nem töltött sértett helyett kizárólag törvényes képviselője lehet magánvádló. E tekintetben az 1877:XX. t.-cz. rendelkezései irányadók. Törvényes képviselők alatt nem érthetők mindazok, kik a törvénynél fogva kötelesek a gyermek érdekeire felügyelni (1902. évi 8950. sz. B. Dtár r. f. IV. k. 3. sz.).

2. *Elmebeteg és gondnokság* alatt levő sértett helyett a magánvádat a gondnok képviselheti. Elfogadhatatlan a védelemnek az az érvelése, hogy a gondnok csak a vagyon kezelésére jogosult (1903. évi 8933. B. Dtár r. f. IV. 171.).

3. *Pazarlás miatt gondnokság alá helyezett sértett* ellen tves képviselője által elkövetett vagyoni kárt okozó bűncselekmény esetén a magánvádat vagy maga a sértett képviselheti, vagy a rokonok az 1877:XX. t.-cz. 28. §. *c)* p. értelmében gondnok kirendelését

kérhetik, a ki mint a sértett tves képviselője jogosult lesz magánvádat is emelni (1905. évi 824. sz. G. Dt. XII. 377.).

4. *Gazdasági magánegyesület* megbizottja a gazdasági egylet ellen intézett sértő nyilatkozat esetén, mint főmagánvádló felléphet, annál inkább, mert a sértés ellen is irányulónak tekintendő (1905. évi 8388. B. Dtár r. f. VI. 200.).

5. *A 2-ik bek.-hez.* Az 1874:XXXIV. t.-cz. 61. és 62. §. szerint az ügyvédnek adott általános meghatalmazás a magánvádló képviseletére és a magánvád emelésére is jogosit. Ezen jogosultság kimutatására erre vonatkozó különös meghatalmazás nem kivántatik (J. E. 97. sz.), 1904. évi 9571. sz. a. B. H. T. II.20—22. és B. Dtár r. f. V. 77.

6. Magáninditványi bűncselekmény esetében a törvényes képviselő nem a B. P. 47. §., hanem a gyámsági törvény 15—39. §. szerint határozandó meg. E szerint kiskoru törvényes gyermeknek törvényes képviselője az atya és csak atya nem létében az anya. Az anya által előterjesztett inditvány csak az atya hozzájárulása által válik hatályossá (1902. évi 8950. sz. B. J. T. XLV. köt. 250—252. l.).

9. Kizáró ok a magánvádló és a sértett képviselőjére nézve és ügyvédjük kötelezése az állam nyelvének használatára

48. §.

A magánvádló és a sértett képviselője nem lehet az, a ki a főtárgyalásra tanukép van megidézve, kivéve, ha a 205. és 206. §-ok szerint őt megillető mentességet igénybe veszi.

A magánvádlónak és a sértettnek ügyvédje a bünvádi eljárásban mind szóval, mind irásban az állam nyelvét köteles használni.

M. i. I. Az első bek.-ben foglalt korlátozás nagyon jogosult, mert a tanunak és a fél vagy a sértett képviselőjének viszonya a birósághoz és perjogi hatásköre annyira különböző, hogy ugyanaz az egyén nem szerepelhet mindkét minőségben. Továbbá a tanu gyanánt idézett ügyvédi képviselő a T. 210. §-a első bek.-ének általános szabályánál fogva a főtárgyaláson nem lehetne jelen a többi tanuk kihallgatásánál, tehát a bizonyitás eredményéről sem szerezhetne alapos tudomást s igy nem is képviselhetné megfelelően a sértett vagy a magánvádló érdekeit (187. l.).

II. Ezt a korlátozást a k. i. ü. b. megszoritotta a T. 205. és 206. §-ai szerint a képviselőt megillető mentesség kivétele utján a következő indokból:

A javaslatnak az az álláspontja, hogy a tanu sem a magánvádlónak vagy a sértettnek képviselője, sem pedig védő (61. §.) ne lehessen, egészen helyes ugyan, mert a 210. §. szerint a többi tanu kihallgatásánál nem le-

hetne jelen s következésképen mint képviselő vagy védő csak fogyatékosan járhatna el: a javaslat szövege szerint azonban a magánvádló és a sértett képviselőjének e képviseletről le kellene mondania, mihelyt őt ugyanannak az ügynek főtárgyalására tanukép *megidézték*. Ez a képviseletnek nem ajánlható korlátozására vezethetne abban az esetben, ha az illető képviselő a 205. §-ban biztositva levő mentességet igénybe venni kivánja. (Jelentés 22. l.).

I. *Jegyzetek.* 1. Az első bek. szabálya a magánvádlónak nemcsak *ügyvédjére* terjed ki, hanem minden *képviselőjére* is, tehát a járásbirósági eljárásban a szülőre, férjre, gyámra vagy gondnokra (523. §. 4-ik bekezdés).

2. Az első bek.-nek az az értelme, hogy a sértett képviselője gyanánt járhat el az, a ki az, előkészitő vagy közbenső eljárás alatt tanuként ki volt hallgatva; ellenben nem járhat el az, a ki a főtárgyaláson köteles lesz tanuságot tenni. A megidézés azonban még nem zár ki a képviseletből, mert a megidézett, ha törvényes feltételek fenforognak, igénybe veheti a B. P. 205. és 206. §-aiban biztositott mentességet. A 205. §-ra való hivatkozás e §-nak 2-ik pontjára céloz; a 206. §. idézésének pedig az az értelme, hogy az ügyvéd a kihallgatás közben is kijelentheti, hogy nem kiván vallani.

3. A sértettnek *ügyvédje* (*nem* más képviselő is, v. ö. 1. j.) akkor is az állam nyelvét köteles használni, ha nem a vádat képviseli vagy a magánjogi igény érvényesitése körül működik közre, hanem csak *egyes eljárási* cselekményeknél (pl. lefoglalás, házkutatás foganatositása stb.) van jelen vagy kézbesitések átvételénél (B. P. 79. §.) jár el.

II. *Judicatura.* Az 1874:XXXIV. t.-cz. 61. és 62. §. szerint az ügyvédnek adandó meghatalmazás a magánvádló képviseletére és a magánvád emelésére is jogosit és a jogosultság kimutatására arra vonatkozó különös meghatalmazás nem kivántatik (J. E. 97. sz. 1904. évi 9571. sz. a. hozott határozat B. H. T. II. 20—22. l.).

10. A magánvádló jogainak megszünése.

49. §.

A magánvádló jogai megszünnek halálával vagy lemondással.

Előbbi esetben, ha vagyon ellen elkövetett bűncselekmény forog fenn, a magánvádló örököse, egyéb bűncselekmény esetében pedig fel- vagy lemenő ágbeli rokona, testvére vagy házastársa az elhalálozástól számitott harmincz nap alatt bejelentheti a magánvád fentartását.

Időközben a magánvádló jogait az elhunytnak az ügyben eljárt képviselője, vagy ha ilyen nem volna, a bíróság részéről hivatalból kirendelendő ügygondnok gyakorolja.

A magánvádról való lemondás nem vonható vissza.

A lemondással egyenlő hatályu, ha a magánvádló oly tárgyalásra, melyre szabályszerüen megidéztek, meg nem jelenik, illetőleg a mennyiben képviseltetésének helye volna, magát nem képviselteti, vagy oly határidőt, mely számára az eljárás megszüntetésének terhe alatt van kitüzve, meg nem tart.

M. i. I. A törvénynek ide tartozó rendelkezései csak ugy domborodnak ki teljesen, ha a *magánvádlói* és a *magáninditványi jogok* éles megkülönböztetése veti reájok a kellő világosságot. Az előbbi tisztán *polgári intézmény*, mely csak a közvádnak kisebb-nagyobb keretben való gyakorolhatását biztositja; az utóbbi ellenben az anyagi törvényből eredő jog, mely a magáninditványra jogosultnak kezébe adja az elhatározást, vajjon alkalmazva legyen-e a büntetőtörvény bizonyos bűncselekmények miatt vagy sem. E két jog összetalálkozhatik egy személyben, azaz a magáninditványra jogosult lehet egyuttal magánvádló, de épen nem szükséges, hogy mindig magánvádló is legyen. A magáninditványra jogosult megelégedhetik azzal, hogy a sérelem elkövetője ellen az igazságszolgáltatásnak az első impulsust adta meg és nem kiván vagy nem is tud a további eljárásra tevékeny befolyást gyakorolni. Ilyenkor a közvádló, vagy a magáninditványra jogosult mellett is a sértett képviseli a vádat, a magáninditványra jogosultat pedig már nem vádlói, hanem csak vagyoni elégtételre vonatkozó jogok illetik. Még az is lehetséges, hogy a magáninditványra jogosult az eljárás kezdetén mint magánvádló lépett fel, de kénytelen ebbeli közreműködését félbeszakitani, a nélkül, hogy a vádlottnak megbocsátott és magáninditványát visszavonta, vagyis az eljárás megszüntetését kivánta volna.

Ha már most a törvény az eljárás folyamatba tételét és sok esetben, nem minden vita fölött jogosultsággal, annak megszüntetését is a magáninditványra jogosult akaratától tette függővé, nincs semmi ok az eljárás megszüntetésére, ha a magáninditványra jogosult ezt nem akarja és csak a vádlói tevékenységben van akadályoztatva. Meg kell tehát ekkor is engedni, hogy a vádat más erre jogosult képviselje.

E megkülönböztetés folyománya az, hogy a magáninditvány, kivéve, ha azt külön jogszabály, mint praesumtiót fel nem állitja (525. §. második bek.), még a magánvádra jelentkezést nem tartalmazza, továbbá, hogy a magánvádlói szerepről való lemondás hasonlókép még nem foglalja magában a büntető inditvány visszavonását.

E helyen nem a magáninditványi, hanem egyedül a magánvádlói jogoknak megszüntetéséről lesz szó, mely csak akkor fog az eljárás megszüntetésére is okul szolgálni, ha a magánvádról lemondó fél egyuttal az egyetlen vádra jogositott, illetőleg, ha a többi vádra jogosultak a vádat fenn nem tartják, vagy át nem veszik.

II. A T. szerint a magánvádló jogai megszünnek a magánvádló *halálával* és lemondással. Ez esetekhez még hozzávehető harmadiknak az ügynek

jogerős elintézése, de minthogy ennek nincsenek gyakorlati folyományai, felemlitését a T. méltán mellőzhette.

Kiválóan személyes természeténél fogva a magánvádlói jogok *alanyuknak halálával* véget érnek.

A T. különbséget tesz arra nézve: vajjon a vád vagyon ellen elkövetett vagy más bűncselekményre irányult-e? és az általános szabályt teljes következetességében csak akkor tartja fenn, ha vagyon ellen elkövetett bűncselekmény esetében az elhalt magánvádló örökösei, egyébként pedig fel- vagy lemenő rokonai, testvére vagy házastársa a magánvád elvállalására a volt magánvádlónak halálától számitandó 30 nap alatt nem jelentkeznek. E rendelkezésnek indoka az volt, hogy a T. a magánvád intézményét kevésbbé a sértett megtorló kivánságának kielégitése végett, mint vádrendszere mellett az eljárás folytatására szükséges vádlónak biztositása czéljából fogadta el. E szempontból nem igazolható, hogy a vád, melyet magánegyén, de az állam érdekében képvisel, melynek érvényesitése az igazságszolgáltatás czéljait valóban előmozditja, azért bukjék meg, és a bűnös azért ne szenvedjen büntetést, mert a vádnak képviselője meghalt. Az állam érdeke csak azt kivánja, hogy a kir. ügyészség irányában correctivum szereztessék és minden igazságos vád képviselőre is számithasson. Hogy ki legyen a képviselő, az tulajdonképen az államra nézve közönyös és a jogaiban sértett csak czélszerüségi okokból van e tiszttel megbizva. Ha más valaki találkozik, kinél hasonló buzgóság és a vádbeli esetnek hasonló ismerete tételezhető fel, az a vádnak képviseletére csak ugy alkalmas, mint maga a jogaiban sértett.

Az emlitett kellékekre vagyon ellen irányuló bűncselekmény esetén a magánvádló örökösénél rendesen lehet számitani. A vagyoni kárositás és a kártérités reménye közvetlenül érintik az örököst, a mennyiben pedig a bűncselekmény az elhalt magánvádlónak nem vagyonjogi, hanem egyéb jogait sértette vagy veszélyeztette, az az által ejtett személyes sérelmeket a közel hozzátartozók csakugy fájlalják, mint maga a megsértett. Azután a vádra jelentkezés igen alkalmas próbaköve lesz a valódi érdeklődésnek. Csak ez utóbbi szorithatja háttérbe a vádképviselettel járó fáradság, vagyoni és személyes koczkázat tekinteteit.

Ezeken fölül még figyelembe véve, hogy a jogérzet felzudul az ellen, ha a gyermek szülőjének meggyilkolása miatt, a szülő vagy testvér leányán, illetőleg testvérén brutális nemi bűntett miatt, az örökös jogelőde egész vagyonát megsemmisitő lopás, gyujtogatás stb. miatt mint magánvádló el ne járhasson, igazolva van a fennebbi, a kezdeményezés jellegével biró szabály.

A 30 napi jelentkezési időt, a tuságos időhaladék megelőzése végett, a magánvádló korábbi képviselőjének ideiglenes felhatalmazását, illetőleg hivatalból kinevezését pedig oly czélból vette fel a T., hogy a jelentkezési határidő alatt az eljárás ne szenvedjen fennakadást.

III. Sokkal inkább támaszkodik a communis opinióra a magánvádlói jogok megszünésének második módja, a *lemondás*. Ennek két nemét különbözteti meg a T.: a nyilatkozattal és a hallgatag történőt.

A nyilatkozat, ha kizárólag a magánvádlói jogokról szól, fentartja a vádinditványt és ha még más vádra jogosult is van: magában véve, mint már fennebb kifejtetett, nem szolgálhat az eljárás megszüntetésének indokául.

Hallgatag lemondásnak veszi a T. a tárgyalásról elmaradást és az el-

járás megszüntetésének terhe mellett kitüzött határidő elmulasztását. Az előbbi azonban csak akkor bir lemondás hatályával, ha a magánvádló a tárgyalásra megidézve, azaz nemcsak a határnapról értesitve (49. §.), hanem megjelenésre felhiva volt és a felhivást kellő időben meg is kapta. Az utóbbi főleg az esetre vonatkozik, ha a kir. ügyészség vagy az önálló magánvádló a vádat elejti és a felhivott magánvádra jogosultak idejekorán nem jelentkeznek.

Oly fontos perbeli eljárásról, mint a tárgyalásról való elmaradás és a megszüntetés jogkövetkezményére figyelmeztető meghagyás iránti engedetlenség, joggal vehetők ama következtetés alapjául, hogy a magánvádló e minőségben nem kiván többé eljárni. A T. szóban levő praesumtiójával egyuttal a magánvádló serény közremüködését is biztositani kivánta.

A tárgyalásról elmaradás akkor bir lemondás hatályával, ha sem a magánvádló, sem — a személyes megjelenésre való idézés esetét kivéve — képviselője meg nem jelenik. Döntő időpont a T. eme kitétele szerint: „tárgyalásra meg nem jelenik", a tárgyalás kezdete. Igy rendelkezik az 539. §. második bekezdése is, melynél a makacssági respiriumnak mellőzése indokolva van. (M. i. 187—189. l.).

I. Jegyzetek. 1. A 49. §. rendelkezései *mind a fő-, mind a pót*magánvád, *mind* a 41. §. harmadik bekezdése alapján kifejthető *mellék*magánvád eseteire kiterjednek. A vádjog természetesen megszünik akkor is, ha a bünvádi eljárás megindithatása *elévült.*

2. A §. gyakorlati alkalmazása körül felmerülhető kétségeknek elseje azáltal áll elő, hogy a főmagánvád esetei kivétel nélkül a sértett fél inditványára büntetendő cselekmények közé tartoznak (l. a 41. §-hoz irt jegyzeteket), s ennélfogva azok eseteiben tekintettel kell lenni az *inditványozási határidő* (Btk. 112. §.) lejártából és *a magáninditvány visszavonásából*[1]) előállható complicátiókra. Igaz ugyan, hogy a magáninditványi bűncselekményeknél — a mint a M. indokolás is (l. I. a.) kifejti — csak a magáninditványra való jogosultság szünik meg akkor, ha a magáninditványra jogosult az elkövetett büntettről és annak elkövetőjéről szerzett tudomásától számitva három hónap alatt a magáninditványt elő nem terjeszti, vagy ha azt a Btk. 116. §-ában körülirt határidőig visszavonja: e körülmény azonban a főmagánvád eseteiben az eljárás folytatására, tehát a vádjog gyakorlására is jelentékeny befolyással bir. Nevezetesen, ha a magáninditvány, mint perjogi előfeltétel *hiányzik*, akár nem terjesztetett elő, akár visszavonatott, akkor sem a kir. ügyészség közérdekből nem veheti át a vád képviseletét, sem vagyon ellen elkövetett bűncselekmény esetén a sértett örököse, egyéb bűncselekményeknél pedig a 49. §. második bekezdésében

[1]) L. bővebben *Balogh* A sértett fél jogköre I. köt. 267—305. l. és 376—424. l.

felsorolt hozzátartozói nem jelenthetik be a magánvád fentartását, mert gyakorlásának előfeltételét: a hiányzó magáninditványt nem pótolhatják. *Ellenben*, ha a magáninditvány kellő időben *elő volt terjesztve* és *nem* vonatott vissza, akkor, — még ha ez a magáninditványra jogosult meghalt vagy *lemondott is a vád képviseletéről*, ez nem foglalja magában a magáninditvány visszavonását s igy csak a sértettnek *egyéni vádjoga* szünik meg, azonban fenmarad az államnak *büntetési igénye*, minélfogva *a)* a 49. §. *második* bekezdése esetében az *örökös* vagy *hozzátartozó; b)* a 44., illetőleg 45. §-ok esetében *más* sértett vagy a csatlakozó; *c)* a 41. §. harmadik bekezdése alapján a kir. ügyészség később is vádat emelhet.

Magáninditványi bűncselekményeknél akkor, ha *más* magáninditványra jogosultnak *önálló* joga van, valamint a *hivatalból üldözendő* bűncselekményeknél a 49. §. alkalmazása nem jár nehézséggel.

3. A §. második bekezdése érdekes törvényhozási *ujitás* arra nézve, hogy személyhez kötött közjogi jellegü jogositvány a jogositott halálával másra száll át. Más módon (pl. engedmény utján) *nem lehet* átruházni a magánvád jogát.

4. A magánvádról való *lemondás* uj kifejezés, mely jogi münyelvünkben nem volt eddig még általánosan elfogadva. Kétség nélkül lemondás lesz a magánvád *elejtése* is, melyet a sértett vagy a 47. §. első bekezdésében felsorolt képviselői a pernek a 38. §. második bekezdésében körülirt szakáig jelenthetnek ki azzal a különbséggel, hogy ezt a nyilatkozatukat *nem kötelesek* indokolni. A lemondás történhetik *kifejezetten* (szóval vagy irásban), illetőleg hallgatagon; azonban mindig csak ugy lesz hatálya, ha feltételhez nincs kötve és ha a biróság vagy annak tagja (pl. a vizsgálóbiró) előtt fejeztetett ki. A hallgatag lemondás történhetik a vádirat benyujtásának elmulasztásával (276. §. első bek.); leggyakoribb esete pedig az lesz, hogy a magánvádló kellő idézés daczára nem jelenik meg a kitüzött határnapon s elmaradását ki sem menti. (L. 278. §. 3. bek.; 286. §. 3. bek.; 530. §. 4. bek; 539. §. 2. bek.) E miatt a B. P. 463. §. és 539. §-ának 3. bekezdése értelmében igazolásnak van helye. A terhelt és a magánvádló közt a magánvádról való lemondás tárgyában kötött *egyezségnek nincs büntetőjogi* hatálya, tehát az egyezséget kötött sértett ennek daczára képviselheti a magánvádat, mig a magánjogi igényt ekkor már nem érvényesitheti.

5. A lemondást a magánvádló képviselője külön meghatalma-

zás nélkül is bejelentheti, mivel az eljárás megszüntetését, a 49. §. utolsó bekezdése szerint egyszerü elmaradásával is előidézheti.

6. A terhelt a vádról való lemondás miatt semmi perorvoslattal nem élhet és nem kivánhatja, hogy az eljárást folytassák.

7. A második bekezdésben a magánvádló jogutódjai részére a magánvád fentartásának bejelentésére szabott határidő a min. javaslatban hat hét volt; azonban k. i. ü. b. azt — a 42. §-ban körülirt határidővel conforme — „az elhalálozástól számitott harmincz napban" állapitotta meg (jel. 22. l.), „mert a határidő kezdetének tüzetes megállapitását félreértések elkerülése végett szükségesnek találta, ellenben a terhelt függő helyzetére tekintettel a bejelentésre harmincz nap elégséges."

8. A magánvád fentartásának bejelentésére tüzött határidőn mit sem változtat az a körülmény, hogy az erre jogosultak mikor értesültek a magánvádló haláláról; s ez a körülmény az igazolás elrendelésére sem szolgálhat okul. Ha többen vannak a vád fentartására jogositva, a 45. §. rendelkezéseit kell alkalmazni.

9. A magánvádló halála miatt a bünvádi eljárást nem kell azonnal megszüntetni, hanem czélszerübb megvárni a 30 nap leteltét, mert különben az eljárásnak egyszerü folytathatása a 444. §. rendelkezése miatt kétséges volna.

10. Ha a magánvádra jogosult akár kifejezetten, akár factum concludens által lemondott a vádról, vádjogát saját személyére feltétlenül elveszti. Természetes azonban, hogy ha a vádjog más sértettet vagy törvényes képviselőt is illet, ez utóbbinak vádjoga teljesen érintetlenül marad.

11. Ha a magánvádló, illetőleg képviselője a határnapra meg nem jelentek, vagy a vádat a főtárgyaláson ejtik el, a biróság végzéssel szünteti meg a bűnvádi eljárást (323. §. első bek.; 352. §. első bek. és 539. §. második bek.).

II. Judicatura.

a) Az 1. bek.-hez. A sértettnek az a kijelentése, hogy a terhelt megbüntetését nem kéri, egyértelmü a magánvádlói jogról való lemondással. Minthogy ez a lemondás nem vonható vissza, ily esetben a sértettet már perorvoslati jog nem illeti meg és felfolyamodását a B. P.-nak megfelelően alkalmazandó 389. §-a szerint el kell utasitani. (1902. évi 254. sz. B. Dtár r. f. IV. 11. sz.) Ez *állandó gyakorlat.* Hasonló határozatok: 1902. évi 9770. sz. B. J. T. XLVI. k. 48. l. és 1904. évi 4859. sz. G. Dt. XI. 521. sz. alatt.

A 2-ik bek.-hez b) Könnyü testi sértés vétsége miatt inditott ügyben a főmagánvádló elhalálozása esetén nejének az elhalálozástól számitott 30 nap alatt kell a magánvádat fenntartania. Ha ezt nem teszi, az eljárást magáninditvány (helyesen magánvád) hiánya miatt megszüntetik. (1904. évi 8720. sz. B. J. T. XLIX. k. 255—256. l.).

c) A sértett halála után ennek atyja szabályszerüen a B. P. 49. §-a értelmében teljes joghatálylyal átveheti a vádat azáltal, hogy egy ügyvéd részére meghatalmazást állit ki, az ügyvéd pedig az ügyészségi megbizott által elejtett vádat a tárgyaláson átveheti. Egyéb bejelentés nem szükséges. (Curia 1902. évi 10646. sz. B. J. T. XLV. 352. l.).

d) Az ügyészség a Btk. 270. §. alapján hivatalból inditványozta az eljárást, de később a vádat elejtette. A vádelejtés előtt a sértett elhalt és fia a B. P. 49. §-ában meghatározott 30 napi határidő után, de az értesüléstől számitott 3 hónapon, tehát az inditványozási határidőn belül jelentkezett a bíróságnál a vád átvétele végett.

A curia 1905. évi 490. sz. a. (B. J. T. XLIX. köt. 349—351. l.) ezt a jelentkezést kellő határidőben történőnek fogadta el, kiemelvén, hogy nincs szó a magánvádló által még életében inditott eljárás folytatásáról, hanem az elhalt sértett ellen életében elkövetett, de általa nem üldözött rágalmazás miatti eljárásnak az arra jogositott sértett által való megindításáról. (Btk. 273. §. 3. bek.).

e) Tényállás. Sértett sulyos testi sértés bűntette miatt feljelentést tett. Ez alapon a kir. ügyész vádat is emelt. Később kiderült, hogy a cselekmény könnyü testi sértés vétségévé minősül a sértett pedig, más okból elhalt. Neje a férje elhalta után 30 nap elteltével emelt magánvádat.

A curia 1904. évi 8720. sz. a. kimondta, hogy a vád törvényszerü emeléséhez szükséges magáninditvány hiányzik, illetőleg a nő által utólag tett inditvány mint már elkésett, figyelembevehető nem volt. (G. Dt. XI. 522. l.).

Az 5-ik bek.-hez. f) Tényállás. — Becsületsértés miatt elitélt egyén ujrafelvételt kér. Az ujrafelvételi főtárgyaláson a főmagánvádló nem jelent meg, mire a járásbiróság a vádat a B. P. 49. §. értelmében elejtettnek tekintette. A curia J. E. 98. sz. határozatával (1901. évi 3608. sz. a.) kimondta, hogy „ujrafelvett ügyben az itélet tárgyát nem a vád, hanem az alapperben hozott itéletnek alapjául vett tényállásnak valósága, vagy helytelensége képezi. A

vád elejtésének vagy a magáninditvány visszavonásának az újra felvett eljárásban nincs hatálya, tehát a járásbiróság a törvényt többszörösen megsértette." (B. H. T. II. 22—24. l.).

g) A sértettet, mint magánvádlót megillető jogokat az elhalt sértett képviselője is csak a jogositott jelentkezésére szolgáló 30 napon belül gyakorolhatja. Ezen határidő leteltével azok megszüntek, tehát a sértett képviselője sem saját, sem képviseltje neve alatt nem inditványozhat birói vizsgálatot (1906. évi 857. sz. G. Dt. XIII. 311.).

h) A pótmagánvádlót a felebbviteli főtárgyalásra nem lehet a B. P. 49. §-ára való hivatkozással idézni. Elmaradása esetén is a vád fentartottnak tekintendő. A közvédő külön meghatalmazás nélkül nem képviselheti a vádlottat pótmagánvádlói minőségében. E szabályok megszegése semmiségi ok. (Curia 1902. évi 8364. B. J. T. XLV. köt. 330—332. l.)

i) A magánvádlói jogot nem szünteti meg az, hogy a sértett a vádlottat biróságon kivül tettleg bántalmazta, tehát, amint a védelem felhozza, biróságon kivüli elégtételt vett magának. (C. 1907. évi 4292. sz. G. Dt. XIV. 257.)

11. Az együttes magánvád kizárása. A sértettnek perjogi hatásköre.

50. §.

Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, a sértett, kivéve a 41. §-ban meghatározott eseteket, nem vehet részt a vád képviseletében. Mindazáltal inditványt tehet bizonyitás felvétele vagy a bizonyitó eljárásnak valamely tüzetesen meghatározott irányban való kiegészitése iránt. E czélból az ügy iratait megtekintheti.

M. i. A T. *kifejezetten kizárta az együttes magánvád intézményét.* A biróság sem a bizonyitékok beszerzésére, sem a minősités, sem a büntetés kiszabása tekintetében nem lévén a vádló inditványához kötve (325. §.), mihelyt törvényes vád létezik, semmi irányban sincs elzárva attól, hogy az anyagi igazságnak megfelő itéletet hozzon. A sértettnek mint mellékmagánvádlónak fellépésére tehát a helyes itélkezés szempontjából nincs szükség, müködése pedig kétségtelenül nehezitené a közvádlónak, a biróságnak és különösen a két vagy több irányból is megtámadott terheltnek helyzetét s bonyolitaná, zavarná és elhuzná az eljárás lefolytatását. (M. i. 44. l.).

II. Habár a terhelt érdekei és az eljárás oeconomiája egyformán igazolják a törvénynek azt az álláspontját, hogy abban az esetben, ha a kir. ügyészség emeli és képviseli a vádat, mellette a sértettnek ne legyenek vádképviseleti jogai (50. §.): mégis az anyagi igazság érvényre emelésének vezérszempontja határozottan annak megengedése mellett szól, hogy a sértett, a ki

a tényállást rendszerint legjobban ismeri, a ki legélénkebben és legnagyobb sikerrel működhetik a bizonyitó anyag egybegyüjtése körül, ez esetben is activ perjogi hatáskört nyerjen. Természetesen mi sem tiltja a sértettnek, hogy ő a rendelkezésére álló bizonyitékokat átszolgáltassa a kir. ügyészségnek vagy a bíróságnak. De az 50. §. e mellett arra is feljogositja őt, hogy a bizonyitás felvétele körül a bíróságnál kezdeményező lépéseket tehessen. E rendelkezésnek az az értelme, hogy a bíróságnak a sértett részéről e tárgyban tett inditvány fölött határozatot kell hoznia és ez inditvány csak megokolva utasitható el.

Minthogy az 50. §. e joggal való élést határidőhöz nem köti, a sértett azzal mindenütt és mindaddig élhet, a mikor és a meddig bizonyiték megszerzése történhetik, tehát a vizsgálat alatt, a főtárgyaláson és a felebbviteli bíróság előtt is. Hogy ezt sikeresen tehesse, fel kellett őt jogositani az iratok megtekintésére (189., 190. l.).

Jegyzetek. 1. *Együttes (concurrens) magánvád* akkor fordul elő, ha a kir. ügyészség emeli és fentartja a vádat, azonban *mellette* a sértett is *közremüködik* a vád képviseletében. A sértett ez esetben valóságos vádlói jogokat gyakorol, inditványokat tesz a kir. ügyészség nyilatkozatai „mellett *külön* nyilatkozatokat és perbeszédeket terjeszt elő; szóval, ez esetben az eljárás akként alakul, hogy a terhelt ellen két vagy még több vádló emel vádat és ezt képviseli is."

2. B. P.-unk 50. §-ának *első* mondata általában véve kifejezetten kizárta az együttes magánvádat abból az okból, „mert ez *megnehezíti a kir. ügyészségnek, a terheltnek és a bíróságnak helyzetét s kellő ok és szükség nélkül a bünvádi eljárásnak nehézkessé tételét, complicátióját és elkerülhetetlen elhuzódását idézi elő.*"

(M. i. 172—173. l.) Törvényünk értelmében a sértett a kir. ügyészség *mellett* csak abban az *egy esetben* vehet részt a vád képviseletében, ha a kir. ügyészség valamely magánvádra üldözendő vétség vagy kihágás tekintetében *közérdekből* átvette a vád képviseletét. Minthogy azonban a 41. §. harmadik bekezdésének tüzetes szabályai szerint a sértettet ebben az esetben csak *kisegitő hatáskör* illeti, őt ilyenkor *sem* lehet *együttes*, hanem csak *mellék*magánvádlónak nevezni.

3. Az együttes magánvád intézményét korábbi btő eljárási tervezeteink révén legfőbb bíróságunk iudicaturája is — legalább egy időre — behozta gyakorlatunkba. Szakköreink is sokat és kimeritően foglalkoztak az avval kapcsolatos kérdésekkel. A *Csemegi* Károly által szerkesztett 1882. évi (7., 8. és 611—623. §§.) és 1886. évi tervezetek 597—609. §§.), valamint az 1881. évi bűnvádi eljárási törvényjavaslat (48. és köv. §-ok, indokolás 101. l.) tért engedtek annak s az előbbi tervezetek hatása alatt curiánk egyes

tanácsainak gyakorlata a *törvényszékek* hatáskörébe utalt ügyekben a 80-as években szintén megadta a sértettnek az együttes magánvád jogát.

4. A kérdést a sértettnek magánvádlói jogkörével kapcsolatban a kilenczedik m. jogászgyülés tárgyalta (l. évkönyve, Budapest, 1887. 128—164., 335—339. l.). A btőjogi szakosztály többsége, *Dr. Tarnai János* előadása után és inditványának elfogadásával kimondta, hogy „ha a kir. ügyész képviseli a vádat, a sértett jogositva legyen a kir. ügyész mellett is mint a közvád képviselője közremüködni és nevezetesen a kir. ügyésztől eltérőleg vádlottnak sulyosabb vagy enyhébb büntetendő cselekményben való bünössé kimondását és ehhez képest sulyosabb vagy enyhébb megbüntetését inditványozni." (Évkönyv II. köt. 139. és 164. l.) A szakosztály kisebbségének álláspontját a teljes ülésen dr. *Wlassics Gyula* fejtette ki. (Évkönyv 337—339. l.) azonban a IX. m. jogászgyülés a szakosztály többségének megállapodását fogadta el (évkönyv II-ik köt. 339. l.)

5. Az együttes magánvád intézményét e sorok irója a Büntető Jog Tára XVII. kötetében és a B. P. min. indokolásában következő okokból ellenezte:

Kedvezőtlenebb lenne a kir. ügyészség helyzete, mert a magánvádló, a ki jogainak sérelmét rendszerint tulzottan fogja fel, legtöbbször tul fogna menni a kir. ügyészség részéről elfoglalt álláspontonés tett inditványokon s azokat meg fogná támadni. A kir. ügyészség képviselőjének tehát nemcsak a védelem ellenében, hanem az együttes magánvádlóval szemben is inditványokat és perbeszédeket kellene előterjeszteni és saját álláspontját megvédeni.

Különösen nehéz lenne a terhelt helyzete, a ki két vagy még több irányból emelt vád ellen kénytelen magát védeni, például: ugyanannak az egy cselekménynek a több vádló részéről történt elütő minősitésével szemben érveit kifejteni.

Szembetünő, hogy ily körülmények között a bíróságnak a per minden szakában és ugyszólván minden lényegesebb kérdésben két vagy még több vádló részéről tett különböző inditványok felett kellene döntenie: mindegyiket mérlegelnie, mindegyik felett hozott határozatát indokolnia.

S ha figyelembe veszszük a többi vádlónak különböző nyilatkozataira és az ezek felett hozandó birói határozatokra forditandó időt, továbbá azt, hogy az együttes magánvádlónak a részökre a kir. ügyészség *mellett* engedett perorvoslatok használásával is elő fognák idéztetni, hogy a felső bíróságok a vád tárgyában többrendbeli határozatot legyenek kénytelenek hozni: tisztán felismerhető, hogy az együttes magánvád megengedése a bünvádi eljárásnak jelentékeny complicatióját és elhuzódását vonná maga után.

A most vázolt complicatiók és visszásságok még növekednének azzal, hogy a javaslat a magánvád fogalmát a jelenlegi törvényekben nem ismert széles körre terjeszti ki.

Az együttes magánvád intézményének behozása azonban a mellett, hogy ártana a büntető igazságszolgáltatás érdekeinek, egyszersmind teljesen *felesleges* is. A T.-ben elfogadott ama helyes elvek mellett ugyanis, hogy a bíróság sem a bizonyitékok beszerzése, sem a minősités, sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a vádló inditványához kötve (306. §. harmadik, 325. §. második bekezdés); a való tényállás megállapitása és az anyagi igazság érvényesitése mindaddig, mig a kir. ügyészség a vádat fentartja, biztositva van még akkor is, ha a vádat nem helyes irányban képviselné. Ha pedig a kir. ügyészség nem képviseli a vádat, esetleg tévedésének vagy mulasztásának correctivuma gyanánt a sértett, mint pótmagánvádló léphet fel.

6. Az együttes magánvádat nem szabad összetéveszteni a sértettnek a B. P. 50. §-a alapján gyakorolt vagy azon jogkörével, melyet a magánjogi igény érvényesitése végett mint *magánfél* kifejt. Az együttes magánvád mindkettőtől czéljában és természetében lényegileg különbözik. A sértettnek az a köremüködése, melyet az *adhaesie* esetében kifejt, *kizárólag a magánjogi igény érvényesitésére irányul.* A *magánfél* (B. P. 51. §. nem vesz részt a vád képviseletében, nem gyakorol vádlói jogokat, hanem ugy tekintendő, mint vagyonjogi igényeinek megállapitását kereső kárositott. *Müködésének körét azok a határok szabják meg, melyek közt magánjogi igénye sikeresen érvényesithető.* Ezzel szemben a concurrens magánvádló nem más, mint *a kir. ügyészség mellett* a vád képviseletében *közremüködő magánvádló*, a ki rendszerint fel van ruházva *a vádlónak összes jogaival.*

Az együttes magánvád tételes alakban csak a *német* birodalmi B. P.-ban található fel. Ennek rendelkezései szerint az esetben, ha a becsületsértés és testi sértése miatt közérdekből az államügyészség emelte a vádat, az a sértett, a kinek magáninditványától függ a bűnvádi eljárás megindítása (414., 416. §§.), valamint egyéb olyan bűncselekmények esetén, melyek az élet, az egészség, a szabadság, a személyi állás, vagy a vagyoni jogok ellen irányulnak, az a sértett, a ki a kir. ügyészségnek a vád emelését megtagadó határozata ellen a bíróságnál az eljárás folytatását kieszközölte (435. §.), vagy a ki „Busse" megitélését kivánja (443. §.), *együttes magánvádló* (Nebenkläger) gyanánt csatlakozhatik az eljáráshoz. A csatlakozás az itélet meghozása után a perorvoslatok használása végett is történhetik (435. §.). A „Nebenkläger" jogkörét és a közremüködése esetén követendő eljárás részleteit a törvény 436—446. §§-ai szabályozzák.[1])

7. Sem a bíróság, sem a kir. ügyészség nem köteles a sértettet a vád emeléséről értesiteni. Érdekeinek megóvásáról tehát magának a sértettnek kell gondoskodnia.

8. A kir. ügyészség mellett müködő sértett a tanukhoz és a szakértőkhöz a főtárgyaláson sem intézhet kérdéseket (307. §.), a birói szemlénél való jelenléthez nincs joga (227., 306. §§.) s ki-

[1]) **Irodalom:** *Dr. Szegheő Ignácz* Der Entwurf einer ung. St. pr. O. (Bécs 1883.) 27. és köv.; *dr. S. Mayer* Zur Reform des ung. Strafprocesses (Bécs 1885.) 22—27.; U. ő. Der Entwurf II. einer St. pr. O. für Ungarn; u. o. 14—15 l.; *dr. Balogh Jenő* Btő Jog Tára XIV. köt. 100—105. l.; u. o. XVII. köt. 277—279.; u. o. XVII. köt. 353. és köv.; XXI. köt. 273. és köv.; *dr. Baumgarten Izidor* M. Igazságügy XXI. köt. 379. és 416. és köv.

zárólag csak a bizonyitás felvétele vagy kiegészitése iránt tehet inditványt. Perjogi hatásköre szükebb, mint a csatlakozóé.

9. A vádtanács határozata ellen a sértett csak akkor használhat perorvoslatot, ha az ellen a kir. ügyészség nem élt felfolyamodással (269. §.), az itéletet pedig a *sértett* csak akkor felebbezheti: *a)* ha a bűnösséget kimondó itélet ellen sem a vádló, sem a vádlott, sem ennek házastársa, törvényes képviselője vagy védője vagy örököse nem felebbezett (383. §. III. 2. *a)* pont); *b)* felmentő itélet ellen, ha a vádló nem felebbezett (383. §. III. 2. *b)* pont). Semmiségi panaszszal egyáltalában nem élhet (430. §. első bek.).

10. A sértett halála esetében örököse csak a bünösséget megállapitó itélet ellen felebbezhet, s ez ellen csak akkor, ha a vádló vagy a vádlott, vagy ennek házastársa, törvényes képviselője, védője vagy örököse is felebbezhet (383. §. III. 3. pont) Semmiségi panaszszal a sértett örököse sem élhet. (430. §. első bek.)[1])

12. A magánfél jogai.[1])

51. §.

A magánfél igényének érvényesitése végett a főtárgyalás, illetőleg a járásbirósági tárgyalás befejezéséig a büntető bíróság előtt felléphet, mely esetben joga van:

[1]) Az 50. §-hoz második bekezdésül a k. i. ü. b. a következő rendelkezést vette fel: „Ha több sértett lép fel, a bíróság őket az eljárás minden szakában közös meghatalmazott választására utasithatja.“ E módositás azzal volt indokolva, hogy a kir. ügyészség mellett fellépett több sértettnek közremüködése époly kevéssé öltheti fel a vádképviselet valódi jellegét, mint a csatlakozók eljárása. A terhelt helyzete sulyosbitásának s a bíróság eljárása késleltetésének és bonyolitásának kizárása czéljából tehát szükséges, hogy a kir. ügyészség mellett fellépett több sértettre is az a szabály legyen alkalmazható, mely a csatlakozókra nézve a törvény 45. §-ának ötödik bekezdésében kimondva van.“ (Jelentés 22. l.) *Polónyi Géza* és társainak az ügyész nyomozási hatáskörére vonatkozó módositványa kapcsán (l. a 33. §. 4. j.) e bek. ujból tárgyaltatván — azt a k. i. ü. b. törölni javasolta, mire a képviselőház plenuma csakugyan e bek. kihagyását határozta el.

[1] **Irodalom:** *Fayer, Finkey* és *Lukács Adolf* id. m. a fejezet élén. A legfőbb itélőszék elmélete az adhaesióról. M. J. III. köt. (1875.) 283—293. l. A magyar jogászgyülés évkönyve IV. évfolyam (1873.) I. köt. 364—368., II. köt. 224—235. l. *Fejér Márton* A magánjogi igény Jogt. K. 1901. évf. 237. l.

Kaserer Materialien 2. rész 26. és köv. l. *Hahn* Materialien (2-ik kiad. *Stegemann*-tól. Berlin 1886.) 283—285. és 1106—1111. l. — Verhandlungen des II. deutschen Juristentages 244. és köv. és 672. és köv. l.

Hélie Traité II. köt. 49—75. l.; *Ortolan* Éléments 5-e éd. par *Desjardins* II. köt. 495—500., 529. és 568. l.; *Boitard* Leçons 13-e éd. par *Villey* 488—500. l. *Garraud* Précis 7. kiad. 487—501., 529—544., 571—585., 858—873. l.; *Haus* Principes généraux II. köt. 1367. és köv. sz.; *Normand* Droit crim. 612. és köv. l.; Gustave *Chrétien* La partie civile à la Cour d'assies (Paris 1887.); *Borsani és Casorati* kommentárja I. köt. 99—178. l.; *Benevolo* La parte

1. a terhelt bünösségének és a magánjogi igénynek bizonyitására szolgáló adatokat a kir. ügyészségnek, illetőleg a bíróságnak bemutatni;

2. az ügy iratait, hacsak fontos ok nem gátolja, a nyomozás és a vizsgálat folyamán is, a vádirat benyujtása után pedig mindenesetre megtekinteni;

3. a főtárgyalásra leendő megidézését kivánni és ha ott megjelent, abban a mértékben, a melyben ez a magánjogi igény érvényesitéséhez szükséges, inditványokat tenni, valamint a tanukhoz és a szakértőkhöz kérdéseket intézni.

Ha a sértettnek előadása érthetetlen, vagy ha birói figyelmeztetés daczára durva vagy ismételve rendellenes magaviseletet tanusit, a bíróság utasithatja őt arra, hogy magát ügyvéddel képviseltesse.

M. i. I. Minthogy a főtárgyalás előtt a magánjogi igény tárgyában döntő határozat nem hozható, az előleges és közbenső eljárás alatt a magánfelet nem illeti külön perjogi hatáskör; csupán az ügy iratait tekintheti meg, hogy közremüködésének sikere végett a tényállásról teljes tájékozást szerezhessen. A főtárgyaláson való közremüködésének korlátait szintén a magánjogi igény érvényesitésének czélja szabja meg. (191. l.)

Jegyzetek. 1. A kir. ügyészség és a bíróság a sértettet nem kötelesek kitanitani arra, hogy magánfél gyanánt felléphet és nem tartoznak őt felvilágositani a magánfél perjogi hatáskörének részleteiről sem. Mindamellett a kárositott értesülni fog a bűnper megindításáról azáltal, hogy tanuképen kihallgatják, sőt, ha a kár összegének megállapitása a btő törvénynek (pl. a Btk. 334., 356. stb. §-oknak) helyes alkalmazása végett szükséges, e tárgyban hozzá kérdést is fognak intézni.

2. Az első bek. bevezető rendelkezése csak azt a perszakot határozza meg, a meddig a magánfél felléphet, a kezdőpontot *nem* jelöli meg. Nyilvánvaló azonban, hogy a sértett magánjogi igényének érvényesitése végett már *a nyomozás alatt is* felléphet. (V. ö. az első bekezdés 1. és 2. p. és az 52. §. első bek.) A végső határidő megjelölésébe szerkezeti hiba csuszott be. Nyilvánvaló, hogy a magánfél a pernek a 38. §. második bek.-ében megjelölt stádiuma *után*

civile nel giudizio penale 2-ik kiad. (Turin 1883.), különösen 322. és köv. l.; *Pessina* Manuale III. r. 118—128. l.

Planck Systematische Darstellung 636. és köv. l.; *Ortloff* Der Adhäsionsprocess (Lipcse 1864.). *Glaser* Der Adhäsionsprocess Kleinere Schriften 554—563. l.; dr. *S. Mayer* Hb. I. köt. 400—415. l.; Commentar I. rész 195—202. l.; *Ullmann* Lb. des öst. Str. pr. r. 296. és köv. l. 720. és köv. l.; *Vargha Gyula* id. m. 2. kiad. 159. és köv., 388 és köv. l.

már *nem* léphet fel s igy szabatosabb volt volna, mind az 5., mind az 51. §-ok *első* bek.-ében a 38. §. 2. bek.-ben foglalt körülirást használni. Kivánatosnak tartom, hogy birósági gyakorlatunk csak *a bizonyitó eljárás befejezéséig* (B. P. 314. §. második bek.) érvényesitett magánjogi igényt tegye a büntető itélet tárgyává, s ha a kárositott későbbre halasztja magánjogi igényének előterjesztését, a magánjogi igényt a biróság az 5. §. 3. bekezdéséhez képest polgári perutra utasitsa.

3. Magánfél gyanánt csak az a sértett léphet fel, a ki magánjogi igényének érvényesitése végett polgári pert nem inditott (5. §. 3. bekezdés).

4. A magánfelet a rendelkezési jog, a magánjogi igény tárgyában éppen ugy megilleti mint a polgári perbeli alperest s igy az adhaesionál a rendelkezési elv érvényesül. Ha a magánfél a bünvádi eljárás folyamán visszalép, magánjogi igényét polgári per utján érvényesitheti.

5. A magánfélnek perjogi hatásköre lényegileg abban különbözik a magánvádlóétól, hogy *az előbbi csak abban a mértékben és abból a czélból* fejthet ki a büntető biróság előtt perbeli tevékenységet, *a mily mérvben és a mily irányban ez a magánjogi igény érvényesitéséhez szükséges.* Különösen a magánfélnek nincs joga ahhoz, hogy a birói szemlénél, a házkutatásnál, a lefoglalásnál, s a személymotozásnál jelen lehessen (98., 181., 235. §.).

A főtárgyaláson és a felebbviteli főtárgyaláson (412. §. 3-ik bek.) a magánfél szóval terjesztheti elő inditványait, közvetlenül kérdéseket intézhet a tanukhoz és a szakértőkhöz (307. §. második bek.) a keresztkérdezésben is részt vehet (308. §. harmadik bek.); s a vádló után perbeszédet tarthat (314. §. negyedik bek.); elmaradása esetében pedig az előkészitő eljárás alatt irásban előterjesztett kérelme felolvastatik. (V. ö. 286. §. 5. bek., 315. §. ut. bek., 415. §. 6. bek., 530. §. 5. bek.).

Annak eldöntése, hogy a magánfél által felhozott bizonyitó adatokra nézve a bizonyitás felvétessék-e, tisztán a birói cognitio körébe tartozik.

6. A magánjogi igény érvényesitése tekintetében a kir. ügyészség a magánfelet nem képviselheti, de abban az esetben, midőn a magánfél a főtárgyalásról elmaradt, kérelme iránt a 315. §. értelmében a kir. ügyészség tesz megfelelő inditványt.

A magánfélnek concretisálva meg kell jelölni a tárgyat, melynek visszaadását kéri, illetőleg az összeget, melynek megitélését

kivánja; s a biróság itélete e kérelmen tul nem terjeszkedhetik (489. §. 2. bek.).

A magánfélnek és örökösének az itélet ellen való perorvoslati joga egyenlő a kir. ügyészség mellett müködő sértett perorvoslati jogával (V. ö. az 50. §-hoz irt 9. jegyzetet).

7. A magánjogi igény tárgyában az esküdtekhez kérdés nem intézhető (355—360. §§.); mert a felett a törvényt alkalmazó biróság határoz.

8. Ha a vádlott az elsőfoku biróság itéletének meghozása után, de jogerőre emelkedése előtt meghal, az itéletnek a magánjogi igényre vonatkozó részét a kir. itélőtábla fölülvizsgálhatja (423. §. ut. bek.).

9. A büntetőbiróságnak az a jogerős itélete, mely a magánfél magánjogi igényét leszállitás nélkül megállapitotta, kizárja a kártérités iránti igénynek a polgári biró előtt való további érvényesithetését. (V. ö. 491. §.)

10. A magánjogi igényt jogerősen megállapitó itélet a végrehajtható közokirat hatályával bir (520. §.).

11. Az utolsó bek.-nek *nincs sanctioja* s igy ha a sértett a biróság felhivása daczára nem választ ügyvédet, továbbra is személyesen gyakorolhatja a magánfél jogait.

12. A magánfél perjogi hatáskörét akár személyesen, akár meghatalmazottja által gykorolhatja.

13. A magánfél fogalmát a 13. §. 8-ik bek.-e; a magánjogi igény érvényesitésének és biztositásának módozatait pedig a XXVII. fej. (486—493. §-ok) határozzák meg. Ezek a rendelkezések több irányban kiegészitik az 51. §. szabályait.

14. A magánfélre vonatkoznak ezenfelül B. P.-unknak következő rendelkezései: *a)* a magánfél a törvény által kizárt vagy elfogult birónak mellőzését kérheti (68. §. első bek.); *b)* a vizsgálatot elrendelő vagy az e tárgyban tett inditványt elutasitó határozatot (105. §. 3-ik bek.), továbbá a vizsgálat megszüntetését (128. §. utolsó bek.), a delibatorius tárgyaláson hozott végzést (261. §. utolsó bek.) és az eljárás megszüntetését vagy a vádlott felmentését (487. §.) a magánféllel közölni kell; *c)* a magánfél a vádtanácsnál panaszt emelhet a vizsgálóbirónak minden intézkedése vagy mulasztása ellen (113. §. első bek.) és e tárgyban megidézhető, kihallgatható vagy tőle nyilatkozat kivánható (114. §. első bek.); *d)* a delibatorius tárgyalásra a magánfelet *nem* kell megidézni (259. és 278. §§.), ellenben *egyéb* tárgyalásokra *igen; e)* megidézésének módozatait s

a tárgyalásról való elmaradásának következményeit, B. P.-unk következő rendelkezései határozzák meg: *a) törvényszéki* ügyekben: a főtárgyalásra a 286. §. 5. bek., a felebbviteli főtárgyalásra a 415. §. első és 6. bekezdései; *b) járásbirósági* ügyekben: a tárgyalásra az 529. §. első bek. és 530. §. 5-ik bek., a felebbviteli tárgyalásra az 551. §. 2-ik és 3-ik bek.-ei; *f)* a mennyiben a magánfelet az alapperben hozott itélet szerint magánjogi igény illette, *elhalálozása* esetén az *ujrafelvételi* főtárgyalásra *örököseit* kell megidézni (461. §. 3-ik bek.); *g)* a magánfélnek jogkörét az esküdtszék megalakitása körül a 343. §. szabja meg; *h)* az iratokat a magánfél a felebbviteli bíróságnál is megtekintheti (417. §.); *i)* járásbirósági ügyekben a felebbviteli tárgyaláson is perbeszédet tarthat (553. §. utolsó bek.), hasonló joga a törvényszéki ügyekben tartott felebbviteli főtárgyaláson nincs megadva (421. §.).

II. Judicatura.

a) Nem semmiségi ok, ha a törvényszék elnöke az ügyész vádjának előterjesztése után a sértettnek felszólalást engedett. (1903. évi 578. B. J. T. XLVI. köt. 92—93. l.)

b) Minthogy a bűnösség a magánjogi igény megállapitásának alapja, a magánfél nem ment tul a B. P. 51. §-ának 3. pontjában vont korlátokon, midőn a tanukhoz a bűnösségre vonatkozó kérdéseket intézett. E szerint a B. P. 384. §. 9. pontjában foglalt semmiségi ok nem forgott fenn. (Curia 1907. évi 5413. sz. B. Dtár uj f. I. 187.)

13. A magánvádló, csatlakozó vagy magánfél gyanánt jelentkezés.

52. §.

A sértett, a ki mint magánvádló, csatlakozó vagy magánfél fellépni kiván, köteles e szándékát, jogosultságának igazolása mellett, az eljárás szakának megfelelőleg a kir. ügyészségnél, a rendőri hatóságnál, a vizsgálóbirónál, a vádtanácsnál, illetőleg az itélőbiróságnál bejelenteni.

Megengedett perorvoslat használása ily bejelentésnek tekintendő.

Főmagánvád (41. §.) esetében az eljárás megindítását kérő feljelentés vagy vádinditvány a vád képviseletére való jelentkezésnek veendő.

A nyomozást vezető hatóság, a későbbi eljárásban a biróság,

— ez utóbbi a kir. ügyészség meghallgatása után, — a bejelentés tárgyában határoz és annak a jelentkezését, kinek a magánvádló, csatlakozó, illetőleg magánfél gyanánt való működésre joga nincs, hivatalból visszautasitja.

A nyomozást vezető hatóság határozata ellen az ügyben illetékes elsőfoku bíróságnál tehető előterjesztés, melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el. A bíróság e tárgyban hozott határozata ellen perorvoslatnak nincs helye.

M. i. I. A T. a magánvádló jogainak megszerzéséhez a magánvádlóul való jelentkezést követeli (52. §.). A főmagánvádló vádinditványa vagy vádirata már magában megfelel eme kellékeknek, ez tehát nincs külön bejelentésre kötelezve (52. §. harmadik bek.).

Hasonló áll a pótmagánvádlóról akkor, ha megengedett perorvoslattal él (52. §. második bek.).

II. Mivel előre nem lehet látni, hogy az eljáró vádló müködése mikor fog kiegészitésre vagy pótlásra szorulni, a magánvádlóul, illetőleg a csatlakozó gyanánt jelentkezést *az ügy jogérvényes befejezéséig* rendszerint meg kellett engedni, mi abban nyert kifejezést, hogy a bejelentést a magánvádló által használható perorvoslat is pótolja (52. §. második bek.).

Ha azonban már folyamatba tett bűnügyben a kir. ügyészség, vagy a magánvádló ejti el a vádat, akkor a pótmagánvádló gyanánt eljárni kivánó jogosult, a mennyiben az elállás jelenlétében, tárgyaláson van kijelentve: azonnal; ha pedig arról kézbesités utján értesitik: 8 nap alatt köteles a vád elvállalását bejelenteni (42. §. negyedik bek.).

Az ügy befejezéséig való jelentkezhetést megszoritja a T. 430. §-ának második bekezdésében tett ama rendelkezés is, hogy semmiségi panaszszal csak a per megelőző szakában is közbenjárt magánvádló élhet.

III. A jelentkezésen felül a magánvádlói, illetőleg a csatlakozói jogok megszerzéséhez *birói határozat* is szükséges. Ez alatt az értendő, hogy a nyomozást vezető hatóság, a későbbi eljárásban pedig a bíróság, — ez utóbbi a kir. ügyészség meghallgatása után, — köteles a magánvádló, illetőleg csatlakozó gyanánt való jelentkezésnek jogosultságát *tüzetesen vizsgálni* és külön határozathozattal kimondani, hogy a jelentkezőt, mint magánvádlót elfogadja. E szerint nem volna elégséges, ha a bíróság a bejelentést külön határozat nélkül, egyszerüen tudomásul venné. Ha a 41. vagy 42. §-ok szerint világosan fel nem jogositott egyén jelentkeznék magánvádlóul, a bíróság köteles a bejelentést *visszautasitani* (52. §. utolsó előtti bek.). (M. i. 174., 176. l.).

IV. Az utolsó bek.-t a *k. i. ü. b.* módositotta. Czélja volt: birói oltalmat nyujtani a nyomozást teljesitő közegek esetleges visszaélései ellen. A T. ugyanis a biró vagy bíróság végzései ellen enged perorvoslatot (378. §. 3. bek.); a nyomozást vezető kir. ügyészség vagy rendőri hatóság intézkedései ellen következéskép felfolyamodásnak sem lehet helye. Ezért volt szükséges a nyomozó közegek vagy hatóságok intézkedései ellen előterjesztést biztositani az eljárásuk által sértettek részére. Ezen fontos módositás birói ellenőrzés alá helyezi a rendőri közegek és a kir. ügyészségnek a bűnügyi nyomozás terén a T. által nyujtott hatalmat s ezzel kizárja a visszaélés lehetőségét. (Jelentés 23. l.).

1. Magánvádlóul, illetőleg csatlakozó vagy magánfél gyanánt a sértett, illetőleg helyette a 47. §. első, a 49. §. második vagy az 525. §. második bek.-ében felsoroltak valamelyike akár *személyesen*, akár igazolt *meghatalmazottja által*, akár *beadványban*, akár *élőszóval*, különösen jegyzőkönyvbe mondással is jelentkezhetik a hatóságnál.

A hatóság *nem* köteles a sértettnek jelentkezése tárgyában a terheltet meghallgatni, de ezt kétség nélkül megteheti, sőt a jogosultság megállapitása kérdésében bizonyitást is vehet fel. Különösen szükséges lehet ez a magánvádlóul való jelentkezésnél, melynek elfogadásától vagy visszautasitásától esetleg az eljárás folytatása vagy megszüntetése függ.

2. A *harmadik* bek. szabályát a *járásbirósági* eljárásra nézve az 525. §. második bek.-ével kell összevetni.

Ehhez képest, kivéve a felmenő ágbeli rokonon elkövetett könnyü testi sértést (Btk. 302. §. második bek.), továbbá a Btk. 418. §-ában meghatározott ingó vagyonrongálást, a mennyiben ez utóbbi miatt egy évi időtartamot meghaladó fogházbüntetés mutatkozik kiszabandónak, — a főmagánvád *többi* eseteiben, melyek mind a kir. *járásbiróság* hatáskörébe tartoznak, a sértett, illetőleg törvényes képviselője, továbbá a sértett nőnek férje által tett följelentés egyuttal *jelenkezésnek veendő* a vád képviseletére. — Ha *más* tette a feljelentést, a magánvádra jogosult az 52. §. szabályaihoz képest természetesen *az eljárás alatt is* jelentkezhetik.

3. A *negyedik* bek. szerint a jogosultság igazolása esetén a jelentkezést *el kell fogadni*, ellenkező esetben pedig azt *vissza kell utasitani*. A hatóság *nem* köteles a jelentkezőt a jogosultságának igazolása körül elkövetett mulasztásokra vagy beadványának hiányaira figyelmeztetni, s nincs helye annak sem, hogy a jelentkezést tartalmazó beadvány pótlás végett visszaadassék.

4. A hatóságnak a *jelentkezés tárgyában az utolsóelőtti* bek. alapján hozott határozata a 77. §. második bek.-e értelmében *végzésnek* tekintendő. Ellene a 378. §. első bek. általános szabálya szerint *egyfoku felfolyamodásnak* van helye. Ellenben a biróság *hivatalból* akkor sem utasithatja többé el a sértettet a vád képviseletétől, ha a további eljárás alatt arról győződnék meg, hogy a sértettnek erre nincs jogosultsága.

5. A §. utolsó *mondata* nyilván csak az *utolsó* bek.-hez képest a kir. ügyészség, illetőleg a rendőri hatóság határozatát felülvizsgáló birósági határozat ellen zárja ki a perorvoslatot.

V. FEJEZET.

A védelem.

Irta: EDVI ILLÉS KÁROLY dr.

1. Bevezetés.

I. A védelem épp oly szükséges eleme a büntető eljárásnak, mint a vád. Szükséges ennélfogva, hogy a büntető eljárásban működő közegek a terhelt érdekét is szem előtt tartsák, s a javára szolgáló adatokat és mentő bizonyitékokat is kipuhatolják, illetőleg megszerezzék. Ez a *materialis védelem*. Továbbá szükséges, hogy a jogi kérdésekben járatlan terhelt képviselete, ismereteinek hézagát betöltő szakértőre bizassék. *Ez a formalis védelem.*

A védelem e két neméről a törvény megokolása ezeket mondja:

M. i. A tiszta vádelv uralma alatt, a meddig az állam közegei az eljárásban inkább semleges szerepet játszottak, a materiális védelemre kevés alkalom volt. Csak a hivatalból való eljárás elvének (Official-Princip) és az anyagi igazságra törekvésnek közelismerése után ölt az anyagi védelem hatályos alakot. Elfogadták ama tételt, hogy a bűnvádi eljárásban közreműködő hatóságok (ideértve még a vád közegeit is) kötelesek figyelembe venni a terhelt érdekeit s hogy még a terhelt lemondása sem vonhatja maga után a védelemre szolgáló adatok és bizonyitékok mellőzését. Minthogy a büntető igazságszolgáltatás gyakorlása kizárólag állami tekintetből történik, a mentő adatok megszerzésénél nem egyedül a terhelt érdeke van szem előtt tartva, hanem az is, hogy az anyagi igazság megvalósitva legyen. E szempont nemcsak azt nem türi, hogy ártatlant itéljenek el, hanem azt sem, hogy a tényleg kiérdemeltnél nagyobb büntetés alkalmaztassék.

A materialis védelem azonban elégtelen a terhelt érdekeinek s azokkal kapcsolatosan a helyes igazságszolgáltatás érdekeinek biztositására. Idealis részrehajlatlanság és higgadtság a gonosztevő szinében feltünő terhelt iránt még a birótól sem várható, minek bizonyságául szolgál a nyomozó rendszer elfajulása. Ugyanez a váddal szakadatlanul foglalkozó s abba magát beleélő közvádlótól még kevésbé követelhető.

Ezért és mert a helyes igazságszolgáltatás nem nélkülözheti azt, hogy

itélet előtt lehetőleg felhozva legyenek mindazok a ténybeli és jogi mozzanatok, melyek a döntésre befolyással vannak s hogy a vád állitásai és bizonyitékai szigoru birálat alá véve és a terhelt védelmi adatai és érvei kellőleg kifejtve legyenek: a formalis védelemnek szüksége senki előtt sem maradhatott kétséges.

A védelemnek ily értelmü méltatása egészen független attól, hogy a törvény a vádoló, vagy a nyomozó rendszeren alapszik-e, de a vádrendszer egyes intézményei különös fontosságot tulajdonitanak a formalis védelemnek.

Ha ugyanis a megbizhatóbb itélet feltételének ismerjük el, hogy a birót lehetőleg mentesiteni kell minden teendőtől, mely nem tartozik szorosan véve a cognitióhoz; ha meggyőződésünk az, hogy a bizonyitékok megszerzését és a jogi mozzanatok érvényesitését legbiztosabban maguk a felek eszközlik; ha mindezek a tekintetek a perrendtartásnak oly alakitását javasolják, mely szétválasztja az inquisitorius perben egyesitett vádlói, védői és itélő teendőket s a bűnvádi eljárást a polgári per formáival veszi körül: ugy ez logikailag arra fog vezetni, hogy a terhelt védelmének gyakorlása külön közegre bizandó, épp ugy, mint a vád gyakorlása.

A terheltnek ez a joga ugy határozható meg, hogy szabadságában áll a rendszeres váddal rendszeres védelmet állitani szembe. E teendő azonban épp oly jogi képzettséget tételez fel, mint a milyen a vád képviseletéhez szükséges és nem kell bizonyitani, hogy azokra a terhelt rendszerint nincs qualifikálva. De miután a fennebbiek szerint főfontosságu közérdek, hogy a formalis védelem joga tényleg gyakorolva legyen, ebből szigoruan véve az következnék, hogy az állam köteles védőről gondoskodni, a mint vádlóról gondoskodik.

Ez elméletnek szükségszerü folyománya az volna, hogy minden ügyben és az eljárás minden szakában kötelezőleg kellene védőt kirendelni. Gyakorlati akadályok miatt azonban a törvényhozások egyike sem fogadta el egész terjedelmében a theoria e folyományát. Az ügyek nagy része oly egyszerü, hogy ténybeli és jogi oldaluk kétségre alig szolgáltat alkalmat. A tapasztalás mutatja, hogy ezekben a formalis védelem rendszerint nélkülözhető. Azért az élet kényszere megteremtette a *megengedett* és a *kötelező* védelem kategóriáit, egészben véve azt a szabályt követvén, hogy az előbbi bármely ügyben a terhelt tetszésétől függ, ellenben az utóbbi egyes tüzetesen megjelölt esetekben még a terhelt kivánságára sem mellőzhető. (191—192. l.)

A materiális védelem biztositásáról törvényünk 9. és 100. §§. gondoskodnak; a formális védelmet a jelen fejezet szabályozza. A következőkben tehát csak a formális védelemről, vagyis a terheltnek védő által való képviseletéről lesz szó.

II. A régi inquisitorius per nem kedvezett az alaki védelemnek. A biró mindent felölelő tevékenységével s az eljárás titkos voltával nem fért össze a védő közremüködése és ellenőrzése.

A régi törvényhozások tehát alig nyujtottak tért az alaki védelemnek. Csupán a Carolina tett kivételt e szabály alól, megengedvén a terheltnek, hogy már az előkészitő eljárásban védőt nevezzen; a gyakorlat azonban ezt nem támogatta, a XVIII. századbeli német törvények pedig szintén megszoritották a védelmet.

A jelen század kezdetén, a vádelv térfoglalása következtében, mindinkább elismerték az alaki védelem szükséges voltát, de tulnyomóan csak az itélkezést közvetlenül megelőző perszakra szoritották. A Code d'instr. crim. és az ezt követő törvények még külön fejezetet sem szenteltek a védelemnek, jeléül annak, hogy a védőt csak mellékszemélynek tekintik. A franczia Code-nak a védelemre vonatkozó specialis rendelkezései mind csak a vád alá helyezés utáni perszakot tartják szem előtt. Ugyanezt találjuk a franczia mintára készült német particularis törvényekben és az 1850-iki ausztriai bünv. eljárásban. Sőt még az 1843-ik évi magyar javaslat is csak a vizsgálat befejezését követő perszakra nézve rendelkezik a védelemről (249. s köv. §§.).

Az 1849-ik évi braunschweigi és hesseni bünv. perrendtartások voltak az elsők, a melyek a védelemnek már a vizsgálat folyamán helyt adtak. A későbbi német törvények egy-egy lépéssel tovább mentek, de a védelemnek az előkészitő eljárásban való feltétlen megengedéséig csak a legujabb birodalmi törvényhozás jutott el. Az olasz bűnvádi eljárás sem ismeri az előkészitő eljárás alatt a formalis védelmet.

Az 1873. évi ausztriai bp. 45. §-a arra látszik utalni, hogy az iratok titokban tartása a szabály, mely alól kivételnek csak akkor van helye, ha ezt a vizsgálóbiró vagy vádtanács az eljárás czéljával összeférőnek találja. Ellenben a német bir. bp. akként intézkedik, hogy a védő használhatja az iratoknak ama részeit, melyek a terhelt vallomását, a védő facultativ közbenjárása mellett történő birói cselekmények feljegyzését és a szakértői véleményeket tartalmazzák, az akták egyéb részeit pedig csak akkor tekintheti meg, ha ez a vizsgálat czéljait nem veszélyezteti.

A kötelező védelem is csak lassankint nyert nagyobb kiterjedést. A Code d'instr. crim. szerint csupán az esküdtszék előtt, vagyis a büntettek eseteiben kötelező a védelem, holott a forradalmi törvényhozás tág alapon szervezte azt. Hibája volt azonban, hogy a védői tisztséget nem kötötte az ügyvédséghez, miáltal sok visszaélésre nyujtott alkalmat. Nem tette kötelezővé a törvényszék előtti ügyekben a védelmet az 1851-iki évi franczia törvény sem, mely meghagyta a correctionalis bíróság elnökének, hogy terhelt részére, ha kivánja s szegénységét igazolja, hivatalból rendeljen védőt.

A század közepe táján alkotott törvények a védelem szervezésében a franczia bűnvádi eljárást fogadták el mintául; a kötelező

védelemre csak az esküdtszék behozatalával kapcsolatban tértek át. Ez összefüggött a bűncselekmények sulyosságával, minthogy az esküdtszékhez mindenütt a sulyosabb eseteket utalták. E rendszert követték az 1848-ik évi bajor, az 1849-ik évi porosz és württembergi és az 1850-ik évi hannoveri és osztrák törvények.

Az 1843-ik évi magyar javaslat minden törvényszéki ügyben, tehát a kihágások kivételével minden esetben kötelezővé tette a védelmet.

Az olasz bünt. eljárás szerint minden bűntett és vétség esetében kötelező, kihágásoknál facultativ a védelem.

Az 1873-ik ausztriai B. P. minden esküdtszéki ügyben, a bűncselekmények benső minőségének számbavétele nélkül, kötelező védelmet rendelt; a német bir. Bp. pedig a védő kirendelését szintén az esküdtbirósági, de ezenfelül még azokban az ügyekben teszi kötelezővé, melyekben elsőfokulag a Reichsgericht itél, törvényszéki ügyekben csak akkor, ha a vádlott siket vagy néma, vagy 16-ik életévét még be nem töltötte, továbbá, ha a bűntettel vádolt egyén vagy törvényes képviselője inditványozza, vagy ha a biróság szükségesnek látja.[1])

A franczia Code-nak legujabban alkotott novellája, mely a *Constans* és még 62 senátor által benyujtott törvényjavaslat felett folyt előkészitő tárgyalások eredménye, — radicalis ujitásokat emel érvényre. Az előkészitő eljárás reformjáról szóló 1897. deczember 9-iki törvény (Journal officiel 1897. évi 335. sz.) 3. czikke szerint a terheltet a biróság elé állitásakor figyelmeztetni kell arra a jogára, hogy védőt választhat; első megjelenésétől fogva *szabadon érintkezhetik védőjével* (8. cz.) *és csak a védő jelenlétében hallgatható ki vagy szembesithető* (9. cz.), hacsak erről a jogáról kifejezetten le nem mondott.

III. Régi hazai jogunkban a nemesek szabad védekezési joga tág tért nyitott a védelemre. Ennek szükséges vagy csak megengedett volta azonban a perek természetétől függött.

Közbüntettek eseteiben, mint pl. a rablás, lopás, gyújtogatás stb., az eljárás rövid, kevés alakisághoz kötött lévén: e pereknél a védő használata csak meg volt engedve, de nem tartozott az eljárás szükséges elemei közé; ellenben a felségsértés, hütlenség, nagyobb hatalmaskodás, stb. eseteiben, melyeknél a polgári per formáit és ünnepélyességét alkalmazták, e perek természete már magával hozta a védő használatát.

[1]) M. i. 195—196. és 201—202.

Védő rendszerint csak az volt, a kit maga a perbefogott vádlott védelmével megbizott; a rendes irásbeli eljárásban mindazonáltal hivatalból is rendeltek védőt, és pedig törvényhatósági rendszerünk és gyakorlatunknál fogva a tiszti ügyészek sorából. Az 1816. évi jan. 23-án 2604. sz. a. kibocsátott helytartótanácsi intézvény is kötelességévé tette a tiszti ügyészeknek, hogy a sulyosabb büntettek miatt vádlottakat hivatalból védjék.

Az 1848. évi események után nálunk is az 1853. évi ausztriai B. P. hozatván be: ezzel a formalis védelem uj mederbe jutott.

Az ausztriai B. P. megengedte a vádlottnak, hogy a perbefogó határozat elleni felebbezésre, valamint a végtárgyaláson való képviseletére védőt választhasson; oly büntettek eseteiben pedig, a melyekre halál, vagy öt évet meghaladó börtönbüntetés volt megállapitva, hivatalból kellett védőt kirendelni. E czélból minden országos főtörvényszék kerületére nézve elkészitették évenkint a védők névjegyzékét, melybe a gyakorló ügyvédeket iktatták, a birói hivatal s az ügyvédség megvizsgált jelöltjeit pedig, valamint a nyilvános jogtanárokat kérelmükre felvették. A védők névjegyzékébe felvett egyének kötelesek voltak a bíróság által reájuk bizott védelmet elvállalni; védő hiányában pedig e tisztet a bíróság kirendelt hivatalnoka volt köteles teljesiteni. A védő birósági személy jelenléte nélkül értekezhetett védettjével; megtekinthette a per iratait stb. (556—559. §§.).

A magyar törvények visszaállitása után a megyei és városi törvényszékeknél ismét a tiszti ügyészekre bizták a hivatalból való védelmet. Az 1863. évi jan. 20-án 21.103. sz. a. kiadott udv. rend. azonban e gyakorlattal szemben a következő kijelentést tette: „Ez intézkedés nagyobb részben a köznép felett a törvényhatóságok részéről régi időben gyakorolt gyámi rendszer kifolyása lévén, tagadni nem lehet, miként a tiszti ügyésznek jól felfogott feladása inkább a büntettesek ellen közvádlóként fellépni, mint azokat védelmezni, miután a tiszti ügyészek hazai törvényeink szelleme szerint is a bünv. elj.-ban tulajdonképen a megsértett állam és polgári társadalom képviselői, nem pedig a vádlottak védői gyanánt tünnek fel.“

Ettől kezdve tehát különösen oly helyeken, hol a bűnvádi ügyek elszaporodása folytán a tiszti ügyészek védői feladatuknak eleget nem tehettek: a magánügyvédek sorából nevezték ki a védőket; minélfogva a büntető bíróságok székhelyein el kellett készíteni a felek képviseletével foglalkozó ügyvédek névjegyzékét. A

kir. Táblánál a szegény vádlottak védelmezését a hivatkozott rendeletig a szegények ügyvédei, 1863 óta az erre jelentkezett magánügyvédek teljesitették.[1])

A kir. ügyészség behozatala óta a törvényszék előtti védelem teljesen az ügyvédi karra ment át. Maga az ügyészi törvény kimondotta, hogy oly ügyekben, a melyekben a tiszti ügyészek hivatalból rendeltettek védőkül, a kir. ügyészség tagjai nem vehetik át a védelem folytatását, hanem a mennyiben intézkedés szüksége merül fel, a törvényszék védőt nevez (1871. évi XXXI. t.-cz. 30. §.).

Az 1872. évi id. bünv. elj. sz. is az ügyvédeket jelöli meg védők gyanánt. A sajtóügyi rendelet mindazonáltal, valamint a járásbirósági bünt. elj. szabályozó rendelet megengedi, hogy a védelmet nem ügyvéd is teljesithesse.

Az id. bünv. elj. sz. megengedi vádlottnak, hogy a vizsgálat megindítása után védőügyvéd segélyével éljen, ki a letartóztatott vádlottal birói közeg jelenlétében érintkezhetik, annak részére a szükséges beadványokat szerkesztheti, a birói szemlénél és hullabonczolásnál jelen lehet s az eljárás iránt észrevételeit megteheti, továbbá szóval vagy irásban előterjesztéseket tehet a vizsgálóbirónál (38. §.).

A végtárgyalás kitüzésekor köteles az elnök vádlottat az ügyvédválasztás jogára figyelmeztetni; a mely esetekben pedig a törvény vagy a fennálló szabályok szerint hivatalból kell védőt rendelni: az elnök megjelöli azt az ügyvédet, a ki őt védeni fogja az esetre, ha magának védőt nem választ. A per e stadiumában az ügyvéd mások jelenléte nélkül szabadon értekezhetik vizsgálati fogságban levő védettjével (91. §.). E rendelkezés folytán az a gyakorlat fejlődött ki, hogy vádlott részére főbenjáró, valamint oly büntettek eseteiben, a melyekre a törvény öt évet meghaladó fegyházat állapit meg, továbbá a 16-ik évüket még be nem töltött vádlottak részére hivatalból rendelnek védőt.

A védőket az 1874. évi XXXIV. t.-cz. életbelépte óta az ügyvédi kamara lajstromába felvett ügyvédek közül nevezte ki a per birósága.

IV. Törvényünk az alaki védelemre vonatkozó alapvető szabályokat a jelen fejezetbe foglalta össze; e mellett azonban más helyeken is rendelkezik a védői tiszttel járó jogokról.

A jelen fejezet határozta meg a védőválasztás jogát (53. és 54. §§.), a védői tisztségre jogositott és az abból kizárt személye-

[1]) Pauler id. m. 556. és 557. §§.

ket (55. és 61. §§.), a kötelező védelem eseteit s a védő kirendeléseinek módozatait (56—58. §§.), a kirendelt védő felmentését (59. §.) a védő jogát, mely szerint a tárgyalás elhalasztását kérheti (60. §.), továbbá a védő jogait a nyomozás alatt, s különösen érintkezését a fogva levő terhelttel (62. §.), végre a védő és terhelt iratmegtekintési jogát (63. §.).

E rendelkezéseken kivül fontosak még a védőre a következők:

a) A vizsgálat alatt a terheltet megillető korlátlan inditványozási jog (117. §.) a védő közvetitésével is gyakorolható. E jog igénybevételével módjában áll a védőnek ugy irányozni az eljárást, hogy védettje főtárgyalás nélkül szabaduljon.

b) A vizsgálat folyamán csak oly cselekményeknél nem lehet jelen a védő, a melyekből a vádló is ki van zárva. A birói szemle, házkutatás, lefoglalás, iratok átkutatása és a szakértők kihallgatása csak akkor teljesithetők a védő értesitése nélkül, ha ezt az eljárás czélja nem engedi meg, vagy ha a késedelem veszélylyel jár (126. §.). Továbbá meg kell idézni a védőt az oly tanu kihallgatásához, a ki a főtárgyaláson nem jelenhetik meg (127. §.). Hogy a védőt e jogok már a nyomozás alatt is megilletik: a 62. §. kapcsán (2. jegyzet) ki fog tünni.

c) A vádeljárás alatt köteles a vádtanács elnöke a vádiratot, ha terhelt kivánja, a védőnek is kézbesittetni, mely esetben a határidő a védő részére teljesitett kézbesitéstől számitandó (256. §. ut. bek.). Ha pedig terhelt a vádirat ellen kifogást tett: ennek tárgyalása alkalmával a vádtanács ülésén magát védő által képviseltetheti. A terhelt bejelentett védőjét a tárgyalás napjáról értesiteni kell, a vádtanács ülésén pedig az utolsó szó őt illeti meg. (259—261. §§.).

d) Még terjedelmesebb jogok illetik meg a védőt a főtárgyalás előkészitése alatt és a főtárgyaláson. A főtárgyalásra a védőt is meg kell idézni (286. §.); a főtárgyaláson pedig megilleti őt a tanuk és szakértők közvetlen kikérdezésének joga (307. és 308. §.), továbbá kifogást tehet az esküdtekhez intézendő kérdések ellen (353. §.). Ugy a törvényszék, valamint az esküdtbiróság mint elsőfoku és a királyi tábla és törvényszék mint másodfoku biróság előtt a védelem érdekében perbeszédeket tarthat s őt illeti az utolsó szó (314., 374., 421. és 553. §§.); a vád megváltoztatása esetén a főtárgyalás félbeszakitását, illetőleg elnapolását kérheti (317. §.) stb.

e) A perorvoslatokra nézve a törvény egyenjoguvá teszi a védőt a vádlottal (330. §., 378. §. negyedik bekezdés, 383. §. II. *b*) pont, 388. §. és 548. §.), mi által elejét veszi annak, hogy vádlott elfogultsága vagy elcsüggedése befolyással legyen a perorvoslat igénybevételére.

f) A védő nemes hivatása halálra itélt védettjének megkegyelmezése érdekében az utolsó lépéseket megtenni. E czélból a törvény külön jogokkal és kötelességekkel ruházza fel (498. és 501. §§.).

Ezekhez járulnak a védő ama jogai, a melyek képviselői állásából erednek s azzal jelölhetők meg, hogy a terhelt mindazt, a mihez védelme czéljából joga van, védője által is eszközölheti,

a mennyiben a törvény a személyes érvényesitést nem követeli (M. i. 203. lap).

2. Védőválasztás joga.

53. §.

A terhelt minden bűnügyben, az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével.

Ha a terhelt e jogával nem élt, helyette törvényes képviselője, házastársa, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokona önállóan választhatnak védőt.

A terhelt a maga vagy törvényes képviselője, illetőleg házastársa, fel- vagy lemenő ágbeli rokona által választott védőtől a megbizást bármikor elvonhatja.

A főtárgyalásra a terhelt több védőt hozhat magával, de ezzel az inditványok és a perbeszédek száma nem szaporitható.

54. §.

A terhelt, a mikor csak szükséges, különösen első kihallgatásakor és a vádirat kézbesitésekor, továbbá, ha ellene letartóztatás, vizsgálat, vizsgálati fogság lett elrendelve, figyelmeztetendő, hogy védőt választhat, illetőleg felvilágositandó a védő kirendelésének módozatairól és az ingyenes védelem eseteiről.

Ha a letartóztatott vagy vizsgálati fogságba helyezett terhelt védőt választott, az eljáró hatóság köteles az utóbbit nyomban értesiteni.

M. i. I. Törvényünk első §-a szerint bűnvádi eljárásnak csak vád alapján lévén helye s a terhelt az eljárás minden szakában váddal állván szemben: a védelmet már az előkészitő eljárásban is meg kellett engedni. Azért rendeli az 53. §., hogy a terhelt az eljárás egész folyamában és már a nyomozás alatt is használhat védőt.

A jelen törvény az előkészitő eljárás alatt ugyan a legsulyosabb büntett esetében sem teszi kötelezővé a védelmet, de a megengedhetőség tekintetében a gyakorlatilag lehetséges határig ment. Az idézett §. rendelkezésének helyes értelmezése ugyanis az, hogy a terhelt kivánságára mindig megengedendő a védő igénybevétele és hogy azt még a vagyontalanság sem akadályozza, mert ez esetben szegényvédelemnek van helye az ügyvédi rendtartás 50. §-a szerint.

Kiegésziti az 53. §. szabályát az 54. §., mely minden fontosabb birói cselekmény elrendelésénél kötelességévé teszi a hatóságnak, hogy a terheltet figyelmeztesse arra a jogára, hogy védőt szabadon választhat és felvilágositsa a védő kirendelésének módozatairól és az ingyenes védelem eseteiről. De ismételve kell hangsulyozni, hogy a terhelt *ezeken az eseteken kivül* és e figyelmeztetés nélkül is élhet az 53. §-ban megállapitott jogával, nemcsak a birói, hanem

a rendőri eljárás alatt is. A védőválasztásnak ily terjedelme mellett, a külföldi törvényhozások példájára mellőzhető volt a nyomozás és a vizsgálat alatti kötelező védelem, melynek szüksége csak ritkán fog felmerülni s mely az esetek tulnyomó többségében, gyakorlati haszon nélkül, az eljárás késleltetésére vezetne.

II. *A védő választására* az 53. §. szerint első sorban a terhelt van jogositva, tekintet nélkül arra, hogy atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll-e vagy sem. Az atya, gyám vagy gondnok azonban hasonlókép bir védőválasztási joggal és pedig függetlenül gyermekétől, gyámoltjától vagy gondnokoltjától, mert a védelem szükségének megitélése ennek esetleg korlátolt beváltására nem volt bizható.

Minthogy azonban több védőnek együttes működése az előkészitő eljárásban mind a védelemnek, mind magának az eljárásnak ártalmára lehet s az (53. §. utolsó bekezdés) csak a főtárgyaláson engedhető meg, a terhelt és törvényes képviselője védőválasztás iránti jogukat konkurrálólag nem gyakorolhatják. Ha a terhelt már választott védőt, törvényes képviselője, addig, mig ez a védő működik, nem gyakorolhatja választó jogát; a terhelt pedig visszavonhatja a megbizást a törvényes képviselője részéről választott védőtől.

Az 53. §. a férjnek is megadja a jogot, hogy felesége részéről védőt választhasson. E jog azonban nem esik a tutela mulierum, hanem a férj fentartói és oltalmazói kötelességeinek körébe, mert tisztán subsidiárius, azaz csak akkor gyakorolható, ha a nő maga nem választ védőt és azt sem jelenti ki, hogy védőt nem kiván. (193. és 194. l.)

Jegyzetek. 1. A védő használata, illetőleg kirendelése *megengedett* vagy *kötelező*. Az előbbi esetben a védő közreműködésének feltétele az, hogy terhelt vagy valamely hozzátartozója a védelemmel megbizza. A szükségképpi védelem eseteiben is joguk van ehhez az illetőknek; ha azonban közülök egyik sem él e jogával: a bíróság a törvényben kijelölt esetekben hivatalból köteles védőt kirendelni. A kötelező védelem eseteit az 56. §. határozza meg; a védő választásának jogáról általában az 53. §. intézkedik.

2. A védőválasztás joga két irányban igényel szabályozást. Egyfelől meg kell határozni, hogy *az eljárás minő stádiumában* lehet védőt választani és használni; másfelől ki kell jelölni azokat, *a kiket e jog megillet*. Az 53. §. első bek. az előbbi, 2. és 3. bek. az utóbbi irányban szabályozza a védőválasztás jogát.

3. *Az 53. §. 1. bek.* azzal a kijelentéssel, hogy terhelt *„minden bűnügyben, az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével"*, a védőválasztás jogát az ügy s az idő tekintetében egészen korlátlanná teszi. Minden bűnügy alatt a büntett, vétség vagy kihágás miatt, bármely bíróság előtt folyamatba tett ügy értendő. Az eljárás bármely szaka a nyomozást is átfoglalja. E szerint a terhelt, miként a törvény indokolása is kijelenti (M. i. I.) „az eljárás egész folyamában és már a nyomozás alatt is hasz-

nálhat védőt". Világosan kimondja ezt a 62. §. is, mely szerint a védő védettje érdekében az eljárás bármely szakában, különösen a nyomozás alatt is eljárhat. Hogy minő jogok illetik meg a védőt az eljárás egyik vagy másik szakában: ezt a törvény az illető helyeken külön szabályozza.

4. A védőválasztás joga első sorban a *terheltet illeti meg.* E joga feltétlen, s az 55. §. határain belül korlátlan. Terheltet sem életkora, sem egyéb viszonyai, igy pl. hogy gyámság vagy gondnokság alatt áll, nem akadályozzák abban, hogy védőjét önállóan maga válaszsza meg. Ebből önként folyik, hogy védőjétől a megbizást bármikor el is vonhatja (53. §. 3. bek.).

5. Megtörténhetik azonban, hogy a terhelt tudatlanságból vagy makacsságból nem választ védőt, holott ezt jól felfogott érdeke megkivánná. Nehogy ily esetben, s midőn hivatalból sem kell részére védőt rendelni (56. §.), védelem nélkül maradjon: az *53. §. 2. bek.* a hozzátartozóknak is megadja a védőválasztás jogát. Ez intézkedés czélja főleg az, hogy azok, a kik a terhelthez való közeli viszonyuknál fogva a bűnügy kimenetele iránt érdeklődnek, a terhelt akarata ellenére is gondoskodhassanak védelméről. Ezért mondja a törvény, hogy az illető személyek a terhelt részére „önállóan választhatnak védőt." Az a körülmény tehát, hogy terhelt is választott védőt, vagy hogy nem akar védő használatával élni: a hozzátartozókat nem akadályozhatja meg abban, hogy védőt válaszszanak. Csakhogy az utóbbi esetben törekvésük az 53. §. 3. bek. folytán meghiusulhat; ha pedig terhelt is, hozzátartozói is neveznek védőt: ezekre nézve a 4. bek. alkalmazandó.

6. Az 53. §. 2. bek. taxative sorolja fel azokat a személyeket, a kik a terheltnek védőt választhatnak. Nem tartoznak tehát ezek közé a terhelt testvére, apósa, anyósa, nejének fivére és nővérének férje stb.

Törvényes képviselők a szülők, nagyszülők, a gyám és a gondnok. Ha a szülők még élnek: a törvényes képviselő első sorban az apa; kétségtelen azonban, hogy e mellett az anya is épp oly önálló jogon választhat védőt fia részére, mint az apa. *Házastárs* csak a törvényes házasságban élő férj vagy feleség. *A fel vagy lemenő ágbeli rokon* ugy a törvényes, mint a törvénytelen származásu rokonokat átfoglalja; tehát pl. a törvénytelen apa is rendelhet védőt fia részére. Amennyiben a felmenő rokon törvényes képviselője is terheltnek: a védőválasztás joga kettős minőségében illeti meg.

A védőválasztásra jogosultak törvényes sorrendje nem jelenti azt, hogy az utóbb megnevezett csak akkor választhatna védőt, ha az előbb megnevezett nem létezik, vagy jogával nem él. A megnevezettek mindegyike önállóan gyakorolhatja e jogot, melynek más korlátja nincs, mint amit az 53. §. 3. és 4. bek. előir.

7. *Az 53. §. 3. bek.* oly jogot biztosit terheltnek, a mely korlátlan védőválasztási jogából önként folyik ugyan, esetleg azonban a hozzátartozók részére a §. 2. bek. által biztositott jog meghiusitására vezethet. Ha ugyanis a terhelt a hozzátartozója által választott védőtől elvonja a megbizást annélkül, hogy maga védőt választana, a mire kötelezve nincs: ekkor hozzátartozóinak legjobb törekvése mellett is védelem nélkül maradhat. Minthogy ezt annyiszor mennyiszer megteheti: a makacs terhelttel szemben az 53. §. 2. bek. illuzóriussá válik. E bajon a bíróság esetleg azzal segithet, hogy az 56. §. 4. pontja alapján hivatalból rendel védőt terhelt részére, ha ezt „az ügy körülményeinél fogva czélszerünek találja."

8. *Az 53. §. 4. bek.* nem zárja ki azt, hogy terhelt vagy hozzátartozói már a per előkészitő szakában is több védőt válaszszanak; a bíróság előtt ekkor azonban csak egyik járhat el, és pedig az, akit ezzel a terhelt különösen megbiz. A főtárgyaláson több védő is képviselheti terhelt érdekeit: „de ezzel az inditványok és perbeszédek száma nem szaporitható." Ez azt jelenti, hogy a védőtársak kötelesek maguk közt a munkát felosztani, s amennyiben valamelyikük bizonyos inditványt megtett: arra nézve a másikat már szó nem illeti. A perbeszédeket is felosztathatják maguk közt a védőtársak pl. akként, hogy az egyik a védelmet, a másik a viszonválaszt adja elő. A felekhez és a tanukhoz intézendő kérdések nem tartozván sem az inditványok, sem a perbeszédek közé: ezek tekintetében a védőtársakat az 53. §. 4. bek. nem korlátozza.

9. A védőtársak közreműködésének ellentéte az, midőn *több vádlottat egy védő* képvisel. Erre nézve itt is irányadó szabály az, amit az 56. §. ut. bek. a hivatalból kirendelt közös védőről megállapit, hogy tudniillik a vádlottársakat egy védő csak akkor képviselheti, ha érdekeik nem ellentétesek. Mikor ellentétesek vádlotttársak érdekei: ezt első sorban ők maguk s választott védőjük vannak hivatva megitélni; ha azonban e tekintetben mulasztás terhelné őket: a bíróság hivatalból is utasithatja a védőt, hogy egyik vagy másik vádlott védelméről mondjon le.

10. *Az 54. §.* az alaki védelem érdekében mindama hatósá-

gokra kötelezettségeket ró, a melyek valamely bűnügyben a terhelt első kihallgatásától kezdve az érdemleges tárgyalás megtartásáig eljárnak. E §. tehát a nyomozást teljesitő rendőri hatóságot és kir. járásbiróságot, a vizsgálóbirót és a vádtancsot egyaránt kötelezi. A főtárgyalás előkészitésének stádiumában, a 285. §. kötelezi a főtárgyalás elnökét, hogy terheltet arra nézve is kihallgassa, vajjon nem kiván-e védőt választani, s hogy részére, a menynyiben az 56. §. eseteinek valamelyike fennforog, hivatalból rendeljen ki védőt.

11. *Az 54. §. 1. bek.* azt a kötelezettséget rójja az előbbi pont alatt megjelölt hatóságokra, hogy terheltet, a mennyiben még védője nem volna: *a)* figyelmeztesse, hogy védőt választhat; *b)* világositsa fel a védő kirendelésének módozatairól és az ingyenes védelem eseteiről.

A védőválasztás jogáról az 53. §. szól. E tekintetben tehát a figyelmeztetés csak arra vonatkozhatik, a mit e §. tartalmaz. Az a körülmény, hogy terhelt részére, ha maga védőt nem választ, hivatalból kell védőt rendelni (56. §.), nem menti fel az eljáró hatóságot ama kötelessége alól, hogy terheltet védőválasztási jogára figyelmeztesse, mert e jog megelőzi a hivatalból való kirendelést (57. §. ut. bek.).[1])

A védő kirendelésének módozatai csak annyiban érdeklik terheltet, a mennyiben neki is tudnia kell, hogy mily esetekben köteles a biróság védőt hivatalból kirendelni (56. §.), s különösen, hogy az eljárás melyik szakában történhetik ez meg (57. §.). Hogy ki és miként rendeli ki ily esetekben a védőt (58. §.): ehhez a terheltnek semmi köze. Az 56. és 57. §§. tartalmáról azért kell őt felvilágositani, hogy tudja magát tájékozni, vajjon számithat-e védő kirendelésére, vagy magának kell-e védelméről gondoskodnia.

Az ingyenes védelem nem azonos az 56. §. alapján teljesitendő védelemmel. E §. eseteiben a biróság, tekintet nélkül a terhelt vagyoni viszonyaira, hivatalból kirendeli a védőt, mert e nélkül a főtárgyalást megtartani nem lehet; ha azonban az 56. §. eseteinek egyike sem forog fenn, s vádlott mégis szeretne védőt választani, de ehhez költsége nincs: ekkor az ügyvédi kamarához

[1]) Az a körülmény tehát, hogy a biróság hivatalból rendelt ki védőt, nem akadályozza vádlottat abban, hogy védelmével más védőt bizzon meg. Ha ezzel a jogával azért nem élt, mert erről az 54. §. ellenére fölvilágositva nem lett: ez a C. kijelentése szerint nem szolgálhat semmiségi panasz (384. §. 5. p.) alapjául, mert s.-i okot a biróságnak csak oly szabálytalansága állapit meg, a melyet a törvény semmiség terhe alatt tilt, ezek közé pedig az 54. §. figyelmen kivül hagyása nem tartozik (G. Dt. IX. 509.).

folyamodhatik, mely az 1874. évi XXXIV. t.-cz. 50. §-a alapján pártfogó ügyvédet nevez ki részére. Ez tulajdonképpen az ingyenes védelem, ellentétben a szükségképpeni védelemmel, habár törvényünk szerint a hivatalból kirendelt védő sem részesül dijazásban (479. §.).

12. *Az 54. §. 2. bek.* az igazságügyi bizottság javaslata folytán jutott a törvénybe (Ig. b. j. 23. l.). E rendelkezés a védelem természetéből folyik. A letartóztatott egyén által választott védőt az a hatóság köteles értesiteni, amely a letartóztatást eszközölte, illetőleg a vizsgálati fogságot elrendelte.

3. A védői tisztségre képesitett egyének.

55. §.

Védőül az ügyvédi lajstromba bejegyzett ügyvéd, egyetemi vagy jogakadémiai jogtanár választható. Ezekre nézve a 48. §. második bekezdésének rendelkezése kötelező.

Kézbesitések átvételével, vagy a terhelt érdekeinek valamely vizsgálati cselekménynél való képviseletével nem ügyvéd is megbizható.

M. i. A vád rendes képviselője, az államügyész jogi képzettségén, hivatalos tekintélyén és kiváló gyakorlottságán kivül oly anyagi hatalommal is rendelkezik, melyet a megtámadott ritkán tud ellensulyozni. A vád tehát kétségtelen elsőbbségben van a védekezéssel szemben és e különbséget lehetőleg ki kell egyenliteni.

Azért rendeli az 55. §. hogy védő csak gyakorló ügyvéd, vagy egyetemi, illetőleg jogakadémiai tanár lehet. Ezzel a terhelt oly képviselőt nyer, ki tudományos képzettség tekintetében a vádlóval egy fokon áll, a jogi életet és a per szövevényeit teljesen ismeri, függetlenségével pedig minden feszély nélkül ellensulyozhatja, sőt ellenőrizheti a királyi ügyésznek hivatalbeli tekintélyét.

Az ügyvéd törvényes kötelessége a védelmet jogszerü eszközökkel teljesiteni (ügyvédi rendtartás 47. §.), fegyelmi felelőssége pedig lehetővé teszi, hogy a védelemre a jogszolgáltatás veszélye nélkül ruháztassanak azok a jogok, melyeknek használata bizonyos hivatásos diskreciót tételez fel s melyekre nézve más védő nem áll külön becsületbeli felügyelet alatt. Ez okok és az a körülmény, hogy Magyarországon tényleg elegendő számu hivatásos védő áll a törvénykezés rendelkezésére, eléggé igazolják azt, hogy a védelem gyakorlása első sorban a hivatásos ügyvédekre bizassék. Ezzel azonban az ügyvédi rendtartás általános szabályain nem történt változtatás, nevezetesen sem a substitutio, sem az ügyvédjelöltek ügyködése nincs kizárva.

Mind az igazságszolgáltatás, mind a jogi szakoktatás érdekei nyerni fognak azzal, ha a jogtanárok, a mint azt a külföldi törvények is megengedik, nálunk is működhetni fognak védőkül.

Az alkotandó ügyvédi rendtartásba fog tartozni annak meghatározása, hogy a jogtanárok a védői tiszt gyakorlásában esetleg elkövetett fegyelmi vétségekre nézve az ügyvédek fegyelmi bíróságának lesznek alávetve.

Idevágó rendelkezéseket mindazáltal a bűnvádi perrendtartást életbeléptető törvény is felvehet.[1])

Ki kell még emelni, hogy az 55. §. *első* bekezdése akkép értendő, hogy csak a *magyar* ügyvédi kamaráknál bejegyzett ügyvédek és a szorosabb értelemben vett *Magyarországon felállított* egyetemek és jogakadémiák jogtanárai választhatók védőül.

Bíróságaink előtt nem gyakorolhatják tehát a védői tisztet sem a horvát-szlavonországi, sem a külföldi ügyvédek és jogtanárok. Ezt a rendelkezést politikai és nyelvi okokon fölül az a körülmény is igazolja, hogy a hazai hivatásos védőknek elegendő nagy száma mellett nem képzelhető komoly ok, mely a külföldieknek e tisztre bocsátását indokolná.

Az 55. §. első bekezdése a védő gyanánt eljáró ügyvédekre és jogtanárokra kiterjeszti a 48. §. második bekezdésének azt a szabályát, hogy mind szóval, mind irásban az állam nyelvét kötelesek használni. E szabály mellett nemcsak a védői tisztnek közszolgálati jellege, hanem a közvetlenség szempontja, illetőleg az a tekintet is szól, hogy az eljáró bíróságnak valamennyi tagja közvetlenül értse meg a védelem előterjesztéseit.

A 48. §. rendelkezésére való utalás azért vétetett fel az 55. §. *első* bekezdésébe, mert minden kétséget ki akart zárni arra nézve, hogy ez a szabály *csak a szakképzett védőkre, nevezetesen a bejegyzett ügyvédekre és a jogtanárokra vonatkozik* és különösen nem terjed ki sem *a megbizottakra* (55. §. második bekezdés), sem az 523. §. harmadik és negyedik bekezdése értelmében a járásbirói eljárásban védő gyanánt közremüködhető *laikus hozzátartozókra*. Ezeknek védőül való közremüködhetését a terhelt érdeke annyira követeli, hogy az nem volt az államnyelvben való jártassághoz köthető. (198. és 199. l.)

Jegyzetek. 1. Védő e törvény értelmében általában az, aki a terhelt érdekeit a váddal szemben képviseli. E tág keretben azonban különbséget kell tennünk a tulajdonképeni védő és a terhelt megbizottja között.

Védő szor. ért. csak az ügyvéd s a jogtanár lehet. Ez terheltet az eljárás egész folyamán, a per bármelyik stádiumában s bármelyik bíróságnál képviselheti. Ezzel szemben a terhelt megbizottja az, a ki érdekeit csak egyes vizsgálati cselekményeknél és kézbesitések átvételénél képviselheti, védelmét a tárgyaláson csak a járásbiróság előtt teljesitheti.

2. Midőn a törvény közelebbi megjelölés nélkül csak *védőt* emlit: ez alatt a védői tisztségre képesitett ügyvédet és jogtanárt érti.

A tulajdonképpeni védő azonban nem mindig e speczialis elnevezés alatt, hanem a felek képviselője vagy megbizottja, s a terhelt megbizottja gyanánt fordul elő. „Felek" alatt ugyanis a 13. §. 5. bek. szerint ugy a vádló, valamint az is értendő lévén, a ki ellen a bűnvádi eljárás folyik: a törvény oly esetben, midőn ezek képviselőjének, ideértve a védőt is, jogairól intézkedik, a *felek*

[1]) L. Bpélt. 24. §.

képviselői megjelölést használja. Igy különösen rendeli, hogy a felek képviselői jelen lehetnek bizonyos vizsgálati cselekményeknél (125., 126. és 211. §§.), inditványokat tehetnek a szemle foganatositásakor (235. §.), a főtárgyaláson kihallgathatják a tanukat és szakértőket (308. §.), jelen vannak az esküdtszék megalakitásánál (342. §.), jelen lehetnek a kir. Tábla tanácsülésén, s részt vehetnek a kir. Tábla főtárgyalásán (399., 419. és 421. §§.) stb. Más esetekben *a felek megbizottja* (126. §.), vagy a vádlott és magánvádló megbizottja (435. §.) elnevezéssel jelöli meg a törvény a felek képviselőit.

Védő helyett *a terhelt megbizottját* emliti a törvény azokban az esetekben, a melyekben terhelt érdekeinek a vizsgálat során teljesitendő kihallgatásoknál, szemlénél, házkutatásnál és lefoglalásnál való képviseletéről van szó (127., 181. és 183. §§.), a melyekben tehát nem szakértő védő is képviselheti érdekeit; ellenben nem foglalja át a védőt is a *„terhelt képviselője"* megjelölés, mert a törvény e kifejezés alatt a gyanusitottnak vagy a terheltnek azt a teljeskoru családtagját vagy szomszédját érti, a kit a hatóság az ellene irányzott lefoglalás és házkutatás alkalmával érdekeinek képviseletére kirendel (181. és 183. §§.). Hogy a védő, s a terhelt képviselője nem azonos fogalmak: bizonyitja a 479. §. is, mely a bűnügyi költségek szempontjából e kettőt egymás mellett emliti (a terhelt képviselőjének és a védőnek dijai stb.). Kivételesen az *ügyvéd* kifejezést is a védő helyett használja a törvény (4. j.).

3. A védői tisztségre első sorban képesitve van *az ügyvéd*. Az 55. §. különösen kiemeli, hogy csak az ügyvédi kamara lajstromába bejegyzett ügyvéd lehet védő. A ki tehát ügyvédi oklevéllel bir, de az 1874. évi XXXIV. t.-cz. értelmében valamelyik ügyvédi kamara lajstromába nincs bejegyezve: az csak az 55. §. 2. bek. alapján, mint megbizott képviselheti a terheltet. A járásbiróság előtt is csak akkor szerepelhet az ily egyén védő gyanánt, ha a terhelt hozzátartozója (523. §.).

A kamara lajstromába felvett *ügyvédjelöltet* illetőleg kétség merült fel az iránt, hogy tsz.-i ügyekben helyettesitheti-e a főtárgyaláson is a védőül választott vagy kirendelt ügyvédet. E kétséget a törvény indokolása alapján, mely szerint az 55. §. nem zárja ki sem a substitutiot, sem az ügyvédjelöltek ügyködését, *a 83. sz. döntvény* akként oldotta meg, hogy a védőt más ügyvéd vagy ügyvédjelölt is helyettesitheti a főtárgyaláson, — mihez képest:

A 384. §. 6. p.-jában meghatározott semmiségi ok nem forog fenn, ha oly

esetben, melyben a védelem kötelező, a főtárgyalást a kirendelt védő jelenléte nélkül, azonban ez által helyettesül megbizott ügyvéd vagy a nála alkalmazott ügyvédjelölt jelenlétében tartották meg (G. Dt. IX. 510.)[1])

A járásbirósági eljárásban ügyvédjelölt is lehet a terhelt által közvetlenül megbizott védő (523. §.).

4. Minthogy az 55. §. szerint védő nemcsak ügyvéd, hanem jogtanár is lehet: a törvény *„az ügyvéd"* kifejezést rendszerint csak oly esetekben használja, mikor az illető nem a terhelt, hanem a magánvádló, sértett vagy magánfél érdekeit képviseli (47., 48., 51., 79. §§. és 124. §. 5. bek.). Azokban a rendelkezésekben sem a védő helyett fordul elő az ügyvéd kifejezés, a melyekben a vizsgálatnak vagy letartóztatásnak ügyvéd ellen való elrendeléséről, vagy a letartóztatott ügyvéd szabadonbocsátásáról van szó (108., 143. és 161. §§.), vagy a melyekben az ügyvéd tanuzási mentessége, illetőleg szakértőül való alkalmazásának tilalma fordul elő (205. és 229. §§.), Kivételesen mindazonáltal a védő megjelölésére használja a törvény az ügyvéd kifejezést, midőn kimondja, hogy:

a) a félnek vagy sértettnek ügyvéde a nyomozás alatt rendbüntetésként le nem tartóztatható, hanem csak távozásra kényszerithető (97. §.);

b) ha az ügyben eljáró ügyvéd rendzavarást követ el: a főtárgyalás elnöke őt rendreutasithatja (299. §.);

c) kötelező védelem esetén az elnök, ha védő nincs, a tárgyaláson jelenlevő ügyvédek közül rendelhet ki védőt (302. §.);

d) a kir. Curia tárgyalásán csak vádlott és magánvádló ügyvéde emelhet szót (435. §.);

e) a btkv. 62. §-a alapján inditott eljárás esetében az érdekelt személyek a vádlottat illető jogokat gyakorolják és a főtárgyalásra ügyvédet küldhetnek maguk helyett (477. §.).

Kérdés, hogy ez esetekben az „ügyvéd" kifejezés használata kizárja-e az illető rendelkezésekből a védőül alkalmazható jogtanárokat. A törvény intenciója ennek ellene mond, mert az 55. §. a jogtanárt épp ugy képesiti a védői tisztségre, mint az ügyvédet, a kérdéses rendelkezésekben pedig határozottan *védőről* van

[1]) E döntvény a gyakorlatban már sok visszásságra s a védői intézmény jelentőségének lefokozására vezetett. Nagyfontosságu bünügyekben kitünt, hogy vádlott érdekei a tapasztalatlan ügyvédjelölt fogyatékos védelme miatt érzékeny sérelmet szenvedtek s azt a semmiségi panasz bejelentésének elmulasztása vagy helytelen bejelentése folytán a Curia sem tudta orvosolni. A 83. sz. döntv. tüzetes birálatát tartalmazzák a következő czikkek:

A törvény vagy a kir. Curia? — irta Edvi Illés Károly dr. (Já. 1908. 278. l.).

A bünügyi védő törvényeink szerint és a gyakorlatban — irta Tóth Gerő (Já. 1908., 161. és 286. l.).

Mindkét czikk arra az álláspontra helyezkedik, hogy a 83. sz. döntvény nemcsak czélszerütlen, hanem a Bp. positiv rendelkezéseivel is merőben ellenkezik.

szó. Ezt bizonyitja a 97. §-hoz csatlakozó 124. §. is, melynek 5. bek. már elkülöniti a védőt a magánvádló és a sértett ügyvédétől, holott a két §. intézkedése egyébként egészen analog. Kétségtelen tehát, hogy a hivatkozott §§-ból csak elnézésből maradhatott ki az ügyvéd mellett a jogtanár felemlitése, illetőleg a védő helyett csak tévedésből alkalmazták az ügyvéd kifejezést.

5. Védői tisztségre az ügyvédek mellett *az egyetemi és jogakadémiai jogtanár* is alkalmazható, *de csak a szor. ért. vett magyar egyetemek és akadémiák tanárai közül* (M. i.). A horvátországi jogtanárok tehát épp oly kevéssé képesitvék nálunk a védői tisztségre, mint a horvátországi ügyvédek.

A védelem képviseletében eljáró jogtanárok fegyelmi ügyeit illetőleg a Bpélt. 24. §-a intézkedik. Nevezetesen kimondja, hogy:

a) a rendföntartás tekintetében ugyanazok a rendelkezések alkalmazandók irányukban is, a melyeket a B. P. a védőügyvédekre nézve tartalmaz;

b) fegyelmi vétségeik az illető ügyvédi kamara fegyelmi bírósága alá tartoznak, ezek elévülésére és a fegyelmi eljárásra nézve az 1874. évi XXXIV. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók;

c) fegyelmi vétségük büntetései: rosszalás, pénzbirság száztól ezer koronáig s a védelem képviseletétől való eltiltás.

6. *A rendföntartás* tekintetében a védőügyvédre és jogtanárra vonatkozó közös rendelkezések a következők:

a) a nyomozás alatt távozásra kényszerithető, ha az eljárást szándékosan zavarja vagy a hivatalos intézkedéseknek ellenszegül, mely esetben fegyelmi hatóságánál is feljelentendő (97. §.);

b) a vizsgálóbiró által rendbüntetés gyanánt száz koronáig terjedhető pénzbirságra itélhető el (124. §.);

c) a főtárgyalás elnöke rendreutasithatja, ismételt vagy sulyosabb rendzavarás miatt pedig az itélő bíróság kétszáz koronáig terjedhető pénzbirságra itélheti (299. §.);

d) a járásbirósági tárgyalást vezető biró száz koronáig terjedhető rendbüntetésre itélheti (542. §.).

E rendelkezések folytán a törvényszék és jbiróság előtti büntető eljárásban hatályát veszti *az 1887. évi XXVIII. t.-cz. 2. §-a*, mely szerint 10—100 frtig terjedhető pénzbirságot lehet kiszabni az ügyvédre, ki az ülésen vagy tárgyaláson sértő kifejezést használ, vagy a ki a rend és tisztesség követelményeibe ütköző magaviseletet tanusit. Ellenben érvényben marad ugyane t.-cz. 2. §-ának az a rendelkezése, hogy sulyosabb beszámitásu sértés esetében az ügyvéd ellen nem a ktk. 46. §-a alapján inditandó, hanem csak fegyelmi eljárásnak van helye, valamint a 3. §., mely szintén fegyelmi eljárás alá tartozónak nyilvánitja az ügyvéd által ellenjegyzett beadványban használt sértő kifejezéseket: minthogy az

utóbbiak megtorlásáról a B. P. nem rendelkezik. A közigazgatási hatóság előtt, habár védőként szereplő ügyvédre nézve az 1887. évi XXVIII. t.-cz. egész kiterjedésében érvényben marad.

7. A védői tisztséget teljesitő ügyvéd és jogtanár, az 55. §-nak a 48. §. 2. bek.-re való hivatkozása folytán a bűnvádi eljárásban mind szóval, mind irásban *az állam nyelvét köteles használni.* E rendelkezés Fiumében az olasz nyelvnek használatát nem zárja ki; minthogy ott az állam által hivatalosnak elismert nyelv az olasz. Az 55. §. 2. bek. alá eső személyek, valamint a járásbirósági eljárásban közreműködő laikus hozzátartozók (523. §.) nincsenek az állam nyelvének használatára kötelezve (M. i.). Ezekre nézve az 1868. évi XLIV. t.-cz. 7. §-a irányadó, mely szerint járásbiróság előtt saját községük ügykezelési vagy jegyzőkönyvi nyelvét, más bíróságnál ama törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvét használják, melyhez az illető biróság tartozik. A bíróságra nézve azonban ez esetekben is kötelező ugyane t.-cz. 13. §-a, melyszerint hivatalos nyelvük kizárólag a magyar.

8. Az 55. §. 2. bek. *a nem szakértő megbizottat* két irányban jogositja fel terhelt érdekeinek képviseletére, ugyanis: *a)* a kézbesitések átvételére; *b)* valamely vizsgálati cselekménynél való részvételre.

A birói határozatok kézbesitése szempontjából a 79. §. különbséget tesz az idézőlevél és más birói határozatok közt. Az előbbit rendszerint csak a megidézendőnek lehet kézbesiteni, más határozatokat igazolt meghatalmazottjának is. E különbség a terheltre nézve is áll, és igy a kézbesitések átvételével megbizott képviselője csak kivételesen veheti át a terheltnek szóló idézőlevelet. A kivételeket lásd a 79. §. kapcsán. Vádlott a kir. Curián is jelenthet be Budapesten lakó megbizottat, kit ez esetben a semmiségi panasz tárgyalásának határnapjáról kezéhez kézbesitendő idézéssel kell értesiteni (435. §.).[1])

A vizsgálati cselekményeket, melyeknél terhelt érdekeit nem szakértő-védő is képviselheti, a 126., 172. és 181. §§. sorolják fel.

Megbizott mindenki lehet, a kit a terhelt felhatalmaz s a ki a közbenjárásra megfelelő képességgel bir. Az intézmény czélja ugyanis az, hogy a terhelt távollétében körülményeit ismerő egyén adja meg a szükséges felvilágositásokat, illetőleg, hogy a hivatalos iratok kézbesitése megkönnyittessék. E czélok sem szük-

[1]) A 47. §. ut. el. bek. szerint a magánvádló és csatlakozó köteles a biróság meghagyására a kézbesitések átvételére megbizottat választani.

ségesnek, sem czélszerünek nem tüntetik fel, hogy a megbizottak köre nagyon szükre legyen vonva.

Az sem szükséges, hogy a megbizottól formaszerü meghatalmazás követeltessék. A terhelt szóbeli nyilatkozata, hitelt érdemlő egyének bizonysága, sőt a megbizottnak állitását támogató valószinüségi okok is elegendők a megbizottként eljáró egyén igazolására (M. i. 203. l.).

4. Védő kirendelése hivatalból.

56. §.

A főtárgyalásra védő rendelendő:

1. ha a vádat oly büntett miatt emelik, a melyre a törvény öt évig terjedhető szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést állapit meg;

2. ha a vádlott vagy törvényes képviselője, illetőleg házastársa, fel- vagy lemenő ágbeli rokona kivánják, bármely büntett esetében;

3. ha a vádlott életének tizenhatodik évét még tul nem haladta, vagy ha siketnéma, vagy irni nem tudó néma;

4. ha a biróság az ügy körülményeinél fogva czélszerünek találja.

Vádlott-társak részére közös védő csak akkor rendelhető, ha érdekeik nem ellentétesek.

57. §.

A biróság, ha az ügy körülményeinél fogva czélszerünek találja, már a főtárgyalás előtt is, az eljárás bármely szakában rendelhet védőt.

Az elsőfoku biróság által kirendelt védő nem köteles eljárni az ügynek felsőbb biróság elé kitüzött tárgyalásán.

A védő kirendelése hatályát veszti, ha a terhelt más védőt választott és ez a védelmet elfogadta.

58. §.

A biróság köteles a védő kirendelésének szükségéről a törvényszék elnökét haladéktalanul értesiteni.

Az ügyvédi kamara székhelyén a védőt a törvényszék elnökének megkeresésére esetről-esetre a kamara, más helyeken, a védők névsorába felvett ügyvédek közül, a törvényszék elnöke nevezi ki. A védők névsorát a kamara minden év elején a törvényszék elnökéhez teszi át.

Sürgős esetekben, különösen ha a halasztás a terheltre káros volna, az ügyvédi kamara székhelyén is a törvényszék elnöke rendeli ki a védőt a védők névsorába bejegyzettek közül.

M. i. I. *A kötelező védelem* (56. §.) lényege abból áll, hogy bizonyos esetekben a bűnvádi eljárás nem folytatható, ha abban védő nem vesz részt, továbbá, hogy e szabálynak megtartásáról a bíróság köteles gondoskodni. A kötelező védelem ennélfogva csak szubszidiárius, azaz szabad tért enged a védelmi intézkedésekre első sorban képes és hivatott terhelt elhatározásának és csak akkor kezd működni, ha a terhelt maga nem választ védőt (57. §. utolsó bekezdés). Továbbá csak a tüzetesen meghatározott esetekben, rendszerint a főtárgyaláson van helye.

A főtárgyalás az eljárás sulypontja, eredményei döntő befolyással vannak az itéletre. E perszak következményei tehát a vádlottra nézve sulyosak, sőt helyzethozhatatlanok lehetnek.

Ott érvényesithető jogai már csak az eljárás szigoru alakszerüsége miatt is oly természetüek, hogy a szakember tanácsa sok esetben nem nélkülözhető. Ehhez járul, hogy a főtárgyaláson a vád rendszerint nem egyszerü inditványozás utján érvényesül, hanem többnyire kiváló szakképzettségü, az eljárás finomságaiban jártas, a szónoklásban gyakorlott vádló lép szembe a perbefogottal, kinél e tulajdonságokat nem lehet feltételezni. A vádnak és a védelemnek egyensulya követeli tehát, hogy az állam lehetőleg a vádlottnak is biztositsa ezeket a hasznokat és hogy a vád és védelem érdekei megközelitőleg egyenlő nyomatékkal legyenek képviselve. E szerint a főtárgyaláson mindenkép indokolva van a kötelező védelem oly értelemben, hogy a vádlott mellett védőnek kell közreműködni és hogy a bíróság, ha a vádlott védőről még nem gondoskodott, a vádlott akarata ellenére is köteles védőt rendelni.

II. További kérdés, vajjon a védelem a főtárgyalásra kerülő minden ügyben legyen-e kötelező, vagy csak bizonyos esetekben.

Gyakorlati okokból csak az utóbbi módozat lehetséges. Ha meggondoljuk, hogy minden ügyben, minden vádlott részére alig, vagy csak nagy időveszteséggel volna védő szerezhető; másrészt hogy az itélet alá bocsátott pereknek legnagyobb része fölötte egyszerü; hogy a materiális védelem kötelessége ezekre amugy is alkalmazást talál; hogy a védőválasztásnak nagy könnyüsége mellett alig lesz eset, hogy a valódi sérelmet szenvedő vagy gyanitó fél nem élne e jogával: ugy minden aggodalom nélkül el lesz fogadható az az álláspont, hogy a szükséges védelemben részesülő ügyeket meg lehet, sőt meg kell válogatni.

E kérdés megoldásánál egyrészt az eset következményeinek sulyosságából, másrészt a vádlott személyes viszonyaiból kell kiindulni.

Az előbbi tekintet alig szorul indokolásra. Minél terhesebb következményei lehetnek az itéletnek, annál nagyobb biztositékokkal kell az eljárást körülvenni s annál gondosabban kell ügyelni arra is, hogy a védelmi eszközök lehetőleg kimeritve legyenek. Azért a törvényhozások egyhangu megállapodásának mondható az a tétel, hogy a legsulyosabb büntetésekkel járó bűncselekményeknél a védelem kötelező.

III. Az *56. §. 1. pontja* a büntetést vette irányadóul, azt rendelvén, hogy öt évnél sulyosabb szabadságvesztéssel büntethető cselekmény esetén a főtárgyalásra mindig védőt kell rendelni.

Tagadhatatlan, hogy ily időhatárok felállitása mindig praecarius, de épp oly bizonyos, hogy gyakorlati szempontokból nem nélkülözhető. A minimalis öt év nem lesz túlságosan magasnak tekinthető, ha figyelembe vesszük a megengedett védelemnek majdnem korlátlan voltát és ha méltányoljuk a §. következő pontjának azt a szabályát, hogy büntett esetén, ha a vádlott kivánja, tekintet nélkül a szegényjogra, mindig hivatalból kell védőt rendelni.

Az *56. §. 2. pontja* sajátképen nem egyéb, mint a fakultativ védelem kibővitése, melyet a büntettnek sulyos erkölcsi és anyagi következményei igazolnak. Mindazáltal e §-ba volt felveendő, mert az eset kétségtelenül közelebb áll a kötelező védelemhez, mint a megengedetthez. A német törvény (140. §. 2. p.) szintén a kötelező kategoriába sorozza.

Az *56. §. 3. pontja* a német törvényből van átvéve és abban leli indokolását, hogy a 16 éven aluliak, valamint a siketnémák, ritkán képesek védelmüket kellőleg előkésziteni és kifejteni.

Az előrehaladott kort a törvény nem sorolta a kötelező védelem okai közé, mert nem mindig gyakorol befolyást a szellemi tehetségre, és ha gyakorol is, ennek kezdete és mértéke egyénileg nagyon változó.

A megelőző pontok nem meritik ki az eseteket, melyekben a vádlott védő nélkül nem hagyható. Az idegesség, feledékenység, tompaelméjüség, elaggottság vagy más, a vádlott észbeli tehetségét korlátozó körülmények csak annyi igényt adnak neki a kötelező védelemre, mint a fiatal kor. Ezért engedi meg az *56. §. 4-dik pontja*, hogy a biróság, ha czélszerünek találja, mindig nevezhessen ki hivatalból védőt. Ez eset nincs a főtárgyalásra szoritva, hanem ez alapon a vizsgálat elrendelése után bármikor rendelhet a biróság védőt (57. §. első bekezdés.)

Az itt felsoroltakon kivül a törvény még több esetben teszi kötelezővé a védelmet, midőn előre nem látható körülmények veszélyeztetik a terheltnek igen fontos érdekeit, melyeket az utóbbi nem képes azonnal vagy elég hatályosan megvédeni.

Végül felemlitendő még a kötelező védelem, melynek a kir. itélőtábla előtt tartott tárgyalásokon van helye.

IV. A kötelező védelem eseteiben a *védő kirendelésénél* az ügyvédi kamarák közreműködése van előirva (58. §.). Ezt első sorban az ügyvédi karnak autonomiája követeli, másrészt az ügyvédi kamara, ismerve tagjainak személyes viszonyait, leginkább képes a kirendelésnél a teher méltányos felosztását eszközölni. Oly esetekben azonban, ha a gyors érintkezés az ügyvédi kamarával nem lehetséges, mitől főleg akkor kell tartani, ha a biróságnak és az ügyvédi kamarának nem egy városban van a székhelye, továbbá akkor, ha a körülmények a védőnek haladéktalan közbeléptét teszik szükségessé, a védő közvetlen kirendelésére fel kellett a biróságot jogositani. E jognak gyakorlását inkább administrativ természeténél fogva az 58. §. a törvényszék elnökére bizza. (194—197. l.)

Jegyzetek. 1. Az 56. §. a kötelező védelem eseteit, az 57. §. az eljárásnak azt a szakát jelöli meg, a melyre a kötelező védelem vonatkozik; az 58. §. pedig a védő kirendelésének módját határozza meg.

A kötelező védelem esetei.

2. *A kötelező védelem eseteit* részint az 56. §. határozza meg, részint a törvény egyéb rendelkezései sorolják fel. Az 56. §. 1—4. pontjaihoz a következőket jegyezzük meg:

a) Az 1. pont szerint hivatalból kell védőt kirendelni, ha a vád tárgya oly bűntett, melyre a törvény öt évig terjedhető szabadságvesztésnél sulyosabb büntetést, tehát esetleg életfogytig tartó fegyházat vagy halálbüntetést rendel. A C. gyakorlatából e tekintetben kiemeljük a következőket:

Az a körülmény, hogy bűnhalmazat forog fenn s ez alapon esetleg öt évet tulhaladó szabadságvesztés szabható ki, egymagában nem teszi szükségessé a védő kirendelését (1357/902. G. Dt. IX. 511.);

a védelem akkor is kötelező, ha oly cselekménynek csak kisérlete miatt emeltetett vád, melyre a törvény öt évet tulhaladó szabadságvesztést állapit meg (1224/903. U. o. 512.);

minthogy az erőszakos nk. bűntette a Btk. 232. §-a szerint 2—10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, a büntetés tehát a büntetési kereten belül 5 éven felüli tartamban is kiszabható: vádlott részére ily esetben is hivatalból kell védőt rendelni (4394/903. U. o. 513.);

Minthogy a főtárgyalásra rendszerint a tárgyalás kitüzése alkalmával kell kirendelni a védőt: a törvényes büntetés alapjául az a bűntett szolgál, melyet a vádló vádiratában vagy közvetlen idézést kérő inditványában vád tárgyává tett, vagy amely miatt a vádtanács terheltet vád alá helyezte.

b) A 2. pont összhangzásban áll az 53. §. 2. bek.-vel. Ugyanazok a személyek, a kik terhelt helyett önállóan választhatnak védőt, arra is fel vannak jogositva, hogy védőnek hivatalból való kirendelését kivánják. Ezt a főtárgyalás elnökénél tehetik meg, ki az 56. §. eseteiben a védő kirendeléséről intézkedik (285. §. ut. bek.)

c) A 3. pont összefügg a btkv. 85. és 88. §§-aival, melyek a 16. évüket meg nem haladott kiskoruak és a siketnémák beszámithatóságáról és büntetéséről intézkednek. Ezekhez a B. P. 56. §-ának 3. pontja hozzáadja még az irni nem tudó némákat. E személyek részére a törvényszék és esküdtbiróság hatásköréhez tartozó minden bűntett és vétség esetében hivatalból kell védőt kirendelni; a járásbirósági eljárásban azonban az 523. §. szerint hivatalból védő egyáltalában nem rendelendő és igy a szóban forgó személyek védelme sem kötelező.

d) A 4. pont szabad kezet ad a biróságnak védő kirendelésére oly ügyekben is, a melyek nem esnek az 1—3. pontok rendelkezései alá (M. i. III.). Ily ügyek lehetnek pl. azok, a melyekben a

terhelt le van tartóztatva, a melyekben az illető aggkoru, siket, néma, vagy vak; vagy a melyekben a vagyontalan terhelt védő kirendelését kivánja stb.

3. *Az 56. §. ut. bek.* megengedi, hogy vádlottársak részére, ha érdekeik nem ellentétesek, *közös védő* rendeltessék. A közös védő választása is, a dolog természeténél fogva, e feltételekhez van kötve (53. §. 9. jegyz.). Az 56. §. ut. bek. e feltételen kivül a közös védő kirendelésének más akadályát nem állitja fel; a bíróságnak mindazonáltal figyelemmel kell lennie arra is, vajjon egy védő kinevezése több terhelt részére nem neheziti-e meg tulságosan a védelmet. Ily esetben szintén tartózkodnia kell a közös védő kirendelésétől. A közös védő kirendelése iránt is rendszerint a főtárgyalás elnöke intézkedik (285. §.).

A mennyiben több vádlott védelmét, kiknek érdekei ellentétesek, egy kirendelt védő teljesitette: e körülmény a 384. §. 6. p.-ja alá eső semmiségi ok, mert ily esetben egyik vádlott védelme sem törvényszerü. Ehhez képest a C. megsemmisitette az alsóf. itéletet:

midőn a lopással terhelt azzal védekezvén, hogy őt vádlott-társa bujtotta fel, ennek daczára mindkettőjük védelmét közös védő teljesité (G. Dt. XI. 523.);

midőn a főtárgyalás a két vádlott által egymáson elkövetett sulyos testi sértés miatt tartatván, s mindakét vádlott a másikat tüntetvén fel támadóul, mindkettő azt állitván, hogy tettét jogos védelemben követte el, védelmüket mégis egy kirendelt védő teljesitette: mert az érdekellentétnél fogva ki volt zárva, hogy akár az egyik, akár a másik vádlott törvényszerü védelemben részesült volna (U. o. 524.).

4. Az 56. §. esetein kivül a törvény több helyen elrendeli, hogy terhelt érdekeinek képviseletére védő hivatalból rendeltessék ki. Ez esetek a következők:

a) amennyiben a fogva levő terhelt nem választ megbizottat oly tanu vagy szakértő kihallgatásához, aki a főtárgyaláson előreláthatólag meg nem jelenhetik: részére hivatalból kell védőt rendelni (127. §. 2. bek.);

b) a megfigyelés végett tébolydába szállitandó terhelt érdekében az esetleg nyomban kirendelendő védőt is meg kell hallgatni (246. §.);

c) a rendzavarás miatt kizárt vagy a főtárgyaláson meg nem jelent védő helyett mást kell kirendelni (299. és 302. §§.), a mi azonban nem annyira a kötelező védelemnek, mint az eljáró védő helyettesitésének esete;

d) ha valaki a főtárgyaláson követ el a törvényszék hatásköréhez tartozó bűntettet, mely az 56. §. 1. pontja alá esik: részére azonnal védőt kell kiküldeni (333. §.);

e) fogva levő vádlott nem lévén a kir. Curia tárgyalására kisérhető: a Curia, ha czélszerünek látja, hivatalból rendelhet védőt (435. §. 7. bek.);

f) ha az ujrafelvételnek helye van, s ez iránt az érdekeltek egyike sem terjesztett elő inditványt: a bíróság védőt rendel, ki az ujrafelvétel tárgyában haladéktalanul inditványt tesz (448. §. 2. bek.);

g) a mennyiben a távollevő ellen inditott eljárás folyamán ő maga vagy hozzátartozói a védelemről nem gondoskodtak: hivatalból kell védőt kirendelni (472. §. 2. bek.);

h) a btkv. 62. §-a alapján inditott eljárásban hivatalból kell védőt kinevezni, ha az elkobzandó vagy megsemmisitendő tárgyra igénynyel birók ismeretlenek (477. §. 5. bek.);

i) az összbüntetés kiszabása alkalmából is hivatalból kell védőt rendelni, ha a külön itéletben kiszabott büntetések tartama együttvéve két évet meghalad stb. (518. §. 2. bek.).

Perszakok, melyekben a védelem kötelező.

5. *Az 57. §. 1. bek.* kapcsolatban az 56. §. bekezdő szavaival, *az eljárásnak azt a szakát jelöli meg, melyben a kötelező védelemnek helye van.* Szabály az, hogy a főtárgyalásra rendszerint védőt kell rendelni, s hogy kivételesen az eljárás bármely szakában rendelhet védőt a biróság, ha ezt czélszerünek látja.

Azokat az eseteket, a melyekben a főtárgyaláson, illetőleg a felsőbiróság tárgyalásán kötelező a védelem, az 56. 1—4. pontjai, s ezeket kiegészitőleg a 299. 302. 333. és 435. §§. jelölik ki (4. jegyz. *c) d) e)* pontok.) Az eljárás előkészitő szakára nézve is kötelezővé teszi a törvény a védő kirendelését a 127. 246. 448. 472. és 477. §§. eseteiben (4. jegyzet *a) b) f) g)* és *h)* pontok.)

Minden más esetben ugy a főtárgyaláson, mint az előkészitő eljárásban csak meg van engedve a biróságnak, hogy terhelt részére védőt rendeljen ki, ha az ügy körülményeinél fogva czélszerünek találja. A főtárgyalást illetőleg ezt már az 56. §. 4. pontja irja elő, az eljárásnak a főtárgyalást megelőző szakára nézve pedig az 57. §. 1. bek. mondja ki. E két rendelkezést egy pontban is lehetett volna egyesiteni. Hogy a törvény mégis külön rendelkezett a főtárgyalásról, s az eljárásnak ezt megelőző szakáról: ennek jelentősége csak az lehet, hogy az előbbi esetben akkor is kötelező a védő kirendelése, ha az ügy körülményei megkivánják, a per előkészitő stádiumában pedig minden körülmények közt szabad keze van a biróságnak.[1]) További jelentősége pedig a különválasztásnak az, hogy 57. §. általános rendelkezése folytán a biróság az előkészitő eljárásban is figyelembe veheti az 56. §. 1—3. pontjait

[1]) Az 57. §. 1. bek. az eredeti javaslatban igy hangzott: „Az 56. §. 4. pontjában körülirt okból a biróság már a vizsgálat folyamán rendelhet védőt.“ A képv. ig. biz. a törvénybe átment szöveget következőleg indokolta: „Az 57. §. első bek. amiatt, mivel benne az 56. §. 4. pontja van csupán felhiva, arra a helytelen magyarázatra szolgáltatna okot, hogy a biróság a vizsgálat folyamán az 56. §. 1—3. pontjaiban elősorolva levő esetekben védőt nem rendelhet ki.“ stb. (Ig. biz. jel. 24. l.).

is. Hogy melyek lehetnek ezenkivül a védő kirendelésének okai: eziránt lásd a 3. jegyz. *d)* pontját.

6. *Az 57. §. 2. bek.* összefügg azzal, hogy az ügyvédi kamara a kir T. mindegyik büntetőtanácsának heti ülésszakára megfelelő számu *közvédőt* rendel ki; ha pedig ez a közvédő a tárgyalásról elmarad: helyettesét az illető tanácselnök nevezi ki (410. §.). Erre való tekintettel mondja ki az 57. §., hogy az elsőfoku bíróság által kirendelt védő az ügy felsőbirósági tárgyalásánál eljárni nem köteles. Természetes azonban, hogy a mennyiben a kirendelt védő a kir. T. előtt is teljesiteni akarja a védelmet: ehhez neki mint kirendelt védőnek joga van. Ez esetben az illető, mint külön védő jelenik meg (411. §.). De a kir. T. tanácselnöke is nevezhet ki külön védőt, ha a közvédő vádlottak egy részét érdekellentét folytán nem képviselheti (411. §. 2. bek.). Közvédő jelenléte nélkül csupán akkor lehet megtartani a kir. táblai főtárgyalást, ha vádlottnak külön védője van (412. §. 2. bek.). A külön védő szemben a közvédővel ugy a terhelt által választott, valamint a részére akár az alsó, akár a felsőfoku bíróság által kirendelt védőt jelenti. A felsőbiróságnál szereplő külön védőről szólnak még a 409. és 415. §§; mig a 448. §. az ujrafelvétel megindítása czéljából kirendelt védőt nevezi külön védőnek.

7. *Az 57. §. 3. bek.* önként folyik terheltnek ama jogából, hogy az eljárás bármely szakában maga választhatja meg védőjét (53. §. 1. bek.) Minthogy azonban a védőválasztás joga vádlottnak törvényes képviselőjét és hozzátartozóit is megilleti (53. §. 2. bek.): természetes, hogy a védőnek hivatalból való kirendelése akkor is hatályát veszti, ha nem maga a terhelt, hanem helyette más jogosult személy választott védőt.

Védő kirendelése.

8. *A védő kirendelésének módja* tekintetében az 58. §. 1. bek. azt rendeli, hogy a biróság a kirendelés szükségéről a törvényszék elnökét értesiti. Ez értesités mindannyiszor szükséges, mikor nem maga a törvényszék elnöke, pl. mint elnöke a főtárgyalásnak (285. §. ut. bek.), ismeri fel a kötelező védelem esetét. A vizsgálat során tehát a vizsgálóbiró, esetleg a vádtanács, a főtárgyalás előkészitő szakában pedig a törvényszék keresi meg az elnököt a védő kirendelése iránt. Ha azonban a főtárgyaláson merül fel a védő kirendelésének halaszthatatlan szüksége (299. 302. és 333. §§.): ekkor az itélő biróság, illetőleg a főtárgyalás elnöke, a törvényszéki elnök értesitése nélkül nyomban kinevezi a védőt. Akkor is maga a biró-

ság rendel ki védőt, mikor ez a per ujrafelvétele czéljából szükséges (448. §.).

A mennyiben a törvényszék elnöke értesitést nyer: saját hatáskörében intézkedik a védő kirendelése iránt. Intézkedése vagy az, hogy megkeresi az ügyvédi kamarát, mely azután a kirendelést eszközli, vagy az, hogy ő maga nevezi ki a védőt. Az 58. §. 2. és 3. bek. tüzetesen meghatározza, hogy mely esetekben illeti meg a törvényszék elnökét a védő kirendelésének joga, s melyekben kell ezirán az ügyvédi kamarához fordulnia.

9. Az 58. §. 2. és 3. bek. szerint a törvényszék elnöke *„a védők névsorából"* nevezi ki a védőt. Hogy azonban ez nem azt jelenti, mintha a törvényszék elnöke szigoruan kötve lenne a névsorhoz, ez kitünik a törvény indokolásából, a mely ezeket mondja:

„A névsor vezetésének nem az a czélja, mint az osztrák B. P. 39. §-a értelmében szerkesztendő védői lajstromnak, hogy t. i. a terhelt csak az e lajstromba bejegyzettek közül választhatna. A javaslat éppen nem kivánja, hogy minden ügyvéd vagy jogtanár, a ki védő gyanánt kiván müködni, e névsorba felvétesse magát. Ellenkezőleg a lajstrom rendeltetése csak az, hogy azok az ügyvédek, a kik a hivatalból való védelem teljesitését magukra vállalják, a kik tehát azt kivánják, hogy a kötelező védelem eseteiben védőkül legyenek kirendelve, a felvétel kérésével előre kijelentsék készségüket a kirendelés elfogadására, a mi elejét veszi annak, hogy a kötelező védelem eseteiben gyakran előforduljon a kirendeléstől való felmentés kérése, a mi rendesen időhaladékkal jár (M. i. 199. l.).

Ebből kitünik: *a)* hogy a védők névsorába nemcsak az ügyvéd, hanem a jogtanár is felvétetheti magát; *b)* hogy a mennyiben valaki a névsorból kimaradt is, ez nem akadályozza a törvényszék elnökét, hogy őt esetleg, hivatkozással az 55. §. 1. bek.-re, védőül kirendelje. A 302. §. különösen ki is mondja, hogy midőn a kirendelt védő a főtárgyaláson meg nem jelent vagy onnan eltávozott: a főtárgyalás elnöke a jelenlevő ügyvédek közül rendel ki védőt.

10. A kir. T.-nál müködő *közvédőket* és ezek helyetteseit, a kik szintén közvédők, az illető ügyvédi kamara rendeli ki, ha azonban a közvédő elmarad vagy akadályozva van, helyette a felebbviteli főtárgyalás elnöke rendel ki védőt (410. §.). Ha azonban a kirendelt közvédő e tisztét valamely oknál fogva el nem láthatja, s erről a kir. táblai főtárgyalás elnökének jelentést tesz (411. §. 2. bek.), vagy ha a kir. T. egyébként szükségesnek találja: a vádlott részére hivatalból *külön védőt* rendelhet. Ez esetben az 58. §. oly eltéréssel alkalamazandó, hogy a törvényszék elnöke helyett a kir. T. eljáró tanácsának elnökét kell érteni (412. §. 5. és 6. bek.).

Az utóbbi tehát az 58. §-ban tett megkülönböztetés szerint szintén vagy maga rendeli ki a külön védőt, vagy ez iránt az ügyvédi kamarát keresi meg.

A kir. Curia maga rendel hivatalból védőt, ha a fogva lévő vádlott érdekében szükségesnek látja (435. §. 7. bek.).

11. A kir. táblai közvédő *az államkincstárból megfelelő dijazásban* részesül (411. §. ut. bek.); a hivatalból kirendelt más védő azonban dijazást nem kap. Kivétel e tekintetben csak a 127. §. esete, midőn a fogva lévő terhelt a tanu vagy szakértő előleges kihallgatásához megbizottat nem választ, s részére hivatalból kell védőt rendelni. E védő diját és költségét, ha terhelttől be nem hajthatók, az államkincstár viseli.

A törvény egyébként a bűnügyi költségek közé sorozza a terhelt képviselőjének és védőjének megfelelő dijait és készkiadásait is; egyszersmind azonban kimondja, hogy azokat az államkincstár nem előlegezi (479. §.).

A kirendelt és a közvédő jogköre.

12. Az előadottakból kitünik, hogy a védő különböző módon juthat védői megbizatáshoz s hogy ennélfogva többféle védőt különböztethetünk meg. Ilyenek:

a) a terhelt által választott védő (53. §. 1. és 4. bek.);

b) a terhelt törvényes képviselője, házastársa s fel vagy lemenő rokona által választott védő (53. §. 2. bek.), ide értve a vádlott felebbező házastársa vagy törvényes képviselője által a kir. T. főtárgyalására küldött védőt (412. §.);

c) a hivatalból kirendelt védő (56. §.), ide értve a kir. T. heti ülésszakára kirendelt közvédőt (410., 411. §.) s a kir. T. által vádlott részére hivatalból kirendelt külön védőt (412. §. 5. bek.).

Ezenkivül általánosságban is emliti a Bp. külön védőt (142. §. 2. bek.), de ez alatt nem a már felsoroltaktól eltérő módon megbizott védőt ért, hanem érti mindazokat, a kik nem közvédői minőségben jelennek meg a kir. T. előtt, tehát esetleg a tsz.-nél eljárt kirendelt és a választott védőt is. A megbizatás e különböző cime azonban mit sem változtat azon, hogy a büntetőperben mindegyik védőnek ugyanezen hatásköre van, különösen pedig nem idézi elő azt, hogy volna a védők közt olyan, a ki nem önálló hatáskörrel is biró igazságügyi közeg, hanem csak közönséges értelemben vett képviselője a vádlottnak. A Bp. rendszerében nincs olyan védő, a kit mint ilyent egy másik védőnél több vagy kevesebb jog illetne; igy különösen mindegyik védőt megilleti az a jog, hogy saját nevében, sőt a vádlott kifejezett akarata ellenére is élhet a vádlott ja-

vára perorvoslattal (383. §. II. b.). A hatáskörnek és a jogoknak ez egyenlőségéből következik, hogy bármelyik czimen jutott valaki a védői megbizatáshoz, a vádlott mindegyik esetben egyenlő joghatálylyal van képviselve s e szerint a képviselet tekintetében nincs különbség a között, ha vádlottat pl. az általa választott vagy a kirendelt, illetőleg a közvédő képviseli. A különböző védői minőségnek ez egyenlősége különösen a 431. §. ut. bek. s az ezzel összefüggő 425. §. 2. bek. megitélésénél döntő jelentőségü. Ha ugyanis az a vádlott, kinek védelmét a kir. Táblán közvédő teljesitette, ép ugy védő által volt képviselve, mint az, a kit választott védője képviselt: ez esetben a közvédő által a kir. T. itélete ellen bejelentett semmiségi panasz is, habár vádlott nem volt jelen a tárgyaláson, alapjául szolgálhat annak, hogy az iratok közvetlenül a C.-hoz terjesztessenek fel (431. §. ut. bek.) és igy a 425. §-nak az a rendelkezése, hogy a tsz. a kir. T. itéletét vádlottnak kihirdeti, ha a T. főtárgyalásán „sem ő, sem védője nem volt jelen“: csupán akkor alkalmazandó, ha a jelen nem volt vádlottat védő egyáltalában nem képviselte.[1])

5. A kirendelt védő felmentése.

59. §.

A kirendelt védő a védelem alól csak fontos okból kérhet felmentést. E kérelem felett az határoz, a ki a védőt kirendelte.

[1]) A Bp. e világos rendelkezéseivel szemben a C. gyakorlata különbséget tesz védő és védő között, igy különösen nem tekinti védő által joghatályosan képviseltnek azt, a kit a kir. T. főtárgyalásán a közvédő képviselt. E felfogás eredményeként jöttek létre a VI. és 88. sz. döntvények A VI. sz. döntv. szerint abban az esetben, ha a kir. T. főtárgyalásán a vádlott nem volt jelen, az *általa választott védő* azonban megjelent s ez semmiségi panaszt jelentett be a T. itélete ellen: az iratok a Bp. 431. §. ut. bek. értelmében, a 425. §-ban irt eljárás mellőzésével, közvetlenül a C.-hoz terjesztendők föl (G. Dt. IX. 870.); a miből kitünik, hogy a mennyiben vádlottat a kir. tábla előtt törvényes képviselője vagy házastársa által választott, az 56. §. értelmében kirendelt avagy köz-, vagy a kir. T. által kirendelt védő képviselte: ez a vádlott a C. döntv.-e szerint nem volt védő által képviselve. A 88. sz. döntv. arról az esetről szól, ha vádlott a felebbviteli főtárgyaláson sem jelen, sem *képviselve* nem volt s utóbb az itélet kihirdetésére sem volt előállitható. A döntv. szerint ez esetben nincs védő kirendelésének helye abból a czélból, hogy a II. f. biróság itélete vádlott helyett a védőnek hirdettessék ki. A sulypont itt is azon van, hogy mely esetben volt képviselve a vádlott védő által, mire nézve a 88. sz. döntv. indokolása ugyanazt az álláspontot foglalta el, a melyet a VI. sz. döntv., a mennyiben szintén különbséget tett védő és védő közt. A VI. sz. döntv. tüzetes birálatát tartalmazza *Edvi Illés Károly* dr.: Quis custodiet custodes? cimü czikke (Já. 1903. 478.).

A 88. sz. döntv. alkalmából lásd *Tóth Gerő*: A közvédői intézmény törvényünk szerint és a gyakorlatban — czimü beható értekezését (Já. 1908. 360. és 415. l.), a melyben részletesen feltünteti mindama visszásságokat, a melyek abból származnak, hogy a C. védő és védő között különbséget tesz.

M. i. Rövidséggel járhat esetleg, ha a kirendelt védő müködését azonnal, illetőleg a kitüzött időben meg nem kezdi, a kirendelés elfogadását tehát kötelezővé kellett tenni (59. §.). Hogy e szabályt a kivételek meg ne döntsék, ki van mondva, mikép kivételnek csak fontos okokból van helye, s ilyennek a más ügyekkel való elfoglaltság nem tekinthető (197. l.).

Jegyzetek. 1. Minthogy kötelező védelem esetén a védőt részint az ügyvédi kamara vagy a törvényszék elnöke, részint az illető bíróság, esetleg a főtárgyalás elnöke nevezi ki (58. §. 8. 9. és 10. jegyz.): a védelem aluli felmentést is csak ezek adhatják meg. A mig a felmentés meg nem történt, s a mig a felmentett védő helyét egy másik el nem foglalja: a kirendelt védő az ügyben eljárni köteles.

2. A választott védő is felmondhatja a terhelt képviseletét, de csak oly módon, hogy ez a védelemnek hátrányára ne váljék. E tekintetben más törvény hiányában irányadó az 1874. évi XXXIV. t.-cz. 41. §-a, mely szerint a felmondás ideje a fél értesitésétől számitott 30 napot tesz, mely időig az ügyvéd a képviseletet hiven vinni és a felet minden joghátrány ellen megóvni köteles.

6. A védő kérelme a főtárgyalás elhalasztása iránt.

60. §.

A védő a főtárgyalás elhalasztását kérheti, ha a kirendeléstől a főtárgyalás határnapjáig terjedő időt a védelem előkészitésére rövidnek tartja.

1. Nemcsak a kirendelt, hanem a választott védő is juthat abba a helyzetbe, hogy megbizatásától a főtárgyalásig terjedő idő a védelem előkészitésére elégtelen. Ily esetben a bíróság esetleg a választott védő kérelmére is elhalaszthatja a főtárgyalást. Megtörténhetik ez például akkor, ha a kir. táblai főtárgyalás kitüzése és megtartása között a védőnek 15 napnál kevesebb idő áll rendelkezésére (415. §.).

2. A már megkezdett főtárgyalás elnapolása is több esetben megtörténhetik a védelem előkészitése érdekében; nevezetesen:

a) ha a vádló a vádat megváltoztatja (317. és 318. §§.); *b*) ha a bíróság azt látja, hogy a vád tárgyául szolgáló tett sulyosabb beszámitásu bűncselekmény tényálladékát állapithatja meg, vagy hogy arra oly minősités alkalmazható, mely a védelem uj irányban való előkészitését szükségessé teszi (325. és 357. §.); *c*) ha a vádlott vagy védője a védelem előterjesztése előtt megbetegszik s ha amaz fel nem menthető, az utóbbi helyett pedig más védőt azonnal kirendelni nem lehet (336. §. 1. és 2. pont); *d*) ha a törvényszékhez felebbezett ügyben az elnapolás a védelem előkészitése végett szükséges (554. §. ut. bek.).

3. A védelem érdekében helye lehet még a főtárgyalás elhalasztásának:

a) ha a védő akadályozva van, s idő rövidsége miatt más védő nem rendelhető, vagy a kirendelt a védelemre kellően elő nem készülhet (290. §.); *b*) ha a kirendelt védő meg nem jelent, s helyette azonnal mást kirendelni nem lehet (302. §. 4. bek. és 412. §§.); *c*) ha a főtárgyaláson merül fel oly bűntett, mely a védelmet az 56. §. 1. pontja szerint kötelezővé teszi (333. §.).

A C. tárgyalása valamely félnek vagy képviselőjének, tehát esetleg a védőnek elmaradása miatt nem napolható el (436. §. 2. bek.). Ez azonban csak azt jelenti, hogy a mennyiben az ügyfél vagy a védő bejelentés nélkül elmarad: a tárgyalást távollétében is megtartják, — de nem zárja ki azt, hogy a védő indokolt kérelmére, igy pl. betegség által való akadályoztatása miatt, a tárgyalásra uj határnap tüzessék ki.

7. A védői teisztségre nem képesitett személyek.

61. §.

Védőül nem rendelhető ki:

1. a sértett, a sértettnek, a terheltnek vagy a vádlónak házastársa, jegyese, testvérének házastársa, házastársának testvére, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, vagy az, a ki a sértettel, a terhelttel vagy a vádlóval örökbefogadó, nevelőszülői, gyámsági vagy gondnoksági viszonyban van vagy volt;

2. a ki az ügyben mint nyomozóközeg, biró, közvádló, vagy a sértett képviselője járt el, illetőleg bármit tett, a mi a terhelt érdekével ellentétben áll.

Az, a ki a főtárgyalásra tanukép van megidézve, a főtárgyaláson védő gyanánt nem járhat el, kivéve ha a 205. és 206. §-okon alapuló mentességet igénybe veszi.

M. i. A §. 1. és 2. pontjában emlitett személyekről részben előre látható, hogy őket ellenséges indulat vagy nagyon is közel érdekeltség a védelem sikeres képviseletében akadályozni fogja, részben nem kivánatos, hogy védői müködésük őket előző hivatalos tényeikkel collisióba hozza. Arra pedig éppen nem kötelezhetők, hogy akaratuk ellenére védői teendőket végezzenek.

Ha azonban a terhelt éppen a 61. §. 1. vagy 2. pontjában felsorolt egyének valamelyikét óhajtaná védőül s ez hajlandó volna e tiszt ellátására, a törvény nem tiltja őt ettől, mert a 61. §-nak két első pontja csak *relativ*, nevezetesen csak a *kirendelésre* vonatkozó kizáró okokat tartalmaz.

Feltétlenül ki van ellenben zárva a védő gyanánt a főtárgyaláson való müködésből az, a ki a főtárgyalásra tanukép van megidézve.

Ennek egyik oka az, hogy miután a 210. §. első bekezdése értelmében

a tanukihallgatás a főtárgyaláson is egyenkint történik és egyik tanu se lehet jelen a másiknak kihallgatásánál: a főtárgyalásra tanukép megidézett védőnek gyakran távoznia kellene a tárgyaló teremből s igy a főtárgyalás menetét, különösen a bizonyitás felvételét nem kisérhetné állandóan figyelemmel s nem végezhetné zavartalanul ama fontos teendőket, melyek éppen a terhelt érdekében reá várnak. A mellett a tanunak és a védőnek nagyon eltérő jogköre és igen különböző viszonya a hatósághoz, nem engedik meg, hogy egy személy mindkét minőségben szerepeljen. (199. l.)

Jegyzetek. 1. Az 1. pont szerint védőül ki nem rendelhetők: *a*) a sértett; *b*) a sértettnek, terheltnek vagy vádlónak hozzátartozói; és pedig: *c*) házastársa és jegyese; *d*) egyenes ágban rokona és oldalágu rokona unokatestvérig bezárólag; *e*) mint sógor: testvérének házastársa, házastársának testvére és egyenes ágbeli sógora (ipa, napa, mostohagyermeke); *f*) a *b*) pont alatt emlitettekkel örökbefogadó, nevelőszülői, gyám- és gondnoksági viszonyban levő személyek.

A rokonság vagy sógorság [*d*) és *e*) pont] törvényes vagy törvénytelen volta nem tesz különbséget.

2. A M. i. szerint a terhelt a 2. pontban emlitett személyek közül is bárkit választhat védőjéül, ha az e tisztséget elfogadja. E szerint megtörténhetik, hogy terhelt az időközben hivatalától megvált vagy nyugalomba helyezett rendőrtisztviselőt, vizsgálóbirót vagy kir. ügyészt, ki ellene korábban eljárt, ugyanabban az ügyben védelmével megbizhatja. A természetes ellentétnél fogva azonban, a melybe az ily személy korábbi eljárása és védői hivatása jut, rendszerint már az ügyvédi tisztesség is akadályául fog szolgálni annak, hogy az ily eset előfordulhasson.

3. A 61. §. ama rendelkezése, hogy nem lehet védő, a ki a főtárgyalásra tanuként meg van idézve: a védelem kijátszására szolgálhatna alkalmul oly esetben, midőn a megidézett a 205. és 206. §§-on alapuló mentességet igénybe nem veheti. A kijátszás módja az lehetne, hogy a kir. ügyészség valamely ürügy alatt tanuként megidézhetné azt az ügyvédet, a kit a védelemből ki akarna zárni. Ez azonban oly visszaélés volna, a melyet kir. ügyészségeinkről és bíróságainkról feltenni nem lehet, s a melyet ennélfogva a számitásból ki kell zárnunk.

8. A védő jogai a nyomozás alatt; érintkezése a fogvalevő terhelttel.

62. §.

A védő védettje érdekében az eljárás bármely szakában, különösen a nyomozás alatt is eljárhat; a védelem érdekében beadványban vagy szóval előterjesztést tehet. A szóbeli előterjesztés jegyzőkönyvbe veendő.

Letartóztatott védettjével a védőnek rendszerint joga van hatósági személy közbenjötte vagy ellenőrzése nélkül is érintkezni.

Ha azonban az eljárás czélja kívánja, a nyomozást teljesitő rendőri hatóság (85. §.), a vizsgálat folyamában pedig a vizsgálóbiró kötelesek elrendelni, hogy a védő levelei csak részökről elolvasva és külön engedelmökkel kézbesithetők a letartóztatott terheltnek és hogy ez a nyomozás folyamán csak hatósági személynek, a vizsgálat folyamán pedig csak birósági személy jelenlétében érintkezhetik a védővel.

A rendőri hatóság intézkedése ellen az ügyben illetékes elsőfoku biróságnál tehető előterjesztés, melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el.

A vádirat benyujtásától, s ha vizsgálat volt tartva, attól az időponttól kezdve, midőn a vizsgálóbiró a vizsgálatot befejezettnek nyilvánitja (129. §.), a védő érintkezése a letartóztatott terhelttel nincs többé hatósági személy ellenőrzésének alávetve.

M. i. I. A 62. §. első bekezdése mindenekelőtt világos kifejezést kiván adni annak az elvnek, hogy *a védő az eljárásnak bármely szakában* s különösen a nyomozás alatt is *eljárhat.*

Szükséges következménye ez az 53. §-nak, mely szerint már az előkészitő eljárás alatt lehet védőt használni. A terhelt a nyomozás és a vizsgálat alatt is befolyást érvényesithet az eljárásra, a mint ezt a VIII. és IX. fejezetek megállapitják. E joga sok esetben meddő maradna, ha azt szakképzett védő által nem gyakorolhatná. Viszont az ügyvéd a per érdekében, de a törvénynél fogva is (ügyv. rendtartás 49. §.) köteles magát fele által informáltatni.

II. A 62. §. 2—4. bekezdései arról intézkednek, hogy *az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban lévő terhelt védőjével mennyiben és mily módozatok mellett* érintkezhetik.

Ezek a bűnvádi pernek stádiumához képest eltérők.

Attól az időponttól fogva, midőn a vádló a vádiratot benyujtotta (254., 276. §§.) vagy az eljárás megszüntetését inditványozta, a védővel való érintkezés korlátlanul és feltétlenül szabad. Az eljárás ekkor már odáig jutott, hogy sikerének meghiusitásától nem kell tartani. A bizonyitó anyag össze van gyüjtve, a tényállás annyira ki van deritve, hogy elegendő alap mutatkozott a vádló érdemleges inditványának megtételére: nem volna tehát sem méltányos, sem jogosult, hogy a személyes szabadságától amugy is megfosztott terhelt védelmének szabad kifejtésétől is el volna zárva. Minthogy továbbá a terhelt a vádiratnak közlése alkalmával a megállapitott bizonyitékokról és a vádnak minden adatáról értesül: czélja és értelme sem volna az érintkezés korlátozásának.

III. A pernek a vizsgálat befejezését megelőző szakában a 62. §. második bekezdése szerint a védőnek a letartóztatott terhelttel való érintkezése *rendszerint szintén szabad*, vagyis nincs hatósági személy közbenjötte vagy ellenőrzése által korlátozva. Ez álláspontot az igazolja, hogy a védelem csak akkor lehet egészen hatályos, ha a terhelt minden irányban teljes felvilágositást

nyerhet védőjétől, a védő pedig minden részletre informáltathatja magát a terhelt által.

Mindazáltal e jogokkal szemben az eljárás czélja is biztositékot igényel. Az előkészitő eljárás még inter partes sem lévén nyilvános; az érintkezést e perszakban nem lehetett korlátlanul megengedni. Korlátozásul szolgál a hatósági személy által gyakorlandó fölügyelet a szóbeli érintkezésnél és az irott közlések ellenőrzése. De nem felene meg e §. czélzatának az olyan magyarázat, hogy a felügyelet a védekezés megszoritása és az eljárásra vonatkozó minden kérdés megbeszélésének kizárása végett szükséges. Csak azt kell megakadályozni, hogy a nyomozás és a vizsgálat titkait ez uton el ne árulják és sem a terhelt, sem általa mások az eljárás meghiusitására értesitést, illetőleg utasitást ne kapjanak.

Tarthatatlan viszásságokra vezetne, ha a bűnvádi perrendtartás a terheltekkel szemben és egyes védők részéről esetleg elkövethető tulkapások tekintetében nem nyujtana semmi biztositékot az anyagi igazság megóvására. Könnyen érthető, hogy a terhelt, kinek személyes szabadságáról, néha életéről is van szó, meg nem engedett eszközökkel is menekülni óhajt a bűnvádi eljárás alól. Nem lehet tehát kezébe adni az eljárás meghiusitásának lehetőségét. A tapasztalás tanusitja azt is, hogy egyes védők, megfeledkezve a magasztos hivatásról, mely őket az igazságszolgáltatás érdekei körül megilleti, visszaélnek jogkörükkel.

Ez tette szükségessé a 62. §. harmadik bekezdésének azt a rendelkezését, hogy ha az eljárás meghiusitásának veszélye forog fenn, a védő csak hatósági személy közbenjötte vagy ellenőrzése mellett érintkezhetik a letartóztatott terhelttel.

E szerint szabály: *a szabad érintkezés;* a kivétel: a megszoritó rendelkezés, mely utóbbi csak akkor érvényesülhet, ha arra *szükség* van. A korlátozásban, vagyis a hatósági személy közbenjárásában a védelem különös megnehezitése foglalva nincs, mert alig tehető fel, hogy a tisztviselő, ki a fogolylyal egyébként is rendelkezik, éppen a védő ottléte alatt fog hatalmával visszaélni, a terhelt netaláni elfogultságát pedig a védő tapintatos eljárással könnyen le fogja küzdeni. (200. és 201. l.)

Jegyzetek. 1. A 62. §. ama rendelkezése folytán, hogy a védő védettje érdekében: *„a nyomozás alatt is eljárhat“* felmerül a kérdés, hogy minő jogai vannak a védőnek az eljárás e szakában. Egyik jogát már a 62. §. 1. bek. megállapitja azzal, hogy a védő a védelem érdekében *beadványban vagy szóban előterjesztést tehet.* Az ilyen előterjesztés, illetőleg kérelem a terhelt ártatlanságának bizonyitására szolgáló adatok bejelentésére (100. §.), a fogva lévő terhelt szabadonbocsátására stb. vonatkozhatik, és vagy a kir. ügyészséghez vagy közvetlenül a nyomozást teljesitő hatósághoz intézendő. Az előterjesztés visszautasitása ellen a vádtanácsnál lehet orvoslást keresni.

2. *A védő egyéb jogai*, melyek a nyomozás alatt megilletik, a

62. §. 2—4. bekezdésein kivül a nyomozásról szóló s az ezzel kapcsolatos rendelkezésekben vannak meghatározva.

A nyomozás folyamán az ezt teljesitő hatóság:

a) megidézheti és kihallgathatja a terheltet és tanukat;

b) előzetes letartóztatást rendelhet el;

c) személymotozást, házkutatást és lefoglalást eszközölhet;

d) birói szemlét és szakértői kihallgatást foganatosithat.

E cselekmények teljesitésénél azonban a törvény ama rendelkezései szerint köteles eljárni, a melyeket azokra nézve az illető fejezet megállapit; igy különösen: a terhelt és tanuk kihallgatásánál a X. és XIII. fejezetek (96. §.) a letartóztatásnál a XI., a személymotozás-, házkutatás- és lefoglalásnál a XII., a birói szemlénél a XIV. fejezet rendelkezéseit köteles megtartani (98. §.). A mennyiben tehát e fejezetekben a védő részére bizonyos jogokat állapit meg a törvény: e jogok nemcsak a vizsgálat, hanem a nyomozás alatt is megilletik. Igy pl. felfolyamodással élhet a letartóztatás ellen és a vádtanács e kérdésben esetleg meghallgatása után határoz (151. §.), a terhelt leveleit nála csak sulyos gyanu esetén szabad lefoglalni (172. §.), a 125. §. esetében jelen lehet a tanukihallgatásnál s pótkérdéseket inditványozhat (211. §.), a mennyiben a kir. ügyészség felülvéleményezés iránt megkeresi az országos vegyészt vagy igazságügyi orvosi tanácsot: a védő a felterjesztésre észrevételeket tehet (283. §.) stb.

3. Minthogy a védő ezek szerint sok esetben jelen lehet a nyomozás szinhelyén, s ott bizonyos jogokat gyakorolhat: a törvény erre való tekintettel intézkedett arról is, hogy mi történjék oly esetben, midőn a védő a nyomozó hatóság eljárását zavarja vagy akadályozza. A 97. §. szerint a félnek ügyvéde (tehát a védő is) ily esetben csak távozásra kötelezhető és fegyelmi hatóságának feljelentendő.

4. A 62. §. 2—5. bekezdései *a védőnek fogva levő védettjével való érintkezését* szabályozzák. Az érintkezés szóbeli vagy levéllel közvetitett lehet, továbbá a nyomozás és a vizsgálat, vagy az eljárás további szakában fordulhat elő. A törvény mindegyik esetre nézve másként állapitja meg az érintkezés feltételeit és módját. A 62. §. ut. bek. szerint az abban meghatározott időponttól kezdve a védő és a letartóztatott terhelt érintkezése már nem lévén perjogi feltételhez kötve (lásd a 63. §. 6. jegyzetét) a következőkben csak a nyomozás és a vizsgálat alatti érintkezés kifejtésére szoritkozunk.

5. A 62. §. 2. bek. szabályként kimondja, hogy a védő *hatósági személy közbejötte vagy ellenőrzése nélkül* érintkezhetik a

fogvalevő terhelttel. E szabály ugy a levelezésre, mint a személyes érintkezésre vonatkozik. Alkalmazása különösen akkor van helyén, mikor a letartóztatás oka nem az összejátszás vagy a vizsgálat meghiusitásának veszélye, hanem a terhelt személyi megbizhatatlansága volt. Ily esetben csakis a fogházi rend szempontjából szükséges az érintkezéshez annak az engedélye, a ki a letartóztatottal való érintkezést ellenőrizni hivatva van. *A vizsgálat elrendelése után e jog a vizsgálóbirót, a nyomozás alatt a kir. ügyészséget vagy a járásbirót illeti meg (154. §.).* A mig a terhelt a rendőrségnél van letartóztatva: az érintkezés ellenőrzését a nyomozó rendőrség főnöke gyakorolja.

6. A 62. §. 3. bek. azt a kivételt állapitja meg, midőn a védő csak *hatósági személy közbejöttével vagy ellenőrzése mellett* érintkezhetik a fogolylyal. Ez mindannyiszor megtörténhetik, mikor: *„az eljárás czélja kivánja."* Mikor áll elő ez az eset: ezt a *nyomozást teljesitő rendőri hatóság, a vizsgálat folyamán pedig a vizsgálóbiró van hivatva megitélni.* Minthogy az ellenőrizetlen érintkezést megtagadó határozat ellen a vádtanácshoz lehet fordulni orvoslásért: szükséges, hogy azt az eljáró *hatóság irásba foglalja és indokolja.* E nélkül könnyen ürügyül volna felhasználható az, hogy a hatósági ellenőrzést az eljárás czélja kivánja. Igy pl. nincs helye a szabad érintkezés korlátozásának, ha a letartóztatás oka csak a szökés veszélye. A netaláni korlátozás ily esetben nem volna indokolható; de ha a hatóság indokolás nélkül is megtagadhatná a szabad érintkezést: ekkor azt annak egyszerü kijelentésével, hogy az eljárás czélja kivánja, mégis megtenné.

7. *A levelezés korlátozása* a 62. §. 3. bek. szerint abban áll, hogy a védő levelei csak a nyomozó hatóság, illetőleg a vizsgálóbiró által elolvasva s az ő engedelmükkel kézbesithetők a letartóztatott terheltnek. Ebből az következnék, hogy a fogolynak védőjéhez intézett leveleit még a fogházi rend érdekében sem szabad a felügyelő hatóságnak elolvasni. Tekintve azonban a 154. §. rendelkezését, mely szerint a vizsgálóbiró, illetőleg a kir. ügyészség vagy járásbiró a letartóztatottak és foglyok levelezését is ellenőrzik, e szabálynak pedig a fogoly által védőjéhez irt levél is alá van vetve: e szerint a törvény ez irányban is tért nyit a szabad érintkezés korlátozására.

A szóbeli érintkezés korlátozása abban nyilvánul, hogy a védő csak hatósági vagy birósági személy jelenlétében értekezhetik vé-

dettjével. Hatósági személy pl. a börtönőr és a közrendőr is, és igy az érintkezés ellenőrzésére ez is kirendelhető.

8. A 62. §. 4. bek. csupán *a rendőri hatóság intézkedése ellen tehető előterjesztésről* szól. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a vizsgálóbirónak a szabad érintkezést korlátozó intézkedése ellen előterjesztéssel ne lehetne élni. A törvény más helyén kimondja, hogy a vizsgálóbirónak minden sérelmes intézkedése ellen panasszal lehet fordulni a vádtanácshoz (113. §.). Ezuttal tehát ezt kimondani szükséges nem volt; ellenben ki kellett mondani a rendőri hatóság intézkedésére nézve, melyre a 113. §. nem vonatkozik. A vádtanács e kérdésben végérvényesen határoz. A járásbiró csak egyes nyomozó cselekmények teljesitésére lévén hivatva (86. §.), intézkedései ellen önálló perorvoslatnak nincs helye.

9. Az érintkezési tilalom, melynek czélja az eljárás sikerét biztositani, akár a nyomozás, akár a vizsgálat stádiumában azonnal megszüntetendő, mihelyt fentartása alapos okokkal többé nem indokolható (Ig. b. j. 25. l.).

9. A védő és terhelt iratmegtekintési joga.

63. §.

A terheltnek és védőjének joga van az ügy iratait és csatolmányaikat megtekinteni.

Ha azonban az eljárás czélja az ügy iratainak vagy egy részöknek közlését meg nem engedi, a nyomozást teljesitő rendőri hatóság (85. §.), a vizsgálat folyamán pedig a vizsgálóbiró köteles azoknak a terhelt vagy védője által leendő megtekintését megtagadni. Ez esetben is megengedendő azonban a terhelt kihallgatásáról, a szakértők nyilatkozatáról és ama birói cselekményekről felvett jegyzőkönyvek megtekintése, a melyeknél a terhelt jelenléte vagy a védő közbenjárása meg van engedve.

A rendőri hatóság intézkedése ellen az ügyben illetékes elsőfoku biróságnál tehető előterjesztés, melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el.

A vádirat benyujtásától s ha vizsgálat volt tartva, attól az időponttól kezdve, midőn a vizsgálóbiró a vizsgálatot befejezettnek nyilvánitja (129. §.), az ügy iratainak és csatolmányaiknak megtekintése a terhelttől vagy védőjétől meg nem tagadható.

A letartóztatást, illetőleg vizsgálati fogságot elrendelő, továbbá minden olyan birói határozatot, mely ellen perorvoslat hasz-

nálható, indokolásával együtt a védő előtt ki kell hirdetni, vagy neki kézbesiteni és az előbbi esetben kivánatára vele másolatban is közölni.

M. i. A védelem előkészitésének, illetőleg a védő tájékozásának egyik eszköze *az ügyiratok megtekintése.* Ezt szabályozza a 63. §. első bekezdése. A törvény itt abból az elvből indul ki, hogy a terhelt és a védő számára rendszerint hozzáférhetőkké kell tenni az iratokat. A védőre nézve ez már csak azért is szükséges, mert a terheltek többségének müveltsége oly alacsony, hogy tőlük nem nyerhet kellő értesülést. De nem is tekintve ezt a körülményt, az iratok tanulmányozása szükséges a végből, hogy a védelmet már az előkészitő eljárás alatt sikerrel gyakorolni lehessen. Ha, miként jelenleg, a védő, a birói feljegyzések segedelme nélkül kénytelen jogait érvényesiteni, az ügyködés kellő tárgyismeret nélkül, ugyszólván vaktában történik, miből sem a törvénykezésnek, sem a félnek semmi haszna nincs, mert kétségtelen, hogy az ügyállás tüzetes ismerete sok alaptalan jogorvoslatnak veszi elejét.

Világos azonban, hogy itt sem szabad lehetővé tenni az igazságszolgáltatás meghiusitását. Különösen nagy óvatosság szükséges magával a terhelttel szemben, kinek az iratoknak vagy egy részüknek, vagy a bennük foglalt valamely bizonyitéknak megsemmisitése nem egyszer érdekében fekszik s ki, ha a tényállásnak minden részletéről értesül, gyakran módot nyer az eljárás sikerének meghiusitására. De intézkedni kell arról a képzelhető esetről is, hogy az eljárás czéljai még a védővel szemben is szükségessé teszik a feljegyzéseknek vagy egy részüknek titokban tartását. Csak ez esetben, s igy csak kivételesen teszi a törvény az előkészitő perszak vezetőjének kötelességévé, hogy a szabálytól eltérjen és az iratoknak, vagy egyrészüknek közlését megtagadja.

Az iratok titokban tartásának szüksége a vádirat, vagy a megszüntető inditvány beadása után a már fennebb emlitett okoknál fogva megszünik, *azután tehát a megtekintés feltétlenül meg volt engedendő.*

A 63. §. utolsó bekezdése, mely rendeli, hogy a személyes szabadságot érintő, valamint a perorvoslattal megtámadható határozatok a védővel közlendők, hasonlókép a védelem könnyitésére szolgál és azon a magától értetődő okon alapszik, hogy a per fontosabb mozzanatai minden körülmények között közlendők az eljárásnak törvényes ellenőrzőjével. (201. és 202. l.)

Jegyzetek. 1. A §. első bek. a védő és terhelt aktabetekintési jogát szabályként mondja ki, mely alól csak a §. 2-ik bek. esetében van kivételnek helye. Minthogy azonban a 4-ik bek. szerint nem lehet megtagadni az ügy iratainak megtekintését a vádirat benyujtásától, illetőleg attól az időponttól kezdve, midőn a vizsgálóbiró befejezettnek nyilvánitja a vizsgálatot: a terheltet és védőt megillető e feltétlen joggal szemben a §. első bek. által kimondott s a 2-ik bek. által korlátolt szabály csupán az előkészitő eljárásra vonatkozik. A következőkben tehát terheltnek és védőjének iratmegtekintési jogát csak annyiban tárgyaljuk, a mennyiben őket e jog a nyomozás és vizsgálat folyamán megilleti.

2. Terheltnek és védőjének a nyomozás és vizsgálat alatt is

joga van az ügy iratait és csatolmányait megtekinteni, ha e jog gyakorlása az eljárás czéljával nem ellenkezik. Ebben foglalható össze a 63. §. első és második bek. által felállitott szabály. A 2-ik bek. szerint a nyomozást teljesitő rendőri hatóság, a vizsgálat folyamán pedig a vizsgálóbiró van hivatva megitélni, vajjon a vizsgálat czélja megengedi-e az ügyiratok betekintését vagy nem. A járásbiróság itt is, valamint a 62. §. esetében, azért maradt ki, mert a 86. §. szerint a járásbiróság csak egyes nyomozó cselekményeket végezhet, de nem teljesitheti magát a nyomozást. E szerint a járásbiróság nem is juthat abba a helyzetbe, hogy terheltnek vagy védőjének az ügyiratok betekintését megengedje.

3. Mily körülmények teszik indokolttá a 2-ik bek. által megengedett korlátozást: ezt általánosságban meghatározni nem lehet. Az eljárás czélját pld. a bűntársak összebeszélése vagy a még ki nem hallgatott tanuk kitanitása veszélyeztetheti; ellenben nincs veszély pl. oly esetben, midőn terhelt a vádbeli cselekményt beismeri. Az aktabetekintési jog önkényes korlátozása ellen itt is az nyujt leghathatósabb biztositékot, hogy a nyomozó hatóság, illetőleg a vizsgálóbiró indokolni köteles határozatát.

4. A 2-ik bek. ama rendelkezése, hogy még az iratok betekintésének megtagadása esetében is meg kell engedni: *„a terhelt kihallgatásáról, a szakértők nyilatkozatáról és ama birói cselekményekről felvett jegyzőkönyvek megtekintését, a melyeknél a terhelt jelenléte vagy a védő közbenjárása meg van engedve“* — részben a 125—127. §§-okkal van összefüggésben. E §§-ok határozzák ugyanis meg az ügyfélnyilvánosságot, vagyis ama birói cselekményeket, melyeknél a felek jelenléte, esetleg közremüködése meg van engedve. E birói cselekmények:

a) oly tanu és szakértő kihallgatása, a ki a főtárgyaláson előre láthatólag nem jelenhet meg (125. §.);

b) a birói szemle, házkutatás, lefoglalás, iratok átkutatása és szakértők kihallgatása (126. §.)

Az iratok megtekintésének joga itt, természetes következménye annak, hogy a kérdéses cselekmények jegyzőkönyvbe foglalásánál az ügyfelek jelen vannak vagy legalább jelen lehetnek. A jelenlétükben felvett jegyzőkönyv tartalmáról különben is tudomásuk lévén: annak megtekintése csak megerősitése e tudomásuknak; ha pedig az illető jelen nem volt, holott szabad lett volna jelen lennie: ekkor is csak azt tudja meg a jegyzőkönyvből, a mit közvetlenül is joga lett volna megtudni. A mennyiben a vizsgálóbiró eltávolitja a terheltet a 125. §-ban jelzett tanu vagy szakértő

kihallgatásától: ez esetben köteles vele a tanu vallomását utólagosan közölni stb. (127. §. 3-ik bek.). A terhelt kihallgatására nem terjed ki az ügyfélnyilvánosság. A védő mindazonáltal az erre vonatkozó jegyzőkönyv megtekintésére is fel van jogositva, habár a nyomozó hatóság vagy a vizsgálóbiró egyébként megtagadja is az ügyiratok betekintését.

5. A harmadik bek. megfelel a 62. §. 4-ik bek. rendelkezésének, a mennyiben ez is csak a rendőri hatóság intézkedése ellen használható előterjesztésről szól. A vizsgálóbiró sérelmes intézkedése ellen itt is a 113. §. alapján lehet panaszt emelni; a járásbiróság által teljesitett nyomozó cselekmények során pedig (86. §.) oly intézkedés, a mely ellen előterjesztéssel lehetne élni, a 63. §. esetében sem fordulhat elő.

6. A negyedik bek. ugyanazt az időpontot jelöli ki az iratok szabad megtekintésének határául, a melyet a 62. §. 5-dik bek. a fogva levő terhelttel való korlátlan érintkezés kezdőpontjául megállapit. Mindkét rendelkezés az ig. biz. javaslatára jutott a törvénybe. A bizottság ennek indokául kiemelte, hogy a védőnek a letartóztatott terhelttel való érintkezését, valamint az iratok szabad megtekintésének jogát csak akkor és csak addig lehet korlátozni, a mikor és a meddig azt az eljárás érdeke mulhatatlanul szükségessé teszi. A védőnek a letartóztatott terhelttel való érintkezése, s az iratok megtekintésének joga a szabály, az érintkezés s az aktabetekintés tilalma csak kivétel, a melynek csak nyomatékos okokból van helye s *a mely esetről-esetre tüzetesen indokolandó*. A vizsgálat befejezése után a védő és a fogva levő terhelt minden ellenőrzéstől ment érintkezésének korlátozása s az iratok betekintésének megtiltása mivel sem volna indokolható s azért azt oly stádiumnak kellett elfogadni, a melyen tul a tilalom többé nem alkalmazható (Ig. b. j. 25. l.). Ugyanez még fokozottabb mértékben áll a vádirat benyujtását követő időben.

7. A 63. §. utolsó bek. független az ügyiratok megtekintésének szabályozásától. Itt ugyanis oly birói határozatokról van szó, a melyeket a védő előtt minden esetben kihirdetni vagy neki kézbesiteni kell. A védő tehát tudomást nyer e határozatok tartalmáról még akkor is, ha az iratok megtekintése nincs megengedve. A törvény itt birói határozatokat emlit; kétségtelen azonban, hogy a rendőri hatóságnak a 62. és 63. §§-okra alapitott intézkedése is oly határozat, melyet a védőnek kihirdetni vagy kézbesiteni kell: mert ezek ellen is használható perorvoslat.

VI. FEJEZET.

Birák, jegyzőkönyvvezetők, és a kir. ügyészség tagjainak kizárása és mellőzése.

Irta: VARGHA FERENCZ.

1. Bevezetés.

I. Nincs rendezett jogállam, a hol a perben eljáró birói és más közhatósági személyekre nézve megelégedtek volna az ugynevezett általános qualificatióval; mert megtörténhetik, hogy pl. az in abstracto képes biró in concreto nem alkalmas s igy nem vehet részt az állami igazságszolgáltatásban. Nem vehet részt pedig azért, mert az az aggály merül föl ellene, hogy — az *ügyhöz* vagy a *felekhez* való viszonyánál fogva — elfogult, s igy az igazságszolgáltatásba belevegyiti az egyéni érdeket, a mi az igazság meghamisitására vezet.

Az igazságszolgáltatás tehát megköveteli, hogy a birák s hatósági személyek pártatlansága s elfogulatlansága a törvényben biztositassék. — Eme követelmény rendezése nem a modern jog alkotása. Hogy a jogtörténet nagy utvesztőjében el ne merüljünk, — elég lesz e tekintetben tisztán hazai jogunkra utalni, mely rég idők óta ismeri a „*judex inhabilis*“ s a „*judex suspectus*“-féle megkülönböztetést. — A jogforrások szerint a birói hivatás teljesitésére mindig szükséges kelléknek tekintették azt, hogy a biró az ügy által sem közvetve, sem közvetlenül ne legyen érdekelve (H. K. előbeszéd 14, 1635: 18, 1659: 53, 1723:18 stb.). — Ilyen érdekeltség miatt kizárták a birót, ha maga volt a bűntett által sértve (H. K. előbeszéd 14), ha a sértettel fel vagy lemenő ágbeli, vagy negyedizigleni oldalrokonsági, vagy másodizigleni sógorsági, örökbefogadó és gyámságból eredő közelebbi viszonyban állott; ha az ügyben mint tanu vagy szakértő ki volt hallgatva, ha

mint képviselő vagy közbenjáró, mint vádló vagy védő közreműködött. (Hk. előbeszéd 16. II. 82. 1471: 14.) — Az 1613: 23. t.-cz. és az 1723:28. t.-cz. kimondták, hogy ama biró, ki az ügyben alsófolyamodásu bíróságnál biráskodott, nem vehet részt az ügynek felebbviteli elintézésében.

A kizárás törvényes okain kivül még elfogultság okából is szorgalmazhatták a felek az érdekelt biró mellőzését.

Ha ez utóbbi tényt figyelembe veszszük s azt az előbbi kizáró okokkal szembeállitjuk, arról győződünk meg, hogy habár nem szabatosan rendezve, de mégis főbb körvonalaiban már régi jogunk ismerte a birák stb. *kizárására s mellőzésére* alkalmas okok e kettős felosztását.

M. i. Az ujabb törvényhozások az inhabilitas okait lehetőleg taxative sorolják fel és nem elégszenek meg csupán a „sua causa" és fogalmához kötött viszonyok felsorolásával, hanem a bűnvádi eljárás szervezetének alapelveiből folyó perjogi következményeket is érvényesitik a kizáró okok meghatározásánál. Igy a perben müködő feleknek a vádelv igényelte szerepelkülönitése követeli, hogy az, a ki az eljárás tárgyát tevő ügyben mint vádló, védő, tanu, szakértő stb. közremüködött, kizárva legyen a bűnvádi ügy elintézéséből.

Továbbá a szóbeliség és közvetlenség követelményének: hogy a biró a főtárgyaláson nyert összbenyomás alapján itélhessen, felel meg a modern törvényhozásoknak az az intézkedése, hogy a tárgyaló tanácsból az ügygyel már előbb foglalkozott vizsgálóbirót is kizárják.

Ugyancsak a fölülvizsgálat perjogi természete követeli azt is, hogy a per alsóbb foku elintézésénél résztvett birák a pernek felsőbb foku elbirálásából kizárandók. Ugy az 1873-iki osztrák (67—69. §§.), mint a német birodalmi perrendtartás (22—23. §§.), hogy csak a legkiválóbb alkotásokat emlitsük, eléggé igazolják, hogy a kizáró okok taxativ felsorolásánál nem szabad megállapodni a „sua causa" határán, hanem le kell vonni a perjogi alapelvek következményeit. Hogy a törvényben taxative meghatározható kizáró okok nem meritik ki azokat az eseteket, midőn a biró pártatlansága veszélyeztetve van, ez iránt soha sem volt kétség, mert az „exceptio iudicis suspecti"-t az „exceptio iudicis inhabilis" mellett mind a római, canoni és germanjogok, mind a későbbi törvényhozások is megengedték.

Az „exceptio iudicis suspecti" okául szolgálható körülmények taxativ felsorolásába azonban éppen kimerithetlenségöknél fogva a tételes jogok nem bocsátkoztak. Ennélfogva szükségesnek tartották mindig bizonyos latitude-öt engedni a birónak ez okok tekintetében, mert különben az emberileg lehető teljes elfogulatlanság érdeke nem volna biztositva.

Hogy mily tág magyarázatot engednek az ujabb törvényhozások az elfogultság miatt érvényesithető okoknak, mutatják az 1873-iki osztrák[1]) és a német birodalmi perrendtartás [2]) rendelkezései.

[1]) 72. §. . . . Gründe anzugeben und darzuthun vermögen, welche geeignet sind die volle Unbefangenheit des Abzulehnenden in Zweifel zu setzen.

[2]) 24. §. . . . „wenn ein Grund vorliegt, welcher geeignet ist Misstrauen gegen die Unparteilichkeit eines Richters zu rechtfertigen."

Az ujabb törvényhozások iránya tehát, mely egyébiránt jogtörténelmi alapon áll, az, hogy megkülönbözteti a kizárást és mellőzést. A kizáró okok taxative vannak felsorolva és a törvénynél fogva veendők figyelembe, tekintet nélkül arra, hogy valamely fél érvényesiti-e azokat vagy sem. Ellenben mellőzés oka, a kizáró okokon kivül, lehet mindaz, a mi alkalmas a biró elfogulatlansága iránt kétséget ébreszteni és a mi a birót csak akkor teszi inhabilissé, ha a mellőzés okául felhozott körülményt az ennek elbirálására hivatott hatóság alaposnak találta.

A continentalis jogoknak e kettős irányu megkülönböztetését az *angol jog* nem ismeri. Hasonlóan nincsenek az angol jogban részletesen felsorolva azok az okok sem, melyek a birót az eljárásra alkalmatlanná teszik. A birói elfogulatlanság oltalma egy általános tételben jut kifejezésre. „Ha a biró — igy szól a tétel — valamely per eredménye által személyesen érdekelve van, hivatalát nem gyakorolja.“ A felek ez ok miatt kérhetik a biró kizárását, de tartozik a biró hivatalból is gondoskodni arról, hogy ily ügyben el ne járjon. Mikor kelljen a per eredményét olyannak tekinteni, mely a biró pártatlanságát veszélyezteti, mindig az egyes eset körülményei szerint itélendő meg. (A rokonságot nem mindig tekintik kizáró oknak. Igy Brooks-nak Earl Rivers elleni ügyében az eljárásra alkalmasnak volt kimondva ama biró, kinek nővére a vádlott neje volt, mert — ugymond az indokolás — „nem tehető fel a biróról az a hajlam, hogy valamely fél iránt kedvezést tanusitson“.)

A franczia „Code d'instruction criminelle“, eltekintve az esküdtek visszavetésére vonatkozó rendelkezésektől, melyek minden európai esküdtszéki eljárásnak mintájául szolgáltak, nem rendelkezik a birák kizárásáról és mellőzéséről. A joggyakorlat azonban a hasonszerüségnél fogva a polgári perrendtartás (Code de procédure civile) 378. s következő czikkeit alkalmazza a „recusation“ és „abstention“ tekintetében.

II. A Bp. a modern joghoz simulva, hasonlóképen megkülönbözteti a kizáró okokat azoktól, melyek a birák stb. mellőzésére vezetnek. Eme megkülönböztetést szükséges volt megtenni, mert több lényeges különbség van e két csoport közt.

Ugyanis a kizáró ok már természeténél fogva olyan, mely valószinüvé teszi, hogy ezen ok hatása alatt az eljáró biró nem képes az igazságot teljesen elfogulatlanul szolgálni s igy valószinű az is, hogy az igazságszolgáltatásba ezen a réven az egyéni érdek be fog lopózni. — Ha tehát ilyen ok valamely ügyben eljáró bíróra vagy köztisztviselőre fenforog, azt az ügy elintézéséből a felek kérelme nélkül is, ex-offo ki kell zárni.

A másik csoportba tartozó azok az okok, melyek a mellőzésre vezetnek, abban különböznek a kizáró okoktól, hogy mig ez utóbbiaknál az érdekeltség s elfogultság *valószinü*, az előbbieknél csak *lehetséges:* tehát a törvény teljesen a felekre s az eljáró bíróra bizza (Bp. 69., 70. §.) annak megitélését, hogy az ő subjectiv felfogásuk szerint ez a *lehetőség in concreto* nem fokozódik-e való-

szinüséggé; s ha a biró stb. elfogulatlansága előttük aggályos, a mellőzés iránt kérelmet terjesztenek elő.

További különbség a kizárásra s mellőzésre vezető okok közt az, hogy az előbbi fenforgása esetében „*az ügy elintézéséből a biró s jegyzőkönyvvezető ki van zárva*“ (64. §.); — tehát az ügy elintézésében az ilyen biró stb. még a felek kérelme folytán sem vehet részt; — mert, ha a kizáró ok nyilvánvalóvá lesz, a hivatalfőnök köteles a kizárás tekintetében azonnal intézkedni (Bp. 67. §.). — Csakis egy esetben vehet részt a kizárt biró az ügy elintézésében, akkor ugyanis, ha ezt maga a biró sem veszi észre, s a felek emiatt semmiségi panaszszal nem élnek, mert ha a törvény szerint kizárt biró tagja volt az itélőbiróságnak, ez nem hivatalból, hanem csak a felek kérelmére észlelendő semmiségi ok (Bp. 384. §. 2. p. s ugyane §. ut. bek., 387. §. első bek.).

Ha ellenben oly ok forog fenn, mely a mellőzésre alkalmas, az csak a felek kérelmére veendő figyelembe, s e tárgyban a bíróság határoz.

Egy eset van, midőn a mellőzés kérdésében a felek kérelme nélkül is határozni kell; ez az eset az, midőn a biró, kinek abban a perben, melyben eljárni hivatva volna, saját elfogulatlansága iránt aggodalma van; ez esetben saját initiativájából, a felek kérelme nélkül veti fel a mellőzés kérdését, mely tárgyban a bíróság főnöke határoz (Bp. 70. §.).

III. A kizáró okokat a törvény taxative sorolván fel (Bp. 64., 65. §. 1., 2. bek.; s 66. §.), magától értetődik, hogy csakis az lehet kizáró ok, a mit a törvény annak qualificál. — Ellenben a mellőzésre vezető okokat a törvény nem sorolja fel, csakis utmutatásul állitja fel a szabályt, hogy:

„A vádlónak, a terheltnek vagy a magánfélnek kérelmére mellőzni kell azt a birót vagy jegyzőkönyvvezetőt, a — — — kinek *elfogulatlansága ellen alapos okot* hoznak fel.“ (68. §.).

Tehát bármily természetü ok alkalmas lehet a mellőzésre, ha az olyan, mely az eljáró biró vagy jegyzőkönyvvezető elfogultságát valószinüvé teszi. — A törvény arra nézve, hogy mily ok alkalmas a mellőzésre, tüzetes utbaigazitó szabályt nem állitott fel, s csupán azzal jelölte meg a mellőzés tárgyában határozó bíróság eljárásának irányát, hogy a mellőzés iránti kérelmet bizonyos föltételhez kötötte; a 68. §. első bekezdése szerint ugyanis mellőzést kérhetnek a felek: „Ha a biró vagy jegyzőkönyvvezető elfogulatlansága ellen alapos okot hoznak fel“.

Negative azonban, t. i. a tekintetben, hogy a mellőzés mikor nem kérhető, a Bp. 71. §-ában szabály van felállitva; erre nézve az Indokolásban ezek olvashatók:

Az elfogultságra alapitott mellőzési okok részletes felsorolása lehetetlen lévén, a törvény csupán negative állit fel néhány szabályt (71. §.). Ugyanis, ha valamely perben érdekelt egyén a bíróságnak egyes tagjai, vagy valamely bíróság tanácsa, vagy az egész bíróság ellen a birói hivatás gyakorlatára vonatkozólag becsületsértést vagy rágalmazást követett el, vagy ugyanezek ellen bűnvádi vagy fegyelmi feljelentést tett: e körülmények az ezektől különálló perre vonatkozólag mellőzés okául nem hozhatók fel.

Szükséges e rendelkezés, mert mi sem volna könnyebb, mint alaptalan bűnvádi vagy fegyelmi feljelentésekkel vagy éppen becsületsértő kifejezések használatával vagy rágalmazást megállapitó tények állitásával elérni azt, hogy az ügy befejezése folytonos mellőzési eljárással késleltessék.

Hasonlóképen a mellőzés iránti kérelemmel való visszaélés megakadályozására szolgál az a rendelkezés is, hogy a bíróra, mint tanura való hivatkozás mellőzés okául nem érvényesithető, mihelyt a biró vagy jegyzőkönyvvezető kijelenti, hogy az ügyről nincs más tudomása, mint a mit kizáró ok által nem akadályozott hivatalos eljárása alkalmával szerzett. Magától értendő, hogy mihelyt a biró a tanukihallgatást tárgyazó körülményről oly hivatalos eljárása közben nyert tudomást, melyet tulajdonképen törvényes kizáró ok miatt teljesiteni nem volt volna szabad, akkor helye van a mellőzésnek, mert ekkor már nem felvilágositást ad a biró, hanem tanuságot tesz oly tapasztalatról, melyet a törvény által meg nem engedett közremüködése folytán szerzett. (Indokolás: 212., 213. lap.).

A kizáró okokat a törvény nemcsak a birákra, hanem a jegyzőkönyvvezetőkre és a kir. ügyészség tagjaira is kiterjeszti. Eltekintve attól, hogy legtöbb perrendtartás hasonlóan rendelkezik, mindenesetre mind a jegyzőkönyvvezetés, mind a közvádló tevékenysége oly fontossággal birnak, hogy a kir. ügyészség tagjainak vagy a jegyzőkönyvvezetőnek a kizárás eseteiben való közremüködése nemcsak a pártatlanság érdekére lehet ártalmas, de az emberi természet ellen vétene az oly perrendtartás, mely megengedné, vagy éppen kötelességgé tenné, hogy a jegyző saját atyja, testvére, neje stb. bűnügyének mozzanatait vegye jegyzőkönyvbe, vagy az ügyész atyját, nejét stb. vádolja.

Arra nézve azonban, hogy a kizáró okokon kivül a felek más aggályossági kifogást is érvényesithessenek, már különbséget tesz a törvény, egyrészről a birák és a jegyzőkönyvvezetők, másrészről a kir. ügyészség tagjai közt. Az elfogultsági kifogást a törvény csak a birák és a jegyzőkönyvvezetők ellen engedi feltétlenül érvényesiteni. Ha alaposan vélelmezhető, hogy a birót nem fogja teljes tárgyilagosság vezetni, akkor nem bir tisztjének leglényegesebb kellékével. A jegyzőkönyvvezető mellőzését pedig annak megfontolása indokolja, hogy a bűnvádi eljárásban felvett jegyzőkönyvek, különösen oly perrendtartás mellett, mely a ténykérdésben felebbezést ismer és megengedi, hogy a felebbviteli bíróság iratok alapján is itéletet hozhasson, igen nagy fontossággal birnak és nem szenved kétséget, hogy néha egy kifejezés, vagy egy fordulat egészen más szinben tüntetheti fel a tárgyalás képét, mint ez tényleg történt.

Teljesen indokolva van megengedni a feleknek, hogy a kizáró okok

alapján a kir. ügyészség tagjának mellőzését is kérhessék. Mert ha a kir. ügyészség lényegében vádló fél is, mindazáltal, mivel *nyomozást vezető közeg is, és mind a vád, mind a védelem érdekeit egyenlő figyelemben köteles részesiteni*, a perjogi alapelvek megsértése nélkül alig járhatna el saját vagy hozzátartozóinak ügyében (Ind. 207. lap.).

Az esküdtekre nézve a kizáró okokat a Bp. 343. §-a sorolja fel; melynek 1-ső pontja utal a 64. §. 1—4. pontjára; a többi pontok pedig következőleg rendelkeznek:

„Az illető ügy elintézésében nem vehet részt,

2. a ki a vádlottnak elitéltetése vagy felmentése esetében hasznot remél vagy kártól tart;

3. a kit az ügyben tanu vagy szakértő gyanánt már kihallgattak, illetőleg a főtárgyalásra megidéztek;

4. a ki az ügyben mint esküdt, vádló, védő vagy a sértettnek képviselője müködött;[1])

5. ki az állam hivatalos nyelvét nem érti;

6. a ki testi vagy szellemi fogyatkozása miatt, vagy azért, mert ellene bűnvádi eljárás van folyamatban, vagy csőd, vagy gondnokság alá helyezés van elrendelve, az esküdtek jegyzékébe nem lett volna felvehető; vagy a kire nézve eme körülmények később merültek föl.

Az esküdteknél elfogultsági kifogás nincsen. A mi természetes, mert a felek, ha valamelyik esküdt irányában aggálylyal viseltetnek, ezt a visszavetési jog gyakorlatával eloszlathatják. Ezt szem előtt tartva, azt lehetne mondani, hogy a kizárandó esküdteket is visszavethetik a felek, s igy fölösleges az olyan esküdtet hivatalból kizárni, kire nézve valamely kizáró ok forog fenn. Ez a felfogás azonban téves, mert a visszavetési jog azért van, hogy a felek azokat kizárják a biráskodásból, kik iránt bármily okból nincs bizalmuk; ha tehát a törvény azok kizárását is a felekre bizná, kik az ügyhöz vagy a felekhez való viszonyuknál fogva érdekeltek, ezen a réven a visszavetési jogot korlátolná, mert annak körébe utalná a kizárási vagyis az oly eseteket is, melyekben az érdekeltség valószinüsége *objectiv* alapon nyugszik; s ezzel korlátozná a visszavetés jogát, melynek pedig az a lényege, hogy a felek azokat vethessék vissza, kik iránt tisztán *subjectiv* okokból nincs bizalmuk. — Másrészt az igazságszolgáltatás tisztaságával s pártatlanságával is ellenkeznék az, ha a felek tetszésére bizatnék

[1]) A 371. §. is kimondja, hogy a mennyiben a biróság uj ülésszak elé utalta az ügyet, ennek elintézésében az eljárt biróság esküdt tagjai nem vehetnek részt. A Bp. e rendelkezésével szemben nincs helyes értelme és czélja annak, a mit a 437. §. ut. bek. rendel, hogy t. i. a C. az esküdtbiróság itéletének megsemmisitése esetében azt is kimondhatja, hogy az ujabb eljárásban a korábbi esküdtbiróságnak esküdt tagjai nem vehetnek részt. Ebből az következik, hogy a mennyiben a C. ezt ki nem mondja, az illető esküdtek az ügy ujabb elintézésében is részt vehetnek, — holott a 343. §. 4. p.-ja ezt egyenesen kizárja.

azok kizárása, kiknél az érdekeltség valószinüsége nyilvánvaló. Ha az ilyen egyének kizárása a felek akaratától függne, akkor az igazságszolgáltatásban a pártatlan igazság helyett a nepotismus jutna uralomra.

Ha a 64. §. 4. pontját a 343. §. 4. pontjával összehasonlitjuk, látni fogjuk, hogy a rendes eljárásban az sem lehet biró vagy jegyzőkönyvvezető, a ki az ügyben mint rendőri közeg közreműködött; holott az esküdteknél ez a kizáró ok nem fordul elő. Itt azonban nincs ellenmondás, mert az esküdtbiróságokról szóló 1897:XXXIII. t.-cz. 6. §. 4. pontja szerint az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel: „*A rendőri hatóság tagja vagy közege*"; tehát a rendőrökre nem kellett a 343. §-ban a kizáró okoknál utalni, mert azok a lajstromokba sem vehetők fel.

A kizáró okokat a joghatály tekintetében két csoportba oszthatjuk.

Az elsőbe azok tartoznak, melyek a birót s jegyzőkönyvvezetőt az ügy elintézéséből a per egész folyamán kizárják (Bp. 64. §. 1—6. p.).

A másikba tartozók ellenben csak a per bizonyos stádiumában zárja ki azokat az ügy elintézéséből; erre nézve szabály az, hogy a ki az ügy előző perjogi tagozatában közreműködött, az az ügy későbbi elintézéséből ki van zárva. A törvény ezt az anyagot a per tagozatai szerinti sorrendben ekként szabályozza:

a) Az a ki valamely ügyben nyomozó vagy vizsgálati cselekményt teljesitett, a vádhatározat hozásánál és a főtárgyaláson sem mint biró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem járhat el. (65. §. első bek.);

b) az, a ki az ügyet a vádtanács ülésén előadta, a főtárgyaláson bíróként nem lehet jelen. (65. §. 2. bek.);

c) a per felsőbbfoku elintézéséből ki van zárva az a biró, a ki az ügy alsóbbfoku elintézésénél mint vizsgálóbiró, mint a vádtanács tagja, vagy mint itélőbiró közreműködött. (66. §.).

Habár a törvény a kizárási esetekhez tiltó szabályt fűz, mindazáltal ezen tiltó szabály megsértésének csak abban az esetben van sanctiója, ha a törvény szerint kizárt biró tagja volt az itélőbiróságnak (384. §. 2. p.), mely alaki semmiségi eset; — de ez is csak a felek kérelmére veendő figyelembe (384. §. ut. bek.).

2. Érdekeltség a felekhez s az ügyhöz való viszony alapján.

64. §.

A bünvádi ügy elintézéséből ki van zárva és abban sem mint biró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem vehet részt:

1. a sértett, illetőleg a ki a büncselekményt feljelentette (89. §.);

2. az, a ki a terheltnek vagy a sértettnek férje, vagy a ki az volt, továbbá jegyese;

3. a ki a vádlónak, a terheltnek, a sértettnek vagy képviselőjének, illetőleg a védőnek egyeneságban rokona vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, nejének fivére, vagy nővérének férje;

4. a ki a terhelttel, a vádlóval, a sértettel vagy képviselőjökkel, illetőleg a védővel örökbefogadó vagy nevelőszülői viszonyban van, ki valamelyiköknek gyámja, gondnoka, vagy a ki az volt;

5. a ki az ügyben, mint a kir. ügyészség tagja, mint védő, vagy mint a magánvádlónak, illetőleg a sértettnek képviselője, vagy mint rendőri közeg közreműködött;

6. a ki az ügyben, mint tanu vagy szakértő ki volt hallgatva, a mennyiben vallomása nem egyedül hivatalos uton tudomására jutott tényeknek előadásából áll.

1. A §. első bekezdése általános szabályként fölállitja, hogy „*az ügy elintézéséből*“ ki vannak zárva az 1—6. p. alatt felsorolt egyének. Az ügy elintézése alatt nem csupán az ügy érdemleges elintézését kell érteni; mert hiszen a közbeeső perjogi cselekményeknek elfogult biró által való teljesitése ép oly veszélyes a pártatlan igazságszolgáltatásra, mint az ügy eldöntése, mert az igazság mindkét esetben meghamisitható. Arra nézve tehát, hogy mit kell az „*ügy elintézése*“ alatt érteni, az a mérvadó, hogy a Bp. mily perjogi cselekményeket utal az illető biró vagy jegyzőkönyvvezető hatáskörébe. — Ehhez képest szabály az, hogy az a biró vagy jegyzőkönyvvezető, a kire nézve a 64. §-ban meghatározott kizárási okok valamelyike fenforog, semmi oly perjogi cselekményt nem végezhet, a mit a törvény hatáskörébe utal. Tehát a vizsgálóbiró semmiféle vizsgálati cselekményt nem teljesithet; a biró a vádtanácsban nem vehet részt; a vádtanács elnöke nem elnökölhet; a főtárgyalás elnöke a főtárgyalást nem készitheti elő, sem a főtárgyaláson nem elnökölhet, stb.

2. Az ügy elintézéséből mint biró s mint jegyzőkönyvvezető

vannak kizárva a 64. §. 1—6. pontjaiban felsoroltak. — „*Biró*“ alatt értendők azok, a kik a határozathozatalban részt vesznek, tehát ezen szempontból biró az elnök is s igy a kizáró okok ő reá is vonatkoznak, habár ezt a törvény expressis verbis nem is fejezi ki. — Biró a pótbiró is, a kit a szükséghez képest rendelnek ki (Bp. 287. §.).

„*Biró*“ alatt értendő a felsőbbfoku biró is, mert a 64. §. a per egész folyamára érvényes szabályokat állit fel, tekintet nélkül arra, hogy a kizáró ok melyik forum előtt merült fel. Ugyanez áll a jegyzőkönyvvezetőre.

3. A szakasz 1-ső pontja az eredeti tervezet szerint csak a sértettet zárta ki, az igazságügyi bizottság azonban azt is felvette, „*a ki a bűncselekményt feljelentette*“, „mert a büntettekről és vétségekről szóló büntetőtörvénykönyv 260. §-a nyomán az ügy elintézésénél érdekelve lehet az a feljelentő is, a ki nem sértett.“

A „*sértett*“ alatt itt nem az értendő, aki a B. T. K. 110. §-a szerint inditványt tehet, hanem az, „a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett bűncselekmény.“ (Bp. 13. §. 6. bek.; v. ö. ezen §. magyarázatát).

4. Ki van zárva továbbá „*az, a ki a terheltnek vagy sértettnek férje vagy a ki az volt, továbbá jegyese.*“ — Tehát a kizáró ok nemcsak a házasság tartama alatt, hanem annak felbontása esetében is joghatályos.

„*Terhelt*“ s „*sértett*“ alatt itt az értendő, a ki ellen, illetőleg a kinek panasza folytán az eljárás még folyamatban van; de ha connexitas esetében pl. ama terhelt ellen megszüntették az eljárást, a ki a 64. §. 2. pontjában meghatározott viszonyban van a biróval vagy jegyzőkönyvvezetővel, akkor ezek az ügy elintézésében részt vehetnek.

A „*jegyes*“ disjunctive van összekötve a 2. p. előbbi részével. Következésképp a jegyesi viszony csak addig kizáró ok, mig az meg nem szünik; — tehát ha az felbomlik — ellentétben a házastársi viszonynyal, a kizáró ok is megszünik.

5. A 64. §. 3. pontjában a rokonsági és sógorsági viszonyon alapuló kizáró okok vannak felsorolva. Eszerint nem lehet sem biró, sem jegyzőkönyvvezető az, a ki a vádlóval, a terhelttel, a sértettel vagy képviselőjükkel, illetőleg a védővel a törvényben meghatározott foku rokonságban vagy sógorságban áll.

Vádló alatt értendők: a kir. ügyészség tagjai, ideértve az ügyészségi megbizottakat is; kik a 73., 75. §. 2., 3. bekezdésének

egybevetett értelme szerint hasonlókép tagjai az ügyészségnek, továbbá a fő- és pótmagánvádló.

A „*terhelt*“ és „*sértett*“ a 4-ik jegyzetben meghatározott értelemben veendő.

Miután a törvény a *védőt* külön kiemeli, ez okból „*képviselő*“ alatt csak a magánvádlónak s a sértettnek képviselőjét lehet érteni.

Ki van zárva az ügy elintézéséből az a biró és jegyzőkönyvvezető, a ki a most felsorolt személyek valamelyikének:

a) egyenes ágban rokona; tehát, ha a biró a terheltnek stb. apja, nagyapja, fia, vagy unokája stb.;

b) ha a biró vagy jegyzőkönyvvezető a terheltnek stb. sógora. A törvény a házastársi viszonynál, — mint láttuk — a kizáró ok hatályát a házasság felbontása utáni időre is kiterjeszti, a sógorsági viszonyt ellenben kizáró oknak csak addig tekinti, mig a házasság fennáll, mert a 64. §. 2. p. világosan kijelenti, hogy ki van zárva a biró, „a ki a terheltnek vagy sértettnek férje, vagy *a ki az volt*,“ ezzel szemben a 3. p. csak azt a birót zárja ki, a ki a vádlónak stb. „*sógora*“; miután pedig a törvény a sógorsági viszony megszüntére nem utal, ebből következik, hogy a házasság felbontása után a biró volt sógorának ügyében biráskodhatik.

A sógor alatt itt az apóst s anyóst, továbbá a vőt és menyt kell érteni, mert a „*sógor*“ szó az „*egyenes ágban*“ közelebbi meghatározóval van összeköttetésbe hozva. A közönséges életben sógornak nevezett egyének itt — szintén a 3-ik pontban — ekkép vannak megjelölve: „*nejének fivére, vagy nővérének férje.*“

c) „Ki van zárva továbbá az a biró s jegyzőkönyvvezető, a ki a vádlónak stb. „oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag.“

6. A 64. §. 4. pontja szerint ki van zárva az a biró vagy jegyzőkönyvvezető, a ki a terhelttel, a vádlóval, a sértettel vagy képviselőjükkel, illetőleg a védővel:

a) örökbefogadó vagy nevelő-szülői viszonyban van.

A törvény *csak* a jelenlegi állapotra utal („van“), a mi kétségtelen, mert a gyámnál a *multra* is reflectál *(vagy a ki az volt)*; ebből következik, hogy az örökbefogadó vagy nevelő-szülői viszony megszüntével a kizáró ok is megszünik.

b) Ki van zárva a biró vagy jegyzőkönyvvezető, a ki a terheltnek stb. gyámja, gondnoka, vagy aki az volt. — A gyámság, gondnokság meghatározásánál az 1877:XX. t.-cz. rendelkezéseit kell szem előtt tartani. A gyámsági s gondnoksági viszony nem szünik meg kizáró ok lenni akkor sem, ha az már meg is szünt, ezt a törvény világosan kifejezi: „vagy a ki az volt.“

Miután a törvény rendelkezése szerint a biró s jegyzőkönyvvezető csak akkor van kizárva, ha a terheltnek stb. gyámja, gond-

noka, vagy „ha az volt“: ebből következik, hogy az ügy elintéséből nincs kizárva az a biró vagy jegyzőkönyvvezető, a ki a terheltnek stb. gyámoltja vagy gondnokoltja *volt*.

7. Aki az ügyben, mint a kir. ügyészség tagja, mint védő vagy mint a magánvádlónak, illetőleg a sértettnek képviselője vagy mint rendőri közeg közreműködött, az ügy elintézéséből ki van zárva és abban sem mint biró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem vehet részt.

A törvény eme rendelkezése „*az ügyben*“ különböző értelemmel bir, a szerint, a mint az a törvényben meghatározott egyik vagy másik személyre vonatkozik. Miután a törvény minden egyes személyre nézve a „*mint*“ bevezető szócskát használja (mint a kir. ügyészség tagja stb.); ebből következik, hogy a biró s jegyzőkönyvvezető csak akkor vannak kizárva, ha oly cselekményt teljesitenek az ügyben, mely abban az állásban, melyet akkor viseltek (ügyész, védő, stb.), hatáskörükbe volt utalva.

Szükséges továbbá, hogy a „*cselekmény*“ arra az ügyre vonatkozzék, a melyben a biró vagy jegyzőkönyvvezető hivatva volna eljárni; a miből következik, hogy ha — connexitas esetén — az ügy ama része, melyben a biró mint ügyész eljárt, már be van fejezve, s a folyamatban levő részében ilyen minőségben nem járt el, az ügy elintézéséből mint biró nincs kizárva.

„*Rendőri közeg*“ alatt nem a rendőri hatóságoknak alárendelt tagjait kell csupán érteni; tehát ezen fogalom meghatározásánál nem szabad a 85. §. distinctióját zsinórmértékül venni, mert akkor a rendőri hatóságok tagjaira vagyis épen azon főtisztviselőkre nem volna a tárgyalt kizáró ok érvényesithető, a kik a nyomozásra legnagyobb befolyással vannak. — Következésképen a „*rendőri közeg*“ kifejezést azért használja a törvény, mert ezzel szembe akarta állitani a rendőrség *egyes tagjait* a rendőrséggel s az egyes rendőri hatósággal; a minthogy a kir. ügyészségnél is csak az ügyészség tagjaira utal itt a törvény, de nem sorolja fel azokat a koronaügyésztől kezdve le egész az ügyészségi megbizottig. Hogy az ügyészségnél az ügyészség tagját s nem közegét emliti a törvény, ez azért van, mert az ügyészségnek csak a tagjai teljesithetnek ügyészi functiót; ellenben a rendőrségnél a rendőri közegek is végezhetnek rendőri functiót, s igy a „rendőri közeg“ fogalmát a generalizálásnál a törvény felhasználhatta.

8. Végül ki van zárva az ügy elintézéséből az a biró s jegyzőkönyvvezető, a ki az ügyben mint tanu vagy szakértő ki volt hall-

gatva, amennyiben vallomása nem egyedül hivatalos uton tudomására jutott tényeknek előadásából áll (64. §. 6. p.). Erre nézve az Indokolás 209. lapján a követk. felvilágositó adatokat olvassuk:

Az, a ki az ügyben tanuságot tett, vagy szakértői hivatást teljesitett, nem lehet alkalmas a birói vagy a jegyzőkönyvvezetői tiszt betöltésére, mert a további eljárás tárgyául szolgáló bizonyitó anyaghoz saját tényével járult. Teljesen közömbös az, hogy a tanuvallomás, vagy szakértői vélemény lényeges befolyást gyakorolt-e az ügy elintézésére, vagy teljesen jelentéktelen volt-e. A kizárás jogosultsága azon fordul meg, hogy egyáltalában ki volt-e hallgatva a biró vagy a jegyzőkönyvvezető, mint tanu, illetőleg közremüködött-e, mint szakértő. Következésképen a bíróra vagy jegyzőkönyvvezetőre, mint tanura vagy szakértőre való egyszerü hivatkozás magában véve sohasem kizáró ok. Nem szabad a közönséges tanuságtétellel, illetőleg szakértői közremüködéssel egy vonalba állitani ama felvilágositásokat, melyeket a biró vagy a jegyzőkönyvvezető a hivatali eljárás köréhez tartozó tényekről ad. Senki sem fogja pl. tanuságtételnek tekinteni, ha a biró valamely hivatkozott polgári per körülményeit, melynek előadója volt, a bünvádi eljárás során felvilágositja. Egyáltalában nem lehet nehéz a határvonalat itt helyesen eltalálni, ha a *kivétel* szorosan a bíróság által hivatalosan ismert tények felvilágositására szoritkozik.

9. A 64. §. első bekezdése csak a biró és jegyzőkönyvvezető kizárásáról rendelkezik, miután pedig a 73. §. is csak a kir. ügyészség tagjairól szól, és a 65. §. csak arra az esetre korlátozza a nyomozó közegek kizárását, ha előzőleg nyomozó cselekményt teljesitettek és később birói eljárásban kellene részt venniök, ebből következik, hogy a rendőri hatóság tagja vagy közege *ilyen* minőségben eljárhat, ha reá nézve a 64. §. valamelyik esete fenn is forog.

10. Az itt tárgyalt szabályok megsértése a fél kérelmére észlelendő semmiségi ok (384. §. 2. p. és ut. bek.).

3. Az ügyben teljesitett birói működés.

65. §.

Az, a ki valamely ügyben nyomozó vagy vizsgálati cselekményt teljesitett, a vádhatározat hozásánál és a főtárgyaláson sem mint biró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem járhat el.

Az, a ki az ügyet a vádtanács ülésén előadta, a főtárgyaláson bíróként nem lehet jelen.

A vádhatározat hozásánál közreműködött többi birák ugyanannak az ügynek főtárgyalásán eljáró tanács egybeállitásánál lehetőleg mellőzendők.

M. i. Ha a czél az, hogy a főtárgyaláson itélő bíróság lehetőleg a közvetlen összbenyomás alapján itéljen: akkor valóban elsőrendü feladat, hogy az a hivatalnok, ki már az ügy nyomozásában és vizsgálatában eljárt, ne vegyen részt a vádhatározat hozásánál és ne lehessen a főtárgyaláson biró. Mind az osztrák, mind a német perrendtartások az összeférhetetlenséget e ponton csak ama bíróra szoritják, a ki előzőleg mint *vizsgálóbiró* járt el. (Osztrák 6., 8. §. Als Untersuchungsrichter thätig gewesen ist; német 23. §. Der Untersuchungsrichter . . . in welchen er die Voruntersuchung geführt hat.) Következkép a „vizsgálóbiró" kifejezést technikai értelemben veszik és igy az összeférhetetlenség nem terjed ki arra a bíróra, a ki a vizsgálóbiró megkeresése következtében jár el, továbbá a vizsgálóbiróra és a járásbiróra, ha ezek a nyomozás alatt csak egyes vizsgálati cselekményeket teljesitettek. Mindez megérdemlett rosszalás tárgya, mert hisz a nyomozás alatt teljesitett egyes eljárási cselekmény csak oly elfogulttá teheti a birót, illetőleg a rendőri hatóság tagját, mint ha formális vizsgálatot teljesit. A nyomozás alatt sem oly passiv közeg a biró az ügyész kezében, kinek rendelete szerint köteles eljárni, hanem önálló birói jogkört gyakorol és bizonyára nem ritka eset, hogy a főtárgyaláson a nyomozás során teljesitett egyes cselekményeken (birói szemle, házkutatás stb.) dől el az ügy. A ki a terheltet letartóztatta vagy olyan vallomásról vett fel jegyzőkönyvet, melyet a terhelt később visszavont, az nem lehet teljesen elfogulatlan. (Indokolás 209. lap.).

Jegyzetek. 1. A 65. §. első bekezdése szerint ki van zárva az a biró vagy jegyzőkönyvvezető, a ki az ügyben nyomozó vagy vizsgálati cselekményt teljesitett. — A törvény nem határozza ugyan meg, hogy a nyomozó vagy vizsgálati cselekménynek milyen minőségben való teljesitése zárja ki a birót vagy jegyzőkönyvvezetőt; ennek meghatározása azonban nem is szükséges, mert a dolog természetéből következik, hogy itt csak közhatósági functiót lehet érteni, közhatósági functiót teljesit pedig a nyomozás folyamán: a rendőrség tagja és közege, a járásbiróság s a vizsgálóbiró, ez utóbbi azonban csak kivételesen, a mennyiben a halasztás veszélylyel jár (95. §.).

Az ügyész közvetlenül nem teljesithet ugyan nyomozást; ez azonban, ha az ügyben mint a kir. ügyészség tagja eljárt: az ügy elintézéséből a 64. §. 5. p. alapján van kizárva; következkép sem a vádhatározat hozásánál, sem a főtárgyaláson mint biró nem vehet részt. Ha a nyomozást teljesitő rendőrhatóság tagja biró lesz: a vádhatározat hozásából szintén ki van zárva (v. ö. 64. §. 7. jegyz.).

2. Miután a törvény a nyomozást és vizsgálatot állitja szembe a vád alá helyezéssel s a főtárgyalással, ebből következik, hogy az, a ki a nyomozást teljesitette, mint vizsgálóbiró eljárhat.

3. Az, a ki a nyomozás vagy vizsgálat során közreműkö-

dött, a per későbbi szakában csak akkor van kizárva, ha *nyomozó* vagy *vizsgálati* cselekményt teljesitett. A törvény öntudatosan használja a nyomozó vagy vizsgálati *cselekményt*, s ezzel azt akarja kifejezni, hogy nem minden közreműködés tekintendő ilyen jellegü cselekménynek, hanem csak az, a melyik a törvény értelmében ilyen jellegü. Ennek meghatározásánál kiindulási pontul a Bp. 83. §-a szolgál, mely a nyomozás; s a 102. §. első bekezdése, mely a vizsgálat czélját és tárgyát határozza meg (v. ö. ezen §-ok magyarázatát). Minden cselekmény, mely a nyomozás és vizsgálat czéljának szolgál, nyomozó, vagy vizsgálati cselekmény s a ki azt teljesitette, a per későbbi szakában nem járhat el.

4. A törvény az ügyhöz való viszonyánál fogva a birót *csak* a vádhatározat hozásából s a főtárgyalásból zárja ki, miből következik, hogy az ügy minden más elintézésében részt vehet. Tehát részt vehet a törvényszék ama tanácsában, mely a vádirat tárgyában határoz, ha kifogás nem adatott be (268. §.) és részt vehet abban a tanácsban is, mely a közvetlen idézés kérdésében határoz (Bp. 283. §.), továbbá megszüntető (264. §.) és felfüggesztő (265. §.) határozat is hozható az ő közreműködésével, a felek azonban az ily biróra a mellőzést elfogultság miatt kérhetik (68. §.). De nem vehet részt a biró a vádtanács ülésén, ha az mint felsőbbfoku bíróság jár el (378. §. 3. bek.), ezt tiltja a 66. §.

5. „Az, a ki az ügyet a *vádtanács ülésén* előadta, a főtárgyaláson bíróként nem lehet jelen.“ — Miután itt a *vádtanács* előadója van kiemelve, az egyéb tanácsokban (v. ö. 268., 283. §-t) előadói minőségben való részvétel nem akadály arra nézve, hogy a biró a főtárgyaláson részt vegyen. Kétségtelenül kitünik az az ügyviteli szab. 76. §-ából, mely a B. P. 268. és 283. §-okban meghatározott tennivalókat az itélőtanács hatáskörébe utalja.

A „vádtanács előadója“ alatt csak azt a referenst lehet érteni, aki a vádirat ellen beadott kifogások elintézésénél volt előadó. Kitünik ez a §. utolsó bekezdéséből, mely a vádhatározat hozásánál közreműködő többi birákról szól, tehát aki a vizsgálat folyama alatt valamely incidentalis ügyben előadó volt, a főtárgyaláson részt vehet.[1])

6. A 64. §. első s második bekezdésében foglalt szabály megsértése semmiségi ok (384. §. 2. p. és ut. bek.).

[1]) A kir. T. felebbviteli főtárgyalásán részt vehet az a biró, a ki a vádtanács végzésének felülvizsgálásánál mint előadó müködött, mert a T.-nak nincs vádtanácsa (B. Dt. V.). L. e tárgyról *Reininger* Jakab cikkét (J. K. 1905. 183.).

7. „A vádhatározat hozásánál közreműködött többi birák ugyanannak az ügynek főtárgyalásán eljáró tanács egybeállításánál lehetőleg *mellőzendők*"; tehát azok, a kik a vádhatározat hozásánál a szavazó birák voltak, a főtárgyaláson részt vehetnek ugyan, de ha az ügybeosztás megengedi, ezeket lehetőleg mellőzni kell.

8. Perujitás esetében szem előtt tartandó kizáró okokról a B. p. 461. §. utolsó bekezdése rendelkezik. — E szerint „az olyan biró, a ki az ügy előbbi elintézésénél az itélet hozásában részt vett, lehetőleg mellőzendő az ujrafelvétel megengedhetőségének kérdésében (454—456. §§.) határozó és az uj főtárgyaláson itélő tanács alakitásánál." (V. ö. a 461. §. magyarázatát).

4. Kizáró okok a felsőbb fokon.

66. §.

A per felsőbbfoku elintézéséből ki van zárva az a biró, a ki az ügy alsóbbfoku elintézésénél mint vizsgálóbiró, mint a vádtanács tagja, vagy mint itélőbiró közreműködött.

M. i. A német perrendtartás az általános kizáró okokon kivül ama birót zárja ki a per felsőbbfoku elintézéséből, a ki a perorvoslattal megtámadott határozat hozásában résztvett (23. §.), következőleg a felsőbbfoku birónak az alsóbb fokon teljesitett más perbeli szereplése nem kizáró ok.

Az osztrák perrendtartás kizárja azt a felsőbbfoku birót, ki az ügyben mint vizsgálóbiró járt el és ki a perorvoslattal megtámadott határozat hozásában résztvett és végre nem lehet előadó, vagy elnök a felsőbbfoku biró oly ügyben, melyben oly egyén volt vizsgálóbiró vagy előadó, kivel a 67. §-ban meghatározott viszonyban áll.

A törvény szerint, ha a per alsóbbfoku elintézésénél bármely vizsgálati cselekményt teljesitett a biró vagy bármely határozásban vett részt; e körülmények kizáró okot állapitanak meg.

Tágabb körben érvényesiti tehát a törvény a kizáró okot, mint az osztrák vagy a német perrendtartás, mert nemcsak az kizáró ok, ha technikai értelemben vett vizsgálatot vezetett a biró és nemcsak a perorvoslattal megtámadott, hanem bármely birói határozatban való részvétel is kizáró ok az ügynek felsőbbfoku ellátásánál. Ez következetesebb és az elfogulatlanság érdekének inkább megfelelő rendelkezés, mert az a körülmény, hogy a perorvoslat tárgyát tevő határozásban a biró nem vett részt, éppen nem zárja ki azt, hogy a perrel való előleges foglalkozás ne szüljön a bíróban oly elfogultságot, mely a különben közreműködése nélkül keletkezett birói határozat felülvizsgálatánál befolyással lehet.

A „felsőbbfoku elintézés" alatt nemcsak azt érti a törvény, midőn az

ügy felfolyamodás, felebbezés vagy semmiségi panasz következtében van fölülvizsgálva, hanem kiterjed minden, a vádtanács hatásköréhez tartozó eljárásra is, mert nem szorul indokolásra, hogy a vizsgálati cselekményeket teljesitett biró saját tényének nem lehet fölülvizsgálója. (Indokolás 211., 212. l.).

Jegyzetek. 1. A felsőbbfoku elintézésből nemcsak az van kizárva, a ki az ügy alsóbbfoku elintézésénél mint vizsgálóbiró, stb. közreműködött, hanem az is, a ki az ügyben a 64. §. 5., 6. pontjaiban meghatározott minőségben szerepelt. (V. ö. a 64. §. magyarázatánál a 2. és 7-ik jegyzetet.)

2. A per intézése alatt nemcsak az itélethozást, hanem minden oly határozatot értünk, melylyel a perorvoslat (felfolyamodás, felebbezés, semmiségi panasz) elintéztetik, vagy az elintézés előkészittetik. Ide tartoznak tehát nemcsak a 379., 404., 423. §. stb. alapján hozott határozatok, hanem a bizonyitás kiegészitése is (402. §.).

3. A 64., 66. §§. s a 65. §. 1. és 2. bek. megsértése a biróval szemben semmiségi ok, mely azonban csak a felek kérelmére veendő figyelembe (384. §. 2. p. és ut. bek.). De ha kizárt jegyző járt el, az nem semmiségi ok.

4. A 461. §-nak az a rendelkezése, hogy az ujrafelvételi eljárásban lehetőleg mellőzendő az a biró, a ki az ügy előbbi eldöntésénél az itélethozásban résztvett: mint általános érvényü szabály a felsőbiróságra is alkalmazandó.

5. A kizáró okok bejelentése.

67. §.

Az itélőbiró és a jegyzőkönyvvezető, mihelyt a 64. és 66. §-okban vagy a 65. §. első és második bekezdésében meghatározott kizáró esetek valamelyike tudomására jut, köteles azt hivatali főnökének azonnal beterjeszteni és abban az ügyben minden hivatalos tevékenységtől tartózkodni.

1. A törvény előirja, hogy a biró s jegyzőkönyvvezető, mihelyt a kizáró esetek valamelyike tudomására jut, köteles azt hivatali főnökének azonnal bejelenteni. Ebben az esetben tehát, ha a kizárást nem a felek kérték, a hivatalfőnök intézkedik. — Ha azonban a kizárást a felek kérték, a kérelem tárgyában a bíróság határoz (68. §. első bek. 69. §.).

2. Miután a törvény szerint a kizárt biró „minden hivatalos tevékenységtől" köteles tartózkodni, ehhez képest még a sürgős cselekményeket sem teljesitheti; tehát ebből kitünik, hogy a hivatalfőnök a helyettesités iránt azonnal köteles intézkedni, mihelyt azt a biró vagy jegyzőkönyvvezető bejelentette.

6. A mellőzés kérésére jogosultak.

68. §.

A vádlónak, a terheltnek vagy a magánfélnek kérelmére mellőzni kell a birót vagy jegyzőkönyvvezetőt, a kire nézve valamely törvényes kizáró ok (64. §., 65. §. 1. és 2. bek., 66. §.) forog fenn, vagy a kinek elfogulatlansága ellen alapos okot hoznak fel.

A főtárgyalásnak, illetőleg felsőbiróság elé kitüzött tárgyalásnak megkezdése után az ezeknél eljáró bíróval vagy jegyzőkönyvvezetővel szemben csak a kizáró okok érvényesithetők.

M. i. A mellőzést a törvény szerint (68. §.) a vádló, a terhelt és a magánfél kérhetik. A vádló alatt mind a kir. ügyészség, mind a magánvádlók értendők. A mellőzés iránti kérelem előterjesztésére jogositottaknak e felsorolása nem azt jelenti, hogy *bármely mellőzési* ok miatt csak ezek volnának jogositva fellépni. Bárki, tehát bármely sértett is, mindenesetre előterjesztést tehetnek valamely biró vagy jegyzőkönyvvezető által be nem jelentett *kizáró ok* tárgyában. Ha a kizáró ok hivatalból figyelembe veendő, ugy bárki hozza tudomására a birőságnak a kizáró okot: az figyelmen kivül nem hagyható. Mások azonban, mint a vádló, a terhelt és a magánfél folyamodási jog hiányában, nem igényelhetik a 69. §-ban szabályozott eljárás megindítását és folyamodásuk nem korlátozza a kifogásolt biró müködését (76. §.). A szóban levő megszoritás tehát, főleg az *elfogultság okai* miatt előterjeszthető mellőzés iránti kérelemre vonatkozik és az teljesen indokolt is, hogy a feleken, tehát a közvetlenül érdekelteken kivül, másnak ne legyen joga arra, hogy a biró elfogultságát a kizáró okok körén kivül álló más okok miatt kifogás tárgyává tegye.

Jegyzetek. 1. A 68. §. felsorolja azokat, a kik a mellőzést kérhetik, — ezek: a vádló, a terhelt, vagy a magánfél. A mellőzés két okból kérhető, *a)* törvényes kizáró ok (64. §., 65. §. 1. és 2. bek., 66. §.) *b)* elfogultság alapján. — A törvény nem sorolja fel azokat az okokat, melyek elfogultságra utalnak s igy bármely okot felhozhatnak a felek olyan gyanánt, mely az elfogultságot valószinüvé teszi.

A törvény azonban bizonyos korlátot mégis állit fel, nem ugyan az emlitett ok természetére, hanem arra nézve, hogy mily bizonyitó erejünek kell lenni a felhozott oknak. — Ezt a törvény ekkép fejezi ki: „a kinek elfogulatlansága *ellen* alapos okot hoznak fel.“ Az oknak tehát alaposnak kell lenni az elfogulatlansághoz való viszonyában, azaz olyannak, mely arra mutat, hogy a biró vagy jegyzőkönyvvezető az ügyben nem fog elfogulatlanul eljárni.[1])

[1]) A C. pl. elutasitotta a kir. T. egyik tanácsának mellőzése iránt azon az alapon előterjesztett kérelmet, hogy az a tanács vádlottnak két megelőző ügyében már itélt és igy vele szemben elfogult (G. Dt. XII. 378.).

2. A felhozott okot a bíróság a bizonyításra tekintettel két szempontból vizsgálja meg, *a)* hogy annak fenforgása be van-e bizonyitva és *b)* igenlő esetben valószinüvé teszi-e az elfogultságot. — Az előbbinél tehát bizonyosság, az utóbbinál ellenben csak valószinüség szükséges; s ez természetes; mert a felhozott ok a bizonyiték, tehát ha annak létezése is kétséges, azt bizonyitásra vagy következtetésre felhasználni nem lehet. Az elfogultságnál pedig azért kell a valószinüséggel megelégedni, mert a felhozott mellőzési ok egy jövőben bekövetkezhető eseményre, t. i. arra vonatkozik, hogy a biró elfogultan fog-e eljárni vagy nem; s igy miután annak bekövetkezte számtalan tényezőtől függ, a priori sem az elfogult, sem az elfogulatlan eljárást nem lehet a bizonyosság fokára emelni.

3. A mellőzési kérelem előterjesztésének idejére nézve a törvény két esetet különböztet meg. A kizáró okok ugyanis az eljárás bármely szakában érvényesithetők; mig azokat az okokat, melyek a biró vagy jegyzőkönyvvezető elfogultságára mutatnak, csak a főtárgyalásnak, illetve a felsőbiróság elé kitüzött tárgyalásnak megkezdéséig lehet érvényesiteni. Arra nézve, hogy mikor van a főtárgyalás megkezdve, v. ö. a 290. §-nál az 1-ső sz. jegyz. Ugyanez áll a kir. tábla előtti eljárásban is (418. §. első bek.).

A törvény a mellőzési kérelem előterjesztésének maximális határidejét a főtárgyalás megkezdésére helyezte, miből következik, hogy ezt megelőzőleg a mellőzés bármikor kérhető, tehát elő lehet azt terjeszteni pl. a kifogások tárgyalása közben is.

A felsőbiróságok előtti eljárásban hasonlókép a „tárgyalás megkezdése" az irányadó; hogy mit kell itt tárgyalás alatt érteni, azt megmondja Bp. 407., 418. §-a. — Következésképp, ha az ügyet már tanácsülésben előadták, a mellőzés iránti kérelem azért mindaddig előterjeszthető, mig az ügy főtárgyalása meg nem kezdetett.

7. A mellőzés iránti kérelem tárgyában határozó forum.[2])

69. §.

A mellőzés járásbiróság birájára és hivatalnokára nézve a törvényszéknél, egyébként pedig rendszerint annál a bíróságnál kérendő, melynél a kifogásolt biró vagy jegyzőkönyvvezető müködik.

A vizsgálóbiróra, valamint a járásbiróság és a törvényszék birájára vagy hivatalnokára vonatkozó kérelem felett zárt ülésben a törvényszék dönt.

[1]) *Értekezések:* Perjéssy Mihály és Hadzsega Illés: Birák mellőzéséről és az annál követendő eljárásról (BT. XLVIII. 17., 49.).

A törvényszék elnökének, egész tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése iránt előterjesztett kérelem felett, a főügyész meghallgatása után, zárt ülésben a kir. itélőtábla: a kir. itélőtábla elnökének, egész tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése tekintetében, a koronaügyész meghallgatása után, zárt ülésben a kir. Curia; a kir. Curia elnökének, egész tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése kérdésében a kir. Curia polgári és büntető osztályának birói tagjaiból alakitott teljes ülésben határoz.

A határozat mindig a kifogásolt biró vagy jegyzőkönyvvezető meghallgatása után, de bizonyitás-felvétel nélkül hozandó. Csak elutasitó határozattal szemben, és ez ellen is csak az itélet ellen használható perorvoslattal lehet orvoslást keresni.

A mellőzés megtagadása esetében ugyanannak a birónak vagy birósági hivatalnoknak mellőzése ugyanabban az ügyben csak olyan körülmény alapján kérhető, mely az előbbi kérelem előterjesztése után merült fel.

70. §.

A biró, kinek abban a perben, melyben eljárni hivatva volna, saját elfogulatlansága iránt aggodalma van, a bíróság főnökétől, az ok előadása mellett, mellőzését kérheti.

M. i. *A mellőzés iránti kérelem tárgyában határozó fórum* kijelölésénél mind a czélszerüség, mind a birói hierarchicus szervezet tekintetei voltak irányadók. A törvény követi a német perrendtartást, mely mindig a bíróságra bizza a mellőzés iránti kérelem tárgyában a határozást (27. §.).

A törvényben előirt szabályok szerint a törvényszék, a kir. itélőtábla és a kir. Curia biráinak, továbbá a most nevezett bíróságoknál alkalmazott jegyzőkönyvvezetőknek mellőzése tárgyában az illető törvényszék, kir. itélőtábla, illetőleg a kir. Curia határoz. A járásbirák, albirák és más járásbirósági hivatalnokok mellőzése tárgyában mindig az a törvényszék határoz, melynek területén a járásbiróság van. Téves felfogás mellőzése czéljából tán nem felesleges kiemelni, hogy ha a mellőzés iránti kérelmet mind a járásbiró, mind az albiró, illetve a járásbiróságnál alkalmazott jegyzőkönyvvezető alaposnak találják, nem szükséges a törvényszékhez felterjesztést tenni, hanem a járásbiró is intézkedhetik. Megtagadni azonban nincs joga a járásbirónak a mellőzés kérelmét, sem nem rendelheti el oly birósági tagnak mellőzését, ki törvényszéki határozatot kér a kérelem tárgyában.

Ha a törvényszék elnökének, a törvényszék valamely egész tanácsának, vagy a törvánszék tagjai többségének (például hét biró közül négynek) mellőzéséről van szó: a határozat joga a kir. itélőtáblát, mint közvetlen fölöttes birságot illeti. A mennyiben az ily mellőzés iránti kérelmet nem közvetlenül a kir. itélőtáblánál, hanem — a mi czélszerübb is — a törvényszék elnökénél vagy a törvényszéknél adták be, a törvényszék elnöke az eljárás gyorsasága

érdekében gondoskodni fog arról, hogy a szükséges nyilatkozatok mellékelve legyenek a kérelemhez, nehogy a kir. itélőtábla kénytelen legyen a kérelmet nyilatkozattétel végett visszaküldeni. A kir. Curiánál, tekintettel arra, hogy ez a legfőbb bíróság, szükséges volt azokban az esetekben, melyek egy curiai tanács hatáskörén kivül esnek, a kir. Curia polgári és büntetőosztályának birói tagjaiból alakitott teljes ülését ruházni fel a határozat jogával.

Az egész törvényszék vagy kir. itélőtábla mellőzése iránt előterjesztett kérelemről nem kellett rendelkezni, mert ez a *bíróküldés* esetét állapitja meg (29. §.). (Indokolás 214. l.).

Jegyzetek. 1. A 69. §-ban szabályozott eljárás követendő akár kizárás, akár elfogultság okából kérik a felek valamely birónak vagy jegyzőkönyvvezetőnek mellőzését. Az eljárás tekintetében itt a következő megkülönböztetést kell tennünk:

a) ha a mellőzést a felek kérik, akár kizáró, akár elfogultságra mutató ok alapján, mindig a 69. §-ban meghatározott szabályok szerint a bíróság határoz;

b) ha pedig a kizáró okot maga a biró, a hivatalfőnök, vagy a tanács valamely tagja észleli, mindig a hivatalfőnök intézkedik; ugyanez áll arra az esetre is, ha a birónak saját elfogulatlansága iránt aggodalma van (70. §.).

2. A mellőzés tekintetében a járásbiróság birájára, hivatalnokára, a vizsgálóbiróra, a törvényszék birájára vagy hivatalnokára vonatkozó kérelem felett zárt ülésben a törvényszék dönt. Habár a törvény itt a biró mellett „hivatalnokot" s nem jegyzőkönyvvezetőt emlit, azért itt is jegyzőkönyvvezetőt kell érteni, mert a 68. §. mellőzhető egyénekül csak a birót s jegyzőkönyvvezetőt emliti fel.

A törvényszék elnökének, egész tanácsának, vagy tagjai többségének mellőzése iránt előterjesztett kérelem felett a kir. itélőtábla határoz.

A törvény e kitétele „vagy tagjai többségének" — a törvényszékre s nem a tanácsra vonatkozik, tehát, ha a tanács tagjainak többsége, vagyis két biró ellen kérnek mellőzést: a törvényszék határoz.

3. A harmadik bekezdés szerint a kir. itélőtábla elnökének, egész tanácsának vagy tagjai többségének mellőzése tekintetében a kir. Curia határoz.[1]) A „tagjai többsége" alatt itt a kir. itélőtábla s nem az egyes tanács tagjainak többségét kell érteni; mert ugy

[1]) Ebből s a 69. §. 1. bek. rendelkezéséből következik, hogy a kir. T. egyes tagjának kizárása vagy mellőzése tárgyában maga a kir. T. határoz. (G. Dt. XII. 378.).

itt, mint a törvényszéknél (2. jegyzet) ahhoz, hogy a mellőzés kérdésében elfogulatlanul határozhasson a bíróság, szükséges, hogy a nem kifogásolt birákból legyen alakitható a tanács, a minek a lehetősége mindig meg van, ha *csak* egy tanács tagjainak többségét kérik mellőzni, ellenben nincs meg mindig ez a lehetőség akkor, ha az egész bíróság tagjainak többségét kifogásolják.

4. A törvény nem határozza meg, hogy a kifogás tárgyában hány tagu tanács határoz, ez azonban kételyre nem ad okot, mert a hol a törvény a plenumot értette, ezt ki is fejezte, igy pl. a 69. §. 3. bekezdésének utolsó mondatában; s igy a tanácsalakitásra mérvadó az 1897. XXXIV. t.-cz. 7. §-a, mely igy szól:

„Büntető ügyekben, a kir. járásbiróság mint egyes biróság jár el.

A kir. törvényszék háromtagu, a kir. itélőtábla öttagu tanácsban határoz.

A kir. Curia, ha a jogegység érdekében használt perorvoslat felett dönt, továbbá, ha az esküdtbiróságnak vagy a kir. itélőtáblának határozata ellen használt semmiségi panaszt vizsgálja felül, héttagu tanácsban, minden más esetben öttagu tanácsban határoz.“

5. A kir. Curia elnökének, egész tanácsának, vagy tagjai többségének mellőzése kérdésében a kir. Curia polgári és büntető osztályának birói tagjaiból alakitott teljes ülésben határoz.

Miután a törvény 69. §-ának harmadik bekezdése nem rendelkezik arról az esetről, midőn a kir. itélőtáblának, vagy Curiának egy biráját vagy a tanács egyes tagjait kérik mellőzni, ebből következik, hogy erre az esetre az első bekezdés szabálya áll, mely szerint „a mellőzés rendszerint annál a bíróságnál kérendő, melynél a kifogásolt biró vagy jegyzőkönyvvezető működik“, tehát a mellőzés tárgyában ilyen esetben a kir. itélőtábla vagy a Curia büntető tanácsa határoz.

6. Az eljárásra nézve a törvény következő szabályokat állitja fel:

a) A kifogásolt birót s jegyzőkönyvvezetőt mindig meg kell hallgatni, de a határozat bizonyitás felvétele nélkül hozandó. Tehát ilyen esetben a biróság a mellőzési kérelem adataiból s a kifogásolt biró meghallgatásából meriti a bizonyitékokat. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a biróság bizonyos adatokat beszerezzen, s a törvény, midőn a bizonyitás felvételét zárta ki, ezzel a rendszeres vizsgálati eljárást akarta mellőzni.

b) A biróság mindig zárt ülésben határoz, azonban a kir. itélőtábla s a Curia a főügyészt, illetve a koronaügyészt is meghallgatja; a törvényszék azonban az ügyész meghallgatása nélkül dönt (69. §. 2. bek.).

7. A mellőzés kérdésében hozott határozat ellen csak akkor lehet perorvoslattal élni, ha a határozat elutasitó, ez ellen is csak

az itélet ellen használható perorvoslattal lehet orvoslást keresni. Miután a törvény a perorvoslatot ekként korlátozta, ebből következik, hogy ha az ügy nem kerül főtárgyalásra, pl. mert a vádtanács az eljárást megszüntette, a mellőzés tárgyában hozott elutasító határozat perorvoslattal nem támadható meg.

8. A kifogás elutasitása esetében hozott határozat ellen használt perorvoslat joghatálya nagyon szük keretü, mert a 384. §. 2. p. kijelenti, hogy alaki semmiségi ok ugyan, ha érdekelt biró járt el, de csak akkor, „ha a törvény szerint kizárt biró (64., 66. §§. és 65. §. első, második bekezdése) tagja volt az itélőbiróságnak;" tehát, ha elfogultként kifogásolt biró járt el, az ebből származó sérelem csak ugy orvosolható, ha azt a fél a főtárgyaláson felhozta, s e tárgyban közbeszóló határozatot provocált (384. §. 9. p.) s a biró érdekeltsége az itéletre befolyással volt (384. §. 3. bek.).

9. A 69. §. utolsó bekezdése ama szabálylyal, mely szerint „a mellőzés megtagadása esetében ugyanannak a birónak vagy birósági hivatalnoknak mellőzése ugyanabban az ügyben csak olyan körülmény alapján kérhető, mely az előbbi kérelem előterjesztése után merült fel," — azt célozza, hogy az ügyet a felek szándékosan ne késleltessék; ezen szabály szerint a felek a mellőzést csak akkor kérhetik successive az e tárgyban előbb előterjesztett kérelem elutasitása után, ha az illető körülmény az előbbi kérelem előterjesztése után merült föl; de ha a mellőzés oka gyanánt felhozott tény az első izben előterjesztett kérelem előterjesztése *előtt* vagy azzal egyidejüleg merült fel, a mellőzés nem is kérhető s az ilyen kérelem — a mennyiben az emlitett körülmény magából a beadványból kitünik — a limine elutasitandó.

8. A mellőzés kizárásának esetei.

71. §.

A bíróság, vagy egyes tagja vagy tanácsa ellen, hivatali kötelességökre vonatkozólag elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás, vagy ugyanazok ellen a bünvádi eljárás megindítása után tett bünvádi vagy fegyelmi feljelentés, az ezektől különálló ügynek elintézésénél mellőzés okául nem szolgálhatnak. Az sem ok a mellőzésre, ha valaki a bíróra, mint tanura hivatkozik, ő azonban kihallgatása alkalmával kijelenti, hogy az ügyről kizáró okul nem szolgáló hivatalos eljárása alkalmával szerzett tudomást.

72. §.

Az elnök teljesíti a kihallgatást abban az esetben, midőn tanuk gyanánt a bíróság valamennyi tagjára hivatkoznak.

Nem akadály az sem, ha az elnökre is, mint tanura hivatkoztak. Ez esetben az elnök a rangsorban első bírót s azután ez az elnököt hallgatja ki.

1. A Bp. nem állit fel *positiv* szabályt arra nézve, hogy mily okok szolgálhatnak alapul a mellőzésre; a 71. §. azonban két *negativ* szabályt állit fel, ahol azok az okok vannak felsorolva, melyek mellőzés alapjául *nem* szolgálhatnak.

A törvény szerint ugyanis „a bíróság vagy egyes tagjai, vagy tanácsa ellen hivatali kötelességökre vonatkozólag elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás vagy ugyanazok ellen a bűnvádi eljárás megindítása után tett bűnvádi vagy fegyelmi feljelentés, az ezektől különálló ügynek elintézésénél mellőzés okául nem szolgálhatnak."

A törvény itt két esetet hoz fel, melyek mellőzés alapjául nem szolgálhatnak. — Az egyik a becsületsértés és rágalmazás. — Ahhoz, hogy a bíróság stb. ellen elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás mellőzés alapjául ne szolgálhasson, szükséges, hogy eme cselekmények a bíróság stb. hivatali kötelességére vonatkozólag lettek légyen elkövetve; ha tehát a becsületsértés a biró magánéletére vonatkozik, az mellőzés alapjául felhasználható. Az, hogy a becsületsértést ki követte el, a terhelt-e vagy a sértett, közömbös, a lényeg az, hogy a följelentett cselekmény összefüggésben ne álljon azzal az ügygyel, a melyben a biró eljárni hivatva van.

2. Nem szolgálhat mellőzés alapjául az sem, ha a bíróság stb. ellen a bűnvádi eljárás megindítása után tettek bűnvádi vagy fegyelmi feljelentést. A törvény eme rendelkezése: „a bűnvádi eljárás megindítása *után* tett — — feljelentés", azt a bűnvádi eljárást jelöli meg, a melyikben a biró eljárni hivatva van. Miután a törvény a mellőzést csak az esetben zárja ki, ha a följelentés a bűnvádi eljárás megindítása *után* tétetett, ebből következik, hogy ha az a bűnvádi eljárás megindítása *előtt* adatott be, még akkor is elfogadható a mellőzés oka gyanánt, ha az elbirálandó ügygyel nincs is összefüggésben.

3. Akár rágalmazás vagy becsületsértés, akár bűnvádi vagy fegyelmi följelentés hozatott föl mellőzés okául, a mellőzés csak akkor tagadható meg, ha az az ügy, melyben a biró eljárni hivatva van, a rágalmazástól, becsületsértéstől, bűnvádi vagy fegyelmi föl-

jelentéstől *„különálló“*. — Ez alatt az értendő, hogy az emlitett cselekmények, illetőleg följelentések az elbirálás alatt álló ügygyel összefüggésben nincsenek. — Ha azonban ezek közt összefüggés van, akkor az elfogulatlanság ellen alapos aggály támasztható, s igy ilyen esetekben a mellőzésnek van helye.

4. Az sem ok a mellőzésre, ha valaki a bíróra, mint tanura hivatkozik, de csak akkor, ha a biró kihallgatása alkalmával kijelenti, hogy az ügyről kizáró okul nem szolgáló hivatalos eljárása alkalmával szerzett tudomást.

A hivatalos eljárás kizáró okul a B. P. 64. §. 5. p., 65., 66. §-okban meghatározott esetekben szolgál. Ha tehát valamelyik fél a birót kéri kihallgatni, ez a kérelem csak akkor szolgál mellőzés okául, ha a biró az ügyről *ilyen* hivatalos eljárása alkalmával szerzett tudomást.

5. A 72. §. arról az esetről rendelkezik, midőn tanuk gyanánt a bíróság valamennyi tagjára hivatkoznak. Ilyen esetben a kihallgatást az elnök teljesiti, ha pedig erre is hivatkoztak, az elnököt a rangsorban első biró hallgatja ki. Ez a szabály azonban csak arra az esetre vonatkozik, midőn a bíróság valamennyi tagját ki kell hallgatni; de ha csak az elnök vagy egypár biró hallgatandó ki, a kihallgatást az egyébként arra hivatott biró teljesiti (202. §. 1. bek.).

6. A bíróság valamennyi tagjának kihallgatása kétféle alakban fordul elő, t. i. vagy megkeresés folytán, midőn egyik bíróság keresi meg a másikat összes tagjainak kihallgatása végett, vagy akkép, hogy ugyanannak a bíróságnak tagjait kell kihallgatni, a hol az ügy folyamatban van. — Ebben az utóbbi esetben, ha valamennyi tagját mellőzni kell a bíróságnak (64. §. 6. p.), a 29. §. értelmében bíróküldésnek van helye.

9. A kir. ügyészség tagjainak kizárása és mellőzése.

73. §.

Kizáró okok a kir. ügyészség tagjaira nézve: a 64. §. 1., 2., 3., 4., 6. pontjaiban meghatározott esetek.

Ki van zárva továbbá a kir. ügyészség tagja akkor is, ha az ügyben korábban mint biró, védő, vagy mint a magánvádlónak vagy a sértettnek képviselője járt el.

74. §.

A sértett és a terhelt a 73. §-ban meghatározott eseteken kivül is kérheti a kir. ügyészség valamely tagjának mellőzését, ha teljes elfogulatlansága ellen alapos okot hoz fel.

75. §.

Mihelyt valamely kir. ügyésznek tudomására jut, hogy reá nézve valamely kizáró ok forog fenn, köteles a további eljárást a kir. ügyészségnek más tagjára bizni és erről a főügyésznek jelentést tenni. A főügyész és a koronaügyész hasonló esetben szintén helyettesitésök iránt intézkednek és erről az igazságügyi miniszterhez jelentést tesznek.

Az ügyészségi megbizottak, a kir. alügyészek, valamint a fő- vagy a koronaügyész helyettesei kötelesek a reájok nézve fenforgó kizáró okot közvetlen főnöküknek bejelenteni.

A kir. ügyészség tagjának mellőzése hivatali főnökénél kérendő, ki a kir. ügyészség illető tagjának szükség esetében való meghallgatása után, bizonyitás-felvétel nélkül, végérvényesen határoz.

M. i. A kir. ügyészség tagjaira (koronaügyész, főügyész és ezek helyettesei, kir. ügyész, alügyészek, ügyészségi megbizottak) vonatkozó kizáró okok tekintetében a 73. §. mindenekelőtt egyszerüen utal a 64. §. 1., 2., 3., 4., 6. pontjaira. Egyazon okokat, a melyek miatt az épp most idézett szakaszokban előadott viszonyok valamely concrét ügyben a birót és a jegyzőkönyvvezetőt hivataluk gyakorlatából kizárják, vette a törvény döntőknek a kir. ügyészség tagjai irányában felállitott kizárási esetek megállapitásánál. Ha a kir. ügyészség szereplése a törvény szerint nem egyszerü ügyféltevékenység, hanem teljes pártatlanságot igénylő közhatósági hivatás: akkor jogos és méltányos, hogy az ügyészség tagja a saját és a hozzá közel állók ügyében (64. §. 1—4. p.) el ne járhasson.

Az ügyészségi tagok kizáró eseteinek meghatározásánál nemcsak a „sua causa“ és az ennek kiegészitéseül tekintendő közeli rokonsági stb. viszonyok veendők figyelembe, hanem szükséges, hogy kizáró ok legyen a kir. ügyészség tagjának a perben teljesitett oly megelőző szereplése, mely az ügyészi feladat elfogulatlan betöltésével össze nem egyeztethető. Nem szorul bővebb fejtegetésre, hogy azt, a ki a perben már birói vagy védői hivatást töltött be, a sértettet képviselte, a bizonyitó anyag fejlesztéséhez a saját tevékenységével járult, oly szálak csatolják az ügyhöz, melyek az ügyészi feladat elfogulatlan betöltésénél legalább is feszélyezők.

Mindezeket a kizáró okokat már az 1871:XXXIII. törvényczikk 11. §-a felsorolja. A törvény a kizáró okok felállitásánál figyelmen kivül hagyta az 1871:XXXIII. törvényczikk 10. §-ában foglalt rendelkezést: „ A ki a törvényszék valamely tagjával fel- vagy lemenő ágban rokon, vagy azzal harmadizig-

len oldalrokonságban, vagy másodiziglen sógorságban áll: azon törvényszéknél kir. ügyészi teendőket nem teljesithet." E rendelkezés, mint szorosan az *ügyészi szervezet köréhez* tartozó, nem sorolható a kizáró okok közé. A kizáró okok lényege az, hogy mindig csak *bizonyos bűnügygyel* szemben teszik a birót vagy ügyészségi tagot alkalmatlanná az eljárásra. Az 1871:XXXIII. törvényczikk 10. §-a pedig *általában*, tekintet nélkül *egyes bűnügyekre*, állapitja meg azokat a viszonyokat, melyek között az ügyészi teendőt valamely törvényszéknél nem teljesithet. A törvény tehát a kizáró okok helyes értelmének felel meg, midőn ugy az ügyészség tagjainak kizárásánál már emlitett, mint a bíróság tagjainak kizárásánál az 1869:IV. t.-cz. 16. §-ának második bekezdésében megjelölt viszonyokat nem tartja a kizáró okok közé illeszthetőknek. Az együtt alkalmazást kizáró eme viszonyok tárgyában a birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló 1891. évi XVII. törvényczikk 41—43. §-ai rendelkeznek.

A 75. §. egyrészről meghatározza azt az eljárást, melyet az ügyészségi tagnak követni kell, midőn az ellene fenforgó kizáró oknak maga jő tudomására, másrészről e szakasz a felek által kérhető mellőzésre vonatkozó eljárást szabályozza.

A törvény hüen ahhoz az elvhez, hogy a kir. ügyészségnek függetlensége a bírósággal szemben épségben maradjon, a bíróságnak az ügyészségi tagok kizárására és mellőzésére nem ad semmi befolyást. Következésképen a bíróságnak nincs joga vizsgálni, hogy a kir. ügyészség eljáró tagja ellen forog-e fenn kizáró ok vagy nem. Maga a kir. ügyészség lévén felelős azért, hogy tagjai a kizárás eseteiben az eljárástól tartózkodjanak, az ügyészségi szervezet keretén belül kellett megoldani a kizárási és mellőzési eljárást is.

A kir. ügyészek, a főügyészek és a koronaügyész, mihelyt tudomást nyernek valamely kizáró okról, azonnal a kir. ügyészség más tagjára bizzák az eljárást és arról a kir. ügyészek a főügyész és koronaügyész az igazságügyi miniszterhez tartoznak jelentést tenni. Az ügyészségi megbizottak, a kir. alügyészek, a fő- vagy koronaügyész helyettesei közvetlen főnöküket értesitik, ki, ha alaposnak találja az előterjesztést, azonnal intézkedik, hogy az ügyészség más tagja folytassa az eljárást. Minthogy megtörténhetik, hogy az ügyészség valamely tagja a kizáró ok fenforgása daczára eljár: jogában áll a terheltnek, esetleg másnak, a hivatali főnöknél az eljáró ügyészségi tag mellőzését kérni. Ezenkivül a sértett a kir. ügyészség tagjának mellőzését elfogultság alapján is kérheti (74. §.). E kérelmek esetében, a mellőzni kért ügyészségi tag meghallgatása nélkül nem hozható határozat. A közvetlen hivatali főnök, tehát a kir. ügyész az ügyészségi megbizottnak és a kir. alügyésznek, a főügyész a főügyészi helyettesnek és kir. ügyésznek, a koronaügyész a koronaügyészi helyettesnek és az igazságügyi miniszter a főügyésznek és a koronaügyésznek mellőzésére vonatkozó kérelem tárgyában végérvényesen határoz. (Indokolás 215. lap.)

Jegyzetek. 1. A kir. ügyészség tagjai közé (73. §.) az ügyészségi megbizottak is tartoznak (75. §. 2. bek.).

2. A 73. §. 2. bek. a 64. §. 5. pontját helyettesiti. A kettő közti különbség az, hogy az 5. pont szerint ki van zárva a biró, ha ugyanabban az ügyben, mint kir. ügyész, a 73. §. 2. bek. szerint

ki van zárva az ügyész, ha ugyanabban az ügyben, mint biró müködött; továbbá, hogy a birót illetőleg kizáró ok az is, ha a kérdéses ügyben, mint rendőri közeg közremüködött, holott a királyi ügyészség tagját illetőleg ez nem kizáró ok, minek természetes magyarázata az, hogy a rendőr csak nyomozást teljesithet, a nyomozást pedig az ügyész rendeli el, esetleg ugyanabban az ügyben, melyben később mint vádló szerepel.

3. Ha kizárt ügyész képviseli a vádat: az nem semmiségi ok (384. §. 2. p.).

10. Általános rendelkezések a mellőzés iránti eljárásnál.

76. §.

A biró, a jegyzőkönyvvezető vagy a kir. ügyészség tagja, a ki maga kérte mellőzését, kérelme elintézéséig nem járhat el.

Ha ellenben nevezettek mellőzését más erre jogosult kérte, a kérelem elintézéséig tovább is eljárhatnak. Abban az esetben mindazáltal, ha a mellőzés törvényes kizáró ok alapján (64. §., 65. §. első és második bekezdés, 66. §.) van kérve, a biró az itélethozásban a kérelem elintézéséig részt nem vehet.

1. A B. P. 76. §-a szerint a biró, a jegyzőkönyvvezető vagy a kir. ügyészség tagja, a ki maga kérte mellőzését, kérelme elintézéseig nem járhat el. Az teljesen közömbös, hogy a mellőzést miért kérte, azért-e, mert törvényes kizáró ok forog fenn reá nézve, vagy azért, mert elfogulatlansága iránt aggodalma van, mert egyik esetben sem járhat el kérelme elintézéseig.

2. Ha a mellőzést nem a 76. §. első bekezdésében emlitett személyek kérték, akkor különbséget kell tenni a szerint, a mint a mellőzési kérelem kizáró vagy oly okra van alapitva, mely a biró stb. elfogulatlanságát kétessé teszi.

Az itélethozásáig teljesitendő cselekményekben a mellőzni kértek mindkét esetben részt vehetnek ugyan, de az a kire nézve valamely kizáró ok forog fenn, az itélethozásban a kérelem elintézéseig részt nem vehet; ez azért van, mert ha az itélethozatalban kizárt biró vesz részt, ez semmiségi ok (384. §. 2. p.), a kire nézve azonban az elfogultság kifogását hozták fel, az a kérelem elintézéseig minden perjogi cselekményt teljesithet, tehát az itélethozásban is részt vehet.

VII. FEJEZET.

A bíróság határozatai és közlésök.

Irta: VARGHA FERENCZ.

1. Bevezetés.

A VII. fejezet a birói határozatok fajait s azt szabályozza, hogy a határozatok közlése miként történik.

A törvény a határozatokat két csoportba osztja, az egyikbe tartoznak az itéletek, a másikba a végzések. — Miután mindenütt elő van irva az, hogy a bíróság mikor határoz itélettel, eszerint a törvény technikailag is helyesen járt el akkor, midőn azt jelentette ki, hogy „minden határozat, melyet a jelen törvény kifejezetten itéletnek nem nevez, végzésnek tekintendő“ (77. §.).

Miután a törvény a *bíróság* határozatairól rendelkezik, fölmerül az a kérdés, hogy a rendőrség és ügyészség intézkedései mily jelleggel birnak. — Ahhoz, hogy a rendőri hatóság s az ügyészség is hozhatnak határozatot, kétség nem férhet.

A 99. §. első bekezdése ezt rendeli: „A főmagánvádló a nyomozás teljesitését a rendőri hatóságnál kérheti, mely e kérelem felett indokolt *határozatot hoz. E határozat ellen* perorvoslatnak nincs helye.“

A 101. §. 3. bek. szerint: „A nyomozás megszüntetése vagy befejezése tárgyában hozott *határozatok* ellen perorvoslatnak nincs helye.“

Ezt a két esetet nem azért hoztuk fel, mintha ezzel a policzia s az ügyészség határozatainak száma ki volna meritve, ellenkezőleg, ezzel csak arra akartunk utalni, hogy a törvény kifejezetten a határozathozatal jogával ruházza fel a rendőrséget s az ügyészséget; de ezen két eseten kivül még több esetben is határozatot hozhat ugy a rendőrség, mint az ügyészség, valahányszor a nyomozó

cselekményt a nyomozást vezető határozatnak kell megelőzni. Igy pl., ha a lefoglalást a rendőrség akarja teljesiteni, azt irásba foglalt határozattal kell elrendelnie. (177. §.)

Kétségtelen, hogy a VII. fejezet sehol sem emliti fel a nem biró által hozott határozatokat s igy ebből — az első tekintetre — arra lehetne következtetni, hogy a VII. fejezet szabályai nem vonatkoznak sem a rendőri hatóság, sem az ügyészség határozataira. — A miből az a vitás kérdés merülne föl, hogy a rendőrség s ügyészség köteles-e határozatait indokolni. — A 99. §. a rendőrségnek világosan kötelességévé teszi a határozat indokolását, ellenben a 101. §., a hol a nyomozás befejezéséről és megszüntetéséről van szó, nem irja elő, hogy az ügyész e tárgyban indokolt határozatot köteles hozni.

Kétségtelen, hogy a nyomozás befejezését indokolni fölösleges, mert a 101. §. 2-ik bekezdése szerint a befejezést a vádirat benyujtása vagy vizsgálat inditványozása követi, ez pedig csak akkor nyujtandó be, ha a nyomozás czélja el van érve, és azok az adatok ki vannak puhatolva s meg vannak állapitva, melyek a vád emelése kérdésében a vádló tájékozására szükségesek (83. §.), hogy pedig a vádló mikor van tájékozva, ez az ő subjectiv nézete, melyet nem köteles ellenfelével közölni, sőt gyakran épen az áll érdekében, hogy meggyőződésének indokai a per ezen kezdetleges stádiumában a terhelttel ne is közöltessenek. Ebből folyólag a nyomozás befejezése tárgyában formális határozat se hozandó.

Másként áll a dolog akkor, midőn a nyomozás megszüntetetik, itt már a pótmagánvádra jogositott sértett kivánhatja azoknak az indokoknak közlését, a melyek a közvádlót a nyomozás megszüntetésére inditották, mert ez, ha a pótmagánvádló föl nem lép, az ügy definitiv befejezését jelenti. — Másrészt a közvádló felelősségéből is folyik, hogy számot adjon azokról az okokról, melyek a nyomozás megszüntetésére inditották, mert ha indokolás nélkül megszüntethetné a nyomozást, ez mindenféle visszaélésre vezethetne.

Ez azonban nincs igy, mert az ügyész köteles a nyomozás megszüntetését indokolni. Igaz ugyan, hogy 101. §. ezt nem irja elő, ámde a nyomozás megszüntetése perjogilag nem egyéb, mint a közvádló visszalépése, erre az esetre pedig a 34. §. előirja, hogy „a kir. ügyészség a vád képviseletének megtagadásáról köteles a sértettet — — esetleg a nyomozás teljesitése után — — *indokolt irásbeli határozattal értesiteni.*“

A mi a többi határozatokat illeti, melyeket az ügyész s a rendőri hatóság hozhat, ez mind az előzetes eljárás keretébe tartozik; erre nézve pedig a 96. és 98. §. 2. bekezdése előirja, hogy eme cselekményeknél a X., XI., XII., XIII., XIV. fejezetek rendelkezéseit kell alkalmazni; miután pedig az ezen fejezetekben emlitett birói határozatokra is áll a 77. §. ama szabálya, mely szerint a határozatokat indokolni kell, ebből következik, hogy a rendőrség s ügyészség határozatai is indokolandók.

2. A bíróság határozatai s azok indokolása.

77. §.

A bíróság itélettel vagy végzéssel határoz.

Minden határozat, melyet a jelen törvény kifejezetten itéletnek nem nevez, végzésnek tekintendő.

A bíróság köteles határozatait indokolni. E szabály alól ki vannak véve az idéző levelek, alárendelt hatóságnak és közegnek szóló meghagyások és az ügyvitelre vonatkozó utasitások.

M. i. A 77. §-ból következik, hogy a törvényben használt „*határozat*“ szó fogalmi köre a legtágabb értelemben veendő, azaz nemcsak az itéletek és végzések, hanem a büntetőparancs és általában minden, a bűnvádi perben szükséges oly birósági intézkedések értendők alatta, melyek természetöknél fogva másnak tudomására hozandók. A bíróság csak azokban az esetekben hozhat itéletet, melyekben a törvény kifejezetten elrendeli. Minden más esetben a bíróság határozata *végzésnek* tekintendő (77. §. második bekezdés.). Különösen végzés számba jön tehát a büntetőparancs is.

A határozatok indokolásának előirása felette előmozditja azok alaposságát. Ez az oka annak, hogy a törvény szerint nemcsak az *ügydöntő*, vagyis azok a határozatok, melyekkel a bíróság a pernek sorsa felett a leglényegesebb stádiumokban dönt, hanem *szabály* szerint minden határozat indokolandó. Különösen áll ez azokról a határozatokról, melyek a felekkel közlendők. Kivételek csak az idézőlevelek, melyek különben szorosabb értelemben vett határozatoknak éppen ugy nem tekinthetők, mint az egyszerü átiratok, melyekkel a bíróság az iratokat például a kir. ügyészséggel inditvány tétele végett közli. Ki vannak továbbá véve (77. §. harmadik bekezdés) a belkezelésre és belső ügyvitelre vonatkozó utasitások, mint például az alárendelt hatóságnak és közegnek szóló meghagyások. Ezek sem tekinthetők valódi határozatoknak és a törvény csak minden kétség kizárása végett veszi ki őket az indokolás szabálya alól. (Indokolás 217. lap.).

Jegyzetek. 1. A kir. ügyészség és rendőri hatóság határozataira nézve a törvény minden egyes esetben külön kimondja, hogy azokat indokolni kell (l. pl. a 34. és 99. §§.), — s a mennyiben a törvény ezt nem mondja is ki, mint pl. a 101. §-ban — a B. P. egyéb rendelkezéseiből ez önként következik (l. a fönebbi bev.).

2. A bíróság a fölfolyamodást visszautasitó s a közbenszóló határozatokat is köteles indokolni. Ehez képest a Curia törvénybeütközőnek mondta ki:

a jbiróságnak azt a határozatát, melylyel a törvényszék mint II. foku bíróság, itélete ellen az 557. §. 1. és 2. bek.-re való egyszerü hivatkozással visszautasitotta: mert e hivatkozásból meg nem látható, hogy a jbíróság a hivatk. szakaszban megjelölt esetek közül melyiket látta fönforogni (G. Dt. IX. 516.);

a kir. Táblának azt a határozatát, melylyel a v. által tanuként felhivott egyén kihallgatását a 77. §. ellenére indokolás nélkül tagadta meg (U. o. 517.).

3. A határozatok közlése.

78. §.

A bíróság határozatait a jelenlevő érdekeltekkel kihirdetés, a távollevőkkel kézbesités utján közli.

Kihirdetés esetén jegyzőkönyv veendő fel és a határozatról az érdekelt félnek, ha kivánja, másolat adandó.

A kézbesitett határozat a fogva levő egyén előtt, kérésére, felolvasandó és neki anyanyelvén megmagyarázandó.

A bíróság a kir. ügyészséggel rendszerint az eredeti fogalmazvány áttétele utján közli határozatait.

1. A bíróság határozatainak közlésére nézve a 78. §. általános szabályokat tartalmaz, melyeknek részletei a B. P. illető helyén vannak meghatározva, igy pl. a 105., 128., 131., 143., 182. §-okban. — A hol pedig a törvény a részleteket nem tartotta szükségesnek meghatározni, ott a közlés a 78. §. általános szabályai szerint történik.

2. Kihirdetés esetén jegyzőkönyv veendő fel és a határozatról az érdekelt félnek, ha kivánja, másolat adandó. — Miután a másolat csak a kihirdetés után expediáltatik, az a kérdés, hogy a perorvoslatok indokolásának beadására szánt idő ilyen esetben a határozat kézbesitésétől számittatik-e vagy a kihirdetéstől. A B. P. 378. §. 6. bekezdése szerint: „A felfolyamodás a végzés kihirdetésekor jelentendő be. Indokolását a bejelentéskor vagy ettől számitott legfeljebb nyolcz nap alatt kell a kihirdetést teljesitő bíróságnál előterjeszteni.“ A 7. bekezdés szerint pedig: „Ha a végzést kézbesités utján közölték, a felfolyamodást és indokolását a kézbesitéstől számitott nyolcz nap alatt kell annál az elsőfoku bíróságnál előterjeszteni, mely a kézbesitést elrendelte.“

A felfolyamodás indokolásának beadásánál tehát az a mérvadó, hogy a végzést *kihirdetés* vagy *kézbesités* utján közölték-e? Az indokolást az előbbi esetben a kihirdetéstől, az utóbbi esetben pedig

a kézbesítéstől számítva nyolcz nap alatt kell beadni. Ha a határozatot kézbesités utján közölték, a felfolyamodást be lehet ugyan külön is jelenteni s az indokolást utólag beadni, de mindkettőnek a kézbesitéstől számitott nyolcz nap alatt kell megtörténni. Ugyanez áll a felebbezésre is. (V. ö. a 388. §-t). Itt azonban a törvény a vádlott javára kivételt állit fel, mely szerint, ha az itéletet szóbelileg hirdették ki, s a vádlott vagy védő annak irásban való kiadását kérik, az indokolás a kézbesitéstől számitott 8 nap alatt adható be. (388. §. ut. bek.)

3. „A bíróság a kir. ügyészséggel *rendszerint* az eredeti fogalmazvány áttétele utján közli határozatait." — A törvény eme kitétele *„rendszerint"* kettőt jelent: jelenti elsősorban azt, hogy a fogalmazvány áttétele utján akkor közlendő a határozat, ha a törvény máskép nem rendelkezik, igy pl. a 329. §., mely szerint az itéletet az elnök hirdeti ki s a felek, tehát az ügyész is, a perorvoslat tárgyában nyomban nyilatkoznak (330. §.); jelenti másodszor azt, hogy a bíróság a fogalmazvány utján való közléstől czélszerüségi szempontból eltérhet.

4. A felsőbirósági határozatok kihirdetésére és közlésére nézve a B. ü. sz. 96. §. irányadó. E szerint:

a) a felsőbirósági határozatok rendszerint a főtárgyalási tanács előtt hirdetendők ki;

b) a kihirdetéséről szóló jzkv legkésőbb 24 óra alatt elkészitendő; ezután a tanács elnöke által átvizsgálandó és aláirandó s ezáltal az ügy előadójának megküldendő;

c) a mennyiben perorvoslat jelentetett be: az ezt kitüntető jkv az ügyiratokkal együtt a felsőbirósághoz fölterjesztendő (Büsz. 80. §.).

4. Idézés és kézbesités.

79. §.

Az idézőlevelet rendszerint a megidézendőnek, más határozatot vagy az értesitendő egyénnek, vagy igazolt meghatalmazottjának kell kézbesiteni.

A magánvádló ügyvédjének vagy kézbesitések átvételére meghatalmazottjának kezéhez történt minden kézbesités a magánvádlóval szemben is hatályos.

80. §.

Ha valaki lakó- vagy tartózkodóhelyét nem hagyta ugyan el, de ott a kézbesitő őt meg nem találja: a kézbesitendő irat házanépe valamelyik teljeskoru tagjának adandó át; ha pedig ilyen nem volna

jelen, az érdekeltnek háza kapujára vagy lakásának ajtajára, lehetőleg tanuk jelenlétében függesztendő ki s erről az érdekelt egyén ajánlott levélben értesitendő. Ezenfelül a kifüggesztés teljesitését, a kézbesitendő irat tartalmának közlése mellett, a község előljáróságának (a fővárosban a kerület rendőrkapitányságának) azzal a felhivással kell tudomására hozni, hogy arról az érdekeltet haladéktalanul értesitse. Az utóbbi értesités elmulasztása a kifüggesztés utján teljesitett kézbesités hatályát nem érinti.

81. §.

Ha annak, a kinek részére kézbesitést kellene teljesiteni, lakása vagy tartózkodóhelye nem tudható ki: a kézbesitendő iratot a biróság székhelyének és az ismeretlen tartózkodásu egyén illetősége helyének községházánál a hirdetmények tábláján kell kifüggeszteni és ha a biróság szükségesnek találja, a hivatalos és esetleg még más lapokban is közzé lehet tenni.

82. §.

A biróság területén kivül lakók részére a kézbesités megkeresés utján történik.

A külföldön teljesitendő kézbesitésre nézve a nemzetközi szerződések és az e tekintetben fennálló szabályok irányadók.

M. i. Minthogy az idézésre való meg nem jelenés a megidézendő perbeli állásához képest különböző kényszereszközök alkalmazásával és bizonyos jogi következményekkel van egybekapcsolva, szükséges, hogy mindig maga a megidézendő szerezzen tudomást megjelenés iránti kötelezettségéről. A törvény 79. §-a tehát nemcsak a terheltre, hanem mindazokra vonatkozik, kiket a biróság megjelenésre kötelez. Egyéb határozatok, tekintet nélkül arra, hogy ellenök használható-e perorvoslat vagy nem, nemcsak az értesitendő egyénnek, de képviselőjének is kézbesithetők, mert az utóbbi fel van hatalmazva mindazokra a teendőkre, melyek képviseltje érdekében szükségesek.

Midőn a törvény kimondja, hogy a magánvádló ügyvédjének és a kézbesitések átvételével megbizott meghatalmazottjának a magánvádló részére szóló minden határozat is a magánvádlóra kiterjedő hatálylyal kézbesithető (79. §. második bek.): ezzel kifejezést ad annak, hogy a magánvádló ügyvédjének vagy képviselőjének még az idézőleveleket is lehet kézbesiteni. Mindazáltal, ha a magánvádló más, pl. tanu minőségében személyes megjelenésre is kötelezve van: akkor az idézőlevelet neki is kell kézbesiteni, vagy legalább is a magánvádló képviselőjének vagy meghatalmazottjának szóló idézőlevélben a képviselt személyes megjelenés iránti kötelezettségét világosan ki kell tenni, mert ellenkező esetben a személyes megjelenés elmulasztása kényszereszközök alkalmazását nem vonhatja maga után. Egyébként a most emlitett rendelkezés is azok közé tartozik, melyekkel a törvény a magánvádlói intézmények perkésleltető hatályát ellensulyozni kivánja. (Ind. 218. l.).

Jegyzetek. 1. A 79. §. midőn azt a szabályt állitja fel, hogy az idézőlevelet „*rendszerint*" a megidézendőnek kell kézbesiteni, a kivételre is utal, arra t. i., midőn az idézőlevelet másnak is lehet a megidézendőn kivül kézbesiteni. — Egyik kivétel a 80. §-ban van statuálva, mely szerint az idézés a megidézett házanépe valamelyik teljeskoru tagjának is kézbesithető. Ez a szabály minden kézbesitésre áll, bármily minőségben történjék is az idézés; tehát érvényes az a terhelttel, vádlóval, sértettel, tanuval szemben egyaránt, s ha az idézés igy történt, az elmaradás törvényes következményeit alkalmazni kell az ellen, a ki igazolatlanul meg nem jelent.

Ezenkivül a 79. §. 2. bek. még egy concessiót tesz, nem ugyan kifejezetten az idézésre, hanem „*minden kézbesitésre*", a miben az idézés is bennfoglaltatik, e szerint a magánvádló ügyvédjének vagy kézbesitések átvételére meghatalmazottjának kezéhez történt minden kézbesités a magánvádlóval szemben is hatályos. — Tehát a magánvádlónak szóló idézést ennek ügyvédje vagy meghatalmazottja is átveheti; — s ha ez az idézést szabályszerüleg vette át, a 49. §. utolsó bekezdése alkalmazandó.[1])

Másként áll a dolog, ha a magánvádlót tanuképen idézik meg s az idézést a magánvádló ügyvéde vette át, ez esetben az igazolatlanul elmaradt tanura meghatározott kényszer-rendszabály nem alkalmazható, mert a magánvádló helyett ennek meghatalmazottja csak a magánvádlói minőségre kiható joghatálylyal vehet át idézéseket.

2. Azon szabály alól, mely szerint az idéző-levelet a megidézendőnek kell kézbesiteni, további kivételt állit fel a 130. §. 4. bek.; 197. §.; 227. §. 6-ik bekezdése; ezen szakaszok szerint a fegyveres erőhöz tartozó egyének akár terhelt, akár tanu minőségben idéztessenek is meg, feljebbvaló hatóságuk utján idézendők; ugyanez áll a szakértőre is, ha az a katonai hatóságnak van alávetve.[2])

3. Ha azt, a kinek akár idézőlevelet, akár valamely határozatot kell kézbesiteni, a kézbesitő nem találja, kétféle eljárás követendő, a szerint, a mint az illető lakó vagy tartózkodó helyét nem hagyta el (80. §.) vagy ha annak, a kinek részére kézbesitést kellene teljesiteni, lakása vagy tartózkodó helye nem tudható ki (81. §.). Az előbbi esetben a kézbesitendő irat a czimzett háza népe

[1]) Az ügyvéd idézésénél nemcsak az ügy tárgya s a terhelt neve, hanem a sértett neve is beveendő az idézőlevélbe (12.846/903. Igmr. — Igk. XII. 239.).

[2]) A ténylges katonai szolgálatban álló egyének részére kézbesitendő idézések kiállitásáról l. Ig. K. XI. 166.

valamelyik teljes koru tagjának adandó át; ha pedig ilyen nem volna jelen, az érdekeltnek háza kapujára vagy lakásának ajtajára lehetőleg tanuk jelenlétében függesztendő ki s erről az érdekelt egyén ajánlott levélben értesitendő. — Miután a törvény ugy a kifüggesztést, mint a levélben való értesitést kötelezőleg irja elő, ebből következik, hogy ha az egyik vagy másik actus el lett mulasztva: a kézbesités nem szabályszerü. Miután az értesités a kézbesitést elrendelő hatóság nevében történik s ilyen értesitésre a kézbesitő nem jogosult, azt a hatóság kiadóhivatalának kell teljesiteni.

A törvény ezenfelül még egy szabályt állit fel az esetre, midőn a kézbesités közvetlenül az érdekelt részére nem eszközölhető; eszerint a kifüggesztés teljesitését a kézbesitendő irat tartalmának közlése mellett, a község előljáróságának, a fővárosban a kerület rendőrkapitányságának, azzal a felhivással kell tudomására hozni, hogy arról az érdekeltet haladéktalanul értesitse. A kézbesitendő irat tartalmát lehet az átiratban kivonatosan közölni, de sokkal practicusabb, ha maga az irat küldetik meg, mert az előljáróság köteles az irat tartalmáról az érdekeltet haladéktalanul értesiteni, a mi legtermészetesebben akkép történik, hogy az iratot kiadja az érdekeltnek.

4. A törvény a 80. §. utolsó pontjában emlitett értesitéshez azt füzi, hogy annak elmulasztása a kifüggesztés utján teljesitett kézbesités hatályát nem érinti. Itt azt az értesitést kell érteni, a mit a községi előljáró köteles az érdekelttel szemben teljesiteni; ez elmaradhat ugyan anélkül, hogy a kézbesités hatálya érintetnék; de a kézbesitést elrendelő hatóság nincs felmentve ama kötelezettség alól, mely szerint a kifüggesztés teljesitését köteles az előljáróságnak tudomására hozni.

5. Összefoglalva az elmondottakat, a kézbesités abban az esetben, ha a kézbesitendő iratot nem maga az érdekelt vette át, akkor szabályszerü, ha

a) A kézbesitendő iratot háza népe valamely teljes koru tagjának adták át, ha pedig ilyen nem volna jelen, az érdekelt házakapujára vagy lakásának ajtajára kifüggesztették és ezen felül,

b) abban az esetben, midőn a kézbesitendő irat kifüggesztetett, ha a kifüggesztésről az érdekelt ajánlott levélben értesittetett.

Ezenfelül még két — joghatálylyal nem biró föltételt ir elő a törvény; az egyik az, hogy a kifüggesztést „*lehetőleg*“ tanuk jelenlétében kell teljesiteni; a „lehetőleg“ szó közbeszurásából kitünik, hogy eme föltétel nem teljesitése semmi joghatálylyal sincs össze-

kötve; — ugyanez áll a községi előljáróság utján való értesitésről, a miről az imént (4. j.) volt szó.

6. A 81. §. arról az esetről rendelkezik, midőn annak, a kinek a részére kézbesitést kellene teljesiteni, lakása vagy tartózkodó helye nem tudható ki. Itt kézbesitésről nem lehet szólani, mert az közvetett uton, vagyis a háznép valamely tagjának való kézbesités vagy kifüggesztés utján, csak akkor eszközölhető, ha az érdekelt fél lakó vagy tartózkodó helyét nem hagyta el (80. §.) — Ha tehát az érdekelt lakó vagy tartózkodó helyét elhagyta, vagy az ismeretlen, ezt a tényt az ismeretlen helyen való tartózkodási jog következményeire tekintettel, megbizható módon meg kell állapitani.

A nem kézbesithető iratra előirja a törvény, hogy azt a biróság székhelyének és az ismeretlen tartózkodásu egyén illetősége helyének községházánál a hirdetmények tábláján ki kell függeszteni és ha a biróság szükségesnek találja, a hivatalos és esetleg még más lapokban is közzé kell tenni; ez az eljárás azonban nincs összefüggésben annak megállapitásával, hogy az érdekelt ismeretlen helyen tartózkodik-e vagy sem; mert az ismeretlen helyen való tartózkodást az erre hivatott hatóság megállapitja, s ennek alapján alkalmazható a B. P. 313. §. 3. bekezdésében s a XXIII. fejezetben meghatározott joghatály a tanukra, illetőleg a terheltekre. — Az irat kifüggesztésének vagy a kifüggesztés elmulasztásának tehát semmi joghatálya nincs.[1])

7. A birósági s ügyészségi kézbesitő közegeknek való utasitást tárgyalja az 1899. évi 4876/Ime. sz. r.[2]) továbbá a 6083/99. eln. sz. B. m. r.

8. Az osztrák igazs. hatóságokkal való levelezésről szól a 16.873/97. és a 16.970/97. sz. Igmr.; a magyar s horvát-szlavon biróságok közti érintkezést az 1893. jun. 1-én 4593. sz. a. kiadott rend. szabályozza. Ezek szerint:

a) A magyar kir. biróságok összes átirataikat és ezek mellékleteit közvetlen posta utján küldik az osztrák igazságügyi hatóságoknak, melyek a magyar nyelvü átiratok és megkeresések lefordittását is eszközöltetik; az ügy-

[1]) V. ö. Igaz Gusztáv: E §. értelmezése c. ért. (JK. 1905. 346.).

[2]) E szerint: A biróság, illetőleg az ügyészség intézkedik az iránt, hogy az érdekelt a kifüggesztésről ajánlott levélben értesittessék, s hogy a kifüggesztés az érdekelt értesitése végett a községi előljárósággal, Budapesten a kerületi kapitánysággal közöltessék. E rendelet az érdekeltnek szóló ajánlott levél s a községi előljáróságnak szóló levél mintáit is közli, melléklet gyanánt pedig részletes utasitást csatol a kézbesitést teljesitő hatósági közegek részére. E rendelet és az utasitás, valamint a megfelelő belügyminiszteri rendelet és utasitás teljes szövegét l. A magyar törvények Grill-féle kiadása: Bűnvádi perrendtartás (Vargha Ferencz) IV. kiad. 35. és 37. l.

darab külön megkereső levél nélkül, csupán kézbesitési vevény kapcsán is küldhető;

b) a magyar és horvát birőságok és ügyészségek egymás átiratainak és megkereséseinek ép ugy kötelesek eleget tenni, mint a magyar, illetőleg horvát birőságok és ügyészségek egymással szemben; a kézbesitések postai uton nem eszközölhetők, hanem csak a horvát birőságok közvetitésével stb.[1])

9. A külföldön teljesitendő kézbesitésekre néze az egyes államokkal kötött szerződésekre vonatkozólag kiemeljük a következőket:

a) Francziaországra nézve az ott eszközlendő kihallgatások vagy kézbesitések tárgyában 1875. márcz. 23. 8463. sz. Igmr. (M. IV. 479. l.);

b) Oroszországra nézve az átküldendő iratoknak orosz forditással való ellátásáról az 1873. jul. 4. 25.136. sz. Igmr. (U. o. 547. l.);

c) Bulgária és Kelet-Ruméliára nézve a kézbesitések teljesitéséről 9127/901. Igmr. (Ig. K. XI. 105.);

d) a *Németbirodalomhoz* tartozó országok igazságügyi hatóságaival való érintkezés tárgyában 22.096/901. Igmr. (M. P. 801. l.);

e) Nagybritannia, Irhon, a *brit gyarmatok* s *Amerika* egyes államaira nézve a kézbesitések teljesitéséről 28.631/901. Igmr. (U. o. 787. l.);

f) Szerbiára nézve a kézbesités vagy jogsegély czéljából küldött iratok továbbitása módjáról 394/903. Igmr. (Ig. K. XII. 8.).

[1]) E rendeletnek teljes szövegét lásd Magyar törvények: Bűnvádi perrendtartás 39. és 41. l. L. ugyanott a Boszniában való kézbesitésekről szóló 16.431/90. sz. Igmr. (40. l.).

VIII. FEJEZET.

A nyomozás.

Irta: VARGHA FERENCZ.

1. Bevezetés.

I. Bármily töredékes volt is bünvádi eljárásunk a multban, — mégis már az elmult századok jogtörténeti adatai arra mutatnak, hogy az előkészitő eljárás régi időtől fogva önálló tagozata a pernek s az az itélőbiró eljárásával nem olvadt össze soha. Már a tizenhatodik századbeli törvényekben nyomára akadunk a vizsgálatnak; a mikor az általános vizsgálat (inquisitio generalis) alatt értették annak megállapitását, hogy bűncselekmény nem forog-e fenn, — különös vizsgálatnak pedig (inquisitio specialis) a határozott személy ellen irányuló eljárást nevezték (1548 : 41; 1655 : 38. t.-cz.).

Volt még egy harmadik faja is a vizsgálatnak, az ugynevezett inquisitio generalissima, melyet a vármegye hivatalnokai évnegyedenként hivatalvesztés és 100 frt pénzbirság terhe alatt tartoztak teljesiteni (1548:50; 1625: 13). Miután ezt a nyomozást a vármegyei tisztviselők határozott büntettre való tekintet nélkül voltak kötelesek teljesiteni, ez inkább a közbiztonság fentartására czélzó policziális intézkedések közé tartozott.

Miután közvádlóról a perjog mai állása szerint még abban az időben nem lehetett szólani, a vizsgálatnak ketté választása: általánosra és részletesre, korántsem a mai kettéválasztást, t. i. a nyomozást és vizsgálatot jelentette. A mit legjobban bizonyit az, hogy ugy az általános mint a különös vizsgálat egy személy kezébe volt letéve. Teljesitették pedig azt vármegyékben a szolgabirák; esküdtek; fontosabb ügyekben a tiszti ügyész közbenjöttével; több megyében maguk a tiszti ügyészek; szab. kir. városokban a kapitány, tiszti ügyész stb.

Miután a kir. ügyészségek szervezését közvetlenül megelőző időben a vádelvet törvénykezésünk nem követte: természetes, hogy az előzetes eljárás sem a vádló tájékoztatására szolgált, mint a hogy annak a vádperben kell lenni, hanem az itélet legfontosabb alapja volt. Habár a kir. ügyészségek szervezése alkalmával állandó állami vádközeg állittatott fel minden törvényszék mellé; s habár az 1871:XXXIII. t.-cz. 17. §-a az ügyészek kötelességévé tette a közvádlói teendők végzését, — mégis ha a joggyakorlat által szabályozott eljárásunkon végig tekintünk, azt látjuk, hogy a vádelv az előzetes eljárás során nem tudott tért foglalni. Az 1891: XVII. t.-cz. 70. s 71. §-ai alapján kiadott ügyviteli szabályok 35., 36. §-ai kötelező rendelkezéseinek életbeléptetéséig az előkészitő eljárás folyamán a vádelvről — a fővárostól eltekintve, — a vidéken csak itt-ott vettek tudomást.

A nyomozás és vizsgálat egy kézben, a vizsgálóbirónál összpontosult, mert hiszen nyomozásnak sem a községi előljáróság följelentését, sem a csendőrség tényvázlatát nem lehet nevezni.

A vizsgálóbirák, ideértve a járásbiróságokat is, kötelező jogszabály hiányában már vizsgálatot rendeltek el ott, a hol még csak a nyomozás első tájékoztató adatainak beszerzéséről lehetett volna szó, sőt a legtöbb esetben a vizsgálatot elrendelő végzést meg sem hozták.

Hogy a vádelv az előzetes eljárás során nem tudott kifejlődni, ellenben a per későbbi szakában az tért hóditott, könnyen érthetővé válik, ha meggondoljuk, hogy az eljárást a Curia gyakorlata fejlesztette s tökéletesitette, a mely csakis az itélet hozatala után jutott abba a helyzetbe, hogy az eljárási szabályok alakulására befolyást gyakoroljon. Miután pedig *rendesen* csak az itélettel, s az annak alapját képező főtárgyalás anyagával foglalkozhatott; a vád alá helyező eljárással pedig csak akkor, ha mindkét alsóbb birróság megszüntette az eljárást, vagy a vád alá helyezés tárgyában eltérő határozatot hoztak (1880:37. t.-cz. 45. §-a): könnyen érthető, hogy az előkészitő eljárás reformálása miért maradt vissza, s innen magyarázható meg az is, hogy a Curia nem szólhatván bele az előkészitő eljárásba, miért volt oly eltérő e tekintetben az elsőbiróságok joggyakorlata.[1])

II. A Bp. külön szabályozván a nyomozást és vizsgálatot, szükségesnek mutatkozik az előkészitő eljárás eme két tagozatá-

[1]) *Értekezés:* Dombovári Géza: A régi magyar megelőző eljárás, különös tekintettel a 43-iki javaslatokra és a Bpra (Bt. XLVII. 357.).

nak jogi jelentőségét és egymáshoz való viszonyát vázolni, mert csak ugy érthető meg az előkészitő eljárás ketté választásának jogosultsága, s ama joghatály, mely a nyomozással és vizsgálattal össze van kapcsolva.

A nyomozás ura a kir. ügyész; ő rendeli azt el (84. §.) s ő szünteti azt meg, még pedig akkor is, ha a nyomozás folyamán birói cselekményt vettek is fel (101. §.). — Miután a nyomozást az ügyész irányitja és ellenőrzi, — s a nyomozó hatóságokat egyes nyomozó cselekmények felvételére utasithatja (84. §.): ebből következik, hogy nemcsak a nyomozás megindítása s megszüntetése és befejezése tárgyában van döntő joga, hanem a részletekben is. — A nyomozás folyamán az ügyész nem inditványoz, hanem határoz, kivéve, ha birói cselekmény felvételét szorgalmazza, a mely esetben azonban csak egyes cselekmények felvételéről lévén szó (86., 98. §§.), természetes, hogy ezzel vezető s határozó szerepe változást nem szenved.

A nyomozást rendszerint a rendőri hatóságok teljesitik; s csak kivételesen vesz fel egyes cselekményeket a járásbiróság vagy vizsgálóbiró (86., 98. §.), ellenben a vizsgálatot csakis a vizsgálóbiró vagy a megbizott, illetőleg megkeresett járásbiróság (109., 110. §§.) teljesiti, s ha a rendőrséget egyes cselekmények teljesitése végett megkeresheti is (109. §. 2. bek.), ez sohasem lehet birói, vagyis oly cselekmény, melyet birónak kell teljesiteni (98. §.).

Mihelyt a nyomozás be van fejezve, az ügyész előbbi dirigens szerepét elveszti, s ügyféllé lesz, a ki a vizsgálat elrendelése végett szabatos inditványt köteles előterjeszteni (104. §.), mert máskép az inditvány elutasittatik (105. §.).

A nyomozás folyamán nemcsak a nyomozásra mint egészre van döntő befolyása az ügyésznek, hanem a részletekre is, mert a rendőrséget mindama nyomozó cselekmény teljesitésére kötelezőleg utasithatja, melyeknek felvételét szükségesnek véli. — A vizsgálat alatt egyetlen egy inditványa sem kötelező a biróra; joga van ugyan a vizsgálat során bármely vizsgálati cselekmény tekintetében inditványt tenni (119. §.); de a felett a biró határoz. A nyomozás folyamán, a mint hogy bármily nyomozó cselekményt felvétethet a policziával, ép ugy meg is akadályozhatja ezt működésében és pedig nemcsak a nyomozat megszüntetésével, hanem a nyomozás irányitásából s ellenőrzéséből folyó joga alapján (84. §.).

A vizsgálóbirót ellenben semmiféle vizsgálati cselekményre

nézve sem veheti kötelezőleg igénybe; és nem irányithatja a vizsgálatot sem, csak akkor, ha a vizsgálóbiró erre vonatkozó inditványát elfogadja. Hogy mennyire önálló a vizsgálóbiró működése, legjobban mutatja a 117. §. ama rendelkezése, mely szerint: „A vizsgálóbiró hivatalból inditvány bevárása nélkül is köteles megtenni mindazokat az intézkedéseket, melyek a való tényállás megállapitására s a tettes és részes kinyomozása végett szükségesek".

A nyomozást mindig az ügyész rendeli el és szünteti meg, kivéve a főmagánvád esetét, midőn az ügyész jogait a rendőri hatóság főnöke veszi át. A vizsgálat elrendelése, megszüntetése és befejezése tárgyában rendszerint a vizsgálóbiró, kivételesen pedig a vádtanács és itélőbiróság határoz (105., 107., 128. §§.).

Ezekre a *birói* határozatokra sem positiv, sem negativ döntő befolyása nincs az ügyésznek, negative csak a védelejtéssel akaszthatja meg a vizsgálat menetét, de ezt is csak akkor, ha a vád képviseletét pótmagánvádló nem vette át (128. §. 1. bek.).

Miután a nyomozást bűnüldöző hatóság, a vizsgálatot pedig biró *szünteti meg*, ebből eme két perjogi tagozat közt egy lényeges különbség domborodik ki. Bátran kimondhatjuk, hogy az előkészitő eljárás két tagozata közt ez a leglényegesebb különbség, mert a nyomozás megszüntetése *az ügyet res judicatavá sohasem teszi.* Miután a nyomozás a vádló tájékoztatására gyűjti az adatokat, megtörténhetik, hogy a vádló ma negativ irányban, t. i. a vád nem emelése tekintetében tájékozva van, s ily értelemben határoz; ez azonban nem akadályozza, hogy holnap, ha uj terhelő adatok jutnak birtokába, ellenkező értelmű határozatot ne hozzon s vádat ne emeljen.[1]) Holott, ha az ügygyel *vád alapján* bíróság foglalkozott; s az eljárást ez szüntette meg, ez az ügy a határozat jogerőre emelkedésével res judicatává lett, következésképp az eljárás ugyanazon cselekmény miatt ugyanaz ellen a terhelt ellen csak novum alapján inditható meg.

A bűnpör folyamán több positiv és negativ jellegü határozat hozható; miután az előbbi csoportba tartozó határozatok közül csak egy bir ügydöntő jelleggel, t. i. a marasztaló itélet, ellenben a többi — igy a vizsgálatot, vagy közvetlen idézést rendelő vagy a vád alá helyező — csak előkészitő jelleggel bir; s csakis arra szolgálnak, hogy a pör egy másik stadiumba tereltessék, ter-

[1]) Kries: Die Prozessvoraussetzungen. Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft: V. 4. lap.

mészetes, hogy ezek a vád consumálására nem vezethetnek s igy res judicatává az ügyet sem teszik. Ellenben minden negativ birói határozat ügydöntő jelleggel bir; mert azt fejezi ki, — a vád elutasításával — hogy az illető bíróság előtt, a vádban meghatározott bűncselekmény miatt az ugyanott megjelölt egyén ellen az államnak büntetőigénye nincs. Ilyen határozat az, a melyik a vizsgálatra szóló inditványt vagy a vádiratot, — akár kifogás folytán, akár anélkül elutasitja, — mert mindegyik az ügyet végleg befejezi, s ugyanazon ügy miatt ugyanazon terhelt ellen csak perujitási eljárás folytán emelhető vád; s tehető az eljárás folyamatba.[1]) A nyomozó hatóságok és bíróságok határozatai közt levő eme különbség arra vezetendő vissza, hogy *az állam büntetőigényének létezése, minősége s mennyisége tárgyában csakis a bíróság határozhat; mert* a bűnpör ép ugy peres viszony mint a polgári pör, csakhogy ez utóbbinál magánjogi igény magánfelek közt vitás, mig a bűnpörben büntető, tehát mindig közjogi igény a vitás, a hol az egyik fél a közvádló által képviselt állam, a másik a terhelt. A mint hogy a civilis perben a felperes ügydöntő határozatot nem hozhat, — csak követelésétől állhat el, — ép ugy a bűnpörben sem határozhat az ügyész oly értelemben, hogy ez a határozat a vitás jogviszonyt rendezze; — s igy midőn az ügyész a nyomozást megszünteti, tulajdonkép nem tesz mást, mint az állam büntető igényének érvényesitésétől áll el, — ép ugy, amint a felperes is elállhat a pertől, ha arról szerez informátiót, hogy követelése alaptalan vagy bármely okból nem érvényesithető. De sem az egyik, sem a másik esetben nem a vitás igény rendeztetett, mert az a biró hatáskörébe tartozik; hanem ugy az egyik, mint a másik esetben az ügyésznek, illetőleg felperesnek elállása, a fenforgó körülmények közt, az igényről való ideiglenes vagy definitiv lemondását jelenti.[2])

Habár a Bp. 83. és 102. §-a különböző czélt jelöl ki a nyomozás és vizsgálat számára, a mennyiben az előbbi a vádló tájékoztatására szükséges adatok összegyüjtésére szolgál; a vizsgálatnak pedig feladata azon adatoknak birói kideritése és megállapitása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének vagy hogy meg kell-e szüntetni a bűnvádi el-

[1]) Glaser: Handbuch II. 73. lap.

[2]) A Bp. 444. §. szerint akkor is helye van ugyan az ujrafelvételnek, ha a nyomozást szüntették meg; s eme határozat ellen használ a vádló ujrafelvételt, itt azonban nem az ügyész által megszüntetett nyomozásról (101. §.), hanem arról az esetről van szó, midőn az ügyész a nyomozás alapján vádat emelt, de az eljárást a vádtanács megszüntette (264., 268. §§-ok.).

járást, mindazáltal ez a különbség nem elvi alapon nyugszik s csupán formális értékkel bir. Mert amint a nyomozás alapján az ügyész a fölött határoz, hogy vádat emeljen-e vagy a nyomozást megszüntesse; a vizsgálat anyagát is a czélból vizsgálja meg, hogy elejtse-e a vádat vagy vádiratot adjon be. S a bíróság csak akkor van abban a helyzetben, hogy ugy positiv, mint negativ irányban megvizsgálja a vizsgálat anyagát, ha *vádindítvány fekszik előtte*, mert ha a vádló a vádat elejtette, a vizsgálóbiró arra való utalással az eljárást megszünteti.

Látjuk tehát, hogy a nyomozás és vizsgálat közt csak egy elvi különbség van, — a technikai berendezésétől eltekintve, — az t. i., hogy a nyomozás megszüntetése (101. §.) a res judicata jellegével nem bir, a vizsgálat megszüntetés ellenben ügydöntő, jogerősség jellegével bir, — mely határozat a „*non bis in idem*“ elvére alapitott kifogásra ad jogalapot.

Csupán e különbség miatt nem jogosult az előzetes eljárás kettéválasztása. — Az a kérdés tehát, hogy a törvény a német, osztrák, franczia s olasz törvények rendszerét általánosságban alapul elfogadva, miért választotta ketté az előkészitő eljárást. A ketté választás elvi alapon nem történt, a mint hogy a kifejtettek szerint nem is történhetett. Erre utal a Bp. 103. §-a is, a hol a kötelező vizsgálat esetei vannak felsorolva. Eme szakasz rendelkezéséből a legis ratió nyomban szembetünik, mely nem egyéb, mint garantia az anyagi igazság javára. A 103. §. szerint ugyanis a legsulyosabb esetekben, midőn t. i. a büntetés halál vagy életfogytig tartó fegyház: a vizsgálat kötelező. Öt évet meghaladó szabadságvesztés büntetéssel büntetendő cselekményeknél szintén kötelező, de e bűntettek esetében sem kötelező, ha tetten kapás forog fenn, vagy a terhelt a nyomozás adataival teljesen összehangzásban álló beismerést tett. A 103. §. többi rendelkezéseit nem is kell vizsgálat tárgyává tenni, mert már ez idézésből is kitünik, hogy a kötelező vizsgálat esetei nem perjogi elvi alapon vannak meghatározva, hanem abból indul ki a törvény, hogy a legsulyosabb esetekben nem lehet a főtárgyalást olyan anyag alapján elrendelni, melyet a vádló vezetése s utasitása alatt álló nyomozó közegek gyüjtöttek össze. Tehát a vizsgálat kötelezővé tétele kizárólag garancziális okokra vezetendő vissza.

Ha csupán garancziális okokból van az előzetes eljárás ketté osztva, mi a czélja a nyomozásnak a vizsgálat mellett? A Bp. midőn a nyomozást külön szabályozta, két czélt tüzött maga elé. Elő-

ször azt, hogy a nyomatékos gyanu anyaga a nyomozás során szereztessék be (1. §.), mely föltétele a birói eljárásnak. Ez biztositékot nyujt arra, hogy senki nyomatékos gyanu nélkül mint terhelt biró elé nem állittatik. A törvény rendszerének második czélja az volt, hogy ha már a nyomozás során beszereztettek a terhelő adatok, ne kelljen a vizsgálóbiróhoz fordulni minden esetben, tehát akkor is, ha arra sem a vádnak, sem a védelemnek nincs szüksége, hanem a nyomozás alapján elrendelhető legyen a főtárgyalás.

A Bp. rendszerének tehát az a czélja, hogy az előzetes eljárás lehetőleg megszabadittassék ama terhektől, melyeket a gyakorlat reárakott; s igy szabályszerint a gyorsan működő nyomozó hatóságok eljárását nyomban kövesse a főtárgyalás; s vizsgálat kivételesen és csak ott tartassék, a hol azt vagy a bűntett sulyossága, vagy a vád vagy a védelem érdeke szükségessé teszik (103. §.).

2. A nyomozás tárgya és terjedelme.

83. §.

A nyomozás tárgya: azoknak az adatoknak kipuhatolása és megállapitása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékozására szükségesek.

A nyomozás e határon tul nem terjedhet.

1. A törvény 83-ik szakasza meghatározza a nyomozás tárgyát. A nyomozásnak tehát tárgya az „*adat*“ gyüjtés. Eme fogalom lényegének felismerése végett összefüggésbe kell azt hozni a nyomozás tulajdonképeni czéljával. „Adat“ e szerint mind az, a mi alkalmas a vádló tájékozására. A vádló tájékozására pedig ugyanazok az adatok szükségesek és alkalmasak, melyeket a biróság szokott határozatának alapjául elfogadni akkor, midőn az előzetes eljárás anyaga alapján határoz. Ezek a bizonyitó adatok pedig a következők: a terhelt vallomása; azok a tárgyak, melyek a bűnvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók; tanuk vallomása; szemle; és szakértők megállapitása. Szóval mindaz, a mi a bizonyitás tanában mint a bizonyitás eszköze szerepel. S igy a nyomozás adatai ugyanazok, melyeket a vizsgálat során a vizsgálóbiró; a főtárgyaláson pedig a főtárgyalás elnöke birótársainak s a feleknek közreműködésével felvesz. A különbség csupán a felvétel formáiban *s a felvevő hatósági személyben* rejlik. A felvétel formái közt azonban nincs, legalább nem szabad különbségnek lenni akár vizsgálóbiró, akár nyomozóhatóság eszközli is azt. Különbség csak az elő-

készitő eljárás és a főtárgyalás bizonyitó adatainak fölvétele közt van. Mert a Bp. 96. és 98. §-ai előirják, hogy a nyomozás folyamán az adatszerzés épp ugy történik, mint a vizsgálat során.

2. Az adatgyüjtés kétféleképen történik, t. i. „*kipuhatolás*“ és „*megállapitás*“ utján. A törvény ezt a két kitételt szándékosan használta; az tehát nem tautologia, hanem két különböző fogalom megjelölése.

A följelentés megtételekor ugyanis igen gyakran csak egy bűncselekmény a panasz tárgya, a nélkül, hogy a följelentő a tettest képes volna megjelölni, következésképen felvilágositó adatokkal sem szolgálhat. Pl. X. azt panaszolja, hogy mig fürdőn volt, lakását feltörték és kifosztották. Ilyen följelentés esetében a nyomozásnak első feladata *kipuhatolni* azt, hogy a tettesre vezető felvilágositó adatok hol találhatók fel, s ha már a nyomozó közeg ilyenekre akadt, azt fel kell használnia, vagyis a felvilágositó adatokat „*meg kell állapitania*“. Tehát az adatok megállapitása nem más, mint a terheltnek s tanuknak kihallgatása s a vallomásnak felvétele; az objectiv bizonyitékoknak őrizetbe vétele stb.

3. A nyomozás *tartalmát és terjedelmét* szintén 83. §. határoza meg, midőn kijelenti, hogy *a)* csak a vádló tájékozására szükséges adatok szerzendők be, és *b)* hogy a nyomozás e határon tul nem terjedhet.

A törvény szerint a vádlónak tájékoztató adatokra két szempontból lehet szüksége, *először* azért, hogy a vád emelése, *másodszor* azért, hogy a vád nem emelése tekintetében határozhasson.

A vádemelés kétféleképen történhetik; t. i. a vádló vagy a vizsgálat elrendelését inditványozza (103. §.), vagy pedig vádiratot ad be (254. §.) s az utóbbiban esetleg a közvetlen idézés elrendelése iránt tesz inditványt (281., 282. §§.).

4. A törvény 83. §-a szerint a nyomozás arra is szolgál, hogy a vádló a „*vád nem emelése*“ kérdésében tájékoztassa magát. A törvény kifejezése egészen szabatos, mert itt nem vád elejtéséről, hanem vád nem emeléséről van szó. A vád elejtéséről ugyanis *csak vád emelése után* lehet szólani; ilyen esetekben pedig a törvény következetesen a vádelejtés technicus terminust használja. (128., 264. §. 5. p., 323. §-ok.)

Miután a törvény a *legalitás* elvét fogadta el (33. §. és M. i. 155. lap), ebből folyólag a vád nem emelése kérdésében az ügyészt opportunitási okok nem vezethetik; csakis egyetlen egy eset az, midőn a legalitás elvétől eltérhet, midőn t. i. a *bizonyitékok meg-*

szerzésének rendkivüli nehézsége miatt a nyomozástól eredmény nem várható. (V. ö. 101. §. 3. p.) Ehhez képest tehát, ha az ügyész a vád nem emelésére határozza el magát, csakis a 101. §. 1., 2., 3. pontjaiban meghatározott okokból teheti azt.

5. Nehogy a nyomozás terjengős legyen, a törvény előirja, hogy a nyomozás a 83. §. első bekezdésében emlitett határon tul nem terjedhet. Mihelyt az ügyész a beszerzett adatokból képes magát tájékozni, a nyomozás, az eredményhez képest, vagy megszüntetendő vagy befejezendő. (101. §.)

3. A nyomozás elrendelése, irányitása, ellenőrzése és teljesitése.[1])

84. §.

A nyomozást rendszerint a kir. ügyészség, ha pedig a vádat kizárólag főmagánvádló képviseli (41. §.), az illetékes rendőri hatóság főnöke rendeli el.

A kir. ügyészség a nyomozás érdekében minden közhatóságtól felvilágositásokat és értesitéseket kivánhat, továbbá az egész nyomozásnak vagy egyes nyomozó cselekményeknek teljesitése végett a rendőri hatóságokat és közegeket (85. §.) megkeresheti, illetőleg utasithatja; a nyomozás menetét irányitja; a nyomozási cselekményeket és a nyomozó hatóságok eljárását ellenőrzi.

A rendőri hatóságok és közegek kötelesek a megkeresésnek, illetőleg utasitásnak feltétlenül eleget tenni, különösen a tényállás megállapitása, a tettes és a részes kipuhatolása, valamint a bűnjeleknek és bizonyitékoknak megszerzése czéljából eljárni és minden lényegesebb intézkedésről, valamint annak eredményéről a kir. ügyészséget értesiteni.

1. A nyomozás elrendelése, irányitása és ellenőrzése, a főmagánvád (41. §.) eseteit kivéve, a kir. ügyészség, — a nyomozás teljesitése a rendőri hatóság hatáskörébe tartozik. A nyomozás ura tehát a kir. ügyész; ebből folyólag oly jogok illetik, melyek révén a nyomozásra annak elrendelésétől befejezéséig vagy megszüntetéséig döntő befolyást gyakorolhat.

2. A nyomozás *elrendelését* a törvény semmi alakszerüséghez sem köti; tehát ezt elrendelheti az ügyész határozat alakjában; de szorgalmazhatja azt átiratban is ama hatóságoknál, melyekkel megkeresés utján érintkezik; sőt elrendelhető a nyomozás, főkép sür-

[1]) *Ért.:* Bodor László: Rendőri nyomozás (Jk. 1900. 52.).

gősség esetén szóbelileg is. Hogy a törvény a nyomozás elrendelését semmi alakszerüséghez sem köti, ez azért van, mert ez intézkedésnek csak ügyviteli jellege van, a mennyiben a nyomozást elrendelő határozat senkivel sem közlendő. Holott a vizsgálatot rendelő határozatot már közölni kell a vádlóval, magánféllel és a terhelttel (105. §. 3. bek.); mely végzés felfolyamodással támadható meg; ellenben a nyomozást elrendelő határozat ellen semmiféle perorvoslatnak sincs helye.

3. A nyomozás *irányitása* azt jelenti, hogy az ügyész a nyomozás elrendelésekor egyuttal az azt teljesitő nyomozó közegnek megadja a directivát, melyben ennek haladnia kell; de jelenti azt is, hogy a már folyamatban levő nyomozásnál ad utasitásokat egyes nyomozó cselekmények tárgyában. Ez az utasitás adható irásban, de adható személyesen is, mert kétségtelen, hogy az ügyész minden nyomozó cselekménynél jelen lehet; ez abból következik, hogy a nyomozást irányitja. Az *irányitás* joga tehát magában foglalja az ügyész folytonos jelenlétel és a nyomozás menetére való befolyás jogát. Ezt még jobban megvilágitja az ügyész ellenőrző joga (84. §. 2. bek.).

4. A törvény szerint az ügyész a *nyomozó cselekményeket* és a nyomozó *hatóságok* eljárását *ellenőrzi*. Az ellenőrzés miután az ugy az egyes cselekményekre, mint a nyomozó hatóságok eljárására vonatkozik, magában foglalja azt,

a) hogy a nyomozó cselekmények tartalma megfelel-e a 83. §-ban jelzett kivánalomnak;

b) hogy a szükséges nyomozó cselekmények felvétessenek, a feleslegesek mellőztessenek;

c) hogy az eljárási szabályok megtartassanak (96. §.);

d) hogy a nyomozás lehetőleg gyorsan teljesittessék;

e) hogy az anyagi védelemre gond fordittassék (100. §.) stb.

Ezen exemplificativ felsorolásból látható, hogy az ügyész ezeket csak közvetlen érintkezés esetében gyakorolhatja, tehát nemcsak jelen lehet minden nyomozó cselekménynél, hanem feladatát csak akkor volna képes teljesiteni, ha — legalább — a fontosabb nyomozásokat személyes jelenléte mellett végeztetné. Az, hogy az ügyész a nyomozást nem teljesitheti akkor, midőn az ügyész a nyomozást irányitja és ellenőrzi: semmi gyakorlati jelentőséggel sem bir s pedig annál kevésbé, mert a 84. §. 3. bek. szerint a rendőri hatóságok és közegek „kötelesek az ügyész megkeresésének, illetőleg utasitásának *föltétlenül eleget tenni*". Tehát köteles a nyomozó hatóság, ha a megkeresés vagy utasitás ugy szól: a terheltet letartóz-

tatni; szemlét; lefoglalást; házkutatást teljesiteni s azt a tanut kihallgatni, a kit az ügyész ki akar hallgatni. Hogy pedig a kihallgatás, szemle stb. is concreto is ugy fog történni, a mint azt az ügyész kivánja, arra biztositéka van az ügyésznek: az *irányitás; ellenőrzés* és *utasitás* jogában. (84. §. 2., 3. bek.)[1])

5. A 84. §. 2. bek. különbséget tesz *felvilágositások* és *nyomozó* cselekmények közt. Az előbbiek megadására minden közhatóság köteles; ez a felvilágositás nem egyéb, mint tágabb értelemben vett nyomozó cselekmény (83. §.); mert az ügyész felvilágositásokat is csak „a nyomozás érdekében", azaz a 83. §-ban megjelölt czélból kérhet. A szoros értelemben vett nyomozás teljesitése azonban rendőri functió, mely a 84. §. szerint a rendőri hatóságok jogkörébe tartozik.

6. Habár a 94. §. második bekezdése szerint a rendőrség a feljelentés megtétele után is köteles a nyomozást folytatni, mégis miután a nyomozás elrendelése kérdésében az ügyész korlátlanul intézkedik, a rendőrség a nyomozást csak addig folytathatja, mig az ügyész a feljelentést el nem utasitja (92. §.) vagy a nyomozást meg nem szünteti (101. §.). Hogy a rendőrség az ügyész ez intézkedései után passivitásra van utalva: a törvény expressis verbis nem fejezi ugyan ki, de ez a 84. §. ama rendelkezéséből következik, mely szerint az ügyész nemcsak a nyomozást rendeli el, *hanem a nyomozó hatóságok eljárását is ellenőrzi.* Ezen ügyészi ellenőrzés biztositékot nyujt az iránt, hogy a rendőrség az ügyész

[1]) A kir. ügyészségnek a nyomozás elrendelése, irányitása és ellenőrzése tárgyában követendő eljárás iránt részletes utasitást ad a 2100/900. Igmr. V. fejezete, melyből kiemeljük a következőket:

a) nem kell nyomozást elrendelni, ha az fölösleges, mert a szükséges bizonyitó anyag már az ügyészség rendelkezésére áll vagy ha czéltalan, mert a szükséges bizonyiték meg nem szerezhető;

b) habár a följelentés nem tartalmaz bizonyitékokat, a kir. ügyészség igyekezzék azokat nyomozás utján megszerezni, ha ennek lehetőségét látja és csak a kisérlet sikertelensége után tagadja meg a vád képviseletét;

c) a kir. ügyészség a nyomozás elrendelése nélkül is vádat emelhet, ha erre a rendőrség által megkezdett vagy folytatott nyomozás (Bp. 94. §.) vagy a csendőri jelentés elég alapot nyujt;

d) a nyomozás irányitása és teljesittetése körül nem szabad csak a vád érdekeit szem előtt tartani, hanem arra kell törekedni, hogy az ügy állása a védelem szempontjából is megvilágittassék;

e) az ellenőrzés legtöbbször azáltal gyakorolható, hogy a kir. ügyész magához kivánja vagy a rendőri hatóságnál megtekinti a nyomozás iratait s az eredményhez képest utasitja vagy megkeresi a rendőrséget;

f) a kir. ügyészség a rendőri hatóság tagjaival és közegeivel szemben nem gyakorolhat fegyelmi hatóságot, — hanem a főügyésznél kell jelentést tennie, ha valamely megkeresés teljesitése megtagadtatott, — a főügyész pedig az illető fölebbvaló hatóságához fordul vagy közvetlen az igazságügyminiszterhez tesz jelentést.

visszalépése után nem zaklathat és nem üldözhet senkit. Ily irányban intézkedik a R. U. 109. és a Cs. U. 144. §-a is.

Ha az ügyész visszalépése után a rendőrség ujabb terhelő adatoknak jut birtokába (pl. ujabb följelentést kap), joga van ugyan a nyomozást ismét folyamatba tenni, de egyidejüleg köteles a királyi ügyészséggel ezt közölni (94. §. R. U. 108. §. Cs. U. 143. §.). S az uj adatok alapján ismét az ügyész határoz a nyomozás elrendelése kérdésében. Tehát, ha a rendőrség megkezdheti is az ügyészség felhivása előtt a nyomozást, azt csak addig folytathatja, mig az ügyész a feljelentést el nem utasitja (92. §.) vagy a nyomozást meg nem szünteti.[1])

A rendőri hatóság a nyomozást csak egyetlen egy esetben rendelheti el, akkor t. i. ha a vádat kizárólag főmagánvádló képviseli (84. §. 1. bek.).

4. A nyomozó hatóságok és közegek.

85. §.

Rendőri hatóságok alatt értendők: az államnak, a törvényhatóságoknak, rendezett tanácsu városoknak és községeknek rendőri hatáskörrel biró hatóságai és hivatalai, valamint ezeknek vezetői és önálló intézkedésre jogositott tagjai, nevezetesen a községi elöljáróságok is.

Rendőri közegek: a felsorolt hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök, valamint a csendőrségnek altisztjei és legénysége.

A kir. miniszterium rendelettel állapitja meg, hogy mely rendőri jogkörrel biró hatóságok és közegek vannak a kir. ügyészség közvetlen rendelkezésének alávetve és melyekkel érintkezik a kir. ügyészség megkeresés utján.

[1]) Arról az esetről, midőn a hazai rendőri hatóságot a nyomozás teljesitésére valamely külföldi nyomozó hatóság keresi meg — vagy midőn a nyomozás teljesitése végett a külföldi nyomozóhatóság tagja vagy közege küldetik ki, a R. U. 18. és 19. §. azt rendelik, hogy a megkeresés a kir. ügyészszel közlendő s ennek határozata előtt csak a halaszthatatlan nyomozó cselekmény teljesitendő, — az utóbbi esetben pedig a külföldi hatóság közege csak jelen lehet a nyomozásnál, de azt ekkor is a hazai hatóság közege teljesiti.

Ily külföldi hatóság valamely letartóztatott egyén kiadása iránt a rendőrséget keresi meg: az ily megkeresés a letartóztatott egyénnel együtt a kir. ügyészséghez teendő át (R. U. 20. §.).

86. §.

Járásbiróságokhoz a kir. ügyészség csak egyes nyomozó cselekményeknek teljesitése végett intézhet megkeresést.

Ha azonban e megkeresés teljesitése közben a kir. ügyészség részéről megjelölt nyomozó cselekmény kiegészitésének szüksége merül fel, a megkeresett járásbiróság a megkeresés tárgyával összefüggő vagy abból folyó további szükséges nyomozó cselekményeket ujabb megkeresés nélkül is teljesiti.

1. Annak szabályozásánál, hogy a nyomozást kik teljesitsék, törvényünk az osztrák-német rendszert követte, mely törvények nem szervezik az igazságügyi rendőrséget (police judiciaire), hanem általában az állam, törvényhatóság és község rendőri hatóságait és községeit nevezik meg ama közegekül, melyek kötelesek nyomozó cselekményeket teljesiteni.[1]) A különbség csak az, hogy a német törvény 159. §-a az ügyészt *a nyomozás teljesitésére* is feljogositja.[2]) [3])

[1]) Osztrák S. P. O. 24. §.; német S. P. O. 161. §.

[2]) Az igazságügyi rendőrség Francziaországban és a franczia prtst követő olasz, belga s genfi törvényekben van szabályozva.

A franczia bünvádi eljárás 8-ik czikkében fölállitott szabály szerint az igazságügyi rendőrség kötelessége: a bűntetteket, vétségeket s kihágásokat nyomozni; a bizonyitékokat összegyüjteni s a bünösöket az illetékes bíróságok elé állitani. Az igazságügyi rendőrség tagjai: a mezei s erdőőrök, a rendőrbiztosok, a polgármesterek s ezek helyettesei, a köztársaság ügyészei s azok helyettesei, a békebirák, a csendőrök, a vizsgálóbirák, a megyefőnökök s a párisi rendőrfőnök. Az igazságügyi rendőrség tagjai, kivéve a megyefőnököket s a párisi rendőrfőnököt, a felebbezési törvényszékeknek s a főügyészeknek felügyelete alatt járnak el.

Az igazságügyi rendőrség tagjainak hatásköre nem egyforma. Legtágabb hatásköre van a vizsgálóbirónak, a megyefőnököknek és a párisi rendőrfőnöknek. Ez utóbbiak tanukihallgatásokat is foganatosithatnak épp ugy, mint a vizsgálóbiró (10. cz.). Ellenben sem az ügyész, sem az igazságügyi rendőrségnek többi tagja ilyen kihallgatásokat nem teljesithet s igy bátran elmondhatjuk, hogy Francziaországban a police judiciaire tagjai a nyomozás terén kötött utlevéllel haladnak s eltekintve a tettenkapás esetétől, tevékenységük inkább puhatoló, adatgyüjtő; de olyan nyomozó cselekményeket, melyek a vizsgálat anyagát pótolhatnák: tudniillik kihallgatásokat, a vizsgálóbirák, a megyefőnökök s a párisi rendőrfőnök kivételével nem teljesithetnek.

Locré és Hélie munkáiból arról győződtünk meg, hogy a megyefőnökök s a párisi rendőrfőnök széles hatáskörének megszabásánál a törvényhozást tisztán politikai s bizalmi okok vezették. I-ső Napoleon, midőn a code d'instruction criminelle 10-ik czikkét felvétette, azt akarta elérni, hogy a megyefőnökökben s a párisi rendőrfőnökökben oly bizalmi emberei legyenek az államnak, a kik az állam biztonságát lelkükön viselik. A törvényszékek abban az időben nem állottak olyan elemekből, hogy a feltétlen bizalmat kiérdemelték volna; ellenben a megyefőnökök s a párisi rendőrfőnök kiválasztására mindig nagy gond volt forditva.

Jelenleg azonban az emlitett bizalmi szempontok elenyésztek s a bíróságok működése s pártatlansága kétségbe nem vonható. Ebből folyólag teljesen fölöslegesnek mutatkozik a megyefőnökök rendkivüli hatalmának további fen-

2. Csupán egyes nyomozó cselekmények teljesitése végett megkeresheti az ügyész a járásbiróságokat is, *de a vizsgálóbirót* nem. (86. §.) A törvény eme rendelkezésének az az indoka, hogy a vizsgálóbiró tehermentesitve, csakis vizsgálatokkal foglalkozzék.[1])

Nyomozó cselekmények alatt minden *adat* értendő, a mi az ügyész tájékozására alkalmas (83. §. 1. jegyz.). A járásbiróság tehát csakis ilyen, egy vagy több cselekmény teljesitése végett kereshető meg, de az egész nyomozás keresztülvitelével meg nem terhelhető, ha pedig ily értelemben fordult volna hozzá az ügyész: az ilyen megkeresést teljesiteni nem köteles, sőt az hatáskörébe sem tartozik.

3. Három eset van, midőn a járásbiróság az ügyész megkeresésében nem emlitett nyomozó cselekményeket saját inicziativájára is teljesiti.

tartása. Ezek az indokok vezették a Le-Royer-féle javaslatot, midőn a megyefőnököket kizárta a „police judiciaire" tagjai közül. Ellenben czélszerüségi okokból fentartotta a párisi rendőrfőnök kivételes hatáskörét. A senatus által elfogadott módositott javaslat (1886. január 28-iki) a párisi rendőrfőnök hatáskörét szükebbre vonta s azt részletesen körülirta. Végül a képviselőház által kiküldött bizottság 1887. év folyamán ujból revisió alá vevén a javaslatot, a code d'instruction criminelle kérdéses 10-ik czikkét egyszerüen kihagyta, a rendőrfőnök kivételes hatáskörét megszüntette s azt az igazságügyi rendőrség többi tagjai közé sorolta (9. cz.). Miután ekként a rendőrfőnök is a főügyész s a felebbezési biróság felügyelete alá kerül, találóan jegyezte meg ennek jogállására a kiküldött bizottság egyik tagja, hogy: „Désormais le Préfet de police ne sera plus, que le premier comissaire de police de Paris". (M. i. 233.)

[3]) A nyomozás teljesitésére jogositott hatóságokat fölsorolja a R. U. 7., 211—218. §. s a Cs. U. 92., 93. §. Az ügyészségek és rendőri hatóságok közti érintkezést az 1899. decz. 6-án 15.637/M. E. sz. a. rend. szabályozza. E rend. részletes intézkedéseit l. a 39. §. 1. j.

A rendőri utasitás 7. §-a:

a) rendőri hatóságok — Budapesten az államrendőrség, törvényhatósági és r. t. városokban a városi rendőrség, megyékben a főszolgabiróság, községekben az előljáróság; e hatóságok főnökei és vezetői, valamint azon tagjai, kik bűnügyi nyomozásokra föl vannak jogositva;

b) rendőri közegek — a r. hatóságoknak alárendelt hivatalnokok; az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök; s a csendőrség altisztjei és legénysége. — A 8. §. szerint a nyomozást rendszerint a rendőri hatóság teljesiti, illetőleg tagjai és közegei által teljesitteti. — A R. U. 211—218. §. a községi előljáróságnak, mint rendőri hatóságnak a nyomozás körül követendő eljárását szabályozzák. — A Cs. U. 92. §. megegyezik a R. U. 7. §-ával; a 93. §. szerint a főszolgabiró egyes nyomozó cselekményeket a területén állomásozó csendőrörsök által teljesittethet, s e czélból a csendőrörsparancsnokságot és az ezekhez tartozó altiszteket és legénységet közvetlen fölhivhatja, illetőleg a tiszti különitményparancsnokságot megkeresheti.

[1]) A 2100/900. sz. Igmr. V. p. 8. bek. különösen kiemeli, hogy a jbiróság egész nyomozás teljesitése végett igénybe nem vehető. Ezt kiegészitőleg az 5294/900. sz. Igmr. ujólag figyelmezteti az ügyészséget, hogy a jbiróságot ne vegyék igénybe egész nyomozás teljesitése végett, mert az ügyészség nem gyakorolhatja a székhelyén kivüli jbiróságokkal szemben ugyanazt a jogkört, melyet a Bp. 110. §. a vizsgálat tekintetében a vádtanácsnak biztosit.

a) Ha a megkeresés közben a nyomozó cselekmény kiegészitésének szüksége merül fel (86. §. 2. bek.);

b) ha a nyomozás elhalasztása az eljárás czélját veszélyeztetné (95. §. 2. bek.) és

c) ha a nyomozó hatóság részéről eskü alatt való kihallgatás végett stb. megkeresett járásbiróság a nyomozás kiegészitését szükségesnek találja (98. §. 1. bek.).

Egyes nyomozó cselekmények teljesitését a járásbiróságnái a gyanusitott is kérheti (100. §. 2. bek.). Mig azonban az ügyész megkereséseit a járásbiróság *köteles* teljesiteni (1869:IV. t.-cz. 23. §.), a gyanusitott kérelmének teljesitése vagy megtagadása kérdésében saját belátása szerint határoz.

4. Nem *keresheti* meg nyomozás teljesitése végett az ügyész a vizsgálóbirót; ez a 86. §. szövegezéséből kétségtelen. Következésképen, ha az ügyészség székhelyén a rendőrség kikerülésével akar egyes nyomozó cselekményeket végeztetni: akkor is a járásbirósághoz köteles fordulni. — A vizsgálóbiró azonban saját initiativájára két esetben *egyes* nyomozó cselekményeket teljesithet; ha t. i. eskü alatt való kihallgatás végett stb. kereste meg a nyomozó hatóság (98. §. 1. bek.); vagy ha halaszthatlan nyomozó cselekmények felvétele válik szükségessé (95. §. 1. bek.). Szabály tehát az, hogy a vizsgálóbiró az *ügyész megkeresésére* eljáró nyomozó hatóságok közül ki van véve.

5. A följelentés iránti kötelezettség.

87. §.

Az összes hatóságok és hatósági közegek kötelesek a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magáninditványra üldözendő bűncselekményeket, a birtokukba került adatoknak közlésével és a bizonyitó tárgyaknak áttétele mellett, a kir. ügyészségnél feljelenteni. Egyuttal intézkednek a bűncselekmény nyomainak fentartása, valamint a bűnjeleknek és más bizonyitó tárgyaknak megőrzése iránt.

1. E §. a bűncselekmények feljelentését az összes hatóságoknak kötelességévé teszi. A jogállamban minden hatóság, tehát ugy az igazságszolgáltatási, mint a közigazgatási, ugy az állami, mint a törvényhatósági s községi hatóságok s a rendezett tanácsu városok hatóságai kötelesek a jogrend fentartásánál közreműködni, a mely magában foglalja a bűncselekmények feljelentésének kötelezettségét is. A Bp. e kötelesség elmulasztására nem állit fel sanc-

tiót; a mi természetes, mert a kötelességszegés sanctiója az anyagi törvény keretébe tartozik. Miután azonban a feljelentés megtétele *hivatali kötelesség;* ennek megszegése a szándék és egyéb tényálladéki ismérvek alakulata szerint megállapithatja a Btk. 467., 471., 478. §-okban meghatározott bűncselekmények valamelyikét, vagy mint kötelességszegés lehet az fegyelmi vétség s pedig birákra az 1871:VIII. t.-cz. 20. §. *a)* p.; a közigazgatási tisztviselőkre az 1886: XXIII. t.-cz. 1. §. *a)* pontja értelmében.

A följelentés kiegészitését képezi azoknak az adatoknak közlése, melyek a bűncselekmény elkövetése alkalmával vagy azután a följelentő hatóság birtokába kerültek. Ilyen pl. a hamis okirat; a hamis tanuzásról szóló jegyzőkönyv; a tanuk megjelölése. Szóval mindaz, a mi az ügyész tájékozására alkalmas és szükséges (V. ö. 83. §. 1. jegyzet.)

2. A hatóságok csak akkor kötelesek feljelentést tenni, ha a bűncselekmény *hivatali* hatáskörükben jutott tudomásukra. A törvénynek ez a rendelkezése azt fejezi ki, hogy a közhivatalnok a magánuton tudomására jutott bűncselekményeket *nem köteles* feljelenteni; de ahhoz mint magánembernek *joga* van. (89. §. 1. bek.) Ha valamely hatóság a bűncselekményről oly ügyben nyer tudomást, mely hatáskörébe nem tartozik, s melyet más hatósághoz tesz át, ezért a följelentés kötelezettsége nem szünik meg, mert a hivatali hatáskör a 87. §. szerint a hivatali functiót jelenti, már pedig a közhivatalnok akkor is hivatali müködést teljesit, ha a hozzá hivatalosan érkezett, de hatáskörébe nem utalt ügygyel csakis a hatáskör szempontjából foglalkozik.

3. A följelentési kötelezettség csak a hivatalból üldözendő bűncselekményekre vonatkozik, azokat a bűncselekményeket, melyek miatt a Btk. 110. §-a szerint csak a sértett inditványára inditható meg az eljárás, a hatóságok nem jelenthetik fel, mert a Bp. 3. §-a szerint az inditvány megtétele előtt ezen bűncselekmények nem üldözhetők. Magától értetődik, hogy ez a szabály csak akkor alkalmazandó, ha a bűncselekmény jellege kétségtelen: de ha a hatóság nem ismeri azokat a körülményeket, melyek a cselekményt inditványi jellegüvé teszik, vagy ha a minősités vitás, a följelentési kötelesség nem szünik meg.

4. A hatóságok kötelesek a bűncselekmény nyomainak fentartása, valamint a bűnjeleknek és más bizonyitó tárgyaknak megőrzése iránt intézkedni. A följelentés semmi értékkel sem birna, ha a hatóságok nem volnának kötelesek az ugynevezett objectiv bi-

zonyitékokat megőrizni; e nélkül mire a nyomozó hatóság a nyomozatot megkezdi, a legfontosabb objectiv bizonyitékok elkallódnának. Ez a szabály az emlitett czélszerüségi okokból kivétel a *hatáskör* elvei és a 83. és 84. §. ama rendelkezései alól, mely szerint a nyomozás korlátlan ura az ügyész s az ő intézkedése előtt nyomozó cselekmény nem teljesithető. A törvény eme rendelkezése szerint nemcsak oly hatóságok kötelesek az objectiv bizonyitékokat megőrizni, melyek büntető jurisdikczióval birnak ugyan, de a nyomozás teljesitésére nem jogositvák, hanem azok is, melyek semminemü büntető igazságszolgáltatási hatáskörrel sem birnak; tehát a polgári, telekkönyvi, bányabiróságok, pénzügyi, közigazgatási hatóságok stb.[1])

6. Gyanus haláleset.

88. §.

Ha annak jelenségei mutatkoznak, hogy valaki nem természetes halállal mult ki, vagy ha ismeretlen egyén holttestét találták, a rendőri hatóságok és közegek kötelesek erről a kir. ügyészségnek vagy a legközelebb levő járásbiróságnak sürgősen jelentést tenni.

Ez esetben a holttestet csak a kir. ügyészség vagy a biróság engedelmével szabad eltemetni.

1. *„Ha valaki nem természetes halállal mult ki“.* Eme meghatározás, az erőszakos halált jelöli meg. Ez alatt pedig nemcsak a külső physicai erőszak, hanem a mérgezés folytán beállott halál is értendő; tekintet nélkül arra, hogy a halált szándékos vagy gondatlan cselekmény idézte-e elő, vagy az a véletlenre vezetendő vissza. Ide tartoznak az ugynevezett hirtelen halálesetek is, midőn külsérelem nyomai nincsenek ugyan, de az elhalálozás rögtönössége a bűntett fennforgására enged következtetést.

2. Ha ismertlen egyén holttestét találták, a rendőrségnek nincs joga azt kutatni, hogy természetellenes-e a halál vagy nem, mert valószinü lévén a bűntett fenforgása: a *halál okának* megállapitása végett az ügyészség értesitendő. Ha valamely *ismeretlen*

[1]) A rendőri hatóságok kötelességét ez irányban a R. U. 48. §., a csendőrségét pedig a Cs. U. 108., 109., 110. §. irja elő.

A bányában előforduló bűncselekményeket illetőleg a 18.380/900. Igmr. szerint a bányakapitányság köteles a tudomására jutott, nem magáninditványi bűncselekményeket a kir. ügyészségnél följelenteni, — ezek tárgyában a nyomozást az illetékes rendőri hatóság teljesiti, a bányakapitányság pedig nem kivánhatja a nyomozási iratok beterjesztését, hanem legfeljebb, mint szakközeg, párhuzamosan teheti meg a bányarendészeti szempontból szükséges intézkedéseket.

egyén többek előtt hal meg, az 1. alatti szabályokat kell alkalmazni, mert az ügyészséget minden esetben csak akkor kell értesiteni, ha az ismertlen egyén hulláját „*találták*". Ugyanez áll akkor is, ha egy *ismeretlen* egyén kórházban hal meg. Magától értetődik, hogy ismeretlen holttest találása esetén a rendőrségnek első dolga a kir. ügyészségnél a sürgős cselekmények egyidejü teljesitése mellett jelentést tenni. (94. §.).

3. Ha a kir. ügyészség szükségét látja, a bonczolás foganatositása végett a vizsgálóbirót vagy a járásbiróságot megkeresi (98. §. 1. bek.); halaszthatlan sürgősség esetében pedig a halottszemle és bonczolás elrendelésére s foganatositására (98. §. 2. bek.) a rendőrséget utasitja (84. §. 3. bek.).[1])

Ha pedig a rendőrség a jelentést a járásbiróságnál tette, ez a bonczolás és egyéb sürgős nyomozási cselekmények tárgyában saját hatáskörében intézkedik (95. §. 2. bek.).

Habár a 88. §. 1. bek. a vizsgálóbirót nem is emliti fel, mindazáltal, ha a rendőrség a jelentést a vizsgálóbiróhoz intézte, s ez a kir. ügyészszel azt nem közölheti,[2]) jogában áll a bonczolás tárgyában határozni (95. §. 1. bek.).

4. Midőn az igazságügyi hatóságok az eltemetési engedélyt megadják, az illető hatóságnak alkalmas módon tudomására kell hozni, hogy a holttest csak az 1894:XXXIII. t.-cz. 73. §-ában foglalt rendelkezések megtartása mellett temethető el (M. P. 618. l.).[3])

5. A temetési engedélyt (88. §. 2. bek.) az ügyész vagy a biróság adja meg, a szerint, a mint a jelentést egyikhez vagy másikhoz intézték. Miután azonban az is megtörténhetik, hagy a rendőrség az ügyészt és járásbiróságot egyidejüleg értesiti: az a kérdés, hogy a temetési engedélyt ilyenkor ki adja meg; vagy ha a járásbiróság az engedélyt megadta vagy megtagadta, ezzel ellenkezőleg intézkedhetik-e az ügyész? *Kétségtelenül: igen. Mert a járásbiróságot a nyomozás terén csak kisegitő, de döntő hatáskör nem illeti.* Joga van ugyan az ügyészség inditványa nélkül is sürgősség esetében nyomozási cselekményeket teljesiteni (95. §. 2. bek.), ámde az ügyész a járásbiróság eljárását a feljelentés elutasitásával (92.

[1]) A halottszemle és bonczolás iránt fönnálló szabályokat l. a 240. §. kapcsán.

[2]) Pl. a vizsgálóbiró vidéken egy más ügyben vizsgálatot teljesit s a csendőrség a talált holttestről nála tesz jelentést.

[3]) Az ezt elrendelő 64.157/900. Igmr. egyszersmind figyelmezteti a kir. ügyészségeket, vizsgálóbirákat és nyomozó jbirákat, hogy az általuk elrendelt halottszemle és holttestbonczolás foganatositása után a holttest eltemetését ne rendeljék el, hanem csak az eltemetési engedély megadására szoritkozzanak.

§.) vagy a nyomozás megszüntetésével (101. §.) minden pillanatban megakaszthatja. Tehát a járásbiróság az ügyészséggel ellentétbe soha sem jöhet, s ha a járásbiróság a bonczolást megtagadja, miután a biróság az ügyészség utasitásait követni nem tartozik, az ügyész a bonczolást a rendőrséggel mégis elvégeztetheti (84. §. 3. bek.). Ha pedig az ügyész a temetési engedélyt megadja s a bonczolást mellőzendőnek tartja, a járásbiróság a bonczolást nem foganatosittathatja, mert a biróság a nyomozás folyamán akkor, ha már az ügyész értesitve lett, nyomozó cselekményt csak az ügyészség megkeresése értelmében teljesithet (92. és 95. §§.).

6. Az, a ki a holttestet az ügyésznek vagy a járásbiróságnak engedélye nélkül eltemeti: a K. b. t. k. 123. §-a értelmében büntetendő.

7. A R. u. 36. §. s a Cs. u. 55. §. szabályokat állit föl a holttesttalálás esetére a nyomozó hatóságok részére.

7. A feljelentés.

89. §.

Minden bűncselekményt, a mely nem magáninditványra üldözendő, mindenki akár irásban, akár szóval feljelenthet. A szóval tett feljelentésről rendszerint jegyzőkönyv veendő fel.

A feljelentés az illetékes kir. ügyészségnél teendő; azonban azt más kir. ügyészség vagy a főügyészség, valamint a rendőri hatóságok és közegek és a birróságok is elfogadni és az illetékes kir. ügyészséghez haladéktalanul áttenni tartoznak.

M. i. „Ha teljesen jogosult követelmény is, a feljelentés iránti hivatalos kötelesség: semmi esetre sem lehetne amaz álláspontot helyeselni, mely minden honpolgárnak kivétel nélkül kötelességévé tenné a feljelentést.

Annak kimondása azonban, hogy minden magánszemély jogositva van feljelentést tenni, czélszerünek látszott, nehogy oly értelmezés legyen esetleg adható a törvény rendelkezéseinek, mintha csak a büntetendő cselekmény által közvetlenül érdekeltnek volna joga feljelentést tenni (89. §.). A felejelentési jogot mindenkinek megadja a törvény.

Hogy azonban ez az általános szabály félreértésre ne vezessen, világosan ki kellett fejezni, hogy a feljelentés általános jogosultsága nem terjed ki azokra az esetekre, midőn oly bűncselekményt követtek el, mely csak magáninditványra üldözhető. E kivétel a btk. 110. §-ában találja indokát.

Midőn a törvény kivétel nélkül mindenkit feljogosit feljelentéstételre, ezzel azt akarta elérni, hogy lehetőleg minden bűncselekmény a bűnüldöző hatóságok tudomására jusson. E motivum által azonban a büntetlenül maradó bűncselekmények lehető apasztása csak részben érhető el. Nem elég mindenkit feljogositani a feljelentés megtételére, hanem ezenfelül kivánatos az is, hogy

a feljelentés elfogadására jogositott hatóságok körét is kiterjeszszük. A törvény ezért nemcsak a feljelentés általános jogát állitja fel, hanem a feljelentés elfogadására jogositott hatóságokat is oly tág körben határozza meg, hogy ez a jog a legnagyobb városban éppugy, mint a legkisebb faluban minden utánjárás nélkül gyakorolható lesz. E mellett azonban mégis gondoskodik a feljelentés összpontositásáról, mert kivétel nélkül elrendeli a feljelentésnek a kir. ügyészséggel való közlését (87., 88., 89., 94., 95. §§.). (M. i. 229. lap.)

Jegyzetek. 1. Hivatalból üldözendő bűncselekmény miatt mindenki tehet följelentést, *korra és nemre* való tekintet nélkül. Tehát nemcsak a sértett (13. §. 6. bek.), hanem az is, a kit a bűncselekmény egyáltalában nem érdekel. Ez az általános feljelentési jogosultság lehetővé teszi azt, hogy ha a sértett a terhelttel kiegyezik, az ügyészség mégis tudomást szerezzen a bűncselekmény elkövetéséről. Miután a bűncselekmények nagy része nem nyilvánosan, sőt titokban követtetik el, ezen szabály nélkül a büntáldözés lehetősége sok esetben ki volna zárva.

Följelentés tehető *álnév* alatt, vagy *névtelenül* is; miután megtörténhetik, hogy a denunciáns bármely okból ismeretlenül akar maradni, az anonym feljelentést a limine elutasitani nem lehet. Kétszeres gondossággal kell azonban az ilyen följelentéseket az ügyészségnek megvizsgálni (92. §.); mert az is megtörténhetik, hogy a följelentő nem azért marad titokban, mert nem akar denunciáns szinben feltünni vagy mert fél a följelentett bosszujától, hanem azért, mert a hamis vád ellen kivánja magát biztositani.

Ha a terhelt önként jelentkezik, ez is följelentést tehet önmaga ellen, a mely, miután a följelentés alakilag egy más valakinek bűncselekménynyel való terhelése, lényegileg nem más, mint *beismerés;* és igy annak felvételére nagyobb gondot kell forditani.

2. A 89. §. csakis a magáninditványra üldözendő cselekményeket vevén ki az általános feljelentési jog köréből, ebből következik, hogy minden más bűncselekményt *bárki* feljelenthet; tehát a felhatalmazásra és kivánatra üldözendő bűncselekményeket is. Kitünik ez abból, hogy a 4. §. szerint a jelzett csoportba tartozó bűncselekmények miatt a nyomozás a felhatalmazás és kivánat megadása előtt is teljesithető. Miután a sértett *rendszerint* akkor tesz feljelentést, midőn a felhatalmazást vagy kivánatot megadja, ha ennek megtörténte előtt teszik folyamatba a nyomozást, kétségtelen, hogy annak kiinduló pontja vagy más valaki följelentése vagy a rendőrség vagy ügyészség hivatalból való fellépése.

Hogy a törvény, midőn a magáninditványra üldözendő cselekményeket kivette az általános feljelentési jog köréből, ugyanakkor a felhatalmazásra és kívánatra üldözendő bűncselekményekre az általános szabályt kívánta alkalmazni, abból is kitünik, hogy a 92. §. nem említi fel a kívánatra és felhatalmazásra üldözendő vétségeket, kétségtelenül azért, mert ezekre is a hivatalból üldözendő bűncselekményekre megállapitott szabályt kívánta alkalmazni, a minthogy ezt ugy is kellett tennie, mert ezek a vétségek a Btk. 269., 270., 271., 272. §-ának határozott rendelkezései szerint hivatalból üldözendők, s csupán a vád érvényesitése van a felhatalmazáshoz és kívánathoz, mint perjogi feltételhez kötve. Felhatalmazási vétség miatt azonban nyomozás csak az ügyész határozata alapján teljesithető (R. u. 31. §.).

3. Jóllehet a törvény a magáninditványra üldözendő bűncselekményeket, a Btk. 110. §. és a Bp. 3. §-ának rendelkezéséhez képest kiveszi az általános feljelentési jogosultság köréből, mindazáltal ez a szabály ugy értendő, hogy a feljelentést a 3. §. s a 89. §. alapján csak akkor jogosult a hatóság visszautasitani, ha *kétségtelen*, hogy magáninditványra üldözendő cselekményt arra nem jogositott (Btk. 113. §-a) jelentett fel. Ellenkező esetben a feljelentést el kell fogadni, sőt a nyomozás is teljesitendő mindaddig, mig csak ki nem tünik, hogy inditványi cselekményt az arra nem jogositott jelentett fel. Mihelyt ez megállapittatik, a nyomozást azonnal meg kell szüntetni (101. §. 2. p.).[1])

Ha valamely bűntett vagy vétség elkövetésénél többen működtek közre (tettesek, részesek) és a közreműködők közt olyanok is vannak, kik ellen az eljárás hivatalból inditandó meg, habár a magáninditvány előterjesztésére nem jogositott tett is följelentést, azt a nyomozás alapjául el kell fogadni azokra a közreműködőkre nézve, a kikre az eljárás hivatalból inditandó meg (Btk. 115. §. 2. bek.).

Ha hivatalból és inditványra üldözendő eszmei halmazatban álló bűncselekmények miatt a magáninditványra nem jogosult személy tett feljelentést, a följelentés nyomozás alapjául elfogadandó ugyan (Btk. 111. §.), de azt ugy kell teljesiteni, hogy az inditványi cselekmény, a mennyire az adatgyüjtés ezt megengedi, a nyomozás keretéből kihagyassék.

4. Miután a *följelentő* a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről legtöbb eset-

[1]) Ugyanez rendelkezik a R. U. 29., 30. és a Cs. U. 98. §.

ben közvetlen észleleten alapuló tudomással bir, tehát *mint tanu* is szerepelhet (192. §.), fölmerül az a kérdés, hogy ha oly egyén tesz följelentést, a ki semmiség terhe mellett mint tanu ki nem hallgatható (204. §.), az ilyen feljelentés elfogadható-e? Kétségtelenül igen. Mert a följelentő és ki nem hallgatható tanu jogállása különböző. A törvény a 204. §-ban felállitott szabálylyal azt akarta csupán elérni, hogy a lelkészi, védői és hivatali titoktartás az általános tanuzási kötelességgel összeütközésbe ne jőjjön; e három kivétel felállitására tehát az államot nem bizalmatlanság a tanu igazmondó képessége és akarata iránt vezette, hanem az a tekintet, hogy az állam által tiszteletben tartandó fontos egyházi, védői és közhivatali kötelességek körén rést ne üssön (M. i. 379. lap.) A tanu saját közvetlen észleletén alapuló tudomásának, *mint bizonyitéknak*, közlésével vesz részt a perben; a följelentő ellenben, *miután a följelentés* nem bizonyiték, a tanuval egyenlő működést nem fejt ki. Másrészt a 89. §. kijelentvén azt, hogy följelentést *mindenki* tehet, kétségtelen, hogy a följelentés jogát azoknak is megadta, a kik mint tanuk ki nem hallgathatók (204. §.).

5. A Btk. 328. §-a szerint a titok tiltott felfedezése miatt büntetendő azon közhivatalnok, ügyvéd, orvos, gyógyszerész, szülésznő, a ki valamely család vagy személy jóhirnevét veszélyeztető és hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reábizott titkot *alapos ok nélkül* másnak *felfedez*. A tényálladék lényeges eleme az „*alapos ok nélkül* való felfedezés". Tehát, ha az emlitett személyek az emlitett körülmények közt büntetendő cselekményről szereznek tudomást: ezt nemcsak joguk, de polgári kötelességük feljelenteni. A közhivatalnokra nézve pedig ez *hivatali kötelesség* (87. §.). Ugyanez áll a Btk. 479. §. esetében is.

6. Törvényünk az általános feljelentési polgári kötelezettséget nem ismeri; mindazáltal két eset van, midőn mindenki köteles az alább megjelölt körülmények közt feljelentést tenni, a mit ha elmulaszt, bűncselekményt követ el. A Btk. 135. §-a szerint büntetendő ugyanis az, a ki a felségsértést, ha arról idejekorán szerzett tudomást, *fel nem jelenti*.

A Btk. 230. §. szerint pedig vétséget követ el, a ki oly tények vagy bizonyitékok tudomásával bir, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése vagy ártatlanul elitéltnek kiszabadulása függ és azokat a hatósággal nem tudatja. Ez kétféle alakban fordulhat el, t. i. a feljelentéstételre kötelezett vagy csak

azt tudja, hogy az elitélt stb. ártatlan, vagy azt is, hogy más a bűnös. Előbbi esetben perjogilag feljelentésről nincs szó, mert senki sem terheltetik; utóbbi esetben azonban már az ártatlanságra mutató bizonyitékok bejelentése, ha azok egyuttal az igazi tettes bűnösségére utalnak, már perjogi értelemben is feljelentés.

7. A följelentést a törvény semmi *alakszerüséghez* sem köti, tehát az egyszerü levélben vagy táviratban, sőt telefon utján is megtehető, szükséges azonban, hogy a tettes és a cselekmény, s ez utóbbi ugy jelöltessék meg, hogy annak büntetendő voltát fel lehessen ismerni (Btk. 1. §.), mert máskép a feljelentés elutasittatik (92. §.). Ha a tényállás zavarosan adatik elő, s az ügyész abból nem képes a cselekmény büntetendő voltát felismerni: vagy kihallgattatja a följelentőt a rendőrséggel; vagy megidézi és jegyzőkönyvet vesz fel panaszáról (89. §. 1. bek.).

A följelentés szóval is tehető, mely esetben arról jegyzőkönyvet kell felvenni. A törvény, midőn azt irja elő, hogy jegyzőkönyvet *„rendszerint"* kell felvenni, ezzel azt fejezi ki, hogy mellőzhető a jegyzőkönyv felvétele, ha oly sürgősen kell intézkedni, hogy a jegyzőkönyv felvétele is nagy hátránynyal járó késedelmet jelentene. De mellőzhető a jegyzőkönyv felvétele akkor is, ha az *ügyész* arról győződik meg, hogy az eljárás nem inditható meg (101. §.). Ha a följelentő egyuttal sértett is (13. §. 6. bek.) és az ügyész szóbeli kitanitásában nem nyugszik meg, s a 42. §. 1-ső bekezdésében foglalt jogával akar élni, akkor köteles az ügyész jegyzőkönyvet felvenni, s a vád megtagadása kérdésében határozni. A rendőri hatóságok és közegek, valamint a biróságok azonban kötelesek mindig jegyzőkönyvet felvenni, mert a vád képviseletének megtagadása s a feljelentés elutasitása kizárólag az ügyész jogkörébe tartozik (92. §.). Habár a 89. §. csakis a rendőrségről és biróságról beszél, azért ha a följelentő egy más hatóságnál adta be följelentését, ezt minden hatóság köteles az ügyészhez áttenni (87. §.).[1]) A szóbeli panasz *felvétele* a bűnüldözésre nem jogosult hatóság hatáskörébe nem tartozik.

[1]) Jbirósági ügyekben a följelentés rendszerint az illetékes jbiróságnál teendő — azonban ezt más kir. biróságok, a kir. ügyészség, a rendőri hatóságok és közegek is kötelesek elfogadni és az illetékes jbirósághoz áttenni (525. §. 1. bek.).

8. A magáninditvány előterjesztése.

90. §.

Oly bűncselekmények esetében, melyek miatt a büntető törvények értelmében csak magáninditványra van eljárásnak helye: a magáninditvány a 89. §. második bekezdésében felsorolt hatóságoknál és közegeknél adható be vagy mondható jegyzőkönyvbe.

A magáninditványban a panaszolt bűncselekmény határozottan megjelölendő és a tettesre, valamint a részesekre vonatkozó adatok lehetőleg felemlitendők. Erre a jegyzőkönyv felvételénél figyelmet kell forditani.

Ha az irásban beadott magáninditvány határozatlan vagy hiányos, annak helyesbitése, illetőleg pótlása rövid uton, esetleg a magáninditványra jogosultnak kihallgatásával eszközlendő. A bűncselekménynek téves minősitése az inditvány hatályát nem érinti.

A magáninditvány, melyet nem az illetékes kir. ügyészségnél tettek, ehhez haladék nélkül átteendő.

M. i. Hogy a magáninditványra jogosult az ellene elkövetett büntetendő cselekmények miatt az eljárás megindítását czélzó inditványát minden nagyobb nehézség nélkül előterjeszthesse, szükséges volt kimondani, hogy nemcsak bármely kir. ügyészségnél, bíróságnál vagy rendőri hatóságnál, hanem bármely rendőri közegnél is megtehető a magáninditvány (90. §.) Ezzel egyszersmind ki van zárva a BTK. 110. §-ának több esetben előfordult oly értelmü magyarázása, hogy a magáninditványra jogosult inditványát joghatályosan csak bíróságnál tehetné.

További könnyitésre szolgál az inditvány előterjesztésének a törvény ama rendelkezése is, hogy akár irásban, akár jegyzőkönyvre adva megtehető az inditvány. Egyetlen tartalmi kelléke az inditványnak az, hogy benne a panasz tárgyát tevő cselekmény megjelölve, a feljelentett személyre vonatkozó adatok pedig lehetőleg felemlitve legyenek.

Habár a magáninditványra jogosult a legtöbb esetben meg is tudja jelölni a személyt, melynek megbüntetését kivánja, mégis lehetnek esetek, midőn vagy az elkövetés ideje (például éjjel), vagy más körülmények miatt a bűnöst nem lesz képes megnevezni. Leggyakrabban elő fog ez az eset fordulni a szemérem elleni merényleteknél. Ilyenkor igazságtalanság volna a sértettet panaszával azért elutasitani, mert a tettest nem tudja megjelölni. Ebben az esetben még inkább van szükség a hatóság gyámolitására, a mennyiben e nélkül a tettest tán soha sem tudná kipuhatolni, s a bünös az ilyen tulzott alakiság miatt büntetlenül maradna. Midőn tehát a javaslat a panaszolt *bűncselekmény* határozott megjelölését követeli, *a tettesre és a részesekre* vonatkozólag meg kellett elégednie azzal, hogy a panaszos ezeket csak akkor jelölje meg, ha erre képes; ellenkező esetben a bünös vagy bünösök kilétét a hatóságoknak kell kinyomozni.

Végül nehogy a tartalmi kellékek határozatlan megjelölése vagy hiányossága az inditványt tevő elutasitására vezessen, kötelességévé van téve a hatóságoknak, hogy valamint a szóval, ugy az irásban előterjesztett inditvány helyesbitése, illetve pótlása iránt belátásuk szerint intézkedjenek. Különösen ki kellett emelni, hogy a cselekmény téves minősitése teljesen közömbös körülmény (229., 230. l.).

Jegyzetek: 1. A magáninditvány előterjesztésére vonatkozó jogosultságot a Btk. 113. §-a szabályozza, melynek kiegészitéséül szolgál a Curiának 25. számu döntvénye. Ezeket az anyagi rendelkezéseket a Bp. 90. §-a a dolog természetéhez képest nem érintette, s az inditványozás jogának csupán érvényesitési formáit szabályozta.

2. A 90. §. 1. bek. kiegészitve az utolsó bekezdéssel — a magáninditvány elfogadására jogosult *hatóságok* gyanánt ugyanazokat jelöli meg, melyeknél a 89. §. szerint a följelentés megtehető. — Ezek: elsősorban a kir. ügyészség, emellett pedig a rendőri hatóságok és közegek s a biróság, — utóbbiak azonban csak oly értelemben, hogy a náluk előterjesztett magáninditványt kötelesek az illetékes kir. ügyészséghez áttenni. A Curia gyakorlata szerint joghatálylyal előterjeszthető a magáninditvány pl. a városbirónál (G. Dt. IX. 518.) s a községi előljáróságnál (Uo. XI. 526., XIII. 314.), — ellenben a pénzügyigazgatóságnál előterjesztett magáninditvány hatálytalan (U. o. XII. 380.). Jbirósági ügyekben a magáninditvánnyal egyértelmü vádinditvány rendszerint az illetékes jbiróságnál teendő; a sértett, illetőleg törvényes képviselője, továbbá a sértett nő férje részéről tett följelentés pedig vádinditványnak tekintendő, mely a magáninditványt is pótolja (525. §. 2. bek.).

3. A 90. §. által hivatkozott 89. §. 2. bek. szerint a följelentés: „az *illetékes kir. ügyészségnél* teendő," hová azt minden más biróság vagy rendőri hatóság — melynél a följelentést tették — „*áttenni tartozik*". A 90. §. szerint ugyanez áll a magáninditványra nézve is, amiből következik, hogy joghatálylyal előterjesztettnek csak az a magáninditvány tekinthető, mely az „illetékes" kir. ügyészségnél vagy oly hatóságnál terjesztetett elő, mely azt a kir. ügyészséghez „áttenni tartozik." Kétségtelen lévén, hogy a magyar törvény csak a magyar kir. ügyészséget mondhatja illetékes kir. ügyészségnek s hogy csak a magyar hatóságokat kötelezheti valaminek teljesitésére, ez esetben a följelentés vagy inditvány áttételére: a törvény e rendelkezésével szemben fölmerült a kérdés, hogy külföldön elk. büntetendő cselekmény miatt *külföldi hatóság*

előtt előterjesztett magáninditvány joghatályos-e. A törvény világos rendelkezéséből, mely a följelentés, illetőleg az inditvány elfogadására a magyar hatóságokat jelöli meg s egyben azt rendeli, hogy a följelentést és inditványt ezeknél kell előterjeszteni, az következik, hogy a külföldi hatóságnál tett inditványt a magyar bíróság joghatályosnak nem tekintheti. A C. mindazáltal az ellenkező gyakorlatot követi, igy különösen kimondta, hogy:

miután vádlott akkor, mikor ellene a csalás miatti feljelentés a párisi államügyésznél megtétetett, Párisban tartózkodott: ennélfogva sértettnek mi oka se volt arra, hogy az ügy akkori állása szerint ne a franczia, hanem a magyar hatóság előtt lépjen fel inditványnyal s ebből folyóan tiltó rendelkezés hiányában az ott kellő időben megtett inditvány hazai bíróságunk előtt is érvényben fönnállónak kell, hogy tekintessék (1129/901. — G. Dt. IX. 519.).

Egy másik esetben a bpesti T. mondta ki ez elvet v. ügyében, ki ellen a berlini rendőrségnél terjesztetett elő a Btk. 112. §-ban előirt határidő alatt az inditvány (6945/903. — U. o. XI. 525.).

4. A 90. §. a magáninditvány előterjesztését különös *alakszerüséghez* nem köti. Eszerint nevezheti azt a sértett följelentésnek is, vagy előterjesztheti meghatalmazott által. A C. pl. joghatályosan előterjesztettnek tekintette azt az inditványt, melyet egy részvénytársaság meghatalmazottja oly meghatalmazás alapján terjesztett elő, amely megfelel azoknak a szabályoknak, melyek megtartásával a keresk. társaság érvényes meghatalmazást általában kiállithat: mert a magáninditvány érvényes előterjesztésére alkalmas meghatalmazásokra nézve a törvény valamely különös alakiságot nem határozott meg (G. Dt. XII. 379.), — továbbá a közs. előljáróság előtt a b. cselekmény és a tettes megnevezésével tett följelentést (U. o. XIV. 258.).

5. A *büncselekmény téves minősitése* sem érinti az inditvány joghatályát. Ehez képest a C. törvénybeütközőnek mondta ki egy alsófoku bíróságnak azt a határozatát, melylyel vádlottat a Btk. 386. §-ba ütköző csalásnak minősitett cselekmény vádja alól egyedül abból az indokból mentette föl, hogy a sértett nem csalás, hanem sikkasztás miatt kérte az eljárás megindítását (BHT. 100 sz.)[1])

[1]) Más szempontból itélendő meg az az eset, midőn egy rendőrkapitány az ellene elk. sértés miatt a Ktk. 46. §. alapján inditott eljárást és büntető itéletet is hozott, ennek megsemmisitése után pedig, de már az inditványi határidő leteltével, a jbiróságnál tett inditványt becsületsértés miatt. A C. ez esetben helyesen nyilvánitotta tévesnek az alsófoku bíróságnak azt a fölfogását, mely szerint sértettnek azt a tényét, hogy v. ellen a Ktk. 46. §. alapján eljárást inditott, a törvény által megkivánt inditványt pótló ténynek elfogadta (G. Dt. XI. 527.).

6. *A határozatlan vagy hiányos magáninditványt* rendszerint ugyanaz a hatóság pótolja és helyesbiti, a hol a magáninditványt előterjesztették, tehát a 89. §-ban felsorolt hatóságok.

Ha a magáninditványt nem az illetékes kir. ügyészségnél tették, a hiányok pótlását az illetékes kir. ügyészség is teljesitheti vagy a rendőrség, esetleg járásbiróság utján teljesittetheti (86. §.). Ha azonban a sértett a magáninditványt helytelenül, valamely bűnüldözésre *nem* jogositott hatóságnál (87. §.) terjesztette elő, ez a hatóság köteles ugyan a panaszt áttenni az illetékes ügyészséghez, de a hibás magáninditvány kijavitása hatáskörébe nem tartozik, mert a 90. §. 1. bekezdése a bűnüldözésre *nem* jogositott hatóságokat *nem* emliti fel.

7. Ha az, *hogy a bűncselekmény csakis magáninditványra üldözhető, a nyomozás folyamán tünik ki*, értesitendő-e erről a sértett, vagy a nyomozás megszüntetendő? A 101. §. 2. p. előirja, hogy a nyomozás megszüntetendő, ha a magáninditványra jogosult inditványt nem tett. Ez azt az esetet szabályozza, midőn kétséges, hogy a bűncselekmény inditványi természetü, s azért ennek megállapitása végett meginditották a nyomozást (89. §. 3. jegyzet). Az esetek legnagyobb részében épen a sértett kihallgatása szükséges ahhoz, hogy ez a viszony tisztáztassék (342., 343. §.); midőn tehát a nyomozó hatóság a sértettet kihallgatja, ha az tünik ki, hogy inditványi a cselekmény, ugyanakkor kötelessége ezt jogai iránt kitanitani, s ha a sértett ezen kitanitás után „nem tett inditványt" (101. §. 2. pont), akkor a nyomozás megszüntetendő.

A kérdés vitássá csak olyankor válik, midőn a sértett személyesen nem tett inditványt (Btk. 113. §-a), ilyenkor is gyakran előáll a szüksége a gyám vagy gondnok kihallgatásának a végből, hogy a bűncselekmény jogi természete megállapittassék; s ha ez szükséges nem volna, a nyomozó hatóságnak, ha nem ugyan hivatali, de társadalmi és erkölcsi kötelessége, hogy a kiskorut gyámolitsa s az inditványra jogositott félnek a bűncselekményt tudomására hozza. Ezt a kötelességet fejezi ki az indokolás is:

A hatóságok a bűnvádi eljárás megindítása végett hozzájok folyamodó érdekeltet lehetőleg támogatni és az inditványtól visszatartó minden fölösleges formalitást mellőzni tartoznak. Mindig helyesen fognak eljárni, különösen az ügyészségek, rendőri hatóságok és közegeik, ha oly esetben, midőn az eljárás a jogosult inditványától van feltételezve s azt nem az inditványra jogositott terjesztette elő, az inditványra jogositottat a más által tett inditvány hatálytalanságáról értesitik. Főleg fontos ez akkor, ha az inditványra nem jogositott kiskoru jelentkezik panaszának előterjesztésére, vagy az ily kiskorunak

egyik inditványra nem jogositott rokona jön az esetet feljelenteni és mindez az inditványra jogosultnak beleegyezésével és ama téves feltevésben történik, hogy elég, ha a kiskoru vagy az illető rokon már megtette a feljelentést. M. i. 230. l.[1])

9. A felhatalmazás és kivánat kiállitása.

91. §.

Oly büncselekmények tekintetében, melyek csak felhatalmazás alapján üldözhetők, a felhatalmazás akár a kir. ügyészséghez, akár az igazságügyi miniszterhez intézett hivatalos iratban vagy külön irásbeli nyilatkozatban adható meg.

Az 1878. évi V. t.-cz. 271. §-a esetében a felhatalmazás megadása, valamint az ugyane törvény 272. §-ában emlitett kivánatról való értesités az igazságügyi miniszternek a kir. ügyészséghez intézett rendelete utján történik.

M. i. A gyakorlatban több controversia merült fel arra nézve, hogy a felhatalmazási büncselekményeknél (Ermächtigungsdelicte) a felhatalmazás, illetve kivánat minő alakban állitandó ki. Minden félreértés megelőzése czéljából szükséges volt tehát ezt a kérdést határozottan szabályozni.

Az országgyülés, annak valamelyik háza, a horvát-szlavon-dalmát országgyülés, azoknak bizottsága vagy a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságok, azok egyike, vagy valamelyikének küldöttsége, a miniszterek és minisztertanács kettős alakban állithatják ki a BTK. 269., illetve 270. §-ában megkivánt felhatalmazást: vagy egyszerü hivatalos iratban, vagy a hivatalos irathoz csatolt külön irásbeli nyilatkozat alakjában. Jogositva vannak továbbá akár az ügyészséghez (főügyészséghez) közvetlenül fordulni, akár az igazságügyi minisztert megkeresni, ki az ügyészséget a további eljárásra utasitja.

Midőn az igazságügyi miniszter az ellene elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés miatt kiván felhatalmazást adni, szintén akár külön irásbeli nyilatkozatban állithatja ki a felhatalmazást, akár egyszerüen rendeletben hagyhatja meg a további eljárást az ügyészségnek. Akkor azonban, midőn biróságok, birák, birósági hivatalnokok, a kir. ügyészség tagjainak hivatali kötelességeire vonatkozó rágalmazás miatt ad az igazságügyi miniszter felhatalmazást, ezt az ügyészséghez intézett rendelet alakjában eszközli. Hasonló alakban nyer tudomást az ügyészség a BTK. 272. §-ában emlitett diplomatiai uton kijelentett kivánságról is és tán alig szükséges kiemelni, hogy az igazságügyi miniszternek az ügyészséghez intézett rendelete, melyben a diplomatiai uton kijelentett kivánatra hivatkozás történik, mindig teljes legitimatio ad causam, és ennél többet, nevezetesen diplomatiai iratok közlését a biróság nem kivánhat. (230. oldal.)

Jegyzetek. 1. A felhatalmazás és kivánat anyagi jogi részét a 91. §. nem érinti, tehát azt, hogy mikor forog fenn felhatalma-

[1]) V. ö. még a R. U. 28., 30. és a Cs. U. 98., 99. §.

zásra vagy kivánatra üldözendő vétség; s hogy a felhatalmazást és kivánatot ki adhatja meg, a Btk. 269., 270., 271., 272. §-ai s a Curia 22. sz. döntvénye szabályozza.

2. Minthogy a 22. sz. döntvény is nem a fölhatalmazás megadásának módjáról, hanem arról rendelkezik, hogy a Btk. 270. §. esetén ki adhatja meg a kir. ügyész részére szükséges fölhatalmazást, igy különösen hogy ezt akár a sértett közhivatalnok, akár fölöttes hatósága megadhatja: ennélfogva a döntvény a B. P. hatálybalépte után is érvényben maradt.

A biróságok, birák és birósági hivatalnokok s a kir. ügyészség és ezek tagjainak hivatali kötelességeire vonatkozó oly állitás miatt, mely valódisága esetén bünvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után: a Btk. 271. §. szerint a bünv. eljárás „rágalmazásért" csak az igazságügyminiszter fölhatalmazása folytán inditható meg. A törvény e rendelkezését az igazságügyminiszter ugy értelmezte, hogy nem szükséges az igazságügyminiszter fölhatalmazása:

a) a Btk. 260. §-ban meghatározott hatóság előtti rágalmazás esetében (5810/901.);

b) ha a vád tárgya becsületsértés, habár a biró stb. hivatali kötelességeire vonatkozó oly állitásról van szó, mely valódisága esetében bűnvádi v. fegyelmi eljárást vonna maga után, a mely azonban mégse tekinthető a Btk. 258. §. alá eső rágalmazásnak annálfogva, mert az állitás nem „többek jelenlétében v. több, habár nem együtt levő személy előtt" tétetett (5170/901; 10.398/901.).

Ez esetekben a biró stb. szintén ama közhivatalnokok tekintete alá esik, akik a 22. sz. döntvény szerint maguk vagy fölöttes hatóságuk utján megadhatják a fölhatalmazást.

3. A 91. §. akként határozza meg a fölhatalmazás megadásának módját, hogy az *„akár a kir. ügyészséghez, akár az igazságügyminiszterhez intézett hivatalos iratban vagy külön irásbeli nyilatkozatban"* adható meg. Ennek világos értelme az, hogy annak, aki a felhatalmazás megadására a Btk. 269—271. §-ai s a 22. sz. döntvény szerint jogositva van, közvetlenül a kir. ügyészséghez, illetőleg az igazságügyminiszterhez kell intézni azt az átiratot vagy külön irásbeli nyilatkozatot, amelyben a fölhatalmazást megadja. Hivatalos irat pl. az az átirat, melylyel a sértett közhivatalnok fölöttes hatósága a kir. ügyészséget a bünvádi eljárás megindítására fölhatalmazza. E szerint megfelel a 91. §. követelményének pl. az az eset, midőn a sértett jegyző a főszolgabiróhoz intézett följelentésében kérte a panaszlott megbüntetését, a főszolgabiró pedig,

mint fölöttes hatósága a följelentést az eljárás megindítása végett áttette az ügyészséghez (C. 4795/907. — G. Dt. XIV. 200.); ellenben nem egyeztethető össze a 91. §. rendelkezésével az, ha a sértett közhivatalnok a bírósághoz, mely nem fölöttes hatósága, nyujtja be a följelentést, amelyet azután a bíróság áttesz az ügyészséghez. A C. mindazonáltal több esetben joghatályos fölhatalmazásnak vette az ily följelentést; igy különösen kimondta, hogy:

a) miután sértett államvasuti hivatalnok, a bíróságnál inditványt tett a vádlott megbüntetése iránt; e nyilatkozatában a fölhatalmazás ténye is benfoglaltatik (7695/905. — Uo. XII. 381.);

b) miután sértett a följelentését a kir. törvényszékhez kellő időőben benyujtotta, e följelentésében a kir. ügyészséget az eljárás folyamatbatételére fölhatalmazza: ezzel ő a B. P. 91. §-ban előirt követelményeknek eleget tett, mert a fölhatalmazásnak a törvényszék részéről a kir. ügyészséggel való közlése csupán egyszerü iratkezelés (2324/906. — Uo. XIII. 315.). — Ez esetek egyikében sem intézett a fölhatalmazásra jogosult a kir. ügyészséghez hivatalos iratot vagy külön irásbeli nyilatkozatot, melyben a fölhatalmazást megadta volna. A bíróság közvetitése a 91. §. keretén kivül esik, mert az ép ellentéte annak, hogy maga a fölhatalmazásra jogosult forduljon e tekintetben a kir. ügyészséghez. A C. kiemelt határozatai teljesen elenyésztetik a különbséget a hivatalból üldözendő s a fölhatalmazási vétségek közt. Ujabban a helyes álláspontot foglalta el a C., midőn egy esetben kimondta, hogy a járásbíróságnál tett följelentés nem oly fölhatalmazás, mely a hivatalból való üldözésnek előföltétele: mert ehhez a 91. §. rendelkezésénél fogva az kivántatik, hogy a kellő fölhatalmazás az ügyészséghez, illetőleg az igazságügyminiszterhez intézett hivatalos iratban vagy külön irásbeli nyilatkozatban adassék meg (1661/907. — Uo. XIV. 259.). A törvény e helyes magyarázata mellett az *a)* és *b)* pontok alatt kiemelt esetekben sem lett volna a fölhatalmazás törvényszerüen megadottnak tekinthető.

10. A kir. ügyészség intézkedése a feljelentés és magáninditvány tárgyában.

92. §.

A kir. ügyész a hozzá érkezett feljelentéseket (87—89. §§.) és magáninditványokat (90. §.) haladék nélkül megvizsgálja és azok alapján, a mennyiben szükséges (83. §.), a nyomozást elrendeli vagy a vádképviselet megtagadása iránt indokolt határozatot hoz,

vagy pedig a bíróság elé megfelelő indítványt terjeszt, esetleg a feljelentést vagy magáninditványt az illetékes közvádlóhoz, közigazgatási, katonai vagy más hatósághoz teszi át.

M. i. A 92. §. a legalitás elvének folyománya. Ha a kir. ügyészségek kötelezvék a bűn üldözésére, kötelességükké kell tenni azt is, hogy e hivatásukat körültekintéssel s kellő alapossággal gyakorolják. A feljelentés beadása vagy a magáninditvány előterjesztése nem jelenti mindig az eljárás megindítását. Mert ha ezt jelentené, ha a kir. ügyészek kötelesek volnának minden feljelentés alapján az eljárást folyamatba tenni, akkor a közvádlók a denunciánsok vak eszközeivé törpülnének. Hogy a legalitás elvét igy egy jogállam törvényhozása sem fogadta el és nem is fogadhatja el, az kétségtelen. Midőn a törvény felállitja azt a szabályt, hogy a feljelentések a kir. ügyészségeknél koncentrálandók, s midőn az ügyészségeket a feljelentések és inditványok haladéktalan megvizsgálására kötelezi (92. §.), ezzel azt fejezi ki, hogy csak az olyan feljelentés vagy inditvány szolgálhat a további eljárás alapjául, melyet a kir. ügyészség beható vizsgálat után alaposnak talált.

A feljelentések megvizsgálását előirja az osztrák törvény 87. §-ában; a német büntető perrendtartás pedig 158. §-ában intézkedik erről a kérdésről. (230. lap.)

Jegyzetek. 1. A kir. ügyész a hozzáérkezett feljelentéseket (87—89. §§.) és magáninditványokat (90. §.) köteles haladék nélkül megvizsgálni; s ennek alapján intézkedik. A törvény a feljelentésekre és magáninditványokra hivatkozik; de a felhatalmazásra vagy kivánatra üldözendő büncselekményekről (91. §.) nem tesz említést. Ebből azonban épen nem az következik, mintha ezen büncselekmények miatt tett följelentéseket nem volna köteles megvizsgálni; mert a hol a törvény *külön* nem emliti fel a felhatalmazásra és kivánatra üldözendő bűncselekményeket, s ezekre külön nem intézkedik, ott a hivatalból üldözendő büncselekményekre megállapitott szabályok alkalmazandók.

2. A kir. ügyész a feljelentés megvizsgálása után többféleképen határozhat. Ezen határozat alapját azonban *csak a följelentés* képezi, mert a rendőri hatóság (94. §.); vagy a bíróság (95. §. 1. 2. bek.) által teljesitett nyomozás alapján hozandó határozatról a 101. §. rendelkezik. A kir. ügyész határozatai a következők:

a) ha sem a vád megtagadásának, sem a vád emelésének, sem az áttétel kérdésében kellő tájékoztató adatok hiányában nem tud határozni (83. §.), akkor a *nyomozást vagy egyes nyomozó cselekmények felvételét elrendeli* (84., 86. §§.);

b) ha a feljelentés tartalmából, vagy annak mellékleteiből arról győződik meg az ügyész, hogy bűncselekmény nem forog fenn, a *vád képviseletét megtagadja.*

Ha a följelentett cselekmény bűncselekmény ugyan, de tár-

gyában már korábban jogerős itéletet vagy megszüntető végzést hoztak és erről az ügyész akár a följelentés tartalmából szerez tudomást, akár egyébként azt hivatalosan tudja, a „*non bis in idem*“ elvénél fogva az eljárást nem indithatja meg.

Hasonlókép megtagadja a vád képviseletét az ügyész, ha bizonyitékok hiánya vagy azok megszerzésének rendkivüli nehézsége miatt az eljárástól eredmény nem várható (101. §. 3. p.). Bizonyiték hiányából azonban csak akkor tagadhatja meg a vád képviseletét, ha a följelentésből kitünik, hogy semmi bizonyitó adat sem áll a följelentés támogatására; ha azonban van bizonyiték, de azok kipuhatolandók: pl. a tanukat a följelentő nem ismeri, de felkutatásukra vezető támpontokat jelöl meg, akkor a följelentést a limine elutasitani nem lehet és az *a)* pont értelmében kell eljárni.

Ha a följelentésből arról győződik meg az ügyész, hogy a panasz tárgya miatt az eljárás csak magáninditványra inditható meg, de nem a jogositott tett inditványt, a följelentést a limine nem utasithatja el, hanem köteles az inditványtételre jogositottat kihallgattatni (90. §. 3. bek.); s a vád képviseletét csak akkor tagadhatja meg, ha ez inditványt nem tett. (R. u. 30., Cs. u. 98., 99. §§.)

Ha felhatalmazási vagy kivánatra üldözendő cselekmény a panasz tárgya, a nyomozást, ha arra elég alap van, elrendeli és teljesitteti (4. §.); de a kivánat vagy felhatalmazás hiánya miatt nincs joga a vád képviseletét megtagadni, ellenkezőleg, köteles a felhatalmazás vagy kivánat beszerzése iránt intézkedni. (91. §.)

Az 1. alatti jegyzetben emlitve volt, hogy az ügyész felhatalmazási stb. vétségeknél is köteles a feljelentést megvizsgálni, ebből következik, hogy ezek fenforgása esetében is joga van a vád képviseletét megtagadni. Kivételt képez az az eset, ha az igazságügyminiszter a felhatalmazás vagy kivánat leküldésekor az eljárás megindítására utasitja az ügyészt (1871. XXXIII. t.-cz. 5. §-a). Ez esetben is megvan azonban a joga az ügyésznek arra nézve, hogy az eljárás megindítását kizáró okokról a miniszternek felvilágositó jelentést tegyen.

3. Ha az ügyész a vád képviseletét meg nem tagadja, *a bíróság elé megfelelő inditványt terjeszt.* (92. §.) Ez csak vádinditvány lehet, mert a nyomozás során minden oly határozat hozatala, mely a vád megtagadására irányul, az ügyész hatáskörébe tartozik. A vádinditvány szorgalmazhatja a vizsgálatot (104. §.); lehet az vádirat (254. §.); vagy inditványozhat az ügyész közvetlen tárgyalást. (281. §.)

Végül, *ha az ügyész nem illetékes*, a följelentést az illetékes közvádlóhoz, közigazgatási, katonai vagy más hatósághoz teszi át.

11. A legalitás elvének gyakorlati érvényesitése a nyomozás alatt.

93. §.

A kir. ügyészség a tudomására jutott bűncselekményeket, melyek nem magáninditványra üldözendők, nyomoztatja és az ismeretlen tettesek kipuhatolása céljából intézkedik.

M. i. A törvény azt kivánja elérni, hogy a kir. ügyész ne csak akkor lépjen fel, midőn erre a feljelentéssel vagy magáninditványnyal provokálják; ne csak akkor inditsa meg a nyomozást, ha a rendőrség tudomására hoz valamely bűncselekményt, hanem akkor is, ha közvetlenül maga szerez tudomást valamely bűncselekmény elkövetéséről. Ezzel el akarja oszlatni azt a bizonytalanságot, mely a kir. ügyész mostani jogkörére nézve fenforog. El akarja kerülni azt, hogy a kir. ügyész mindaddig összetett kézzel hallja beszélni, hogy X. Y. párviadalt vivott s nyugodtan olvassa a lapokból, hogy N. N. ellenfelét megsebesitette, mig a rendőrség meg nem teszi feljelentését. De nemcsak a párviadalnál, hanem bármely bűncselekménynél előfordulhat az az eset, hogy a kir. ügyész tudomást szerez annak elkövetéséről. Ilyenkor bármily forrásból vegyen is arról tudomást, akár hivatalos uton, akár hallomásból, akár saját észleletei alapján: kötelessége a nyomozást elrendelni. Mert csak igy teljesülhet a legalitásnak és a jogegyenlőségnek az a követelménye, hogy minden bűncselekmény, bárki kövesse is azt el, megtorolva legyen. (232. lap.)

Jegyzetek. 1. Az ügyész *minden bűncselekményt nyomoztat*, kivéve a magáninditványra üldözendőket; tehát nyomoztatja a felhatalmazásra s kivánatra üldözendő vétségeket is (89. §. 2. jegyzet); sőt ha a bűncselekmény jellege kétséges, nyomoztatja a magáninditványra üldözendő bűncselekményeket is. (89. §. 3. jegyzet, R. u. 29., Cs. u. 98. §.)

2. A nyomozásnál *nyomozó közegekül* rendelkezésére állanak az ügyészek: az állami és önkormányzati policzia; továbbá a járásbiróság. (84. §. 2. bek., 86. §.) E két nyomozó organum közt az a különbség, hogy a járásbiróság az ügyész utasitási jogának nincs alávetve; mig a rendőrség az utasitásnak nem szegülhet ellene. Habár az ügyész némely rendőri hatósággal megkeresés utján érintkezik; más policziális hatóságok pedig közvetlen rendelkezésének vannak alávetve: ez nem azt jelenti, hogy az előbbi hatóságok a megkeresést nem kötelesek az ügyész kivánságához képest teljesiteni, hanem azt, hogy ezeket a hierarchiai szervezetben magasabb rangban levő hatóságokat az ügyész nem utasithatja, hanem azokat megkeresi, tehát a különbség csak formális. A rendőrbiztost az

ügyész utasitani fogja, de pl. Budapesten a policzia bünügyi osztályának vezetőjét, a rendőrtanácsost nem utasitja, hanem megkeresi; de ez épugy köteles a megkeresést teljesiteni, mint a rendőrbiztos; ezt a föltétlen kötelezettséget kifejezi a policziára a 84. §. 3. bekezdése. (R. u. 9. §.)

A rendőrség s a járásbiróság eme különböző viszonya az ügyészséghez a felelősség kérdésében domborodik ki legjobban. Ha ugyanis az ügyész valakinek letartóztatását szükségesnek találja s e végből a rendőrséget megkeresi vagy utasitja, miután ez az ügyésznek *„föltétlenül"* engedelmeskedni tartozik, a letartóztatást foganatba veszi, a nélkül, hogy joga volna vizsgálni azt, hogy a 141. §. szerint van-e erre alap. Ellenben, ha a járásbirósághoz fordul, miután a járásbiróság az ügyésznek nem közege: köteles megjelölni ama tényeket, melyekre a letartóztatás szükséges voltát alapitja (141. §.) s a járásbiróság az emlitett alaptörvény értelmében a megkeresésben emlitett tényeket megvizsgálja s azután önállóan határoz. A büntetőjogi s fegyelmi felelősséget ezek alapján akkép lehet felállitani, hogy ha a rendőrség szorosan az utasitáshoz vagy megkereséshez tartja magát: csak az ügyész felelős a törvényellenes cselekményért. Ha pedig a törvényellenes cselekményt a járásbiróság teljesiti, felelős a járásbiró is és az ügyész is.[1])

3. Az ügyész *az ismeretlen tettesek kipuhatolása* czéljából intézkedik. Az ezen esetben követendő eljárást a XXIII. fejezet szabályozván, ezt tüzetesen ott fejtjük ki.

12. A rendőrség önálló eljárása.

94. §.

A rendőri hatóságok és közegek kötelesek a nem magánindítványra üldözendő büncselekményeket külön felhivás nélkül is hivatalból nyomozni és a tudomásukra jutott adatok megjelölésével, valamint a bizonyitó tárgyak áttétele mellett az illetékes kir. ügyészségnél feljelenteni.

A nyomozást a feljelentés megtétele után is tartoznak folytatni és különösen a büncselekmény nyomainak épségben tartása, a tettes vagy részes elrejtőzésének és megszökésének megakadályozása és a tényállás felderitése végett a szükséges intézkedéseket

[1]) E külön felelősség folytán helyesen mondta ki egyizben a biróság, hogy a perrendellenes hullabonczolás költségeit az ezt elrendelő jbiró viseli (G. Dt. IX. 521.).

meglenni és ezekről is a kir. ügyészséget sürgősen értesiteni. A mennyiben a kir. ügyészség intézkedéséig a bűncselekmény nyomainak megsemmisitésétől vagy megváltoztatásától kellene tartani, a szükséges birói cselekmény teljesitése végett a legközelebb levő járásbiróságot keresik meg.

1. Habár a kir. ügyész a 93. §. szerint a tudomására jutott bűncselekményeket nyomoztatja, tehát gyakran megtörténhetik, hogy a nyomozást az ügyész kezdeményezi, mégis az esetek legnagyobb részében az ügyész, a ki hivatalos helyiségében dolgozik, s a külvilággal hivatalosan igen ritkán érintkezik, nem szerezhet tudomást a bűncselekmények elkövetéséről. Éppen azért a policzia feladata a nem magáninditványra üldözendő bűncselekményeket kinyomozni, s azokat az illetékes kir. ügyészségnél följelenteni. (R. u. 34. s köv. §. Cs. u. 102. s köv. §.)

Miután a törvény kiemeli, hogy a rendőrség „*külön felhivás nélkül is*“ köteles nyomozni, ebből következik, hogy sem följelentést, sem ügyészségtől utasitást nem kell bevárnia, hanem ha bűncselekményt észlel: tartozik a nyomozást megindítani. (R. u. 37—39. §.)

2. Az első tájékoztató adatok beszerzése után köteles a rendőrség *az ügyészségnél feljelentést tenni*, hogy ez a nyomozás elrendelése tárgyában határozhasson (84. §. 1. bek., 92. §.), s hogy a nyomozás menetét irányithassa és a nyomozási cselekményeket s a nyomozó hatóságok eljárását ellenőrizhesse. (84. §. 2. bek. és R. u. 34. §.)

3. Miután a rendőrség az ügyészszel *rendszerint* irásban érintkezik; s az ügyész is rendszerint irásban végzi a nyomozásra vonatkozó teendőit; nehogy ez alatt az idő alatt a késedelem a nyomozás sikerét koczkáztassa, köteles a rendőrség a *nyomozást a följelentés megtétele után is folytatni*, a nélkül, hogy az ügyész intézkedését bevárná. Ha azonban az ügyész a följelentést elutasitja (92. §.), a rendőrség a nyomozást azonnal megszünteti; mert a nyomozás ura ugy positive, mint negative az ügyész (84. §., 92. §.; 101. §.); kivéve azt az egy esetet, ha a vádat főmagánvádló képviseli (84. §. 1. bek.); a mikor a nyomozást a rendőrség rendeli el (99. §.); az teljesiti és szünteti meg, vagy fejezi be (101. §.).

Miután a vád képviseletét közérdekből a kir. ügyészség főmagánvád esetében is átveheti (41. §. 3. bek); magától értetődik, hogy a nyomozással ilyenkor ismét az ügyész rendelkezik mindaddig, mig csak a vád képviseletétől el nem áll.

4. A rendőrség nemcsak a följelentést tartozik megtenni, hanem a följentés megtétele után is köteles *az egyes nyomozó cselekményekről* az ügyészséget *„sürgősen értesiteni“* (94. §. 2. bek. és R. u. 43. §.). Ez az értesités arra szolgál, hogy az ügyész a nyomozásra, ha ennek szükségét látja, lépten-nyomon befolyást gyakorolhasson.

5. A mennyiben az ügyészség intézkedéséig a bűncselekmény nyomainak megsemmisitésétől vagy megváltoztatásától kellene tartani: a *szükséges birói cselekmény* teljesitése végett a rendőrség a legközelebb levő járásbiróságot keresi meg (94. §. 2. bek.).

Itt lefoglalásról; személymotozásról; birói s szakértői szemléről van szó. Miután azonban ezen nyomozó cselekményeket halaszthatlan szükség esetében a nyomozást teljesitő rendőri hatóság is elrendelheti és teljesitheti (98. §. második bekezdés); a rendőri hatóság a járásbirósághoz csak akkor fordul, ha eme cselekmények felvételére halaszthatlan szükség nincs ugyan, de az esetleg, főkép ha a nyomozást vidéken teljesitik, napokig késhető ügyészi rendelkezést bevárni még sem lehet. (R. u. 65. s köv. §.)

13. A vizsgálóbiró és a járásbiróság hivatalból való eljárása.

95. §.

A törvényszék vizsgálóbirája a nála beadott feljelentést vagy magáninditványt azonnal közli a kir. ügyészszel. Az utóbbinak inditványa előtt csak a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket teljesitheti.

A járásbiróság a nála tett feljelentés vagy magáninditvány alapján a kir. ügyészség inditványának bevárása nélkül mindazokat a nyomozó cselekményeket teljesiti, melyeknek elhalasztása az eljárás czélját veszélyeztetné.

Az ezen cselekményekről felvett jegyzőkönyveket a járásbiróság haladéktalanul átteszi a kir. ügyészhez, a ki a nyomozás ismétlése, vagy kiegészitése iránt intézkedhetik. Letartóztatás elrendelésének esetén az iratokat legfeljebb negyvennyolcz óra alatt át kell tenni a kir. ügyészhez, a ki az iratok beérkezésétől számitott legfeljebb negyvennyolcz óra alatt a letartóztatást megszüntetni vagy az iratokat az előzetes letartóztatás iránt való határozathozás végett a vizsgálóbiróhoz áttenni tartozik.

1. A 95. §. 1. bek. azt az esetet határozza meg, midőn *a vizsgálóbiró nyomozást teljesithet*, de ebben az esetben is csak a ha-

laszthatatlan nyomozó cselekményeket végezheti. Egyidejüleg azonban a följelentést közli az ügyészszel. A törvény ama kitételének „az utóbbinak inditványa *előtt csak* a halaszthatlan nyomozó cselekményeket teljesiti", az az értelme, hogy más cselekményt csak akkor végezhet a vizsgálóbiró, ha az ügyész vizsgálatot inditványoz; mert a vizsgálóbiró nem nyomozó közeg (L. 86. §. magyarázatát 4. j.). (104. §.)

2. Ugyancsak köteles *a járásbiróság is* az ügyészség inditványa előtt azokat a nyomozó cselekményeket teljesiteni, melyeknek elhalasztása a nyomozás czélját veszélyeztetné.[1]) Magától értetődik, hogy a járásbiróság is köteles a feljelentést az ügyészséggel azonnal közölni; ezt a 89. §. 2. bek. teszi kötelességévé.

3. Hogy a vizsgálóbiró és járásbiróság *a sürgősség czime* alatt mily nyomozó cselekményeket vehetnek fel, erre azt a szabályt lehet felállitani, hogy mindent, a mi a 83. §. értelmében a nyomozás tárgya lehet.

4. A sürgős nyomozó cselekményekről felvett *jegyzőkönyveket* azonnal *közölni kell az ügyészszel*. Habár ezt a törvény *csak* a járásbiróságokra nézve irja elő; de a vizsgálóbirákra nézve nem (95. §. 3. bek.); ez oly annyira magától értetődik, hogy a járásbiróságokra nézve is egész fölösleges volt előirni.

5. *Letartóztatás* elrendelésének esetében az iratokat legfeljebb negyvennyolcz óra alatt át kell tenni az ügyészhez; a ki az iratok beérkezésétől számitva legfeljebb negyvennyolcz óra alatt vagy megszünteti a letartóztatást vagy az iratokat az előzetes letartóztatás iránt való határozathozás végett a vizsgálóbiróhoz tartozik áttenni (95. §. ut. bek.).

Ez az eset az egyik, midőn az ügyész, habár negativ irányban, teljesithet nyomozó cselekményt, (a másikról a 178. §. rendelkezik) — ez az eset az, midőn a letartóztatást meg kell szüntetni. — Nehogy e miatt a vizsgálóbiróhoz vagy a vidéken levő járásbirósághoz kelljen fordulnia, s a szabadlábra helyezés késedelmet szenvedjen, az ügyész maga szabadon bocsáthatja a letartóztatottat. Ezen intézkedés semmi formalitáshoz nincs kötve, s ha a letartóztatott helyben van, egyszerüen utasitja a fogház-

[1]) A mennyiben nem természetes halál esete v. ismeretlen egyén holttestének találása forog fönn (88. §.): az illető jbiró köteles teljesiteni azokat a nyomozó cselekményeket is, ideértve a halottszemlét és boncolást, a melyeknek a temetési engedély kiadását meg kell előzniök s ez ok teljesitése végett nem keresheti meg a rendőri hatóságot (34.310/900. Igmr. — M. P. 585. l.).

felügyelőt a terhelt szabadonbocsátására; hogy pedig intézkedésének nyoma legyen, ezt az iratokra feljegyzi.

Ha a letartóztatást fenn akarja tartani, köteles e tárgyban a vizsgálóbiróhoz fordulni, a ki a 141. §. figyelembevételével határoz. (V. ö. 143. §. 1. bek., 145. §. 4., 5. bek.).

14. A nyomozó eljárás alakja.

96. §.

A nyomozást teljesitő rendőri hatóság (85. §. első bekezdés) a X. és XIII. fejezetekben foglalt intézkedéseknek alkalmazása mellett megidézhet és eskü kivétele nélkül kihallgathat mindenkit, a kitől a kideritendő ténykörülmények tekintetében felvilágositást vár.

A kihallgatásról jegyzőkönyv veendő fel.

M. i. Nem szenved kétséget, hogy a bűntettek és tetteseik kipuhatolása érdekében nem lehet minden nyomozást egyszerüen a gyanusitott formalis kihallgatásával stb. kezdeni és hogy bizonyos alaktalan eljárás, főleg az első rendőri lépések alkalmával igen sok esetben mellőzhetetlen. De az alaktalan eljárás utján szerzett eredmény csak akkor tarthat igényt hitelességre és elfogadhatóságra, ha az a nyomozás későbbi szakában rendes alakszerü eljárás utján van megállapitva. Ily értelemben veendő ama tétel, hogy a nyomozásnak sem lehetnek rendszerint más eszközei, mint a vizsgálatnak. E felfogásnak ad félre nem érthető kifejezést a törvény is, midőn kimondja, hogy a X. és XIII. fejezet rendelkezései követendők a nyomozó eljárásban is. (94., 96. §§.) (234. lap.)[1])

15. A nyomozó hatóság rendbüntetési joga.

97. §.

A nyomozó hatóság megtilthatja a nyomozás szinhelyén levőknek az onnan való távozást vagy utasithatja őket, hogy a nyomozás befejezéseig ugyanabban vagy valamely szomszéd házban vagy helyiségben tartózkodjanak.

A ki e tilalmat vagy rendelkezést megszegi, vagy a hivatalos eljárást szándékosan zavarja, vagy a nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó intézkedéseknek ellenszegül, letartóztatható.

[1]) V. ö. R. U. 49. s köv. §.; és Cs. U. 110. s köv. §. L. továbbá a R. U. 112—125. §., a melyek részletes utasitásokat tartalmaznak aziránt, hogy a rendőrség mily esetekben s minő alakszerüségek mellett vegyen föl jegyzőkönyveket s hogy különösen a kihallgatási jegyzőkönyvek miként szerkesztendők. E tárgyra, valamint a csendőrségi jelentésekre, illetőleg értesitésekre vonatkoznak a Cs. U. 138—141. §. is.

A fogvatartás huszonnégy óránál tovább nem tarthat, ha pedig a nyomozást előbb befejezték, azt azonnal meg kell szüntetni.

A letartóztatás a félnek vagy a sértettnek képviseletében megjelent ügyvéddel, a szakértőkkel, a birósági tanukkal és a katonai biróság hatóságának elávetett egyénekkel szemben nem alkalmazható.

A félnek vagy a sértettnek ügyvédje, a szakértő vagy a birósági tanu csakis távozásra kötelezhető, s erre is csak akkor, ha a hivatalos eljárást figyelmeztetés daczára szándékosan zavarja vagy akadályozza, avagy a hivatalos intézkedéseknek ellenszegül. Ez esetben az ügyvéd fegyelmi hatóságához egyuttal feljelentés teendő.

Katonai biróság hatóságának alávetett egyének rendreutasithatók, az eljárás helyéről eltávolithatók és megbüntetésök végett a legközelebb levő katonai hatóság keresendő meg.

1. A nyomozás sikere érdekében a törvény feljogositja a nyomozóhatóságot arra, hogy *megtilthassa* a nyomozás szinhelyén levőknek *az onnan való távozást*, vagy utasithatja őket, hogy a nyomozás befejezéséig *ugyanabban vagy valamely szomszédházban vagy helyiségben tartózkodjanak*. Hogy mikor alkalmazandó ez a szabály: az teljesen a nyomozó hatóság belátására van bizva.[1]) Alkalmazható pl. akkor, ha a nyomozás folyamán oly adat merül föl, mely egy másik nyomozó cselekmény felvételét teszi szükségessé; ha azonban a jelenlevők eltávoznak, attól lehet tartani, hogy a bizonyitó adat felvételét meghiusitják. Igy pl. házkutatás alkalmával X-nél találnak hamis pénzt; — de még a házkutatást nem fejezték be, — X beismeri, hogy a pénzt ő forgalomba helyezés végett átvette Y-tól, a kinél a gépek s a többi hamisitványok feltalálhatók. Természetes, hogy a nyomozó hatóság nem siet rögtön Y-hoz, hanem előbb befejezi a nyomozást, mert attól tarthat, hogy X csak a házkutatás folytatását akarja álnokul megakadályozni. Ilyen esetben a házkutatást be kell ugyan fejezni, de egyuttal a jelenlevők távozását is meg kell tiltani, nehogy Y-t értesitsék, s igy módot adjanak neki az objectiv bizonyitékok eltüntetésére.

[1]) Utmutatást tartalmaz erre a R. U. 64. §. Eszerint: *a*) a nyomozó hatóságnak a Bp. 97. §. 1. bek.-én alapuló joga különösen akkor bir fontossággal, ha valamely büntetendő cselekmény szinhelyén azért kell az állapotot föntartani, esetleg az ott talált egyéneket visszatartani, hogy azok a megérkezendő kir. ügyész v. birósági tag által még a helyszinén kihallgathatók legyenek; *b*) e rendelkezés is a személyes szabadság korlátozásával járván, a rendőrség ezzel a jogával csak akkor éljen, ha az a nyomozás érdekében föltétlenül szükséges.

2. *Rendbüntetést maga után vonó cselekményt* követ el az, a ki az 1. pont alatt jelzett tilalmat vagy rendelkezést megszegi; a ki a hivatalos eljárást szándékosan zavarja; s a ki a nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó intézkedésnek ellenszegül. A törvény szövegéből világos, hogy az utóbbi esetben nem hatóság elleni erőszakról van szó (Btk. 165. §.), mert ez utóbbi bűntettnél a támadás a hatósági személy ellen irányul s nem az *intézkedés* ellen. Az *„ellenszegülés"* lehet activ és passiv; a szerint, a mint cselekvésben vagy az engedelmesség megtagadásában áll.

3. *A rendbüntetés lehet többféle;* ez azonban nem a rendzavarás sulyossága, hanem a rendzavaró személyes viszonyai szerint változik. Az alkalmazható *rendbüntetések* a következők:

a) A rendzavarás szabályszerint huszonnégy órai fogvatartással büntetendő, ha azonban a nyomozást előbb befejezték, azt azonnal meg kell szüntetni.

b) A félnek vagy sértettnek ügyvédje, a szakértő vagy a birósági tanu rendzavarás esetén először a rendre figyelmeztetendő, s ha ennek daczára ismét szándékosan zavarja vagy akadályozza a hivatalos eljárást vagy a hivatalos intézkedésnek ellenszegül, távozásra kötelezendő. Természetes, hogy a nyomozó hatóság emez intézkedése végrehajtandó, s ha az illető nem távozik, karhatalommal ki kell vezetni. A törvény imperative előirja, hogy az ügyvédet, ha a figyelmeztetés után is rendzavarást (2. pont.) követett el, fegyelmi hatóságánál fel kell jelenteni.

c) Katonai bíróság hatóságának alávetett egyének először rendre utasitandók s ha ez sikertelen volt, az eljárás helyéről eltávolithatók és megbüntetésük végett a legközelebb levő katonai hatóság keresendő meg.

Ha az *a) b)* alatti személyek hatóság elleni erőszakot vagy más bűncselekményt követtek el, s a 141. §-nak valamelyik esete fennforog, letartóztathatók. Ez esetben a további eljárásra a 84., 95. §. 2., 3. bek. s a 145. §-ai szolgálnak zsinórmértékül. Ha letartóztatás szüksége nem merülne fel, de ha valaki bűncselekményt követett el, a 87. §., 94. §., 95. §-ok szerint kell eljárni.

16. A vizsgálóbirónak és járásbiróságnak a nyomozó hatóság megkeresésére való eljárása.

98. §.

A mennyiben valamely tanunak eskü alatt való kihallgatása, megbüntetése vagy vallomásra kényszeritése (194., 195. §§.), szakértőnek megbüntetése (232. §.), továbbá szemle, lefoglalás, személymotozás vagy házkutatás foganatositása vagy előzetes letartóztatás elrendelése válik a nyomozás folyamán szükségessé: a kir. ügyészség vagy a rendőri hatóság ezeknek az intézkedések-

nek elrendelését, — a nyomozás iratainak vagy másolatuknak bemutatásával, — rendszerint a vizsgálóbirónál vagy a járásbiróságnál indítványozza. Ezek az indítvány felett határoznak, esetleg érdemleges határozat hozása előtt a nyomozást kiegészithetik.

Az emlitett cselekményeket halaszthatatlan szükség esetében, a XI., XII. és XIV. fejezetekben foglalt szabályok szerint, a nyomozást teljesitő rendőri hatóság is elrendelheti és foganatosithatja. A rendőri hatóság intézkedése ellen az ügyben illetékes elsőfoku birósághnál tehető előterjesztés, melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el.

Mindazáltal a tanuk megesketését, a tanuk vagy a szakértők megbüntetését és vallomásra, illetőleg nyilatkozatra kényszeritését, a lefoglalandó tárgy kiadására való szoritást (170. §.) és a lefoglalt postai küldemény felbontását (186. §.), rendőri hatóság sürgősség esetén sem rendelheti el és nem foganatosithatja.

A felvett jegyzőkönyvek, — a rendőri hatóság részéről a kir. ügyészség közvetitésével, — a halaszthatatlan szükség indokolása mellett, bemutatandók a vizsgálóbirónak, ki azokat az alaki kellékekre nézve és az eljárás eredménye tekintetében is megvizsgálja és ha szükségesnek véli, a szemle, a házkutatás és a személymotozás körül teljesitett eljárást kiegészitheti vagy ismételheti, az előzetes letartóztatásnak és a lefoglalásnak fenntartása vagy megszüntetése iránt pedig határoz.

1. A nyomozó hatóságok a járásbiróságot és vizsgálóbirót oly cselekmények teljesitése végett keresik meg, melyeket maguk *vagy egyáltalában nem, vagy csak halaszthatatlan szükség esetében* teljesithetnek. Az előbbi csoportba tartoznak: a tanuk megesketése (220. §.); a tanuk vagy szakértők megbüntetése és vallomásra, illetőleg nyilatkozatra kényszeritése (194., 195., 232. §-ok); a lefoglalandó tárgy kiadására való szoritás (170. §.); a lefoglalt postai küldemény felbontása; továbbá nem ugyan a 98. §. 3. bekezdése, hanem a 177. §. 2. bek. kijelenti, hogy levelek, táviratok és egyéb küldemények (171., 172. §.) lefoglalását a rendőri hatóságok nem rendelhetik el, tehát e végből a vizsgálóbirót vagy ha a késedelem veszélylyel jár, a járásbiróságot kötelesek megkeresni. (177. §. 2. bek.)

Az itt nem emlitett cselekményeknek t. i. szemle; lefoglalás; személymotozás; házkutatás; vagy előzetes letartóztatás elrendelése vagy foganatositása végett rendszerint szintén a vizsgálóbirót vagy járásbiróságot keresi ugyan meg az ügyész vagy a nyomozó

hatóság (98. §. 1. bek.); de az emlitett cselekményeket halasztha-tatlan szükség esetében a XI., XII., XIV. fejezetekben foglalt szabályok szerint a nyomozást teljesitő rendőri hatóság is elrendelheti és foganatosithatja (98. §. 3. bek.; R. u. 65. s. köv. §.; Cs. u. 119. s köv. §.); az ügyész azonban nem. De ha ezeket a cselekményeket személyesen sem el nem rendelheti, sem nem teljesitheti is, a 84. §. értelmében azoknak elrendelésére és teljesitésére a rendőri hatóságokat *kötelezőleg* utasithatja.

2. Habár szabály az, hogy az ügyész nyomozó cselekményt nem teljesithet, már láttuk a 95. §-nál, hogy eme szabály alól egy *negativ* jellegü nyomozó cselekmény kivételével, az t. i. midőn az ügyész a letartóztatást megszüntetheti. Ezenkivül egy *positiv* jellegü nyomozási cselekményt is teljesithet. Ugyanis a 178. §. 3-ik bek. szerint *levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalását* (171. §.) *„halaszthatatlan szükség esetében"* az ügyész is elrendelheti: köteles azonban a lefoglalásról a vizsgálóbirót értesiteni s ha ez a lefoglalást három nap alatt fenn nem tartja; a lefoglalás hatályát veszti.

3. Ha az ügyész, vagy nyomozó rendőri hatóság a 98. §. 1. bekezdésében emlitett cselekmények elrendelése és teljesitése végett a *vizsgálóbirót* vagy *járásbiróságot* megkeresik, ezek *az inditvány felett határoznak* s azt vagy teljesitik, vagy elutasitják (1869. IV. t.-cz. 19. §-a); ha sem az egyik, sem a másik irányban nem képesek a rendelkezésükre álló anyag hiányossága miatt határozni, a nyomozást jogukban áll előbb kiegésziteni. Az igy felvett kiegészitések azonban kizárólag az inditványozott nyomozási cselekmény keretében mozoghatnak. De a nyomozást más irányban folytatni a megkeresett biróságnak nem áll jogában; csakis ujabbi feljelentés alapján s akkor is a 95. §. által meghatározott esetben.

A járásbiróság azonban, ha a megkeresés teljesitése közben az ügyész által megjelölt cselekmény kiegészitésének szüksége merül fel, a megkeresés tárgyával összefüggő vagy abból folyó nyomozó cselekményeket ujabb megkeresés nélkül is köteles teljesiteni. (86. §. 2. bek.). A vizsgálóbirót ez a kötelesség nem terheli s ily cselekményt nem is teljesithet.

Igaz ugyan, hogy a nyomozást a vizsgálóbiró is kiegészitheti (98. §. 1. bek.); ámde ez a kiegészités az *„érdemleges határozat hozása előtt"* történik s az a czélja, hogy a határozatnak kellő alap készittessék elő. Miután az inditvány teljesitését a házkutatás stb. elrendelésével *kezdi meg* a vizsgálóbiró, s azt a házkutatás

stb. alkalmával foganatositja, tehát a nyomozás *kiegészitése* mindig a megkeresés teljesitése *előtt* történik, a 86. §. pedig oly cselekmények felvételére jogositja fel a járásbiróságot, melyeknek szüksége a *„megkeresés teljesitése közben merül fel“:* kétségtelen, hogy a 98. §. 1. bekezdésében emlitett nyomozási jogosultság egész más, mint az, a mit a 86. §. szabályoz s kétségtelen az is, hogy a járásbiróság, midőn a 98. §. 1. bekezdésében eljár, eljárását a 86. §. 2. bek. alapján megkeresésen tul is kiterjesztheti s igy e tekintetben szélesebb hatásköre van, mint a vizsgálóbirónak.

4. A rendőri hatóság intézkedése ellen az illetékes elsőfoku biróságnál (törvényszék vagy járásbiróság) tehető *előterjesztés,* melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el. (R. U. 111. §.)[1])

5. A felvett jegyzőkönyvet *az ügyész a vizsgálóbiróhoz* teszi át, a halaszthatlan szükség indokolása mellett.[2]) Ez garanczia arra, hogy a nyomozó hatóság visszaélést ne kövessen el s a *kivételből* (98. §. 2. bek.) *szabályt* ne csináljon. Miután a nyomozást a rendőrség teljesiti, a *halaszthatlan szükség* fennforgását is ez indokolja s pedig, ha a nyomozó cselekmény teljesitését irásban rendelte el (169. §. 2. bek. 177. §.), leghelyesebb a halaszthatlan sürgősség indokát a határozatba bevenni, hogy erről a felek is tudomást szerezzenek. Ha pedig a nyomozási cselekményt szóbelileg rendelték el, (169. §. 1. bek. 177. §.) a halaszthatlan szükséget az ügyészséghez intézett beterjesztő jelentésükben indokolják (98. §. 4. bek.) s az ügyész vagy a jelentést is átteszi a vizsgálóbiróhoz, vagy ha arra szüksége van, annak alapján értesiti a vizsgálóbirót. (98. §. ut. bek.).

[1]) Előterjesztésnek van még helye a rendőri hatóság ama határozata ellen, a melylyel: *a*) a sértettnek magánvádló, magánfél v. csatlakozóként való jelentkezését visszautasitotta (52. §. 4. és 5. bek.); *b*) a letartóztatottnak védőjével való érintkezését, illetőleg a nyomozás iratainak a gyanusitott v. védője részéről való megtekintését korlátolta (62. §. 3. és 4. bek.; 63. §. 2. és 3. bek.).

A rendőrség elkérés cimén nem utasithatja vissza az előterjesztést, mert az nincs határidőhöz kötve; ha az eljárás sikere megkivánja: a rendőri hatóság az előterjesztéssel megtámadott határozatot is foganatosithatja (R. U. 111. §.).

[2]) A 2100/900. Igmr. V. fej. a 98. §-ban fölsorolt és egyéb nyomozó cselekmények tekintetében ezeket rendeli: *a)* a kir. ügyészség a 98. §-ban megjelölt cselekmények foganatositása végett: rendszerint a vizsgálóbiróhoz, a törvényszék székhelyén kivül levő területen az illetékes jbirósághoz fordul, halaszthatlan szükség esetén pedig a rendőri hatóságot is megkeresheti; *b*) egyéb nyomozó cselekmények teljesitése végett: Bpesten az államrendőrséget, — tvhatósági és r. t. városokban rendszerint a nyomozás teendőiben jártas rendőri hatóságokat keresi meg; *c)* ha valamely rendőri hatóság v. csendőrség valamely ügyben már megkezdte a nyomozást, annak folytatása végett rendszerint ugyanazt a hatóságot kell megkeresni (4. p.).

Miután az ügyész mindenféle nyomozó cselekményre, tehát a 98. §. 2. bekezdésében emlitettekre is utasithatja a rendőrséget (84. §. 3. bek.); ha a rendőrség ilyen utasitás értelmében járt el, a halaszthatlan szükséget az ügyészség indokolja. Ez magától értetődik, mert a rendőrség gyakran csak az utasitást kapja; tehát az utasitás indokairól tudomása nincs.

6. A vizsgálóbiró a nyomozó hatóság által a szemléről stb. felvett jegyzőkönyveket ugy az alaki kellékekre, mint az eljárás eredménye tekintetében megvizsgálja és ha szükségesnek véli, az eljárást kiegészitheti vagy ismételheti; az előzetes letartóztatásnak és lefoglalásnak fenntartása vagy megszüntetése iránt pedig határoz. Az eljárás kiegészitése nem *uj* nyomozó cselekmények felvételét jelenti, hanem a hiányosan teljesitett szemléről stb. felvett jegyzőkönyveknek ugy alakilag mint tartalmilag oly állapotba való helyezését, hogy azok az eljárás során használhatók legyenek.

7. A 98. §. 2. bek. a nyomozást teljesitő rendőri hatóság eljárására nézve előirja, hogy az az ott meghatározott cselekmények felvételénél a törvény XI., XII. és XIV. fejezeteiben foglalt szabályokat köteles megtartani. Miután *az ügyfélnyilvánosság* ezekre a cselekményekre nézve a IX-ik fejezetben (125. és 126. §.) van szabályozva, az a kérdés, hogy a birói szemlénél stb. a felek vagy megbizottjaik jelen lehetnek-e. Habár az ilyen cselekményekre nézve az ügyfelek jelenlétének joga a vizsgálatról szóló fejezetben (IX. fej.) van szabályozva, mégis kétségtelen, hogy ez a jog a feleket a nyomozás során is megilleti s őket a törvény azzal, hogy e kérdésben expressis verbis nem rendelkezett, eme nagyfontosságu joguktól megfosztani nem akarta; de nem is akarhatta, mert a nyomozás anyaga épp ugy szolgálhatván a vádirat alapjául, mint a vizsgálat, teljesen indokolatlan volna egyik esetben több jogot adni a feleknek mint a másikban; mikor mindkét esetben oly bizonyitékok felvételéről van szó, a melyek meg nem ismételhetők a főtárgyaláson, következésképp abban az állapotban kell ezeket elfogadni, a melyben az előzetes eljárás során felvétettek.

Hogy a 126. §-ban emlitett ügyfélnyilvánosság a nyomozás során is érvényesül, abból is kitünik, hogy a 98. §. első bekezdése, midőn t. i. vizsgálóbiró és járásbiróság veszi fel az emlitett cselekményeket, szintén nem hivatkozik a 125. és 126. §-ra. Kétségtelenül azért, mert ezt az *általános szabályt* az eljárás minden szakában minden hatóságnak szem előtt kell tartani.

17. A magánvádló fellépése.

99. §.

A főmagánvádló a nyomozás teljesítését a rendőri hatóságnál kérheti, mely e kérelem felett indokolt határozatot hoz. E határozat ellen perorvoslatnak nincs helye.

A főmagánvádló szóbeli előterjesztéseiről jegyzőkönyv veendő fel, melyről, valamint a nyomozás iratairól is, a főmagánvádló saját költségén másolatot vehet. Az eredeti iratok a nyomozás befejezése után a vizsgálóbiróhoz teendők át.

Ha a rendőri hatóság a nyomozás teljesítését megtagadta, vagy ha a tényállás tisztába hozásához birói cselekmény szükséges, a főmagánvádló csak a vizsgálat elrendelése iránt tehet indítványt.

A pótmagánvádló minden esetben csak a vizsgálat elrendelése iránt tehet indítványt.

1. *A főmagánvádló* (41. §.) a büntetőeljárás folyamatba tételét vagy a rendőri hatóságnál vagy a vizsgálóbirónál szorgalmazhatja. Ez utóbbihoz azonban csak akkor fordulhat, ha a rendőri hatóság a nyomozást megtagadta; és a följelentett cselekmény a törvényszék hatáskörébe van utalva. A 41. §. szerint mindössze két ilyen vétség van, t. i. az ingó vagyon szándékos megrongálása (Btk. 418. §.) és a felmenő ágbeli rokonon elkövetett s a Btk. 302. §. 2. bek. szerint büntetendő könnyü testi sértés vétsége (Bpélt. 18. §. 4. és 9. p.).[1]) Ha pedig a följelentett cselekmény a járásbiróság hatáskörébe van utalva, a rendőrség, ha szükséges, akkor is teljesiti a nyomozást (94. §.); a följelentést s az iratokat azonban az illetékes járásbirósághoz és nem a vizsgálóbiróhoz teszi át (525. §. 1. bek.).

2. *A törvényszék hatáskörébe utalt főmagánvád* esetében a nyomozást a rendőri hatóság fejezi be és szünteti meg (101. §. 3. bek.); az iratokat azonban csak akkor teszi át a vizsgálóbiróhoz, ha a nyomozást befejezte (99. §. 2. bek.), mert ha azt megszüntette, további eljárásnak helye nincs; s ez ellen a határozat ellen perorvoslat sem használható (101. §. 3. bek.).

[1]) A tszék, ill. az esküdtbiróság hatásköréhez tartozik még a sajtó utján elk. rágalmazás és becsületsértés, amely abban az esetben főmagánvád tárgya, ha a Btk. 269—272. §. alá nem esik. Minthogy azonban a sajtóvétségek minden esetében vizsgálatnak kell megelőznie a főtárgyalást (565. §.): ennélfogva a főmagánvádnak ez esetében a nyomozás ki lévén zárva: a rendőri hatóság nem járhat el.

3. Ha a főmagánvádló nyomozást kér, a rendőri hatóság e kérelem felett indokolt határozatot hoz. Miután a törvény a határozatok közt különbséget nem tesz: épp ugy kell indokolni a nyomozást elrendelő (84. §. 1. bek.), mint az azt megtagadó határozatot. Ez ellen a határozat ellen perorvoslatnak nincs helye(99. §. 1. bek.).

4. Ha a rendőri hatóság a *nyomozást megtagadta*, vagyis a följelentést a limine elutasitotta: a főmagánvádló a vizsgálat elrendelése iránt tehet inditványt. Az inditványnak a 104. §-ban meghatározott kellékekkel kell birni. A vizsgálóbiró a följelentést a Bp. 1. §-a értelmében megvizsgálja; s ha — a mi a rendőrség elutasitó határozata esetében a legtöbb esetben megtörténik, — hasonlóképp ugy találja, hogy az eljárás nem inditható meg: a 105. §. 2. bekezdésének utolsó mondata értelmében az inditványt elutasitja. Ha pedig a följelentés alapján határozni nem tud és ha nyomatékos gyanu senki ellen sem forog fenn, nem rendeli ugyan el a vizsgálatot, mert a vizsgálóbiró kétsége (105. §. 2. bek.) csak akkor oszlatható el vizsgálattal, ha az az 1. §. értelmében elrendelhető, hanem egyes tájékoztató adatok felvétele végett a rendőri hatóságot keresi meg, (109. §. 2. bek.), a mely ezen megkeresésnek „*sürgősen*“ köteles eleget tenni (109. §. 3. bek.).

5. A főmagánvádló akkor is *vizsgálatot inditványoz*, ha a tényállás tisztába hozásához „*birói cselekmény*“ szükséges. Ez azt az esetet szabályozza, mikor a rendőrség a nyomozás teljesitését elrendelte; mert ha azt megtagadta, akkor nemcsak a birói, hanem minden más oly cselekmény teljesitését is a vizsgálóbirónál inditványozza a főmagánvádló, melyet egyébként a rendőrség is teljesithet. Vizsgálat inditványozása esetében azonban ilyen cselekményeket fölösleges a főmagánvádlónak inditványában részletezni, mert azokat, ha szükséges, a vizsgálóbiró hivatalból ugy is felveszi (117. §. 1. bek.); ilyen tartalmu specziális inditványra csak akkor van szükség, ha a vizsgálóbiró hivatalból nem intézkedik; s ama birói cselekmény felvételét a magánvádló szükségesnek tartja (119. §.).

Mit ért a törvény „*birói cselekmény*“ alatt? Erre a feleletet nyomban megkapjuk, ha a nyomozó cselekményeket osztályozzuk. A nyomozó cselekmények lehetnek olyanok, *a)* melyeket a nyomozó hatóság minden esetben felvehet (96. §.), *b)* melyeket csak halaszthatlan szükség esetén vehet fel (98. §. 2. bek.) és *c)* melyeket halaszthatlan szükség esetén sem, vagyis *sohasem vehet* fel. (98. §. 3. bek.) A törvény értelmében tehát „*birói cselekménynek*“ csak az

nevezhető, melyet a nyomozó *rendőri hatóság sohasem vehet fel.* Miután szemlét stb. halaszthatlan szükség esetén a rendőri hatóság elrendelhet és teljesithet, ezt oly birói cselekménynek, melyet *főmagánvád* esetében a főmagánvádló csak vizsgálat inditványozásával kérhetne, egyáltalában nem lehet tekinteni, mert a 98. §. 2. bekezdése nem tesz különbséget közvád és főmagánvád közt; s a rendőrség saját initiativájából a törvényben meghatározott esetekben felveheti az ott taxative felsorolt cselekményeket. Ha ezt hivatalból teheti, kétségtelen, hogy a főmagánvádló kérelmére is gyakorolhatja ezt a jogát. Következéskép a 99. §. 3. bekezdésében emlitett birói cselekmények csak azok, melyeket a rendőrség sohasem vehet fel. (98. §. 3. bek.).

A 99. §. 3. bekezdésének ama rendelkezése, mely szerint a főmagánvádló a tényállás tisztába hozatala végett, birói cselekmény felvételét vizsgálat inditványozásával kérheti, azt fejezi ki, hogy eme cselekmények felvételét a rendőri hatóság nem tartotta szükségesnek; mert ha szükségesnek tartja, akkor vagy hivatalból vagy a főmagánvádló kérelmére ő is megkeresheti a vizsgálóbirót vagy járásbiróságot. (98. §. 1. 3. bek.)

6. Ha a rendőri hatóság *a nyomozást befejezte*, s az iratokat a vizsgálóbiróhoz áttette, a főmagánvádló a 104. §. 2. bek. értelmében *a vizsgálat elrendelése* iránt tesz inditványt. (103. §. 3. pont *b)* alatt.) *Ezen inditvány előterjesztése nincs határidőhöz kötve;* a mint hogy ilyen határidő a közvádlóra sem létezik. A közvádló azonban felügyeleti hatósága által a késedelmeskedés miatt hatályosan ellenőrizhető; ily ellenőrzés a főmagánvádlóval szemben nem gyakorolható. Miután azonban a főmagánvádló önkényére nem bizható az, hogy tetszése szerint függőben tartsa a terheltet, ha az az eset állana elő, hogy inditványát nem terjeszti elő: erre a 276. §-ában meghatározott módon szoritható.

7. *A pótmagánvádló* nyomozást nem kérhet s csak vizsgálat elrendelése iránt tehet inditványt (109. §. 2. bek.).

Ezen rendelkezés indoka garantiális természetü. Ugyanis a nyomozás dirigense az ügyész (85. §.); már most, ha ez a vád képviseletét megtagadja, alig volna remélhető erélyes eljárás a pótmagánvádló fellépése esetén attól a rendőrségtől, a melyik a közvádló ellenőrzése és felügyelete alatt áll; s igy a pótmagánvádló részére csak ugy nyujtható biztositék, ha ez vádjával a rendőrség kikerülésével közvetlenül a vizsgálóbiróhoz fordulhat.

18. Az eljárás részrehajlatlanságának biztositása.[1])

100. §.

A nyomozás folyamán nemcsak a terhelő, hanem a mentő körülmények is kideritendők és a gyanusitott érdekében is gond fordítandó ama bizonyitékok megszerzésére, melyeknek megsemmisülésétől tartani kell (9. §.).

A gyanusitott védelme érdekében egyes nyomozó cselekmények teljesitését a járásbiróságnál is kérheti. E kérelem alapján a járásbiróság e cselekményeket elrendelheti és foganatosithatja.

1. E szakasz első bekezdése az anyagi védelmet szabályozza. V. ö. a 9. §. magyarázatát. A terhelő és mentő körülményekről lásd a 9. §. magyarázatát.

2. A gyanusitott védelme érdekében *egyes nyomozó cselekmények teljesitését a járásbiróságnál is kérheti.* A gyanusitottnak ez a joga arra való, hogy ha a nyomozat folyamán a nyomozó hatóság vagy nem vesz fel valamely cselekményt, melyre a gyanusitott sulyt helyez; vagy meggyőződése szerint tévesen veszi fel, módjában álljon azt idejekorán ellensulyozni.

Hogy mily nyomozó cselekményeket vehet fel a járásbiróság, azt a törvény nem határozza meg, tehát minden, s igy oly cselekményeket is, melyek a 98. §-ban vannak felsorolva.

3. *A kérelem* a járásbiróságnál is előterjeszthető (100. §. 2. bek.); s pedig miután annak alakszerüsége nincs meghatározva, az irásban épp ugy beadható, mint jegyzőkönyvbe is mondható. Sőt ily kérelem az irásbeli beadványok szokásos formáihoz sincs kötve, s csak az a lényeges, hogy benne a felveendő nyomozó cselekmény, s az annak szükséges voltát támogató indokok ki legyenek emelve; mert a járásbiróság az ezen tartalmi kellékeknek meg nem felelő kérvényt elutasitja.

19. A nyomozás megszüntetése és befejezése.[2])

101. §.

A nyomozás megszüntetendő, ha:
1. bűncselekmény nem forog fenn;

[1]) *Ért.:* Szegő Hugó: A terhelt materiális védelme (BT. XL. 21.).

[2]) *Idevonatkozó értekezések:* Csenkey Géza: A bűnv. nyomozást megszüntető kir. ügyészi határozat perjogi következményeiről (JK. 1902. 225.); Dr. Szász Gerő: Mikép járjon el az ügyész, ha egyik vádlottra megszüntetést rendel, másikra vizsgálatot inditványoz (BT. XXXIX. 241.); Németh Péter, Korn Lajos, Doleschall Ervin: Perorvoslat a kir. ügyész által elrendelt megszüntetés ellen (BT. XXXIX. 337., 369., 388.); Dr. Weisz Ignácz: A kir. ügyész ne in-

2. az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás vagy kivánat hiányzik, vagy a magáninditványra jogosult inditványt nem tett vagy azt visszavonta;

3. a további eljárástól bizonyitékok hiánya vagy azok megszerzésének rendkivüli nehézsége miatt eredmény nem várható.

A nyomozás befejezendő, ha a vizsgálat inditványozására, a vádirat benyujtására, az ügy áttételére (92. §.), vagy pedig a nyomozás megszüntetésére elegendő adat van (83. §.).

A nyomozás megszüntetését vagy befejezését a kir. ügyészség illetőleg főmagánvád esetében a nyomozást vezető rendőri hatóságnak főnöke (84. §. első bekezdése) rendeli el. A kir. ügyészség akkor is elrendelheti a nyomozás befejezését, ha járásbiróság jár el (86. §.). A nyomozás megszüntetése vagy befejezése tárgyában hozott határozatok ellen perorvoslatnak nincs helye.

Áttétel esetében a nyomozást vezetett kir. ügyészség vagy rendőri hatóság a letartóztatva levő gyanusitottat az illetékes hatósághoz kisérteti át.

A nyomozás megszüntetéséről az annak folyamán kihallgatott gyanusitott és a magáninditványt vagy feljelentést tett sértett értesitendő és ez utóbbi egyuttal a 42. §-ban meghatározott jogaira figyelmeztetendő.

1. A szakasz első bekezdésének 1., 2., 3. pontja *a nyomozás megszüntetésének eseteiről szól.*

Az első eset az, midőn bűncselekmény nem forog fenn (V. ö. 92. §. 2. jegyzet b) pont).

A második eset az, midőn az *eljárás folytatásához* szükséges felhatalmazás vagy kivánat hiányzik. A törvény azért használja *„az eljárás folytatása"* kifejezést, mert a 4. §. szerint a felhatalmazásra s kivánatra üldözendő vétségek miatt a nyomozás felhatalmazás és kivánat nélkül is teljesithető. Ha tehát az ügyész ezeket nem kapta meg, a nyomozást megszünteti. Hasonlókép jár el, ha a magáninditványra jogosult inditványt nem tett, vagy azt visszavonta. Az előbbi, vagyis az az eset, midőn a magáninditványra jogosult inditványt nem tett, akkor fordulhat elő, ha a cselekmény jogi természete vitás volt, s a nyomozást meginditották, később azonban

dokolja a 101. §. esetén a nyomozat megszüntetését (BT. XXXIX. 371.); Szilassy Pál: A megszüntető határozatot ki hozza meg, ha a bizonyitékok biztositása alkalmával (Bp. 472. §.) sértett magáninditványát visszavonja (BT. XLVIII. 225.); Mendelényi László: Az eljárás megszüntetése a Bp. 472. §-ának esetén, ha nyomozás volt folyamatban (U. o. 249.).

kitünt, hogy a nyomozás tárgya inditványi cselekmény, de a jogosult inditványt nem tett (L. 89. §. magyarázatát).

Megszüntetendő a nyomozás végül akkor, ha nincs bizonyiték, vagy ha ezek megszerzésének rendkivüli nehézsége miatt eredmény nem várható.[1])

2. A nyomozóhatóság a nyomozás befejeztével kétféle határozatot hoz, egyik a *megszüntetés*, másik az *áttételt* rendelő. A nyomozás megszüntetését rendszerint a kir. ügyészség, főmagánvád esetében a rendőri hatóság főnöke indokolt határozatban rendeli el. A rendőri hatóság tehát, a főmagánvád eseteit kivéve, a kir. ügyészhez köteles a nyomozás iratait áttenni, ha az eljárást megszüntetendőnek tartja. A befejezés tárgyában külön határozat nem hozandó s a befejezés azt a tényleges állapotot jelenti, hogy a nyomozás teljes és czélját (83. §.) elérte.[2])

3. A nyomozás megszüntetése vagy befejezése tárgyában hozott határozat ellen *nincs perorvoslatnak helye*. A nyomozás befejezését illetőleg ez a fő- és pótmagánvádlóra nézve egyaránt áll. A főmagánvádló u. i., ha a nyomozás eredményét nem tartja kielégitőnek, csak vizsgálatot inditványozhat, az a sértett pedig, ki a kir. ügyész elállása esetében pótmagánvádló gyanánt fölléphetne, a

[1]) Az eljárás megszüntetése a per későbbi folyamán is előfordulhat, — de a megszüntetés okai a per különböző stádiumában nem azonosak. Megszüntetheti az eljárást: *a*) a vizsgálóbiró, ha a vádló a vádat elejti és a vád képviseletét az arra jogositott sértett át nem veszi (128. §.); *b*) a vádtanács a 254. §. 1—6. p. esetében; *c*) a törvényszék a 264. §. 1—5. p. esetében (268. §.); *d*) az itélőbiróság, ha a főtárgyaláson állapitja meg, hogy a vádlott meghalt (301. §. ut. bek.), és ha a vádló a főtárgyaláson ejtette el a vádat és azt az arra jogosult sértett nem vette át (323. §.).

[2]) A rendőri hatóság eljárását a nyomozás megszüntetése v. befejezése tárgyában a R. U. 106—110. §. szabályozzák. Ezek szerint: *a)* a nyomozás megszüntetése v. befejezése végett a rendőri hatóság törvényszéki ügyekben a kir. ügyészséghez, jbirósági ügyekben a jbirósághoz köteles a nyomozás iratait áttenni; *b*) az áttételnek helye van, ha megállapittatott, hogy bűncselekmény nem forog fönn, hogy a magániniditványra jogosult inditványt nem tett v. azt visszavonta, hogy kellő bizonyiték be nem szerezhető, s ha a vádló tájékoztatására szükséges minden adat összegyüjtetett; *c*) az iratokkal együtt a lefoglalt bűnjelek is átadandók, az előzetesen letartóztatott terhelt pedig átkisérendő; *d*) ha a rendőri hatóság az iratok áttétele után ujabb adatokról értesül, ezeket köteles a kir. ügyészséggel, illetőleg jbirósággal sürgősen közölni, e mellett azonban a netán szükséges nyomozást folytatja, de csak addig, mig az ügyészség v. a jbiróság az ujból folyamatba tett nyomozás megszüntetését el nem rendeli; *e*) ha a nyomozás jogerősen megszüntettetett v. a bűnper fölmentő itélettel fejeztetett be: a rendőri hatóság csak a kir. ügyész v. a főmagánvádló inditványára teheti a nyomozást ujból folyamatba stb., — de ha oly körülményekről nyer tudomást, melyek alapján az elitélt javára ujrafölvételnek van helye: erről köteles azt a biróságot, mely az alapperben itélt, sürgősen értesiteni, — ez esetben is joga lévén a halaszthatlan nyomozó cselekményeket a biróság határozatának közléséig is foganatositani.

Hasonló rendelkezéseket tartalmaznak a Cs. U. 141—145. §-ai.

nyomozás kiegészitésébe mindaddig nem szólhat be irányitólag, a mig a vádat a kir. ügyészség képviseli. Ha tehát a kir. ügyész a nyomozás befejezése után vádiratot ad be, vagy vizsgálatot inditványoz: ez önként kizárja az egyébként pótmagánvádlásra jogosult sértett perorvoslatát. Másként áll a dolog a nyomozás megszüntetése esetében. Ha ezt a rendőri hatóság főnöke eszközli: ez ellen a főmagánvádló esetleg előterjesztéssel élhetne a vádtanácshoz (mint pl. a 62. §. esetében), ha ezt a jelen §. ki nem zárná. A főmagánvádlót illetőleg tehát a perorvoslat kizárása itt azt jelenti, hogy az a megszüntető határozattal szemben előterjesztéssel nem élhet, hanem csak vizsgálatot inditványozhat. A pótmagánvádra jogosult sértettet azonban e rendelkezés nem érinti, mert ez a §. ut. bek.-e szerint a 42. §-ra való figyelmeztetéssel értesitendő a nyomozás megszüntetéséről; e §. 1. bek.-e pedig tért nyit a főügyészhez való felfolyamodásra.

4. Ha a nyomozást vezető hatóság az *ügy áttételét* rendelte el, a letartóztatva levő gyanusitottat az illetékes hatósághoz kisérteti át; miután az illetékesség kérdésében az áttételt rendelő határozat hozatala alkalmával ő döntött, természetes, hogy ő jelöli meg határozatában azt a hatóságot, a hova a gyanusitottat át kell kisérni.

5. A nyomozás *megszüntetéséről értesiteni kell* a gyanusitottat és a sértettet, ez utóbbit a 42. §-ban foglalt figyelmeztetéssel. Természetes, hogy a főmagánvádlót is kell értesiteni, de ez esetben a 42. §-ban foglalt figyelmeztetés elmarad. Minthogy e §. 1. bek.-e szerint abban az esetben, ha a kir. ügyész a vád képviseletét megtagadja, a sértett ez ellen a főügyészhez folyamodhatik, s minthogy a nyomozás megszüntetése lényegét tekintve szintén nem más, mint a vádtól való elállás, tehát a vád további képviseletének megtagadása: ezek folytán a gyakorlat a 42. §-ra való figyelmeztetést ugy értelmezte, hogy a sértett a megszüntető határozattal szemben is mindazokat a jogokat gyakorolhatja, a melyek e §. szerint rendelkezésére állanak, igy tehát elsősorban folyamodhatik a főügyészhez, másodsorban pedig, ha ez a folyamodása sikertelen maradt: a vizsgálatot inditványozhatja.[1])

[1]) A 101. §. e részét eltérően magyarázza Edvi Illés Károly dr. *A nyomozás megszüntetésének perjogi hatása a sértett s a kir. ügyész jogait illetőleg* czimü czikkében (J. K. 1901. 34. sz.). Alapgondolata az, hogy midőn a 101. §. a nyomozást megszüntető határozattal szemben kizárja a perorvoslatot, azalatt nem a XX. fej.-ben szabályozott és csakis birói határozatok ellen érvényesithető perorvoslatokat, hanem azokat a jogorvoslatokat érti, a melyek a Bp. szerint a sértettet v. főmagánvádlót más határozatokkal szemben megilletik, a minők pl. az előterjesztés vagy a 42. §. 1. bek.-ében érintett folyamo-

Nem kell értesiteni a feleket az áttételről s a nyomozás befejezéséről. Ezt az értesitést a törvény nem tiltja, tehát megengedi, de a hatóságokat arra nem kötelezi. Gyakorlati okokból azonban szükséges a főmagánvádlót az áttételről és a nyomozás befejezéséről is értesiteni, mert máskép nem szerezhet tudomást az előbbi esetben arról, hogy az eljárás más hatóság elé utaltatott, az utóbbiban pedig arról, hogy a vizsgálat iránt inditványt köteles beadni. (103. §. 3 b.)

dás joga. Minthogy a 101. §. perorvoslat alatt csupán a jogorvoslatokat értheti annak kijelentésével, hogy a megszüntető határozattal szemben perorvoslatnak nincs helye: ebből következik, hogy ily esetben a sértettet sem illetheti meg az a jog, a mely a 42. §. 1. bek.-e szerint megilleti akkor, midőn a kir. ügyész a vád képviseletét a 34. §. értelmében megtagadja. Eszerint a sértettnek a 42. §-ra való figyelmeztetése a 101. §. ut. bek. szerint, tekintettel e §. 3. bek.-ére, csak azt jelentheti, hogy a megszüntető határozat kézbesitésétől számitott 8 nap alatt jogában áll a vád képviseletét átvenni, vagyis az illetékes vizsgálóbirónál a vizsgálatot inditványozni. Ha tehát e határidő alatt e jogával nem él: ugy abban az ügyben pótmagánvádlóként már nem léphet fel, — a mi azonban nem zárja ki, hogy a kir. ügyész később is, ha a főügyész utasitja vagy ha uj bizonyitékok merülnek föl, a vizsgálatot ujrafelvételi eljárás nélkül sikerrel inditványozhatja (444. §.).

IX. FEJEZET.

A vizsgálat.

— Irta: VARGHA FERENCZ. —

1. Bevezetés.

I. Már a VIII. fejezet bevezetésében tüzetesen kifejtettük azt a perjogi viszonyt, mely a nyomozás és vizsgálat közt van; hasonlókép kidomboritottuk azt a különbséget is, mely az előkészitő eljárás eme két tagozata közt észlelhető. E helyütt tehát csak azokra a főbb intézkedésekre kell utalnunk, melyek kizárólag a vizsgálatra vonatkoznak, s a vizsgálat folyamán érvényesek.

Habár, mint láttuk, a nyomozás folyamán is felvehetők oly cselekmények, melyek a vizsgálat alatt teljesitendők (98. §.); amely esetben a törvény követendő szabályokként a Bp. X., XI., XII., XIII. és XIV. fejezeteinek rendelkezéseire utal (96., 98. §-ok); mindazonáltal, miután ilyen utalás a IX-ik fejezetre nem történik, már ebből is látszik, hogy a vizsgálatról szóló fejezet oly speciális rendelkezéseket és intézkedéseket foglal magában, melyek csakis a vizsgálat folyamán érvényesek.

Az egyes szakaszok magyarázatánál ezek a rendelkezések tüzetesen levén tárgyalva, e helyütt csak azokat kell megvilágitani, melyek a vizsgálati eljárásnak vagy sarkalatos intézkedéseit foglalják magukban, vagy oly intézményt honositanak meg, mely az eddigi eljárásban ismeretlen volt. Ebből folyólag tárgyalni kell e helyütt: 1. a vizsgálatot teljesitő hivatalos személyek köz- és perjogi állását, kapcsolatosan a vádtanácscsal; 2. a vizsgálat rendszerét; 3. a vizsgálat nyilvánosságát.

II. *A vizsgálóbiró* perjogi állásának meghatározásánál a törvény a vegyes rendszert fogadta el, t. i. azt, mely szerint az a vád-

és nyomozó eljárás elvei szerint van konstruálva. A tiszta vádrendszer — a mint az Angliában van — megkövetelné a vizsgálóbiró passivitását és nem elégednék meg azzal, hogy a vádló csak dominus litis, mert *Planck*[1]) és *Glaser*[2]) szerint, ha a vád ura az ügyész és csak positiv és negativ joga van a perben, mennyiben a vád előterjesztésével jogalapot ad annak megindítására, a védelejtéssel pedig annak folytatását akasztja meg, ezzel az eljárás nem védelvü és csak az accusatorius elvek formái közt mozog; a tiszta védelv nemcsak azt követeli meg, hogy az ügyész, a vádemeléssel vagy annak elejtésével rendelkezzék a per felett, hanem azt is, hogy a biró teljes passivitásban maradjon, s köteles legyen azt a bizonyitó anyagot elfogadni, a mit a felek eléje tárnak; sőt *Glaser* tovább megy, s a tiszta vádper követelményeként azt is fölállitja, hogy a bizonyitékok beszerzése praeclusiv határidőkhöz köttessék. A védelvet ilyen értelemben egy kontinentális állam prtsa sem fogadta el, de az előzetes eljárás során el sem fogadhatta. A bünvádi eljárás nem a felek magánjogi igényeinek definitiv megállapitását czélozza, hanem az anyagi igazságot kutatja; és nem magánjogi, hanem par excellence közjogi jellegü igazságot akar megállapitani. Végzetes tévedés volna tehát, ha az ilyen közérdek, praeclusiv terminusok mellett, a felek önkényének volna kiszolgáltatva. A Bp. a vizsgálat folyamán is acceptálja azt, hogy az ügyész dominus litis, mert vád nélkül senki ellen sem rendelhető el a vizsgálat (104. §.); és ha a vádló a vádat elejti, azonnal köteles a vizsgálóbiró a vizsgálatot megszüntetni (128. §.). De azt a tételt, hogy a bizonyitékokat is a felek gyüjtsék össze, s a vizsgálóbiró azokat mint egy mechanicai eszköz, csak vakon megrögzitse; nem fogadta, de nem is fogadhatta el, mert mint emlitve volt, a bünper a közérdek érvényesitését szolgálja; a mit a feleknek kiszolgáltatni nem lehet. De ettől a büntetőjogot és eljárást uraló elvtől teljesen eltekintve, a védelv ily értelemben nem is volna keresztülvihető. Nem pedig azért, mert minden vizsgálati cselekménynél szükség volna a vádló és terhelt folytonos jelenlétére és activ szereplésére. Már most mit eredményezne ez? Azt, hogy ezer meg ezer folyamatban levő bünügyben, minden vizsgálati cselekménynél jelen kellene lenni az ügyésznek, de ez nem volna elég, mert a képzett ügyésszel szembe állitani nem lehetne a jogban járatlan terheltet, hanem azt minden egyes esetben védőnek kellene gyámolitani. Oly

[1]) Systematische Darstellung 150.
[2]) Handbuch I. k. 24. l.

helyzetet teremtene ez, melynek képtelenségét bizonyitani teljesen fölösleges.

Ámde nemcsak ily értelemben nem lehet a vádelvet a vizsgálat folyamán keresztülvinni, hanem ama szabályon is rést kell ütni, mely szerint a vizsgálóbiró vizsgálati cselekményt csak oly egyén ellen teljesithet, aki ellen vád van emelve. Gondoljunk a tettenérés esetére, vagy oly esetekre, midőn bizonyos adatok beszerzése iránti intézkedést azonnal meg kell tenni, mert másként az eljárás sikere lenne koczkáztatva. Szükséges tehát, hogy a vizsgálóbiró a vádelvtől ilyenkor eltérjen s a sürgős cselekményeket azonnal foganatosithassa; hogy azonban, ha a sürgős intézkedés meg van téve, a vádlevéltől való ideiglenes eltérés helyreüttessék, köteles a vizsgálóbiró az iratokat azonnal közölni az ügyészszel (106. §. 2. bek.); hogy ez inditványát előterjeszthesse.

A Bp. tehát az emlitett közjogi és czélszerüségi okokból a vizsgálat folyamán két kivételt tett a vádelv alól; az egyik a most tárgyalt sürgősség esete, a másik pedig az, mely szerint a vizsgálóbiró hivatalból teszi meg mindazokat az intézkedéseket, melyek a való tényállás megállapitására s a tettes és a részes kinyomozására szükségesek (117. §.).

III. A vizsgálóbiró jogállásának további megértéséhez vázolni kell *önálló hatáskörét és viszonyát más hatóságokhoz.*

Miután a vizsgálóbiró az ügyészszel coordinált viszonyban van; s ennek inditványait teljesen függetlenül birálja felül (1869: IV. t.-cz. 19. §.); ebből következik, hogy a vizsgálóbiróra nézve az ügyésznek semmiféle inditványa sem kötelező. Ezen függetlenséget a Bp. 105. §-a is kiemeli, midőn az inditvány megvizsgálását teszi kötelességévé. E szerint a vizsgálóbirót igen széles hatáskör illeti, mert a mint a 105. §. magyarázatánál tüzetesen ki lesz fejtve, az inditványt csakis akkor nem utasithatja el, ha beszámitást kizáró okot lát fenforogni (elmebetegség, jogos védelem stb.), ebben az esetben épen azért kell a vizsgálatot teljesitenie, hogy ezen okok fen- vagy fen nem forgása biróilag megállapittassék (102. §.); de minden más esetben, tehát ha az inditványt alapos gyanu nem támogatja (1. §.); ha a bűnvádi eljárást valamely ok kizárja (Btk. 105. §.); vagy ha nem illetékes, joga van az inditványt elutasitani.

Ez az önálló hatásköre már tetemesen összezsugorodik, ha a vizsgálatot elrendelte; mert a vizsgálat elrendelése után azt csak egy esetben szüntetheti meg, akkor t. i., ha a vádló a vádat elejtette

(128. §. első bek.); minden más esetben, tehát akkor is, midőn a vizsgálat elrendelése előtt ő jogositott az inditványt elutasitani, a vizsgálatot a vádtanács szünteti meg (128. §. 2. bek.).

Amint hogy nem kötelező az ügyész inditványa a vizsgálóbiróra, ép ugy nem kötelező a többi ügyfélé sem, jogukban áll ugyan ezeknek (fő-pótmagánvádló; terhelt 13. §. 5. bek.) inditványokat tenni az egész vizsgálat alatt és bármely vizsgálati cselekmény felett, de azok tárgyában a vizsgálóbiró önállóan határoz (119. §.).

A vizsgálóbiró *más hatóságokkal* mellérendeltségi viszonyban áll; ilyen viszonyban van a rendőrséggel is. És e tekintetben lényeges különbség van az ügyész és a vizsgálóbiró közt. Az előbbi ugyanis a rendőrségnek melléje rendelt tagjait megkeresi, a subordinált rendőri közegeket pedig utasitja; de mindkét esetben joga van azokat ellenőrizni (84. §.). A vizsgálóbiró ellenben nemcsak a rendőri hatóságokkal, hanem a közegekkel *is* mellérendeltségi viszonyban van, mert ugy azokat, mint ezeket csak megkeresi, de utasitási és ellenőrzési joga a rendőri közegekkel szemben nincsen (109. §. 2. bek.). Megkereséseit azonban a rendőri hatóságok és közegek kötelesek teljesiteni.

A vizsgálóbiró egyes vizsgálati cselekmények teljesitése végett más vizsgálóbirót, vagy járásbiróságot is megkereshet, de a törvényszékhez mint collegialis birósághoz vizsgálati cselekmény teljesitése végett nem fordulhat (109. §.).

IV. Legnagyobb jelentőségü az a viszony, melyben *a vizsgálóbiró a vádtanáccsal* áll.

A vádtanácsnak a Bp. által meghatározott hatásköre eredetileg franczia intézmény, mely bevált hazájában épp ugy, mint Belgiumban és Ausztriában. Itt nem az 1856. jul. 17-iki törvény által megszüntetett „chambre du conseil", hanem az ezt helyettesitő „chambre d'accusation" értendő; mely nemcsak a vád alá helyezés kérdésében határoz, hanem ezen kivül a vizsgálóbirónak széles hatáskörrel felruházott felügyelő hatóságát képezi.

A vádtanácsnak háromféle hatásköre van: *a)* mint felügyeleti, *b)* mint a vizsgálat teljesitését irányitó és ellenőrző, és *c)* mint másodfoku hatóság.

A vádtanács elsősorban a vizsgálatok menetére ügyel föl; ebből folyó utasitásai a vizsgálóbiróra nézve kötelezők (112. §.). Felügyeleti jogának gyakorolhatása végett köteles a vizsgálóbiró havonként a vizsgálatok állásáról és menetéről jelentést tenni; a

vádtanács ezen alkalommal gyakorolja általános felügyeleti jogát, mely épugy kiterjed a vizsgálóbiró egész ügymenetére, mint az egyes ügyekre. Ezenkivül a vádtanács felügyeleti jogát bármikor, tehát egyes ügyek elintézése alkalmából is gyakorolhatja, s ha a 121. vagy 122. §-okban meghatározott szabálytalanságot észleli, a vizsgálóbirót rendbirsággal sujtja (123. §.); másnemü rendetlenség esetén a törvényszék elnökének mint felügyeleti hatóságnak, sulyosabb esetekben pedig a fegyelmi eljárás megindítása végett az illetékes közvádlónál feljelenti.

Jogában áll a vádtanácsnak a vizsgálatot irányitani s ellenőrizni, mi végből nemcsak egyes vizsgálati cselekmények felvételére, hanem azok miként jére is utasithatja a vizsgálóbirót. Ezt a jogát gyakorolhatja vagy a havi jelentések megtételekor, vagy egyes ügyek elintézésekor, vagy akkor, ha a felek a vizsgálóbiró intézkedése vagy mulasztása miatt a vádtanácsnál panaszt emelnek (113. §.).

Végül a vádtanács birálja felül a vizsgálóbirónak végzéseit; tehát ez esetben mint másodfoku bíróság müködik (373. §. 3. bek.).

V. A Bp. a *facultativ vizsgálati rendszert* követi és nem fogadta el a *kötelező vizsgálat rendszerét.*

A Csemegi-féle első javaslat szerint a vizsgálat mindig kötelező, csakis vétségek miatt emelt vád esetében lett volna az mellőzhető; de ez esetben is csak akkor, ha a mellőzésbe a terhelt belegyezett (117. §.). Az 1886-iki átdolgozott javaslat már a kötelező vizsgálatot csak az öt éven felüli szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő cselekményekre korlátozta (117. §.); de fakultative azt más esetekben is megengedte (118. §.). Az átdolgozott javaslat eme módositása annak a szaktanácskozmánynak megállapodásai alapján történt, mely az 1882-iki javaslat közzététele alkalmából tartatott s mely a kötelező vizsgálat ellen foglalt állást.

Az 1888-iki javaslat az 1886-iki tervezet rendelkezéseit sem tartotta kielégitőknek, s a vizsgálat facultativ eseteit még tágabb körben határozván meg, a kötelező vizsgálatot csak két esetre szoritotta, arra, t. i. midőn a vád tárgyát képező cselekményekre a Btk. halál vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést állapit meg. Ez elvi álláspontra helyezkedett a Bp. is, a kötelező vizsgálat eseteit megtoldván még azzal, midőn a vád tárgya 5 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény — amennyiben tettenérés v. beismerés esete fön nem forog, — továbbá, midőn a vádat egyedül magánvádló képviseli (103. §. 2., 3. b) p.).

Nincs is a kötelező vizsgálatnak semmi létjogosultsága; mert a kötelező vizsgálat épp ugy, mint a kötelező vád alá helyezés nem más, mint garanczia a terhelt javára. Ámde garancziákat csak ott lehet észszerüleg nyujtani, a hol arra szükség van, s a hol azt kivánják; a hol sem nem szükséges, sem a felek nem kivánják, ott az már elveszti garanczia jellegét s nem egyéb holtteher-nél, mely a bünvádi eljárás annyira kivánatos gyors tempóját megakasztja; s merő formalismussá törpül, a minek semmi értéke sincs. Épen azért a mily szükséges az, hogy a per minden szakában oly biztositékok állittassanak fel, melyek az anyagi igazság kutatásánál a biró segitségére lehetnek, ép oly veszélyes oly alakiságokkal kötelezőleg megterhelni az eljárást, melyekre csak kivételesen van szükség.

VI. Elavult intézményeknél igen gyakran tapasztalható, hogy midőn azok idejüket multák és a régi rendszer reformálására tér át az állam, vagy társadalom, a reform munkájában az ujitók igen könnyen elvesztik a talajt lábuk alól, s egyik szélsőségből a másik szélsőségbe esnek. Ez tapasztalható a bünvádi eljárás reformálásánál is. Midőn felismerték az inquisitorius eljárás számtalan fogyatkozásait, s ezek közt az eljárás titkos voltának hátrányait, nem elégedtek meg a főtárgyalás nyilvánossá tételével, hanem azt követelték, hogy a *vizsgálat* is *a teljes nyilvánosság elvei szerint* rendeztessék.

Hogy a reform munkájában az ujitás láza másodrangu irókat magával ragadott, s ezek nem tudva mértéket tartani, az egyik szélsőségből a másikba jutottak, azon nem lehet csodálkozni; csodálkozni lehet azonban a felett, hogy a jogtudomány elismert oszloposai közt is akadtak olyanok, a kik a vizsgálat során is a teljes nyilvánosságot követelték. Igy ezt követelték *Gneist*,[1]) továbbá *Prins* és *Pergameni*.[2])

Ha a jelszó ki van adva, mindig akad annak terjesztésére is elég vállalkozó. Igy történt az emlitett jogi tekintélyek véleményével is. A terjesztésben azonban az volt a hiba, hogy csak az eszmét karolták föl, a nélkül, hogy annak mélyére hatolva, azt vizsgálták volna, hogy a nyilvánosság mily jelentőséggel bir a vizsgálat folyamán. Az imént utaltunk reá, hogy a tiszta vádpör a biró passivitását jelenti az egész eljárás alatt; s a bizonyitékokat maguk a felek gyüjtik össze. A hol azonban az inquirens szerepét

[1]) Vier Fragen 86.
[2]) Réforme de l'instruction préparatoire en Belgique 205. lap.

a biró veszi át, s a felek csak inditványozási joggal birnak és a vádló csupán a vád emeléssel vagy annak elejtésével rendelkezik a vád felett s eme két cselekmény közt folytatott eljárás alatt a biró hivatalból gyüjti össze a bizonyitékokat, az ilyen rendszernél a vizsgálat folyamán teljes nyilvánosságról nem lehet szólni. És mégis azt látjuk, hogy a kiknek az eszme megtetszett, de a dolog lényegével nem törődtek, csak egy irányban óhajtották a reformot, t. i. mindenáron a teljes nyilvánosságra törekedtek a vizsgálat alatt is; de már azt nem követelték, hogy a biró passive viselje magát, s a bizonyitékokat ne ő, hanem a felek kutassák fel. Igy történt azután, hogy javaslatuk nemcsak hiányos, de felületes is volt; mert ha *Gneist* örökbecsü „Vier Fragen" czimü művét tovább olvassák, meggyőződhettek volna arról, hogy a teljes nyilvánosság behozatala előtt Gneist szükségesnek találta a policzia teljes ujjászervezését s az ügyészség, policzia és vizsgálóbiró közt levő viszony tüzetes rendezését (88. lap).

Szinte divatos dolog a vizsgálat nyilvánosságának kérdésénél Anglia példájára hivatkozni; sajnos azonban, hogy a mily gyakori ez a hivatkozás, ép oly ritka dolog az angol viszonyok ismerete. Nincs veszedelmesebb, mintha valamely intézményből egy tetszetős részt kiragadunk s annak előnyeit csillogtatjuk, mert az ilyen eljárás, ha elfogadásra talál, végzetes tévedéseknek lehet forrásává. Ilyen a vizsgálat nyilvánosságának kérdése is Angliában s az arra való hivatkozás. Ez egyrészt nem is mindig nyilvános, másrészt a békebirói eljárás, a mit vizsgálatnak szeretnek nevezni, a kontinentalis jogrendszer szerint nem is vizsgálat.[1])

Angliában mindenki tehet följelentést, a ki nem is sértett; de büntett esetében szabály szerint a rendőrség interveniál, ez gyüjti össze a terhelő adatokat; kihallgatja a tanukat s mindazokat a bizonyitékokat biztositja, melyek a terhelt bünösségére mutatnak. Ezután az ügy a békebiróhoz kerül. A békebiró előtti eljárás rendszerint nyilvános s ezt némelyek vizsgálatnak szokták nevezni, holott ez lényegileg egész más, mint a kontinentális vizsgálat. Mielőtt azonban az ügy a békebiró elé kerül, midőn tehát a

[1]) V. ö. *Liepmann*: „Das Vorverfahren im englischen Strafprozesse" Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft VI. 418. s köv. l. *Glaser*: „Handbuch des Strafprozesses" I. 136. s k. l. *Prins*: „Rèforme de l'instruction prèparatoire" 120—147. l. *Guerin*: „Étude sur la procédure criminelle en Angleterre et en Écosse" 17. s. k. l. — Továbbá *Lukács Adolf*: „Az angol büntető eljárás elővizsgálati része" Magyar Igazságügy 33. k. 461. lap. A magyar irodalomban ez az egyetlen mü, mely az angol elővizsgálati rendszerrel alaposan, eredeti kutfők nyomán foglalkozik.

bizonyitékokat gyüjtik össze: az eljárás egészen titkos; s külön gyüjti össze a vádló bizonyitékait, hasonlókép külön szerzi be a védelem is azokat az adatokat, melyek a terhelt mellett szólanak. A békebiró előtt a felek kihallgatják a terhelő tanukat a keresztkérdezés rendszere szerint; és ha a vallomásokból elég terhelő adat nem merül föl, a békebiró a terheltet, mint alaptalanul gyanusitottat szabadlábra helyezi s az eljárást megszünteti. Ellenkező esetben a tanuvallomásokat felolvassák előtte s megkérdezik, hogy kiván-e nyilatkozni. Ha igen, vallomását jegyzőkönyvbe veszik; ellenkező esetben egy ujabb törvény óta (Victoria 30. 31. ch. 35.) megkérdezik, hogy kiván-e mentő tanukat kihallgattatni. Igenlő esetben azokat megidézik s a felek kihallgatják a tanukat. Ez azonban ritkán történik meg, mert — a mint *Shirley* mondja — a mentő tanukat rendesen a főtárgyalásra tartják fenn, hogy ott a vádlónak meglepetést szerezzenek.

A békebiró előtti eljárás az angol perben azonban nem szükséges; s a vádló jogositva van vádiratát (bill of indictement) közvetlenül a Grand Jurynál beadni[1]) s igy az a kérdés, hogy a békebiró előtti eljárásnak mi a czélja?

Angliában a tanuk megjelenését a feleknek kell biztositani. Ha azonban a vádló (Prosecutor) a békebiróhoz fordul s ott a jelzett eljárást lefolytatja, a békebiró azokkal a tanukkal, akiknek jelenléte a főtárgyaláson szükséges, kellő biztositékot tartalmazó okiratot (recognizance) irat alá, melyben ezek a megjelenés kötelezettségének s az elmaradás következményének alávetik magukat. Ha a tanu az okiratot alá nem irja, a békebiró a tanut letartóztatja s a főtárgyalás megtartásáig, vagy addig tartja fogva, mig a kötelező okiratot alá nem irja.[2])

Látható ebből, hogy a békebiró előtti eljárás a kontinentalis perjogok szerint nem vizsgálat, hanem csupán arra való, hogy a főtárgyalás bizonyitó anyaga biztosittassék. Igaz ugyan, hogy ez az eljárás nyilvános, ámde a békebiró jogositva van a nyilvánosságot kizárni, ha azt szükségesnek tartja. S igy merőben téves és helytelen a vizsgálat nyilvánosságánál az angol jogra hivatkozni, mert ott a tulajdonképeni adatgyüjtés, mely rendszerint a rendőrség kezében van: teljesen titkos, s ennek folyamán még az ügyfélnyilvánosság is teljesen ismeretlen.

[1]) V. ö. *Liepmann* i. m. 468. lap. A vádirat tartalmára s formalitásaira nézve v. ö. *Franqueville:* „Le systéme judiciaire de le Grande Bretagne" II. 343. s. k. l.

[2]) *Guerin* i. m. 19. lap.

Már most visszatérve prtsunkra, mely e kérdésben a kontinentalis törvényeket fogadta el, több-kevesebb eltéréssel, minta gyanánt, ki kell emelni azt, hogy nálunk a bizonyitó adatokat a biró gyüjti össze. Midőn a vádló vizsgálatot inditványoz, kell ugyan az alapos gyanut igazoló adatokat producálnia, de azoknak birói megállapitása a vizsgálóbiró hatáskörébe tartozik. Angliában, midőn a vádló a békebiró előtt megjelenik, a vád bizonyitékai már össze vannak gyüjtve s a békebiró főtevékenysége arra irányul, hogy eme bizonyitékok a főtárgyalásra biztosittassanak.

A békebiró uj tanukat nem nyomoz ki és uj adatokat sem szerez be, csupán az eléje állitott tanukat hallgatják ki jelenlétében a felek. Következésképen itt a nyilvánosság az eljárás czélját nem veszélyeztetheti, akkor pedig, midőn a rendőrség a terhelő tanukat nyomozza, nemcsak hogy nincs nyilvánosság, de sőt a terhelt a vádló s a policzia müködéséről igen gyakran mit sem tud; igy érthető csak meg, hogy az angol biró miért nem szorul a terhelt vallomására és miért helyeznek oly csekély sulyt arra, hogy ez akar-e vallani vagy sem. Már most, ezeket szem előtt tartva, könnyen érthető, hogy a vizsgálat nyilvánosságának kérdésében miért nem lehet az angol perre hivatkozni; egyszerüen azért, mert a mi ott a kontinentalis vizsgálatnak leginkább megfelel: a policzia eljárása, teljesen titkos.

Ezek után, a kontinentális előkészitő eljárást szem előtt tartva, az a kérdés, hogy ha a tágabb értelemben vett nyilvánosságról a vizsgálat során nem lehet szólani, mi a jogalapja *az ügyfél nyilvánosságának*. A Bp. 124—127. §-ai szerint a felek oly vizsgálati cselekményeknél lehetnek csak jelen, melyek — előrelátható lag — nem ismételtetnek meg a főtárgyaláson, következésképen a törvény abból indul ki, hogy ezeket a bizonyitékokat az itélőbiró ugy fogja felhasználni, amint azokat a vizsgálóbiró felvette; tehát ezek a bizonyitékok nem csupán a vizsgálat czéljának szolgálnak (102. §.), hanem arra is alkalmasak, hogy az itélőbiró itélet alapjául fogadja el azokat.

A reformált bünper sarkalatos tétele az, hogy a felek a főtárgyalás bizonyitó anyagának felvételénél kötelesek jelen lenni s joguk van a bizonyitékok felvételére activ befolyást gyakorolni. Ha már most valamely bizonyitékot ugy kell felvenni, hogy az a főtárgyaláson is felhasználható legyen, ennek felvételénél — az emlitett elvnél fogva — a feleknek is jelen kell lenni s meg kell engedni, hogy a bizonyiték felvételénél arra befolyást gyakorolja-

nak. A prts. ezt az elvi alapot teljesen elfogadta, azzal a különbséggel, hogy ha a felek nem kívánnak jelen lenni a vizsgálati cselekménynél: arra nem kényszerithetők. Ez az eltérés a főtárgyalás rendszerétől czélszerüségi okokra vezetendő vissza. Ugyanis a főtárgyaláson nem ismételhető cselekmények rendesen sürgős természetüek, tehát a felek elmaradása esetén egy alternativa merül fel, t. i. vagy el kell halasztani a vizsgálati cselekményt s a felek jelenlétét kényszer utján is kieszközölni, mely esetben a bizonyiték beszerzése is illusoriussá válhatik, vagy lemondani a felek jelenlétéről az esetre, ha azt maguk szükségesnek nem tartják és biztositani a bizonyitékot távollétükben is. A törvény az anyagi igazság érdekében ez utóbbit választotta, s ezt helyesen tette, mert a vizsgálóbiró érdektelensége a vizsgálati cselekmény pártatlan felvételét biztositja; és mert kevesebb veszély van ily pártatlan eljárás mellett abban, ha a bizonyitékot a jogukat gyakorolni nem akaró felek távollétében veszik fel, mintha a feleket megjelenésre kényszeritheti ugyan a vizsgálóbiró, de addig, mig ezt kieszközli, a bizonyitó adat felvétele lehetetlenné válik.

2. A vizsgálat czélja.

102. §.

A vizsgálat czélja: azoknak az adatoknak birói kideritése és megállapitása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bünvádi eljárást.

A vizsgálat az e czél szabta határokon tul nem terjedhet.

1. A vizsgálat anyagát *biró* deriti ki és állapitja meg. A törvény sulyt helyez arra, hogy a vizsgálatot biró vezesse és teljesitse; mig ezzel szemben a nyomozatot a kir. ügyészség vezetése mellett a rendőrség teljesiti. A „*birói* kideritès és megállapitás“ nem azt jelenti, hogy minden vizsgálati cselekményt közvetlenül maga a vizsgálóbiró teljesit, hanem azt, hogy vagy ő teljesiti a cselekményt, vagy ha e végből más hatóságot keres meg, a megkeresett hatóság nem más, mint az ő alter egoja, a mennyiben a megkeresés teljesitésének mindig összhangban kell állani a vizsgálóbirónak tervével s intentiójával. Erre utal a 117. §. 3. bekezdése, mely szerint a nyomozás cselekményei csak hézagos voltuk miatt, kétség vagy homály eloszlatása végett ismétlendők. Ha ezek szerint a nyomozás a vizsgálóbiró tervének s a vizsgálat czéljának

ugy alakilag, mint tartalmilag megfelel, a vizsgálóbiró azt magáévá teszi; s miután megvizsgálta s jónak találva magáévá tette, azt a birói megállapitás jellegével ruházta fel. A vizsgálóbiró a rendőri hatóságot is megkeresheti bizonyos cselekmények teljesitése végett; következéskép ez sem közvetlen birói megállapitás, de közvetve, a fentebbiek értelmében igen (109. §. 2. bek.). Ugyanez áll arra az esetre is, midőn katonai biróság kerestetik meg tanu kihallgatása végett (202. §. ut. bek.).

2. A törvény „*adatok kideritése és megállapitása*" alatt ugyanazt érti, a mit a 83. §-nál adatok kipuhatolása és megállapitása alatt ért (V. ö. a 83. §. magyarázatát).

3. *A vizsgálat terjedelmét* a vizsgálat czéljának megállapitásával határozza meg a törvény. A vizsgálat pedig csak addig terjeszthető ki, a mig el lehet dönteni azt, hogy helye van-e a főtárgyalásnak, vagy meg kell-e szüntetni a bűnvádi eljárást.

Azt, hogy a vizsgálat megfelel-e törvényszabta czéljának, első sorban a vizsgálóbiró határozza meg, mert a vizsgálatot ő fejezvén be, annak anyagát is elsősorban ő birálja meg (129. §.). A vizsgálóbiró megitélése azonban nem irányadó csak önmagára nézve, mennyiben akkor fejezi be a vizsgálatot, ha azt kimeritőnek tartja.

A vizsgálat befejezéséről a felek értesitendők; s ha ezek szükségesnek tartják, a vizsgálat kiegészitését kérhetik (129. §.); tehát a vizsgálat anyagát a 102. §. szempontjából másodsorban a felek itélik meg. Ha a vizsgálóbiró a kiegészitésre szóló kérelmet elutasitja, a kérelmet s egyuttal a vizsgálatot a vádtanács veszi felülbirálás alá. A vádtanács azonban ezen kivül is foglalkozhatik a vizsgálattal a 102. §. szempontjából, — akkor t. i., midőn az ügyész vádiratot adott be, — s ha szükségesnek tartja: a vizsgálat kiegészitését elrendelheti (262. §.).

4. Annak megállapitásához, hogy *a főtárgyalás elrendeltessék-e vagy ne*, nemcsak a bűnösségre mutató adatok szerzendők be, hanem azok is, melyek a minősitésre vannak befolyással, mert a hatáskör egy és ugyanazon bűncselekménynél a minősités szerint változik; tehát a vádtanácsnak kifogás folytán vagy a nélkül (268. §.) nemcsak a 264. §-ban meghatározott s az eljárás folytatását kizáró vagy az eljárás felfüggesztésére vezető okokat (265. §.) kell megvizsgálni, hanem ama ténybeli mozzanatokat is, melyek a hatáskör megállapitására döntő befolyással vannak.

3. A kötelező vizsgálat esetei.

103. §.

Vizsgálatnak kell megelőzni a főtárgyalás elrendelését:

1. oly büntett esetében, melyre a törvény halál- vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést rendel;

2. öt évet meghaladó, határozott tartamu szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő cselekmények esetében, kivéve, ha tettenkapás forog fenn, vagy bűnösségéről a terhelt a nyomozás adataival teljes összhangzásban álló beismerést tett;

3. a törvényszék elé utalt más büncselekmények és a 2. pontban felsorolt kivételek esetében:

a) ha a kir. ügyészség inditványozza;

b) ha a vádat egyedül magánvádló képviseli;

c) ha a terhelt oly körülményekre hivatkozik, melyek kideritése vagy megállapitása czéljából a vizsgálat a védelem előkészitése végett kivánatos;

d) ha a vádtanács más okból szükségesnek látja.

1. A 103. §. a vizsgálat kötelező eseteit sorolja fel; — ezek körül az 1. továbbá 3. b) alatti esetekben a vizsgálat *föltétlenül kötelező;* ellenben a 2. p. esetén csak akkor, ha tettenkapás nem forog fön, v. ha terhelt nem tett beismerést v. tett ugyan, de az a nyomozás adataival nincs összhangzásban; a 3. a) p. szerint csak akkor, ha a kir. ügyész inditványozza, a 3. c) pont szerint pedig, *ha a terhelt kéri* és oly körülményekre hivatkozik, melyek kideritése vagy megállapitása czéljából a vizsgálat a védelem előkészitése végett kivánatos. Kötelező még a vizsgálat a nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmények esetén (565. §.).

2. A 103. §. 2. p. esetében *mellőzhető a vizsgálat* tettenkapás esetében és akkor, ha bűnösségéről a terhelt a nyomozás adataival teljes összhangzásban álló beismerést tett. Hogy mi a tettenkapás, azt meghatározza a 142. §. A beismerésnek nem kell bíróság előtt történni, amint a törvény a közvetlen idézésnél előirja (281. §. 2. p.). Ha tehát a terhelt ellen nyomozás alapján adja be az ügyész a vádiratot, *biró előtt* tett beismerés nélkül is az itélőbiróság elé állitható, holott kevésbé sulyos esetekben közvetlen idézés a beismerésben levő terhelt ellen csak akkor rendelhető el, ha a beismerést biróság előtt tette. Ez korántsem ellenmondás. Ha ugyanis közvetlen idézés esete fenn nem forog: a terhelt kifogást adhat be a vádirat ellen s a vizsgálat elrendelését kérheti (257. §.).

Közvetlen idézésnél a kifogásolás joga nincs meg; következésképen az első esetben, ha sérelmes a vádirat a terheltre, kifogások beadásával sérelmét orvosolhatja; ha pedig kifogásokat nem ad be, joggal feltehető, hogy a vádirat alaposságát s a nyomozás során felvett vallomását megczáfolni nem tudja. Közvetlen idézésnél a terhelt nem élhetvén kifogással, a törvénynek kellett a materialis védelemről gondoskodni; ez az oka annak, hogy beismerés esetében közvetlen idézés csak akkor rendelhető el, ha a terhelt a bíróság előtt tett beismerő vallomást.

3. A 103. §. 2. p. szerint — az imént kiemelt esetek kivételével — kötelező a vizsgálat *„öt évet meghaladó" szabadságbüntetéssel büntetendő cselekmények esetében.* Miután több oly fegyházzal büntetendő bűntett van a Btk.-ben, melynek minimuma a fegyház legkisebb tartama (pl. 232. §.), felmerülhet az a kérdés, hogy ilyen esetben is kötelező-e a vizsgálat. Föltétlenül igen; mert a törvény öt évvel csak egy általános szabályt állitott föl, melylyel azt akarta kifejezni, hogy tekintet nélkül a Btk. minimumaira s maximumaira, a vizsgálat minden olyan esetben kötelező, a hol a bűncselekményre öt éven felüli büntetés szabható ki. Természetesen a bűnhalmazat (Btk. 98. és 99. §.) nem érthető, mert itt egy bűntettnek in thesi, s nem több bűntettnek in concreto megállapitott büntetéséről van szó.

4. Miután a bűncselekmény végleges minősitését az itélet oldja meg, fölmerül az a kérdés, hogy a *103. §. 2. pontja esetében mily minősités* vétessék alapul.[1])

Hogy sem a följelentőnek, sem a nyomozó rendőri hatóságnak minősitése irányadó nem lehet, az bizonyos, mert a Bp. 1. §-a értelmében a birói eljárás alapjául a vád szolgál; s nem a följelentés, sem nem a nyomozó hatóság minősitése.

Tehát első sorban a *vádló* s pedig miután magánvád esetében kivétel nélkül kötelező a vizsgálat, *a kir. ügyész minősitése* az irányadó abban a kérdésben, hogy kötelező vizsgálat esete forog-e fenn vagy nem. Nem is kétes a dolog akkor, a mi rendszerint be fog következni, ha az ügyész sulyosabb álláspontra helyezkedik; de vitás lesz az eset, ha az ügyész enyhébb álláspontot foglal el, pl. a praemeditátiót nem látván fenforogni, egyszerü szándékos emberölés büntette miatt adja be a vádiratot. Itt két esetet kell

[1]) *Ért.*: Perjéssy Mihály: A vádbeli cselekmény minősitésének jelentősége a vizsg. elrendelésénél. Eltérő minősités esetén van-e jogorvoslatnak helye (BT. XLVII. 65.).

megkülönböztetni, t. i. a terhelt vagy ad be kifogásokat vagy nem. Az előbbi esetben, ha a vádtanács a kifogások tárgyalása folytán pl. a praemeditátiót fenforogni látja, föltétlenül megállapithatja az enyhébb váddal szemben is a gyilkosságot; mert: „a vádtanács a törvény alkalmazása tekintetében nincs a vádló inditványához kötve" (266. §. ut. bek.). Következéskép, ha a vádtanács a *nyomozásra* alapitott vádiratnak a kifogások folytán való tárgyalása alkalmával azt látja, hogy gyilkosság forog fenn: a 103. §. 1. p. értelmében a vádhatározat hozatala előtt elrendeli a vizsgálatot.

Mi történjék azonban akkor, ha kifogások nem adatnak be? Ez esetben a vádtanács vádhatározatot nem hoz; tehát a minősitést sem tárgyalhatja; a törvényszék pedig a 268. §. szerint csakis illetékesség; továbbá a 264. §. 1—5. pontja; s a 265. §-a szempontjából *hozhat érdemleges* határozatot. Ilyen esetben nyomozás alapján tartják meg a főtárgyalást — s a vádlott jogairól s a védelem megfelelő előkészitéséről a 325. §. 3. bek. értelmében gondoskodik a biróság.

5. A 103. §. 3. pontjában emlitett „*más bűncselekmények*" alatt mindazok értendők, melyek az 1. és 2. pont alá nem tartoznak; tehát melyeknek a maximuma öt év. E kitétel alatt pedig „ *és a 2. pontban felsorolt kivételek esetében*", értendők a 2. pontban felsorolt ama bűntettek, melyeknél tettenkapás forog fenn, vagy a terhelt beismerésben van.

6. A 103. §. 1. a) pontjának alkalmazására csak akkor kerül a sor, ha oly esetben, midőn a kir. ügyészség képviseli a vádat, a vizsgálat a 103. §. 1. és 2. p. s az 565. §. szerint nem kötelező. Ily esetekben a kir. ügyészségnek még mindig joga van a vizsgálatot inditványozni, ha ezt az ügy érdekében szükségesnek látja. A 2100/900. Igmr. e tekintetben a következő utasitást tartalmazza:

Mindazokban az esetekben, amelyekben a valódi tényállás a nyomozás folyamán minden oldalról, különösen a terhelt érdekében is, kellően föl van deritve, a vizsgálat teljesitése sem az igazságszolgáltatás, sem a védelem érdekében nem kivánatos: mert elhuzza a bűnper érdemleges elbirálását és bizonytalanságban tartja a terheltet. Ennélfogva mindazokban az esetekben, melyekben a vizsgálat nem kötelező, tegyék megfontolás tárgyává a kir. ügyészség tagjai, hogy forog e fönn oly nyomatékos körülmény, mely a vizsgálatot szükségessé teszi. Egyedül abból az okból, mert valamely körülménynek (pl. Bp. 281. §. 2. pontjához képest a terhelt beismerésének) birói megállapitása szükséges, nem kell vizsgálatot inditványozni: mert az ily megállapitás a nyomozás folyamán is eszközölhető (VI. f. 1. p.)

7. A 3. b) pont esetében magánvádló alatt nemcsak a pót-, hanem a főmagánvádlót is kell érteni (99. §.),

A 3. c) pont értelmében a terhelt a vizsgálatot rendszerint akkor fogja kérni, midőn a vádirat ellen kifogásait beadta (257. §.); de kérheti ezt az ügyésznél is a nyomozás folyamán; s ha ez a kérelmet magáévá teszi, ő inditványozhatja a vizsgálatot, mely esetben azt *a 3. a) pont alapján* kell elrendelni, s igy nem lehet vizsgálni azt, hogy a terhelt hivatkozott-e oly körülményekre, melyek kideritése czéljából a vizsgálat a védelem előkészitése végett kivánatos. Ha az ügyész közvetlen idézést inditványozott a nyomozás alapján, a terhelt ez ellen kifogással nem élhet ugyan (281. §. 3. bek.); de vizsgálat elrendelését szorgalmazhatja. Ha ezt a kérelmét a közvetlen idézés elrendelése előtt terjeszti be: a vádtanács, ha elrendelendőnek tartja, azt elrendeli, a vádirat elbirálását pedig függőben tartja a vizsgálat befejezéseig (283. §.). Ha ellenben a közvetlen idézés el van rendelve, a terhelt a vádtanácsnál a vizsgálat elrendelését már nem, s csupán egyes bizonyitékok kiegészitését kérheti a főtárgyalás elnökénél (288. §.).

8. A 3. d) pont szerint *elrendelheti* végül *a vizsgálatot a vádtanács*, ha azt *„más okból"* szükségesnek tartja. A törvény *„más ok"* alatt a 103. §. 1., 2., 3. p. *a), b), c)* pontok alatt emlitettektől különböző okokat ért. Miután a törvény a vádtanácsra nézve semmi megszoritó szabályt nem állit fel, ebből folyólag az, akár a felek kérelmére, akár a nélkül addig, mig az ügygyel rendelkezik, vagyis mig az a főtárgyalás elrendelésével az itélőbiró elé utalva nincs, a vizsgálatot mindig elrendelheti.

4. A vizsgálat iránti inditvány és annak elintézése.

104. §.

A vizsgálat elrendelését rendszerint a vizsgálóbirónál kell inditványozni.

A vádló inditványában szabatosan meg kell jelölni a büncselekményt, melyre nézve, a személyt, ki ellen, és az okokat, melyek alapján az inditványozó a vizsgálat elrendelését kéri.

A netán tett feljelentés az inditványhoz csatolandó. Ha nyomozást teljesitettek, az arra vonatkozó iratok és a bizonyitó tárgyak az inditvánnyal együtt mutatandók be. Ezeknek elmulasztása esetében az elmaradt iratokat és tárgyakat a vizsgálóbiró szerzi meg.

105. §.

A vizsgálat elrendelése vagy mellőzése iránt elsőfokulag rendszerint a vizsgálóbiró határoz.

Ha a vizsgálat elrendelését erre jogositott vádló inditványozta, vagy a terhelt kellő indokolással kérte, és a vád tárgyává tett cselekmény miatt bűnvádi eljárásnak helye van, a vizsgálóbiró elrendeli a vizsgálatot; ellenkező esetben, valamint akkor is, ha magát illetéktelennek tartja, elutasitja az inditványt.

Mindkét esetben határozat hozandó, melyet közölni kell a vádlóval, a magánféllel és a terhelttel. Ha a terhelt megelőzőleg még nem volt kihallgatva, a vizsgálatot elrendelő határozat vele a kihallgatáskor közlendő.

1. A vizsgálatot rendszerint *a vizsgálóbirónál kell inditványozni*, ez a vádlóra nézve szabály, mert a vizsgálat elrendelése végett a vádtanácshoz csak akkor folyamodhatik, ha a vizsgálóbiró az inditványt elutasitotta.

A vizsgálat elrendelését első sorban *a vádtanácsnál* csak a terhelt kérheti, ha a vádirat ellen kifogást adott be (257. §.); mely esetben a vádtanács *elsőfokulag* elrendeli a vizsgálatot; a vádló azonban közvetlenül nem szorgalmazhatja a vizsgálat elrendelését a vádtanácsnál; s ha ily tartalmu inditványát itt adta volna be, azt a vádtanács a 104. §. értelmében hozandó határozat végett a vizsgálóbirónak adja ki; s ha a vizsgálóbiró az inditványt elutasitja, csak felfolyamodás utján rendelheti el a vádtanács a vádló inditványához képest a vizsgálatot (378. §. 3. bek.).

2. *A vádló inditványának kellékei* a következők: *szabatos megjelölése a)* a vád tárgyává tett bűncselekménynek; *b)* a személynek, a ki ellen és c) az okoknak, melyek alapján az inditványozó a vizsgálat elrendelését kéri. A vád tárgyává tett bűncselekmény ama történeti esemény, melyre az állam büntetőigénye alapittatik; a történeti esemény egyszerü megjelölése azonban nem elég, a törvény a „bűncselekmény“ szót épen azért használja, mert megkivánja, hogy a cselekmény a Btk. rendelkezéseihez képest irassék körül. Vagyis a vádlónak meg kell jelölni azt, hogy felfogása szerint a vád tárgyává tett bűncselekmény a Btk. melyik rendelkezése szerint büntetendő (8. §.). Ez azért szükséges, mert a bűncselekmény minőségével a hatáskör kérdése is összefügg, a mit az alábbiak szerint a vizsgálóbiró hasonlókép megvizsgál, mielőtt határozatot hozna (105. §. 2. bek.); és mert a bűncselekmény

minőségével más fontos perjogi következmények is járnak (103. §. 1., 2. p.; 149. §.; 281. §. 1. bek.).

Az inditványban meg kell jelölni a terhelt személyét is. Ez rendesen névszerinti megjelölés lesz; de ha a terhelt neve ismeretlen, a megjelölés más ismertető jelek által is történhetik, csak az a fő, hogy a körülirás egy határozott, félre nem ismerhető személyre utaljon.[1])

Az inditvány harmadik kelléke: azoknak az okoknak felemlitése, melyek alapján az inditványozó a vizsgálat elrendelését kéri. Ez a rendelkezés a Bp. 1. §-ával áll szoros összefüggésben, mely szerint birói eljárás csak nyomatékos gyanu alapján rendelhető el. Tehát a vádlónak a nyomatékos gyanut igazoló okokat kell felsorolni, s igy inditványát — a mostani gyakorlattól eltérőleg — már az eljárás eme szakában kell indokolni.[2])

Az osztrák prts. nem kivánja meg az indokolást, de kötelességévé teszi a vádlónak a bizonyitó adatok közlését (92. §. 2. bek.). Az okok felsorolása alatt a Bp. sem ért oly indokolást, a milyennel a vádiratot el kell látni, s a vádló eleget tesz a törvénynek, ha röviden felemliti a nyomozás adatait; azoknak mérlegelése s tüzetes ismertetése teljesen fölösleges, mert a nyomozás iratai s a bizonyitó tárgyak ugy is az inditvánnyal együtt mutatandók be (104. §. 3. bek.). Ez utóbbi szabály azonban csak arra az esetre vonatkozik, ha a vádat az ügyész képviseli, mert főmagánvád esetében a nyomozati iratokat a rendőri hatóság teszi át a vizsgálóbiróhoz (99. §. 2. bek.); a pótmagánvádló pedig szintén nincs abban a helyzetben, hogy a nyomozás iratait bemutathatja a vizsgálóbirónak, hanem csak azt inditványozhatja, hogy ez a kir. ügyészségtől kérje át azokat.

3. *A 105. §. első bekezdése* szerint a vizsgálat elrendelése vagy mellőzése iránt elsőfokulag *rendszerint* a *vizsgálóbiró* határoz. Kivételesen határozhat elsőfokulag a *vádlanács*, ha a terhelt kifo-

[1]) *Löwe*: Die Strafprozessordnung 494. lap.

[2]) A gyakorlatban vitás az a kérdés, hogy csődnyitó végzés alapján elrendelhető-e a vizsgálat. A kérdést igennel oldotta meg *Szeles* Elek. Ellenben a *szegedi* kir. Tábla teljes ülési határozata; a *pozsonyi* kir. Tábla; *Rácz* Lajos és *Finkey* Ferencz azt állapitják meg, hogy csődnyitó végzés alapján vizsgálat nem rendelhető el. (Bjt. XLI. 129. U. o. XL. 122., XLI. 195.) Ez a törvényes fölfogás, mert a vizsgálat inditványozásakor a nyomatékos gyanut kell kimutatni, — erre pedig a csődnyitó végzés teljesen alkalmatlan. L. e kérdésre vonatkozólag a BT. hasábjain Szeles Elek, Vaikó Pál, Dr. Finkey Ferencz, Dr. Szász János és Dr. Pazár Zoltán közt „Csupán a csődnyitási végzés alapján elrendelhető-e a vizsgálat“ czimen folyt vitát (BT. XLI. 129., 178., 195., 199., 305.).

gásokkal élt és a vizsgálat elrendelését kérte (257. §.), de határozhat *az itélőbiróság is* (314. §. 2. bek., 318. §. 3. bek., 325. §. 3., 4. bek), ha azt a felek kérik, vagy ha e nélkül a vizsgálat elrendelését szükségesnek látja (322. §.).

4. A vizsgálóbiró a vizsgálat elrendelésére szóló inditványt *több*, és pedig elsősorban abból a szempontból vizsgálja meg, hogy *az inditványt jogositott vádló tette-e*. Erre a kérdésre a törvény III. és IV. fejezetei adják meg a választ. — Ámbár az ügyészség szervezete egységes, mégis nem volna helyes és elfogadható, ha bármelyik ügyészség bármelyik törvényszéknél felléphetne, ennélfogva a 36. §. felállitja azt a szabályt, mely szerint a kir. ügyészség illetékességét ama bíróság illetékessége határozza meg, a mely mellé rendelve van. Tehát a budapesti vizsgálóbiró nem fogadhatja el a komáromi ügyészség inditványát; mert ez Budapesten nincs jogositva közvádlói teendőket végezni. — Kivétel a sürgősség esete; azonban ilyenkor is csak saját területén felmerülő sürgős közvádlói teendőket köteles a nem illetékes ügyész végezni (36. §. 2. bekezdés.).

A főmagánvádló jogosultságának meghatározásánál irányadó a 41. §. Tehát itt az vizsgálandó meg, hogy az ott meghatározott bűncselekmények miatt a sértett emelt-e vádat vagy nem.

Ha a vizsgálatot pótmagánvádló inditványozza, miután ez csak a kir. ügyész visszalépése után képviselheti a vádat, a kir. ügyész visszalépését kell igazolnia; erre pedig legalkalmasabb az ügyész vagy főügyész elutasitó határozatának az inditványhoz való csatolása (42. §. 1., 2. bek.). Azonban nemcsak ez az egyedüli módja a vádlói jogosultság igazolásának. Ha a pótmagánvádló ezt a határozatot nem csatolja be, a vizsgálóbiró ugyis köteles levén a nyomozási iratokat beszerezni (104. §. 3. bek.), ugyanezen alkalommal az ügyész vagy főügyész elutasitó határozatának másodlatát is beszerezheti, vagy e tárgyban felvilágositást kérhet az ügyésztől. Ez a vádlói jogosultság alaki igazolása. Az anyagi jogosultsághoz annak kimutatása kell, hogy a jelentkező a Bp. 13. §. értelmében sértett v. annak vádlásra jogosult jogutóda (49. §.) v. törvényes képviselője (47. §. és járásbirósági ügyben 523. §. utolsó bekezdés.)

5. *Ha a vizsgálatot a terhelt kéri*, kérelmét kellőleg kell indokolni. Hogy mit ért a törvény kellő indokolás alatt, arra felvilágositást nyujt a 103. §. c) pontja.

6. A 105. §. nem meriti ki mindazokat a szempontokat,

melyekből a vizsgálóbiró az inditványt köteles megvizsgálni s inkább általános szabályt, mint taxativ felsorolást foglal magában. A vizsgálatra szóló inditvány kellékeit a 104. §. határozza meg; ez esetben, ha az inditvány hiányos, pl. nincs megnevezve a terhelt, vagy a bűncselekmény, az inditványt el kell utasitani, a mi természetes, mert a vizsgálat csak az inditványban megjelölt tettre nézve és csak az ezzel terhelt egyén ellen rendelhető el (106. §.). Hasonlóképen hiányos s igy a vizsgálat megindítására nem alkalmas az olyan inditvány sem, melyben a vizsgálat inditványozásának okai nincsenek felsorolva (104. §. 2. bekezdés.).

7. A vizsgálat elrendelésének egyik alapvető föltétele az, hogy a vád tárgyává tett cselekmény miatt *bűnvádi eljárásnak helye legyen* (105. §. 2. bek.).

A bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok a következők:

a) A Btk. 1. §-a szerint büntettet vagy vétséget csak az a cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánit. Ezen szabály szerint meg kell vizsgálni azt, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekmény-e vagy nem; gyakran vitás a jogsérelem minősége, hogy t. i. criminalitás vagy egyszerü civiljogi sérelem forog-e fenn; gyakran előfordul ez az eset sikkasztásoknál, főkép a bizományi sikkasztásnál, a hütlen kezelésnél s csalásnál (fraus civilis és criminalis). Ha az ügy biró elé vitetik, köteles a vizsgálóbiró már az eljárás megindításakor megbirálni azt, hogy bűncselekmény-e a vád tárgya vagy nem. E nélkül teljesen a felek önkényének s gyakran nem elfogulatlan felfogásának volna kiszolgáltatva az igazságszolgáltatás. Ha a vizsgálóbirót ez a jog nem illetné s ez a kötelesség nem terhelné: a közvádló visszalépése esetén a pótmagánvádló a bűnvádi eljárást gyakran zsarolásra használná fel.

b) A Btk. 105. §. 1—3. pontja szerint kizárja a bűnvádi eljárást a bűnös halála, királyi kegyelem és elévülés. Bármelyik ok forogjon is fenn: a vizsgálóbiró elutasitja a vádinditványt.

c) A Bp. 3. §-a szerint csak magáninditványra üldözhető bűncselekmény miatt az inditvány megtétele előtt birói eljárásnak nincs helye. A 4. §. szerint pedig fölhatalmazási vétségek eseteiben a fölhatalmazás megadása előtt csak nyomozás teljesithető. A vizsgálóbiró tehát első sorban azt vizsgálja, hogy — ha ily cselekmény a vád tárgya — az inditvány kellő időben s az arra jogositott által lett-e előterjesztve (Btk. 110., 112. §-ok). Felhatalmazásra

s kivánatra üldözendő bűncselekményeknél pedig a felhatalmazást s kivánatot kell a vádlónak csatolni, mert máskép inditványa elutasittatik.

d) Ha a vád tárgyává tett cselekmény miatt már korábban jogerős itéletet hoztak, a vizsgálat a non bis in idem elvénél fogva el nem rendelhető (264. §. 1. p.). Hasonlókép áll a dolog, ha a vádbeli cselekmény miatt már előzőleg folyamatban volt eljárás jogerősen meg lett szüntetve. Mindkét esetben consumálva lett a vád — kivéve a 444. §-ában meghatározott eseteket — s igy a vizsgálat csak ujrafelvétel utján tehető ismét folyamatba.

8. A vizsgálóbiró akkor is elutasitja az inditványt, ha magát illetéktelennek tartja (105. §. 2. bek.).

A törvény „illetéktelen" kifejezés alatt nem csak a helyi illetékességet, hanem a hatáskört is érti. A vizsgálóbiró tehát két szempontból vizsgálja ezt a kérdést, t. i. elsősorban azt birálja el, hogy a hatásköri törvény szerint illetékes-e eljárni vagy nem. Következkezésképp, ha járásbiróság vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe utalt bűncselekmény a vád tárgya, az inditványt elutasitja. Ha a vádbeli cselekmény a törvényszék hatáskörébe tartozik ugyan, de a Bp. 16. és következő szakaszai szerint az a törvényszék, mely mellé a vizsgálóbiró rendelve van, nem illetékes, a vizsgálóbiró az inditványt hasonlókép elutasitja.

9. A Bp. 1. §-a szerint bűnvádi eljárás csak az ellen inditható, a kit valamely bűncselekmény nyomatékos gyanuja terhel. Miután a vádló köteles inditványában azokat az okokat is megjelölni, melyekre inditványát alapitja, vagyis a nyomatékos gyanut tartozik kimutatni, az esetben, ha ez hiányzik, a vizsgálat — a mi egyértelmü a bűnvádi eljárással — meg nem inditható.[1])

10. Vitás az a kérdés, hogy a beszámitást kizáró okokat megállapithatja-e s ez alapon elutasithatja-e az inditványt a vizsgálóbiró. *Fuchs* szerint az öntudatlan állapot; végszükség állapota és jogos védelem oly kétségtelenül tisztázva lehet már a nyomozás folyamán, hogy ilyenkor egészen fölösleges a vizsgálat[2]); *Mewes*[3]) s *Löwe*[4]) az ellenkező nézeten vannak, kijelentvén, hogy a beszá-

[1]) *Glaser*: (Handbuch II. 388.) és *Kries* (Lehrbuch 491. ut. bek.) azt tartják, hogy nyomatékos gyanu hiánya miatt az inditvány nem utasitható el. — Ez a német prts. szempontjából helyes, de a mienkből nem, mert ez az 1. §-ban világosan felállitja azt a nagy garantiát, mely szerint nyomatékos gyanu nélkül senki ellen eljárás nem inditható.

[2]) *Holtzendorf:* Handbuch II. 477.

[3]) *Mewes:* Strafverfahren 98.

[4]) *Löwe:* Strafverfahren 523.

mitást kizáró okokat éppen a vizsgálóbirónak kell megállapitani, s igy e czimen az inditvány nem utasitható el, *Glaser* pedig azt tartja, hogy ha a beszámitást kizáró okok az inditványból kitünnek, akkor az elutasitható.[1]) Szó sem fér hozzá, hogy ha valamely beszámitást kizáró ok fenforgása már a nyomozás adataiból kétségtelen, a bűnvádi eljárás teljesen czéltalan. A vizsgálóbiró azonban csak akkor utasithatja el az inditványt, ha oly ok forog fenn, mely a bűnvádi eljárás megindítását kizárja (v. ö. 7. j. *a), b), c), d)* pontokat és 9. j.). Ámde a beszámitást kizáró okok miatt nincs kizárva az eljárás, sőt gyakran azok csak a főtárgyaláson állapithatók meg. Következéskép, ilyen esetben a vizsgálóbiró sem utasithatja el az inditványt, egyedüli kivétel a beszámitást kizáró esetekről szóló VII-ik fejezetben a gyermekkor. Mert, mig a Btk. 76., 77., 79. §-ai a beszámitást zárják ki, a törvényben meghatározott körülmények közt, a 80. §. pedig azt mondja, hogy a cselekmény nem büntettetik, ezzel szemben a 83. §. azt a szabályt állitja fel, hogy a ki a bűntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: *bűnvád alá* nem vonható. Vagyis a törvény terminologiája szerint az előbbi esetekben az eljárás nincs kizárva, az utóbbiban pedig az eljárás meg sem indítható. Erre utal az is, hogy hasonló okokból a vádtanács sem utasithatja el a vádiratot (264. §.).

5. A vizsgálat határai.

106. §.

A vizsgálat csak az inditványban megjelölt tettre nézve és csak az ezzel terhelt egyén ellen rendelhető el.

Ha a vizsgálat folyama alatt annak más tettre vagy más egyén ellen való kiterjesztése is szükségesnek mutatkozik, a vizsgálóbiró köteles az el nem halasztható vizsgálati cselekményeket ez irányban hivatalból is teljesiteni és azután a vonatkozó iratokat inditványtétel végett a vádlóval közölni.

1. A 106. §. első bekezdése *a tettazonosságról* rendelkezik, melynek kifejtése a 325. §. magyarázatához tartozik.

2. Ha a vizsgálat folyama alatt annak *más tettre vagy más egyén ellen való kiterjesztése* is szükségesnek mutatkozik, a vizsgálóbiró köteles az el nem halasztható vizsgálati cselekményeket hivatalból teljesiteni; tehát vád nélkül. Ez kivétel a vádelv alól;

[1]) *Glaser:* Handbuch II. 387.

de a mint fennebb reáutalás történt (Bev. II. rész), a védelvhez való merev ragaszkodás gyakran az eljárás sikerét koczkáztatná; miután pedig törvényünk a legalitás elvét fogadta el (33. §.), a vizsgálat a halaszthatlan sürgősség esetében annál inkább kiterjesztendő a vádban meg nem jelölt személyre és tettre is, mert a közvádló, ha erről tudomást szerez, ugy is köteles vádat emelni. Hogy mégis a védelvtől való eltérés a lehetőség szerint azonnal helyreállittassék: a vizsgálóbiró, mihelyt a halaszthatlan cselekményeket teljesitette, az iratokat inditványtétel végett azonnal tartozik közölni az ügyészszel.

A törvény rendelkezéséből a contrario következik, hogy ha el nem halasztható cselekmények fölvétele nem szükséges, a vizsgálóbiró az inditvány keretét át nem lépheti; és sem más személy ellen, sem más tettre a vizsgálatot hivatalból ki nem terjesztheti, hanem a fölmerült adatokat, melyek a kiterjesztést indokolják, inditványtétel végett közli a vádlóval.

3. Ha a vizsgálat az ügyész inditványa alapján tétetett folyamatba s az ügyész a 2. jegyzet alatt emlitett értesités vétele után *az iratokat azzal küldi vissza a vizsgálóbiróhoz, hogy vádat nem emel*, kell-e a sértettet arról értesiteni, hogy a vád képviseletét mint pótmagánvádló átveheti (42. §.); s ha igen, az ügyész vagy a vizsgálóbiró köteles-e a sértettet a vád átvállalása tárgyában értesiteni?

Ha a vizsgálat kiterjesztése följelentés folytán vált szükségessé, kétségtelenül értesiteni kell a közvádló fellépésének megtagadásáról a feljelentőt, de csak akkor, ha a följelentő egyuttal sértett is. (13. §. 6. bek.) Ha azonban más tett följelentést (89. §.), a följelentő nem veheti át a vád képviseletét, mert erre csak a sértett jogosult (42. §.); tehát a vád képviseletének megtagadásáról a följelentőt ilyen esetben nem kell értesiteni.

A vád képviseletének megtagadásáról a *sértettet* a 106. §. esetében az ügyész köteles értesiteni, mert ez a functió csak akkor terheli a birót, ha a védelejtés az eljárás alatt történt. (41. §. 3. bek.). Itt azonban arról az esetről van szó, midőn *az eljárás megindításához* szükséges vádemelést tagadja meg az ügyész.

Ha az ügyész a vád képviseletét megtagadja, erről értesiti a sértettet, az iratokat pedig átteszi a vizsgálóbiróhoz. A vizsgálóbiró, ha a sértett sem emel vádat, az ügyész értesitését egyszerüen az iratokhoz csatolja, de határozatot nem hoz, mert a 128. §. értelmében csak akkor határoz, ha *a)* már a vizsgálat el volt rendelve, mert a törvény a vizsgálat megszüntetését emliti, a mit a vizsgálat

elrendelésének meg kell előzni és *b)* ha a vádló a vádat elejti. A 106. §-ban azonban nem vádelejtésről van szó, mert a vádelejtést a vádemelésnek kell megelőzni (104. §.); az, hogy sem az ügyész, sem a sértett nem emelnek vádat, ezek passivitását jelenti, a mit birói határozattal megerősiteni perjogi képtelenség.

4. A vizsgálóbiró nemcsak feljelentés folytán, hanem a vizsgálat fejleményeihez képest e nélkül is észlelhet uj factumot és oly személyt, a melyre, illetőleg a ki ellen a vizsgálat — nézete szerint — ki volna terjesztendő. Ha az ügyész megtagadja a vád képviseletét, *értesiteni kell-e erről a sértettet*, a ki följelentést nem tett? — Nem. Mert a 42. §. 4. bek. az értesitési kötelezettséget csak a följelentést tett sértettre irja elő. Az, aki nem tett följelentést s igy értesitve nem lett: 30 nap alatt átveheti a vád képviseletét (42. §. 6. bek.).

6. A vádtanácsnak vizsgálatot rendelő végzése.

107. §.

A vádtanácsnak a vizsgálatot elrendelő végzése ellen perorvoslatnak nincs helye.

1. E §. összefügg a 378. §. 2. bekezdésében foglalt azzal a rendelkezéssel, hogy a vádtanácsnak II. fokon hozott ama végzése ellen is, melylyel a vádlónak a vizsgálat elrendelése iránt tett inditványát elutasitotta (105. és 151. §.), további fölfolyamodás használható. — Ebből önként következik, hogy ennélfogva nincs helye fölfolyamodásnak a vádtanács II. foku végzése ellen, melylyel a vizsgálatot elrendelte.

Ezzel szemben a jelen §-nak csak az a jelentősége van, hogy a vádtanácsnak vizsgálatot elrendelő I. foku végzése ellen (262. §.) sincs helye perorvoslatnak, amit egyébként a 270. §. szintén kizár.

7. A felebbvaló és fegyelmi hatóság értesitése a vizsgálatról.

108. §.

A vizsgálatnak a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban levő tagja ellen, a rendőrség vagy a pénzügyőrség tagja ellen, állami, törvényhatósági, községi, vagy felekezeti szolgálatban álló vagy az egyházi rendhez tartozó egyén ellen, végre vasuti, gőzhajózási vagy bányavállalatnál alkalmazott ellen való

elrendeléséről az illető feljebbvaló hatóság, ügyvéd vagy közjegyző ellen való elrendeléséről pedig fegyelmi hatóságuk értesitendő.

Ez esetben az eljárás befejezése a fennebb megjelölt hatóságokkal az ügy érdemében hozott jogerős határozatnak áttétele mellett szintén közlendő.

1. A jogerős itélet közléséről szól a 330. §. utolsóelőtti bekezdése.

2. A felebbvaló hatóságoknak miként és kik által való értesitéséről különböző igazságügyminiszteri rendeletek intézkednek. Ezek szerint:

a) a hadkötelesek ellen fölmerült büntetőbirósági adatok a törvényhatóságokkal, illetőleg ezek utján a katonai hatóságokkal közlendők (2173/85.);

b) a népiskolai tanitók ellen inditott bűnvádi eljárásról a tanfelügyelő értesitendő (20.861/85.);

c) főrendiházi tagra vonatkozó büntetőhatározatok a főrendiház elnökségével közlendők (9372/86.);

d) cs. és kir. kamarás ellen inditott bűnv. eljárásról a cs. és kir. főkamarási hivatal értesitendő (4271/88.);

e) orsz. letratóztató intézetekből a törvényszék elé állitottakra vonatkozó birósági határozatok az intézet igazgatóságával közlendők (15.175/93.);

f) a közös hadsereg és honvédség nem tényleges állományu tagjai ellen hozott büntetőbirósági határozatok a hadkiegészitő parancsnoksággal közlendők (20.661/96.);

g) a m. kir. csendőrségnek nem tényleges állományu tisztjei, hadapródjai s rangosztályba nem sorozott egyénei ellen hozott vizsgálatot rendelő határozat stb. a honvédkerületi parancsnoksággal közlendő (55.272/96.);

h) katonai vitézségi érem után pótlékot élvező egyének ellen letartóztatás mellett folyamatba tett vizsgálatról és annak eredményéről az illetékes katonai hatóság értesitendő (4825/98.);

i) lelkészek ellen, állásukhoz nem méltó erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt tett feljelentések és hozott itéletek a vallás és k. miniszterrel közlendők (67.659/98.);

j) a letartóztatott katonai kötelezetteket a fogház főnöke tartja nyilván s a reájuk vonatkozó adatokat az közli az illető hatósággal (5400/99.).

8. A vizsgálóbiró működési köre.

109. §.

A vizsgálatot a vizsgálóbiró rendszerint székhelyén, a szükséghez és czélszerüséghez képest azonban azon kivül is, sőt a vádtanács határozata alapján más törvényszék területén is teljesiti.

A vizsgálóbiró, a székhelyén levő járásbiróság területén kivül foganatositandó egyes vizsgálati cselekmények teljesitése czéljából, a foganatositás helyének vizsgálóbiráját megkeresheti. A

vizsgálat czéljait előmozditó, vagy biztositó intézkedések megtétele végett rendőri hatóságokhoz és közegekhez is intézhet megkeresést.

Ezek a megkeresésnek sürgősen eleget tenni, illetőleg a mennyiben teljesitése közben a megkeresésben megjelölttel összefüggő vagy abból folyó más sürgős vizsgálati cselekménynek szüksége merülne fel, ezt is nyomban teljesiteni, ha pedig az eljárás illetékességök területén kivül volna foganatositandó, a megkeresést az eljárásra illetékes hatósághoz haladéktalanul áttenni és erről a megkereső birót értesiteni tartoznak.

110. §.

A vádtanács a vizsgálat teljesitését fontos okból vagy tulnyomó czélszerüségi tekintetekből a székhelyén kivül levő járásbiróságra bizhatja. A megbizás bármikor visszavonható. E határozatok ellen perorvoslatnak nincs helye.

111. §.

A mennyiben a halasztás az eljárás czélját nem veszélyezteti, a vizsgálóbiró bármely cselekmény tekintetében kétségei eloszlatása végett a vádtanácstól utasitást kérhet.

1. Ama szabály alól, mely szerint a vizsgálóbiró a vizsgálatot *székhelyén* teljesiti, *két kivételt* állit fel a törvény. Egyik a szükségre, másik a czélszerüségre vezetendő vissza. Mindkét esetben a vizsgálóbiró székhelyén kivül, sőt a vádtanács határozata alapján más törvényszék területén is teljesitheti a vizsgálatot. Szükség és czélszerüség nem csupán conjunctive, hanem disjunctive is értendő; vagyis székhelyen kivül teljesithető a vizsgálat nem csak akkor, ha az szükséges és czélszerü is; hanem akkor is, ha csupán csak szükséges vagy ha nem szükséges ugyan, de czélszerü.

Ha a vizsgálatot a törvényszék székhelyén kivül kell teljesiteni, azt a vizsgálóbiró rendeli el, ha azonban más törvényszék területén végzendő a vizsgálati cselekmény: ezt csak a vádtanács rendelheti el (109. §. 1. bek.).

2. A 109. §. második bekezdése *a vizsgálóbiró viszonyát szabályozza vizsgálóbiró társaihoz, a járásbiróságokhoz s a rendőrséghez.* E szerint a vizsgálóbiró az emlitett hatóságokat a vizsgálat érdekében kötelezőleg igénybe veheti, de csak *egyes* vizsgálati cselekmények teljesitése végett. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az egész vizsgálat teljesitése végett a vizsgálóbiró a coordinalt hatóságokat nem veheti igénybe, másrészt azt, hogy nem csupán *egy*

cselekménynek, hanem *egyes cselekményeknek*, tehát többnek teljesitése végett fordulhat vizsgálóbiró társához vagy a járásbirósaghoz.

3. A vizsgálat czélját előmozditó vagy biztositó intézkedések megtétele végett a rendőri hatóságokhoz és közegekhez is intézhet megkeresést a vizsgálóbiró. Miután a rendőri közegekhez is csak megkeresést intézhet, de azokat, ugy mint az ügyész (84. §.) nem utasithatja, ezzel a törvény azt fejezi ki, hogy a rendőrség tagjai s közegei nincsenek a vizsgálóbirónak alárendelve.

Hogy mily cselekmények felvétele végett kereshető meg a rendőrség, azt a törvény általánosságban irja körül; tehát mindarra a mi a vizsgálatot „előmozditja", vagy „biztositja". A 109. §. 2. bekezdésének első mondata, mely a vizsgálóbiráknak egymáshoz s a járásbirósághoz való viszonyát szabályozza, ezekre más terminológiát, jelesül a *„vizsgálati cselekményt"* használja. Kétségtelenül ez tágabb fogalom; s ebben oly cselekmények is foglaltatnak, melyek felvételére a rendőrség nem jogosult. Hogy mi a vizsgálati cselekmény, azt a 102. §. határozza meg, vagyis mindazon adatoknak birói kideritése és megállapitása, melyek a vizsgálat czéljának szolgálnak. Tehát vizsgálati cselekmény általában: felvilágositó adatoknak *birói* kideritése és megállapitása. Ezt az általános szabályt részletezik a X., XI., XII., XIII. és XIV. fejezetek. S igy miután ezeket a cselekményeket kivétel nélkül, minden vizsgálóbiró felveheti, ezek a vizsgálati cselekmények.

Ezzel szembeállitja a törvény *a rendőrség által felvehető cselekményeket*, ezek azok, melyek a vizsgálat czéljait előmozditják vagy biztositják; miután minden perjogi cselekmény, melyet a vizsgálóbiró felvehetőnek tart, előmozditja a vizsgálatot, mert hiszen az csak ezen czélból vétetik fel és miután a X—XIV. fejezetekben meghatározott cselekmények révén gyüjthető csak össze a vizsgálat anyaga, vagyis „mozditható elő a vizsgálat czélja" (102. §.), ebből látszólag az következik, hogy a rendőrség ugyanazon cselekmények teljesitése végett kereshető meg, mint a vizsgálóbiró vagy járásbiróság. Ennek azonban ellene mond a 98. §., melynek 3. bek.-e szerint az ott felsorolt cselekményeket a rendőrség sürgősség esetében sem teljesitheti. Ezzel szemben a 98. §. 2. bekezdésében azokra a cselekményekre történik utalás, melyeknek elrendelése és foganatositása végett a rendőri hatóság rendszerint a vizsgálóbiróhoz köteles fordulni (szemle, lefoglalás, házkutatás stb.); de a melyeknek elrendelésére és teljesitésére sürgősség ese-

tében jogosult. E cselekmények teljesitése végett tehát a vizsgálóbiró is megkeresheti a rendőrséget. Ezt különben a lefoglalás, házkutatás, személymotozásra nézve a 180. §. kifejezetten megengedi.

Annálinkább megkereshető tanuknak eskü nélkül való kihallgatása végett, a mire a nyomozás folyamán mindig és föltétlenül jogosult.

A szemle tárgyában a 235. §. kijelenti, hogy azt „*rendszerint*" a vizsgálóbiró vezeti; minthogy azonban a 98. §. 2. bek.-e szerint sürgősség esetén a szemlét a rendőrség is elrendelheti és foganatosithatja; kétségtelen, hogy ezt annál inkább foganatosithatja a vizsgálóbiró megkeresésére.

Mindezeket összefoglalva, az a szabály állitható fel, hogy a vizsgálóbiró a 98. §. harmadik bekezdésében felsorolt cselekmények kivételével, minden a X—XIV. fejezetekben meghatározott cselekményeknek teljesitése végett megkeresheti a rendőrséget.[1])

4. *A megkeresett hatóságok* kötelesek a megkeresésnek sürgősen eleget tenni; amennyiben pedig annak teljesitése közben a megkerésében megjelölttel összefüggő vagy abból folyó más sürgős vizsgálati cselekménynek szüksége merülne fel, ezt is tartoznak teljesiteni.

Ha a megkeresésből folyólag a vizsgálat más tettre vagy egyén ellen is kiterjesztendő, sürgősség esetében a megkeresett hatóságoknak nemcsak joguk, hanem kötelességük a szükséges intézkedéseket ez irányban is megtenni; a vonatkozó iratokat azonban a megkeresést tevő vizsgálóbiró fogja az ügyészszel a 106. §. értelmében közölni (V. ö. az eljárásra nézve a 106. §. magyarázatát).

5. A vádtanács a felügyeleti jogot a járásbiróval szemben nem gyakorolhatja oly közvetlenül, tehát nem oly hatályosan, mint a székhelyén levő vizsgálóbiró fölött. Igy például kivihetetlen, hogy a járásbiró a vizsgálatok állásáról mindig szóval tegyen jelentést s a 115. §. 2-ik bekezdése erre az esetre irásbeli eljárást rendel is. A törvény továbbá sok esetben közvetlen érintkezést kiván a kir. ügyészség és a vizsgálóbiró között; de miután a kir. ügyészség a törvényszék helyén van, a járásbiróval közvetlenül rendszerint nem fog értekezhetni.

Mindamellett lehetetlen volt a vizsgálat átruházását teljesen kizárni, mert a törvényszék székhelyén kellene nagyon megszaporitani a vizsgálóbirák számát, mi tekintettel arra, hogy ezzel arányban a járásbiróság személyzete le nem szállitható, tulságos költséget okozna, vagy a hátralékok ugy felszaporodnának, hogy az igazságszolgáltatás érdeke szenvedne sulyos sérelmet. Nem le-

[1]) V. ö. R. U. 24. §. és Cs. U. 91. §., B. Ü. Sz. 28. §.

hetett tehát a fölött habozni, hogy a vizsgálat átruházását a törvényszék székhelyén kivül levő járásbiróságra meg kell engedni; de nehogy a gyakorlatban a kivétel alakuljon szabálylyá, szükséges volt a kellő óvatosság s a megfelelő rendszabályokról való gondoskodás. Ezeket a törvény abban vélte feltalálhatni, hogy az átruházást a vádtanács hatáskörébe utalta, a megbizást visszavonhatóvá tette és a határozatot a vádló és a vizsgálóbiró előleges meghallgatásához s ezen kivül fontos okhoz vagy tulnyomó czélszerüségi tekintetekhez kötötte (110. §.).

Hogy a vádtanácsnak az átruházás kérdésében hozott határozata ellen felfolyamodás nem használható: nem szorul bővebb indokolásra, mert jogsérelmet nem okoz az, ha a vizsgálóbiró helyett a járásbiróság tagja jár el, ki mindenben ugy is azt tartozik teljesiteni, a mit a vizsgálóbiró. (M. i. 253. lap.)

6. Abban a kérdésben, hogy ki illetékes a 110. §. esetén a vizsgálat elrendelésére, a kolozsvári és a marosvásárhelyi kir. Táblák ellentétes döntvényeket hozván: a Curia az 1890: XXV. t.-cz. 13. §. alapján hozott *IV. sz. döntvényében* kimondta, hogy: „a Bp. 110. §. esetén a vizsgálatot — ha azt a vizsgálóbiró még el nem rendelte — a vádtanács rendeli el" (B. H. T. 101.)[1])

7. A vizsgálóbiró, a mennyiben az eljárás czélját nem veszélyezteti *„bármely vizsgálati cselekmény"* tekintetében kétségei eloszlatása végett *a vádtanácstól utasitást kérhet* (111. §.).

„A törvény (111. §.) gondoskodik arról, hogy a mennyiben a felek és a vizsgálóbiró közötti differentia jogosult nézeteltérésen alapszik, utóbbi a határozathozatal előtt is utasitást kérhessen a vádtanácstól. Világos, hogy e rendelkezés elejét vevén a panaszoknak, az ügymenet tetemes gyorsitását fogja eredményezni." (M. i. 254. lap.; Büsz. 27. §.)

9. A vádtanács felügyeleti joga.

112. §.

A vizsgálatok menetére a törvényszék vádtanácsa ügyel fel. Utasitásai a vizsgálóbirákra (109., 110. §§.) nézve kötelezők.

113. §.

A vádló, a terhelt és a magánfél a vizsgálóbiró minden intézkedése vagy mulasztása ellen a vádtanácsnál szóval vagy irásban panaszt emelhetnek.

A panasz a vizsgálóbirónál, vagy közvetlenül a vádtanácsnál adható be.

[1]) E tárgyra vonatkozó *értekezések:* Csernyánszky Aladár, Juraszek János, Mikovich Lajos, Dr. Rásky József, Doleschall Ervin, Varga Nagy István és Dr. Tarnai János: Ki rendeli el a vizsgálatot a 110. §. esetén cim alatt (BT. XXXIX. 273., 277., 311., 313., 374., 389. XLIII. 242.) L. még Finkey Ferencz, Tassy Pál és Pazár Zoltán: Vizsgálat elrendelése, ha keresztülvitele megkeresett jbiróra bizatik (BT. XLI. 195., 241., 305.) cz. értekezéseit.

A szóbeli panaszról a vizsgálóbiró, illetőleg a vádtanács elnöke vagy az utóbbinak megbizása folytán törvényszéki albiró, jegyző vagy aljegyző vesz fel jegyzőkönyvet.

A vizsgálóbirónál beadott vagy jegyzőkönyvbe mondott panasz a vádtanácsnak huszonnégy óra alatt bemutatandó.

Ha a terhelt fogva van, panaszáról, valamint arról a kérelméről is, hogy őt panasza felől a vádtanács hallgassa ki, a vizsgálóbiró vagy a kir. ügyész veszi fel a jegyzőkönyvet.

114. §.

A vádtanács a vádló és a vizsgálóbiró meghallgatása, illetőleg nyilatkozatuknak beszerzése és ha szükségesnek találja, a terheltnek, esetleg a magánfélnek is megidézése és kihallgatása, vagy irásbeli nyilatkozatuk bekivánása után a panasz felett haladék nélkül határoz. E határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A vizsgálat a vádtanács határozatának meghozásáig is folytatandó.

A vádtanács székhelyén fogva levő terheltnek ama kérelme, hogy panaszának előadhatása végett a vádtanács elé vezessék, meg nem tagadható.

1. A *vádtanács felügyeleti joga* (112. §.) kettőre terjedhet ki, t. i. az ügymenetre és az egyes ügyek elintézésének módjára és pedig nemcsak alakilag, hanem érdemileg is. Ebből folyólag a vádtanács a vizsgálóbirónak utasitásokat adhat, mely utasitások reá nézve kötelezők. A vizsgálóbirót utasithatja egyes alakszerüségekre, (121. és 122. §-ok) de utasithatja bizonyos vizsgálati cselekmény felvételére is (111. és 129. §. 2. bek.); a nélkül, hogy a vizsgálóbiró annak czélszerüségét jogositva volna birálat tárgyává tenni. A vádtanács felügyeleti joga mellett az 1891:XVII. t.-cz. 2. §-ában emlitett felügyeleti hatóságok jogköre érintetlenül marad, mert ez a Bp.-sal ellentétben nem áll (590. §.). A felügyeleti hatóságok jogköre más jellegü, mint a vádtanácsé, mert az előbbi csakis az ügymenetre vonatkozik (1891:XVII. t.-cz. 4. §-a); de az egyes vizsgálati cselekményekre a felügyeleti hatóságok befolyást nem gyakorolnak; s velük szemben ily értelemben a vizsgálóbiró teljesen független.

2. A 113. §. a vizsgálóbiró minden intézkedése és mulasztása ellen *megadja a panaszjogot a vádlónak, terheltnek és a magánfélnek.* A törvény eme felsorolása taxativ, miből következik,

hogy a vádtanácsnál panaszt csak az itt megnevezettek tehetnek, miután pedig az ügyben érdekelve csakis a vádló, terhelt és a magánfél vannak, ebből folyólag panaszjoguk csak az érdekelteknek van. Panaszszal megtámadható a vizsgálóbirónak minden intézkedése vagy mulasztása. Jól meg kell itt különböztetni az intézkedéstől a vizsgálóbiró végzését, mert ez ellen nem panaszszal, hanem felfolyamodással kereshetnek orvoslást az érdekeltek (378. §. 3. bek.). A felfolyamodás joga azonban nincs korlátozva a felekre, s felfolyamodással élhet mindenki, tehát a feleken kivül is mindazok, a kikre a végzés vonatkozik (378. §. 4.bek.). Ebből következik, hogy az intézkedés sohasem végzés, mert ez felfolyamodással, az intézkedés pedig panaszszal támadható meg; továbbá a felfolyamodás határidőhöz van kötve, a panasz pedig nincs. Az intézkedés lehet szóbeli vagy irásbeli, panasz azonban mindkét esetben használható. A mulasztás lehet valamely vizsgálati cselekmény késedelmes teljesitése, vagy a teljesités végleges elejtése, vagy a törvény valamely parancsának meg nem tartása. Az intézkedés sérelmes minősége is legtöbbször a törvényből indul ki, ha annak szabályait a vizsgálóbiró meg nem tartja. Ilyen *mulasztás* forog fenn pl. ha a vizsgálóbiró a feleket nem idézi meg oly tanunak vagy szakértőnek kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg (125. §. második bek.). Sérelmes *intézkedés* lehet pl. az, ha a megidézett feleknek nem engedi meg kérdezési joguknak gyakorlását a tanu vagy szakértő kihallgatásánál (125. §. 2. bek.).

3. A panasz felett a *vádtanács haladék nélkül határoz* (114. §. 1. bek.). Határozat előtt azonban minden esetben köteles a vádlót és vizsgálóbirót vagy meghallgatni vagy nyilatkozatukat beszerezni; a terheltet és magánfelet azonban csak akkor hallgatja meg, illetőleg ezektől irásbeli nyilatkozatot csak akkor kiván be, ha szükségesnek találja.

A törvény nem mondja meg, hogy a vádtanács mikép határoz a panasz felett; ezt nem is teheti, mert a panasz oly sokféle lehet, hogy ezt előre meghatározni teljes lehetetlen. Következésképp a panasz elintézésének módja sem állapitható meg a törvényben. A panasz elfogadása s az e tárgyban való határozathozatal kötelességéből foly azonban, hogy az alapos panaszt, amennyiben az lehetséges, a vádtanács orvosolja, az alaptalant pedig elutasitja. Ha tehát valamely vizsgálati cselekményt elmulasztott a vizsgálóbiró, ezt a vádtanács annak teljesitésére utasitja; ha pedig vala-

mely intézkedést szabályellenesen tett, a mennyiben szükséges, annak megismétlését rendeli el.

Miután a vizsgálóbirót oly intézkedés vagy mulasztás is terhelheti, mely megtorlatlanul nem hagyható, ilyen esetekben, ha oly szabálytalanság forog fenn, melyet a vádtanács is megtorolhat (123. §.), ez a vizsgálóbirót megbünteti. Más esetekben pedig a felügyeleti hatóságnál tesz jelentést; ha ellenben fegyelmi vagy büntető utra tartozó intézkedés vagy mulasztás terheli a vizsgálóbirót, erről az illetékes közvádlót értesiti. Ilyen esetekben a vizsgálat a vizsgálóbirótól elveendő, s annak folytatásával más vizsgálóbiró bizandó meg.

4. A törvény szerint *a vizsgálat a vádtanács határozatának meghozásáig is folytatandó.* Tehát addig, mig a vádtanacs nem határoz, a vizsgálóbiró folytatja a vizsgálatot (114. §. 2. bek.); s igy azt az intézkedést is megteheti, melynek teljesitését akarja a panasztevő meggátolni.

Oly esetekben, midőn a vizsgálati cselekmény teljesitése annak elrendelésével idő tekintetében összeesik, a panasz rendszerint tárgytalan s nem orvosolható. Igy pl. a lefoglalást, személymotozást, házkutatást (169. §., 177. §.) a vizsgálóbiró irásba foglalt határozatban rendeli ugyan el, de azt — a dolog természetéhez képest — csak közvetlenül a foganatositás előtt közli az érdekelttel, a mely ellen az érdekelt előterjesztéssel élhet ugyan, de előterjesztése legtöbbször tárgytalan, mert az előbbi állapot már helyre nem állitható; s legfeljebb, ha az eljárás törvénytelen volt, annak megtorlásáról lehet szó.

10. A vizsgálatok ellenőrzése.

115. §.

A törvényszék vizsgálóbirája köteles a vizsgálatok állásáról és menetéről, a fogva levők ügyeinek és fogságuk tartamának kiemelésével, a vádtanácsnak e czélra előre meghatározott ülésében havonként szóval jelentést tenni. A mennyiben az ügy fontosságánál vagy sürgősségénél fogva szükségesnek találja, máskor is tehet jelentést.

A járásbiróságnak a vizsgálatot teljesitő birája e havi jelentéseket irásban küldi be és azokat a vádtanácsban ennek egyik tagja adja elő.

A vádtanács bármely tagjának vagy a kir. ügyészség képviselőjének kivánatára a jelentés egész szövege felolvasandó.

1. *A törvényszék vizsgálóbirája* a vizsgálatok állásáról és menetéről a vádtanácsnak *havonként szóval jelentést tesz.* Különösen kiemeli a fogvalevők ügyeit és fogságuk tartamát. A vádtanács ezen alkalommal gyakorolja felügyeleti jogát; miből folyólag a vizsgálóbirónak utasitásokat adhat ugy általánosságban, mint az egyes ügyekre vonatkozólag. (112. §.)

Azt, hogy mily terjedelemben tartozik a vizsgálóbiró jelentést tenni, a törvény nem határozza meg. A vádtanácsnak, s egyes tagjainak azonban joguk van a vizsgálóbirótól bővebb felvilágositást kivánni; sőt a vádtanács arra is utasithatja a vizsgálóbirót, hogy egyes, a vádtanács által megjelölt ügyeket mutasson be a végből, hogy alaposabb felvilágositást szerezhessen az ügy állásáról. Miután a 115. §. ut. bek. szerint a vádtanács ülésein az ügyész is jelen van, kétségtelen, hogy az ügyész jelenléte arra való, hogy egyes ügyek állásáról a vádtanács ülésein is — és necsak az iratok bekivánásával (120. §.) — meggyőződést szerezhessen.[1])

2. *A járásbiróság* vizsgálatot teljesitő birája *havi jelentéseit* irásban küldi be a vádtanácshoz; s azokat a vádtanácsban ennek egyik tagja adja elő. Ha a vádtanács valamelyik tagja vagy a kir. ügyészség képviselője kivánja, a jelentés egész szövege felolvasandó. Ha a vádtanács a jelentést hiányosnak s ki nem elégitőnek tartja, joga van a járásbiróság vizsgálatot teljesitő tagját vagy más jelentéstételre vagy egyes ügyekben tüzetesebb felvilágositás adására utasitani; esetleg egyes vizsgálati iratok beküldésére kötelezni.

3. A vizsgálóbiró jelentését *e czélra előre meghatározott ülésben* terjeszti be. A törvény nem irja ugyan elő, hogy a járásbiróságok jelentéseit is ezen ülésen kell előterjeszteni, de czélszerü, ha az elnök a felügyelőtanács ülésének napját oly időre tüzi, mikor már a járásbiróságok jelentései is beérkeztek, hogy e miatt külön ülést tartani ne kelljen.

4. *A vádtanács utasitási s felügyeleti jogát* ezen ülésben gyakorolja; de joga van azt máskor is gyakorolni, s pedig teheti ezt akár panasz folytán (113. §.); akár a nélkül, ha egyes ügyek elintézése alkalmával anak szüksége merül fel. Ez utóbbi esetben utasitásai vagy csak az elintézés alatt álló ügyre, vagy általában az ügymenetre vonatkozhatnak. Előbbi esetben az utasitás csak a konkrét ügyre, utóbbiban pedig, ha pl. valamely minden esetben

[1]) V. ö. a B. Ü. Sz. 27. §-át.

kötelező szabályt sértett meg a vizsgálóbiró, minden ügyre nézve érvényes.

A vádtanács azonban nemcsak az ügymenetre vonatkozólag adhat utasitást, hanem egyes vizsgálati cselekmények felvételére is utasithatja a vizsgálóbirót.

Ez magától értetődik, mert üres formalismussá törpülne a felügyeleti jog, ha csakis ügyviteli szabálytalanságokra, de az ügy érdemére nem terjedne ki. Az ügyviteli szabálytalanságokat ugyis ellenőrzik az 1891:XVII. t.-cz. alapján a felügyeleti hatóságok; s éppen azért kellett a vádtanácsot felügyeleti jogokkal felruházni, hogy időnkint a „vizsgálat állásáról és menetéről" meggyőződjék; s egyrészt azok gyors lebonyolitását elősegitse, másrészt az érdemre vonatkozó utasitásaival a pótlásokat lehetőleg redukálja.

5. Az ügy fontosságánál vagy sürgősségénél fogva a vizsgálóbiró a havi jelentésen kivül máskor is tehet előterjesztést a vádtanácsnak. Habár a járásbiróság jelentését a 115. §. második bekezdése, a rendkivüli jelentéseket pedig az első bekezdés szabályozza, mindazonáltal kétségtelen, hogy rendkivüli jelentéseket a járásbiró is tehet, mert ha vizsgálatokat teljesit, ő is vizsgálóbiró s a törvénynek a vizsgálóbiróra vonatkozó rendelkezései reá is értendők (110. §. 2. bek.).

A jelentés czélja lehet csupán a vádtanács informálása, de lehet az is, hogy a vizsgálóbiró kétségeit a vádtanács utasitásaival eloszlassa (111. §.). A vizsgálóbiró rendkivüli jelentések tételére nincs kötelezve, de arra jogosult, s azt a vádtanács köteles elfogadni. Viszont azonban, ha a vizsgálóbirót a vádtanács ilyen alkalommal utasitja, az reá épp ugy kötelező, mintha az utasitást a vádtanács havi üléséből kapta volna, a mikor köteles jelentést tenni. (112. §.)

11. A vádtanács ülése.

116. §.

A vádtanács üléseiből a közönség ki van zárva. A vádtanács rendszerint zárt ülésben tanácskozik, melyen csak tagjai lehetnek jelen.

Még azokban az esetekben is, midőn a vádtanács ülésében hivatalos vagy más egyének meghallgatandók, a vádtanács zárt ülésben hozza határozatát.

A kir. ügyészség a vádtanácsnak a 114. §. értelmében tartott

ülésein és ha a vádtanács meghivja, más ülésein is tartozik jelen lenni; a tanácskozásban azonban nem vehet részt.

A vádtanács előtt tartott tárgyalás alkalmával a vádtanács elnökét a főtárgyalás elnökének, a vádtanácsot pedig a törvényszéknek jogai illetik.

1. A vádtanács üléseiből a közönség ki van zárva (v. ö. 261. §-al); s ott a felek közül is csak az lehet jelen, a kit a vádtanács meghiv, a kir. ügyész azonban mindig jelen lehet, sőt ha a vádtanács meghivja: tartozik jelen lenni.

2. A törvény világosan kijelenti, hogy az ügyész a tanácskozásban nem vehet részt (116. §. 3. bek.); miután pedig a tanácskozás a határozathozatalt készíti elő, ebből *a contrario* következik, hogy az ügyésznek egyébként a vádtanács ülésein aktiv szerepe van.

3. Az ügyészen kivül csak *oly* hivatalos vagy más egyén lehet jelen, a kit a vádtanács meg akar hallgatni. Hivatalos személy alatt a törvény a vizsgálóbirót vagy járásbirót (114. §. első bek. 123. §.); más egyén alatt pedig azt, a ki panaszt tett, tehát a terheltet vagy a magánfelet (114. §. első bek.) érti.

Ha a terhelt panaszt tett, joga van a tárgyaláson nemcsak személyesen, de védővel is megjelenni. A 114. §. a védőt nem említi ugyan, de az általános szabályt képező 62. §. első bekezdésének rendelkezése, mely szerint: „a védő védettje érdekében az eljárás bármely szakában eljárhat", itt is érvényes.

4. A vádtanács zárt ülésben tanácskozik, melyben csak tagjai lehetnek jelen. Ámbár a törvény a *„rendszerint"* szót használja annak meghatározása végett, hogy a vádtanács mikor tanácskozik zárt ülésben (116. §. első bek.); mindazonáltal ez nem azt jelenti, mintha eme szabály alól kivétel is volna; erre utal a második bekezdés, mely szerint: „Még azokban az esetekben is, midőn a vádtanács üléseiben hivatalos vagy más egyének meghallgatandók, a vádtanács zárt ülésben hozza határozatát." A törvény eme kitételének nem is lehet más értelmet tulajdonitani, mert sem a büntető, sem a polgári eljárásban nincs egyetlen egy oly eset sem, midőn a határozathozatal alkalmával a tanácskozásban a biróság tagjain kivül más is részt vehetne.

5. A 116. §. utolsó bekezdése szerint a vádtanács elnökét a főtárgyalás elnökének, a vádtanácsot pedig a törvényszéknek jogai illetik. A dolog természetéből folyik, hogy itt oly jogokról lehet csak szó, melyek az eljárás előkészitő szakában is érvényesülhetnek.

A vádtanács elnökének jogai két csoportba oszthatók; egyik

a rendfentartás, másik a vádtanács üléseinek vezetése. Miután pedig a 116. §. nemcsak a panasz tárgyában tartott eljárásra (114. §.) és a vizsgálóbiró ügymenetének megvizsgálására (115. §.) szoritkozik, hanem érvényes a vád alá helyező eljárásra is, ennélfogva az elnöknek s a vádtanácsnak a 116. §. utolsó bekezdésében foglalt jogkörét ily értelemben kell meghatározni.

Az elnök rendfentartási jogára nézve alkalmazandó a 296. §. 3., 4. bekezdése; a 297. §. a tanu és szakértő kivételével az ott meghatározott személyekre nézve; a 298. §. de csak akkor, ha a terhelt vagy a magánfél katona, és a 299. §.

A vádtanács vezetése tárgyában mérvadó a 296. §. 1., 2. bekezdése.

A határozatok ellen való perorvoslatot a 300. §. szabályozza.

A vádtanácsnak az elnökhöz való viszonyát a 296. §. első bekezdése és a 378. §. 3. bek. határozza meg.[1])

12. A vizsgálóbiró kezdeményező joga. A vizsgálat menete.

117. §.

A vizsgálóbiró a vizsgálat folyamában hivatalból, inditvány bevárása nélkül is köteles megtenni mindazokat az intézkedéseket, a melyek a való tényállás megállapitása s a tettes és a részes kinyomozása végett szükségesek (9. §.).

Mellőzendő azonban oly részleteknek és mellékes körülményeknek kutatása, melyek a 102. §. keretén kivül esnek.

A nyomozás cselekményei, csak hézagos voltuk miatt, kétség vagy homály eloszlatása végett vagy abban az esetben ismétlendők, ha oly bizonyitékra, vonatkoznak, melyről valószinü, hogy a főtárgyaláson nem lesz felvehető.

118. §.

Abban az esetben, midőn a büncselekmény nyomokat hagyott, a vizsgálóbiró ezeket, ha hiteles módon még meg nem történt volna, szemlével, vagy más alkalmas módon haladék nélkül megállapitja. A szökésben levő terheltnek kézrekeritése iránt, valamint a büncselekmény elkövetésére mutató, vagy abból eredő, illetőleg bizonyitékul egyébként szolgálható tárgyaknak megszerzése és birói őrizetbe vétele iránt is sürgősen intézkedik.

Ezután lehetőleg első sorban a terheltet hallgatja ki, a többi

[1]) A 116. §-szal v. ö. a B. Ü. Sz. 70. §-át.

bizonyitékot pedig a sértettnek, a tanuknak és a szakértőknek kihallgatásával, továbbá szemle, esetleg szakértői vizsgálat foganatositásával szerzi meg.

1. A vizsgálóbiró hivatalból köteles a vizsgálat czéljának szolgáló adatokat összegyüjteni. Ez egyrészt *a vizsgálóbiró függetlenségét biztositja az ügyésztől*, másrészt *kivételt állit fel a vádelv alól.* A vizsgálóbiró függetlensége azt jelenti, hogy a kir. ügyész csak inditványokat tehet nála, melyeket felülbirál s ha czélszerünek és a vizsgálat tervével megegyeztethetőnek tartja, teljesiti, ellenkezőleg azt mellőzi.[1]) Ha az ügyész már egyszer vizsgálatot inditványozott: a vizsgálóbiró teljesen korlátlan az egész vizsgálat folyamán és őt az ügyész semmiféle vizsgálati cselekmény felvételére vagy abbanhagyására nem kényszeritheti, csak akkor, ha közbeszóló inditványának (113. és 119. §.) a vádtanács helyt adott s ez a vizsgálóbirót annak foganatositására utasitotta. Ebből mig egyrészt a vizsgálóbiró teljes függetlensége következik; másrészt ez a szabály azt jelenti, hogy a vizsgálat teljesitése teljesen az inquisitórius elvek szerint van szabályozva. A vizsgálóbiró *„hivatalból"* inditvány bevárása nélkül teszi meg a szükséges intézkedéseket, sőt jogosult erre inditvány *ellenére* is, mindaddig, mig a vádló a vádat el nem ejti s igy az eljárás folytatását meg nem akasztja.

Habár a törvény szerint (117. §. 1. bek.) a vizsgálóbiró a vizsgálat folyamán hivatalból, *inditvány bevárása* nélkül jár el, ez nem azt jelenti, hogy vizsgálatot indithat a 104. §-ában meghatározott inditvány nélkül is. Ellenkezőleg ily inditvány nélkül az eljárás nem inditható meg (1. §.). A törvény tehát inditvány bevárása nélkül való eljárás alatt azt érti, hogy ha a 104. §. értelmében a vizsgálatra szóló inditvány előterjesztetett, a vizsgálóbiró, mindaddig, mig a vádló a vádat el nem ejti, hivatalból jár el s egyes vizsgálati cselekményeket a vádló inditványa nélkül is felvehet; de felvehet a vádló inditványa ellenére, sőt meghallgatása nélkül is.[2])

[1]) A franczia prts. imperative mondja ki, hogy ha az ügyész bizonyos vizsgálati cselekményeket inditványoz, azokat a vizsgálóbiró teljesiti, igy a házkutatásnál: le juge l'instruction *se transportera,* s'il en est requis (87. §.). Ebből több iró azt következteti, hogy a vizsgálóbiró az inditványt *köteles* teljesiteni. Ezzel szemben *Garraud* (Précis de Droit criminel 567.) a vizsgálóbiró önálló határozati jogát ily esetekben is megállapitja.

[2]) A *belga* és *franczia* prtsok 61. §-a szerint: „Hors les cas de flagrant délit, le juge d'instruction ne fait aucun acte d'instruction ou de poursuite qu'il n'ai donné communication de la procédure au procureur de la Répub-

2. A törvény *a való tényállás megállapitása* alatt az anyagi igazságot érti (9. §.)[1]) E mellett azon adatok megállapitására is kötelezi a vizsgálóbirót, melyek a *tettes és részes kinyomozása* végett szükségesek. Ez a rendelkezés ellentétben állónak látszik a 104. §-al, mert e szerint az inditványban a terheltet is meg kell nevezni, következéskép az a vizsgálóbiró előtt nem lehet ismeretlen. A törvény emlitett rendelkezése azonban nem a 104. §-al, hanem a 106. §. 2. bekezdésével áll összefüggésben; mely a vizsgálóbirónak oly esetben való eljárását szabályozza: midőn a vizsgálatot az inditványban meg nem jelölt tettre vagy személy ellen kell elrendelni. Gyakran megtörténhetik az, hogy a nyomozás alapján A. eléggé terhelve van, tehát az ügyész vizsgálatot inditványoz (104. §.); a vizsgálat során azonban adatok mutatnak arra, hogy a vádbeli cselekményt többen követték el; ez esetben a vizsgálóbiró hivatalból nyomozza a bűnrészeseket s e végből a policziát is igénybe veheti (109. §.); ha ez a nyomozás eredményre vezetett: a sürgős intézkedéseket köteles ugyan a vizsgálóbiró megtenni, de a vizsgálatot a kinyomozott terhelt vagy bűncselekmény tárgyában csak az ügyésztől bekivánandó inditvány alapján teljesitheti (106. §. 2. bek.).

Habár a vizsgálóbiró a 117. §. értelmében ezek szerint nyomoz, ez korántsem azt jelenti, hogy a vizsgálóbiró nyomozó közeg, mert a törvény szerint nyomozó hatóságnak, vagy közegnek csak az tekinthető, a melyik a nyomozás folyamában, midőn tehát az ügy az ügyész kezében van, az ügyész megkeresése folytán és annak értelmében köteles eljárni (84—86. §.). Ilyen hatósági közegnek, a mint a 86. §-nál ki lett mutatva, a vizsgálóbiró nem tekinthető, mert ezt az ügyész a nyomozás folyamán igénybe nem veheti. Az, hogy a vizsgálóbiró a 117. §. értelmében nyomoz, nem teszi nyomozó közeggé, mert a nyomozást a *„vizsgálat folyamában“* (117. §. 1. bek.), tehát akkor teljesiti, midőn a vizsgálatot elrendelte, midőn tehát az ügy az ő kezében van és midőn az ügyész nem visz dirigens szerepet, mint a nyomozásnál, hanem ügyfél, a ki nem utasit (84. §.), hanem inditványoz (13. §. 5. bek. és 119. §.); a mely inditvány nem kötelező.

3. *A 117. §. második bekezdése*, midőn kijelenti, hogy; „mel-

lique.“ Vagyis eszerint a tettenérés esetétől eltekintve a vizsgálóbiró semmiféle vizsgálati cselekményt sem teljesithet az ügyész inditványa nélkül. A törvény szószerinti értelme végtelen nehézkessé tette volna a vizsgálatot, s igy a gyakorlat azt kitágitotta s a vizsgálóbirót önállósitotta.

[1]) *Ért.*s Dr. Szegő Hugó: A terhelt materialis védelme (BT. XL. 21.).

lőzendő azonban oly részleteknek és mellékes körülményeknek kutatása, melyek a 102. §. keretén kivül esnek," ismét a vizsgálat határait czövekeli ki.

Részletek és mellékes körülmények alatt azok értendők, melyek befolyással birnak ugyan az itéletre, de a főtárgyalás elrendelésére nem (117. §. 2. bek.). Ilyen körülmények azok, melyek a bűncselekmény elkövetését megelőzik; ilyenek az enyhitő és sulyositó körülmények. Tehát csak azok a tények veendők fel, melyek a bűncselekmény konstruálására s a minősitésre befolyással birnak. A megelőző körülményeket pedig csak akkor kell felvenni, ha a minősitésre befolyással *vannak* (pl. praemeditatio).

4. A vizsgálat folyamán csak a hézagos, homályos, vagy kétséges nyomozási cselekmények ismétlendők. Más nyomozási cselekmény, vagyis a melyik ebbe a csoportba nem esik, akkor ismétlendő meg, ha valószinü, hogy a főtárgyaláson nem lesz felvehető. Tehát, ha pl. a tanu nagy beteg; vagy ha külföldre akar költözni; ez esetben meg is esketendő (220. §.).

5. *Ha a bűncselekmény nyomokat hagyott;* a vizsgálóbiró, ha *hiteles módon* még meg nem történt volna, azokat szemlével vagy más alkalmas módon haladék nélkül megállapitja (118. §. 1. bek.).

A nyomok hiteles módon való megállapitása alatt a törvény azt az esetet érti, midőn a megállapitás nem történt megfelelőleg (98. §. 4. bek.); tehát az vagy alakilag vagy érdemileg nem felel meg a vizsgálat czéljának. De a „*hiteles*" szó mint meghatározó nem azt jelenti, hogy hatóság állapitotta-e meg a nyomokat, vagy nem; mert a bűnvádi perrendtartás szerint csak hatóságok vagy hatósági közegek végezhetnek perjogi cselekményeket; de magánosok nem.

Nem hiteles, tehát a vizsgálat czéljának nem felel meg a megállapitás akkor sem, ha pl. a nyomozó hatóság tanukkal állapitott meg oly körülményt, mely csak szemlével állapitható meg.

6. A vizsgálóbiró *a szökésben levő terheltnek kézrekeritése* iránt intézkedik. Erre nézve mérvadók a XXIII. fejezet határozmányai. Köteles továbbá a bűncselekmény elkövetésére mutató vagy abból eredő, illetőleg *bizonyitékul egyébként szolgálható tárgyaknak megszerzése* és birói őrizetbe vétele iránt is sürgősen intézkedni. Miután a 118. §. első bekezdésének ez a rendelkezése a kézrekerités iránt való intézkedéssel a „*valamint*" szóval van összekötve, kétségtelen, hogy az itt emlitett bizonyitó tárgyak szökés esetében is megszerzendők; a mi természetes, mert a 472. §. 2. bek.

szerint a vizsgálat a szökésben levő ellen is teljesitendő s a bizonyitékok biztositása czéljából lehetőleg befejezendő.

7. A törvény előirja, hogy a vizsgálat során első sorban a terhelt hallgatandó ki; ez azonban nem kötelező, a mit a törvény is kifejez, a „*lehetőleg*“ szó közbeszurásával. S igy a vizsgálat sorrendjének és tervének meghatározása teljesen a vizsgálóbiró discretionarius jogkörébe van utalva (118. §. 2. bek.).

13. A felek joga az inditványozásra és az iratok megtekintésére.

119. §.

A felek a vizsgálóbirónál inditványokat tehetnek az egész vizsgálat alatt és bármely vizsgálati cselekmény tekintetében.

120. §.

A kir. ügyészség bármikor kivánhatja a vizsgálati iratoknak hozzá leendő áttételét, és ez csak abban az esetben tagadható meg, ha az eljárás fennakadását okozná. A kir. ügyészség és a magánvádló a vizsgálati iratokat bármikor megtekinthetik.

A terhelt a vizsgálat menetéről és fejleményeiről kihallgatásakor értesitendő, ha ez a vizsgálat czélját nem veszélyezteti. Kérelmére neki ily értesités, a fennebbi feltétel mellett, más alkalommal is adandó.

1. Habár a törvény jogpolitikai okokból a teljes ügyfél nyilvánosságot nem ismeri el jogosultnak (L. a IX. fejezet bevezetését), mindazonáltal meg kellett engedni azt, hogy *a felek a vizsgálóbirónál inditványokat tehessenek* az egész vizsgálat alatt és bármely vizsgálati cselekmény tekintetében (119. §.). A törvény ezt a jogot a „feleknek“ adja meg. Hogy kik értendők „felek“ alatt, azt a 13. §. ötödik bekezdése határozza meg. E szerint fél: a kir. ügyészség, a fő és pótmagánvádló, valamint az, a ki ellen a bűnvádi eljárás folyik. Ezeken kivül a 62. §. első bekezdése szerint a védő védettje érdekében az eljárás bármely szakában beadványban vagy szóban előterjesztést tehet. Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, a sértett — kivéve a 41. §-ban meghatározott eseteket — nem vehet ugyan részt a vád képviseletében, de inditványt tehet bizonyitás felvétele vagy a bizonyitó eljárásnak valamely tüzetesen meghatározott irányban való kiegészitése iránt (50. §.). Hogy a sértettet az inditványozás joga akkor is megilleti, ha mint magánfél lépett fel, az az 50. és 51. §-ok egybevetésétől következik,

mert azzal, hogy magánjogi igényeit érvényesiti, azokat a jogokat, melyeket, mint sértett e nélkül gyakorolt: el nem veszthetí.

2. A feleket az inditványozás joga *bármily vizsgálati cselekményre nézve* megilleti, tehát mindazokra, melyek a Bp. X—XIV. fejezeteiben meg vannak határozva. Az inditvány irányulhat a vizsgálati cselekmény kezdeményezésére; irányitására és pótlására. Az ügyfél kezdeményezi a vizsgálati cselekményt akkor, ha nélküle a vizsgálóbiró azt nem teljesitette volna; irányitja: ha azt elrendelte ugyan a vizsgálóbiró, de a fél vagy azt szorgalmazza, hogy ne a vizsgálóbiró által czélba vett, hanem más irányban teljesittessék; vagy azt inditványozza, hogy a vizsgálóbiró által megjelöltön kivül még más irányban is foganatosittassék. Pótlást pedig akkor kérhetnek a felek, ha a vizsgálati cselekmény már felvétetett ugyan, de nem az ő érdeküknek megfelelőleg.[1])

3. A felek inditványaikat *a vizsgálat alatt* terjesztik elő; tehát előterjeszthetik inditványaikat a vizsgálat elrendelésétől annak befejezéséig vagy megszüntetéséig bármikor. (128., 129. §§.). Ha a vizsgálatot a vizsgálóbiró vagy vádtanács megszüntette (128. §.), vizsgálati cselekmény többé nem kérhető, mert az ügydöntő jellegü megszüntető határozat meghozatala után az elsőfoku biróság a felveendő bizonyitékokat nem mérlegelheti, csak ujrafelvétel esetén, tehát ha valamely fél inditványában uj bizonyitékot akar az elsőfoku biróságnál érvényesiteni, ezt csak ujrafelvételi kérelem utján teheti.

Másként áll a dolog, ha a vizsgálóbiró a vizsgálat befejezését rendelte el; ez esetben a *feleket* erről inditványaik előterjesztése végett értesiti, a kik az értesités vételétől számitott tizenöt nap alatt a vizsgálat folytatását kérhetik. Ez az értesités arra való, hogy a felek a vizsgálat állásáról magukat tájékozzák s ha valamely vizsgálati cselekmény felvételét vagy a vizsgálat folytatását szükségesnek tartják, azt az értesitéstől számitott tizenöt nap alatt kérhetik. Speciell a vádlóra ez a rendelkezés azt jelenti, hogy tizenöt nap alatt vagy a vizsgálat kiegészitését kérheti, vagy vádiratot köteles beadni, vagy a vád elejtését kell bejelentenie (254. §. 2. bek.). Hogy

[1]) A 2100/900. Igmr. e tekintetben utasitja a kir. ügyészséget, hogy a vizsgálat teljesitésének irányitása körül gondosan ügyeljen arra, hogy fölösleges vizsgálati cselekményt ne kezdeményezzen; másrészt ellenőrizze, hogy a vizsgálóbiró ne terjeszkedjék tul a 132. §-ban vont határokon s különösen szükség nélkül (117. §.) ne vegyen fel olyan bizonyitást, illetőleg ne ismételjen olyan eljárási cselekményeket, melyek már a nyomozás folyamán teljesitve voltak; ha pedig e tárgyban tett előterjesztése figyelmen kivül hagyatnék: forduljon a vádtanácshoz (VI. 2. p.).

ez a tizenötnapi határidő mily jelentőségü, arról a 129. §. magyarázatánál bővebben lesz szó.

4. *A kir. ügyészségnek az iratokba való betekintési joga,* hatósági állásából folyólag, sokkal tágabb körü, mint a többi feleké, mert nemcsak az iratokat tekintheti meg a vizsgálóbirónál, hanem a vizsgálati iratoknak hozzá leendő áttételét is kivánhatja; a mit csak akkor tagadhat meg a vizsgálóbiró, ha az iratok áttétele az eljárás fennakadását okozná. (120. §. első bek.) Miután az ügyész közvetlenül érintkezik a vizsgálóbiróval, sem az nem szükséges, hogy az iratokat irásban kérje, sem az, hogy a vizsgálóbiró azokat átirat kiséretében expediálja; ellenkezőleg, miután lehetőleg mellőzni kell minden formalismust, a mi a vizsgálat menetét nehezitené, az ügyésznek rendszerint rövid uton kell az iratokat bekivánni. Ezen kivül az ügyész a vizsgálati iratokat a vizsgálóbirónál bármikor megtekintheti; ugyanazon jog illeti meg *a magánvádlót is* (fő- és pótmagánvádlót). Megtekintheti az iratokat a sértett s pedig akár érvényesiti igényeit a bűnvádi eljárás során, akár nem (50., 51. §§.).

A terheltet s védőjét hasonlókép megilleti ez a jog, de nem feltétlenül s csak akkor, ha az iratok megtekintését az eljárás czélja megengedi (v. ö. 63. §-t és annak magyarázatát.).

A vizsgálóbiró intézkedése ellen a felek a vádtanácsnál kereshetnek orvoslást (113. §. első bek.).

5. *A terheltt* a vizsgálat menetéről és fejleményeiről kihallgatásakor értesitendő, ha ez a vizsgálat czélját nem veszélyezteti (120. §. második bekezdés). Hogy az értesités mikép történjék, azt a vizsgálóbiró határozza meg, közölheti a terhelttel a vizsgálat anyagának rövid sommázatát szóbelileg, vagy felhivatja a terheltet, hogy tekintse meg a vizsgálati iratokat, kellő intelligenciával biró terhelteknél ez lesz a legtermészetesebb formája az értesitésnek, mert a terhelt az iratokat ugyanazon feltétel alatt tekintheti meg, a melyek mellett neki a vizsgálat menetéről értesités adandó, t. i. akkor, ha ez a vizsgálat czélját nem veszélyezteti (63. §.).

Miután a 118. §. második bekezdése szerint lehetőleg első sorban a terheltet kell kihallgatni: az esetre, ha a vizsgálóbiró ehhez a szabályhoz ragaszkodik, a terhelttel csakis a nyomozás anyaga közölhető; mert a vizsgálóbiró más adatot még nem szerezhetett be. Ha azonban a terhelttel sem a vizsgálat, sem a nyomozás adatai nem voltak közölhetők az eljárás érdekében, akkor azt a vizsgálat

befejezése előtt még egyszer meg kell idézni a végből, hogy vele a vizsgálat adatai közöltessenek (133. §. negyedik bekezdés).

6. Ha a vizsgálóbiró az adatokat a terhelttel kihallgatásakor közölte, azért ez a vizsgálat folyamán ismételten és bármikor kérhet a vizsgálóbirótól értesitést. Miután a törvény az értesitésadást kötelezőleg irja elő — „értesités — — — adandó“ — ebből következik, hogy a vizsgálóbiró a terheltet ily kérelmével csak akkor utasithatja el, ha annak teljesitése az eljárás czélját veszélyeztetné. (120. §. 2. bek.)

14. A vizsgálati jegyzőkönyvek.

121. §.

Minden vizsgálati cselekményről, foganatositásakor vagy közvetlenül teljesitése után jegyzőkönyv veendő fel. Jegyzőkönyvvezető mindig alkalmazandó. E czélra rendes jegyzőkönyvvezető hiányában a vizsgálóbiró külön megesketendő más alkalmas egyént is használhat.

A kihallgatásról szóló jegyzőkönyvbe a kérdések csak annyiban jegyzendők fel, a mennyiben ez a feleletek megértéséhez szükséges. A lényeges feleletek tartalma, a használt tájkifejezések értelmének meghatározásával, lehetőleg szó szerint veendő fel. A jegyzőkönyvből ki kell tünni, hogy az eljárásnak lényeges alakiságai miként voltak megtartva.

A jegyzőkönyv a kihallgatott és a közreműködött egyének előtt felolvasandó, illetőleg ha ezek az állam nyelvét nem értenék, a jegyzőkönyv tartalma velök oly nyelven közlendő, melyet értenek. Ennek megtörténtét és a helybenhagyást a jegyzőkönyvbe kell iktatni.

A jegyzőkönyvet, illetőleg ennek minden ivét a kihallgatott és a közreműködött egyének aláirják, esetleg kézjegyükkel látják el. Utóbbi esetben a nevet a jegyzőkönyvvezető irja alá s ennek megtörténtét megjegyzi.

Az aláirás, illetőleg kézjegygyel való ellátás elmaradásának oka megemlitendő.

122. §.

A jegyzőkönyvön vakarással semmit sem szabad változtatni.

Ha egyes szavakat ki kell törölni, ennek ugy kell történnie, hogy azok olvashatók maradjanak, s a törlés megtörténtét, vala-

mint egyes szavak közbeszurásál a jegyzőkönyv végén meg kell említeni.

A szükséges kiegészitések a jegyzőkönyv végén veendők fel.

123. §.

A vádtanács, a törvényszék és a felsőbbfoku bíróság a vizsgálóbirót, meghallgatása után, a 121. és 122. §-okban foglalt szabályok megszegése miatt száz koronáig terjedhető rendbirsággal büntethetik.

M. i. A vizsgálati cselekmények jegyzőkönyvbe vételét főképen a főtárgyaláson nem ismételhető vagy a főtárgyalásig el nem tartható bizonyitékok megállapitása teszi szükségessé. De szükség van erre általában az eljárás szabályszerüségének megállapithatása és hitelességének szempontjából is. Ezért rendeli a törvény (121. §. első bekezdés), hogy minden vizsgálati cselekményről jegyzőkönyv veendő fel. A felvételnél jegyzőkönyvvezetőnek köteles alkalmazását a törvény azért rendeli, hogy a cselekmények törvényes tanuság előtt menjenek végbe, mi kétségkivül ugy az actus ünnepélyességének, mint hitelességének emelésére szolgál. A czélszerüség követeli azt, hogy necsak a rendes jegyzőkönyvvezetők, hanem esetleg más alkalmas személyek (dijnokok, irnokok, irodatisztek, községi jegyzők stb.) is alkalmazhatók legyenek jegyzőkönyvvezetőkül. Ily esetben azonban az alkalmazandó személy külön megesketendő. A jegyzőkönyv fontosságának elismerése van azzal is kifejezve, hogy a törvény nem bizza a jegyzőkönyv kellékeinek meghatározását kizárólag kormányrendeletre, hanem szükségesnek tartja, hogy az eljárás iránti törvény állapitsa meg annak tartalmi és alaki kellékeit (121. §.).

A jegyzőkönyv tartalmának hitelességét biztositja ama további kellék, hogy a jegyzőkönyvet mindenik kihallgatott, vagy az illető vizsgálati cselekményeknél közremüködött személy előtt fel kell olvasni, illetve az államnyelv nem értése esetében a jegyzőkönyv tartalmát az érdekelt fél anyanyelvén meg kell magyarázni. Ugyancsak a hitelesség emelésére szolgál a törvény 121. §-nak negyedik és ötödik bekezdésében foglalt rendelkezés is, mely a jegyzőkönyv aláirásának részleteit szabályozza.

A jegyzőkönyv hitelességének és tartalma hatályos ellenőrzésének biztositására szolgálnak még a 122. §-ban foglalt rendelkezések is, melyek megakadályozzák, hogy lényeges változások, vakarás, beszurás, hozzáadás vagy törlés által történjenek.

Hogy mily fontosságot tulajdonit a törvény a vizsgálati cselekményekről felvett jegyzőkönyv tartalmi és alaki kellékeinek: mutatja a 123. §. rendelkezése, mely a 121. és 122. §-okban foglalt szabályok meg nem tartása miatt a vádtanácsot, törvényszéket és felsőbb foku bíróságot felhatalmazza a vizsgálóbiró ellen száz koronáig terjedhető rendbüntetés alkalmazására. A rendbüntetés alkalmazásának módja tekintetében mindazáltal fentartandónak mutatkozik a birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló 1891. évi XVII. t.-cz. 13-ik §-ának az a rendelkezése, hogy a vizsgálóbirót előbb meg kell hallgatni.

E hathatós eszköz mindenesetre elő fogja mozditani a jegyzőkönyvek

szabatos alakszerü felvételét. Nagyobb rendetlenség esetén a rendbüntetés alkalmazása nem zárja ki a fegyelmi eljárás szorgalmazását. (256., 257. l.)[1])

15. A vizsgálóbiró rendelkezési és rendbüntetési joga.

124. §.

A 97. §-ban foglalt rendelkezések, a kir. ügyészség tagjait és a jegyzőkönyvvezetőt kivéve, a vizsgálati eljárás szinhelyén levőkkel szemben is alkalmazhatók.

Azok ellen, kik valamely vizsgálati cselekmény teljesitésénél a vizsgálóbiró intése után is sértő vagy durva magaviselet tanusitanak, a vizsgálóbiró száz koronáig terjedhető és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetést állapithat meg; szükség esetén a rendetlenkedőt müködése helyéről el is távolittathatja.

A fogva levő terhelt ellen ilyen rendetlenkedés miatt fegyelmi büntetés alkalmazandó.

A kir. ügyészség képviselőjének és a jegyzőkönyvvezetőnek hasonló magaviselete miatt illetékes fegyelmi hatóságuknál feljelentés teendő.

A védő, a magánvádlónak vagy a sértettnek ügyvédje, továbbá a szakértő és a birósági tanu ellen rendbüntetés gyanánt száz koronáig terjedhető pénzbirság állapitható meg.

A katonai biróság hatóságának alávetett egyént a vizsgálóbiró rendreutasitja, szükség esetében müködése helyéről eltávolittatja és megbüntetése végett a legközelebb levő katonai hatóságot keresi meg.

A vizsgálóbiró e kérdésekben végzéssel határoz és intézkedését a jegyzőkönyvben megemliti.

Ha a vizsgálóbiró a magánvádló ellen állapitott meg pénzbüntetést, vagy ennek vagy a sértettnek képviselője, a védő vagy valamely szakértő, vagy birósági tanu ellen alkalmazott pénzbirságot, erről haladéktalanul jelentést tesz a vádtanácsnak, mely a megállapitott rendbüntetést hivatalból is mellőzheti, vagy enyhitheti.

1. A 124. §. első és második bekezdésének egybevetéséből kitünik, hogy a vizsgálóbirónak itt szabályozott rendelkezési és rendbüntetési joga tágabb, mint a nyomozó hatóságé; az első bekezdés értelmében ennek jogköre is megilleti, de ezenfelül a második be-

[1]) V. ö. B. Ü. Sz. 30. §-t.

kezdés szerint oly jogkörrel van felruházva, a melyet a rendőri hatóság nem gyakorolhat.

A következő esetekben *a vizsgálóbiró és nyomozó hatóság jogai teljesen egyenlők:*

a) ha a nyomozás szinhelyén levők onnan vagy a nyomozó hatóság által megjelölt szomszédos vagy más helyiségből tilalom daczára távoznak;

b) ha valaki a hivatalos eljárást szándékosan zavarja; vagy

c) ha a nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó intézkedéseknek ellenszegül. (97. §. első bek.).

A 124. §. első bekezdése szerint ezek a rendelkezések a vizsgálati eljárás szinhelyén levőkkel szemben is alkalmazhatók. Következéskép azok ellen, a kik eme rendelkezéseket megszegik, a 97. §. második és következő szakaszai értelmében kell eljárni.

Ezenfelül *csak a vizsgálóbiró rendelkezhetik* azok ellen, kik valamely vizsgálati cselekmény teljesitésénél a vizsgálóbiró intése után is sértő vagy durva magaviseletet tanusitanak. Ha az imént *a), b), c)* pontok alatt emlitett rendelkezéseket ezzel egybevetjük, nyomban feltünik az a különbség, a mi a két csoportba tartozó rendelkezések közt van. A 124. §. 2. bek. *durva* és *sértő* magaviseletet emlit; a 97. §. pedig a tilalom ellen való távozásról *(a)*; a hivatalos eljárás zavarásáról *(b)* és a hatósági intézkedés ellen való szegülésről rendelkezik. *(c)* Ez utóbbi csoportba tartozók sulyosabb rendzavarások, mint az előbbiek; ép azért van megállapitva ezekre elzárás, a 124. §. 2. bek. esetére pedig pénzbüntetés. A kétféle rendzavarás azonban nem mindig különnemü is; sőt megtörténhetik, hogy amint egynemü dolgoknál a több a kevesebbet magában foglalja, itt is egyik a másikat absorbeálja. Ez esetben természetesen a sulyosabb rendbüntetés lesz alkalmazandó (97. §.). A durva és sértő magaviselet fokozódhatik a hivatalos eljárás zavarásává, vagy minősülhet az ellenszegüléssé is. Ez esetben természetesen nem lesz elzárás és pénzbüntetés alkalmazandó, hanem csak elzárás. Továbbá az is megtörténhetik, hogy a rendzavarás criminalitást foglal magában; ez éppen nem zárja ki azt, hogy a rendbüntetésen felül a bűnvádi eljárás is megindittassék; s pedig akár kihágást (Kbtk. 46. §.), akár sulyosabb cselekményt képez is a rendzavarás, mert sem a rendbüntetés, sem a fegyelmi uton való megtorlás oly cselekményre nézve, mely criminalitást foglal magában, kifogásként a „non bis in idem“ elvénél fogva nem használható fel, mert ez az elv csak a bűnvádi uton való ismételt felelősségre vonást zárja ki, de a fegyelmi vagy rendbüntetés a bűnvádi eljárásnak soha sem

állja utját. Ellenkezőleg a 108. §. éppen azért irja elő a vizsgálatot rendelő végzésnek a felettes hatóságokkal való köteles közlését, hogy ezek a külön törvények és rendeletek értelmében a fegyelmi eljárást is megindithsák (pl. 1871: VIII. t.-cz. 61. §. második bek.; 1874: XXXV. t.-cz. 192. §.; 1887: XXVIII. t.-cz. 4. §-a.).

2. Mielőtt a vizsgálóbiró a *124. §. második bekezdésében* emlitett büntetést alkalmazná, elsősorban köteles azt, a ki durva vagy sértő magaviseletet tanusit: meginteni, s ha a megintés után is sértő vagy durva magaviseletet tanusit — akkor kiszabhatja a büntetést. Ha ez eredménytelen volna, vagy ha szükséges, a pénzbüntetés alkalmazásával kapcsolatosan, a rendetlenkedőt működése helyéről eltávolittathatja. — Az eltávolitás esetleg karhatalommal is történhetik.

A fogva lévő terhelt ellen nem pénzbüntetés, hanem fegyelmi büntetés alkalmazandó. A fegyelmi büntetéseket a fogházrendtartás határozza meg. — Ezek a büntetések az 1881. október 26-án 34.560. sz. a. kelt Ig. m. rendelet szerint a következők:

a) megintés;
b) dorgálás;
c) a kedvezmények elvonása;
d) a munkajutalom leszállitása vagy teljes megvonása;
e) a sétaidő leszállitása;
f) egyszerü és szigoritott magánelzárás;
g) lábbilincs vagy karperec.

A munkajutalom leszállitása fokozatosan a magasabb munkajutalom-osztályból az alsóbba történik, annak teljes megvonása csak a legalsó munkajutalom osztályában levő foglyot érheti. Ez a kihágás nagyságához képest hosszabb vagy rövidebb időre, de legfölebb hat hóra terjedhet. Naponkénti két órai sétaidő minden másodnap s négy havi időtartamon át egy órára szállitható le. A magánelzárás hat hétre terjedhet és sulyosbitható: *a)* munkaelvonással egy héten át; *b)* az ágynemüek három hétre való elvételével, azonban téli hónapokban a pokrócz meghagyandó; *c)* zárka-elsötétitéssel (sötét fogság), mely hat egymást követő napnál tovább nem tarthat. A lábbilincs vagy karperecz alkalmazásának csak a biztonság veszélyeztetése esetében és ellenszegülésnél vagy fenyegetőzésnél van helye s azonnal leveendő, a mint a biztonság helyreállt vagy a fogoly lecsillapult.

3. *A kir. ügyészség képviselője és a jegyzőkönyvvezető ellen a* szakasz második bekezdésében emlitett magaviselet miatt nem jár-

hat el a vizsgálóbiró, hanem az illetékes fegyelmi hatóságnál teendő följelentés.

4. *A védő, a magánvádlónak* vagy *a sértettnek ügyvédje*, továbbá a *szakértő* és a *birósági tanu ellen* rendbüntetés gyanánt száz koronáig terjedhető pénzbirság alkalmazandó. A 124. §. második bekezdésében emlitett személyek ellen is ugyanannyi büntetés szabható ki, — de az a különbség mégis, hogy a védő stb. ellen át nem változtatható pénzbirság, más személyek ellen pedig elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés állapitandó meg. A pénzbirság s pénzbüntetések hováforditásáról s az utóbbiak átváltoztatásának módjáról a 12. §. rendelkezik.

5. *A katonai bíróság hatóságának alávetett egyént* a vizsgálóbiró csak rendreutasithatja; szükség esetén — esetleg karhatalommal — eltávolittathatja, de meg nem büntetheti, hanem megbüntetése végett a legközelebb levő katonai hatóságot keresi meg. (124. §. 6. bek.).

6. A vizsgálóbiró a rendbüntetés tárgyában végzéssel határoz, melyet irásba kell foglalni, mert a pénzbirság és pénzbüntetés behajtása, illetve ez utóbbi átváltoztatása esetében, az elzárás végrehajtása végett a végzést az ügyészséggel közölni kell.

A rendbüntetést megállapitó határozat ellen az érdekeltek felfolyamodással élhetnek (378. §. 1. bek.), a mit a vádtanács birál felül (378. §. 3. bek.). Ha a vádtanács a rendbüntetést helybenhagyta, a határozatot azonnal közölni kell az ügyészséggel.

A vádtanács hivatalból vizsgálja felül a vizsgálóbirónak rendbüntetést megállapitó végzését, ha ez a rendbüntetést: *a)* a magánvádló; *b)* a magánvádló vagy sértett képviselője; *c)* a védő; *d)* valamely szakértő vagy *e)* birósági tanu ellen szabta ki. — Ez esetben az iratok felfolyamodás nélkül is a vádtanács elé terjesztendők: miután azonban az érdekeltek a hivatalból való felülvizsgálat daczára felfolyamodással élhetnek, az iratok csak a felfolyamodási határidő letelte után terjesztendők a vádtanács elé.

A vádtanács a megállapitott rendbüntetést hivatalból is mellőzheti, vagy enyhitheti.

7. A vizsgálóbiró intézkedését a jegyzőkönyvben megemliti (124. §. 7. bek.). Ez alatt a törvény nem azt érti, hogy a rendbüntetést emliti meg a jegyzőkönyvben, mert e tárgyban végzéssel határoz, hanem intézkedés alatt érti azt a rendelkezést, melyet a vizsgálat folyamán tett, pl. ilyen intézkedés az, ha a vizsgálóbiró megtiltja a vizsgálat szinhelyén levőknek az onnan való távozást (97.

§. 1. bek., 124. §. 1. bek.); ezt az intézkedést jegyzőkönyvbe veszi, s ha valaki eme tilalmát megszegi, s ez ellen rendbüntetést állapit meg, a vádtanács ekként nemcsak a tilalom megszegését, hanem magát a tilalmat s annak törvényszerüségét is mérlegelheti.

8. *Ha a rendzavarás büntetendő cselekményt foglal magában*, az a kérdés merülhet fel, hogy a vizsgálóbiró ily esetben mily eljárást tartozik követni. A 333. és 334. §§-ok rendelkeznek arról az esetről, midőn a főtárgyaláson követ el valaki bűncselekményt. Ez azonban csak a főtárgyalásra vonatkozik, tehát ezeket a rendelkezéseket a vizsgálóbiró nem követheti. A vizsgálóbiró tehát csakis a 106. §. 2. bekezdésének rendelkezése szerint járhat el, mely azt az esetet szabályozza, midőn a vizsgálatnak más tettre vagy személy ellen való alkalmazása válik szükségessé. Igaz ugyan, hogy a törvény itt rendszerint azokat az eseteket tartotta szem előtt, midőn vagy a vizsgálat alatt álló egyén ellen merült fel más bűncselekmény, vagy midőn azon a terhelten kivül, a ki ellen a vizsgálat el lett rendelve, még más bünrészesek is terhelve vannak, — mindazáltal a 106. §. 2. bekezdésének szövegezéséből kitünik, hogy ezen szakaszt kell alkalmazni akkor is, ha oly bűncselekmény követtetik el, mely az eljárás tárgyát képezővel sem alanyi, sem tárgyi összefüggésben nincsen (18., 19. §§-ok).

16. Az ügyfél-nyilvánosság a vizsgálat folyamán.

125. §.

A vádló és a védő a terheltnek és a tanuknak kihallgatásánál, a terhelt pedig a tanuk kihallgatásánál rendszerint nem lehetnek jelen.

Mind a vádló, mind a terhelt, mind ennek védője megidézendők oly tanunak vagy szakértőnek kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg. A felek, valamint képviselőik ez esetben indítványokat tehetnek és a tanuhoz, vagy a szakértőhöz a vizsgálóbiró kérdéseire adott feleletei után, kérdéseket intézhetnek s a feleletekre megjegyzéseket tehetnek.

126. §.

A birói szemle, házkutatás, lefoglalás, iratok átkutatása és a szakértők kihallgatása lehetőleg a felek vagy megbizottjaik jelenlétében foganatositandó.

E czélból a vizsgálóbiró a vádlót, a terheltet és a védőt e cselekmények foganatositásának idejéről és helyéről, a halasztást nem tűrő sürgősség esetét kivéve, mindig előlegesen köteles értesiteni.

Mind a 125. §. második bekezdése, mind a jelen §. esetében az eljárási cselekményekhez a meg nem idézett felek és képviselőik is megjelenhetnek és ugyanazokat a jogokat gyakorolhatják, mint ha megidézve voltak volna.

127. §.

A fogva levő terheltet abból a czélból, hogy a 125. és 126. §-okban felsorolt cselekményeknél jelen lehessen, letartóztatása helyéről csak akkor szabad más községbe kisértetni, ha önmaga kívánja, vagy ha ez a szemle foganatositásának sikeréhez okvetetlenül szükséges; joga van azonban azoknál magát megbizottal képviseltetni.

Ha a fogva levő terhelt megbizottat nem választana, részére oly tanu vagy szakértő kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg, hivatalból rendelendő védő. E védő díját és költségét, ha a terhelt ellen meg nem állapithatók vagy tőle be nem hajthatók, az államkincstár viseli.

A vizsgálóbiró a 125. §. második bekezdésében felsorolt cselekmények foganatositásánál is eltávolittathatja a terheltet mindazokban az esetekben, melyekben alaposan kell tartani attól, hogy jelenlétében valamely tanu nem tesz a valósággal megegyező nyilatkozatot. Köteles azonban az ilyen tanu vallomásának tartalmát a terhelttel haladék nélkül közölni és arra tett észrevételeit jegyzőkönyvbe venni. Azokra a kérdésekre, melyeket a terhelt a tanuhoz intézni kiván, a tanu ujra kihallgatandó.

1. E §§. az ügyfélnyilvánosságról rendelkeznek; és pedig a 125. §. első bekezdése negativ irányban kijelenti, hogy az ügyfelek mily vizsgálati cselekménynél nem lehetnek jelen, a 125. §. 2. bek. s a 126. és 127. §-ok pedig azokat a cselekményeket határozzák meg, melyekben az ügyfelek résztvehetnek.

2. A 125. §. szerint szabály az, hogy sem a vádló, sem a védő a terheltnek, sem a terhelt a tanuknak kihallgatásánál nem lehet jelen. Ez a szabály a vádlót és védőt illetőleg mindig érvényes, ha csakis a terheltet hallgatják ki. Megtörténhetik azonban, hogy a terheltet a tanuval már a vizsgálat folyamán szembesiteni kell; ha ez a szembesités azért történik, mert „alaposan kell tartani attól, hogy a főtárgyaláson a szembesités nem fog megtörténhetni", (138. §.) és ha ez az alapos aggodalom azért merült fel, mert a tanu a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhetik meg (125. §. 2. bek.), akkor, miután a tanu kihallgatására a vádló és védő is megidézen-

dők: (125. §. 2. bek.) ezek nemcsak a tanu kihallgatásánál, hanem akkor is jelen lehetnek, mikor a szembesités történik, mert eme perjogi cselekménynél a sulypont nem a vádlott, hanem a tanu vallomásán van. Egyéb esetekben azonban sem a vádló sem a védő nem lehetnek jelen a terhelt kihallgatásánál, tehát még akkor sem, ha a terhelt nagy beteg, s elhalálozása és igy az is bizonyos, hogy a főtárgyaláson nem lesz kihallgatható.

Ugyane szabályok alkalmazandók a nyomozás során is. (V. ö. a 98. §. magyarázásánál a 7. sz. jegyzetet).

3. Mind a *vádló*, mind a *terhelt*, mind ennek *védője* megidézendők oly tanunak vagy szakértőnek kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg (125. §. 2. bek.) Erre az esetre irányadóul szolgál a 220. §.; miután azonban eme szakasz 2-ik pontja akkép rendelkezik, mint a 125. §. 2. bek., t. i. „ha a tanu a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhetik meg", ennél fogva a vizsgálóbiró belátásától függ annak meghatározása, hogy a tanu mikor nem jelenhetik meg a főtárgyaláson. Miután pedig itt oly vallomásokról van szó, melyek a főtárgyaláson nem ismételhetők meg, ehhez képest a vizsgálóbirónak az ügyfélnyilvánosságot inkább tágabban, mint megszoritólag kell magyaráznia; s a 12. §. 2. bekezdése szerint járjon el mindig, ha valószinüleg nem jelenhetik meg a tanu a főtárgyaláson. Mert valahányszor az ügyfélnyilvánosság mellőztetik ott, a hol arra törvényes alap volt, az ügyfelek sarkalatos joguktól fosztatnak meg. Fontoljuk meg jól, hogy mindazon esetekben, midőn oly bizonyiték vétetik fel az előzetes eljárás során, mely a főtárgyaláson már nem ismételhető meg, az a bizonyiték nemcsak a vizsgálat czéljának szolgál, hanem az itélet alapját is képezheti, tehát az ilyen vizsgálati cselekmény nem egyéb, mint a főtárgyalásnak egy kiszakitott része.[1])

4. A Bp. az ügyfelek *megidézését kötelezőleg* irván elő („megidézendők"), mihelyt a vizsgálóbiró azt látja, hogy oly tanu vagy szakértő lesz kihallgatandó, a ki a főtárgyaláson meg nem jelenhetik, a feleket azonnal megidézi s a kihallgatást ezek közremüködésével ejti meg. A törvény a megidézést kötelezőleg irja ugyan elő, de a felek jelenlétét nem kivánja meg, a mi természetes, mert az ügyfélnyilvánosság a felek joga, a mely jog gyakorlására nem

[1]) Nagyon találóan mondja *John*, hogy az ügyfeleket ilyen vizsgálati cselekményeknél ugyanazok a jogok illetik, melyek megilletnék őket akkor, ha ama cselekmények a főtárgyaláson vétetnének föl „Strafprozessordnung für das Deutsche Reich" II. 507. lap.

kötelezhetők. Hacsak a kihallgatás nem halaszthatatlanul sürgős, a vizsgálóbiró nemcsak megidézni tartozik a feleket, hanem köteles arról is gondoskodni, hogy ezek az idézést idejekorán megkapják s módjukban legyen a kérdéses vizsgálati cselekménynél megjelenni. Ha a vizsgálóbiró csak közvetlen a kihallgatás megkezdése előtt győződik meg arról, hogy a tanu vagy szakértő a főtárgyaláson nem jelenhetik meg és a késedelem nem jár veszélylyel, a kihallgatást elhalaszthatja s az uj határnapra a feleket megidézi; ha pedig az elhalasztás az eljárás czélját veszélyeztetné, a kihallgatást foganatositja ugyan, de a feleket lehetőleg rövid uton arra azonnal megidézi. Ha ez nem volna lehetséges, a kihallgatást a felek megidézése nélkül foganatositja.

5. A főtárgyaláson nem ismételhető cselekmények felvételénél a *felek következő jogokat* gyakorolják:

a) a vizsgálóbiróhoz intézve, inditványokat tehetnek;

b) a tanuhoz vagy a szakértőhöz közvetlenül kérdéseket intézhetnek; de csak akkor, ha a kihallgatás alatt álló egyén a vizsgálóbiró kérdéseire már feleltet adott; és

c) a feleletekre megjegyzéseket tehetnek.

Ezt az utóbbi jogot nemcsak azokra a feleletekre nézve gyakorolhatják, melyeket a tanu vagy szakértő az ő kérdésükre adott, hanem a vizsgálóbiró kérdéseire adott feleletekre is. A megjegyzéseknek semmi értelme sem volna, ha azok a jegyzőkönyvbe nem vétetnének be; mert a megjegyzéstétel joga nem a vizsgálóbiró, hanem az itélőbiróság informálására s annak bizonyitására szolgál, hogy a felek a felvett bizonyitó adattal szemben már a vizsgálat folyamán mily álláspontot foglaltak el. Igaz ugyan, hogy a 125. §. erről nem rendelkezik, de rendelkezik a 121. §., mely szerint a jegyzőkönyv a „közremüködött" egyének előtt felolvasandó, „ennek megtörténtét és a helybenhagyást a jegyzőkönyvbe kell iktatni". A helybenhagyás csak akkor vehető be, ha észrevétel nincs, ha pedig észrevételt vagy megjegyzést tettek a közremüködött egyének, tehát ez esetben a felek is, a helybenhagyás helyett ezt kell a jegyzőkönyvbe felvenni. Ha a vizsgálóbiró eme kötelességét nem teljesiti, a vádtanács e miatt száz koronáig terjedhető pénzbirsággal sujthatja (123. §.).

6. *A birói szemle, házkutatás, lefoglalás, iratok átkutatása és a szakértők kihallgatása* „lehetőleg" a felek vagy megbizottjaik jelenlétében foganatositandó (126. §. 1. bek.). Hogy kik értendők a „felek" alatt, ezt megmondja a 126. §. 2. bek., midőn kijelenti, hogy

a kihallgatásról a vádlót, a terheltet és védőt kell értesiteni. Az értesités csak a halasztást nem türő sürgősség esetén maradhat el. Hogy a cselekmény mikor ilyen sürgős, arra semmi kötelező szabály nem lévén, annak meghatározása, a fenforgó körülmények figyelembe vételével a vizsgálóbiró hatáskörébe tartozik.

„Megbizott" alatt érti a törvény azt, a kit az a személy rendel ki érdekeinek képviseletére, a ki ellen lefoglalást, házkutatást stb. foganatositanak (181. §. 3. bek.).

7. A tanuk, szakértők kihallgatásánál, birói szemlénél, házkutatásnál, lefoglalásnál s iratok átkutatásánál az érdekelt felek nem csak akkor jelenhetnek meg, ha meg lettek idézve, hanem akkor is, ha sürgősség miatt vagy más okból *nem idéztettek meg* (126. §. 3. bek.). Ez esetben is ugyanazokat a jogokat gyakorolhatják, mintha megidéztettek volna. A felek jogai a felveendő vizsgálati cselekmények szerint változnak. Ha tanuk vagy szakértők hallgattatnak ki, megilleti őket a kérdezés s észrevételezés joga (5. jegyzet); és az utóbbi esetben a terheltnek joga van ellenőrző szakértőt is alkalmaztatni (228. §. 1. bek.); házkutatásnál, lefoglalásnál, iratok átkutatásánál activ szerepük a feleknek nincs; s csupán észrevételeket tehetnek s azoknak a jegyzőkönyvbe való felvételét kivánhatják (121. §.), továbbá panaszt emelhetnek a vizsgálóbiró ellen (113. §.); ez a joguk azonban nemcsak a házkutatásnál stb. van meg, hanem kivétel nélkül minden vizsgálati cselekménynél.

8. Miután a nem ismételhető vizsgálati cselekményeknél az ügyfélnyilvánosság igen nagy szerepet játszik, az a kérdés, mi a következménye annak, ha a vizsgálóbiró ilyen cselekmények felvételénél az ügyfél nyilvánosságra vonatkozó szabályokat mellőzte. *A felek közremüködése nélkül teljesitett cselekmény nem semmis*, az joghatályos s az arról felvett jegyzőkönyv a főtárgyaláson felolvasható (313. §.). Joguk van azonban a feleknek a szabálytalan vizsgálati cselekmény miatt panaszt emelni a vádtanácsnál (113. §.), mely ha a panaszt alaposnak itéli és a vizsgálati cselekmény ujból teljesithető, elrendelheti annak a felek közreműködésével való teljesitését. Ha azonban a vizsgálati cselekmény nem ismételhető meg, a vizsgálóbiró mulasztását helyrepótolni nem lehet, s a jogaiban ekként sértett, ha elegendő alap van reá, fegyelmi feljelentést tehet a vizsgálóbiró ellen.

9. Miután a törvény az ügyfél nyilvánosságot jognak s nem kötelességnek tekinti, ennek természetes következménye az, hogy

a 125., 126. §-ában meghatározott cselekmények felvételénél való *megjelenésre a terhelt akkor sem kötelezhető, ha le van tartóztatva.* A törvény világosan ki is fejezi ezt a 127. §. első bekezdésében, midőn kijelenti, hogy a letartóztatottat letartóztatása helyéről csak akkor szabad más községbe kisértetni, ha önmaga kivánja.

Másként alakul a dolog akkor, ha *a terhelt jelenléte a szemle foganatosításához okvetlenül szükséges* (127. §.); bármily okból váljék is a terhelt jelenléte szükségessé, mihelyt a vizsgálóbiró a szükség fenforgását megállapitja, a jog azonnal kötelességgé alakul át, melynek a terhelt tartozik eleget tenni. Épen azért, az idézéseknél a vizsgálóbirónak eme különbségre sulyt kell helyezni és habár a 125. §. 2-ik bekezdése is idézésekről szól, az idézésbe a terheltnél az elővezetéssel való fenyegetést (130. §. 2. bek.) csak akkor szabad betenni, ha jelenlétére okvetlenül szükség van; ha a terhelt fogva van, akkor ez utóbbi esetben tekintet nélkül arra, hogy a szemlét a székhelyen, vagy azon kivül foganatositják-e, a szemle helyére kisérendő.

10. A terheltnek joga van magát a 125., 126. §-okban meghatározott cselekményeknél *megbizottal képviseltetni* (127. §. első bek.). Ez a joga azonban csak arra az esetre vonatkozik, midőn a szemle foganatositásánál nincs szükség személyes jelenlétére; ellenkező esetben a képviseltetésnek nincs helye. Ha a fogvalevő terhelt megbizottat nem választana, részére oly tanu vagy szakértő kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhetik meg: hivatalból rendelendő védő. A szabadlábon levő terhelt vagy személyesen jelenik meg a főtárgyaláson nem ismételhető cselekményeknél, vagy magát védővel képviseltetheti, a törvény a fogva levőnek is megadja ugyan ezt a jogot, de ha védőt nem választana, részére védőt kell kirendelni, a kinek diját és költségeit, ha a terhelt ellen meg nem állapithatók v. be nem hajthatók: az államkincstár viseli. — Ezeket a költségeket azonban mindig az államkincstár *előlegezi* s igy e szabály kivétel a 479. §. 2. bek. rendelkezése alól. Ily értelemben határozott a pestvidéki tsz. vádtanácsa egyesetben (Bj. XLI. k. 347 l.),[1]) ahol a kérdés azért volt vitás, mert a vádlott vagyonnal birt, az előlegezés kérdésénél azonban ez nem jöhet figyelembe, mert erre az államkincstár min-

[1]) L. G. Dt. IX. 525. V. ö. Dr. Weisz Ödön: A 127. §. 2. bek. alapján kirendelt védő dijait és kiadását az államkincstár föltétlen előlegezi cz. czikket (BT. XLI. 349.).

dig köteles. A 127. §. 2. bek., midőn kijelenti, hogy ezt a költséget az államkincstár viseli, ha vádlott ellen az meg nem állapitható v. be nem hajtható: egyrészt a fölmentő itéletre s megszüntető végzésre — másrészt büntető itéletre s vádlott vagyontalanságára utal. Mindkét esetben az államkincstár viseli az előlegezett költséget.

Ha a védőkirendelés elmaradt, ennek ugyanaz a joghatálya, mint mikor a vizsgálati cselekményekről a felek nem lettek értesitve (v. ö. 8. jegyzetet). Semmiségi okot azonban ez nem képez, mert a védő hiánya csak akkor semmiségi eset, ha a főtárgyaláson nem volt akkor védő, midőn a védelem kötelező (384. §. 6. p.).

11. A vizsgálóbiró *eltávolittathatja a terheltet,* ha alaposan kell tartani attól, hogy jelenlétében valamely tanu nem tesz a valósággal megegyező nyilatkozatot (127. §. 3. bek.). Ez az intézkedés az ügyfelek lényeges jogait korlátozza, a vizsgálóbirónak tehát, midőn ezt alkalmazza: objectiv okokból s nem vélelemből s puszta feltevésekből kell kiindulnia. Ha a terheltet eltávolitotta, köteles a tanu vallomásának tartalmát a terhelttel haladék nélkül közölni és arra tett észrevételeit jegyzőkönyvbe venni, „azokra a kérdésekre pedig, melyeket a terhelt a tanuhoz intézni kiván, a tanu ujra kihallgatandó“ (127. §. ut. bek.). A törvény rendelkezéséből kitünik, hogy a terheltet nem kell az egész kihallgatás alatt távol tartani, hanem csak arra az időre, mig a vizsgálóbiró a tanut azokra a tényekre hallgatja ki, melyekre nézve az az aggálya, hogy a tanu a terhelt jelenlétében nem tesz a valósággal megegyező nyilatkozatot.

17. A vizsgálat megszüntetése és befejezése.

128. §.

A vizsgálóbiró köteles a vizsgálatot megszüntetni, ha a vádló a vádat elejti, és a vád képviseletét a 42. §-ban meghatározott időben arra jogositott sértett át nem veszi.

Egyéb esetekben a vizsgálatot csak a vádtanács vagy az itélőbiróság szüntetheti meg.

A vizsgálat megszüntetéséről a vádló, a magánfél és a terhelt végzéssel értesitendők, és az utóbbi, ha fogva van, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette, azonnal szabadlábra helyezendő.

129. §.

Ha a vizsgálóbiró a vizsgálatot befejezettnek, vagy tovább nem folytathatónak tartja, erről a feleket indítványaik előterjesztése végett értesiti és magánvádlót a 276. §. első bekezdésének rendelkezéseire figyelmezteti. A kir. ügyészségnek szóló értesitéssel az ügy iratai is átteendők.

Az értesités vételétől számitott tizenöt nap alatt a felek a vizsgálat folytatását kérhetik. Ha a vizsgálóbiró ezt az indítványt nem tartja teljesithetőnek, a fölött a vádtanács határoz.

A vádtanács azt a végzését, melylyel a vizsgálatot befejezettnek mondja ki, vagy melylyel a vizsgálat kiegészitését, az eljárás felfüggesztését (265. §.) vagy az ügy áttételét rendeli el, a vádlóval közli. E végzések közül csak az eljárást felfüggesztő vagy áttételt rendelő végzés ellen van felfolyamodásnak helye.

1. *A vizsgálóbiró* csak egy esetben, t. i. akkor szüntetheti meg az eljárást, ha a *vádló a vádat elejti* és a vád képviseletét, a 42. §-ban meghatározott időben arra jogositott sértett át nem veszi (128. §. 1. bek.). Ha a kir. ügyész a vádat a vizsgálat folyamán elejti, a 42. §. 3. és 4. bek.-ei szerint a sértettet a védelejtésről a vizsgálóbiró köteles értesiteni, s ha a sértett nyolcz nap alatt nem veszi át a vád képviseletét, vagy nyolcz napon belül ily tartalmu nyilatkozatot tesz: a vizsgálóbiró az eljárást megszünteti. Ha a vád tárgyát magáninditványra üldözendő bűncselekmény képezi, a vizsgálóbiró akkor is megszünteti az eljárást, ha az ügyész azért ejtette el a vádat, mert a sértett inditványát visszavonta; ez esetben azonban a 42. §-ban meghatározott felszólitás elmarad, mert a magáninditványra jogositott az által, hogy az inditványt visszavonta, vádképviseleti jogáról is lemondott.

Felhatalmazásra és kivánatra üldözendő bűncselekményeknél sem kell értesiteni a sértettet, mert a 2. §. 3. bek. szerint ilyen esetekben nincs helye a pótmagánvádnak, s a vádat kizárólag a kir. ügyészség képviseli; következésképp, ha a vádat a kir. ügyész elejti, a vizsgálóbiró köteles az eljárást azonnal megszüntetni.

2. Egyéb esetekben a vizsgálatot csak *a vádtanács vagy a törvényszék (az itélőbiróság)* szüntetheti meg (128. §. 2. bek.). Hogy mikor szüntetheti meg a vádtanács az eljárást, ezt a 264. §. határozza meg. A vádtanács megszüntető, tehát ügydöntő határozatot csak akkor hozhat, ha a vádló vádiratot adott be, mert a vádló meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható (33. §. második bek., 43. §. első bek.). Következésképp, ha valamelyik fél

a vizsgálat befejezése után, a vádtanácsnál annak kiegészítését szorgalmazza s a vádtanács megszüntetendőnek tartja az eljárást, ily értelemben nem határozhat, hanem előbb köteles a vizsgálat folytatását megtagadni, ha azt nem tartja folytathatónak, s erről érdemleges inditványtétel végett a vádlót értesiteni.

Megszüntetheti még a vizsgálatot *a törvényszék* a 264. §. 1—5. p. esetén, ha a vádirat ellen kifogás nem adatott be (268. §.) v. ha az ügyész közvetlen idézést inditványozott s az eljárás nem folytatható (283. §. 1. bek.).

Az itélőbiróság is megszüntetheti a vizsgálatot akkor, ha a vádlott meghalt (301. §. ut. bek.) és ha a vádló a vádat elejtette s a pótmagánvád képviseletére jogositottak a vád képviseletét nem vették át (323. §.).

3. A vizsgálat megszüntetéséről a vádló, a magánfél és a terhelt *végzéssel értesitendők*, azt, hogy ezek mily feltételek mellett használhatnak perorvoslatot a vádtanács és törvényszék végzéseit illetőleg: a 269. §. határozza meg. A vizsgálóbiró megszüntető végzése csak a vád elejtésére lévén alapitható; ez a dolog természeténél fogva perorvoslatnak nem lehet tárgya.

4. *Ha a terhelt fogva van,* ezt azonnal szabadlábra kell helyezni, mihelyt az ügyész a vádat elejtette. Miután a törvény imperative előirja a terhelt szabadlábra helyezését „mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette"; ebből következik, hogy a vizsgálóbirónak nem szabad előbb a sértettet a vád képviselete tárgyában teendő nyilatkozatra felhivni (42. §.), hanem kötelessége a terheltet azonnal szabadlábra helyezni (V. ö. 157. §. magyarázatát). Ezt azért rendeli a Bp., mert nem bizonyos, hogy a pótmagánvádló átveszi-e a vád képviseletét, tehát azt akarja elérni, hogy vád nélkül vizsgálati fogságban egy percig se üljön a terhelt; de ha a sértett a vád elejtéskor jelen van s a vád képviseletét átveszi, amennyiben törvényes alap van rá: a vizsgálóbiró a vizsgálati fogságot föntarthatja.

5. A vizsgálóbiró, eltekintve attól, midőn a vizsgálatot megszünteti védelejtés okából, kétféle határozatot hoz, t. i. vagy *befejezettnek*, vagy *tovább nem folytathatónak* jelenti ki a vizsgálatot. Befejezettnek akkor mondja azt ki, ha elegendő adatot gyüjtött össze annak eldöntésére, hogy helye van-e a főtárgyalás elrendelésének vagy hogy meg kell-e szüntetni az eljárást.

Hogy mikor tartja a vizsgálóbiró nem folytathatónak a vizsgálatot, erre csak ugy adható meg a válasz, ha a vizsgálóbiró ama

jogkörét, mely őt a vizsgálat elrendelésekor illeti, azokkal a jogokkal hasonlitjuk össze, melyeket a vizsgálat elrendelése után gyakorolhat. A 105. §. magyarázatánál tüzetesen fel lettek sorolva azok az okok, melyek alapján a vizsgálóbiró az inditványt elutasithatja; ha a vizsgálóbiró az inditványt nem utasitja el, hanem annak alapján a vizsgálatot elrendeli, a 105. §-ban foglalt jogok többé nem illetik s arra nézve, hogy mikor hagyhatja abba a vizsgálatot, a 129. §. az irányadó; vagyis akkor, ha a vizsgálat már a 102. §-ban jelzett czélnak megfelel és ha az tovább nem folytatható. Nem folytatható pedig tovább a vizsgálat, ha annak folytatását a befejezés törvényes okától eltekintve más okok gátolják. Nem folytatható a vizsgálat ezek szerint akkor, ha a vizsgálat során merültek fel oly körülmények, melyek annak folytatását megakasztják. Ilyen okok pedig csakis azok lehetnek, melyek fenforgása esetén a bűnvádi eljárás tovább folytatását fel kell függeszteni, a nélkül, hogy a bűnvádi eljárást végleg meg lehetne szüntetni. Ezek a 265. §. szerint a következők:

a) ha valamely házasság érvényessége vagy a bűnvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges más magánjogi jogviszony tekintetében a 7. §. harmadik és negyedik bekezdése szerint a polgári biróság vagy más hatóság határozatának bevárása mutatkozik szükségesnek;

b) ha a 31. §. esetében az igazságügyminiszter döntése bevárandó;

c) ha a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése szükséges;

d) ha a terheltre nézve a beszámithatóságot kizáró vagy korlátoló elmezavar látszik fenforogni és a terheltnek további szakértői megfigyelése szükséges.

Minden más esetben, tehát a 264. §. 1., 2., 3., 6. pontjai esetében is befejezettnek mondja ki a vizsgálatot és nemcsak akkor, ha szerinte a vádirat beadására elég adat van. A 264. §. 4. p. esetében, ha t. i. az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, csak akkor mondja ki az eljárást befejezettnek, ha eme perjogi feltételek hiánya vitás, ha azonban a vádló a vádat a felhatalmazás, kivánat vagy inditvány hiánya miatt, vagy más okból elejtette (264. §. 5. p.), akkor a vizsgálatot megszünteti.

6. A vizsgálóbiró a vizsgálat befejezéséről vagy nem folytatásáról *a feleket* inditványaik előterjesztése végett *értesiti*. A vádlóval szemben az inditvány kétféle lehet, t. i. vagy a vizsgálat kiegészitésére vagy ügydöntő határozatra szólhat. Utóbbi esetben a vádló vagy a vádat ejti el, vagy vádiratot ad be. Ha a vádat elejti, arról a sértett értesitendő, aki ismét vagy kiegészitést, vagy meg-

szüntetést inditványozhat, vagy beadhatja a vádiratot (276. §.). A terhelt ellenben csak kiegészitést kérhet.

Ha a kir. ügyész a vádat a vizsgálóbiró értesitése után elejtette (254. §. 2. bek.): erről a vizsgálóbiró tartozik a pótmagánvádra jogosult sértettet értesiteni (128. §. 1. bek.); a sértett ezen értesitéstől számitva nyolcz nap alatt köteles a vád átvétele tárgyában nyilatkozni. Ha a sértett a vád képviseletét átvette, akkor a vizsgálóbiró a vizsgálat befejezéséről vagy nem folytatásáról ezt köteles értesiteni, mert a 129. §. első mondata „felek" alatt azokat érti, a kik a vizsgálat befejezése vagy nem folytatása esetében inditványt tehetnek (13. §. 5. bek.), inditványt pedig csak a vádló és terhelt tehet, de a magánfél addig, mig a vádat át nem veszi, a vizsgálat folytatását vagy kiegészitését nem inditványozhatja, csakis egyes adatokat mutathat be a vizsgálóbirónál s az iratokat tekintheti meg (51. §.). Ebből folyólag, a közvádló visszalépése esetén a vizsgálat befejezéséről vagy nem folytatásáról a pótmagánvádlót, ha ez nyolcz nap alatt a vádat átvette, értesiteni kell, a ki ennek kézhezvételétől számitva tizenöt nap alatt vagy vádiratot ad be, vagy a vizsgálat kiegészitését inditványozza (129. §. első bek. 276. §. első bek.).

7. Az előadottakból kitünik, hogy a vizsgálóbiró az ügy áttétele iránt nem hozhat határozatot. Ha tehát ennek szüksége merül föl v. ha ezt a felek inditványozzák: az ügyet határozathozatal végett a vádtanácshoz terjeszti be, amely a kérdésben elsőfokulag határoz. A vádtanácsnak e határozata azonban nem alapul a 263. §-on, mert ez csak akkor alkalmazható, ha vádirat adatott be s ez esetben tett kifogás alapján tárgyalás tartatott. Ez esetben a vádtanácsnak áttételt rendelő határozata ellen csak a kir. ügyészség és a sértett élhet fölfolyamodással (269. §.). Kérdés, hogy akkor is csak ezeket illeti e meg a fölfolyamodás joga, ha az ügy még a 129. §. stadiumában van akkor, mikor a vádtanács az áttételt elrendelve. A C. erre tagadólag válaszolt, kimondván, hogy a vádtanácsnak a 129. §. alapján hozott áttételt rendelő határozata ellen a terheltet is megilleti a fölfolyamodás joga: mert e §. utolsó bekezdése kifejezetten megengedi az áttételt rendelő végzés elleni fölfolyamodást — a törvény értelme szerint pedig ki van zárva az a magyarázat, mintha e végzés ellen csak a vádlónak volna fölfolyamodási joga — a terhelt pedig ilyet nem használhatna (82/901. — Gdt. IX. 526.).

8. Habár az inditvány előterjesztésére a törvény tizenöt na-

pot állapit meg, ez csak a magánvádlóra nézve praeclusiv, vagyis oly határidő, mely alatt, ha jogait nem gyakorolta, azokat később már nem is gyakorolhatja. Ezt a 276. §. első bekezdése világosan kimondja. A közvádló s a terhelt azonban a vizsgálat kiegészitését tizenöt nap mulva is kérhetik s az e tárgyban előterjesztett kérelem nem utasitható el. Kimondja ezt a 306. §. ut. bek. „Uj bizonyiték felvétele vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg". Igaz ugyan, hogy ez a szabály a főtárgyalásról szóló fejezetben van elhelyezve, de irányadó a per megelőző szakában is ez az elv, mert ez a Bp. ama rendszerének kifejezése, mely az anyagi igazság érvényesitésére törekszik. Egyébként ez a szabály a 288. §-ban is kifejezésre jut, mely szerint a felek a főtárgyalás határnapjának kitüzése után is kivánhatják uj bizonyitékok felvételét. Következésképp mi sem állja utját annak, hogy a felek akkor is kérhessék a vizsgálat kiegészitését, mikor még a vádtanács a vádirat felett nem határozott.

Ez a jog azonban a magánvádlót csak tizenöt napon belül illeti, vagy azon tul is, de csak akkor, ha a vádiratot törvényes időben beadta, mely esetben a bizonyitékok pótlása iránti kérelme nincs határidőhöz kötve.

X. FEJEZET.

A terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása.

— Irta: VARGHA FERENCZ. —

1. Bevezetés.

I. A bűnvádi eljárásnak talán egy része sem volt annyi és oly mélyreható változásoknak alávetve, mint az, a melyik a terhelt hatóság elé rendelését és kihallgatását tárgyalja. Három korszakot különböztethetünk meg a terhelt jogállására vonatkozólag. Az elsőben a vádelv uralmát látjuk; a másodikban, mely sajnos, hosszu évszázadokon át tartott, az inquizicziò volt érvényben minden elképzelhető kegyetlenségeivel s borzalmaival, melynek központja a kínvallatás volt és végre a tisztultabb felfogást, mely lassu fejlődés folytán a terheltben is elismerte az embert, s mely mai fejlődési fokán azt nem a per tárgyának, hanem ügyfélnek tekinti, a kit az egész eljárás folyamán az anyagi s az alaki védelem összes jogai megilletnek. Mi természetesebb, mint az, hogy a bűnvádi eljárás alapelveihez képest változott a terhelttel való bánásmód is; a tortura azonban nemcsak a nyomozó rendszer történetéhez tapad, feltaláljuk azt a régi classicus korban is, midőn a bűnvádi eljárás szerkezete a vádelven nyugodott. A görögöknél a vádló az archonnál beadta feljelentését, a ki maga elé idézte a terheltet, nem azért, hogy kihallgassa, mert a görögöknél előkészitő eljárás nem volt, hanem azért, hogy megkérdezze: van-e kifogása a váddal szemben s vannak-e mentő bizonyitékai.

Az itélőbiróság előtt a terhelt helyzete már egészen megváltozott; s a rabszolgákat a tortura alkalmazásával hallgatták ki, mert abból indultak ki, hogy a rabszolga, ez a jognélküli lény, nem mondhat igazat, csak kínvallatás alatt, tehát ha beismerésben volt is, annak csak ugy volt értéke, ha a tortura alatt is fenntartotta

beismerését. A tortura eszközei voltak a korbács; kerék; forróviz és tüzesvas próba; ezeket az eszközöket a középkorban is feltaláljuk, nemcsak a germánoknál, hanem hazánkban is. Ámde a görögök a torturát nem kizárólag a rabszolgák, hanem a szabad görög polgárok ellen is alkalmazták, legalább Sophokles; Livius és Cicero müvei erre engednek következtetést.

A rómaiaknál hasonlókép a vádrendszer volt érvényben, de e mellett a tortura is szokásban volt, s azt tartották, hogy csak a kínszenvedés képes a terheltet igazmondásra birni.[1]) Ha már a vádrendszer idejében a görögök és rómaiak alkalmazták a kínvallatást, éppen nem lehet csodálkozni azon, hogy *Augustus* korától kezdve, midőn a vádrendszert az inquisitorius rendszer kezdte felváltani, a terhelt emberi jogait még kevesebbre tartották, mint akkor, midőn a per a vádeljárás keretében mozgott. Felesleges, de egyuttal elszomoritó volna, ha a terhelt helyzetét akarnók ecsetelni, melyet ez a pörben évszázadokon át elfoglalt; e helyett elég lesz kiemelni azt, hogy hazánkban már a XVIII-ik század végén eltiltották a kínvallatást (1790/91. 42. t.-cz.); könnyen érthető, hogy az évszázados szokást, mely minden országban mély gyökeret vert, egykönnyen kiirtani nem lehetett. Hiába tiltotta hivatalvesztés mellett a Helytartótanácsnak 1818. szept. 29-én 26841. sz. intézvénye a kínvallatást, a gyakorlatban nem volt ritkaság a legembertelenebb kényszereszközök alkalmazása. Legjobban bizonyitja ezt az, hogy Szlemenicsnek 1847-ik évben a magyar tudományos társaság által kiadott müvében a következők olvashatók: „Semmi sem tilalmazza, hogy a vallató biró a felelni nem akaró, dühösködést szinlelő, feleleteivel csintalankodó vagy ellenmondásait megegyeztetni nem akaró rabnak makacsságát sanyarubb tömlöczczel vagy mérsékelt veretéssel meg ne zabolázza". (Fenyitő törvényszék 150. lap.) Az országbirói értekezlet a kínvallatás megszüntetése érdekében csupán annyit tett, hogy hivatkozott az 1790/91. évi 42-ik törvényczikkre.

Hogy a kínvallatással nem akart a gyakorlat szakitani, ezt mutatja az a körülmény, hogy e tárgyban 1870. aug. 11-én szükségesnek tartotta az igazságügyi kormány tiltó rendelet kibocsátását, mely szerint „azon szomoru tapasztalat által indittatva, hogy még mindig több felé fordulnak elő esetei a kínzó vallatásnak, ezennel felhivom a közönséget, hogy gondosan őrködjék a felett,

[1]) Hélie: Traité de l'instruction criminelle I. 15., 17., 18., 57. l.

hogy ezentul közegei a testi bántalmazással járó vallatási rendszertől szigoruan tartózkodjanak, továbbá azok, kik e tekintetben hivatalos hatalmukkal visszaélnek, szoros feleletre vonassanak s érdemlett büntetéssel fenyittessenek."

A kir. biróságok szervezése óta a biróság tagjai ellen kényszeritő eszközök alkalmazása miatt alig emeltek alapos panaszt, de nem lehet tagadni, hogy a rendőrség közegei sok visszaélést követtek el, sőt a Curia még 1885-ben is kénytelen volt az igazságügyi miniszter figyelmét a csendőrség visszaéléseire felhivni. Igy adatott ki az 1886. évi 42123. sz. ig. min. rendelet, mely a biró elé kisért letartóztatott testének megvizsgálását és az esetleges testi sértések iránt eszközlendő kihallgatását irja elő.

Pedig már 1885-ben a Curia a védelvet meghonositotta s a birósságok elismerték, hogy a vádlott ügyfél és nem az eljárás tárgya, a kinek a bizonyitás kérdésében a vádlóval egyenlő jogai vannak.

Az inquisitorius eljárás a terheltet eme jogaitól fosztotta meg, s az eljáró biró, a ki a per három személyét, t. i. vádlót, védőt és birót egyesitette magában, az igazságot igyekezett ugyan megállapitani, de az emberi elmének nagy aberrációjával, kötött utlevéllel haladt; a bizonyitékok szabad mérlegelése helyett kötelező formákba öntött szabályok alkalmazásával kereste az igazságot, mely szabályok azt tartották, hogy a beismerés a bizonyitékok legtökéletesebbike, tehát mindenáron annak kicsikarására kell törekedni.[1]) A terheltet nem tekintették félnek, hanem a bizonyitás leghatalmasabb eszközének, a kit az igazmondás kötelessége terhel. Ezen elvet elfogadva, a kínvallatás eltörlése után azt a terheltet, a ki nem akart beismerő vallomást tenni, engedetlenség, vagy hazugság miatt rendbüntetéssel sujtották; könnyü megérteni, hogy ezzel a büntetéssel rendszerint visszaéltek és habár a torturát el is törülték, a rendbüntetést tulajdonkép vallomás kicsikarása végett használták, tehát ha az elnevezés más volt, a lényeg mégis az maradt. Hogy mily rövidlátással kezelték a rendbüntetést és nem voltak képesek felfogni, hogy ez nem más, mint a tortura föleleventése, azt legjobban bizonyitja ama körülmény, mely szerint az eltörült kínvallatás helyett az 1803. évi osztrák törvény, a terhelt igazmondásának kieszközlése s a hazudozások s engedetlenség megtorlása végett a rendbüntetést törvénybe iktatta (I. 363, 365.

[1]) Innen a beismerés elnevezése: „confessio est regina probationum".

§§.). Az 1848. máj. 22-iki legfelsőbb elhatározással a törvénynek eme része hatályon kivül helyeztetett ugyan, de a bíróságokat utasitották, hogy fontos okból, kétséges esetekben arra nézve, hogy a hazudozó terhelttel szemben mily eljárást kövessenek, a főtörvényszéktől kérjenek utasitást.[1])

Ezekből láthatjuk azt, hogy az inquisitorius perben a terhelt nem ügyfél, hanem a bizonyitás legfontosabb eszköze.

Az ellentétek szembeötlőbb kidomboritása végett lássuk már most, minő szerepe van a terheltnek a tiszta vádperben.

Angliában a terhelt vallomása, mint bizonyiték ritkán szerepel. Ha a terheltet a békebiró elé állitják, kihallgatják a tanukat a keresztkérdések rendszere szerint, ha a tanuk vallomása elegendő terhelő adatot nem tartalmaz, a békebiró elbocsátja a terheltet (discharged.) Ellenkező esetben a tanuk vallomásáról felvett jegyzőkönyveket felolvassák előtte s a következő figyelmeztetést intézik hozzá: „Miután ön értesült a bizonyitékokról, nyilatkozzék, kiván-e valamit a vád ellenében felhozni. Arra, hogy valamit mondjon, ön kötelezve nincsen, ez tisztán tetszésétől függ, mindazáltal a mit mond, az jegyzőkönyvbe lesz véve és az ön ellen a főtárgyaláson bizonyitékul fog szolgálhatni.“ A mint *Liepmann* megjegyzi, igen ritkán történik, hogy a terhelt ezen figyelmeztetés után nyilatkozzék, de ha nyilatkozatot tesz, azt jegyzőkönyvbe veszik, de a kérdezés rendszere szerint sem a főtárgyaláson, sem a békebiró előtt nem hallgatják ki.

A Grand Jury előtti eljárásnál a terheltet megsem idézik, sőt nem is szabad jelen lennie s védőt sem küldhet érdekeinek képviselete végett, sem mentő tanuit nem hallgatják ki, csakis a vád tanuit, kiknek vallomásáról azonban jegyzőkönyveket vesznek fel s a Grand Jury eljárásának egyedül annyi irásbeli nyoma van, hogy a vádirat tervezetére (bill of indictement), az esetben ha elég terhelő adat van „*true Bill*“, ha nincs bizonyiték: „not true Bill“ szavakat vezeti reá, az előbbi esetben a vádirat tervezete végleges vádirat jellegét veszi föl. (Indictement.) Látjuk ebből, hogy Angliában a vádelvet egész a szélsőségig keresztül vitték, a terheltet pedig olyan ügyfélnek tekintik, a ki csak védeni köteles magát; de őt kikérdezni a vád felől nem szabad: s csupán nyilatkozatot tesz, a melyet kérdések feltételével vallomássá átalakitani törvénytelen cselekmény volna.

A skót eljárásban már a békebiró, (magistrate) kihallgatja a terheltet, hozzá kérdéseket intéz, sőt a kihallgatást is azzal kezdi, hogy: „Önt azért állitották a biróság elé, hogy a vád (pl. lopás) tekintetében kihallgatva legyen.“ Figyelmezteti azonban arra is, hogy felelni nem tartozik. Tehát, habár a skót eljárás annyiban eltér az angol rendszertől s közeledik a vegyes rendszerhez, hogy annak folyamán a terheltet kihallgatják, mig Angliában csak nyilatkozatot tesz, de a vádra vonatkozó részletes kérdéseket nem szabad hozzá intézni, mindazáltal a skót jog még jobban gondoskodik a terhelt érde-

[1]) A rendbüntetésekre nézve v. ö. *Nöllner:* „Ueber Ungehorsamstrafen.“ „Zeitschrift f. d. Strafverfahren“ I. 36. l. *Mittermaier*: Deutsches Strafverfahren I. 50. l. *Zachariae*: „Handbuch“ II. 255. lap.

keiről mint az angol, s ebből folyólag a békebirónak első kötelessége meggyőződni arról, hogy a terhelt kihallgatásra alkalmas állapotban van-e és kihallgatás esetén a jegyzőkönyvben bizonyitani kell azt, hogy józanság vagy elmebeli állapot tekintetében a kihallgatott kifogás alá nem esik. Ezen felül a terhelt kihallgatásánál legalább két tanunak kell jelen lenni, kik aláirásukkal bizonyitják, hogy a terhelt önként és kényszer nélkül vallott. Habár törvény szerint a kihallgatást a békebirónak kellene teljesiteni, mégis a gyakorlatban ezt a vádló végzi s a békebiró a kihallgatást ellenőrzi.

Jóllehet a kontinensen törvényünkön kivül az *osztrák* prts. az, mely a vádrendszert legjobban keresztül vitte az egyes részletekben is, mindazáltal a kihallgatást teljesitő biró nem intézi a terhelthez azt a figyelmeztetést, hogy nem köteles a hozzá intézett kérdésekre válaszolni; sőt ellenkezőleg, arra kell figyelmeztetnie, hogy határozottan és igazán feleljen a kérdésekre (199. §. első bek.); hogy azonban ez a rendelkezés erkölcsi kényszerré ne fajuljon el, arról a törvény positiv szabályok felállitásával gondoskodik. (198—206. §-ok.) Tehát, habár a törvény nem is mond le a terhelt vallomásáról, mint igen becses bizonyitékról, mégis annak egész rendszeréből kitünik, hogy a terhelt vallomását első sorban védelmi eszköznek tekinti, mely arra szolgál, hogy a váddal szemben tisztázza magát.

Hasonló elvekből indult ki a *német* prts. is (135., 136. §-ok); ámde ez már nem vette fel azt, hogy a terheltet igazmondásra kell figyelmeztetni; mert az ilyen kijelentésnek sanctiót adni nem lehet, tehát nehogy lelkikényszerre vezessen, a törvényből ezt a figyelmeztetést mellőzték.

Az *olasz* prts. részletesen szabályozza a terhelt kihallgatását, de ez sem engedi meg, hogy a terhelthez az a figyelmeztetés intéztessék, hogy vallani nem köteles (231—240. §.); másrészt itt is, épp ugy, mint a kontinensen mindenütt, a terheltet kihallgatják s nem mint Angliában, csupán nyilatkozattételre szólitják fel.

Ezt a rendszert fogadta el *prtsunk* is, mely szerint a terhelt kihallgatása első sorban védelmi eszköz ugyan, de az állam nem mond le arról, hogy azt, a mennyiben a terhelt hajlandó vallomást tenni, mint a valóság felderitésének hathatós eszközét, figyelembe ne vegye. (133. §.)

Láttuk, hogy a terhelt az inquisitorius perben: az eljárás tárgya; vallomása pedig csupán a vád megerősitését czélzó bizonyiték; ezzel szemben áll a tiszta vádelven fölépült angol rendszer, a hol a terheltet nem lehet kihallgatni s csupán a védelem előterjesztését czélzó nyilatkozattételre szólitják fel. A helyes középutat

választotta törvényünk, mely a kontinentális perrendeket többékevésbé elfogadva, a terhelt kihallgatásában első sorban védelmet lát, de másod sorban annak önkéntes vallomását a valóság kideritésének egyik forrásaként is felhasználja.

Jóllehet törvényünk a terhelt vallomását bizonyitékként is felhasználja, ezzel azonban oly lényeges perjogi következményeket nem hoz kapcsolatba, mint az angol jog. Itt ugyanis, ha a terhelt bűnösségét beismeri, (plea guilty) minden további eljárást mellőznek és a biró azonnal meghozza itéletét.[1])

A biróság előtt tett beismerésnek prtsunk szerint csak az a perjogi következménye van, hogy a mennyiben a vádbeli cselekmény öt éven alóli szabadságvesztés büntetéssel büntetendő — a kifogások mellőzésével közvetlen idézésnek van helye (281. §.).

A terhelt beismerésének más joghatálya nincs; sőt még a vizsgálat teljesitésére is csak akkor van befolyással, ha a beismerés teljesen kimeritő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják, a mikor egyéb bizonyitó adatok beszerzése mellőzhető; ellenkező esetben a vizsgálatot beismerés esetében is teljesiteni kell (139. §.).

II. A terhelt vallomása, akár a védelem, akár a bizonyitás szempontjából fogjuk is azt fel, nem oly perjogi cselekmény, mely a főtárgyaláson nem volna megismételhető, s nem is olyan, melyről a védő tudomást nem szerezhetne, mert hiszen a terhelt elmondhatja vallomását a védőnek bármikor; ennélfogva, ha a terhelt vallomásának felvételénél biztositékra van szükség, azt oly módon kell felállitani, hogy a biztositék meg legyen ugyan, de az eljárást ne nehezitse meg. Ilyen garanciát fel is állit törvényünk, midőn kijelenti, hogy: „Ha a terhelt kifejezetten kéri, vagy ha a kir. ügyészség vagy a nyomozást teljesitő rendőri hatóság tagja, illetőleg a vizsgálóbiró szükségesnek találja: a kihallgatás két birósági tanu jelenlétében teljesitendő“ (132. §.). Hogy mily érdekek védelmét czélozza a törvény eme rendelkezése, erre nézve utalunk a törvény indokolására, mely következőleg szól:

„A tanuk jelenléte két indokból kivánatos, t. i. vagy az igazságszolgáltatás, vagy a terhelt érdekében. Gyakran előfordul, hogy a vizsgálóbiró előtt tett beismerő vallomást a terhelt a főtárgyaláson visszavonja, s a legképtelenebb gyanusitásokkal illeti a vizsgálat vezetőjét. E gyanusitások még vakmerőbb, még drasztikusabb alakban lépnek fel, midőn a terheltek a csendőrség előtt tett beismerésüket vonják vissza. A gyanusitásoknak csak annak meg-

[1]) A német particuláris törvények közül is több utánozta az angol eljárást — s beismerés esetén a biró esküdtek nélkül itélt. *Glaser*: Handbuch I. 605. 6. jegyzet.

engedésével lehet elejét venni, hogy a szükséghez képest birósági tanuk lehessenek jelen a terhelt kihallgatásánál. A tanuk jelenléte nemcsak a gyanusitásoknak állja utját, hanem a nyomozó s vizsgáló közegek esetleges tulkapásainak is, bár manapság ez utóbbiaktól már alig lehet tartani. Hogy a kettős érdek kielégithető legyen, meg kellett adni a jogot az állami organumoknak ahhoz, hogy a terhelt kihallgatásánál két tanut alkalmazzanak, s fel kellett jogositani a terheltet is arra, hogy a tanuk jelenlétét kivánhassa. Kivánalmának, gyakran indokolatlan volta miatt, nem volt ugyan kötelező hatály tulajdonitható, de ha garanczia nyerés végett volt előterjesztve, a nyomozó hatóságnak vagy a vizsgálóbirónak nem szabadna azt fontos okok nélkül megtagadni. Nem is kell attól tartani, hogy a terheltet a kért biztositéktól önkényesen elüssék; mert a vádtanács felügyelete alatt álló vizsgálóbiró (113. §.) éppen azzal válnék gyanussá, ha az ilyen kérelmeket alapos ok nélkül megtagadná." (M. i. 274. lap.)

A második intézkedés, a mire még reá kell utalni e helyütt az, hogy a terhelt elővezettetés terhe alatt idéztetik meg, sőt meg nem jelenés esetén elő is vezettetik.

Miután a vegyes perben épp ugy, mint a vádperben, a terhelt vallomástételre nem kötelezhető, önkényt fölmerül az a kérdés, hogy a terheltet miért kell mégis elővezetés terhe alatt megidézni, s miért kell megjelenésre kényszeriteni akkor, midőn vallomást tenni nem köteles.

A bűnvádi eljárás egyik sarkalatos tétele az, hogy senkit meghallgatása nélkül felelősségre vonni nem lehet; tehát a vádat a terhelttel még akkor kell közölni, mielőtt még itélőbiró elé állittatik. Már most, hogyan alakulna az eljárás, ha csak azt az elvet tekintené a törvény, hogy a terhelt vallani nem köteles, — tehát megjelenésre sem kötelezhető. — Kétségtelen, hogy a terhelt eme joga nem helyezheti hatályon kivül a prts. amaz axiomáját, mely szerint meghallgatás nélkül senki felelősségre nem vonható. Ha tehát a birróság a terhelt tetszésére bizná a megjelenést, ennek módjában állana a büntető eljárást végleg megakasztani elmaradásával. Miután azonban a bűntett elkövetése által a tettes oly jogviszonyba lép az állammal, melyet joga van ennek rendezni, s az abból folyó kötelmeket a vádlott terhére róni; ennélfogva joga van oly eszközökről is gondoskodni, melyek az e czélra vezető eljárást lehetségessé teszik. A terheltnek joga van ugyan nyilatkozni, vagy nem nyilatkozni, ámde miután a bűnvádi eljárás sarkalatos tétele szerint a vádat közölni kell vele, nyilatkozattételre, vagy az attól tartózkodásra vonatkozó jogait csak oly területen gyakorolhatja, a hol más állami érdekek eme jogának gyakorlásával összeütközésbe nem jönnek; tehát köteles magát a birróság mindama rendelkezé-

seinek alávetni, melyek a nyilatkozattétel jogának szük területén kivül esnek.

2. Idézőlevél és elővezető parancs.

130. §.

A bünvádi eljárás folyamán eljáró hatóságok a terheltet megjelenése végett rendszerint csak megidézik.

Az idézés zárt idézőlevéllel történik. Ennek tartalmaznia kell: az idéző hatóságnak és a megidézettnek nevét, a kihallgatás helyét, napját és óráját, azt a figyelmeztetést, hogy meg nem jelenés esetében a megidézett elővezetése lesz elrendelve, végre a hivatalos pecsétet és az idéző hatóság eljáró tagjának aláirását.

A vizsgálat vagy a főtárgyalás elrendelése után az idézőlevélben megjelölendő az idézésre alapul szolgáló büncselekmény és megemlitendő, hogy a megidézett egyént terhelt, illetőleg vádlott gyanánt fogják kihallgatni.

A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja, valamint a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyén terhelt gyanánt rendszerint illetékes feljebbvaló hatósága utján idézendő meg; de ez utóbbinak egyidejü értesitése mellett közvetlenül is megidézhető, ha feljebbvaló hatósága nincs helyben és a késedelem veszélylyel jár.

Egyéb közszolgálatban állók vagy olyan magánvállalatbeli alkalmazottak, a kiknek helyettesitése eltávozásuk esetében a közérdek szempontjából szükséges, feljebbvalójuknak egyidejü értesitése mellett közvetlenül idézendők.

131. §.

Elővezető parancsot kell kiadni, ha:

1. az előzetes letartóztatásnak valamely törvényes oka (141. §.) forog fenn;

2. a szabályszerüen megidézett (79., 80. §§.) terhelt nem jelent meg és elmaradását figyelembe vehető okkal ki nem mentette, a hatóság előtt megjelenése pedig továbbra is szükséges. Ha az idézés a 80. §. értelmében történt, elővezető parancs csak az ellen bocsátható ki, a ki az ajánlott levél kézhezvételével a megidézésről tudomást szerzett.

Az elővezető parancsot irásban kell kiadni és abban tüzetesen meg kell jelölni az elővezetendő terheltet, a terhére rótt büncselekményt és az elővezetés elrendelésének okát.

A parancsot el kell látni az elővezetést elrendelő hatóság megjelölésével, hivatalos pecsétjével és aláírásával.

Az elővezető parancs kézbesitője köteles a terheltet, ha szükséges, kényszeritő eszközökkel, esetleg a karhatalom igénybevételével is, az idéző hatóság elé állitani.

A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagja ellen elővezető parancs nem bocsátható ki, hanem elővezettetése végett feljebbvaló hatósága keresendő meg.

M. i. I. *Az idézőlevélnek* több kellékkel kell birnia.

a) Mindenekelőtt a terhelt érdekeinek kimélése szempontjából szükséges, hogy az idézőlevelet hivatalos pecséttel lezárva adják ki. Eme rendelkezésből nem következik, hogy a terheltnek joga volna a véletlenül nyiltan kézbesitett idézőlevelet visszautasitani. Jogában áll a parancs lezáratlan kézbesitése miatt panaszt emelni, de az nem oly megsértése az alaki szabályoknak, a mely miatt az idézőlevél hatálya megszünnék.

b) Második kelléke az idézőlevélnek, hogy abban az idéző hatóság megnevezve legyen. Melyik törvényszék, járásbiró, vizsgálóbiró, ügyészség vagy rendőri hatóság idézi meg a terheltet: ennek határozottan ki kell fejezve lenni az idézőlevélben.

c) Harmadik kellék a megidézendő nevének kitétele. A mennyire csak lehetséges, világosan kell megjelölni a megidézendőnek nevét. Ha több hasonló nevü van, akkor közelebbi megjelöléssel iparkodjék az idéző hatóság a félreértéseknek elejét venni. Nem elégséges a boritékon megjelölni az idézendőt, hanem magában az idézőlevélben is ki kell a nevét tenni, sőt ha ellenmondás van a boriték és az idézőlevél között, akkor az utóbbi az irányadó, mert fel lehet tenni, hogy az idézőlevél kiállitásánál nagyobb gonddal jártak el, mint a czimzésnél.

d) Negyedik kellék, hogy a kihallgatás napja, helye, órája megjelölve legyen. Ezek oly lényeges kellékei az idézőlevélnek, melyek nélkül az idézésre nem is lehet megjelenni. Ha az idézendő nem veheti ki az idézőlevélből, hogy hol, mely napon, vagy mely órában kell megjelennie: akkor elmaradása miatt semmi kényszeritő intézkedésnek helye nincs.

e) Ha csak nyomozás stádiumában van az ügy: akkor nemcsak hogy nem szükséges, de nem is czélszerü megnevezni a büntetendő cselekményt, mely miatt az idézés történik. De ha már vizsgálat folyik, vagy éppen a főtárgyalás is el van rendelve: akkor a büntetendő cselekmény megjelölése már semmi kárral nem jár. Ily esetben elégséges a büntetendő cselekményt általában, concret ismertetőjelek felemlitése nélkül megjelölni.

f) Lényeges kelléke az idézőlevélnek ama figyelmeztetés is, hogy a megidézettet elmaradása esetében elő fogják vezetni. E rendelkezéssel a terheltnek szóló idézőlevél az ugynevezett „poenalis citatio“ jellegét nyeri, mert az idézőlevélben egyuttal az elmaradás büntetésével is fenyegetve van a terhelt. Ha e figyelmeztetés az idézőlevélből véletlenül kimarad, az nem teszi az idézőlevelet hatálytalanná, de az elővezetés foganatositása e figyelmeztetés nélkül kiállitott idézőlevél alapján semmi esetre sem volna indokolt.

g) Nélkülözhetetlen kelléke az idézőlevélnek a hivatalos pecsét és alá-

irás. Az osztrák törvény a hivatalos pecsétet nem kivánja meg. A franczia „Code d'instruction criminelle“ (9. cz.), ugy az idéző (mandat de comparation) és az elővezető (mandat d'amener), mint az elfogató (mandat de dépot) parancsra nézve kötelezőleg irja elő a hivatalos pecsétet. Az idézőlevelek hitelességét mindenesetre emeli a hivatalos pecsét alkalmazása.

Az aláirás oly lényeges kelléke az idézőlevélnek, hogy a nélkül nincs hatálya. Az aláirásnak valóságosnak kell lenni, azaz: sem kőnyomat, sem nyomatott aláirás a valóságot nem pótolhatja. És éppen nem elegendő csakis „a törvényszék,“ vagy „vizsgálóbiró“ általános megjelölése, hanem ha a vizsgálóbiró, kir. ügyészség vagy rendőri hatóság idéz, ugy az illető hatóságok eljáró közegének személyes aláirása szükséges, ha pedig a törvényszék idéz: akkor az idézőlevelet szintén az ügyviteli szabályok szerint aláirásra hivatott közegnek személyesen kell aláirni. 262. lap.

II. A tényleges katonai szolgálatban levők, valamint a csendőrségnek, rendőrségnek s pénzügyőrségnek tagjai a felettes parancsnokság, illetve hatóság utján idézendők meg; közvetlenül csak abban az esetben idézhetők, ha feljebbvaló hatóságuk nincs helyben s a késedelem veszélylyel jár. Ennek indoka a szigoru függőségben keresendő, mely épugy érvényesül a katonáknál, mint a csendőrségnél, rendőrségnél s a pénzügyőrségnél.

Egyéb közszolgálatban állók vagy olyan magánvállalatbeli alkalmazottak, a kiknek helyettesitése eltávozásuk esetében a közérdek szempontjából szükséges, közvetlenül idézendők ugyan, de feljebbvalójuknak egyidejü értesitése mellett. Az értesités itt azért szükséges, hogy a feljebbvaló a helyettesités iránt kellő időben intézkedhessék. Kiszámithatlan bajt okozhatna, ha pl. egy vasuti pályaőr a feljebbvaló értesitése nélkül idézhető volna s a megidézett nem jelentené be, hogy a biróság parancsának eleget teendő, el fogja hagyni őrállomását. A közszolgálatban állók és a magánvállalatoknál alkalmazottak szolgálati szabályzatuk értelmében a megidézésről ugyan rendszerint jelentést fognak tenni feljebbvalóiknak, mindazáltal a törvény a külön értesitéssel a netáni mulasztás káros következményeit is megelőzni kivánja. (263. lap.)

III. Az elővezető parancsnak irásba kell foglalva lenni. Az osztrák perrendtartás (175. §.) nem irja körül tüzetesebben az elővezető parancs alaki kellékeit. A gyakorlatban azonban ugyanazokat a szabályokat követik, melyek az idézőlevél alakjára vonatkoznak. A német birodalmi perrendtartás (134. §.) már meghatározza, hogy az elővezető parancsban tüzetesen meg kell jelölni a terheltet, a terhére rótt büntetendő cselekményt és az elővezetés elrendelésének okát. Hasonlóan rendelkezik csaknem minden ujabb törvény és törvényjavaslat. Ugyanezeket a kellékeket emeli ki a jelen törvény is (131. §.).

Szerinte szükséges, hogy a terhelt oly módon legyen megjelölve, mely minden személycserét megelőz. Szükséges az is, hogy az elővezetendő tudomást nyerjen az elővezető parancsból arról, hogy minő büntetendő cselekménynyel terhelik. Nem elegendő tehát csak a büntetendő cselekmény általános megjelölése, pl. hogy lopással van terhelve, hanem az individualis körülményeket, azaz a tettet is röviden meg kell jelölni. Végre, mivel az elővezetés okai annyira különfélék lehetnek, szükséges azokra is rámutatni. Különösen ki kell tünni az elővezető parancsból, hogy meg nem jelenés vagy előzetes letartóztatás oka miatt rendelték-e el. Az utóbbi esetben nem szükséges oly körülményesen megjelölni az okot, mint az előzetes letartóztatást elrendelő végzésben, sőt az is

elég, ha egyszerüen ki van emelve, hogy az előzetes letartóztatás valamely törvényes oka fenforogni látszik.

Ezzel éppen nincs kimeritve az elővezető parancs minden alaki kelléke. Ezek közé tartozik még: az elővezetést rendelő hatóságnak megjelölése, a hivatalos pecsét és az aláirás (131. §. 2. bek.).

Azok a szempontok, melyek a fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleg szolgáló tagjai idézésénél figyelembe véve voltak, ezeknek elővezetése tekintetében is jelentőséggel birnak. A szolgálat érdeke és a függőség szoros viszonya, kizárják egyrészt ezeknek az egyéneknek polgári közegek által való elővezettetését, másrészt eléggé biztositják, hogy az elővezettetés megkeresés folytán is eszközölve lesz.

Az érintett feltételek kisebb mértékben vannak meg a rendőrség és pénzügyőrség tagjaira nézve, miért is ezeknek elővezetését nem zárja ki a 131. §. utolsó bekezdése (263—264. l.)

Jegyzetek. 1. A terheltet a bünvádi eljárás folyamán rendszerint csak megidézik a hatóságok; az elővezetés elrendelése mint kivétel a törvényben meghatározott külön föltételekhez van kötve.

2. Miután a terheltet az eljárás folyamán többször megidézhetik, s megidéztetésének más és más célja lehet, természetes, hogy a megidézés czélját mindig közölni kell vele és ehhez képest változhatik a meg nem jelenés joghatálya is, mely nem mindig az elővezetés, hanem csakis akkor, ha a terhelt kihallgatása válik szükségessé. Igy a 125. §. második bekezdésében meghatározott vizsgálati cselekményekhez a terhelt megidézendő ugyan, de miután nem köteles megjelenni, természetes, hogy a megidézés nem elővezetés terhe alatt történik. Birói szemléhez stb. pedig a terheltet nem is kell megidézni (126. §. 2. bek.), hanem csupán a határnapról kell értesiteni, s igy az értesités fogalmából következik, hogy azzal ebben az esetben semmi sanctiót sem lehet összekapcsolni.

3. A katonai és más közszolgálatban álló személyek megidézésére vonatkozólag a 130. §. 4. és 5. bekezdésével kapcsolatban különböző rendeletek intézkednek. Ezek szerint:

a) tényleges szolgálatban álló terheltként idézett katonák idézőleveléből az „elővezetés terhe alatt" záradék mellőzendő, — mert a katonát a polgári hatóság nem vezettetheti elő (25.168/98. Igmr. — Igközl. 1898—229.);

b) ha valamely vasuti szolgálatban álló egyénnek megidézése vagy elővezetése válik szükségessé: erről az illető közvetlen előljárója mindenkor értesitendő ((13.449/97. Igmr. — Uo. 1897. 182.);

c) a rendőrség vagy a pénzügyőrség kötelékébe tartozó egyén terhelt gyanánt rendszerint illetékes fölebbvaló hatósága utján idézendő meg s ez utóbbinak egyidejü értesitése mellett közvetlen csak akkor idézhető, ha fölebbvaló hatósága nincs helyben s a késedelem veszélylyel jár (R. U. 50. §.).

4. Elővezető parancsot — az idézés mellőzésével — akkor

kell kiadni, ha az előzetes letartóztatásnak valamely törvényes oka forog fenn (131. §. 1. p.). — Hogy mikor van helye előzetes letartóztatásnak v. ö. a 141. §-t és eme szakasz magyarázatát.

5. Elővezető parancsot kell kiadni az ellen a terhelt ellen, a ki szabályszerüen megidéztetett ugyan, de nem jelent meg, ha elmaradását figyelembe vehető okkal ki nem mentette és ha a hatóság előtt való megjelenése továbbra is szükséges. Eredménytelen idézés után tehát, mielőtt a hatóság az elővezető parancsot kiadná, első sorban azt köteles megvizsgálni, hogy az idézés szabályszerüen történt-e? Ennek megállapitása nélkül kiadott elővezetési parancs nemcsak panaszra, hanem a fegyelmi eljárás megindítására is alapot ad akkor, ha az elővezetett egyén nem volt szabályszerüen megidézve. Hogy mily módon teljesitett kézbesités tekinthető szabályszerünek, azt a 79., 80. §-ok határozzák meg. — Az elővezető parancs csak akkor adható ki, ha a terhelt elmaradását ki nem mentette. Miután azonban az elmaradás kimentése nincs határidőhöz kötve, másrészt a hatóság az igazolást sem nem köteles, sem nem jogositott várni, az elővezető parancs az idéző levélben meghatározott határnap elteltével azonnal kibocsátható. Ha azonban a terhelt az elővezető parancs kibocsátása után elmaradását igazolta, s az igazolást a hatóság elfogadta, a kibocsátott elővezető parancsot azonnal vissza kell vonni, s az uj határnapra a terheltet ismét a 130. §. értelmében kell megidézni. A kifejtettekből önként következik, hogy az elmaradás igazolását elkésés okából, tehát pl. azért, mert már az elővezető parancs kiadatott, elutasitani nem szabad. A törvény ugyanis, midőn kijelenti, hogy az elmaradás figyelembe vehető okkal menthető ki, világosan oly személyes okokat ért, melyek a megjelenést gátolták; tehát, ha a terhelt ily okokat hoz fel: az elmaradást igazoltnak kell kimondani, s azt elkésés okából mindaddig nem lehet elutasitani, mig csak bármily módon meg lehet akadályozni az elővezetést; kötelessége tehát a hatóságnak megkeresés utján, szóbelileg, vagy táviratilag azonnal intézkedni, mihelyt az igazolást elfogadhatónak tartja.

A törvény az elmaradás kimentésénél szándékosan használ „okot“ egyes számban; mert ezzel azt akarja kifejezni, hogy egy ok is elég az elmaradás kimentésére. — Ha a hatóság a felhozott okot vagy okokat figyelembe vehetőnek nem tartja, — a kérelmet vagy irásbeli uton elutasitja, vagy ha attól tart, hogy ily módon a terhelt az elővezetést meghiusitja: a kérelem nem teljesitéséről kihallgatásakor értesiti, mert ez — a vizsgálat folyamán — oly in-

tézkedés, mely ellen nem felfolyamodás, hanem csak panasz használható (113. §.); a panasz azonban az elővezetést nem akadályozza meg.

6. Elmaradás és az elmaradás kimentésének elmulasztása esetében azonban nem kell mindig elővezető parancsot kiadni, hanem csak akkor, ha a terheltnek a hatóság előtti megjelenése továbbra is szükséges(131. §. 2. p.). Hogy mikor forog fenn ez az eset: azt az eljáró hatóság határozza meg. Tisztába kell azonban jönnünk a törvény értelmével. A törvény ugyanis „szükséges" alatt azt érti, hogy azt a perjogi cselekményt, melynek felvételéhez a terhelt meg volt idézve, a terhelt elmaradása daczára az ő jelenlétében kell felvenni; s nem azt, hogy — habár a terhelt meg nem jelent — uj határnapra idézhető, s akkor a nem teljesitett cselekmény felvehető. Ebből látható, hogy a terhelt elővezetése ezen okból igen ritkán fog elmaradni. Leginkább akkor nem lesz reá szükség, ha valamely tárgy azonosságának megállapitásához lett volna szükség a terheltre, de ez nem jelent meg; azonban elmaradása daczára a tárgy azonossága megállapittatott (136. §.).

7. Ha az idézést nem az idézett, hanem annak háznépe vette át; vagy az érdekelt háza kapujára vagy lakásának ajtajára függesztette ki a kézbesitő: erről az idézett egyén ajánlott levélben értesitendő. Ezenfelül a kifüggesztés teljesitését a kézbesitendő irat tartalmának közlése mellett a község előljáróságának azzal a felhivással kell tudomására hozni, hogy arról az érdekeltet haladéktalanul értesitse (80. §.).

A 131. §. a kézbesités ezen módjára vonatkozólag kimondja, hogy: „Ha az idézés a 80. §. értelmében történt, elővezető parancs csak az ellen bocsátható ki, a ki az ajánlott levél kézhez vételével a megidézésről tudomást szerzett." (131. §. 2. bek.). Az ajánlott levelet vagy téritvénynyel adták fel, vagy nem; előbbi esetben bizonyiték a téritvény, utóbbi esetben pedig, vagy a postahivatalnál rövid uton megtekinthető, vagy attól bekivánható kézbesitő könyv.

Az ajánlott levélen kivül az idézett értesitése végett a községi előljáróság is megkeresendő. A 131. §. 2. bekezdése erről az esetről nem szól s csupán az ajánlott levél utján való értesitésről rendelkezik; a törvénynek ez a hallgatása azonban nem azt jelenti, mintha nem lehetne elővezetést elrendelni akkor, ha a községi előljáróság az idézést az érdekeltnek szabályszerüleg kézbesitette. A törvény ugyanis, midőn azt mondja: „Ha a kézbesités a 80. §. értelmében történt . . ." (131. §. 2. p.), a kifüggesztés utján való

kézbesitést, s a kézbesitésnek azt a módját érti, midőn az idézést a háznép valamelyik tagja vette át. Ezzel szemben áll a szabályszerü, vagyis az a kézbesités, midőn az idézést maga az idézett vette át (79. §.). Ha már most a 80. §. értelmében a községi előljárónak a hatóság óvatosságból szintén küldött idézést azzal, hogy azt kézbesitse, s ez a kézbesitést teljesitette is, s az idéző hatóság erről meggyőződött, az elővezető parancs ki lesz bocsátható, mert ez utóbbi esetben a kézbesités nem csupán a 80. §., hanem a 79. §. szerint is történt.

8. Vajjon a 79., 80. §-ok kimeritik-e az összes oly idézések formáit, melyeknek következménye az elővezetés lehet? Erre tagadólag kell válaszolni, mert a szóbeli idézés eredménytelensége esetében is elővezethető a terhelt. — E tárgyban a 335. §. 2. bekezdése, midőn a folytatólagos tárgyalás kitüzéséről van szó, világosan kimondja, hogy: „A jelenlevők a határozat kihirdetésével idézendők"; következésképp, ha a terhelt az igy tudomásul vett idézésre meg nem jelennék: elővezetendő.

Vajjon a bűnvádi eljárás más tagozatában alkalmazható-e ez a szabály? A 131. §. csak idézésekről szól s a 79. s 80. §-okra utal, ebből az következnék, hogy a 79. s 80. §-okban nem emlitett, tehát a szóbeli idézés joghatálya az elővezetés nem lehet. Vagyis, ha a vizsgálóbiró a kihallgatás folytatását elhalasztja s a terheltet szabályszerü megjelenésre utasitja: ez nem volna elmaradás esetében elővezethető, ha csak irásbeli idézést is nem kézbesitett volna neki a vizsgálóbiró. Ez azonban nem igy van. Az idézés ugyanis szintén birói határozat (77. §.), amely nemcsak kézbesités, hanem kihirdetés utján is közölhető az érdekeltekkel (78. §.). Joghatálya mindenik esetben ugyanaz.

A 79. §. is csak azt mondja, hogy az idéző levelet „rendszerint" a megidézendőnek kézbesiteni kell. A rendszerinti szabály alól kivételt képez egyrészt a 80. §-ban, másrészt a 79. §-ban meghatározott közlése az idézésnek, de kivétel e szabály alól a szóbeli közlés is. Igy tehát, — habár a törvény csak a 79. §-ra hivatkozott, — kétségtelen, hogy az idézés szabályszerü akkor is, ha a jelenlevőkkel kihirdetés utján közöltetett (78. §.) s igy, ha a terhelt ilyen idézés folytán nem jelent meg, elővezethető.

9. Az elővezető parancs kézbesitője (131. §. 3. bek.) rendszerint a rendőrségnek az a közege, akit a vbiró, illetőleg a r. hatóság főnöke erre utasit. E közegnek a törvény rendelkezésével megegyező kötelességét a RU. 52. §. határozza meg. A közs. előljárósághoz

elővezetés iránti fölhivás nem intézhető — hanem e helyett a főszolgabiróhoz v. a csendőrparancsnoksághoz kell fordulni (15.610 —900. Igmr. — Ig. Közl. 1900—361.).

10. Ha oly terhelt kihallgatása válik szükségessé, ki a rendőri hatóság fogházában szabadságvesztés büntetését tölti, v. valamely más okból le van tartóztatva: ezzel szemben a megidézésre és elővezetésre vonatkozó szabályok mellőzhetők (RU. 53. §.).

3. A kihallgatás alakja és rendje.

132. §.

Mindegyik terheltet külön és élőszóval kell kihallgatni. Megengedhető, hogy a terhelt egyes bonyolult kérdésekre vonatkozó feleletadás előtt irásbeli feljegyzéseket tekinthessen meg.

Ha a terhelt kifejezetten kéri, vagy ha a kir. ügyészség, vagy a nyomozást teljesitő rendőri hatóság tagja, illetőleg a vizsgálóbiró szükségesnek találja, a kihallgatás két birósági tanu jelenlétében teljesitendő.

A fegyveres erőnek, vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja birósági tanu gyanánt nem alkalmazható.

M. i. A kihallgatás alakja és rendje tekintetében a törvény első szabályul állitja fel azt, hogy mindenik terhelt rendszerint külön hallgatandó ki (132. §. 1. bek.). Az egyenkinti, külön kihallgatásnak czélja az, hogy a terheltek egymás nyilatkozatát ne hallják és ez nekik vallomásukra és az ellenmondások kikerülésére utmutatásul ne szolgáljon. De szükséges a kihallgatás eme módja még azért is, nehogy a terheltek egymásra indokolatlan pressiót gyakoroljanak.

Megtörténhetik, hogy a vád tárgya annyira complicált, annyira összekuszált, hogy a terhelt pusztán az emlékezet segélyével szabatos feleletet nem képes adni a feltett kérdésekre. Ilyenkor meg kell engedni azt, hogy feleletadás előtt irásbeli feljegyzéseit megtekinthesse. Ezzel a kihallgatás szóbelisége nem szenved csorbát, mert a terhelt feljegyzéseinek megtekintése után szabadon, nem leolvasva köteles feleleteit megadni. (274. l.)

Jegyzetek. 1. E §., valamint a terhelt kihallgatására vonatkozó következő §-ok a nyomozást teljesitő rendőri hatóságokra nézve is kötelezők (Ru. 54. §.). A rendőrséget illető külön szabályok közül kiemeljük a következőket:

a) amennyire a személyzet megengedi, a terhelt kihallgatásánál jegyzőkönyvvezető alkalmazandó, ha pedig a terhelt kéri vagy a nyomozóhatóság tagja szükségesnek tartja: a kihallgatás két tanu jelenlétében teljesitendő, kik azonban nem tartozhatnak a fegyveres erő vagy a csendőrség tagjai közé (R. U. 57. §.);

b) a nyomozó hatóság által minden egyes terhelttel fölveendő jegyzőkönyvnek is tartalmaznia kell a terhelt személyazonosságára vonatkozó adatokat s a védő választás jogára való figyelmeztetést (120. §.);

c) kiváló gonddal szerkesztendők a terhelt beismerését és védekezését tartalmazó jegyzőkönyvek, melyeknek minden részletre ki kell terjedniök (127. §.);

d) ha terhelt csak négyszemközt hajlandó vallomást tenni, ezt két érdektelen tanu előtt kell kijelentenie, mely után a nyomozó hatóság kívánságát nem tagadhatja meg (128. §.);

e) a rendőri *közeg* nem hallgathatja ki a terheltet jegyzőkönyvileg, de köteles azt kikérdezni s kikérdezéséről s saját észleletéről irásbeli följegyzéseket tenni s ezeket a hatóságnak beszolgáltatni (180. §.).

2. Két birósági tanu alkalmazásának vagy a felek kérelmére, vagy hivatalból van helye. A törvény szerint kérhetik ezt a terhelt s a kir. ügyészség. Habár a törvény csak a terheltet és kir. ügyészséget emliti fel, ebből nem következik az, mintha a tanuk alkalmazását a fő és pótmagánvádló s a védő is nem kérhetnék; eme jogukat biztosithatja a 62. és 119. §-a. Ámde a kérelem joghatálya közt nagy a különbség; mert ha a terhelt vagy az ügyész kivánják a két birósági tanu alkalmazását, ezt a kérelmet a törvény kötelező rendelkezésére tekintettel mellőzni nem lehet; mennyiben a 132. §. 2. bekezdése, midőn ekkép rendelkezik: „a kihallgatás két birósági tanu jelenlétében *teljesitendő*", világosan kifejezi azt, hogy az ügyésznek s terheltnek e tárgyban előterjesztett inditványát teljesiteni kell. A védőre és magánvádlóra ellenben ez a szabály nem lévén alkalmazható, ha ezek a két tanu alkalmazását kérik, eme kérelem felett a vizsgálóbiró határoz.

Hivatalból pedig akkor van helye birósági tanu alkalmazásának, ha a nyomozás során a nyomozást teljesitő rendőri hatóság tagja, a vizsgálat folyamán pedig a vizsgálóbiró szükségesnek tartja.

Miután a terhelt kihallgatása a nyomozás folyamán is eme szakasz szerint történik (96. §.); ebből következik, hogy a terhelt s az ügyész tanuk alkalmazását a nyomozás alatt is kötelezőleg kivánhatják; a védő és főmagánvádló ellenben csakis a fentebbi joghatálylyal. Miután a pótmagánvádló nyomozást nem kérhet (99. §. ut. bek.), természetes, hogy a pótmagánvádlóról a nyomozás során ily értelemben szó sem lehet.

3. Hogy ki alkalmaztassék birósági tanuként, azt a törvény nem határozza meg, de negativ kijelenti, hogy a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja birósági tanu gyanánt nem alkalmazható. Ehhez képest mindenki lehet birósági tanu, a ki e két csoportba nem tartozik; s igy ilyen minőségben alkalmazhatók a rendőrök és pénzügyőrök. Vajjon a kir.

ügyész s védő alkalmazható-e bírósági tanunak? Miután a 125. § első bekezdése szerint sem a vádló, sem a védő nem lehetnek jelen a terhelt kihallgatásánál, a védő soha sem, az ügyész pedig akkor nem szerepelhet tanuként, ha egyszersmind az eljárás tárgyát képező ügyben vádló is.

4. A személyazonosság megállapítása és a kihallgatás módja.[1])

133. §.

Az első kihallgatás kezdetén megkérdezendő a terheltől neve, kora, vallása, szülő- és lakóhelye, honossága, foglalkozása, családi állapota, vagyoni és katonai szolgálati viszonyai, továbbá volt-e már büntetve és ha igen, hol, mikor és mi miatt? Ha a terhelt válaszának valóságához kétség fér, vagy ha egyéb okból szükségesnek mutatkozik: a terheltnek személyi viszonyai más módon is nyomozás tárgyává teendők.

A terhelt azonosságának megállapítása után általában meg kell jelölni előtte a terhére rótt bűncselekményt és meg kell őt kérdezni, hogy védelmére kíván-e valamit előterjeszteni.

Igenlő válasz esetében alkalom adandó a terheltnek arra, hogy a tényálladék tárgyában összefüggő, részletes vallomást tehessen és a javára szolgáló ténykörülményeket előadhassa.

A kérdéseket lehetőleg a tények időrendje szerint és okbeli összefüggésben oly módon kell hozzá intézni, hogy előadásának hézagai pótolva, ellenmondásai felvilágosítva legyenek, és hogy minden ellene fenforgó és az eljárás céljának veszélyeztetése nélkül közölhető terhelő adatról tudomást szerezzen, róla nyilatkozhassék és magát védelmezhesse. Azokat a terhelő adatokat, melyeket az eljárás meghiusításának veszélye miatt nem közöltek a terhelttel, a veszély megszünte után, mindenesetre azonban a vizsgálat befejezése előtt, közölni kell vele.

Ha a terhelt olyan tényekre vagy bizonyítékokra hivatkozik, a melyek ártatlanságának megállapítására, vagy bünösségének enyhébb szinben való feltüntetésére alkalmasak, azok, hacsak a halogatás czélzata nem nyilvánvaló, sürgősen megállapítandók, illetőleg megszerzendők.

Ha a terhelt olyan bűncselekményt beszél el, vagy ismer be, mely miatt eljárás nincs indítva: vallomásának ez a része egész

[1]) *Ért.:* Dr. Szegő Hugó: A terhelt materialis védelme (Bt. XL. 21.).

terjedelmében külön jegyzőkönyvbe veendő és a kir. ügyészséggel haladék nélkül közlendő.

M. i. Mielőtt a terhelt magára az ügyre nézve hallgattatnék ki, szükséges azonosságának megállapitása. E végett, valamint a további eljárás czéljából intézendők hozzá a 133. §. első bekezdésében megjelölt személyi viszonyokra vonatkozó kérdések. A visszaesés, beszámitás stb. megállapitása szempontjából nélkülözhetetlen a kérdés, hogy volt-e a terhelt büntetve és ha igen, hol, mikor és mi miatt. Alig kell kiemelni, hogy e tekintetben, valamint a honosság megállapitása tekintetében hivatalból is szükséges a kellő adatokat megszerezni. Különösen, ha a terhelt külföldi és előrelátható, hogy kiutasitásra is fogják itélni, kötelessége az ügyészségnek vagy vizsgálóbirónak gondoskodni arról, hogy a terhelt illetősége tüzetesen megállapitva legyen, mert e nélkül kénytelen a rendőrség a büntetését kiállott elitéltet gyakran hosszabb ideig csak azért őrizet alatt tartani, mert illetőségi helye nincs biztosan megállapitva. Ama körülmény, hogy a terhelt sem a neve, sem egyéb személyes viszonyai tekintetében hozzá intézett kérdésekre nem válaszol, az eljárás menetét nem akasztja meg. Ilyenkor az azonosság lehetőleg más uton állapitandó meg.

Az ügyre vonatkozó kérdések tevését (133. §. 2. bek.) mindig meg kell előzni annak, hogy a kihallgatást teljesitő közeg általában megjelölje a terhelt ellen felhozott büntetendő cselekményt. Ennek czélja az, hogy a terhelt összefüggő, körülményes nyilatkozatot tehessen védelmére nézve, s teljesen tájékozva legyen arról, hogy mivel vádolják. Ha arra a kérdésre, hogy védelmére kiván-e valamit előterjeszteni, igenlőleg válaszol, alkalom adandó a terheltnek arra, hogy a tényálladék tárgyában összefüggő részletes vallomást tehessen. Hogy a terhelt könnyen megértse a kérdéseket, ezek feltevésénél a tények és adatok logikai és időrendi sorozatára kellő figyelem fordítandó.

Annak a kérdésnek, hogy védelmére kiván-e a terhelt valamit előterjeszteni, logikai folyománya az, hogy a vádat támogató adatokat is közölni kell vele. E nélkül a védekezés alig lehetséges, mert nem a tényállás, hanem csakis a bizonyitékok ellen irányulhat a védelem. Collusio veszélye esetén azonban kivétel teendő, s a törvény világosan kijelenti, hogy a vádat támogató adatok csak akkor közlendők a terhelttel, ha ez az eljárás czélját nem veszélyezteti. A bizonyitékok közlésének korlátozása kétségtelenül megnehezíti a védelmet, de nem mellőzhető; mert a védelem szabadsága csak addig jogosult, a meddig épp ugy mint a vád, az anyagi igazságot akarja érvényre juttatni. Ha a kihallgató közeg arról győződik meg, hogy az adatok tudomásulvételét a terhelt nem a tisztességes védelemre kivánja felhasználni, hanem arra, hogy hamis vagy koholt bizonyitékokkal a vád erősségét megingassa, akkor már nem védelem az ilyen eljárás, hanem az igazságszolgáltatás ellen intézett merénylet. Ha tehát a nyomozó hatóság vagy a vizsgálóbiró ilyen törekvésről szerez meggyőződést, akkor jogot kell neki adni, hogy ilyen esetekben a terhelő adatok közlését megtagadja. De ujra hangsulyozni kell azt, hogy ez az intézkedés a terheltre nagyon kedvezőtlen, s hogy éppen ezért a nyomozó hatóság vagy a vizsgálóbiró vonatkozó jogát csak alapos megfontolás után és csak akkor és annyiban gyakorolja, ha és a mennyiben az anyagi igazság kideritését a terhelt részéről valódi és komoly veszély fenyegeti. A bizonyiték, melynek kiforgatásától nem kell tartani, mindig közlendő és az elhallgatott bizonyiték is a terhelt tudomására ho-

zandó, ha a collusio veszélye megszünt, vagy ha a vizsgálat már tovább nem folytatandó. (133. §. 4. bek.)

A 133. §. 5-ik bekezdése szintén a védelem egyik sarkalatos jogát biztositja. Az imént tárgyalt szabály a terhelő adatok közlését irja elő, az ötödik bekezdés pedig a mentő bizonyitékok beszerzését teszi az állam organumai kötelességévé. Itt is figyelemmel kellett lenni az esetleges visszaélésekre s fel kellett állitani azt a szabályt, hogy a terhelt által ajánlott bizonyitékok beszerzése mellőzendő, ha a halogatás czélzata nyilvánvaló.

Ha a terhelt más büntetendő cselekményt vall be, mint a melyre a vád irányul, ugy erről is jegyzőkönyvet kell felvenni. De a vádrendszernek megfelelőleg a további eljárás az ügyészség inditványától fog függni. (133. §. 6. bek.)[1] (275—276. l.)

Jegyzet. 1. E §-szal függ össze a RU. 56. §-a, mely szerint abban az esetben, ha a terhelt védelmére, mentségére v. beszámithatóságának enyhébb mértékére vonatkozólag valamely oly körülményre v. adatra hivatkozik, melynek későbbi megállapitása nehézségekbe ütközhetik v. lehetetlenné válhatik: ez megállapitandó, illetőleg beszerzendő, habár az eljáró hatóság azoknak nem is tulajdonit oly fontosságot, mint a terhelt.

5. A vallomást tenni nem akaró terhelt figyelmeztetése s annak tartalma.

134. §.

Ha a terhelt a védelmének előterjesztése végett hozzá intézett kérdésre kijelenti, hogy nem bűnös, de a vádra nézve nem kiván részletesebben nyilatkozni, további kérdések nem intézendők hozzá. Ekkor, valamint abban az esetben is, ha egyáltalában vagy bizonyos kérdésekre nem akar felelni, vagy ha siketnek, némának, tompaelméjünek, vagy elmebetegnek tetteti magát és a hatóság a tettetésről saját észlelete, tanuvallomások vagy szakértők véleménye alapján meggyőződik: arra kell a terheltet figyelmeztetni, hogy viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy esetleg a védelem eszközeitől fosztja meg magát.

M. i. A 134. §-ban emlitett figyelmeztetés nem egyéb, mint a terhelt védelmi érdekeinek biztositása. Sem többet, sem kevesebbet nem szabad a szinlelő vagy felelni vonakodó terheltnek mondani, mint azt, a mi e szakaszban elő van irva. Igy a figyelmeztetés ment marad minden kényszeritő jellegtől és csak felvilágositja a terheltet, hogy esetleg a védelem érdekében czélszerü lesz, ha nem tanusit teljesen passiv szerepet; továbbá eloszlatja amaz esetleges téves felfogást, mintha a hallgatás az eljárás folytatását megakadályozhatná. Ha azonban a terhelt a hallgatást helyes védelmi eszközül tekinti, ugy ebben meg

[1]) V. ö. RU. 130. §.

nem akadályozható, mert akkor, midőn a törvény a terhelt tetszésére bizza, kivan-e felelni vagy nem, a hallgatást megengedett védelmi eszköznek ismeri el. (276. l.)

6. A kihallgatás tiltott módja.

135. §.

A terhelt vallomásának vagy beismerésének kieszközlése végett nem szabad sem igéretet, biztatást, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, sem a terheltet éjjeli kihallgatással vagy más módon czélzatosan kifárasztani.

Nem szabad a terhelthez határozatlan, homályos, többértelmü, fogásos vagy olyan kérdést intézni, mely a feleletre utmutatást tartalmaz, vagy melyben valamely be nem ismert tény beismertnek, vagy be nem bizonyitott tény bebizonyitottnak van véve.

4. A 135. §. utolsó bekezdésének megfelelő rendelkezést tar-

A lehetőségig kerülni kell minden kérdést, mely csak a terhelt feleleteivel megállapitandó tényköriilményt foglal magában. Különösen a részesre, az orgazdára és a bünpártolóra vonatkozó kérdésekben ezeket csak akkor szabad megnevezni vagy közelebbről megjelölni, ha a terheltet más, megengedett módon nem lehetett megnevezésökre birni. Ezekben az esetekben a kérdést szó szerint kell a jegyzőkönyvbe venni.

A terhelthez nem intézhető kérdés olyan körülményre nézve, melyet hivatalánál vagy közszolgálati viszonyánál fogva titokban tartani köteles; kivéve, ha feljebbvaló hatósága őt e kötelesség alól felmentette.

M. i. Annak, hogy a törvény az inquisitorius per visszaéléseit gyökeresen ki akarja irtani, erős bizonysága van foglalva a kihallgatás ama módjainak egyenkint való felsorolásában és megtiltásában, melyeket a furfang és a ravaszság beismerő vallomások kieszközlésére kigondolt.

A 135. szakasz kimondja, hogy a kihallgatást teljesitő közegnek az igéret (pl. jobb ellátás, szabadlábra helyezés), ámitás (pl. felmentéssel való kecsegtetés), biztatás, fenyegetés, erőszak eszközeit igénybe venni nem szabad. Egyuttal annak megakadályozása czéljából, hogy a kihallgatást teljesitő közeg megengedett eljárásnak tekintse a terhelt kifárasztását, különösen figyelembe véve azt, hogy az éjjeli kihallgatásokat szokták erre legalkalmasabbaknak találni, nem volt fölösleges erre különösen is utalni. Ki kell azonban emelni, hogy a czélzatos kifárasztás az, a mi tiltva van.

Tiltja a törvény a határozatlan, homályos, többértelmü, továbbá a nyelvreadó (suggestiv) és a fogásos (captiosus) kérdések tételét.

Hogy mi a határozatlan, homályos, többértelmü, nyelvreadó és fogásos kérdés, nem szorul bővebb felvilágositásra. Egyébiránt a lehetőségig kerülendő suggestiv kérdésről maga a 135-ik szakasz is (3. bek.) bővebben intéz-

kedik és még arra is utmutatást ad, hogy a részesek, orgazdák és bűnpártolók megnevezése is csak akkor van helyén, ha a terhelt egyébként nyilatkozatra birható nem volt.

A 135. §. utolsó bekezdésének szabálya az ellen biztositja a terheltet, hogy a kihallgatásakor hozzá intézett kérdések ne vigyék őt a titoktartás hivatali, illetőleg szolgálati kötelességének megsértésére. Világos azonban, hogy e szabály nem akadályozhatja a kihallgatást oly egyébként titokban tartandó körülményekre nézve, melyek a vádbeli cselekmény tényálladékához tartoznak s melyek ennélfogva a bíróval szemben hivatalos titok természetével nem birnak.

Mindeme részletezések az alapelv helyes körvonalozása mellett szoros törvénytechnikai szempontból nem feltétlenül szükségesek és ezért a német birodalmi perrendtartás, daczára hogy sok particularis törvény ellenkező rendszert követett (bajor, thüringiai, oldenburgi, lübecki törvények), mellőzte is azokat. Nálunk azonban, hol még a közelmultban uralkodott amaz irány, melynél csaknem minden eszközt szentesiteni látszik a beismerés kierőszakolásának czélja, nem volt fölösleges eme részletes instructionalis szabályokra rámutatni." (276—277. l.)

Jegyzetek. 1. A terhelt kihallgatása tekintetében a Bp. X. fejezetében foglalt általános rendelkezések a rendőri hatóságok által is megtartandók lévén, ugyanezek a 135. §-ban fölállitott tilalmakat is figyelembevenni tartozik (RU. 54. §.).

2. A törvény szerint a terhelthez nem intézhető kérdés olyan körülményre nézve, melyet hivatásánál vagy közszolgálati viszonyánál fogva titokban tartani köteles; kivéve, ha feljebbvaló hatósága őt e kötelesség alól felmentette. Ha a biró arról van meggyőződve, hogy a felteendő kérdés oly körülményre vonatkozik, melyet a terhelt titokban köteles tartani, a kérdés feltételét mellőzi, ha azonban a titokban tartandó körülmény felderitését az eljárás czélja kivánja, köteles előbb a feljebbvaló hatóságtól a felmentést megszerezni; s a kérdést csak eme felmentvény megadása után intézheti a terhelthez. Megtörténhetik, hogy az eljáró biró a tisztázandó körülményt nem tartja hivatalos titoknak, a terhelt azonban azt titokban tartandónak véli s nem ad feleletet a kérdésre. Itt hangsulyozni kivánjuk azt a különbséget, a mi a közt a két eset közt van, midőn a terhelt azért tagadja meg a feleletet, mert azt hiszi, hogy azzal a hivatali titkot sérti meg; s midőn azért nem válaszol, mert egyáltalában nem akar felvilágositást adni. Ez utóbbi esetben, legföljebb az a figyelmeztetés intézhető hozzá, hogy esetleg a védelem eszközeitől fosztja meg magát (134. §.); az előbbi esetben ellenben az eljáró biró köteles a terhelt felebbvalójához fordulni a felmentés megadása végett. Ha a terhelt felebbvalója a felmentést megtagadja, a birónak joga van ily elutasitó intézkedés

után a szolgálati viszony rendje szerint megállapitott felettes hatóságához fordulni mindaddig, mig csak a hivatali szervezetben a legmagasabb fokon álló feljebbvaló hatóság is nem döntött a kérdésben. Tehát, ha pl. egy szolgabiró a terhelt s az a feleletadást, utalva a hivatali titokra, megtagadja, a biró fokozatosan kérheti a fölmentést az alispántól, főispántól s belügyminisztertől.[1])

3. Oly kérdésre való feleletadás megtagadása, melylyel valamely hivatalos titkot képező körülmény derittetnék ki, nem képezi a terhelt jogát, mert hiszen ennek joga van egyáltalában minden kérdésre nézve megtagadni a feleletet (134. §.). Itt nem a terhelt jogáról, hanem az eljáró s kihallgatást teljesitő hatóság kötelességéről van szó. Ugyanis kötelessége ennek a kihallgatás során arra ügyelni, hogy könnyelmü kérdés feltétellel fontos közszolgálati titkok nyilvánosságra ne kerüljenek. Ha tehát a biró arról győződik meg, hogy a felteendő kérdéssel ily hivatalos titok lenne nyilvánosságra hozva, megfontolja azt, hogy eme kérdés feltétele az eljárás czélját szem előtt tartva, szükséges-e vagy nem s hogy igenlő esetben mi a fontosabb, az a czél-e, a mit eme kérdéssel sikerül elérnie, vagy az illető körülmény titokban tartása; ha a közszolgálat érdeke a titokban tartást fontosabbnak tünteti fel, a biró a titoktartási kötelesség megszüntetése tárgyában nem intézkedik; ellenkező esetben a felmentés megadása végett a felettes hatóságot megkeresi.

4. A 135. §. utolsó bekezdésének megfelelő rendelkezést tartalmaz a tanukat illetőleg a 204. §. 3. pontja. A külömbség az, hogy mig az utóbbi §. szerint a vallomás semmisségének terhe mellett tiltja a törvény a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén kihallgatását, ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét: addig a 130. §. ily sanctiot nem tartalmaz. A terhelt kihallgatása tehát oly dolgokra, melyek hivatali titkok körébe tartoznak, habár szabálytalanság abban az esetben, midőn a fölebbvaló hatóság a fölmentést nem adta meg, a 384. §. 5. p. értelmében nem semmiségi ok.

[1]) Löwe (Kommentár 293. lap 5. j.) és *Kries* (Lehrbuch etc. 360.) támaszkodva a Reichsgerichtnek egy határozatára (Rechtsprechung IX. 123.) azt tartják, hogy a feljebbvaló hatóság elutasitó intézkedése ellen a megkereső hatóság is használhat perorvoslatot. Ez a nézet nem helyes, mert perorvoslattal csak az érdekelt magánszemélyek élhetnek; de ha egy hatóság közszolgálati viszonyból folyólag megkeres egy másik hatóságot, s ez a megkeresést nem teljesiti, ez nem egyéb, mint a jogsegély megtagadása, a mely ellen a jogsegélyt kérő hatóság nem perorvoslatot használ, hanem panaszt tesz a feljebbvaló hatóságnál; a mi egészen más dolog.

7. Bizonyitékul szolgáló tárgyak azonosságának megállapitása.

136. §.

Oly tárgyak azonosságának megállapitása czéljából, melyek a bűncselekménynyel összefüggésben állanak, vagy a terhelt ellenében bizonyitékul szolgálhatnak, a terheltet részletes leirásukra kell felszólitani és azután felismerés végett meg kell őket a terheltnek mutatni, illetőleg ha a felismerendő tárgyak a biróság elé nem szállithatók, a terheltet hozzájuk kell vezetni.

1. A bűncselekménynyel bizonyos tárgyak többféleképen lehetnek összefüggésben, t. i. vagy a bűncselekmény elkövetésénél használták fel azokat; vagy az elkövetés folytán jöttek létre vagy állagukban bizonyos változás következett be. Az elkövetés eszközei: ölésnél a fegyver, kés stb.; lopásnál a hamis kulcs vagy betörő eszközök. Az elkövetés folytán jött létre a hamis pénz stb. Az elkövetés folytán változás állott be az állagában pl. a feltört tartálynak; vagy vagyonrongálásnál a megrongált dolognak.

Bizonyitékul pedig akkor szolgálhatnak tárgyak, ha a terhelt tagadásban van, vagy ha az elkövetés ama módját tagadja, melyet a bizonyitékul szolgáló tárgy felderit.

2. Az ily tárgyak azonosságának megállapitása czéljából először a terheltet azoknak részletes leirására kell felszólitani; s azután meg kell azokat ennek mutatni, ha pedig a felismerendő tárgyak a biróság elé nem szállithatók, a terheltet hozzájuk kell vezetni. Ez utóbbi eljárás természetesen akkor veendő foganatba, ha az azonosság másképen nem állapitható meg. „Vezetés“ alatt pedig nem azt kell érteni, hogy a szabadlábon levő terheltet is karhatalommal kell a helyszinére kisértetni, hanem azt, hogy a tárgy azonosságának megállapitása végett kitüzött szemléhez a terhelt az eljáró bíróval avagy más hatósági személylyel megy ki akkor, ha az eljárás czélja ezt kivánja; joga van azonban a birónak, belátásához képest, a szemle határnapját a helyszinére is kitüzni s a terheltet odarendelni.

8. A terhelt többszöri kihallgatása.

137. §.

Ha a terheltnek későbbi vallomása a korábbitól eltér, különösen ha beismerését visszavonja, az eltérés, illetőleg visszavonás okát mindig meg kell tőle kérdezni.

M. i. „A törvény nem korlátozza a kihallgatásra hivatott közeget abban,

hogy a terheltet hányszor hallgassa ki. Megtörténhetik tehát, hogy már az előzetes eljárás során többször hallgatják ki a terheltet és eltérő vallomásokat tesz, vagy éppen előbb tett beismerését vissza is vonja. Nehogy ez eltérés, illetve visszavonás magyarázatlanul maradjon: szükséges volt intézkedni, hogy azok tekintetében kérdés intéztessék a terhelthez. A kihallgatás intézményének jellegéből önként következik, hogy eme kérdéseket is oly szellemben kell feltenni, hogy az eltérésnek terhelő következményeit megismerje a terhelt. A beismerést néha a rendőri közeg a meglepetés első perczeiben talán meg nem engedett eszközökkel csikarja ki. Intézkedni kell a vizsgálóbirónak, hogy a mennyiben a terhelt ily körülmények között tett beismerését visszavonja, a visszavonás okait felderithesse. Soha sem elég tehát az eltéréseket, vagy a beismerés visszavonását egyszerüen constatálni, hanem mindig az okok után kell tudakozódni, mert az erre adott válasz, esetleg az ennek következtében szükségessé vált nyomozás ad felvilágositást arra nézve is, hogy melyik vallomásnak tulajdonitható hitelesség. (137. §.)“ (278. lap.)

9. A szembesités.

138. §.

A terhelt más terheltlel vagy tanuval a nyomozás és a vizsgálat folyamán is szembesithető, ha egymástól lényegesen eltérő vallomást tettek és az ellentmondást nem lehet másképen tisztába hozni, vagy ha alaposan kell tartani attól, hogy a főtárgyaláson a szembesités nem fog megtörténhetni. Egyidejüleg csak két terhelt, illetőleg csak a terhelt és egy tanu szembesithetők.

A terheltnek ama kivánsága, hogy már a nyomozás vagy a vizsgálat alatt terhelt társával vagy valamely tanuval szembesitsék, teljesitendő, ha teljesitése nem okoz nehézséget.

1. A szembesités rendszerint a főtárgyaláson történik meg, kivételesen azonban a nyomozás és vizsgálat folyamán is helye van ennek;[1]) a törvény szerint „szembesithető“ a terhelt a terheltlel vagy tanuval, ha egymástól lényegesen eltérő vallomást tettek és az ellenmondást nem lehet másképen tisztába hozni. Tehát első

[1]) A nyomozás alatt teljesitendő szembesitésről a RU. 61—63. §. szólnak. Ezek szerint: *a*) minthogy a szembesitésnek rendszerint csak a biróság előtt van helye, mert az előzetes szembesités könnyen koczkáztathatja a vizsgálat sikerét: a rendőri hatóságok lehetőleg mellőzzék azt és csak akkor alkalmazzák, ha föltétlen szükséges v. ha attól kell tartani, hogy ez a biróság által eszközölhető nem lesz; *b*) egyidejüleg csak két terhelt, illetőleg csak egy terhelt és egy tanu; a tanuk közül pedig szintén csak kettő és egyidejüleg csak egy körülményre szembesithető, — a terheltnek azt a kivánságát azonban, hogy terhelttársával v. valamely tanuval szembesittessék — lehetőleg figyelembe kell venni; *c*) ha a szembesités a terhelt fölismerése végett eszközöltetik: az mindig többekkel együtt állitandó a tanu elé; *d*) a terhelt hozzátartozói (205. §. 1. p.) vele csak akkor szembesithetők, ha ő maga kivánja.

L. még az RU. 129. §-át, mely szerint a szembesitésről fölvett jegyzőkönyvbe *szószerint* kell bevenni az egymás szemébe mondott kifejezéseket.

sorban kötelessége a nyomozó hatósági tagnak vagy vizsgálóbirónak az ellenmondást máskép tisztába hozni; t. i. vagy kérdések feltételével vagy a másik egyén vallomási jegyzőkönyvének felolvasásával. Ha ez czélra nem vezet, akkor helyt foghat a szembesités. Hasonlókép eszközölhető a szembesités már az előzetes eljárás során akkor is, ha nincs ugyan eltérés a vállomásokban, de alaposan kell tartani attól, hogy a főtárgyaláson a szembesités nem fog megtörténhetni. Arra nézve, hogy a tanut mikor kell a terheltel szembesiteni, mérvadó a 220. §.; mert az ott meghatározott esetekben (ha a tanu életveszélylyel járó betegségben szenved; ha alaposan tartani lehet attól, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg) csakugyan szükséges a szembesités. A terheltet terhelt társával pedig akkor kell szembesiteni, ha pl. az egyik terhelt nagy beteg s ennek vallomása a másik terheltre nézve is fontossággal bir.

2. A terheltnek ama kivánsága, hogy már a nyomozás vagy a vizsgálat alatt terhelt társával vagy valamely tanuval szembesittessék, teljesitendő, ha teljesitése nem okoz nehézséget. A terheltnek e tárgyban előterjesztett kérelme kötelező ugyan, („teljesitendő") de csak akkor, ha eme kérelem teljesitése nem okoz nehézséget. „Nehézség" alatt a törvény nem csupán azt érti, hogy pl. a tanu távol lakik, hanem minden oly okot, mely a vizsgálat menetére hátrányos volna, ha a biró a kérelmet teljesitené. Elutasithatja tehát a kérelmet akkor is, ha arra, az ő nézete szerint, semmi szükség nincs.

Habár a törvény csak a terheltet jogositja fel szembesités teljesitésének kérésére; ez azonban nem zárja ki, hogy a vádló s a védő is hasonló kérelmet terjeszszenek elő (62., 119. §.).

10. A beismerés mint a bizonyitás eszköze.

139. §.

A terhelt beismerésének megtörténte után is rendszerint meg kell szerezni a terhelt bünösségének egyéb biztositékait is.

Ha azonban a beismerés teljesen kimerítő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják, a további nyomozás vagy vizsgálat teljesitése a vádló indítványától függ.

1. Kimerítő a beismerés akkor, ha annak alapján ugy a bűnösség, mint a minősités kérdésében tájékozhatja magát a vádló.[1])

[1]) A RU. 55. §-a szerint a nyomozó hatóságok is igyekezzenek a bizonyitékokat lehetőleg a terhelt beismerése nélkül is összegyüjteni, sőt, ha a terhelt beismerő vallomást is tesz: a nyomozás e beismerő vallomást támogató bizonyitékok és adatok megszerzése érdekében folytatandó.

Miután rendszerint első sorban a terheltet kell kihallgatni (118. §.), ha a vizsgálóbiró ezen szabály szerint jár el, a beismerést a nyomozás adatai támogatják; ha pedig nem őt hallgatták ki először, vagy későbbi kihallgatása alkalmával tett beismerő vallomást, akkor a már összegyüjtött vizsgálat adatainak is kell beismerését támogatni.

2. Miután a 139. §. rendelkezése a nyomozás folyamán is érvényes (96. §.), fölmerül az a kérdés, hogy ha a nyomozás folyamán először a terheltet hallgatják ki s az mindjárt beismeri a terhére rótt bűncselekmény elkövetését, mily adatoknak kell a beismerést ez esetben támogatni, hogy a további nyomozás teljesitése mellőzhető legyen.

A törvény, midőn az „eljárás adatait" emliti, melyeknek a beismerést támogatni kell, nem köti meg az eljáró nyomozó hatósági tag kezét, következésképp nem is kivánja meg, hogy oly adat támogassa a beismerést, mely a törvény s a perjog elvei szerint bizonyitéknak mondható. Igy pl. maga a följelentés, főkép ha az magánegyéntől származik, a bizonyitékok közé nem sorolható. Ha azonban a terhelt beismerésben van s beismerése a följelentéssel egyező, a további eljárás az eset körülményeihez képest fölösleges lehet. Csaknem mindig megelőzi a terhelt kihallgatását a följelentés; e nélkül is elrendelhető ugyan a nyomozás, ha pl. a rendőrség hivatalosan észlel valamely bűncselekményt, ámde ez esetben a följelentés helyét a rendőrség észlelete pótolja, a mi a följelentésnél mindenesetre megbizhatóbb; tehát ilyen esetben a beismerésnek a rendőrség tapasztalatával kell összhangban állani. Egyetlen egy eset képzelhető, midőn a terhelt kihallgatását semmiféle adat felvétele sem előzi meg, az t. i., midőn a terhelt a rendőrségnél önként jelentkezik. Természetes, hogy ilyen esetben is kell egyes nyomozó cselekményeket teljesiteni; mihelyt azonban a rendőrség a sommás nyomozás után arról győződik meg, hogy a beismerés a való tényeket tartalmazza, a további eljárás mellőzhető.

3. A törvény kijelenti, hogy ha a beismerés kimerítő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják: a további nyomozás vagy vizsgálat teljesitése a vádló inditványától függ. A nyomozás folyamán, midőn a kir. ügyész jár el, kétségtelen, hogy a rendőri hatóság nem fejezheti be a nyomozást, mert ez a jog a kir. ügyész hatáskörébe tartozik (101. §.); ha azonban a nyomozást a rendőri hatóság főmagánvádló inditványára teljesiti; vagy ha vizsgálat van elrendelve, fölmerül az a kérdés, hogy a további eljárás folyta-

tására köteles-e a rendőri hatóság vagy a vizsgálóbiró akkor, ha azt a vádló inditványozza. A törvény szövege szerint igen. Ámde nehogy a törvény félremagyaráztassék és visszaélésekre vezessen, szükséges kiemelni, hogy azért sem a rendőri hatóság főnöke, sem a vizsgálóbiró önállóságukat nem vesztik el s ők határoznak a nyomozás (101. §.), illetőleg a vizsgálat befejezése tárgyában. (129. §.)

A vádló ugyanis vagy kimeritőnek s az eljárás adataival összhangban állónak tartja a beismerést, vagy nem. Az előbbi esetben sem a nyomozást, sem a vizsgálatot nem lehet tovább folytatni. Az utóbbi esetben az ügy visszakerül a rendőrséghez, vagy a vizsgálóbiróhoz, a szerint, a mint az eljárás folytatása a nyomozás vagy vizsgálat folyamán vált kérdésessé. A rendőrség s vizsgálóbiró a vádló inditványának kézhevétele után kötelesek ugyan az eljárást folytatni, de nem kötelesek az inditványt teljesiteni, csak akkor, ha azt czélszerünek s törvényesnek tartják.

A vádlónak az eljárás folytatását tárgyazó inditványa tehát nem teszi az eljáró hatóságokat a vádló alárendeltjévé s az eljárás kötelező folytatása csak azt jelenti, hogy a beismerés a vádló szerint részben vagy egészben értéktelen, tehát ettől eltekintve, a nyomozást vagy vizsgálatot teljesiteni kell. Hogy azonban mily cselekményeket kell teljesiteni s mily adatokat kell beszerezni, azt önállóan határozzák meg az eljárásra illetékes hatóságok; hasonlóképp a rendőri hatóság főnöke s a vizsgálóbiró önállóan határoznak ama kérdésben is, hogy a nyomozást vagy vizsgálatot mikor fejezzék be. (101., 129. §.) Ezek szerint tehát a törvény ama kijelentése, hogy „a további nyomozás vagy vizsgálat a vádló inditványától függ", csak azt jelenti, hogy kimerítő és az eljárás egyéb adatai által támogatott beismerés esetén, ha a vádló szükségesnek tartja, köteles ugyan a rendőri hatóság a nyomozást, a vizsgálóbiró pedig a vizsgálatot teljesiteni, de abban a kérdésben, hogy mily irányba fejleszszék az eljárást s mily adatokat szerezzenek be és mily vizsgálati cselekményt teljesitsenek, teljesen függetlenek.

11. Tolmács alkalmazása.

140. §.

Ha a kihallgatást foganatositó hatósági közegnek a terhelt részéről használt nyelvben nincs teljes jártassága, előlegesen megesketendő tolmácsot kell alkalmazni.

Ha a terhelt süket, de olvasni tud, a kérdéseket irásban kell hozzá intézni; ha pedig néma, de irástudó, arra szólitandó fel,

hogy a feleleteket irásban adja meg, esetleg önmaga irja a jegyzőkönyvbe. Ha a kihallgatás ekkép nem foganatositható, a kérdésnek és a terhelt feleleteinek tolmácsolására oly egyén alkalmazandó, ki magát a terhelttel megértetni tudja.

A tolmács gyanánt használt egyén jegyzőkönyvvezetőül alkamazható.

M. i. A törvény 140. §-a a jegyzőkönyv hüségét és megbizhatóságát biztositja. Azt akarja elérni, hogy a kihallgatásról szóló jegyzőkönyvbe a terheltnek csak valódi és szándékának megfelelő vallomását vegyék be. A vizsgálat irásbeli jellege e tekintetben a legmesszebb menő garantiák felállitását és szigoru megtartását követeli. Ez okból imperative, kivételnélküli szabályként állitja fel a törvény azt, hogy ha a kihallgatást foganatositó hatósági közegnek a terhelt részéről használt nyelvben nincs teljes jártassága: előlegesen megesketendő tolmácsot kell alkalmazni.

A szakasz második bekezdése hasonló szempontból indul ki s azt akarja elérni, hogy a süket és néma terhelt kihallgatása is teljesen megbizható módon történjék. (279—280. l.)

Jegyzetek. 1. A 140. §. a tanuk kihallgatásánál is megfelelően alkalmazandó (216. §.).

2. A tolmácsról általában a 32942/73. sz., a forditások hitelesitéséről az 1877. évi 17621. sz., a hites tolmácsokra vonatkozó dijszabás értelmezéséről az 1887. évi 6293. sz., az 1873. évi rendelet 6. §-ának módositásáról az 1888. évi 12793. sz., az igazságügyminiszteriumnak forditások végett való igénybevételéről az 1900. évi 4626. sz. Igmr. intézkedik. (M. I. 393. és köv. l., IV. 358. és Ig. Közl. 1900. év 301.) Az idevágó ujabb rendeletekből kiemeljük a következőket:

a) az esküdtbirósági eljárásban szükség esetén birósági tisztviselők láthatják el a tolmácsi teendőket, de ezek a Bp. 350. §. 4. bek. folytán előzetesen megkeresendők. (13.657/900. — M. P. 616. l.);

b) a nyomozóhatóság által alkalmazott tolmácsok is ugyanazt az esküt teszik le, melyet a biróság által ideiglenesen alkalmazott tolmácsokra nézve a Büsz. előirnak.[1]) (25.472/900. — Uo. 585. l.)

[1]) Ez eskü mintája: „Én N. N. esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy mindazokat, a mik velem tolmácsolás (forditás) végett közöltetnek, pontosan és hiven fogom tolmácsolni (forditani.) Isten engem ugy segéljen!“

XI. FEJEZET.

Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.

Irta: VARGHA FERENCZ.

1. Bevezetés.

I. Jóllehet a jog mai fejlettsége mellett mindenki tisztában van azzal, hogy senki szabadsága sem korlátozható addig, mig csak a biró a bűnösséget s büntetést meg nem állapitja; mindazáltal a törvényhozások, az alább tüzetesen kifejtendő okokból, ma sem szakithattak az évszázadokra visszamenő multtal biró hagyománynyal, mely a bűnösséget megállapitó itélet előtt is jogosultnak tartja a terhelt letartóztatását.

Rómában mind a régi bűnvádi per, mind a comitialis per ismerte az előzetes letartóztatást. A questiones perpetuae korában azonban joga volt a terheltnek önkéntes számkivetéssel a büntetés és letartóztatás elől menekülni. A hol a számüzetés, mint a legérzékenyebb büntetés, a büntetési rendszer központja volt: ott a megszökés megakadályozása végett nem volt szükség a polgár letartóztatására. Minél inkább kifejlődött a római köztársaságban az egyéni szabadság védelme, annál ritkább volt az előzetes letartóztatás és e helyett inkább a „libera custodia“ intézményét alkalmazták, mely abból állott, hogy a vádlottat egy senatornak vagy magistratualis személynek őrizet végett átadták. A császárság korában már szokásos volt a „custodia militaris“, mely esetben a vádlottat a szolgálatra rendelt katonának adták át őrizet végett, továbbá a „custodia publica“, mint a letartóztatás legsulyosabb neme, melyet fogházban hajtottak végre. — Justinianusnak egy novellája szerint a nők ellen az előzetes fogságba helyezés emlitett fajait nem lehetett alkalmazni. Ha azonban főbenjáró büntettet követett el valamelyik nő, akkor vagy kolostorba zárták, vagy nőknek adták át őrizet végett. — A német vádper nem ismert előzetes letartóztatást, s a vádló kötelessége volt a terheltet biróság elé állitani. A mint azonban a büntetőjog közjogi jelleget kezdett nyerni, a biróság a vádló inditványára az előzetes letartóztatást elrendelte. A Carolina ama tételt állitotta fel, hogy előzetes letartóztatásnak akkor van helye, ha sulyos büntettet (peinliches Verbrechen) követett el valaki és jelentékeny gyanu hárult reá. Kétségtelen, hogy a Carolina a visszaéléseket akarta megszüntetni; kezdetben

ragaszkodtak is ama tételhez, hogy csak alapos gyanu és sulyos bűntett esetében lehet a terheltet letartóztatni. Minél inkább kifejlődött azonban az inquisitorius per, annál kevesebb tiszteletben részesült a polgári szabadság, következésképp annál sürübbé vált az előzetes letartóztatás; mert ama vélelem vert gyökeret, hogy minden gyanusitott igyekszik elrejtőzni vagy megszökni.

Hazánkban a nemesség ama jogát, mely szerint nemes embert, ha megidézve vagy perbehiva a törvénykezés rendje szerint nem volt: letartóztatni nem szabad, már az aranybulla biztositotta, a Hármaskönyv tüzetesen körülirta (I. 9.); az 1723: 5. t.-cz. pedig ismét megerősitette. Emez általános szabály alól azonban törvényeink több helyütt kivételt tesznek s a közbiztonság érdekében a terhelt rögtöni letartóztatását megengedik. Igy letartóztathatók azok, a kik törvényes idézésre meg nem jelentek [1]); továbbá a kóborlók; a tudvalevő bűntettesek (malefactores) és részeseik, kik lakásukon kivül alig birnak egyéb jószággal (praeter domicilium vix aliqua bona habentes) [2]). Régi törvényeink emez intézkedésében azonnal felismerhető a most is érvényben levő személyi megbizhatóság hiánya.

Le voltak tartóztathatók továbbá ama tisztek és szolgák, kik számadással tartoztak és ebbeli kötelezettségük mulasztásával szökni akartak [3]), ugyszintén azok, a kik felségsértés vádja alatt állanak [4]), végül a kik gyilkosságon, gyujtogatáson, lopáson, rablásón, rablógyilkosságon, erőszakos házasságtörésen érettek, vagy üldözőben elfogattak.[5])

A nem nemesek ellenében — Szlemenics szerint — a szokás az volt, hogy a rendszeres irásbeli pör kezdetével egyidejüleg a terheltet is letartóztatták.[6]) Szükséges volt azonban, hogy a bűntett sulyos legyen, mely fejvesztést vagy test sanyargató s azzal egyenlő büntetést von maga után, hogy a bűntett tárgyilagossága s létezésének valósága eléggé be legyen bizonyulva, és a gyanus személyt a bűntettnek elégséges s legalább a főbb körülményekre nézve bebizonyitott gyanujelei terheljék.[7])

II. A vázolt történeti visszapillantásból látható ugyan, hogy már régi törvényeink felismerték az egyéni szabadság nagy fon-

[1]) 1563: 48., 49. és 1625. 17. t.-cz.
[2]) H. K. II. 68; 1655: 38. és 1687: 14. t.-cz.
[3]) 1435: 6.; 1471: 2.; 1486: 33.; 1554: 20.; 1622: 65.; 1723: 65. törvényczikkek.
[4]) 1715: 7. és 1723: 5. t.-cz.
[5]) H. K. I: 8.; III: 20.; 1723: 5. t.-cz.
[6]) Fenyitőtörvényszéki magyar törvény 199. lap, 1865. évi kiadás.
[7]) U. o. 231. lap.

tosságát, s azt, hogy eme szabadság csak itélettel megállapitott büntetés utján korlátolható, ámde azt is felismerték, hogy eme szabályon czélszerüségi okokból rést kell ütni. Hogy az elmult időkben nem sikerült az egyéni szabadság érdekét a közérdekkel összeegyeztetni, azon épen nem csodálkozhatunk; mert hiszen a perjognak egyik legkényesebb és legnehezebben rendezhető része az, mely az előzetes letartóztatás s vizsgálati fogság anyagát szabályozza. Mielőtt azonban eme kérdéssel foglalkoznánk, szükséges a külföldi fontosabb törvények rövid ismertetését előre bocsátani, mert csak igy, a jogösszehasonlitó módszert követve, lehet az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság fontosabb elméleti tételeit kellőleg megvilágitani.

Az *osztrák* prts. ismeri az előzetes letartóztatást (175—179. §.) és vizsgálati fogságot (180. §.). — A vizsgálóbiró jogositva van megidézés nélkül elővezettetni s letartóztatni azt, a kit tetten értek; a ki szökés kisérelt meg; ha collusio veszélye fenyeget; ha attól lehet tartani, hogy a terhelt a megkisérlett cselekményt bevégzi, vagy ismét bűncselekményt követ el (175. §.). A vizsgálati fogság pedig a tettenkapás esetét kivéve, az imént emlitett okokból rendelhető el (180. §.), ha a vizsgálóbiró elé állitott egyén büntett vagy vétség miatt kihallgatása után is alaposan terhelve marad. (180. §.). Ezenfelül ugy az előzetes letartóztatás, mint a vizsgálati fogság kötelező, ha az eljárás tárgyát képező büntettre a törvény halál, vagy legalább tiz évig terjedő börtönbüntetést állapit meg (175. §. u. bek., 180. §. 2. bek.). A vizsgálati fogság és előzetes letartóztatás azonnal megszüntetendő, mihelyt annak oka megszünt (190. §.).

A vizsgálati fogság tartama csak collusió esetén van megállapitva, melynek maximuma két hónap. A letartóztatástól számitva három hónapig a vizsgálati fogság tartamát a kir. ügyész inditványára vagy a vizsgálóbiró jelentése alapján csak nagy ügyekben s fontos okokból a másodfoku biróság terjesztheti ki (190. §. 2. bek.). Más esetekben a fogság tartamának maximuma nincs meghatározva. Biztositék vagy kezesség mellett azt a szökés gyanuja miatt letartóztatottat helyezheti a felügyelőtanács szabadlábra, a kit a B. T. K. szerint halálbüntetéssel vagy legalább öt évi börtönnel büntetendő cselekmény nem terhel (192. §.).

A *német* birodalmi prts. szerint vizsgálati fogságba helyezhető az, a kit nyomós gyanuok terhel, s ellene vagy a szökés veszélye forog fenn, vagy collusiótól kell tartani. — A szökés veszélyét nem kell indokolni, ha az eljárás tárgya büntett, ha a terheltnek állandó lakása nincs vagy csavargó; s ha külföldi s alaposan lehet vélelmezni, hogy idézésre nem jelenik meg (112. §.). A 125., 126. §-ok szerint előzetes letartóztatásnak is helye van ugyanazon okokból, melyekből a vizsgálati fogság elrendelhető. — Fogházzal vagy csupán pénzbüntetéssel büntetendő cselekmények miatt szökés esetében és csak akkor van helye a letartóztatásnak, ha a terhelt csavargó vagy külföldi, vagy ha rendőri felügyelet alatt áll (113. §.). A letartóztatás megszüntetendő, ha a letartóztatás oka megszünt (123. §.), vagy ha a letartóztatás kizárólag szökés veszélye miatt történt, akkor, ha a terhelt érdekében biztositékot tettek le (117—122. §§-ok.).

Franczia országban a letartóztatást az 1863. május 20-iki és az 1865. julius 14-iki törvény szabályozza. Két letartóztatást rendelő határozatot ismer a franczia prts., az egyik a mandat d'arrêt, a másik a mandat de depôt. Az előbbi parancs három oly specialis intézkedést tartalmaz, mely az utóbbinál nem fordul elő; jelesül ennek kibocsátása előtt meg kell hallgatni az ügyészt (art. 94.); tartalmazni kell a vádbeli cselekmény megjelölését; végül a törvény ama rendelkezését, mely szerint a vádbeli cselekmény büntett vagy vétség (96. §.). — A mandat de depôt ellenben oly parancs, melylyel a terhelt egyszerüen a fogházba beutaltatik. A mandat d'arrêt a birói határozatok közé tartozik, melyet indokolni kell, s melyben a vádbeli cselekmény minősége is meg van határozva, ezt a parancsot csak biró adhatja ki; de nem bocsáthatja ki sem az ügyész, sem a rendőrfőnök, kik pedig a mandat de depôt kiadására bizonyos esetekben fel vannak jogositva. (Code d'instr. crim. art. 100. és 1863. máj. 20. törvény art. 1.). Mindkét parancs közös ismérve az, hogy csak oly esetekben bocsáthatók ki, midőn a vád tárgya legalább correctionalis fogházbüntetéssel büntetendő cselekmény. A letartóztatás maximalis tartama nincs meghatározva, és a letartóztatás soha sem kötelező, kivéve, ha már esküdtszék elé van utalva az ügy. — Correctionalis ügyekben hivatalból helyezendő szabadlábra a terhelt, ha állandó lakóhelylyel bir; ha előbb büntett büntetésével vagy egy évnél hosszabb fogházbüntetéssel nem volt büntetve, s a terhére rótt bünczelekmény büntetése két évet meg nem haladhat.

Sajátságos, a többi államok prtsától eltérő rendszert tüntet föl az *olasz* prts. a letartóztatás okainak meghatározásánál. Mig ugyanis egyebütt a bünvádi eljárás lefolytatása s az állam büntetési igényének érvényesitése képezi azt a forrást, a honnan a törvényhozó a letartóztatás és vizsgálati fogság okait meritette, ezzel a rendszerrel szemben azt látjuk, hogy az olasz prts. azt állitja föl szabályul, hogy mily bünczelekmény képezi a vád tárgyát (art. 182. 2., 3., 4. pont). — Ezen kivül vizsgálati fogságba helyezhetők a csavargók, a koldusok és munkakerülők is, ha oly bünczelekmény terheli őket, melynek büntetése három hónapnál hosszabb ideig tartó fogház (art. 182. 1. pont.).

Végül vizsgálati fogságba helyezhető az az egyszerüen megidézett és megjelent terhelt is, a kinek kihallgatása után oly körülmények merülnek föl, melyek a vizsgálati fogságot szükségessé teszik. (art. 182. 2. bek.). Mint látjuk, Olaszországban nem becsülik sokra az egyéni szabadságot, mert a most idézett rendelkezés szerint az, hogy a terhelt mikor helyeztessék vizsgálati fogságba, csaknem teljesen a vizsgálóbiró önkényétől függ.

Egyébként ki kell emelnünk, hogy az egyéni szabadság védelmére a törvény két biztositékot mégis felállit; egyik az, mely szerint a felügyelő tanács a vizsgálati fogságot hatályosan ellenőrzi, s a vizsgálóbiró minden két hónapban köteles a felügyelő tanácsnak a vizsgálatok állásáról jelentést tenni: másik pedig az, hogy a munkakerülők és csavargók kivételével a terhelt biztositék mellett szabadlábra helyezhető (art. 200. 205.).

Belgium az 1874. ápr. 20-iki törvénynyel az egyéni szabadság védelmének kérdésében az első helyet vivta ki magának a többi európai államok közt. A vizsgálóbiró a terhelt kihallgatása után letartóztató parancsot bocsáthat ki, ha a vádbeli cselekmény három havi correctionalis vagy ennél sulyosabb büntetést von maga után (art. 1.). De ha a terhelt állandóan Belgiumban lakik, akkor a vizsgálóbiró eme parancsot csak kivételesen, t. i. akkor adhatja ki,

ha ezt a közbiztonság érdeke követeli (art. 1. más. bek.). Ha a bűncselekmény tizenöt évtől husz évig tartó fegyházat, vagy ennél sulyosabb büntetést von maga után, a vizsgálóbiró a terheltet csak az ügyészszel egyetértőleg hagyhatja szabadlábon (art. 1. harm. bek.). A letartóztatás megszüntetendő, ha azt a felügyelő tanács öt nap alatt helyben nem hagyja (art. 4.). A felügyelő tanács határozatait a vizsgálóbiró előadása nyomán contradictorius eljárás után hozza (art. 4.). Ha a felügyelő tanács, a kihallgatástól számitva az ügyben egy hónap alatt nem határozott, a terheltet szabadon kell bocsátani, kivéve, ha a felügyelő tanács a felek meghallgatása után, egyhangulag hozott indokolt határozatban a letartóztatás fentartását közérdekből szükségesnek itéli. A mennyiben a felügyelő tanács az ügyben nem határozott volna, ez az eljárás hónapról-hónapra ismétlendő (art. 5.).

A vizsgálóbiró, az ügyészszel egyetértőleg szabadlábra helyezheti a terheltet, ha ez kötelezi magát arra, hogy idézésre mindig pontosan meg fog jelenni (art. 6.). Ha a vizsgálóbiró a terheltet nem helyezte szabadlábra, joga van ennek a szabadlábra helyezést az eljárás minden szakában kérelmezni (art. 7.). Viszont a felügyelő tanács s a vádtanács, ha az ügyet főtárgyalás elé utasitják, fel vannak jogositva „ordonnance de prise de corps“ kibocsátására (art. 9.). A vádtanács arra az esetre, ha a vádlott szabadon volt hagyva, a főtárgyalás határnapjáig letartóztathatja a terheltet és hasonlóképen a felügyelő tanács által letartóztatott terhelt szabadlábra helyezését is elrendelheti (art. 9.). Hasonlókép elrendelhető a szabadlábra helyezés biztositék mellett, bármily sulyos bűntett miatt legyen is az eljárás folyamatban (art. 10.).

Angliában az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság közt nincs különbség és a letartóztatás okainak meghatározásánál sem azt a rendszert követik, a mit a kontinentális perrendtartások elfogadtak; nem tesz az angol jog különbséget szökés gyanuja és collusió közt, hanem elegendőnek tartja azt, ha bűntett elkövetésének gyanuja terhel valakit. A letartóztatás ellen garanczia az, hogy a letartóztatottat azonnal a békebiró elé állitják, a ki a letartóztatás tárgyában határoz. Ha az ügy esküdtbiróság elé tartozik, a letartóztatás kötelező, s a terhelt még akkor is csak biztositék mellett helyezhető szabadlábra, ha a békebiró meg van győződve arról, hogy szökés veszélye nem forog fenn; ha azonban kellő biztositékot nem tud adni, a főtárgyalásig letartóztatva marad. Sőt a békebirónak, az eljárás érdekében akkor is joga van a letartóztatást fentartani, ha a terhelt képes s hajlandó volna is biztositékot adni.

A letartóztatás Angliában kétféleképen történik, t. i. vagy elfogató parancscsal (warrant) vagy a nélkül. A parancsot rendszerint a békebiró adja ki s pedig ennek kibocsátásához elegendő a feljelentőnek vagy egy tanunak esküvel megerősitett vallomása, ha a följelentés tárgya „indictable offence“; az elfogató parancs azonban csak a békebiró hatósága területén érvényes; más grófság területén a warrant csak akkor foganatositható, ha azt az illetékes békebiró láttamozza.

Elfogató parancs nélkül letartóztathatják a terheltet a békebirák; közigazgatási hivatalnokok; magánszemélyek s a tettest üldöző nép. Ha a békebiró, sheriff vagy coroner jelenlétében követ el valaki bűntettet, vagy közrend elleni vétséget (szemérmet sértő iratok kiállitása, verekedések, veszélyes fenyegetések stb.), az azonnal letartóztatható. Hasonló joga van a rendőrségnek; sőt a rendőr akkor is letartóztathatja a gyanusitottat, ha valaki kielégitő adatok

alapján emel ellene ily cselekmény miatt vádat. Bármely magánszemély letartóztathatja a terheltet tettenkapás esetén, továbbá midőn segélykiáltásra üzőbe veszi a nép a menekülő tettest.

Látható ebből, hogy a letartóztatási esetek nincsenek praecisirozva s igen tág jogköre van a letartóztatásra jogositott hatóságnak. Ha hozzávesszük azt, hogy legtöbbször a békebiró belátástól függ, hogy letartóztassa-e a terheltet vagy biztositék mellett szabadlábra helyezze: könnyü belátni, hogy Angliában annak, a kit bűntett gyanujával terhelnek, koránt sincs személyes szabadsága annyira biztositva, mint pl. Belgiumban.

Kisebb jelentőségü vétségek esetén a nyomozás befejeztével biztositék mellett köteles ugyan a békebiró a terheltet szabadlábra helyezni, ámde bűntett esetében igen ritka eset az, midőn a terheltet főtárgyalás előtt szabadlábra helyezik. A személyes szabadság érdekében garanczia a vizsgálati fogság tárgyában használható perorvoslat, a mit a legtöbb angol iró a szabadság legerősebb támaszának nevez. A perorvoslatot a főtörvényszék vizsgálja felül; e végből parancsot ad ki a letartóztatást elrendelő hivatalnokhoz, hogy a letartóztatottat eléje vezessék. Ha a felsőbiró ugy találja, hogy a letartóztatásnak nincs helye: a szabadlábra helyezést azonnal elrendeli s a terheltet ugyanazon cselekmény miatt többé letartóztatni nem lehet.

Habár ez a perorvoslat bizonyos fokig garanczia a személyes szabadság érdekében, mindazáltal az angol rendszer azt a benyomást teszi a szemlélőre, hogy ott kellő biztositék magukban a szabályokban nincsen; mert sem a letartóztatási esetek, sem a letartóztatás tartama nincs kellőleg meghatározva. Hogy mégis Angliában a személyes szabadság oltalma oly nagyon ki van fejlődve: ez nem a tételes jog rendelkezéseinek érdeme, hanem a birák s rendőrök alkotmánytiszteletének és szabadságérzetének eredménye.

Nagy haladásról s az emberi jogok tiszteletben tartásáról tanuskodik *1843-iki javaslatunk*, melynek e tárgyra vonatkozó rendelkezései következőkben foglalhatók össze:

Elővezető parancs akkor adható ki, ha a terhelt meg nem jelent vagy ha őt két évi rabságnál nagyobb büntetést maga után vonó bűntett terheli, továbbá ha szökés gyanuja forog fenn és a büntettre vonatkozó vádat legalább két kihallgatott tanu megerősiti.

Tettenérés esetében mindenki letartóztathatja a terheltet. Letartóztató parancsnak akkor van helye, ha valaki magát két évi rabságnál nagyobb büntetés alá eső bűntett elkövetésével vádolja; ha kihallgatás közben erős gyanu támad, hogy a terhelt büntettet követett el vagy ha szökés veszélye forog fenn.

Vizsgálati fogságot a vizsgálóbiró nem, hanem csakis társasbiróság rendelhet el; még pedig állam elleni bűntettek esetében a főtörvényszék, más esetekben a törvényszék. A vizsgálati fogság csak szökés veszélye és collusió esetében, továbbá akkor rendelhető el, ha a bűntettre legalább öt évi rabság van megállapitva.

Egy évi rabságnál kisebb büntetéssel büntetendő büncselekmény esetében vizsgálati fogság csak szökés veszélye esetén rendelhető el. Elrendelhető ugyan collusió esetében is, de annak maximalis tartama tiz napot meg nem haladhat.

A Csemegi-féle (1882. évi) javaslat megkülönbözteti a facultativ és kötelező vizsgálati fogság eseteit. Elrendelhető a vizsgálati fogság szökés veszélye és collusió esetén; továbbá a csavargó és külföldi ellen (282. §.). *Elrendelendő* pedig az ellen, a ki ellen a vizsgálóbiró által teljesitett kihallgattatása után is nyomatékos gyanu marad fenn arra nézve, hogy oly bűntettet követett el, melynek büntetése halál vagy öt évnél hosszabb ideig tartó fegyház vagy államfogház vagy ha a Btk. 340. §-ának büntetési tétele alá eső lopás; rablás; vagy a 372. §-ban meghatározott orgazdaság bűntette vagy ezekben való részesség nyomatékos gyanuja marad fenn ellene (284. §.). A személyes szabadság védelme érdekében a javaslat a vizsgálati fogság tartamát meghatározza (294., 295. §§.) és megengedi a biztositék mellett való szabadlábra helyezést.

Ugy positive, mint negative megállapodott *a gyakorlat* a vizsgálati fogság kérdésének két fontos részében. Az egyik szerint a vizsgálati fogság okai vannak meghatározva; a másik szerint a biztositék melletti szabadlábra helyezés rendszere van elfogadva. A gyakorlat azonban, sajnos, két irányban nagyon kiterjeszti a fogalmakat: egyik a collusió, másik a személyi megbizhatlanság eseteinek alkalmazása. Mindkét esetben igen gyakran puszta vélelem, föltevés, sőt nem ritkán egyszerü ötlet és kényelmi szempont az, mely a collusió s személyi megbizhatlanság alapja. Holott ha valahol nem szabad tényeket vélelmezni, ugy a vizsgálati fogság első sorban ide tartozik, mert a személyes szabadság egyik legfontosabb állampolgári jog, melyet nem szabad kényszernek vagy korlátozásnak alávetni, csak akkor, ha az állam büntető igénye másként nem érvényesithető.

A gyakorlat eme helytelen iránya mellett reá kell utalnunk egy hiányára is; s ez az, hogy a vizsgálati fogság maximális tartamának meghatározása végett még csak kisérletet sem tett. Nem mentség ezzel szemben az, hogy a Sárga könyv ezt a materiát nem szabályozta és csupán az előzetes letartóztatás maximumát határozza meg (30. §.), mert először is ez nem volt kötelező; másodszor pedig, mert a gyakorlat perjogunknak igen fontos részeit szabályozta, melyekről szintén hallgat a Sárga könyv, sőt szabá-

lyozott perjogi materiát a Sárga könyvvel homlokegyenest ellenkező értelemben is;[1]) annál kevésbé menthető a joggyakorlatnak eme mulasztása, mert hiszen ugy a 43-iki, mint a Csemegi-féle javaslat zsinórmértékül szolgálhatott volna a vizsgálati fogság tartamának meghatározásánál.

III. Mielőtt azokra a garanciákra áttérnénk, melyeket törvényünk az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság anyagának szabályozásánál felállit, eme garanciák értékének meghatározása végett szükséges a letartóztatás s vizsgálati fogság lényegével s jogi természetével röviden foglalkozni.

Tudjuk, hogy a tettes a büntetendő cselekmény elkövetésével jogviszonyba jön az állammal, mely szerint ez utóbbinak — az elkövetett büntetendő cselekmény minőségéhez s mennyiségéhez képest — joga van a terheltet a büntetés elszenvedésére kényszeriteni. Eme jogviszonyból kölcsönös jogok s kötelezettségek származnak, a melyek mihelyt a vádemeléssel az állam a büntetőigény realisálásának terére lépett, létrehozzák a jogositott állam s a kötelezett terhelt közt a perjogi viszonyt. Habár ez utóbbi oly viszonyban áll az anyagjogi viszonnyal, mint a czél az eszközzel, mindazonáltal nemcsak a büntetés foganatbavétele tételezi fel a kényszert; hanem az igény megállapitása is. Igy van ez a polgári perben is, a hol magánjogi igénynyel szemben hasonló jellegü kötelezettség áll. Itt is nemcsak a követelés behajtásáról, hanem annak biztositásáról (biztositási végrehajtás, zárlat) is kell gondoskodni. A mi a zárlat s biztositás polgári perben, az az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság bizonyos értelemben a büntető perben. A különbség a kettő közt az, hogy a polgári perben a zárlat s biztositás csak az itélet végrehajthatóságát, tehát a materialis igény érvényesitését teszi lehetővé; mig a bűnvádi letartóztatás csak a szökés veszélye esetében szolgáltat garanciát az itélet végrehajthatósága mellett is; más esetekben (collusió, bűnismétlés) azonban és szökés veszélye esetében is arra való, hogy a perjogi viszony lebonyolitását a terhelt távolléte ne akadályozza meg. Már ezekből kidomborodik ama két érdek, melyet itt ki kell egyenliteni; egyik az állam büntető igénye; másik a terhelt személyes szabadság joga, mely alapját abban az elvben találja, mely szerint

[1]) Igy a vádelv csak a felségsértés, hűtlenség valamint az 1848 : XVIII. t.-czikk 6., 7., 8., 9. §-ában meghatározott bűncselekményekre volt kimondva (38. §.); más esetekben hivatalból kellett eljárni (2. §.); mig ma már a Curia a vádelvet minden bűncselekményre kiterjesztette.

a bűnösséget vélelmezni nem lehet, ellenkezőleg a terhelt ártatlansága vélelmezendő mindaddig, mig csak bűnössége jogerősen kimondva nincs. Eme két homlok-egyenest ellenkező érdek méltányos és igazságos kiegyenlitése ama gordiusi csomó, melyet a törvényhozónak minden egyes esetben meg kell oldani, ha a perjogot szabályozni akarja. Ha végig pillantunk a codificatio s a perjog történetén, azt látjuk, hogy eme két érdek kellő egyensulyban az elmult időkben soha sem volt; s a mérlegnek majd az a serpenyője billent le, a hol a közérdek volt elhelyezve; majd az, a hol az egyéni érdekek csoportosultak. Ez utóbbi irány abban a korszakban dominált, midőn a büntetőjog közjogi jellege még nem domborodott ki s az állami megtorlás helyett a magánbosszu és kiegyezés szerepelt, ellenben az autokrata szerkezetü államokban, a hol a polgárok egyenjogusága ismeretlen volt, s a társadalmat a kasztok darabolták szét, égbekiáltó zsarnoki jogokkal felruházva, ott az egyén, főleg a jogtalan néposztály individualis joga eltörpült, sőt néhol egész elenyészett. Csakis a XIX-ik század szabadság és jogegyenlőségtől áthatott szellemének sikerült azokat a szertelen tévedéseket s igazságtalanságokat megszüntetni vagy legalább is enyhiteni, melyek az állami vagy egyéni érdek praeponderenciájából származtak.

Bizonyos az, hogy bűnösséget megállapitó itélet hozatala előtt is korlátozni kell néha az egyéni szabadságot; hogy azonban ez se beteges álhumanismussá, se tulságos, tehát igaztalan szigorrá ne fajuljon, okvetlen szükséges a helyes középut feltalálása végett ugy az állami, mint az egyéni érdek javára garanciákat felállitani.

Miután az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság egyedüli jogalapja a szükség, ennél fogva a szükség eseteit kell taxative meghatározni; s nem szabad fölvenni oly letartóztatási okot, mely kizárólag a biró arbitriumára van bizva. Ámbár kétségtelen, hogy végelemzésben akkor is a biró határozza meg a letartóztatás törvényes okainak tényelemeit, ha azok taxative vannak a törvényben felsorolva, mindazonáltal igen nagy különbség az, ha az egyes okok, melyek a letartóztatás szükséges voltát fejezik ki in abstracto, törvényben vannak felsorolva, vagy ha a törvény csupán annyit mond, mint az olasz (art. 182.), hogy a letartóztatás szükséges voltát a biró határozza meg.

Miután a birák is emberek, s igy a szenvedélyek, hajlamok s más psychikai tényezők befolyása alatt állanak; értelmük bár-

mennyire igyekezzék is az igazság eszméjét követni, könnyen megtörténhetik, hogy a biró mégis a hajlamok befolyása alá kerül; és a letartóztatást azon álürügy alatt, hogy arra az eljárás érdekében van szükség, tulajdonképen kényelmi szempontból rendeli el azért, hogy a terhelt mindig kéznél legyen. Első biztositék tehát arra, hogy az állami és egyéni érdek lehetőleg ellensulyban maradjon, az, ha a letartóztatásra jogositott hatóságok kezébe kötött utlevelet adunk s tüzetesen meghatározzuk azokat az eseteket, mikor a letartóztatásnak helye van.

Miután a letartóztatás nem más, mint az állam kényszerült védekezése a bűnösök oly magatartása ellen, mely az eljárás sikerét veszélyeztetheti, ez okból azokat az eseteket kell megállapitani, melyekben előreláthatólag és rendszerint ez a veszély megnyilatkozik.

Ez rendszerint három alakban szokott előfordulni; t. i. *a)* a bizonyitékoknak az igazsággal megegyező beszerzése ellen irányul a terhelt cselekménye; *b)* a büntetés végrehajtása elől igyekszik magát elvonni s igy az eljárás szabályszerü lefolytatását is lehetetlenné teszi; végül *c)* attól kell tartani, hogy ismét bűncselekményt követ el, vagy azt, a mit megkisérlett, bevégzi. Miután az élet tapasztalata szerint azok a cselekmények, melyek az eljárás sikerét veszélyeztetik, eme három forrásra vezethetők vissza; s az állam büntetőigényének érvényesitését csakis az oly cselekmények tehetik illusoriussá, melyek az *a)*, *b)* pontok alatt fel vannak sorolva, ennélfogva a letartóztatásnak csakis ilyen esetekben lehet helye. A bűnismétlés (*c)* p.) szoros értelemben nem tartozik amaz esetek közé, midőn az állam büntető igényének érvényesitése forog koczkán; s ez tulajdonkép megelőző, policzialis jellegü intézkedés. Miután azonban nemcsak az államnak megtorolni áll jogában, hanem joga és kötelessége a praevencziő is, ez okból, midőn bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy a bűnismétlés veszélye fenyeget, köteles azt megelőzni. Miután pedig a bűnismétlés csak ugy lehetséges, ha a szabad akarat korlátlanul érvényesülhet, s az egyén szabad cselekvését mi sem gátolja, ennélfogva a hathatós praevencziő végett a szabad cselekvést kell kényszerrel megakadályozni, a minek egyedüli módja a letartóztatás.

Törvényünk ezekkel a követelményekkel számot vetett, s a letartóztatás okait taxative határozván meg, ezzel a hatóságok kezébe kötött utlevelet adott s az önkényt a lehetőség szerint kizárta (141. §.). Sőt, hogy a személyes szabadság korlátozása csakis a

legszükségesebb esetekben legyen foganatba vehető, a törvény nem elégszik meg a letartóztatás okainak puszta felsorolásával, hanem megkívánja, hogy a letartóztatás okai vagy megtörtént tényekként szerepeljenek, vagy ezen okok fenforgása bizonyitva legyen; s igy az alapos gyanu a letartóztatásra soha sem elégséges. Igy pl. szökés veszélye okából csak akkor tartóztatható le a terhelt, ha megszökött; a szükség ez esetben kétségtelen, mert a szökés megtörtént dolog; vagy „ha bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy a szökésre tett előkészületeket“ (141. §. 2. p.). Igy van ez, a mint a részleteknél látni fogjuk, a letartóztatás minden esetében; s igy, ha az ismertetett külföldi törvényekkel törvényünket összehasonlitjuk, azt a meggyőződést szerezzük, hogy a polgárok személyes szabadságát egy törvény sem méltányolja s védelmezi annyira, egy sem sánczolja körül oly garancziákkal, mint a mi törvényünk.

Nem nyujt azonban elég biztositékot az, ha csak a letartóztatás okait határozzuk meg. Legjobban bizonyitja ezt a statisztika, mely szerint — a korábbi gyakorlat mellett — gyakran egy évnél tovább is tartott a vizsgálati fogság.[1]) Szükséges tehát a letartóztatás maximalis határait meghatározni. Törvényünk ezen kivánalomnak is megfelel s pedig két irányban. Ugyanis először felállitja azt a szabályt, mely szerint: „az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mihelyt az elrendelés oka megszünt“ (157. §.); másodszor minden egyes esetre tüzetesen meghatározza azt, hogy a letartóztatás meddig tarthat (159. §.). Ezen felül pedig a biztositék melletti szabadlábra helyezést megengedi, ha maga a terhelt vagy helyette más valaki megfelelő biztositékot ad (162. §.). Hogy collusió vagy bűnismétlés esetében biztositék mellett sem helyezhető szabadlábra a terhelt, az magától értetődik, mert az ily módon való szabadlábra helyezés csak akkor rendelhető el, ha a terhelt a letartóztatás jogalapját képes megszüntetni s biztositékot nyujtani az iránt, hogy a letartóztatás okát képező veszély nem fog bekövetkezni. Ezt a czélt azonban vagyoni garancziával csakis szökés esetében és akkor lehet elérni, ha a terhelt külföldi, de collusió vagy bűnismétlés esetében nem.

Bármily jogosult is czélszerüségi alapon jogállamban a terhelt előzetes letartóztatása és vizsgálati fogságba helyezése, mégis kétségtelen igazság marad az a tétel, hogy a letartóztatással a terhelt oly bajjal van sujtva, mely a bűncselekmény következményeit

[1]) Statisztikai Évkönyv 1895. évf. 353. lap.

képező bűnhődéssel összefüggésben nincs s nem is lehet, mert a büntetés csak akkor vehető foganatba, ha azt törvényes eljárás után a biró jogerősen megállapitotta. Következésképp a jog eszméje megköveteli, hogy a letartóztatás compensáltassék. Ezt előirja a B. T. K. 94. §-a. Igaz ugyan, hogy ennek szövege szerint a vizsgálati fogság csak akkor számitandó be a szabadságbüntetésbe, ha az a vádlott hibáján kivül hosszu tartamu volt. Ámde a judikatura ma már a törvény eme rendelkezését helyesen s pedig akkép tágitotta ki, mely szerint a vizsgálati fogságban töltött időt a büntetésbe mindig beszámitják a biróságok; következésképp a bűnösség megállapitása esetében az a személyes szabadságot korlátozó intézkedés, melyet a bíróság szükségből alkalmazott, nem sujtja a bűnöst, mert az utólagos büntetéssé konvertáltatik át.

Ha pedig az az igen gyéren előforduló eset adná elő magát, hogy a letartóztatott ártatlannak bizonyult, akkor kártalanitásra van igénye. Igaz ugyan, hogy a vagyoni kárpótlás azt az erkölcsi veszteséget soha sem képes pótolni, a mit a letartóztatás az ártatlanul letartóztatott polgári becsületének okozott, mindazonáltal, ha tekintetbe veszszük azt, hogy nincs oly emberi intézmény, mely az eszményi tökélyt elérhetné, s ha figyelembe veszszük, hogy a külföldi törvények a szabadelvüség s a humanismus szempontjából messze mögötte állanak törvényünknek, kénytelenek vagyunk kiemelni, hogy a törvény az állami és egyéni érdek közt levő helyes, észszerü egyensuly helyreállitása végett mindazt megtette, a mit megtenni lehetett; s tovább ment, mint bármely más állam a személyes szabadság védelmében, a nélkül mindazáltal, hogy a közérdeken csorbát ejtett volna.

2. Az előzetes letartóztatás okai.

141. §.

Előzetes letartóztatás rendelhető el:

1. tettenkapás esetében, ha a tettenkapott kiléte azonnal meg nem állapitható;

2. ha a terhelt megszökött, vagy avval a czéllal, hogy magát a bűnvádi eljárás elől elvonja, elrejtőzött és utóbb a hatóságnál önként nem jelentkezett; továbbá ha bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy a terhelt a szökésre előkészületeket tett; végre ha megszökésétől azért, mert állandó tartózkodóhelye vagy rendes keresetforrása nincs, vagy mert ismeretlen és magát igazolni nem

tudja, vagy az alkalmazandó büntetésnek előrelátható nagyságánál fogva alaposan lehet tartani;

3. ha bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy a terhelt valamely tettestársat, részest, orgazdát, bünpártolót vagy tanut hamis vallomás tételére, vagy a vallomás megtagadására, illetőleg szakértőt hamis véleményadásra birni, vagy a bűncselekmény nyomait megsemmisiteni, megváltoztatni vagy elrejteni törekedett vagy törekszik;

4. ha a terhelt nem magyar honos és alaposan tartani kell attól, hogy szabadlábon hagyása esetében a hatóság ujabb idézésére nem fog megjelenni;

5. ha a terhelt az ellene inditott eljárás alatt ujabb büntettet vagy vétségeket követett el; vagy ha bizonyiték forog fenn arra, hogy a terhelt a megkisérlett büntett vagy vétség végrehajtásával, vagy azzal fenyegetőzött, hogy ujabb büntettet vagy vétséget fog elkövetni.

Jegyzetek.

Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság elhatárolása.

1. E §. a letartóztatás okait sorolja fel, melyek alapján a terhelt előzetes letartóztatásba helyezhető. Miután a 148. §. értelmében, a tettenkapás kivételével, a vizsgálati fogság is ugyanazon okokból rendelhető el, mint a letartóztatás, ez okból a két szakasz szoros összefüggésben áll egymással s a 141. §. kiegészitő része a 148. §-nak.[1]) E két szakasz közt csakis az a különbség, hogy az első az előzetes letartóztatásról, az utóbbi pedig a vizsgálati fogságról rendelkezik; továbbá, hogy vizsgálati fogság nem, s csupán előzetes letartóztatás rendelhető el tettenkapás esetében. A két szakasz szövegének egybevetéséből még egy másik különbség is feltünik, az t. i., hogy a letartóztatáshoz a törvény nyomós gyanuokot nem kiván, mig a 148. §. szerint vizsgálati fogság csak az ellen rendelhető el, a ki kihallgatása után is bűntett vagy vétség nyomatékos gyanuja alatt marad s ki ellen a 141. §. 2—5. pontjaiban meghatározott egy vagy több ténykörülmény fenforog.

Habár a 141. §. nyomós gyanuokról nem is szól, mindazáltal

[1]) A 2100/900. Igmr. nyomatékosan figyelmébe ajánlja a kir. ügyészség tagjainak, hogy az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság elrendelését csak a Bp.-ban szabatosan meghatározott okokból inditványozzák, — hogy kiváló gondot forditsanak a foglyos ügyek gyors elintézésére, hogy gondosan tartsák nyilván a letartóztatás tartamát, nehogy a 159. §-ban meghatározott tartamon tul maradjon vlki vizsgálati fogságban stb.

Vasuti szolgálatban álló egyének letartóztatásáról fölöttes hatóságuk előzetesen értesitendő (13.449/97. — Igközl. 97. 182.).

kétségtelen, hogy egyszerü följelentésre, nyomós gyanuok nélkül senki sem tartóztatható le. Ugyanis a 141. §. 1. p. szerint letartóztatható az, a kit tettenkaptak. A 142. §. pedig a tettenkapás fogalmát meghatározván, kijelenti, hogy tettenkapás akkor forog fenn, ha valaki a tettest vagy részest a bűncselekményen rajta éri; vagy ha valaki mint szemtanu, vagy szemtanu által figyelmeztetve, a tettest vagy részest azonnal a bűncselekmény elkövetése után elfogta vagy űzőbe vette. Ebből kitünik, hogy a tettenkapottat nemcsak a bűncselekmény gyanuja terheli; hanem bűnössége épen a tettenérés miatt bizonyos. Az előzetes letartóztatás többi okainak meghatározásánál (141. §. 2—5. p.) a törvény mindenütt „terheltet" emlit, a ki az egyik vagy másik ok fenforgása esetében előzetesen letartóztatható. „Terhelt" pedig az, a ki ellen a bűnvádi eljárás foly (13. §. 2. bek.). Miután azonban bűnvádi eljárás csak az ellen inditható, a kit büntett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanuja terhel (1. §.), kétségtelen, hogy akkor, midőn a törvény a „terhelt" kifejezést használta, világosan kifejezte azt, hogy nyomatékos gyanu nélkül senki le nem tartóztatható.

Tettenkapás.

2. Az előzetes letartóztatás első oka a tettenkapás. Hogy mit ért ez alatt a törvény, azt a 142. §. határozza meg. A tettenkapás azonban egymagában nem ok a letartóztatásra, csakis akkor, ha a tettenkapott kiléte azonnal meg nem állapitható. A törvény a tettenkapott *„kiléte"* alatt azokat a közelebb meghatározó körülményeket érti, melyek segélyével a terhelt egyénisége megállapitható. Magától értetődik, hogy a névbemondás nem elegendő, csak akkor, ha a mellékkörülmények figyelembe vételével kitünik, hogy a terhelt valódi nevét mondotta be; s nem forog fenn más oly körülmény, mely a letartóztatást szükségessé teszi (141. §. 2—5. p.). Az, a ki a terheltet tettenérte, azt a rendőrséghez, járásbirósághoz, a vizsgálóbiróhoz vagy kir. ügyészséghez köteles kisérni, mely hatóságok a törvény értelmében határoznak a letartóztatás vagy szabadon bocsátás tárgyában (145. §.). A terhelt kilétének megállapitására azonban sem magánosok, sem a rendőrség közegei nem jogosultak (142. §. 2. bek.).

3. A törvény a letartóztatást megengedi, ha a terhelt *kiléte* azonnal meg nem állapitható; miután pedig tettenérés esetében ez „azonnal" igen ritkán történhetik meg, ebből következik, hogy a tettenkapottat rendszerint le fogják tartóztatni. Ez nem lehet sé-

relmes a terheltre, mert a tettenért bűnössége evidens; s mert a közérzülettel ellenkeznék az, ha a rendőrnek kötelessége volna pl. egy notorius tettenért betörőt csak azért szabadon bocsátani, mert ismeri őt. A mint hogy nem lehet az előzetes letartóztatás elrendelését a rendőri közegekre bizni, épp ugy nem lehet a tettenért kilétének s annak megállapitását sem a rendőri közegekre bizni, hogy nem forog-e fenn más ok a letartóztatásra. Éppen azért köteles mindenki, akár magánegyén, akár rendőri közeg a tettenkapottat a 142. §. 2. bekezdésben megjelölt hatóság elé állitani, a melynek hatáskörébe tartozik a terhelt kilétének megállapitása s annak constatálása, hogy nem forog-e fenn más ok a letartóztatásra.

Szökés és megszökés veszélye.

4. A 141. §. 2. pontja a tág értelemben vett szökés veszélyéről rendelkezik, s habár végelemzésben az itt felsorolt esetek mindegyikében a szökéstől kell tartani, mégis a törvény a szabatosság s a visszaélések megakadályozása végett a szökés veszélyének egyes eseteit külön határozta meg. A 141. §. 2. pontja tulajdonképen hét esetet foglal magában, melyek a következők:

a) a megszökés;
b) az elrejtőzés;
c) a szökés előkészitése;
d) állandó tartózkodási hely vagy
e) rendes kereset hiánya;
f) terhelt ismeretlen volta;
g) az alkalmazandó büntetés nagysága.

5. Előzetes letartóztatás rendelhető el, ha a terhelt *megszökött.* — Miután a törvény az „elrejtőzést" is külön felvette *(b)*, ebből következik, hogy szökés akkor forog fenn, ha a terhelt rendes lakó vagy tartózkodó helyéről eltávozott. Az eltávozás azonban nem mindig állapitja meg a szökést; jelesül nem akkor, ha a terhelt pl. rendes keresetforrásának vagy üzletének folytatása végett távozott el; s ha azt a helyet, a hová távozott, vagy a hatóságnak bejelenti, vagy hasonló czélból hozzátartozóival vagy szomszédjával közli.

Másrészt nem azt kell nézni, hogy a terhelt mikor távozott el, akkor-e, mikor már föl volt jelentve, s tudomást szerzett az eljárás megindításáról, vagy előbb, mert gyakran a terhelt elég óvatos és nem várja be az eljárás megindítását, hanem már előbb igyekszik magát a bűnüldözés elől biztositani; hanem a mellékkörülmények gondos figyelembe vételével az állapitandó meg, hogy

az eltávozás a szökést megállapitja-e, vagy az egyszerüen oly jelenség, mely a bünvádi eljárás meghiusitását nem célozza.

6. Letartóztatható az is, a ki avval a czéllal, hogy magát a bünvádi eljárás elől elvonja, *elrejtőzött*. — Az elrejtőzés előfordulhat vagy önállóan, vagy a szökéssel kapcsolatosan. Az előbbi eset akkor fordul elő, ha a terhelt vagy lakásán, vagy tartózkodási helyén egyebütt elrejtőzött, pl. a város másik részében álnév alatt vett fel lakást. Az elrejtőzéshez — a mint az emlitett példából is látható — nem szükséges, hogy a tettes a külvilágtól elzárja magát; ámbár ez is előfordulhat; de az elrejtőzés már akkor megállapitandó, ha a tettes rendes lakhelyén nem található fel, és sem hozzátartozói, sem szomszédai hollétéről felvilágositást adni nem tudnak. — Magától értetődik, hogy elrejtőzöttnek nem tekinthető az, a kit a kézbesitő nem talál otthon. Miután a 141. §. egyik vagy másik esetének fenforgása esetében elővezető parancsot kell kiadni (131. §.); az elővezető parancs kiadására jogositott hatóság az elrejtőzésről vagy a rendőrség által beszolgáltatott adatokból, vagy tanuk vallomásából fog meggyőződést szerezni; és ha megállapitja az elrejtőzést, a terhelt ellen az elővezető parancsot kiadja s őt letartóztatja.

A szökéssel kapcsolatosan akkor fordul elő az elrejtőzés, ha a terhelt abból a helységből vagy városból, a hol lakik, megszökött és tartózkodási helyét eltitkolja.

Az elrejtőzés azonban csak akkor a letartóztatás oka, ha az avval a czéllal történt, hogy a terhelt magát a bünvádi eljárás elől elvonja. Miután azonban az elrejtőzés oly cselekmény, mely magában foglalja az emlitett czélnak bizonyitékát; ha valakit bünczelekmény nyomatékos gyanuja terhel és elrejtőzik, neki kell valószinüvé tenni azt, hogy ez más okból s nem a bünvádi eljárás meghiusitása végett történt. Habár fennforog is az emlitett czélzattal történt elrejtőzés, a terhelt a letartóztatástól megszabadulhat, ha a hatóságnál jelentkezik. Természetes, hogy ez a jelentkezés csak akkor zárja ki a letartóztatást, ha valóban „önként“ történt s nem azért, mert már a policzia amugy is nyomában volt, vagy mert már a hatóság elrendelte elfogatását és kinyomozását, s erről ő tudomást szerzett. Ha azonban a terhelt önként jelentkezett ugyan, de ellene a letartóztatásnak más oka is fennforog, természetes, hogy a jelentkezés a letartóztatást nem zárja ki.

7. Elrendelhető az előzetes letartóztatás, ha bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy a terhelt a *szökésre* nézve *előkészületeket*

tett. Hogy mi tekintendő előkészületnek, az ténykérdés, melyre nézve csak azt az általános szabályt lehet felállitani, hogy minden oly cselekmény vagy intézkedés szökési előkészület, mely arra mutat, hogy a terhelt állandó lakóhelyéről el akar távozni. Meg kell azonban jól különböztetni a szökést az előkészülettől; mert mig az előbbit nem kell bizonyitani, mert maga a szökés ténye egyuttal a bizonyiték is, addig a szökési előkészületet bizonyitani kell. Hogy mily bizonyitékot lehet itt felhasználni, erre csak azt lehet válaszolni, hogy minden felvilágositó adatot, mely az illetékes hatóságban alkalmas azt a meggyőződést kelteni, hogy a terhelt ilyen előkészületeket tett. Bizonyitékul felhasználhatók tehát a tanuk vallomásai ép ugy, mint konkludens tények, iratok s más objectiv bizonyitékok. Kérdés azonban az, hogy *mit* kell bizonyitani; azt-e, hogy a cselekmény vagy intézkedés alkalmas előkészület a szökésre, vagy csupán magát a cselekményt vagy intézkedést. Kétségtelen, hogy csak ez utóbbit, mert azt, hogy a cselekmény vagy intézkedés tényleg a szökésre utal-e, ama hatóság állapitja meg, a melyik a letartóztatás elrendelésére hivatva van.

8. Előzetes letartóztatás rendelhető el továbbá, ha a terhelt megszökéstől azért kell tartani, mert *állandó tartózkodó helye* nincs. A szökés veszélyét itt a terhelt állandó tartózkodó helyének hiánya bizonyitja.

Az állandó tartózkodó hely fogalmát olykép meghatározni, hogy az minden egyes esetre alkalmazható legyen, nem lehet, mert a szökés veszélye az egyik esetben ugyanazon viszonyok közt ki van zárva, másik esetben az fenforoghat. A letartóztatás elrendelése előtt tehát az illetékes hatóságnak azt kell vizsgálni, hogy az adott esetben, a mellékkörülmények figyelembevételével, lehet-e a szökéstől tartani, vagy nem. Annyit azonban a törvény szövege szerint meg lehet állapitani, hogy a letartóztatás csak akkor rendelhető el, ha a terhelt tartózkodó helye nem állandó. A tartózkodó hely állandóságának meghatározásánál az egész közömbös, hogy a terhelt saját házában lakik-e; fő- vagy albérlő-e; ingyen vagy fizetésért kap-e szállást; mert a dolog lényege nem a tartózkodás jogczimében, hanem a tényleges állapot tartósságában rejlik. Lehet a terhelt háztulajdonos; azért ha állandó tartózkodó helye nincs, mégis le lehet tartóztatni. Igy pl. a drótostótok évről-évre az országban barangolnak; s habár az ország északi részén levő falvakban többnek van háza s családja, azért mégis le lehet az ilyen egyéneket is tartóztatni, mert városról-városra s faluról-

falura vándorolnak, s maguk sem képesek megmondani, hogy egy bizonyos időben hol lesznek feltalálhatók.

Ámbár az állandó tartózkodó hely meghatározásánál a fősulyt arra kell helyezni, hogy a terhelt az eljárás folyamán bármikor meg lesz-e idézhető s meg fog-e jelenni, mégis azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy szökés veszélye esetében a letartóztatás nem csupán arra való, hogy az eljárás lebonyolittassék, hanem arra is, hogy a terhelt személye a büntetés végrehajtása végett is biztositassék (330. §.); erre tekintettel a letartóztatás alkalmával annál tágabb értelemben magyarázható az állandó tartózkodás hiánya, minél sulyosabb a vádbeli cselekmény és minél bizonyosabb a terhelt bünössége. Ha ellenben a vádbeli cselekmény jelentéktelen s a bűnösség is kétes, sokkal jobban meg kell fontolni a letartóztatást, mint az előbbi esetben, mert közelebb fekszik az a föltevés, hogy a letartóztatás vagy ártatlant sujt, vagy a letartóztatás sulyosabb lehet, mint a kiszabandó büntetés. — Ez a szabály egyébként a letartóztatás minden esetében alkalmazandó.

9. Letartóztathatók azok, a kiknek megszökésétől azért kell tartani, mert *rendes keresetforrásuk nincs.* A keresetforrás minősége közömbös ugyan, de mégis megkivántatik, hogy ez oly természetü legyen, mely kizárja a szökés veszélyét; mert hiszen a keresetforrás magában foglal minden elképzelhető módot, melynek segélyével valaki az életfentartáshoz szükséges eszközöket megszerzi. Tehát végelemzésben a koldulás is keresetforrás. Meg kell különböztetni az oly megélhetési módot, a melynél a helyhez kötöttség a keresetforrás minőségével együttjár; s az olyat, a hol az épen a helyváltoztatást tételezi föl. — Látható ebből, hogy az állandó tartózkodó hely s rendes keresetforrás, habár a törvényben disjunctive vannak is felsorolva, s mindegyik önállóan jogalapja lehet a letartóztatásnak, mégis az életben rendesen együtt jelentkeznek. Szoros értelemben rendes keresetforrásuk azoknak nincs, a kik a megélhetési eszközök beszerzésének módját máról-holnapra változtatják; vagyis az ugynevezett *csavargók;* rendes keresetforrás hiánya miatt tehát csak ezek tartóztathatók le. A napszámos, a ki évről-évre keze munkájával keresi kenyerét, a házaló, a drótos s üveges tótok ellenben rendes keresetforrással birnak ugyan, tehát ennek hiánya miatt nem tartóztathatók le; de letartóztathatók akkor, ha állandó tartózkodó helyük nincsen.

10. Letartóztatható az, a ki *ismerellen és magát igazolni nem*

tudja. — Hogy ki tekintendő ismeretlennek, ez relativ fogalom; az azonban kétségtelen, hogy itt a vizsgálóbiró személyismerete mérvadó nem lehet, mert ez nem érintkezik annyira a néppel, hogy a hatásköre területén lévők egy jelentékeny részét ismerhetné; mérvadóbb lehet már városokban a policzia; vidéken a csendőrség s községi előljáróság személyismerete. Ha azonban a hatóságok s azok közegei nem ismerik a terheltet, ez még nem elég ok a letartóztatásra, mert ismerhetik polgártársai, főleg nagyobb, népesebb városokban. — Ha a terhelt ismeretlen ugyan, de magát igazolni tudja, nem tartóztatható le. Hogy az igazolás miként történik, az ismét ténykérdés, mely a concrét esethez képest változik. Szükséges azonban, hogy a hatóságok előtt ismeretlen terhelt ne csak kilétét, tehát ne csak nevét igazolja, hanem polgári állását, továbbá azt is, hogy állandó lakása s keresetforrása van; — szóval, a hatóság az ismeretlen terhelttel szemben nagyobb óvatosságra van kötelezve, s tartozik megvizsgálni azt, hogy más letartóztatási ok nem forog-e fenn. — A terhelt kilétének igazolása végett kihallgathatók tanuk, felhasználhatók okiratok, illetőségi helyéről távirati értesitést kivánható stb. — Magától értetődik, hogy az ismeretlen terheltet addig, mig kiléte igazolva nincs: előzetes letartóztatásban kell tartani.

11. Végül *szökés veszélye* indokából letartóztatható az a terhelt, a kinek megszökésétől az *alkalmazandó büntetésnek előrelátható nagyságánál fogva* alaposan lehet tartani. Törvényünk a letartóztatás emez okának meghatározásánál lényegesen eltért az előbbi gyakorlattól. E szerint ugyanis letartóztatás s vizsgálati fogság volt elrendelendő akkor, ha a vádbeli cselekményre a törvény legalább öt évi szabadságvesztés büntetést állapit meg (Sárga könyv 45. §.). Nagy hibája volt ennek a gyakorlatnak az, hogy a törvényben in thesi meghatározott büntetéssel vetett számot, s nem azt vette figyelembe, hogy in concreto mily büntetés alkalmazandó a terhelt ellen. Törvényünk, nagyon helyesen ez utóbbi álláspontot fogadta el s igy az individualisatio alapjára helyezkedett. A gyakorlat szerint a büntetés nagysága okából nem volt letartóztatható a visszaeső tolvaj, bármily sok lopás terhelte is; s viszont szándékos emberölés büntette esetében mindig le kellett a terheltet tartóztatni, mert az előbbi esetben nem a minimum, hanem a maximum öt év; az utóbbiban pedig a minimum több öt évnél; holott az eset individualisatiójával már a vizsgálóbiró is előre láthatja, hogy összerü esetben a tolvaj kaphat nyolcz—tiz

évet (Btk. 96., 99. §§.), az pedig, a ki szándékos emberölés bűntette miatt terheltetik, kaphat hat havi börtönt (281. §. 2. bek. 91. §.); sőt jogositva van a biró ellene a 92. §. alkalmazásával egy napi fogházat is megállapitani. Habár ezt a minimumot a biró a legritkább esetben állapitja meg, mégis ha meggondoljuk egyrészt azt, hogy az emberölésnél gyakran egy hajszál választja el a bűntettet a jogos védelemtől, másrészt pedig vagyon elleni bűntetteknél anyagi bűnhalmazat esetén nem ritkán a törvényes maximumon felül kell kiszabni a büntetést, nagy haladást mutat törvényünk ama rendelkezése, melylyel az individualisatiot a letartóztatásnál is a hatóságok kötelességévé tette. A mint hogy nem köti a letartóztatás elrendelésére jogositott hatóságot az, hogy a törvényes büntetésnek mi a minimuma és maximuma, ép ugy arra nézve sem ir elő kötelező szabályt a törvény, hogy a „büntetés előrelátható nagyságánál fogva" mikor lehet *alaposan* tartani a szökéstől. Ilyen szabályt nem is állithatott fel, mert ez ismét a terhelt személyi viszonyaitól függ. Egymagában az, hogy sulyos büntetés kiszabása várható, nem ok a letartóztatásra, hanem szükséges, hogy a terhelt személyes viszonyaira tekintettel a büntetés nagysága a szökés veszélyét valószinüvé tegye, a ki megszökik, nemcsak a büntetéstől menekül, hanem ezzel kapcsolatban végleg szakit eddigi életmódjával; társadalmi összeköttetéseivel; elhagyja családját; otthonát és vagyonát. Meg kell tehát vizsgálni azt, hogy mikor veszit kevesebbet s mikor nyer többet a terhelt, akkor-e, ha megszökik, vagy ha aláveti magát az igazságszolgáltatásnak.

Minél kevesebb kötelék füzi a terheltet otthonához, s minél sulyosabb a büntetés, melytől fél, annál nagyobb a szökés veszélye; tehát annál kisebb büntetés is arra fogja inditani a letartóztatásra jogosult hatóságot, hogy a terheltet letartóztassa. Ellenkező esetben, a kit családja, vagyona, keresetforrása otthonához köt; s a ki önként jelentkezik a hatóságnál, az már nehezebben fog megválni ezektől a kötelékektől, s inkább aláveti magát a büntetésnek, hogy sem végleg szakitson eddigi életével; tehát ilyen esetekben nagyobb büntetés valószinüsége sem fogja a letartóztatást indokolttá tenni.

Két eset van, midőn a vizsgálóbiró csak a vádtanács engedelmével hagyhatja a terheltet szabadlábon, t. i., ha a vád tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény (149. §.).

Ez azonban nem azt jelenti, hogy ilyen esetekben a szökés

veszélyét vélelmezni kell; hanem azt, hogy az individualisatiót a fentebbiek értelmében a vádtanács teljesiti.

Collusio.

12. A 141. §. 3. pontja a *collusio* eseteit határozza meg. A törvény három irányu tevékenységet von a collusio fogalmi körébe; s pedig:

a) a bűntársakkal való összebeszélést;

b) a tanuknak vagy szakértőknek hamis vallomásra, illetve nyilatkozatra reábirását;

c) a tett nyomainak megsemmisitését, megváltoztatását és elrejtését.

13. Letartóztatható a terhelt, ha bizonyiték forog fenn arra nézve, hogy valamely *tettestársat, részest, orgazdát, bűnpártolót* hamis vallomástételre, vagy a vallomás megtagadására birni törekedett vagy törekszik.

Hamis a vallomás akkor, ha az igazsággal, a tényekkel ellenkezik. A vallomás hamisságát azonban nem szabad a Btk. értelmében venni, jelesül nemcsak az ügy *lényegére* vonatkozó hamis vallomásra való reá birás teszi jogosulttá a collusionalis letartóztatást; mert az előzetes eljárás során, midőn még az ügy ugyszólván embrionális állapotban van, egyrészt nem lehet különbséget tenni lényeges és nem lényeges vallomás közt; másrészt itt nem a hamis vallomás megtorlásáról, hanem annak megelőzéséről van szó; a mi igen lényeges különbség.

Letartóztatható a terhelt akkor is, ha bűntársait a vallomás megtagadására törekszik reá birni. Ámbár a terhelt vallomástételre nem kötelezhető, mindazonáltal annak önkéntes vallomása, — a mint a X. fejezetnél bőven ki lett fejtve — a modern vádperben sem nélkülözhető. Következésképp, ha az államnak nincs is joga arra, hogy a terheltet vallomásra birja, joga van megakadályozni minden külső befolyást, mely a vallomástétel, vagy az attól való tartózkodás szabadságát korlátozza.

14. A collusio második esete az, midőn a terhelt *tanut* törekszik hamis vallomásra vagy a vallomás megtagadására birni. A collusiónak ez az esete abban különbözik az előbbitől, hogy ez esetben, ha a reábeszélés sikerült is, megtorlásnak nincs helye; ellenben, ha a terhelt tanut törekszik hamis vallomásra birni: a Btk. 222. §-a értelmében büntetendő. Ha pedig a tanu hamis vallomást tett és a 213. §-ban meghatározott ismérvek (eskütétel) fennforognak, a terhelt mint felbujtó büntetendő. Erre a különbségre tekintettel, itt már fontos az, hogy a hamis tanuzásra való

reábirás az ügy valamely *lényeges* körülményre vonatkozott-e; mert csak igenlő esetben lehet a Btk. 213. vagy 222. §-a értelmében az eljárást meginditani. Ellenkező esetben a terhelt ellen csak a collusionalis letartóztatás alkalmazható. Ha nem dönthető el, hogy a hamis vallomás az ügy lényegére vonatkozott-e, a Btk. 213., illetőleg 222. §. alapján inditandó eljárást az ügy befejezéséig fel kell függeszteni. Ha a tanu nem az ügy lényegére vonatkozólag tett hamis vallomást, ezért nem vonható felelősségre. Ha azonban a vallomástételt megtagadta, a Bp. 195. §-a értelmében első sorban ezer koronáig terjedő és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetendő; a mennyiben pedig a büntetés kimondása eredménytelen maradt, a tanu letartóztatható, s ha az eljárás kihágás miatt foly, hat hétig; ha pedig bűntett vagy vétség miatt van folyamatban, hat hónapig fogva tartható.

15. Elrendelhető a collusionális letartóztatás vagy vizsgálati fogság, ha a terhelt *szakértőt* hamis véleményadásra törekszik vagy törekedett birni. A hamis szakértői vélemény adására való reábirásnál az előbbi pont alatt elmondottak érvényesek (v. ö. Btk. 217., 218., 222. §-ait). Lényeges különbség van azonban mégis a két eset közt, mert collusio okából a terhelt az előbbi esetben nemcsak akkor tartóztatható le, ha a tanut hamis vallomástételre beszélte reá, hanem akkor is, ha ezt a vallomás megtagadására törekedett rávenni. Holott a törvény szerint a terhelt nem tartóztatható le, ha a szakértőt törekedett a véleményadás megtagadására rávenni. A szakértő, ha a véleményadást a reábeszélés folytán megtagadta, azért a 232. §. értelmében megbüntetendő. A törvény eme rendelkezése sem nem ellentétes, sem nem hiányos; s ez a megkülönböztetés öntudatosan tétetett. Ugyanis a letartóztatás collusio okából csak akkor jogosult, ha egyáltalában meg van a lehetősége annak, hogy a terhelt oly tevékenységgel, mely a letartóztatás alapját képezi, az eljárást meghiusithatja, vagy legalább is egy vagy több bizonyitó anyagtól az igazságszolgáltatást megfoszthatja. — Tanunál ez az eset nemcsak akkor áll elő, ha ezt a terhelt hamis vallomástételre törekszik reábirni, hanem akkor is, ha a vallomás megtagadására irányul a terhelt tevékenysége, mert a tanu a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomással bir (192. §.), következésképp ez a tudomás mint bizonyiték csak akkor használható fel, ha azt maga a tanu közli a hatósággal; — tehát a tanut helyettesiteni nem lehet. Másként áll a dolog

a szakértőnél. A szakértő közreműködésénél csakis ennek „különös szakértelmére“ (225. §. 2. bek.) van szükség, itt nem a szakértői vélemény a bizonyiték, hanem az a tárgy, a mit a szakértő megvizsgál. A vélemény csak votum informativum, a mi nincs egy bizonyos egyénhez kötve, s bárki megadhatja, a ki a megkivánt kvalifikáczióval bir. Következéskép a terhelt collusionális tevékenysége szakértővel szemben a bűnvádi eljárásra csak akkor veszélyes, ha a terhelt a szakértőt hamis vallomásra törekszik reábirni, s igy csak ebben az esetben szükséges, tehát jogosult is a letartóztatás. Ha azonban a terhelt a szakértőt a véleményadás megtagadására birta, ez, ha a véleményadást megtagadta, megbüntetendő ugyan (232. §.), de egyuttal azonnal más szakértő rendelendő ki.

16. Letartóztatható végül a terhelt akkor, ha a bűncselekmény *nyomait* megsemmisiteni, megváltoztatni vagy elrejteni törekedett vagy törekszik. A mint az összebeszélés veszélyénél közömbös, hogy az ügy lényegére vonatkozó hamis vallomásra törekedett-e a terhelt a tanut reábirni, ép ugy közömbös itt is az, hogy mily objectiv bizonyitékot semmisitett meg vagy rejtett el. Az igazságszolgáltatás megbénitására vezetne, ha a hatóságok kötelesek volnának azt mérlegelni, hogy lényeges, vagy lényegtelen-e a bizonyiték s csak akkor volnának jogositva a terheltet letartóztatni, ha ez a lényeges bizonyitékoktól fosztja meg az igazságszolgáltatást. A collusionalis letartóztatás praeventiv s nem repressiv intézkedés; következéskép, mihelyt bizonyiték van arra, hogy a terhelt bármily bizonyitékot akar meghamisitani, vagy bármily bizonyitéktól törekszik megfosztani az igazságszolgáltatást, már létrehozta a collusio lehetőségét; következéskép annak veszélye is egyidejüleg fellépvén: ilyenkor mindig jogosult a letartóztatás.

17. A collusionál három oly fogalom van, melyek minden egyes esetben alkalmazandók; tehát ezeket a collusionalis specialis esetek után, e helyütt kell tárgyalni.

A 141. §. 3. p. szerint minden collusionalis okra nézve bizonyitéknak kell fenforogni. A bizonyitékot nem abstract értelemben, hanem in concreto alkalmazásában kell érteni. Jelesül, miután a tanu vallomása, okiratok stb. perjogi értelemben bizonyitékok, a törvény nem azt érti, hogy ilyen technicai értelemben vett bizonyiték forogjon fenn a collusio mellett, hanem azt, hogy a terhelt collusionalis tevékenysége bizonyitva legyen, azaz a bizo-

nyiték azt a meggyőződést ébreszsze fel a hatóságban, hogy a terhelt az eljárás meghiusitására törekszik.

Közös fogalom a collusionalis tevékenységre a „törekedett" és „törekszik". Mindakettő első sorban a terhelt személyes tevékenységét fejezi ki; nagyon könnyü volna azonban a collusionalis letartóztatást kijátszani, ha eme két fogalom alatt csak a terhelt személyes tevékenysége értetnék. Ily értelmezés mellett, ha a terhelt minden felelősséget ki akarna kerülni, a bűnvádi eljárás meghiusitását czélzó tevékenységet elvégeztetné hozzátartozójával; igy egyrészt ő letartóztatható nem volna; hozzátartozóját pedig bűnpártolás miatt a Btk. 378. §-ának rendelkezéseihez képest nem lehetne felelősségre vonni.

A törvény helyes értelme szerint tehát a terhelt mindig letartóztatható, ha a bűnvádi eljárás meghiusitására törekedett vagy törekszik, akár személyesen végezze ezt, akár mással végeztesse. Ezen értelmezés helyessége kitünik a törvény szövegéből s annak ratiójából. Ha ugyanis a törvény személyes tevékenységet kivánt volna a terhelttől, akkor igy kellett volna a törvényt szövegezni: „ha bizonyiték forog fenn . . . hogy hamis véleményadásra *birta;* vagy a bűncselekmény nyomait megsemmisiti vagy megsemmisitette stb." A törvény rátioja is ezt támogatja, mert a sulypont nem a terhelt személyes tevékenységén van, hanem az a lényeges, hogy collusionalis tevékenység forog-e fenn s az a terhelttől indult-e ki, igenlő esetben ennek szabadlábon hagyása az igazság kideritésére veszélyes, tehát letartóztatása szükséges.

Midőn a törvény a bűnvádi eljárás meghiusitását czélzó tevékenységet a mult s a jelen időben használja („törekedett" vagy „törekszik"), ezzel azt fejezi ki, hogy a letartóztatás nemcsak akkor jogosult, midőn a collusionalis tevékenység még folyamatban van, hanem akkor is, midőn már a terhelt azt bevégezte. Ennek két indoka van. Első az, hogy ha ilyen cselekményt fejtett ki a terhelt, alapos az aggodalom, hogy azt ismétli vagy külterjességében, extensivitásában folytatni fogja; tehát ezt a letartóztatással meg kell akadályozni. A második indoka pedig az, hogy ha a terhelt a collusionalis tevékenységet befejezte, a megváltoztatott bizonyitékokat eredeti, a valóságnak megfelelő állapotukba kell visszahelyezni. Ez pedig mindig könnyebb, sőt gyakran csakis ugy lehetséges, ha a terhelt el van zárva; mert, ha szabadlábon van, a mit ma a vizsgálóbiró vagy rendőri hatóság felépitett, azt holnap a terhelt lerombolhatja.

Nem magyar honos szökésének veszélye.

18. A 141. §. 4. p. szerint a terhelt azért tartóztatandó le, mert *nem magyar honos* és alaposan tartani kell attól, hogy szabadlábon hagyása esetében a *hatóság ujabb idézésére nem fog megjelenni.* Ez eset szoros összefüggésben áll a szökés veszélyével. A képviselőház elé terjesztett javaslat eredeti szövege igy szólt: „Ha a terhelt nem tartózkodik állandóan az országban.“ Ezt azonban a képviselőház igazságügyi bizottsága a törvény mostani szövege szerint módositotta, mert: „a letartóztatásnak ezt az esetét csak külföldiekre találta szoritandónak.“)

E szerint tehát, ha egy magyar állampolgár külföldön tartózkodik, a 141. §. 4. p. alapján nem, s csupán akkor tartóztatható le, ha ellene a törvényben meghatározott valamely más letartóztatási ok is fennforog. A bizottság eme módositás tulajdonképeni indokára nem mutatott ugyan reá, de azt feltalálni nem nehéz. Ugyanis, ha a terhelt magyar állampolgár, külföldön állandó lakása van s más letartóztatási ok sem forog fenn ellene, csupán azért, mert külföldön lakik, szigorubb elbánásban nem részesithető belföldön lakó honfitársainál; mert ha idézésre önként meg nem jelennék, mint magyar alattvalót bármely állam kiadja. Ellenben, ha a terhelt nem magyar honos, és ha abban az államban lakik, a melynek polgára, az nem adja ki, más állam pedig idegen állam alattvalóját szintén bizonyos korlátok közt adja csak ki idegen, vagyis oly államnak, a melyiknek a terhelt nem alattvalója. Következésképen, miután az állam büntető hatalmáról külföldiekkel szemben, ha ezek belföldön követnek el bűncselekményt, nem mondhat le, egyik letartóztatási ok gyanánt kellett az ilyen esetet felvenni. A letartóztatás azonban külföldiek ellenében is csak akkor rendelhető el, ha alaposan tartani kell attól, hogy szabadlábon hagyásuk esetében a hatóság ujabb idézésére nem fognak megjelenni. Hogy mikor forog fenn ez az eset, az ténykérdés, melyet az illetékes hatóság a mellékkörülmények figyelembevételével dönt el. Mindazáltal bizonyos általános szempontokat itt is fel lehet állitani. A törvény ugyanis letartóztathatónak mondja azt, a ki nem magyar honos, miután pedig megszoritó szabályt nem állit föl, magától értetődik, hogy nemcsak az a külföldi tartóztatható le, aki külföldön, hanem az is, a ki belföldön lakik. Az élettapasztalat azt mutatja, hogy Magyarországon, főkép a

[1]) A képv. ház ig. biz. jelentése 32. lap.

fővárosban igen sok külföldi lakik; itt él, itt telepedett meg, a nélkül, hogy az állampolgárságot megszerezte volna. Ha tehát olyan külföldi követ el bűntettet, akit családja, keresetforrása Magyarországhoz köt, csak azért, mert külföldi, nem tartóztatható le; ellenben, a kit a belföldhöz semmi kötelék sem füz s itt bűncselekményt követ el, arra nézve már ily kötelék hiánya eléggé alapos adatot nyujt annak föltevésére, hogy idézésre nem jelenik meg s igy letartóztatható.

Bünismétlés.

19. A letartóztatásnak utolsó esete az, midőn a terhelt az ellene inditott eljárás alatt *ujabb bűntettet vagy vétséget követett el;* vagy ha bizonyiték forog fenn arra, hogy a terhelt a megkisérlett bűntett vagy vétség végrehajtásával vagy azzal *fenyegetődzött*, hogy ujabb bűntettet vagy vétséget fog elkövetni. A mint a bevezetésben ki lett mutatva, a letartóztatásnak ez az esete nem perjogi természetü, hanem policzialis jellegü, praeventiv intézkedés, mely arra való, hogy a bűnismétlést megakadályozza. Ez a szabály azonban praeveniálás végett nem alkalmazható mindig, hanem csakis akkor, ha a bűnismétlés veszélye „a terhelt ellen inditott eljárás alatt" merül fel. Igy tehát nem szolgálhat alapjául az 5. p. szerint való letartóztatásnak az, ha a terhelt ellen inditott bünvádi eljárás folyamatbanléte alatt ellene ujabb följelentés tétetik, amelynek tárgya azonban nem oly bűncselekmény, melyet a terhelt az ellene folyamatban lévő bünvádi eljárás alatt követett el (Bpesti T. 6945/900. — GDt. XI. 528.). A letartóztatás bármely bűntett vagy vétség elkövetésének veszélye esetében elrendelhető; de nem akkor, ha a bűnismétlés kihágásra vonatkozik.

A letartóztatás egyéb esetei.

20. A 141. §-ban meghatározott eseteken kivül letartóztatásnak van még helye a következő esetekben:

a) midőn a szabadlábra helyezett terhelt bizonyos helyen köteles tartózkodni s az erre vonatkozó rendelkezést megszegi v. az idézőlevél iránt engedetlenséget tanusit (161. §.);

b) midőn a biztositék mellett szabadlábrahelyezett terhelt szökést kisérelt meg v. idézésre meg nem jelent (165. §.);

c) midőn a kimondott büntetés sulyánál v. más körülménynél fogva az elitélt megszökésétől kell tartani s emiatt az itélő bíróság letartóztatását rendeli el (330. §. 4. bek.);

d) midőn a főtárgyalás alatt vlki a tárgyaló teremben bűncselekményt követ el s a kir. ügyész letartóztatását inditványozza (133. §.);

e) midőn nyomós adatok mutatkoznak arra, hogy vlmely tanu a főtárgyaláson hamis tanuzást követett el (334. §.).[1])

Ezekről bővebben s ezen eseteknek a 141. §-hoz való viszonyáról az illető helyeken lesz szó.

21. Ellenben a törvény 149. §-ának második és harmadik, továbbá 536. §-ának harmadik és negyedik bekezdései sorolják fel azokat az eseteket, melyekben előzetes letartóztatásnak csak bizonyos feltételek mellett van helye vagy egyáltalán nincs helye.

22. Az 1881:XXI. t.-cz. 10. §-a szerint, ha verekedés vagy népcsődülés alkalmával valamely bűntett vagy nagyobb beszámitás alá eső vétség követtetett el, a rendőrségi közeg jogositva van mindazokat bekisérni, kik abban részt vettek vagy a részesség gyanujával alaposan terheltetnek. Ha pedig ez eszközölhető nem volna, a bekisérés egy vagy több tettesre vagy alaposan gyanusitottra szorítható.

Az államrendőrségről szóló törvény e rendelkezése azonban a Bpélt 27. §. folytán, figyelemmel a Bp. 141. §-ra, ma már hatályát vesztette. A rendőrségnek az előzetes letartóztatásnál követendő eljárását illetőleg ma már csak a Bp. 141. §. s az ezt kiegészitő R. u. irányadó.[2])

3. A tettenkapás esetei.

142. §.

A tettenkapás esetei:

1. ha valaki a tettest vagy a részest a büncselekményen rajta éri,

2. ha valaki mint szemtanu, vagy szemtanu által figyelmez-

[1]) L. még a 337., 418., 439., 460., 477., 542., 553., 573. §-okat.

[2]) A rendőrség által eszközölhető előzetes letartóztatásnál követendő eljárást a RU. 65—67., továbbá 183—194. §. szabályozzák. Ezek szerint:

a) halaszthatlan szükség esetén (Bp. 98. §.) joga van a rendőrhatóságnak terheltet előzetesen letartóztatni; joga van ehhez különösen akkor, ha az eljárás sikerének meghiusitásától v. ennek lehetetlenitésétől lehet tartani (65. §., 66. §. 1. bek.);

b) a letartóztatás irásba foglalt határozatban rendelendő el, a melyet 24 óra alatt kell meghozni és kézbesiteni (66. §. 2. bek.);

c) a letartóztatás csak a Bp. 141., 142. és 144. §. alapján eszközölhető (67. §.);

d) bizonyos esetekben a rendőrközegek is felsőbb hatóságok külön utasitása nélkül kötelesek letartóztatni és a rendőri hatóság elé vezetni a gyanusitottat (a ki ellen előzetes letartóztatás v. vizsgálati fogság van elrendelve, nyomozólevél v. elfogató parancs van kibocsátva stb. — 183. §.);

e) közhivatalban, közszolgálatban v. közérdekü magánvállalatban álló egyén letartóztatása előtt fölöttes hatósága értesitendő s addig is, a mig ez a

tetve, a tettest vagy részest azonnal a bűncselekmény elkövetése után elfogta vagy üldözőbe vette.

A tettenkapottat bárki elfoghatja. Köteles őt azonnal a legközelebb levő járásbirósághoz, vizsgálóbiróhoz, kir. ügyészséghez vagy rendőri hatósághoz kisérni, vagy ha ezt nem teheti, az említett hatóságok közül a legközelebb levőnél nyomban jelentést tenni.

A hatóság a tettenkapottat, ha erre törvényes ok fenforog, őrizet alá veszi. Ha az elővezetés nem a kir. ügyészséghez történt, ez utóbbi a tényállásról, valamint a tettenkapás egyéb körülményeiről azonnal, legkésőbb huszonnégy óra alatt értesitendő.

1. Törvényünk a tettenkapás fogalmának meghatározásánál oly tárgyias jellegü ismérveket állitott fel, melyek segélyével mig egyrészt mindig biztosan meg lesz állapitható az, hogy tettenkapás mikor forog fenn, másrészt ki lesz zárva a letartóztatás emez esetének önkényes, kiterjesztő magyarázata, a mi Francziaországban a törvény homályos szerkezete miatt oly sok panaszra adott alkalmat.

2. A tettenkapás első esete akkor forog fenn, ha valaki a tettest vagy a részest a bűncselekményen rajta éri. A törvény eme rendelkezéséből világos, hogy tettenkapás csak akkor állapitható meg, ha a tettest vagy a részest a bűncselekmény elkövetésén kapják rajta. Elkövetés alatt értendő a kisérleti s bevégző; tettesi és bűnsegélyezési cselekmény egyaránt.

Magától értetődik, hogy csak a tettenkapott tartóztatható le ezen az alapon, de bűntársai, kiket tetten nem értek, csak akkor, ha a tettenkapás feltételei irányukban is fenforognak. Habár az orgazdaság és bűnpártolás accidentalis bűncselekmény, mindazáltal ezek nem a részesek fogalma alá esnek, mert a Btk. rendszere szerint bűnrészesek csak azok, a kik a Btk. 69. §-ában vannak meghatározva.

Az orgazda s bűnpártoló tehát, mint az orgazdaság s bűnpártolás tettese tartóztatható le, ha őket tettenkapják. Ezek tettenkapásánál az orgazdaság s bűnpártolás elkövetési cselekedete az irányadó. Az orgazda tehát letartóztatható, ha a lopott stb. dolgot megszerzi, elrejti, vagy annak elidegenitésénél közremüködik.

szükséges helyettesitésről gondoskodik, csak a megszökés meggátlására szükséges intézkedések tehetők meg (184. §.).

A 185—193. §. a letartóztatás módját, különösen a rendőri közegnek bánásmódját, a bilincs alkalmazásának s a fegyver használatának föltételeit stb. határozzák meg; a 194. §. pedig a szökésben levő terhelt elfogatásáról szól.

Hasonló rendelkezéseket tartalmaznak a Cs. U. 116—119., továbbá 151. és 152. §-ai.

A megszerzés és elidegenités nem tartós cselekmény, tehát az orgazda tettenkapás okából csak akkor tartóztatható le, ha a megszerzésen vagy elidegenitésen érik tetten. Az elrejtés azonban látszólag tartós cselekményt tételez fel, ámde az elkövetési cselekmény nem a rejtegetésen nyugszik, hanem az elrejtésen; következkezéskép az orgazdaság nem akkor végeztetik be, mikor az elrejtett lopott dolgot felfedezik vagy az orgazda a tolvajnak átadja, hanem akkor, midőn a lopott dolgot elrejti. S igy az orgazda csak akkor tekinthető tettenkapottnak, ha az elrejtési müveleten érik. Ha a rejtegetést vagy rejtve tartást tartós bűncselekménynek tekintenők, akkor tettenkapás okából az orgazda mindig le volna tartóztatható, mig a lopott dolog birtokában van. Mindig az az irányadó tehát, hogy az anyagi büntetőjog szerint a bűncselekmény tartós delictum-e vagy nem; igenlő esetben a tettenkapás mindaddig megállapitható, mig csak a bűncselekmény tartóssága meg nem szünt. Az orgazdaság azonban nem tartós bűncselekmény; de delictum continuum már a személyes szabadság megsértése; tehát ez esetben a tettes mindaddig tettenkapottnak tekinthető, mig a személyes szabadság korlátozása meg nem szünt.

3. A tettenkapás második esete az, midőn valaki mint szemtanu, vagy szemtanu által figyelmeztetve, a tettest vagy részest azonnal a bűncselekmény elkövetése után elfogta vagy üzőbe vette. Itt több eshetőség fordulhat elő, ez okból a könnyebb áttekinthetőség okából ezeket az eseteket egyenként tárgyaljuk:

a) A 142. §. 1. p. abban különbözik a 2-ik pontban meghatározott tettenkapástól, hogy az előbbi esetben az, a ki a bűntevőt tetten kapja, nincs jelen s csak a cselekmény elkövetésekor jelenik meg; az utóbbi esetben pedig a szemtanu jelen van ugyan az elkövetésnél, tudja s látja, hogy ki a bünös, de ezt maga vagy más az elkövetés *közben* a helyszinén nem tartóztatja le, hanem a cselekmény elkövetése után. A törvény ama kijelentésével, hogy a szemtanu vagy a kit ez figyelmeztetett, a terheltet a bűncselekmény elkövetése után azonnal elfogta vagy üzőbe vette, még egy másik s pedig igen lényeges különbséget domborit ki, s tulajdonképen ez a különbség választja el a két esetet egymástól. Az elfogás vagy üzőbe vétel ugyanis azt fejezi ki, hogy a tettenkapott *menekült*. A 142. §. 1-ső pontjában meghatározott „rajtaérésnél“ ellenben elfogatásról s üzőbe vételről azért nem szól a törvény, mert a legis ratio szerint a törvény eme rendelkezése akkor alkalmazandó, midőn a tettenkapott nem menekült el a bűncselekmény szinhelyé-

ről, következésképp egészen fölösleges lett volna itt az azonnal való letartóztatást felvenni, mert ez csak akkor szükséges, ha azt akarjuk elérni, hogy a tettes személyében való csalódás ki legyen zárva; erről pedig csak menekülés esetében lehet szó, de nem akkor, ha a tettenkapott a helyszinéről nem távozott el.

b) A 142. §. 2. p. értelmében a tettenkapás csak akkor állapitható meg, ha a terheltet vagy a szemtanu, vagy az fogta el, a kit a szemtanu figyelmeztetett a bűncselekmény elkövetésére; csak igy lévén kizárva a személyben való tévedés lehetősége. Akkor, ha sem nem a szemtanu, sem nem az fogta el vagy vette üzőbe a terheltet, a kit ez figyelmeztetett: tettenkapás nem forog fenn. Ne téveszszük azonban szem elől, hogy a törvény az elfogás mellett az üzőbe vételt is emliti; következésképp, ha nem a szemtanu, nem is az, a kit a szemtanu figyelmeztetett, hanem egy harmadik személy fogta el a terheltet, azért megállapitandó a tettenkapás, ha az üldözők közt az emlitett személyek is ott voltak.

A bűncselekmény *elkövetése* alatt a törvény itt sem a bűncselekmény bevégzését értette, mert hiszen a kisérletnél is ép ugy előfordulhat a tettenkapás, mint a bevégzésnél; sőt igen gyakran épen a tettenkapás meg fogja akadályozni a bevégzést; ugyanez a szabály áll az előkészületi cselekményre is, ha az a törvény értelmében büntetendő (B. T. K. 130., 205., 288., 428. §§.).

A tettenkapás csak akkor állapitható meg, ha az elfogatás vagy üldözés a bűncselekmény elkövetése után „azonnal" történt. Hogy mit ért a törvény „azonnal" alatt, ez ténykérdés; — de zsinórmértékül szem előtt tarthatjuk a következőket: miután a tettenkapottat vagy a szemtanu vagy az tartóztatja le, illetőleg veszi üldözőbe, a kit a szemtanu figyelmeztetett; s miután a terhelt a 142. §. 2. p. esetében menekült, — magától értetődik, hogy a szemtanu, vagy a kit ez figyelmeztetett, csak akkor képes letartóztatni vagy üzőbe venni a terheltet, ha a menekülés pillanatában üldözőbe vették. Tehát a tettenkapás, menekülés, az üldözés és elfogatás idő tekintetében összefoly; mert ha a menekülés már véget ért s az üldözés is abban maradt, szóval a menekülő folytonos szemmel tartása megszünt, s igy a terhelt személyazonosságának bizonyossága is elesett: tettenkapásról nem lehet szólani.

4. A tettenkapottat bárki, tehát nemcsak a rendőri közeg, hanem bármely magán egyén is elfoghatja. Köteles azonban a letartóztatottat a legközelebb levő járásbirósághoz, vizsgálóbiróhoz, kir. ügyészséghez vagy rendőri hatósághoz kisérni; vagy ha ezt

nem teheti, az említett hatóságok közül a legközelebb levőnél nyomban jelentést tenni. Ha magánegyén tartóztat le valakit, elég, ha a rendőrséget, vagy a csendőrséget értesiti, ezek után a törvény értelmében az előirt jelentést megteszik.

A tettenkapott egyénnel szemben követendő további eljárás attól függ, hogy minő hatóság elé állitották. Igy különösen:

a) Ha az elővezetés a kir. ügyészséghez történt, ez vagy a nyomozás vagy a vizsgálat teljesitése iránt intézkedik (84., 104. §§.); ha a letartóztatást szükségesnek tartja, annak elrendelése végett a vizsgálóbirónál inditványt tesz (146. §.); ez azonban nem kötelezi őt a vizsgálat inditványozására is; mert rendszerint az előzetes letartóztatást negyvennyolcz óránál hosszabb időre (145. §. 4. bek.) csak a vizsgálóbiró rendelheti el; tehát, ha az ügyész a rendőrséggel nyomozást teljesitett, de a letartóztatást szükségesnek tartja, köteles e végből a vizsgálóbirót megkeresni (95. §. ut. bek.); ha ellenben a letartóztatást szükségesnek nem tartaná, a terheltet joga van azonnal szabadon bocsátani (95. §. ut. bek.).

b) Ha a letartóztatottat a rendőrség elé állitották s ez az ügyészt értesitette, azonnal szabadlábra kell a terheltet helyezni, mihelyt az ügyész ekkép intézkedett (95. §. ut. bek.); ha pedig negyvennyolcz óra alatt értesitést nem kapott a rendőri hatóság, de a letartóztatásra meggyőződése szerint törvényes ok forog fenn, a letartóztatottat vagy a vizsgálóbiróhoz vagy a járásbirósághoz kisérteti, a szerint, a mint az elkövetett cselekmény a törvényszék vagy a járásbiróság hatáskörébe tartozik (145. §. 4. bek.). Vagy, ha a késedelem veszélylyel jár: az előzetes letartóztatást is elrendelheti (143. §. első bek.).

c) Ha a tettenkapottat a járásbirósághoz kisérik, ez azonnal értesiti az ügyészt (142. §. ut. bek.); de értesiti a vizsgálóbirót is (145. §. ut. bek.) s pedig mindkettőt huszonnégy óra alatt. Az ügyész rövid uton vagy megszünteti a letartóztatást (95. §. ut. bek.); vagy az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság iránt a vizsgálóbirónál inditványt tesz (95. §. ut. bek., 146. §. 2. bek.). A járásbiróság, a mennyiben a fogvatartás szükségesnek mutatkozik s az eljárásra ő illetékes, a fogvatartás kérdésében az 536. §. 3. bek. értelmében határoz; ha pedig az elkövetett bűncselekmény a törvényszék hatáskörébe tartozik, elrendelheti, hogy a terhelt a vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanácsnak intézkedéseig egyelőre letartóztatva maradjon (145. §. ut. bek.). Joga van azonban sürgősség esetében az előzetes letartóztatást is elrendelni (143. §. első bek.).

d) Végre, ha a vizsgálóbiró elé állitották a terheltet, ez az ügyészt huszonnégy óra alatt hasonlókép értesiti (142. §. második és ut. bek.); az ügyész vagy szabadon bocsátja a terheltet (95. §. u. bek.) vagy a letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság elrendelése végett inditványt tesz a vizsgálóbirónál (95. §. u. bek., 142. §. 2. bek.).

5. Első tekintetre is szembetünő, hogy mig a törvény az összes felmerülhető többi gyakorlati esetekben tüzetes rendelkezéseket tartalmaz az iránt, hogy a polgári büntető biróságok előtt folyó per során minő intézkedések teendők, illetőleg mily eljárás

követendő a fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagjaival szemben[1]): addig a 142. §. nem oldja meg azt a kérdést, hogy a tényleges szolgálatban levő katonai egyén tettenkapás alapján minő esetekben fogható el.

A kifejezett rendelkezés mellőzésének oka itt az, hogy a *142. §-ban foglalt szabályokat a törvény nem akarta általánosságban a fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjaira vonatkoztatni.* Következik ez a 30. §-ból, mely érintetlenül hagyja a katonai bíróságok hatáskörére vonatkozó szabályokat, a miből folyólag *nem a jelen törvénybe tartozik* annak a szabályozása, hogy a közös hadsereg, illetőleg a honvédség hadbíróságainak hatósága alatt levő egyéneket tettenkapás esetében kik és mily feltételek mellett tartóztathatják le.

De ezenfelül gyakorlati oka is van annak, hogy a prts nem bocsátkozik ennek a kérdésnek részletezésébe. Ez az ok pedig az, hogy a felmerülhető esetek nagy változatosságára való tekintettel a kérdésnek minden részletét egy általános szabálylyal nem lehet megoldani, a kasuistikus felsorolás pedig már a törvénytechnika szempontjából is lehetetlen.[2]) Mig például a legnagyobb visszásság volna a magánegyéneket vagy a polgári hatóság rendőri közegeit elzárni attól, hogy egy korcsmában ittas fővel testi sértéseket elkövető katonát vagy nyilvános helyen mulatás közben garázdálkodó, verekedő katonai csoportot a büntetendő cselekmények elkövetésében, illetőleg folytatásában megakadályozhassanak: addig az államnak nagyfontosságu érdekei és a katonai szolgálat külön szempontjai lehetetlenné teszik annak a megengedését, hogy magánegyének letartóztathassák a fegyveres erőnek azt a tagját, a ki például őrszolgálatot vagy ügyeleti szolgálatot teljesit. Hasonlóképen nagy nehézségekkel jár annak a meghatározása, hogy mily esetekben legyenek magánegyén által elfoghatók a csendőrök, a kik ha őrjáraton vannak, állandóan szolgálati működést teljesitenek s habár ezen functiójuk közben — például hivatalos hatalmukkal visszaélve, — kétség nélkül követhetnek el büntetendő cselekményeket, azonban még sem lehet korlát nélkül megadni magánegyéneknek azt a jogot, hogy a szolgálatban levő csendőrt belátásuk szerint letartóztathassák. Ez a felhatalmazás egyébként is véres összeütkö-

[1]) Ezek a rendelkezések a 30. §. magyarázatánál vannak egybeállitva.

[2]) Ez magyarázza meg, hogy a külföldi államokban is sem a katonai bűnvádi perrendtartás, sem a polgári büntető eljárási codex e részben nem tartalmaznak tüzetes szabályokat.

zésekre vezetne, mert a fegyveres erő tagjai és a csendőrök, ha őket valaki szolgálatuk teljesitésében erőszakosan akadályozni megkisérli, a katonai szolgálati szabályok, illetőleg a katonai büntető törvénykönyv értelmében fegyverük használatára is fel vannak jogositva.

Mindezeknél fogva azt, hogy a 142. §. e részben nem rendelkezik, akként kell értelmezni, hogy a *fegyveres erőnek és a csendőrségnek tagját*, a mennyiben büntetendő cselekményt követ el, magánegyén, illetőleg a polgári hatóságnak rendőri közege *tettenkapás czimén nem feltétlenül, hanem csak bizonyos esetekben foghatja el* és pedig csak nagyon kivételesen olyankor, midőn a katona vagy a csendőr szolgálati müködést teljesit.

A részletek meghatározása és különösen a szolgálati müködés teljesitésének esetére nézve a felette változatos *kivételeknek és feltételeknek* felsorolása rendeleti utra tartozik.

4. Az előzetes letartóztatás elrendelésére jogositott hatóságok. A határozat kellékei.

143. §.

Az előzetes letartóztatást rendszerint a vizsgálóbiró, esetleg a vádtanács vagy az itélőbiróság, ha pedig a késedelem veszélylyel jár, a járásbiróság vagy rendőri hatóság (85. §. első bekezdés) irásba foglalt határozatban rendelik el. A határozatban lehetőleg pontosan megjelölendő a terheltnek személye, továbbá megemlitendő a terhére rótt büncselekmény, a letartóztatás oka és ama hatóság, mely elé a terhelt állitandó.

A határozat a terheltnek elfogatásakor, esetleg a hatóság elé állitásakor kézbesitendő; irásba foglalása és kézbesitése csak akkor halasztható el, és pedig legfeljebb huszonnégy órára, ha a késedelem veszélylyel jár.

A mennyiben a 108. §-ban megnevezettek letartóztatásának helye van, ennek elrendeléséről a feljebbvaló, illetőleg fegyelmi hatóság azonnal, lehetőleg a foganatositás előtt értesitendő.

Katonai biróság hatóságának alávetett egyén ellen elrendelt előzetes letartóztatás csak feljebbvaló hatósága utján foganatositható.

A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő vagy ideiglenes szolgálat tételére behivott tagjai ellen, e szolgálatuk tartama alatt, a polgári hatóság béke idején csak

büntett miatt, szökés esetében, vagy a 141. §. 3. pontja alapján rendelhet el előzetes letartóztatást.

Valódi mozgósitás esetében, ennek közhirré tételétől a leszerelésig, mozgósitott csapathoz, katonai intézethez vagy hatósághoz tartozó, vagy ilyenhez behivott egyént a polgári hatóság csak akkor tartóztathat le, ha szökésben van, vagy a katonai behivó parancsnak nem engedelmeskedett, vagy ha ellene olyan büntettnek nyomatékos gyanuja forog fenn, melyre a törvény legkisebb büntetésül öt évi fegyházat vagy ennél sulyosabb büntetést rendel.

A kézrekerült katonai szökevény, vagy a fegyveres erőnek az a tagja, a ki a katonai behivó parancsnak nem engedelmeskedett, azonnal a legközelebb levő katonai hatóságnak adandó át.

1. Az előzetes letartóztatás elrendelésére jogositva vannak a következő hatóságok: a vizsgálóbiró; vádtanács; itélőbiróság; járásbiróság; s rendőri hatóság.[1]) A letartóztatás elrendelésére rendszerint a vizsgálóbiró hivatott; de kivételesen, ha a késedelem veszélylyel jár, jogositva van arra a járásbiróság s rendőri hatóság is. A vádtanács az előzetes letartóztatást vagy mint első, vagy mint másodfoku biróság rendeli el. Az előbbi eset akkor forog fenn, midőn a terhelt szabadlábon van, s a nyomozás alapján előterjesztett vádirat felülvizsgálásakor az előzetes letartóztatás elrendelését szükségesnek tartja (267., 268. §§.). Ezen kivül a vádtanács elnöke is elrendelheti az előzetes letartóztatást, ha ezt a vádló a vádiratban inditványozta (256. §. első bek.). Másodfokban pedig akkor határoz a vádtanács, ha az ügyész az előzetes letartóztatást inditványozta; a vizsgálóbiró pedig ezt az inditványt elutasitotta. (378. §. 3. bek.)

Végül az itélőbiróság akkor rendelheti el az előzetes letartóztatást, ha a kimondott büntetés sulyánál vagy más körülménynél fogva az elitéltnek megszökésétől kell tartani (330. §. negyedik bek.) A dolog természetéhez képest ez a szabály érvényes az esküdtbiróság (337. §.) s a kir. itélőtábla előtti eljárásban is (418. §.).

2. Az előzetes letartóztatást elrendelő határozatban pontosan meg kell jelölni a terheltnek személyét; továbbá megemlitendő a terhére rótt bűncselekmény, a letartóztatás törvényes oka és ama hatóság, mely elé a terhelt állitandó. Miután a 131. §. szerint elő-

[1]) Mindazok a hatóságok jogosultak a terhelt letartóztatására, melyek a 81. §. értelmében följelentést tenni kötelesek (53.373/900. Igmr. — MP. 617. lap).

vezető parancsot kell kiadni, ha az előzetes letartóztatásnak valamely törvényes oka fenforog; ki kell emelni azt a viszonyt, melyben az elővezető parancs az előzetes letartóztatást rendelő határozattal áll. Az előzetes letartóztatást rendelő határozatnak egyik kelléke: „ama hatóság megjelölése, mely elé a terhelt állitandó". Ebből világosan kitünik, hogy az elővezető parancsnak nem kell mindig megelőzni az előzetes letartóztatást elrendelő határozatot, mert az előállitás ebben a határozatban is elrendelhető; ezt mutatja az is, hogy a 144. §. az előzetes letartóztatást elrendelő határozatot „elfogató parancsnak" neve viszont, habár a törvény szerint akkor kell elővezető parancsot kiadni, ha az előzetes letartóztatásnak valamely törvényes oka fenforog (131. §. 1. pontja), ebből nem következik, hogy az elővezetést szükségkép követni fogja a letartóztatás. A hatóság előzetes letartóztatást elővezető parancs nélkül akkor fog elrendelni, ha bizonyos, hogy az előzetes letartóztatás valamely törvényes oka fenforog, s azt a terhelt megszüntetni védelmének előterjesztésével nem lesz képes. Ellenben, ha a hatóság nem látja kizártnak azt, hogy a terhelt a letartóztatás okát képes elenyésztetni, pl. képes lesz állandó tartózkodást igazolni, akkor csak elővezetést rendel el; s ha a védelem előterjesztése után sem szünt meg a letartóztatás jogalapja, akkor az előzetes letartóztatást is elrendeli.

3. Ha a késedelem veszélylyel jár, s az előzetes letartóztatást a rendőri hatóság rendelte el, ennek határozata ellen felfolyamodás nem használható ugyan, de előterjesztéssel kereshet a terhelt orvoslást, melyet törvényszéki ügyekben a vádtanács intéz el (98. §. 2. bek.). Ezen kivül a rendőrség által elrendelt letartóztatás esetében a törvény a terhelt érdekében még egy biztositékot állit fel; e szerint ugyanis a fölvett jegyzőkönyvek, a halaszthatatlan szükség indokolása mellett bemutatandók a vizsgálóbirónak; a ki az előzetes letartóztatásnak fentartása vagy megszüntetése iránt határoz. Tehát, ha a terhelt előterjesztéssel nem is élt, a letartóztatás törvényességét a vizsgálóbiró hivatalból köteles megvizsgálni. (98. §. ut. bek.)

4. Az előzetes letartóztatást rendelő határozatot szabály szerint akkor kell a terheltnek kézbesiteni, mikor azt elfogták vagy mikor a hatóság elé állitották. A határozat irásba foglalása és kézbesitése csak akkor halasztható el és pedig legfeljebb huszonnégy órára, ha a késedelem veszélylyel jár. (143. §. 2. bek.).

5. A közszolgálat érdekében elrendeli a törvény, hogy a mennyiben a 108. §-ban megnevezettek letartóztatásának van helye: ennek elrendeléséről a feljebbvaló, illetőleg fegyelmi hatóság azonnal, lehetőleg a foganatositás előtt értesitendő. Ha a feljebbvaló nem egyuttal fegyelmi hatóság is, ez esetben ezt külön is kell értesiteni (143. §. 3. bek.).

6. Katonai bíróság hatóságának alávetett egyén ellen elrendelt előzetes letartóztatásnál a törvény speciális katonai szempontokból indulván ki, meghatározza a letartóztatás módját s a letartóztatás eseteit is, melyek, — mint látni fogjuk — a 141. §-ban meghatározott esetektől lényegesen különböznek. A letartóztatás módjaként azt a szabályt állitja fel, mely szerint katonai bíróság hatóságának alávetett egyén ellen elrendelt előzetes letartóztatás csak feljebbvaló hatósága utján foganatositható. Tehát, ha az arra jogositott hatóság katonát akar letartóztatni, e végből nem a polieziát, hanem a katonai hatóságot keresi meg.

Természetes, hogy ez a szabály csak akkor alkalmazható, ha a katonai hatóság a terhelt személye fölött rendelkezik; ez esetben a katonai szolgálati viszony megzavarására vezetne az, ha a polgári hatóságnak joga volna bármely katonát a parancsnokság kikerülésével előzetes letartóztatásba helyezni.

Ezen szabály alól mindazonáltal kivétel a tettenkapás esete. (V. ö. a 142. §. magyarázatánál az 5. jegyzetet). Ha tettenkapott katonát tartóztatnak le, a 142. §. 2. bekezdésében meghatározott hatóság köteles ezt az azonosság megállapitása végett az illetékes katonai hatósághoz átkisértetni; s a mennyiben az előzetes letartóztatás szükséges és törvényes (143. §. 5., 6. bek.), azt elrendeli és annak foganatositása végett az illetékes katonai hatóságot megkeresi. Miután a tettenkapott katona azonossága azonnal megállapitható, mihelyt az a katonai htóság elé állittatik, ebből következik, hogy a katonai bíróság hatóságának alávetett egyén tettenkapás esetében azért, mert kiléte nem állapitható meg, előzetes letartóztatásba nem helyezhető. Ez az oka annak, hogy a 143. §. 5-ik és 6-ik bekezdése a katonák letartóztatásánál a tettenkapást letartóztatási ok gyanánt nem emliti föl.

7. Béke idején a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő vagy ideiglenes szolgálattételre behivott tagjai ellen e szolgálatuk tartama alatt a polgári hatóság csak bűntett miatt, szökés esetében vagy a 141. §. 3. pontja alapján rendelhet el előzetes letartóztatást. Általános szabály tehát az, hogy

az eljárás tárgyát képező bűncselekmény a BTK. értelmében bűntett legyen; az után másodsorban megkivántatik, hogy vagy szökés vagy collusió (141. §. 3. p.) forogjon fenn. Tehát, ha e két utóbbi speciális föltételek egyike fenforog ugyan, de a bűncselekmény a BTK. minősitése szerint vétség, akkor az előzetes letartóztatás nem rendelhető el.

A C. kijelentése szerint katonai bíróság hatóságának alávetett egyén ellen előzetes letartóztatás v. vizsgálati fogság a szabadságvesztésbüntetést kimondó itélet hozatala után is csak a 143. §. 5. bek. fölsorolt föltétel fönforoggása esetén rendelhető el és csak e §. 4. bek. megállapitott módon foganatositható (Jeé. 7234/906. — BHT. 102.).

8. Valódi mozgósitás[1]) esetében olyan általános szabály, mint az előbbi esetben (bűntett), nincs, hanem az egyes esetek disjunctive vannak felsorolva. E szerint az, a ki mozgósitott csapathoz, katonai intézethez vagy hatósághoz tartozik vagy ilyen csapathoz be van hiva, a polgári hatóság által csak akkor tartóztatható le, ha *a)* szökésben van; *b)* ha a katonai parancsnak nem engedelmeskedett; vagy *c)* ha ellene olyan bűntettnek nyomatékos gyanuja forog fenn, melyre a törvény legkisebb büntetésül öt évi fegyházat, vagy ennél sulyosabb büntetést rendel.

Ezekből látható, hogy a törvény katonai bíróság hatóságának alávetett egyéneknél katonai szempontból teljesen eltért a 141. §-ban meghatározott rendszertől.

Közös letartóztatási ok ugyan a szökés ugy polgári, mint katonai egyénnél, ámde ez utóbbi szökés okából csak bűntett, az előbbi pedig vétség esetében is letartóztatható (149. §. 2., 3. bek.). Továbbá a katona csak szökés esetében tartóztatható le, vagyis ha megszökött; mig a polgári egyén akkor is, ha elrejtőzött; ha szökésre előkészületeket tett; vagy mert állandó tartózkodó helye vagy rendes keresetforrása nincs; vagy az alkalmazandó büntetésnek előrelátható nagyságánál fogva szökésétől alaposan kell tartani (141. §. 2. p.).

Mozgósitás esetében egészen speciális letartóztatási ok az, midőn a terhelt a katonai behivó parancsnak nem engedelmeskedett. A kit sulyos katonai bűntett terhel, az méltán oly elbánásban részesül, mintha megszökött volna; mert a ki be nem vonul mozgósitás esetében, midőn az mindenütt közhirré tétetik; bizonyos, hogy ez azért történt, hogy katonai kötelezettsége alól elvonja

[1]) A mozgósitás lehet teljes vagy részleges. A *valódi* mozgósitásnak ellentéte a *kisérleti* vagy próbamozgósitás, a mi azonban rendkivül költséges voltánál fogva a külföldön is csak nagy ritkán fordult elő.

magát; ámde ez esetben a polgári bíróság idézésére sem fog megjelenni, mert tudja, hogy mint katonai szökevény, a katonaságnak azonnal átadatik; indokolt tehát az ilyen egyén letartóztatása.

A bűntett sulyossága okából katona béke idején soha sem tartóztatható le, mozgósitás esetében azonban le lehet a terheltet ily czimen is tartóztatni akkor, ha a bűntettre legalább öt évi fegyház van megállapitva; holott polgári egyénnél a törvény, midőn a szökéstől a bűntett sulyossága miatt kell tartani, nem állapit meg minimumot s az individualisáczió elvéből kiindulva, azt, hogy összerü esetben mikor oly sulyos a bűntett, hogy az a terheltet szökésre sarkalja, a biró belátására bizza. (V. ö. 141. §. 2. p. és ezen szakasz magyarázatát.)

Mozgósitás esetében collusió okából nincs letartóztatásnak helye, de béke idején igen; ellenben a bűntett sulyossága okából a mint most láttuk, mozgósitás esetében a terhelt letartóztatható, de béke idejében nem.

9. A kézre került katonai szökevény vagy a fegyveres erőnek az a tagja, a ki a katonai behivó parancsnak nem engedelmeskedett, azonnal a legközelebb levő katonai hatóságnak adandó át (143. §. ut. bek.). Ha tehát a terhelt egyuttal katonai szökevény is, azt a katonai hatóságnak azonnal, mihelyt kézre kerül, át kell adni. A 143. §. ut. bekezdésének eme most tárgyalt rendelkezése béke idején is érvényes.

Hogy ki tekintendő katonai szökevénynek, erre nézve irányadók a katonai büntető törvénykönyv és a fegyveres erőről szóló törvények és rendeletek. (A katonai szökevény fogalmának meghatározását lásd a 30. §. magyarázatánál; továbbá Illés: B. T. K. m. III. kiadás III. k. 570. l.).

5. Az elfogató parancs vagy nyomozó levél alapján való letartóztatás.

144. §.

Bármely közhatóság, közhivatalnok vagy hatósági közeg letartóztathatja azt, a ki ellen hivatalos értesülése szerint elfogató parancs (143., 150. §§.) vagy nyomozó levél van kibocsátva.

A letartóztatott a legközelebb levő vizsgálóbiró, járásbiróság, kir. ügyészség vagy rendőri hatóság elé állitandó.

Az átvevő hatóság a letartóztatottat azonnal szabadlábra helyezi, mihelyt meggyőződik, hogy ez nem az az egyén, a kinek elfogatása vagy körözése elrendelve van.

Ellenkező esetben intézkedik, hogy a letartóztatottat ama hatóság elé kisérjék, a mely az elfogató parancsban vagy nyomozó levélben megjelölve van.

1. A 144. §. azokról az esetekről szól, midőn az előzetes letartóztatás elrendelése eredményre nem vezetett. Ha a terhelt előállitható nem volt, és tartózkodó helye ismeretlen: rendesen nyomozó levelet bocsátanak ki, a mely azonban csak bűntett esetében adható ki (470. §. 3. bek.) A törvény az előzetes letartóztatást s vizsgálati fogságot elrendelő határozatot, ha abban a terhelt előállitása is elrendeltetik, elfogató parancsnak nevezi, (144. §. első bek.) s az összes hatóságokat, közhivatalnokokat feljogositja az oly egyén letartóztatására, a ki ellen elfogató parancs van kibocsátva. Habár tehát nyomozó levél csak bűntett esetében adható ki, mégis a vétségek esetében is lehetővé van téve a terheltnek bármely közhatóság vagy közhivatalnok által való letartóztatása, — ha ellene elfogató parancsot adtak ki. — Elfogató parancs pedig csak akkor nem bocsátható ki, a mikor sem az előzetes letartóztatást, sem a vizsgálati fogságot nem lehet elrendelni, vagyis ha az elkövetett vétség csak pénzbüntetéssel büntetendő, vagy ha a letartóztatás vagy vizsgálati fogság a megállapitandó szabadságbüntetésnél hosszabb ideig tartana; — kivéve a bűnismétlés veszélyét, midőn letartóztatás még ily esetben is elrendelhető, — tehát elfogató parancs is kiadható (149. §. 2., 3. bek.).

2. A közhatóságok letartóztathatják ugyan azt, a ki ellen elfogató parancs vagy nyomozó levél van kiadva, de csak akkor, ha erről hivatalos értesülésük van. — A nyomozó levél rendszerint körözés utján tétetik közzé, tehát arról minden közhatóság hivatalos tudomást szerezhet, mert minden közhatóság felszólittatik a körözött egyén letartóztatására. — Az elfogató parancsról azonban csak azok a hatóságok szereznek hivatalos értesülést, melyek az elfogatás végett meg lettek keresve. De ezenkivül is hivatalos értesülés szerezhető akkor, ha valamely hatóság vagy hatósági közeg ily irányban hivatalosan tudakozódik. Ha tehát pl. egy törvényszéki biró hivatalos kiküldetés alkalmával arról értesül, hogy a községben egy oly egyén tartózkodik, a ki ellen elfogató parancs van kibocsátva, ha erről nincs biztos tudomása, távirati uton felvilágositást kérhet s a terheltet letartóztathatja.

3. A letartóztatott a legközelebb levő vizsgálóbiró, járásbiróság, kir. ügyészség vagy rendőri hatóság elé állitandó; a mely hatóság azonnal megállapitja azt, hogy a letartóztatott azonos-e

azzal, a kinek elfogatása vagy körözése elrendelve van. E végből az eléje állitott egyént azonnal kihallgatja; s ha a kihallgatás révén az azonosság kérdése nem dönthető el, megkeresheti felvilágositás végett azt a hatóságot, a melyik az elfogatást vagy körözést elrendelte; — ha azonban ez több időt venne igénybe, mint az átkisérés, a letartóztatott terheltet azonnal az illetékes hatóság elé kisérteti. — Az átkisérés azonban mellőzendő, s a letartóztatott azonnal szabadlábra helyezendő, mihelyt a hatóság arról győződik meg, hogy az eléje állitott nem az az egyén, a kinek letartóztatása el van rendelve. Ha a letartóztatott azonossága iránt nem forog fenn kétség: haladék nélkül át kell ahhoz a hatósághoz kisérni, a melyik a körözést vagy elfogatást elrendelte.

6. A letartóztatott kihallgatása és átkisérése.

145. §.

A járásbiróság és a rendőri hatóság kötelesek az általuk letartóztatott vagy eléjök állitott egyént azonnal, legkésőbb huszonnégy óra alatt kihallgatni.

A letartóztatott kihallgatása után azonnal szabadlábra helyezendő, ha további fogvatartására nincs törvényes ok.

Ha a letartóztatott egyén oly bűncselekményt követett el, mely a katonai biróság hatásköréhez tartozik, azonnal, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt, a legközelebb levő katonai hatóságnak adandó át.

Más esetekben a rendőri hatóság köteles a letartóztatottat a kihallgatás után azonnal, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt, a mennyiben büntett vagy törvényszék hatáskörébe tartozó vétség látszik fenforogni, a vizsgálóbiróhoz, ha pedig járásbiróság elé utalt bűncselekmény forogna fenn, az illetékes járásbirósághoz kisértetni.

A járásbiróság, a mennyiben törvényszék hatásköréhez utalt bűncselekmény tényálladékát látja fenforogni és a kihallgatás után a további fogvatartás szükségesnek mutatkozik, köteles erről huszonnégy óra alatt a vizsgálóbirót értesiteni és elrendelheti, hogy a terhelt a vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanácsnak intézkedéséig egyelőre letartóztatva maradjon.

146. §.

A 145. §. első, második és harmadik bekezdésében foglalt szabályok a vizsgálóbiróra is kötelezők.

A vizsgálóbiró a kihallgatás után haladék nélkül köteles a szabadlábra helyezés vagy az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése vagy fentartása, esetleg a katonai hatósághoz való átkisérés iránt intézkedni.

A járásbirósághoz a 145. §. utolsó bekezdése értelmében érkező értesités alapján a vizsgálóbiró azonnal határoz, vagy a 110. §. szerint adható megbizás tárgyában a vádtanács határozatát eszközli ki. Ez intézkedésekről a járásbiróság legkésőbb három nap alatt értesitendő.

1. A 145. és 146. §-ok azokról az esetekről rendelkeznek, midőn az, a kinek letartóztatása rendeltetett el, a letartóztatás elrendelésére jogositott hatóság elé állittatott. A letartóztatás elrendelésére — mint láttuk (143. §. első bek.) — jogositva vannak s pedig rendszerint a vizsgálóbiró, sürgősség esetében a járásbiróság és rendőri hatóság. A terheltet az illetékes hatóság vagy előbb megidézi s az előzetes letartóztatást a már megjelent terhelt ellen rendeli el, a mely esetre vonatkozik a törvény ama kitétele: „az általuk letartóztatott" (145. §. első bek.); vagy elővezetteti (131. §.); vagy meghozza az előzetes letartóztatást rendelő határozatot, a melyben az elővezetést is elrendeli (143. §. első bek.). Ez esetekre vonatkozik a törvény ama kitétele: „az eléjök állitott egyént azonnal kötelesek kihallgatni." (145. §. első bek.).

2. A letartóztatottat kihallgatása után azonnal szabadlábra kell helyezni, ha további fogvatartására nincs törvényes ok; vagyis, ha a 141. §-ban meghatározott esetek egyike sem forog fenn.

Ha pedig a letartóztatott egyén oly bűncselekményt követett el, mely a katonai biróság hatáskörébe tartozik, azonnal, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt a legközelebb levő katonai hatóságnak adandó át. (V. ö. a 30. §. magyarázatát.)

A most tárgyalt szabályok nemcsak a járásbiróságra s rendőri hatóságra, hanem a vizsgálóbiróra is érvényesek. (146. §. első bekezdés.)

3. Más esetekben a rendőri hatóság köteles a letartóztatottat a kihallgatás után azonnal, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt, a mennyiben bűntett vagy törvényszék hatáskörébe tartozó vétség látszik fenforogni, a vizsgálóbiróhoz, ha pedig járásbiróság elé utalt bűncselekmény forogna fenn, az illetékes járásbirósághoz kisértetni. Tehát, habár joga van a rendőri hatóságnak sürgősség esetében az előzetes letartóztatást elrendelni, az előzetesen letartóztatottat csak negyvennyolcz óráig tarthatja a rendőrség foghá-

zában fogva. S az általa elrendelt letartóztatás is csak abban az esetben tarthat a 147. §-ban meghatározott maximumig, azaz tizenöt napig, ha azt a vizsgálóbiró is fentartja (98. §. ut. bek. 146. §. 2. bek.)[1])

4. A járásbiróság, a mennyiben törvényszék hatásköréhez utalt bűncselekmény tényálladékát látja fenforogni és a kihallgatás után a további fogvatartás szükségesnek mutatkozik, köteles erről huszonnégy óra alatt a vizsgálóbirót értesiteni és elrendelheti, hogy a terhelt a vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanácsnak intézkedéseig egyelőre letartóztatva maradjon.

A járásbiróság kétféle szempontból rendelhet el letartóztatást, t. i. vagy mint egyes nyomozási, esetleg vizsgálati cselkményt teljesitő hatóság (86., 109. §. 2. bek.); vagy mint olyan biróság, mely a hatáskörébe utalt bűncselekmény tárgyában jár el. (XXIX. fejezet). Az előbbi esetben mindig, az utóbbi esetben pedig akkor jár el a 145. §. 5-ik bekezdése szerint, ha az előtte folyamatba tett ügyet hatáskörébe tartozónak nem tartja s azt a törvényszékhez teszi át (v. ö. 525. §. 3. bek.; 527. §. 2. bek.)

A rendőri hatóság, mint láttuk, a letartóztatottat azonnal a vizsgálóbiróhoz kisérteti, a járásbiróság azonban csak a letartóztatás elrendeléséről értesiti a vizsgálóbirót; de a terheltet nem kisértetheti át, csak a vizsgálóbiró további intézkedése után; joga van azonban elrendelni, hogy a terhelt a vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanácsnak intézkedéseig letartóztatva maradjon. Tehát a járásbiróság által elrendelt letartóztatás sem tarthat a 147. §-ban meghatározott maximális határidőig, ha a járásbiróság sürgősség esetében jár el (143. §. 1. bek.); csak akkor, ha azt a vizsgálóbiró a vett értesités után fentartja (146. §. ut. bek.).[2]) A vizsgálóbiró

[1]) A rendőrhatóság által eszközölt letartóztatás eseteiben követendő eljárást a RU. 70—72. §-ai irják elő. Ezek szerint: *a*) a rendőrhatóság az általa letartóztatott v. az eléje állitott egyént a körülményekhez képest a vbiróhoz v. a jbirósághoz köteles — és pedig az előállitástól, illetőleg letartóztatástól számitott 3 nap alatt — átkisértetni, — ha azonban a vád tárgya kihágás: a letartóztatás a Bp. 537. §. 1. bek. szerint csak 48 óráig tarthat (70. §.); b) a kihallgatást oly időben teljesitse a rendőrség, hogy az ettől számitott 48 óra még a biróságoknál szokásos rendes hivatalos órák tartamára essék (71. §.); *c*) ha a letartóztatás nyomozólevél alapján v. megkeresésre történt: kiváló gond forditandó a személyazonosság megállapitására s ha ennek eredményeként az tünik ki, hogy a letartóztatott egyén nem azonos azzal, ki ellen nyomozólevél v. elfogatóparancs bocsáttatott ki: azt azonnal szabadon bocsátja, — mig ellenkező esetben az elé a hatóság elé állitja az illetőt, mely a nyomozólevélben v. elfogatóparancsban megjelölve van (72. §.). Megfelelő rendelkezéseket tartalmaznak a Cs. U. 41—45. §-ai.

[2]) V. ö. még a 160. §. magyarázatánál az 1. sz. jegyzettel.

azonban jogositva van a vádtanácstól kieszközölni, hogy a vizsgálat teljesitésével a járásbiróság bizassék meg (146. §. utolsó bekezdés). Ez esetben a járásbiróságot ugyanazok a jogok illetik, mint a vizsgálóbirót (110. §. 2. bek.), tehát mihelyt a vádtanácstól a megbizást megkapta, az általa elrendelt letartóztatás maximuma a 147. §. szerint határozandó meg. Hogy pedig a járásbiróságnál az ügy sokáig függőben s a terhelt hosszabb ideig fogva ne maradjon, a törvény előirja, hogy: „Ez intézkedésről a járásbiróság legkésőbb három nap alatt értesitendő" (146. §. ut. bek.): vagyis, ha a vizsgálóbiró az eljárás folytatását magának tartja fenn, akkor ez, ha pedig a vádtanács a vizsgálattal a járásbiróságot bizta meg, akkor a vádtanács köteles a járásbiróságot három nap alatt értesiteni s a járásbiróság ezen intézkedés vételéig jogositva van a terhelt letartóztatását fenntartani.

Ha az eljárás csak a nyomozás stádiumában van, akkor a vádtanács a 110. §. értelmében nem intézkedhetik, mert ez a szabály csak a vizsgálatra alkalmazható; tehát ilyen esetben a vizsgálóbiró a járásbiróság értesitésének vétele után csak azt teheti, a mit a rendőrség értesitésének vétele után tehet (145. §. 4. bek.), t. i. vagy fenntartja a letartóztatást, vagy elrendeli a terhelt szabadlábra helyezését (98. §. ut. bek.; 146. §. 2. bek.) s erről a nyomozás folytatása végett értesiti a rendőri hatóságot.

5. Ha nem a rendőri hatóság vagy járásbiróság, hanem a vizsgálóbiró intézkedett a terhelt személyére vonatkozólag, akkor ez köteles a letartóztatottat azonnal kihallgatni s a szabadlábra helyezés vagy az előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság elrendelése vagy fenntartása, esetleg a katonai hatósághoz való átkisérés iránt intézkedni.

A szabadlábra helyezés, az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság fenntartása vagy megszüntetése tárgyában, a dolog természetéhez képest csak akkor intézkedhetik, ha az előállitás letartóztatást vagy vizsgálati fogságot rendelő határozat folytán történt; ha pedig a terheltet elővezető parancs alapján állitották elő (131. §.); akkor csak a letartóztatás vagy vizsgálati fogság elrendelése tárgyában lehet határozni, mert az elővezető parancs folytán a terhelt még letartóztatva nincsen.

6. Jóllehet sürgősség esetében a hatóságok a terheltet letartóztathatják (95. §.), sőt előzetes letartóztatást is rendelhetnek el az ügyész meghallgatása nélkül (143. §. első bek.); mindazonáltal ugy a rendőri hatóság (94. §.), mint a járásbiróság s vizsgálóbiró

letartóztatás elrendelésének esetén kötelesek az iratokat legfeljebb negyvennyolcz óra alatt az ügyészséghez áttenni, aki az iratok beérkezésétől számitva legfeljebb negyvennyolcz óra alatt tartozik vagy a letartóztatást megszüntetni vagy az iratokat az előzetes letartóztatás iránt való határozathozás végett a vizsgálóbiróhoz áttenni (95. §. 3. bekezdés). Miután a vizsgálóbiró nemcsak inditvány folytán, hanem annak ellenére is elrendelheti az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot: kétségtelen, hogy az ügyész csak akkor szüntetheti meg a letartóztatást, ha azt a biró még nem rendelte el, vagy ha azt a rendőrség rendelte el, mert a rendőrség az ügyész meghagyásait köteles teljesiteni (84. §. 3. bek.); a biróságok ellenben mindaddig függetlenül intézkednek s határoznak minden perjogi cselekmény tárgyában, mig csak a vádló a vádat el nem ejtette.

7. Az előzetes letartóztatás tartama.

147. §.

Az előzetes letartóztatás rendszerint csak a nyomozás befejezéséig és legfeljebb tizenöt napig tarthat; mindazáltal a vádtanács azt a kir. ügyészségnek indokolt előterjesztésére — ha szükséges, a felek meghallgatása után — egy izben további tizenöt napra meghosszabbithatja.

A letartóztatott, ha ellene vádirat nincs beadva, s ennek folytán az előzetes letartóztatás nincs meghosszabbitva (267., 268., 283. §.), vagy ha ellene a vizsgálati fogságot el nem rendelték, a fennebb megjelölt határidő leteltével azonnal szabadlábra helyezendő.

1. E §. szerint első szabály az, hogy a nyomozás befejeztével az előzetes letartóztatást is meg kell szüntetni. Ha a nyomozás nem tartott tizenöt napig, az előzetes letartóztatás sem tarthat tovább, mint a nyomozás; ha azonban tizenöt nap alatt azt befejezni nem lehetett, akkor tekintet nélkül a nyomozás folyamatban létére, ha azt a vádtanács meg nem hosszabbitotta, a tizenöt nap leteltével azonnal meg kell szüntetni. A járásbirósági eljárásban s kihágás esetén az előzetes letartóztatás még rövidebb határidőkhöz van kötve (537. §.).

Ha azonban a nyomozást tizenöt nap alatt befejezni nem lehetett és a további fogvatartás szükséges, azt a vádtanács a kir. ügyészség indokolt előterjesztésére, ha szükséges, a felek meghallgatása után, egy izben további tizenöt napra meghosszabbithatja.

2. Ezek szerint és tekintettel a 145. §. 4. és 5. bek. s a 147. §. 2. bek.-re, az előzetes letartóztatás időtartama a következő lehet.

a) a rendőri hatóság által elrendelt előzetes letartóztatás a kihallgatástól számitott 48 óráig tarthat (145. §. 4. bek.);

b) a jbiróság által törvényszéki ügyben eszközölt letartóztatás a vizsgálóbiró, illetőleg a vádtanács intézkedéséig tarthat (145. §. ut. bek.);

c) a vizsgálóbiró által elrendelt előzetes letartóztatás tartama 15 nap lehet;

d) a vádtanács a vbiró által elrendelt letartóztatást 15 nappal meghosszabbithatja és ily esetben az 30 napig tarthat;

e) a nyomozás alapján beadott vádirat elintézése alkalmából az előzetes letartóztatást a vádtanács (207. §.), illetőleg a törvényszék (268. és 283. §.) a főtárgyalásig föntarthatja;

f) a főtárgyaláson hozott itéletében a biróság az előzetes letartóztatás további föntartását rendelheti el (330., 337. és 418. §.) és igy ez esetben az itélet jogerőre emelkedéséig tarthat az.

3. Miután a nyomozást a kir. ügyészség vezeti, ő kompetens ama kérdés eldöntésére, hogy szükséges-e a vbiró által elrendelt előzetes letartóztatást meghosszabbitani, s ha ezt szükségesnek tartja: az előzetes letartóztatás meghosszabbitásáért a vádtanácshoz fordul s előterjesztését tüzetesen megindokolja. A vádtanács vagy az iratok alapján határoz vagy meghallgatja a feleket, tehát bizonyitás felvétele nélkül kontradiktorius tárgyalást tart s ily módon határoz az előzetes letartóztatás meghosszabbitásának kérdésében. Ez ellen a határozat ellen nincs ugyan kizárva a felfolyamodás, de az rendszerint tárgytalan, mert mire a kir. itélőtábla ezt a határozatot felülvizsgálhatná, az előzetes letartóztatás meghosszabbitott maximalis határideje is lejár. Ha pedig a meghosszabbitott előzetes letartóztatást a másodbiróság megszüntetné, de időközileg a vádirat beadatott s e tárgyban a vádtanács is határozott, a meghosszabbitott előzetes letartóztatást megszüntető másodbirói határozat nem praejudikálhat a vádtanács ama határozatának, melylyel ez a főtárgyalást (268. §., 283. §.) vagy vád alá helyezést (267. §.) s egyuttal az előzetes letartóztatás fenntartását is elrendelte. A határozatoknak ilyen egymást keresztezése esetében a másodbiróság olyasmit szüntetett meg, a mi de jure már nem létezik, t. i. az előzetes letartóztatásnak tizenöt napra érvényes meghosszabbitását. Nem létezik pedig ez azért, mert akkor, midőn a vádirat folytán akár a vádalahelyezés, akár a főtárgyalás rendeltetett is el: az eljárás uj stádiumba lépett, a letartóztatás tárgyában egy uj, az előbbitől egészen különböző és más jellegü határozat hozatott, mely nem köti napokban kifejezett

határidőhöz a letartóztatást s az további határozat nélkül mindaddig érvényes, mig az *itélőbiróság* a további fogvatartás kérdésében nem döntött (267. §. 2. bek. 268. §. első bek.). Tehát, ha a terhelt szabadlábra helyezését kivánja elérni, akkor a vádhatározatnak vagy főtárgyalást elrendelő határozatnak a letartóztatás fentartását rendelő része ellen ismét felfolyamodást kell használni (270. §.).

4. A letartóztatott, ha ellene vádirat nincs beadva s ennek folytán az előzetes letartóztatás nincs meghosszabbitva (267., 268., 283. §§.), vagy ha ellene a vizsgálati fogságot el nem rendelték, ha a letartóztatás nem volt meghosszabbitva, tizenöt nap alatt, ha pedig meg volt hosszabbitva, harmincz nap alatt szabadlábra helyezendő a terhelt. A szabadlábra helyezést azonban a letartóztatást elrendelő hatóságnak kell elrendelnie, tehát ha a maximalis határidő letelt is, szabadlábra helyező határozat nélkül a fogházfelügyelő nincs jogositva a terheltet szabadon bocsátani. Kötelessége azonban az előzetes letartóztatottakat nyilvántartani s a maximalis határidő lejártával az ügyészségnek erről haladék nélkül jelentést tenni. Miután akár a rendőri hatóság, akár a járásbiróság rendelte is el az előzetes letartóztatást, azt a vizsgálóbiró mindig fölülvizsgálja s annak fentartása tárgyában ő határoz (98. §. ut. bek.; 146. §. 2., 3. bek.), ebből következik, hogy az előzetes letartóztatást az ügyész nem szüntetheti meg, a mint ezt az egyszerü letartóztatásnál teheti (95. §. ut. bek.), hanem köteles e tárgyban, a mennyiben a vizsgálóbiró hivatalból nem intézkedett volna, ezt azonnal megkeresni.

5. A vádirat beadása nem elég a letartóztatás meghosszabbitására, hanem szükséges, hogy ennek folytán az előzetes letartóztatás meghosszabbitása el is legyen rendelve; ha azonban vádirat nincs beadva, a vizsgálati fogság elrendelése is megakadályozza a terhelt szabadlábra helyezését. Tehát, ha a vádirat még be nem adható s a nyomozás nincs befejezve és az előzetes letartóztatás maximális határideje bekövetkezett; a terhelt szabadlábra helyezése pedig az eljárás sikeres lebonyolitását veszélyeztetné, az ügyész ugy egyenlitheti ki ezen ellentétes érdekeket, hogy vizsgálatot s vizsgálati fogságot inditványoz, a mihez minden specialis indokolás nélkül mindig joga van (103. §. 3. *a)* p.).[1])

[1]) *Ért.*: Kramer Emil: Hogy értelmezendő a 147. §. 2. bek. (JK. 1902. 356.); Dr. Meszlényi Antal: A vádtanács a 267. §. alapján csak a kifogások tárgyalásán határozhat az előzetes letartóztatás tárgyában. — A terhelt, kinek

8. A vizsgálati fogság esetei.

148. §.

Vizsgálati fogság rendelhető el ama terhelt ellen, a ki kihallgatása után is büntett vagy vétség nyomatékos gyanuja alatt marad s ki ellen a 141. §. 2—5. pontjaiban meghatározott egy vagy több ténykörülmény forog fenn.

149. §.

Ha a vád tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény, a terheltnek szabadlábon hagyását csak a vádtanács engedheti meg. A vizsgálóbiró, ha ilyen büntett esetében a vizsgálati fogságnak elrendelését mellőzendőnek tartja, a vádtanácsnak indokolt előterjesztést tesz.

Előzetes letartóztatásnak olyan vétség esetében, mely csak felhatalmazásra vagy kívánatra üldözhető, a felhatalmazás megadása vagy a kívánat előterjesztése előtt és a 141. §. 2., 3. és 5. pontjai alapján nincs helye. Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság olyan vétség esetében, mely a büntető törvények értelmében kizárólag pénzbüntetéssel büntetendő, egyáltalában nem rendelhető el.

Más, csekély súlyú büncselekmény esetében és különösen akkor, ha valószinü, hogy az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság az előreláthatólag megállapitandó szabadságvesztésbüntetésnél hosszabb ideig tartana, előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak csak a 141. §. 5. pontja alapján van helye.

M. i. „A vizsgálati fogság elrendelésénél mindig szem előtt tartandó, hogy a javaslat még a legsulyosabb esetben sem irja elő imperative a vizsgálati fogságot. Ez általános szabály alól a 149. §. sem tesz kivételt, midőn azt mondja ki, hogy ha a vád tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény, a terheltnek szabadlábon hagyását csak a vádtanács engedheti meg, mert ekkor is facultativ a vádtanács rendelkezése.

A legsulyosabb büntettek esetében egyrészt a közönségnél nagy visszatetszést szülne az, ha a tettes szabadlábon maradna, másrészt a törvényben megállapitott legsulyosabb két büntetés: a halál és életfogytig tartó fegyházbüntetés nagyon valószinüvé teszik a szökés veszélyét. Ily esetekben tehát rendszerint szükséges a vizsgálati fogság és biztositékot kellett az ellen keresni, hogy a vizsgálóbirónak esetleg téves felfogása és tág discretionarius hatalma az eljárás sikerét ne veszélyeztesse. Ha a vádtanács a körülmények s a beszerzett bizonyitékok gondos megvizsgálása után ugy találja, hogy a

előzetes letartóztatása a kifogások tárgyalása előtt lejár, a 147. §. 2. bek. értelmében szabadlábra helyezendő (BT. LIV. 33.)

vizsgálati fogság az említett esetekben is mellőzhető, akkor és csakis akkor maradhat a terhelt szabadlábon. A vádtanácsnak határozata elegendő garantia arra, hogy vizsgálati fogság csak kivételesen és csak akkor legyen mellőzve, ha a fenforgó rendkivüli enyhitő körülményeknél vagy más okoknál fogva nem kell a terhelt szökésétől tartani.

Mig a 149. §-nak első bekezdése a társadalom érdekét védi, addig e szakasz második és harmadik bekezdései a terhelt szabadságának érdekét veszik oltalomba. Ha a legsulyosabb esetekben veszélyes a terhelt szabadlábon hagyása, a jelentéktelenebb cselekmények elkövetése esetében felesleges és jogtalan a személyes szabadság korlátozása. Ki kellett ezért mondani, hogy előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság ama vétségek eseteiben, melyek a büntetőtörvények szerint kizárólag pénzbüntetéssel büntetendők, egyáltalán nem rendelhető el. E szabály kétség nélkül helyes, mert a személyes szabadságnak előzetes korlátolása csak akkor jogosult, ha utólag szabadságvesztés állapitható meg a terhelt ellen.

Hasonló alapból indul ki a 149. §. utolsó bekezdésének szabálya. Az előleges fogvatartás hátránya és a kiszabható büntetés közti aránytalanság igazolják azt is, hogy csekély sulyu bűncselekmény miatt általában ne legyen helye az előzetes letartóztatásnak és a vizsgálati fogságnak.

Ez alól azonban kivétel volt teendő arra az esetre, ha a terhelt ujabb bűncselekményt követ el, vagy ha ujabb bűncselekménytől kell tartani (141. §. 5. pont.). A visszaesésben nyilvánuló nagyobb gonoszság érdemetlenné teszi a terheltet további kiméletre. Az ujabb bűncselekmény megelőzése pedig a letartóztatás oly oka, mely nincs kapcsolatban a már elkövetett törvénysértés kisebb vagy nagyobb sulyával.“ 310. lap.

Jegyzetek. 1. A vizsgálati fogság ugyanazokból az okokból rendelhető el, mint az előzetes letartóztatás, — kivéve a tettenkapás esetét, mely miatt abból az okból, mert a tettenkapott kiléte azonnal nem állapitható meg: csak előzetes letartóztatás rendelhető el. (V. ö. a letartóztatás eseteinek magyarázatát a 141. §-nál).

2. Vizsgálati fogság azonban csak ama terhelt ellen rendelhető el, a ki kihallgatása után is bűntett vagy vétség nyomatékos gyanuja alatt marad. A törvény ama követelménye, melyszerint a vizsgálati fogság föltételeként megkivántatik, hogy a terhelt kihallgatása után is nyomatékos gyanu alatt maradjon, két szabályt fejez ki; az egyik szerint a letartóztatáshoz is megkivántatik a nyomatékos gyanu, mert kihallgatása után nyomatékos gyanu alatt csak az maradhat, akit már kihallgatása előtt is az terhelt. Ha tehát előzetesen letartóztatott helyeztetik vizsgálati fogságba, az ezt elrendelő határozat azt fejezi ki, hogy az előzetesen letartóztatottnak a vizsgálóbiró által történt kihallgatása alkalmával előterjesztett védelme nem volt képes a nyomatékos gyanut megczáfolni. Ha azonban a vizsgálóbiró a letartóztatottat szabadlábra helyezi, ez nem azt fejezi ki, hogy a bűncselekmény

nyomatékos gyanuja nélkül tartóztatták le, mert a mint a 141. §-nál ki volt fejtve (1. sz. jegyzet), ilyen gyanu nélkül senki sem tartóztatható le; hanem azt jelenti a szabadlábra helyezés, hogy a terhelt védelmének előterjesztésével vagy eloszlatta a nyomatékos gyanut, vagy habár nyomatékos gyanu alatt maradt is, a vizsgálati fogság egyik törvényes oka sem forog fenn ellene (141. §. 2—5. p.).

3. A vizsgálóbiró, ha a vizsgálati fogságot a vizsgálattal egyidejüleg rendeli el, köteles a vádinditványt támogató adatokat mérlegelni (1—105. §§.). Ha az eljárás megindításához szükséges nyomatékos gyanu nem forog fenn, akkor sem a vizsgálat, sem a vizsgálati fogság nem rendelhető el. Ha azonban a vizsgálat elrendeléséhez szükséges nyomatékos gyanu megállapitható, akkor ez elég ténybeli alap a vizsgálati fogság elrendeléséhez is, mert ugyanannyi nyomatékos gyanu szükséges a vizsgálat, mint a vizsgálati fogság elrendeléséhez; ha tehát a vizsgálat elrendelhető, akkor csak azt köteles a vizsgálóbiró mérlegelni, hogy a vizsgálati fogság egyik vagy másik törvényes oka fenforog-e; és nem kell, de nem is lehet a vizsgálat s vizsgálati fogság alapját képező gyanut külön indokolni, mert ugy az egyik, mint a másik esetben a nyomatékos gyanu a terhelt bűnösségére utal. Ha a vizsgálati fogságot a vizsgálóbiró a vizsgálat elrendelése után, annak folyamán rendelte el, a nyomatékos gyanut nem, — csupán a vizsgálati fogság törvényes okának fenforgását kell az indokolásban kimutatni; mert a nyomatékos gyanu már a vizsgálat elrendelésekor ki lett mutatva.

4. Habár a törvény arra az esetre, midőn szökés veszélye a büntetés nagysága miatt forog fenn, minimalis határvonalat nem állitott fel, mégis eme szabály alól két esetben kivételt tett; t. i. ha a vád tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény. Miután a törvény világosan kiemeli, hogy a vád tárgyának kell ily bűntettnek lenni (149. §. első bek.), ebből következik, hogy ebben a specialis esetben az a mérvadó, hogy a vádinditvány oly minősitést foglal-e magában, melyre a B. T. K. halál vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést állapit meg. Igenlő esetben, ha a vizsgálóbiró a vizsgálati fogságot nem tartja elrendelhetőnek, erről a vádtanácsnak jelentést tesz; s a terhelt csak akkor hagyható szabadlábon, ha ezt a vádtanács megengedi.[1])

[1]) V. ö. az eljárás alakiságára nézve a 160. §. magyarázatánál a 3. sz. jegyzetet.

Miután ilyen esetekben szabály a vizsgálati fogság, addig mig a vádtanács nem határoz, a terhelt le lesz tartóztatva, mert ily sulyos büntett esetében az eljárás rendszerint a terhelt letartóztatásával veszi kezdetét. Tehát, ha a vizsgálóbiró a letartóztatást nem akarja fentartani, szabályszerint a terhelt szabadlábra helyezését elrendeli, mielőtt azonban azt foganatba venné, határozatát jóváhagyás végett bemutatja a vádtanácsnak.

5. Előzetes letartóztatásnak olyan vétség esetében, mely csak felhatalmazásra vagy kivánatra üldözhető, a felhatalmazás megadása vagy a kivánat előterjesztése előtt és a 141. §. 2., 3. és 5. pontjai alapján nincs helye. A törvény ezen rendelkezését analysálva különbséget kell tenni a felhatalmazás megadása s a kivánat előterjesztése *előtti* és *utáni* időben követendő eljárásnál.

a) Ha a felhatalmazás stb. nincs megadva: előzetes letartóztatásnak egyáltalán nincs helye. A törvény ama rendelkezése ugyanis, hogy fölhatalmazási vétség esetén „a fölhatalmazás vagy kivánat előterjesztése előtt — *és* a 141. §. 2., 3. és 5. pont alapján — nincs helye" előzetes letartóztatásnak: csak ugy érthető, hogy ki van zárva az előzetes letartóztatás: 1. a fölhatalmazás vagy kivánat előterjesztése előtt; 2. a fölhatalmazás vagy kivánat előterjesztése után is a 141. §. 2., 3. és 5. pontjai eseteiben.[1])

b) Ha ellenben a felhatalmazás meg lett adva, vagy a kivánat elő lett terjesztve, a terhelt a 141. §. 1. és 4. p. alapján letartóztatható. A 149. §. e korlátozása csak az előzetes letartóztatásra vonatkozik — a vizsg. fogságot azonban nem érinti. Ebből önként folyik, hogy amennyiben a fölhatalmazás megadása vagy a kivánat előterjesztése után (4. §.) vizsgálat rendeltetett el: ennek folyamán a vbiró a 148. §-hoz képest a 141. §. 2—5. p. alapján elrendelheti a vizsg. fogságot.

6. Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság olyan vétség esetében, mely a büntető törvények értelmében kizárólag pénzbüntetéssel büntetendő, egyáltalában nem rendelhető el. Hogy valamely cselekmény pénzbüntetéssel büntetendő-e vagy nem, a nyomozás folyamán e kérdésben az ügyész minősitése a mérvadó mindaddig, mig a letartóztatás kérdése a rendőrség kezében van, mert a nyomozás korlátlan ura az ügyész. Ha azonban az ügyész

[1]) Igy magyarázza e rendelkezést a RU. 68. §. is, melyszerint: „Fölhatalmazásra v. kivánatra üldözhető vétség esetén a fölhatalmazás megadása v. a kivánat előterjesztése előtt előzetes letartóztatásnak egyáltalán nincs, a 141. §. 2., 3. és 5. pont alapján pedig még a fölhatalmazás v. kivánat előterjesztése után sincs helye". (2. bek.)

utasitásait követni köteles rendőrség elrendelte a letartóztatást, köteles az iratokat a vizsgálóbiróhoz bemutatni (98. §. ut. bek.) s a terheltet ehhez átkisértetni (145. §. 4. bek.); mely esetben a vizsgálóbiró akkor, midőn az előzetes letartóztatás kérdésében határoz, nincs kötve az ügyész minősitéséhez; s ha ugy találja, hogy a cselekmény csak pénzbüntetéssel büntetendő, pl. csak becsületsértés (261., 270. §.), de nem rágalmazás (258., 270. §.) forog fenn, a terheltet szabadlábra helyezi.[1])

7. Más, csekély sulyu büncselekmény esetében és különösen akkor, ha valószinü, hogy az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság az előreláthatólag megállapitandó szabadságvesztés büntetésnél hosszabb lesz, előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak csak a 141. §. 5. pontja, vagyis a bűnismétlés veszélye esetében van helye. Azt, hogy mikor ily csekély sulyu a cselekmény, a letartóztatás elrendelésére jogositott hatóság határozza meg, itt azonban nem a törvényben meghatározott büntetés a mérvadó, hanem az, a mit az itélőbiró előreláthatólag meg fog állapitani; tehát a hatóságok már az eljárás eme szakában kötelesek az individualisatióra; nehogy az in abstracto megállapitott büntetési tétel egyedüli szem előtt tartása in concreto igazságtalanságokra s arra vezessen, hogy az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot a büntetés nem absorbeálhatja, mert ez kisebb amannál. (V. ö. a 141. §. magyarázatát.)

9. A vizsgálati fogság elrendelése.

150. §.

A vizsgálati fogságot a vizsgálóbiró, esetleg a vádtanács vagy az itélőbiróság rendelheti el. Az elrendelésnek mindig irott határozatban kell történnie.

A határozatnak tartalmaznia kell a terhelt személyének pontos megjelölését, az elrendelés törvényes okát és az ennek alapjául szolgáló ténykörülményeket.

Ha a fogságba helyezendő nincs jelen, elfogatása és bekisérése iránt is intézkedni kell. Az elfogással megbizott közeg a 131. §. negyedik bekezdése szerint jár el.

A vizsgálati fogságot elrendelő határozat azonnal foganatba veendő, a terheltnek sürgősen kihirdetendő és kivánatára huszonnégy óra alatt kézbesitendő.

[1]) A járásbiróságok előtti eljárásban a letartóztatást az 536., 537. §-ok szabályozzák. V. ö. ezen szakaszok magyarázatát.

Katonai bíróság hatóságának alávetett egyének tekintetében a 143. §. 3—7. bekezdéseinek rendelkezései a vizsgálati fogságra nézve is alkalmazandók.

1. A vizsgálati fogságot rendszerint a vizsgálóbiró, kivételesen a vádtanács vagy az itélőbiróság rendeli el. A vizsgálóbiró a legtöbb esetben akkor határoz a vizsgálati fogság kérdésében, midőn a vizsgálatot elrendeli (105. §.) De elrendelheti azt a vizsgálat folyamán is bármikor, ha annak szüksége a vizsgálat során merül fel.

2. A vádtanács a vizsgálati fogságot két minőségben rendelheti el; t. i. vagy mint első-, vagy mint másodfoku biróság. Mint elsőfoku biróság elrendelheti azt a vád alá helyezés alkalmával (267., 278., 279. §.). Továbbá, ha az eljárás tárgya halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény; de csak akkor, ha a terhelt szabadlábon van s a vizsgálóbiró sem pro, sem contra nem határozott, hanem csak előterjesztést tett a vádtanácshoz e tárgyban, hogy a terheltet szabadlábon hagyhassa (149. §. első bek.). Habár az ilyen előterjesztésre oly intézkedéssel is válaszolhat a vádtanács, melylyel a vizsgálóbirót a vizsgálati fogság elrendelésére utasitja; de joga van ily, vagy ellenkező tartalmu utasitás helyett a vizsgálati fogságot is azonnal elrendelni. Végül a vizsgálóbiró kétségei eloszlatása végett, bármily vizsgálati cselekmény tekintetében, tehát abban a kérdésben is kérhet utasitást a vádtanácstól, hogy elrendelje-e a vizsgálati fogságot (111. §.). A törvény nem határozza meg, hogy a vádtanács ilyen esetekben miként járjon el, következésképen nemcsak valamely intézkedésre vagy határozathozatalra utasithatja a vizsgálóbirót, hanem a határozatot maga is meghozhatja; tehát ha a vizsgálati fogság tárgyában a vizsgálóbiró a vádtanácshoz fordul, joga van ennek utasitás adás helyett a vizsgálati fogságot közvetlenül elrendelni.

Mint másodfoku biróság akkor határoz a vádtanács a vizsgálati fogság elrendelése tárgyában, ha a vizsgálóbiró az ügyésznek vagy főmagánvádlónak ily tartalmu inditványát elutasitotta (378. §. 3. bekezdés.)

Miután a pótmagánvádló joghatálylyal a vizsgálati fogságot nem inditványozhatja, ez okból a főmagánvádló mellett nem volt felemlithető (128. §. 3. bek.; 157. §. első bek.).

3. Habár a 150. §. a vbirón kivül csak a vádtanácsot és itélőbiróságot emliti, mindazonáltal kétségtelen, hogy oly esetben, mikor a vádirat ellen kifogást nem adtak be v. ha a kir. ügyész közvetlen

idézést inditványozott, a főtárgyalás kitüzésére hivatott törvényszék is elrendelheti a vizsg. fogságot, illetőleg kimondhatja annak további fönntartását. Önként folyik ez a 268. és 283. §-okból, melyek e tekintetben ugyanazon jogot ruházzák a törvényszékre, mely egyébként — ha t. i. a vádirat ellen kifogások adattak be — a 267. §. szerint a vádtanácsot megilleti.

4. Az itélőbiróság vagy itélethozatal előtt, vagy itélethozatal után rendelheti el a vizsgálati fogságot. Itélethozatal előtt akkor, ha a vizsgálatot vagy a vizsgálat kiegészitését rendeli el (316., 317., 318., 325. §. 3. bek.); itélethozatal után pedig akkor, ha a kimondott büntetés sulyánál vagy más körülménynél fogva az elitéltnek megszökésétől kell tartani (330. §. 4. bek.).

Végül letartóztathatja az itélőbiróság azt, a ki a főtárgyalás alatt a tárgyaló teremben valamely bűncselekményt követett el (333. §.); a főtárgyalás elnöke pedig azt, a ki a főtárgyaláson hamis tanuvallomást tett (334. §.).

5. A vizsgálati fogságot elrendelő határozat kellékeiről az indokolás ezeket mondja:

A vizsgálati fogságot elrendelő határozat néhány lényeges kellékét is szükségesnek tartotta a törvény kiemelni (150. §.). Elsőrendü alaki kellék az, hogy a határozatnak mindig irásba kell foglalva lenni, következőleg addig a vizsgálóbirónak nem szabad a határozatot kihirdetni, mig az irásba foglalva nincs. A határozatban mindig meg kell jelölni ugy a jogi, mint a ténybeli alapot. Nem elég általánosságban hivatkozni a vizsgálati fogság okára, hanem meg kell jelölni, hogy pl. a szökés vagy collusio veszélye mely körülményeken alapszik. A vizsgálati fogságba helyezett személynek megnevezése minden vizsgálati fogságot elrendelő határozatnak nélkülözhetetlen kelléke. Ehhez akkor, ha a vizsgálati fogságba helyezendő a határozathozáskor nincs jelen, a tüzetes személymegjelölés és az elfogásra vonatkozó meghagyás kellékei járulnak. A személymegjelölés a letartóztatandó oly személyes viszonyainak (kor, foglalkozás, esetleges melléknév, családi viszonyok stb.) felsorolásával eszközlendő, melyek a letartóztatandó személyében való tévedést lehetőleg kizárják. Az elfogásra vonatkozó intézkedés magában foglalja a határozat foganatositására kiküldött személynek szóló megbizást és az annak teljesitésére vonatkozó netáni utasitásokat.

Azt, hogy a terhelt azonnal tudja, miért fosztották meg személyes szabadságától és hogy sérelem esetén rögtön orvoslást szerezhessen: biztositja az, hogy a terhelt előtt a határozatot azonnal ki kell hirdetni és bővebb tájékozásul kivánatra neki legkésőbb huszonnégy óra alatt irásban is kiadni. M. i. 311. lap.

6. Ha a fogságba helyezendő nincs jelen, elfogadása és bekisérése iránt is intézkedni kell. Az intézkedés bármikép tehető, tehát

átiratilag, rövid uton, táviratilag, telefon utján, szóval akármily módon, a mely az összerü esetben legczélszerübbnek mutatkozik.

7. A vizsgálati fogságot elrendelő határozat azonnal foganatba veendő, a terheltnek sürgősen kihirdetendő és kivánatára huszonnégy óra alatt kézbesitendő. Tehát a terhelt részéről használt perorvoslat a vizsgálati fogság foganatositására felfüggesztő hatálylyal nem bir.

8. Katonai bíróság hatóságának alávetett egyének tekintetében a 143. §. 3—7. bekezdéseinek rendelkezései a vizsgálati fogságra nézve is alkalmazandók. (V. ö. a 143. §. magyarázatát.)

10. A vizsgálati fogságot elrendelő határozat ellen való felfolyamodás.

151. §.

A vádtanács köteles az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése ellen használt felfolyamodás felett a beérkezéstől számitandó két nap alatt határozni, vagy ha a felek meghallgatását szükségesnek tartja, ugyanez idő alatt erre lehető közel határnapot kitüzni. A járásbiróságnál fogva levő terhelt, meghallgatása végett, csak akkor kisérhető a vádtanács elé, ha ennek székhelyén nincs védője.

A kitüzött határnapon minden esetre döntő határozatot kell hozni.

A vádtanács végzése azonnal foganatositandó.

Ha a vádtanács végzése ellen felfolyamodás van használva, a kir. itélőtáblához csak azok az iratok, vagy ha ezek az eljárás folytatására nélkülözhetetlenek, hiteles másolataik terjesztendők fel, melyek az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése tárgyában való döntéshez szükségesek.

M. i. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság, ha nem is bir szorosan büntetés jellegével, mégis oly mélyen benyul az állampolgár erkölcsi és anyagi érdekeibe és oly helyrehozhatlan károkat okozhat, hogy elrendelése ellen, az egyéni szabadság biztositása érdekében a perorvoslatot meg kellett engedni.

A törvény nem elégedett meg azzal, hogy a vádtanács határozatát csak az iratok alapján hozza; hanem megengedte, hogy — ha szükségesnek találja — a feleket maga elé idézhesse. A járásbiróságnál fogva levő terhelt azonban, ha a vádtanács székhelyén védője van, nem kisérhető a vádtanács elé. Eme rendelkezés abban leli magyarázatát, hogy a terhelt érdekeit kellőleg képviseli a védő és az átkisértetés csak fölösleges időveszteséggel járna.

Nehogy a felfolyamodás gyakorlati jelentőségét a vádtanács késedelmes eljárása megsemmisitse, szükséges volt az utóbbira rövid két napi határ-

időt kitüzni, mely alatt a vádtanács köteles határozatot hozni, vagy a felek meghallgatására lehető rövid határnapot kitüzni.

Hogy a vádtanács zárt ülésben határoz (116. §.), azt az előleges eljárás természete hozza magával, a mennyiben a per eme szakában, midőn még gyanuokok alapján áll a bűnvádi eljárás, épen nem kivánja sem a terhelt, sem az igazságszolgáltatás érdeke az ügynek nyilvánosságra hozását. Hogy a vádtanács határozata azonnal foganatositandó, azt indokolja az a vélelem, mely a társasbiróságnak garantiákkal körülvett eljárása alapján hozott határozat helyességéhez füzve van.

A 378. §. rendelkezései szerint a vádtanácsnak az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot fentartó határozata ellen további felfolyamodással lehet élni. A törvény a fölösleges ügyiratoknak vagy mellékleteknek, corpus delictinek stb. a királyi táblára felküldését óhajtja megelőzni, midőn kimondja, hogy csak amaz iratok küldendők fel, melyek az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság fölötti döntéshez szükségesek. Nehogy azonban az eljárás e miatt fennakadjon, rendeli, hogy minden oly esetben, hol a felterjesztendő iratok nélkül az eljárást folytatni nem lehetne, azok csak hiteles másolatban küldendők fel. Kötelessége azonban a felterjesztő biróságnak gondosan mérlegelni azt, hogy a felülvizsgálathoz mely iratok szükségesek, nehogy pótlás iránti intézkedésre adjon okot.

A törvénynek most részletezett rendelkezéseire ama gyakorlat adott alkalmat, hogy a biróságok bármely közbeeső kérdésre vonatkozó jogorvoslat alkalmából az összes iratokat felterjesztették a felebbviteli birósághoz és addig, mig az iratok vissza nem érkeztek, az ügyben az eljárás szünetelt. Ily eljárás tovább fenn nem tartható, mert esetleg fontos nyomok és adatok mennek veszendőbe, ha a vizsgálóbiró az összes iratok elküldésével felmentve érzi magát a további eljárástól. Másrészről a felebbviteli biróságnál is gyorsabban megy a fölülvizsgálati eljárás, ha csak az eldöntendő kérdéssel szoros kapcsolatban álló iratok vannak felterjesztve. M. i. 311., 312.

Jegyzetek. 1. A vádtanács az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság elrendelése ellen használt felfolyamodás felett a beérkezéstől számitott két nap alatt köteles határozni, vagy ha a felek meghallgatását szükségesnek tartja, ugyanezen idő alatt erre lehető közel határnapot kitüzni. A kitüzött határnapon mindenesetre döntő határozatot kell hozni. A vádtanács tehát vagy az iratok alapján, vagy contradictorius tárgyaláson, bizonyitó eljárás nélkül határoz. Ez utóbbi esetben a felfolyamodás beérkezte után azonnal, de legkésőbb két nap alatt ki kell a határnapot tüzni; miután pedig a vádtanács a vizsgálati fogság ellen beadott felfolyamodást soron kivül köteles elintézni, magától értetődik, hogy a határnapot nem szabad hetekre kitüzni; s legfeljebb egy kétnapos terminusról lehet itt szó. Sőt, miután az ügyész bármikor meghivható, a vizsgálati fogoly hasonlókép bármikor a törvényszék elé vezethető, a vádtanács akkor jár el a törvény szellemében, ha a felek meghallgatása esetén is két nap alatt elintézi a felfolyamo-

dást. Némi nehézséget fog okozni a védő megidézése; ámde a védő rendszerint utána jár letartóztatott védettje ügyének; tehát ezt a referens rövid uton megidézheti; ha pedig ez nem volna lehetséges, hivatalszolga utján idézhető meg a védő; de semmi esetre sem volna ajánlatos végzéssel idézni, s azt a rendes uton expediáltatni, mert ez föltételezné, hogy legalább egy heti terminus tüzessék ki a felek meghallgatására; a mi a terheltre igen sérelmes lehetne.

2. A törvény ama rendelkezése, mely szerint a vádtanács végzése azonnal foganatositandó, azt jelenti, hogy ha a szabadlábra helyezést határozta el a vádtanács, az ez ellen beadott felfolyamodás halasztó hatálylyal nem bir.

3. A vádtanács csak a vizsgálóbiró határozata ellen használt perorvoslatot vizsgálja felül a 151. §. értelmében; a mi magától értetődik, mert ugy a rendőrség (98. §. ut. bek.), mint a járásbiróság által elrendelt előzetes letartóztatást (145. §. 5. bek.) a vizsgálóbiró hivatalból felülvizsgálja; tehát, miután ezen hatóságok oly határozatot a vizsgálóbiró kikerülésével nem hozhatnak, melynek alapján a letartóztatás tizenöt napig tarthatna (147. §.), ennél fogva a vádtanács nem jöhet abba a helyzetbe, hogy ily határozatot biráljon felül.

11. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság foganatositása.

152. §.

Mind az előzetes letartóztatás, mind a vizsgálati fogság a legnagyobb kimélettel veendő foganatba.

Az előzetesen letartóztatott, valamint a vizsgálati fogoly is, lehetőleg mindenkitől elkülönitve, külön helyiségbe zárandó el.

Ha ez nem lehetséges, arra kell ügyelni, hogy férfi letartóztatottak nőkkel, továbbá ugyanannak a büncselekménynek tettesei és részesei egymással, valamint rovatlan előéletü vagy fiatal egyének rovott előéletü, illetőleg idősebb foglyokkal egy helyiségbe zárva ne legyenek.

Ezeken fölül az elhelyezésnél lehetőleg figyelem fordítandó a foglyok müveltségi fokára, társadalmi állására és a terhükre róit büncselekmény minőségére, továbbá az előzetesen letartóztatottaknak és a vizsgálati foglyoknak a jogerősen elitéltektől való elkülönitésére.

153. §.

Különös tekintetre méltó, kivételes esetekben a vádtanács a terhelt kérelmére, a kir. ügyészség és a vizsgálóbiró meghallgatása után, ama feltétel alatt, hogy ezzel a fogvatartás czélja éppen ugy elérhető, megengedheti, hogy a terheltet az előzetes letartóztatásnak, illetőleg a vizsgálati fogságnak egy része, vagy egész tartama alatt lakásán őrizzék. E külön őrizet költségeit a terhelt köteles előlegezni és viselni.

154. §.

Az előzetesen letartóztatott és a vizsgálati fogoly ellenében minden megszoritás vagy kényszer kerülendő amaz intézkedéseken kivül, melyek megszökésének és az eljárás czélját veszélyeztető összebeszélésnek megakadályozására, továbbá a fogházi rend fenntartására szükségesek. A vizsgálóbiró köteles e szabály megtartására felügyelni.

A vizsgálóbiró ellenőrzi a letartóztatottak és a foglyok levelezését, valamint a hozzájuk érkező küldeményeket és engedi meg a náluk tehető látogatásokat. Engedelme, illetőleg ellenőrzése nélkül a fogház személyzetén kivül csak a kir. ügyészség tagjai és a 62. §. harmadik bekezdésében foglalt megszoritással, a védő érintkezhetnek a fogolylyal.

A felsőbb igazságügyi hatósághoz intézett felfolyamodásnak vagy panasznak elküldését azonban a vizsgálóbiró meg nem tagadhatja.

Azokban az ügyekben, melyekben vizsgálat nincs elrendelve, a kir. ügyész, illetőleg a járásbiróság ellenőrzi az előzetes letartóztatás foganatositását, valamint a megelőző bekezdésekben foglalt szabályok alkalmazásával a foglyok levelezését és a náluk tehető látogatásokat.

155. §.

Az előzetesen letartóztatott és a vizsgálati fogoly azt a kényelmet, amely állásának és vagyoni viszonyainak megfelel, saját költségén megszerezheti. Különösen jogában áll magát saját költségén élelmezni, valamint saját ruháit és ágynemüit használni.

Megfelelő munkát is végezhet, illetőleg rendes foglalatosságát üzheti, ha ez a letartóztatás czéljával és a fogházi renddel és szabályokkal nem ellenkezik.

156. §.

Az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság foganatba vétele alkalmával a rendőri hatóság és közege a fogolyra csak akkor tehet bilincset, ha ellentállt, vagy ha megszökésétől alaposan kell tartani, s ez más módon meg nem akadályozható. A bilincs alkalmazásáról azonban kötelesek annak a hatóságnak, a melynek a letartóztatottat átadják, azonnal jelentést tenni.

A fogházban bilincs az előzetesen letartóztatottra csak a kir. ügyésznek, a nyomozást teljesitő rendőri hatóságnak (85. §. első bekezdés), a járásbiróságnak vagy a vizsgálóbirónak, a vizsgálati fogolyra pedig csak a vizsgálóbirónak rendeletéből és csak akkor tehető, ha erőszakos vagy rakonczátlan magaviseletet tanusitott, ha öngyilkosságot kisérlett meg, vagy ha a szökés szándékát árulta el.

Ha ez okok valamelyikéből haladéktalan intézkedés szükséges, a fogház őrszemélyzetének bármely tagja alkalmazhat bilincset, köteles azonban ezt a kir. ügyésznek, a rendőri fogház felügyeletével megbizott hatósági tagnak, illetőleg a vizsgálóbirónak azonnal bejelenteni. Az utóbbiak tartoznak a megfelelő intézkedést nyomban megtenni.

M. i. I. Hogy a legnagyobb kimélettel kell az előzetes fogvatartást foganatositani és hogy az előzetes fogvatartás czéljáu kivül eső minden kényszert és megszoritást mellőzni kell: nélkülözhetetlen utmutatás arra, hogy tulajdonképen a „custodia"-n és a külső világgal való érintkezés megakadályozásán kivül más bajjal ne sujtsák a fogva levőt. Ez határozott kijelentése annak, hogy itt nem büntetésről, hanem tisztán praeventiv intézkedésről van szó.

Eme szabály megtartása fölött minden oly esetben, midőn vizsgálat van folyamatban, a vizsgálóbiró van hivatva őrködni. A vizsgálóbiró ismeri az eset körülményeit. Ő tudja meghatározni, lehetséges-e megengedni, hogy a fogva levő mással érintkezhessék-e vagy sem. Különösen, ha a collusio veszélye miatt van valaki fogva: akkor lehetetlen megengedni, hogy a vizsgálóbiró tudta nélkül mással beszélhessen, vagy éppen ellenőrzés nélkül levelet irjon vagy kapjon. Ama szabály, hogy a védőnek a vizsgálat alatt rendszerint, a vádirat benyujtása után pedig mindig joga van a terhelttel ellenőrzés nélkül beszélni és levelezni, a vizsgálóbiró rendelkező jogát némileg korlátozza. Ennek további megszoritása abban áll, hogy sohasem szabad megakadályozni irásbeli kérvényeknek vagy panaszoknak rendeltetésök helyére küldését (154. §. 3. bekezdés.).

Arra nézve nem szab a törvény határt, hogy a másokkal való érintkezés mennyi időre tiltható el. Ezt a biró belátására bizza, ki kötelességszerüleg eme jogát a törvény humánusszellemének megfelelőleg, de egyuttal az eljárás megbénitása veszélyének figyelemre méltatásával fogja gyakorolni.

A fennebbi rendelkezések logikai következménye ugyan, hogy minden oly esetben, hol a vizsgálóbiró nem vezet vizsgálatot, a fogva levő ellen felügyeleti jogot sem gyakorolhat, mégis félreértések elkerülése végett czélszerünek látszott ennek határozott kifejezést is adni (154. §. 4. bekezdése.).

A kellő kimélet szempontja, továbbá a szabadságvesztés-büntetés és az előzetes fogvatartás közötti különbségek külső eklatans kifejezése azt követelte, hogy az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság, különálló, tisztán e czélra szolgáló épületben, ne pedig ugyanott legyenek foganatositva, hol az elitéltek büntetésüket állják ki. E kétségtelenül igazságos és humanus követelménynek azonban hiába adna a törvény kifejezést, mert ez viszonyaink között ugy sem lenne megvalósitható. Lehetetlen még a kimélet ama követelményének is több esetben megfelelni, hogy minden előzetesen fogva levő külön helyiségbe helyezve legyen. Ezért volt szükséges az együttes elhelyezésre nézve oly utmutatást adni, mely megakadályozza, hogy az eljárás sikerét összebeszéléssel meghiusitsák, hogy az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság gonosztevők iskolájává fajuljon, hogy gyilkosokat és rablókat vétségek elkövetőivel zárjanak össze, és hogy müvelt emberek kénytelenek legyenek a legkezdetlegesebb müveltséget is nélkülöző egyének között esetleg ártatlanul hónapokat eltölteni (152. §. 3., 4. bekezdés.).

A méltányosság követelménye, hogy az előzetesen fogva levők ne chablonszerü elbánásban részesüljenek, hanem a mennyire csak lehetséges, szokott foglalatosságaiktól és kényelmi czikkeiktől eltiltva ne legyenek. Mindennek azonban csak oly feltétel alatt lehet helye, ha a szokásos foglalatosság vagy kényelem czimén kivánt kedvezmény nem veszélyezteti a letartóztatás czélját és sem az intézet általános házi rendjével, sem a közbiztonság érdekeivel ellentétben nincs. A mit a vizsgálati fogolytól a lehető legfontosabb ok nélkül soha megtagadni nem lehet: ez a saját költségén való élelmezés, ruháinak és ágynemüjének használata (155. §.).

II. A törvény humanus irányzatát legjobban kifejezésre juttatja a 153. §., mely szerint a vádtanács megengedheti, hogy a terheltet az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság egész tartama, vagy egy része alatt lakásán őrizzék. E kivételes intézkedés az 1843-iki javaslatba is bele volt foglalva.

Ezen kivételes intézkedést a terhelt kimélete érdekében a törvény is elfogadta; mindazáltal az esetleges visszaélések megakadályozása végett szükségesnek tartotta biztositékok felállitását.

A 153. §. szerint ugyanis az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság csak akkor foganatositható a terhelt lakásán, ha különös tekintetre méltó okok szólnak mellette. Nehogy a kivételből szabály legyen, a törvény még azt a megszoritást is felvette, hogy az ilyen intézkedés csak kivételes esetekben történhetik meg. További korlátozásként szerepel az, hogy a terhelt lakásán való fogvatartást csak a vádtanács engedheti meg s hogy a kivételes engedélyt annál alaposabb vizsgálat után adhassa meg: köteles e tárgyban a kir. ügyészt s a vizsgálóbirót meghallgatni. Még eme beható vizsgálat után is csak akkor engedi meg a lakáson való őrzést, ha a fogvatartás czélja ekkép is elérhető.

A törvény megköveteli végre, hogy a külön fogvatartás költségét a terhelt előlegezze és viselje; ezzel azonban korántsem akart bizonyos osztálypriviligiumot teremteni, hanem csak azt akarta elérni, hogy az ilyen rendkivüli kedvezmény teljesitése az államkincstárt ne terhelje. A kinek társadalmi ál-

lása, becsületérzése, esetleg ártatlanságának érzete azt követeli, hogy az előzetes fogvatartás erkölcsi sulyát is elháritsa magától, az bizonyára elő tudja teremteni a külön őrizés költségét. (153. §.)

III. A törvény taxative sorolja fel azokat az eseteket, melyekben az előzetesen letartóztatott vagy vizsgálati fogoly ellen fegyelmi büntetésül, illetőleg elővigyázati intézkedésül bilincset lehet alkalmazni. A rakoncátlan, erőszakos magaviselet, öngyilkosság kisérlete, vagy a szökés megbizhatóan kideritett szándéka, mindenesetre indokolják a bilincs alkalmazását. Ezzel ki van mondva, hogy collusio veszélye miatt, vagy éppen vizsgálati eszközként bilincset alkalmazni nem lehet. Hasonlóképen sem a büntetendő cselekmény sulyossága önmagában, sem a fogház épületének rossz állapotban léte nem szolgálhatnak a bilincs alkalmazhatásának törvényes okául (156. §.). Miután megtörténhetik, hogy a terhelt a letartóztatás foganatba vételekor ellenáll, vagy oly magaviseletet tanusit, melyből arra lehet következtetni, hogy meg akar szökni: ilyen esetekben meg kell adni a jogot a rendőri hatóságnak s közegnek, hogy a letartóztatandó egyénre szükség esetében bilincset tegyenek.

A bilincs alkalmazását az előzetesen letartóztatottra nézve elrendelheti az ügyész, a rendőri hatóság s a vizsgálóbiró a szerint, a mint az előzetesen letartóztatott felett a 143. §. értelmében az egyik vagy a másik hatóság rendelkezik. A vizsgálati fogolyra ellenben, ki már csak a vizsgálóbiró rendelkezése alatt áll, a bilincs csakis ennek rendeletéből tehető.

Mivel gyakran gyors intézkedés szükséges, meg kell engedni, hogy e kivételes esetekben a fogházszemélyzet bármelyik tagja bilincset alkalmazhasson. Eljárásának kellő ellenőrzése czéljából köteles azonban felettes hatóságának haladék nélkül jelentést tenni, mely megvizsgálva az ügy körülményeit, vagy fentartja a tett intézkedést, vagy megszünteti.

Amennyiben pedig kitünnék, hogy teljesen indokolatlan hatalmi tulkapásra vezethető vissza a fogházszemélyzet illető tagjának eljárása, a felettes hatóság a maga utján kellő megtorlásról gondoskodik.

Jegyzetek. 1. E §-ok rendelkezései nagyrészt a fogházrendtartásba valók. Kivétel az a rendelkezés, hogy a letartóztatott saját lakásán őrizhető, a mi nem történhetnék meg, ha a törvény világosan meg nem engedné. Törvényben kellett meghatározni azokat a föltételeket is, a melyek fönnforgása szükséges ahhoz, hogy az előzetesen letartóztatott v. vizsgálati fogoly ellen bilincs alkalmaztassék.

2. Az előzetesen letartóztatott és vizsgálati foglyokkal való bánásmódról — kapcsolatban a fogházra itéltekkel való bánásmóddal, az 1880. évi 2106. sz. a. kiadott Igmr. 5:/. a. utasitásaként kiadott fogházrendtartás első része (általános szabályok) tartalmazza a megfelelő rendelkezéseket, a melyek a kimélet és az elkülönités tárgyában megegyeznek azokkal, melyeket a fönnebbi §-ok megállapitanak. A fogházrendtartás határozza meg azt is, hogy mily módozatok mellett történik az előzetesen letartóztatott vagy

vizsg. fogoly fölvétele a fogházba; hogy munkára, iskola és istentisztelet látogatására stb. nem kényszerithetők, hogy a javitás czéljára szolgáló elbánás akarata ellen nem alkalmazható stb. Mindezek logikai következményei lévén a törvénybe iktatott általános elveknek: a Bp. fönnebbi rendelkezései kiegészitik s azokkal együtt meritik ki az előzetesen letartóztatottakkal és vizsg. foglyokkal való bánásmód szabályait.

3. A fogházrendtartás szerint megállapitott bánásmódban részesitendők a közig. hatóság v. polgári bíróság által letartóztatott s a fogházba szállitott egyének is (2205/94. — M. VI. k. 373. s köv. l.).

4. A rendőri közeg által letartóztatottakkal szemben a bilincs alkalmazásának feltételeit a rendőri utasitás 188—189. §-ai határozzák meg.[1])

12. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság megszüntetésének okai.

157. §.

Az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette, és a nélkül is, mihelyt az elrendelés oka megszünt.

Az eljáró hatóságoknak és hatósági közegeknek kötelessége oda törekedni, hogy az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság lehető rövid ideig tartson.

M. i. Ama három általános szabály, melyet a törvény 157. §-a tartalmaz, nagy jelentőséggel bir, mert ezeknek jól felfogott értelmezése van hivatva megakadályozni azt, hogy az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság tartama ok nélkül hosszura nyuljon.

Midőn a törvény imperative kimondja, hogy az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság azonnal megszüntetendő, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette: a pótmagánvád egyik rendszerének rossz oldalát kivánja ártalmatlanná tenni. Nehogy a terhelt a pótmagánvádra jogosultak jelentkezésére rendszerint eredménytelenül kitüzött határidőt fogságban tölteni kényszerüljön, a törvény anticipálja a kir. ügyész elállásának rendes eredményét, az eljárás megszüntetését. S ezt megnyugvással tehette. A kir. ügyészség a törvény 42. §-a értelmében oly hathatós ellenőrzés alatt áll, hogy a könnyelmü

[1]) Ezek szerint: a rendőri közeg bilincset csak akkor alkalmazhat: a) ha az elővezetendő egyén ellenállása máskép meg nem törhető; b) ha szökése máskép meg nem akadályozható; c) ha lelki állapota miatt saját és mások biztonsága érdekében szükséges, hogy ártalmatlanná tétessék. (188. §.) A bilincs alkalmazásáról és ennek okairól mindenkor jelentést kell tenni annál a hatóságnál, mely elé az illető állittatott. Hasonló rendelkezéseket tartalmaz a Cs. U. 36. §-a.

vádelejtésektől nem kell tartani. Ez a hathatós ellenőrzés azt fogja eredményezni, hogy az elsőfoku bíróságok mellett alkalmazott kir. ügyészek csak akkor fognak visszalépni a vád képviseletétől, ha a vádnak semmi alapja sincsen, s ha bizonyos az, hogy büntető itélet nem hozható. Ha már most a kir. ügyészség vádelejtésének ez az értelme, akkor a közvádló visszalépése után nemcsak felesleges a terheltnek további fogvatartása, hanem egyuttal igazságtalan is; mert minél kisebb a vád fentartásának és sikerének valószinüsége, annál bizonyosabb, hogy a személyes szabadság előleges korlátozása nem lesz büntető itélettel helyrehozható. Ha a kir. ügyészség részéről történt vádelejtés után pótmagánvádló lép fel, a fennebbiek után nagyon valószinü, hogy sikert nem arat s az eljárás vagy megszüntető végzéssel, vagy felmentő itélettel fog végződni. Ezért egészen helytelen volna az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot ilyenkor továbbra is fentartani.

Nehogy a gyakorlatban ezt a szabályt tévesen magyarázzák, reá kellett mutatni, hogy sem többet, sem kevesebbet nem kiván kifejezni, mint a mi imént kifejtve volt és nem jelenti azt, hogy a magánvádló által képviselt vád esetén ne lenne joguk a hatóságoknak előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot elrendelni. A közvádló visszalépésének leggyakoribb indoka az, hogy elegendő bizonyitékai nincsenek. Ha a magánvádló bizonyitékokat tud felmutatni s az eljáró hatóság ugy találja, hogy a letartóztatás egyik vagy másik törvényes alapja (141. §.) fenforog, akkor az előzetes kényszeritő intézkedés kétségtelenül ujra foganatba vehető.

II. Midőn a törvény kimondja második szabályként, hogy az előzetes letartóztatás s vizsgálati fogság azonnal megszüntetendő, mihelyt az elrendelés oka megszünt, ezzel kötelességökké teszi az eljáró hatóságoknak, hogy az ügy minden ujabb fejleményében gondosan mérlegeljék a körülményeket és hivatalból helyezzék szabadlábra azt, kinek további fogvatartása szükségtelen.

Oly esetben, midőn a letartóztatás egyéb oka megszünt ugyan, de egy másikra mutató körülmények forognak fenn: akkor tekintettel ama szabályra, hogy a letartóztatás okának megszüntével a letartóztatás is megszüntetendő, nem szabad egyszerüen a letartóztatást fentartani, hanem ki kell a rendelkezőnek mondania, hogy az előbbi, pl. a szökés gyanuja miatt elrendelt letartóztatást, a gyanuok elenyészte miatt megszünteti, de mivel ujabb körülmények a collusio veszélyére mutatnak, a letartóztatást emez okból ujólag elrendeli. Ez fontos, mert a fogvatartás okai kihatnak módozataira is, továbbá, mert külömben nem bir kellő tudomással a letartóztatott arról, hogy mi a fogvatartásnak tulajdonképeni alapja és a miatt hathatósan nem is fejtheti ki védelmét.

III. A harmadik általános instructionalis szabály, hogy t. i. minden hatóságnak és közegének kötelessége az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság lehető megröviditésére törekedni, azt fejezi ki, hogy lehetőleg gyorsan be kell fejezni a nyomozást vagy a vizsgálatot, hogy a tárgyalásokra lehető rövid határnapok tüzendők ki, hogy nem szabad jelentéktelen adatok megszerzése végett az eljárás menetét megakasztani stb.

Collusio veszélye miatt elrendelt letartóztatás, vagy vizsgálati fogság esetében első sorban kötelessége a hatóságnak a veszélyeztetett bizonyitékokat kimeriteni. Határozott kötelességmulasztást követne el a vizsgálóbiró,

ha előbb más bizonyitékok összegyüjtésével vagy felvételével foglalkoznék és csak napok vagy éppen hetek mulva venné fel ama bizonyitékot, melyet a collusio veszélyétől féltett. (M. i. 315., 316. lap).

Jegyzetek. 1. Minthogy az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejtette: nem szabad a vizsgálóbirónak bevárni azt, hogy a nyilatkozatra felhivott pótmagánvádló átveszi-e a vád képviseletét, hanem első sorban köteles a terheltet szabadlábra helyezni, s vagy azzal egyidejüleg, vagy annak megtörténte után intézi a pótmagánvádra jogositotthoz a 42. §-ban foglalt felhivást (128. §.).

A törvény abból indul ki, hogy a közvádló visszalépése esetén csaknem mindig bizonyos az, hogy a terhelt elitélhető nem lesz; tehát mig egyrészt czéltalan és igazságtalan volna a vizsgálati fogságot tovább is fenntartani, másrészt ha a sértett a közvádló visszalépése alkalmával nincs jelen, tehát rögtön nem nyilatkozhatik, a védelvbe ütköző volna, ha pl. a terheltet, a kinek sem állandó tartózkodó helye, sem rendes keresetforrása nincs, a vizsgálóbiró mindaddig fogva tarthatná, mig a sértett nem nyilatkozik, vagy a nyilatkozattételre rendelt határidő le nem járt (42. §.).

2. A törvény nem mondja ugyan ki, hogy a pótmagánvádló előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot nem inditványozhat, mert hiszen a priori azokat, a kik jogositva vannak a bünperre befolyást gyakorolni, bizonyos inditványok tételétől eltiltani nem lehet, mert ez keresztülvihető sem volna. De a törvény ratiojából az tünik ki, hogy a pótmagánvádló a vizsgálati fogságot vagy előzetes letartóztatást oly joghatálylyal, mint az ügyész, nem inditványozhatja; mert addig, mig a közvádló fentartja a vádat: az elitélés valószinü, ellenben, ha ez a vádat elejti, a fölmentés csaknem mindig bizonyos; sőt az is a legritkább esetek közé fog tartozni, midőn a vádtanács a vád alá helyezést pótmagánvádló inditványára elrendeli.

Hogy mégis a törvény világosan ki nem fejezte azt, hogy a pótmagánvádló által képviselt vád esetében sem a vizsgálati fogság, sem az előzetes letartóztatás nem rendelhető el, ez azért történt, mert oly eset is képzelhető, hogy a pótmagánvádló az ügyész visszalépése után oly uj terhelő adatokat producál, melyek egész más szinben tüntetik fel a pert, mint a minőben az a közvádló visszalépése alkalmával volt. Ilyenkor kétségtelenül joga van a vizsgálóbirónak a terheltet letartóztatni, s pedig akár a pótmagánvádló inditványára, akár a nélkül, ha a letartóztatás törvényes oka fen-

forog (141., 148. §-ok). Ilyenkor azonban az ügyész a közvád képviseletét mindig át fogja venni (35. §.); s át is kell vennie, mert a vád képviseletét csak akkor engedheti át a pótmagánvádlónak, ha a vádlásra vagy jogi okokból, vagy a bizonyitás szempontjából nincs elegendő alapja (101. §.).

3. Meg kell az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot akkor is szüntetni, ha fentartja ugyan az ügyész a vádat, de az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság oka megszünt. Megszünik pedig az elrendelés oka: tettenkapásnál, ha a tettenkapott kiléte megállapittatott; szökés veszélye esetén, vagy ha a terhelt nem magyar honos, akkor, ha a terhelt érdekében biztositék tétetett le (162. §.); collusio esetében, ha az a bizonyiték felvétetett, melynek meghiusitásától tartani kellett; bűnismétlés veszélye esetében is megszünhetik a letartóztatás oka, pl. a tettes azzal fenyegetett, hogy a megkisérlett bűntettet bevégzi, de a bevégzés lehetetlenné vált; mert a sértett, a kin emberölést kisérlett meg, más okból meghalt.

4. A terhelt *ismeretlen tartózkodása* egymagában nem indokolja az előzetes letartóztatást, mert az még nem azonos a szökéssel v. az elrejtőzéssel és igy nem esik a 141. §. 2. pontja alá. Az ismeretlen tartózkodásu terhelt ellen azonban már ez okból nyomozó levél bocsátható ki, ha hirlap utján eredménytelenül idézték (470. §.). Kérdés, hogy elrendelhető-e a vizsg. fogság az ily egyén ellen, ha kézre kerül. Abból a körülményből, hogy az ismeretlen tartózkodás egymagában még nem ok az előzetes letartóztatásra és hogy a 470. §. is különbséget tesz a közt, ha az illetőre nézve a 141. §-ban meghatározott körülmények valamelyike fennforog v. ha ezek hiányában csak hirlapilag idéztetett: következik, hogy az ismeretlen tartózkodásu terhelt tartózkodási helyének fölfödözése után csak akkor tartóztatható le, ha e mellett a 141. §. valamelyik pontja is fönforog. Igy határozott a C. is egy esetben, melynek tárgya az volt, hogy az ismeretlen tartózkodásu vádlottat kézrekerülése után az alsófoku biróságok a 141. §. valamelyik pontjára való hivatkozás nélkül vizsgálati fogságba helyezték. A C. ezzel szemben v. szabadlábra helyezését rendelte el, mert:

a tszék nyomozólevele szerint v. ismeretlen tartózkodása miatt köröztetett és ugyanaz okból rendeltetett el ellene a vizsg. fogság, — a v. kézrekerülése folytán azonban ez ok megszünvén: a Bp. 157. §. értelmében a vizsg. fogság megszüntetendő volt, minthogy a Bp. 148. és 141. §-ában a vizsg. fogság föntartása iránt meghatározott esetek egyike sem állapitható meg. (822/905. — G. Dt. XII. 382.).

13. A terhelt szabadlábra helyezése vagy további fogva tartása.

158. §.

Ha a törvényszék arra a vádra nézve, a mely az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelésének alapjául szolgált, megszüntető határozatot vagy felmentő ítéletet hozott, ebben a letartóztatottnak azonnal való szabadlábra helyezését is elrendelni köteles. Ilyen esetben a megszüntető határozat is mindig kihirdetés utján haladéktalanul közlendő a kir. ügyészséggel.

Ha a kir. ügyészség a határozat vagy ítélet ellen az ügy érdemében és annak a szabadlábra helyezést elrendelő része ellen is azonnal perorvoslatot jelent be, a törvényszék renkivül nyomós okból, kivételesen elrendelheti, hogy az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság a kir. itélőtábla határozatának leérkezéséig fentartva maradjon.

A kir. itélőtábla határozata ellen használt perorvoslatnak a szabadlábra helyezésre nincs felfüggesztő hatálya.

Ha közveszélyes elmebeteg ellen az eljárást megszüntetik vagy felmentő ítéletet hoznak, szabadlábra helyezése helyett őt a legközelebb levő közigazgatási hatósághoz kell kisértetni.

M. i. A törvény 158. §-a nagyfontosságu s olyan rendelkezést tartalmaz, melynek alkalmazásánál a hatóságoknak a lehető legnagyobb óvatossággal kell eljárni. E §. ugyanis azt a jogot adja a törvényszéknek, hogy az előzetes letartóztatást vagy a vizsgálati fogságot a kir. ügyészség által bejelentett felebbezés esetén akkor is fentartsa, ha ama vádra nézve, mely az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelésének alapjául szolgált, a terheltet felmentette vagy irányában az eljárást megszüntette.

E rendelkezés az opportunitás alapján nyugszik s a törvény azt akarja vele elérni, hogy sulyos büntettek a humanismus tulhajtása miatt büntetés nélkül ne maradjanak. Vannak esetek, midőn a bizonyitékok összekuszáltak, midőn az összetett bizonyitás mellett kell az igazságot kutatni, s megtörténhetik, hogy a törvényszék nem tudván biztos megállapodásra jutni, megszünteti az eljárást, illetőleg felmenti a vádlottat. Kétségének számtalan okai lehetnek. A bizonyitékok mérlegelése annyiféleképpen történhetik, a hány individualis felfogással felruházott biró teljesiti.

Ama körülmények, melyek a beszámitást illetőleg a büntetést kizárják, vagy melyek, mint a dolus és a culpa sokféle árnyéklatai, a cselekmény minőségére gyakorolnak befolyást, mindannyi forrásai a kétségnek és a nézeteltérésnek.

Ezzel a jogi bizonytalansággal, melyet elkerülni nem, csak csökkenteni lehet, számol az idézett §., midőn megengedi, hogy a törvényszék, ha nem bizik teljesen felmentő itéletének vagy megszüntető végzésének helyességében, a terhelt szabadlábra helyezését felfüggeszthesse.

Ily kétség esetében igazolt a kivétel a 158. §. első bekezdésének szabálya

alól, az elővélemény nem szól többé a fogvatartás helytelensége mellett és az államnak érdeke, hogy a terhelt szabadlábra helyezése ne veszélyeztesse a még véglegesen be nem fejezett eljárás eredményét, előtérbe lép.

A szabálynak nagy jelentősége azonban kötelességévé tette a bírónak, hogy a kivétel óvatos kezeléséről gondoskodjék.

Ez okból kimondja a törvény, hogy a terhelt további fogvatartása csak „rendkivül nyomós okból, kivételesen rendelhető el", továbbá, hogy másik föltételül a kir. ügyészségnek mind a határozat érdeme, mind a terhelt szabadlábra helyezésének elrendelése ellen bejelentett perorvoslata szolgál.

Az intézkedés kivételes voltának hangsulyozása arra fogja a törvényszéket birni, hogy az eset körülményeit a legnagyobb gondossággal mérlegelve döntsön a terhelt érdeke és az igazságszolgáltatás igényei között. A rendkivül nyomós okok, melyeket e mellett figyelembe venni tartozik, taxative fel nem sorolhatók, de magától értendő, hogy azoknak általában is az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelésére (141. §.) elégségeseknek kell lenni. Közéjök, a felső bíróság megváltoztató határozatának lehetősége mellett, a bűncselekmény nagy sulya és a terhelt szökésének nagy valószinüsége is fognak tartozni.

Hogy a terhelt szabadlábra helyezésének felfüggesztését a törvényszék határozatának érdeme ellen bejelentett perorvoslathoz kellett kötni, az az intézkedés alapjából következik. Ha a megszüntető végzés vagy a felmentő itélet jogerős, a terheltnek elbocsátása többé fel nem függeszthető. Abban azonban, hogy a királyi ügyészség felebbvitelét állitja fel kellékül, külön garantiát keres a törvény. A kir. ügyészség tagjaitól, állásuknál és felelősségüknél fogva elvárja, hogy alap nélkül perorvoslattal nem élnek. Ez a magánvádlótól minden esetben nem várható s ezért ki akarja a törvény zárni, hogy felebbvitele a terhelt szabadlábra helyezése tekintetében felfüggesztő hatályt nyerhessen.

Kiemelendő még, hogy a törvény a 158. §. második bekezdése értelmében való eljárásra csak a törvényszéket és csak saját határozatára nézve jogositja fel.

A kir. itélőtáblának felmentő itélete vagy megszüntető végzése a helyesség annyi garantiáit nyujtja és a törvény felebbviteli rendszere szerint oly ritkán változtatható meg, hogy végrehajtásának felfüggesztése a fennebb kifejtett okok alapján már nem volna igazolható. (M. i. 316., 317. l.)

Jegyzetek. 1. Ha a törvényszék arra a vádra, a mely az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelésének alapjául szolgált, megszüntető határozatot vagy felmentő itéletet hozott, a terheltnek azonnal való szabadlábra helyezését is elrendelni köteles. A törvény azért emeli ki azt, hogy „arra a vádra", mely a letartóztatás stb. alapjául szolgált, mert több bűncselekmény miatt is lehet az eljárás folyamatban és megtörténhetik, hogy nem mindegyik miatt rendelték el a letartóztatást. Pl. lopás és gyilkosság miatt tették az eljárást folyamatba; s a vizsgálati fogságot azért rendelték el, mert a gyilkosságra megállapitandó sulyos büntetés miatt a szökéstől kellett tartani (141. §. 2. p.), ha azonban a tör-

vényszék a gyilkosságra nézve megszünteti az eljárást, természetes, hogy a vizsgálati fogság jogalapja ekként elenyészvén, egyidejüleg azt is meg kell szüntetni.

A törvényszéknek az a kötelessége, hogy az eljárás megszüntetése v. fölmentő itélet esetén szabadlábra helyezze vádlottat, magán a törvényen alapulván, e rendelkezést a kir. ügyész meghallgatása nélkül is jogositva van megtenni. Ehhez képest a C. is elutasitotta a kir. ügyésznek a miatt bejelentett sem. panaszát, hogy a bíróság a vizsg. fogság kérdésében meghallgatása nélkül határozott, midőn fölmentő itéletében a v. azonnal való szabadlábra helyezését is elrendelte (10019/900. — G. Dt. IX. 528.).

2. A megszüntető határozat mindig kihirdetés utján közlendő a kir. ügyészséggel; miután az itélet kihirdetéséről a 329. és 330. §. rendelkezik, s annak kihirdetésénél az ügyész mindig jelen van, a 158. §-nál csak a megszüntető határozat kihirdetéséről kellett a törvénynek rendelkezni.

3. Habár a törvényszék megszüntette is az eljárást, vagy felmentette is a terheltet, nyomós okból, kivételesen elrendelheti, hogy az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság a kir. itélőtábla határozatának leérkezéseig fentartva maradjon, ha a kir. ügyészség a határozat ellen az ügy érdemében és annak a szabadlábra helyezést rendelő része ellen is azonnal perorvoslatot jelent be. Mint látjuk, ez nagyon kivételes intézkedés, mely csak a lehető legritkább esetben alkalmazandó; épen azért tette ennek alkalmazhatóságát is a törvény rendkivüli nyomós októl függővé; s még ez esetben is csak kivételesen engedi meg eme szabály alkalmazását.

A 158. §-nak az a rendelkezése, hogy az ügyésznek azonnal be kell a perorvoslatot jelenteni; nem külön föltétele e kivételes szabály alkalmazásának, az ügyész e kötelességét a B. P. különben is előirja. Ily esetekben ugyanis nemcsak az itélet, hanem a megszüntető határozat is szóbeli kihirdetés utján közlendő az ügyésszel, a ki ilyenkor mindig azonnal köteles a perorvoslat tárgyában nyilatkozni (378. §. 6. bek.; 330. §.).

Hogy eme kivételes fogvatartás jogát a birróságok csak a legritkábban, sőt tán egyáltalában alig fogják alkalmazni, az előrelátható, mert kell, hogy a bíróság mindig szilárdul meg legyen győződve határozatának helyességéről; meggyőződése szerint vagy nem itélhető el, vagy elitélendő a terhelt; ugy az egyik, mint a másik esetben épen azért, mert a határozat meggyőződésének kifejezője, köteles a meggyőződés következményeit mindkét esetben

logikai szükségszerüséggel keresztülvinni; és ezt keresztül is viszi, tehát ha az eljárást megszünteti vagy a terheltet fölmenti; azt szabadlábra is helyezi, mert elitélhetőnek nem tartja. Kisebb ellenmondás van abban, ha a biró a terheltet elítéli és szabadlábra helyezi, mert a fölmentést nem tartja kizártnak; mintha fölmenti, de egyuttal fogságát fentartja; mert az előbbi esetben nem mer büntetni, habár meggyőződése ezt helyesnek tartja, ellenben az utóbbi esetben a fogvatartással igen érzékeny bajjal sujtja a terheltet, habár az ítélet szerint arról van is meggyőződve, hogy az el nem itélhető, tehát ártatlan.

A terhelt kivételes fogvatartása csak addig tarthat, mig a kir. itélőtábla határozata leérkezett, ha ez is felmentette a terheltet, s az ügyész további perorvoslatot használt a Kuriára, a letartóztatás tovább fenn nem tartható, sőt a perorvoslat bejelentése sem várható meg, mert mihelyt a másodbiróság felmentő vagy megszüntető határozata leérkezett, a terheltet azonnal szabadlábra kell helyezni (158. §. 2. bek.).

4. Ha közveszélyes elmebeteg ellen az eljárást megszüntetik vagy felmentő itéletet hoznak, szabadlábra helyezése helyett őt a legközelebb levő közigazgatási hatósághoz kell kisértetni.[1])

14. A vizsgálati fogság tartama.

159. §.

A vizsgálóbiró által a 141. §. 2. és 4. pontja alapján elrendelt vizsgálati fogság rendszerint csak három hónapig tarthat. E határidőt a vádtanács kivételes esetekben és nyomós ok alapján egy hóval meghosszabbithatja. A meghosszabbitás ismételhető, de mindig tüzetesen indokolandó.

A büncselekmény nyomai megváltoztatásának, elrejtésének vagy megsemmisitésének veszélye miatt a 141. §. 3. pontja alapján elrendelt vizsgálati fogság csak e nyomok biztositásáig, az összebeszélés veszélye miatt (141. §. 3. pont) elrendelt vizsgálati fogság pedig csak az illető tettes, részes, vagy tanu kihallgatásáig, illető-

[1]) A bűnvád alól fölmentett, de még elmebeteg terhelteknek gondnokság végett a közig. hatósághoz való átszállitásáról a 40.335/93. Igm. — ugyane tárgyról a 46.650/93. Bm., — az elmebeteg vádlottnak abból a szempontból való megvizsgálásáról, hogy nem közveszélyes-e: a 30.323/94. Igmr. intézkedik (M. IV. 88., 89., 90.).

L. még a 246. §-nál közölt rendeleteket.

L. továbbá Zsitvay Leó és Grubics Tivadar: Elmebeteg vádlott az esküdtbiróság előtt c. értekezéseit (Bt. XLIII. 209., 250.).

leg a szakértő véleményének előterjesztéséig tarthat és mindkét esetben rendszerint nem terjedhet egy hónapon tul. Kivételes körülmények mellett és nyomós okból a vádtanács e határidőt legfeljebb egy-egy hónappal két izben meghosszabbithatja. A meghosszabbitott határidő elteltével a 141. §. 3. pontja alapján elrendelt vizsgálati fogság minden esetre megszüntetendő.

A vádtanács a felek kérelme alapján, a vizsgálóbiró és szükség esetén a felek meghallgatása, esetleg az iratok bekivánása után, a fennebb megjelölt határidők lejárta előtt is köteles határozni a felett, hogy a vizsgálati fogság valamely ügyben fentartandó-e vagy megszüntetendő.

M. i. I. Eddigi eljárási szabályaink szerint egyedül a biró lelkiismerete s kötelességérzete biztositották a vizsgálati fogság tartamának lehető rövidségét. Sajnos azonban, hogy ezeket az amugy is inkább elméleti értékü garantiákat sokszor egészen háttérbe szoritotta az a kényelmi szempont, hogy a terhelt mindig kéznél legyen.

Ez az állapot, mely a személyes szabadság kevésbevevésére vezet és az önkénynek tág kaput nyit, nem tartható fenn.

Habár általánosan el van ismerve az az igazság, hogy a mily fontos a letartóztatás okainak szabatos meghatározása, épp oly nagy jelentőséggel bir a fogvatartás időtartamának meghatározása is, a törvényhozások e részben mégis vagy egyáltalában nem intézkednek, vagy nem elég kimeritően.

A külföldi törvények s javaslatok is azt mutatják, hogy a vizsgálati fogság tartamának kérdése sehol sincs még kellőleg szabályozva. A külföldi törvényekből s törvényhozási munkálatokból azt a benyomást lehet meriteni, hogy ez a kérdés még csak a fejlődés szakában van.

Haladást mutatnak fel ujabb hazai törvényjavaslataink, a mennyiben a vizsgálati fogság tartamát meghtározzák és e mellett abból indulnak ki, hogy a vizsgálati fogságra mi sem szolgáltatott okot.

II. A jelen törvény szintén a fentebbi szempontokat követi.

Szükségesnek tartotta a vizsgálati fogság tartamának meghatározását (159. §.). Itt azonban nem állhatott meg; mert helytelen lett volna a vizsgálati fogság tartamát minden esetre egyformán megállapitani. Egészen eltérő intézkedéseket kell tenni akkor, midőn szökés veszélye forog fenn s midőn a collusió teszi szükségessé a vizsgálati fogságot. A szökés veszélye legtöbbször permanens természetü, a miatta elrendelt fogságra nézve tehát lehető hosszu határidőket kell megállapitani. Ellenben, midőn a collusió veszélye fenyegeti az eljárás sikerét, csak addig jogosult a személyes szabadságnak előzetes korlátozása, mig a bizonyitékok egybegyüjtve nincsenek.

A törvény ezeket szem előtt tartva, arra az esetre, midőn a terhelt megszökött, elrejtőzött, vagy a szökésre előkészületeket tett, vagy szökésétől tartani lehet (141. §. 2. p.); vagy végül ha nem tartózkodik állandóan az országban s alaposan tartani kell attól, hogy szabadlábon hagyása esetében a hatóság ujabb idézésére nem fog megjelenni (141. §. 4. p.): a vizsgálati fogság rendes maximumát három hónapban állapitotta meg.

Ez idő alatt a vizsgálat rendszerint befejezhető. Minthogy azonban a három hónapi határidő nem mindig elég, a mennyiben a vizsgálat gyors menetét számtalan tényező akadályozhatja és nagyobb bűnvizsgálatok anyaga annyi idő alatt rendesen ki sem meríthető, a törvény felruházza a vádtanácsot azzal a joggal, hogy a vizsgálati fogságnak említett német nyomós ok alapján hónapról-hónapra meghosszabbíthassa.

A „nyomós ok"-nak megbirálását a vádtanács belátására kellett bizni. A rendelkezés czélzata azonban arra utal, hogy a meghosszabbítás okát mindig az ügy természetéből s a vizsgálat menetét gátló külső körülményekből, nem pedig a vizsgálóbiró személyére vonatkozó tekintetekből kell meríteni. A törvény szándékosan használja a „nyomós okot" egyes számban; mert gyakran egyetlen ok elég lehet a meghosszabbítás elrendelésére; másrészt több mellékes körülmény összetalálkozása alkothat egy oly nyomós okot, mely a fogvatartás meghosszabbítását szükségessé teszi.

Nehogy a vizsgálati fogság meghosszabbítása chablonszerüvé váljék vagy önkénynyé fajuljon: a törvény kötelességévé teszi a vádtanácsnak, hogy határozatát tüzetesen indokolja. A vádtanács az indokolásban számot tartozik adni kivételes jogának gyakorlásáról, tüzetesen meg kell jelölnie a nyomós okokat s ki kell fejtenie azt is, hogy ezek az okok miért teszik elkerülhetetlenné a vizsgálati fogság meghosszabbítását.

Ilyen garantiák mellett nem kell attól tartani, hogy a kivétel szabálylyá váljék és el lesz érhető, hogy a vádtanács a vizsgálati fogságot csak az igazi szükség esetében, vagyis akkor hosszabbítja meg, ha ezt az igazságszolgáltatásnak jól felfogott érdeke követeli.

III. A törvény 159. §-ának második bekezdése a collusionalis eseteket a dolog természetének megfelelőleg két részre osztja. Az osztrák büntető perrendtartás 190. §. 2. p. szintén meghatározza a collusio veszélye miatt elrendelt fogság tartamát, de nem részletezi kellőleg vonatkozó szabályát.

A törvény oly módon igyekszik e hiányt elkerülni, hogy a határidőt azzal a tényezővel hozza összefüggésbe, melyben a collusio veszélye megtestesül (141. §. 3. p.). Vagyis a fogság végét más körülményhez köti, ha az az aggodalom forog fenn, hogy a terhelt a bűncselekmény nyomait megváltoztatja stb. és máshoz, ha attól kell tartani, hogy a tanukkal vagy részesekkel összebeszél. Az előbbi esetben a vizsgálati fogság észszerüleg csak addig tarthat, mig a bűnjelek biztositva nincsenek; az utóbbiban pedig csak addig, mig a tanukat vagy részeseket ki nem hallgatták, azaz a fogság természetes határa odáig terjed, a hol a letartóztatás oka elenyészik.

E természetes határon kivül azonban, mely esetleg a megfelelő birói intézkedés elhalasztásával kitágitható volna, ugy mint a szökés veszélye miatt elrendelt vizsgálati fogságról, a mulasztás és hanyagság korlátjául még mesterséges határt is jelöl ki a törvény. Ez a vizsgálóbirónak adott egy havi rendes határidő, melyet a vádtanács kivételes körülmények mellett, nyomós okból két izben egy-egy hóval meghosszabbíthat, de három hónapon tul egyáltalán ki nem terjeszthet.

A megszoritások a hosszabbítás megengedése tekintetében ugyanazok, melyeket a törvény a szökés gyanuja miatti fogságnál alkalmaz. A határidők azonban rövidebbek és a másodizben adott halasztás végleges, mi abban leli

indokát, hogy a collusio veszélye a bizonyiték felvételével is megszüntethető, mig a szökés veszélye ellen sok esetben a fogság az egyetlen biztositék.

IV. Az ujabb bűncselekmény, illetőleg ennek gyanuja miatt elrendelt vizsgálati fogság (141. §. 5. p.) részére — ez intézkedés megelőző rendeltetése miatt — nem volt határidő kitüzhető. A fogság e nemének véghatára tekintetében tehát a 157. §. első bekezdésének általános szabálya az irányadó, mely szerint a fogság megszüntetendő, ha elrendelésének oka megszünt. Ha tehát a terhelt ujabb bűncselekményének büntethetősége megszünt, vagy ha ujabb bűncselekményétől nem kell tovább tartani, ez alapon elrendelt vizsgálati fogsága is megszüntetendő. Egyébként, minthogy a vizsgálati fogság mindig facultativ s azt a vizsgálóbiró, illetőleg a vádtanács bármikor megszüntethetik (160. §.), ha feleslegesnek találják, e joggal a fogságnak szóban levő neménél is élhetnek, nevezetesen akkor, ha a fogság tartama nincs arányban ama bűncselekmény büntetésével, mely miatt, illetőleg melynek gyanuja miatt elrendelve volt.

A vizsgálati fogság tartamának lehető korlátozására irányuló intézkedéseit a törvény még azzal egésziti ki, hogy a vádtanács bármelyik ügyfél kérelmére köteles a vizsgálati fogság további fentartása tárgyában a kitüzött határidők lejárta előtt is határozni (159. §. 3. bek.).

Jegyzetek. 1. A törvény 159. §-a a vizsgálati fogság tartamáról szól; ez a rendelkezés azonban rendszerint csak a *vizsgálóbiró által elrendelt* vizsgálati fogságra érvényes. Tehát, ha a vizsgálati fogságot a vádirat beadása után a vádtanács, vagy az itélőbiróság rendelte el (267, 268, 283, 330. §-ok), a 159. §. maximális tartamait nem lehet alkalmazni; sőt van egy eset, midőn a vizsgálóbiró által elrendelt vizsgálati fogság tartamára sem mérvadók a tárgyalás alatt levő 159. §. határozmányai. Ugyanis, ha vizsgálat volt tartva s a kir. ügyészség a vádiratot benyujtotta, a vizsgálóbiró azonnal határoz a vizsgálati fogság elrendelése iránt tett inditvány felett (256. §. első bek.). Az ekkép elrendelt vizsgálati fogság ellen felfolyamodás nem használható s csak a vádirat ellen beadott kifogással kereshető az ellen orvoslás (256. §. 2-ik bek.). Miután a vádtanács, ha kifogás adatott be, a vád alá helyezés alkalmával (267. §.), ha pedig a terhelt kifogással nem élt (268. §.), a törvényszék akkor, midőn a főtárgyalás kitüzése tárgyában határoz, a vizsgálati fogság fenntartása vagy megszüntetése tárgyában is köteles határozni: a vizsgálóbiró által a vádirat alapján elrendelt vizsgálati fogság, — tekintet nélkül a 159. §. kereteire, — addig tart, mig a vádtanács (267. §.), illetőleg a törvényszék (268. §.) a vádirat tárgyában határoz.

2. A *vádtanács által elrendelt* vizsgálati fogság tartamának meghatározásánál két esetet kell megkülönböztetni, az egyik az,

midőn a vádtanács a vizsgálati fogságot a vádirat beadása előtt, tehát a vizsgálat folyama alatt rendelte el, a másik pedig az, midőn a vádirat beadása után hozott ily értelmü határozatot.

A *vádirat beadása előtt* a vádtanács, vagy a vizsgálóbiró határozata ellen beadott felfolyamodás alapján mint másodfoku bíróság rendelte el a vizsgálati fogságot, vagy elrendelhette azt elsőfokulag is, ha a vizsgálóbiró nem határozott, hanem a vádtanács utasitását kérte ki (111. §., 149. §. első bek.). Akár az egyik, akár a másik eset forogjon is fenn, a vizsgálóbiró, mihelyt a fogvatartás maximális határideje elérkezett, azonnal köteles a terheltet szabadlábra helyezni, mert addig, mig a vizsgálat folyamatban van, sem a vizsgálóbiró, sem a vádtanács nincs jogositva a vizsgálati fogság tartamát a 159. §-ban meghatározott határidőkön tul kiterjeszteni.

Itt csak az lehet a kérdés, hogy ha a vizsgálati fogságot a vádtanács rendelte el — s pedig akár a vizsgálóbiró ily tartalmu végzésének helybenhagyásával, akár a vizsgálati fogság elrendelését megtagadó vizsgálóbirói határozat megváltoztatásával; akár elsőfokulag hozott határozattal (111. §.), — a vádtanács ily határozata a vizsgálati fogság meghosszabbitása nélkül is érvényes-e a 159. §-ban meghatározott maximális határidőig. Szerintem nem; mert a határidők azért vannak a törvényben meghatározva, hogy azok megtartassanak; s csak „kivételes esetekben és nyomós ok alapján" hosszabbitható meg, a mit „tüzetesen kell indokolni" (159. §. első bek.). Következésképen a vádirat beadása előtt elrendelt vizsgálati fogság, akár a vádtanács, akár a vizsgálóbiró rendelte is el, első izben csak a törvényben meghatározott minimális határidőig tarthat; s pedig annyival inkább, mert első izben csak az a kérdés döntetik el, hogy egyáltalában elrendelhető-e a vizsgálati fogság (148. §.); de azt ezen alkalommal képtelenség tárgyalni, hogy meghosszabbittassék-e vagy nem; mert hiszen meghosszabbitani csak azt a terminust lehet, a mi már lejárt és különösen a vizsgálati fogságot csak akkor, ha a terminus lejáratkor forog fenn arra nézve valamely nyomós ok. Következésképen, habár már a vizsgálati fogság elrendelésekor ugy látszik is, hogy a rendes, minimális tartam nem lesz elegendő, ezt a határozatban kifejezésre juttatni nem szabad, mert ez a szükség a rendes terminus lejártával meg is szünhetik; és mert ezt a kérdést csak akkor lehet tárgyalni, midőn a rendes, minimális tartam már lejárt.

3. Ha a vádtanács, vagy a törvényszék a *vádirat beadása*

után határozott a vizsgálati fogság kérdésében; ilyen esetben a törvény expressis verbis megmondja, hogy: „a vizsgálati fogság a 159. §. szerint való meghosszabbitás nélkül is, a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes“ (267. §. 2. bek.). Ez a rendelkezés alkalmazandó nemcsak akkor, ha kifogásolási eljárás volt, hanem akkor is, ha a terhelt kifogással nem élt (268. §.); valamint, ha közvetlen idézést rendelt el a biróság (283. §.); mert mindkét helyütt a 267. §-ban foglalt szabályokra utal a törvény.[1])

4. Végül elrendelheti a vizsgálati fogságot az *ítélőbiróság* is (330. §. 4. bek.), mely esetben az, a dolog természetéhez képest az eljárás jogerős befejezéseig tart.

5. A 159. §-ban meghatározott minimális és maximális időtartam nem alkalmazandó a XXIV. fejezetben szabályozott *kiadatási eljárásban* sem; a minek indoka a kiadatási eljárás speciális jogi természetében keresendő. Ezen sajátszerüségnek a törvény is kifejezést ad; mert ilyen esetekben a letartóztatás elrendelése ellen perorvoslatnak nincs helye; s a letartóztatott biztositék mellett szabadlábra nem helyezhető. Kiadatási eljárásban is vannak ugyan határidők, de azok jogi természete egészen elütő a 159. §. rendszerétől és az internaczionalis érintkezés többé vagy kevésbé nehéz voltát szem előtt tartva, állapitotta azokat meg a törvény. Jelesül szabadlábra helyezendő a letartóztatott, ha az alakszerü megkeresés a letartóztatás foganatbavételétől számitva a következő határidők alatt nem érkezik meg a letartóztatást elrendelő törvényszékhez: egy hónap alatt, ha az állam, melynek részéről a megkeresés történt, a magyar állammal határos; hat hét alatt, ha az más európai állam és három hónap alatt, ha Európán kivül fekszik (476. §.).

6. A vizsgálati fogság a 141. §. 2. és 4. pontjai alapján, vagyis szökés veszélye esetén és akkor, ha a terhelt külföldi, rendszerint csak három hónapig tarthat. E határidőt a vádtanács egy hónappal meghosszabbithatja; a meghosszabbitás akárhányszor ismételhető; tehát meghosszabbitásokkal ebben a két esetben a vizsgálati fogság akármeddig kiterjeszthető.

7. A bűncselekmény nyomai megváltoztatásának, elrejtésének vagy megsemmisitésének veszélye miatt elrendelt vizsgálati fogság (141. §. 3. p.) csak e nyomok biztositásaig tarthat. Nyomok

[1]) A *marosv. T.* is kijelentette egy eset alkalmából, hogy a vádtanács által a vádirat beadása után elrendelt vizsg. fogság 3 hónapon tul is — külön meghosszabbitás nélkül — föntartható (G. Dt. IX. 529.).

alatt értendők mindazok a tárgyak, melyek a bűnvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók; ezeket a tárgyakat tehát le kell foglalni és birói őrizet alá venni vagy megőrzésüket másképen biztositani (169. §.). Mihelyt ez megtörtént, a terheltet azonnal szabadlábra kell helyezni.

Az összebeszélés veszélye miatt elrendelt vizsgálati fogság csak az illető tettes, részes vagy tanu kihallgatásáig, illetőleg a szakértő véleményének előterjesztéseig tarthat és mindkét esetben rendszerint nem terjedhet egy hónapon tul. Kivételes körülmények mellett azonban és nyomós okból a vádtanács e határidőt legfeljebb egy-egy hónappal két izben meghosszabbithatja. A meghosszabbitott határidő elteltével a 141. §. 3. pontja alapján elrendelt vizsgálati fogság mindenesetre megszüntetendő. Collusió okából tehát a vizsgálati fogság, a kétszeri meghosszabbitással együtt három hónapig tarthat. Miután a törvény világosan kijelenti, hogy egyszerre csak egy hónappal hosszabbitható meg a vizsgálati fogság, bármily bizonyos is már az első meghosszabbitásnál, hogy az egy hónappal való megtoldás nem elegendő, azt egyszerre két hónappal meghosszabbitani nem szabad.

8. A törvény fix napokban nem határozza meg bűnismétlés veszélye esetében a vizsgálati fogság tartamát (141. §. 5. p.); ezt szándékosan s azért tette, mert a priori meghatározni nem lehet, hogy az ismétlés veszélyének imminens volta mikor szünik meg. Erre tehát az általános szabály áll, mely szerint a vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mihelyt az elrendelés oka megszünt (157. §.). Hogy ez az eset mikor forog fenn, azt a biró határozza meg. Az ismétlés veszélye megszünhetik vagy azért, mert ama bűncselekmény elkövetése, melylyel a terhelt fenyegetett, lehetetlenné vált, vagy mert azok az adatok, melyek a bűnismétlést valószinüvé tették, ellenkező tartalmu adatokkal megczáfoltattak, vagy mert a bizonyitékul szolgáló adatok megbizhatlansága, vagy tévessége kiderült.

9. A vádtanács a felek kérelme alapján a vizsgálóbiró és szükség esetén a felek meghallgatása, esetleg az iratok bekivánása után, a fennebb megjelölt határidők lejárta előtt is köteles határozni a felett, hogy a vizsgálati fogság valamely ügyben fentartandó-e, vagy megszüntetendő (159. §. ut. bek.). Habár arra nézve, hogy a vádtanács ekkép, időközileg is vizsgálat tárgyává tegye a fogvatartás szükséges voltát, megkivántatik, hogy a felek e tárgyban kérelmet terjeszszenek elő, ez azonban nem jelenti azt, hogy a

vádtanács nem volna jogositva hivatalból is megszüntetni a vizsgálati fogságot. Erre alkalma nyilik akkor, midőn a fogva levők ügyeit havonként megvizsgálja (115. §.); vagy máskor is, ha a vizsgálati fogságban levő ügye bármely kérdésben való határozat végett elé kerül s arról győződik meg, hogy a vizsgálati fogság tovább nem tartható fenn. A vádtanácsnak eme hivatalból való beavatkozása felügyeleti jogában gyökerezik (112. §.).

10. Megtörténhetik, sőt gyakran meg is fog történni, hogy a vizsgálati fogság maximális tartama még nem jár le akkor, midőn a vizsgálóbiró az iratokat az ügyészhez átteszi, az ügyész azonban nem teszi meg inditványát, csak akkor, mikor már a maximalis határidő lejárt; vajjon ily módon kitolható-e a vizsgálati fogság tartama s kijátszható-e a törvény intenciója. Semmiképen sem; a vizsgálóbiró a vizsgálati fogság tartamáról nyilvántartást levén köteles vezetni (115. §.), ha nyilvántartó jegyzékéből azt látja, hogy a vizsgálati fogság maximalis tartama oly egyénre lejárt, a kire nézve a vádirat még nincs bedva s a kinek ügye már az ügyésznél van, a maximalis határidő lejártával a vizsgálati foglyot köteles azonnal szabadlábra helyezni; ha pedig a vádtanács a vizsgálati fogságot még a maximalis határidőig nem hosszabbitotta volna meg, az ügyész, — ha a vizsgálati fogság fentartása szükséges — és vádiratát azonnal be nem adhatja, köteles ily meghosszabbitást a vádtanácstól kieszközölni (159. §.).

11. Habár a vizsgálati fogság tartamát tüzetesen meghatározza is a törvény, bizonyos esetekben a vizsgálati fogság tartama a gyakorlatban hosszabb lehet annál, a mit a törvény megállapitott. Ez akkor fog előfordulni, midőn az egyik czimen elrendelt vizsgálati fogság megszüntetésekor, más okból kell azt elrendelni. A vizsgálati fogság tartamára s meghosszabbitására nézve a 159. §. szabályait minden egyes jogalap tekintetében külön kell alkalmazni; s ha együttesen vett fel több jogczimet, a mint ki kellett azt emelni a vizsgálati fogság elrendelésekor, ép ugy külön kell a többféle jogczim joghatályát is kezelni és nyilvántartani; ha tehát az egyik alapja a vizsgálati fogság elrendelésének megszünt, vagy annak maximalis tartama lejárt, e tárgyban épugy határozat hozandó, mint abban az esetben is, ha a vizsgálati fogság egyik jogalapjára nézve azt meg kell hosszabbitani.

A vizsgálati fogság czimeinek külön kezelése azért szükséges, mert pl. ha a fogvatartás szökés okából rendeltetett el, de arra collusió miatt is szükség van, a vizsgálóbiró nem támaszkodhatik

arra, hogy a terhelt ugy is fogva van, mert ha biztositékot tesz le s collusió okából nincs elrendelve a vizsgálati fogság, a terheltet azonnal szabadlábra kell helyezni.

Ebből látható, hogy a vizsgálati fogság a gyakorlatban csak akkor fog a törvényben meghatározottnál hosszabb tartamu lenni, ha különböző czimeken akkép rendeli el a vizsgálóbiró, hogy a mint az egyik jogalapnak maximuma lejárt, nyomban elrendeli azt egy másik okból. Pl. ha a bűncselekmény nyomai megsemmisitésének veszélye miatt rendelte el s midőn a kétszeri meghosszabbitással a három hónap letelt, ennek utolsó napján elrendeli összebeszélés veszélye miatt, mely okból ismét három hónapig tarthat a vizsgálati fogság. Ez azonban csak akkor történhetik meg, ha a tények alakulnak akkép, hogy a collusió veszélye nem egyszerre, hanem különböző időben merül fel.

12. A vizsgálati fogság maximalis tartamának meghatározásánál s azon kérdés eldöntésénél, hogy mikor kell azt a vádtanácscsal meghosszabbittatni, azt a napot kell alapul felvenni, mikor a vizsgálóbiró a vizsgálati fogságot elrendelte s innen kell a maximalis határidőt számitani, mert a vizsgálati fogság csak attól a naptól kezdve létezik perjogilag, mikor azt az arra jogositott bíróság elrendelte. Következésképp, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van akkor, midőn a vizsgálóbiró elé állitják, az előzetes letartóztatásban töltött idő a 159. §. szempontjából nem vehető figyelembe.

15. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság megszüntetésére jogositott hatóságok.

160. §.

A vizsgálóbiró rendszerint megszüntetheti az általa elrendelt vagy határozatával fentartott (98., 146. §§.) előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot.

Mindazáltal, ha elrendelésöket vagy fentartásukat a kir. ügyészség inditványozta és a 147. és 159. §-okban meghatározott leghosszabb tartamuk még le nem járt, illetőleg azt a vádtanács még meghosszabbithatja, a vizsgálóbiró a foglyot csak a kir. ügyészség hozzájárulásával helyezheti szabad lábra. A mennyiben a kir. ügyészség a szabadlábra helyezéshez hozzá nem járul, a vizsgálóbiró haladék nélkül, legfeljebb huszonnégy óra alatt, kikéri a vádtanács határozatát s addig, mig erről nem értesül, a szabadlábra helyezést felfüggeszti.

Halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény esetében a terheltnek szabadlábra helyezését csak a vádtanács rendelheti el.

A magánvádló indítványa nem korlátozza a vizsgálóbirót a szabadlábra helyezésben.

M. i. I. Ama visszásságokon okulva, melyeket a franczia code d'instruction criminelle-nek a mandat de depôt és a mandat d'arrêt megszüntetésére vonatkozó rendelkezései eredményezték, czélszerünek mutatkozott a vizsgálóbiró által elrendelt letartóztatás, vagy vizsgálati fogság megszüntetését első sorban nem a vádtanácsra, hanem a vizsgálóbiróra bizni. Ha joga van a vizsgálóbirónak elrendelni a letartóztatást, vagy a vizsgálati fogságot, akkor ennek szoros logikai folyománya az is, hogy a megszüntetésre is joggal birjon. Mihelyt tehát a vizsgálóbiró ugy találja, hogy sem büntetendő cselekmény nem forog fenn, sem a letartóztatott ellen elegendő gyanuok nincs, vagy a szökés, illetve collusio veszélye megszünt: megszünteti az előzetes letartóztatást, illetve vizsgálati fogságot. Teljesen közömbös eme jogkörre nézve az, hogy a vizsgálóbiró közvetlenül rendelte-e el a letartóztatást, vagy a kir. ügyészség és rendőri hatóságok által elrendelt, de általa fentartott letartóztatás megszüntetéséről van szó.

Félreértés elkerülése végett czélszerü lesz kiemelni, hogy a 160. §. első bekezdése nem azt jelenti, mintha csak a vizsgálóbiró lenne az általa elrendelt előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság megszüntetésére jogositva. A vádtanács vagy a törvényszék, esetleg a felebbviteli biróság az ügy különböző fejleményeiben, akkor is, ha a megszüntetés kérdésében a vizsgálóbiró előbb nem határozott, illetékesek a megszüntetés kimondására, minek egyébiránt a törvény a maga helyén kifejezést is ad (267., 272., 330. §§.) Itt csupán ama hatáskör van szabályozva, mely az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság megszüntetésére nézve a vizsgálóbirót a bünvádi pernek nyomozó és vizsgálati szakában megilleti.

II. A vizsgálóbirónak az előzetes letartóztatásra, illetve vizsgálati fogságra vonatkozó megszüntető jogköre korlátozva van azzal, hogy a kir. ügyészség hozzájárulása szükséges. A vádrendszer és a kölcsönös ellenőrzés szempontja indokolják, hogy a vizsgálóbiró a kir. ügyészség inditványára letartóztatott vagy vizsgálati fogságba helyezett egyént az ő hozzájárulása nélkül szabadlábra ne helyezhesse. Addig, mig a véleményeltérés fölött a vádtanács nem határoz, fel kell függeszteni a szabadlábra helyezés foganatositását, mert különben gyakran csak elméleti jelentősége volna az ügyész ellenvéleményének és az e fölötti határozathozásnak.

Hogy akkor, ha az előzetes letartóztatásnak, illetve a vizsgálati fogságnak a törvényben meghatározott leghosszabb tartama lejárt, a kir. ügyészség ellenvéleménye már nem birhat felfüggesztő hatálylyal, a 159. §. határozott rendelkezéséből, továbbá még abból is következik, hogy első sorban a vizsgálóbiró köteles a fogvatartás törvényes határainak megtartásáról gondoskodni és hogy eme kötelességének teljesitése más hatóság inditványától függővé nem tehető. Ily esetben is fenmarad azonban a kir. ügyészség joga, hogy a vádtanácsnál panaszt emelhet. (113. §.)

III. A 160. §. 3-ik bekezdésében felállitott az a szabály, mely szerint

halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény esetében a terheltnek szabadlábra helyezését csak a vádtanács rendelheti el, logikai folyománya a 149. §-nak. Ha a szabadlábon hagyáshoz a vádtanács engedélye szükséges, annál inkább kívánatos, hogy a már fogva levő terhelt szabadlábra helyezését csak a vádtanács rendelhesse el. Az előbbi esetben csak azt kell a vádtanácsnak constatálni, hogy a letartóztatásra nincs törvényes ok, ellenben a most tárgyalt esetben a foganatba vett letartóztatásnak indoka veendő szemügyre, miből folyólag azt kell vizsgálni, hogy az az ok, mely fenforgott, megszünt-e teljesen? Ez kétségtelenül nagyon beható, alapos vizsgálódást igényel, mert oly cselekmény a vád tárgya, melyre a törvény a legsulyosabb büntetést állapitja meg, tehát rendszerint attól lehet tartani, hogy a terhelt az eljárás lefolytatását szökéssel meg fogja hiusitani. A szükséges biztositékot a törvény a vádtanács határozatában kereste. (M. i. 320., 321.)

Jegyzetek. 1. Ámbár a 160. §. azokat az eseteket szabályozza, melyekben a vizsgálóbiró az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot megszüntetheti, mindazáltal, ha a szakasz első és második bekezdését egybevetjük, meggyőződünk arról, hogy itt a törvény korántsem taxative és olyképen akarta felsorolni az eseteket, hogy a vizsgálóbiró az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot csak az itt meghatározott esetekben volna jogositva megszüntetni. A törvény, midőn az első bekezdésében azt jelenti ki, hogy: „a vizsgálóbiró rendszerint megszüntetheti az általa elrendelt vagy határozatával fentartott (98., 146. §§.) előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot"; csak azt fejezi ki, hogy habár rendszerint joga van a vizsgálóbirónak az általa elrendelt stb. előzetes letartóztatást stb. megszünteti, mindazáltal ezen szabály alól kivétel is van. — A szakasz második és harmadik bekezdése fel is állitja a kivételeket, mely szerint: a) ha a letartóztatás elrendelését vagy fentartását a kir. ügyészség inditványozta, a vizsgálóbiró a szabadlábrahelyezést csak ennek hozzájárulásával és b) halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény esetében pedig csak a vádtanács rendelheti el. Ezen két eseten kivül a vizsgálóbiró az ügyész hozzájárulása s a vádtanács megkérdezése nélkül mindig szabadlábra helyezheti a terheltet, ha a letartóztatás elrendelésének oka megszünt (157. §.); vagy ha a fogvatartás maximalis határideje letelt (159. §.). — Tehát, ha a vizsgálati fogságot a vádtanács rendelte is el, akkor is nemcsak joga, hanem kötelessége is az imént emlitett két esetben a vizsgálati fogságot a vizsgálóbirónak megszüntetni, mert mindaddig, mig a vádirat a vádtanács (258. §.), vagy a törvényszék elé (268. §.) terjesztve nincs, a vizsgálóbiró — a kinél az iratok vannak — köteles ügyelni arra, hogy a letartóztatás azonnal megszüntettessék, mihelyt az elren-

delés oka megszünt, vagy a maximalis határidő letelt. Ha azonban a vádirat már a vádtanács vagy a törvényszék elé került, a letartóztatás megszüntetése a vádtanács, illetőleg törvényszék hatáskörébe tartozik.

2. Miután sürgősség esetében a rendőri hatóság (98. §.) és járásbiróság (95. §.) is letartóztathatja a terheltet, a letartóztatást ezen esetekben ezek a hatóságok meg is szüntethetik. Eme joguk azonban korlátozva van a vizsgálóbiró ellenőrző jogával. Ugyanis letartóztatás esetén a letartóztatottat a rendőri hatóság legkésőbb negyvennyolcz óra alatt köteles a vizsgálóbiró elé kisértetni (146. §. 4. bek.), ki a további fogvatartás vagy szabadlábrahelyezés kérdésében azonnal határoz (98. §. ut. bek., 146. §. 2. bek.); következésképp a rendőri hatóság az előzetes letartóztatást negyvennyolcz órán belül szüntetheti csak meg, vagyis addig, mig a foglyot át nem kisértette; az átkisérés megtörténte után ellenben az előzetes letartóztatás megszüntetése vagy fentartása kérdésében a vizsgálóbiró korlátlanul határoz. Ha az előzetes letartóztatást a rendőri hatóság az ügyész utasitására rendelte el, ez a vizsgálóbiró jogait nem korlátozza, mert a vádtanács elé csak akkor köteles az ügyet terjeszteni, ha az előzetes letartóztatást ő rendelte el, vagy a rendőri hatóság által elrendeltet ő tartotta fenn, később azonban az ügyészi inditvány ellenére a terheltet szabadon akarja bocsátani (160. §.). Kitünik ez egyébként a 98. §. ut. bekezdéséből is, melyszerint a vizsgálóbiró az előzetes letartóztatást mindig felülbirálja, s annak megszüntetése vagy fentartása tárgyában önállóan határoz, tekintet nélkül arra, hogy a rendőrség a terheltet saját, vagy az ügyész inditványára tartóztatta-e le.

3. Ha az előzetes letartóztatást a járásbiróság rendelte el, ez a letartóztatásról köteles huszonnégy óra alatt a vizsgálóbirót értesiteni, s egyuttal elrendelheti, hogy a terhelt a vizsgálóbirónak, illetőleg vádtanácsnak intézkedéseig egyelőre letartóztatva maradjon (145. §. ut. bek.). Tehát a letartóztatással a járásbiróság addig, mig az értesitést a vizsgálóbiróhoz el nem küldötte, föltétlenül rendelkezik; — ha azonban már az értesités expediáltatott, akkor a járásbiróság, ha a vizsgálóbiró vagy vádtanács további intézkedésig a fogvatartást elrendelte: a terheltet nem helyezheti szabadlábra, mert a vizsgálóbiró vagy vádtanács, ha a fogvatartás jelezve van, bizonyára a teendő intézkedésben erre is reflectálni fog. Ha azonban a járásbiróság az emlitett hatóságok intézkedéseig nem rendelte el az előzetes letartóztatás fentartását, akkor a

szabadlábrahelyezés kérdésében mindaddig korlátlanul határozhat, mig a vizsgálóbiró, vagy vádtanács nem intézkedik. Ámde a járásbiróság az értesités elküldése után csak akkor tarthatja fogva a terheltet, ha a fogvatartást a vizsgálóbiró vagy vádtanács értesitésének megérkeztéig elrendelte (145. §. ut. bek.); ha ily határozatot nem hozott, köteles a letartóztatást még az értesités elküldése előtt, azaz huszonnégy órán belül megszüntetni, s igy felállithatjuk azt a szabályt, mely szerint a járásbiróság az általa elrendelt letartóztatást csak huszonnégy órán belül szüntetheti meg.

4. Nem szüntetheti meg az előzetes letartóztatást s vizsgálati fogságot a vizsgálóbiró, habár azt ő rendelte is el, ha elrendelésüket vagy fentartásukat a kir. ügyészség inditványozta és a 147., 159. §-okban meghatározott leghosszabb tartamuk még le nem járt, illetőleg azt a vádtanács még meghosszabbithatja. Ha azonban a maximalis időtartam már lejárt, t. i. azt már a vádtanács sem hosszabbithatja meg, akkor a vizsgálóbiró nemcsak jogosult, hanem köteles is a foglyot azonnal szabadlábra helyezni. Ellenkező esetben, a mennyiben a kir. ügyészség a szabadlábrahelyezéshez hozzá nem járul, a vizsgálóbiró haladék nélkül, legfeljebb huszonnégy óra alatt kikéri a vádtanács határozatát s addig, mig erről nem értesül, a szabadlábrahelyezést felfüggeszti.

5. Halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmény esetében a terheltnek szabadlábrahelyezését csak a vádtanács rendelheti el. Ez kiegészitő része a 149. §-nak, mely szerint hasonló sulyu bűncselekmények esetében a terheltnek szabadlábra helyezését csak a vádtanács engedheti meg. Itt tehát teljesen közömbös az, hogy a letartóztatást a közvádló inditványozta-e vagy nem és hogy a szabadlábra helyezéshez hozzájárult-e, vagy nem; mert ugy a szabadlábonhagyás mint a szabadlábrahelyezés kérdésében mindig a vádtanácsnak kell dönteni. Következésképp a 160. §. 3. bekezdésének esetében a vizsgálóbiró határozatot nem is hozhat, mert az nem effectualható, hanem határozathozatal végett beterjeszti az iratokat a vádtanácshoz. Világosan kitünik ez a törvény szövegéből, mely azt mondja, hogy a szabadlábrahelyezést csak a vádtanács „*rendelheti el*“, tehát ily tartalmu határozatot a vizsgálóbiró nem is hozhat. De a 149. §. esetében sem hoz határozatot a vizsgálóbiró, mert ott meg a törvény azt mondja, hogy a terhelt szabadlábon hagyásának engedélyezése végett a vizsgálóbiró a vádtanácshoz „indokolt előterjesztést tesz“.

6. A magánvádló inditványa nem korlátozza a vizsgálóbiró

a szabadlábrahelyezésben; — ez a szabály mindig, tehát halállal stb. büntetendő cselekmény esetében is érvényes (128. §. 3. bek., 157. §. első bek.).

16. A szabadlábra helyezetthez intézett meghagyás.

161. §.

Ha az előzetesen letartóztatottat vagy a vizsgálati foglyot szabadlábra helyezik, de ellene az eljárást tovább folytatják, a nyomozás alatt a kir. ügyészségnek vagy a rendőrhatóságnak megkeresésére a vizsgálóbiró, a vizsgálat elrendelése után pedig a vizsgálóbiró vagy az eljáró bíróság, kivételes esetekben, nyomós okból meghagyhatja a terheltnek, hogy az eljárás jogerős befejezéséig valamely meghatározott községbe vagy helyre ne menjen, vagy a számára kijelölt tartózkodóhelyről a bíróság engedelme nélkül ne távozzék.

E meghagyás megszegése, valamint az idézőlevél iránti engedetlenség, az előzetes letartóztatásnak, illetőleg a vizsgálati fogságnak ujra való elrendelését vonhatja maga után. Erről a szabadlábra helyezettet fel kell világositani.

A 108. §-ban megnevezetteknek szabadlábra helyezéséről feljebbvaló, illetőleg fegyelmi hatóságuk azonnal értesitendő.

M. i. Több perrendtartás, igy az ujabbak között az osztrák is (191. §.), arra az esetre, ha a vizsgálati fogoly szabadlábra lesz helyezve, de ellene az eljárás még tovább foly, megengedi, hogy a vizsgálóbiró fogadalmat vehessen ki az elbocsátott-tól, hogy a tartózkodó helyéről a vizsgálóbiró engedelme nélkül nem fog eltávozni, az idézésekre pontosan meg fog jelenni és az eljárás meghiusitására törekedni nem fog. Elsőbbsége az osztrák törvénynek, hogy a fogadalom megszegését nem tekinti külön büntetendő cselekménynek, mint több particularis német törvény tette, hanem azt csak a vizsgálati fogság ujraelrendelésének okául állitja fel. Czélszerü az is, hogy nem kötelező e fogadalom kivétele, mert sok esetben a szabadlábra helyezett jelleme és egyéb személyes viszonyai kellő biztositékot nyujtanak arra nézve, hogy szabadlábra helyezését nem ugy tekinti, mintha azzal a bűnvádi eljárás terhe alól teljesen felszabadult volna. Lényegére nézve a törvény is elfogadta a szabadlábra helyezés után alkalmazható ez enyhébb természetü kényszeritő eszközt, csupán az alak tekintetében tért el (161. §.). Megengedi ugyanis, hogy a biró a fogadalom helyett, mely ugyan chablonszerüségénél fogva rendszerint hatálytalan, de néha mégis kényszerhelyzetet idéz elő, hasonló tartalmu meghagyást intézhessen a szabadlábra helyezetthez, mely esetben kötelessége a meghagyás megszegésének következményeit is megmagyarázni. A törvény is facultativvá teszi a meghagyást, miből következik, hogy csak ott alkalmazandó e kényszeritő eszköz, hol erre mulhatlanul szükség van. Alig kell megjegyezni, hogy e meghagyásról jegyzőkönyvet kell felvenni, mert különben nem volna **irásbeli alapja az ujabb fogságba** helyezésnek.

Minthogy a meghagyás az előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak ujólagos elrendelését vonhatja maga után: kétségtelen, hogy ezen intézkedés a személyes szabadságra vonatkozólag nagy jelentőséggel bir, éppen ezért teljesen elfogulatlannak és függetlennek kell ama hatóságnak lenni, mely ezt a meghagyást a terhelthez intézheti. Ez okból az emlitett joggal csak a vizsgálóbirót s az eljáró biróságot lehetett felruházni. Ha ennek az intézkedésnek szüksége a nyomozás folyamán, vagyis akkor merül fel, midőn az ügy még a rendőrség vagy az ügyészség kezében van: a nyomozás vezetője köteles a meghagyás kieszközlése végett a vizsgálóbirót megkeresni.

A meghagyás csak *nyomós okból* intézhető a terhelthez. E megszoritás helyessége kétségbe nem vonható, mert akkor, midőn a terhelt bizonyos községbe vagy helyre nem mehet, vagy bizonyos helyen köteles tartózkodni; személyes szabadsága jelentékenyen korlátozva van. Hogy mikor forog fenn a nyomós ok, az csak az eset körülményei szerint állapitható meg. A tartózkodóhely kijelölése a fogságot pótolja és az ennek alapjául szolgáló okokból rendelhető el. A valamely helyről való kizárásra nézve a nyomós ok leggyakrabban a közérdekből lesz meritheto. Például nyomós ok az, hogy a szokásos tolvaj vagy orgazda azon a helyen ne lakjék, a hol lopások tettesei vagy tolvajbandák tartózkodnak; hogy a gyilkos vagy gyujtogató abban a községben meg ne jelenjék, a hol az áldozat lakott, vagy a hol a gyujtogatást elkövette, mert megjelenése közbotrányt, sőt visszatorlást provocálhatna.

Az intézkedés hatálya az eljárás jogerős befejezéseig terjedhet, azonban jogorvoslattal megtámadható s a nélkül is a vádtanács vagy a törvényszék által hatályon kivül helyezhető, sőt a megszüntető végzésnek vagy felmentő itéletnek jogerőre emelkedésével, külön rendelkezés nélkül is elveszti hatályát. (M. i. 321—322. l.)

Jegyzetek. 1. Habár a 161. §. 1. bek. csak a nyomozást s a vizsgálat elrendelése utáni időszakot különbözteti meg, ebből nem az következik, hogy az abban emlitett meghagyás csak a nyomozás s vizsgálat alatt adható a terheltnek; mert az eljárás érdeke ilyen, a személyes szabadságot korlátozó intézkedést szükségessé tehet a per későbbi szakában is. A törvény ezt szem előtt is tartotta, midőn kijelentette, hogy a vizsgálat elrendelése után ilyen meghagyást vagy a vizsgálóbiró vagy az eljáró biróság adhat ki. Ha a törvény csak a vizsgálatra akarta volna ezt az intézkedést korlátozni, akkor nem „eljáró birósagot", hanem a vizsgálóbiró mellett kétségtelenül a vádtanácsot emliti fel; de mert nem ezt a fogalmat használja, ebből következik, hogy az „eljáró biróság" alatt érti a vádtanácsot (267. §.), a törvényszéket (268. §.) és az itélőbirósagot is (330. §. 3. bek.). Ezen magyarázat helyességére utal a törvény azon szövege is, melyszerint a nyomozás mellett nem a vizsgálatot, hanem a „vizsgálat elrendelése utáni" fogalmat használja, vagyis mindama perjogi tagozatot érti, a mi a vizsgálat elrendelése után előfordul, tehát a vád alá helyezést és főtárgyalást is.

2. A bíróság meghagyása kettőt tartalmazhat, t. i. vagy azt, hogy a terhelt egy bizonyos helyre vagy községbe ne menjen; vagy azt, hogy a számára kijelölt tartózkodó helyről a bíróság engedelme nélkül ne távozzék. Az előbbi esetben bárhol tartózkodhatik az országban, csak a kijelölt helyen nem; sőt oda be sem mehet; az utóbbi esetben pedig a kijelölt helyről nem szabad távoznia. Ha eme tilalmat megszegi, engedetlensége az előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak ujra való elrendelését vonhatja maga után.[1]) Hasonló joghatálya van annak is, midőn a terhelt az idéző levélnek nem engedelmeskedett. Ez az engedetlenség azonban a letartóztatást csak akkor vonja maga után, ha a terhelt a 161. §-ban körülirt meghagyással helyeztetett szabadlábra. Más esetekben azonban, ha az idézésre meg nem jelent, csak akkor tartóztatható le, ha a letartóztatásnak valmely törvényes oka a szabadlábrahelyezés után merült föl. Hogy a terhelt ismerhesse a meghagyás iránti engedetlenség jogkövetkezményeit, erről a szabadlábra helyezés alkalmával fel kell világositani.

3. Hogy a 161. §-on alapuló tilalom megszegése esetén az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság meddig tarthat, erre nézve a következőket kell szem előtt tartani. Első sorban is különbséget kell tenni a vádirat beadása előtti és beadása utáni perjogi tagozat közt. Kétségtelen, hogy az előbbi perszakban a collusió okából (141. §. 3. p.) elrendelt letartóztatás csak akkor szüntethető meg, ha a collusió veszélye elenyészett vagy a collusionalis fogvatartás maximuma lejárt. Az előbbi esetben a szabadlábra helyezetthez az itt tárgyalt meghagyás nem intézhető, mert a collusió veszélyének elenyésztével fölösleges és törvénytelen is volna a terhelt személyes szabadságát korlátolni. Ha azonban a collusionalis vizsgálati fogság maximuma lejárt, de a collusió veszélye még nem szünt meg, a vizsgálóbiró a collusió megakadályozása végett meghagyhatja a terheltnek, hogy egy bizonyos helyre ne menjen vagy egy bizonyos helységben tartózkodjék; ha ezt a meghagyást megszegi, ismét letartóztatható, mely esetben a fogvatartás határideje

[1]) A letartóztatást ily esetben a rendőrség is eszközölheti. A szabadlábra helyezett terhelt ujból való letartóztatására vonatkoznak a R. U. 73. és 74. §-ai, melyek szerint: *a*) a rendőrség ujból letartóztathatja a terheltet: ha a bűnv. eljárás folyamán szabadlábra helyeztetése után a Bp. 141. §-ának 2., 3. és 5. pontjaiban meghatározott valamely cselekményt követi el, — ha a 161. §-ban foglalt meghagyással szabadlábrahelyezett terhelt a tilalmat megszegi, — s ha a biztositék mellett szabadlábra bocsátott egyén szökést kisérel meg; *b)* ha a 161. §-ban foglalt tilalmat megszegő terhelt szökése v. más ok miatt nem volt letartóztatható, erről a szabadlábrahelyező bíróság rövidesen értesitendő.

a letartóztatás napjától ujból kezdetét veszi; s az vagy akkor szüntetendő meg, ha a collusió veszélye megszünt (157. §.) vagy akkor, ha annak maximalis határideje letelt (159. §.). Hasonlókép határozandó meg az ujból elrendelt fogvatartás maximuma más esetekben is. T. i. megszüntetendő az, mihelyt az elrendelés oka megszünt; vagy ha a fogvatartás maximuma lejárt (157., 159. §.). Magától értetődik, hogy a 161. §-ban meghatározott tilalom megszegése nem törvényes czime az előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak, hanem *csak ok arra, hogy az előzőleg alapul vett, de végleg meg nem szünt letartóztatási ok ismét feleleventtessék*. Épen azért a hatóságoknak szem előtt kell tartani, hogy a 161. §-ban emlitett személyes szabadságot korlátozó meghagyás sohasem bocsátható ki akkor, ha a letartóztatás törvényes oka teljesen megszünt (157. §.); hanem csakis akkor, ha vagy lejárt a maximális határidő, vagy ha nem járt ugyan le, de a terhelt a vizsgálati fogság okát, habár nem enyésztette is el teljesen, de azt meggyengitette. Pl. letartóztatnak egy napszámos embert, mert állandó tartózkodó helye nincs; ez azonban egy épitőmesterrel igazolja, hogy egy bizonyos épitkezésnél állandóan dolgozik, a hol még hosszabb ideig alkalmazzák; a vizsgálóbiró — ekként meg lévén ingatva a szökés imminens volta, — szabadlábra helyezi a napszámost, de egyuttal utasithatja, hogy a meghatározott épitkezésnél maradjon s ha onnan eltávozik, jelentkezzék. Ebben az esetben, ha ujabb állandó foglalkozást nem igazol, vagy ha az épitkezést ott hagyja a nélkül, hogy ezt a vizsgálóbirónál bejelentené, ismét letartóztatható (141. §. 2. p.) s fogvatartásánál s a fogvatartás meghosszabbitásánál ismét a 159. §. első bek. szabályai szerint kell eljárni.

4. Ha a terheltet a vádirat beadása után helyezték a 161. §-ban foglalt meghagyással szabadlábra s engedetlenség miatt ismét letartóztatják, — tekintet nélkül a letartóztatás jogczimére, — meghoszabbitás nélkül is a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozathozatalig fogva marad (267. §. 2. bek.; 268. §. 1. bek.; 283. §.).

Csakis igy értelmezhető a 161. §-ban meghatározott meghagyás jogi természete, mert ha az önálló letartóztatási oknak vétetnék, számtalan visszaélésre vezethetne. Ugyanis a letartóztatás határideje csakis a 141. §-ra tekintettel van meghatározva (159. §.); következésképp, ha a collusió okából letartóztatott terheltet kényelmi szempontból három hónapon tul is fogva akarná tartani a vizs-

gálóbiró, — ezt a czélját könnyen elérhetné; — csak arra kellene a terheltet utasitani, hogy abba a helységbe ne menjen, a hol családja, vagyona, háza, földje van. Bizonyára már másnap kénytelen volna a megélhetés miatt megszegni a tilalmat; s igy ujból le volna tartóztatható s miután a 161. §. terminusokat nem állit fel, bármeddig fogva lehetne tartani. Csakhogy, a mint ki lett fejtve, ez a magyarázat törvényellenes, mert a letartóztatás okai csak a 141. §-ban vannak meghatározva; ha tehát a terhelt a meghatározott helyről eltávozott, csakis akkor tartóztatható le, ha a 141. §-ban meghatározott egyik vagy másik ok is fenforog ellene; tehát a 161. §-nak kiegészitő része a 141. §., a melynek föltételei nélkül soha nem alkalmazható.

17. A biztositék mellett való szabadlábrahelyezés.

a) Esetei.

162. §.

A 141. §. 2. vagy 4. pontja alapján előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezendő vagy fogva levő egyént szabadlábon kell hagyni, illetőleg szabadlábra kell helyezni, ha maga, vagy helyette más, megfelelő biztositékot ad, és ez, tekintettel a vád tárgyává tett büncselekményre és a terheltnek személyes körülményeire, megszökését valószinütlenné teszi.

M. i. I. Ha az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság csak mint szükséges rossz foglal helyet a bűnvádi eljárás keretében: akkor elutasithatatlan kötelesség oly eszközökről gondoskodni, melyekkel az előzetes fogvatartás czélja elérhető a nélkül, hogy valaki személyes szabadságától megfosztva legyen. Sok esetben nem pótolhatja az előzetes fogvatartást semmi, de ismét sok esetben bizonyos mértékü vagyoni kötelezettség elvállalása teljesen mellőzhetővé teszi azt. Nyilvánvaló, hogy bármely vagyoni kötelezettség sem nyujthat biztositékot arra nézve, hogy a terhelt össze ne beszéljen társaival, a tanukkal, szakértőkkel,vagy hogy bizonyos nyomokat, bűnjeleket el ne távolitson, meg ne változtasson stb. De viszont, ha valaki saját, illetve családja megélhetésére alig nélkülözhető összeget köt le előzetes fogvatartása pótlásául, arról fel nem tehető, hogy megszökéssel vagy elrejtőzéssel koczkáztassa tán egész életén keresztül gyüjtött vagyonát. Nem szorul tehát bővebb fejtegetésre, hogy ha az előzetes fogvatartásnak szökés gyanuja az oka, akkor a custodián kivül van még más biztositó eszköz is, mely a kitüzött czélnak megfelel. A legrégibb időtől fogva napjainkig elismerték annak igazságát, hogy az előzetes fogvatartás nem minden esetben nélkülözhetetlen biztositó eszköz és minél nagyobb becsben részesült az egyéni szabadság, annál tágabb tere volt a biztositék melletti szabadlábra helyezésnek.

Valódi haladást azonban e területen még a bűnvádi eljárás reform-kor-

szaka sem mutat fel, mert hisz a legkevésbbé szabadelvü és az egyéni szabadságot a legsértőbb módon korlátozó irányt éppen a franczia „code d'instruction criminelle“ képviselte, mely minden bűntett (crime) esetében kizárta a biztositék melletti szabadlábra helyezést és a vád alá helyezés és az esküdtszéki főtárgyalás közti időszakban kötelezővé tette a fogvatartást. Ennek lényeges befolyása volt a német particularis törvényhozásra és e kérdésben csak a legujabb korban indult meg nagyobb arányu reformmozgalom. A külföldi törvényhozások közül több még ma is kizárja bizonyos sulyos cselekmények esetében a biztositék melletti szabadlábrahelyezést.

II. Törvényünk álláspontja sem jelent radicalis reformot, mert általában kötelezővé a biztositék melletti szabadlábrahelyezést nem teszi, de méltán sorakozik a legszabadelvübb törvényhozások közé, mert még a legsulyosabb cselekmények esetében sem zárja ki a biztositék melletti szabadlábrahelyezést. A korábbi jogállapottal szemben, mely szerint már az öt évi börtönt meghaladó büntetéssel sujtott cselekmények esetében meg volt tiltva a biztositék alkalmazása, ez valóban nagy haladás.

Ama reformkövetelmény iránt, hogy általában minden büntetendő cselekmény esetében kötelezővé legyen téve a biztositék melletti szabadlábrahelyezés, még a legujabb franczia és belga javaslatok is tartózkodó álláspontot foglalnak el. Ama néhány csekélyebb sulyu cselekmény kivételével, hol bizonyos megszoritó feltételek mellett és meghatározott idő elteltével a szabadlábrahelyezés kötelező, a biztositék melletti szabadlábrahelyezés általában facultativ. Ha e sokkal fejlettebb országokban, hol a rendőri felügyelet szervezése, a nyilvántartás és általában a közigazgatás kétségtelenül nagyobb fokon áll, nem merték ezt kötelezővé tenni, akkor ily intézkedés megnyugvással nálunk sem volt ajánlható.

Egyazon okok, melyek az általános kötelező szabadlábrahelyezés ellen harczolnak, szólnak az ellen is, hogy bizonyos köre a cselekményeknek legyen kijelölve olyannak, hol a biztositék melletti szabadlábrahelyezés kötelező. Az általános facultativ rendszert követi a belga javaslat. Már pedig a vizsgálati fogság rendezésének kérdésében a liberalismus szempontjából egy nemzet se mulja fölül Belgiumot.

Egyébiránt nem is a kötelező rendszerben keresendő a személyes szabadság főgarantiája. Midőn valamely törvény kötelességül irja elő, hogy a biró, ha megszökéstől tartani nem lehet, elegendő biztositék mellett, mindig szabadlábra helyezze a terheltet; midőn minden rendelkezésen átszövődik az a gondolat, hogy az előzetes fogvatartás csak mint nélkülözhetetlen kivétel alkalmazandó, akkor nem lehet attól tartani, hogy e facultativ jogot nem a személyes szabadság javára fogják felhasználni. A biró nem térhet ki a törvény által reá rótt erkölcsi kötelességek elől és különösen, ha társasbiróság határoz e kérdésben, sőt a contradictorius eljárás sincs kizárva: akkor csak a tulzott aggodalom félhet visszaélésektől.

Mindezeknek a feltételeknek megfelel a törvény, midőn kötelezi a birót a biztositék melletti szabadlábrahelyezésre, ha a biztositék, tekintettel a vád sulyára és a terhelt személyes körülményeire, a megszökést valószinütlenné teszi. Nem szabad tehát a birónak önkényesen kegyelmeket osztogatni, hanem kötelessége minden körülményt és mozzanatot lelkiismeretesen mérlegelni és ha ezek a megszökés valószinütlensége mellett harczolnak, a szabadlábrahelye-

zést kimondani. A biró tehát lelkiismeretesen fogja mérlegelni, hogy az eset büntethetőségéhez nem fér-e kétség; meg fogja gondolni, hogy az elitélésre elég adat merült-e fel a terhelt ellen; tekintetbe veszi a terhelt előéletét, foglalatossága körét, társadalmi helyzetét, a családi körülményeket. Mindezek megfontolása, szóval a szabadlábrahelyezés mellett vagy ellen felhozható concret hasznok vagy károk szembeállitása után hozza meg határozatát. A törvény nem köti a magyar állampolgársághoz, vagy állandó lakóhelyhez a biztositék melletti szabadlábrahelyezést. A csavargó, az, a ki kilétét igazolni nem tudja, a külföldi, vagy a külföldön tartózkodó állampolgár in principio nincsenek kizárva a kedvezményből. (322—324. l.)

b) A biztositékul szolgáló eszközök.

163. §.

A biztositékot készpénzben vagy olyan értékpapirokban kell letenni, melyeket a közpénztáraknál óvadékul elfogadnak.

Elfogadható határozott összeg fizetésére szóló és jelzálogilag biztositott, a terhelt vagy harmadik személyek által kiállitott olyan kötelező nyilatkozat is, a mely megfelel azoknak a feltételeknek, melyek az árvák pénztárából adható kölcsönre nézve megállapitva vannak.

M. i. I. A biztositékul szolgáló eszközök a törvény szerint a következők: 1. készpénz, 2. oly értékpapir, melyet óvadék gyanánt a közpénztárak elfogadnak, 3. oly fizetésre szóló jelzálogilag biztositott nyilatkozat vagy kezeslevél is, mely pupillaris biztositékot nyujt, 4. egyszerü kezesség. Az utóbbinak csak a járásbiróságok előtti eljárásban van helye. (537. §. 2. bek.) A törvényszék eljárásának tárgyát tevő büntetendő cselekmények esetében csak az 1—3. alatt felsorolt eszközök fogadhatók el biztositékul.

II. A biztositék eszközeinek megválasztásánál egyrészről irányadó volt, hogy a biztositék nyujtásának több módja álljon rendelkezésre, s igy az tulságosan megnehezitve ne legyen. A törvény tehát e ponton nem oly merev, mint az 1874-iki április 20-iki belga törvény (11. czikk) és a belga javaslat (I. k. 170. cz.), melyek szerint a biztositék csak készpénzben adható. Törvényünk inkább az osztrák és német perrendtartás rendelkezéseihez csatlakozva, de az eddigi gyakorlatnak is megfelelőleg, különös tekintettel gazdasági viszonyainkra, a jelzálogi bekebelezést is a biztositék adásának eszközévé jelölte ki.

III. A jelzálog tekintetében szükséges volt a pupillaris fedezetet követelni, mert a nélkül az ingatlanra bekebelezett zálogjog a kivánt teljes biztosságot nem nyujtja. Ama kivételből, hogy fizetésre kell szólni minden jelzálogilag biztositott nyilatkozatnak vagy kezeslevélnek, önként következik, hogy abban meghatározott készpénzbeli összegnek arra az esetre való fizetése kötelezendő, ha a terhelt a szabadlábrahelyezés feltételeit megsérti, (167. §.) és igy a biztositék összegének haladéktalan behajtása lehetővé teendő. Annak meghatározása, hogy melyik mód szerint nyujtassék a biztositék, a biróság belátásától függ. De ha a biróság feladata is a relativ biztonság szempontjait mérlegelni, semmi esetre sincs joga a biztositékadást megneheziteni és esetleg a

felajánlott készpénz helyett például ugyanannyi összegre jelzálogi biztositást követelni.

IV. A törvény szerint közömbös az, hogy a terhelt vagy helyette más harmadik személy ad-e biztositékot. Mindazáltal a megszökés valszinüségének mérlegelésénél különös figyelembe kell venni, hogy nem fogja-e a terhelt inkább jótevőjét megkárositani, mintsem hogy a bünvádi eljárás következményeinek alávesse magát.

V. A biztositék összegének megállapitása a törvény szerint a biró belátásától függ. Ma már nincs is ujabb törvényhozás, mely a franczia „code d'instruction criminelle"-nek hazájában is eltörölt rendelkezését a biztositéki minimum vagy maximum meghatározása tekintetében magáévá tenné. Nem akarja a törvény, hogy a gazdagok kiváltsága legyen a biztositék melletti szabadlábrahelyezés. Ezért czélzata az, hogy a terhelt vagyoni helyzetéhez arányosan állapitsák meg a biztositék összegét, bár nem olyan tulhajtott értelemben, hogy akkor, ha valakinek öt forint értéke van: ehhez arányosan kelljen a biztositék összegét megállapitani. A biró tapintata a vagyoni álláson kivül mindig kellő figyelembe fogja venni a terhelt személyes megbizhatóságát, ugy, hogy a törvény szelleme szerint csak a teljesen megbizhatatlanok és teljesen vagyontalanok lesznek a biztositék melletti szabadlábrahelyezés kedvezményéből kizárandók. (324. l.) [1])

c) A biztositék felajánlása.

164. §.

A biztositék az eljáró bíróságnál ajánlandó meg. Elfogadása, neme és összege tárgyában a kir. ügyészségnek meghallgatása után, az eljárás szakához képest a vádtanács vagy az itélőbiróság határoz.

Ha a biróság szükségesnek tartja, a biztositék összegének meghatározása előtt a sértettet is meghallgathatja.

A kir. ügyészség részéről a biztositék mellett való szabadlábra helyezés elrendelése ellen bejelentett felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

A mennyiben a kir. ügyészség a biztositék nemére vagy összegére nézve használt felfolyamodást, a törvényszék a terheltnek szabadlábra helyezése vagy fogvatartása iránt határoz.

M. i. I. A biztositékot mindig az eljárás szakához képest a bíróságnál kell megajánlani. Nyomozás és vizsgálat idején tehát a vizsgálóbirónál, a per későbbi szakában a vádtanácsnál és itélőbiróságnál kell az ajánlatot megtenni. De azért, ha a királyi ügyészségnél, vagy a főtárgyalás elnökénél ajánlják meg a biztositékot, a kérelem el nem utasitható, hanem elfogadandó, illetve jegyzőkönyvbe veendő és az illetékes bírósághoz teendő át.

[1]) Az óvadékképes értékpapirok fel vannak sorolva Marschalkó „*Az Igazságügyminiszteri Rendeletek*" cz. m. V. k. VI. r. I. csoport 3. sz. a. (695. s köv. l.) — arra nézve pedig, hogy az árvák pénztárából mily feltételek alatt adható kölcsön: v. ö. az 1877:XX. t.-cz. 289. §-át.

II. A biztositék elfogadása, ugy neme és összege tárgyában a törvény szerint csak a társas bíróság határozhat és pedig az eljárás szakához képest, a vád alá helyezésig a vádtanács, azon tul pedig az itélőbiróság. De a per minden szakában kötelessége a bíróságnak a kir. ügyészséget meghallgatni és magától értendő, hogy az egyes érdekletteket akár szóval, akár irásban a szükséghez képest szintén meghallgatja.

A sértett meghallgatását a törvény azért emliti föl külön, mert ő az, a kit a biztositék nagysága legjobban érdekel, minthogy a 168. §. szerint a biztositék első sorban az ő kártalanitására forditandó. Méltányos és igazságos tehát, hogy az összeg nagyságának meghatározása előtt a sértett is nyilatkozhassék. A sértett ellenzése azonban a szabadlábrahelyezést nem akadályozhatja s jogköre csak a biztositék összege tekintetében tehető észrevételekre szoritkozik.

III. Ha az ügyészség a biztositék melletti szabadlábrahelyezést ellenzi és a szabadlábrahelyezést inditványa ellenére mégis elrendelik, e határozat ellen használt felfolyamodásának a törvény a terhelt szabadlábrahelyezésére felfüggesztő hatályt tulajdonit.

Ennek perjogi indoka az, hogy a biztositék az előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak törvényes alapját nem szünteti meg, s hogy a biztositék mellett való szabadlábrahelyezésnek csak opportunitási indoka van. Ha már most a kir. ügyészség azt találja, hogy a biztositék mellett való szabadlábrahelyezés az eljárás sikere érdekében aggodalmas, a már biróilag indokoltnak kimondott fogvatartás megszüntetése erős garantiát igényel, melyet a törvény a felsőbiróság határozatában vélt feltalálhatni. (M. i. 325. lap.)

d) A terhelt ujból való letartóztatása.

165. §.

A biztositék mellett szabadlábra helyezett terhelt ismét letartóztatható, ha szökést kisérel meg, ha szabályszerü idézésre a hatóság előtt meg nem jelen és elmaradását elfogadható módon ki nem menti, vagy ha ellene a vizsgálati fogság elrendelésének valamely törvényes oka szabadlábon hagyása vagy szabadlábra helyezése után merült fel.

M. i. A biztositék mellett való szabadlábon hagyás vagy szabadlábrahelyezés joghatálya csak addig tart, mig oly tények nem merülnek fel, melyek a letartóztatást ismét szükségessé teszik.

A 165. §. három oly okot ismer, melyek egyikének vagy másiknak fenforgása esetén a terhelt ismét letartóztatható. Ezek a következők: *a*) szökés kisérlete; *b*) idézésre való meg nem jelenés és *c*) oly uj körülmény, mely törvényes ok a vizsgálati fogság elrendelésére.

A törvény e rendelkezésének alapja nyilvánvaló. A biztositék arra nézve nyujt garantiát, hogy a terhelt a törvény 141. §. második és 4-ik pontjában meghatározott módon az eljárás lefolytatását nem fogja lehetetlenné tenni, azaz, hogy a biróság rendelkezésére fog állani akkor, a mikor reá szükség van. Ha a biztositék adása ezt az aggodalmat eloszlatta, illetőleg, ha a szabadlábonhagyást vagy szabadlábrahelyezést elrendelő biróság ezt feltételezte és a

terhelt mégis kisérletet tett a szökésre, vagy szabályszerü idézésre igazolatlanul meg nem jelent, akkor magatartásával azt mutatta ki, hogy a bíróság feltevése homoktalajra volt épitve, hogy a biztositék semmi garantiát nem nyujtott; következésképen a letartóztatás jogosan elrendelhető. Ha pedig a vizsgálati fogság elrendelésének valamely törvényes oka a terhelt szabadonhagyása vagy szabdlábrahelyezése után merül fel: akkor szintén jogosult a letartóztatás; mert a biztositék mellett való szabadlábrahelyezés és a biztositék összege csak a megelőző körülmények alapján volt elhatározva és mert a biztositék csak bizonyos esetekben nyujt garantiát (141. §. 2., 4. pont.). Igy pl., ha szökés veszélye esetén az aggodalmat a biztositék eloszlatta s később alaposan lehet arra következtetni, hogy a terhelt a tanukkal való összebeszélés utján meg akarja hiusitani az eljárás sikerét: kétségtelenül letartóztatható, mert a collusio megakadályozására a biztositék nem alkalmas. (M. i. 325., 326. l.)

e) A biztositék felszabadulása.

166. §.

A biztositék, ha annak elvesztése még jogerejüleg ki nem mondatott, felszabadul és a letevőnek visszaadandó, ha a terheltet ugyanazon büncselekmény miatt letartóztatják, ha az előzetes letartóztatást, illetőleg vizsgálati fogságot rendelő határozatot hatályon kivül helyezik, ha az eljárás jogerős megszüntető határozattal, vagy felmenő itélettel befejezést nyer, vagy ha az elitélt megkezdte szabadságvesztés-büntetését, vagy csak pénzbüntetésre van itélve, vagy ha büntethetősége megszünt.

M. i. Minthogy a biztositék elfogadása és meghatározása mindig egy meghatározott bűncselekmény szempontjából történik, a biztositék csak akkor szabadulhat fel, ha a miatt a cselekmény miatt helyezik a terheltet vizsgálati fogságba, a mire vonatkozólag a biztositék adva volt; mert különben a biztositék visszaadását ki lehetne eszközölni, oly vizsgálati fogság segitségével, mely más, csekélyebb ügyben, más bíróságnál collusio okából szándékosan van előidézve s mely ujabb vizsgálati fogságot azután a nyomban tett beismerő vallomás megszüntethetne.

Egyébként közömbös az, hogy mily törvényes indokból alkalmaztak ujra letartóztatást, vagy vizsgálati fogságot, mert a biztositék visszatartására csak addig jogosult az állam, mig a terhelt szabadlábon van. A biztositék csak helyettesiti a fogvatartást; ha tehát az utóbbit alkalmazzák, az előbbinek nincs többé jogi alapja.

Nincs kizárva azonban, hogy a bíróság a biztositékot visszatartsa s annak fejében a terheltet ismét szabadlábra helyezze, ha a letartóztatás ujabb oka megszünt, vagy ha csak oly ok maradt még fenn, melyre nézve a biztositék melletti szabadlábrahelyezés megengedhető. Például, ha a biztositék mellett szabadlábon hagyottat collusio indokából helyezik fogságba és a collusio veszélye megszünik, a biztositék melletti szabadlábrahelyezés ismét hatályba léphet. (326. lap.)

Jegyzet. 1. A biztositék felszabadulásának azt az esetét, mi-

dőn a terhelt csak pénzbüntetésre van ítélve vagy ha büntethetősége megszünt, az igazságügyi bizottság vette fel. A büntethetőség megszünésének esetei alatt itt azok értendők, melyek a Btk. IX. fejezetében vannak meghatározva.

f) A biztositék elvesztésének esetei.

167. §.

A biztositékul szolgáló értékre, ha ez még fel nem szabadult (166. §.), a letevő elveszti jogát, illetőleg a jelzálogilag biztositott összeg végrehajtás útján behajthatóvá válik, mihelyt a szabadlábra helyezett terhelt szabályszerü idézésre három nap alatt meg nem jelent és elmaradását elfogadható módon ki nem mentette, vagy ha megszökött.

A terhelt helyett biztositékot adott egyén fentarthatja jogát a biztositékra azzal, hogy a terheltet a biróság részéről kitüzendő határidő alatt előállitja, vagy a szökésre tett előkészületeiről a biróságot kellő időben oly módon értesiti, hogy a terhelt még letartóztatható.

A biztositék elvesztése fölött a vádtanács, illetőleg az itélőbiróság (164. §. 1. bek., 538. §. 2. bek.) a vádlónak, az igényét bejelentett sértettnek és a terheltnek, illetőleg a biztositékot adott más egyénnek meghallgatása után határoz. E tárgyban hozott végzése jogerőre emelkedés után éppen ugy végrehajtható, mint a végrehajtó közokirat.

M. i. I. A biztositéknak célja világosan megjelöli a keretet, melyben a biztositékot tevő vagyoni érték elvesztésének feltételei megállapithatók. A tételes jognak eme feltételeket, félreértések kikerülése céljából, minden latitude mellőzésével, szigoru imperativ módon kell megállapitani.

E tekintetben legtökéletesebbnek ismeri el a tudományos kritika, az 1873-iki osztrák törvény rendelkezését (193. §. 2. bek.), mely szerint a letevő a biztositék vagyoni értékre nézve elveszti jogát, mihelyt a terhelt engedély nélkül lakóhelyéről eltávozik, vagy szabályszerü idézésre három nap alatt meg nem jelen. Kétségen kivül szigoru rendelkezés, de ha a biztositék hatályosságát fenn kivánjuk tartani, ha azt akarjuk, hogy a biztositék az előzetes fogvatartás valódi surrogatuma legyen, akkor e ponton nem szabad a szigortól visszariadni.

Ennélfogva főbb vonásaiban e törvény álláspontját fogadta el törvényünk is, de szükségesnek tartotta az erre vonatkozó szabályokat tüzetesebben kidomboritani.

A biztositékot nyujtó elveszti a biztositékra vonatkozó jogát:

ha szabályszerü idézésre három nap alatt meg nem jelent és elmaradását elfogadható módon ki nem mentette;

ha megszökött.

A biztositék mellett szabadlábrahelyezett nem élvez korlátlan szabadságot, sőt a czélszerüség okai azt követelik, hogy a bíróság parancsának szabadlábrahelyezése után is feltétlenül engedelmeskedjék s oly helyzetben legyen, hogy a bíróság személyével mindig rendelkezhessék.

A czélon kivül eső szigornak elkerülése végett a törvény a terheltnek a megjelenésre három napi határidőt enged és elmaradását kimenthetőnek nyilvánitja.

Az osztrák törvénynek elsőrangu commentatorai és a joggyakorlat is oly szigoruan értelmezik a három nap alatti meg nem jelenés feltételét, hogy még az esetben is, ha a szabadlábrahelyezett hibáján kivül nem jelenhetett meg, illetve ez idő alatt ki nem mentette elmaradását, a biztositékot elveszettnek tartják. Törvényünk kifejtett intentióri szerint is kétségtelenül szigoruan kell eme feltételt értelmezni. Mindazáltal nincs attól elzárva a vádtanács, mely a biztositék elvesztése fölött, a felek meghallgatása után határoz, hogy a vis major és teljesen hibán kivüli elmaradás eseteit mentő okokul elfogadhassa.

A biztositék elvesztése szempontjából közömbös az, hogy a birói cselekmény vagy tárgyalás, a melyről a terhelt elmaradt, más okból sem lett volna teljesithető, illetőleg megtartható. Mind e körülmények nem szüntetik meg a biztositék elvesztésének alapját: a terhelt engedetlenségét.

II. Mindig nagy jelentőséggel bir azoknak a feltételeknek megállapitása, melyek a biztositék elvesztését vonják maguk után, mert a biztositék elvesztése nemcsak a terheltnek, hanem ha más tette le a biztositékot, harmadik ártatlan egyénnek is érzékeny vagyoni kárt okoz.

Nehogy a más helyett biztositékot adott egyénre a biztositék elvesztésének okai tulszigoruan sulyosodjanak: méltányos volt azt a német birodalmi perrendtartás mintájára (121. §. második bek.) ama kedvezményben részesiteni, hogy a biztositékra való jogát bizonyos feltételek mellett fentarthatja. Egyik feltétel az, hogy a bíróságnál bizonyos határidőt kér és ez alatt a szabadlábrahelyezettet előállitja. A másik feltétel akkor áll be, ha a biztositékot adott személy a bíróságot a szabadlábrahelyezettnek szökési előkészületeiről oly időben értesiti, midőn az elfogatás lehetséges. Nem szükséges tehát, hogy tényleg el is fogják a terheltet, hanem elég, ha oly időben értesül a bíróság, midőn, ha ügyesek és tapintatosak a tett intézkedések, az elfogatás eszközölhető volna.

III. A biztositék elvesztése tárgyában a törvény szerint a vádtanács, illetőleg az itélőbiróság határoz, melynek kötelessége a vádlót, a sértettet, a terheltet, esetleg a biztositékot adott harmadik személyt meghallgatni és ez után határozni. Alig kell kiemelni, hogy a kezesnek kötelezettsége nem subsidiarius, hanem közvetlen. (M. i. 326—328. l.)

Jegyzetek. 1. A 167. §. egy általános és egy kivételes szabályt állit föl arra nézve, hogy a letevő mikor veszi el a biztositékot. Általános szabály az, hogy a biztositék elvész: *a)* ha a szabadlábrahelyezett terhelt szabályszerü idézésre három nap alatt meg nem jelent és elmaradását elfogadható módon ki nem mentette; *b)* ha az illető megszökött. Ez esetekben a biztositékot letevő harmadik személy is elveszti a biztositékot, ha a maga részéről nem fejti ki azt a külön tevékenységet, a mely a 167. §. 2. bekezdésében foglalt

kivételes szabály alapjául szolgál. E harmadik személy ugyanis az imént kiemelt esetekben sem veszti el a biztositékot: *a)* ha a terheltet, ki három nap alatt igazolás nélkül meg nem jelent vagy megszökött, a bíróság részéről kitüzendő határidő alatt előállitja; *b)* ha a terhelt szökésének előkészületeiről a bíróságot kellő időben oly módon értesiti, hogy a terhelt még letartóztatható. A harmadik személy tehát, ha a törvény e követelésének eleget tesz, nem veszti el az általa letett biztositékot, habár a terhelt az idézésre önként meg nem jelent vagy habár megszökött — annak daczára, hogy a biztositék letevője a szökés előkészületeiről még elég jókor értesitette a bíróságot.

2. A biztositék elvesztése fölött a vádtanács, illetőleg az itélőbiróság határoz. A 167. §. e rendelkezésével kapcsolatban a 164. §-ra utal, mely szerint a biztositék elfogadása, neme és összege tárgyában: „az eljárás szakához képest a vádtanács vagy az itélőbiróság határoz". A sulypont itt azon van, hogy mindkét esetben „az eljárás szakához képest" határoz majd a vádtanács, majd az itélőbiróság. Ez azt jelenti, hogy a vádtanács csak addig az időpontig határozhat a biztositék elfogadása vagy elvesztése tárgyában, amig ez ügyben a 261—266. §. értelmében érdemleges határozatot nem hozott, — ettől kezdve azonban, tehát pl. a terhelt vádaláhelyezése után, már az itélőbiróság határoz a biztositék elvesztése és hováforditása tárgyában is. Ugyanezt kimondta egy esetben a *pozsonyi T.* is, megváltoztatván a törvényszéknek azt a határozatát, amelylyel a biztositék elkobzása és hovaforditása iránt hozandó határozat végett az ügyet a vádtanácshoz tette át. A pozsonyi T. szerint a 164. §-ból levont okszerü következtetés csak azt a törvénymagyarázatot eredményezheti, hogy az elfogadott biztositék hovaforditása iránt és az eljárás szakához képest az a bíróság van hivatva határozni, melynek hatásköre a főkérdés elbirálására kiterjed (GDt. IX. 530.).

g) Az elvesztettnek nyilvánitott biztositék hovaforditása.

168. §.

Az elvesztettnek nyilvánitott biztositék első sorban a sértettnek kártalanitására és a bünügyi költségeknek fedezésére forditandó, a megmaradt összeg pedig az állampénztár javára esik.

E tárgyban a vádtanács határoz. Nem indokolt vagy tulzott követelés esetében a sértett a polgári bírósághoz utasitandó. Az államkincstár csak a biztositék fejében befolyt összeg erejéig felelős.

M. i. I. Az elvesztettnek kijelentett biztositéknak mely czélra fordittására nézve szintén eltérők a tételes jogok rendelkezései. A német birodalmi perrendtartás szerint (122. §. első bek.) az elvesztett biztositék az államkincstár javára esik. Hasonlóan rendelkezik az 1873-iki osztrák perrendtartás is, de ama lényeges különbséggel, hogy a károsított félnek joga van a biztositéki értékből első sorban kártalanitást követelni.

A franczia 1845. julius 14-iki törvény szerint a biztositéknak kettős czélja van, ugymint: először biztositani a terheltnek bíróság előtti megjelenését és másodszor az okozott költségeket és pénzbüntetéseket fedezni. A szabadlábrahelyezést elrendelő végzésben mindig ki kell mondani, hogy a biztositékot tevő összegből mennyi szolgál az első és mennyi a második czél biztositására. A biztositéknak első része az államkincstár javára esik, mihelyt a terhelt idézésre meg nem jelent (la première partie du cautionnement est aquise à l'État du moment que l'inculpé, sans motif legitime d'excuse, est constitué en défaut de se présen terà quelque acte de la procédure ou pour l'exécution du jugement), de akkor is joga van a törvényszéknek vagy főtörvényszéknek megszüntető határozat vagy felmentő itélet esetében a visszafizetést elrendelni.

A biztositéknak második része első sorban a közvádló által kiadott, másodsorban a magánfél által előlegezett eljárási költségek és harmadsorban a pénzbüntetések fedezetéül szolgál. Mindig vissza kell azonban adni a biztositék eme részét, ha az eljárást megszüntették, vagy felmentő itéletet hoztak, sőt a fölösleg az elitélés esetében is visszafizetendő.

Belgiumban az 1874-iki április 20-iki törvény szerint a biztositék a szabadlábrahelyezett megjelenésének garantiája (10. sz. második bekezdése: „le cautionnement garantit la representation de l'inculpé à tous les actes de la procédure et pour l'exécution de la peine corporelle aussitôt qu'il en sera requis). Eme czélhoz képest a biztositékot az államkincstár javára rendeli forditani, mihelyt a terhelt az eljárás folyamatában, vagy az itélet végrehajtása czéljából idézésére meg nem jelen (14. cz.: Le cautionnement ser' attribué à l'État dès que l'inculpé, sans motif legitime d'excuse, sera constitué en défaut de se présenter à un acte quelconque de la procédure ou pour l'exécution du jugement). A belga képviselőház bizottsága ezt az álláspontot fenn kivánja tartani és határozottan ellenzi a franczia code d'instruction criminelle-nek ama rendelkezését, mely szerint a biztositék a károsított fél kárának biztositására is szolgált.

II. Nem lehet tagadni, hogy elméleti szempontból a biztositék ugyanannak szolgál garantiájául, a mit az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság biztosit. Ez pedig semmi egyéb, mint ama társadalmi érdek, mely a szabadlábra helyezett terheltnek bíróság előtti megjelenéséhez füződik. Ha ennek daczára a törvény (168. §.) mégis első sorban a sértett fél kártalanitására rendeli forditani a biztositék összegét: erre nézve két ok volt irányadó. A törvény az eljárás egész során a lehető legnagyobb figyelemben részesiti a büntetendő cselekmény által közvetlenül sértett felet, és nem volna következetes, ha a legérzékenyebb ponton, midőn a büntetendő cselekmény miatt szenvedett kár megtérítéséről van szó, elejtené a sértett fél érdekeinek hathatós védelmét. De figyelembe kell venni az eddigi szokást is, mely szerint a biztositék „első rendben a bűntett által kárositott vagy sértett félnek kártalani-

tására forditandó, a fennmaradt összeg pedig az állampénztár javára essék" (1872-iki id. bűnv. elj. szab. 51. §.). Ettől eltérni annál kevésbé volna ajánlatos, mert a méltányosság elvébe ütköznék, ha egyéb vagyon hiányában az érzékenyen sujtott sértett fél minden kártalanitástól elesnék.

A vádtanács nem köteles minden esetben a sértett fél követelése tárgyában határozni, hanem ha illiquid a követelés, vagy tulzott, ha közte és a büntetendő cselekmény között a kellő összefüggés hiányzik: akkor a sértett felet a polgári birósághoz utasitja. Alig lehet ugyan az ellenkezőt feltenni, de tán a szabatosság kedvéért nem volt fölösleges kimondani, hogy az államkincstár ellen a befolyt biztositéki összegnél többet megitélni nem lehet.

Másodsorban az eljárás költségeit rendeli a törvény a biztositék összegéből fedezni. Következésképp, ha a kir. ügyészség beavatkozása mellett folyt az ügy, a bűnügyi költségek átalánya javára esik a fennmaradt összeg és ha még akkor sincs a biztositék kimeritve, a fennmaradt rész általában az államkincstár javára esik. Az, hogy a terheltet felmentették, vagy ellene a bűnvádi eljárást megszüntették, a fennebb kifejtett tekinteteknél fogva nem ok arra, hogy a biztositék illető része ne legyen a bűnügyi költségek fedezésére fordiva (M. i. 328., 329. l.).

XII. FEJEZET.

Lefoglalás, házkutatás és személymotozás.

Irta: VARGHA FERENCZ.

1. Bevezetés.

I. Már az előzetes letartóztatásnál s vizsgálati fogságnál rámutaltunk arra, hogy eme kényszerintézkedéseknél, a hol a közérdeket kell az egyéni érdekkel kiegyenliteni, a szükségből kell a törvényhozónak kiindulni. Hasonlókép a szükség képezi jogalapját az eljárás folyamán alkalmazandó egyéb kényszerintézkedéseknek is, a milyen a lefoglalás, házkutatás és személymotozás. A mily fontos a terhelt személye az eljárás sikeres lebonyolitása szempontjából, épp oly fontos lehet bizonyos dolgok lefoglalása s biztos őrizetbe való helyezése is, melyek bizonyitásra felhasználhatók. Miután pedig az ily tárgyakat a tulajdonos vagy birlaló egyrészt nem hajlandó mindig önként átadni, másrészt az igazságszolgáltatásnak nemcsak abban áll az érdeke, hogy ezek őrizetbe vétessenek, hanem abban is, hogy állagukban s minőségükben változást ne szenvedjenek, ennélfogva a lefoglalandó tárgy különbözőségéhez s annak eltérő jelentőségéhez képest különböző intézkedést, esetleg kényszert kell alkalmazni. Habár a lefoglalandó tárgy rendszerint a magántulajdon körébe tartozik, mindazáltal a lefoglalás és biztositási intézkedés alkalmával nem volna elegendő, ha az igazságszolgáltató hatóságok csak oly intézkedésre volnának feljogositva, mely kizárólag a tulajdonjogot vagy birtokot korlátozhatja; mert az esetek legnagyobb részében a terhelt a bizonyitékul szolgáló dologgal oly viszonyban áll, mely arra fogja sarkalni, hogy azt elrejtse vagy megsemmisitse, azért, hogy ezzel együtt a bizonyiték is megsemmisüljön. Éppen ennek megakadályozása végett fel kell jogositani a

hatóságokat arra, hogy a tulajdonjog vagy birtok tárgyát képező dolgot biztosithassák és e végből a személy ellen irányuló intézkedéseket is tehessenek. Habár jogállamban a személyes jogokat a Btk. hathatósan védelmezi, mindazáltal ezen védelem absolut jellegén csorbát kellett ütni a közület érdekében. A házjog, levél- és távirdatitok sérthetetlensége ki van ugyan mondva, de ez a sérthetetlenség csak magánegyének részéről jövő jogtalan támadások ellen érvényes; sőt még ilyen esetekben sem mindig büntetendő az oly cselekmény, mely az emlitett szabadságjogokat sérti. Ha valakit más szabadságjogainak megtámadására egyéni jogainak jogtalan s másképen el nem háritható sérelme kényszeritett, akkor a szabadságjogok megsértéséért a tettest megbüntetni nem lehet. Ha tehát nem büntethető a magánegyén, ha valakinek házjogát jogos védelemben, vagy végszükség állapotában sértette meg, az államot sem lehet kevesebb joggal felruházni, mint a magánegyént akkor, ha oly intézkedésről van szó, melyet büntetési jogának érvényesitése végett kell alkalmaznia.

A mint a letartóztatás csak addig tarthat, a meddig a fogvatartásra közérdekből elhárithatatlanul szükség van, épp ugy csak akkor engelhető meg az egyéb szabadságjogokkal szemben a kényszer, ha arra a bűnvádi eljárás érdekében szükség van. A perjognak tehát egyrészt a szükség eseteit kell tüzetesen meghatározni, másrészt azokat a módokat kell szabályozni, a mint a kényszert alkalmazni kell. Csak igy zárható ki az önkény és csak igy állitható fel garanczia arra nézve, hogy a szabadságjogok korlátozásánál a szükség követelménye szem előtt lesz tartva.

Habár a szabadságjogok az eljárás érdekében kényszernek vethetők alá, ez a kényszer azonban mindig nem alkalmazható, csak akkor, ha annak révén vagy bizonyitó tárgy szerezhető meg, vagy a terhelt kerithető kézre. Ily kényszerintézkedések: a lefoglalás; házkutatás és személymotozás. Mindhárom cselekmény alkalmas bizonyitó tárgy felkutatására és biztositására; ellenben a terhelt kézrekeritésére a cselekmény természetéhez képest leginkább a házkutatás alkalmas; habár közvetve, pl. levelek lefoglalása által, a személymotozás és lefoglalás is derithet fel oly adatokat, melyek a tettes kézrekeritésére vezethetnek.

Ha a jogtörténelmen végigtekintünk, azt látjuk, hogy a közérdek eme követelménye a régmult időktől kezdve minden időben és minden népnél a jogszabályokban kifejezésre is talált.

A *római jog* ugyan azt a szabályt állitotta fel, hogy a vádlott nem

kényszerithető az ellene szolgáló okiratok kiadására, ámde a nyomozó per szakitott eme felfogással, a mi természetes is, mert ha a vádlottól beismerő vallomásnak kényszer utján való kicsikarását jogosnak tartották, annál kevésbé tartózkodhattak kényszerintézkedés alkalmazásától akkor, midőn bizonyitásra alkalmas dolgok lefoglalásáról volt szó. *Hazánkban* évszázadok óta ismeretes nemcsak a lefoglalás, hanem az editionalis kötelezettség is, ezt azonban a házkutatással és szemlével foglalták össze; még Szlemenics sem emliti fel külön a lefoglalást a „fenyitő vizsgálás" külön eszközei közt s azt tanitja, hogy „a fenyitő vizsgálásnak eszközeiül szolgálnak a szemrevétel, a házkifürkészés, a rab- és tanuvallatás, melyekhez néha az ellenhomlok állitás és szembesités (confrontatió) is járul."

Már határozottabb adatokra akadunk a házkutatás multjában; menynyiben a házjog védelmére már régi törvényeink is kiváló sulyt helyeztek. A nemesek lakásába jogos indok nélkül való behatolás (invasio domorum nobilium sine justa causa) a nagyobb hatalmaskodás közé volt sorozva. *Törvényeink* (1548 : 50; 1659 : 16.) megengedték ugyan a házkutatást, mint a vizsgálat eszközét, de az csak nyomós gyanuokok alapján és abból a czélból volt elrendelhető, hogy vagy a terhelt kézrekerittessék, vagy bizonyitékul szolgáló tárgyak annak révén feltaláltassanak. Szlemenics szerint „használni az oly bűntettekben lehet, melyek után valami fenmaradhat, miből a bűntettnek valódiságát, szerzőjét vagy körülményeit föl lehet fedezni."[1])

Az *1843-iki javaslat*, követve a német particularis törvényhozás rendszerét, nem külön czim alatt, hanem a házkutatással együttesen szabályozta a lefoglalást. E szerint minden oly tárgy lefoglalható, mely „a büntett bebizonyitására vagy a vádlott elmarasztalására szolgál" (135. §.). Ez ugyan a házkutatás egyik czéljául van megjelölve és nincs expressis verbis megmondva, hogy e tárgyak lefoglalhatók, de a házkutatás czéljából ez önként következik és a 142. §., mely „egyéb tárgyak gondviselés alá vételéről" szól, szintén ennek ad kifejezést. A vádlott „papirosai és irományai" csak akkor foglalhatók le, ha a bűntettre vonatkozólag nevezetes eredmények várhatók és ha a vádlott már el van zárva vagy az elzárás iránti parancs ki van ellene adva. A mi különösen a házkutatást illeti, a 43-iki javaslat (133—140. §§.) különbséget tesz a közönségnek mindig nyitva álló és más magánházak közt; sőt ez utóbbiak tekintetében is különbség van téve a szerint, a mint a vádlott vagy más személy házának átkutatásáról van szó. A közönségnek mindig nyitva álló házakban, jelesül vendégfogadókban, csapszékekben és csárdákban mindig elrendelhető a házkutatás, ha ok van arra a feltevésre, hogy ott a nyomban üzőbe vett vádlott tartózkodik vagy hogy az eljárásra nézve jelentékeny nyomokra akadnak. A vádlott megtalálása czéljából ennek háza vagy lakóhelye akkor kutatható át, ha ellene elzárás, letartóztatás vagy előállitás iránti parancs van kiadva; de házkutatás tartható a vádlottnál akkor is, ha feltehető, hogy házában oly tárgyakat találnak, melyek a fenforgó büntett bizonyitására szolgálnak. Másnak háza és lakása is átkutatható, ha a nyomban üzőbe vett vádlott ott tartózkodik, vagy ha a lakás vagy háztulajdonos valamely bizonyitó tárgy birtokában van. A házkutatást nem kell előre irásban elrendelni, hanem az elrendelés okait mindig jegyzőkönyvbe kell venni. A ház-

[1]) Fenyitő törvényszéki magyar törvény 148. lap.

kutatás annak jelenlétében foganatositandó, a ki ellen el van rendelve, ha ez nincs jelen, vagy hozzátartozói vagy szomszédai jelenlétében kell azt foganatositani. A *Csemegi-féle (1882-iki) javaslat* már egész szabatosan rendezi ezt a materiát s a lefoglalást és házkutatást az elővizsgálat keretében mint külön részeket szabályozza. E javaslat főelveiben megegyez a Bp.-sal; e szerint lefoglalhatók a bizonyitásra alkalmas s az elkobzandó tárgyak (191. §.); a lefoglalást rendszerint a vizsgálóbiró rendeli ugyan el, de sürgősség esetében elrendelheti azt az ügyész és a rendőrség főnöke is (194. §.). A levél és táviratfontosságára tekintettel elrendeli a javaslat, hogy postai küldemények és táviratok csak bűntett miatt folyamatban levő eljárás folytán foglalhatók le (200. §.); a lefoglalást rendszerint a vizsgálóbiró rendeli el; a kir. ügyész is elrendelheti ugyan, de csak sürgős esetekben (202. §.); tehát a rendőrség annak elrendelésére nincs jogositva. Házkutatás két okból tartható, t. i. vagy a terhelt kézrekeritése vagy bizonyitó tárgyak lefoglalása végett (209. §.); a terheltnél mindig tartható házkutatás; másoknál ellenben csak akkor, ha „teljesen hitelt érdemlő személy nyilatkozata vagy különösen nyomatékos jelenségek, adatok vagy más bizonyitékok alapos okot szolgáltatnak azon vélelemre, hogy ott vagy a terhelt vagy bizonyitó tárgyak találhatók fel" (210. §.). A házkutatást rendszerint a vizsgálóbiró, sürgős esetekben a kir. ügyész vagy az állami, illetőleg a helyhatóságnak a rendőrügyek vezetésével megbizott hivatalnoka rendelheti el (211. §.).

Mielőtt törvényünknek idevágó rendelkezéseit tárgyalnók, szükséges a külföldi törvényeket röviden ismertetni.

II. A lefoglalásnak legszélesebb és csaknem minden korláttól mentjogkörével ruházta fel a *franczia* „code d'instruction criminelle" is a vizsgálóbirót, sőt tettenkapás esetében az államügyészt.

A lefoglalás joga e törvény 35., 37. és 89. czikkeinek rendelkezésein nyugszik. A 35., 37. czikkek a tettenkapás esetében az ügyész által teljesitett vizsgálatnál szükséges lefoglalásról szólnak. A lefoglalás tárgya lehet mindaz, mi az igazság felderitésére alkalmas („qui pourra servir à la manifestation de la vérité"). Az e szakaszban foglalt rendelkezések hatályát a 89. cz. a vizsgálóbiró által teljesitett lefoglalásra is kiterjeszti. E rendelkezések szerint tehát minden tárgy, a mi akár mentő, akár terhelő bizonyitékul szolgálhat, lefoglalható, és mindenki, még a terhelt is köteles e tárgyakat kiadni. A levelek lefoglalásáról külön nem intézkedik a code, de a gyakorlatban mindig elismerték, hogy a postára feladott levelek is a „papier" fogalmi körébe vonhatók. A lefoglalás alaki szabályai a „flagrant délit" és más esetekben teljesitett lefoglalásnál közösek. Első szabály az (35. cz.), hogy jegyzőkönyvet kell felvenni, második, hogy a terhelt jelen legyen a foglalásnál, és harmadik, hogy mindent el kell a lefoglalást teljesitő közegnek követni, hogy a lefoglalt tárgy azonosságának felismerése biztositva legyen.

A franczia javaslatok a „code d'instruction criminelle"-nek a lefoglalásra vonatkozó rendelkezéseit iparkodtak kiegésziteni.

Legnagyobb hiánya volt a „code"-nak az, hogy a levelek és egyéb postai küldemények tekintetében tüzetes rendelkezést nem tartalmazott. Az uj javaslatok a vizsgálóbiró hatásköréhez utasitják a terheltől származó vagy hozzá czimzett levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalásának elrendelését (Le Royer-javaslat 45. cz. Demôle-javaslat 56. cz.). M. i. 340., 341.

A házkutatást illetőleg Francziaországban csaknem minden alkotmánycharta, mely az első forradalom óta kiadva volt, a házjog szentségét és sérthetetlenségét mondta ki, a „code pénal" pedig büntetőjogi védelem alá helyezte (184. cz.). A „code d'instruction criminelle" intézkedései azonban nem kielégitők. A 88. cz.-ben, mely a vizsgálóbiró által teljesitendő házkutatásról rendelkezik, a házkutatás elrendelésének feltételei és az eljárás alakszerüségei nincsenek tüzetesen megjelölve. Részletesebb szabályokat tartalmaz a code az ügyészi hatáskörről szóló czim alatt (36—46. cz.), miből következik, hogy inkább a „police judiciaire" cselekményének kivánta a házkutatást tekinteni. E szabályok szerint bűntett miatt való tettenkapás esetében, vagy ha a ház tulajdonosa hatósági közbenjárást kért, az ügyészségnek joga volt házkutatást tartani. Az 1820. okt. 29-iki törvény (153., 157., 162. cz.) a csendőrséget is feljogositotta házkutatásra: ha tettenkapás esete forog fenn, ha a ház tulajdonosa vagy lakója kivánja a házkutatást. Számos kivételes rendelkezés van még Francziaországban, melyek a rendőrség közegeinek minden közelebbi feltétel nélkül megengedik, hogy korcsmákban, kávéházakban s általában a közönségnek nyitva álló helyeken házkutatást tarthassanak. Az uj franczia javaslatok (Le Royer-javaslat: 53—55. cz., 177. és következő czikkek) a vizsgálóbiró által és a „délit flagrant" esetében az ügyészség és rendőrség által teljesitendő házkutatásról külön intézkednek.

E javaslatok nagy haladást jelentenek, szemben a code d'instruction criminelle" álláspontjával, mely csaknem teljesen a rendőri közegek önkényétől tette függővé a házkutatás elrendelését és foganatositását. A feltételek tüzetesebben vannak megállapitva, az eljárás hathatósabb ellenőrzés alá van helyezve és a házkutatásra illetékes hatósági közegek hatásköre is szabatosabban van meghatározva. (M. i. 349. 350. l.)

Belgiumban a „code d'instruction criminelle"-nek a lefoglalásra vonatkozó rendelkezéseit az uj javaslat „Du Transport sur les Lieux et des visites domiciliaires" czime alatt (kormányjavaslat: I. k. II. czim II. fej. 75—89., képviselőház-bizottsági javaslat: 82—97. cz.) és a tettenkapás esetében követendő előzetes eljárással (kormányjavaslat: 44—58., 61., 62. cz., képviselőház-bizottsági javaslat 48—62. cz., 65., 66. cz.) egészitik ki. Körülbelül egyazon rendelkezések vannak itt is, mint a franczia javaslatokban, de a levelek lefoglalásának nem feltétele az, hogy a terhelt ellen vagy elővezető parancs, vagy a letartóztatás elrendelve legyen (Kormányjavaslat: 86., képviselőház-bizottsági javaslat 93. cz.). (M. i. 341.).

Belgiumban a házjog sérthetetlenségét ugy a régi coutumeok, mint az alkotmánylevelek, mindig a legelsőrangu nemzeti szabadságjogok mellé állitották, de azért nem tekintették oly absolut jognak, melyet mindenha és minden körülmények között a közbiztonság érdekei fölé kellene helyezni. Mindig élénk tudatával birtak annak, hogy az igazságszolgáltatás érdekében nem lehet mellőzni a házkutatás jogát, de egyuttal köztudattá vált az is, hogy mivel a családok békés nyugalma és legkényesebb érdekei forognak e mellett koczkán, nem szabad azt másként, csak mint kivételes vizsgálati eszközt és csak nélkülözhetetlensége esetében alkalmazni.

Ez alkotmányos köz-szellemnek lehet tulajdonitani, hogy Belgiumban a biróság vagy rendőrség nem élt vissza a „code d'instruction criminelle"

rendelkezéseinek nagy latitudejével. Mindazáltal semmi sem természetesebb, mint az, hogy a bűnvádi perrend reformjánál nem elégedtek meg a „code d'instruction criminelle" sovány és önkénykedésnek tág teret nyitó rendelkezéseivel, hanem oda törekedtek, hogy a házkutatás jogának természete és határai tüzetesen és félremagyarázásokat nem tűrő módon legyenek szabályozva.

Ezek szerint a házkutatás elrendelésének és foganatositásának joga rendszerint a vizsgálóbirót illeti. A vizsgálóbiró már nincs csupán a bűntettek területére szoritva, hanem ha szükségesnek tartja, vétség esetében is tarthat házkutatást. Szükséges feltétel azonban az, hogy a házkutatás útján megszerezhetni vélt tárgyak az eljárás czéljából mellőzhetetlenek legyenek. A vizsgálóbiró továbbá nemcsak a terhelt házában, lakásában vagy egyéb helyiségében tarthat házkutatást, hanem másoknál is, ha komoly oka van feltenni, hogy ott bizonyitékul szolgálható tárgyakat fog találni. stb.

A *német* birodalmi perrendtartás (95. §.) ama patricularis törvények nyomán járt, melyek nem engedik meg, hogy azok, kik a tanuköteleség alól mentességgel birnak, büntetéssel legyenek kényszerithetők a tárgyak kiadására. De nem engedi meg a német perrendtartás azt sem, hogy a terhelt ellen ilyen kényszeritő eszköz alkalmazható legyen. Expressis verbis ezt ugyan nem fejezi ki, de nincs commentator, ki másként magyarázná a 95. §. értelmét. Valóban oly perrendtartásnál, mely a terheltet nem kényszeriti vallomásra, mely a tanuköteleség alól mentes személyeket kiveszi a kiadás kényszerének büntetése alól: a logicai magyarázat szabályai nem tűrnek oly értelmezést, hogy a terhelt büntetéssel legyen kényszerithető a maga ellen bizonyitékul használható tárgyaknak kiszolgáltatására. A német joggyakorlat nem is esett ily hibába. Egyébiránt, hogy a törvényhozásnak sem volt czélja a szóban levő kényszeritő eszközt a terheltre kiterjeszteni, mutatja az is, hogy a kormány képviselője a bizottság tárgyalása alkalmával határozottan kijelentette, hogy a 69. §-ra való hivatkozás kizárja, hogy a gyanusitott ellen eme kényszeritő eszköz alkalmazható legyen.

A mi általában a német perrendtartásnak a lefoglalásra vonatkozó rendelkezéseit illeti, a következőket szükséges még kiemelni. A lefoglalás tárgyául minden bizonyiték gyanánt szolgálható vagy elkobzandó tárgy van megjelölve.

E perrendtartás különbséget tesz az őrizet alá vétel (Verwahrung) és a lefoglalás (Beschlagnahme) között (94. §.). Minden lefoglalásnak következménye ugyan az őrizet alá vétel, de nem minden őrizet alá vételt kell lefoglalásnak megelőzni. Ha önként kiadatnak a tárgyak, akkor nincs szükség lefoglalásra. Az utóbbi, mint kényszeritő eszköz csak akkor alkalmazandó, ha valamely személy a birtokában levő tárgyakat önként nem adja ki.

E megkülönböztetés sok controversiára adott okot, mert nincs következetesen keresztülvive (98. §.) s igy a lefoglalás technikai jelentőségét elvesztette. A lefoglalás alól kivett tárgyakat már szabatosabban határozza meg (96., 97. §§.) a perrendtartás. A lefoglalás elrendelését rendszerint birói hatáskörhöz utasitja és csak ha a késedelem veszélylyel jár, hatalmazza fel az ügyészt s ennek segédszemélyzetét a lefoglalás elrendelésére. Szigorubb biztositékok vannak felállitva a levelek, táviratok és egyéb küldemények

lefoglalása tárgyában, és más mint biró, vagy sürgősség esetében az ügyészség ily lefoglalás elrendelésére nem bir hatáskörrel. (100. §. M. i. 341. 342.)

A házkutatás (Durchsuchung) nincs minden esetben egyenlő feltételhez kötve. Különbség van a szerint, a mint a terheltnél vagy más személynél történik a kutatás. A terheltnek, részesnek, bűnpártolónak és orgazdának lakása és más helyiségei, úgy a rajta levő tárgyak átvizsgálhatók, ha vélelmezni lehet, hogy bizonyitékokra lehet találni. Más személyeknél tartandó házkutatásnál már határozott tényeknek kell arra mutatniok, hogy a terhelt ott tartózkodik, vagy hogy bizonyos előre meghatározott tárgyak ott találhatók. E korlátozás nem terjed ki oly helyiségre, a hol a terheltet elfogták, vagy a hová üldözés közben menekült, vagy a hol rendőri felügyelet alatt álló személy lakik vagy tartózkodik.

A házkutatás elrendelése rendszerint birói hatáskörhöz van utasitva. Mindazáltal, ha a késedelem veszélylyel jár, ugy az államügyészség és a közvetlen rendelkezésének alávetett rendőri és közbiztonsági közegek is joggal birnak erre. Ha a házkutatás (Durchsuchung der Wohnung, der Geschäftsräume oder des befriedeten Besitzthums) biró vagy ügyész jelenléte nélkül történt: akkor, hacsak lehetséges, egy községi hivatalnok vagy két községbeli lakos jelenlétében kell azt teljesiteni. A lakás vagy helyiség tulajdonosa a kikutatásnál jelen lehet. Távollétében, hacsak lehetséges, gondoskodni kell, hogy képviselője vagy felnőtt hozzátartozója, vagy más házbeli vagy szomszédja legyen jelen az eljárásnál. A házkutatás befejezte után az ez által érdekeltnek kivánatára irásbeli határozat kézbesitendő számára és ebben rendszerint a házkutatás okát és ha a kutatás a terheltnél történt, a bűncselekményt is meg kell jelölni. (M. i. 351., 352.)

Az 1873. évi *osztrák* perrendtartás a lefoglalás tárgyaiul jelöli meg mindazokat a dolgokat, melyek az eljárásra nézve (itt az „Untersuchung" kifejezést tágabb értelemben kell venni) jelentőséggel birhatnak. A tárgyakat vagy birói őrizet (gerichtliche Verwahrung), vagy birói felügyelet (gerichtliche Obhut) alá kell venni, vagy le kell foglalni (Beschlagnahme). Az utóbbinál utalás történik a 98. §-ra, melynek rendelkezései közelebbről meghatározzák a lefoglalandó tárgyakat és a lefoglalás iránti eljárást. Az általános editionalis kötelezettség határozott kifejezésre jut és a kiadást megtagadók ellen kényszeritő eszközül ötven forint pénzbüntetés, további engedetlenség esetén hat heti elzárás szolgál. De sem a terhelt, sem a tanuköteles alól mentes személyek ellen a kényszeritő eszközök nem alkalmazhatók (143. §.). Az általános intézkedéseken kivül még különös rendelkezések találhatók eme perrendtartásban az iratok, továbbá a levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalása tárgyában követendő eljárásra nézve, melyeknek czélja az eljárásnak lehető kiméletessé tétele, szemben a családi titkok kényes érdekeivel és különösen a levéltitok szentségével. Ha a lefoglalandó iratok tulajdonosa nem engedi meg az iratok átvizsgálását, akkor ezek őrizet alá veendők, és mindig a felügyelő tanács határozatától függ az átvizsgálás vagy ennek mellőzése. Csak a terhelthez intézett vagy tőle származó leveleket és táviratokat és egyéb küldeményeket foglalhatja le a vizsgálóbiró és csak ama feltétel alatt, ha a terhelt büntett vagy vétség miatt le van tartóztatva, ha ellene elővezető vagy elfogató parancs van kiadva.

Az ügyészség megkeresésére is tartozik a posta-, táviróhivatal vagy

más szállitóintézet a fentebb megjelölt küldeményeket visszatartani, de ha három nap alatt a vizsgálóbiró határozata meg nem érkezik, a kézbesités, illetve továbbitás azonnal teljesitendő. (M. i. 352.)

Az alkotmányosság szellemének megfelelő szabályozásban részesült a házjog az 1862. október hó 27-iki törvényben, mely az alaptörvények közé illesztve, az 1873-iki perrendtartás rendelkezéseinek (139—142. §§.) is irányt szabott. Az utóbbi a „Hausdurchsuchung" kifejezést megtartotta és annak fogalmát is meghatározta, midőn kimondja, hogy ez alatt a lakóhely és egyéb, a házhoz tartozó helyiségek átkutatása értendő. A házkutatásnak az idézett törvény szerint kettős czélja van. Vagy azért lehet házkutatást tartani, mert alaposan vélelmezhető, hogy a bűntett vagy vétség miatt gyanusitott oda elrejtőzött, vagy ha oly tárgyak lesznek ott feltalálhatók, melyeknek birtoka vagy megszemlélése az eljárás czéljából fontossággal bir. A házkutatást rendszerint annak kihallgatása előzi meg, a kinél az foganatositandó, és csak annyiban van a házkutatásnak helye, a mennyiben a keresett tárgyak önként kiadva nem lettek, vagy a házkutatás az adott felvilágositás után fölöslegessé nem vált. Az előleges kihallgatás csak rovott előéletü személyekkel szemben és akkor mellőzhető, ha a késedelem veszélylyel jár, vagy ha a házkutatás a közönségnek nyitva álló helyeken történik. A házkutatás rendszerint csak indokolt birói határozatban rendelhető el. A határozatot az érdekeltek számára azonnal vagy huszonnégy óra alatt kézbesiteni kell. Ha a késedelem veszélylyel jár, a birósági hivatalnokok vagy közbiztonsági tisztviselők birói határozat nélkül is elrendelhetik a házkutatást. A foganatositásra kiküldött, irásbeli felhatalmazást tartozik az érdekeltnek felmutatni. A közbiztonsági közegek saját hatáskörükben is foganatosithatják a házkutatást, ha valaki ellen elővezető vagy elfogató parancs van kiadva, ha tettenkapás esete forog fenn, de mindkét esetben az érdekelt kivánatára az indokolt irásbeli határozat vagy azonnal, vagy huszonnégy óra alatt kézbesitendő. Az, a kié az átvizsgálandó helyiség, mindig felhivandó, hogy a házkutatásnál jelen legyen. Ha akadályozva van a megjelenésben vagy távollevő: akkor e felhivást a család valamelyik felnőtt tagjához, vagy ennek hiányában valamelyik házbelihez vagy szomszédhoz kell intézni. Ezenkivül jegyzőkönyvvezetőt és két birósági tanut is mindig kell alkalmazni. Ha semmi gyanust nem találtak, erről az érdekelt kivánatára bizonyitvány adandó. E lényeges rendelkezéseken kivül több részletes intézkedést is tartalmaz a törvény és különösen kiemeli a követendő eljárás kiméletességének követelményét. Az osztrák törvény a személymotozásról is rendelkezik, midőn megengedi, hogy oly személyek, kiknél nagy valószinüség szerint az eljárás czéljára bizonyitékul szolgáló tárgyak vannak, vagy a kiket bűntett vagy vétség gyanuja terhel, vagy rovott előéletüek, megmotozhatók. (M. i. 352., 353. l.)

Angliában lefoglalható minden bizonyitékul alkalmas tárgy, és kivéve a gyanusitottat, mindenki köteles a tárgyakat a biróság rendeletére kiadni. A kiadásra való felhivást („order sub poena duces tecum") a „Queens Bench division" adja ki. E felhivás ellen tanusitott engedetlenség, mint „contempt of court" van büntetve. A büntetés pénz- vagy szabadságvesztésbüntetésből állhat, melynek megállapitása a biróság belátásától függ.

Azok, kik a tanuköteles alól mentesek, nem kényszerithetők a tárgyak kiadására. Postára feladott levelek csak valamely miniszter (secretary

of state) irásbeli parancsára (warrant) foglalhatók le. Nem feltétele ennek az, hogy a bűnvádi eljárás a gyanusitott ellen már folyamatban legyen. A miniszter titkos administrativ uton intézkedik és nem köteles a bíróságot értesiteni. Angolország történelme bizonyitja, mily sokszor követtek el visszaélést e nagy joggal az angol kormányférfiak. Pitt egy 1783. november 11-iki levelében e „gyakran előforduló gyalázatos gyakorlat" miatt (Lord Stanhope's Life of Pitt 136. lap) panaszkodik. Számos példát hoz fel Erskine May (Constitutional History 3-ik kiadás, III. 45., 46. lap), melyekből látható, minő könnyelmüen, puszta magánérdekből vagy kiváncsiságból sértették meg Angolországban e század elejéig a levéltitok szentségét.

A jelen században már csak szükség esetében és veszélyes bűntettek felfedezése czéljából nyul az angol kormány e joghoz, mely Anna királyné uralkodásának kilenczedik évében keletkezett törvényen alapszik. E törvény rendelkezéseit a későbbi postatörvények, sőt az ujabb törvények (7. Vilm. 4. és 1. Vict. c. 36. s. 2. §.) változatlanul fentartották. Arról azonban, hogy ily titkos administrativ eljárás Angliában törvényesen fennáll, az angol közönség nem látszott tudomással birni. Ezt bizonyitja ama körülmény, hogy midőn 1844-ben Mazzini három más kérvényezővel panaszt emelt az angol parlament előtt, hogy leveleiket a postán felbontják és a miniszter ezt tagadásba nem vette a legnagyobb megbotránkozás vihara tört ki. Az esetnek és az erre vonatkozó törvényes jogforrásoknak vizsgálatára parlamenti bizottságot küldtek ki. A bizottság meggyőződött, hogy a koronának ehhez törvényes joga van és mivel e században évenkint átlag csak nyolcz esetben történt ily lefoglalás és igy a jog észszerüen van használva és mivel e jogra okvetlenül szüksége van a kormánynak, a fennálló törvénynek megváltoztatását nem is ajánlotta, mely felfogáshoz a parlament is hozzájárult. Ennélfogva az angol kormánynak ma is discretionarius hatalmában van a postára feladott levelek titkos administrativ lefoglalása, a nélkül, hogy ezt a bíróságnak bejelenteni tartoznék. (M. i. 342., 343.)

Köztudattá lőn, hogy Angliában a házjog kiváló tiszteletben részesül. Valóban feltehetjük mi is a kérdést Szalay Lászlónkkal: „Ki ne hallotta volna az idősb Pitt szavait: „Minden angolnak lakóháza erősség: — legyen bár szalmakunyhó, melyet az ég viharai körülzugnak, a zápor betörhet, de a király be nem törhet."

Az angol jogviszonyoknak ily természetü általános jellemzésével sok helyütt meg szoktak elégedni. Szinte félnek a continentalis jogászok e tárgygyal behatóbban foglalkozni, nehogy az angol „házjog" megszokott, hagyományos idealismusa dicsfényéből veszitsen.

E munkálat nem érheti be a hagyományos általános jellemzéssel. Tárgyilagos források nyomán igyekezni fog az angol jognak a házkutatásra vonatkozó elveit és szabályait a maga valóságában bemutatni. Az angol jog is a terhelt kézrekeritése és a bizonyitékul alkalmas tárgyak feltalálásának czéljából ismeri el a házkutatás szükségét. A terhelt kézrekeritése végett bárkinek, tehát teljes gyanutlan egyéneknek háza is átkutatható.

A bizonyitékul alkalmas tárgyak megtalálása czéljából való házkutatást eredetileg a common law nem ismerte. A gyakorlat azonban oda fejlődött, hogy a békebiró hatásköréből önként folyónak ismerték el, ha ez irásbeli határozat (search warrant) alapján elrendelte a házkutatást oly személy ellen,

kire alapos gyanu volt, hogy „Felony“ tettese, részese vagy bűnpártolója. Hasonlóképen a rendőri közegek hatáskörében állónak ismerték el ama jogot, hogy gyanus egyéneket birói határozat nélkül is megmotozhassanak.

A szokásjognak eme szabályait több külön törvény részben megerősitette, részben fejlesztette, sőt harmadik gyanutlan személyek ellenében is megengedte a házkutatást.

A házkutatás e törvények szerint oly személyek ellen is elrendelhető, kik tettesekül, részesekül vagy bűnpártolókul nem gyanusithatók. Nem szükséges e harmadik személyeknél teljesitett házkutatásnál sem az, hogy már előre meghatározott bizonyos tárgyakra irányuljon a kutatás, továbbá kivéve a „Malicious Injuries Act“ alapján elrendelt házkutatást, ez szükség esetében éjjel is teljesithető. Magát a házkutatást rendszerint a békebiró jelenléte nélkül, alsóbb rendü tisztviselők foganatositják és még tanuk jelenléte sem szükséges.

Még kevesebb megszoritásoknak van alávetve az eljárás, ha a kutatást robbanó anyagok megtalálása czéljából teljesitik.

Legmesszebbmenő házkutatást biztosit a „Prevention of Crimes act“ (1871., 34. és 35. Vict. 112. fej. 16. sz.). E törvény szerint az alsóbb rendőri tisztviselő a felsőbbnek irásbeli parancsa következtében házkutatást tarthat: 1. ha az átkutatandó helyiségeket oly személy birja, ki egyszer csalás vagy becstelenséggel járó bűncselekmény miatt fogságra volt itélve; 2. ha az átkutatandó helyiségeket az utolsó tizenkét hónap alatt oly személy birta, a ki orgazdaság vagy tolvajok elrejtése miatt elitélve volt. Tisztán a rendőri felügyelet folyománya tehát ez a házkutatás. Nincs attól feltételezve, hogy valóban büntetendő cselekmény lett légyen elkövetve és nincs határozott tárgyakra szoritva. Elrendeléséhez a törvény világos szavai szerint elég, ha az „ordre“-t kiadó felsőbb rendőri tisztviselőnek általában oka van hinni, hogy az átvizsgálandó helyiségek lopott dolgok rejtekhelyéül szolgálnak.

Ez az ismertetés eléggé mutatja, hogy Angliában a házjog erős oltalma nem egyjelentőségü azzal, hogy az igazságszolgáltatásnak megbénitva, erőtlenül kellene visszahátrálni a gonosztevők házának küszöbe előtt. Ellenkezőleg, szentély csak a becsületes és gyanutlan polgárok háza, de a hol az igazságszolgáltatás valódi érdeke követeli, ott teljes erélylyel lépik át a házjog sorompóit. Sőt oly széles jogkörrel van felruházva és oly latitude-del bir a békebiró, hogy a visszaélések megakadályozása valóban nem az angol jog irott szabályainak, hanem ama tapintatnak és alkotmányos érzéknek köszönhető, mely a hatalom letéteményeseinél Angliában nyilvánul.. (M. i. 352., 353. l.)

III. A jelen fejezet a lefoglalásra, a házkutatásra és a személymotozásra vonatkozó rendelkezéseket részint külön a cselekmények mindegyikére, részint együttesen valamennyire nézve állapitja meg. Ehez képest azokat maga a törvény a következő csoportositás szerint foglalja össze:

1. A lefoglalás, — és pedig:

a) a lefoglalás tárgya (169. §.); *b*) a lefoglalt tárgy kiadására való kényszerités (170. §.); *c*) a levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalása (171—172. §.).

2. A házkutatás, — és pedig:

a) általában (173. §.); *b*) a bűnperben nem érdekelt személyeknél teljesíthető házkutatás (174—175. §.).

3. A személymotozás (176. §.).

4. A lefoglalás, házkutatás és személymotozás elrendelése (177—179. §.).

5. A lefoglalás, házkutatás és személymotozás foganatositása, — és pedig: *a*) foganatositásra jogosult hatóságok (180. §.); *b*) ügyfélnyilvánosság a foganatositásnál (181. §.); *c*) a foganatositást elrendelő határozat kihirdetése (182. §.); *d*) a lefoglalt tárgyak jegyzékbevétele és elhelyezése (183. §.) s különösen az iratok lefoglalása (184. §.); *e*) a postán lefoglalt levél, távirat stb. átvétele (185. §.); *f*) a lefoglalt küldemények felbontása (186. §.); *g*) a lefoglalt tárgyak visszaadása (187. §.); *h*) a házkutatás foganatositásának ideje (188. §.); *i*) kiméletesség a házkutatásnál és személymotozásnál (189. §.); *j*) más bűncselekményre mutató tárgyak lefoglalása (190. §.); *k*) a foganatositásnál szerzett tudomás titokbantartása (191. §.).

2. A lefoglalás.

a) Tárgya.

169. §.

Azokat a tárgyakat, melyek a büntető törvények szerint elkobzandók, vagy a bünvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók, le kell foglalni és birói őrizet alá venni, vagy megőrzésöket másképen biztositani.

Ha az illető tárgy valakinek birtokában vagy birlalatában van, lefoglalása irott határozatban mondandó ki.

Azok a közszolgálati iratok és egyéb tárgyak, melyek közszolgálati titkot képeznek, vagy melyek nélkül a közszolgálat el nem látható, a mennyiben a bünvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók, jegyzőkönyvbe veendők és az illető polgári vagy katonai hatóság őrizetében hagyandók.

1. A törvény a lefoglalandó tárgyakat két csoportba osztja; az egyikbe azok tartoznak, melyek a büntető törvények szerint elkobzandók, a másikba pedig azok, melyek a bűnvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók. A Btk. 61. §-a szerint elkobzandók azok, melyek a bűntett vagy vétség által hozattak létre, ugyszintén azok, melyek a bűntett vagy vétség elkövetésére szolgáltak.[1]) Az előbbi csoportba tartoznak pl. a hamis pénz, az utóbbiba a pénzhamisitó gépek, betörő eszközök stb. Igen gyakran a mi elkobzandó,

[1]) E tárgyaknak a Btk. értelmében való elkobzása azt jelenti, hogy a büntetőbiróságnak az ügy érdemében hozott itéletben ki kell mondania, hogy az illető tárgyak elkobzandók, esetleg megsemmisitendők (327. §. 2. bek. *e*) p.) Az elkobzás tehát csak jogerős birói itélet alapján eszközölhető és igy az lényegesen különbözik a lefoglalástól, a mely a per előkészitő stádiumában foganatositandó s a melynek tárgya nemcsak a Btk. 61. §. alapján elkobzandó, hanem bizonyitásra alkalmas bármely dolog lehet.

egyuttal bizonyitásra is felhasználható. Miután a törvény nemcsak akkor rendeli el a lefoglalást, ha valamely tárgyat bizonyitásra fel is kell használni, hanem akkor is, ha azok csupán „felhasználhatók," de szükségkép nem használandók fel, ebből következik, hogy az ugynevezett objectiv bizonyiték tettenkapás vagy beismerés esetében is lefoglalandó. Ez összhangban áll a 139. §-al, mely szerint: „a terhelt beismerésének megtörténte után is rendszerint meg kell szerezni bűnösségének egyéb bizonyitékait is"; a mi csak akkor mellőzhető, ha a beismerés teljesen kimeritő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják; ilyen adatok pedig a tanuvallomásokon kivül az objectiv bizonyitékok. Hogy az ily tárgyak mindig lefoglalandók, azt egyébként a törvény is világosan kifejezi, midőn azt mondja, hogy ezeket „le kell foglalni".

2. Az elkobzás és bizonyiték szerzése szempontjából eszközölt lefoglalás lényegesen különbözik a végrehajtási törvény értelmében teljesitett lefoglalástól. Ez utóbbinál ugyanis a lefoglalt dolog rendszerint a tulajdonosnál marad s elárvereztetik; az előbbinél pedig a tulajdonos soha sem hagyatik meg a lefoglalt dolog birtokában, mert azt hatósági őrizet alá helyezik,[1]) továbbá annak az esetnek kivételével, midőn a dolog elkobzandó, nem veszti el arra vonatkozó tulajdonjogát, s a mennyiben csak mint bizonyitási eszköz használtatott fel, azt a per befejeztével visszakapja. Ha pedig elkobzandó tárgyakat foglaltak le, a mennyiben azok a tettes vagy részes tulajdonai, mindig, ha ellenben másnak tulajdonai, csak akkor veszti el azokra nézve a tulajdonos tulajdonjogát, ha azok birtoklása, használása vagy terjesztése különben is tiltva van.

3. A lefoglalás, ha az illető tárgy valakinek birtokában vagy birlalatában van, mindig irott határozatban mondandó ki. Senkinek sincs birtokában az elhagyott dolog, tehát mindaz, a mi a találás tárgya lehet. A hulla mellett levő kés, balta vagy fegyver; a

[1]) A 169. §. szerint az ily tárgyakat birói őrizet alá venni vagy megőrzésüket máskép biztositani kell. Esetleg tehát a rendőri hatóság is abba a helyzetbe juthat, hogy vmely tárgyat a 169. §. alapján lefoglaljon s annak megőrzését biztositsa. A R. u. e tekintetben a következőket rendeli: *a*) nyomot hagyó vagy oly bűncselekmény esetében, a melyeknél bűnjelek maradtak vissza, köteles a rendőri hatóság a helyzet változatlan fentartása s különösen aziránt gondoskodni, hogy a bíróság, illetőleg a kir. ügyészség tagjának megérkezéséig a bűnjelek s a tett szinhelyén talált nyomok meg ne változtassanak (48. §.); *b*) a bűncselekményből származó vagy bizonyitékul szolgáló tárgyak lefoglalása esetében: az azonosságukra vonatkozó adatok s a megőrzésük czéljából tett intézkedések is jegyzőkönyvbe foglalandók (140. §.); *c*) iratok lefoglalásánál jkvbe veendő a tulajdonosnak az a kivánsága, hogy a rendőrség azokat ne olvassa át, mely esetben az iratokat olvasás nélkül kell lezárni és őrizet alá venni (141. §.).

lopás szinhelyén talált betörő eszközök, irott határozat nélkül is lefoglalhatók. Ellenben minden oly dolog, mely valakinek birtokában vagy birlalatában van, akár bizonyitásra alkalmas, akár elkobzandó, csak ugy foglalható le, ha a lefoglalás irott határozatban kimondatott. Rendszerint a lefoglalást annak foganatositása előtt kell elrendelni; megtörténhetik azonban, hogy oly tárgy van valakinek birtokában, melyről a hatóságnak nincs tudomása; természetes, hogy az ilyen tárgy lefoglalása előzetesen el sem rendelhető Az ilyen tárgyról a hatóság kétféleképp szerezhet tudomást, t. i. vagy ugy, hogy azt a birtokos önként átadja, vagy hatósági intézkedés folytán. Az előbbi esetben átveszi a dolgot s annak lefoglalását kimondja. Utóbbi esetben pedig, vagyis ha a hatóságnak nincs tudomása az illető tárgyról s azt a birtokos nem is adja át önként, hatósági intézkedés folytán juthat csak ahhoz a nyomozó hatóság vagy vizsgálóbiró; még pedig vagy házkutatás vagy személymotozás révén; az előbbi cselekmény vagy a tettes kézrekeritése vagy objectiv bizonyiték beszerzése, a személymotozás pedig csakis bizonyiték beszerzése végett vehető foganatba (173. és 176. §.). Következésképp, ha pl. a vizsgálóbiró házkutatást vagy személymotozást rendel el, oly tárgyakat is lefoglalhat, melyek létezéséről tudomása sem volt, mert ugy a házkutatás, mint a személymotozás magában foglalja a bizonyitékul szolgáló tárgyak lefoglalását. Ha azonban a házkutatás vagy személymotozás alkalmával valamely bizonyitó tárgy hatósági őrizetbe vétetett, post factum, ezen tárgyra nézve „a lefoglalás irott határozatban kimondandó“ (169. §. 2. bek.).

4. Bizonyos közszolgálati iratok és egyéb tárgyak lefoglalása s a bűnüldözésre jogositott hatóságnál való őrizetbevétele nem mondható ki s az ilyen tárgyakra nézve az általános szabályoktól eltérő eljárás követendő. Ilyen iratok és tárgyak azok, melyek vagy közszolgálati titkot képeznek, vagy melyek nélkül a közszolgálat el nem látható. A képviselőház elé terjesztett javaslat szerint kivételes eljárást csak „katonai szolgálati iratok s egyéb tárgyak“ tekintetében kellett volna követni. Az indokolás szerint a „katonai titkok megőrzése s a katonai szolgálat akadálytalan teljesitése“ végett (M. i. 345. lap.). Az igazs. biz. azonban a kivételes eljárást nemcsak a katonai, hanem általában minden közszolgálati iratra és tárgyra kiterjesztette. Az ilyen iratok és tárgyak jegyzőkönyvbe veendők és az illető polgári vagy katonai hatóság őrizetében hagyandók.

5. Miután a közszolgálati iratok s tárgyak két okból nem

közölhetők, t. i. vagy azért, mert titkot képeznek vagy azért, mert a közszolgálat azok nélkül el nem látható, ebből következik, hogy az illető hatóság csak ez utóbbiakról köteles hiteles másolatot, vagy a tárgy leirását tartalmazó felvilágositást adni, esetleg az eljárás bármely szakában rövid időre az iratot vagy tárgyat is a büntető bírósághoz átküldeni. Ellenben, ha a közszolgálati irat titkot képez, sem hiteles másolat, sem az iratnak vagy tárgynak megtekintésre való átküldése nem kivánható; a büntetőbiróság megkeresheti ugyan az illetékes hatóságot egyes bizonyitékul szolgáló adatok közlése végett, de viszont, ha ily felvilágositás a titok leleplezése nélkül nem adható, a titkot tartalmazó iratot őrző hatóság jogositva van a felvilágositást megtagadni.

6. Annak meghatározására, hogy mily irat vagy tárgy képez hivatalos titkot, kizárólag az a hatóság jogositott, a melyik az iratot vagy tárgyat őrzi. Ha ez az iratot közszolgálati titkot tartalmazónak nyilvánitja s annak közlését megtagadja, joga van ugyan a vizsgálóbirónak vagy a rendőri hatóságnak a felsőbb hatósághoz fordulni,[1]) de a hatóság vagy annak tagja s közege ellen az irat v. tárgy kiadása végett a 170. §. értelmében kényszert nem alkalmazhat.[2])

7. Habár annak meghatározása, hogy mily irat vagy tárgy képez közszolgálati titkot, ama hatóság jogkörébe tartozik, a melyik az iratot vagy tárgyat őrzi, mindazáltal tájékozás végett nem lesz czélszerűtlen e helyütt az irányadó szempontokat megjelölni. Általában közszolgálati titkot tartalmaz az oly irat vagy tárgy, mely a közhivatalnok által senkivel sem közölhető s ha mégis közölné, ezen közlés által bűncselekményt követne el. Ilyen közszolgálati titkot foglal magában a katonai (Btk. 144. §. 2. p.) s diplomácziai árulás (146. §.) tárgyát képező irat, továbbá ilyen jellegü irat a bűncselekmény tárgya a hivatali titok elárulásánál is (479. §.). Következésképp felállithatjuk azt a szabályt, hogy nem foglalható le oly közszolgálati titkot képező irat, melynek a közhivatalnok részéről való publicálása a hivatali titok elárulása volna. Ki kell azonban e helyütt emelni azt, hogy ez a meghatározás csupán zsinórmértékül szolgálhat, mert hogy melyik irat hivatalos titok, azt csak az összerü esetben lehet meghatározni.

8. A bűntettet vagy vétséget megállapitó tartalommal biró nyomtatványok lefoglalásának elrendelésére és foganatositására

[1]) V. ö. a 179. §. magyarázatánál a 9. jegyzetet.
[2]) Löwe: „Die Strafprozessordnung“ 356. lap. 8. jegyzet VIII-ik kiadás.

nézve nem a jelen XII. fejezetnek, hanem a bűnvádi perrendtartás 567—568. §-ainak rendelkezései alkalmazandók. (V. ö. a most hivatkozott §-ok magyarázatát.)

9. A 492. §. magyarázatánál lesz kifejtve, hogy a bűnügyi zárlat rendeltetése és joghatálya szempontjából miben különbözik a lefoglalástól.

b) A lefoglalt tárgy kiadására való kényszeritès.

170. §.

A 169. §. első bekezdésében megjelölt tárgyat a lefoglalásra illetékes hatóságnak, illetőleg közegének felszólitására (189. §. 1. bek.) mindenki köteles kiadni. Ha a birtokos vagy birlaló a kiszolgáltatást megtagadja és a lefoglalandó tárgy házkutatás utján sem szerezhető meg, a birtokos vagy birlaló ezer koronáig terjedhető és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés alkalmazásának terhe mellett felhivandó a tárgynak rövid záros határidő alatt leendő kiadására.

Ha e határidő eredménytelenül telt le és nem kétséges, hogy a lefoglalandó tárgy a felhivottnak birtokában vagy birlalatában van, a pénzbüntetés alkalmazandó. További vonakodás esetében a birtokos vagy a birlaló letartóztatható. E letartóztatás, ha az eljárás kihágás miatt volt inditva, legfeljebb hat hétig, büntett vagy vétség esetében pedig legfeljebb hat hónapig tarthat és azonnal megszüntetendő, mihelyt a birtokos vagy a birlaló a kivánt tárgyat kiadja, vagy lefoglalását lehetővé teszi, vagy annak lefoglalása más uton sikerül.

A terhelt és a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén ellen e büntetés nem alkalmazható.

Ha valamely lefoglalandó tárgynak kiadására a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagja volt felhiva és a felhivás eredménytelen maradt, a megfelelő kényszeritő eszközök alkalmazása végett a felhivott egyén feljebbvalója keresendő meg, a ki a vonakodót a lefoglalandó tárgynak kiadására szoritja.

1. A 170. §. az editionalis kötelezettséget állapitja meg, mely szerint az elkobzandó vagy bizonyitékul használható tárgyakat mindenki köteles az illetékes hatóságnak vagy közegének kiadni. Tehát az editionalis kötelezettség egyaránt terheli a terheltet és az érdektelen harmadik személyeket. Mindazáltal lényeges különbség van ebből a szempontból a terhelt, a tanuságtétel kötelessége alól

mentes egyén és más harmadik személyek közt. Ugyanis, ha a lefoglalandó tárgyat a birtokos vagy birlaló ki nem adja, az eljáró hatóság ellene kényszert alkalmaz; ámde ilyen kényszer a terhelt és a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén ellen nem alkalmazható (170. §. 3. bek.); következéskép az editionalis kötelezettség ezekkel szemben semmi joghatálylyal sincs összekötve s ha a felhivásnak eleget tesznek, akkor a kiszolgáltatott tárgy lefoglalható ugyan, de a kiszolgáltatás megtagadása esetében büntetésnek ezen egyének ellen nincs helye. A törvénynek eme rendelkezése teljes összhangban áll annak rendszerével, mert ha szabály az, hogy a terhelt vallomástételre nem kényszerithető (134. §.); s ha a hozzátartozóknak, ügyvédnek stb. megadja a törvény a tanuságtétel kötelessége alól való mentességet (205. §.), akkor eme rendszer folyományaként fel kellett állitania azt a szabályt is, mely szerint sem a terhelt, sem a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén nem köteles objectiv bizonyitékot szolgáltatni a hatóságoknak. A terhelt ellen azonban objectiv bizonyiték megszerzése végett házkutatás (173. §.) és személymotozás (176. §.) foganatositható; s igy habár a kiszolgáltatás megtagadása miatt nem büntethető is meg, az objectiv bizonyiték tőle kényszer utján is elvehető. Ugyanez áll a tanuságtétel alól mentes személyeket illetőleg is az oly tárgyak tekintetében, a melyek lefoglalását a 172. §. nem tiltja. E szerint pl. a védőnél letett váltó lefoglalható, mert nem tartozik a közte és a terhelt közt váltott levelezés vagy más irásbeli közlemény fogalma alá. A védő is felszólitható az ilyen tárgy kiadására (170. §. 1. bek.), de erre nem kényszerithető (3. bek.); ha azonban megtagadja a tárgy kiadását: e czélból a házkutatás foganatositható.[1])

2. Ha a lefoglalandó tárgy kiszolgáltatását olyan egyén tagadja meg, a kit az editionalis kötelesség terhel, tehát a kit sem a tanuságtétel alól való mentesség nem illet, sem mint terhelt nem szerepel, többféle kényszereszköz alkalmazható ellene; de csak fokozatosan, s a sulyosabb rendszabály csak akkor léphet előtérbe, ha az enyhébb sikerre nem vezetett. Ezek az intézkedések következők:

a) Ha a birtokos vagy birlaló a kiszolgáltatást megtagadta, első sorban házkutatást kell tartani.

b) Ha a házkutatás eredményre nem vezetett vagy ha előrelátható, hogy az eredményre nem vezet, a birtokos vagy birlaló ezer koronáig terjedhető és

[1]) Ily értelemben határozott egy fegyelmi ügy alkalmából a temesvári T., melynek itéletét a C. helybenhagyta (425/900. fegy. — G. Dt. IX. 531.).

elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés alkalmazásának terhe mellett felhivandó a tárgynak rövid záros határidő alatt leendő kiadására. Ennél a felhivásnál tehát az eljáró hatóság, vagy annak tagja, még nem alkalmazza a pénzbüntetést, hanem azt csak mint további engedetlenség esetén bekövetkező büntetést kilátásba helyezi. Magától értetődik, hogy ezen intézkedéshez külön határozat éppen nem szükséges, sőt a gyors intézkedést igénylő cselekmény éppen azt tételezi fel, hogy ilyen határozat ne hozassék, tehát elegendő, ha eme felhivás megtörténte a lefoglalásról szóló jegyzőkönyvben megemlittetik. A törvény, midőn „rövid záros határidőt" emlit, ez alatt nem napokat, hanem rendszerint oly határidőt ért, mely a lefoglalási eljárás alatt lejár; a mi természetes is, mert ellenkező esetben a lefoglalás a legtöbbször eredménytelenné válnék.

c) Ha ez a felhivás eredménytelen volt és nem kétséges, hogy a lefoglalandó tárgy a felhivott birtokában vagy birlalatában van, a pénzbüntetés alkalmazandó. A birtok és birlalat fogalmát itt magánjogi értelemben kell venni, tehát nem szükséges, hogy az illető tárgy a felhivott kezében vagy zsebében legyen, hanem elegendő, ha az physikai uralma alatt van olykép, hogy azzal bármikor tetszése szerint rendelkezhetik.

d) Ha a felhivott egyén a pénzbüntetés kiszabása után is vonakodik a tárgyat kiadni, nyomban letartóztatható. E letartóztatás, ha az eljárás kihágás miatt volt inditva, legfeljebb hat hétig, bűntett vagy vétség esetében pedig legfeljebb hat hónapig tarthat és azonnal megszüntetendő, mihelyt a birtokos vagy birlaló a kivánt tárgyat kiadja vagy a lefoglalást lehetővé teszi vagy annak lefoglalása más uton sikerül.

3. Midőn a törvény kijelenti, hogy a letartóztatás azonnal megszüntetendő, habár annak maximális tartama nem járt is le, mihelyt a birtokos vagy a birlaló a tárgyat kiadta, vagy a lefoglalást lehetővé tette vagy a lefoglalás más uton sikerült, ezzel egy positiv és egy negativ szabályt állitott fel. A positiv szabály szerint a fogvatartást azonnal meg kell szüntetni az emlitett esetekben, a negativ szabály pedig a contrario azt tartalmazza, hogy csakis a fogvatartást kell megszüntetni, de a kiszabott pénzbüntetés hatályában fenmarad; a mi természetes, mert az a letartóztatást megelőző engedetlenségnek jogi következménye; miután pedig ez az engedetlenség megtörtént dolog, azt meg nem történtté tenni nem lehet s igy természetes, hogy ennek folyománya: a pénzbüntetés is hatályban marad; az ellen felfolyamodás használható ugyan, de az azt megállapitó hatóság, ha szabályszerüleg jár el, a pénzbüntetés alól a megbüntetett egyént nem oldozhatja fel.

4. Ha a bizonyitó vagy lefoglalandó tárgyak kiadására felhivott egyén a tárgyakat a legsulyosabb büntetés daczára sem szolgáltatta ki, ez korántsem jelenti azt, hogy az eljáró hatóság most már lemond eme tárgyak megszerzéséről; ellenkezőleg, kötelessége parallel a rendbüntetéssel minden törvényes eszközt alkalmazni, a mi czélra vezethet. Ilyen törvényes eszköz a házkutatás (174.,

175. §§.) és személymotozás (176. §.), mely cselekmények a törvényben meghatározott föltételek mellett nemcsak a terhelt, hanem mások ellen is foganatosithatók.

5. Ha valamely lefoglalandó tárgynak kiadására a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagja volt felhiva és a felhivás eredménytelen maradt, a megfelelő kényszeritő eszközök alkalmazása végett a felhivott egyén feljebbvalója keresendő meg, a ki a vonakodót a lefoglalandó tárgynak kiadására szoritja. Miután a fegyveres erő s a csendőrség tagjai ellen követendő eljárásra nézve a feljebbvaló katonai hatóság a katonai prtst. alkalmazza, ebből következik, hogy katonák ellen nem a polgári hatóság szabja ki a rendbüntetést, hanem a feljebbvaló hatóság. A vizsgálóbiró tehát a katonát csak a lefoglalandó tárgy kiszolgáltatására szólitja fel, s ha ez a kiszolgáltatást megtagadta, a mint a törvény mondja: „megfelelő kényszereszközök alkalmazása végett a felhivott egyén feljebbvalója keresendő meg". Tehát, mihelyt a katona a kiszolgáltatást megtagadta, ezzel szemben a vizsgálóbiró eljárása teljesen véget ért; s csak megkeresést intézhet a feljebbvaló hatósághoz a lefoglalásnak kényszer utján való foganatositása végett.

Miután a személymotozás nem más, mint a lefoglalandó tárgynak kényszer utján való megszerzése, természetes, hogy polgári hatóság a lefoglalandó tárgyat személymotozás révén sem szerezheti meg.

6. A polgári egyének ellen megállapitható büntetést a vizsgálat folyamán a vizsgálóbiró szabja ki; nyomozás folyamán a lefoglalást sürgősség esetében a rendőri hatóság elrendelheti, s teljesittetheti ugyan, de rendbüntetést nem szabhat ki a tárgy átszolgáltatásának megtagadása esetében (98. §. 3. bek.), következésképp, ha ilyen intézkedés szükségessé válnék, e végből a vizsgálóbirót köteles a rendőrség megkeresni (98. §. 1. bek.).

7. Az érdekelt fél a vizsgálóbirónak rendbüntetést megállapitó intézkedése vagy határozata ellen felfolyamodással (378. §.) élhet a vádtanácshoz, a melynek azonban felfüggesztő hatálya nincs (380. §. első bek.).

c) A lefoglalható levelek, táviratok és egyéb küldemények.

171. §.

Ha a terhelt valamely büntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség miatt vizsgálat alatt áll, vagy le van tar-

tóztatva, vagy ha ellene ily bűncselekmény miatt az elővezetés, elfogatás, vagy a főtárgyalás el van rendelve és oly körülmények forognak fenn, melyekből alaposan következtethető, hogy a hozzá intézett vagy tőle származó levelek, táviratok és egyéb küldemények ellene vagy terhelt-társa ellen bizonyítékul szolgálhatnak, azok lefoglalhatók és a posta- és táviró-hivatalok, valamint egyéb szállító és fuvarozó intézetek kötelesek azokat kiadni.

A fennebb említett körülmények fenforgása esetében a felsorolt hivataloknál és intézeteknél lefoglalhatók azok a levelek, táviratok és egyéb küldemények, melyekre nézve nyomatékos adatok mutatnak arra, hogy azok a terhelthez vannak intézve vagy tőle származnak, vagy hogy valódi rendeltetésük leplezése, illetőleg a lefoglalás meghiusítása végett hamisan vannak czimezve .

M. i. I. A levéltitok sérthetetlensége oly alapjog, melyet ma már minden állam elismer és büntetőjogi védelem alá helyez.

Büntetőtörvényünk is a levél- és távirat-titoknak, valamint a közhivatalnok, ugy magánszemélyek részéről való megsértését a büntetendő cselekmények közé sorolta (B. T. K. 200., 201., 327. §§.). De azért nincs állam, mely meg ne engedné, hogy az igazságszolgáltatás fontos érdekeiből ne lehessen a már feladott leveleket, táviratokat és egyéb küldeményeket is lefoglalni.

E kiváló érdekekre utalnak a B. T. K. 200., 201. §-ai is, midőn a büntetendő cselekmény keretéből kiveszik a törvényben meghatározott eseteket. Ily kivételes esetek felállitását különböző igazságszolgáltatási érdekek követelhetik. Mennyiben legyen levelek, táviratok, küldemények lefoglalásának helye a polgári és csődjog területén, annak fejtegetése nem ide tartozik. A bűnvádi perrendtartás keretébe csupán a bűnvádi eljárás czéljából szükséges lefoglalás szabályozása tartozik. De az igazságszolgáltatás bármely érdeke parancsolja is a levelek stb. lefoglalását: mindig kötelessége a törvényhozásnak oly szigoru feltételek megállapitásáról gondoskodni, melyek a visszaélés veszélyét lehetőleg kizárják. Hogy e szempontnak hódol a törvény is: azt a következők vannak hivatva felderiteni.

II. Mindenekelőtt a törvény csak bűntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség miatt folyamatba tett bűnvádi eljárásban engedi meg a lefoglalást. Eltér tehát a német perrendtartástól, mely azt kihágások esetében is megengedi. Csupán bűntettek esetére szoritani a lefoglalást, nem látszott czélszerünek, mert büntetőtörvényünk sok sulyosabb természetü cselekményt sorol a vétségek közé. De nem elégséges, hogy bűntettek vagy vétségek miatt már folyamatban legyen az eljárás. Szükséges még, hogy a terhelt már *a*) vagy vizsgálat alatt álljon, *b*) vagy le legyen tartóztatva, *c*) vagy ellene elővezető vagy elfogató parancs legyen kibocsátva, *d)* vagy a főtárgyalás legyen elrendelve. E szigoru feltételek azt jelzik, hogy puszta experimentálásra nem lehet felhasználni a levelek stb. lefoglalásának kényes vizsgálati eszközét, hanem csak oly egyén ellenében van ennek helye, a kit már oly sulyos adatok terhelnek, melyek elégségesek voltak arra, hogy vizsgálat, letartóztatás stb. rendeltessék el. A feltételek sokkal szigorubbak mint azok, melyeket a német

perrendtartás állit fel, mert e szerint a „Beschuldigter“ tág kifejezéséhez van kötve a lefoglalás lehetősége.

Czélszerübb volt tehát mindenesetre a feltételek tüzetes és kétséget kizáró taxativ meghatározása, mely módszert az osztrák perrendtartás (146. §.) is követeli. E részben a törvény tüzetesebb, mint az osztrák törvény („Befindet sich der Beschuldigte bereits wegen eines Verbrechens oder Vergehens in Haft, oder ist wegen eines solchen eine Vorführung oder Verhaftsbefehl gegen ihn erlassen“).

A 171. §. külön nem emliti fel a lefoglalás alapfeltételét, hogy t. i. a bűnvádi eljárás czéljából jelentékenynek kell lenni a lefoglalandó levélnek stb., mert ez a 169. §. rendelkezéséből önként következik. E helyütt a törvény csak a különös feltételeket sorolja fel, s ezzel a lefoglalásnak általános feltételeit éppen nem helyezte hatályon kivül, sőt világosan fentartotta. Visszás is volna a garantiákat éppen a lefoglalás e neménél csökkenteni, hol azokra legtöbb szükség van. Ez nem lehetett a törvény czélzata. Ellenkezőleg, ha valamely lefoglalásnál kötelessége az eljáró hatóságoknak gondosan mérlegelni a lefoglalás szükségszerüségének okait, ugy éppen itt, hol a levéltitok szentségének és a közforgalom szabadságának körét érinti a vizsgálati eszköz, csak akkor szabad ennek alkalmazásához nyulni, ha a levelek, táviratok és küldemények a bűnvádi eljárás czéljából jelentőséggel birhatnak.

III. A mi a lefoglalás tárgyául szolgálható leveleket, táviratokat és egyéb küldeményeket illeti, a törvény mindenekelőtt külön kiemeli a terhelthez intézett vagy tőle származó leveleket, táviratokat s egyéb küldeményeket. De nemcsak ezekre szoritja a lefoglalást, hanem megengedi (171. §. 2. bek.) más harmadik személyek között váltott levelekre, táviratokra és küldeményekre nézve is, de oly szigoru feltételek mellett, hogy eme tágabb körü lefoglalás iránti jog semmi esetre se koczkáztassa a levéltitok szentségét és a közforgalom szabadságát. Igaz ugyan, hogy az osztrák törvény (146. §.) és a franczia javaslatok (Le Royer-javaslat 45. cz. Demôle-javaslat 58. cz.) nem engednek más levelet lefoglalni, mint azt, mely a terhelttől származik vagy hozzá intézve van és kétségtelen, hogy a harmadik személyek között váltott levelek stb. lefoglalásának jogával könnyü a visszaélés. Mindazonáltal a gyakorlati élet kimutatta, hogy a lefoglalásnak a terhelthez intézett vagy tőle származó levelekre stb. való korlátozása ismét más irányban nyujt visszaélésre alkalmat. A terhelt helyett valamely hozzátartozójához vagy jóbarátjához intézik a leveleket és küldeményeket. A terhelt mással irat, táviratoztat vagy eszközli az illető csomag elküldését, más czimet vagy megjelölést használnak ama czélból, hogy a küldemény valódi rendeltetése lepleztessék és a lefoglalás meghiusittassék. E kijátszások megakadályozásáról szükséges tehát gondoskodni, de az sem mellőzhető, hogy a tágabb körü lefoglalás iránti joggal történhető visszaélések ellen ujabb garantiákat keressünk.

A 171. §. szövege ugyan nem hagy fenn kétséget, mégis minden félreértés elkerülése végett nem lesz czéltalan kiemelni, hogy a harmadik személyek között váltott levelek stb. csak akkor foglalhatók le, ha az eljárás tárgyát tevő arra a bűncselekményre vonatkoznak, a mely miatt valamely terhelt vagy vizsgálat alatt áll, vagy le van tartóztatva, vagy ellene elővezető vagy elfogató parancs van kiadva, vagy a főtárgyalás elrendelve. (M. i. 346—347. lap.)

Jegyzetek. 1. A levelek, táviratok és egyéb küldemények le-

foglalását a törvény három feltételhez köti, az első anyagi jogi, a második perjogi, a harmadik bizonyitási természetü.

2. Az anyagi jogi feltétel szerint megkivántatik, hogy a terhelt ellen bűntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség miatt indittatott legyen a büntető eljárás. A lefoglalás elrendelésénél mindig a vizsgálóbiró minősitése a mérvadó, ha a lefoglalást az előzetes eljárás során kell teljesiteni; ha pedig az a főtárgyalás elrendelése után válik szükségessé, a főtárgyalást elrendelő határozat (266., 268., 283. §§.) minősitése szolgál zsinórmértékül. Habár a levelek stb. lefoglalását már a nyomozás folyamán is el lehet rendelni, mindazáltal ez esetben is a vizsgálóbiró minősitése a döntő, mert a rendőrség levelek, táviratok s egyéb postai küldemények lefoglalását soha sem rendelheti el (177. §. 2. bek.), következésképen nem jöhet abba a helyzetbe, hogy határozzon ama kérdés felett, hogy az eljárás tárgyát képező cselekmény bűntett vagy oly vétség-e, mely szabadságbüntetéssel büntetendő. Igaz ugyan, hogy más szempontból foglalkozhatik a rendőrség a minősités kérdésével, pl. ha a letartóztatás kérdése merül fel (149. §. 2. 3. bek.); ámde az ő felfogása a vizsgálóbirót nem kötelezi, s ha a rendőrség elrendeli a letartóztatást, mert ugy találja, hogy a cselekmény szabadságvesztéssel büntetendő, a vizsgálóbiró megtagadhatja a lefoglalás elrendelését, ha az ő nézete szerint az eljárás tárgyát képező vétség csak pénzbüntetéssel büntetendő. (171. §.)

3. A második feltétel perjogi természetü; e szerint a levelek lefoglalása stb. csak akkor rendelhető el, ha a terhelt vizsgálat alatt áll, vagy le van tartóztatva, vagy elővezetés, elfogatás, vagy a főtárgyalás van ellene elrendelve. A vizsgálati fogságot a törvény külön azért nem emliti fel, mert a letartóztatás által az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság is meg van jelölve és mert, ha valaki ellen a vizsgálati fogság el van rendelve, az ellen a vizsgálatnak is el kell rendelve lenni, mert a vizsgálati fogság elrendelését vagy meg kell előzni a vizsgálat elrendelésének, vagy e két perjogi cselekménynek idő tekintetében össze kell esni. Miután pedig a vizsgálat elrendelése egymagában is elegendő perjogi feltétel a levelek lefoglalásához, felesleges lett volna a vizsgálati fogságot is külön kiemelni. Az elővezetés vagy elfogatás elrendelhető a nyomozás folyamán épp ugy, mint a vizsgálat alatt, vagy a vád alá helyezés után. Mindazáltal ezeket a perjogi cselekményeket a törvény a nyomozás szempontjából emelte ki, mert — miután a

vizsgálat elrendelése egymagában elég perjogi feltétel a levelek lefoglalásához, — egészen közömbös az, hogy ezen kivül el van-e a letartóztatás stb. rendelve. Ellenben, habár a nyomozás el is van rendelve, ez egymagában nem elég a lefoglalás elrendeléséhez, hanem szükséges, hogy a terhelt ellen vagy az előzetes letartóztatás, vagy az elővezetés, vagy az elfogatás is el legyen rendelve. Habár a letartóztatás, elfogatás, vagy elővezetés tárgyában nem hozott is az illetékes hatóság határozatot, azért elrendelhető a lefoglalás, de csak akkor, ha a nyomozás alapján már a főtárgyalás el van rendelve.

E perjogi feltételek, mint látjuk, vagylagosan vannak felállitva. Ha a terhelt ellen vizsgálat van elrendelve, s a fennemlitett anyagi s a következő pontban körülirt bizonyitási föltétel fönforog: a levelek stb. lefoglalása minden további föltétel nélkül eszközölhető. Ha a terhelt le van tartóztatva s az általános föltételek meg vannak: akkor sem szükséges egyéb feltétel, igy pl. az, hogy a terhelt vizsgálat alatt álljon stb. Ha a terhelt ellen elővezetés, elfogatás vagy főtárgyalás van elrendelve: ez esetekben is közömbös az, hogy vizsgálat vagy nyomozás folyik-e ellene s hogy le van-e tartóztatva.

4. Harmadik feltétele a levelek stb. lefoglalásának az, hogy oly körülmények forogjanak fenn, melyekből alaposan következtethető, hogy a terhelthez intézett, vagy tőle származó levelek, táviratok és egyéb küldemények ellene vagy terhelt társa ellen *bizonyitékul* szolgálhatnak. Ez a feltétel tisztán bizonyitási jellegü; kijelenthetjük azonban, hogy ez a feltétel a legfontosabb, mert a levelek lefoglalásának kizárólag az a czélja, hogy ezen a réven objectiv bizonyitékot nyerjünk. A fennemlitett anyagi és perjogi feltétel csak garantia a terhelt érdekében s pedig az anyagi jogi feltétel biztositék arra, hogy jelentéktelen bűncselekmények (pénzbüntetéssel büntetendő vétségek s kihágások) esetében a terhelt levelei nem foglalhatók le. A perjogi feltétel pedig garantiát nyujt arra, hogy csak az oly egyén levelei stb. foglaltatnak le, a kinek bűnössége mellett nyomós adatok harcolnak. A ki ellen a vizsgálat, letartóztatás, elfogatás, elővezetés vagy főtárgyalás el van rendelve, a legnagyobb valószinűség szerint bűnös, tehát sérelmes nem lehet reá nézve, ha az igazságszolgáltatás érdekében levelei lefoglaltatnak.

Ily garantiákkal körülövezve a levelek lefoglalását, a törvény kijelenti még, hogy ezeknek lefoglalása csak akkor rendelhető

el, ha a levelek a terhelt, vagy terhelttársa ellen bizonyitékul szolgálhatnak. Ezt vélelmezni nem lehet, hanem szükséges, hogy ily megállapitásra a hatóságot oly körülmények vezessék, melyekből alaposan lehet arra következtetni, hogy a terhelttől származó, vagy a hozzá intézett levelek ellene vagy terhelttársa ellen bizonyitékul szolgálhatnak. Miután a levelek lefoglalása irott határozatban rendelendő el, az elrendelő hatóság a határozat indokolásában köteles számot adni azokról a „körülményekről", melyek ama meggyőződést ébresztették fel benne, hogy a levelek stb. a terhelt ellen bizonyitékot képeznek. Ha tehát a vizsgálóbiró ily „körülményeket" nem tud felhozni, — miután suppositiora nem alapitható a határozat, — a lefoglalást el sem rendelheti.

5. Nem minden levél foglalható le, hanem rendszerint csak az, a mely a terhelthez van cimezve, vagy tőle származik. Miután azonban megtörténhetik, hogy vagy a terhelt, vagy ennek érdekében más a tőle származó vagy hozzá intézett leveleket hamisan czimezi, vagy más oly intézkedést tesz, mely által a levél eredete s származása elpalástoltatik, a törvény kijelenti, hogy az oly levelek stb. is lefoglalhatók, melyekre nézve nyomatékos adatok mutatnak arra, hogy azok a terhelthez vannak intézve, vagy tőle származnak, vagy hogy valódi rendeltetésük leplezése, illetőleg a lefoglalás meghiusitása végett hamisan vannak czimezve. Miután kétségtelenül csak a terheltre czimzett levelek ismerhetők fel, ebből folyólag a gyakorlatban a legtöbbször nemcsak a fennebbi 2—4. jegyzet alatt emlitett feltételek fenforgása kivántatik meg a levelek stb. lefoglalásához, hanem oly „nyomatékos adatoknak" is kell fenforogni, melyek arra mutatnak, hogy az illető levél a terhelthez van intézve, vagy tőle származik. (171. §. 2. bek.)

6. A 171. §. első bekezdése szerint a posta és táviró hivatalok, valamint az egyéb szállitó vagy fuvarozó intézetek kötelesek a lefoglalt levelet stb. kiadni. A törvény ezen rendelkezéséből kitünik, hogy a 171. §-ban meghatározott feltételek csak akkor alkalmazandók, ha a levél, távirat, vagy egyéb küldemény a postán, távirdahivatalnál, vagy fuvarozó intézetnél van. Ha ellenben már a levél expediáltatott s a czimzett kezeiben van, a lefoglalás elrendelésénél s a lefoglalás föltételeinek meghatározásánál nem a 171. §. szigorubb, hanem a 169. §. tágabb keretben mozgó feltételeit kell zsinórmértékül elfogadni. Hogy mennyivel tágabb keretben mozog a közönséges lefoglalás, mint a postán levő levelek lefoglalása, az kitünik akkor, ha figyelembe vesszük, hogy az előbbi esetben a

lefoglalás a nyomozás folyamán, a rendőrség által is elrendelhető és teljesithető, ha a levelek bizonyitásra felhasználhatók (98. §., 169. §. 1. bek.) holott addig, mig a levél a postán van, azt csak a vizsgálóbiró foglalhatja le (177. §. 2. bek.), de ez is csak akkor, ha a vizsgálat el van rendelve, vagy a nyomozás folyamán, ha a terhelt le van tartóztatva, elővezetése vagy elfogatása el van rendelve, vagy a főtárgyalás kitüzését a biróság elrendelte. Továbbá a már kézbesitett levél lefoglalható, ha az eljáró hatóság véleménye szerint azt bizonyitásra fel lehet használni. Ellenben a postán levő levél csak akkor foglalható le, ha oly körülmények forognak fenn, melyekből alaposan következtethető, hogy a levél stb. a terhelt vagy terhelttársa ellen bizonyitékul szolgálhat (171. §. első bek.). Tehát mig az előbbi esetben a lefoglalás elrendelésére elég a hatóságnak subjectiv meggyőződése az iránt, hogy a levél bizonyitékul használható, az utóbbi esetben szükséges, hogy ezt a meggyőződést külső és oly körülmények támogassák, melyekről a hatóság a határozatban köteles számot adni.

Arra nézve, hogy a levelek lefoglalásánál nem mindig, hanem csakis akkor kell és lehet a 171. §. szabályai szerint eljárni, mig a levél stb. a postán van, idézzük az Indokolás következő részét:

Midőn a törvény eme szakasza (171. §.) a lefoglalásról intézkedik, mindig csakis postán, táviróhivatalban, egyéb szállitó- vagy fuvarozó intézetnél teljesitett lefoglalásról van szó, következésképen a lefoglalás valamint a feladás, ugy a rendeltetés helye állomásán történhet. Ha tehát a többször emlitett tárgyak még vagy már nincsenek a posta-, táviróhivatal vagy más szállitó- és fuvarozó-intézet kezelése alatt: akkor a lefoglalás általános szabályai alkalmazandók. (M. i. 348. lap.)

d) A le nem foglalható levelek, táviratok és egyéb küldemények.

172. §.

A terhelt és a 205. §. 1. pontjában felsorolt hozzátartozói, végre az utóbbiak közt váltott levelek és egyéb irásbeli közlemények a hozzátartozóknál beleegyezésök nélkül csak az esetben foglalhatók le, illetőleg vizsgálhatók át, ha ezeket a részesség, az orgazdaság vagy a bünpártolás nyomatékos gyanuja terheli.

A terhelt és védője közt váltott levelek és egyéb irásbeli közlemények a védőnél, — ha ez utóbbi már nem is jár el a terhelt érdekében, — beleegyezése nélkül csak az esetben foglalhatók le, illetőleg vizsgálhatók át, ha a védő ellen részesség, orgazdaság vagy bünpártolás miatt vizsgálat van elrendelve.

1. E szakasz szoros összefüggésben áll a 170. §. harmadik bekezdésével, mely szerint a terhelt és a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén ellen büntetés a lefoglalandó tárgy kiadásának megtagadása esetében nem alkalmazható; továbbá a 205. §-szal, melyszerint a tanuzás kötelezettsége alól mentesek: a terhelt fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy ennél közelebb oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelőszülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen ez a viszony alapszik.

A törvény szerint a terhelt s az imént felsorolt hozzátartozók, továbbá a hozzátartozók közt váltott levelek és egyéb irásbeli közlemények a *hozzátartozóknál rendszerint csak* beleegyezésükkel foglalhatók le; beleegyezésük nélkül pedig csak akkor, ha a hozzátartozókat a részesség, az orgazdaság vagy a bűnpártolás nyomatékos gyanuja terheli.

Ha a részesség stb. nyomatékos gyanujával terhelt a lefoglalandó levelet nem szolgáltatja ki, e miatt nem lehet őt a 170. §-ban emlitett büntetéssel sujtani, mert e §. harmadik bekezdése szerint a terhelt ellen büntetés nem alkalmazható; a kiszolgáltatás megtagadása esetében azonban nála házkutatás tartható (173. §.) vagy ellene személymotozás (176. §.) foganatositható s igy a bizonyitékul szolgáló levelet tőle kényszer utján is el lehet venni.

2. A hozzátartozók azonban — eltekintve attól az esettől, midőn a bűnrészesség nyomatékos gyanuja terheli őket, — a terhelttől kapott, vagy egymás közt váltott és bizonyitékul szolgáló levelek tárgyában csak akkor részesülnek privilegiumban, ha a levelek az ő birtokukban vannak. Világosan kiemeli ezt a törvény: „a levelek — — a hozzátartozóknál beleegyezésük nélkül csak az esetben foglalhatók le“ stb. Ebből a contrario következik, hogy az emlitett levelek mindig lefoglalhatók, ha azok nincsenek a hozzátartozóknál. Az teljesen közömbös, hogy az ilyen levél kinek van birlalatában, s a lényeges csak az, hogy a birtokos ne a hozzátartozó legyen; tehát ha a levél postán, vagy egy harmadik idegen személynél van, az lefoglalható. Mindazonáltal a lefoglalás föltételeinek meghatározásánál lényegesen különbözik a többi esetektől az, midőn a 172. §. első pontjában meghatározott levél még a postán van. Ilyenkor a 171. §.; más esetekben pedig, ha a levél nem vala-

mely hozzátartozónál, hanem más idegen személynél van: a 169. §. szerint kell eljárni. (V. ö. a 171. §. magyarázatát 6. jegyz.).

A levelek lefoglalásának korlátozása azonban nemcsak azokra az esetekre vonatkozik, midőn a levél a czimzettnél van, hanem akkor sem szabad a terhelt s a hozzátartozók, vagy ez utóbbiak közt váltott levelet a hozzátartozó beleegyezése nélkül lefoglalni, ha a levél nem a czimzettnél, hanem egy másik hozzátartozónál van. Tehát, ha pl. a terhelt feleségének ir egy levelet, s ez azt fivérének átadja, ez a levél a hozzátartozó vagyis a sógor beleegyezése nélkül nem foglalható le.

3. Ezzel kapcsolatosan fölmerül az a kérdés, hogy a lefoglaláshoz szükséges beleegyezést ki van jogositva megadni; a levél irója, a czimzett, vagy pedig a levél birtokosa? Ha a bizonyiték szolgáltatására vonatkozó kötelezettség jogi természetét szem előtt tartjuk, épen nem nehéz ezt a kérdést megoldani. A törvény rendszere szerint ugyanis nem a bizonyitásra alkalmas tárgy minősége a mérvadó ama kérdés eldöntésénél, hogy az emlitett általános kötelesség alól valaki a mentesség jogánál fogva kivonhatja-e magát vagy nem, hanem annak az egyénnek a terhelthez való viszonya, akit a hatóság bizonyiték szolgáltatására felszólit. A törvény abból indul ki, hogy akit a terhelthez vérségi vagy házassági kötelék füz; vagy aki a terhelttel bizalmi viszonyban van (205. §.), azt erkölcstelen dolog volna arra kényszeriteni, hogy esetleg apja, anyja vagy testvére ellen bizonyitékot szolgáltasson; tehát akár észleleten alapuló tudomás foglalja magában a bizonyitékot, akár az ő tulajdonában vagy birtokában levő dolog legyen alkalmas bizonyitásra, jogában áll a bizonyiték szolgáltatást megtagadni. Látható ebből, hogy a mentesség jogával csak az rendelkezhetik, a kinél a bizonyitásra alkalmas dolog van; mert az szolgáltatja a bizonyitékot, aki azt közvetlenül a hatóság hatalmába bocsátja; s nem az, akit ama dologra vonatkozólag valamely jog megillet ugyan, de nem lévén a dolog birtokában, azt nem gyakorolhatja. Következésképen, ha egyik hozzátartozónál egy másik hozzátartozóra czimzett levél van, a lefoglaláshoz szükséges beleegyezést nem ez utóbbi adja meg, hanem az, akinek birtokában van a levél. Eme felfogás helyességére utal a 170. §. első bekezdése is, mely szerint „Ha a birtokos vagy birlaló a kiszolgáltatást megtagadja"; miből következik, hogy a birtokost vagy birlalót kell a levél kiszolgáltatására felhivni, tekintet nélkül arra, hogy ki a czimzett. Ami természetes is, mert a lefoglalásnak az a czélja, hogy a levél vagy más le-

foglalandó tárgy birói őrizet alá vétessék; ez pedig csak ugy érhető el, ha a lefoglalás az ellen intéztetik, aki a dolog birtokában van.

4. A terhelt és védője közt váltott levelek és egyéb irásbeli közlemények a védőnél, ha ez utóbbi már nem is jár el a terhelt érdekében, beleegyezése nélkül csak az esetben foglalhatók le, illetőleg vizsgálhatók át, ha a védő ellen részesség, orgazdaság, vagy bűnpártolás miatt vizsgálat van elrendelve. A levelektől különböző irásbeli közlemények például az irott informatio, a mástól kapott levél vagy irásbeli értesités stb. A jogok bizonyitására szolgáló okiratok, amelyeknek a terhelt és védője közötti érintkezést tulhaladó jelentőségük van, ide nem tartoznak.[1])

Az ilyen levelek és irásbeli közlemények a védő beleegyezése nélkül akkor sem foglalhatók le, ha már nem is jár el a terhelt érdekében. Az közömbös, hogy a megbizás miért szünt meg; s a sulypont kizárólag azon nyugszik, hogy az az ügyvéd, akinél levél stb. volna lefoglalandó *abban az ügyben*, melyben a vizsgálóbiró lefoglalást akar teljesiteni, a terhelt védője volt, s a leveleket stb. a terhelttől kapta. Ha tehát a terhelt ismét bűncselekményt követ el és ujból vizsgálat alatt áll, melynek folyamán annál az ügyvédnél kellene bizonyos iratokat lefoglalni, aki az előző ügyben a terhelt védője volt, a lefoglalás teljesithető, de azoknak a leveleknek s iratoknak kivételével, melyek abból az időből származnak, mikor még az illető ügyvéd a terhelt védője volt; mert a törvény a lefoglalást csak oly levelekre s irásbeli közleményekre nézve teszi a védő beleegyezésétől függővé, melyek: „*a terhelt s a védő közt váltattak*"; miután pedig az ügyvéd csak akkor védő, ha megbizása van, vagy ki van rendelve, kétségtelen, hogy a megbizás visszavonása vagy a kirendelés megszünte után kapott leveleket vagy iratokat mint védő nem veheti kézhez; s igy azok beleegyezése nélkül is lefoglalhatók.

5. A védőnél beleegyezése nélkül is lefoglalhatók azok a levelek, melyeket a terhelt érdekében ugyan, de mástól kapott, mert a védő beleegyezése csak a terhelt s védője közt váltott levelekhez s irásbeli közleményekhez szükséges. Hasonló szabály áll a hozzátartozóknál foganatositandó lefoglalásra is; mert a törvény szerint csak a terhelt és a hozzátartozók közt, vagy ez utóbbiak közt váltott levelek lefoglalásához szükséges a hozzátartozó beleegyezése, de ha pl. a hozzátartozónál egy extraneus, idegen egyén levelét kell lefoglalni, mely a terhelt ellen bizonyitékul szolgálhat, ehhez nem kell

[1]) E szerint lefoglalható az ügyvédnél pl. a terhelt által reábizott hamis váltó, a melyre a bíróságnak mint bűnjelre szüksége van (l. a 170. §-nál 1. j.).

a hozzátartozó beleegyezése, s anélkül is lefoglalható. Hasonlókép beleegyezés nélkül lefoglalható a védő levele a hozzátartozónál s ennek levele a védőnél. Érvényes azonban a hozzátartozókra s a védőre ez esetben is a 170. §. 3. bekezdésének általános szabálya, mely szerint a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén ellen a tárgy kiszolgáltatásának megtagadása miatt büntetés nem alkalmazható, személymotozás sem foganatositható (176. §. 3., 4. bek.) ugyan, de házkutatás révén a lefoglalandó levél vagy irat megszerezhető, mert ezen cselekménynél a mentességi joggal biró egyéneket privilégium nem illeti (179. §.).

6. Lényeges különbség van a hozzátartozóknál s a védőnél teljesitendő lefoglalás tekintetében akkor, midőn a lefoglalás ezek beleegyezése nélkül is teljesitendő; mert a törvény szerint a hozzátartozóknál levő levelek stb. már akkor lefoglalhatók, ha a hozzátartozókat a részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékos gyanuja terheli, tehát nem szükséges, hogy ellenük az eljárás meg legyen inditva; ellenben a védőnél a lefoglalás csak akkor teljesithető a törvényben meghatározott levelekre nézve, ha a védő ellen részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás miatt vizsgálat van elrendelve. Ez a különbség azonban nem azt jelenti, hogy az eljáró vizsgálóbiró subjectiv meggyőződése elég a nyomatékos gyanuhoz. Ellenkezőleg, a törvény eme rendelkezése szoros összefüggésben áll a 106. §. második bekezdésével, mely szerint ha a vizsgálat folyama alatt annak más tettre vagy más egyén ellen való kiterjesztése is szükségesnek mutatkozik, a vizsgálóbiró köteles az el nem halasztható vizsgálati cselekményeket ez irányban hivatalból is teljesiteni és azután a vonatkozó iratokat inditványtétel végett a vádlóval közölni; tehát, ha nyomatékos gyanu terheli a hozzátartozót a bűnrészességre nézve, a lefoglalás beleegyezése nélkül elrendelendő ugyan, de a vizsgálóbiró egyidejüleg a 106. §. most idézett rendelkezéséhez képest köteles eljárni; vagyis, miután a hozzátartozóknál a levelek stb. beleegyezésük nélkül csak akkor foglalhatók le, ha ellenük a bűnrészességre stb. nézve nyomatékos gyanu forog fenn, s miután az 1. §. kimondja, hogy a nyomatékos gyanu a bűnvádi eljárás meginditásának képezi alapját, ebből következik, hogy a nyomatékos gyanu mig egyrészt perjogi alapja a beleegyezés nélkül való lefoglalásnak, másrészt szükségkép maga után vonja az eljárás meginditását is, mert az ügyészségnek kötelessége a hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában eljárni (33. §.), s igy a hozzátartozónál annak beleegyezése nélkül teljesitett lefoglalás

csakis akkor nem vonja maga után a bűnvádi eljárásnak a hozzátartozó ellen való megindítását, ha erre nézve a vádbeli cselekmény csak magánindítványra üldözendő és a magánindiványra jogosult indítványt nem tett. Ebből következik, hogy a hozzátartozóknál beleegyezésük nélkül csak oly nyomatékos gyanu alapján lehet a lefoglalást teljesiteni, mely alkalmas az eljárás megindítására is. Ilyen gyanu pedig csak tényekből vonható le, de subjectiv meggyőződés, mely nem külső okokra van alapitva, eme gyanu megállapitásához nem elegendő.

3. A házkutatás.

a) Általában.

173. §.

Büntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség gyanujával terheltnek háza, lakása, valamint az általa birt, illetőleg használt más helyiségek és a bennök talált tárgyak átkutathatók, ha alaposan vélelmezhető, hogy ez a tettes vagy részes kézrekeritésére vagy bizonyiték felfedezésére vezet.

1. A törvény szerint házkutatást csak büntett, vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség gyanujával terheltnél lehet foganatositani; arra nézve, hogy az elkövetett cselekmény büntett, vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség-e, ama hatóság minősitése a mérvadó, a mely a házkutatás elrendelésére in concreto jogositva van; tehát vizsgálat során, valamint a nyomozás folyamán akkor, ha a rendőrség a vizsgálóbirót e tárgyban megkeresi, a vizsgálóbiró állapitja meg a cselekmény minőségét; s a házkutatás teljesitését megtagadhatja, ha az elkövetett vétség csak pénzbüntetéssel büntetendő, vagy ha az kihágás.

Ha azonban sürgősség esetében a nyomozás folyamán a házkutatást a rendőrség rendeli el s teljesiti (98. §. 2. bek.), akkor a rendőrség minősitése a mérvadó mindaddig, mig az ügyész irányitási s ellenőrzési jogaival be nem foly a házkutatás elrendelésébe. Miután a rendőrség köteles az ügyész utasitásait s megkereséseit teljesiteni (84. §. 3. bek.), ha az ügyész szerint az elkövetett vétség fogházzal büntetendő, a rendőrségnek nem áll jogában a házkutatás elrendelését a közvádló szorgalmazásával szemben abból az okból megtagadni, mert a cselekmény — szerinte — pénzbüntetéssel büntetendő vétség.

2. A törvény szerint a házkutatás már akkor elrendelhető, ha azt, a kinél házkutatás teljesitendő, büntett, vagy nem csupán pénz-

büntetéssel büntetendő vétség gyanuja terheli. Mig a törvény máshol nyomatékos gyanut kiván meg (1. §., 172. §. első bek.), sőt a perjogi cselekményt a 174. §. esetében „igen nyomatékos tények"-től teszi függővé, a 173. §. szerint a házkutatás elrendeléséhez elegendőnek tartja azt, ha a terhelt ellen „gyanu forog" fenn; az, hogy itt nem kivántatik meg a nyomatékos gyanu, éppen nem áll a törvény rendszerével ellentétben; ellenkezőleg, abba teljesen beleillik. Ugyanis, midőn törvényünk a gyanu különböző fokozatait állitotta fel egyes esetekben, a perjogi biztositékok szükségéből s a perjogi cselekmény természetéből indult ki. E rendszer szerint valahányszor kényszer utján is foganatositható cselekményről van szó, sokkal nagyobb biztositékkal kell a cselekményt körülövezni akkor, ha az egy érdektelen személy ellen foganatositandó, mintha azt a terhelt ellen kell teljesiteni, következésképp a gyanunak, mely egy a törvényben meghatározott tényt világit meg, sokkal intensivebbnek is kell ilyen esetben lenni, mert — esetleg — érdektelen személyek fognak a kényszernek alávettetni. Ellenben, ha a terhelt ellen foganatositandó a házkutatás, miután éppen az ellene teljesitendő cselekménynyel a gyanu intensivitását akarjuk fokozni, nem szükséges a nyomatékos gyanu. A házkutatás ugyanis azért teljesittetik, hogy vagy a tettes, esetleg részes kézrekerittessék, vagy hogy bizonyiték szereztessék meg; már most, ha valakit csak a bűntett egyszerü gyanuja terhel, gyakran azért rendelik el a házkutatást ellene, hogy a felkutatandó bizonyiték révén az egyszerü gyanu nyomatékos gyanuvá fejlesztessék. Sokszor más adat nem is várható ellene, csak a mit a házkutatás felderithet, s igy, ha más réven a gyanu nyomatékossá nem tehető, az egyszerü gyanu fenforgása esetében is meg kell engedni a terhelt ellen a házkutatást.

3. A törvény szerint a házkutatásnak csak két czélja van, t. i. vagy a tettes kézrekeritése, vagy bizonyiték szerzése; más alapon házkutatást tartani nem lehet. Tehát, ha a magánfél kártéritési igényének biztositása végett házkutatás révén kivánna bizonyos, a terhelt birtokában levő értékeket felkutatni, ez a kérelem csak akkor teljesithető, ha a lefoglalt tárgy bizonyitékot is képezhet. Ugyanez áll az elkobzandó tárgyra is, a mely házkutatás révén csak akkor foglalható le, ha egyuttal objectiv bizonyiték is. Ez a pont az, a hol a lefoglalás s házkutatás nem födik egymást; mert a 169. §. szerint az elkobzandó tárgyakat is le kell foglalni, ámde ezek a házkutatás révén csak akkor szerezhetők meg, ha egyuttal bizonyitékul is szolgálnak; ha azonban a vizsgálóbiró a házkutatást és lefoglalást kap-

csolatosan rendeli el, a házkutatás alkalmával az elkobzandó tárgyak is lefoglalhatók.

4. Hogy mily helyiségek kutathatók át, erre nézve idézzük az indokolást, mely ezt a kérdést teljesen megvilágitja:

A házkutatás tárgyának megjelöléseül a törvény a „ház, lakás és más helyiségek" kifejezést használja. Sem a ház, sem a lakás kifejezés nem volna kimeritő, mert istállók, pajták, szertárak, hajók, sátrak, vermek stb. is tárgyaiul szolgálhatnak az átkutatásnak, következésképen a tágabb jelentőségü „más helyiségek" kifejezés mellőzhetetlen. De minden félreértés elkerülése végett czélszerü volt azt is határozottan kimondani, hogy nemcsak a ház, lakás és más helyiségek, de minden ott talált tárgy is átkutatható. A már megszokott „házkutatás" kifejezés, ily közelebbi megjelölés mellett félreértésre nem adhat okot. (M. i. 356. lap.)

b) A bünperben nem érdekelt személyeknél teljesithető házkutatás.

174. §.

Másoknak háza, lakása vagy egyéb helyiségei is átkutathatók, ha a büncselekményt ott követték el, ha a terhelt üldözés közben oda menekült vagy ott fogták el, ha igen nyomatékos tények valószinüvé teszik, hogy ott a tettes, vagy a részes, vagy a bizonyitékul szolgálható tárgy megtalálható, vagy ha a ház, lakás, illetőleg egyéb helyiség birlalója rendőri felügyelet alatt áll.

175. §.

Korcsmák, csárdák, kéjházak és azok a nyilvános, vagy a közönségnek nyitva álló helyiségek, melyekben tiltott szerencsejátékot üznek, vagy a melyek büntettesek rendszerinti rejtekhelyéül szolgálnak, kihágás esetében is birói határozat nélkül, bármikor átkutathatók.

M. i. Ha a terhelt házának stb. átkutatásánál is azt kivánja a törvény, hogy a tettesek és részesek kézrekeritésének vagy bizonyitékok felderitésének alapos vélelme nélkül a házkutatás kényszeritő eszközéhez nyulni nem szabad: önként következik, hogy még szigorubb feltételeket kellett szabni a más személyek házában stb. teljesitendő átkutatásnál. Mindenekelőtt szükséges a 173. §-ban használt „alapos vélelem" és a 174. §-ban használt „igen nyomatékos adatok" közötti különbségre mutatni. Amott elegendő a kevesebb jelentőségü adatokon nyugvó vélelmezés is, itt azonban teljesen megbizható és egyenesen arra mutató adatoknak kell lenniök, hogy bizonyos személy, nyom vagy tárgy más házában stb. felfedezhető. Nem mondja ki a törvény „expressis verbis" ugy, mint a német perrendtartás (103. §.), hogy csakis bizonyos előre meghatározott személy, nyom vagy tárgy felfedezése czéljából lehet másnál, mint a terheltnél házkutatást tartani, mert ily szigoru megszoritást az eljárás érdekével összeegyeztethetőnek nem vélt. Mindazáltal akkor, midőn igen nyoma-

tékos adatokat kiván a törvény, ez rendszerint hasonló eredményre fog vezetni, mert „igen nyomatékosaknak", egyes kivételektől eltekintve, nem lehet oly adatokat venni, melyek a keresendő személyre vagy tárgyra nézve közelebbi megjelölést nem tartalmaznak. Ez eseten kivül még négy esetben lehet harmadik személy házában stb. kutatást tartani. Egyik, ha a bűncselekményt ott követik el; másik, ha üldözés közben a terhelt oda menekült, harmadik, ha ott elfogták és a negyedik, ha a ház, lakás, vagy egyéb helyiségek birlalója rendőri felügyelet alatt áll. Az első három esetben indokolt a házkutatás megengedése, mert különben a tetthelyen rendesen elkerülhetetlen kutatás volna kizárva, továbbá mert a harmadik személy háza valóságos menedékhelye lehetne a gonosztevőknek és rejtekhelye a büntetendő cselekmény utján szerzett tárgyaknak.

Ha pedig valaki rendőri felügyelet alatt áll: eme körülmény kapcsolatban amaz alapos vélelemmel, hogy nála valamely büntetendő cselekmény tettesei vagy részesei rejtőznek, vagy bizonyitékul szolgálható tárgyak elrejtve vannak, eléggé igazolják a házkutatás elrendelését. A „rendőri felügyelet alatt állás" fogalmi köre e helyütt szorosan magyarázandó. A német perrendtartás abbeli intézkedése is, hogy megkönnyiti a rendőri felügyelet alatt állóknál a házkutatás elrendelését (103. §. második bek.), a gyakorlat és minden commentator részéről oly értelmezésben részesül, hogy itt csak a büntető itélet alapján kimondott rendőri felügyelet alatt állás (német BTK. 38., 39. §§.) értendő. A tág magyarázat annál kevésbbé volna helyén, mert hiányoznék a határozott ismertetőjel: mikor tekintendő valaki rendőri felügyelet alatt állónak, mikor nem. A BTK. a rendőri felügyelet alá helyezést mint külön mellékbüntetést nem ismeri, de 50. §-ában külön rendőri szabályok alatt állóknak tekinti a feltételesen szabadságra bocsátottakat. Ezek tehát, valamint a birósági megkeresés következtében rendőri felügyelet alatt állók, olyanok, kiknél a házkutatás elrendelését a törvény nem kivánta oly szigoru feltételek alá helyezni, mint más személyeknél teljesitendő házkutatást. De pusztán egyes rendőri közegek önkéntes, habár tartós megfigyelése vagy éppen közegészségi vagy más általános rendészeti felügyelet alatt való állás, e fogalmi kör alá nem tartozik.

Leginkább meg kell könnyiteni a házkutatást oly házakban, melyek a közönség előtt mindig nyitva állanak. E helyek már természetüknél fogva nem igényelhetik a házjog ama kiméletét, mint a magánlakások, következésképen éppen az ily helyeken tanyázó bűntettesek és más gyanus egyének kézrekeritése, nyomok és bizonyitékul szolgálható tárgyak felfedezése czéljából mellőzhetetlen a házkutatást kevésbbé szigoru feltételekhez kötni.

A törvény czélszerübbnek tartotta e helyeket tüzetesen felemliteni, mintsem a „közönségnek nyitva álló hely" általános kifejezést használni, melyet kétségtelenül igen tág értelemben lehetne magyarázni, erre pedig alkalmat adni éppen nem volna tanácsos (175. §. M. i. 356—357. l.)

Jegyzetek. 1. A törvény szerint másoknak lakása stb. átkutatható, ha a bűncselekményt ott követték el, ha a terhelt üldözés közben oda menekült vagy ott fogták el, ha igen nyomatékos tények valószinüvé teszik, hogy ott a tettes vagy a részes, vagy a bizonyitékul szolgáló tárgy megtalálható, vagy ha a ház, lakás, ille-

tőleg egyéb helyiség birlalója rendőri felügyelet alatt áll. Miután a törvény az emlitett fetételek fenforgása esetében „mások" lakásának átkutatását megengedi's kivételt nem tesz, mint a lefoglalásnál (172. §.); ebből következik, hogy a hozzátartozóknál s védőnél is teljesithető a házkutatás, mely alkalommal bármily objectiv bizonyiték le is foglalható, kivéve a 172. §-ban meghatározott leveleket és irásbeli közleményeket.

2. A törvény nem határozza meg, hogy mily sulyu bűncselekmény esetében tartható másoknál házkutatás, ellenben — mint láttuk — a 173. §. kiemeli, hogy a terhelt háza stb. csak büntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség esetében kutatható át, miután érdektelen személyek ellen a házkutatás feltételeit nemcsak nem lehet kitágitani, hanem ellenkezőleg, azokat meg kell szoritani; semmiképen sem lehet a törvényt ugy magyarázni, hogy mások lakása bármily jelentéktelen bűncselekmény esetében is átkutatható; hanem általános szabálynak kell tekinteni a 173. §-t, mely szerint pénzbüntetéssel büntetendő vétség esetében rendszerint nincs házkutatásnak helye. Ezen szabály alól kivételt állit fel a 175. §., mely szerint korcsmák, csárdák, kéjházak és azok a nyilvános vagy a közönségnek nyitva álló helyiségek, melyekben tiltott szerencsejátékot üznek, vagy a melyek bűntettesek rendszerinti rejtekhelyéül szolgálnak, kihágás esetében is birói határozat nélkül, bármikor átkutathatók. Ezen helyiségek átkutatása tehát legkevesebb feltételhez van kötve, mert ilyen helyiségeknél a házjog védelme egészen eltörpül, a mennyiben a helyiséggel való exclusiv rendelkezés éppen nem áll érdekében a tulajdonosnak vagy birtokosnak; sőt az az érdeke, hogy helyiségeit a nap és éj minden szakában minél többen látogassák. Ez az oka annak, hogy ilyen helyiségek már oly feltételek mellett is átkutathatók, melyek még a terheltnél való házkutatás elrendeléséhez sem volnának elégségesek. A terheltnél ugyanis kihágás esetén nem tartható házkutatás; korcsmák stb. ellenben kihágás esetében is átkutathatók. A terheltnél megkivántatik, hogy „alaposan vélelmezhető" legyen az, hogy „lakásán stb. a tettes vagy részes kézrekerithető, vagy a házkutatás bizonyiték felfedezésére vezet"; holott korcsmák stb. ilyen tények által támogatott vélelem nélkül is átkutathatók. Megkivántatik azonban, hogy a házkutatás czélja fenforogjon, t. i. kell, hogy az vagy a tettes kézrekeritése, vagy bizonyiték beszerzése végett foganatosittassék.

3. Az 1881. évi XXI. t.-cz. 21. és 22. §-ai ekként rendelkeznek:

21. §. „Házkutatást és személymotozást birói felhivás nélkül csak az esetben foganatosithat a fővárosi rendőrség, ha veszély van a késedelemben, vagy ha oly egyénről van szó, ki a rendőrség előtt mint szokásos tolvaj vagy orgazda ismeretes. A házkutatást és személymotozást ez esetben a főkapitány vagy helyettese rendeli el és az eredmény az illetékes bíróságnak 24 óra alatt tudomására hozandó."

22. §. „Oly házakban, melyek a közönség előtt mindig nyitva állanak, — mint vendégfogadókban, kávéházakban, csapszékekben, csárdákban s hasonló nyilvános helyiségekben, a magánszemélyeknek külön bérbe adott lakrészeknek kivételével, továbbá vasuti indóházakban és kocsikban s a Dunán lévő bárminemü hajón; végre zsibárusoknál: a rendőrség birói rendelet nélkül is foganatosithat kutatást, ha oka van hinni, hogy ily házban vagy helyeken a bűntett vagy kihágás elkövetésének gyanujával terhelt egyén tartózkodik, vagy a bűntett vagy kihágás bebizonyitására vagy a tettes felfedezésére szolgáló nyomokra akad. Ugyanez áll azon helyiségekre nézve is, melyekről a kihágásokról szóló magyar büntető törvény 87. §-a szól. Ily esetekben a kutatást a főkapitány vagy helyettese, illetőleg saját kerületére nézve a kerületi kapitány rendeli el."

A most idézett rendelkezéseket a Bp. Élt. 27. §-a folytán a jelen törvény s az ezt kiegészitő Ru. helyettesitik.[1])

4. A személymotozás.

176. §.

Átvizsgálhatók azon az egyénen levő ruhák és egyéb tárgyak, a kit büntett vagy fogház-büntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel, vagy a ki a hatóság előtt szokásos büntetteskép ismeretes.

Személymotozás foganatositható az ellen is, a ki nagy valószinüség szerint valamely bizonyitékul szolgáló tárgyat rejt magánál.

Mindazonáltal a terheltnek hozzátartozói (205. §. 1. pontja) ellen személymotozás ez alapon csak akkor foganatositható, ha

[1]) A házkutatás föltételeit a rendőri hatóságot illetőleg a Ru. 85—88. §§. határozzák meg. Ezek szerint: *a*) halaszthatatlan szükség esetében a rendőri hatóság is teljesithet házkutatást és személymotozást, de csak a Bp. 173—191. §§-ban foglalt szabályok megtartásával és csak akkor, ha a késedelem veszélye nélkül nem fordulhat kellő időben a vizsgálóbiróhoz vagy a közelebbi járásbiróhoz (85. §.); *b)* házkutatás a Bp. 173—175. §§-ban meghatározott esetekben s oly egyén ellen rendelhető el, a ki a rendőrség előtt, mint szokásos bűntettes ismeretes, vagy a ki azt maga kérte (86. §.); *c*) a házkutatás nemcsak a kutatást szenvedő házára és lakására, hanem más helyiségre is kiterjeszthető (87. §.); *d*) a Bp. 175. §-ában felsorolt helyiségek bármikor, tehát sürgősség esetén kivül és kihágás miatt is átkutathatók (88. §.). Azokat az eseteket, a melyekben a csendőrség teljesithet házkutatást, a Csu. 120. és 121. §§. határozzák meg.

őket részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékos gyanuja terheli.

A védő ellen akkor is, ha már nem jár el a terhelt képviseletében, személymotozás csak a második bekezdésben megjelölt alapon és csak akkor foganatosítható, ha ellene részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás miatt vizsgálat van elrendelve.

M. i. Bármennyire közelről érinti is a személyes szabadság körét az, midőn a közhatóság fel van jogositva, hogy a személyen levő tárgyakat, tehát az illetőnek ruháit, sőt testét stb. megvizsgálhassa: mindazáltal az igazság felderitése czéljából nem nélkülözhető ez a kényszeritő eszköz sem. De valamint a házkutatás, ugy a személymotozás is minden ujabb perrendtartás szerint a visszaélést megakadályozó feltételekhez van kötve. A német perrendtartás (102. §.) a személymotozásra nézve egyazon feltételeket állapitja meg, mint a házkutatásra nézve.

Az osztrák perrendtartás a házkutatást csak akkor engedi meg, ha alapos gyanu (gegründeter Verdacht) van arra nézve, hogy valamely házban . . . az eljárásra nézve jelentőséggel biró tárgy található, ellenben a személymotozásra elegendő a nagyobb valószinüség (hohe Wahrscheinlichkeit) arra, hogy valakinél ily tárgyak vannak. Ez tehát a személymotozás egyik esete. De megmotozható az a személy is, ki bűntett vagy vétség gyanuja alatt áll, és végre minden közelebbi megszoritás nélkül a szokásos büntetteskép ismert egyén.

A törvény három esetben engedi meg a személymotozást. Egyik az, midőn bűntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel valakit; a másik, ha az illetőt szokásos büntetteskép ismerik; a harmadik eset pedig az, midőn nagy valószinüség szól a mellett, hogy a megmotozandó egyén valamely bizonyitékul szolgáló tárgyat rejt magánál. (M. i. 357. lap.)

Jegyzetek. 1. A személymotozásnál a törvény taxative határozza meg azokat az egyéneket, a kik ellen bizonyos körülmények fenforgása esetében a személymotozás elrendelhető. Ezek a következők:

a) Az, a kit bűntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel. Miután a nyomatékos gyanu a bűnvádi eljárás megindításának feltéte (1. §.), a törvény eme rendelkezése más szavakkal azt jelenti, hogy személymotozás a gyanusitott ellen akkor rendelhető el, ha a bűnvádi eljárás is megindithatő ellene. Nem rendelhető azonban el a személymotozás csak pénzbüntetéssel büntetendő vétség és kihágás esetében.

b) Megmotozható az, a ki a hatóság előtt szokásos büntetteskép ismeretes. „Hatóság“ alatt itt rendszerint az a hatóság értendő, a melyik a személymotozás elrendelésére van hivatva. Miután azonban a biróság nem ismerheti ugy a büntetteseket, mint a

policzia, ennélfogva, ha ennek értesitése szerint az, a ki ellen személymotozás volna teljesitendő, szokásos bűntettes, ezen hivatalos értesités alapján a vizsgálóbiró elrendelheti a személymotozást. A „bűntettes“ kifejezéssel a törvény nem azt akarta kifejezni, hogy az illető egyén bűntetteket szokott elkövetni, s mint ilyen ismeretes; és hogy az ellen, a ki vétségeket szokott elkövetni, személymotozás nem volna elrendelhető, hanem azt, hogy a személymotozás elrendelhető az ellen, a ki büntetendő cselekmény miatt már többször volt megbüntetve. Ez ismét nem azt jelenti, hogy bármily jellegü előzetes büntetés alkalmas minden más feltétel nélkül a személymotozás elrendelésére: mert ez esetben pl. az, a ki többször volt párviadal, sajtóvétség, vagy vadászati kihágás miatt büntetve: mindig meg volna motozható. A legis ratió szerint az eljáró hatóságnak itt is mindig individualisálni kell, s nem szabad lopás miatt csupán azért személymotozást tartani, mert az illető egyén párviadal miatt többször volt büntetve, mert az ilyen előélet nem utal ama föltevésre, hogy az illető egyén valamely bizonyitékul szolgáló tárgyat rejt magánál. Ellenben a ki lopás, orgazdaság, tulajdon elleni kihágás miatt már többször büntetve volt, a lopás vagy orgazdaság miatt inditott eljárás folyamán megmotozható, mert előélete alapos következtetést enged annak feltevésére, hogy a lopott dolog nála van. Természetes, hogy itt ismét az összerü esetet kell szem előtt tartani, mert másképp minden szokásos tolvaj, orgazda mindig meg volna motozható. Következésképp a szokásos bűntettes ellen is csak akkor rendelhető el a személymotozás, ha valamely adat arra mutat, hogy a személymotozás révén bizonyitékul szolgáló tárgy található nála.

c) Elrendelhető végül a személymotozás az ellen, a ki „nagy valószinüség szerint valamely bizonyitékul szolgáló tárgyat rejt magánál“. Miután itt oly egyénről van szó, a ki nincs terhelve, ez okból ennek megmotozása csak akkor rendelhető el, ha nagy valószinüség szerint objectiv bizonyiték van nála. Hogy mikor forog fenn a törvény által megkivánt nagy valószinüség, ez ténykérdés; miután azonban már az egyszerü valószinüség is több a lehetőségnél, s azt fejezi ki, hogy a jövőben várt esemény inkább bekövetkezik, mint elmarad, ebből látható, hogy a „nagy valószinüség“ már csaknem a bizonyosság határán áll. Kétségtelen, hogy ezt vélelmezni nem lehet; miután a személymotozást irásba foglalt határozattal kell elrendelni, azokat az adatokat, melyek a nagy valószinüségre utalnak, a határozat indokolásában ki kell emelni.

2. Rendszerint nem foganatositható személymotozás a terheltnek hozzátartozói s a védő ellen; csak akkor, ha a hozzátartozókat részesség, orgazdaság, vagy bűnpártolás nyomatékos gyanuja terheli; vagy ha a védő ellen hasonló okokból a vizsgálat el van rendelve. Arra nézve, hogy a hozzátartozókat nyomatékos gyanu mikor terheli s a védő ellen elrendelt vizsgálat esetében mily körülmények tartandók szem előtt: v. ö. a 172. §. magyarázatát, különösen a 6-ik jegyzetet.

3. Habár a bizonyitékul szolgáló tárgy a 176. §-nak csak második bekezdésében, vagyis arra az esetre nézve van felemlitve, midőn harmadik személy ellen kell a személymotozást teljesiteni, mindazáltal kétségtelen, hogy a terhelt s a szokásos bűntettes ellen is csak akkor lehet a személymotozást foganatositani, ha valamely lefoglalandó (169. §.) és lefoglalható tárgyról van szó, mert a személymotozás nem más, mint a lefoglalás segédeszköze. Következésképp oly dolog kézrekeritése végett, mely egyáltalában nem (169. §. 3. bek.), vagy csak bizonyos feltételek mellett foglalható le (172. §.), személymotozást vagy épen nem, vagy csak akkor lehet elrendelni, ha a törvényben meghatározott feltételeknek elég van téve (172. §.).

4. Miután a terhelt ellen személymotozás csak bűntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség esetében rendelhető el, természetes, hogy a szokásos bűntettes vagy más harmadik személy ellen is csak az esetben rendelhető el eme kényszer-intézkedés, ha az eljárás bűntett vagy fogházzal büntetendő vétség miatt inditandó, vagy van folyamatban.

Eszerint ily egyén ellen sem rendelhető el a személymotozás, ha csupán pénzbüntetéssel vagy államfogházzal büntetendő vétségről van szó. A 173. §. a házkutatás föltételéül oly vétséget követel, a mely nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő, — mig a jelen §. oly vétséget emlit, a melynek büntetése fogház. A házkutatás tehát államfogházzal büntetendő vétség esetében is eszközölhető, mig a személymotozásnak ily esetben már nincs helye.[1])

[1]) A rendőrség által foganatositható személymotozást illetőleg a RU. 92—98. §§. ezeket rendelik: *a*) személymotozás a Bp. 176. §-ában meghatározott esetekben s még akkor foganatositható, ha öngyilkosság elkövetésétől vagy megkisérlésétől lehet tartani, ha gyanu merül fel aziránt, hogy az illetőnél ölésre vagy testi sértésre alkalmas eszköz van, vagy ha a megmotozandó előzetesen le van tartóztatva (92. §.), a terhelt hozzátartozója és a védő megmotozása azonban csak a 176. §. 3. és 4. bek.-ben meghatározott korlátok között eszközölhető (93. §.); *b*) a motozás a házkutatásnál is szem előtt tartandó kiméllettel, ama ruhák és tárgyak átvizsgálására terjed ki, melyek a megmoto-

5. A lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás elrendelése.

177. §.

A lefoglalás a 169. §. második bekezdése esetében, a házkutatás és a személymotozás pedig mindig, irásba foglalt határozattal rendelendő el.

Az elrendelésre rendszerint a vizsgálóbiró, ha azonban a késedelem veszélylyel jár, a járásbiróság, és, a 171. és 172. §-ok eseteinek kivételével, a nyomozást teljesitő rendőri hatóság is jogosult.

A járásbiróság és a vizsgálóbiró intézkedései ellen a vádtanácsnál, a rendőri hatóság intézkedése ellen pedig az ügyben illetékes elsőfoku bíróságnál tehető előterjesztés.

178. §.

A 171. §-ban megjelölt tárgynak lefoglalását a vizsgálóbiró, vagy a járásbiróság az illető posta-, táviró- vagy távbeszélő-hivatalhoz, szállitó vagy fuvarozó intézethez czimzett s a lefoglalandó küldemény tüzetes megjelölését tartalmazó irott határozatban, személyes megjelenés esetében pedig, jegyzőkönyv felvétele mellett, szóval rendelheti el. Utóbbi esetben a jegyzőkönyvnek egyik példánya az illető posta-, táviró- vagy távbeszélő hivatalnál, szállitó vagy fuvarozó intézetnél marad.

A lefoglalás távirat vagy távbeszélő utján is elrendelhető, ekkor azonban az alakszerü határozat utólag nyomban megküldendő.

A lefoglalást, halaszthatatlan szükség esetében, az első és második bekezdésben meghatározott módon, a kir. ügyészség is elrendelheti, mely esetben az emlitett hivatalok és intézetek kötelesek a lefoglalt küldeményt a határozatról szerzett értesülésöktől számitott három napig visszatartani. Ha a kir. ügyészség részéről haladéktalanul értesitendő vizsgálóbiró ez idő alatt a lefoglalást fenn nem tartja és e tárgyban hozott határozatát az illető intézettel nem közli, a lefoglalás hatályát veszti és a lefoglalt tárgyak a czimzettnek kiadandók, illetőleg rendeltetésök helyére küldendők.

zandó személyen vagy nála vannak (94. §.); c) a személymotozás is csak akkor rendelhető el, ha az illető előleges kihallgatás utján sikertelenül hivatott fel a keresett tárgy előadására, kivéve, ha az illető a rendőrség előtt szokásos bűntetteskép ismeretes, — ha a késedelem veszélylyel jár, — ha a közönség számára nyitva álló helyiségben történik a motozás.

179. §.

Ha az ügy elintézéséhez olyan tárgynak megtekintése szükséges, a mely valamely közhatóságnak vagy hatósági közegnek őrizete alatt van, vagy ha a bíróságnak hivatalos okiratra van szüksége, az illető hatóságot a szükséges tárgy vagy okirat áttétele, illetőleg kiszolgáltatása iránt meg kell keresni.

Ha a hatóság vagy annak közege a megkeresés teljesítését megtagadja, az igazságügyi miniszterhez jelentés teendő.

M. i. I. Kiindulva abból az álláspontból, hogy mind a személyes szabadságnak, mind a tulajdonnak és birtoknak birói védelem alatt kell állnia: a törvény a lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás elrendelését, melyek mások jogait korlátozzák, birói hatáskörhöz utasitja és csakis kivételesen, ha a késedelem veszélylyel jár, ruházza a lefoglalás elrendelésének és teljesitésének jogkörét a kir. járásbiróságra és a rendőri hatóságokra (177. §.). A vizsgálati eljárást tartván szem előtt, a vizsgálóbirót nevezi meg a lefoglalás elrendelésére és teljesitésére rendszerint illetékes hatóságul és ezzel szembeállitja a kivételesen erre jogositott hatóságokat (járásbiróság és rendőri hatóságok).

A levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalására nézve azonban a cselekménynek már kiemelt nagy fontosságánál fogva, még jobban megköveteli a törvény a birói határozat garantiáját. Egyrészt ilyen lefoglalás elrendeléséből egészen kizárja a rendőri hatóságot (177. §. 2. bek.), másrészt sürgősség esetében megengedi ugyan a kir. ügyészségnek a lefoglalást, de csak ideiglenes, három napra terjedő, inkább letiltó hatálylyal (178. §. 3. bek.), mely határidő alatt a birói határozatról az illető szállitó intézetnek értesitve kell lenni.

Hogy mikor jár a késedelem veszélylyel, ezt, minthogy tüzetes fogalommeghatározás e ponton aligha lehetséges, a hatósági közegek belátására kell bizni, kiknek azonban éppen azért, mert csak kivételesen vannak eme joggal felruházva, alaposan meg kell fontolniok, hogy a vizsgálóbiró megjelenhetése valóban oly késedelemmel járna-e, hogy a tárgyak ez idő alatt elvihetők, megváltoztathatók, elrejthetők stb.

II. A törvény 177. §-a a lefoglalás, házkutatás és személymotozás alaki kellékeül külön határozattal való elrendelését állitja fel és éppen a könnyelmü kényszeritő intézkedések megakadályozása czéljából, továbbá azért, hogy a lefoglalást stb. szenvedő annak okáról azonnal tájékozást szerezhessen és esetleg perorvoslattal élhessen, előirja, hogy a határozat irásba foglalandó.

Szükséges továbbá, hogy a határozat meg is okoltassék (77. §.) E nélkül a határozathozásban semmi garantia sem volna; mert éppen a megokolás az, melyben a hatóság a kényszeritő intézkedés jogalapját tartozik feltárni; ez az, a miből a vádtanács s vizsgálóbiró meggyőződést merithetnek az iránt, hogy a lefoglalás, házkutatás, vagy személymotozás törvényes alappal bir-e vagy sem.

Egyetlen egy eset van, midőn irásba foglalt határozat nélkül is elrendelhető a lefoglalás (177. §. 1. bek.). Ez az eset akkor forog fenn, midőn oly tárgyak foglalandók le, melyek senkinek sincsenek birtokában vagy birlalatában. Ilyenkor a lefoglalás senki jogát sem érinti, következőleg a lefoglaláshoz

nem kellenek azok a biztositékok, melyek egyébként szükségesek. Másrészt az eljárás sikerét veszélyeztetné az, ha ilyenkor is megkivántatnék a határozatnak irásba foglalása. A holttest mellett talált fejszét, lőfegyvert, a felgyujtott ház tövében talált gyutacsot, vagy a gyujtogatásnál használt más eszközt nyomban le kell foglalni, mert ellenkező esetben e tárgyi bizonyitékok könnyen elveszhetnek.

III. Ha a törvény minden lefoglalásnak, mely magánjogokat érint, kellékeül állitja fel, hogy irásbeli határozatban legyen elrendelve: nem szorul bővebb indokolásra, ha levelek, táviratok és más küldemények lefoglalására nézve az irásbeli határozatot annak minden kellékével együtt megkivánja. Különösen kiemeli a törvény itt azt, hogy a lefoglalandó küldemény tüzetesen meg legyen jelölve (178. §.). Eme kelléknek nem nehéz eleget tenni a terhelthez nyiltan czimzett küldemények tekintetében. Más kérdés az, hogy miként lehet és kell eme kelléknek megfelelni akkor, midőn a levelek, táviratok és egyéb küldemények nincsenek a terheltre czimezve. Ily esetben is tüzetes megjelölést kivánván a törvény, nem szabad egész általánosságban rendelkező lefoglaló határozatot hozni. A törvény kellékébe ütköznék, ha a lefoglaló határozat igy szólna: „a budapesti összes postahivataloknál a ma déli tizenkét órakor létező minden levelet és csomagot lefoglalok és továbbitásukat vagy kézbesitésüket megtiltom.“

De ha ily általánosságban nem is szabad lefoglalást kimondani, szoros individualis megjelölést sem lehet kivánni, mert erre csak akkor lenne képes a lefoglalást elrendelő hatóság, ha már a lefoglalandó küldeményt látta. Már pedig ez csak a lefoglalás után áll módjában, következésképen meg kell elégedni oly concret ismertetőjelekkel, melyek alkalmasak arra, hogy a lefoglalandó küldemények másoktól megkülönböztethetők legyenek. Ily ismertetőjelekül szolgálhatnak a feladóhely megjelölése, a czimzésen előforduló irásnak a hatóság által küldött kézirással való összehasonlitása stb. Lehetetlen kimeritő szabályokat felállitani a specialisálás mértékére nézve, elég annak kijelentése, hogy a lefoglalónak minden rendelkezésére álló ismertetőjelet meg kell jelölnie és nem szabad oly határozatlan megjelöléssel élni, melynek vagy nem tud megfelelni a posta- és táviróhivatal, illetve más szállitó- és fuvarozó intézet, vagy kénytelen volna csaknem az egész küldemény-anyag továbbitását felfüggeszteni.

Midőn a 171. §. azt mondja, hogy a posta-, táviróhivatal és egyéb szállitó- vagy fuvarozó intézetek és vállalatok kötelesek a lefoglalni kivánt leveleket stb. kiadni; midőn a törvény a lefoglaló határozatot a postahivatalhoz stb. rendeli czimezni és távirati uton is megengedi a lefoglalást (178. §.); és végre, midőn a lefoglalt küldemények átvételéről rendelkezik (185. §.); ezekkel, ha nem is expressis verbis, de mindenesetre kifejezi, hogy a posta- és táviróhivatal, illetve az emlitett intézetek kötelesek a kivánt tárgyakat a kiadás eszközölhetése végett szállitmányaik között felkutatni. A postán és táviróhivatalban maga a biróság rendszerint nem teljesit kutatást. Ezt a posta- és táviróhivatalra kell biznia. Egyáltalában a lefoglalásnak nem szabad megakadályozni a posták, vasutak, gőzhajók, stb. rendes menetét. Egyébiránt a postahivatalhoz intézett lefoglaló határozat nem irányul mindig arra, hogy a megjelölt leveleket vagy csomagokat a vizsgálóbirónak adja ki. Lefoglalás az is, midőn a határozat csak a visszatartást rendeli el, vagy ha csak a czimzésen használt irás minősége felőli tájékozás okából egyszerüen a levélnek vagy csomagnak

a kiküldendő biró, ügyészség vagy szakértő előtti felmutatást kivánja a megkeresés.

Általában tehát a postán teljesitett lefoglalásnak kriteriuma az, hogy a birói megkeresés érinti-e a levéltitok és postai szállitás menetének körét? Ebből önként következik, hogy nem tartozik a lefoglalás keretéhez az, midőn, habár a hivatali, de nem a levéltitok körét érintő felvilágositást kér a bíróság. Ilyen természetü megkeresés volna az, ha bizonyitványt kiván a bíróság arról, hogy valamely levelet mikor adtak fel, vagy a postakezelő-könyveket kivánja megtekinteni stb. Az utóbbiak kiadására nézve a 179. §. rendelkezései irányadók.

A táviróhivatalokban teljesitett lefoglalásnak az tekintendő, midőn a feladóállomáson a sürgönyzést és a rendeltetési állomáson a kézbesitést tiltja el a birói megkeresés. Ha a sürgönyzés már megtörtént: akkor a feladóállomáson a sürgöny fogalmazványának vagy a rendeltetési hely állomásán a sürgönyt tartalmazó iratnak kiadására nézve a 185. §. szabályai alkalmazandók.

A posta- és táviróhivatalnokok vagy egyéb szállitó- és fuvarozó-intézetek tisztviselői feltétlenül kötelesek a hozzájuk intézett megkeresés értelmében eljárni. Annak vizsgálatába, hogy szükséges-e a lefoglalás, hogy a késedelem veszélye csakugyan igazolja-e az ügyészség fellépését, hogy nem forog-e fenn egyszerü kihágás, az emlitett hivatalnokok nem bocsátkozhatnak. Mindazáltal teljes joggal tagadhatják meg a lefoglalást, sőt kötelességük ezt tenni, ha rendőri hatóság részéről intéztetnék hozzájuk a levelek stb, lefoglalására vonatkozó határozat.

A törvény a sürgősség követelményeinek eleget téve, megengedi, hogy a lefoglalásra jogositott hatósági közeg személyes megjelenés esetében szóval is elrendelhesse a lefoglalást, de ez esetben is erről azonnal jegyzőkönyvet kell felvenni, melynek egyik példánya — pótolva az irásbeli határozatot — az illető posta-, táviróhivatalnál, szállitó vagy fuvarozó-intézetnél marad. Hasonlólag a sürgősség szempontja indokolja azt, hogy a lefoglalás táviratilag is elrendelhető. Minthogy a távirati lefoglaló határozatból rendszerint hiányozni fog a lefoglalás indokolása, de a távirat hitelessége szempontjából is megerősitésre szorul, mellőzhetetlen a rendes tartalmi és alaki kellékekkel biró irásbeli határozatnak nyomban való utánküldése.

IV. A valóság felderitésére szükséges hivatalos tárgyak és okiratok a lehetőségig az eljárás czéljaira mindig kiadandók lévén, az erre vonatkozó megkeresések nem is fognak eredménytelenek maradni. De ha bármely okból mégis megtagadják a hatóságok vagy közegeik a hivatalos okiratoknak vagy őrizetük alatt létező egyéb tárgyaknak kiadását, akkor nem alkalmazható a 170. §-ban emlitett büntetés, hanem az igazságügyi miniszterhez kell jelentést tenni, ki a szükséges tárgyalásokat eszközli, esetleg az ügyet a minisztertanács elé viszi. A végeldöntés annak alapján történik, hogy az állam érdekeivel ellentétben van-e a tárgyak vagy okiratok kiadása vagy sem. A német perrendtartás (96. §.) a lefoglalás alól csak amaz iratokat veszi ki, melyeknek kiadása az illető szolgálati ág legfőbb kormányzati hatóságának nyilatkozata szerint a birodalom vagy valamely szövetséges állam (Bundesstaat) jólétének ártana. A törvény is ama feltevésből indul ki, hogy a magyar kormány, mely utolsó sorban van hivatva e kérdésben dönteni, bizonyára csakis a magasabb állami érdekeket fogja irányadónak tekinteni és jelentéktelen okokat nem fog elegen-

dőnek tartani arra, hogy az igazságszolgáltatástól a szükséges bizonyitó eszközöket elvonja (M. i. 357—359. l.).

Jegyzetek. 1. A törvény felállitja azt a szabályt, mely szerint a házkutatást és személymotozást mindig *irásba foglalt határozatban* kell elrendelni (177. §. első bek.). Kivételt képeznek eme szabály alól a korcsmák stb. (175. §.), mert ezek birói határozat nélkül is bármikor átkutathatók. A lefoglaláshoz sem irásbeli, sem szóbeli határozat nem szükséges akkor, ha a lefoglalandó tárgy senkinek sincs birtokában (177. §. első bek. v. ö. a 169. §. magyarázatánál a 3. sz. jegyzetet). Levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalása pedig nemcsak irásbeli határozattal, hanem szóval is elrendelhető akkor, ha a vizsgálóbiró, vagy járásbiró a lefoglalás végett a posta stb. hivatalnál személyesen megjelenik; a szóbeli elrendelés megtörténte azonban a jegyzőkönyvbe felveendő (178. §.).

2. Rendszerint a *vizsgálóbiró van jogositva* a lefoglalást elrendelni, ha azonban a késedelem veszélylyel jár, arra *a járásbiróság* s a 171. és 172. §-ok kivételével a nyomozást teljesitő *rendőri hatóság* [1]) is jogosult. Habár a rendőri hatóság a levelek stb. lefoglalását nem is rendelheti el, mindazáltal a hatáskörök fixirozása végett ki kell emelni, hogy a törvény a rendőrség jogkörének eme korlátozásánál azért emeli ki a 171. és 172. §-okat (177. §. 2. bek.), mert csak az ott meghatározott esetekben, vagyis akkor nem foglalhatja le a rendőrség a leveleket stb., ha azok még a postán stb. vannak. Ha azonban már a levelek expediálva vannak, azokat a rendőrség sürgősség esetében (98. §.) a 170. §. értelmében lefoglalhatja. A levelek mindaddig nincsenek expediálva,

[1]) A rendőri hatóság által teljesithető házkutatásról és személymotozásról a R. U. ezeket rendeli:

a) A rendőri hatóság által eszközölhető lefoglalás vagy egyszerüen jegyzőkönyvileg vagy irott határozattal eszközölhető, midőn az illető tárgy valakinek birtokában vagy birlalatában van (81. §.); *b)* a rendőri hatóság a bármikép birtokába jutott zárt leveleket és egyéb postai küldeményeket még sürgősség esetén sem bonthatja fel, hanem köteles azokat a kir. ügyészség utján a vizsgálóbirónak bemutatni (84. §.); *c)* a házkutatás és személymotozás rendszerint irásbeli határozattal rendelendő el, kivéve, ha a házkutatást maga a fél kérte vagy midőn az a Bp. 175. §-ában megjelölt helyiségekben eszközöltetik (99. §.); *d)* a határozat foganatositása előtt annak, a ki ellen el van rendelve vagy megbizottjának, illetőleg kirendelt képviselőjének kihirdetendő s kivánatukra a lefoglalt tárgyak jegyzékével együtt részükre 3 nap alatt kézbesitendő (100. §.); *e)* a rendőrség közege külön irásbeli utasitás nélkül is átvizsgálhatja az oly egyénen levő ruhákat és tárgyakat, a kit büntett vagy fogházzal büntetendő vétség gyanuja terhel vagy a ki szokásos büntetteskép ismeretes, ha az illető: gyanus tárgyak, fegyverek vagy támadásra alkalmas eszközök birtokában van, — öngyilkosságot kisérelt meg vagy azzal fenyegetőzik, — vagy rendőri felügyelet alatt áll (202. §.).

mig azok felett a postahivatal rendelkezik; tehát ha a levélhordó kézbesités végett átvette a levelet, a rendőrség nincs jogositva azt lefoglalni, mert a postahivatalnak még módjában van a kézbesitést megakadályozni.

3. A törvény szerint a lefoglalás, házkutatás és személymotozás elrendelése ellen nem felfolyamodás, hanem *előterjesztés* használható (177. §. ut. bek.), mely, ha a járásbiróság és vizsgálóbiró intézkedése ellen használtatik, a vádtanácsnál, a rendőrség intézkedése ellen pedig az ügyben illetékes első foku biróságnál adandó be. Ha a rendőrség törvényszéki ügyben járt el, az előterjesztést a vádtanács vizsgálja felül (98. §. 2. bek.).

4. A vádtanács az előterjesztés felülvizsgálata alapján vagy jóváhagyja az eljáró hatóság intézkedését, vagy — amennyiben az előterjesztést alaposnak tartja — a panaszolt sérelmet orvosolja. A sérelmet azonban csak akkor lehet helyrehozni, ha az előbbi állapot visszaállitható; tehát, ha pl. az panaszoltatik, hogy valamely tárgy törvényellenesen foglaltatott le, mert az sem nem kobzandó el, sem objectiv bizonyitékot nem képez (169. §.), az a tulajdonosnak visszaadandó. Ha ellenben alapos ugyan az előterjesztés, de az előbbi állapot már vissza nem állitható, a törvénysértés mérvéhez képest, csak megtorlásnak van helye, vagy a felügyeleti hatóság, vagy a fegyelmi, esetleg a büntető biróság utján.

5. A *postán stb. levő levelek* és egyéb küldemények lefoglalása háromféleképen történhetik; t. i. *a)* irott határozatban; *b)* szóbelileg; *c)* távirat vagy távbeszélő utján (178. §.).

Az irott határozatot, melyben a lefoglalandó küldeményt tüzetesen meg kell jelölni, a lefoglalást elrendelő biróság a posta stb. hivatalhoz czimezi; mely hivatal köteles a lefoglalt küldeményt az illető hatóságnak kiadni (171. §. első bek.).[1])

Ha a vizsgálóbiró személyesen jelenik meg a posta stb. hivatalnál, nem szükséges, hogy a lefoglalást irásbeli határozattal rendelje el s elég, ha azt szóval rendeli el; ennek megtörténtét azonban a jegyzőkönyvbe fel kell venni, s a jegyzőkönyv másolatát az illető postahivatalnál kell hagyni. Habár a törvény megengedi a most emlitett esetben az irásbeli határozat mellőzését, ez nem azt

[1]) Az igazságügyminiszter 1898. évi 858. sz. rendeletével utasitotta a kir. ügyészségeket, hogy ott, a hol a nyomtatvány lefoglalása elrendeltetett vagy a hol bizonyos nyomtatványok tilos terjesztése a közrend megzavarására vezethetne, keressék meg a postahivatalokat az iránt, hogy az ily nyomtatványok csempészetét minden törvényes módon akadályozzák meg; igy különösen a keresztkötés alatt érkező küldemények beható megvizsgálása utján felfedezett ily nyomtatványokkal a fenálló szabályok szerint bánjanak el; a zárt csomagok tartalmának tilos voltára pedig a körülményekből meritett adataikat a kir. ügyeszségekkei közöljék (M. P. 612.).

jelenti, hogy ilyenkor minden formalitás mellőzhető; mert az alakszerüség a törvény megtartásának biztositéka, következésképp, ha a lefoglalásnak szóbelileg történt elrendelésénél az alakszerüségektől teljesen eltekintenénk, ez a törvényesség garancziáiról való lemondást jelentené. A törvénynek most tárgyalt rendelkezését azonban igy értelmezni nem szabad. Következésképp, ha a lefoglalást az illetékes hatóság szóbelileg rendeli el: ez azt jelenti, hogy szóbeli határozatot hozott; miután pedig a 77. §. 3. bek. általános szabályként kijelenti, hogy a biróság határozatait köteles indokolni, s e szabály alól csak az idéző leveleket, alárendelt hatóságoknak és közegeknek szóló meghagyásokat és az ügyvitelre vonatkozó utasitásokat veszi ki, de az egyéb határozatokat nem, tehát a tett szóbeli határozatokat sem, kétségtelen, hogy ezeket is indokolni kell, s a határozat rendelkező részének s indokolásának rövid tartalmát a jegyzőkönyvbe be kell venni. A törvény eme magyarázatának helyessége mellett bizonyit az is, hogy a járásbiróság, vizsgálóbiró s rendőrség intézkedése ellen előterjesztés tehető (177. §. 3. bek.); ha tehát a szóval hozott határozatot indokolni nem volna köteles az eljáró hatóság, s nem kellene az indokolás főbb pontjait a jegyzőkönyvbe felvenni, az előterjesztést felülvizsgáló biróság nem volna képes az intézkedést felülbirálni s megállapitani azt, hogy a lefoglalás törvényesen lett-e elrendelve, vagy nem (171. és 172. §-ok.).

A lefoglalás táviratvagy távbeszélő utján is elrendelhető, ekkor azonban az alakszerü határozat utólag nyomban megküldendő. Magától értetődik, hogy ebben az esetben a lefoglalást a megkeresett posta stb. hivatal azonnal foganatositja, a nélkül, hogy joga volna az irásbeli határozatot bevárni.

6. Halaszthatatlan szükség esetében a lefoglalást *a kir. ügyészség* is elrendelheti, mely esetben a 178. §. első bekezdésében emlitett hivatalok kötelesek a lefoglalt küldeményt a határozatról szerzett értesülésüktől számitott három napig visszatartani. A kir. ügyészséget itt a törvény egy specialis jogkörrel ruházza fel. Szabály ugyanis az, hogy az ügyész közvetlenül semmiféle perjogi cselekményt sem teljesithet (33. §.); hanem e végből a rendőrséget veszi igénybe (84. §.) vagy a járásbiróságot keresi meg (86. §.). Ezen szabály alól a törvény azt a kivételt teszi, hogy a postán stb. levő levelek és egyéb küldemények lefoglalását halaszthatatlan szükség esetében az ügyészség is elrendelheti (178. §. ut. bek.).

Ha a lefoglalást az ügyészség rendeli el, annak elrendelésénél a 178. §. első s második bekezdésében meghatározott módon jár el, t. i. vagy irásban, vagy szóval; vagy táviratesetleg távbeszélő utján rendeli el a lefoglalást.

7. Az ügyészség által elrendelt lefoglalás azonban nem definitiv jellegü, s csak három napig tart annak joghatálya; a mely idő alatt köteles az ügyész a vizsgálóbirótól definitiv jellegü határozatot kieszközölni; a mi ha nem sikerülne, a lefoglalás hatályát veszti és a lefoglalt tárgyak a czimzettnek kiadandók illetőleg rendeltetésük helyére küldendők. Tehát ahhoz, hogy az ügyész által

lefoglalt dolog a lefoglalás alól felszabaduljon, nem szükséges a vizsgálóbirónak ily tartalmu határozatot hozni, mert ha három nap alatt a definitiv lefoglalást elrendelő határozata a posta stb. hivatalhoz nem érkezik, a lefoglalás hatálya a törvény értelmében megszünik.

8. Miután az ügyészség által elrendelt lefoglalás csak ideiglenes természetü, ez okból az ellen előterjesztés sem használható; mert vagy fenntartja azt a vizsgálóbiró három nap alatt, vagy nem. Az előbbi esetben a jogaiban sértett előterjesztést tehet a vizsgálóbiró intézkedése ellen a vádtanácsnál (177. §. 3. bek.); utóbbi esetben pedig három nap mulva hatályát vesztvén a lefoglalás, az sem a feladóra, sem a czimzettre nem lehet sérelmes, mert három nap mulva a küldemény tovább expediáltatik. Ha mégis a három napi késedelem révén valaki sérelmet szenvedne, a menynyiben az ügyész intézkedése törvénytelen volt, a sértett fegyelmi vagy büntető uton elégtételt kereshet az illetékes bíróságnál.

9. Ha az ügy elintézéséhez olyan tárgynak megtekintése szükséges, a mely valamely közhatóságnak vagy hatósági közegnek őrizete alatt van, vagy ha a bíróságnak hivatalos okiratra van szüksége, az illető hatóságot a szükséges tárgy vagy okirat áttétele vagy kiszolgáltatása iránt meg kell keresni (179. §.). Az itt felsorolt tárgyakat és okiratokat jól meg kell különböztetni azoktól, melyek közszolgálati titkot képeznek vagy melyek nélkül a közszolgálat el nem látható (169. §. 3. bek.); mert ezek mindig az illető polgári vagy katonai hatóság őrizetében hagyandók. Ezen okiratok áttételét a hatóságok nem kívánhatják. Megtörténhetik azonban, hogy a megkereső s a megkeresett hatóság közt az okirat jellegére nézve nézeteltérés van, jelesül a megkereső hatóságnak az a meggyőződése, hogy az átkivánt okirat nem tartalmaz közszolgálati titkot, a megkeresett hatóság pedig ilyen jellegünek tartja azt, s az áttételt megtagadja. Miután a tekintetben, hogy valamely okirat közszolgálati titkot tartalmaz-e vagy nem, csakis a megkeresett hatóság lehet illetékes dönteni, a megkereső hatóság rendszerint köteles ennek felfogását respectálni, ha azonban ezt nem teszi, s a megkereséstől nem áll el, az igazságügyminiszterhez jelentést köteles tenni (179. §. 2. bek.); hasonlókép jelentés teendő akkor is, ha a hatóság bármily más okból tagadja meg a megkeresés teljesitését.

6. A lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás foganatosítása.

a) A foganatosításra jogosult hatóságok.

180. §.

A vizsgálóbiró vagy a járásbiróság az általuk elrendelt lefoglalást, házkutatást vagy személymotozást rendszerint maguk foganatositják, de szükség esetén a rendőri hatóságokkal és közegekkel is foganatosittathatják.

Házkutatást az elrendelésére jogositott hatóság határozata nélkül a rendőri közeg csak tettenkapás és a 175. §. esetében, továbbá akkor teljesithet, ha megszökött fogoly kézrekeritése végett szükséges, ha segélykiáltásra jelent meg, ha a házzal vagy a helyiséggel rendelkező kivánja, ha az utóbbi rendőri felügyelet alatt áll, vagy a hatóság előtt mint szokásos büntettes ismeretes, vagy elővezettetése, illetőleg letartóztatása el van rendelve.

M. i. Az első biztositékot abban keresi a törvény, hogy a lefoglalást, a házkutatást és a személymotozást rendszerint ugyanazok a hatóságok foganatositsák, a melyek azokat elrendelték (180. §. 1. bekezdés.). E hatóságok a körülmények és az eljárás igényeinek figyelembe vételével vannak kiválasztva. Minél jobban központositva vannak egykézben az intézkedés szálai, annál nagyobb a valószinüség, hogy az eljáró szem előtt tartja feladatának alapját és czélját és nem fogja a legszemélyesebb jogokat nagyobb terjedelemben korlátozni, mint a hogy azt az előbbiek megkövetelik.

A fennebbi szabály alól azonban kivételt kellett tenni arra az esetre, ha a lefoglalást stb. elrendelt hatóság azt távolság, idő rövidsége, physikai vagy más akadályok miatt maga, illetőleg közege által nem foganatosithatja. Ez esetben a törvény megengedi a rendőri hatóságok és közegek igénybevételét.

A házkutatás tekintetében még tovább kellett menni és fel kellett jogositani a rendőri közegeket arra, hogy az alább meghatározott, halasztást nem türő esetekben az elrendelésre hivatott hatóságnak határozata nélkül is tartsanak házkutatást. Emez esetek a következők: *a*) a tettenkapás, *b*) ha korcsmák, csárdák, kéjházak és ama helyiségeknek átkutatása szükséges, hol tiltott szerencsejátékot üznek, vagy a hová a bűntettesek rendszerint elrejtőzni szoktak, *c)* ha a házkutatásra megszökött fogoly kézrekeritése czéljából van szükség, *d)* ha segélykiáltásra jelennek meg a rendőri közegek, *e)* ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező kivánja, *f)* ha az utóbbi rendőri felügyelet alatt áll, vagy mint szokásos bűntettes ismeretes, vagy ha elővezetése vagy elfogatása van elrendelve.

Az *a)* alatti eset nem szorul bővebb indokolásra. Ha tettenkapás esetében bárki jogositva van valakit letartóztatni: akkor helyes, hogy a rendőri közegek a bizonyitékok és nyomok biztositása szempontjából szükséges intézkedéseket, melyekhez a házkutatás is tartozik, azonnal megtehessék.

A *b)* alatt felsorolt helyiségek átkutatásának elrendelését és foganatositását, hol gyakori „razzia"-k megtartását követeli a közbiztonság érdeke,

czéltévesztett volna a bíróság, ügyészség vagy a rendőri hatóság vezetői számára fentartani.

A *c)* alatt emlitett esetben a megszökött fogoly halaszthatatlan kézrekeritésének szükségessége eléggé igazolja, hogy e czélból a rendőri közegek házkutatás iránti joggal legyenek felruházva. Nem érthető itt csupán valamely letartóztató intézetből elillant fogoly, hanem értendő az is, a kit a rendőrség elfogott és a ki a kiséret alatt megszökött.

A *d)* alatti esetben valóban észszerütlen volna a segélykiáltásra megjelent rendőri közegnek meg nem engedni, hogy a házban elrejtőzött tolvaj vagy rabló kézrekeritése vagy az eljárásra nézve relevans tárgyak feltalálása czéljából házkutatást tarthasson.

Az *e)* alatt emlitett esetben, midőn a házzal vagy helyiséggel rendelkező maga kivánja a házkutatás teljesitését, nincs semmi szükség a rendőri közeg közreműködése elé gátat vetni.

Az *f)* alatt emlitett esetek olyanok, melyekben már vagy a bíróság, vagy az ügyészség, vagy a fölöttes rendőri hatóságok határoznak, vagy ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező rovott előéletü egyén és igy oly erős alapon áll a gyanu, hogy az alsóbb rendőri közegeknek nyugodtan meg lehet engedni a sürgősség szempontja által követelt házkutatást (M. i. 360., 361. l.).

Jegyzetek. 1. A vizsgálóbiró vagy járásbiróság az általuk elrendelt lefoglalást, házkutatást vagy személymotozást rendszerint maguk foganatositják, de szükség esetében a rendőri hatóságokkal s közegekkel is foganatosittathatják. A törvény itt nem uj szabályt állit fel, hanem csak specialisálja a 109. §. 2. bekezdésében emlitett azt a szabályt, mely szerint a vizsgálóbiró a vizsgálat czéljait előmozditó vagy biztositó intézkedések megtétele végett rendőri hatóságokhoz és közegekhez is intézhet megkeresést. Ugyan csak a 109. §. második bekezdése kijelenti, hogy a vizsgálóbiró a székhelyén lévő járásbiróság területén kivül foganatositandó egyes vizsgálati cselekmények teljesitése czéljából a foganatositás helyének vizsgálóbiróját vagy járásbiróságát megkeresheti. Tehát a lefoglalás, házkutatás és személymotozás foganatositása végett a vizsgálóbiró, ha a foganatositás székhelyén kivül teljesitendő, megkeresheti az illetékes vizsgálóbirót, járásbiróságot és rendőrséget. Ha azonban a házkutatást stb. a vizsgálóbiró székhelyén kell teljesiteni, e végből csakis a rendőrséghez fordulhat, de a járásbiróságot nem keresheti meg, mert a 109. §. második bekezdése szerint a vizsgálóbiró csak a „székhelyén levő járásbiróság területén *kivül* foganatositandó vizsgálati cselekmények teljesitése czéljából keresheti meg a foganatositás helyének járásbiróságát.“

2. A járásbiróság házkutatást, lefoglalást s személymotozást négy esetben teljesithet. És pedig:

a) midőn a nála tett feljelentés vagy magáninditvány alapján a kir. ügyész inditványának bevárása nélkül azért teljesiti a házkutatást stb., mert annak elhalasztása az eljárás czélját veszélyeztetné (95. §. 2. bek.);

b) midőn ezen cselekmények teljesitése végett az ügyészség vagy rendőri hatóság a nyomozás folyamán megkeresi (98. §. első bek.);

c) midőn a vádtanács megbizása folytán mint vizsgálóbiró jár el (110. §.) és

d) ha a házkutatás teljesitése végett a vizsgálóbiró keresi meg (180. §. első bek.).

Mind a négy esetben rendszerint maga teljesiti ugyan a perjogi cselekményt, de megkeresheti annak teljesitése végett a rendőrséget is. Visszásnak látszik ugyan, hogy akkor is a rendőrségre bizhatja a házkutatás teljesitését, midőn a végből épen a rendőrség kereste meg (b) eset); ámde, ha megfontoljuk, hogy a házkutatásnál a garanczíát nem annak teljesitésénél, hanem elrendelésénél kell keresnünk: épen nem visszás helyzet az, ha a járásbiró ilyenkor is a rendőrségre bizza a házkutatás teljesitését. Mert az egyéni szabadságjogok ellen irányuló cselekményeknél a törvény a cselekmény elrendeléséhez kötötte a garanczialis feltételeket; következéskép, ha a járásbiróság ezeket a feltételeket megállapitotta, s a perjogi cselekményt elrendelte, a szabadságjogokat védő garanczialis kivánalomnak elég van téve, habár a házkutatást a rendőrség teljesiti is, mert annak föltételeit nem a rendőrség, hanem a független járásbiróság állapitotta meg.

3. Habár a 98. §. fel is hatalmazza a rendőri hatóságot arra, hogy sürgősség esetében házkutatást stb. rendeljen el, ez azonban — az élettapasztalat szerint — nem mindig elegendő ahhoz, hogy a mulandóságnak, vagy szándékos megrongálásnak s megsemmisitésnek alávetett bizonyitó tárgyak a bűnvádi eljárás érdekében megmentessenek. Ez okból a törvény nyolcz esetet vett ki az életből, a melyekben már az esetek minőségénél fogva alapos az a vélelem, hogy a legsürgősebb intézkedés nélkül vagy a bizonyitó tárgy elkallódik, vagy a tettes kézrekeritése válik lehetetlenné. Ez okból ebben a taxativ felsorolt, tehát szorosan magyarázandó nyolcz esetben megengedi a törvény, hogy a rendőri közeg, a nélkül, hogy előbb a biróság vagy rendőri hatóság elrendelte volna, házkutatást tartson (180. §. 2. bek.).[1]) — Habár a törvény a rendőri közeget az alábbi

[1]) A Bp. e rendelkezése s a Bp. Élt. 27. §-a folytán az 1881 : XXI. t.-cz.-nek a házkutatás foganatositásáról szóló 23. §-a hatálytalanná vált.

nyolcz esetben csak házkutatás teljesitésére jogositja fel, mindazáltal a házkutatás fogalmából következik, hogy a terhelt letartóztatására és lefoglalásra is jogosult, mert a 173. és 174. §§. szerint a házkutatásnak két czélja van, egyik a tettes kézrekeritése, másik a bizonyiték felkutatása. Magától értetődik, hogy ilyen esetben a rendőri közeg sem letartóztatást, sem lefoglalást elrendelő határozatot nem hozhat s ugy a kézrekerült terheltet, mint az objectiv bizonyitékot csupán őrizetbe veszi, s a terheltet azonnal a rendőri hatóság, kir. ügyészség, járásbiróság, vagy vizsgálóbiró elé állitja (142. §. 2. bekezdés), a birtokába keritett objectiv bizonyitékot pedig a följelentéssel együtt az ügyészséghez beterjeszti (94. §.). Miután azonban a letartóztatottat huszonnégy óra alatt ki kell hallgatni (145. §. első bek.), miután a hatóságok ugy is kötelesek a följelentést az ügyészséggel közölni (89. §. 2. bek.) és miután a terhelt kihallgatása s ama kérdés, hogy van-e további fogvatartására ok (145. §. 2. bek.), sokkal alaposabban birálható el akkor, ha a följelentés ama hatóságnál van, a hova a rendőri közeg a terheltet kisérte, czélszerübb a 180. §. 2. bek. értelmében teljesitett házkutatásnál, ha a terhelt is kézrekerült, a följelentést ama hatóságnál beadni, a hova a rendőri közeg a terheltet bekisérte.

4. A rendőri közeg az imént kifejtettek értelmében következő esetekben tarthat házkutatást:

a) Tettenkapás esetében (142. §.);

b) a 175. §. esetében, vagyis midőn korcsmák, csárdák, kéjházak, vagy oly nyilvános vagy a közönségnek nyitva álló helyiségek átvizsgálásáról van szó, melyekben tiltott szerencsejákot üznek vagy melyek bűntettesek rendszerinti rejtekhelyéül szolgálnak;

c) ha a házkutatás megszökött fogoly kézrekeritése végett szükséges, mely esetben megszökött fogoly alatt nem csupán azt kell érteni, a ki el van itélve (515. §.), hanem azt is, aki az előzetes letartóztatásból vagy vizsgálati fogságból szökött meg;

d) ha a rendőri közeg segélykiáltásra jelent meg, nem tevén különbséget, hogy a segélykiáltás a házból vagy lakásból jön-e; ha azonban a sértett a lakásból menekülve, kiált segélyért, azért a házkutatás foganatositható, mert itt nem az a lényeges, hogy a sértett az utczán vagy a lakásban kiáltott-e segélyért, hanem az, hogy az eset körülményeit figyelembe véve, a bűncselekményt hol követték el; s hol találhatók fel a bizonyitékok s a tettes; és igy az esetben, ha a rendőri közeg segélykiáltásra jelent meg, s azt látja, hogy a bűntettet vagy a lakásban követték el, vagy azon kivül ugyan, de a tettes a lakásban kézrekerithető vagy ott a bizonyiték feltalálható, a házkutatást megtarthatja;

e) ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező kivánja, a mi akkor fordul elő, midőn a lakásban egy harmadik személy követett el bűncselekményt, s a lakással

rendelkező vagy a tettest akarja a rendőrnek átadni, vagy az objectiv bizonyitékot házkutatás révén megszerezni;

f) ha a házzal vagy lakással rendelkező rendőri felügyelet alatt áll, a mi azonban egymagában még nem jogalap a házkutatás teljesitésére; s csupán arra elegendő, hogy a rendőri közeg, az elrendelésre jogositott hatóság határozata nélkül is teljesithessen házkutatást; megkivántatik azonban, hogy a házkutatás egyéb feltételei is fennforogjanak; jelesül, hogy vagy a tettes kézrekeritése, vagy objectiv bizonyiték beszerzése legyen várható a házkutatástól (173., 174. §§.);

g) ugyancsak a most kifejtett [*f)* pont] értelemben tartható házkutatás annál is, a ki a hatóság előtt mint szokásos büntettes ismeretes („a szokásos büntettes" fogalom meghatározását lásd a 176. §. magyarázatánál);

h) végül a rendőri közeg az illetékes hatóság határozata nélkül házkutatást tarthat annál, a kinek elővezettetése, illetőleg letartóztatása van elrendelve.

Ez utóbbi esetet illetőleg, nehogy a rendőri közeg jogköre itt a törvény rátiója ellen kiterjesztessék, ki kell emelni azt, hogy mily „elővezetés" elrendelése esetében tarthat a rendőri közeg házkutatást. A 131. §. szerint elővezetés rendelhető el az ellen, a kire nézve az előzetes letartóztatásnak valamely törvényes oka forog fenn (1. p.) és az ellen, a ki szabályszerü idézésre nem jelent meg (2. p.). Az előbbi esetben az elővezetés után rendszerint a letartóztatás következik; az utóbbiban pedig nem, s ez esetben az elővezetés nem más, mint rendbüntetés jellegével biró kényszerintézkedés a terhelt ellen. Kétségtelen, hogy a törvény nem ebben, hanem az előbbi esetben engedi meg a rendőri közegnek a házkutatást; erre utal a törvény szövege, mely szerint „az elővezetés" a „letartóztatástól" nem disjunctive a „vagy" szócskával, hanem conjunctive az „illetőleg" szóval van elválasztva. A miből következik, hogy a rendőri közeg annál, a kinek elővezetése van elrendelve, csak akkor tarthat házkutatást, ha a terhelt nem áll a hatóság előtt, s igy a letartóztatással egyidejüleg annak elővezetése is el van rendelve (143. §. első és második bek.); vagy ha elővezetése a 141. §-ban meghatározott egyik vagy másik letartóztatási ok fennforgása miatt volt elrendelve (131. §. 1. pont), mely esetben az elővezetést rendszerint a letartóztatás követi.

5. A 180. §. rendelkezései nem alkalmazhatók abban az esetben, midőn házkutatást, személymotozást vagy lefoglalást katonai vagy katonailag megszállott épületben, azonban polgári biróság hatósága alatt álló egyénnél kell teljesiteni. Ez esetre vonatkozólag a Bp. Élt. 22. §-a ezt rendeli:

„Ha házkutatást, személymotozást vagy lefoglalást katonai vagy katonailag megszállott épületben polgári biróság hatósága alatt álló egyénnél kell

teljesiteni, akkor az csak az épület parancsnokának értesitése után s az általa kirendelt katonai személy jelenlétében foganatositható".

Ebből következik, hogy a mennyiben a fegyveres erőnek vagy a rendőrségnek tagja nem katonai épületben, hanem valamely magánházban lakik, annak magánlakásán például a szolgálatában levőkre nézve, a polgári hatóság tagja, illetőleg közege indokolt szükség esetében és egyéb törvényes feltételek mellett a katonai parancsnokság közbejötte nélkül, a Bp. 180. és 181. §-ai értelmében, közvetlenül is teljesithet házkutatást vagy lefoglalást.

b) Ügyfélnyilvánosság a lefoglalás, házkutatás és személymotozásnál.

181. §.

A lefoglalás és a házkutatás rendszerint annak, a ki ellen e cselekmények elrendelve vannak, vagy megbizottjának jelenlétében foganatositandók.

Foganatositásuknál, valamint a személymotozás foganatositásánál is, legalább két tanunak mindig jelen kell lenni. A 132. §. harmadik bekezdésének rendelkezése ez esetben is alkalmazandó.

Ha az, a ki ellen a lefoglalás vagy a házkutatás foganatositandó, távol van és megbizottja sincs jelen, teljeskoru családtagjai vagy szomszédjai közül képviselő rendelendő ki. A kirendelt képviselő e cselekmények foganatositásánál mindazokat a jogokat gyakorolhatja, melyek azt illetik, a ki ellen e cselekmények el vannak rendelve.

1. A lefoglalás és a házkutatás teljesitésekor jelen kell lenni annak, a ki ellen e cselekmények elrendelve vannak; ha ez nincs jelen, megbizottjának jelenlétében kell a házkutatást s lefoglalást teljesiteni. Megbizott alatt az értendő, a ki megbizás alapján azt helyettesiti, a ki ellen a cselekmény el van rendelve. A megbizáshoz semmi alakszerüség sem kivántatik, s igy az szóbelileg is adható. Ha az, a ki ellen a lefoglalás vagy a házkutatás foganatositandó, távol van és megbizottja sincs jelen, teljeskoru családtagjai vagy szomszédjai közül képviselő rendelendő ki. A kirendelést az teljesiti, a ki a házkutatást vagy lefoglalást foganatositja.

Ezek az egyének kizárólag annak érdekeit képviselik, a ki ellen a házkutatást vagy lefoglalást foganatositani kell. A személymotozásnál megbizottról nem lehet szó, mert az, a ki ellen ezt foganatositják, mindig jelen van.

2. A törvény szerint a házkutatásnál, lefoglalásnál és személymotozásnál „legalább" két tanunak kell jelen lenni. A tanuk

száma tehát kettőnél több lehet, de kevesebb nem. A tanukat az eljáró hatósági tag alkalmazza, ezek kiválasztása teljesen az ő discretionárius jogkörébe tartozik; tehát nem köteles e tárgyban a felek kérelmét figyelembe venni, de joga van azt teljesiteni; hasonlókép ő határozza meg nemcsak azt, hogy ki alkalmaztassék mint tanu, hanem azt is, hogy hány tanu legyen jelen a cselekmény teljesitésénél.

3. A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja birósági tanu gyanánt nem alkalmazható (181. §. 2. bek.).

4. Ha a házkutatásnál stb. az nincs jelen, a ki ellen ez a cselekmény foganatositandó, a kirendelt képviselő azokat a jogokat gyakorolja, melyek azt illetik, a ki ellen a házkutatás stb. el van rendelve. Hogy melyek ezek a jogok, lásd a 126. §. magyarázatát. A törvény „kirendelt" képviselőt emlit; ez alatt azonban nemcsak az értendő, a kit az eljáró hatósági kiküldött rendelt ki, hanem az is, a kit az bizott meg, a ki ellen a házkutatás stb. teljesitendő.

c) A határozat kihirdetése, a lefoglalt tárgyak jegyzékbe vevése s elhelyezése.

182. §.

A lefoglalás, házkutatás és személymotozás foganatositása előtt az ezt elrendelő határozat annak, ki ellen e cselekmények elrendelve vannak, esetleg megbizottjának, illetőleg a részére kirendelt képviselőnek kihirdetendő és kivánatukra nekik, a lefoglalt tárgyak jegyzékének másolatával együtt, három nap alatt hiteles kiadványban kézbesitendő.

183. §.

A lefoglalt tárgyak a lefoglalásról felvett jegyzőkönyvben, tüzetesen leirva, felsorolandók, azután, a mennyire minőségök engedi, külön borilékba vagy megfelelő tartóba teendők s hivatalos pecséttel és lehetőleg a lefoglalást szenvedettnek, illetőleg megbizottjának vagy a részére kirendelt képviselőnek pecsétjével is lezárandók.

A lefoglaló hatósági közeg azokat rendszerint magával viszi, esetleg megőrzésökről másként intézkedik.

A tartó felbontása a terheltnek vagy megbizottjának, vagy a részére kirendelt más képviselőnek jelenlétében történik.

184. §.

Iratok lefoglalásánál gondoskodni kell arról, hogy tartalmukról az erre törvény szerint jogositottakon kivül más ne szerezzen tudomást.

Ha az iratok birtokosa vagy ennek megbizottja, illetőleg a részére kirendelt képviselő átvizsgálásukat vagy elolvasásukat nem akarja megengedni, az iratokat lepecsételve őrizet alá kell venni és a vádtanács határozatát azonnal kikérni arra nézve, hogy átvizsgálandók vagy visszaadandók-e.

M. i. A lefoglalás, házkutatás és személymotozás azzal veszi kezdetét, hogy az azt elrendelő határozat tartalmát közlik azzal, a ki ellen a cselekmény elrendelve van, ennek távollétében megbizottjával. Magáról az eljárásról jegyzőkönyv veendő fel, melynek kellékeire nézve a 121. és 122. §-ok szabályai irányadók. A jegyzőkönyvnek csupán egy kellékét emeli ki a törvény e helyütt (183. §.) s ez az, hogy minden lefoglalt tárgy tüzetesen bejegyzendő. Ama czélból, melyre a lefoglalás szolgál, önként következik, hogy a lehető legnagyobb gonddal és szabatossággal kell a lefoglalt tárgyakat a jegyzőkönyvben leirni. Nem elég azokat egyszerüen megnevezni, hanem a tárgyaknak a lefoglaláskor talált állapotát és ennek a bűncselekménynyel kapcsolatban levő körülményeit meg kell jelölni. Nehogy az azonosság később kétségbevonható legyen, szükség van a 183. §-ban foglalt részletes és kellő megőrzést biztositó rendelkezésekre, melyeket a franczia „code d'instruction criminelle" 38. cz.-e nyomán csaknem minden perrendtartás előir.

A lefoglalást vagy házkutatást szenvedő, illetve megbizottja az eljárásnál nincs szenvedőleges szerepre kárhoztatva. Az eljárásra nézve megtehetik észrevételeiket, előadhatják, hogy a tárgyak miként kerültek a lefoglalást szenvedőnek birtokába, felvilágositást adhatnak arra nézve, hogy mily okok idézték elő a lefoglalandó tárgyaknak egy vagy más állapotát stb. Ezen kivül követelhetik, hogy mind a határozatot, mind a jegyzőkönyvnek ama részét, mely a lefoglalt tárgyak jegyzékét foglalja magában, hiteles kiadványban nekik három nap alatt kézbesittessék (182. §.). Annak megakadályozása czéljából, hogy a magántitkokat tartalmazó iratokat könnyelmüen átvizsgálják és elolvassák: a törvény feljogositja az iratok tulajdonosát vagy megbizottját, hogy az átvizsgálást és elolvasást ellenezhessék, minek következtében az eljáró közeg csakis őrizet alá veheti az iratokat s mindig a vádtanács határoz arról, hogy átvizsgálandók-e az iratok vagy visszaadandók (184. §.). (M. i. 361. l.)

d) A postán stb. lefoglalt levél, távirat s egyébb küldemény átvétele.

185. §.

A posta- vagy táviró hivatalban, továbbá a szállitó és fuvarozó intézeteknél lefoglalt leveleket, táviratokat és egyéb küldeményeket csak a vizsgálóbiró veheti át, vagy helyette a bíróságnak vagy a kir. ügyészségnek az a tagja, a kit a vizsgálóbiró vagy az eljáró biróság az iránt megkeresett.

Az átvételről az átvett küldemény tüzetes megjelölésével jegyzőkönyv veendő fel.

A mennyiben az eljárás czélja megengedi, az átvétel után a terhelt, a feladó, a czimzett és a többi érdekeltek, vagy ha ezek távol vannak, megbizottjuk vagy hozzátartozójuk a lefoglalásról nyomban értesitendők.

M. i. Ama fontos érdekek, melyeket a lefoglalás koczkáztat és ama megnyugvás, melyet a független birőság eljárása nyujt, tették szükségessé, hogy a postán, táviróhivatalban stb. lefoglalt küldemények átvételére csak a vizsgálóbiró, vagy oly birósági vagy ügyészségi tag legyen jogosultnak kimondva, a kit e czélra a birőság megkeresett (185. §.). Az ügyészség tehát, ha jogositva van is sürgősség esetében a többször emlitett küldeményeket lefoglalni, ezek átvételére jogkörrel nem bir és fölösleges is volna az ügyészséget ezzel felruházni, mert a küldemény felbontására jogositva nem lévén, különben is köteles az átvett küldeményeket azonnal a vizsgálóbirónak kézbesiteni. Midőn tehát az ügyészség intéz a postahivatalhoz stb. lefoglaló határozatot, ajánlatos erről a vizsgálóbirót azonnal értesiteni, hogy ennek módjában legyen az ügyészség lefoglaló határozatának a postahivatalhoz stb. érkezésétől számitott három nap alatt a lefoglaló határozatot ismételni és egyuttal az átvétel tekintetében is intézkedni (178. §.). Az átvett tárgyak azonosságának és az átvétellel járó felelősségnek megállapithatása czéljából mulhatatlanul szükséges az átvett küldeményekről oly jegyzőkönyvet felvenni, melynek tüzetes megje'ölései nem hagynak fenn kétséget az átvett tárgyak egyedisége és mennyisége iránt.

A törvény a lefoglalás által érdekeltek iránt tartozó tekintetből kötelességévé teszi az eljáró hatóságnak, hogy az átvétel megtörténte után mindazokat értesitse, kiket a küldemény lefoglalása érint.

Ez értesités a körülményekhez képest nem szoritkozik pusztán a lefoglalás következtében foganatositott átvételre, hanem ha a felbontás rögtön követeli az átvételt, a felbontásra vonatkozó intézkedésre is ki kell terjednie. Egy esetben maradhat el az értesités: ha az eljárás czélját veszélyeztetné. Mihelyt azonban az értesités mellőzésének ez az oka megszünt: az értesitésnek azonnal meg kell történni.

Az „érdekeltek" kifejezés alatt a terhelten, a feladón és a czimzetten kivül azok értendők, kiknek a küldemény vagy értesités szánva van, vagy a kiknek a küldemény tárgyában vagy következtében intézkedni kell. A czimzett és a feladó, ha ennek neve a boritékon ki van téve, már a felbontás előtt is értesithetők. Felbontás után pedig a küldemény tartalmából kivehető, hogy a nevezetteken kivül esetleg kiknek érdeke kivánja az értesitést (M. i. 362. l.).

Jegyzetek. 1. A lefoglalt posta és egyéb küldeményeket szabály szerint csak a vizsgálóbiró veheti át, ha ez nem vehetné át, köteles az átvétel végett a birósághoz vagy a kir. ügyészségnek valamelyik tagját megkeresni; következésképp az emlitett tárgyakat sem a kezelő személyzet, sem a rendőrség nem veheti át. Félreértések elkerülése végett ki kell emelni, hogy az átvitel itt nem szószerinti értelemben veendő, mert ily értelemben a lefoglalt tárgya-

kat a kezelő személyzet vagy a rendőri közegek is átvehetik. A törvény szerint az átvételről az átvett küldemény megjelölésével jegyzőkönyvet kell felvenni. Következésképp, midőn a törvény előirja, hogy a lefoglalt küldeményt csak a vizsgálóbiró vagy annak megbizottja veheti át, ezzel azt fejezi ki, hogy jegyzőkönyv felvétele melletti átvételt csak ezek a hatósági személyek teljesithetnek. Miután azonban az átvevő biró vagy ügyész csak a jegyzőkönyv értelmében felelős az átvett küldeményekről, a posta stb. hivatal saját felelősségének érdekében kétségtelenül akkép fog intézkedni, hogy az ő megbizottja ne a kezelő személynek adja át a postaküldeményt, hanem jegyzőkönyv felvétele mellett közvetlenül a vizsgálóbirónak vagy helyettesének.

2. Csak a vizsgálóbiró vagy eljáró bíróság által lefoglalt küldeményeket köteles a postahivatal kiadni; de azokat nem, melyeket az ügyészség foglalt le (178. §. 3. bek.), csakis akkor, ha a lefoglalást a vizsgálóbiró fentartotta. Miután a lefoglalás definitiv jelleget a vizsgálóbiró határozatával nyer, természetes, hogy a lefoglalt tárgyakat ez esetben is vagy a vizsgálóbiró, vagy az a biró vagy ügyész veheti át, a kit az átvétel végett a vizsgálóbiró megkeresett.

3. A küldemények átvétele után a terhelt, a feladó, a czimzett és a többi érdekeltek vagy ha ezek távol vannak, megbizottjuk vagy hozzátartozójuk a lefoglalásról nyomban értesitendők, de csak akkor, ha az értesitést az eljárás czélja megengedi. Az eljárás czélja alatt itt az anyagi igazság kiderítését kell érteni; ezt pedig csakis a collusió veszélye fenyegeti a terhelt, hozzátartozója és egyéb érdektársai részéről. Következésképp az értesités akkor maradhat el, ha attól kell tartani, hogy az érdekeltek a lefoglalásról való tudomásszerzést arra fogják felhsználni, hogy a lefoglalt küldemény bizonyitó ereje hamis adatokkal megsemmisittessék.

4. A terheltet, a feladót, a czimzettet és a többi érdekelteket csak akkor kell az esetben is értesiteni, midőn ezt az eljárás czélja megengedi, ha nincsenek távol, ellenkező esetben megbizottjukat vagy hozzátartozójukat kell értesiteni. „Távol“ akkor van az érdekelt, ha a vizsgálóbiró székhelyén nem tartózkodik, vagy elutazott; ilyenkor megbizottját, vagy hozzátartozóját megidézi a vizsgálóbiró s a lefoglalásról azt értesiti. A törvény az értesités miként jére nézve nem állit fel szabályt, következésképp az semmi alakszerüséghez nincs kötve; s a vizsgálóbiró azt a módot választja, a melyik legczélszerübb s legkevesebb formalitással jár; tehát még

jegyzőkönyvet sem kell az értesitésről felvenni, s elég, ha annak megtörténtét a lefoglalásról vagy a tárgyak átvételéről szóló jegyzőkönyvbe feljegyzi. Ha azonban az érdekelt előterjesztéssel élt (177. §. 3. bek.), s ezt nem külön beadványban nyujtotta be, az előterjesztésről vagy külön jegyzőkönyvet kell felvenni, vagy a lefoglalásról, esetleg a tárgyak átvételéről szóló jegyzőkönyvbe kell az előterjesztést felvenni.

e) A levelek, táviratok és egyéb postai küldemények felbontása.

186. §.

A 171. §. alapján lefoglalt levelet, táviratot vagy egyéb küldeményt, ha felbontásuk szükségtelennek mutatkozik, felbontatlanul azonnal rendeltetésök helyére kell küldeni, illetőleg továbbitásukat meg kell engedni.

A felbontásra csak a vizsgálóbiró vagy az eljáró bíróság jogositott.

Az ugyanabban a községben lakó czimzett vagy feladó a felbontásra lehetőleg megidézendő és előlegesen kihallgatandó.

A felbontás mindig két tanu jelenlétében és lehetőleg a pecsétek megsértése nélkül történjék.

Megtörténte és a tartalom átvizsgálása után köteles a biró ama küldeményeket, a melyeknek tartalma az eljárásra nézve közömbös, kézbesités végett azonnal visszaadni és a megtartottaknak is ama részeit, melyeknek közlését az eljárás czélja megengedi, másolatban a czimzettnek, vagy ha távol van, legközelebbi hozzátartozójának kézbesittetni.

A felbontásról jegyzőkönyv veendő fel.

M. i. A küldemények felbontása a lefoglalásnak ama mozzanata, mely legérzékenyebben érinti az érdekeltek jogait. Ez okból a felbontásra vonatkozó határozatot és magát a felbontás tényét csakis a függetlenség attributumával felruházott bíróságra bizza a törvény. A bíróságról joggal feltehető, hogy rendőri czélokból nem fog a levéltitok szentségéhez nyulni és hogy a lefoglalt tárgyak közül csak azokat bontja fel, melyekről alaposan feltehető, hogy a bűnvádi eljárás czéljából azok tartalmára mulhatatlanul szükség van. A 186. §. a felbontás körüli eljárásra nézve részletes utasitást tartalmaz. Mindenekelőtt világos kifejezést ad annak, hogy a lefoglalásnak nem szükségszerü következménye, hogy a lefoglalt küldemények minden további megfontolás nélkül azonnal fel is bontassanak. Utalni kiván a törvény arra, hogy ha a küldemény külső állapota, vagy a lefoglalás óta kifejlettek a felbontást fölöslegessé teszik: ezt mellőzni és az elküldés iránt azonnal intézkedni kell. A felbontásnak a pecsétek lehető épségben tartásával eszközlését az ajánlotta, hogy a küldeményeknek addig sértetlen volta utóbb is megállapitható legyen. A további részletes

utasitások határozott kifejezést adnak ama kivánalomnak, hogy csakis azok a küldemények vagy azoknak ama részei legyenek visszatartva, melyekre a bűnvádi eljárás czéljából szükség van, de különben a küldemények azonnal rendeltetésök helyére küldessenek. Ha a levél egészben ki nem adható, ugy másolatban kell annak az eljárásra nézve közömbös tartalmu részét az illetőnek kézbesiteni. Ha a táviratot a rendeltetés helye állomásán foglalták le és adták ki a bíróságnak: akkor kötelessége ennek a sürgönyt mindig elküldeni, ha nincs oly ok, mi miatt a czimzett előtt a sürgöny tartalmát titokban kell tartani. Valamint az osztrák, ugy a német judikaturában és irodalomban — minthogy a német és osztrák perrendtartások szerint is csak a bíróság bir joggal a felbontásra — controversia tárgyává tették azt a kérdést, hogy a felbontott küldemények tartalma közölhető-e az ügyészséggel, vagy tisztán a vizsgálóbirónak van csak joga arról tudomást szerezni és azoknak relevans vagy irrelevans voltáról határozni. Ujabban inkább amaz álláspont került tulsulyra, hogy az ügyészségnek joga van a lefoglalt küldemények tartalmáról tudomást szerezni. És ez a vádrendszer követelménye is. A vádlónak tudnia kell, tartalmaz-e a lefoglalt küldemény olyant, a mi terhelő adatul szolgálhat, vagy nem. Ha a vádló inditványa ad irányt az eljárásnak: akkor őt nem lehet megfosztani ama jogtól, hogy a lefoglalt küldemények tartalmáról tájékozást szerezhessen. A törvény ezt a vádrendszer oly logikai következményéül tekinti, hogy „expressis verbis" nem is tartotta szükségesnek e tárgyban intézkedni (M. i. 362. lap).

Jegyzetek. 1. A levél stb. titok sérthetetlensége a legmesszebb menő garancziákat követeli meg,[1]) ebből folyólag a törvény a lefoglalás megtörténte után is kötelességükké teszi az eljáró hatóságoknak, hogy ha a levelek stb. felbontása szükségtelennek mutatkozik, azokat felbontatlanul vagy rendeltetési helyére küldjék, vagy továbbitásukat meg kell engedniök. Habár a törvény expressis verbis nem is jelenti ki, hogy a hatóságok a levelek felbontása előtt kötelesek megvizsgálni, vajjon a lefoglalás megtörténte után nem merült-e fel oly körülmény, mely a felbontást fölöslegessé teszi, mindazáltal ily vizsgálat az eljáró hatóságnak kötelessége, mert a törvény előirja, hogy a már lefoglalt levél stb. felbontása mellőzendő s az tovább küldendő, ha a felbontás szükségtelennek mutatkozik. Ahhoz tehát, hogy ez megitélhető legyen, köteles a hatóság a lefoglalás elrendelése után fölmerült körülményeket megvizsgálni s a levél fölbontását mellőzni, ha az már szükségtelen.

2. Ha a levél stb. felbontása szükséges, azt vagy a vizsgálóbiró vagy az eljáró bíróság teljesiti; tehát nem jogosult arra sem az ügyész, sem a rendőrség, s pedig akkor sem, ha a levelek lefoglalása végett ezek a hatóságok a nyomozás során keresték meg a 98. §. értelmében a vizsgálóbirót. A 98. §. szerint megkeresheti az

[1]) V. ö. Dr. *Angyal* Pál: A titok védelme anyagi és alaki büntetőjogunkban c. monographiája 165. l.

ügyész vagy rendőrség a lefoglalás végett a járásbiróságot is, sőt ez lefoglalhatja a leveleket ilyen megkeresés nélkül is (177. §. 2. bek.); azonban akár a rendőrség vagy ügyészség (98. §.), akár a vizsgálóbiró (109. §. 2. bek.) megkeresésére; akár sürgősség okából saját inicziativájára járjon is el a járásbiróság, a lefoglalt leveleket nem bonthatja fel, csakis akkor, ha nem csupán egyes sürgős cselekményt végez, hanem a vádtanács megbizása alapján az egész vizsgálatot teljesiti.

3. A törvény előirja, hogy „az ugyanazon községben lakó czimzett vagy feladó a felbontásra lehetőleg megidézendő és előlegesen kihallgatandó". A törvény eme rendelkezése nem az ügyfél nyilvánosságot szabályozza; mert ezt a 125. és 126. §-ok tárgyalják. A törvény idézett rendelkezése a czimzett s feladó érdekeit védelmezi s azt akarja biztositani, hogy ezek a tőlük eredő vagy reájuk czimzett levél stb. felbontásáról „lehetőleg" tudomást szerezzenek. A törvény a „lehetőleg" meghatározó közbeszurásával kettőt fejez ki. Először azt, hogy a megidézés csak akkor történjék, ha az az eljárást nehézkessé nem teszi, továbbá azt, hogy a megidézés mellőzendő akkor, ha azt az eljárás czélja nem engedi meg. A 185. §. utolsó bekezdése ugyanis felállitja azt a szabályt, hogy a levelek stb. lefoglalása és átvétele után a terhelt, feladó, a czimzett és a többi érdekeltek értesitendők ugyan, de csak akkor, ha ezt „az eljárás czélja megengedi". (Lásd a 185. §. magyarázatát.) Ha tehát az eljárás czélja ezt az egyszerü értesitést sem engedi meg, annál kevésbé lehet a feladót s czimzettet a felbontáshoz megidézni s e tárgyban kihallgatni. Erre utal a 186. §. ötödik bekezdése is, mely *„az eljárás czélját"* külön kiemeli s a felbontott levél tartalmának a czimzettel való közlését ahhoz a feltételhez köti, ha azt az eljárás czélja megengedi.

4. A felbontás, mint a lefoglalás, házkutatás és személymotozás (181. §. 2. bek.), szintén két tanu jelenlétében teljesitendő. A 186. §. nem utal ugyan 132. §. harmadik bekezdésére, mint ezt a 181. §. 2. bek. teszi; mindazonáltal, miután ezen most emlitett rendelkezés a lefoglalásra nézve is általános szabályt állit fel; s miután a levelek felbontása csak folyománya azok lefoglalásának, a mint hogy a lefoglalásnál birósági tanuk gyanánt nem alkalmazhatók a fegyveres erőnek vagy a rendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagjai, ép ugy nem lehet ezeket tanuk gyanánt a levelek stb. felbontásánál sem alkalmazni.

5. A felbontás megtörténte és a tartalom átvizsgálása után

köteles a biró ama küldeményeket, a melyeknek tartalma az eljárásra nézve közömbös, kézbesités végett azonnal visszaadni és a megtartottaknak is ama részeit, melyeknek közlését az eljárás czélja megengedi, másolatban a czimzettnek vagy ha távol van, legközelebbi hozzátartozójának, esetleg megbizottjának kézbesittetni. Hogy mikor engedi meg a közlést az eljárás czélja: v. ö. a 185. §. magyarázatánál a 3. jegyzetet. Azt, hogy a felbontott levél stb. tartalmának egyrésze mikor közölhető a czimzettel, s hogy azt mikor lehet elválasztani a nem közölhető résztől a nélkül, hogy ez által az eljárás czélja veszélynek volna kitéve, az eljáró biró határozza meg.

6. A levelek stb. felbontásáról jegyzőkönyvet kell felvenni (186. §. ut. bek.). Ámbár a 121. §. is kijelenti, hogy minden vizsgálati cselekményről jegyzőkönyv veendő fel, tehát a 186. §. utolsó bekezdése el is maradhatott volna, mindazáltal ez azért vétetett fel, hogy a levelek felbontásánál, mint nagyfontosságu perjogi cselekménynél, az eljáró biró figyelme az alakszerüségekre külön is felhivassék.

f) A lefoglalt tárgyak visszaadása.

187. §.

További eljáráshoz nem szükséges tárgyak, a mennyiben más nem tart reájok igényt, visszaadandók annak, a kinek birtokából lefoglaltattak, illetőleg az átvételre jogositott egyén elvitelökre záros határidő kitüzése mellett, végzéssel, vagy ha tartózkodóhelye ismeretlen, hirdetmény utján felszólitandó. Ha a záros határidő alatt a jogosult a visszaadandó tárgyat nem viszi el, ez birói árverésen eladható és befolyt vételára letétileg kezelendő.

A romlás veszélyének kitett, vagy csak költség mellett fentartható tárgyak szükség esetében azonnal eladhatók, de áruknak letétbe helyezéséről az átvételre jogositott haladék nélkül értesitendő.

A visszaadás tárgyában a vizsgálóbiró, esetleg a vádtanács vagy az itélőbiróság, a tulajdon iránti igények felett az itélőbiróság határoz.

A vizsgálóbiró végzése ellen közbetett felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Olyan igények, melyek rövid uton meg nem állapithatók, a polgári birósághoz utasitandók. Ennek határozatáig a lefoglalt tárgyak birói őrizet alatt maradnak.

M. i. A lefoglalt tárgyakat csak addig kell birói őrizet alatt tartani,

mig ezt a bűnvádi eljárás czélja kivánja. Szükséges volt tehát a visszaadás kérdését szabályozni, mi a törvény 187. §-ában történt. Ama tárgyakra, melyek törvénynél vagy törvényerejü rendeleteknél fogva elkobzandók és megsemmisitendők, ezen eljárás czéljából még a bűnügy elintézése után is szükség van, azok tehát vissza nem adhatók.

A visszaadásra ok az, ha a lefoglalt tárgy a további eljárásra nem szükséges, vagy nyilvánvaló, hogy a tárgy semmi vonatkozásban sem áll a cselekménynyel, vagy kitünik, hogy a bizonyitékul külömben alkalmasnak talált tárgy, az ügy további fejleményei szerint, teljesen fölösleges. Ily esetekben nincs ok a további őrizetben tartásra. Ebből önként következik, hogy az eljárás minden szakában vissza lehet adni a lefoglalt tárgyakat és éppen nem szükséges az eljárás befejeztét bevárni. A lefoglalt tárgyakat a törvény szerint mindig annak kell visszaadni, a kinél a foglalás történt. A biróság annak vizsgálatába, hogy a lefoglalást szenvedő tulajdonos, birtokos vagy birlaló-e, rendszerint nem bocsátkozik. Mások jogos igényei azonban figyelembe veendők. Igy különösen oly tárgyak, melyek a bűncselekmény következtében jutottak a terhelt birtokába (lopott, rablott, sikkasztott stb. dolgok) mindig a kárositottnak adandók vissza. Ha pedig más valaki jelent be igényt a lefoglalt tárgyra, a büntető biróság jogositva van ez igény fölött határozni. Ez azonban csak jog és nem kötelesség, mert nem lehet a bűnvádi eljárásnak feladata, hogy formális igénypert jártasson le és bonyolódott tulajdoni kérdésekről határozzon. A törvény szerint tehát mindig a polgári birósághoz kell utasitani az igénylőt, ha igénye rövid uton meg nem birálható. A polgári biróság határozatáig azonban a büntető biróság őrizetben tartja az igényelt tárgyat.

A törvény nem intézkedik arról, hogy minő felelőssége van az államkincstárnak a lefoglalt tárgyak tekintetében, de nem azért, mintha e felelősséget kizárni kivánná, hanem azért, mivel a kártérités és felelősség általános elvei szerint kétségtelen, hogy a lefoglalást szenvedett (kárositott, sértett fél vagy a felmentett terhelt) a lefoglalt tárgynak megrongálása vagy éppen elveszése miatt kártérítésre igényt tarthat.

Minthogy a romlásnak kitett tárgyak esetleg elég gyorsan vissza nem adhatók, vagy visszavételüket az érdekelt elmulaszthatja, intézkedni kellett arról is, hogy ily esetekben a lefoglalt tárgyak elárverezhetők legyenek (M. i. 363. lap).

Jegyzetek. 1. A további eljáráshoz nem szükséges tárgyak visszaadása kétféle esetben történhetik meg. Egyik eset az, ha a kérdéses tárgyra senki sem támasztott igényt. Ekkor azt annak kell visszaadni, a kinek birtokából lefoglaltatott. A második eset az, ha az illető tárgyra valaki tulajdoni v. más igényt jelentett be. Ekkor a biróság vagy érdemileg elbirálja az igényt, a mit azonban csak az itélőbiró tehet meg (3. bek.) s visszaadatni rendeli a tárgyat annak, a kit az megillet, — vagy polgári perre utasitja az igénylőt vagy esetleg azt, a kitől a dolog lefoglaltatott.

2. A 187. §. szerinti eljárásnak azonban csak addig van helye, a mig az eljárás véghatározattal befejezve nincs. Eszerint a vizs-

gálóbiró, illetőleg a vádtanács csak az eljárás folyamán, illetőleg az eljárást megszüntető határozatban, az itélőbiróság csak az ügy érdemleges elintézése alkalmával rendelheti el a 187. §. alapján a kérdéses tárgy visszaadását. Ellenben akkor, ha az eljárás pl. megszüntető határozattal már véget ért s a kérdéses tárgy még mindig birói letétben őriztetik, a biróság annak visszaadása iránt már nem a 187. §. alapján rendelkezik.[1])

g) A házkutatás foganatositásának ideje.

188. §.

A házkutatás rendszerint csak reggeli hat órától esti kilencz óráig foganatositható. A megkezdett házkutatás folytatását az éj beállta nem akadályozza.

A 180. §. második bekezdésében felsorolt esetekben a házkutatás éjjel is megkezdhető és foganatositható.

M. i. A házkutatásra nézve azt a szabályt állitja fel a *törvény*, hogy közönségesen nappal kell történnie (188. §.). Ha a házkutatás mindig a polgárok otthonának megzavarásával jár: kétszeres csorbát szenved a polgárok nyugalma és békéje az éjjeli házkutatással. Ezért az ujabb perrendtartások ez utóbbit csak kivételesen és lehetőleg szorosan körülirt feltételek mellett engedik meg.

A *franczia* „code d'instruction criminelle" nem intézkedett erről. Élénk controversia tárgya volt a franczia jogirodalomban és kezdetben a gyakorlatban is, vajjon lehet-e éjjel házkutatást tartani? A VIII. év Brumaire 22-iki alkotmány 76. czikke minden franczia területen lakónak házát (lakását) sérthetetlen menedékhelyül jelenti ki. Senkinek sincs joga — mondja az alkotmánytörvény — éjjel valakinek lakásába lépni, kivéve tűzvész, árviz eseteit, vagy ha a házbeli kivánja. Nappal azonban, határozottan megjelölt tárgy felkutatása czéljából, illetékes közhatóság parancsa vagy törvény alapján van házkutatásnak helye.

A franczia gyakorlat megállapodott most már abban, hogy ez alkotmánytörvény rendelkezésével szemben a „code d'instruction criminelle" 36. czikkének „haladéktalan" (de suite) kifejezését nem szabad ugy értelmezni, mintha

[1]) Példa erre a következő eset. Az örökhagyó hagyatékából A. elvett egy takp.-i könyvet, mely miatt B., mint örökös följelentette. A vizsgálóbiró lefoglalta és birói letétbe helyezte a takarékpénztári könyvet, a vizsgálat befejezése után azonban, minthogy a kir. ügyész a vádat elejtette, megszüntette az eljárást a nélkül, hogy a takarékkönyv visszaadását elrendelte volna. Ennek kiadása iránt tehát utólag folyamodott A. a tsz.-hez, a mely azonban — tekintettel B. tulajdoni igényére — az utóbbit a 187. §. alapján perre utasitotta. A pécsi T. annak kimondásával, hogy ez esetben már a 488. §. alkalmazandó, ennek megfelelően akként változtatta meg a tsz. határozatát, hogy A-t utasitotta polgári perre: mert B. részére a kérdéses takp.-i kv. mint örökség bíróilag átadva lévén, ezzel szemben A. igénye gyengébb (G. Dt. XII. 383.).

„délit flagrant“ esetében éjjel is szabad lenne a házkutatást megkezdeni. A controversia azonban ma sem szünt meg ama kérdésre nézve: mely időszak tegye kezdő és végső pontját az éjjeli időtartamnak. A semmitőszék judicaturája nem ragaszkodik a Code pénal 381. czikkében meghatározott fogalommeghatározáshoz, mely nappal alatt a nap kelte és nyugta közötti időszakot érti, hanem inkább a helyi szokások szerint itéli meg a kérdést. De ha a franczia gyakorlat szerint nincs is helye az éjjeli házkutatás megkezdésének, a nappal megkezdett házkutatás éjjel folytatható, továbbá külön törvények megengedik, hogy a közönségnek nyitva álló helyeken és a hol tiltott szerencsejátékot üznek, addig, mig e helyek nyitva vannak, a rendőrség házkutatást tarthat. Az uj javaslatok az eddigi gyakorlaton lényegében nem változtatnak, mindazáltal a terhelt kézrekeritése czéljából a szorosabb értelemben vett tettenkapás esetében meg van engedve az éjjeli házkutatás is, és joguk van a hatósági közegeknek éjjel is foganatositani az elővezető parancsot.

Belgiumnak Franczországhoz hasonló jogi állapota mellett csak az uj javaslat rendelkezéseit szükséges kiemelni. A kormányjavaslat I. k., II. czim, II. fej. 82. czikke nem engedi meg a házkutatás megkezdését éjjel, de a megkezdett házkutatás folytatható.

Ausztriában sem a perrendtartás, sem a házjog védelmére vonatkozó törvény nem intézkedik arra nézve, lehet-e és mikor házkutatást éjjel tartani. A gyakorlat a „Gefahr im Verzuge“ kifejezésének nem tulajdonithatott más értelmet, mint hogy a törvényhozás halaszthatatlan szükség esetében nem kivánta megakadályozni az éjjeli házkutatást.

A *német* perrendtartás követve több particularis német, különösen a porosz és thüringiai törvényhozások példáját, kiváló gonddal szabályozza az éjjeli házkutatás eseteit. A 104. §. szerint éjjel csak tettenkapás esetében és akkor szabad házkutatást tartani, ha a késedelem veszélylyel jár, vagy elszökött fogoly kézrekeritéséről van szó. E korlátozás nem terjed ki (azaz éjjel is lehet házkutatást tartani) rendőri felügyelet alatt állók lakására, a közönségnek éjjel-nappal nyitva álló, továbbá bűntetteseknek és bűncselekményekből származó tárgyaknak rejtekhelyéül szolgáló helyiségekre, kéjházakra és oly helyekre, hol tiltott szerencsejátékot üznek.

A német perrendtartás szerint — teljesen egyezőleg az 1850. február hó 12-iki törvény 8. §-ával — az éjjel április 1-étől szeptember 30-ig esti kilencz órától reggeli négy óráig és október 1-étől márczius 31-ig esti kilencz órától reggeli hat óráig van megállapitva.

Angliában házkutatás éjjel rendszerint nem foganatositható, habár a „Malicious Injuries Act“ alapján elrendelt házkutatást kivéve, a törvényes jogalap az éjjeli házkutatásra nem hiányzik. A robbanó anyagok tárgyában minden közelebbi gyanu nélkül is szabad éjjel házkutatást tartani.

Törvényünk egyezőleg a legtöbb perrendtartással, kivételesen megengedi az éjjeli házkutatást. Ama controversiáknak szintén elejét kivánván venni a törvény, melyek a „nappal“ és „éjjel“ fogalmára nézve keletkezhetnek, szükségesnek tartotta tüzetesen megállapitani a nappalnak tekintendő időszakot.

Minthogy az éjjeli meglepetéssel járó zaklatás kikerülése végett van az éjjeli házkutatás rendszerint kizárva: éppen nem lenne indokolva a nappal megkezdett házkutatásnak többé meglepetéssel nem járó folytatását az éj beállta miatt megtiltani, illetve megnehezíteni (M. i. 363., 365. l.).

h) A kiméletesség szempontja.

189. §.

Mind a házkutatást, mind a személymotozást a legnagyobb kímélettel kell foganatositani. Rendszerint csak akkor teljesithetők, ha azt, a ki ellen elrendelve vannak, a keresett tárgy előmutatására, illetőleg a keresett egyén hollétének tudatására a kutatást vagy a motozást megelőző kihallgatás folyamán eredménytelenül szólitották fel. Mellőzhető az előleges kihallgatás, ha az illető a hatóság előtt szokásos büntetteskép ismeretes, ha a késedelem veszélylyel jár, vagy ha a közönség számára nyitva álló helyiség kutatandó át.

Nőknek megmotozására és ez eljárásnál tanuképen való közreműködésre csak nők alkalmazhatók.

Helyiségek vagy készülékek feltörését vagy zárak felnyitását csak akkor szabad elrendelni, ha sem a velök rendelkező, sem megbizottja nincs jelen, vagy ezek a felnyitást megtagadták. Ha a feltörés vagy felnyitás a tulajdonosnak vagy megbizottjának távolléte miatt történt, az illető helyiség vagy tárgy a kutatás megtörténte után ismét elzárandó és az okozott kár a bünügyi átalányból megtéritendő.

M. i. A házkutatásnál és személymotozásnál követendő eljárás egyes módozatai tekintetében nem tartalmaz a törvény részletes utasitásokat, mert ezek nem a perrendtartásról szóló törvény keretébe valók. A kutatással elérendő czél szabja meg az eljárás módozatait. Másként kell a házkutatást intézni, ha a terhelt kézrekeritése, ha bűncselekményre vezető nyomok kifürkészése, vagy bizonyos tárgyak lefoglalása a czél. A legtöbb perrendtartás mellőzi még az utmutató szabályt is, hogy a házkutatás és személymotozás a legnagyobb kímélettel teljesitendő. Magától értetendőnek tekintik, hogy minden oly hatósági beavatkozás, melyet a házkutatás czélja nem követel, mint szükségtelenül alkalmazott kényszeritő eszköz, a tulajdon és személyes jogok körét sérti, következésképen nem kell a perrendtartásnak a kiméletesség szempontját még külön is a hatósági közegek figyelmébe ajánlani. A törvény több helyütt tartalmazván instructionalis szabályt, nem tartotta fölöslegesnek ezt itt sem, mert a törvényhozás utmutató kijelentése csak fokozni fogja az eljáró közegeknek e kényes területen nem eléggé ajánlható óvatosságát. A helyiségek, készülékek feltörésénél vagy zárak felnyittatásánál követendő részletesebb szabály hasonló czélból van felállitva. Az ellenkező eljárást követő hatósági közeg hatályosabban vonható felelősségre, mint ha a kiméletesség szempontja csak általánosságban volna hangsulyozva (189. §.).

Nőknek megmotoztatásánál férfiakat alkalmazni nem lehet; ez ellen titakozik a női szeméremérzet. Szükséges volt tehát emez érzület védelmét hatályossá tenni s kimondani, hogy nőknek megmotoztatására és az eljárásnál tanuképen való közreműködésre csak nők alkalmazhatók.

A szabadságjogok biztositékául szolgáló fennebbi szabályokat azzal egé-

sziti ki a törvény, hogy a házkutatás és a személymotozás megkezdése előtt az, a ki ellen az eljárás intézve van, röviden kihallgatandó. Az eljáró hatósági tag köteles őt felszólitani, hogy hajlandó-e a keresett tárgyat előmutatni, illetőleg a keresett egyén hollétét tudatni és csak akkor, ha ennek a felszólitásnak nem engedelmeskedik, foganatositható a házkutatás vagy a személymotozás.

E szabály azonban mereven keresztülvive, sokszor meghiusitaná az eljárás eredményét, nevezetesen, ha az, a ki ellen az eljárás irányul, szokásos büntettes, ha a késedelem veszélylyel jár, vagy ha a közönség számára nyitva álló helyiség kutatandó ki. Ezekben az esetekben a kimélet érdeke alárendelt szerepet játszik, az előleges kihallgatás pedig időt engedne a keresett tárgy vagy személy eltávolitására, illetőleg elrejtésére, minélfogva fel kellett jogositani az eljáró hatóságokat arra, hogy ilyenkor az előzetes kihallgatást mellőzzék (189. §. M. i. 365. l.).

Jegyzetek. 1. A törvény felállitja azt a szabályt, mely szerint a házkutatás és személymotozás a legnagyobb kimélettel és csak akkor teljesithető, ha azt, a ki ellen elrendelve vannak, a keresett tárgy előmutatására, illetőleg a keresett egyén hollétének tudatására, a kutatást vagy a motozást megelőző kihallgatása folyamán eredménytelenül szólitották fel. A törvény itt nem rendszeres kihallgatást ért, hanem egyszerü felszólitást a tárgy kiadása vagy az elrejtőzött egyén hollétének megjelölése iránt.

Ez magától értetődik, mert ha a terheltet vagy azt, a kinél házkutatást kell foganatositani, akkor kellene a tárgy kiadása vagy az elrejtőzött egyén hollétének megjelölése végett felszólitani, mikor ezt a vizsgálóbiró hivatalos helyiségében kihallgatja, akkor ezen felhivás csaknem mindig a házkutatás vagy személymotozás meghiusitására adna nagyon kinálkozó alkalmat; következéskép az, a ki a házkutatást vagy személymotozást hivatva van teljesiteni, az illetőt akkor szólitja fel a törvény értelmében, mielőtt a házkutatást stb. megkezdené, tehát a helyszinén; s ha a felszólitás eredménytelen volt, csak akkor teljesitheti a házkutatást és személymotozást.

Miután a házkutatás és személymotozás kényszer alkalmazásával is foganatositható, az előzetes felszólitás, vagy a mint a törvény mondja, az előzetes „kihallgatás“ megtörténtét a jegyzőkönyvbe fel kell venni. Ez az alakszerüség biztositék a kényszer törvényszerü alkalmazása mellett; mert ez csak akkor törvényes, ha azt a felszólitás megelőzte.

2. Mellőzhető az előzetes kihallgatás, ha az illető a hatóság előtt szokásos büntetteskép ismeretes (v. ö. a 176. §. magyarázatánál az 1. jegyzetet); ha a késedelem veszélylyel jár, vagy ha a közönség számára nyitva álló helyiség kutatandó át. Hogy mily helyiség van a közönség előtt nyitva, azt a 175. §. határozza meg.

Miután a helyiség minősége csak a házkutatásnál van olyan hatálylyal, hogy az előzetes kihallgatás mellőzhető, ha ily helyiségeket kell átkutatni, ebből következik, hogy ha a közönség számára nyitva álló helyiségekben kell személymotozást teljesiteni, a megmotozandó egyén kihallgatása abból a czélból, hogy hajlandó-e a kutatott tárgyat kiadni, vagy nem, nem mellőzhető.

3. Helyiségek vagy készülékek feltörését vagy zárak felnyitását csak akkor szabad elrendelni, ha sem a velük rendelkező, sem megbizottja nincs jelen, vagy ezek a felnyitást megtagadták. Miután a házkutatás stb. rendszerint sürgősen foganatositandó, az eljáró biró vagy rendőri hatóság, ha a lakással rendelkező távol van, nem köteles az illetőt felkutatni, vagy visszatérését bevárni, még akkor sem, ha a lakással rendelkező hollétét tudja. Mindazáltal, ha a késedelem veszélylyel nem jár, akkor fog a hatóság a törvény szellemében eljárni, ha azt, a kinél a házkutatást kell tartani, — föltéve, hogy hollétét tudja — hazahivatja; s pedig annál inkább, mert a 181. §. szerint — a mennyiben lehetséges — a házkutatást annak jelenlétében kell foganatositani, a ki ellen az el van rendelve.

4. A polgárok érdekében a törvény kötelességévé teszi az eljáró hatósági tagnak, hogy a mennyiben valamely helyiséget feltöretett, vagy zárat felnyittatott, ismét zárassa el. Az erőszakos felnyitás folytán okozott kárt a bünügyi átalányból kell megtériteni. Természetes, hogy nem a megkárosult által felszámitott, hanem a biróság által megállapitott összeg lesz kiutalandó. Ha a házkutatást a rendőrség teljesitette, ez direct a bűnügyi átalányból nem utalhatja ki az okozott kárt, mert a bűnügyi átalányból csak a biróság utalhat ki bűnügyi költségeket, hanem vagy értesiti az ügyészséget az okozott kár nagyságáról, s ez a károsnak az összeget ennek nyugtájára kifizeti, vagy határozatot hoz s a káros ezen határozat bemutatása s nyugta kiállitása mellett veheti fel a kártéritési összeget.

i) Más büncselekményre mutató tárgyak lefoglalása s az eljárás eredménytelenségének bizonyitása.

190. §.

Ha a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával oly tárgy kerül kézre, mely az eljárásnak alapjául szolgáló büncselekménynyel összefüggésben nem áll, de más, hivatalból üldözendő büncselekményre mutat, az külön jegyzőkönyv felvételével

szintén lefoglalandó és megfelelő értesítés mellett a kir. ügyészséghez azonnal átteendő. Ha a kir. ügyészség a bűnvádi eljárás megindítását nyolcz nap alatt nem indítványozza, a lefoglalt tárgyat haladék nélkül vissza kell adni.

Ha a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával gyanus tárgyat vagy egyént nem találtak: erről a terheltnek vagy annak, kinél a házkutatás foganatosítva volt, kívánságukra bizonyítvány adandó.

M. i. A törvénynek ama rendelkezése, hogy valamely hivatalból üldözendő bűncselekményre mutató tárgyat akkor is le kell foglalni, ha ez nem az eljárás tárgyát tevő bűncselekményre vonatkozik és arról a lefoglalásra vonatkozó jegyzőkönyv és a lefoglalt tárgy áttétele mellett a kir. ügyészség értesitendő (190. §.), azért szükséges, mert különben a bíróság a vádrendszer elveinél fogva inditvány nélkül nem érezné magát feljogositva a vád tárgyát nem tevő bűncselekménynyel összefüggésben álló tárgyak lefoglalására. Ez intézkedés ellentétben van ugyan a tiszta vádrendszer követelményével, de czélszerüsége a kivételt igazolja. A házkutatásnál eljárt birót és egyéb hatósági közegeket nem lehet az állami és társadalmi rend létérdekeinek koczkáztatása nélkül oly passivitásra kárhoztatni, hogy az eljárásuk közben felfedezett és bűncselekményre mutató tárgyakat le ne foglalhassák. Ily jogkör nélkül hiába értesitenék az ügyészséget, mert ennek beavatkozásáig a tárgyak elrejthetők vagy megváltoztathatók volnának.

Hogy a lefoglalás ténye után a vádló inditványa nélkül a bíróság amaz ügyre nézve a további eljárást — kivéve a késedelem veszélyének szempontjai által igazolt biztositási intézkedéseket — nem folytathatja: ez a vádelv oly elengedhetlen követelménye, mely concessiót nem tür. S éppen e szempont az, a miért a lefoglalt tárgyat és jegyzőkönyvet azonnal a kir. ügyészséghez kell áttenni, kinek és esetleg a magánvádlónak további inditványától függ, hogy a lefoglalás megszüntetve, illetve a bűnvádi eljárás folyamatba téve legyen (M. i. 366. l.).

Jegyzetek. 1. Ha lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával oly tárgy kerül kézre, mely az eljárásnak alapjául szolgáló bűncselekménynyel összefüggésben nem áll, de más, hivatalból üldözendő bűncselekményre mutat, az külön jegyzőkönyv felvételével szintén lefoglalandó és megfelelő értesités mellett a kir. ügyészséghez azonnal átteendő. Miután a lefoglalást stb. csak bűnüldöző hatóság teljesitheti, ebből folyólag az itt szabályozott feljelentési kötelezettség nem a 87. §-ban meghatározott általános ily tartalmu kötelezettséggel áll összefüggésben, mennyiben a 87. §. oly hatóságokra vonatkozik, melyek bűnüldözési joggal nem birnak; hanem összefüggésben áll a 94. §-al, mely a rendőrség; a 106. §. második bekezdésével, mely a vizsgálóbiró; s a 109. §. utolsó bekezdésével, mely a járásbiróság feljelentési, illetőleg a sürgős cse-

lekmény teljesitésére vonatkozó kötelezettségét szabályozza. Ezen szakaszok egybevetéséből kitünik, hogy a lefoglalást stb. teljesitő hatósági tag nem csupán a bűncselekményre mutató tárgyak lefoglalására s azoknak az ügyészséggel való közlésére van kötelezve, hanem ezenfelül a sürgős cselekményeket is tartozik teljesiteni. Sürgős cselekmény lehet mindaz, a mi alkalmas a bűncselekmény megállapitására, s a tettes kipuhatolására s a tettes személyének biztositására, következésképen eme cselekmények közé tartozik a letartóztatás; a gyanusitottnak s tanuknak kihallgatása stb.

2. Az ügyész az értesitést s a lefoglalt tárgyakat megvizsgálja és azok alapján, a mennyiben szükséges, a nyomozást elrendeli vagy a vádképviselet megtagadása iránt indokolt határozatot hoz vagy pedig a biróság elé megfelelő inditványt terjeszt, esetleg a lefoglalt tárgyakat s értesitést az illetékes közvádlóhoz, közigazgatási vagy más hatósághoz teszi át (92. §.).

A 190. §. első bekezdése azt mondja, hogy ha a kir. ügyészség a bűnvádi eljárás megindítását nyolcz nap alatt nem inditványozza, a lefoglalt tárgyat haladék nélkül vissza kell adni. Ez a kivétel épen azért, mert specialis intézkedés, szorosan magyarázandó, s pedig annál inkább, mert a kir. ügyészség a bűnvádi eljárás megindítására irányuló inditványának előterjesztésénél nincs határidőhöz kötve; következésképen nem kell visszaadni a lefoglalt tárgyakat nyolcz nap alatt, ha az ügyészség pl. értesiti a tárgyakat őrző hatóságot, hogy inditványának megtétele végett nyomozási cselekményeket teljesittet; ha pedig az eljáró biró a lefoglalt tárgyakat az ügyészséghez áttette, a minek a törvény értelmében szabály szerint meg kell történni, akkor az ügyész nyolcz nap alatt csak akkor köteles a tárgyakat kiadni, ha az eljárást nem akarja megindittatni. Ellenkező esetben az eljárás megindítását a tárgyak visszatartása mellett nyolcz nap multán is inditványozhatja.

3. Ha a lefoglalt dolog s a vett értesités a bűnvádi eljárás megindítására nem alkalmas, az ügyész a vád megtagadása iránt csak akkor hoz indokolt határozatot, ha megállapitható, hogy van oly sértett, a ki a pótmagánvád képviseletére jogosult (13. §. 6. bek. és 42. §.). Ha ellenben sértett nincsen, az ügyész csak pro domo intézkedik, a nélkül, hogy az értesitő hatóságot tudósitani volna köteles arról, hogy az eljárást nem inditja meg; mert a hatóság vagy áttette a lefoglalt tárgyat az ügyészhez, vagy nem. Az első esetben több teendője nincs, mert az áttett tárgyakat az ügyész negativ magatartása esetében ez adja vissza annak, a kitől lefoglalták; a

második esetben pedig, ha nyolcz nap mulva az eljárás megindítását az ügyész nem inditványozza: a lefoglalást teljesitő hatóság a lefoglalt dolgokat haladék nélkül köteles kiadni.

Másként alakul az eljárás akkor, ha a lefoglalást teljesitő hatósági kiküldött a lefoglaláson kivül még más sürgős cselekményt is teljesitett. Pl. a vizsgálóbiró a gyanusitottat letartóztatta; vagy azt a rendőrség a vizsgálóbiróhoz átkisértette (145. §.). Ebben az esetben a vád megtagadásáról köteles az ügyész a vizsgálóbirót azonnal értesiteni, hogy ez a terheltet szabadlábra helyezhesse (157. §. első bek.).

4. A törvény világosan kijelenti, hogy a lefoglalt tárgyakat haladék nélkül vissza kell adni, ha a kir. ügyészség a bűnvádi eljárás megindítását nyolcz nap alatt nem inditványozza; következőkép, ha ilyen esetben sértett van, s az ügyész a vád képviseletének megtagadása tárgyában indokolt határozatot hoz (42., 92. §.), azért a lefoglalt tárgyakat, tekintet nélkül a pótmagánvádló szereplésére, vissza kell adni, mert azok csak a közvádló fellépése esetében tarthatók vissza.

5. Ha a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával gyanus tárgyat vagy egyént nem találtak: erről a terheltnek, vagy annak, kinél a házkutatás foganatositva volt, kivánságukra bizonyitvány adandó (190. §. 2. bek.). Ezen szabály szükséges voltáról az Indokolás ezeket mondja:

Minthogy a házkutatás eredménye az is lehet, hogy semmiféle gyanus egyént vagy tárgyat nem találtak, a házkutatás ténye pedig már mélyen benyulhat a házkutatást szenvedő hirnevébe, koczkáztathatja annak hitelét, megbizhatóságát: ennélfogva szükséges volt intézkedni, hogy a házkutatás negativ eredménye esetén, az érdekelt kivánságára, bizonyitványt állitson ki a házkutatást teljesitett hatósági közeg arról, hogy sem gyanus egyént, sem gyanus tárgyat nem talált. E bizonyitványban tartózkodni kell minden indokolástól, mert ez csak félreértésre vezetne. Röviden a törvény szavainak használata mellett kell a bizonyitást szerkeszteni (M. i. 366. lap).

j) A lefoglalásnál szerzett tudomás titokban tartása.

191. §.

Az eljáró hatóság tagja vagy közegei, valamint a birósági tanuk a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás alkalmával szerzett tudomást csak az eljárás czéljaira használhatják fel, illetőleg közölhetik. Egyéb tekintetben az reájok nézve hivatali titok.

M. i. Az eljáró hatóság tagjainak vagy közegeinek, valamint a birósági tanuknak az állásukból folyó titoktartás kötelességénél fogva, a bűnvádi per-

rendtartásban foglalt külön rendelkezés nélkül is tudniok kell, hogy az eljárás alkalmával szerzett tudomásuk csak a bünvádi eljárás czéljára használható fel. Mégis nem látszott fölöslegesnek, éppen ama fontos tekintetek érdekében, melyek a jogosulatlanok kiváncsisága elől megőrizni parancsolják a hivatalos adatok titkát, e kötelezettség szigoru megtartásának fontosságát külön kiemelni (M. i. 366. lap).

Jegyzet. 1. Igen gyakori eset az, hogy szenzácziósabb természetü ügyekben a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás megtörténte után másnap már a napilapok publikálják nemcsak a házkutatás stb. megtartását, hanem annak oly részleteit is, a melyekről a hirlapiró legtöbb esetben csak az eljáró hatósági kiküldöttektől vagy közegektől szerezhetett tudomást. A törvény ezeket a visszaéléseket, melyek épp ugy kárára vannak az igazságszolgáltatásnak, mint annak, a ki ellen a cselekmény teljesitve volt, megszünteti, kimondván, hogy „A házkutatásnál stb. szerzett tudomást az eljáró hatóság tagja vagy közegei csak az eljárás czéljaira használhatják föl. Egyéb tekintetben az reájok nézve hivatali titok". Ez az utóbbi kijelentés képezi a törvény rendelkezésének sanctióját. E szerint, az az eljáró közhivatalnok, a ki a házkutatásnál stb. szerzett tudomást nem az eljárás czéljára használja fel, a Btk. 328., esetleg 479. §§. értelmében büntetendő. Ha pedig a hivatali titok felfedezése egyik vagy másik tényálladéki ismérv hiányából criminalitást nem képez, mint fegyelmi vétség büntetendő (1871: VIII. t.-cz. 20. §. a) pont).

M. N. MÚZEUM
KÖNYV-
TÁRA

56205

BALOGH F.

A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS MAGYARÁZATA

1

N. M.